

1. 698.

B. II. 36.

4337

Ue 8464

Ue

4°

Coll. Novar. S. J.

Me 8464

1899. 4204
ANTONII

POSSEVINI SOCIETATIS IESV, MOSCOVIA.

ET, ALIA

OPERA.

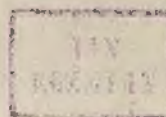
DE STATV HVIVS SECVLI,
aduersus Catholicæ Ecclesiæ hostes.

*Nunc primò in vnum volumen collecta, atq; ab ipsomet
auctore emendata & aucta.*

Adiecto indicereum, toto opere memorabilium, locupletissimo.
Seriem & Argumenta operum, vide, lector, pagina quinta.

35845

PERMISSV SUPERIORVM.

In officina Birckmannica, sumptibus Arnoldi Mylij.
cl. b. LXXXVII.

Cum gratia & Privilegio S. Casarea Maiestatis.

Arnoldi Mylij

CATHOLICO ET
PIO LECTORI TY-
POGRAPHVS S.

*P*uscula quadam à R. P. ANTONIO POSSEVINO Societatis IESV Theologo elucubrata, & paucis antè annis Dilingæ edita, tam cupidè plerique sitienterq; arripuerunt, ut alijs ea magnopere poscentibus nulla exemplarium copia relinqueretur. Dedit ea res non obscurā significationem, ijs in libris reconditam quandam eruditionem inesse, qua maiestate sua, & desiderium & admirationem hominibus commoueret. Accessit eodem integerrimorum virorum commendatio, qua & auctoris ingenium, & res ab eo domi forisq; cum laude gestas mirificè de predicaret. Nequaquam enim pœnitendos pro Ecclesia labores suscepit, susceptosq; exantlauit. quæ verò scripsit, parem cum voluptate utilitatem continent. Scripsit ille de Moscorum ingenio, terris, schismate, non quæ auditione acceperat, ut alijs, sed quæ sensibus coram usurpauerat, ac Magni Ducis congressione, & familiari Procerum usu, diuersorumq; locorum peragratione didicerat. Hereticorum verò ac Schismaticorum errores & sapienter refellit, & tanta veritatis luce insidiosas eorum latebras collustrat, ut omnis tergiuersandi oportunitas aduersarijs eripiat. Eo interim tempore, dum huius viri lucubrationes iterum typis mandari, ut multorum expectationi fieret satis, præstolor; incidit in manus nostras eiusdem P. POSSEVINI libellus, mole quidem exiguus, sed rerum pondere præstans, de Atheismis hereticorum nostri temporis, in cuius præfatione quia mentio fit alterius maioris voluminis contra eosdem nostri infelicitis sæculi hæreticos, eius consequendi ac typis in hisce partibus edendi, spes animum meum obtenta-uit, minimeq; frustrata est. Auctor siquidem de mea voluntate certior factus, amicorum hortatu, Deiq; in primis gloria ac publica utilitate permotus, non modo votis meis perbenignè annuit, sed etiam ipsos libros suos ad limam reuocauit, ut nunc e-

(.) 2 men-

1024157

PRAEFATIO AD LECTOREM.
mendatiores politioresque quam unquam ante in lucem prode-
ant: omnem siquidem & nos operam dedimus, ut ab omnibus
mendis vindicati ederentur. Tu vero optime lector, ad labefa-
ctatum Ecclesiam statum confirmandum, ad tollenda schismata,
ad errores profligandos, ad extirpandas haereses, tuique ipsius ac
aliorum salutem constituendam, beneuolè diligenterque
usdem utere. Colon. &c. Calendis Ianuarij
cl. l. LXXXVII.

CATAL.

CATALOGVS ET ARGVMENTA OPE-

RVM ANTONII POS.

SEVINI.

MOSCOVIA cum ijs que
 ad euincendos Schismati
 cos, attinent, ad GREGO
 RIVM XIII. PONT.
 MAX. duobus commen-

gi & Io. Basilij Magni Moscouia Du-
 ci, Auctore Pacificationem procuran-
 te nomine GREGORII XIII. PONT.
 MAX. pag. 57. & pag. 82.

NOTAE DIVINI VERBI &
 Apostolicae Ecclesiae fides ac facies, ex qua-
 tuor Oecumenicis Synodis. Equibus de-
 monstrantur FRAVDES prouocantium
 ad solum Verbum Dei scriptum. ATHEIS-
 MI haereticorum huius saeculi. ERRO-
 RES aduersantium CALENDARIO eme-
 dato. VAFRICES perueritentium cano-
 nes & abutentium nomine SS. Patrum ac
 Principum in re fidei, ad IOANNEM III.
 Sueciae &c. Regem Serenissimum. pag. 116.

INDEX CAPITVM ET
 MATERIARVM HVIVS
 operis.

SECTIONIS PRIMAE
 capita, & Materiae.

Quid Auctorem impulerit, ut primo aduersus
 Chytraum scriberet. Cap. I. pag. 119: 1
 Causae, quas orationis de statu Ecclesiarum abs se
 aditae Chytraeus affert, expenduntur, & exa-
 minantur. Cap. II. pag. 119: 2
 Regis Sueciae in multis rebus pietas ostensa, Chy-
 traui haereticos condemnat. Cap. III. pa. 121: 2
 Chytraum inaniter Regi Sueciae doctrinam Lu-
 theranam vendicare, eiusque vanitatem & fal-
 sitatem, non modo Regem ipsum, sed & ipsos
 Chytrai discipulos iam pridem cognouisse. Ca.
 III. pag. 122: 2

SECTIONIS SECVNDAE
 capita.

EX modo prouocationis Chytrai ad verbum Dei,
 facile intelligi, ipsum cum suis eodem prorsus
 carere. Cap. I. pag. 124: 2
 Verbum Dei ad Chytraum, & suos gregales mi-
 nime pertinere, eo quod verbi Dei parte, Tra-
 dictum nimirum verbum, contra diuinas litte-
 ras, Patrumque sententiam reijciant, & respu-
 ant. Cap. II. pag. 126: 2

Rationes, atque via verbum Dei Traditum peruesti-
 gandi, ex quibus cognoscitur, Traditiones, quae
 Eccle-

- 1 Commentarius primus ad GREGO-
 RIVM XIII. PONT. MAX. in quo dif-
 ficultas, spes, rationes afferuntur promo-
 uendae catholicae religionis tam in Mos-
 couiam quam in Russiam eam, quae Po-
 loniae Regi subiecta est. pag. 1.
- 2 Commentarius alter ad eundem Gre-
 gor. xij. P. M. de statu rerum Mos-
 couitarum: de gentis ingenio: de ratio-
 ne legationis ad eum obeundae, postremo
 conscriptus ab Auctore cum ex Vrbe
 in Poloniam Mosci legatos reduxisset,
 quos antea ex Moscouia Romam addu-
 xerat. pag. 32.
- 3 Colloquia de Religione Catholica pu-
 blice ab Auctore habita cum Magno Mo-
 scouiae Duco in eius Regia frequentia Pro-
 cerum confessa. pag. 31.
- 4 Capita, quae Magnus Dux ab Aucto-
 re petijt, quibus Graeci & Rutheni à La-
 tino in re fidei dissenserunt, postquam
 ab Ecclesia catholica sese praeceiderunt:
 Eorum errores. pag. 39.
- 5 Scriptum ab Auctore traditum Mag-
 no Duci, cum Angli mercatores Mos-
 couiae tunc commorantes clam eidem Ma-
 gno Duci per quendam Anabaptistam
 librum obtrussissent, quo Pontificem Ma-
 ximum blasphemè vocabant Antechris-
 tum. pag. 46.
- 6 Interrogationes & responsiones de pro-
 cessione Spiritus S. à PATRE ET FI-
 LIO, desumptae ac breuiore & dilucidio-
 re ordine digestae ex libro GENNADII
 SCHOLARII Patriarchae Constanti-
 nopolitani. pag. 50.
- 7 Litterae & Acta Pacificationis in co-
 uentu Legatorum Stephani Poloniae Re-

INDEX OPERVM.

Ecclesia Romana Apostolica esse censet, tales reuera existere. Cap. III. pa. 129:2
Verbum Dei vti nec infitum, & traditū, ita nec scriptum esse apud hereticos, tum quia eius partes nonnullas reiecerunt, tum etiam quia à Dei verbo vno destituuntur. Cap. III. pa. 132:1
Ex efficacia verbi Divini ostenditur idipsum apud Chytraum, & Pseudoeuangelicos nimè reperiri. Cap. V. pag. 134:1

SECTIONIS TERTIAE capita.

Chytraum, caterosq; Protestantes Synodos æcumenicas quatuor verbo probare, re autem ipsa earundem auctoritatem contemnere, deniq; calidè quatuor ipsas primas Synodos solas admittere. Cap. I. pag. 143:2
Primum Synodorum formam, & Ecclesiæ illius temporis faciem, satis ostendere Chytraum, & Protestates reliquos, Synodos ipsas deseruisse, cum Episcopis, & Sacerdotibus, quibus illa constabant, careant penitus, & potestate Synodos convocandi destituantur. Cap. II. pa. 148:1
Argumenta, quibus heretici Laici in Synodu potestatem comprobare nituntur, infirma esse, & inania. Cap. III. pag. 147:1
Synodorum primarū quatuor, capita præcipua, & decreta. Cap. III. pag. 150:1
Atheismus origo & progressus. Ca. V. pa. 151:1
Atheismi Lutheri, Melanchthonis, Caluini, Bezae, Vbiquitarianorum, aliorumq; Pseudoeuangelicorū, quibus Synodorum quatuor decreta conuallunt. Cap. VI. pag. 152:2
Atheismus primus Lutheri, quo Esaiæ locū de Christi Diuinitate falsa interpretatione deprauat. pag. 152:2
Atheismus secundus Lutheri, & Caluini contra sanctissimam Trinitatis nomen & inuocationē. pag. 153:2
Atheismus tertius Lutheri contra nomen dno. & eius sue consubstantialitatis à Patribus Nicænis receptum. pag. 155:1
Atheismus quartus Melanchthonis aduersus Essentia Diuinam unitatem, & personarum aequalitatem. pag. 156:2
Atheismus quintus Caluini, continens hæreses Sabellianæ, et Arianae quadam semina, hæresimque nouam Autotheorum. pag. 157:2
Atheismus sextus Lutheri, Melanchthonis, et Schmi delini contra Diuinarum personarum aequalitatem. p. 159:2
Atheismus septimus Caluini, & Bezae, duas in Christo personas insinuantes, Christi humanitatem omni super hominem gratia, & præstantia spoliantium, passionis Christi efficaciam, Dei omnipotentiam negantium: Lutheri Deum, ut Deū passum affirmantium: Caluini rursum, & Melanchthonis Christo anxietatem, & dubitationem tribuentium: Brentij denique, atque Bezae verba Luca Act. 2. de præstantium. pag. 160:3

Atheismus octauus Lutheri, Brentij, aliorumq; Lutherianorum, Christi humanitatem Diuinitati æquantium, doctrinam Catholicam de communicatione idiomatum, adeoque complures Symboli articulos conuallentium. pa. 164:2
Atheismus nonus Lutheri, Melanchthonis, & aliorum contra arbitrij libertatem. pag. 168:1
Atheismus decimus Lutheri doctrinam Catholicā de animarum post mortem loci labefactantem: Caluini Deum peccatorum causam assueuantem. pag. 171:2
Atheismus undecimus à Lutheri, & Caluini discipulis Nearianis, Sabellianis, Samosatenicis, & Ebionitis in orbem inuicta. Ca. VII. pa. 173:2
Summa colloquij cum nouis Ariana Petriconia in Regno Polonia habitis. pag. 174:2
Velitationes Arianorum, & Antitrinitariorum in Transsylvania aduersus Deum. pa. 176:2
Summa & refutatio pestilentissimorum duorum librorum quos Transsylvanici Ministri contra Sanctissimam Trinitatē euulgauerunt. pa. 178:1
De sacris Dei imaginibus, deq; ipsarum multiplici vsu. pag. 179:2
De duplici cultu, qui Dei imaginibus à Catholicis exhibetur. pag. 181:1
Franciscus David cum nefarias theses aduersus Christum emisisset, à perfidia, in profundiores impietates delapsus, in Transsylvania Comitij à Christophoro Bathoreo Principe capitis damnatur, & infamissimè moritur. pag. 188:1
Symbolum Pseudoeuangelicorum Ministrorum omnium. pag. 192:2
Symbolum Apostolorum, Ecclesiæq; veteris. pag. 196:1
Designatio Catholica, & Apostolica fidei à Nicæna Synodo exposita. pag. 196:1
Symbolum Athanasij. pag. 196:2
Symbolū Concilij Constantinopolitani. pa. 197:1
Expositio Symboli Nicæni per Cyrillum. pa. 197:2
Diffinitiones Concilij Chalcedonensis. pa. 205:1

SECTIONIS QUARTAÆ capita.

De Anni & Pasche emendatione, olim à Nicænis Patribus facta, ac nunc ad pristinam normam, ac rationem reuocata: Quæ ab hereticis nescientibus quid loquantur reprehensa sit ostendit, quanti Chytraus, & reliqui veritatem, & decreta Synodorum probatarum, & pura, quam vocant, Ecclesia faciant. pag. 206:2
Laboratum ab Hebræis, Ethnicis, & Christianis in motu solis exaquando, ut dies fasti rectè disponerentur. Cap. I. pag. 207:1
Post Christi Domini aduentum eadē in re quoque fuisse variatum, sed semper ut magis tempus procederet, ita liquidiorum celestium notitiam creuisset. Cap. II. pag. 208:2
Quæ à Synodo Nicæna de Pascha decreta sunt, ea fuisse ab Apostolis decreta. C. III. p. 209:1
Deum sapientissimè, ut in alijs quæ hoc saculo con-

INDEX OPERVM.

tigerunt sic in hac anni correctione permixtæ, ut laboraretur, tum ut Ecclesia Romanum ut heretici manifestiores fierent. C. III. p. 212:1
Epistola imp. Constantini ad omnes vbiq; Ecclesias, de S. Synodi actū, & de S. Pascha. Ca. V. pag. 215:1
Sicut olim hereticos, & Schismaticos, sic eodem hoc tempore agnoscebat, quod Nicæna Synodi decreto de Anni emendatione, & Pasche sancta Pasche festo ritè peragendo non acquieuerunt. Cap. VI. pag. 216:1
Epistola Stephani Polonia Regis ad Academicam Cracouiensem de Anni correctione. Cap. VII. pag. 220:2
Protestantes, & politici quidam, ac denique aliqui Mathematici, dum dolent à se priuatum à Pontifice Romano non fuisse promulgatam anni correctionem, quanto plura commentis sunt, ne promulgationem admitterent, tanto magis veritatem vel inuicti testati sunt. Cap. VIII. pag. 221:2
Ex libro Bartholomæi Sculteri Mathematici, qui inter Protestantes vult, quæ aduersus Protestantium varias obiectiones responderet. Cap. IX. pag. 222:1
Quendam Michaelē Mastlinum, qui se scribit Mathematicum Tubingensem, dum nouissimè conatus est altero (ut vocat) examine à se edito Kalendarium emendatum carpere, non solum imperitiā, & vanitatem suam prodidisse, verum etiam licet inuitum, ac non cogitantem magis confirmasse Gregorianam emendationem. Cap. X. pag. 223:1

Sectio quinta.

De quibusdam alijs Nicæna, & aliarum Synodorum canonibus, & constitutionibus. pa. 223:2
Ante Nicenam Synodum extitisse aliam Synodum, & constitutiones Apostolicas, ad quarum amussim concilia insequentia coacta, et canones laxi sunt. Cap. I. pag. 223:2
Canonis Nicæna Synodi numerus. C. II. p. 223:1
De Diatyposis Ecclesiasticis sermo dogmaticus. Cap. III. pag. 224:1
De canone quarto Nicæna Synodi, qui est tertius vulgatus. Cap. III. pag. 228:2
Expenditur accuratè cælibatus sacerdotum, & comprobatur. Cap. V. pag. 229:1
De canone XIII. Synodi sexta Constantinopolitana, quem obijcit Chytraus. Cap. VI. pag. 235:1
Expensio altera accuratior ipsius decimi tertij Canonis Trullani. Cap. VII. pa. 237:2
Ex XIII. can. Trullanicum alijs Trullanis collatione cerni, quàm sibi sit contrarius. Ca. VIII. pag. 241:1
Apostolos fuisse post susceptum Apostolatū coelibes. Cap. IX. pag. 242:1
Soluitur quod de D. Ignatio Chytraus obijcit. Ca. X. pag. 244:1
Inanes esse obiectiones, quas ex Episcoporum Matrimonio desumit. Cap. XI. pag. 245:1
In canone Stephani Pontificis citando Chytraus fides desideratur, & in Concilio Ancyrano nihil

esse cælibatū contrarium ostenditur. Cap. XII. pag. 249:1
Historiam de Paphnutio merito reijci, & eam cælibatū non aduersari. Cap. XIII. pag. 250:2
Siricius Pont. Max. improbè ac impudenter à Chytrao impudentem nominari. Cap. XIII. pag. 253:1
Gangrensis Synodi canones fraudulentè & ineptè à Chytrao contra cælibatū adferri. Ca. XV. pag. 254:1
Chytraus, ubi satis præsidij non repperit in antiqua Synodo contra cælibatū, eum esse traditionem humanam dicit, & emendatam tritū vel quatuor huius seculi recentium scriptorum verbum, quæ nec verè citat, nouas conatur offundere tenebras legentibus. Cap. XVI. pa. 256:2
Aliæ ab alijs aduersus cælibatū excusationes obiectæ diluuntur. Cap. XVII. pag. 258:2

Sectio sexta.

De sexto vulgato Synodi Nicæna, deq; alijs reliquarū Synodorum canonibus, quibus Romani Pontificis auctoritas in Ecclesia à Chytrao conuulsa defenditur.
Canonem sextum Nicænum Romani Pontificis Primatus suffragari. Cap. I. pag. 260:1

Sectio septima.

De diuina Eucharistia, & sanctissimo Missæ sacrificio, quod semper in Ecclesia pro vniuersis & defunctis fuisse vtilissimè oblatum priorum Synodorum tempore, ostenditur: Inuocatio quoq; sanctorum, cæteraq; fidei dogmata, pauca sed efficaciter comprobantur. pag. 262:1
Eucharistia oblationem seu Missæ sacrificium ex Concilio Nicæno planissime colligi, & Diocoris neque Eucharistia consistere, nec Episcopis aut presbyteris eandem potrigere fas esse. Cap. I. pag. 262:1
Cenam Lutherianorum, Caluiniarum & aliorum sectariorum, quam vocant Dominicā, non esse eam, quam Christus instituit, quamque Apostoli, & vniuersa Ecclesia fecerunt ac faciunt. Cap. II. pag. 262:2
Cena Dominice, ac veri Christiani sacrificij, quod Christus instituit, Apostoli & reliqui omnes in Ecclesia obseruauerunt, integerrimè esse omnia apud Catholicos. Cap. III. pag. 264:1
Consecrationem Eucharistia apud Catholicos ex Christi instituto & verbis fieri, aliamq; esse ab ea, quæ alijs noua legis sacramentis adhibetur. Cap. III. pag. 264:2
Oblationē quoq; Eucharistia in sacrificio Missæ apud Catholicos ex Christi verbis & instituto fieri, et friuolus esse aduersariorū in contrariis obiectiones. Cap. V. pag. 266:1
Aliæ adhuc obiectiones refutantur & impossura Lutheri, Caluini, & aliorū in deprauata scriptura indicantur. Ca. VI. pag. 268:1
Ordo, ritus, orationes sacrificij Altaris ab ipsis Apostolis, & ab vniuersa Christi Ecclesia semper celebrati recensentur, & ex Dionysio Areopagita, D. Pauli discipulo alijsq; comprobantur. Cap. VII. pag. 269:2

I N D E X,

Sacra loca, vestes, ornamenta, luminaria, vasa, quæ alia liturgica Patres antiquissimi dixerunt esse ex traditione Apostolica adhibita Sacrificio altaris ritè offerendo, ac nunc quoque apud Catholicos esse omnia. Cap. VIII. pag. 271:1

Diuina Eucharistia, (vt Sacramenti) vberissima utilitas ostenditur. Cap. IX. pag. 272:1

Diuina Eucharistia (tanquam Sacrificij) fructus vberissimus pro viuis & defunctis ex perpetuo Ecclesia vsu ostenditur. Cap. X. pag. 273:1

De igne Purgatorio & oblatione pro defunctis. Cap. XI. pag. 273:2

De Sanctorum Inuocatione & Intercessione. Cap. XII. pag. 275:1

Sectio vltima.

A Serenissimo Ferdinando Casare, à Gallia Regibus, ab Alberto, Bavaria, & à Ioanne Basilij Magno Moscouia Duce, condemnari Chytrai mendacij, qui Principum illorum nominibus, in negotio vtriusque speciei Eucharistia fallaciter abusus sit. pag. 277:1

RETECTIO imposturarum cuiusdam heretici Davidis Chytrai, quas in oratione inseruit, quam de statu Ecclesiarum hoc tempore in Græcia Asia, Vngaria, Boemia inscriptam edidit & per Sueciam ac Daniã aduersus Orthodoxam fidem disseminari

curauit.

EPISTOLA ad STEPHANVM I. Polonice Regem serenissimum de statu Ecclesie presentis seculi aduersus quendam Volanum Caluimianum. pag. 301

RESPONSIONES ad nobilissimi & Regij viri Septentrionalis interrogationes qui de salutis æterna comparande ratione ac de vera Ecclesia cupiebat institui. pa. 316
Additus est modus, quo Verbum Dei, & libri Patrum legendi ac Cõcilia legitima ab illegitimis discernenda sunt. pa. 331.

IUDICIUM DE CONFessione AVGVSTANA: EXAMEN secta Picardica, ad quam deflectit Calvinismus: DE ERASMO ROTERODAMO, ad quem prouocant noui Arriani. NVN EXPEDIAT colloquium publicum de conciliandis religionis dissidijs instituere coram Principe aliquo seculari, ad SIGISMVNDVM BATOREVM Transsylvania Principem Illustrissimũ. pag. 341

EPISTOLA de necessitate, utilitate ac ratione docendi catholici Catechismi. RATIONES item, quibus inter summas quas quo difficultates Diuinum negotium debeat ac possit promoueri. pag. 368

ANTO.

ANTONII POSSEVINI, SOCIETATIS IESV, COMMENTARIVS PRIMVS DE REBVS MOSCOVITICIS, AD RE LIGIONEM SPECTAN tibus.

MAGNI DVCS Moscouiæ ditio, cum longè lateque ad septentrionem atque ad Ortum solis pateat, vnde cum tantum habet Episcopatus: quorũ præcipuus est Moscuæ, quem Metropolita, qui cæteris omnibus præest, administrat. Rostouium autè, ac Magnam Nouogardiam (q̃ Nouigrod dicitur) Archiepiscopi duos; Reliquas ciuitates Cortizã, Resaniam, Columnam, Susdeliam, Casanum, V Volochdam, Tueriam Smolenciũ, Episcopi administrant. Cum verò à Patriarcha Constantinopolitano Moscouiæ Metropolita olim confirmaretur, nunquam hoc Principe confirmatus est amplius, licet plures eo munere sint functi, ac deniq; vel interfecti, vel ad monasteria ablegati. Ab ea verò confirmatione petenda cessatum esse putatur, postquam Pater huius Principis Basilij Gregum in vincula Sacerdotem cõiecit, quem à Constantinopolitano Patriarcha euocauerat. Sed Sacerdos cum Moscos non solum à Latinis, verum etiam à Græcis in fidei dogmatibus, ac ritibus quibusdam dissidere cõperisset, liberè id Basilio obijciens, nunquam (ne acriter quidem vrgente id per li teras Imperatore Turcarum) è custodia, in qua diè obijisse fertur, liberari potuit. Porro Metropolita deligitur iam ab ipso Principe, consecratur à duobus, tribusue Episcopis. Atque is ad duodeuiginti millia talentorum, qui circiter tredecim aureorum nummum millia faciunt, è redditibus annuis percipere dicitur. Ab eo tamen, vt & à reliquis Episcopis, non illis quidem adeò opulentis, interdum tributum, siue subsidium (vt vocant) exigit Princeps: sine cuius scitu, ac permissu, nihil, quod magni alicuius momenti sit, faciunt. Ac tamen, licet à Con-

stantinopolitano Patriarcha confirmatio Metropolita haud petatur, ei audio quingentos aureos nummos in Eleemosynam singulis annis à Principe numerari. Ceterũ Episcopi omnes ex Monachis, tanquã perfectioris vitæ hominibus, deliguntur. Quare nec vxores habent, nec vnquam carnes edunt (sicut nec ipse Metropolita) neque annulos gerunt in digitis; & sanctitatem præseferentes, apud omnes in veneratione habentur. Dioceses suas (in quibus Archimandritas, & Igumenos, seu Præpositos in Monasterijs collocant) non solent, vt apud Catholicos fit, obire, aut inuifere: fortasse quòd Principi ea res foret suspiciosa. Veruntamen quibusdam in oppidis laicos aliquos, quasi vicarios foraneos, singulis annis statuunt, quibus vitam Popporum (hi Sacerdotes sunt) seu aliorum obseruandicura cum demandetur, ij, si quis Sacerdos crimen committit, pecunia ferè multantur. Vocantur autem Episcopi Vladicæ, à voce Rutenica VVlodars, quæ Oeconomum ac dispensatorem designat. Parochi verò, ac reliqui Poppi, Græcorum more Sacerdotum, vxorem virginem, antequam Sacerdotes sint, ducunt. Qua demortua, si monasticam vitam agere velint, pergunt Sacerdotio fungi: sin alteram ducunt, nullum iam Sacerdotij munus obeunt, nec adeò Sacerdotes censentur; cum & aliqui tanquam Diaconi in Ecclesijs inseruiant, quati Character Sacerdotalis ex primæ vxoris vita penderet, ea mortua deleteretur. In his omnibus, sicut & in Monachis (quorum eiusdè ordinis, & vestitus omnia monasteria cernuntur) mira interiorum literarum ignoratio est: ita, vt nec, quis sit sui auctor instituti, aliqui respondere sciuerint, cum hæc de ijs quæreremus. Diuitem Basilij quandam esse speciem conijcitur. Monialium item nõ defunt Monasteria, siue domicilia, sed quæ longè absunt à cultu, custodiaque nostrarum. Quibus autem in vniuersum Mosci erroribus impli-

catur, ex eo intelligi potest, quod antè quingentos annos, Duce Moscorum Volodimero, Christianam fidem à Schismaticis hereticis acceperunt. Ea imbuti, ac proinde maximo sese beneficio deuinctos putantes, facile crediderunt, quicquid de Latinis Greci (Romana gloria, atque pietatis æmuli) obloquebantur. In ea verò opinione alii, & à teneris educati, Chronicaq; corrupta legentes, nec habentes, qui istas ex eorum animis calumnias serio possent abstergere, à Catholicis valde abhorruerunt. Ita que cum ingens alicui malum imprecantur, Utinam te, inquit, Latina fidei videam. Cum verò imaginem aliquam piam ex ijs, quibus Catholici vtuntur, à suis simplicioribus coli animaduertunt, Ne colas, aiunt, quia nostra fidei non sunt.

Cum autem nobiscum, iubente Principe (officijne, an obseruandi causa) nobiles quidam, assignati necessarijs rebus procurandis, comedere soliti essent, nec assurgebant, cum mense benediceremus, aut gratias DEO ageremus, nec item nostras imagines venerari, aut vllò in honore habere (cum suas tantum non adorent) nec alia id genus facere volebāt. Quin verò Princeps, quoriscumq; externos Legatos alloquitur, ijs recedentibus (sicut & nobis contigit) mānus è deaurata pelui, quæ super scamno cōspectui omnium patet, quasi ad expiationem, solet abluere. Quo facto, Proceres, ac reliqui nobiles, quorum frequens solet esse consellus, sic in suo Schismate, atq; à nobis Christianis auersione, obfirmantur, vt nihil supra. Ego verò, licet expectandū esse tempus, quo ingenia illa maturefcerent ad pietatem, intelligebam, egerimè tamen hoc ferebam, sperans quidem non longis futurum, cum vel alij Christiani Principes id Mosco obijcient, aut Legatos sese ad eū non missuros amplius significabunt, nisi ab illa fordida ablutione desistat. Ita porro Mosci, tradito per manum à maiori bus suis instituto, à pueris loqui, ac sentire de suo Principe soliti sunt, vt interrogati sapius respondeant: Solus DEVS, & magnus Dominus, (hoc est, Princeps) hoc scit: Ipse noster magnus Dominus nouit omnia: Is vnico verbo omnes nodos, ac difficultates potest soluere: Nulla religio est, cuius illeritus ac dogmata nesciat: Quicquid habemus, aut cū rectè equitamus, vel valemus, id Clementia Magni Domini obtinemus. Is verò hanc de se existimationem apud suos mira diligentia fouet, prorsus vt quasi Rex Sacrorum, simulque Imperator videri velit; Pontificiam autem, ac plus quam Regiam Maiestatem iplis in vestibus, consellu, ac reliquis præseferat. A Grecis Patriarchis, & Imperatori-

bus mutuatum esse omnia, aliquis dixerit, atq; ad sui honorem, quæ ad DEI cultum referebantur, traduxisse. Tiarā enim vnionibus, ac gemmis ornatisimam, eamq; non vnā tantum (quam ostentandæ amplitudini mutat identidem, cum & Byzantio sibi delatam dicat) aut apud se habet, cum sedet in throno, aut gestat in capite. Pedū, seu Pastoralē in manu leua, Christalli sat magnis globis, tanquam nodis, interstinctum: Talarem vestem, quali ferè Pontifices maximi vt solent, cum solenniter procedunt ad Sacrum, & manus plenas anulorum gerit, cum præggrandibus gemmis. Imaginem item Saluatoris ad dexteram, ac Beatissimæ Virginis supra Cathedralē, in qua sedet: binosque albis sagis indutos, atq; bipennibus ad humeros munitos habet vtrinque stantes, quasi Regij corporis stipatores. Ceterum subsellia interioris, & anterioris cubiculi, referta hominibus, qui vestibus aureis (quas nisi ipsi habeant, Princeps, Legatis aduenientibus, solet vtendas dare) induti vsque ad talos, referunt speciem Diaconorum, cum hi Sacerdotes Sacra facturos prosequuntur. Hi autem miro silentio, ab ore nutuq; Principis pendunt, cuius ad sinistram maior natu humilliore in loco filius sedet, Tiarā & ipse habens, licet minorem, infcamno, oblongaque veste, & ea preciosissima indutus. Atq; hi duo, pater & filius, cum mensæ accumbunt, pluribus crucis conignationibus sese muniunt, antequam vnumquodque ferculum, aut potum delibent, vel gustet. Ad sacrum autem, atq; ad templum quotidie (nec semel) eunt: dumq; id sit, nunquam sedent, nisi cum pars aliqua homilia, vel sancti alicuius apud eos viri vitæ recitatur. Quin verò ipsi quoque fronte humum ex religione percutiunt: ieiuniaque sua sedulo obseruantes, eam, quam dixi, pietatis opinionem in subditorū animis figunt, ac fouent. Principi verò ipsi Confessarius Sacerdos est proprius, qui eum quacumque comitatur, Moscu exeuat: cui etsi Princeps singulis annis peccata confitetur, Eucharistiam tamen non sumit amplius, quod ei, qui plures quam tres vxores duxerit, fas non sit, ex eorum legibus, Christi Domini corpori communicare. Nam & Princeps, vbi ex Anastasia prima vxore, quæ olim decessit, duos, qui adhuc superstitēs sunt, filios suscepit, sex alias vxores (siue quo nomine alio vocet quis) virgines duxit; quarum aliquas varijs de causis in monasteria intrusit: cumq; adhuc aliquæ earum viuere dicantur, septimam tamen, quæ vocatur Maria, filia Theodori Nagoi (quæ superiore anno sibi in suo illo matrimonij genere adiunxit) apud se habet. Io-

nes

nes item maior natu filius, non plus viginti licet annos natus, tertiam habet vxorem; primis duabus (sic patre iubente, filio autē dolente) in monasteria inclusis. At Theodoro alteri filio ea, quam primò duxit, adhuc est; adolescenti (vt ferunt) satis innocenti, nec à Catholicis abhorrenti. Quamquam, vt statura corporis non æquat ætatem, & verò barbam habet, quæ primo genito deest, non permittitur venire in cōspectum eorum, qui à Principibus externis ad Magnum Moscouiæ Ducem mittuntur. Porro Ioannis primogeniti vxor (si ita vocanda sit) Helena vocatur, Ioannis Scheremitoninobilis Mosci filia: Theodori verò Hirene, cui Theodorus Codonus est pater.

Iam verò Princeps, cum suarum omnium Prouinciarum, quæq; in ijs sunt, hæredem se agnoscat, & dicat, bona & prædia, quibus vult, tradit: quibus autem vult, & quando libet, adimit. Quæ res etiam facit, vt à suo Schismate discedere non audeant, & in bella quisque sine stipendio prodeat. Pendent verò sic à Principis nutu, vt quocumq; mittuntur aduolent, idq; faciant, nō tam sui, quam causa liberorum, quibus, si speciem aliquod præbeant, eorumq; partes rectè se gesserint, aut omnia, aut partem bonorum Princeps cōcedit. Sic bonorum, & corporum, animorumq; ac quasi cogitationum vult esse integer Dominus. Cum autem velit omnia noscere, quæ inter suos geruntur, fit, vt nemo penè audeat hiscere; aut si quid proferat, id ad gratiam aucupandam, vel ad supplicium declinandum spectet. Ad externos autem commigrare, absque illius scitu, & adeò missu, non licet. Itaque etsi mercatores aliarum regionum in Moscouiam nauigant, aut commeat: nemo tamen ex Moscis ad alienos solet transmigrare, nisi missus; ac ne naues quidem habere permittitur, ne ea ratione diffugiat, aut nimia cum externis consuetudine contracta, aliquod deniq; Principi incōmodum afferri putetur. At verò, ne ijs quidē, quos ille interdum ad Christianos Principes allegat, licet, vt eosdem, quos mutuo idemet Principes ad Magnum Moscouiæ Ducem mittunt, alloquantur. Quemadmodū nec Thomæ Seuerigeno licuit nobiscum loqui, amicisimè licet, & perhonorifice per Italiam, V. Beatitudine iubente, à nobis deducto. Quod tamen eo mirandum est minùs, quod Legatis quantumlibet magnis, etsi in Ciuitate Moscu datur amplū hospitium: sicutamen est præaltis sudibus circumseptum, vt inde nec domos aliquas intrueri, neq; cum vllò omnino loqui, ne educere quidem (vt & nostris aurigis accidit) ad aquandum equos possint. Sed nec ip sis Medicis, quorum duo tantum in vniuer-

sa Principis ditione sunt, alteri Italo, Belgæ alteri, licet egrotū inuisere, nisi id Princeps concefferit. Porro nec collegia, neq; Academia vllæ sunt; sed scholæ duntaxat aliquæ, in quibus legere, & scribere docentur pueri, idq; ex Euāgelij, Apostolorum Actis, Chronico quod habent, & quibusdam, vt sancti potissimum Ioannis Chrysostomi, Homelij, vel Sanctorum, aut eorum, quos habent pro Sanctis historijs ac vitis. Quod si quis maiorem in literis progressum facere velle videretur, vel alias scientias imbibere, is nec suspitione caret, nec impunè abiret. Eo enim spectasse videntur Magni Moscouiæ Duces, vt non tantum, quæ inde oriri posset, hæresum occasionem amouerent, quantum præciderent viam, qua ipso Principe doctior, aut sapientior aliquis haberetur. Atque inde fit, vt neque Amanuenses, & Scribæ (sic enim eos vocant, qui sunt à Secretis) nec ipse Cancellarius, qui eis præest, vix quidquam scribat, vel respondeat ijs, qui ab externis Principibus veniunt, quin Magnus ipse Dux, longa satis, neq; necessaria, vel titulorum, & rerum propositarum repetitione, dictædictatum deinde Senatores Nuncijs, aut Legatis sic ex scripto referant, vt partitis inter sese schedis, omnes ordine sua recitent. Quod mihi aliquando per quatuor integras horas contigit, cum respondisse ad omnia minùs vnius horæ spacio potuissent. Antequam verò quisq; aliquid recitat, assurgentibus ad Principis nomen omnibus, dicit, Magnus Dominus totius Rusiæ, iussit tibi Legato, vel Nuncio talis &c, hæc referri: quæ nec vnus ipse pergit vsque ad finem proferre, sed ab altero mox interceptus, ex scheda eidem proposita necit consequentia. Sed & tanta (quasi dixerim) religione in mensis assurgunt omnes, quotiescunq; Princeps alicui propinat, vel cibum mittit, nihil vt antiquius videantur habere, quam vt ipsi continens, neq; vnquā intermissum omnibus in rebus, tributum venerationis pendant, ac ferè iuge suorum animorum sacrificium ei offerant. Quantalibet autem auctoritate polleat aliquis, is si graue (aut quod graue videatur) commiserit crimen, iubente, vel annuente Principe, extremo supplicio plectitur, ac plerūque in aquam demergitur, aut verberibus afficitur. Nec tamen id vsque adeò decori ducitur, quin etiam affecti verberibus Principi gratias agant. Porro ad hæc, quæ tractandis rebus, & insinuandæ religioni, non minima videri possunt incommoda, accedit, quod cum Legati Principis Vilnæ sæpe, aliasq; ad Polonici Regni Prouincias, de pace, inducijsue iuerint, varias esse hæreticorum sectas, quibus ea Ciuitas scatet,

A 2

acce-

acceperunt. Quare & de ijs dicunt, Quod manè credunt, id à prandio pernegare: & eiusmodi esse Catholicos omnes, atque adeo ipsum Poloniae Regem Stephanum, satis affirmabant. Sed hoc illis, & Senatoribus constanter exemimus. Cum autem Lutherani ex Germania, & Calviniani, reliquique ex Anglia, in Moscouia soleant habere commercia, hi iam diu duo templa obtinuerant, nomine Romanæ religionis, cui sese esse addictos, inter hanc gentem, rerum istarum haud peritissimam, iactitarent. Nō leui certe Satanæ astu, qui ea ratione vel ijs conciliare auctoritatem, quasi essent Catholici; vel in Catholicos dissensionis, atque illorum improbitatis culpam conijcere conabatur: ut videlicet nostris ad ostium fidei pandendum aditus impediretur. Sed magna iudicia, & abyssus multiformis sapientiae Dei, non sinunt quidquam occultum non reuelari, ac tandem in eorum caput malitiæ spicula retorqueri, quæ in alios intorquent heretici; verè semen maledictum. Princeps igitur ante biennium, siue quodd aliquid inaudiuerat eiusmodi, siue quodd suis metueret, ne eo fermento inficerentur, variasque sectas introducerent, concessa illis duo templa comburi mandauit: sicque in hypocaustis secretò res suas agunt. Hanc autem de Romanis opinionem, quasi iisdem essemus cum Lutheranis, alijsque hereticis, necesse fuit ex Principis, ac Senatorum animis euellere: cum nobis pro aliquibus Sacerdotibus, qui venturi essent ex Italia, locum petentibus, primò negasset præcisè Princeps, se Ecclesiam concessurum, sed tamen postea dixerit se permissurum, aliqua ut in domo religionem suam colerent, Catholicique Romano ritu, (sicut alij Germani in campo ipsis assignato) sepelirentur. Illum ergo de tota re liquidius docentes, fidem publicam pro ipsis Catholicis Sacerdotibus, ac mercatoribus, nec nō alteram pro Legatis, ac Nuncijs Apostolicæ Sedis obtinuimus, ut ingressuris in Moscouiam nouas literas commeatus, seu salui conductus ea de re, petere non opus fore videatur. Quæ quidem res à Clemente VII. cum Basilio huius Principis patre tentata, non potuit ad exitum perducì. Sed & transitum, atque itineris Duces per suam ditionē pollicitus est Princeps tradere ijs, quos Pontif. Max. in Asiam mittere iudicaret, si quando promouendum eò esse fidei negotium, per eas regiones censeret.

Iam quod attinet ad Sacrum, officiaue Diuina, hæc omnia Ruthenicè, seu potius lingua Moscouitica recitantur, quæ ferè prorsus eadem est, qua subditi Poloniae Regis Rutheni vtuntur. Libros autem omnes ipsi describunt, nec typis cudunt, nisi cum pro

ipso tantum Principe aliquid prælo subijcitur, in oppido, quod Sloboda Alexandreska dicitur, ubi Typographiam habet: idque oppidum nonaginta Italicis milliariis. quæ ipsi Verstas nominant, Moscuâ distat. Ceterum quos ipsi libros ferè lectitant, aut etiam peritiores Monachi versant, eorum nomina, quantum hoc tempore assequi potuimus erunt in Calce huius narrationis adscripta, vñ cum illorum Calendario, ex quo intelligi possit, quorum anniuersarios dies Sanctorum celebrant, vel item aliorum, quorum sanctitas Latinis, & Græcis necdum innotuit.

Quo nautem in suo de Moscouia Commentario scripserat Iouius, Quatuor Latinæ Ecclesiæ Doctores, & aliorum patrū scripta circumferri apud hanc gentem, in eius linguam conuerſa (quam item Slauicam esse putabat) id nondum resciri potuit, licet à me accuratè perquisitum sit. Quin verò, ne illorum quidem nomina huc peruenisse, satis verisimile est, quod ea, præter D. Ambrosij nomen, in eorum Calendario, in quo tamen quorundam Pontificum Romanorum, Syluestri, Gregorij Magni, & aliorum mentio fit) non sunt inscripta. Et quidem illa apud aulicos ipsos, qui solent Principem comitari, fuisse videntur hæcenus inaudita. Nec verò Slauicam linguam norunt, nisi quantum hæc cum Polonica, Ruthenica, & alijs eiusmodi sic habet affinitatem, ut quem Moscuam missi Sacerdotem, natione Slauū, is pleraque iam multa Moscouitica lingue statim assequeretur, cum contra Mosci Slauicam difficilius percipere viderentur.

Cum ergo tantum Ruthenicè noscant, sit ut neque ulli commode sit Græca lingua, Synodusue Florentina edita Græcè, quam in confessu procerum frequenti Principi illi V. B. nomine in arce Stariciæ ad Volgam fluuium tradidi. Neminem enim habet, qui eam calleat linguam, nisi quod relatum est nobis, anno superiore venisse Byzantio quosdam Græcos, qui Principis mandato Moscuam aliquem docent, ut interpretis ea in lingua operam præster, Verum corruptam, & quali Græci hoc tempore vtuntur, eam potius esse credo, quam priscam, aut illam, qua patres antiqui libros, Synodosque conscripserunt. Itaque ne ipsa quidem versionis, quæ dicitur Bulla, seu Diploma, ab Eugenio quarto latum, nobisque ex ipso exemplari ab Illustrissimo Cardinali S. Severinè traditum, vsui esse potuit, quamuis Latinè, Græcè, ac Ruthenicè scripta tum fuerit. Qui enim Diploma illud Ruthenicè verterat, eum nec characteres, nec linguam omnino Moscouiticam nouisse, sed mixtā aliquā ex Bossinenſi, ac Croatia, animaduersum

uersū est ab ijs quos mecū ex regis Poloniae Russia, & ex Austria duxerā: quique, & ipsū, & fidei professionē à Pio Quarto editā, ut verterent in Ruthenicum idioma, quali hodie vtuntur, curatum est: eo animo, ut ab aliquibus peritioribus in Regijs castris, ad quæ propero, ubi fuerit examinata, quā primū Vilnæ edatur in lucem, sicque vtrique Russiae Polonici Regni, ac Magni Ducatus Moscouiae, Deo adiuvante, cōsulatur.

Næc verò nisi paucissimos habent, qui Latinam linguam calleant, qui quidē præter medicos illos, de quibus dictum est supra, trium numerum haud excedunt, hiique Poloni sunt omnes, Iacobus Zaborouius, Ioannes Bucouius, & Christophorus Caeniuius. Illi quidem duo multos ante annos ex Polonia, ex oppido Vredoco, hic verò ante triennium, cum ad Bogdanum Alexandri, suum Dominum, & Valachiae Voynodam, quem putabat adhuc esse superstitem venisset, à Principe retentus est: quē et si peritiorē Latinæ linguae esse dixerunt, cum tamen haud nobiscū agere, hæcenus permissum fuit. Inde ergo factum est, ut laboratum sit vehementer, antequam ea, quæ scripta (vbi petierat Princeps) traderemus, vel quæcum Senatoribus subinde agebantur, ad plenam ipsorum notitiam peruenirent. Ineptè etiam illi pleraque, neque ad rem sæpè nostra vertebant: earum verò præcipuè rerum maximam partem omiserant, quas Principi fore molestas, aut certe sibi met ipsis aliquid periculi creaturas ab eo timebant; cuiusmodi erant, quæ ad negotium de religione primariū spectabant. Quod eos alijs quoque in Principum literis, licet Ruthenicè ex Lithuania scriberetur, facere, quibus in rebus dictio non eadem est cum Moscouitica, valde mihi probabile est. Ac tamen Diuino beneficio, incommodū quoque hoc superatum est, insinuatione tandem nostrorum interpretum, quos antea nolebant admittere, scriptisque nostris omnibus ab ijs integrè verſis: quæ Principi, ac Senatoribus tradita fecere, ut responsionem nobis vberiorē nō in colloquijs solum, verum etiam scripto tradiderint. Verſionis aut illius, à nostris interpretibus factæ, exemplum Ruthenicum, præter Latinum exemplar, isthuc mittam, ut si quis aliquando huic operi successerit, eadem vel Principi huic, vel eius filio, ac posteris reuocari possint ad mentem.

Porro & populus vix vnquam ab opere vacat, nisi ipso die Beatissimæ virginis annuntiationis: sicque Dominicis, ac reliquis omnibus diebus profestis (ne excepto quidem Paschatis die) operatur: sibi enim persuasum habet, spectare tantū ad nobiles, ut ad Sacra, templaque tam sæpè proficiantur.

Ceterum contenti sunt populares sua simplicitate, plurimaque crucis consignatione, & reuerentiſſimo erga pias imagines cultu, quas decentissimè pingunt, & ad viuū exprimunt, nudas in eis corporis partes omnino exhorrentes. Ieiuniorum aut, & à carne, ac lacticijs abſtinentiæ tenacissimè, Ecclesias raro; Nobiles verò mulieres, ac virgines nūquā eas penè inuisunt, nisi quo tempore, Paschatis nempe, Eucharistiā sumunt. Concionatores non habent; sed tantum, quas diximus, vitas Sanctorum, vel eorum, quos pro sanctis venerantur, atque homiliæ partem ut dixi, (ex D. præsertim Chrysostomo) à Poppis suis audiūt. Orantes stant, interdūque fronte percutiūt terrā: quod illis quoque in salutandis primarijs viris aliquando, & in elemosyna petenda solemne est. Quatuor candelæ ad quatuor fontis partes accensæ ponuntur, quibus deinde extinctis, baptisma adhibetur infantibus, trina totius corporis mersione. Aegroti vix vllum remedium adhibent, quā vel cremati vini, vel aquæ, in quam Sanctorum reliquias imposuerint potum, vel aquæ, à Sacerdotibus orationibus sanctificatæ, asperſionem; vel nuncupationem voto rum, quæ plerūque Beatissimæ Virgini, ijsue quos habent pro sanctis, offerūt. Restituta valetudine, imagines quoque argenteas iisdem affigunt, antiquissimæ Ecclesiæ morem seruantes, nisi in sanctorum apud eos quorundam existimatione errarent. Moribus dis Eucharistiā sine facibus afferunt, eosque extrema vñctione inungunt, peccata sua in primis Sacerdoti confitentes: quod & singulis annis, cum valent, atque aliquando sæpius, faciunt. Cum funus effertur, id Poppi, Laicique candelis quibusdam paruulis ardentibus, quas gerunt in manibus, prosequuntur, nulla prælata cruce: imagine tantū pia demortui pectori hærente, qui sic linteamine totus obuoluitur, sola ut facies cerni possit. Nihil verò aliud concinunt, præter illud trifagion, Sancte Deus, Sancte fortis, Sancte & immortalis. Cū autem cadauer mandant sepultura: Recordare, inquit, Domine animæ huius: ac quædam in eum sensum, ex Græcorum Liturgijs, aut ex D. Dionysio Arcopagita, verba proferunt. Mortuum osculantur: si quis autem nobilior moritur, hunc Metropolita, qui quæ alius adest in ciuitate Episcopus, comitantur, quousque in sepulturam illatum sit cadauer. Ceterum D. Nicolaum Myreæ Episcopū magnopere venerantur: quem non depictum tantum, verum etiam penè totum exsculptum vidimus, non procul Nouogardia magna; cum (quo in loco religiosè, imagine, an statua illa, erat exposita) Monachi nobis obuā venissent.

nissent, in altera patina aquam benedictā, & crucem, in altera verò panem, ac sal, vt solent, offerentes. Vocant autem S. Nicolaū Czudothv voretz, quasi *благотворецъ*, id est, miraculorum patratorum: quem nō adeo colunt, vt vel Christo Domino æquent, vel Sanctorum maximum existiment, nisi quis, minus veritatem edoctus, in ea re errer. Obliquas deinde (vt ipsi dicunt) & curuas serias sextas quasdam habent, quas Niedziela VViereiedna nominant, quibus designatur, totam hebdomadam esse quasi Dominicam. Nam à Domini Natiuitate vsque ad Epiphaniā, & octo post Pascha dies, ac quibusdam alijs, qui ieiunium (quod ipsi vocant S. Petri) antecedunt, vt & ijs, qui magnam Quadragesimam præcessere, carnes edunt, lautiusq; viuunt. Peruigilia verò (vt Catholici) non habent. Si quis profectus, vel anniuersarius alterius celebrationis dies in Paschatis incidit diem, eum in alium haud transferunt. Bis in anno, semel in die Epiphaniæ, iterum ante Beatissimæ Virginis Assumptionem, benedicit Metropoli tam flumini Moscuæ, alij verò Sacerdotes alijs fluminibus. In eo multij mares, fæminæq; trina mersione toti immerguntur. Equi item & imagines quasi baptizantur, ac propterea id Chrescienie eorum lingua, id est, baptizatio dicitur. Qui mos, siue ritus licet non præceptus sit omnibus, plures tamen eum ex religione sic seruant, vt agroti quoq; qui sibi ea ratione putant ad valetudinem consulere, summo in gelu effossa glacie, per foramen in aquam demissi, eximantur. At & cum essem in Alba Russia, relatum est mihi, in ea, quæ Rubra dicitur, quæq; item, vt Alba, Poloniæ Regi subdita est, Drohobici puteum esse aquæ salis, cui cum solenni supplicatione Sacerdotes, vbi benedixerint, ea populū aspergunt. Inter Sacerdotes autem sunt Protopoppi, quasi Archipresbyteri, & Archidiaconi, quibus maior (vt etiam apud nos fit) honor defertur. Ex his igitur, quæ hætenus hoc in itinere, vel ipsi vidimus, vel ex Moscis audiimus, intelligi potest, quanto Diuini cultus, & Ecclesiæ bono fuissent, qui Europæ, atq; Asiæ fines attingunt, si Orthodoxa initio fidem haurissent, vel adeo hodieq; haurirent: Catholici aut principes huic genti viciniore, eandem (cum facile olim potuissent) in re Catholice religionis, quam hi seruant in Schismate, constantiā à suis populis seruari procurassent. Quoniam verò Mosci alijs ritibus, & erroribus impliciti sunt, propterea hi, cum à Poloniæ Rege ad Magnum Mosconiæ Ducem, reuersus fuero, sic à me perscribentur, vt simul, quid ijs refutandis responderi possit, Deo aspirante, adijciam.

DIFFICULTAS, SPES, RATIO
Catholice religionis in Moscouiam promouende.

CVM ex ijs, quæ dicta sunt, perdifficile videatur fore negotium insinuandæ in Moscouiam Catholice fidei; tum eò difficilius videri posset, si cetera, quæ dicenda sunt breui attigero. Primum enim cum maxima populi pars ignoret, quid schisma sit; religionis autem ritus & dogmata, quæ credunt, nunquam habuerint, qui à recta fide aliena esse illis ostenderet: si quis Catholicus Sacerdos ad eos accesserit, veri fortasse poterit (cum adhuc Euangelio & veritati prædicandæ non omnino pateat ostium) an illis injicere de ipsorum schismate scrupulum debeat, ceteroquin rudioribus, in sua simplicitate forsan saluandis.

CVM autem grauissimè plesteretur, quid de Ruthenis ritibus, aut dogmatibus quidquam obloqui auderet; concionandi autem facultas omnis tollatur, quæ ferè vnica via inferendæ Euangelij luci, vt solita est Diuina sapientia; nec verò (sicut dictum est) magna pars hominum accedat ad templares plena periculi videtur, si quis eiusmodi aliquid tentet, cum præsertim, nisi hoc ex voto succederet, maiores posset parere difficultates.

Accedit, quod Aulici cum Principe (in quibus rei totius summa posita est) cum de Catholicis, atq; adeo de Romanis multa ex mercatoribus, qui pene omnes hæretici sunt, audiuerint, & continenter audiant, ea peruertunt in peiorem partem; numerum propè innumerabilem Catholicorum, & plurima pietatis opera, consensumq; in fide vnanimem, ac Diuini cultus maiestatem, quæ apud nos est, nunquam audientes. Cum verò Antislites, ac Sacerdotes nostros cum suis Episcopis, ac Monachis conferunt, hos esse sanctiores, ac proinde syncriorem cultum, veriorémq; religionem habere sese putant; quod ab hæreticis miras (vt hi solent) blasphemias audiant.

Natura verò Schismatis cum ea sit, vt pietatis speciem, remque ipsam magna ex parte retinens, his conteta sit (quo fuco etiam nostro tempore hæretici populos deciperunt) caput autem ministeriale non habeat, & proinde neque primarium habeat, vnde spiritalis vitæ sensum, & motum accipiat: vix rationis vilius vim intrinsecus admittit; etsi quid veritate cogente, admittit, hoc vix retinet diu. Itaque operam & oleū inter hos, qui ex Scythijs, Tartarijsq; permixti sunt, viderentur ij perdere, qui alibi futuri essent utiliores. Nam & quam peruicaces fuerint D. Augustini tempore Donatistæ, cum pleriq; omnia retinerent, ab

ab ipso tamen Christi Vicario tantummodo (si tantummodo id dicendum sit id, quod est maximum) se iuncti, Ecclesiæ notum est. Atqui etiam Græci ipsi, vnde hi schisma ebiberunt, cum summam charitatem, sumptus, & veritatem Sedis Apostolicæ experti, se quaterdecies publica confessione nobis adiunxerint, ac tamen semper ab ea recesserint, ostendunt, quid de pulchro malio ui sperandum sit.

SED & Magnus Moscouiæ Dux, cum à suis Legatis, qui de pace venerant Vilnam, cognouisset, me ad Poloniæ Regem à V.B. venisse, scripserat per Christopherū Dzerzeczū ipsi Regi, Moscos à Synodi Florētine tempore cum Ecclesia Catholica fuisse eadem in religione coniunctos; seq; sinere, vt Catholici in Moscouia suis ritibus vterentur. Veruntamen se nihil minus hætenus cogitasse planè indicauit. Quin verò, cum Liouoniæ magna parte subacta, Catholicos inde ad vnum eiecerit, cultumq; Ruthenicum armis passim inuexerit, ac diligentissimè statuerit (Auum qui id ipsum Nouogardiæ fecerat, patremque secutus) cumque mihi longa cum eius Consiliarijs colloquia habenti, deprompta fuissent expenitoribus Archiuis scripta, & formulæ, quas ad res suas, aduersus Poloniæ Regem tuendas, Pontifici Maximo cupiebat esse cognitatas: satis certò collegi, quidquid de amicitia continuanda cum Pontificibus Maximis, ac Cæsaribus, aut alijs Principibus, à tempore Leonis X. ac Clementis Septimi, eius Pater Basilii, vel hic ipse modo cum V.B. tentauit, id ad suæ ditionis, ac schismatis terminos propagandos, armaque ad hanc rem sibi comparanda spectasse. Non secus ac superioribus annis Turca fecerat, qui quorundam malis artibus aut quasitam, aut oblatam Christianorum amicitiam, in Europæ viscera peruasit.

NAM quod ad Regios, & adeo Cæsares titulos attinet, nihil ille aliunde petit, qui sibi illos vendicauit: eminentes verò Principes quosdam eo adduxit, vt se fratrem Cæsaris, Czar verò, id est, aut Regem, aut Imperatorem Casani, & Astracani in litteris vocet. Quibus nominibus cum à V.B. non appelletur in litteris, non adeo contentus est; quin verò agrè tulit, quod in ijs alia saltem inscriptio non esset, adnumeratis aliquibus Prouincijs, quibus præest. Sed hæc forsan V.B. perpendet, si quando vastitate prouinciarum istius Principis, speq; illum ad meliora alliciendi, aliquid addendum sit, ac calamus quassatus non conteratur. Et tamē sic ei scribatur, vt Dominus non totius Russiæ, sed Russiæ tantò, neq; Liouoniæ hæres, aut simile aliquid, in alienum præiudiciū, appelletur.

PRAETEREA non minima difficultas est, quæ Moscos in Schismate detinet, quod (licet res planè fabulosa sit) corpora quorundam, qui Schismatici fuerunt, integra sese habere gloriantur, per quos miracula frequenter edi, cæcis visum restitui, agrotos sanari constanter affirmant. Vt plurimi periculi res esse videatur, si quis illorum corporum eleuet præceptam animis sanctitatem, aut quasi dubius quærat, num ij verè sancti, martyresue fuerint. Inter alios autem numerantur Clebā, & Boris, Petrus Metropoli, Alexius, quorum corpora extare aiunt Moscuæ; Sergius item quidam Monachus ante vndeiginti annos mortuus, qui in Monasterio Trinitatis asseruatur, procul ab ea ciuitate miliaribus Italicis sexaginta. Quo in Monasterio ducenti circiter Monachi esse feruntur, vniuersæ Moscouiæ primario, ac satis opulento. Eò verò ad diem ipsius Sergij anniuersarium celebrandum etiam Princeps ex arce Stariciæ, triduo post discessum nostrum (cum decimo octauo Kal. Octobris versus Plescouiam in viam nos dedissemus) excurrit, inde in Slobodam Alexandri oppidum, mox ad suam Regiam profecturus.

AT & illud magni momenti esse videtur, quod difficillimè Ruthenicum Sacrum deferrent, & cum Latino permutarent; vel ipsi adeo Græco vti nos permitteret. Quod quidem si ad tempus eis concederetur, iam sedulo esset examinandum, num quæ ex Diuino Vetere codice, atq; ex Euangelijs recitantur rectè sint versæ: quæ res nunquā fortassis, ne à Græcis quidem, facta est, nec verò fieri facile potest; cum qui Moscouiticam linguam, proprietatesq; harum phrasum vnā cum Græca, seu Latina lingua intelligat, & solida simul in Theologia iecerit aliqua fundamenta, neminem hætenus cognouerim.

Ac quidem Episcopos Ruthenorum, qui Poloniæ Regi subditi sunt, audio interdū Græcè facere Sacrum, quam tamen linguā vix eorum vllus nouit. Quamobrem neq; ab ijs, si quis ad Ecclesiam Catholicam accederet, id sperari posset, cum etiam si vtrāque linguam callerent, Theologiæ prorsus sint imperitissimi. Vni verò, aut duobus eiusmodi tantam rem committere, iudicium esto V.B. an expediret.

SPES, ET EXEMPLA.

VERVM enim uerò nos animat ad meliora speranda is, apud quem non est impossibile omne verbum; quicq; vt querentibus serio Dei regnum multa solet adijcere, ita hoc potissimum seculo in remotissimis Indijs, ad Ortum, Occasum, atque Meridiem, deletis Idolis, trophæum crucis

passim excitauit, eademq; Latina lingua Sacra dicitur in diuersissimis nationibus exiguo annorum spacio fecit. Cumq; quarta hæc mundi pars, quæ vergit ad Septentrionem, atq; ad Orientem, restet, in qua necesse sit Euangelium rectè annunciari, magnū in ea ostium aperiri posse Orthodoxæ fidei Diuina prouidentia ostendit: si præsertim ijs rationibus, longanimitq; (vt ita dicā) diligentia, quibus tot alia Regna fuere Christi iugo subiecta, negotium hoc promoueat. Nam & aliquid est, nec sine Diuino numine factum, quod nunc aditus in Moscouiam patuerit, V. B. clauū Ecclesiæ regēte, quum nempe operarij coguntur, & ad excolendas vineas institui curantur: quod quæ Deus id effici voluerit post Synodū Tridentinam, quæ afflata diuinitus, illud Seminariorum vnicum esse remedium, ad propagandum Euangelium ostendit: Regē item Poloniæ Stephano, qui armis in Moscouiam ostiū Catholicis patefecit, ac cum sapienter intellexisset profectiōem hanc nec suæ dignitati, neq; Reipublice incommodaturam, in gratiā V. B. (summo licet in belli feruore) concessit, vt in Moscouiam tutò procederem; quod quidem ne in pace quidem alijs permixtum est semper. Accedit ipsius magni Ducis erga nos perhonorifica exceptio, qui nec omnia nobis negauit, & vexatione belli dante intellectu, fortasse mitior ad reliqua fiet, quā de eius ingenio fama precrebuerat. Vix verò credibile est, vt minimus omnium hominum, qualis ego sum, eā liberè loquendi, & interiora penè omnia, ac satis quidem citò sciendi occasionem nancisci alio tempore potuisset, nisi Diuina prouidentia, aliquam huius inchoandi negotij horam venisse, & ipsi demum negotio se adesse indicasset. Quin verò, cum oblata per opportuna occasione magno Duci significasset, videret, num iuste à Deo tanti belli moles eius humeris incumberet, quod Christi Vicario de negotio religionis nihil respoderet (nec debet enim moras, & dissimulat hoc totū) se quidem eo verbo vehementer affici ostendit. Quamobrem mitiora cogitare incepit, seq; in reditum saltem meum responsum mihi hac de re daturū dixit, quod vt tunc certò faceret, ipsum rogaueram. Et quidem aliqua dixisse eum ferunt, vnde se templū concessurum, atq; adeò, si pax sequeretur, ædificaturum nostris intelleximus: sed serione, an ista belli vexatione impulsus, cum egere Pontificis Maximi opera videatur, hæc dixerit, tempus declarabit. Quamuis, vt nihil aliud esset, quā id, quod de Catholicis Mercatoribus, & Sacerdotib; modò concessit: quodq; de pace cum duobus Poloniæ, &

Sueciæ Regibus inceptū est agi: quod item de Christianorum aliquot Principum artiore vinculo iam ordiri velle Deus ostendit (si seriò publicū bonum ijs plus, quā priuatas res spectent) hæc nō vsquequaq; contemnenda esse videatur, ijs præsertim, qui sciunt ædificia non extrui vnico momento integra, nec in fidei negotio solere Deum, sine summis laboribus, atq; perseverantia eorum, ad quos pertinet de omnibus vim suā exerere. Sic autem iam inchoata re, non vna ansa præberi poterit de religionē agendi, variāq; ferendi cum consiliarijs, & Aulicis de pietate colloquia: alij vero vel voce, vel exemplo saltem doceri poterunt, ac alumni interim institui, gentis lingua addisci; libelli eo Idiomate & characterē conscribi, atq; in lucem edi, præsertim si Polociæ, ac Derpati (si Liouonia restitueretur à Mosco) nostri esse poterunt, qui tuto in loco Moscos eadem opera possint excolere. Quæ omnia sanè aliquam, ac si ne multo strepitu, viam ad rem Dei benè gerendam solent complanare.

Quo nō verò ad schismatis naturā, Græcorumq; ingenium pertinet, cum Rutheni, seu Mosci eorundem vestigijs insistant; Græci autem adeò frequenter ad vomitū redierint, ausim dicere, si cum primū absoluta fuit Synodus Florentina, libelli ea de re ad populi captum, & communem linguam per Orientem iterum atque iterum sparsi, Scholæque alumnorum Græcorum institutæ fuissent, qui veritatem illam illuc, dum plerique adhuc ex Synodo illa recentes in Græciā transierant, haurissent, non satis fuisset vnus Ephesius Marcus tā solido ac Diuino operi subuertendo. Et verò tum, si Ruthenis quoque conuertendis eadem ratio fuisset adhibita, segetē fecundam haberet Ecclesia: quæ, vt ita dicā, non potest consolari, quia non est. Sed & præter Eugenium Quartum, si Innocentius tertius, Gregorius Decimus, Alexander Sextus, Leo Decimus, & Clemens Septimus hoc negotium aggressi, non autem sola Synodorum conuocatione, aut vnus hominis, atque Epistolæ missione contenti fuissent, sed varijs illis modis, qui Christi Legatorum & Apostolorum proprii semper fuere, sedulo rem, saepeque vrissent; Russiam autē quæ ad Poloniæ Regnum attingit, Catholica religio imbui curasset, (quod quidem facile licuisset, cum ea conditione Poloniæ Reges Græcis episcopis priuilegia concessissent, si Synodum Florentinā fuissent amplexi) iam eam habere, mustanquā validissimā machinam, quæ Moscouitico Schismati expugnando posset ad moueri. Sed Russia illa, licet proprio Prouincia, prætermissa, & magis incerto Mos-

Moscouiæ negotio præposterè tentato, Deus, qui ordinatè omnia dispensat, quiq; prius quàm mundi conuersionem aggressus est, triennium Apostolis, & Discipulis catechizandis insumpsit, neutrius negotij hæc tenus, non solum integrum exitum, sed ne progressum quidem iuste permisit: quoniam ad exemplar, quod nobis monstratum est in CHRISTO, non omnia facta sunt.

Iam verò, quoniam Mosci ex Scythijs, & Tartarijs permixti sunt, hoc nequaquam fido Christi operario facefcere negotium debet. Nam etiam his Dominus opus habet quos ad imaginem & similitudinem suam creatos, vult saluos fieri. Vt autem Apostolis, sic Apostolicæ Sedi dictum est, vt doceat omnes gentes. Quæ Sedes mirificè iuuatur à Deo, cum hoc, quod Apostolico nomine designatur, id præstat; nempe cum ad reuocandas animas ex errorum barathro mittit operarios, qui pro Christo, non pro se, aut pro negotijs tantum humanis Legatione fungantur. Quanquam vt ad hos redeam, si nonnulla, quæ sunt in hac gente, cum nostris, iam in Ecclesia Catholica antiquissimè ex cultis, cōferantur (quæ quidem ad simplicitatem, ad abstinentiam, ad obedientiam, ad blasphemiam ignorantem, aut declinationem spectant) est quod non minimam spem faciat, fore vt pietatis & Catholice religionis tenaciores euadant. Sed & celestis gratiæ virtus, tandem naturæ deprauatæ immaniores quoque attemperat mores: nec porro CHRIS- TVS, benè valentibus, sed malè habentibus, venit, vt moderetur.

Porro si quis cogitaret, oleum se atq; operam perdere; si hic missus, non haberet initio, cum quibus talentum expenderet, cogitet quid Andreas Quietus Societatis nostræ in Aethiopiam, cum aliquibus alijs socijs missus, vir quidem singularibus donis præditus, triginta hosce totos annos fecerit; cui si minus quàm sperabatur. Principis illius, qui Aethiopie præerat, conuersio successit, suorum tamen laborum semen reliquit, quod aliquando, Deo nunquam mentiente, laturum sit fructum. Qui etiam si nihil fecisset omnino, passus est tamē multa, viamq; triuit alijs exemplo patientiæ, quam incedant. Quod si Alumnorum ex Aethiopia emittendorum, aut ratio aut facultas ei sat pauperi constitisset, aliqua citius mensis erupisset. Verum hoc forsā à V. Beatitudinis charitate ex ijs senibus, quæ pius ille vir secreuit à Schismate, procurari poterunt, cum ex Aethiopia Hierosolymam Abyssini, vel mercatores, vel alij religionis gratia singulis annis adeant.

ERGO non vsq; adeò leuis momenti est, à Deo ascisci tanquam lapidem viuum, super quo Scythæ, Tartari, gensq; remotissima Orientis extrui possit, quæ peregrinatur à Domino. Cum item, quod tempus Theologico, ac prius Philosophico curriculum absolueno, aut etiam linguis aliquibus, quæ vix vnquam ad vsum adhibentur impenditur, ei si biennium ad vtiliores, has linguas perdiscendas adiecerint, quibus viui hominum libri ac corda perlegi possunt, nunquam futurum sit, vt eos peniteat. Sed & hoc ipso in Moscouiæ solo id efficere, vbi doctrina, probitate, sanctissimis Sacrificijs, vel hæreticorum calumniæ, vel malæ de Catholicis conceptæ opiniones tollantur, acutum ijs addere poterit calcar, quorum vocationis finis est salus animarū; quiq; norunt beatæ memoriæ Franciscum Xaveriū de Societate nostra cupiuisse corpus ipsum tanquam mancipium Ethnico alicui Indico vendere, vt ea ratione (cum alia non liceret externis) inter Sinas inuectus, lucem Euangelij inferret: quam etiā ex vinculis Paulus Apostolus Romæ intulit; & ex compedibus, & Cryptis Pontifices Maximi non solum in Urbem, verum etiam in totum orbem prioribus illis seculis inuexerunt.

Quo nō autem Magnus hic Moscouiæ Dux ad suū duntaxat commodum, Schismaque propagandum, amicitiam cum Pontifice Maximo, ceterisq; Principibus Christianis quasuerit, & hinc quoq; mirabiles esse Diuinæ prouidentie vias cernimus, qui comprehendit astutos in astutia sua; finitq; vt non quod spirituale, sed quod animale est, præcedat, ne gloriatur omnis caro. Dicit autem, vt spero, aliquando Ecclesia: Quoniam magna est misericordia Domini, qui Spiritu illo suo vnico, atque multiplici de lapidibus potest excitare filios Abraham. Quod si nullo alio stimulo vrgeremur, quàm vt, quod Princeps hic in Schismate, nos idem in Catholica fide promouenda faceremus, id iudicio Dei declinando permultum prodesset, ne in eo surgens ille nos condemnaret; cum præterea hoc Christiani pectoris pietatem saperet; ac verò esset in odorem suauitatis holocaustum Domino acceptissimum.

RATIONES PROMOVENDÆ IN Moscouiam Catholica Religionis.

IN primis ergo Seminarium instituentum videtur, quod paternam V. Beatitudinis erga Ruthenos quoq; curam, Orthodoxarū ostēdat: operarios autē (sine quibus nihil vnquā solet huiusmodi Deo efficere) sup-

suppeditet huic sanctissimo ædificio excitando. Cum verò hoc, si Romæ institueretur splendorem quidem Apostolicæ Sedi, bonumque apud ceteras omnes, ac præcipuè apud hanc gentem nomen conciliaret; ac quod cum Collegio Græco isthuc sit, id etiam fortè Ruthenis magna ex parte prodesset: cogitanda tamen videntur viatica, itineris longitudo, fastus, quem vel oculis ipsis haurire solent in vrbe harum homines regionum Septentrionalium, putantes id sibi deberi, quod ex charitate fit. Qui tamen, si quasi in probatione, tanquam pauperes, aliquamdiu solidam humanitatem imbibierint, selectiores aliqui, & pauci postea Romam mitti possent: èd magis, quòd irritus esset labor ac sumptus, eos isthuc mittere, qui antè quàm Latinam, aut Græcam linguam nouerint, Italicam perdiscere debeant; quam in rem temporis multum impendendum est, sicut adolescenti illi Mosco cõtingit, quem ante triennium cum Ruthenis nonnullis Romam rediens ex Suecia, ad V. B. adduxi.

Ac Vilna quidem Lituanix Metropolis est, in qua Collegium, & Vniuersitas Societatis nostræ, à V. Beatitudine confirmata, bonum habet numerum Scholasticorum. Ad eam verò cum Rutheni quoque nonnulli cõfluant, hi si pauperes sunt (qui fermè plerique sunt) ea amplectuntur studia, quæ priuatæ rei procurandæ videant esse commodiora: sin ditiores sunt, hi aliud spectant; quàm vt suos labores ad Diuinam rem promouendam referant. Accedit, quòd cum Magnus Moscouix Dux neminè adhuc permiserit suis foras emigrare ad literas addiscendas, id tanto minus facturus esse creditur, si apud Lituanos audiret id esse faciendum, quibus cum aut bellum, aut animi perennis auersio est. At verò vtrique vt genti Ruthenix consuleretur, si quæreretur, vbi nam Seminarium institui esset instituendum; primum Vilnæ, aut Polociæ, dicerem, pro Ruthenis Poloniæ Regni, proq; ijs, qui huius triennij bello in Moscouia capti, minùs difficultatis afferre negotio possent. Qui verò ex Moscouia educerentur, hi vel Olomucium, vel Pragam mitterentur, ad Pontificia Seminarium, in quibus ex eius linguæ affinitate cù Ruthenica, facilius, quantum satis esset doctriinæ, haurirent. Quod si fieret, demandanda videretur omninò alicui fido, ac prudenti operario cura, vt illos, ceterosq; Septentrionales Sueciæ, Gothiæ, ac si qui sunt, alij, interdum inuiferet, perq; eos & litteras, & libros quaqua uersum ad suos mittere curaret; iam verò satis instructos, ad diuersa loca tanquam in vineas emitteret; alios verò eorum loco substitueret, ex toto hoc

Septentrionis, & Orientali tractu. Quibus item omnibus is ipse procuraret, quoad eius fieri posset, vt loci, victusq; ratio à Principibus, ac Regibus, atq; ab Episcopis non deesset. Alioquin nec facile operarij ex Seminarijs suppeditabuntur, quorum Præfecti satis habent quod agant, si regulas obseruari ab ijs, ac litteris operam dari studeant: nec ipsimet Alumni, quibus non statim solet ardor conuertendarum animarum exciri, ijs potissimum disciplinis vacabunt, quæ propolito huic scõpo sunt necessaria.

INTEREA, quod V. B. nomine ceperam agere cum Serenissima Venetorum Repub. acrius vrgendum est modò, vt vnum, alterumq; mercatorem, priuatos licet homines, sed probos in Moscouiã mittant, qui oblatam occasione inuenerint, qua Catholici Sacerdotes in hac regione figant pedem. Quod cum prudentissimis illis viris, ad Diuinam gloriam vberius promerendam, magni momenti futurum sit, certè nec inutile aliquando foret, si vel superstitie hoc Principe, vel altero mitiore, aut fortasse Catholico succedente, id de quo agitur, inter quosdam Christianos Reges constitueretur. Hanc ob causam curatum est, vt Moscus ad eos litteras scribat amantes, quas vnà cum meis V. B. ad illos mittã, cù primum in Regijs Castris fuero: simulque fidem publicam, qua tutus illis aditus, atq; exitus pateat. Hac verò in mercatorum missione non est, quod dubitent, aut ob itineris longitudinem, aut ob merces emendas, vendendasq; maxima pecunia opus esse; cù si tantum, vt quid hic mercium habeatur, venirent inspecturi, & aliquid siue in pelles, seu in ceram, mel, coria, & alia eiusmodi expendere, nec ipsi iacturam vllam facerent, nec si terrestre iter per Poloniam instituerent, id multum pecuniæ exhauriret: cum etiam acceptis à Poloniæ Rege litteris, quas (si pax inter istos Principes coibit) difficile non erit assequi, vix quidquid periculi, incommodiue futurum sit ex via. Quin verò, si ipsi sericum, & alia illa, quæ vestibus ornandis ex Oriente illhuc aduehuntur, aut illhuc parantur, in Moscouiam afferrent, vno curru multum per Poloniam mercium, sine grauibz illis vestigalibus, quæ in Italia penduntur, in Moscouiam rectissima via posset importari. Quod si oblatæ huic rei Respub. illa alias ob causas cunctaretur manum ad mouere, tū fortasse expedire cogitaret V. B. vt quæcunq; in hac mea profectioe acta sunt cù hoc Principe, Venetis, tanquã filijs paternè ac fidenter, siue eorum Oratori communicarentur: vt ea ratione iam, quo referenda sunt tā insignis Reipublicæ studia, tanto suo cum

cum bono altius perciperet, perceptum mādare receptioni. Vnde et ego optimè ac prorsus libere non illud debam fore, quod me per hanc rem, atque ea, quæ ad illud totum se pertinet, ad rem. Vnde nec hanc ad Moscouiam reuertendi, aliaque agentis, quæ inchoata sunt, id non permittit, quod non ita post multos menses (si Diuina placitum fuerit voluntati) ac quidem maturiore cum occasione per eos effici poterit, quos ista sancta Sedes viros in Domino iudicabit.

Ac tamen interim obsecro B. V. vt dispiciat, num aliqui Roma, aliunde cõcordati, & pij mercatores huic itineri, cum duobus Sacerdotibus quàm primum possent accingant, andoquidem à Magno Moscouix Duce patentes litteras alteras obtinui, in quibus in gratiam V. B. concedit, vt quoscuq; ipsa miserit, ij tutò venire, ac cõmorari in Moscouia possint.

QUONIAM verò æquum esse videtur, vt cum Moscouia V. B. litteris istas concesserit, alteras ipse pares consequatur, quibus libera in Italiam Moscis Legatis, atque alijs cõsuetio sit, propterea supplico B. V. vt eas magna paterni amoris significatore cõscriptas, obstitita parari, vt aduenientibus ijs, quos ex castris Poloniæ Regis isthuc mittam, possint ad me perferri. Censent enim hæc his maximè externis officijs ducitur; præstatq; hoc ansam ad redeundum atq; ijs de rebus agendum, quas in prius scilicet vnum salutem procurandam ipse Deo se committat.

Scilicet cum Moscouia, quod ad religionem pertinet, pendere quadartenus solita erat ex Rege, quæ Poloniæ Regi subiecta est, nam & nunc ita pridem Moscouix Episcopi à Ruthenitis Metropolita Chionix, quæ in Russia Regis est, confirmabantur, maximi autem ponderis futurum sit ad Moscouiam conuertendam, si Episcopi, siue Vladicæ Regiæ Russiæ sese ad Catholicam Ecclesiam aggregarent: propterea huc seridò incumbendum videretur, si amantia Breuia V. B. scriberet ijsdem Vladicis, qui octo sunt (adnumerato eorum Metropolita, Vilnæ commorante) ad quos per vnum Theologum afferrentur, non expresso alicuius nomine, vt is, qui tum rectius & commodius hoc præstare posset, ad hoc negotium proficisceretur: eos autem V. B. ad veritatem agnoscendam inuitaret, eaq; omnia ab Apostolica Sede expectanda doceret, quæ à Patre, ac Pastore Vniuersalis Ecclesiæ, tanquam erga filios conferri

possent. Tum n. alterutrum sequeretur, vt hi rationibus auditis, & pijs ad eam rem libris acceptis, quos Vilnæ eù Ruthenice curabo, melius sapere inciperent; aut certè, dū & in hoc pastoralis ista V. B. virga inuigilaret, eorum Deo iustificaretur atq; eodem itinere Reguli quidam Rutheni (quorum iam aliqui ad Catholicam fidem conuersi sunt) pietatem istius Sanctæ Sedis obuijs vlnis exciperent. Nam & cum per Russiam Regiam in Moscouiam veniremus, nobiles aliqui qui schisma suum deseruerunt, nobis fidenter dixerunt, si ea, quæ à nostris audierunt, apud illos vnquam dicerentur, maximum momentum ad eorum conuersionem allatura. Habent autem ij Duces, qualis est Ostrogia, & Slucensis, Typographias, & Scholas, quibus schisma fouetur, cum etiam Leopoli, præter Archiepiscopum Catholicum, & Vladicam Ruthenā, sit Armenus Episcopus, cum suis Armenis, quibus quidquid Catholicæ fidei accederet, id in Armeniam vsque, Deo iuuante, perunderet.

QVIÆVS autem modis nostri, alijq; Sacerdotes in Moscouia versari debeant, tum ieiuniorum, quæ plura Mosci habent, tum quorundam festorum dierum tempore, quos in honorem eorū celebrant, quos habent pro Sanctis (cū Schismatici fuerint, vt dictum est) cumque præsertim ijsdem diebus abstineant, atque aliquando ieiunent: quid item agendum sit ante illorum imagines, alioquin pias, cum ipsi nostras non venerentur: quæ honor ab eo, qui ab ipsa sancta Sede mitteretur, exhibendus sit Metropolita, atq; eorum Vladicæ quidquæ agendum cum, & quæ simpliciores sunt, ne scrupulo de Schismate iniecto, fortassis postea non saluarentur: V. B. pro charitate, qua suos filios, atq; operarios prosequitur, dispicere, ac quàm primum iubere, vt respondeatur, contenta erit.

Ex pago Borad Schocolnam fluvium, in Ditione magni Moscouiæ Ducis, dum equitum aliquas turmas à Poloniæ Rege expectamus, qui nos in castra deducant; Die Sancto Michaeli Archangelo sacra, Anno 1581. Distat autem hic pagus Nouogardia Magna quinquaginta, Plefcouia verò centum milliaribus Italicis.

F I N I S.

DE

DE REBUS MOSCOVITICIS,

COMMENTARIUS ALTER

AD GREG. XIII PONT.

MAX.

VINAM rerum status in Moscouia, quidē de ipso Ioanne Basilij Moscorum Principe, qui nunc rerum potitur, sperandum sit, ac quānam fo- uendæ Sanctæ Sedis Apostolicæ cum eo amicitia occasiones possint existere (siue ad inferendum sinceriores Dei cultum in illum ingentem Septentrionis, atque Orientis tractum, siue ad Christianos Principes animandos, ad foedus cum eo faciendum, vel certè, quod in primis optandum est, ad rem Christianam solidius apud eum statuendam) hoc Commentario, Deo adspirante, exponam.

Alteri enim Commentario, quod prior ad ipsum mea protectione, Vestra Beatitudini à Regijs ad Pleseouiam castris missi, non ausus sum hæc adscribere: tum quoniam de ijs cum Mosco, quantum satis foret, haud egeram, tum quod postea negotio Pacificationis inter Stephanum Regē, & ipsum (sicut Diuino beneficio factum est) composito, videbam secunda profecti- one plura meliquidis assecuturum. Itaque cum & tractandis rebus, de quibus à V. B. missus fuero, & eius Ditionis primarijs ciuitatibus, atque arcibus, per bis mille, & quadringenta millia passuum obeun- dis darem operam; cum item apud Mos- cum reliquisset duos homines, qui, dum ab eo aberam, mensium quinque spacio multa obseruauerunt: facilius mihi fuit, ea, quæ ex historijs adnotaueram, & quæ ab varijs Legatis, & in Suecia primū, deinde in Polonia, ab ipsismet eorum Regnorum Regibus non semel de Mosco audiueram, cum representi conferre, vnde quantum iniuncti mihi à V. B. muneris ratio poscit, cuncta planius in CHRISTI nomine aperiam.

MOSCI, QUI NVNC RERVM POTITUR, CUSCUS ad Magnum Moscouia Ducatum, propagatio Imperij, & varijs casus.

IOANNES, Basilio Patre, anno huius seculi vigesimo octauo natus est. Is ad suæ Dominationis fastigium euectus, vterat in genio vehementior, ac dignitatis augendæ percupidus, vlcisci Tartarorum iniurias,

& pedem figere in Liouonia statuit. Casanenses adortus, ad motis æneis tormentis, facile fuit ei (vt Stephanus Poloniae Rex mihi narrauit) siue armorum, seu machinarū generi insuetos expugnare. Inde Astracanum ad ostia fluuij Volgæ situm cepit, non ignobile Orientis emporium ad mare Caspium. Id cum alterius Tartarorū Horde (seu Regni) esset caput; protulit ditionis suæ fines usque ad Circassos, trecenta ultra Astracanum millia passuum. Qui Circassi editiora, prope Caspium mare, incolunt, & ad fines usque Persici Regni pertinebant, antequam hoc anno superiore Ferream portam, aliasque arces Selymus eo de Rege cepisset. Ea vicinia, & Græci ritus affinitate, proximus Circassus Moscus, (illorum primarij viri filia in vxorem ducta, quæ postea interijt) rogatus olim ab ijs, vt ad sese peritos condendæ arcis mitteret, qua Turcarum excursions prohiberentur, id fecit: atque ab eo tempore cum illis sic amicitiam coluit, vt quib. finitimus alius Princeps nō sit, eum quasi Patronum habeant, gens ceteroquin simplex, & Diuino cultui capessendo propior, quā Scytarum pars, aut Ruteni sint, qui ferè in vnum populum coaluere, Imperio Mosci subiecti. Restant Nogaici Tartari, qui cum sæpe, tum hoc anno in Mosci ditionem irrumpentes, muneribus placati absecessere. Cum Præcopensibus autem Tartaris Turcæ foederatis, qui Tauricam Chersonesum incolunt, & à quibus, vt potentioribus, multa clade accepta, peiora metuebat, Polonico bello distentus, pacem ita fecit, vt, quo tempore Moscouia Moscouiæ Regia discessurus eram, mihi respondit, se aduersus Tartaros vnā cū Stephano Poloniae Rege arma sumere non posse, quod in singulos dies eius Tartarorum Imperatoris magnos Legatos, & suos expectaret, cum quibus pacem, iam vtriusque Principis signo obsignatam, confirmaret. Cæterum quod attinet ad Liouoniam, cum induciē quinquaginta annorum cum Liouonibus iet, anno huius seculi quinquagesimo expirassent (quibus maiores sui, ob casum ad Pleseouia, Pletembergiorum Ordinis Liouonici Magistro, ad interfectionē exercitum, assenserant) varia causatus; quod Liouones conditionibus pactis non

starent,

starent, quodque templa, in quibus Ruteno ritu Deum Mosci Reualis, & Derpati colebant, à Lutheranis euerfa essent, omnem verò impietatem erga Catholicos ex- ercerent, bellum ijs indixit: Derpatosque, & alijs arcibus captis, summaque cum Liouonū strage, magnam Liouoniæ partem affecutus, diuturni belli cū Polonis semina sparsit. Qua de tota recodem in Commentario scripsi, quem nouissimè de Prouincia illa ad V. B. misi. Et ea quidem omnia, licet aliquandiu facilem exitum habuere, maximas tamē calamitates Moscouiæ postea intulerunt. Nam dum in tam dissitas regiones, atque in arces iam plures præsidia essent imponenda: bellum autem, suo serè tantum milite, varijs in locis, ac per tot annos exercendum: qui verò arces tueretur, ij in Moscouia steriles vxores relinquerent: ac si quis eorum moriebatur, alterius suffectione locus impleteretur: factum est, vt populi admodum rareficerent. Accessit militaris ab eo disciplina Pyxidariorum, siue fistulorum, (Sclopetarios vulgò aliqui dicunt) qui minoribus vtuntur tormētis, instituta, maioribus suis ignota, qui ferè arcibus tantum, & sagittis utebantur. Ex decimo enim quoque suis vno assumpto, vel sunt Prætoriani Stipatores Principis, vel in bello merent, aut in arcibus præsidij collo. Atur, relictis domi vxoribus & filijs, quibus interim cadentibus domus sentim hominibus nudantur. Sed & pestilentia, quam antea nunquam in Moscouia, ob intensissima illa frigora, & vastitates grassari auditum fuerat, multos absump. it, & plurima bella, cades verò multorum millium (& quidem Optimatum) Tartarorumque continentes excursions, ipsaque ab iisdem ante duodecim annos cōbusta Regia, Anticipem ad eum statum adegere (additis Stephani Regis continen- tibus huius elapsi triennij victorijs) vt non solum attrita, sed pene accise eius vires existimari potuissent. Id constat, trecenta millium passuum aliquando in eius ditione iter fieri, in quibus incola nullus iam superstes sit; pagis ipsi extantibus quidem, sed vacuis. At verò dedolati agri, & recentes Sylæ, quæ passim succreuerunt, indicia sunt frequentiorum antea incolarum: licet quæ regiones supra Moscouiam versus Septentrionem vergunt, ex admodum frequētes incolas habeant, quod excursions illuc Tartari non fecerint, & salubriore celo fruuntur, quemadmodum mihi diligenter perquirenti relatum est ab Italis & Hispanijs, quos in B. V. & Regis Catholici gratiam libertate à Magno Duce Moscouiæ donatos, mecum in Italiā adduxi. Hic enim duo de viginti menses eas terras

latissimè pererrauerant, cum per paludem Meotidem ex Turcica elapsi captiuitate, Terrarum ingentia spacia emensi, denique ad Ciuitatem Vologdam transmissi fuissent. Iam verò quod inter Casanum & Astracanum est intervallum, id vastissimum est, rarissimis sanè incolis: vt, qui citrò vltro- trouē commeant, vel qui ab ipso Principe mittuntur, sæpe menses integros nullo alio cibo, quā piscatione, ac venatu, absque vltro pane, vitam sustentent.

CELEBRIORES MOSCI CIVI- tates, & populi.

AT ciuitates, quæ frequentia, & nobilitate celebriores habentur, erant cis Tanaim, Moscouia, Smolencium, Nouogardia, siue Nouogrod, Pleseouia, Tueria; vltra verò ad Septentrionem, Vologda; ad Orientem autem Casanum & Astracanum, quod Iouius, & alij, Citracham vocant: quamuis inter istas Iaroslauiam, & Alexandri Slobodam, atque eiusmodi quasdam alias connumerent, quæ tamen rectius oppida dixissent, nisi quod arces habent, pro more gentis, haud contemnendas. Verum enim verò mirum dictum, quod alijs illis vel popularium cetera millia, vel nobilium, quos Boiarios vocant, decades millium quidam attribuunt: quos secuti, qui res illas memoriæ mandauerunt, Albertus Campensis (is quem V. B. mihi in Moscouiam discedenti legendum tradidit) vel idem Iouius (qui ex Demetrii cuiusdam Mosci relatu Commentarium confecit, quem huius Principis parens ad Clementem VII. misit) nescio quem scopum veritatis attigerint. Idē verò & alij fecere, q. Legationib. functi, inde reuersi sunt. Credo ita, quod Mosci consuetudinē in hominib. colligendis perque arcium primas, & loca editiora disponendis, cum Principum legati quæsitissimis honoribus excipiuntur, haud satis intellexerant: res autem à nobis longius distitas commemorando (vti mos est) præter veritatem extollerent. Licet etiam fieri potuerit, vt minùs à vero aberrarent, quod superiore parētum nostrorum ætate, Mosci (vt diximus) minùs bellis exerciti, minùs morbis tentati, neque tot cedibus imminuti, & pauciores item in arces impositi, non ita orbas domos posteris reliquerint. Id verò de Mosci Regia, quæ (vt dixi) Moscouia est, certum est; triginta hominum millia, pueris, sexuque vtroque numerato, hoc tempore non censeri. Nam quantacunque Ciuitatis species adeunti in currit in oculos, accedenti tamen propius (ne dicā postea ingresso) ipsæ domus multum terre spacium occupant; platearumque ac non vnius fori amplitudo, ambitusque

B

ipse

ipse sacrarum ædium (quæ ad ciuitates ornandas potius, quàm ad cultum extructæ esse videntur, cum toto penè anno plerumque sint clausæ) certiore veritatis fidem efficiunt. Et erat sanè eodè hoc Principe augustior, ac numerosior Moscua, sed anno præfentis seculi septuagesimo à Tartaris cōcremata, incolis plerisque incēdio absūptis, res omnis in angustiores terminos adducta est. Exstant vestigia maioris circuitus, ut qui octo, vel nouem fortasse fuisset, iam vix quinque millia passuum impleat: cum & boues, & vacæ, cæteraque id genus animalia, quæ quotidie ducuntur ad pascua, in domibus ciuium habeantur, quarum pleræque septibus, & viminibus circumseptæ, faciem nostrarum rusticarum referunt. Sed in ipsis duabus Moscuæ arcibus, quarum altera alteri hæret, spendidius quiddam est. Alteram enim insigniora aliqua templa, ex latere cōfecta (cum reliqua templa ciuitatis lignea sint) Palatiumque Principis; altera vero nouæ officinæ, quæ suas plateas, suis quibusque opificijs distinctas habent, vtrunque exornant. At cum eadem officinæ exiguæ sint, vnusque Venetæ officinæ plus meriti appareat, quàm in Moscuæ integra platea feruetur: neque verò easdem ferè incolant, quippe qui domicilia in ciuitate habent, rem quanti sit, non obscurè indicant. Smolēcium autem, Nouogardiam, & Plescouiam eodem populi numero censeri putauimus: vt certè summū viginti hominū millia earum singula (cum bellū nō est) habeat. Ac quidquid amplius præ se ferūt, frequentiores tamen esse haud puto; easdem nempe ob causas, quas dixi, & ob ædium ac domorum ingētia spacia: sed Legatis aduenientibus rustici, qui in pagis, agrisque habitant, Principis iussu accurrentes, (vti supra expositum est) frequentiam ostendūt. Iam verò multò minor Tueriæ popululus est, quæ procul maxime, et insignis ciuitatis speciem præbet. Verū manibus cincta nō est, licet nō exiguum domorum numerum circumquaque habeat, ut quæ bellidana, excursionesue hostiū minimè senserit. Quæ res fecit, ut & Vologda, & Casanum, ac præcipuè tractus ille, qui magis ad Septentrionem vergit, hominibus abundet. Sed & quicquid huius est rei, ac quantumcunque terrarum Moscus à Lituanis, ac Liouonis finibus vsque ad mare Caspiū, vel ad Lappos, vel ad Ceremissas, cæterasque potius vastitates, quàm populos, obtinet gratis sanè dictum est, inde ducenta, trecentaue equitū millia in aciem educi; aut Tartarorum quoque infinitam esse multitudinem, quam, cum Moscus velit in expeditio nes emittere possit.

MOSCI MVNITIONES, ET RATIO earum defendendarum, cum oppugnantur.

Iam quæ sunt apud Moscos hoc tempore arces, atque præsidia, ab ijs, quæ superioribus temporibus fuerant, satis differūt, neque eadem omnes ratione sunt communis. Aliæ ex saxis, & lateribus, quales duæ sunt, quæ ciuitati Moscuæ hærent, vna Nouogardia, Plescouiaque ipsa, ac Porcouia, Starietiaque; Alexandri Sloboda, pars Iaroslauicæ, quæque in Albo lacu est sita, & quæ sunt eiusmodi reliquæ. Aliæ aggeribus vimine contextis, & ad duritiem pressis: quale Smolencium est, ipsiusque Moscuæ mœnium ambitus, post Tartaricum incendium excitatus. Reliquæ trabibus in quadrum connexis, media humo, vel arena, inpressionem, diuerberationemque sustinent, ignem non ferunt, aduersus quem tamē interdum lutum oblinunt. At in vniuersum, neque prominētia propugnacula, quæque sibi respondeant (qualia hoc, siue itē superius seculum docuit) nec ratio illa est apud eos architecturæ, quæ apud nos viget. Arces autem Moscuæ duas Principis huius parens Batilius ædificari iussit, Mediolanense architecto, Italici operarijs. Extat eius rei memoria Latinis literis supra arcis portam, sub imagine pia Beatissimæ Virginis. Ceterum mœnia ipsa alta, turresque circumquaque dispositæ, Regium opus ostentant. Idem Nouogardiæ cernitur: sed in ipsa arce, præter sacram ipsam ædem, prope quam Archiepiscopus cum suis commoratur, vix vllæ sunt domus aliæ: cumque penè in orbem esset antiquitus extructa, eam superiore anno Romanus alter Architectus aggere cinxit, ac propinquum monasterium intra nouam munitiōem inclusit; suis locis ex eodem aggere propugnaculis collocatis, quæ hostibus ab assaultu arcendis, tormenta maiora sustineant. Ad Plescouiam verò ipsam primò mœnia ex lapide, quem fluminis alueus suppeditat, turresque mox alter murus ductus per mediam ciuitatem, quæ formam oblongi trianguli penè habet; tria que apud eum murum succedentia Castella, extraordinariam munitiōis rationē ostendūt. Et ea res obfessis firmitatem (quo tempore in Regijs castris hæc obseruabamus) oblidētibus autē curas & sollicitudines afferebat. Nam vt pinnas quidam tantum decusserrant, neque ex fundamentis extantem in solo murum malleis, aut ligonibus satis exemerant, vt concidere possent ita ijs, cum alta mœnia strenuè conscendissent, restabat descensus, ex quo istibus depellebantur à Moscis; ac si desilire tentassent, mœnibus Ciuitatis ab exercitu reliquo secer-

ne-

nebantur, vt omninò interijssent. Sed & irruptio quantumuis primò successisset, iam intra domos illas ligneas, quarū ciuitas referta est, ita cōcludebantur, vt igne supposito cōburendi fuissent, si descēdissent; Mosci vero in murata Castella sese tutò recepissent. Accessit Præfetti Ciuitatis cura, qui intra muratas turres, alias quoque ligneas circūquaque excitat, ferendis maioribus tormētis idoneas, ex quibus assidua fiebat explosio. Quo ipso modo volociē magnā turrim ex ipsis trabibus Mosci cōstruxerāt, ex qua circūquaque ad castra, aliouē collimātes, vix liberā alicui facultatem appropinquandi præbebant. Inter eā tamē globis Regiorum sæpe plūs perforata est, quàm vt quicquam inclinationis ostēderet: licet denique arx Stephani Regis Virtute, regiorumque conatu, & fortitudine expugnata sit. Porcouia vero præter turrim eam, sub qua præsidij vnica porta est, scalis vnde quaque cōscendi potest, nullo altero propugnaculo hostes, si qui accesserint, lædente, nē ex mœnibus comminus pugnetur, vel eminus iacula, globiue intorqueantur. Par penè aliarū arcium est ratio. Sed Smolencij aggeres, quos ab vna parte alluit Boristenes fluius, triplex eiusdem rationis munitio, editioreque in loco supra montem arx, vnā cum templo, facesserent negotium oppugnantibus. Et verò agger ipse circumquaque minimis spacijs foraminibus est repletus, vt minoribus tormentis arcei possint, si qui tentauerint irruptionem. Idcirco modus est munitiōis. At prædij, quantò minis iusto in prælio, campoque Polonis obistunt, tanto magis arces, ciuitatesque defendunt: & firmiter ipse munia militum sic sæpe induūt, vt vel aquæ aduersus iniectum ignem asferendæ, vel congestis è muro lapidum molibus prouoluendæ aut sudibus quide manibus ad eam rem dependent, impellendis, magno suis vbi sit hostibus pernicio. Non si quis è prædij hostili impetu, aut disputatione in aerem frustillatim euolat, alter succedere, cui alius identidem, ac denique nemo parcere operæ, viteque. Ad id durati, sæpe aduersus illud, imbroqueque niues, et ventos alio suffragio nō vtuntur quàm aliquo ramorum nexu, vel penula defixis palis impolita. Inedæ quoque patientissimi, aqua, farina acena comixta, acetum penè typicæ, pro potu, pane pro cibo contenti sunt. Et restat mihi Poloniæ Rex, in arcibus Liouicis fuisse repositos, qui ita se aliquamdiu abest, vt cum iam penè mœnia obsideret, reliqui aggeribus, vbi nam h. et aggeres, hæc et ista, vbi nam sese obidentibus, ac deinde vbi nam suo Principi operam vique ad mortem negaret. Hæc

illa res est, qua vnā tantum possunt, quoniā simul in idem incumbunt, vt fortiores interim pluribus euadant, aut certè aliquando hostes patientia, diligētiāque fatigent. Sed hæc alibi alij.

VIRES ALIÆ MOSCI.

CVm in vnum ipsum Principem omnia cōgerātur, ciuitates, oppida, pagi, domus, agri, prædia, syluæ, lacus, flumina, honor ac dignitas, nihil in tā vasto terrarū tractu non maximum videri potest earū virium & opum, quibus polleat: quæ & maiores estimari poterant tum, cum quies ab armis cōmercia reddebat liberiora, Liouoniaque florebat, & ipsa Balthici maris nauigatio erat frequentior. At verò istis sublati, vel immutatis, eadem quoque imminui necesse fuit, quamuis nec species Maiestatis deminuta sit, & thesauros habere Princeps ingentes existimetur: ad quos quicquid facti, insectiue auri in Moscouiam importatur, id omne, quantum potest, colligit, nec penè vnquam efferri permittit. Argentum etiam vix vnquam inde exportatur, nisi cum captiui redimuntur, aut miles externus scribitur, quod tamen raro fit. Pellium autem, & coriorum permutatione Mosci pro pecunia sæpe vtuntur: cibumque ipsum, si quo proficiuntur, secum plerumque deferūt. Sed & Taleros (Germanicam pecuniam) in Dengas & Moscouiticas, quibus nominibus monetam suam vocant, immutant: minus iam illas, quàm antea, probo argento, cum licentius, pristina reiecta cura, eius signadi aurificibus quibusunque potestas sit. Si qua verò aurea dona, vel argentea aliunde Legati redeuntes afferunt, ea omnia ijs vel data argenteæ pecuniæ summa aliqua, vel ne data quidem, in Thesauros suos infert. Et dubitandum non est, cū eius parens ex Liouonicis ciuitatibus, atque ædibus sacris, quicquid potuit opum, auri, vasorum aureorum, & argenteorum, Calicum, & allarum eiusmodi rerū, corraserit, onustissimisque curribus asportarit, ingentem vim earum rerum acervasse, quod post Tartaricam illam excursionem, ac Moscuæ ipsius exustionem, tribus in arcibus partitus est, Moscuæ, Iaroslauicæ, & in Albo lacu. Iam Ciuitatum, aut Prouinciarum Reguli nulli sunt, quos Ducēs apud nos vocare mos est: eo tamen nomine, ad extirpationem sibi, seu potius Principi conciliandam, siue ad Præfecturas vtuntur: verū res ipsa deest. E Tartaris quidam, qui fidem Principi huic in expugnandis Casanenibus, ad Rutenum ritum, & Schisma accedens, præstitit, cum etiam partem quandam suæ ditionis reliquisset, Cōstannam oppidum, & alia nonnulla accepit, sed penè merum imperium manet apud

pud Moscum, præter aliquos redditus ei attributos, ac demendos, ubi libuerit. Pagos & agros, si cui addicit, ijad posteros non perueniunt, nisi confirmetur à Principe: cui tamen rustici ex fructibus inde tributum & operas pendunt, uti & Domino faciunt: reliquum, quantumcunque est, victui suo referunt, aut eximunt. Ea re fit, ut nemo verè dicere possit sibi quicquam esse proprium: & (velit, nolit) quisque ab nutu Principis pendeat. Si cui plura sunt, tanto magis se deinde agnoscit: opulentior autem factus, tanto sibi metuit magis; quippe ad Principem sæpe omnia recidunt. Inde quoque existit siue commodum, siue cautio, nullus ut audeat hiscere; transferendis autem familijs, vel hominibus ad varia præsidia potius relegandis, quam mittendis, præcidantur coniurationum viæ. Licet si quid eiusmodi præferat, nex in tales homines, filios, filias, rusticos quantumvis innoxios, haud semel patrata sit. Et retulit mihi ex eius aulicis vir nobilis, cum Villas quasdam obtinisset, ne domos quidè ligneas tegere, aut reficere per aliquot iā annos sibi licuisset: rustici. n. ad quos id pertinebat, oneribus à principe pressi, nec respirandi facultatem habuerant. Sunt verò quadraginta Germanæ familiæ earum, quæ ex Livonia abductæ fuerant, quæ Moscuæ ad opificia iussu Principis olim substititæ: reliquæ permultæ Casanum, & aliò amandatæ sunt. Ex his igitur pecunia quotannis exigitur. Qui sane, vexatione dæte intellectū, honorificè simul Pontificem Maximum iā apellabat: nihilque mihi non obsequij summi exhibebat: recordati, quid Apostolicæ sedi Livonia olim tribuerit: & quanta pace frueretur, quibusque nominibus, tanquā Christi anæ Reipub. propugnaculum, ipsa met Provincia vocata sit, cū Catholicos & legitimos suos agnosceret principes, ac præcipuè cū à Pontifice Maximo penderet. Qua paternæ potestate excussa, mox ab ordinis Teutonici equitibus, cū hi aduersus Ecclesiasticum ordinem insolerent, tantum non discerpti, deinde aliunde frustra petito auxilio, tandem sub hæreticorum iugum adacti, iam miserrimè in Moscouia vivebant; si ea vita vocanda sit, quæ hæretica est. Ad ipsas sylvas, lacus, & fluuios quod attinet, quæcunque inde preciosiores pelles & pisces, quorum copia permagna est, percipiuntur: earum omnium rerum princeps potissimam habet partem. Pelles ad dona, & venditionem; pisces siccati ad præsidia, cibumque afferuntur. Quæcunque ad Principem spectantia ex his distrahuntur, alijs præferuntur; nec quisquam sua potest diuendere, antequā ea, quæ sunt Principis vendita sint. Scribæ, siue Ama-

nueses (corrupta à græca voce *Diaconos*, quasi diaconos, & ministros vocant) designati, non tantum in palatio Principis summa diligentia rationes, & acceptum scribunt: verum etiam per singulas Prouincias accuratè omnia exigunt, & ad Quæstorem imperij referunt. Vectigalia non sunt maxima. Nā Legatis mercatores, quoscunque volunt, secum licet adducere, qui eo nomine, nec aliquid pendunt, & aluntur à Principe. Astracani olim frequentius conueniebant ex Maris Caspijs ora, perfideque: at Tartari magna ex parte eiectis, belloque isto Persico diuturniore, infrequens factum est emporium illud. Auri & argenti fodinas esse non audiui. Ferri sunt; quod quidè homines, nō adedè industrij ægrè ad vsum aptant. Honor autem principi tantus ab omnibus deferretur, quantus vix cogitatione intelligi potest. Ab ipso, si non credunt, certè ita crebrò fatentur, se vitam, salutem, omniaque habere, ut & gratia Dei, & elementia Magni Czarij, seu Regis, vel Imperatoris (sic enim principem vocant) cuncta tribuere putentur: & viderentur, ac prope modum morientes, id loco beneficii sese interdum dicant accipere. Gens ad seruitutem nata potius videretur esse, quàm facta, nisi plerique captiuitatem illam agnoscerent, filiosque, & quicquid aliud habent, illico necatum, perditumque iri sciret, si aliò emigrarent. A pueris quidè eidem viuendi modo affuerit, quasi naturam induerunt, ut ea omnia sui principis maxime extollant, seseque viuere, & rectè valere, si viuat, & rectè valeat Princeps, asserant: deque alijs quantacunque vident, hæc non magni æstiment: licet qui rectius sapiunt, si absit, quem timeant delaturum, & externas regiones obierint, haud difficillimè aliorum potentiam, & vires dignoscant. Ac cū reliqui ex ora pomeraniæ, Hollandia, & Anglia, per mare Balthicum in Moscouiam, ad ceras, coria, pelles vendendas, transmittere solent, tum superiore Septentrionali Oceano (quem alij glaciale illi mare siue Asperum, siue Aspidum vocant) singulis annis ad Diui Nicolai portū, aliquot Hollandiæ, atque Angliæ naues cupro, mercibusque alijs onustæ appellant in ipsam pene diem Diuo Petro sacram. In decentum penè Germanica milliaria Volochdam, quod est nō incelebre Moscouiæ emporium, merces aduehantur.

CONSILIARII MOSCI.

DODECIM Principi Senatores adsunt qui de causis iudicant, & quæ maioris momenti sunt, ad eū referunt. Ad eos autè, & alia, & libelli supplices (quandoquidem Principi nō porriguntur) deferuntur. Loco

ac ma-

ac magistratu, pro eius arbitrio, mouentur. Eorū, cū essem in Moscouia, nomina hæc erant: Ioannes Theodori filius (vocant ipsi Theodorovicz) duoque eius filij, Theodorus & Simeon: Deinde Michitta Romanus, cuius soror Anastasia principi quondā nupserat (de qua altero meo Commentario ad V. B. scripsi) Andreas Solcanouius Cancellarius, Basilius eius frater, Bogdan (id est Deus dedit, vel à Deo datus) Iacovv leuicz, Bilscius (qui gratiosissimus tredecim integros annos apud principem fuerat atque in eius cubiculo dormiebat) Nicueia Bogdan frater: Basilius Iuanovicz Zugin, quem parens natione Moscus, cū in Lituaniam aufugisset, genuerat. Sed ille grandior factus, in Moscouiam postea trās fugit. Hic penè omnium vnus Latinè non nihil nouerat, sicut Polonicè Andreas Solcanouius, Ignatius Tatischovv, Aba in Voiecovv, Michael Andreievvicz Begin. Quæstori autem ararij, siue Thesaurario, qui non censetur inter Senatores, nomen erat petrus Iuanov vicz Glouin. Porro Cancellario erat cura dispositio nobiliū in arcibus, quibus agri, vel prædia, quæ attribuuntur à Principe, victum suppeditant: ac proinde vix vllum datur stipendium, aut post multos annos ab eo munere vacatio. Reliqua præfecti arcium, & ciuitatum sic administrant, ut sciant, cui nam Senatorum epistolas ad principem mittant: quibus eius nomine responderetur, licet nunquam ipse Chirographo siue ad eos, siue ad principes alios, suis literis subscribat.

MOSCI MAGNI DVVIS MOSCOVIA Filij.

IOANNES Basilij magnus Moscouiæ Dux ex Anastasia, quā primò duxerat vxorè, duos filios susceperat, Ioannem & Theodorum. Hi prima professione nostra superstites erant: Secunda, primogenitus Ioannes decesserat, annos natus viginti, ad regendū iam aptus, & qui à Moscis diligebatur. Alios quoque alijs è mulieribus cum filios genuisse, sed postea mortuos ferunt. At de Ioannis morte (quod ea res memoratu digna sit, nec mediocriter habuerit momentum ad Principem spectandum, ut multa, quæ cum eo agebamus, mitius, quàm fortasse fecisset, audiret) operæ precium fuerit nosse. Interfectum igitur fuisse Ioannem filiū à Magno Moscouiæ Duce in arce ea, quæ Sloboda Alexandri dicitur, certiore inditio proditum est. Eius mortis fuisse causam, qui veritatem scrutati sunt (nam & tum erat apud eum alter ex interpretibus meis, quæ ad ipsum allegaueram) hanc veniorè retulere. Honestæ quæque, nec paupe-

res mulieres tribus vestibus indui solent, p ratione temporū, aut grauib; aut leuib; si vna tantum induatur, haud bene audiūt. Tertia igitur Ioanis filij vxor simplici veste induta, quoniā vterū gerebat, neque ad se quemq; aditurū putabat, fortè sup scāno decumbens, inuisitur à Magno Duce Moscouiæ, cui statim assurgens, nihil tamè animū illius emolliuit, sed accepta alapa, deinde baculo, quem ille gestabat, ita percussa est, ut insequenti nocte pueri abortum faceret. Accurrit interim ad Patrem Ioannes filius, eumque dum reprimat, ne vxorem verberet, in se iram & verbera patris conuertit. Itaque eodem baculo in capite prope tempora grauissimè vulneratus est. Et filius antea aduersus Patrem incensus, multa illi exprobrauerat in hæc verba: Tu mihi primā vxorem nullam ob causam in monasterium intrusisti: de secunda idipsum fecisti; ecce iam tertiam percutis, ut filius, quem in vtero gerit, pereat. Vulnerato itaque filio, tardius indolens Pater, medicisque, & Andrea Solcanouio, & Michitta Romani Moscuæ confestim accitis, ne quicquam remedia curata sunt. post quinque dies mortuus, vniuerso omnium mærore elatus est Moscuam, sequente funus patre, atque (vbi ciuitati appropinquauit) etiam pedibus iter faciente: digitorum interim apicibus loculum portantibus proceribus, pullatis omnibus. Quas vestes, ad squalorem compositi, adhuc iidem in nostro reditu retinebant, promissam comam (id quod signum mæoris est) defluere sinentes, neque pileoli nobilitatis insigne ferentes. Qua in remiram Dei prouidentia, & iustitiæ charitatem agnouimus, quod cū priore ad eū principem aduentu nobis illuderent, quod nigris vestibus induti, & tanquam pannosi incederemus, (is enim color ijs est, aut insolens, aut lugubris) tum ipsi ob demortui Ioannis luctum, eodem uti cogerentur, nihilque iam hac de re mutire audirent. Cæterum cū Princeps aduocato Senatu, suis peccatis factū esse dixisset, ut Ioannes moreretur: cumque alia quædam essent, ex quibus dubitare videbatur, si ad Theodorum minorem natū filium peruenisset imperium, id minus esset stabile: consiliarios est hortatus, ut cogitarent, quinam ex Regni nobilioribus in principis locum esset sufficiendus. Cui mihi, nullum se alium vellet, quàm qui supererat, Theodorum, quod eum sibi sat esse dicerent, qui principis esset filius. Porro, & molestiam illam hortati sunt, ut ex animo abstergeret: & qui se se monachi vitam suscepturum insinuas- set, is ut id consilij saltem ad tempus Moscouiæ, rebus rectius constitutis, seruaret. Et boiarij autem id ab eo dici de sufficien-

do altero, opinati sunt, ut pertentatis animis, si quem in alterum spectasse animadvertisset, & ille, & qui ei animo adhererent, de medio tollerentur. Actamen cum Princeps ex matore (siue diris actus) singulis noctibus de lecto surgeret, atque ad cubiculi muros manibus reptans, magnis suspirijs editis, vix à Cubicularijs in lectisternio humi deponeretur (sic enim postea, recepto spiritu, mentis iterum compos quiescebat) propterea non destitit quidam varia agitare animo consilia, quinam denique, si quid de Theodoro eueniret, susceperetur. Nam neque alius ex ipsius stirpe erat & ante 30. annos Magister Stabuli vacabat, ad quem (tanquam Comestabilem) ea potestas deferenda fuisset. At Princeps post Ioannis interitum, in lachrymas solutus, atque in squakorem omnem composus, ne legatis quidem ijs, qui mecum ad V. Beatitudinem veniebant, alias, quam nigras vestes licet ex holoserico tradidisset, per vniuersum eius imperium (sed praesertim in aula) eadem facies, cultusque lugubris, sepositum diadema, & si quis alius cunctabat ornatus, quanquam vix aulae videretur. Pro salute animae filij ad omnia monasteria multam pecuniam misit. Idem cum Acomato, Turcico siue Legato, siue Procuratore, qui triennium in Moscouia haeserat, quod Regio poloniae exercitu discurrere, itinera ad reditum haud tuta erant, duos Moscos ad Patriarchas, monasteriaque Orientis misit, denis Rublonum millibus (Rublo, paulo plus duobus Coronatis censetur) ad eleemosinam, filijque demortui refrigerium procurandum datis. Nam & singulo triennio in Orientem ad eandem pecuniam mittit, quod ab ijs auitam, quam utuntur, habent, fidei Graecae noticiam Rutheni hauserint, licet in multis iam differant.

RATIO LEGATOS IN MOSCOUIA EXCIPENDI, & cum ijs agendi.

ET vera sunt, & antiquo obtinent, quae scripsit Herbestanus de ratione, qua Moscorum externorum principum Legatos excipit. Nobis tamen praeter illa, in arcem Smoleccensem, & Nouogardiensem patuit aditus, summo honore, tormentorumque explosione ingentium: quod non in semper cum alijs, qui ad suum principem mitterentur, solitum fuisse fieri dicebat. Iustum est item primum Episcopo Smolecensi, deinde Archiepiscopo Nouogardiensi, ut quoad Smolencij, & Nouogardiae haeremus, lautia nobis preberent instructissima, pro more gentis. Iique ipsi (mandante principe, ut plurimis facibus, & reliquo apparatu exor-

natis templis sacrum facerent) rogant, ut interesse vellemus. Quin & idem Princeps, quinis hominum millibus in platea patenti conuenientibus, ut splendidiore maiestate rem illustraret, Moscuam, suo est palatio cum Senatoribus, & Proceribus, (praecuntibus sacerdotibus, praetataque B. Virginis imagine) descendit, ut nos in templum adduceret, in quo locum parari honorificum iussit, unde sacrum, ceremoniasque illas conspiceremus. At neque Episcopo rum (si Episcopi dicendi sunt) sacris interesse, neque in templum cum Mosco ulla ratione ingredi volumus: licet quoniam id liberè coram eo Principe, ac tanta multitudi ne recusabamus, nemo non existimaret actum esse de nobis: plures autem de tanta illa opinione, quam de sua religione conceperant, haesitare inciperent. Rationes, quas et tum publice attulimus, causasque altero scripto exposuimus, quarum potissima fuit, ne missus à V. B. videret illa approbare, & Episcopos, ab sede Apostolica non confirmatos, honore ac reuerentia prosequi, quorum manus & Princeps ac quilibet alius, capite versus humum demisso, solent deoculari. Et verò praeter Metropolitam, sex alios euocauerat Episcopos, tum ad eam rem, ut mecum de religione agerent. Qui tamen, ubi scripta nostra acceperunt, quae Princeps de discrimine inter Catholicam fidem, & Ruthenicam dogmata de me publice quaesierat, obmutuerunt, unusque ex ijs Archiepiscopus Rostouiensis, ubi omnia probasset, in exilium actus, & dignitate motus, vitam amisisse putatur, felicior alijs, qui superfuere. Ceterum tribus instructissimis conuiuijs, quibus me una cum omnibus nostris, priore ac posteriore legatione Princeps excepit, nihil ad Regium splendorem defuit: cum praeter cibos & sumptus, quos à Pristauis (ij sunt nobiles, qui adiunguntur Legatis, atque eo nomine quasi adiuncti vocantur) suppeditari edixerat, de sua ipsa mensa quotidie cibos ad nos mitteret. Euocato ad negocia & cum eo, & cum Senatoribus tractanda, pridie eius diei ternos, ac insequentem mane totidem alios praemittebat, nunciantes nos paulo post serenos oculos magni Imperatoris visuros: itaque praesto essemus. Post horam, ecce Pristauis nos monebant, adesse Proceres, & aliquos principis Consiliarios, qui penè propè hospitium, cum centum circiter equitibus obuiam veniebant, ut nos adducerent. Ex ijs tres primi ex equis porrecta manu, me nomine principis consalutabant, in viamque nos dabamus. Praetorianis pyxidarijs mille circiter & quingentis vtrinque per spaciū ferme passuum mille stantibus, atque dispositis. Vbi in arcis interiora, ho-

ra hominibus referta, qui vestibus & machaeris pretiosis erant ornati, venissem, ut ex quo descendere admonitus, & ab alijs Senatoribus ad imos scalarum gradus exceptus, atque in conspectum principis sum adductus. Is sedere primum iussit, vel agebat me cum ipse, vel ut in conclave me conferrem, ubi cum Senatoribus agerem, indicabat. Sic plures interduum horas commemorabamur, deque omnibus diligentissimè, ac sapè ad summam laesitudinem, ijs suis ego nostris interpretibus adhibitis, tractabamus. Si quid noui proponebam (id quod è re nata crebro fiebat) idè illic omnes ad principem ibant, ex quibus responsum: quod quidem accuratè afferebatur, nihil de suo promere ausi. Nec verbis facillè assequar, quam aptè, ac in primis repetitis ad verbum, quae cunque proposueram, mihi identidem, eodem semper cum honore, equitibusque, ac Senatoribus obuiam venientibus accerito, cum me in conspectum principis dedissem, Senatores eius mentem ex scripto, parata inter sese longarum schedarum recitatione, perlegerent, ac denique traderent. Itaque duorum mensium quibus continenter erat cum eo Principe agendum, & quinque aliorum spacio, quibus vltro citroque commensans, & cum Rege Poloniae, Regijsque Moscici Principis Legatis (qui omnes erant septem) agens, nihil vidi ea in re vigilantius, dum quicquid antiquitus ex Lituanicis, Polonicis, Liuonicis, & Moscicis rebus collegerant, quibus sua tuerentur, fidenter ex Archiuijs sederent: ex quibus postea non minimam lucem hausi ad statum illarum omnium rerum pernoscendum, atque tractandum. Quae quoniam ex literis & actis, quae ad V. Beatitudinem misi, liquidius intelligi poterunt, idcirco haec fuerint hic satis. Iam quod equites, & Equos ac commeatum, praemissa fide publica per tabellarios, usque ad imperij sui fines, ubi tentoria fixeramus, nobis celerrimè miserit, cum primum ad eum perlatum esset, eò nos peruenisse: quod sexaginta è suis quinque hospitibus nobis ad omnia praesto essent, attribuerit, quibus stipati, exire domo, aut aliquè emittere absque magna necessitate, prohibebamur: quod equos praemiserit ornatos, quos & dono Legatis tradere solet, & ut conscenderemus oportebat: quod turmas item, modo Tartarorum, modo Moscorum, comitatu nostro addiderit, quibus vel ad Regis castra proficisci, quae sexcentis ab eo passuum millibus aberat, vel ex eius ditione exire tutiusliceret: vera quoque sunt: & quoniam ea alibi attigimus, fusius hic quoque recensenda non censui. Id incommode non semel accidit, quod medicis ad nos morbo tentatos non permitte-

batur ob suspicionem venire. Reliqueram autem (ut supra dixi) duos apud Moscum, qui dum ipse redirem ad Regem, res noscerent: ac si quid pietatis intinquare possent in eam gentem, id facere conarentur. Promiseratque mihi Princeps coram centum nobilibus, nostros à se eo loco habitum iri, quomè, si remansissem, habuisset. Sed neque ex eundi vnquam data ijs facultas est, nisi semel, aut iterum: & Moscuam Staricia missi, satis angusto cubiculo detenti fuerunt: in eodem enim coacti erant, habere altare ad celebrandum, mensam ad scribendum, & legendum, ac locum ad somnum capiendum. Aderant portae perpetui custodes, boiarij tres totidem rustici, quorum nomina erant, Sunebul, Chufara, Rudear, Chufara, Miroslau, & Ruroiedau. Quatuor ibi menses cum dimidio demorati, ac de promisso principis haud praestito conuesti, responsum ab homine cordato acceperunt: Principem aliud externis polliceri, aliud pristauis iniungeret, quippe qui ore aliud loquatur, aliud corde cogitet: pluresque esse, quibus fidem veniendi, redeundi, publicam dedisset, qui si reuertendi veniam peterent, dictum ac factum morte multaretur. Quod si qui iureiurando confirmet, sese ad mortem usque in Moscouia commoraturus, nec his tamen alios conuenienti, aut occurrentes alloquendi ullam potestatem daret: capite plecti, si quis id faciat, qui in suspicionem minimam ea de re venerit, Ruthenus is fuerit, aut alius. Plerique optarunt ad nostros accedere, sed easdem ob causas ausi non sunt. Inter quos Medicus quidem erat, qui cum summo opere expectaret Sacramento confessionis expiari, & sanctissima Eucharistia refici, veniamque adeundi postularet, non solum id consequi non potuit, verum etiam in hac verba minas reportauit: Cur qui externus sis, eius gentis homines audes inuadere? Itaque nives interfici, caue sis, ne amplius ista proponas. Erant autem è Moscis, qui captiuitatem illam ingemiscentes, dicerentque, quoad diu Princeps aliam rationem viuendi haud inierit, sperandum non esse, ut aliquid pietatis, & veritatis promoueatur. Nostris cum ego è Regijs castris, aut aliunde litteras mitterem, signo carentes, & fasciculo principis, ne quid suspicaretur, iunctas, licet nihil continerent, nisi quod ad nostrum institutum spectaret: eas tamen aut reddi volebat, aut aliquas è Latino Ruthenas fieri iubebat, ne (opinor) lateret aliquid: suspicionem, videlicet, nimis perspicaci, & trepidante, ubi non erat timor. Ad extremum Moscuam versus Liunioniam discessuris post publicum conuiuium, data mihi, & omnibus nostris manu, assurgens iussit,

vt V. Sanctitatem, Regemque Poloniæ salutarem. Domum autem reducto, & literas, ac dona misit. quæ deniq; partim Germanicis studiosis Olomucij, & pragæ, atque alibi addita sunt, partim ipsis interdum Moscis deducendis vsui fuisse. Ea cum secundò recusauissem, atque esset à Senatoribus admonitus, non debere me antiquum Imperij illius morem inuertere, aut principis clementiam lædere, cum ipse & V. Beatitudinis munera non reieciisset, & à suis quos isthuc miserat, atque missurus erat, alia sinebat capi (secutus consilium isthuc antea mihi datum) gratijs actis, & distributa à me pluribus aulicis pecunia, accepi: sed vt ea occasione aliquid altius, & verius de instituti nostri ratione cognosceret, hæc, quæ sequuntur per Senatores illi significauit his verbis.

PATERE, Clementissime Magne Domine, per Iesv Christi sanguinem, vt tertio deniq; te obsecrem, vt quæ mihi dona pro tua magnanimitate parari iussisti, ea sine animi tui offensione non accipiam. Scit enim Deus, me ea ob contemptum aliquem, aut quod inde non agnoscam excelsam Serenitatis tuæ liberalitatem, non aspernari. Sed me ad huius vitæ spiritualis statû vocationi, votoq; paupertatis, quod sæpe Deo miserante emis, da per viscera misericordiæ Christi hoc, quod summi beneficii loco ducam. Recordare, te mihi (alios licet ob homines, & in quos tamen ista, quæ me vocationis sunt, non cadebant) paucos ante dies dixisse, Optimam esse rem, Christi Domini humilitatem, & paupertatem imitari. Itaque sine, vt illam re ipsa sequar. Pax facta est, Deo miserante, sine istis aut vestibus, aut pellibus sine iisdem reliqua, quæ cupis, Deo aspirante, conficiantur: nec verò à me vllum fidelis diligentis officium desiderabis. Viaticum, quod Paulo socio meo ad pontificem Max. dedisti, quæue dona eius Sanctitati misisti, fuerint satis. Quæ certè nec permisissimè accipit, nisi, cum tanto itineri, & moræ nostrorum omnium in Castris, & in his regionibus, necessaria fuissent, tum offendere animum tuum, ac proinde meliora impedire metuissimè pellibus autem istis pretiosis non vtimur nos: tradituri potius (si tanto nos munere dignaretur Deus) ipsas nostras pelles & Vitam, pro fidei Catholicæ propagatione. Propterea nec mercatores vlllos (licet id sedulo efflagitantes) mecum venire passus sum, ne quid ab eo genere hominum scandalum, ad id, quod mittebar, aut rixæ cum tuis oriretur. porro habeo satis, Diuina gratia, quo redire possim ad pontificem Maximum. Quod si pretiosum mihi donum largiri volueris, serua erga me istam,

quæ mihi exhibuisti, clementiam tuam: ac cum te oue Christi gregis profitearis, cogita eius item visibilis pastoris, id est, Summi pontificis ductum tibi esse sequendum, cui Christus Dominus gregem suum tradidit pascendum. Cæterum scito, aliqua hominum millia esse nostri ordinis, quos hoc seculo, cum nouus terrarum orbis apparuit, varisq; hæreses Europam diuexare cœperunt, in vnum tanquam exercitum, abiectis sarcinis, & omni cura priuatarum rerum expeditos, Deus euocauit. Dexteras inter nos dedimus omnes sub Iesv nomine, vt eius nomē, Ecclesiæq; spirituales thesauros in Indias inter gētes, inter hereticos, eosque, qui non integrè cum ipsamet Ecclesia coniuncti sunt, inferamus. Itaq; & reliquimus omnia; Dignitatesque nullas accipiunt, aut accipere nostri, nisi si quæ sine re ditibus vllis, cum manifesto autem vitæ crimine coniunctæ fuerunt. Ad patriarchatus enim, & Episcopatus quosdam Indiarum, atq; Aethiopiæ, ante 30. circiter annos, aliqui è nostris sic promoti sunt, vt remotissimis in regionibus illis diuturnos labores, vitamque pro Christi gloria, nullis omnino terrenis bonis, impenderint. Quamobrem & ab sancta sede Apostolica quoque versum mittimur, atque vt remitti ad te (si fuerit opus) possimus, permitte, vt cū ista necessaria non sint, ne capiamus. His itaq; rationib; etsi haud permotus est, vt sua apud se dona retineret, lucem tamen aliquam veritatis hausit, iactaq; sunt ad tantum ædificium, quod in Moscouia fore suo tempore non desperamus, hæc fundamenta. Is verò regio planè animo, itineris duces, & omnia abundè nobis suppeditari iussit: sicque ab eo digressi, in Liouoniam per Russiam iter instituimus, ad Stephanum Poloniæ Regem.

QVI A MOSCO AD EXTERNOS
Principes mittuntur, nec eiusdem generis sint omnes, & quonam modo mittantur: quidq; Legatus, cum Antonio Posseuino ad Pontificem Max. venientibus à Mosco, in toto itinere acciderit.

TABELLARIIS, Internuncijs, ac Legatis, qui vocantur Magni, vtitur Moscus ad tractanda cum externis principibus negocia, seu belli sint, aut pacis, siue ad commercia pertineant. Tabellarij dicuntur Goniæ, qui tantum literas afferunt: Internuncijs, pos lance, qui & minores Legati, præter literas, ali quid in mandatis habent: aliquot item itineris comites solent adducere. Magni verò Legati (nam fere tres mittuntur, adhibito Secretario) Velikij rosly vocantur, vltraque Poloniæ Regnū rariùs hi allegantur, tum quod magnū comita-

mitatum ijs adhibet, quibus (vt tamē sit in Polonia, & Moscouia) lautia non præbentur: tum quod longum iter extra Poloniæ Regnum emensuris, non exigua pecuniæ vis esset necessaria, quam princeps ad id aut nullam, aut perexiguam tradit. Poloniæ igitur Rex, & Moscus, quoniam hoc inter sese officij præstant, centum ac ducentos cum Legatis suis mittere solent, ad quos mercatores sese aggregant: cum & ipsi Mosci Legati merces secum deuehant, quas pro eo munere, quo funguntur, non satis decenter diuendunt. Quod si quid donant, id ad maiorem compensationem, ac remunerationem fit: quæ si non datur, periturabijs atque adeò extorquetur. Cū ergo in Chiuerouam Horcam is est pagus ad Iamum Zapolscię Legati Mosci vnā cū alijs trecentis venissent, officinas aperuerunt, atque inter ipsa negocia compositionis, de qua agebamus, per suos venditioni, ac per mutationem cum Polonis diligenter vacabant. Nouogardia verò, quæ inde plus minùs ducentis passuum millibus distabat, com meatum, relique ipsas coctas, frigore cibos conferuante subinde accipiebant, vt nihil omnino sumptus facerēt. Quæ res mihi, ac reliquis nostris non incommodabat, quibus Legatorum quisq; quiescent à Mosco quatuor cibum partitis inter se sic dicebat) Principe suo id mandante, mittebat.

EX AMVS autem summa huiusmodi alitissimis niuib; in quibus fixa tentoria, & perpetuus ignis horridum frigus, vt cunque pellebat: ligneis quibusdam casulis, fuligine & fumo repletis, nostrorum partem tegentibus. Cæteram agros circumquaq; depopulati fuerant Regij: quamobrem vix aliquid præter panem emendum reperiēbatur: & putris aqua, vel nix ad ignem soluta ægrè equis potum, aut cibis coquendis humorem suppeditabat. Cū tamen Principis Legati, si quando ad externos alios principes veniunt, nisi gratis equos, hostes, & cibos, præcursores, dona reperiant, illico Magni sui Domini (sic enim eum plerunque vocant) ad cælum vsque clementiam, liberalitatē, & vires extollere: alijs vero quantūvis sublimibus mendicitatem exprobrare soleat. Hoc ego cū in Senerigeno priore ad Beatitudinem V. Internuncijs expertus, cumq; ex reliquorum cōsuetudine plura eiusmodi cognouissem, velleque Moscus alteram Legationem in Urbem instituere: suasi, ne plus quàm decem venirent. Ter enim trium millium passuum iter facturo, cū primò Orsam, inde in Liouoniam, & Poloniam, ac deinceps per Germaniam in Italiam mihi esset proficiscendum, videbam duriorem fore prouinciam, si centum, ducentiue fuissent, qui

bus aliunde cibus esset procurandus: eo periculo, vt nisi gratis omnia subministrarentur, perijisset, quicquid officij, studij, laborum, sumptuum, erga ipsum Moscum Sancta Apostolica sedes contulisset. Duo autem principes erant Legatiōis, cum quibus de maximis rebus, ac de Christianorum Principum amicitia, vnā mecum erat agendum. Huic verò Legationi cū interpretes à Principe assignaretur, qui Catholica fide repudiata, Ruthenicū Schisma susceperat (licet hoc ad sui securitatem, & lucrum faceret) eum enixè reieciimus: atque alterum, & quidem Catholicum, ac nobis in Poloniam peritum, equum et obstruimus. Magni enim reuerentia, si quæ istud ex ea legatione ad Principem rediret, qui veritatem rerum ac Catholicam principum humanitatem perisset Moscouia referre, si quid erat, reliqui calumnias infuscare tentassent. Idcirco erigendo siue potius ab eius socio (qui Catholicus, olim, postea Lutheranus, deniq; Ruthenorum erroribus imbutus, Italum interpretem, qui venerat à Moscouia, in Carinthia trucidarat) quàm primū ab eis discedens, ad Carolum Archiducem essem profectus, acerbissima acciderant: cū vix pedem ex Italia extulissent, vbi summis honoribus accepti, muneribus quoq; insignibus donati fuerant. At altera ista legatione ne quæ des, nec eiusmodi lites vltra vnquam intresserunt, vt ad arma veniretur. Quæ sine illa dubitatione secutæ fuissent, minime continenter repressi, ac modo amanter, modò spe manerum, interdum & timore cohibiti, ubi temperassent. Permissum est quoque vt aliquando de suis hospitibus satisfacerent: quod licet ægreferrent, valebat tamen ad beneficium cognoscendum, & ad Italicam Ecclesiasticæque ditionis liberalitatem (qua supra id, quod expectare potuissent, excepti fuerant) rectius æstimandam. Hac igitur in protectione, Moscorum illorum, quos adducebam, ingenia liquidius innotuerunt: quos & tanto magis cognouimus, quod eos postea in ipsum Poloniæ Regnū, iubente V. Beatitudine, reducere oportuit. Quo cū primò à Moscouia accessissemus, mirati, quod equos, & cibos à Rege de more obuiam non offendissent: responsum acceperunt, satis esse, si cū venirent ad Regem, liberaliter acciperentur: cōsuetudinem autem in legatis excipiēdis, qui à Mosco ad alios principes mittantur, nō esse in Regnum inuehendam. Rige tamē satis benignè, nobis rogatibus, à Rege accepti sunt. In Liouonia verò, quæ edificia magnis sumptibus ab Archiepiscopo Rigensi, atq; à Magistris Teutonici ordinis fuerant excitata ea diruta à Moscis comperimus, vel omnino

nino ruinam minantia, sordium plena, & fenestris patentibus, iniuriæ cæli exposita. Quæ cum sperneret, lignea potius tugurio laextruxerant in quibus, fuligine oppletis, habitare malebant: ut Gothorum cladem, Colossæo, atque arcubus triumphalibus, Romæ adeo vniuersæ illatam recordatus, iam non mirarer, quid remaneret in cordibus gentis, quæ splendorem, ac maiestatem aliorum populorum ferre non posset. Et neque publica Cæsaris pompa, qui tum Augusta Vindellicorum ad Imperij comitia Imperialia ingrediebatur, impelli poterant, ut eam libenter cernerent: nec tanta ciuitatum, & nobilium celebritate mouebantur, ut ex animo illam collaudarent.

Et hæc quidem in Boemia, & Germania: in qua quicquid expenderant, mandato Cæs. Maiestatis restitutum est, & Vasa argentea plura dono data. Vbi verò Italiæ appropinquauimus, & in Venetorum ditionem descendimus, ab ijs magnificentissimè per omnes ciuitates fuerunt excepti. Veronæ primum inuitati sunt ad arces inuisendas, propè quas militum frequentes cohortes fuerant collectæ, à quibus honorificentius admitterentur. Vicentini nihil omiserunt, quo omnem humanitatem, & præter alia, quæ summam nobilitatem animorum sapiabant, liberalitatem, (ut ea ciuitas hoc genere laudis maximè excellit) exhiberent. Patuij idem effectum est. Inde Venetias appulimus, ubi omnib⁹ omnium generum officijs ab ea Serenissima Republica sunt accepti. Hic verò, cum homines minus his rebus assueti, omnia suo Principi debere crederent, atque ob laxiorem vitam egre ferrent, sibi in Dominicanorum monasterio commodissimum quamuis hospitium fuisse assignatum, non mediocri diligentia, & patientia opus fuit, ut in officio continerentur, donec ijs, quibus à Senatu cura Moscorum fuerat data, nos enixè rogarent, ne ab horum latere discederemus. Quæ dum fiunt, & eorum discessum urgebam, ecce Græci, qui iam multos ante annos Venetias commigrarunt, clâ cum Moscis egerunt, ut ad suam ædem proficisci vel lent, sacrum, & reliqua, Græco ritu audiri. Nobiles autem Adolescentes, à Senatu ijs per ciuitatem deducendis attributi, cum nondum, quid haberet ea res momenti, perpeditissent, iusserunt, ut ædes ornatisimè apparerentur, postridieque eius diei, à schismaticis Græcis Ruteni schismatici exciperentur. Quod cum ad aures meas peruenisset, ad monasterium appropinquans, inuenio Moscos, & Venetos, vnâ cum Græcis ad horum templum procedentes, quos ego assatus, Tu mihi, inquam, Iacobe Moluenine (id erat primario Legato nomē) tra-

dituses, à Principe tuo, te ut gesseris, quâ tibi ratione monstrabo: Te ad Pontificem maximum non ad Græcos adduco. Itaque redi ad hospitium tuum; id quod fecit. Sed Græcis hoc indignissimè terentibus, atque aliquibus iniuriam Reipublicæ fieri putantibus, quod eam imperasse dicerent, ut eò deducerentur, Græcis respondi, Vbi consisteret Græcos cum Ecclesia Catholica consensisse, tum mecum agerent, eorum desiderijs satisfacturo. Cum autem cæteris seorsim adhibitis, haud omnino persuaderem, ad Senatû adij: qui rationibus auditis, Græcos, qui conquestum venerant, sapienter compescuit: resque tota non solum impedita est, verum etiam occasionem præbuit, ut & plerique Græcorum astum, & schisma propius cernerent, reliqui verò cordationes intelligerent, æquid mali inde ad id, quo de agebatur, emergere posset, cum inter Græcos, qui Venetijs commorantur, per sepe sint exploratores, qui ad perfidos omnia deferant. Iam verò Mosci, aureis magni poderis torquibus donati à Republica, suo interpreti, Vade (inquiunt) ad Ducem, & dicito, ad nos ut sericum, aliaque mittat è suo thesauro: interpret tamen rem (ut erat ingenuus) declinauit. Venetijs autem soluentes Ferrariam, inde Bononiam venimus, ubi Vestra Beatitudine iubente, cuncta paternæ charitatis argumēta liberalissimè edita sunt ab Illustrissimo Cardinali Cæsio Legato: tum & officinæ clausæ, atque honores plus quam ordinarij habiti. Reliqui Illustrissimi Legati, Vercellensis in AEmylia, Columna in Piceno idem procurarunt. Militum cohortes, è ciuitatibus obuam primò prodibant: deinde ad portas Magistratus aderat, inde in Prætorium honorificentissimè deducebantur, tormentis displosis, tibicinibus personantibus, conuiujs, & exquisitissimis epulis instructis. Admoniti nobiles, à quib⁹ varia licentius Mosci petebant, iam haud facile assentiebantur: quo factum, ut intra cancellos pudoris sese Mosci reciperent. Arimini cū essemus, in domo Præfecti ciuitatis, pias imagines amouerant, ut paruulas quasdam suas, ritu Rutenico depictas, apponerent. His ablatis, cum priores reposuissent, ne quideam in re insolentius inter Catholicos agerent, minus postea licenter sese gessere. Inde ad Beatissimæ Virginis Lauretanæ, celeberrimum Sanctitatem, ac populi concursu, locum peruenimus, ubi habuerunt, quo miraculorum memoria, frequentia adeuntium, & perpetuis precationibus oculos atque animû pasceret. Denique temperatis mea præmonitione apud ciuitates honoribus, ad Tiberim propè Burgetû Opidum, à Vestra Beatitudinis cubicularijs hu-

humanissimè excepti, & salutati, postridie progressi, sequenti denique die Romam venimus: unde Romana nobilitas, præeunte Marchione Cæsio, obuam egressa est; Mosci verò honorificentissimè, ac frequentissimo populo, displosis omnibus, quæ in molebantur Adriani, tormentis, ad Cardinalis Columnæ rum absentis palatium adducti sunt. Eo in palatio lautius præbitis, adhibitisque è familia B. V. diligentissimis ministris, atque alijs, qui portas custodirent, singulis diebus, dum ex Algido Vestra Beatitudo redisset, per urbem curribus vecti, pulcherrima quæque visabant. Mirati sunt in primis curam, diligentiam, ingentes sumptus, charitatem erga ægros, officinas, cubulaque distincta, & præsertim hospitem Sancti Spiritus domum, ac reliqua maiora Nosodochia. Nihil verò eorum animos plus inflexit, quam pietas illa, quam valere ad omnia, tum ipsi quoque nos in ipsis Moscis videbamus. Seminaria verò, & Collegia variarum gentium cum subinde inuiserent, iâ orbi terrarum ipsa religione Romam dominari, nec verò sese solos esse Christianos (ut dicere solebant) cogitare inceperunt: & harum omnium rerum capita in tabulas singulis diebus referebant, ad suum Principem allaturi: quod quidem in itinere quoque fiebat, cum per Lituaniam, Poloniam, Moldauiam, Bohemiam, Germaniam, Italian. Societatis nostræ Collegia lustrarent Anglicum, quod est Romæ, Seminarium eò magis admirati sunt, quod Anglicam hæresibus prorsus infectam audiuisent: sed & modestiam Alumnorum illorum conspicientes mirificè emollebantur, martyrumque reliquias, quæ in eorum erant Ecclesia, summa reuerentia venerati, & osculati sunt. Id quod in alijs quoque Romanis templis, atque alibi faciebant. Sed cum in Capitolij palatium à Romanis Patricijs aduecti, & Romana magnanimitate humanissimè accepti, fragmenta marmorum antiquorum, ineptasque gentiliū Deorum memorias, à quodâ rogarentur (quasi maxime res essent momenti) ut attentius inspiceret, omnia (nec immeritò) contempserunt. Et illud enim eos maximè offendeat (quod & cuilibet Christiano detestandum est,) cum vel in hospitij signa turpitudinum cernerent, vel imagines (etiam pias) ad lasciuia depictas, nudas verò statuas, & cætera diabolica figmenta, in aliquorum domibus, & hortis cernerent, quibus cupidines, & Veneres plus quam Christus, & Beatissima Virgo sapere videbantur. Iam verò templa Romana, Diuique Petri ædem suspicientes, omnino favebantur, hæc longissimè præstare suis, quæ cum

antea solum vidissent, vel lignea, vel murata, putabant reliquis totius mundi pulchritudine, aut operis aut magnificentia præcellere. Vbi ventum est ad Veltram Beatitudinem salutandam, & dona, literasque, sui Principis reddenda, egre non nihil videbantur adduci, ut crucem ad pedes Vestra Sanctitatis oscularentur: sed longè ægrius cum discessum pararent Credo ita, quod alia quoque dona (pecuniam in primis) voluissent: licet aurei torques magni ponderis, vestes aureæ, & holosericeæ duobus ipsius legationis Principibus, cæteris verò omnibus ex panno, & serico duplices traditæ fuissent. Osculati tamen sunt libenter, cum quid ea de re Mosco eorum Magno Duci esset æstimandum; quidue non solum Apostolis primi Christiani faciebant, sed & ipsi Mosci suis Episcopis faciant, ad quorum pedes se prosternunt, humi terram capite percutientes, audiuisent. Illud non satis equo animo tulerunt, quod se in discessu nemo, præter me, accomites, iuneris meos ex vrbe prosequeretur, sicut ipsi Principum Legatos, (quod & mecum bis, ab ijs discedere, fecerant) ad quatuor, quinqueue passuum millia, magno cum comitatu educunt. Eadem porro in reditu contingere, quæ in profectioe acciderant. Torques enim (cum hosce per iter induerent) & Vestra Beatitudinis crucem pulcherrimam, licet Græcis characteribus elaboratam, tum Venetorum auream D. Mariæ Euangelistæ imagine adornauerunt: quam uis si solus quisque fuisset, neque delationem ad Principem suum timuissent, non ditius me sese ad omnia accommodassent. Mitiores autem aliquanto effectos (sive ob humaniorum gentium consuetudinem, siue quod reuerentibus erat extra Italiam expendendum de suo) Varfauiam ad Poloniæ Regem denique adduximus: illud in itinere præcipue cauentes, ad declinandas lites, ne eodè hospitio diuersaremur. Sic donis à Rege procuratis, quibus illis Regio animo sunt data; literisque ad suum Principem à me acceptis, quibus breui de omnibus illum certiore faciebatur tradita item à me pulcherrima Saluatoris imagine (quæ missa à Vestra Beatitudine ad Moscum, in ære picta, & Græcis literis additis, ebore, argenteisque stoculis continebatur) satis lætos in Moscouiam dimisi. Quæ fusiùs narranda putavi, ut si cui aliquando tale negotium obtigerit, præuisa minus eum feriantis ad patientiam, & prudentiam, à Deo per orationes hauriendam, sedulo se comparet.

tissimi. Quæ ex re, quæti Moscum æstiment Turcæ, intelligi potest. Sed & eorum memoriz fortassis adhuc hærent, quas à Moscis quondam clades perpessi sunt, si fides ijs habeatur, quæ Herbestanus ex eorum Chronicis, & alij quidam referunt. Et illud etiam animis Turcarum potest obuersari: Græcos, nisi Principis Moscoviz nimiam dominationem pertimescerent, isque tam longè abesset, non abhorreere ab illius imperio, cuius eandem sua esse religionem putent, atque idcirco propensius ad illum accessuros. Moscus certè, cum rebus cum Poloniæ Rege compositis, de huiusmodi rebus ageretur, quæsiuit per Senatores suos, num si suas Regijs vires adderet, posset copias per Polonici Regni ditionem adducere, & quæ iret, arces extruere. Quo in colloquio visus est Russiam Regis pueri spectare, quàm præcopenso id metuens, ne in reditu à Polonis intercluderetur. Quod si unquam aliò, quàm in Liouoniam, atque Lituaniam à Moscouia educi fuissent exercitus, quid ea gens valeret, conijci rectius posset. Et, ut hæc sunt, illud pro certissimo habendum est, per Moscouiam multò minore sumptu atque periculo, quàm per omnes alias mundi plagas, patere viam in Asiam, ad Christi Domini fidem propagandam: qui vnus priorum omnium scopus esse debet. Proinde in hoc esset præcipuè incumbendum (quod Mosco V. S. scripsit) ut vinculo religionis nobiscum iungatur: sine qua reliqui humani nexus facilis diffoluuntur. At verò, ut hoc fiat, non est opus vnus diei, aut Legationis Neque ea arca, in qua pauci salui facti sunt, ad Mundi totius postea instaurationem, non nisi centum annorum spacio, id est, longanimiti, & non intermissa perseverantia, perfici potuit. Temporis autem fortè breuioris hæc prouincia fuerit, quod iam in Liouoniac Moscouiæ finibus, Stephanus Poloniæ Rex, Collegia, Seminariaque Catholicorum Sacerdotum parat: atque ad Regias alias, & bellicas dotes, hanc quoque curam, tanquam primariam, adiungit. Præterea miracula accedunt, per nostræ Societatis homines in simplici illa gente fieri à Deo cepta. Quod verò Mosci non desint, qui filios suos missi à Sede Apostolica Sacerdotibus offerant, hoc quoque facit, ut de Domini bonitate aliquid non longissimum sperem: cui nec difficile est in momento ditare pauperem; ac notæ sunt artes, quibus agnus possit habitare cum Leone. Ipsa verò cum illo, atque cum alijs Christianis Principibus amicitia iungenda tractatio, si continuetur (quanquam satanas ei evertendæ oēs machinas semper adhibiturus est) dici non potest, quantas secum ad id commoditates trahat: si præsertim, qui hæc egerint,

ad vnam Dei gloriam colliment. Sice-nim ad schismaticos, atque ad hæreticos peruenire licet; qui si initio de religione secum esse agendum putarent, aditum impedirent, vel audita spernerent, aut ad reliqua progressum, urgentibus eorum ministris, præciderent. Catholici verò Principes si quid habent, quod cum Sede Apostolica de politicis rebus agant; cum, quæ sunt pacis, promoueri à V. Beatitudine sentiunt, intelligunt hoc Pastoris, Vicarij Christi, & Patris proprium esse. Quamobrè & Catholici, & hæretici, atque schismatici Principes, non solum aures libenter accommodant, verum etiam ipso in colloquio, cum difficultates siue suas seu alienas proponunt, aperiant ipsimet viam, qua reliqua complantur: pluraque, quæ acerbiora eatenus visa sunt, mitiora redduntur, ac ipsa animorum confidentia, quasi rediuiua pietatem, & religionem in eorum cordibus aliquam exuscitat. Quod cum ita sit, aut erubescunt si refugiant, aut excitantur ardentius, ut Sedis Apostolicæ monita ne detrectent, ad quam & Scythas, & Indos, atque efferas quasque gentes eo tempore vident accurrere, quo sudauit humani generis hostis, ut instituta à Christo auctoritas in Ecclesia per hæreticos tolleretur. Itaque qui isthinc ad tantum negotium missi fuerint, optatissimum ijs esse debet, ut in proposito persistant, ne tantum futurorum congressuum occasiones, ac discedentes ita abeant, ut sibi ad reditum eisdem ad principes portam (ut aiunt) relinquunt apertam. Sice-nim aut aliquid optimi denique fiet, aut pax redibit ad V. Beatitudinem, Diuinæque sapientiæ charitas iustificabitur; & (quod experti sumus) aliæ se rationes offerent ad populos illos iuuandos, quas nunquam cogitasset: cum etiam, si tuta conscientia, & saluis rebus, humanam saltem amicitiam cum aliquibus alijs, licet nondum Christianis, colere possemus, aliquando crediderim id suppeditaturum modos, quibus in eorum Prouincijs propagari latius, quàm factum sit hætenus, Christiana religio posset. Quod an in ipsorum Principum animis ad veritatem altius insinuandam, aliquid etiam esset effecturum, iudicent, qui meditantur attentius patientiam, & martyria Pontificum Romanorum, qui trecentis primis Ecclesiæ annis, clauum in turbulentissimis persecutionum fluctibus tenentes, sanguine ipso penè omnes Christianam rem auxerunt, & natum vnusam fidei (ut sic dicam) ad Christum Dominum cum pluribus barbaris gentibus, tanquam ad portum intrapedi appulerunt.

OBSERVANDA, SI QVI A SEDE
Apostolica, vel ab alijs Catholicis Principi-
bus in Moscouiam mittendi
sint.

CVM ei, ad quem delectus, & missio spectant, tria illa in primis necessaria sint, quæ dispiciat: nempe, ut Legatio ob Dei honorem sincerissimè instituitur; ut opportunè; utque ei deferatur, cuius interiores dotes, ac virtus solida, vnà cum rerum Græcarum cognitione coniuncta, exteriori quantocumque splendori, aut dignitati præualeant. Tum illud permagni momenti est, ut quæ Legatio ad Moscos suscipienda fuerit, ea Polonis, Lituaniis, ac Moscis iustam suspicionis ansam non præbeat. In Comitij Ratificationibus, cum Moronus Cardinalis V. B. nomine egisset, ut Pontificius Nuncius ad Moscum, vnà cum Mosci Legatis, qui eò venerant, in Moscouiam posset proficisci, Maximilianus Cæsar assensit. Dum autem Legatio illa explicabatur, Germanusque, & probus Theologus, nec Ruthenæ linguæ ignarus, à V. Beatitudine ad eam rem literas accepisset, quibus Nicij ad Moscum munere fungeretur, diem non ita multò post obiit. Tentata item fuerat à V. B. altera Legatio, cum ex vrbe Alexander Canobius, qui nunc Episcopatus Foroliuensis præest, missus est, sed neque Lituaniam superare potuit; ac Vilnam rediens, Romam quoque infecta re, necesse fuit ut reuerteretur, aliquibus progressum illius prohibentibus. Iam verò antea Vincentius, Porticus, qui postea fuit Archiepiscopus Rhaguseus ad Moscum inuisendum à Pio Quinto Pontifice Max. Sanctæ memoriæ destinatus fuerat tum, cum Apostolici Legati munere apud Sigismundum Poloniæ Regem, eo tempore fungebatur. Ac tamen postea idem Pontifex, audita Mosci crudelitate, ab eo proposito auersus est. Sed denique, dum Septentrionalium iuuandorum Zelus V. B. vrgeret, eius nomine monuit me Nuncius Apostolicus, Episcopus Britonorientis, qui erat apud Stephanum Poloniæ Regem, viderem, an per Ioannem Tertium, Regem Sueciæ, apud quem V. B. mandante versabar, literæ in Moscouiam mitti possent. Re igitur, cum eo Rege collata, respondit fore, ut in sequenti anno id liceret. Nec igitur antea maturum appetierat tempus: & tamen semina istorum conatuum, & patientiæ, quæ solet maximum quodque negotium perficere, Deus ipse respiciebat, & incrementum dabat. Quare post paucissimos menses, superuenit à Moscouia Seuerigenus, Magni eius Ducis Internuncius, aliquem petens, qui V. Beatitudinis nomine

pacem componeret inter eum, ac Poloniæ Regem. Opportuna igitur occasio visa est: decreta sunt missio: at deerant duo præcipua, rerum illarum interior notitia, quicquid mitteretur. Quod ad me attinet, eò proficisci iussum, certissimum est, respexisse Deum immensam Charitatem suam, ut quæ V. B. animo desideria instillauerat, ea ad aliquem effectum deducerentur. Iam verò cum earum rerum, & itinerum satis perspecta sit ratio, non deerit causæ suæ Deus, quin aliquando occasiones alias offerat, quibus hæc lampas melioribus tradatur, & in vtramque Russiam tam Poloniæ Regis, quàm Mosci ab ijs, qui seridè Christi gloriam sitiant, Catholica religio inferatur.

MITTENDI CVM LEGATO.

MITTENDI verò pauci erunt, quod tum frustra fierent immodici sumptus, tum res magis innotesceret, quæ alioquin suspiciosisioribus occasionem daret impediendæ Legationis. Itaque neque ut in aulis Principum diu subsistant, ac nisi necessarium sit, per illas transeant, magnoperè expedit. Cæterum si plures essent, plerumque item saltus & rumoris, quàm salutis sequeretur: præter illa, quæ quotidie cernuntur; externa, videlicet, rerum specie Legationes prodi; maleuolis aperiri viam, optima quæque turbandi, Principesque ipsos, ad quos mittitur, varijs commentis & astu anteuerendi. Albertus Campensis eo in libello, quem de huiusmodi Legatione ad Clementem Septimum scripsit, quinque futuros satis initio dixit. At si aurigas, & interpretes numerasset, plures dixisset. Itaque ex vrbe quinque ut exeant, vel minus item hominum, non improbauerim: verum ubi ad Poloniam, aut Vilnam appropinquauerit, aliquos, ite inde sibi adsciscat necessarios fuerit. Homines enim ferendæ cæli iniuriæ aptiores, & laboris patientiores, ac itinerum magis peritos sine dubio ibi poterit nancisci: quibus neque multum stipendij sit dandum, ac recentes ad laborem plus auxiliij ferent. Interpretes duo potius sint, quàm vnus: ne si quis eorum aut in morbum incidat, aut moriatur, (ut alteri ex meis accidit) fidendum sit Principis interpretibus: quod quidem magna secum trahit incommoda. Quod si vterque valuerit, haud parum proderunt notandis actionibus, explorandis aliorum mentibus, descriptioni Ruthenicæ conferendæ, veritati & fidelitati mutæ indicandæ, vel custodiendæ. Quod si bellum esset inter Poloniæ Regem, ac Moscum, resque aliquæ ijs de Principibus essent agendæ; sedulo perspicendum erit, quæ religione, humanaque item fide Rutheni interpretes fuerint. Cum fidè dico, quanto perè

ijs fidere possit Legat^{us}, intelligi velim: cum religionē, ne Moscus plus illis merito fidat. Si. n. Regis polonię subditi fuerint, difficilior erit eorū vsus: in Ruthenico schismate impliciti, dubitandū est, ne aperiant, quod reticendum est, aut adeo ne fideliter interpretentur, quod referendum sit. Hęc omnia expertus loquor. Accedit, quod (vt Lituaniz, Ruzizęque mos est) vltro citroq; cōmeantes dant operam mercium permutationibus: quare pręcauendum erit, ne interpretes plus in eo agendum aliunde, ob lucri cupiditatem suscipiant, quā tractandis postea negocijs conducat. Quid enim hinc damni, vel labis sequi possit, pręsertim cum Diuina aguntur, is, qui paulo fuerit oculatior, cernet. Quod si Slaus, vel Bohemus fuerit interpres, non sanē statim principio Ruthenicā omnem linguam assequetur: verū si longior fuerit commoratio, proximē ad eam accedet: id quod inter nostros alteri, qui erat Slaus, ac duobus, qui Bohemicē nōrant, vsuuenit. Ijceret Moscis gratiores fuerint, ob innatam de Polonię Regni subditis suspicionem. Ad Mosci interpretes quod attinet, (nisi Catholicus aliquis sit) vix fidendum est: eoq; minū, si quid ijs ad religionem spectans, vertendum in eam linguam tradetur: quod et si facerent, non audent tamen Principis terrore pculti. Rutheni si defuerint, quę maioris momenti sunt, curādum erit, vt vertantur in Ruzia, quę Regis est. Ad interpretes autem fidos, atque Catholicos inueniendos Collegia Societatis nostrę, quę sunt Vilnę, Polocię, Derpati iuuabunt, apud quę multi literarum studijs excoluntur, qui etiam pietatis specimen edidere. Cuiuscunq; verō nationis fuerint interpretes, atque alij itineris comites, pręstabit esse a tate prouectos. Hoc enim maiorem Legato conciliabit auctoritatem: eosq; minus expositos fraudib; habebit: occasionem etiam siue ad maledicendum, siue ad malē agendum pręcider: quę vna res in omnibus, sed certē in eiusmodi Legationibus summo perē cauenda est.

PRÆTER interpretes, Sacerdotem omnino adducat vel Slauū, vel Bohemum, vel Ruthenū, vel Polonū. Quod si Ruthenicē nōrit, iam pro interprete adhiberi quoque poterit: sin verō ex ijs nationibus haberi non posset, eius saltem virtutis sit, vt exemplo plus faciat, quā loquatur. Hic & ea, quę muneris sui sunt, noscat, & curet, vt omnes frequentius Diuinam Eucharistiam sumant, & quę ad religionem Catholicam propugnandam aduersus Ruthenos attinent, in itinere addiscat, & reliquos ingeniosiores doceat. Quę sanē tum ex altero meo de Moscouia Commētario,

tum ex eo scripto cognoscere poterit, quod Mosco petenti tradidi, de discrimine inter Catholicam fidem, ac Ruthenicū, & Gręcum schisma. Et Legatus quoque vnā cum Sacerdote, alios ea de re libros secum ferat, quos vbi in itinere legerint, relinquere poterunt siue in Moscouia, siue in finibus, vbi discesserint.

HI VERO LIBRI FVERINT.

D. Thomę opusculum contra Gręcorum errores.

Libellus Leonis noni; cuius item aliquot epistolę de tota hac re extāt, Colonię post editę. Sancti Anselmi Epistola de processione Spiritus sancti, contra Gręcos. Ea inter eiusdem auctoris opuscula reperitur.

Quę Nicolaus primus, Gręcorum obiectis respondet.

Vmbertus Cenomanensis Abbas Syluę candidę, qui postea Cardinalis, & Legatus Leonis Noni ad Constantinopolitanos fuit. Hic enim de Azymo, de quę alijs respondit Nicetę pętorato.

Synodus Florentina, quę pro ea scripsit Ioannes de Turre cremata.

Gennadius Scholarius, patriarcha Constantinopolitanus, de processione Spiritus sancti; De Sacrificio in azymo, vel fermento; De purgatorio; De fructione Sanctorum; De primatu Pontificis Maximi.

Et Sacranus quoque Canonicus Cracouiensis, exeunte superiore seculo, nec indoctę, nec indiligenter scripsit aduersus Ruthenorū errores. Quę admodū & hoc seculo non defuere, qui manum ea de re calamo admouerunt: Sanderus de Monarchia Ecclesię, Franciscus Turrianus, contra Andream Freiubium, sexto, & septimo capite libri secundi, Cuius etiam Turriani libro, quo epistolę Pontificias defendit aduersus Magdeburgenses Centuriatores, & altero, qui Scholia in cōstitutiones Apostolicas D. Clementis continet, valde iuuabitur, cui ocium, & animus fuerit ea diligenter euoluendi. Petrus item Scarga, homo (vt Turrianus) de Societate nostra, librum Polonicē scripsit, de Schismate; cuius libri si quę inferrentur exempla in Moscouiam, non inutile fuerit.

Stapletoni sanē de Ecclesia, & Socolouij censura Orientalis, ac potissimū Roberti Belarmini de Societate nostra libri Cōtrouersiarum, (quod ad Schismaticos confutandos pertinet,) summo vsui erunt, bene percepti.

Iam verō, quę Ioannes Faber Viennensis Episcopus, Albertus Campensis, Herbestanus, Guagnin^{us}, de religione Ruthenorum attigere (cum aut rēfocis acceperint, quā

quā omnino sit, aut cum eo studio ipsi ad legendum non ferrentur, vt ostenso veneno adhererent antidotum) non tanti sunt, vt inde colligi rationes quęat ad Moscos refellendos, vel conuertendos. Mirto, quod Herbestani libris in Germania editis hęretici plura addiderunt, quibus non schismata refellerentur, sed fidei veritas conuelleretur. Quę tamen omnia alijs meis scriptis aut retecta sunt, aut sublata.

Cum huiusmodi libris, quos diximus, meminerit Sacerdos facultatis, in arca portatili celebrandi, & Casuū referuatorum absolutoriorū, obtinendę: deinde item olea benedicta secū ferat, & ferra ad hostias cōficiēdas, vnā cum sacris vestib; & velis, vel tenuibus aulais ex serico, quibus sacellum exornet: quę omnia cum exiguo loco contineri possint, explicata rapiunt in admirationem, disponuntq; animos, ad Catholicos ritus.

Ad Sacerdotem accedat medicus corporis, qui si Slaucam, vel Ruthenicam, vel Boemicam linguam nouerit, eō erit vtilior; ceteroquin pernecessarius Legato, & eius familie, si in morbu incidierint. Nam ciborum varietas, hydromelis potus, quo semper vtuntur, cælum non idem quod apud nos, itineris lassitudo, quantumuis valentes fatigant homines, quibus in toto illo terrarū tractu nemo laturus sit opem, nisi apud magnum Moscouię Ducem: qui (vt dixi) si quis ad mortem laboraret, ne permittit quidem; vt ē suis medicis aliquis ægrotum inuisat: vel si semel permiserit, vix vnquam reuerti sinet. Pharmaca igitur, quęque medicus vsui fore intelliget, secum ferat, quę quidem in itinere, aut Vilnę coemi poterunt. Quod si medicus fuerit prudens, ac pius, ex facultatis suę occasione non minimū Diuine causę in itinere commodabit, cum quali aliud agens, quę ad salutem æternam attinent, hęreticis & schismaticis possit opportunē proponere.

SATIUS verō fuerit, mercatores qui sepe aliquando socios eo in itinere offerunt, haud adducere; tum ob ea, quę suprà attigitur, vt Mosci sese, non sua, quęri intelligant. Sic enim facilius bonę Legati voluntati occurret Deus: atque vt occasiones rixarum, sic & quę illas non rarō consequuntur, tollentur cædes: ne dicam, vix eiusmodi homines esse Catholicos, aut in humanis quoq; rebus fideles. Quod si habenda ratio sit tuti comitatus, idā Rege, propē Regni, & Moscouię fines, non fuerit difficile obtinere, aut ab iisdem, quę diximus, Societatis nostrę Collegijs lucem haurire, vt quidam homines fidi pecunia conduci queant. Quamuis si per Liuoni-

am eatur, ac Derpati, & Nouogrodeci (ea est vltima Liuonię arx) tantisper subliat, dum fidei publicę literę, ac Pristauī Nouogardia, Plescoiiaue appareant, tutius a Cosacis fuerit iter. Quod si alterum instituat, qua Smolencium Legati plerumq; solent proficisci, Orsę commorandum erit, donec a Smolecēli Palatino cognoscatur, Moscos venisse ad fines, ne inter densissimas illas sylvas Cosacorū prędę expositis manendum sit, quemadmodum summo periculo nobis accidit.

LITERÆ A SUMMO PONTIFICI ad Moscum, quales; dona item, quę nam esse debeant.

Quę postrema fuit literis V. Beatitudinis ad Moscum inscriptio, eadē vt iteretur, expedit. Ac quidem auro ob signatę fuerunt; sicut Veneti quoque fecerunt: quamuis nesciam, an id semper necessarium erit.

Ex ijs autem, quę ille ad Vestram Beatitudinem, atque ad alios Principes scripsit, sumi potest occasio ad nouas literas dictandas, Legationemq; si quando occasio se daret, mittendam.

PORRO in literis non fuerit satis, Legatum vocare Dilectum filium, nisi hęc vox Legati, (& quidem vel magni, vt ipsi scribunt, vel pręcipui) adscribatur. Nam hac voce Nuncij, vel Internūcij, vix quidquam apud eos acquiritur Legato auctoritatis.

DONA, quę ad eum Principem afferantur, digna tanto Principe sint, quorum aliqua nomine Sedis Apostolicę, vel eius, a quo Legatus mitteretur; nonnulla item nomine ipsius Legati offerantur: sine quibus iniuriam sibi fieri Moscus, ac ceteri Orientales Reges, iam inde ab antiquissimis temporibus, putant. Discessuro tamen (vt diximus) sæpe maioris pretij dona rependunt. Nos, Vestra Beatitudine mādante, pretiosissimam ē Christallo crucem, cum ipso crucifixo, eiusq; passione tota affabrē insculpta, addito Sāctissimo crucis ligno; cyphumq; eiusdem materię, eximio opere, & auro circumdatum; rosaria item, siue (quas vocamus) coronas ex gemmis, & auro; Florentinā item Synodū Gręcē editam, ac pulcherrimē compactam, ac quędam alia pia, neque hęc mediocris pretij attulimus: quę quidem Principi placuerunt. Eiusdem igitur generis res, seu vasa aliqua magna argentea deaurata, quę in Germania plus habent operis, quā materię; sericum item, insigni aliquo opere auro intextum; imaginesq; pię gemmis, & vnionibus ornata; (sed quarum nudo corpore pictura non sit) Gręcis verō litteris inscriptę, vt cuiusnam imago sit constet,

acpro more Græcorum depictæ, probabuntur, & libentissimè accipientur.

QVIBVS VESTIBVS, ET REBVS
vbi Legatus, & sui: ac quomodo in alijs
quibusdam rebus sese gerere debeant.

VESTES (si Legatus sit Ecclesiasticus) quanto minùs fastum & delicias sapient, tanto maiore in honore habebitur. Cum enim Episcopi apud Moscos è monachis deligantur (qui perpetuo à carnibus abstinent, castitatem colunt, & paupertatis speciem retinent, vestibus autem penè Religiosorum ad talos vsque vtùtur) mirum in modum in suo schismate confirmarentur, si ad pompam potius, quàm ad religionem indutum aliquem cernerent. Pileum nos quadratum, maiore cum illorum ædificatione, gestabamus, quàm galerum, siue pileolos, & eiusmodi alia; quæ, vbi ad arcendam pluuiam, aut frigus, & solè necessitas non ingruit, cum nescio quid secularis vitæ prodant, ipsa quoque natura videtur eos docere, ea non sapere Ecclesiasticum. Magnoperè autem Mosci offenduntur Italicis, Gallicis, Hispanicis, Germanicis vestibus breuioribus, quod eas partes aspectui exponant, quæ magis tegi debuissent. Quin verò ipsi, totius Orientis morem sectati, duabus ac sæpe tribus penè vsque ad talos vestibus induuntur, ad honestatem; manicas verò longiores gerunt, vt ne manus quidem penè extent, cum ijs vtuntur. Itaque qui eò proficiscentur, longiores vestes induant, quales Poloni, & Græci consuevere. Quæ res sumptui, velturæ, corporiq; commodior est: ne dicam id vicem habere stragulorum. Nam neque stragula, nec lectisternia vnquam (vbi quis in Poloniam ingreditur) in hospitij reperiet, nisi secum ferat: vt Legato maximè necessarius Lectus etiam futurus sit, qui explicari possit, & totus corio, vel tela circumtegi, in quo dormiat, ne fuligine, quæ ex superiore cubiculorum parte in Moscouia, & Lituania in oculos decumbentis incidit, & ob acutum muscarum aculeum, quæ contra aliarum morem in tenebris peruolant, & intra linteamina penetrant, vehementius crucietur. Iam & tentorium habet, quod figi queat in campis, vbi hospitia nulla sunt. Simples autem nigre telæ, quæ cubacula diuidere possint in plures partes, si diducantur (quando præsertim idem omnibus hypocæustum assignatur, in quo & reliqua familia, præsertim in Polonia, & Lituania, cum bestijs plerumq; præsertim in hyeme iacet) maiorem habent ad honestatem momentum, quàm facillè verbis expresseirim.

PANNVM, & sericum si quis ob famili-

am secum ferat, quod in Lituania pro eo more aptetur ad vestes, faciliùs vehetur, ac minùs corrumpetur.

Si cruces de collo gerant, quas vnusquisque in Moscouia sub thorace habet, cauendum est, ne sub ima pectoris parte versus ventrem pendeant. Pessimè enim Mosci vident, Sanctissimum crucis signum versus pudenda deferri: quin verò, si de cingulis viderint rosaria pendentia, quibus cruce adiuuctæ sint, haud leue scandalum patiuntur, quasi honesto loco non hereant.

Id porro indignum arbitrantur, cum imagines piæ vnà cū alijs rebus prophanis, & vestibus confunduntur: si vel illæ, vel alia spūto mudentur, aut tergantur: si quis terram pede identidem presierit: si pectus apertum gestauerit: si denique incomposito, aut inusitato gressu incedat, præsertim cum ad Principem itur.

CAVTIO IN PROCVRANDIS (si opus fuerit) literis, ab alijs Principibus, ad ad Magnum Moscouie Ducem.

SI ab alijs Principibus ad Moscum petende fuerint literæ, cauendum erit, ne qui eas scribent, si schismatici, & hæretici fuerint (vt plerique hoc tempore sunt, qui id operæ præstant) aut siccè (vt aiunt) aut etiam minùs ad dignitatem eas scribant. Vel enim de Summo Põtifce frigidissimè loquuntur, vel ea reticent, quæ ad Reipublicè Christianæ commodum, Christi quæ nomen veraci cultu insinuandum in Moscouiam, magnoperè facerent. Nos quid ea in re (in ipsa quoque pacis compositione) ab eiusmodi hominibus passi simus, longū esset, si hic intersereremus. Tenor igitur litterarum, quæ petuntur, sic Principibus Latinè proponatur, vt postea idem à fido aliquo Catholico vertatur, quem vt iisdem penè verbis Secretarius exaret, iubetur à Principibus.

QVID DANDVM PRISTAVIS, IN discessu à Principe.

SOLENT Pristau aliqui (licet non omnes) satis esse petaces, atque ita vix biduum, vbi obuiam venerint, sinūt elabi, quin per interpretem Legato insinuent, ecquid referre suo Principi possint, quod dono acceperint. Eis igitur spè præbere, vbi sese rectè gesserint; aut si molestiores sint, aliquando respondere, nō decere æte oblata Principi dona aliquid alijs dare; vel deniq; dicere, vt referant, sese nihil accepisse, vix aliquid dāni afferet. Cēs. n. ea licet beneficijs afficienda est: quousque tamen aliam naturam induat, magis æstimat, quem metuit, quàm qui prorsus eorum postulatis annuit. Discessurus tamen, viginti quinque, vel triginta

MURVM

aureos Pristauis, ac totidem famulis, qui in feruerint, aut dona à Principe attulerint, distribuere poterit, nisi quid aliud maioris momenti dare voluerit. Vbi verò è finibus Moscouiæ excesserit, aut aureos annulos, & cruces, pro Ruthenorum more factas, aut pecuniam aliquā inter sese partiendam reliquis, qui se fuerint comitati, ne quid proloquantur, expedit, vt dari iubeat, vel adeo ipsemet tradat.

IN TOTA LEGATIONE EVNDO, manendo, redeundo, quamnam ratione, vberè cum fructu, Legatus se gerere poterit.

QUO reliquum est, Legati animo id altissimè sit fixum, non posse non vberem ex eiusmodi Legatione fructum referre, si virtutes eas in itinere toto adhibuerit, quæ sunt maximè necessaria; modestiam, comitatem, sobrietatem, religiosam quæ, & Christiano dignam vitam; vt, in quibus à Catholico cultu non discedat, fiat omnibus omnia. Ieiunet cum ieiunantibus: Sabbatho verò (quod tamen Græci, & Rutheni solent) carnes ne comedat. Quarta feria à carnibus vnà cum illis abstinat, commendans, & probans, quæ quis ad pietatem deligit, imagines illorum veneratus, quæ Sanctorum ab Ecclesia celebratorum memoriam referant. Sic enim mihi Vestra Beatitudo significari ab Illustrissimo Cardinali Comensi iussit. Ipsa porro balneorum, & eiusmodi rerum declinatio; sincerissimus in agendis negocijs Diuini honoris scopus; & animarum illarum è Schismate eruendarum vera sitis: oratio ad Deum frequens: ijsq; apud Christum pre-

catores adhibiti, qui ab iisdem Moscis in honore habentur, si Sanctos fuisse constet: Libri quoque Seruianis, sed & potius Ruthenicis characteribus editi (qui capita fidei Catholicæ, virtutesque, ac peccatorum fugam ostendant) & firma fides, qua credat, nullum hominem eo esse immaniorè, qui se peccato subiicit, quodq; in eo est, sanguinem Christi in se ipso conculcat, optimum religionis nostræ, ac Sanctæ Apostolicæ Sedis, seu cuiuscunque Catholici Principis odorem relinquent: qui vnus plurimis alijs fructibus debet anteponi. Cum postea, quod ad illud iter spectat (in quo libri pij in hospitij, & piæ aliarum res vbique spargi possunt) id non tam difficile sit, quàm solet prima cogitatione videri. Neque enim traijcienda sunt maria: non flumina, quæ alijs in Prouincijs sæpe maiora sunt, nō excelli montes transeundi, sed Roma vsque in ipsam Regiam Mosci, eodem curru vehi poterit Legatus.

LICET multa alia sint, quæ moribus, & cælo variarum regionum satis diuersa, hominem commodis suis aluetum terre re aliquatenus possint; præsertim si aliud, quàm Dei gloriam, animarum salutem, ac publicum bonum spectet.

VLTIMA INSCRIPTIO LITERARUM S. mi D. N. Pont. cis Maximi ad Magnum Moscouie Ducem.

IOANNI Batilij, Domino Rusiæ, Magno Duci Moscouiæ, Nouogardiæ, Smolæciæ, Vlodimiræ, Dño Casani, & Astracani multarumque aliarum Prouinciarum Principi Magno, & desideratissimo.

PRIMUM PVBLCVM COLLOQVIVM, DE RELIGIONE CATHOLICA, HABITVM DIE XXI. FEBRV.

RII 1582. CVM IOANNE BASILII, MAGNO MOSCOVIAE

Duce, in eius Regia, Senatoribus eius, ac centum alijs Proceribus præsentibus.

SI SENATORES Magni Ducis Antonio, varijs de rebus, quas ei ante triduum proposuerat, responderunt: ad didere, principè haud solitū esse priuatim agere quidquam de magnis rebus, quāta isthæc erat (erat autem de religione) quā ipse Antonius, Pontifice Max. mandante, Stariciæ quidem superiore ætate, sed & tum Moscuā veniens, principem rogauerat. Adiecere, principè vereri, ne qua ex colloquio de religione contentio, inter se, atq; Antonium oriretur, quā vel ipsum cum Stephano Rege cõpositæ pacis beneficium minueretur, aut molestiam Antonio

faceflet. At Antonius cum dixisset, sperare se nullā contentionem cum tãto Principe se causam præbiturū; idq; totum; quod proposuerat, spectare ad arctiorè Christianorum principū cum principe cõiunctionem; nec verò se ab eodem colloquio cogitasse secernere Senatores, si ita Princeps expedire iudicasset. Re Principi à Senatoribus relata, accersitus est enim ad locū, in quo Princeps cum Senatoribus suis, centumq; alijs Proceribus, & primarijs aulicis confederat.

TVM osus Princeps, & iisdem verbis pronuntiatis, quæ Antonio paullo antea retulerant Senatores: Vides, inquit, mihi quinquagesimum iam annum agentis,

non adeo diuturnum vitæ spacium super- futurum: ea porrò in religione me educa- tum, quæ vera Christiana, quæque mihi mutanda non sit: Instare autem iudicij di- em, in quo Deus iudicaturus sit, nostrane, an Latina fides veritate nitatur. Neque ta- men, ait, improbo, quod à Gregorio xiiij. Pont. Maximo missus, officio isto fidei Ro- manæ tuendæ fungaris: quamobrem ea di- cere potes, quæ libet.

TUM Antonius, Serenissime Princeps, inquit, singularium beneficiorum, quæ er- ga me contulisti, præcipuum hoc est, quo mihi concedis, ut de summa re colloquar hodie tecum. Scito autem, Pontificem Ma- ximum, nequaquam tibi esse auctore, an- tiquissimam ut Græcam religionem mu- tes, qualem Patres, ac legitime Synodi do- cuerunt. Quin verò hortatur, ipsam ut quænam fuerit nôris, & amplectaris, atque adeo, quidquid ex ea in tuis ditionibus in- tegrum est, retineas. Quod si feceris, iâ non erit Occidentalis, & Orientalis Ecclesia, sed vnum omnes erimus in Christo: nec tua templa, nec sacra, nec Sacerdotes decli- nabimus, à quibus recta fide, & ritè myste- ria Diuina administrabuntur.

CETERVM, quod nunc id eius Sancti- tas tibi proponat, ne mireris: nam & vrge- tur à Christo, à quo sibi demandata est pa- scendi Christianâ Ecclesiam cura, ac tuæ in primis litteræ eû permouerunt, de fœdere inter Principes Christianos, per eius San- ctitatem procurando. Quæ item à te ad Stephanum Regem scriptæ sunt de fidei vnitatem, quam Constantinopolitanus Impe- rator, vnâ cum Oriente, in Synodo Floren- tina agnouit, ac cui Moscoviæ Metropolita Isidorus, (sicut tu ipse scribebas) inter- fuit. Adieciisti, Catholicos, ac Romanæ fi- dei homines liberè in sua fide in Moscouia versari, ac viuere. Quæ cum tu nemine co- gente scribebas, non potest Pontifex Max. non cogitare, quin è cædido pectore, quan- tum te istiusmodi tantum Principem de- cuit, profecta fuerint; ac verò te ad testimo- nium veritati perhibendum fuisse impul- sum ab eo, in cuius manu corda sunt Re- gum, & sine cuius nutu ne folium quidem arboris mouetur.

IAM cum aduersus perfidos, & paganos nullum fortius præsidium comparari, vel arctiori vinculo cõstringi Christiani Prin- cipes queant, quàm fide ea, quæ esse nisi v- na non potest, hinc fœderis fundamenta iacienda sunt; sine quo reliqua humana trã- ctatio, quantacunque esset, aut extrui non posset, aut extructa facili momento concideret. Itaque alterum è duobus cogita, aut apud omnes Christianos Principes, apudq; ipsum Orientem, cum ad Synodum Flo-

rentinam conuenit, fuisse veram Christia- nam fidem: aut tuam nisi eadem sit, ab illa sic discrepare, necesse ut sit, ut alterutrius partis fides errore non vacet: quo certè er- rore perniciosior nullus est. Quod si is, de quo tute scripsisti, tantus Imperator Io. Emmanuelis, & quidem, ut iterum dicam, vnâ cum tuo Metropolita reliqui Orien- tales, non temerè fuerunt permoti, cur in sola Ecclesia Romana veram esse fidem, & eam ipsam, quâ vniuersa Græcia, & Alia in- tegram antiquissimè seruabat, agnosceret: ecquid tibi reliquum est, ut agas, nisi ut vel eandem semitâ teras; vel si dubitas, quin eadem, quæ acta sunt in Concilio Floren- tino, tibi proponantur, accersere Interpretes Græcos, atque ex ipso Byzantio libros ip- sos Patrum Græcorum pete, nisi vel nostris Græcis, & ab ipsis met penè auctoribus pro- pria manu conscriptis, vel mihi ex iisdem eadem tibi ostensuro fidem adhibes. At verò si ex eadem Synodo Florentina, quâ tibi Græcè editam à Pontifice Max. attuli, præcipua quædam Patrum loca exponi volueris, id libentissimè faciam; eo apud Deum lucro, ut seriò sperare quoq; possis, fore ut certioribus, quàm hactenus factum est, insignibus, ac titulis, Orientis Impera- tor non ita multò post appelleris, si in O- rientem Orthodoxam, & Catholicam fi- dem promoueris; ad quam rem non dee- runt Principes Christiani, qui alijs ex par- tibus tibi opem sedulo ferant.

Ad ea Princeps respondit, Se Pontifici Maximo non scripsisse de fide, de qua nec modo loqui cogitaret, tum ne quid sibi excideret, quod ægrè deinde laturus esset Antonius, tum quia sui muneris esset, tem- poralia, non Spiritualia administrare: nec ad eam rem quidem se à suo Metropolita benedictionem accepisse. Ceterum se non in Græcos, sed in Christum credere. Ad Imperium Orientis quod attineret, Domi- nie esse terram, quam pro sua voluntate, quibus illi placeret, esset daturus. De Flo- rentina Synodo, deq; Moscouiæ Metropo- lita Isidoro, nihil omninò locutus; etiam tacuit ad ea, quæ ad religionis vinculu per- tinebant, quo vno aduersus hostes Christi nominis, essent Christiani Principes ob- stringendi. Pollicitus autem iterum, se præstiturum id, quod eadem die per Sena- tores Antonio promiserat, ut Catholici Sacerdotes à mercatoribus cum Legatis li- berè possent in Moscouiâ adduci, in eaq; cõmorari, & Catholicis Sacramenta mini- strare: negauit tamè se concessurum, ut publi- cos cõuentus, aut Ecclesias, ad quos Ruthe- ni accederent, haberent publicas: porrò ea de re fidem, magno suo signo obsignatam, se Antonio, priusquam discederet, tradi- turum,

turum, quod quidem antea is Stariciæ im- petrare nequiuerat.

TUM Antonius Principem rogauit, ut dignaretur aperire, quid de toto hoc reli- gionis negotio sentiret: neq; enim quid- quam à tanto Principe sibi molestum acci- dere posse. Quod autem nõ in Græcos, sed in Christum crederet, id optimum esse, ac propterea testimonium Græcorum Pa- trum ab Antonio afferri, ut ex ijs, quibus tanquam grauioribus testibus fidem habe- ret, intelligeret ipsam verissimam, & Ortho- doxam fidem, qua in CHRISTVM credi- mus, & tēdimus, à Summis Pontif. istis Ro- manis semper edoctam fuisse.

Nos, inquit Princeps, iam ab ineunte Christiana Ecclesia fidem Christianam hau- simus, cum Andreas, Petri Apostoli frater, in has regiones venisset, ac Romam profe- ctus esset; deinde Volodimero ad fidem conuerso, religio latius propagata est. Ita- que eodem tempore, quo vos in Italia, nos in Moscouia Christianâ fidem accepimus, quam & integram seruauimus; cum in Ro- mana fide septuaginti fides sint, vel te An- tonio teste, qui id mihi Stariciæ signifi- casti.

ANTONIUS (qui intelligebat ea à Prin- cipe dici, quod ipsemet Antonius, occasio- ne oblata, non semel Senatoribus, atque a- lijs ostenderat, mille & ducentos ferme an- nos Christianam fidem in Italia fuisse, an- tequam Moscouia Christo nomen dedis- set) de Sancto Andrea pauca locutus, ne quid grauius in Principem, quasi haud ve- ra dicentem pronunciarer, adiecit: Incon- cussa, & eadem fides semper Romæ stetit, quam Petrus, & Paulus initio prædicarunt: pro ea sanguinè sudere penè trecentos to- tos annos, qui Petro successere Põtifices: in- de reliqui, pacatiora licet tempora habue- rint, eandē tamen varijs in fluctibus sine nau- fragio illam seruauerunt. Septuaginta, de quibus dicis, Romæ fides non sunt, sed v- na est, quæ septuaginta, atque adeo plures ex Luthero enatas hæreses (quas isthic per- mittis in paucis quibusdam Liouonum reli- quijs, de quibus tibi Stariciæ scripseram) anathemate ferit, atque intrepida fronte persequitur; sicut & cum Orientis, atque Aphricæ hæresibus semper fecit.

Quo dñcis, Antoni, inquit Princeps, Pontifices Max. sanguinem pro fide Chri- sti fudisse, id bene habet. Dixit enim Salua- tor; Nolite timere eos, qui interficiunt cor- pus, animam autem non possunt interfice- re.

Et propterea, respondit Antonius, nos & in Moscouiam fidenter in DEI nomine venimus, & ad Indias, atque ad reliquum

Orbem terrarum Põtifex Max. alios mit- tit, qui omnia pro CHRISTI nomine su- beant, ut eius veritas innotescat, & crucis trophæum quàm latissimè excitetur.

AT Princeps ista declinans, Scriptum est, inquit, Euntes ite, docete omnes gētes, prædicate Euangelium omni creaturæ, bap- tizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. Omnes id Apostoli cum fecerint, nec alius alio maior fuerit; ab ijs profecti sunt Episcopi, Archiepiscopi, Me- tropolitæ, atque alij plures, ex quibus & nostri sunt in ditionibus nostris.

QUONIAM, Antonius ait, quod ex Euangelio citasti, Verbum Dei est, propte- rea id indubitanter credimus: at & eidem ipsi CHRISTO, qui reliquos Apostolos paria auctoritate, sed tanquam delegata po- testate misit in mundum (quia sic fidei v- biq; promulgandæ necessitas exigebat) credendum est, qui soli Petro, quod alijs Apostolis nunquam fecit, regni Cælorum clauces, fratrum confirmationem, ouium pascendarum curam demandauit. Quod si profecti à ceteris Apostolis Episcopi, po- testatem suam retinent: quanto magis re- tineat Petri Sedes, aduersus quam (quod a- lijs Apostolorum Sedibus dictum non est, ac propterea in multis prouincijs eorū suc- celsio, & religio, aut variata est, aut interiit) nec inferi portas præualituras, & eam ad consummationem vsque sæculi duraturâ, irreuocabili promisso testatus est is, qui ve- ritas est, ac non mentitur Deus?

TUM Princeps: Nos Petrum, pluresque Pontifices Max. sanctos agnoscimus, Cle- mentem, Syluestrum, Agathonem, Vigili- um, Leonem, Gregorium, & alios. At verò; qui eos secuti sunt, quonam modo Petro successerunt; aut, cum improbè vixerunt, eadem cum auctoritate in Sede resident petri?

FACILE, inquit Antonius, pro tua sa- pientia, Princeps, intelligeres, eadem cum auctoritate, qua Petrus, reliquos Põtifices Max. vsque ad hæc tempora Ecclesiam ad- ministrasse, si, quod verissimum est, pate- reris ostendi tibi; eorundem, quos probas, antiquorum Pontificum libros, Canones, Doctrinam, atque in primis Diuini verbi expositionem constanter eos esse secutos. Quod ad probitatem, aut improbitatem vitæ spectat, non agam longius, tum quo- niam virtus Sacramentorum, & Ecclesiæ administratio, delata Pontificibus non ab hominum vita, sed ab immobili instituto Christi penderet; tum quoniam non omnia ve- ra sunt, q̃ ij, qui abscissi à Christi corpore sunt, nimio ausu (cum neq; ea viderint, de quibus affirmant, aut negant) pleraque so- lent licentiùs effutire, ne de sua ipsorum vita

vita reliqui audeant proferre veriora. Obsecro autem te, serenissime Princeps, ut pro tua benignitate mihi respondeas, num tu, qui post quingentos annos Volodimero succedisti, istius imperij legitimum sis heres, atque successor? Cui cum Princeps annuisset, ait, et Antonius: Iam si quis de tui, vel maiori tuorum auctoritate vellet obsecrare, ut qui pro humana fragilitate, aliquid commiserunt, ecquis illum meritò redarguendum, ne dicam plectendum esse, non existimaret?

Quo Sermone cum interius magis vigeretur, quam antea ostenderat (cum & ijs diebus quidam Angli hæreticissimi, & Medicus Hollandus Anabaptista, multa Principi obtrussissent, aduersus Pontificem Maximum ferè assurgens; Scito, inquit, Pontificem Romanum non esse Pastorem. Quam iniuriam cum eò ipiqui ferret Antonius, quod in tanto Procerum confessu, aditum ea vox præcluderet ad fidem, adolescentem interpretem (cetero quin fidum, & Catholicum, sed quòd sibi à Principe timeret, hæsitantem) animauit ad dicendum: Cur igitur ad eum de tuis rebus misisti, quem item Pastorem Ecclesiæ tu, tuique præcessores semper appellauerunt?

Tum Princeps excandescens, atque omnino assurgens, cum crederent omnes fore, ut pedo illo suo (quo tanquam Pontificio pastoralis vitæ, cuius extreme parti cuspis ferrea infixa est) Antonium (ut & alios, atque adeò filium ipsum, solitus fuit) percuteret, atque interficeret; Fuere, inquit, in foro rustici, qui te docuerunt, ut mecum equè accum rustico loquereris. Quæ verba cum æquabili facie Antonius excepisset. Scio, ait, Serenissime Princeps, me cum Principe prudente, ac bono loqui, erga quem non solum ipse fide, atque obsequio, quod in pace componenda expertus es, verum etiam ipsemet Pontifex Max. paterno, ac singulari amore fertur: qui si quid dicimus, eò id meliorem in partem spero à te acceptum iri, quod & verba CHRISTI, sunt, quæ profero, & tu mihi, ut de his rebus liberè loquerer, concessisti. Sic complato illius animo (ut mirarentur Senatores, ac reliqui Proceres) cum iterum confedisset, quatuor identidem pergebat (pacatioribus licet verbis) obijcere, ab iisdem hæreticis instillata: Quòd Pontifex in sella gestaretur: Quòd cruce in pedibus ferret: Quòd sibi raderet barbâ: Quòd faceret se Deum. Ad quæ cum Antonius obtinuisset, ut posset respondere, videbat enim astantes, rebus exterioribus, falsisq; calumnijs, addita Principis auctoritate, sic commoveri, ut quidam dicerent, Antonium illic esse in

aquam demergendû) ita locutus est: Quòd Pontifex Max. aliquando in sella gestatur, id non ad fastum, sed ad benedicendû frequentissimo populo, solemnioribus diebus festis, in nomine non suo, sed Sanctissimæ Trinitatis, fit. Porro vnâ cum alijs plurimq; familiarissimè incedit, ac sæpe pedibus, religionis gratia, pia loca obit. De cruce autem, quam gerit ad pedes, non te, ait, lateat Princeps, quòd cum populi initio ad pedes Apostolorum prosternerent sese, idem successoribus S. Petri frequentissimè acciderit. Qui ne sibi is honor omnino deferretur, crucem apposuerunt, quam osculantes agnoscerent, ac venerarentur crucis Christi mysterium; quo quidquid Pontifices haberent, aut possent, id se Christi Domini merito, ac passione assecutos indiderent. Atqui (inquit Princeps) dedecus est gestare crucem in pedibus, nam & ignominie loco habetur à nostris, si sub ipsum pectus ad ventrem crux aliqua dependeat. Videbat autem aliquibus eorum, qui Antonium in itinere erant comitati, paululum sub ipso pectore, cruces de collo pendentes. Cum Christus (respondit Antonius) toto corpore crucifixus sit, & nos toto corpore cum Christo crucifixi esse debeamus, nihil piaculi committimus, si quæ in corporis parte ad pietatem crux generatur: quam pietatem Diuina Sapiencia de corde in primis, ac conscientia pura potius, quam de externa positione diiudicat. Ac quidem de pedum osculatione (præter quam quod Pontifex Max. pauperum pedes lauat, & deosculatur) certè nemo est, qui cum illi pedes deosculantur, Diuinum se putet honorem deferre. Cæterum id, ita prædicente per Ecclesiam DEO & alijs, & per Esaiam septingentos ante annos, quam CHRISTI Ecclesia fundaretur, necessariò futurum erat. Hæc dicit Dominus: (inquit Propheta) Ecce leuabo ad gentes manum meam, ad populos exaltabo signum meum, & afferet filios suos in vlnis, & filias suas super humeros portabunt, & erunt Reges nutricij tui, & Reginæ nutricis tuæ: vultu in terram demisso adorabunt te, & puluerem pedum tuorum lingent. Nunquid igitur, princeps, quoniam Dominus Deus (cum qui gentilibus Regibus honor deferrebat, eum suis detulit seruis, quos lucem, petram, fundamenta, & proprijs sibi Deo titulis decorauit) non debebat in rem conferre promissum suum, ut non solum oscularentur, sed ad maiorem Diaboli confusionem, lingerent eorum pedes, ut ait Scriptura, quos Christus Ecclesiæ suæ pro tempore præfecit? Sed & priuatis istis Episcopis tuis populi sese tui ad terrâ prosternunt, & qua aqua sibi in templis abluunt

ma-

manus, elicit fordida, oculos, faciemque reuerenter aspergunt. Tu autem sapiens es, qui non moras, si quis Legatis, ac Proceribus, aut Imperatoris à populo, vel adeò à magni Domini honor deferatur, eum in te reddere: qui cum à Dio auctoritatè acciperis, in Dio admittis honorem is, qui hunc honorem propter Deum tibi, tuisque tribuit?

Tum Princeps: Et nos, inquit, ut sumus Princeps Christianus, quotiescunque ad nos venit Metropoli noster, ei obuiam cum omnibus nostris procedimus, manumque illius osculamur, at non facimus illum Deum.

Et ego & tu, ait Antonius, ob istam speciem spiritualis auctoritatis, non subdito tuo tui, sed Deo putas honorem tribuere: quamuis multo maior ei debeat, cui Deus vniuersam Ecclesiam tradidit administrandam, quam qui Metropolitæ alicui deferendus sit, si tamen Canonice electus, riteque confirmatus sit. Neque verò Deum ipse Pont. Max. se facit, qui pluribus omisit titulis, quos iuste posset adsciscere, Seruum se Dei seruorum vocat. Ac cum id re ipsa omnibus cum nationibus, quæ sub cælo sunt, ut tuus vidit Seuerigenus, exhibeat, tum in vniuersum orbem terrarum, ad Dei, Christi, & filij eius nomen prædicandum, continenter operarios mittit, quod quidem nemo vnquam patriarcharum Orientis aut fecit, aut facere potuit.

Iam quod ad barbam attinet, sanè eam sibi radere non facit, quam satis prolixam habet; ac si radere iuberet, nihil proinde mali committeret, cum qui id facere sancti, & prisci pontifices, quorum effigies adhuc in antiquis numismatibus cernuntur, iustas & pias ob causas facere pro varia temporum ratione potuerunt. Aliud enim est, quod in Apostolicis Constitutionibus à S. Clemente Laicis præscriptum est, ne raderent barbam, nempe ut & caput sese vxorum suarum ostenderent, nec porro illam sibi abscinderent, quemadmodum Turcæ ad immundiciem, libidinemque faciunt aliud autem, quod Sacerdotibus licet, si qui ob mysteria corporis & sanguinis CHRISTI religiosè tractanda, fugiendamque ostentationem id faciunt.

Quæ cum dixisset Antonius, ne quid offensionis in animo principis restaret, manum ipsius petijt ut oscularetur: quam cum ille benignè porrexisset, Non solum, inquit, manum tibi tradam, verum etiam te amplectar. Itaque assurgens, bis totis vlnis, magna cum astantium admiratione, amplexus Antonium, ac se excusans, quòd agere de religione noluerat, ne quid sibi grauius excideret, illū amanter ab se dimisit. A prandio verò tres proceres ad Anto-

nium cum cibo, & potu, ac post horâ alteram Aulicum cum vario potuum genere ad eundem misit. Qua iterata beneuolentiæ significatione, plerique omnes obtupestebant, cum id cum Legatis, aut Nuncijs Summorum principum facere extraordinariè non consueuisset, ac verò profusa actum de Antonij capite paulò antè existimassent. Ea verò, quæ secuta est, nocte, Princeps ad Antonium misit, ut quem locum sibi ex Esaiâ recitauerat, eum mittere scripto ad se vellet, quod postmodum eius diei addita Patrum expositione fecit, atque his quinq; Gennadij Patriarchæ Constantinopolitani Capita, de primatu Pontificis Max. adiunxit, quæ Ruthenicè verti in itinere procurauerat, tum eandem ob causam, tum ut aliquando Gennadius totus Ruthenicè prodiret in lucem.

ALTERVM DIE XXIII. FEBRUARII Colloquium Antonij Posseni cum Magno Moscovia Duce, ac cum Senatoribus eius.

Ea die frequentissimo populo, aulaque Principis pleniore, quam antea, euocatus ad principem Antonius accessit: cum extraordinarijs illis beneuolentiæ argumentis, non ab omnibus in bonam partem acceptis, nonnulli vererentur, quin Antonio, ac suis aliquid grauius accideret, cumque præsertim Antonio significatum fuisset, principem ei velle publicè ostendere librum, quod tum denique non fecit. Itaque Antonius socios, atque adeò omnes de suo comitatu animauit ad bonam fidei confessionem re ipsa faciendam, si quid ab illa gente contigisset, eosque proinde Sacramentis expiauit, & sanctis reliquijs muniuit. Verum tamen, siue quoniam Principis animum Diuina sapientia emolliuerat, siue quòd seruis Dei dignioribus eam pro Christo in Moscouia patiendū palmam tempus in aliud seruabat, factum est, ut Princeps, cum primū Antonium vidit, non solum (ut solebat) iusserit eum sedere medio in procerum confessu, scamno è regione Principis locato, & tapete instrato, verum etiam omnibus ad se accersitis Senatoribus suis, sic satis alta voce locutus sit: Antoni, si quid tibi heri dixi de Pontifice Max. quod tibi displicuerit, rogo te, ut mihi parcas, nec velis id eius Sanctitati referre. Volumus enim cum eo (quanquam inter nos, & vos nonnulla diuersa sunt in fide) ceterisque cum Christianis principibus amicitiam, fraternitatem, atque vniōnem habere. Itaque hac de re tecum ad Pontificem Legatum mittemus, nostri que Senatores reliqua nostro nomine tibi ad ea, quæ nouissimè nobis proposuisti, respōdebunt.

ANTO.

CAPITA, QVIBVS GRÆCI, ETRV THENI A' LA- TINIS IN REBVS FIDEI DISSENSE RVNT, POST.

QVAM AB ECCLESIA CATHOLICA GRAECIDESCIVERE,

Tradita in magno confessu Procerum, Ioanni Basilij, magno Moscovia Du-
ci, 3. Martij, 1582 in Civitate Moscu: quibus brevis, dilu-
cida, & solida errorum Græcorum, & Ruthe-
novum refutatio continetur.

Vobis tuo nomine ante bi-
daum de me, Serenissime
Princeps, à Senatoribus tuis
quæsitum est, scripto vt ex-
ponerem, quid inter Catho-
licam Romanam fidem, atque Rutheni-
cam esset discriminis, id foret longius,
quàm temporis aded angustia ratio patia-
tur; quod ad Serenissimum poloniæ Re-
gem in Liuvoniam, atque inde ad Grego-
rium XIII. pontificem Maximum, v-
nà cum Oratore tuo, eas ob causas, quas
nôsti, mihi præscriptum est. Verumtamen,
quoniam ex libro Gennadij Patriarchæ
Constantinopolitani, qui sanctæ Synodo
Florentinæ interfuit (quem librum pro-
pterea Senatoribus tuis ad te dedi) præ-
cipua huius discriminis capita dignoscere
poteris, agam breuissimè de summa rei o-
riginem, ac tempus in primis attingens,
quo Græci, à quibus Rutheni non inte-
gram, neque rectam Christianæ fidei nor-
mam acceperunt, sese à Catholica Roma-
na Ecclesia præciderunt. Id enim ad totam
rem liquidius intelligendam maximè fa-
ciat. Dum stetit in Oriente sincerior fides,
atque simplicitas, Græci Præmum visibi-
lis huius, ac militantis Ecclesiæ Petro Apo-
stolo, eiusq; successoribus fuisse à CHRIS-
TO Domino delatum credere licet; vel
in Conciliorum confirmatione necessariâ
esse agnoscebant Petri successorum aucto-
ritatem, ad quos illa vox Christi Domini
pertinebat; Petre, confirma fratres tuos: vel
cùm à diuersis hæreticis, & ab ipsis quoque
Imperatoribus, Patriarchæ, ac reliqui O-
rientales Episcopi affligerentur, ad vnam
ipsam Pontificis Romani Sedem confu-
giebant, vt defenderentur. Quemadmo-
dum Sanctis, Ioanni Chrysostomo, A-
thanasio, & plerisque alijs contigit. Quin
verò ex toto orbe terrarum eandem ad
Sedem Episcopi de quæstionibus fidei,
deque alijs grauissimis rebus scribebant,
atque ad iussum Pontificis Maximi Con-
cilia vel cogebant, vel coacta petebant vt
confirmarentur. Et à Pontifice Maximo
Archiepiscopus Thessalonice (quæ Græ-
ciæ ciuitas est) delegatam acceperat pote-
statem, qua causas, & dissidia, si qua enas-

Luc. 22.

Epist. 1. &
2. ad Inno.
Sozomen.
lib. 3. histo-
cap. 7.

cerentur in Oriente, decideret: ac qui no-
minaretur in Ecclesijs Episcopi, eos aucto-
ritate Pontificis Maximi confirmaret, si
confirmandi viderentur. Quod verò isti
Thessalonice Archiepiscopo ea potestas à
summo Pontifice fuerit delegata, Leo pri-
mus, cui tui Rutheni fidē habent, ac qui tot
ante secula fuit, testatur. At verò cū Con-
stantinus magnus, Imperij sui Sede Bizan-
tio delecta, Roma Christi Vicarij Diuino
afflatus numine celsisset, Græci, qui tantò
magis ea re Petri Sedem suspicere, ac vene-
rari debuissent, sic terreni Imperatoris præ-
sentia inflati sunt, vt ab eo, potius, quàm
ab instituto CHRISTI, quo Sedes Petri om-
nibus prælata fuerat, Constantinopolita-
næ Ecclesiæ dignitatē estimare voluerint.
Itaque anno Domini super trecentessimū
octogesimo primo, Episcopum Constanti-
nopolitanū, qui antea ne Patriarcha qui-
dem fuerat, tribus Orientis patriarchis an-
teponere, & secundum à Romano Pontifi-
ce facere voluere, sicut ex Concilij Constā-
tinopolitani primi, canone quinto patet.
Deinde ne hoc quidem contenti, anno
CCCCI. eūdem Constantinopolitanum
Episcopū Romano Pontifici parem effice-
re conati sunt, vt ex Synodi Chalcedonen-
sis actione sextadecima constat. Sed neque
inter hos terminos cōstituerunt. Nam pro-
pè sexcentessimū à Christo nato annum,
Episcopum Constantinopolitanū Oecum-
enicum, id est, orbis terræ Episcopū, siue
vniuersalē vocare sunt ausi. Quod S. Gre-
gorius primus pluribus Epistolis ad Ioan-
nem Episcopū Constantinopolitanū, atq;
ad Imperatorem Mauriciū, & ad Impera-
tricem Constantiam, atque ad patriarchas
Orientis, planissimè tanquam blasphemiam
contra Christi Domini institutum consu-
tauit. Denique anno M. LII. (vt superbia
semper ascendit) varijs hæresibus, & pecca-
tis Oriens lucem veritatis amisit. Episcopū
enim Constantinopolitanum non solū Pe-
tri successoribus parem esse Græci dixerūt,
sed euentis calumnijs eos anathemate se-
rire, ac Latinos ex Ecclesijs, quas Bizantij
habebant, eijcere sunt ausi.

QVIBVS ex rebus facile intelligis, Gre-
cos, cū ista Gregorio primo Pontifice Ma-
ximo

Epist. 14.

Iaco. 1.

Concilium
Florenti-
num.

Primū ca-
pitulum
de
processio-
ne Spiritus
sancti.

Vide epi-
sto. Leo. 9.
Anse. mū.
li. de Spiritu
S. Sig-
bert. in
Chronico
Antonin.
lib. 7. histo-
tic 22 cap.
13. pag. 11.

Irene Gen-
nadium.

A LATINIS DISSENTIUNT.

39

quo & quid viro sanctissimo) sunt ausi,
non solum peccata Pontificū, quæ fallaciter à
quidam Græcis prædicantur, sed quia
recuerat eos tumor, atq; mendacium,
ora nem à Christo constitutū, voluisse per-
turbare, atq; perrumpere. Sed (gratia Deo)
ipsi perturbati sunt, atq; perrupti: ipsi man-
cipia Iurcarū effecti: ipsi libri, & ipsa San-
ctorum Patrum corpora ademta, & ad v-
nam verā Ecclesiā Catholicā Romanā
translati: denique sic sublatā auctoritas
est, vt ne vnam quidē vnquam Synodum
cogere potuerint, cū tamen post septimā
Synodum plus quā decem Generalia Con-
cilia coegerit Sedes Apostolica. Quo tem-
poris spacio quater & decies suos agnouit
errores Græcia. Sed (vt S. inquit Iacobus
Apostolus) considerans se in speculo, ac ma-
culas suas videns, abiit retrorsum, & ad
viam tuam rediit. Tandem cū securim
ad idem Pænitentis iudex apponere,
steterat, illam si um vellent exscindere,
Synodum Constantinā coegisset, cui cum
Constantinopolitani Imperator, ceteri-
que Christiani interfuissent, eritate agni-
ta, dedere dexterās Apostolicæ sedis, &
quos habuerant errores, nos, Patribus Gre-
gorijs, & perleſtis, quos sanè ipsimet ex
Actis Concilij fecerant attulerant, eiurarūt.
Quorum ij præcipuerant, quos Genna-
dus, qui postea eorum fuit Patriarcha, ijs
in scriptis de primatu Petri, refellit, quæ
tibi, & tunc verba tradenda curauī. At
quoniam quam lucem hauserant, eam pau-
lo post eorum plures depulere, factum est
Diuitius, vt Constantinopolitani, & Gre-
ci, Imperium, fidem Orthodoxam, ac splē-
dorem omnem amitterent: (dilexerant e-
nim plus tenebras, quàm lucem) atque ita
in tenebras interiores, & exteriores traditi
sunt, super cordibus adhuc velamen ha-
bentes, vt in quo sæpè conuicti sunt, & iu-
dicio suo ipsorum condemnati, id confite-
ri tam nolint.

Et illud sanè primarium inter Catho-
licos & Orientales erat discrimen, quod
hi putabant temerè, ac contra Concilia,
quæ præcessere, additum esse Symbolo,
Spiritum sanctum à Patre, & à Filio pro-
cedere. Verū Orientales ex verbo Dei, &
Patribus Græcis intellexerunt, à Latinis nō
duo, sed vnum tantum principium fieri,
additāq; illa verba (ex Filio) ad quorundā
hæresim declinandam. Quæ declaratio ne-
cessaria antea non erat, q̃ error ille non ap-
paruerat: Pontifices autē Maximi, qui pri-
mas Synodos coegerunt, & alij quoque
sanctissimi Patres Græci, qui iisdem inter-
fuere eandem processionem ex Patre, & Fi-
lio reſati sunt: vt ex Sanctis Athanasio,
Basilio, Gregorio Nyſſeno, Chrysostomo,

Anastasio, Concilio Ephesino, atque alijs
ostensum est, cū difertillimè scripserint
à Patre & Filio mitti, procedere, prodire,
profluere Spiritum sanctum. Quamobrem
etiam ex sanctissimis Pontificibus, & Pa-
tribus Occidentalis Ecclesiæ hæc veritas
comprobata est: cū eorum Patrum sen-
tentijs pro veritate fidei promulgatis, qui
non crediderint, anathematis penæ à quin-
ta, sexta, & septima Synodo, subijcian-
tur.

PORRÒ quoniam quidam, nescien-
tes quid dicerent, audebant asserere, La-
tinos in excommunicationem incidisse,
quod in Constantinopolitana Synodo ana-
thema erat latum aduersus eos, qui senti-
rent, aut docerent aliter, quā illa in Syno-
do fuerat decretum, aut quā Ecclesia eo
tempore sensisset: edocti sunt, nunquam
aliter Ecclesiam Latinam sensisse, aut do-
cuisse: verum enim uerò aliter sensisse Ma-
cedonium, & Eunomium, aliosque eius-
modi hæreticos, ad quos anathema illud
pertinuisset. Quamobrem cū Græci
sæpius sese errasse animaduertissent, sæ-
pius item (vt dictum est) cum Ecclesia Oc-
cidentalī consenserunt, sicuti & in Syno-
do Florentina, atque ante plus quā Tre-
centos annos fecerant, in Generali Syno-
do Lugdunensi, Gregorio decimo Ponti-
fice Maximo, cū Græci Episcopi eo ve-
nientes, tam reliquorum Orientalium,
quàm Imperatoris Constantinopolitani
nomine, publicè professi sunt, Spiritum
sanctum æternaliter ex Patre, & Filio non
tanquam duobus principijs, sed tanquam
ex vno principio, non duabus spirationi-
bus, sed vna spiratione procedere. Hoc
verò coram illa tota Synodo ter Græcè,
ac ter Latine cum ijs verbis, SEC VNDVM
SCRIPTVRAS, FILIOQVE, similiter
decantarunt.

ERAT deinde alterum discrimen de
azymo pane, quo Latini in conficiendo zymo.
Diuino sacramento vtuntur. Sed Orien-
tales item intellexere, hunc ritum, non si-
ne afflatu Spiritus sancti, Occidentalibus
Ecclesijs ab Apost. Petro, & Paulo fuisse
traditum. Quod cū optima ratione fi-
eret, reliquerunt tamen Orientalibus in-
tegrum, vt ipsi in fermentato non sine lau-
dabili ratione consecrarent. Dum enim
(vt inquit eorum Patriarcha Gennadius)
ab Eucharistiæ consecratione materia tri-
tici, Sacerdos, locus, intentio, & verba non
abſint, quæ quidem instituit Christus, am-
plius requirendum non est. Sed & agno-
uere Orientales, Occidentis Ecclesiam bo-
na, & laudabili ratione azymum in vſu
habuisse, quod Dominus sine villa commi-
xtione fulceperit carnem: cū qui fermentum

D 2 tarum

tatum offerunt, id spectent, quod ex fermento farinae commixto, verbum Patris indutum carne, verum Deum, & verum hominem fuisse designetur. Sed siue in azymo, siue in fermentato id fiat, Domini & Saluatoris corpus sumimus: nec propterea duo Christi credendi sunt, alter in Azymo, alter, qui in fermentato conficiatur.

QVOD autem hoc non sit Iudaizare, cum CHRISTVS in agni cena in azymo consecrauerit, iusseritque idem facere, quod ipse fecit, cumque non propterea Iudaizemus, si aqua in Baptismo utamur, quia in suis baptismatibus Iudaei utebantur: Sancta Synodus Florentina, & Cennadius ipse, quem tibi Graecum & Latinum tradidi, solidissimis rationibus ex verbo Dei, & patribus ostendunt.

De Purgatorio, Reatitudine Sanctorum, & Primatu.

PVRGATORIVM autem ignem esse, in quo animae expiantur, ac post expiationem in caelum ante extremum iudicii diem ascendunt: animas item fidelium ante eundem iudicii diem coelesti felicitate perfrui: ac Pontificibus Romanis curam vniuersalis Ecclesiae usque ad consummationem saeculi fuisse in Petro Apostolo delatam, sic euidenter ex eodem verbo Dei, & antiquissimis patribus ostensum est, ut certissimè sperem de misericordia Dei, si quis vel Synodum Florentinam, vel ipsum Cennadium Patriarcham Constantinopolitanum attentè legerit, eum cognitum verissimam & vnicam fidem, sine qua nemini vnquam ad coelestem gloriam aditus patebit.

Vbi ergo Graeci haec didicerunt, & inde etiam intellexere Sanctam Petri Sedem, & quae ab ea regitur, Catholicam Romanam Ecclesiam, neque posse errare, & verò ipsam à CHRISTO Domino ad veram populis doctrinam tradendam, Spiritum sanctum accepisse: facillimum fuit, reliquas nugas & historias falsas, atque eas, quae Latinis obieiebantur, calumnias, vel mendacia diluere.

PRIMUM enim, quod Graeci aliqui obijcere ausi sunt, post septem prima Concilia Generalia, nullum aliud esse cogendum: Vbi nam CHRISTVS hoc dixit? Ecce quis alligauit verbum Dei? Quis Spiritum sanctum obmutescere fecit, quin emergentibus erroribus, & haeresibus, Ecclesia usque ad extremum huius mundi diem Christianae concordiae consuleret, ac per Concilia Generalia, generalibus morbis remedium adhiberet? Verum tamen cum Graeci viderent, sine vno pastore visibili, quem ut necessariò, ita sapientissimè, Christus Dominus reliquit Ecclesiae, sese nunquam vlla posse legitima Concilia cogere, quam

obrem varijs quoque dissidijs, & erroribus inter sese dissecti sunt) Romanæ autem Catholicæ Ecclesiae cernerent auctoritatem suam in cogendis ac confirmandis Concilijs Generalibus integram restare; ac inde factum fuisse, ut plures alias Synodos, sicut dictum est, post septem illas priores eadem Apostolica Romana Sedes indixerit, ac confirmaret, (quemadmodum item paucos ante annos Synodum Tridentinam aduersus Lutheranam, & alias haereses) propterea idem Graeco mendacio veritatem tegere voluerunt, quasi septima Synodus aliorum Conciliorum sustulerit, aut (si Deo placeat) tollere potuerit facultatem eam, quam Christus ipse Ecclesiae suae in perpetuum tradidit.

QVOD autem ob varios in Ecclesia ritus, quos prudenter, ratione diuersarum gentium, Apostoli instituerunt, religionem laetam, di, aut imminui Graeci putassent, si alij in Occidente quam in Oriente retinerentur (quamuis etiam in ipso Oriente sint plures, atque diuersi ritus inter Syros, Maronitas, Aethiopes, Armenos, Graecos) id facillè ostensum est Orthodoxae fidei obesse non posse, si vnaquaeque prouincia cum charitate, & vniione seruet, quae à suis Apostolis, vel legitimis eorum successoribus accepisset.

ITA QVOD ad Baptismum attinet, qui apud Graecos, & Ruthenos integra corporis immersione, aut capitis perfusione fit in Occidente, vtrouique idem re ipsa est. Corporis enim totius immersioni Sancti Dionysius Areopagita, & Cyrillus Episcopus Hierosolymitanus: capitis verò perfusioni S. Clemens in Apostolicis constitutionibus testimonium reddunt. Itaque si quis Latinus Graecum infantem, Graeco ritu baptizatum, sicut, & si quis Graecus Latinum ritu Occidentalis Ecclesiae baptizatum rebaptizaret, aut hunc, vel illum fuisse verò Christi baptismo baptizatum non crederet, pessimè crederet, ac pessimè faceret.

NE GANT porò reliqui Graeci esse plus quam vnam Christum vntionem, qui error manifestissimus est contra verbum Dei, & S. Clementem, ac constitutiones Apostolicas, & cetera S. Dionysium Areopagitam, Cateche Cyrillum Hierosolymitanum, & S. Melchiam Pontificem, & Martyrè. Proinde mirandum non est, si Graeci vbi Sacramentum Confirmationis ritè non susceperunt, infirmati sunt in fide, & à Turcis perfidis Christi hostibus pessima quoque adhuc patiantur.

MATRIMONIUM ex Christo, sancta quae vniuersali Ecclesia indissolubile est, quam diu alter coniugum vixerit: Graeci autem diuortium ita permittunt, ut super sit altero coniugum, alter vxorem ducere possit:

possit, quod mirum non est, cum diuortium ab Ecclesia Catholica secerint, cuius coniunctio indissolubilis cum Christo capite per matrimonium designatur, quod D. Apostolus Paulus propterea vocat magnum Sacramentum.

SACERDOTES Graeci vxorem ante Sacerdotium ducunt, & in Sacerdotio ea vtuntur. Latini autem coelibatum seruāt, quod quidem melius est, tum ad tractanda Diuina mysteria, ut sint Sancti corpore & spiritu, tum quoniam negocijs temporalibus, & filiorum carnalium propagatio ne implicari non debent, qui spiritualibus rebus vacantes superaccincti esse debent ad proximos adiuuandos, Sacramenta quoque dies & noctes, viuis, & moribundis ministranda.

ALIIQVI Orientales de ieiunio magno Catholicos abscindere hebdomadam obijciebant, sed facillè fuit illis ostendere, Catholicos, à tempore Apostolorum Petri, & Pauli, vnam integram Quadragesimam accepisse, quam ieiunarent. Quae quidē vitæ Christi imitationem habet, sicut B. Ignatius testatur ad Philippenses, scilicet, quod ad Christi Domini exemplum, quicumque id prestare possumus, totidem dies ieiunamus. Quod si quis hebdomadam, & plures quoque dies Quadragesimae velit addere, quibus se ad ieiunium illud melius praeparat, id integrè cuiuslibet relinquitur, & laudabile est (quod etiam plures faciunt apud nos religiosi viri) non vnam tantum, sed plures Quadragesimas quoque facere. Quod verò Telephorus pontifex Maximus suaserit, ut (quod & ante illius tempora fiebat) septem hebdomadas plenas ieiunaretur, id Clericis, & Monachis proposuit: quod etiam plerique obseruant, quanquam non fuerit, tanquam rigida lex omnibus imposita. Porro in Ecclesijs Catholicorum per totum Orientem & Occidentem, alij secunda, alij quarta feria ieiunium incipiunt: tamen nulli vis inferenda est, dum quadragesima dierum ieiunium expleat, ad Christi imitationem (quantum hominibus licet) quibus exemplum dedit, ut quemadmodum ille fecit, ita & nos faciamus. Sic enim S. Ioannes Damascenus in libello, quod de ieiunijs ad Cometam scripsit, postquam de Orientalis ieiunij more, qui etiam in Occidente ex parte seruatur, locutus est: Haec est, inquit, Regula, & lex Ecclesiae, quam in sancta Christi resurrectione seruamus: sed abundare in bono, & ieiunare virtutem, non est improbandum, sed potius ita tamen, ut vis nulla fiat, nec imponatur necessitas, sed suasio adhibeatur: nunc praesertim in hac temporis difficultate. Vtrum

que enim nunc vtile est, & necessariū, addere ad bonum, & à violentia abstinere. Deinde subiungit: Quis iuberet, ut per vniuersum vitae tempus vni ieiunium esset? Verum alius est modus admonitionis, alius legislationis: satis sunt, quae à Spiritu sancto sancita sunt: *ἀδελφοί μου, πορεύμεθα ἐν φόβῳ κυρίου*, id est, Admoneatur accretio, siue accessio boni. Haec Damascenus.

QVONIAM verò, cum charitas sit finis praeccepti Domini, lexque omnis ad eam referenda sit, nec ieiunium ad destruendam naturam, sed ad perturbationes animi domandas, & ad animam ad coelestia excitandum institutum sit: propterea aegrotis, & debilibus (si opus sit) dare cibum, qui bene valentibus interdictus est, id nullo cum scrupulo faciendum est. Ut enim, inquit D. Paulus 1. Tim. 4. Apostolus, pietas ad omnia utilis est. Tum autem aegrotis cibibus non datur, ut cibis, sed ut medicina, quoniam Deus ex altissimis (ut inquit Scriptura) creauit eam. Neque, ut Ecclesi. 38. rō Orientales à Latinis in fide discrepant, quod non solum ij longiorem Quadragesimam, quam Latini ieiunant, verum etiam alijs anni temporibus plura videantur habere ieiunia. Quae enim erant necessaria Ecclesiae, pro ratione temporum & locorum, siue Apostoli, siue qui ipsi successerunt, Spiritu sancto dictante, tradidere. Nec tamen Latini Graecorum ieiunia improbant, licet Graeci haud semper ea rectè praestant, cum saepius eo die ieiunij comedant, potationibusque plus aequo, ut tua Serenitas scit, indulgeant: quis ista specie, ac nomine potius quare abstinentiae, se, atque alios decipiat.

PORRO Latini in peruijs Apostolorum, aliorumque aliquot festorum dierum, vti praesertim Saluatoris nostri, ac Beatissimae Virginis, ieiunant, quod die infrequentē vegetiores orando, pijsque operibus faciendis, visitandis carceribus, & nosodochijs, consoladis afflictis, inuisendis aegrotis possint impendere. Duodecim praeterea dies sunt, qui in quatuor anni tempora distribuuntur (adnumeratis tamen tribus ijs diebus, qui in tempus incidunt Quadragesimae) quibus iuxta antiquissimum Apostolorum exemplum ieiunant, ut ea fiat ab Episcopis recta spiritalium operariorum Ordinatio, quam ipsimet Apostoli ieiunantes, & orantes fecerunt, cum Paulum, & Barnabam, impositis eis manibus, Sacerdotes creauerunt.

CVM autem Graeci, aut alij obijcerent, ex Epistola D. Ignatii ad Philippenses, & ex Concilio Gangrensi, atque ex Apostolicis Canonibus, non esse Sabbatho, ac die Dominico ieiunandum: Latini illis ostenderunt, eum non ieiunandi Sabbatho ritum, Ecclesijs orientis traditum fuisse, cum ob Simoniacos in Oriente ortos (qui mundum, à cuius

Ieiunia Vigiliarum, et quatuor temporum.

Ab. 113.

De ieiunio Sabbathi.

creatione Deus Sabbatho requieuit, opus eius esse negabant) tum quia diuinitus afflati Apostoli prænoscabant, futuros quoque hæreticos in Oriente Manichæos, Eustachianos, Marcionistas, Lampetianos, & Messalianos, qui in Paphlagonia apparuerunt; qui quidem Sabbatho simulatè ieiunabant in contumeliam Resurrectionis Christi, cui Resurrectioni à vespera Sabbathi (vrait Magnus Leo Pontifex in epistola lxxxj. cap. 7.) initium constat adscribi. Porro eam fuisse causam prohibendi ieiunium Sabbathi, Synodus Gangrensis ipsa, & S. Anastasius Patriarcha Antiochenus exponunt, cum inquit, illos Sabbatho, & die Dominico ieiunare, *ἡμεῖς τὴν νομὴν* *ἡμεῖς τὴν νομὴν*, id est, ob simulatam abstinentiæ exercitationem. Porro quia in Occidente eadem causa non erat, nec illa hæresis vigeat, prohibitum non est, quin ipsa die Sabbathi aliud ad finem (de quo mox dicitur) ieiunare, siue à carnibus abstineret cum laude possent.

De abstinentia feriæ quartæ.

Cum etiam aliqui mirarentur, quod quarta feria Latini non ieiunarent, aut à carnibus non abstinerent; Latini illos docuere, non deesse apud sese, qui diem illū religiosā abstinentiā obseruarent. Sed ut antiquitus quædam fuere indicta in commune ieiunia (quæ Synodus Gangrensis appellat *τὰ κοινὰ* tradita) sic fuisse alia non in commune tradita docuerunt, quæ proratione locorum, varijs obseruanda diebus, ab Apostolis relicta fuissent. Orientali enim ieiunium quartæ, & sextæ feriæ; Occidenti autem feriæ sextæ, ac Sabbathi; vtriq; verò Quadragesimam, seu ieiunium magnum in commune præscriptum. At verò, ut Orientalis, sic Occidentalis abstinentiæ consentanea rationi causa est, & decorus in Ecclesia Dei cultus. Apud Græcos quidem quarta, & sexta feriis, quod ab latu eis fuerit sponsum: (Feria enim quarta, Domini proditiōe pascæ est Iudas; Sexta verò crucifixus est pro nobis benignissimus Dominus) sed apud Occidentales feria sexta ob eadem, quæ dicta est, causam: Sabbatho verò, quod & in sepulchro latuit; & qui dies erat quietis Iudæis, nobis adhuc fuit doloris; utq; reliquias illorum Sabbathismi Christiani nolle se indicarent; qui & ad diem insequentis Domini celebrandā festiuitatem, & ad communionē Eucharistiæ plerunq; se præparabāt, ac præparant. Porro tantum abest, ut ob hanc causam Ecclesia Latina ritum illum Orientis damnet, ut etiam (quod quidem ad eas Ecclesias attinet) eum defenderit, sicut B. Augustinus contra Vrbicū, & Tertullianus Apologetico fecerunt. In quo sicut Ecclesiæ Catholice ingenuitatem agno-

scere possunt, ita ijs esset faciendum, si ab eodem Capite, quod est Christus Dominus, eundem Christi Spiritum se accepisse possent ostendere. Illud verò discrimen in fide non est, quod Monachi, & Episcopi Orientales à carnibus abstineant: quodque Occidentales Monachi (sicet complures eorum carnes non edant) & Episcopi Latini earundem carnum esum sibi non interdiciant. Nam neque Apostoli omnes præter ieiuniorum dies, perpetuò à carnibus abstinerūt, nec Christus perfectionis omnis auctor, & fons id fecit: quamuis integrum vnicuique reliquerit, ut pro arbitrio suo, dataque gratiæ cœlestis mensura, id genus vitæ eligeret, cui se idoneum fore censeret, & ad quam capescendam à Domino vocaretur. Quin verò si diuersitas hæc pertineret ad negotium fidei: pertineret item illud, quod in Ecclesijs Catholicorum per Occidentem, & per Orientem alij in pane & aqua ieiunant, alij piscibus, alij solis herbis, & leguminibus, alij aridis tantum (quod genus ieiunij Græci vocant *ἐκ παυλίας*) atque ex his alij plus, alij minus sumunt; alij rursus vsque ad vespem, alij vsq; ad nonam prædium differunt, alij vsque ad meridiem tantum & horum pars vsque ad postera diem abstinet, pars paululum degustat.

Cum quidam Græci obstreperent, quod aduersus Apostolorum decretum, à suffocato & sanguine non abstineamus; à Latinis edocti sunt, id aduersus idolorum cultores latum fuisse, qui immolatum, & idolothyrum edebant, aut calicem, quem Apostolus vocat Dæmoniorum, bibebant; seruandum autem esse, sicut & à Catholicis seruatur, decretum illud, vbicunque inter gentes, quæ idola adorant, immolatiua sint. Porro eo decreto immolatiua, non autem reliqua fuisse prohibita, grauijmi testes sunt B. Cyrillus Hierosolymitanus in quarta Catechesi, Iustinus Martyr quæstione XLV. Gregorius Nazianzenus Sermone in sanctū Pascha, Origenes in lib. VIII. contra Celsum, & Magnetes antiquissimus auctor lib. III. Apologiæ pro Euangelio, contra Theostenem Euangelia calūniantem. Qui omnes summæ auctoritatis Patres in Oriente vixerunt, ne quid dicam de Tertulliano, qui fuit Africanus, id ipsum in Apologetico antiquissimè comprobans.

De signo crucis, quod Rutheni ad laqueam finiunt, quoniā Filium ad patris dexteram confidentem ipsi putant ea configuratione designari, quam cum Filium nominant, ad dexteram faciunt, non valde laborabimus. Nos enim alteram piā, & mysterij plenam nobis sanctæ crucis signum

De abstinentia Monachorum & Episcoporum.

De abstinentia à suffocato & sanguine.

1. Cor. 10.

Designatio Crucis.

no consignandi consuetudinem habemus: qui ut illorum non improbamus sensum, atq; pietatem (si alioquin absit ab errore) sic laudare non possumus, quod cum sese ad sinistram signo crucis muniunt, id propterea sese facere putent (sicut à tuis mihi relatum est) quod ad sinistram Patris Spiritus sanctus assideat. Est enim, Srenissimè princeps, de Sanctissimæ Trinitatis mysterio multò altius, quàm pro humano captu, ac rebus, quæ sub sensum cadunt, credendum, & iudicandum. Ceterū nostræ configurationis hæc est ratio, ut cum eam à capite inchoamus, inde patre caput, & fontem omnium bonorū, atq; adeo primum fontem reliquiarum personarum sanctissimæ Trinitatis agnoscamus. Cum verò tres primos digitos dextera demittentes, nomen Filij nominamus, tum eiusdē in ventre Beatissimæ Virginis incarnationem recordamur, qua recordatione testamur mysterium illud æternis temporibus tacitum, Angelis, & mūdo, (sicut testatur Apostolus) innotuisse; erga nos verò summum omnium beneficium fuisse collatū. Ad laqueam porro, ac dexteram pectoris partem Spiritus sancti nomen adscribimus, ut eum à patre & Filio procedentem, (sicut reuera procedit) ac contra impiam Eunomij hæresim, aliosq; hæreticos, vtriq; confubstantialem, & ab vtraq; distinctam personam confiteamur. Sic autem nos finimus eam configurationem ad dexteram, quod in Diuinis Scripturis dextera perfectionē significat, nobis autem semper ad perfectionem tendendum sit Nam & id Dominus Deus potissimum vult, qui omnia, quantum in seest, perficit.

De ratione pingendi imagines.

Quod autem Rutheni tui mirentur, nos pijs imaginibus nomina eorum Sanctorum, quos representant, non semper (ut ipsi faciunt) adscribere; scito si nomen illorū adscriptio idē necessaria est, ut quos sanctos representat, ex ea sancti illi viri agnoscat, iam eā haud necessariā esse ijs, qui illas agnoscunt: Catholicis autem primo aspectu innotescere CHRISTVM crucifixum, Beatissimam virginem & pleatque alias Sanctorum imagines, quis dubitet? Præterea, si nominis adscriptio necessaria sit, quid illa faciet idiotis legere nescientibus, quales plerique omnes sunt Rutheni, cum potius ipsæmet imagines loqueliterarum, & scripti, idiotis adhibeantur? Quod si dixeris (ut mihi tui dixere) in ipsa nominis adscriptione virtutem aliquam consistere, tu sapiens es, qui intelligas in notis eiusmodi nullam, sed in sensu ac viuā fidem esse vim, atque virtutem. Actamen non improbamus eorum

consuetudinem, qui pietate, non superstitione adducti, nomen imaginibus adscribunt, ut alij (cum quod ignorant, intelligant) ea etiam ratione, pias à prophanis imaginibus dignoscant: quod sanè crebro Latini quoque Catholici faciunt.

ERRORES ALII RVTHENORVM, qui Orientale schisma sequuti sunt, postquam Græci ab Ecclesia sese præciderunt.

ERRANT Græci, cum dicunt, simplicem fornicationem non esse peccatum. Dicunt enim contra illud CHAIST I Domini Matthæi decimo quinto. De corde exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, & similia, quæ coinquinant hominem: ac contra illud Pauli I. Corinth. capite sexto. Neque fornicarij, neque adulteri, &cæt. Regnum DEI possidebunt. Errant, cum dicunt, præstantissimum Eucharistiæ Sacramentum in die cœnæ Domini, nempe feria quinta maioris hebdomadæ consecratum, excellentioris esse virtutis, & efficaciat, quàm alio quolibet die consecratum. Eadem enim semper est virtus Diuini verbi, cum à Sacerdote iuxta Domini præceptum profertur: Hoc est corpus meum. Neque enim vna plus quàm altera dies, sed instituti, ac voluntatis Dei ratio huic sancto Sacramento efficaciam, & vim suam tribuit, quocunque tempore id ritè celebretur.

ERRANT, cum dicunt, eos, qui sunt aliquibus peccatis inquinati, corpus Christi Domini non recipere, cum ad altare Domini accesserint. Verè enim illud sumit, licet indignè, & ad iudiciū accipiant, non dijudicantes corpus Domini, ut Apostolus ait.

ERRANT, cum primas nuptias admittunt; secundas damnant. Si enim alter coniugum mortuus sit, alter solutus est, ut iterum possit nubere: quod ex CHAIST I Domini verbo manifestè colligitur.

ERRANT, cum extremæ vnctio. nis Sacramentum ægrotantibus negant, alicuique corporis à liquando ad salutem quoque corporis prodesse, quamuis semper ad salutem animæ obicē non ponētis prolit. Id enim aperte Dei verbo, per Sanctum Iacobum Apostolum prolato, aduersatur, qui de hoc Sacramento loquens, ait: Et oratio fidei sanabit, vel (ut Græcus textus habet) sanabit infirmum; & si fuerit in peccatis, remittentur ei.

De Vſura.

Luc. 6.
Pſalm. 74.

ERRANT, cū peccatum cōmitti negant, ſi quis ad vſuram alicui det. Dictum eſt enim à Chriſto Domino; Mutuum date, nihil inde ſperantes: & à Dauide Prophe- ta; Eum, qui pecuniam ſuam ad vſuram nō dedit, in tabernaculo Dei habitaturum. Quamobrem qui dabit ad vſuram, nec reſiſcet, iſ proſectō in tabernaculo Dei nō commorabitur.

De reſtitu-
tione.Exod. 20.
Luc. 3.

Luc. 19.

ERRANT, cū ad vitam æternā conſequendam, non credunt neceſſariam eſſe rei furto ſublata reſtitutionem. Scriptum eſt enim; Non furtum facies, & Facite fructus dignos poenitentiae. Et Zacharius ait; Si quid aliquem defraudauit, reddo quadruplum. At verò quonam modo fructus digni poenitentiae ſient, niſi rei iniuſte vſurpatæ fiat ipli domino reſtitutio? Itaque peſſimè facit Sacerdos, qui pro vſura, furto, aut rapina manifella, ſatis eſſe putet, ſi oleo ſimplici raptorem inungens, quem ſi bi aliquā pecuniæ malè partæ portionem cogat impertire, eundem abſoluat, qui tamen coram Deo abſolutus non eſt.

De ratiōe
formandi
imagines.

Exod. 20.

ERRANT, cū putant, non licere Chriſti Domini imaginem ſculpi, non intelligenti ſculptiliā à Deo fuiſſe prohibita, vt pronos ad idololatriā Iudæorum animos ab eadem auerteret? Verba enim hæc, Nō facies tibi ſculptile, ad eos pertinebāt, qui idola Beelzebub, Dagon, & aliorū dæmoniorum ſic adorabant, vt illis etiam immolarent, ac thus offerrent. Ac verò ex oriente Chriſti luce ſic idololatria depulſa eſt, vt iā liceat veri Dei & hominis Chriſti Ieſu Sanctorumq; ſeruorū ſuorū, memoriā omnibus pijs modis excitare, & ad mētem reuocare. Quin verò ſi illis verbis ſculptas Sanctorum imagines exiſtimant prohiberi: cur item picturam iſtarum, quales per multas Rutheni venerantur, non putant prohiberi ſequentibus verbis? Neq; omnē ſimilitudinem, quæ vel in celo deſuper, & quæ in terra deorſum. Cur item D. Nicolai ſculptam alicubi habent imaginem, ſicut ipſi tua in Ruſſia hijs oculis vidimus?

De perpetua
ſacerdotij.

ERRANT item ſcēdiſſimus eſt, cū de mortua Sacerdotis vxore, creditur Sacerdos (ſi ritē initiatus ſit) ampliùs non eſſe Sacerdos. Cū enim ab Episcopō character indelebilis Sacerdoti imprimatur (quod omnium Patrum ſanctiſſimorum Occidentis, & Orientis vnanimi fide conſtat) cur pereūte vxore, ſuus indelebilis ordo Sacerdotij pereat? An ab vxore forſan Sacerdotium accipit, & non à Chriſto per Episcopum? An non etiam inter Ruthenos plures Sacerdotes ſunt vel Episcopij, vel Monachi: qui cū vxorem non habeant, grauiſſimi teſtes ſunt, Sacerdo-

tium à Chriſti inſtituto, non ab vxore pendere? Cū etiam maximè deceat, vt coelibatus Chriſtiano Sacerdotio ſit annexus.

PORRÒ omnium errorum iſ eſt tum certifiſſimus, tum maximus. cū extra Romanam Catholicam Eccleſiam Graeci, & Rutheni æternam ſe poſſe ſalutem adipiſci opinentur. Neque enim verè Chriſtiana Eccleſia eſt, quæ inſtitutum à Chriſto ordinem, aut poteſtatem non habet, nec, ſi quondam habuerit, adhuc retinet. Si autem quicunque totam ſeruauerit legem, offendant autem in vno (vt S. Iacobus ait) factus eſt omnium reus: ſanè qui traditam Petro à Chriſto Domino poteſtatem, ac primatum in terris negauerit, aut fallaci fraude cogitauerit ipſam euaniſſe, aduerſus quam portæ inferi nunquam erunt præualituræ, iam condemnatus eſt, etiam ſi pleraque alia omnia credat. Quamobrem apud Deum neque Episcopij, neque Metropolitanæ iſ cenſentur, qui ab eius in terris Vicario Pontifice Maximo confirmati non ſunt: dictum eſt enim Petro à Chriſto, Domino, qui veritas eſt, quique non mentitur Deus, Confirma fratres tuos. Atqui Eccleſia, quæ erat paſcenda, & Episcopij, qui erant ſicut fratres confirmandi à Petro, non tantum modò ad Petri, dum viueret, tempora, ſed vſque ad mundi conſummationem erant duraturi. Quod S. Ioānes Chryſoſtomus LXXXIII. Hom. in Matthæum innuens, Non dixit (inquit) non negabis, ſed, Vt non deficiat fides tua. Cura enim ipſius, & fauore factū eſt, ne omnino Petri fides euaneſceret. Theophylaſtus item in XX. caput Lucæ: Quamuis, (ait) breui tempore concutendus ſis, habes recondita ſemina fidei: etiam ſi ſolia abiecerit ſpiritus inuadentis, radix tamen viuet, & non deficiet fides ſua. Et Pontifex Maximus Agatho in epiſtola ad Conſtantinopolitanum Imperatorem, quæ in ſextæ Synodi quarta actione lecta eſt, ac poſtea in octaua ab omnibus comprobata. Hæc (inquit) eſt veræ fidei regula, quæ & in proſperis, & in aduerſis viuaciter tenuit Apoſtolica Chriſti Eccleſia, quæ per Dei gratiam Apoſtolice traditionis nunquam erraſſe probatur, nec hæreticis nouitatibus vnquam deprauata ſuccubuit. Quia dictum eſt Petro, Simon, ecce Satanas, &c. ego autem oraui pro te, vt non deficiat fides tua.

Iam ex tam inſignibus Patribus cernis, ſed multò liquidius ex ſequentib; agnoſces, iſtos tuos, Metropolitanæ, & Episcopos nō legitime, nec ritē ſacra adminiſtrare: tuum quæ populum tantum ſatis procul à recto Apoſtolice fidei tramite deſlexiſſe.

POR-

Necesse
summi Pa-
trioria.

PORRÒ ſi Occidens, aut Oriens, vlla-
ue alia Chriſtiana pars Orbis in aliquem
errorem (vt ſæpè factum eſt) incidere: nec
quis ſine viſibili vniuerſalis Eccleſiæ Præ-
poſito de fidei quæſtionib; iudicabit? Quis
delectos à clero, aut à Regibus nominatos
confirmabit? Quis ſchiſmata tollet? Quis
hæreſes damnabit? Quis (addo) Principes
ipſos maiorem dignitate ad cōcordiam
redigeret? Quod tu tanti æſtimasti, vt ad Pō-
tificem maximum mitteres, quo ille bellū,
quod inter te, ac Stephanum Poloniæ Sere-
niſſimum Regem ardebat, auctoritate, ac
ſudio ſuo interpoſito reſtingeret. Con-
firma (inquit Chriſtus) fratres tuos.
Quod ſi ſine confirmatione tua, Senatores
tui nec ferre iudicium, nec legitime admi-
niſtrare attributas eis Prouincias poſſent:
quiſtam erit excors, vt ſpirituſ regni
Chriſti, id eſt, Eccleſiæ Dei viuētis Episcopos
exiſtimet, vel à terrenis principibus
poſſe confirmari, aut qualemcūq; eorum
nominationem apud Chriſtum vale-
re? Sic vero, ne in vanum curreret, aut cu-
curreret, ipſemet Paulus Apoſtolus, aſcen-
dit Hieroſolymam ad Petrum, & Iacobū,
vt ſuum cum eis conferret Euangelium: cū
tamen ille arcana Dei vidiffet, quæ non li-
cebat homini loqui; cumq; nec ab homi-
ne, neque per hominem ſed à Deo electū
ſe fuiſſe, ſidenter, ac verè reſtaretur.

Galat. 2.

2. Cor. 12.

Basilius.

Cyrillus.

Sic B. Baſilius, epiſtola Sabino Diacono ad Pontificem Romanū data, Re vera enim (inquit) dignum eſt excellentiſſima illa voce, qua te beatum prædicauit, quod pietati tuæ donatum à Domino eſt, ſcilicet, vt quod adulterinū eſt, à legitimo & puro diſcernas, ac fidem Patrum ſine vlla ſubtractione prædices. Sic Synodus Ephreſina ducentorum ex multis, ac varijs Prouincijs Episcoporum, in epiſtola ad Cœleſtinum Pontificem ait: Eſt enim nobis tam eximijs hoc in conſuetudine poſitum, vt ſulcra ſynagoga Eccleſiarum cōſtituatis.

Apoſtoli-
ca Conſti-
tutiones.
S. Leo.

Sic Apoſtolicam conſtitutionem quæ in libr. VIII. Clementis cap. IIII. ſcripta eſt, ſecutus S. Leo Magnus ſeptimo ad Anaſtaſium epiſtola capite ſcripſit: De per-

ſona autem cōſecrandi Episcopij, & de Cle-
ri, plebiſque conſenſu, Metropolitanus E-
piſcopus ad fraternitatem tuam referat,
quodque in Prouincia benè placuit, ſciro
te faciat, vt ordinationem ritē celebrandā
tua quoque firmet auctoritas. Ac paulò
poſt in eodem Decreto præcepit, vt de elec-
tione Metropolitanæ reſerant Episcopij
Prouinciales ad vicarium Pontificis Ma-
ximi, Archiepiſcopum Theſſalonicen-
ſem, vt auctoritate ſibi à Pontifice Maxi-
mo delegata firmeretur. Ex ea enim epiſto-
la perſpici poteſt, ſummi Pontificis Roma-
ni in Eccleſijs Orientis Vicarium fuiſſe (vt
ſuprà diximus) Archiepiſcopum Theſſa-
lonicenſem, qui nomine Pontificis, tanquā
vniuerſalis Paſtoris, tum Prouincias viſi-
taret longinquas, tum alia conficeret, quæ
ratio & neceſſitas poſtulaſſent. Cuius etiā
auctoritate, ne propter longinquitatem
vrbiſ Romæ mora interponeretur, Episcoporum confirmarentur Ordinationes,
quæ ſine auctoritate ſucceſſoris B. Petri,
ſieri non poterant, vt idem S. Clemens eo-
dem in loco teſtatur. Cū enim B. Pe-
trus ſanciat, vt electionem Episcopij à Pref-
byteris, & populo factam, Metropolitanus
(quæ vocat *τομ πρὸς κριτον*) approbet,
ſi nihil obſtet, & rurfum idem cum duo-
bus Episcopis Episcopum ordinet: ſequi-
tur, vt ex ipſius Petri, & eius ſucceſſoris au-
thoritate, confirmatio electionis faciat, &
auctoritas Ordinationis faciendæ pendeat.
Sic Sophronius Hieroſolymitanus Apoſtoli-
ſticus vir, epiſtola ſua ad Honorium
Pontificem Synodica, tempore Imperato-
ris Heraclij: Apoſtolica (inquit) & vetus
traditio inualuit, vt qui ad hierarchiam
eliguntur, (Episcopatum intelligit) ad eos,
qui in hierarchijs caſcendis, & admini-
ſtrandis maiores ſunt, omnino ſincerè re-
ferant, quid ſentiant, & qua fide ſint (vt
Paulus illis tradidit) *ἀγαπᾶσθαι*, id eſt,
valdè cautè, ne in vanum curreret, aut cu-
curreret. Itaq; ſubiungit. Huic nos con-
ſuetudini ſeruientes, ad vos *ἡγομένους* qua-
lis ſit fides noſtra ſcribimus *πρὸς δοκιμὴν*
id eſt, vt probetur: Scribimus (inquam) ad
vos, qui non ſolū noſtris diſcernere *ἀπὸ
τῶν νόμων τὰ δοκίμα δόγματα*, id eſt, legiti-
ma dogmata ab adulterinis, ſed etiā *πρὸς
ἀναπληρῶντα ἑαυτοὺς*, id eſt, ſupplere,
quæ deſunt, poteſtis.

Sic rogat idem Sophronius Pontifi-
cem Maximum, vt quā primū Syno-
dicam de fide ſua acceperit, reſcribat li-
teras, quibus exhilaretur ipſe Sophro-
nius, euangelizaturus (vt ait) *τὴν ἡμετέραν
θεόδοτον ἑστίμην*, id eſt, ſanitatē fidei ſignificauit, imi-
tatus Apoſtolū, cū ait, vt ſani ſint in fide.
Sic

Sic Petrus Patriarcha Constantino-
politianus idem exemplum imitatus, & A-
postolicæ traditionis consuetudinem se-
cutus, de fide quoque sua ante quingentos
annos ad Leonem I. per Synodicam re-
tulit, petijtque vt in fide, & sede sua firma-
retur, quod & ab eo obtinuit. Quæ loca
ex plurimis assero, vt videas, nec CHRIS-
TI auctoritatem & ordinem in successori-
bus Petri desisse: & intelligas (iterabo
eandem, quæ attigi supra) nisi tui isti Me-
tropolitæ, & Episcopi in fide & sede sua ab
eodem Petri successore confirmantur, eos
apud Deum non haberi pro Metropolitæ,
& Episcopis legitimis, aut idoneis imper-
tiendæ cœlestis gratiæ dispensatoribus.

Inde autem factum est, vt cum Patri-
archæ Orientis firmitatem sanitatis fidei
suz, à cœlesti sanitate capitis sui Petri, id
est, fidem suam à fide Ecclesiæ Romanæ,
tanquam regula, ac forma, Synodicis item
litteris descripta, accipere delicerent, fidem,

vt dictum est, ac sedium auctoritatem, vi-
tæque ipsius libertatem, facti infidelium
mancipia, amiserint.

Hæc s, Serenissime Princeps, præci-
pua quædam capita discriminis & erro-
rum, quibus Græci, & isti tui Rutheni in-
uoluntur. Quoniam verò, vt dixi, ex
quinque Gennadij patriarchæ Constanti-
nopolitani Tractatibus, quos tibi traden-
dos curauis, in quo de processione Spiri-
tus sancti à patre, & à Filio, vt summi mo-
menti est, ita non facile ab istis Episcopis
tuis (quod Theologi non sint, neque Aca-
demias habes vbi ista exponantur) intelli-
geretur, eum ipse Tractatum in gratia
tuam, ad Dei gloriam, in eum modum &
ordinem faciliorem redegi, quem tu huic
scripto adiunctum videbis. Ipse tibi Spi-
ritus sanctus illucescat, efficacissimaque
desideria suggerat, quibus tot populos, qui
tuo imperio subiecti sunt, ad Orthodoxæ
Catholicæ fidei lumen adducas.

ANTONII POSSE VINI, SOCIETATIS IESV, SCRIPTVM MAGNO MOSCOVIAE DVCI TRADITVM, CVM ANGLI MERCATORES EIDEM

*obtulissent librum, quo hæreticus quidam ostendere conaba-
tur, Pontificem Maximum esse An-
tichristum.*

Vno, Serenissime Prin-
ceps, non ita pridem, id
est, post aduentum ad te
meum, ab istis, qui Mo-
scuæ sunt, mercatoribus An-
glis, traditum tibi fuisse li-
brum, quo hæreticus aliquis Pontificem
Max. esse Antichristum conatur ostende-
re: te verò statim iussisse, vt in Rutheni-
cam linguam verteretur. Quod etsi mihi
non nihil doloris attulit, insidias Satanæ
cogitanti; bonam tamen spem fecit fore,
vt Diuina sapientia ex Catholicæ verita-
tis cum hæreticis conatibus quasi collisio-
ne, scintillas aliquas excutiat, ex quib' lux
Rusiæ splendidior, quàm quæta nunc est,
in Dei gloriam erumpat. Nec verò me fu-
git, quanto odio Lutheri hæreses persequa-
re, vnde istæ blasphemiz prodierunt, cum
& tu propter eas enatum fuisse Liouicum
bellum, Stephano I. Poloniæ Regi anno
superiore scripseris; & hæ Liouonum reli-
quæ, quæ hic sunt, vbi sese à Sede B. Petri,
atque ab Archiepiscopo Rigensi, legitimo
eorum pastore disunxerunt, patriam, fi-
dem, libertatem, templaque amiserint: tu-

que iusto Dei iudicio, quæ duo templa in
hac ciuitate excitarant, ea biennium antè,
tuis, vt comburerent, imperaueris. Iam
quod Angli mercatores istas tibi merces
obtrudant, sapiens es, qui non solum Lu-
therana, sed & Caluiniana labe istos esse
asperfos agnoscis. Itaque quâ limpida a-
quam ex lutulento illo hæresum ceno-
possis haurire, iudicium tuum esto. Quod
si antiquas Synodos, patresque integros tibi
obtulissent, non eam tibi irrogassent in-
iuriam, quam intulere, dum hac ratio-
ne iactare sese, & Anglis suis venditare ve-
lint, vel à Caluinianis, vel ab Anabaptistis,
& alijs, quorum hæc semina non desunt, in-
genium tuum facili momento posse cir-
cūferri; hæreticūque potius audire, dicentē Se-
dem B. Petri commutatam fuisse in Anti-
christi Sedem, quàm Christum ipsum, eam
voce & oratione in perpetuum firmantē,
Synodosque omnes, ac verè sanctos Mar-
tyres, vt firmissimam petram eam agnosce-
tes, & sanguine ipso testantes. Ac tamen,
vt ne delin officio meo, cum non tantum
de pace, quæ diuina ope sancita est, quâ de
meliore pace, qua cum Deo confringi de-
bemus,

bemus, ad te à Pontifice Max. missus sum:
dicam breuiter, quæ causæ Anglorum ani-
mos à Sede Apostolica auerterunt. Quam-
uis bona illius Insulæ pars, sic Catholicam
retineat fidem, vt indies nō desint, qui pro
ea martyrium libentes subeant: & verò col-
legia nobilium Anglorum alterum Rhe-
mis in Gallijs, Romæ alterum sint, ad quæ
cum confugiant continenter adulescentes,
vt autem fidem discant, & seruent, vt
que Pontificis sumptibus alitur: sicut id, qd
Romæ est, Seuerigenus aulicus tuus vidit.

Cum igitur Henricus Octauus, Rex
Angliæ, librum aduersus Lutherum edi-
disset, quo eius vāsaniam & hæresim con-
futarat, & propterea à Pontifice Max. de-
fensor fidei Catholicæ fuisset appellatus,
factum est, vt cor illius tanquā Salomonis
immutatum sit propter mulieres, ob quas
deserta fide Catholica sensim in hæreses de-
laberetur, & manus denique cruentaret san-
guine innoxiorum, Monachorum item, &
aliorum, ac præcipuè Koffensis, & Thomæ
Mori, in fide, ac doctrina, & rebus agendis
illustriū. Nam cum amore mulieris captus,
eam in vxorem ducere, ac Caroli V. foro-
rem repudiare ausus, id à Clemente VII.
& à sancta Sede Apostolica ratum haberi
vellet: nec verò hoc (quoniam Diuino præ-
cepto aduersabatur) obtineret, secessit ab
Ecclesiâ, seq; ipsum denique, re à seculo in-
audita, caput Ecclesiæ Angliæ constituit.
At Deus iustus & verax, quā ementito vx-
oris nomine in thalamum suum superin-
duxerat, non multò post adulterij conui-
ctam, quanquā & in primis erat adultera,
quod cū ipso Rege adultero concubebat,
qui castâ & propriam vxorem deseruerat,
capite plesti iussit. Quid verò inde in Insu-
la illa secutum sit, superuacaneū est dice-
re, cum ea ad aures tuas sciam peruenisse.

Satis illud fuerit: mulierē, quæ nunc
Angliæ præest, caput & primatū Ecclesiæ
in Angliâ usurpasse, hūcque ceteris titulū no-
uo prodigio adsciuisse, vt cū Angli Petrus,
Petrique successor constitutum à Christo
Domino respuissent, tādē mulieris, qualis
denique illa est, imperio, etiā in ijs, quæ ad re-
ligionē attinent, inausu omine, vt præci-
piti consilio, sed sapientissimo Dei iudicio
qui superbos & astutos cōprehendit, in su-
perbia, & astutia sua sese subdidit. Ha-
beant igitur illi suā sceminā pro pastore v-
niuersali Ecclesiæ Anglicanæ. Nos Petri suc-
cessorem, qui à Christo institutus est ouiu
& agnorū Christi pastor, Pastore visibilem
retinebimus. Iam verò qd ex isto Anglorū
libro colligere poteris, id primū cogites ne-
cesse est (vt pleraque alia omittā) Antichri-
sti aduentū certis sex signis à Spiritu sancto
Diuinis in literis fuisse præmonstratū: Præ-

dicatione Euangelij in toto terrarū orbe:
Romani Imperij defectione, ac desolatio-
ne: Enoch, atque Eliæ aduentus: maxima, eaq;
evidentissima persecutione, vt iuge altaris
Sacrificiū etiam cesset: Antichristi post tres
annos cū dimidio morte, ac mundi totius
fine. At verò nec dū plenitudo gentiū intra-
uit, vt reliquæ saluæ fierent, quāuis in In-
dias quâ latissimè à Catholicis tantum lux
Euangelij inferatur; & ipse ad huc Reges o-
mnes, & principes, Rom. Imperij dignita-
te, Christianus, & Catholicus Cæsar ante-
cellit. Nō cessauit Missæ Sacrificiū: Non ap-
paruerit Enoch & Elias, quos ipsos ventu-
ros, & ab Antichristo interficiendos, vt alij,
ita Græci patres disertissimè dicunt: Ori-
genes, S. Chrysostomus in caput decimum
septimū Matthæi, Theodoretus in caput
vltimum Malachiæ, S. Ioannes Damascē-
nus, lib. 4. capite vigesimo octauo. S. Ire-
næus lib. quinto. Præterea Pontificis Max.
Spirituale regnum iam per sexdecim ser-
mè seculū durauit, nec verò præcisè potest
ostendi, qui tres annos cum medio regna-
uerit, & pro Antichristo sit habitus, quicq;
Christum negans fuisse verum filium dei,
seipsum verum Christum, in lege & pro-
phetis promissum, haberi voluerit, seque
Deum esse affirmauerit. Id enim ipsum fa-
cturum, ac propterea falsa editurum mira-
cula, cū Diuinū verbum, tum patres anti-
quissimi Græci, præter Latinos testantur:
Irenæus libro quinto, B. Cyrillus Hieroso-
lymitanus Catech. 3. Theodoretus in 2. ad
Thessalonicenses Epistola, & alij plerique.
Sed & vbi nam tria illa extitere miracula,
quæ in eius aduentu futura prædixit S. Io-
annes Euangelista, Apocalip. 13. Ignis de
cœlo descensus: Imago bestię loquens:
Mortis & resurrectionis illius effictio,
qua plurimi populi decepti in eum sunt
crediduri?

Porro, quoniam tempore Romanus
Pont. Aegypti, Lybiæ, atque Aethiopiz
Regna inuasit, occupauit, sibi vendicauit,
eorumque Reges interfecit: quæ omnia ab
Antichristo faciendā, Daniel capite septi-
mo prænūciarat? Quibusuē copijs aut An-
gliam S. Gregorius Magnus Pont. Max.
Christo acquiuit: alijue Pontifices Roma-
ni trophæum crucis in gentiliū intulere
prouincias: aut etiamnum in Orientis,
Meridionales, atque Occidentis Indias, ni-
si Christi verbo, interimque eō missis ope-
rarijs inferunt? Quod si hæretici isti, quo-
rum ingenium est, mendacissima commi-
nisci mendacia, Pontificem Roma. etiam
hoc nomine vocant Antichristū, quod Im-
peratores, ac Reges aliquos de throno de-
posuerit, fateatur necesse est, hic digitum
Christi fuisse: cui cum data fuisset à Patre
potestas

potestas in cœlo & in terra, is item illam, quâta satis erat Ecclesiâ administrâda, & de Tyrannorum iugo in libertatem Catholicæ fidei afferendâ, Diuina liberalitate transfudit. Sed neq; propterea Romani Pontifices ea sibi Imperia, aut Regna vendicârunt, in quæ deiectis pessimis Principibus, Christianos & pios Principes succurrunt. Sic enim Leonem III. Græcorum Imperatorem Iconomachum, & hereticum Gregorius Secundus; Childericum Gallicæ Regem Zacharias; Henricum III. Roman. Imperatorem Gregorius Septimus; Othonem III. Innocentius Tertius; Fridericum II. Innocentius III. deposuerunt: ac non mentiente eo, qui dixit: Quæ ligaueritis in terra, erunt ligata in cœlo, re ipsa omnes imperiû amiserunt. Ac si quis alius non amisit, alijs tamen rationibus egregiè poenas persoluit. At & (vt Gennadius inquit Patriarcha Constantinopolitana, vt quæ ante illum Nicephorus testatus est) Nicolaus primus temporibus Photij Græcos excommunicauit, & excommunicationi illi non defuit iota vnus: sed facti sunt captiui (vt is in excommunicatione dixit) inter omnes gentes, tanquam Iudæi. Innocentius item primus ante hunc, Eudoxiam Imperatricem ob S. Chrysostomi exilium, excommunicauit, & intremuit eius sepulchrum, donec eo reuocato, excommunicatione à Pont. Max. remissa, constitit tremor ille. Denique Nicolaus quintus cû Legatis à Constantino Imperatore, qui vocabatur Dragases, ad se missis, literas plenas timoris & horroris dedisset, num vera non protulit? Cum enim anno M. CCCC. LI. eam Pontifex Max. conscripsisset epistolam, M. CCCC. LIII. capta est Constantinopolis. Et in ea quidem epistola hæc erant verba: Neque verò Græci arbitrentur, Romanum Pontificem ita esse mente destitutum, omnemque Occidentalem Ecclesiam, vt non intelligat, quæ in singulis dilationibus respondendo nugantur: optime cuncta nouimus. Sed toleramus, in Iesum respicientes, sempiternum Sacerdotem, & Dominum, qui sterilem illam sicum vsque ad annum tertium iussit afferuari, agricola ad excindendam arborem se accingente, quia nullum fructum ferebat: sicut & tertio anno post, imperiû ipsum concidit.

Hæc cum ita fuerint, Princeps, vides quibus armis Sedes Apostolica pertinaces deuicerit, aut correxerit: quamq; cohæreât ista cum hæreticorum imposturis, ignorantium, de quibus loquuntur, aut affirmant? Ceterum quod eo in Anglorum libro carpitur Pontifex Max. quasi aut Romæ sedeat (quæ Babylon, dū olim omnium gē-

tiū erroribus sub perfidis Imp. seruiebat, iure vocabatur) aut Dei verbum non predicet, cū tamen de summis Christianæ Rei publicæ negocijs quotidie cum Cardinalibus, Archiepiscopis, Episcopis, alijsq; innumera bilibus, ac tecum ipso per me, vel loquendo, vel scribendo, vel ipso pietatis exemplo, continenter veritatē annunciet: aut mandata Dei non seruet (sic enim tui clauus Regnorum Petro traditas, ob peccatū fuisse amissas, imperitè responderunt) cū, si peccato (quod tamen scire sese, iuste dicere nequeunt, an Pōtifex Max. committat) Principes auctoritatem administrandi perderent, nemo esset, qui in solijs istis iure cōfideret: aut quod sibi nimium patiat honoris deferri: cū, qui politis Principibus deferretur (quia gladium à Deo portat, suæque pro mensura temporariam facultatē in subditos exercent) is lōgē maximus sit: ac tuo nomini necesse sit sexcentis asturgere, multaq; alia præstare, quæ nobis quidem incognita pridem, sed & alijs incredibilia videri possint: hæc, inquam, omnia commenta sunt Satanæ, qui mendax fuit ab initio, quiq; cōspectauit semper, vt Sedem Apostolicam conuelleret, quod per eam, & non per hæreses, vnitatem in Ecclesia seruari, & mysteria Dei ritè dispensari, molestissimè ferat.

NAM & propterea non solū hæretici recentiores, verum etiā Græci, ante aliquot secula nullum non mouebant lapidem, quamobrem Diuina hæc lux veritatis Orienti non affulgeret.

RESTARET, vt dilueret ea, quæ ab istis hæreticis, aut à schismaticis, falsò Romanis Pont. ascribuntur, quasi hi aliquando contraria fidei ex ipsa Apostolica Sede docuerint, nisi apud verè doctos luce clarius esset, & ab hæreticis habita fuisse pro hæresibus, quæ Catholica atq; Orthodoxa sunt: ac sæpè Antipapis, vel ijs, qui nondū erant Pontifices Max. vel qui ad eò nunquā Pontifices Max. fuere, varias calumnias aspersas fuisse, cū tamen à veræ fidei Christianæ tramite Rom. Ecclesia nunquam de flexerit. Itaq; Agatho Pontifex Max. quem tu, tuiq; meritò suspiciunt, in epistola ad Constantinū Imp. quæ in 6. Synodo Constantinopolitana Act. 4. perlecta est, & post eā 8. Act. ab omnib; approbata: Hæc est, inquit, veræ fidei regula, quā & in prosperis, & in aduersis viuaciter tenuit, & defendit, hæc spiritualis mater, vestri tranquillissimi, Imperij Apostolica Christi Ecclesia, q̄ per Dei omnipotētis gratiā à tramite Apostolicæ traditionis nunquā errasse probabitur, nec hæreticis nouitatibus deprauata succubuit: sed, vt ab exordio fidei Christianæ, percepit ab autoribus suis, Apostolorum Christi

Christi principibus, illibata sine tenus permansit, secundum ipsius Domini Saluatoris Diuinam pollicitationem, quam suorum discipulorum Principi in sacris Ecclesijs factus est Petre, Petre, inquit, ecce Satanas temptauit vos, vt cribraret, sicut triticum: & tu autem rogauit pro te, vt non deficiat fides tua, & tu aliquando conuersus confirmasti fratres tuos. Consideret igitur vestra tranquilla clementia, quoniam Dominus & Saluator omnium, cuius fides est, qui fidem Petri non defecturam promissit, confirmare eum fratres suos admonuit: quod Apostolicos pōtiffices, meæ exiguitatis prædecessores fecisse, semper cunctis est agnatum. Sic Nicolaus primus in Epistola ad Michaelē Priuilegia, inquit, istius Sedis perpetua sunt, Diuinitus radicata atq; plantata, impingi possunt, transferri non possunt. Quæ ante imperium vestrum fuerunt, permanent, Deo gratias, hæcenus illibata: manebuntque post nos, & quousque Christianum nomen prædicatū fuerit, illa subsistere non cessabunt. Ac paulò post: Nam & inter cetera is, per quem nobis præcipuè priuilegia ista sunt collata, aliquando conuersus audiuit à Domino: Confirma fratres tuos. In quem locum longior essem, si quæ Origenes, Cyrillus, Græciue alij Patres vnanimi consensu scripserunt, adferre vellem. Nam & propterea Theodoretus in Epistola ad Renatū presbyterum Romanum: Tenet, inquit, sancta ista Sedes gubernacula regendarum cuncti orbis Ecclesiarum, cū propter alia, tum quia semper hæretici factoris expers permansit. Atque ea causa fuit, cur Orientales Episcopi, sanctiores in rebus fidei, atque in persecutionibus, quas ab Imp. & à Græcis patiebantur, ad Rom. Pontifices confugerunt: S. Athanasius ad Iulium, S. Ioannes Chrysostomus ad Innocentium primum, Ignatius tertius ad Nicolaum, Theodoretus ad Leonem, Maximus ad Martinum, & ceteri. Quamobrem litteris à Rom. Pontificibus acceptis, suas Sedes recipere, & quæta esset à Christo successoribus Petri collata potestas, re ipsa monstratum est.

V & R V M enim uerò cæteræ Sedes ac patriarchatus Orientales non manserunt in fide, quod & Græci ipsi non dissidentur, & Synodi legitimæ planè manifestarunt. In Hierosolymitano enim patriarchatu Eutychius, Irenæus, Hilarius, Ariani, & Ioannes Origenista, patriarchæ sederunt. In Antiocheno, Paulus Samosatenus hæresiarcha, Petrus Gnaphæus, Eutychianus, Macharius Monothelita, & alij. In Alexandrino Georgius, & Lucius Ariani, Dioscorus, Eutychianus, Cyrus Monothelita, & alij. In Constantinopolitano Macedonius, Ne-

storius, Sergius, hæresiarchæ, & plerique alij, qui vsque ad hæc tempora, vbi à sanctæ Romanæ Ecclesiæ gremio sese subduxere, iugo denique Turcico subiecti, nec libertatem, nec fidem Orthodoxam retinent.

CETERVM quod vel in isto Anglorum libro, vel in Chronicis, aut Historijs vestris aduersus Pontifices Rom. scriptum est scio Serenitatem tuam cordatam esse: cuius aures, aut animus non debet facile patere obstrepentium calumnijs: cū neque historias antiquas Græcas, & ab authoribus legitimis conscriptas perlegere potuerint tui, quorum nemo Græcè nouit: nec Latinorum rationes audierint: atq; adeò nec ad Synodos ipsas, quasi ad totius mundi theatrum, Christi vero Domini tribunal, conuenerint, vnde haurirent ea, quæ Ildorus Moscouiæ Metropoli, quoniam ad Florētinam Synodum profectus est, vera esse cognouit, & credidit. Scilicet Græcorum mos fuit, historias, Synodos, & Epistolas Rom. Pontificum corrumpere. In quinta enim Synodo generali adiunctas ab hæreticis epistolas fuisse fictitias Vigilijs Pontificis Max. & Mennæ Patriarchæ Constantinopolitani, deprehensum est in sexta Synodo, Act. 12. & 14. dum acta quintæ Synodi relegerentur, & inuenti tres quaterniones, ab iisdem hæreticis inserti: sicut & in 6. Synodo ab æmulis Roman. Ecclesiæ quidquid dicitur aduersus Honorium pōtifficem Max. vt testatur Anastasius Bibliothecarius in historia sua ex Theophane Ilauro Græco. Itaque S. Leo primus, Epistola 23. ad Palæstinos queritur, à Græcis Epistolam ad Flavianum suam, se adhuc superstitē, fuisse corruptam. Et S. Gregorius Papa lib. 5. Epistola 15. ad Narfen asserit, Constantinopolitanos corrupisse Synodum Chalcedonensem: idemque ait, se suspicari de Ephesina: Codices autem Romanorum longè veraciores esse, quàm Græcorum: Quoniam, inquit, Romani licet nō acumina, ita nec imposturas habent. Denique Nicolaus I. in Epistola ad Michaelē Imp. cū eum ad Epistolam Adriani I. remitteret: Si ramen, inquit, non falsata, more Græcorum, sed licet à Sede Apostolica missa est, penes Ecclesiam Constantinopolitanam hæcenus conseruatur.

A T Q V I constat Sexta quoque Synodo absoluta, plures Episcopos iterum ascendisse Constantinopolim, ibique Trullanos canones edidisse, vt præcipuè Rō. Ecclesiam carperent. Quamobrem ex his colligere poteris, si quid tibi à tuis, aut ab istis hæreticis traditur, eos, cum pueros ac liquidos fontes Patrum antiquorum non asserunt, sic tibi debere esse suspectos, vt in

ordinem ipsum à Christo Domino institutum intuens, aliquando serid animam appellas ad veras Academias fundadas, in quibus ista errorum tenebrę, à cordibus subditorum tuorum melioribus disciplinis dispellantur. Alioquin Aegyptus fiet Moscua, nec vnquam feritas istorum populorum mansuetiet, nisi solida fides, & pietas in eam inuehantur.

Sed ut ad Anglos redeam, bene habet, quod qui secuti imperitos & mendaces historiographos, Anglicam mulierem quandam, Ioannis nomine e mentito, quę nunquam fuit, Pontificem Max. fuisse dixere) nunc veram feminam pro Papa in Anglia colant. Qui si S. Gregorij Magni, à quo fidem Christianam accepere, libros tibi obtulissent, rem Christianam verè fecissent, tu quę (vt quondam Mauritius Constantinopolitanus Imp.) ex eius Pontificis literis, Apostolicę Sedis, in æternum permansurę, veritatem liquidius cognouisses. Nunc verò cum ij intelligent, à Pōt. Max. Principes semper ad fœdus aduersus perpetuos Christi hostes sciendum, re quę adeo nūc animari, quod ipsum quoq; arguemento est, Pontificem Max. non esse Antichristum: viderint autem, quinquaginta sex ante annos, Basilio patre tuo regnante,

per Clementis VII. Legatum, pacem inter ipsum, & Sigismundum I. Polonię Regem fuisse compositam: nunc autem iterum non sine Pontificis Max. Gregorij XIII. studio & opera, quam tu ipse, Internuncio tuo ad eius Sanctitatem misso, procuraueras, inter te, ac Stephanū Polonię Regem in plures annos difficillimum bellum esse sopitum: Christianique sanguinis effusionem, qui viginti duos totos annos fundebatur, non p. Antichristū, sed per Vicarium Christi curatum esse, vt cessaret: disrumpuntur Satanas, qui quę sub eo militant, quod per Sedem Apostolicam D. Petri id tibi officium præstitum sit, quod quę Pontificis Max. nomen in Scythia, Tartaros quę istos inter tuos, non sine laude audiri, atq; pronuntiari intelligent: cum neq; vnquam ab hereticis, & eorum similibus pax vlla inter Christianos aut verè procurata, aut potius impedita fuerit. Ac verò Satanas, qui modicum tempus sibi ad illaqueandas animas superesse sentit, intelligit implendam esse Christi Domini prophetiam, vt fiat vnū ouile & vnus Pastor. Sic enim & tu, si reliquis Christianis Principibus ad hoc ipsum ouile te adiungeres, serid Diuinę glorię & Ecclesię Christi propagandę æterna cum dignitate fortissimam operam dares.

INTERROGATIONES ET RESPONSIONES DE PROCESSIONE SPIRITVS SANCTI A PATRE ET FILIO, DESVMPTAE, AC BREVIOR ET DILVCLIORE ordine digestę, ex libro GENNADII SCHOLASTICI Patriarchę Constantinopolitani: In gratiam & utilitatem Ruthenorum.

DESVMPTE, AC BREVIOR ET DILVCLIORE ordine digestę, ex libro GENNADII SCHOLASTICI Patriarchę Constantinopolitani: In gratiam & utilitatem Ruthenorum.

DISCIPVLVS.

SCRIPTVRANB diuina potest ostendi, Spiritum sanctum mitti à Patre & Filio, hoc est, ab utroque procedere?

MAGISTER.

Ioan. 15.

POTEST: DOMINVS enim IESVS dixit: Cum venerit Paracletus, quem ego mittam vobis à Patre: Et Si abiero, mittam eum ad vos: Et Quęcunque audiet loqueretur: Et Quę ventura sunt, annuntiabit vobis: Et Omnia quęcunque habet Pater, mea sunt: Et Pater, mea omnia tua sunt. Pręterea, Spiritus sanctus, Spiritus Christi dicitur, ac Spiritus veritatis. Et Si quis Spiritum Christi non habet, hic

Rom 6.

Galat. 4.

non est eius: Et; Misit Pater Spiritum Filij sui in corda nostra clamantem Abba Pater.

DISCIPVLVS.

Sanctinē Patres Gręci, ex istis S. Scripturę locis processionem Spiritus s. ex Patre & Filio crediderunt, & scriptis suis testati sunt?

MAGISTER.

Sanctus Athanasius ait: Spiritus sanctus à Patre & Filio non factus, nec creatus, nec genitus sed procedens.

Sanctus Cyrillus Alexandrinus: Quo- In 17. niam consubstantialis est Filio, & ex eo, vt Ioan. Deū decet, procedit, omnem suam in omnibus perfectissimam operationem habes: ideo dicit: De meo accipiet,

II

In Epistola aduersus Neitorum

In 2. The- saurorum.

In 7. aduer- Her. & in Ioann. 17.

Vide etiā in 5. aduer- Herme.

S. Basil. in 3. aduer- Eu- nom. & 17. ca. ad Am- philochi.

Gregorius Nissenus Rom. 3. su- per Pater- nostre.

Vide ete- nam in 11. cor. Euno- et in ser. ad Ablabium.

S. Chrys. Ho. de in- carn. Dom.

Epipha- nius in An- cora.

In eodem Ancora.

Ibidem.

Et rursus: Nam Spiritus veritatis nominatur: & Christus est veritas, & ab eo profuit, quemadmodum vtique à Deo Patre.

Et alibi: Quod igitur Spiritus sanctus qui in nobis est, nos esse Dei conformes ostendit, procedit autem ex Patre & Filio: apertum est diuinę esse essentię, essentialiter in ea, & ex ea procedentem.

Ac rursus alibi ait: Intundi, & ex propria nobis scaturire natura à Filio.

Sanctus Basilus: Quę necessitas vrget, si autoritate, & ordine tertius est Spiritus; eū natura etiam tertium esse? Quod autoritate quidem secundus à Filio sit, & ab eo habeat esse, & ab eo accipiat & annuntiet nobis, & in summa, ab ea dependeat causa religionis ratio tradit.

Gregorius Nissenus: Filius neque Spiritus est, neque dicitur, neque hęc relatiua consequentia conuertitur: sed Spiritus Filij dicitur, quia ab eo accipit, ab eo quę procedit, & ex eo est, quemadmodum ex Patre Spiritum suscepit.

Sanctus Ioannes Chrysostomus: Venit Christus ad nos, dedit nobis descendem ex eo Spiritum, & corpus nostrum suscepit.

Epiphanius: Si Christus ex Patre creditur Deus ex Deo; & Spiritus ex Christo, vel ab utroque: vt Christus dicit: Qui à Patre procedit: Et, hic, de meo accipiet. At dicet quis: Ergo duos dicimus esse Filios: & quomodo vnigenitus? Sanè quidem, tu quises, qui Deo contradicis? Nam vocat ex eo Filium, Spiritum verò sanctum ex utroque, quę fide tantum à luce data, lucidam vim habeat.

Et rursus: Spiritus sanctus, Spiritus veritatis est, lumen tertium, à Patre & Filio est, nū intellexisti illud ab utroque? Spiritus veritatis est à Patre & Filio, quid demonstrat? Animaduerte diligenter: & intellige: Nā nihil fortuitum, & eorum, quę sunt in continuo fluxu, circa hęc versatur, sed anima.

Et rursus: Quomodo nemo nouit Patrem, nisi Filius, neque Filius, nisi Pater: si audeo dicere, quod neque Spiritum, nisi Pater & Filius, ex quo procedit, & à quo accipit: neq; Filium & patrem, nisi Spiritus sanctus qui verè glorificat, qui docet omnia, qui ex Patre & Filio est, & à quo procedit, & à quo accipit. Cum autē dicit, quod est à Patre & Filio, nondum intelligitis verbū, Est, quod est substantium, & esse significat illius, de quo dicitur, quod est.

Et in eodem libro: Ergo Pater semper fuit, & Filius semper fuit, & Spiritus ex Patre & Filio spirat, id est, iuxta modū Spiritui conuenientem procedit.

Quinetiam Spiritus sanctus non con-

frater, sed ex eadem substantia, Patris & Filij, nam & ipse vnigenitus dicit: Spiritus Patris, & qui ex patre procedit. Et de meo accipiet: ne diuersum à patre putaretur, neq; à Filio.

S. Hilarius: Credimus in sanctam Trinitatem, id est, Patrem, Filium & Spiritum sanctum, vnū Deum omnipotentē, vnus essentię, vnus substantię, vnus potestatis, omnium creaturarum opificem, ex quo omnia, per quem omnia, in quo omnia: Patrem à se, non ab alio, Filium ex Patre genitum: Deum verum, de Deo vero Lumen verum de lumine vero: non tamen duo lumina, sed vnū lumen Spiritum S. æqualiter à Patre & Filio procedentem.

Sanctus Ioannes Damascenus: Omnia quęcunq; habet Pater, in generando tradidit Filio, pręterquam esse patrem.

Et rursus: Ipse quidem mens est, Pater videlicet Filij abyssus, Filij genitor, & per Filium manifestatur Spiritus productor. Et paulò post: Spiritus verò sanctus, manifestatiua occultę diuinitatis potentia Patris, ex Patre per Filium procedit, vt ipse scit. Et in historia Barlaam, & Iosaphat: vnum scias Spiritum sanctum ex Patre Filio quę procedentem: Deum perfectum & viuificantem, & sanctificationis largitorem.

Magnus Anastasius Antiochię Patriarcha: Sic & Spiritus oris eius, id est, Dei, Spiritus sanctus dicitur, cum os sit vnigenitus, & Spiritus rursus ex eo procedens: nec solū à patre, sed & à Filio missus. Ac paulò post: Atqui Dominus à semet esse ostendens, discipulis insufflans dicebat: Accipite Spiritum sanctum.

S. Maximus: Synodaliū Actorum sanctissimi papę nostri, non in tot, quot scriptis capitibus Regię vrbs homines comprehenderunt, sed duobus tantum: quorum alterum est de Theologia, quia dicit: & ex Filio Spiritum sanctum procedere: alterum de diuina incarnatione: ubi scripsit Dominum sine originali peccato esse, vt hominem. Et in hoc Romanorum patrum expositiones consentire demonstrant. Quinetiam & Cyrillum Alexandrię Episcopum, & eius sacro tractatu composito in S. Ioannem Euangelistam: ex quibus se non facere Filium principium Spiritus ostenderunt. Nam vnū tantum Filij & Spiritus principium nouerunt, illius secundum generationem, huius secundum processionem, sed vt processionem per eum declararent, & hac ratione coniunctionem, & identitatem essentię comprobarent.

S. Hieron. q. fuit vnus ex 318. Patribus in Nicen. Cōcil. in Ser. post Pentecost. in festo s. Trinitatis.

Cap. Theologiarum rer. 13.

Hic ille est qui ad. mōte Synai dicitur. Vide orat. de rectis dogmat. veritatis ad nos pertinentem.

Ad Mari. Cypr. Presbyterum.

DISCIPVLVS.

Ergo etiam Patres antiqui Græci, qui sacris Concilijs interfuerunt, idem senserunt?

MAGISTER.

Vbi sup.

In actis 1. Synodi.

6. & 7 Synod.

Vtique, nam S. Athanasius, & Hilarius Nicenæ, & D. Cyrillus Ephesinæ Synodis intererant. Atque in Actis primæ Synodi scriptum est: Spiritum sanctum ex Patre procedere, proprium autem eum esse Filij & ab eo scaturire:

Et sexta & septima Oecumenicæ Synodi, anathemati subiiciunt reiicientes sanctorum patrum, non solum Græcorum, verum etiam Latinorum sententias, pro dogmatibus DEI Ecclesiæ constituendis, promulgatas, Athanasij, Hilarij, Basilij, Cyrilli, Augustini, Theophili, Ioannis Constantinopolitani, Leonis sanctissimi pontificis, Procli, Amphilochoj, Magni Anastasij Antiochiæ Patriarchæ, ac similia.

DISCIPVLVS.

Cum Patres Latini Occidentis, & Africa idem ipsum senserint, loca saltem aliquorum, ad hanc veritatem spectantia, nos se desidero.

MAGISTER.

Primum quatuor sanctissimorum Pontificum, quos vel ipsi Græci venerantur, deinde aliquorum aliorum loca breuissimè indicabo.

S. Dam. in confel. Ca. thol. fidei ad Paul. Epif. Antioch.

S. Damasus is, qui Constantinopolitanam Synodum secundam indixit, ac confirmavit, licet: Spiritum verò Paracletum neque Patrem esse, neque Filium, sed ex Patre procedentem & Filio: est igitur ingenuus Pater, genitus Filius, non genitus Paracletus, sed ex Patre procedens & Filio.

S. Hormisd. in Epist. ad Iust. Imp. ad Nestor. & Eutychus blasphem.

S. Leo P. Sermon in P. ecclest.

S. Hormisdas: Certum est, proprium Patris esse, Filium generare; proprium Filij Dei, æqualem Patri generari: proprium Spiritum sancti, ex Patre procedere & Filio, sub vna Deitatis essentia.

S. Leo qui Chalcedonensem Synodum indixit, & confirmavit, inquit: Cum quæ in personarum proprietatibus alius sit pater, alius sit Filius, alius sit Spiritus sanctus: non tamen alia Deitas, neque diuersa natura est: siquidem; cum de Patre sit Filius vnigenitus, & Spiritus sanctus Patris Filijque sit Spiritus: non sicut quæcunque creatura, quæ & patris, & Filij est, sed sicut cum vtroque viuens & potens, & sempiternus, & ex eo, quod est pater, Filiusque substitit.

S. Gregorius Magnus, qui & à Græcis Dialogus dicitur: cum enim constet, quia Paracletus Spiritus à Patre semper procedat & Filio: cur se Filius recessurum dicit, ut ille veniat, qui à Filio nunquam recedit? Sed quia discipuli Dominum in carne cernentes, spiritaliter quoque videre sciebant, rectè eis dicitur: Si ego non abiero, Paracletus non veniet: ac si aperte dicitur: Si corpus non subtraham, quis sit amor Spiritus non ostendo: & nisi me delieritis carnaliter cernere, nunquam scietis me spiritaliter amare.

S. Ambrosius: Spiritus quoque sanctus, cum ex Patre procedit, & Filio, non separatur à Patre, non separatur à Filio, quomodo enim separari potest à Patre, qui Spiritus eius oris est?

S. Augustinus: Et sicut Spiritui sancto donum Dei esse, est à Patre procedere: ita mitti, est cognosci quod ab illo procedat. nec possumus dicere, quod Spiritus sanctus non & à Filio procedat: neque frustra idem Spiritus, & Patris, & Filij Spiritus dicitur: nec video, quid aliud significare voluerit, cum sufflans in faciem Discipulorum ait: Accipite spiritum sanctum. Neque enim status ille corporeus cum sensu corporaliter tangendi, procedens ex corpore, substantia Spiritus sancti fuit: sed demonstratio per congruam significationem, non tantum à Patre, sed & à Filio procedere spiritum sanctum. Quis enim dementissimus dixerit, alium fuisse Spiritum, quem sufflans dedit: & alium quem post ascensionem suam misit?

DISCIPVLVS.

Sed num sequentibus seculis postea vnam conuenere cum Occidentalibus Orientales, aut hanc veritatem ex eadem diuina Scriptura & Patribus antiquis vnamini consensu admiserunt?

MAGISTER.

Sanè. Nam & superiore seculo ante annos centum quadraginta Constantinopolitanus Patriarcha cum ipso Græcorum Imperatore Ioanne paleologo, cumque reliquis Orientis Episcopis, & præstantissimis Theologis, in Florentina Synodo sub Eugenio IIII. Pont. Max. eandem veritatem, ijsdem Patrum autoritatibus, & verbo Dei, atque alijs efficacibus argumentis coacti agnouerunt, ac testati sunt. Quamobrem & vnio inter Græcos, atque Occidentales est consecrata.

DISCIPVLVS.

Quanam illa alia fuere argumenta quibus coacti sunt?

Ma-

MAGISTER.

Primum, quod nullibi apud sacram Scripturam, neque apud Doctores dictum inuenitur, ex solo Patre procedere Spiritum sanctum.

Deinde, cum producere Spiritum sanctum, Patris operatio notionalis sit, eaque non origine prima & immediata, sed per primam quæ generatio vocatur, necesse est etiam Filium, qui per generationem producit, huius productionis esse consortem, & per eum Spiritum sanctum procedere.

Præterea, cum apud omnes Doctores in confesso sit, Spiritum sanctum prodire ex Filio, omnino prodeat naturaliter necesse est. Nihil enim in Deo aut præter naturam, aut aduentitium est. Nam creaturarum est, non prodire ex Deo natura. Si ergo secundum naturam ex Filio prodit Spiritus, processionem verò secundum naturam in diuinis dupliciter oportet esse, vel per generationem, vel per processionem: per generationem autem non prodit ex eo (profectò enim esset Filius Ilij etiam Spiritus) prodit ergo per processionem: itaque Spiritus ex Filio processio erit, tanquam eius, qui procedit ex eo.

Amplius, Spiritum sanctum ex substantia Patris esse, & Filij omnes Doctores orientales pariter & occidentales clamant: sed quod in Trinitate ex essentia alicuius est, etiam ex hypostasi eius est. Cum ergo Spiritus sanctus dicatur esse ex substantia Filij, est etiam ex ipsius hypostasi. Quod si quis dicere audeat ea propter esse consubstantialia prolata fuisse, ac ut Spiritus eiusdem essentia ostendatur esse cum Patre & Filio, id quidem verum est, tanto magis adiuuat nos: Nam sic magis est consubstantialis Patri & Filio Spiritus, quasi ex eorum essentia, & ex ijs procedens, siue procedens: quasi si consubstantialitatem simpliciter denotat, ut ipsi volunt, necesse esset etiam Patrem ex essentia Ilij, & Spiritus, & Filium ex essentia Spiritus dici. Sed id hucusque nemo dicere ausus est, neque audebit, si Christianus esse voluerit.

Adhuc, à magno Basilio & plerisque Sanctis dicitur Filius imago Patris, Spiritus imago Filij, & Filius operatio Patris, Spiritus operatio Filij: & Filius Patris verbum, Spiritus Filij eloquium: & Filius fragantia Patris, Spiritus fragantia Filij: Sed Filius dicitur esse hæc omnia Patris, quia ex eo procedit. Ergo & Spiritus sanctus dicitur esse hæc omnia Filij, eo quod ex illo procedat.

Accedit, Quod si Spiritus ex Filio non

esset, ab eo nunquam personaliter distingueretur. Cum enim personæ diuinæ non distinguantur per absolutas proprietates, sed per relationes originis, certè si Spiritus sanctus non oriretur à Filio, non haberet relationem originis ad illum, atque adeò neque ab eo distingueretur, quod absurdissimum dictum est. Trinitas enim ita in dualitatem verteretur.

Item: Dicit Christus discipulis: Cum venerit Paracletus, quem ego mittam vobis: Et si abiero mittam eum ad vos: quare mitti in Deo, à causa esse demonstrat, ut Græci loquuntur, vel à principio, ut Latini. Testis est D. Chrysostomus ad Arianos, qui dubitabant, quomodo eiusdem essentia sit qui mittit, & qui mittitur. Is enim 29. Hom. dicit: Rursus ad humana orationem traducis, nec intelligis omnia hæc ob nihil aliud dicta esse, nisi ut causam sciamus, neque in Sabellij morbum incidamus: Sed Spiritus à Filio mittitur: ex eo ergo est.

Ad hæc, In Deo illa persona, quæ est eiusdem naturæ cum altera, & insuper dicitur esse illius, necesse est, ut ab illa procedat: ut Pater in Filio, respectu Patris: sed spiritus sanctus, est persona eiusdem substantiæ cum illo, & insuper in scripturis dicitur esse Spiritus Filij, igitur necessario ab illo procedit.

Item: Spiritus sanctus est relatiuum ad Filium, sicut ad Patrem: unde & dicitur Spiritus Filij sicut & Patris: ergo refertur ad Filium tanquam ad spirantem & producentem, sicut & refertur ad Patrem. Est ergo Spiritus sanctus ex Patre & Filio, tanquam spirantibus & producentibus eum. Denique Spiritus sanctus à Filio accipit: is enim dicit, de meo accipiet. Quod autem accipit, essentia eius est, neque aliud est essentia eius, aliud quod accipit: esset enim sanè compositum, sed est in summo simplicitatis excessu tanquam Deus. Essentia ergo suam, & esse accipit etiam ex Filio.

DISCIPVLVS.

Quid ergo tam expresso Dei verbo, tot sanctissimis Patribus, tam efficacibus argumentis, habet Orientales, quod obijciant?

MAGISTER.

Nihil sanè habent veri, sed quemadmodum Hæretici (ut inquit D. Chrysostomus) conuincuntur, sed non sanantur, ita Schismatici refelluntur quidem, & superantur ab Ecclesia Catholica, sed quando diu à radice, siue ab arbore præcisi manent, nec spiritum vitalem, nec veritatem percipiunt.

DISCIPVLVS.

Quid? si qui ex simplicitate, ignorant?

E 3

scitave, aut quoniam istam veritatem nunquam à Catholicis edocti fuerunt, vellent eam addiscere, nonne operæpretium esset illos docere?

MAGISTER.

Non solum esset operæpretium, sed operæpremiū eternum. Nihil autem efficacius oravit Dominus Iesus, quam ut essemus vnum, sicut & Pater, & ille vnum sunt. Quamobrem qui hæc docuerit, sentiet à Spiritu sancto maxima dona sibi impartiri.

DISCIPVLVS.

Doce igitur me, quibus rationibus eorum obiectiones dilui possent, qui veritatem adeo lucidam obducere errorum tenebris in suam perniciem tentarunt?

MAGISTER.

Faciam, si tu ordine ipsas obiectiones propofueris.

DISCIPVLVS.

In scriptura diuina non est expressum, Spiritum sanctum à Filio procedere, sed mitti.

MAGISTER.

Cum quoties in eadem scriptura legimus Spiritum sanctum à Patre mitti, nihil ambigimus, quin id significet à Patre procedere: cur cum legimus à Filio eundem mitti, non intelligimus id ipsum esse, quod procedere?

Gal. 4.
Ioan. 16.
1. Ioan. 4.

Præterea cum de Filio dicatur, Misit Deus Filium suum factum ex muliere. Et ipse Saluator: Ego à Patre exiui, & veni. Ac rursus alibi: Pater misit Filium Saluatorem mundi: quæ omnia generationem Filij ex Patre demonstrant: sic & de Spiritu sancto, quoniam Spiritum Patris audimus, Spiritum ex patre intelligimus: Et Spiritum Filij, Spiritum ex Filio percipimus.

Galat. 4.

DISCIPVLVS.

At dicunt Spiritum sanctum, non quia à Filio procedit, sed quoniam consubstantialis est Filio, dici Spiritum Filij.

MAGISTER.

Supra responsum est, sed & iterum respondeo, si res ut isti volunt, ita se haberet, sequeretur, Filium quoque dici Spiritum sancti: Patremque Filij quoque ac Spiritus sancti Filium, propter consubstantialitatem. Verum hoc nunquam reperietur, ac vel cogitatu est per absurdum.

DISCIPVLVS.

Cur Dominus dicens Spiritum veritatis, qui ex Patre procedit, non addidit item seipsum?

MAGISTER.

Satis quidem addidit seipsum, ut ex diuina scripturæ locis initio citatis constat: veruntamen & illud addo, nec negasse de se, quin à se ipso procederet Spiritus sanctus: licet ita loqueretur, ut Patrem sui, & Spiritus sancti ingenitum, ac primarium fontem indicaret. Sed neque satis id est, quod obijciunt ad suum errorem comprobandum. Nam de die & hora illa (inquit Dominus) nemo scit, neque Angeli, neque Filius, nisi solus Pater. Ac rursus: Mea doctrina non est mea, sed eius qui misit me Patris. Et tamen nos recta ratione contrarium credimus, diemque illum & horam sic apertè ab eo sciri, sicut à Patre: doctrinamque eius super omnia esse, cumque ipsum immensam esse sapientiam non dubitamus. Si ergo quæ manifestè (ut videtur) negauit, nos cum laude contraria credimus: qui non item hic, quæ non negauit, pie credemus?

DISCIPVLVS.

À Græcis patribus interdum dicitur Spiritus sanctus per Filium produci: non autem ex eo procedere?

MAGISTER.

À Græcis item Patribus (ut ostensum est supra) dicitur Spiritus S. ex Patre & Filio prodire, procedere, profluere, &c. sed & dictio illa, per, significat sæpe causam, seu principium, ita ut tantundem designet, ac si diceretur: Ex * Filio. Iam cum scriptum sit, omnia per ipsum facta sunt, nemo non intelligit, Filium creaturæ causam fuisse. Et alibi, cum ab Eva dictum sit, possedi hominem per Deum, id est utique est, ac si diceretur, ex Deo: sicut Diuus Basilus, Chrysostomus, Cyrillus, obseruarunt.

Ioan. 1.
Genes. 1.
Basil. in exponen. Gē.
& ad Amphilo.
Chrys. in ca. 33. in Matt.
Cyril. in Epist. ad Neos.

DISCIPVLVS.

Sed Damasceni verba sunt hæc: Ex Filio Spiritum non dicimus.

MAGISTER.

Non dixit, non esse, sed non dici, ut vitaretur eo tempore impia hæresis Eunomij asserentis, ex solo Filio Spiritum esse. Ex Filio (inquit) Spiritum non dicimus, neque ex Spiritu; sic idem ipse Damascenus Christi genitricem (ait) Virginem sanctam non dicimus. Et alibi: Ideo Dei genitricem Virginem sanctam prædicamus, perinde ac Deum propriè, & verè incarnatum

natum ex eo genuerit: Nam Christum peperisse non ignoramus, quia Christum genuit: sed quia impius Nestorius ad euertendum id verbum, quo etiam Deum peperisse exprimimus, ea dictione abusus est. Porro Damascenus in eo loco præpositionem (ex) soli Patri attribuit: ut significaret illum esse primam in Trinitate personam, & qui à nullo producendi virtutem accipiat: præpositionem verò (per) Filio accommodauit: ut ostenderet, illum esse ordine originis secundam in Trinitate personam, & quæ vim spirandi à Patre accipiat. Adde, quod, ut supradiximus, Damascenus in Historia Barlaam apertè dicit Spiritum sanctum à Patre procedere.

DISCIPVLVS.

At nonne etiam Patres aliqui nonnumquam vitarunt illam dictionem, ex, ne Filium principium facerent, sicque non credere tur Spiritus S. duo esse principia?

MAGISTER.

Cyrillus Alexandrinus dixit, se vnum tantum Filij & Spiritus S. principium facere, ad identitatē essentiae comprobendam. Quod verò dixit, se non facere Filium principium, minimè, quod non sit ex eo, sed esse magis ostendit. Dicit enim, se non facere principium, videlicet principale, ut illa impia hæresis vitaretur, asserens Filium ex solo Patre, Spiritum sanctum ex solo Filio procedere. Idcirco sancti illi patres ex patre, vel Filio dicere interdum cauerunt: id est, neque ex patre solo, neque ex Filio solo, sed ex Patre per Filium: Et tamen pereum, & ex eo dicunt Spiritum sanctum prodire profluere, producere.

DISCIPVLVS.

Verum obijciunt rursus dicentes, si quis ex ambabus personis, Spiritum sanctum dixerit procedere, nonne coniungentur in vnam personam Pater & Filius?

MAGISTER.

Quia personæ patris constitutiva proprietates dictæ est esse paternitas, & generatio: spirare verò proprietates est, siue notio, quæ sequitur personam constitutam ipsius, nulla necessitas est eum, qui communem cum illo habet eam proprietatem, quæ personæ eius constitutiva non est, vnam esse cum eo personam. Nam sicuti communicans cum Patre Filius, in eo scilicet, quod est, Spiritum eius esse, quemadmodum & patris, & mitti ab eo, quemadmodum & à Patre, tamen non cum eo persona communicat, quia Spiritum dici Patris, vel

ab eo mitti, non est paternæ personæ constitutiuum; sic neque qui spirationem cum Patre communem habet, in vnam personam coniungitur, quia spirare non est personæ paternæ constitutiuum, quamobrem quousque ostensum non fuerit spirare esse personæ paternæ constitutiuum; neque coniunctionem personarum poterit demonstrare.

DISCIPVLVS.

Ettamen illis, qui diuina mysteria sensu carnali metiebantur, mirum videbatur duo principia, vel duas causas non constitui, cum Spiritus S. ex Patre, & Filio procedere diceretur?

MAGISTER.

Si mirum videbatur duas personas vnum esse principium, ac non coniungi; magis debebat mirum videri, tres personas vnum esse rerum creaturarum principium, neque coniungi. Nec latini vnquam duo principia dixerunt, vel primum, vel secundum principium; vel vnum ex duobus constans principium, imò qui ita senserunt, hos anathemati subiecerunt. Sicut autem cum Gregorius Theologus dixit, principium de principio, ac Deum de Deo, non duos propterea Deos intelligimus, sic neque duo principia, cum Spiritum sanctum ex utroque procedere asserimus.

DISCIPVLVS.

Cum Latinorum patrum mentionem feceris, dic obsecro, quibus vicibus ipsi ista pronuntiant?

MAGISTER.

D. Augustinus, Patrem & Filium ostendit non duo esse principia Spiritus sancti, sed ambo vnum principium eius, neque quatenus duo, producant Spiritum sanctum, nec quatenus duo, Spiritus S. principia sunt: sicuti creature non tria principia, Pater, Filius & Spiritus S. sed vnum eius principium Trinitas Deus est.

Vide l. 5. de Trinit. c. 14.

Præterea quia vna, & eadem numero virtute ipsi creant, & vna, & eadem communiter Deitate producant, idcirco iure vnus Deus, & autor dicitur vnus non tres. Quia ergo vna & eadem virtute simul Pater & Filius, Spiritum producant, & quia à Patre accipit Filius hanc virtutem processionis causatiuam, ideo propriè, & verè vna causa, seu vnum principium est processionis Spiritus sancti.

DISCIPVLVS.

Vtinam ista errantes audire, aut discere voluissent. Sed age, quonam modo

GREGORIUS XIII. PONT.
MAXIMVS

*Ioanni Basilij, Magno Mosco-
uia Duci.*

DILECTE fili, &c. Salutem, & Apostolicam benedictionem. Ex litteris Nobilitatis tuae, quas nobis reddidit Thomas Seuerigenus, Orator tuus, atque ex ipsius sermone cognouimus ea, quae nobis significare voluisti. Laetati sumus, gratiasque egimus Deo, cuius impulsu factum est, ut Princeps tam magnus, ex regionibus tam remotis, & per litteras, & per Legatum nos salutaret, maioremque suorum, clarissimae memoriae Principum consuetudinem referret. Extant enim apud nos multae illorum litterae, atque utrinque responsa, summa utriusque partis cum voluptate, & officiorum commemoratione, reddita. Quae postulas (quantum quidem auctoritate, atque opera efficere poterimus) erunt semper tuae Nobilitati à nobis paratissima. De fœdere eò libentius agimus, quò magis agnoscimus nostri officij, ac muneris esse, curare, ut Christianorum Principum vires quàm coniunctissimae sint. Mittemus etiam, ut postulas, aliquem ex nostris cum Thoma: curabimusque ut possint quàm breuissimo itinere illasi, atque ab omni viae iniuria tuti, ad te peruenire. Quod autem attinet ad Poloniae Regem ut eum à Turcarum, Tartarorumque aduersus Christianos fœdere deterreamus, nihil opus esse arbitramur: nūquam enim de tali fœdere aliquid audiuius, aut coniectura suspicari potuimus. Et quanquam hoc tempore nullum gerit cum perfidis bellum, tamen hoc illi cum ceteris Christianis principibus commune est: quos constat esse animo erga Christianam Rēpub. optimo multis autem, grauissimisque necessitatibus impediri, quò minus possint suo summo desiderio satisfacere. De praesenti bello nihil certum iudicare possumus: iam enim biennium est, cum ipse quoque Rex publico scripto testatur fuit, summa sese necessitate coactum, id suscepisse, causasque per multas attulit. Quia verò nullo nostro merito, summa autem Dei benignitate, impositum Vniuersalis Ecclesiae pastoris. Christianique Vicarij munus sustinemus, mittemus ad Regem, ut omnia comperta habeamus: quae verò cognouerimus, ea omnia per eum ipsum, quem ad tuam Nobilitatem mittemus, tibi significare curabimus. Offerimus autem utrique vestrum nostram auctoritatem atque operam, si ea uti volueritis in vestris dissidijs componendis, unde etiam cesset tanta Christianorum itrages. Sic enim exillimamus, vos minimè recusaturos re-

ctum: æquumque vestris priuatis rationibus anteposere: & si qua iniuria occupata sunt restituere. Rebus autem inter vos commpositis, tum verò possent Christianorum arma omnia incòmunes hostes còuerti: quod quidem, dum inter vos dimicatis, neque communi causae succurritis, sperare non licet. Sed nulla potest esse maior, quàm fidei, & religionis còiunctio: hæc enim non humana continetur charitate (quae quidem tenuis, mutabilisque est) sed Diuina. Vna autē Ecclesia est: vnus Christi grex: vnus, post Christum, in terris eius Vicarius, & pastor vniuersalis. Hunc verò sancti patres, & Ecclesiae Doctores, cecumenicaque Concilia omnia, Romanum pontificem esse agnoscunt, & prædicant, idque etiam in Concilio Florentino (iam sunt anni centum fere, & quinquaginta) totius Graeciae Episcopi, cumque ijs vnà palæologus Imperator Constantinopolitanus, qui tum ei còcilio interfuit, apertissime, libentissimeque professi fuerunt. Quia in sententia vtriam permanere voluissent: nunquam enim in tam graues miseriae incidissent. Nunc autem, dum sese Romana Ecclesia, ac Pontificis còplexibus subtrahere voluerunt, intolerabile immanis Tyranni iugum subierunt. Hoc igitur firmissimo sanctae religionis vinculo dirempto, necesse est, ceteras coniunctiones tenuissimo, atque ad diuturnitatem breuissimo humanarum rationum nexu contineri. Hoc ut tecum diligentissime cogites, nostramque in hac cohortatione charitatem & tuam, tuarumque Prouinciarum (quas per multas, & populorum refertas esse non ignoramus) salutis studium agnoscas, Deum assidue precamur, tuamque nobilitatem, quantum possumus, rogamus. Hæc vna ratio est Christianorum omnium vires, atque animos tibi in perpetuum deuincendi: certissimas, & clarissimas ex Christianorum hostibus victorias, ac sempiternas à Deo coronas in cœlo referendi. Mittemus ad Nobilitatem tuam volumen Concilij Florentini ex Archetypo ipso, quod apud nos est, fidelissime exscriptum: rogamus, ut id legas à tuisque Doctoribus quàm diligentissime legi mandes: magnū hinc Diuinæ erga te gratiae fructum speramus. Hoc enim vnum cupimus, ut cum hac sancta, & Apostolica fœde quàm coniunctissimus sis religione, & charitate. Cetera omnia erunt tuae amplitudini à nobis, atque ab omnibus Christianis Principibus paratissima. Omnia fusius cognosces ex dilecto filio Antonio Possuino, Theologo insigni, & Sodalitatis Iesu Sacerdote: nobis, magnisque Christianorum Principibus (apud quos eius opera prouidentissima multis, maximisque in rebus ingentibus fructu vsumus) pbatissimo, nobisque in pri-

GREGORIUS XIII. PONT.
MAXIMVS

*Theodoro, Ioannis Magni Moscouia
Ducis filio.*

In primis charo, quæ ad te mittimus. Cupimus, ut eum libenter videas, audiasque, & commendatissimum habeas: id enim pollicetur humanitas tua. Quod si ea, quam diximus, quàmque incredibiliter optamus, religionis coniunctio, Deo adiuuante, fuerit inter nos constituta, hæcque ipsa de causa Legationem ad nos miseris, dignā hoc negotio tam graui, tam necessario, tamque à nobis, atque ab vniuersa Ecclesia exoptato: nos quoque clarissima legatione, & omni honore, quo magnos Christianae Reipublicae principes amplecti consueuimus, nostrā paternam erga te charitatem testificabimur. Datum Romæ, apud sanctum Petrum, sub annulo Piscatoris, die xv. Martij, 1581. Pontificatus nostri anno Nono.

GREGORIUS XIII. PONT.
MAXIMVS.

Ioanni, Ioannis Magni Moscouia Ducis filio primogenito.

DILECTE fili, &c. Salutem, & Apostolicam benedictionem. Libentissimè amplexi sumus hanc opportunitatem ad tuam Nobilitatem scribendi, teque salutandi, per dilectum filium Antonium Possuinum, Theologum insignem, ac Sodalitatis Iesu Sacerdotem, ac prudentia spectatissimam, quem ad clarissimum, & potentissimum virum, Patrem tuum mittimus. Speramus has litteras & salutationem non ingrati tuam Nobilitati futuram: proficiscitur enim à charitate paterna, atque ab optimo desiderio salutis tuae, & gratiae, quam tibi à Domino precamur toto pectore. Hæc enim sola expetenda est: humana enim res omnes, quamuis maximæ, fluxæ sunt, & caducæ, breuissimoque momento conuertuntur, atque intereunt: sola Diuina autem gratia, est fons ille aquæ viuae, salientis in vitam æternam, quam pollicetur Dominus se tributurum ijs, qui eum agnoscunt, atque ut oportet colunt. Hanc igitur tuam Nobilitati optamus, & precamur, qua nihil amplius, & præstantius optare, & precari possumus. Speramus etiam te, pro tua humanitate libenter Possuinum visurum, eiusque verbis omnem fidem tributurum. Erit id nobis gratissimum. Datum Romæ, apud S. Petrum, sub annulo Piscatoris, die xv. Martij, 1581. Pontificatus nostri anno 9.

GREGORIUS XIII. PONT.
MAXIMVS

Magna Ducisse Moscouia.

DILECTA in Christo filia, &c. Salutem, & Apostolicam benedictionem. Non putauimus omitterendam esse hanc opportunitatem scribendi ad Nobilitatem tuam per dilectum filium Antonium Possuinum, Theologum eximium, & Sodalitatis Iesu Sacerdotem integerrimum, nobisque in primis charum: teque & per has litteras, & per ipsum etiam salutandi. Hanc ipsam verò, quam ascribimus salutem, & benedictionem, tibi, viro tuo, filiis, vniuersaque ditioni tuæ à Domino Deo nostro precamur. Nihil enim est, in quo melius possimus nostram paternam erga vos charitatem significare. Humana enim omnia, quavis amplissima, caduca, & fugacia sunt: sola Diuina gratia, & charitas potest nos ad eam beatitudinem perducere, ad quam facti sumus. Speramus hunc nostrum ani-

animum tibi gratum futurum. Cetera exponer Nobilitati tuae Possseuinus noster; cupimus, ut eius verbis omnem fidem tribuas. Datum Romae, apud Sanctum Petrum, sub annulo piscatoris, die XV. Martij, 1581, pontificatus nostri anno nono.

IOANNI BASILII

MAGNO MOSCOVIAE DVCI

Antonius Possseuinus.

CREDO iam Serenitati tuae innotuisse, Pontificem Maximum Sanctae Catholicae Romanae Ecclesiae Pastorem, Gregorium tertiumdecimum omni humanitate excepsisse Romae Thomam Seuerigenum aulicum tuum, quae cum litteris tuis ad eum misisti, una cum tribus, vel quatuor famulis tuis inter quos erat ille, qui isthic vocatur Theodorus Popler. Scribebat autem Serenitas tua Summo Pontifici inter alia, ut ipse ad Poloniae Regem, & ad Serenitatem tuam aliquem mitteret, qui & cum illo ageret de vitanda Christiani sanguinis effusione: ac tecum postea (sicuti & cum alijs maximis Principibus Christianis) de foedere aliquo tractaret, ad infensissimos Christi Domini hostes expugnandos. Quae omnia, cum Summo Pontifici semper cordi fuerint, libenter aggressus est, quaecumque tua Serenitas cupiebat: meque ad Rodolphum Romanorum Imperatorem, atque ad Poloniae Regem misit, ut ab hoc intellectis rebus, quae ad mutuam conciliandam pacem, ac beneuolentiam facerent, propere ad Serenitatem tuam: cum qua, si tibi placuerit, habeo etiam alias res, quas eiusdem Pontificis Maximi, & aliorum Principum nomine agam, quae quidem ad propagandam Dei gloriam, celebrandamque perpetuam pietatem tuam pertinent. Cum autem Vilnam peruenissem, audiui ad Serenitatem tuam à Rege Poloniae missum fuisse Internuncium de pace, qui quidem esset quamprimum rediturus. Itaque dum ego cum Rege Poloniae coepi agere de ijs, quae ad dignitatem tuam spectant: dumque iste Internuncius expectatur, veni Dzisnam (quo ipse etiam Rex praecesserat) ut ad Serenitatem tuam has statim litteras mitterem: quibus reuerenter (ut facio) te rogarem, ut mihi Serenitas tua fidem publicam pro me, & vndecim alijs itineris mei comitibus, mittere subito dignaretur. Cum enim tu, pro tua sapientia, in tam longo itinere cogitaueris eundem Thomam Seuerigenum, una cum alijs quattuor tantum, ad Summum Pontificem mittere: ne scilicet, si multo plures fuissent, suspicionem aliquibus Principibus, & Prouincijs iniecissent, aut impediri fuissent: ita Pontifex Maximus me cum paucis, easdem ob causas, ad tuam Serenita-

tem mittendum existimauit: sperans, compositis rebus, quae inter Serenitatem tuam, & Poloniae Regem controuertuntur, fore, ut tua Serenitas ad ipsum Pontificem Legationem amplio rem, & Pontifex ad te honorificentissimam possit mittere. Ceterum habeo à Rodolpho Romanorum Imperatore fratre tuo litteras testes mei (nec enim semel à Summo Pontifice ad eum missus sum) ut possit Serenitas tua cognoscere, me in tuis rebus omnem fidelissimam operam praestitutum: qualem decet esse, qui Diuini nominis propagationem cupit, per tam potentem Principem, quantus es tu, & à Principibus Christianis habetur. Habeo etiam quaedam pia dona, quae tuae Serenitati Pontifex Maximus amoris erga te sui causa mittit. Sed & quot vel donis, vel officijs prosecutus sit ipsum Thomam Seuerigenum, ex ipso cognoscere poteris, quod Praga ad mare discessit, priusquam ego illinc proficiscerer, quod nondum venerant litterae fidei publicae à Rege Poloniae, quibus posset mecum per Polonia in Moscouiam venire. Litteras autem, quas ille idem Thomas Venetijs Serenitati tuae scripsit, ad te mitto, cum alteras, quas mihi Praga dedit, si ipse, Deo adiuvante, allaturus. Rogo igitur iterum Serenitatem tuam, ut Orsam quam primum iubeas ad me eandem fidem publicam pro me, & meis vndecim mitti: Diuinamque maiestatem precor, ut te omni celesti misericordia cumulet, atque diutissime ad sui sanctissimi nominis gloriam imperantem faciat. Dzisnam in Russia, die ix. Iulij. Anno à Christo nato 1581.

STEPHANVS I. POLONIAE
REGI,

Antonius Possseuinus.

IS, qui Regiae Maiestati Vestrae has litteras reddet, nobilis est Ruthenus, quae, apud nostros Vilnae litteris operam dantem, in Moscouiam adduxi, ut praeter alterum hoc quoque interprete vterer. Qui cum mihi fidelem praestiterit operam, peheque omnibus rebus interfuerit, eum Vestrae Maiestati praemitto. Quam demisse rogo, ut per ipsum met, atque per eos, quos meos, ac meorum, inter equites quoque uersum discurrentes, tutela Vestra Maiestas, isto in statu rerum, putabit esse necessarios, digne iubere, ut litterae tui commeatu afferantur: quibus etiam alter Moscus nobilis, qui à meo Pristano ad D. Palatinum Vilnensem mittitur, ac ceteri qui me deducunt, venire, ac statim tuto redire possint ad suos. Ceterum quae pluribus scriptis, nec vno colloquio, cum Magno Moscouiae Duce, eiusque Senatoribus egi, ea referam V. Maie-

Moscouit. Quod ut facilius, praeter alia ad nos P. Vestrae cognitionem spectantia, efficeretur, dignabatur dispicere, quinam illi legat, nec incommodior, nec vnde proceratentorij M. V. erit assignandus. Hoc enim praeter alia pro singulari beneficentia. Reliqui autem Magnum Ducem, die huius mensis, in oppido Strigonia Volgam, plus minus quadringentis pedibus nullibus hinc distante; qui praeter alia paranti, assurgens, in suo isto procerum, & aulicorum confessu, alta voce dixit: Tu Antoni, qui à Pontifice Maximo de pace missus es, quemque redeuntem ad nos expectabimus, nostro nomine te inclinabis Stephano Poloniae Regi. Postea cum iam Staricia 150. miliaribus Italicis processissem, misit ad me magnis itineribus volumine haud breue, quo mihi praeter illa, quae praesenti exposuerat, scribebat alia, quae cupiebat ut scirem; ac praesertim quaedam, quibus ad aliqua possem respondere V. Maiestatis epistola, quam à Mathaeo Prevvorski allatam, mihi Latine descriptam, per Senatores antea iusserat tradi. Sed & alia non pauca mihi, tum eius nomine, tum alias ob causas, referenda sunt Maiestati V. Hoc vnum addo: Magnum Moscouiae Ducem, triduo postquam ab eo discessi, ad Trinitatis Monasterium, celeberrimum hanc gentis, religionis (ut aiebant) causa, inde Lobodam parasse profectioem: inde vero paulo post Moscouiam Regiam suam petiturum, quae duodecim tantum leucis ab oppido Loboda abest. Maiestati V. Regiae omnia prospera, & fausta ex animo à Deo Opt. Max. precor. Ex Bor pago, ad fluuium Szolonam, Pleseouia distante (ut incolae referunt) paulo plus centum miliaribus Italicis, die XXVI. Septemb. 1581.

STEPHANVS I. POLONIAE REX,
Antonio Possseuino.

PER GRATVM nobis fuit, de reditu ad nos P. Vestrae cognoscere, quae ut quanto citius properet accedere, etiam atque etiam hortamur. Coram omnia, quae erunt cognoscemus. Litteras passus sum mittimus Vestrae paternitati, quibus cautus est vniuerso P. V. comitatu, atque ipsi etiam Moscis, qui una veniunt. Cum ad primas custodias paternitas V. accesserit, poterit eos Moscos, qui redire volent, tuto à se dimittere: qui volent una accedere, id etiam summa cum securitate facient. Nos cum in propinquo paternitatem V. intelligemus, ei nostros, qui eam pro dignitate accipiant, obuiam mittemus, ac vicinum Pat. Vestrae locum diuerendi apud nos, sponte nostra concedemus. Bene valeat Pat. Vestra, ac salua veniat. Datum ex castris nostris ad

Plescouiam, die XXIX. Septembris, Anno Domini 1581. Regni vero nostri anno sexto.

IOANNI BASILII, MAGNO DVCI
Moscouiae, Antonius Possseuinus.

CVM Dei clementia saluus ad exercitum Stephani Poloniae Regis peruenissem, nihil mihi potius fuit, quam ut de ratione omni pacis conficienda cum eo agerem, qui diu me de rebus, quas tua Serenitas cupiebat, loquentem, & in frequenti suo Senatu, & priuatim audiuit. Primum autem, etsi grata fuit illi inclinatio, qua mihi discedenti significasti, ut tuo eum nomine salutarem: miratus est tamen cum suis Senatoribus vehementer, eas te arces nolle in Liouonia dedere, quas tui ipsius Legati, tuo nomine, Vilnae promississent. Cum vero quatuorq; poterat, rationes attulissem, quibus à tendendo Christiano sanguine desisteretur, non solum Rex ipse Stephanus, verum etiam sanè (ut tibi sincere omnia dicam) omnes ita mihi responderunt, ut nihil mihi restare aliud agendum existimauerim, quam, ut ipsum Deum enixe orarem, deinde vero, ut domesticum hunc nostrum hominem ad te quam citissime allegarem, qui te de omnibus sincere faceret certiorum. Summa igitur earum rerum, quas mihi Stephanus Rex ostendit, haec fuit: (ex quo lancea tibi ipse indicauerat, quodque ille postrema tua epistola declarauit) nullis unquam conditionibus, nisi prioribus, quae tibi indicauerat, assensurum. Quod quidem eo tibi magis faciendum esse dicunt, quod vides: quanto plus restitutionem illarum Arcium distulisti, tanto facilius magnam earum partem venisse in manus Stephani Regis. Regem autem Sueciae Naruam (de qua penè sola erat in pace absoluenda cum tuis Legatis controuersia) & Iuanohorod, Lapidem album, aliasque munitas arces cepisse; qui dum tu à Poloniae Regis exercitu, ex multis certe nationibus instructo, in hac regione oppugnaris, in tuas quoque ille, alia ex parte, interiores regiones sit progressurus, nisi cum Stephano Rege quam primum pacem firmaueris. Praeterea intelligunt, videre te Plescouiam per amplam, & inter omnes ciuitates tuas praecipuam in summo periculo versari, cui nisi pacis beneficium ijs conditionibus admiseris, quae tibi proponuntur, grauisimum aliquod damnum sit euenturum: cum praeter trucidata praesidia, quae in eadem ciuitatem immittebas, captumque in signem Ducem Mikitā Chrostouit (quae ego his oculis vidi, ac de quo egi, ut in honestiore custodia una cum famulo liberius tractaretur) hac quoque nocte, dum haec scribo, milites tui, qui Nouogardia venientes

F in eam

in eam ingredi tentarunt, fuerint profligati, ac multi capti. Populus autem ipse Plescouiensis, ut multus est, ac circumquaque ab Regis exercitu obsessus, ea patitur, quae pro sapientia tua potes intelligere. Et sane multos quotidie disputationibus tormentorum Regionum, & morbis, animique morore in Civitate mori, relatum est mihi, sicut & plures in agris hostilem gladium expertos fuisse, his oculis vidi. Qui, quoniam subditi tui sunt, eorumque tibi ratio reddenda est Deo, vide, an facili negotio velis eorum salutem consulere; nempe, si Stephano Regi ea, quae à te petit, tradas. Quod quidem nunquam tibi, ut faceres, proponerem, si alias rationes perspicere potuissem, quibus in tuo proposito, cum tuorum incolumitate, tuaque cum nominis existimatione, stares. Veruntamen etiam id te mouere maxime debet, quod, quantum ex amicis meis, Pontifici Maximo fidelissimis, intelligere potui, Stephanus Rex in Moscouia, tuaque reliqua ditioe & hyemare, & bellum quoque uersum inferre statuerit. Qui propterea ex ciuitate Riga, magnam vim tormentariorum pulueris, & globorum aduehi hucusque, ac supplementa alia militum externorum ante quartum abhinc diem expectat. Illud certe verissimum est, non solum Regem cum primariis penè omnibus domos sibi ligneas in castris excitasse; quibus adiunt, totam hanc hyemem (si opus sit) sese traducturos, & in tuas ultiores regiones excursuros: verum etiam militem reliquum, fossas sibi excavasse, quo frigus noctu sustineat, diem autem bello faciendo infumat. Iam verò & illud addunt, te pro tua prudentia intelligere, quid tantus Regis Stephani exercitus triennio, iam omnibus belli laboribus, & victoriis assuetus, efficere possit, cum praesertim difficiliores omnes vias superauerit, tormenta maxima inuexerit, arcesque in ditione tua tot ceperit, ut vnde quaque comatus, militemque recentem ad se queat adsciscere: soluto verò gelu non iam mense Julio, vel Augusto anni insequentis, ex Polonia, Lithuaniae sit castra aduersus te moturus, sed ex Imperij tui visceribus. In quod cum sine ullo impedimento peruaserit, quid facturum inquirunt, si iam in patentes, & ultra ipsos Moscuæ campos expediti equitatus bonam partem educere voluerit? Quod illum sane facturum inaudiui, etiam si Plescouiae obsidio protraheretur, quam propugnaculis quibusdam, cingere decreuit: quanquam & eam omnibus viribus expugnare niteretur, nisi de tota rede liberaueris, mihi; responsum citissimum miseris. Nam ut Rex hinc prius deducat exercitum, quam tu aliunde praesidia re ipsa deduxeris, nulla ratione ei potui persuadere.

Quin verò, cum illum heri diligenter rogassem, ut à tanti populi, quantus Plescouiae est, caede abstinere iuberet, si ad Civitatis expugnationem veniretur (quod innocentissimo populo esset parcendum) id se quidem percupere significauit, sed (quod res est) futurum esse difficillimum, dixit; quod miles ipso oppugnationis ardore inflammatus, ne sibi quidem, si velit, queat temperare. Quamobrem, obsecro te, Serenissime Princeps, ut cogites, num propter illa, quae iam amplius non habes expediat, ut reliqua in discrimen voces. Quae quidem (cum in tua manu positum sit, ut illa integra serues) si eadem, qua vsus es, cunctatione in hostium tuorum manus peruenirent; audent isti Regij sibi polliceri futurum, ut populi tui non solum animis, ac voluntate, verum etiam rebus, ac corporibus ipsis à te ad istos alios Reges dilabantur. Quae omnia cum cognouissem, cepti alijs pluribus rationibus Stephanum Regem urgere, ut saltem ad te, quemadmodum cupiebas, vel Legatos suos magnos, vel internuntium aliquem mitteret, unde pacis tractatio feruorem hunc bellicum mitigaret. Sed cum nihil assequi possem; quod eximent do gerendi belli tempore hac diceret à te requiri, sicut triennij superioris tractatio docuit: tandem Deo adiuuante, animum illius, auctoritate Pontificis Maximi, permotum, inflexi, ut si tuos Legatos aliquos ad locum, non adeò procul hinc dissitum, sed vel in Regione Nouogardiensi, aut alibi situm, quam primum mitteres, ille tuos statim sit missurus. Sed id petit omnino, ut quam primum absolutissimam ipsi Legatis tuis facultatem conferas transigendi, paciscendi, ac quaecunque alia decideri, praesidiaque ex arcibus statim deducendi: quam ipsam facultatem, quod ad Stephanum Regem attinet, curabo, ut primarijs quoque Legatis suis ille impertiat. Ego verò, pro eo amore, quo te summus Pontifex prosequitur (quae tibi fidem ad hac iterum tractanda pollicitus sum) praestabo, ut eundem ad locum cum Legatis tuis me conferam, rebusque constitutis ad te reuertari: cetera acturus, quae ad Dei gloriam propagandam, tuoque decus amplificandum maxime spectant. Ceterum quod ad commercium & negotiationes pertinet, quas, si tibi Liuania esset cedendum, putabas à Stephano Rege posse prohiberi; nec verò cum Christianis Principibus, ac Pontifice Maximo eam amicitiam, quam optas, colere, Deo ipso aspirante, quam firmissimis conditionibus potero, curabo, ut cum tuis Legatis caueatur, ne vnum ad te principibus illis, vel ite quibusvis mercatoribus, à te, atque à tuis ad illos, tutus per Lituaniam, Poloniam, etiamque

eumque Liuania partem, quae ad Stephanum Regem attineat, non pateat aditus. Quod ipsum in quoque Principes Christiani, ac praecipue Pontifex Max. ut finitum, illibatum, & sine de Poloniae Regibus obtineant. Quin verò, cum Narua, & alijs arcibus, atque adeo V. Maest. magni Liouonicae orae maritima, & nauia usque, tractu, vnde cum arcibus Lode, Leal, Fekel, & Hapfel, à Serenissimo Sueciae Rege captis) hi videant, penè omnem tibi comendandi, vel merces importandi in Moscouiam aditum esse terra, marique interclusum: in ipsis autem oculis tuis viderem Stephanum Regis exercitum cernant, qui iam Plescouiae, & Nouogardiæ itinera & vias omnes pracludit: comiscere potes, quantum tibi, ac tuis omnibus rebus ac cedet, si eosdem eadem, quam dixi, facultate absoluta Legatos citissimè miseris (quod vti nam & cum Sueciae Rege quamprimum faceres) meum verò hunc hominem statim remiseris; quasque mihi literas scribes, easdem etiam per alterum tuum afferri mihi curaueris, ut si quid alterutri in itinere contingeret, tanti boni confectio ne differatur.

Quoniam autem attinet ad reliquas arces, quas extra Liuania Stephanus Rex in ditione tua cepit, iudiciumque bellicosum prorsus, quorum Vilna cum tuis Legatis metio facta est, ac de quibus tibi Stephanus Rex ultimis suis literis scripsit, non desinam cum illo agere, nec de spe decidi, quin, ob Pontificis Maximi auctoritatem, & gratiam, aliqua de illis sit remissurus. Sed & post octidies, si potero, mittam ad Palatinum Nouogardiensem alias ad te literas, quibus intelligas, quid mihi à Stephano Rege responsum erit ad illa, quae ex arce Staricia mihi ad illius literas scripsisti. Interea scito, me post biduum hinc dimittere P. Paulum nostrum cum ijs literis, quas mihi ad Pontificem Maximum, aliosque dedisti: nec desinam hic captiuos Moscos officijs Christianis, pecunia, ac quibusvis potero solatijs iuuare. Quod ut perpetuo facerem, & Christiana charitas, & benignitas erga me tua continenter impellit. Ex castris ad Plescouiam, mense octobris, 1581.

IOANNI III. SVETIAE REGI,
Antonius Possennus.

Quoniam ex Magni Moscouiae Ducis ditione Maest. V. me nunquam posse literas mittere existimaui, ac tamen nunc facio: quod mihi iucundius est, quod V. Maest. intelliget, quacumque in regione sim, in ea me operari, & ut benignitatis V. Maest. erga me sapientius collatae memoriam gratissimam feruem. Nam & apud ipsum Magnum Ducem, cum Staricia, (quae ipsius arx

est) Moscuæ ipsius Regia triginta sex miliaribus germanicis distantis, mensem comoratus fuisset, sepeque cum eo, eiusque consiliarijs egissem, incidi peropportune in sermonem eum, qui mihi à summo Pontifice, atque adeo ab hoc Serenissimo Poloniae Rege antea iniunctus, spectabat ad pacem statuendam. Quam Princeps ille non tam cum hoc Serenissimo Rege, quam cum V. Maest. cupere quidem visus est, ac tamen si pacis aliqua inter V. Maest. & ipsum Principem tractatio esset futura, ea ut per Legatos V. Maest. cum illo ageretur; quibus fidem omnem publicam, tutique, atque honorifici commeatu, siue passus literas se traditurum pollicitus est. Ego verò, qui probè noram, quid ille V. Maest. Legatis intulerat: quodque saepe de eodem Principe V. mihi Maest. referre dignata fuerat; respondi, mihi nunquam credibile videri, ut prius V. Maest. Legatos ad illum suos allegaret, quin suos ipse premisisset isthuc, quos tuto & clementer accepturi pro certo habebam. Quippe, qui pro Pontifice Max. Regis autem Catholici, atque adeo Rodulphi Caesaris rebus (qui sorore nuptui cupiebat V. Maest. filio tradere) cum non semel legatione functus isthuc fuisset, eram expertus, qua fide non ipsos tantum Pontificis aliorumque Principum Legatos, verum etiam ipsos Tartaros Maest. V. solebat excipere. Sed cum ille tunc per Consiliarios suos, tum per Michaellem Andreæ Beginum, Senatorem inter praecipuos suum, hac de pace agi se velle, mihi quinquies indicasset: ac propterea de me quaereret, num ego iussu, vel impulsu V. Maest. pacis aliquas conditiones afferrem, respondi (id quod res erat) nihil prorsus à V. Maest. mihi mandatum fuisse: Pontificem verò Max. qui cum summa V. Maest. intercedit necessitudo, mandasse, ut cum mihi de pace inter Serenissimam Poloniae Regem, atque ipsum Magnum Moscouiae Ducem esset agendum, V. Maest. non praetermitteretur, sed ea, quae decet, dignitatis, & quietis Regnorum istorum ratio haberetur. Accessisset Serenissimae Poloniae Reginae preces, Serenissimae eius coniugi Regi ea de re oblatas, ne si pax inter eius Maest. & Moscuam sanciretur, V. Maest. excluderetur: sicque eadem pace tres inter potentissimos principes, ac Reges stabilita, V. Maest. pietate latius restitueret: Christiani autem reliqui principes, ipsorum exemplo aduersus Christiani nominis hostes arma conuerterent. Quod quidem à Summo Pontifice rogauerat Moscuæ, ac postremo eius Sancti. id ipsum literis suis testatus est, se quam primum pace absoluta confecturum. Ergo cum haec acta essent, quesiuit de me Moscuæ, quid ipse de tota re cogitarem: an verò, si quas cepisset V. Maest. arces, easdem restitueret

tuere vellet. *Fi.* re enim, ut ita cū V. Maieſt. pacem veram coleret. Tum ego; Quoniam mihi rationes Sereniſſ. Regis Sueciæ ignota ſunt; audio verò eum ſub ſignis copias habere viſitantes, ſi quid mihi tu, princeps, propoſueris, vnde tractationē iſtā ordiar, id perſequar, nec eum Regem pacē detrectaturū ſpero, ſi ad iuſtas condiciones veniat. Ad hæc idē ipſe Michael Andreæ Beginus, Moſci Conſiliarius, ad me cōſeſtim ad principe remiſſus: Vide, inquit, Antoni, quanā hoc ratione effici poſſit. Nā vt princeps meus ad Sueciæ Regem mittat Legatos, id nequaquam decet. Soliti enim erant aliquando Sueciæ Reges, aut ipſa Finlandia Pleſcouienſibus, aut Nouogardienſibus, qui ſunt imperio noſtri Principis ſubieſti, tributū pendere. Ego verò, inquam, id neſcio: hoc vnum ſcio, me duorum milium annorū historias legiſſe, quibus conſtat, Regnū illud ſemper habuiſſe Reges, qui nemini ſubderentur. Scio item Catholicum Regem ac Cæſarem, vt & Summū Pontificem, non ita multo antea ad eū miſſiſſe Legatos: præterquam, quod ſi ratio habenda eſt Sereniſſimi Regis Sueciæ, vxoris, & filij, & illa ex Regio ſtemmate orta eſt, & Princeps iam grandis natu eſt, cui, qui inter Chriſtianos Principes primarij ſunt, virgines ſuas non detrahant nuptui dare. Itaque, quando nec Sereniſſ. Sueciæ Rex fortaſſis huc miſſurus eſt Legatos ſuos, nec tu videris in id propendere, vt mittas tuos: ſcribā ego per me ipſe eidem Regi, cui Summus Pontifex non ſemel literas miſit, quibus eum rogabat, (quod hæcenus benigniſſimè fecit) mihi vt omnem in omnibus fidem adhiberet. Quod cū Moſcus non ſolum non abuiſſet, ſed vt animi ſui propenſionem oſtenderet, addidiſſet, Mihi, quidquid pro eiufmodi rebus tractādis, aut hominibus mittendis expendiſſem, ſe libentiſſimè repenſurū: exiſtimaui mihi faciendum, pro eo ac debeo, vt V. Maieſt. quā primum de omnibus certioſem facerem, tentaturus quacunq; ratione poſſem, vt hæc literæ ad V. Maieſt. manus, quā citiſſimè hoc anni tempore fieri poterit, perueniāt. Cū autem ipſius Moſci rogatu ex Staricia ad hunc Sereniſſimum Poloniæ Regem in caſtra venirem, nūcius mihi allatus fuit, de Narva ab exercitu Maieſt. V. capta, tum de Iuanohorod, Albo lapide, totaſque Vica, quæ ferè Pernauiam cū alijs arcibus attingit, eadem ſollicitate in poteſtatem Veſtræ Maieſtatis reſtaſſe. Quæ omnia ad eā pacis tranquillitatem in iſtis V. Maieſt. Regis comparandam, non mediocriter eſſe alatura momentum putantur: cū vel ipſe Moſcus ad æquiores condiciones deſcenſurus ſit; & quod ad Sereniſſ. Poloniæ Re-

gem attinet, facilius cum eo, ſumma animi in gerendis negocijs moderatione fertur, reſillas veteres, & ſi quæ reſtāt adhuc, quas mihi V. Maieſt. olim referre dignata eſt, vel forſan alia, quæ noua tractatione egrebunt, tranſigere poterit. Quod cū factum fuerit, videor mihi intueri animo igniculos illos pietatis, qui à Spiritu ſancto, in V. Maieſt. corde nō ſemel excitati ſunt, in flammam ingentē erupturos, quæ tenebras iſtas errorū diſpellat, pietatiq; locum auit, gratiſſimi erga Deum animi ergò, reſtituat; ſic quæ Regnū illud, quod eſt omnium maximum (nempe, ſempiternū) V. Maieſt. ſibi, ac populis ſuis comparet. Ceterū, cū apud eundem Magnū Moſcouiæ Ducem duos Ordinis noſtri reliquiſſem, pollicitus ei ſum, me quam primum, (ſicut Deo volente faciam) ad eum rediturum, vt reliqua ad bonum cōmune, religionemque Cat'olicam ſpectantia, ſi non abſoluero, ſaltem firmiſſis inſinuem. Nam & pro externis, atque pro ijs, quos Summus Pontifex, Venetiſque mittent in Moſcouiam, fidem publicā, mihi dedit, quibus in eius ditione Catholicā religionem colere, & Sacerdotes habere Catholicos poſſint. Dona item Sebellinarum pellium Summo Pontifici, per hominem à noſtris miſiſſe: meque à finibus regionum ſuarum uſq; ad eius aulam, honorificentiffimè in Pontificis Maximi gratiā deduci iuſſit; cōiuiſſe, ſplendidiffimo, omnibusq; humanitatis officijs accepit. Quæ vt vera ſunt, ita nolui non ea ſcribere V. Maieſt. vt intelligat, potentem eſſe Deum, qui inſeſtere aſinos quantumuis duos queat, quique ſoleat in multa patientia expectare etiam Moſcos, vt reſiſcant. Quod autem ad hoc negociū ſpectat, diſpiciet Maieſt. V. nunquid mihi, ſi quid aliud effici antea nō poſſet, mandare velit, quod ſinceriffimè, & fideliffimè agā: num verò aliquem vtriuſque ditionis finitimum locum deſignari expediret, vt communicato cum hoc Rege negocio, Legati, & Moſci, & qui à V. Maieſt. mitterentur, ſic conuenirent, vt pax inter omnes ſtatu poſſet. In qua ſi quid Pontificis Max. auctoritas vſui eſſe V. Maieſt. cōmodis poterit, video, non minimum pondus apud eū principem hanc eſſe habituram. Quoniam verò credo poſt duos meſes fore, vt ad Regem Poloniæ Sereniſſ. reuertar, ſummopere autem cupio pro eo, quod mihi Pontifex Maximus mandauit, toti huic negotio coronidē imponere: obſecro V. Maieſt. vt mihi animum ſuum per literas quā primum aperiāt. Ad eas verò literas, quas per Sacerdotem à noſtris à Pontifice Maximo, & à Sereniſſ. Poloniæ Rege de meſe Iunio Vilna V. Maieſt. miſi, non dubito, quin

quin reſponderit, quin cū paulld poſt de ijs aliquid ſim accepturus, quod eius Sanctitati quā primum mittere poſſim. Ex caſtris ad Pleſcouiam, die XX. Octobris 1581.

IOANNES BASILII MAGNVS
Dux Moſcouie.

MISERICORDIA, & benigna clementia Dei noſtri, qui nos in Oriente ex altiffimis præſecit, quidq; dirigit grefſus noſtros in viā pacis, eius Dei noſtri in Trinitate benediſti gratia, à Magno Principe Imperatore & Magno Duce Ioan. Baſilij Vlodimiræ, Moſcouiæ, Nouogardie, Imperatore Caſanico, Aſtracanico, Principe Pleſcouienſi, Magno Duce Smolenſenſi, Tuerienſi, Tuchorienſi, Piermienſi, Viatienſi, Bulgarienſi, &c. Domino & Magno Duce Nouogardienſi, terræ Niſoulenſis, Czernouienſis, Rezanienſis, Roſtouiienſis, Iaroſlauienſis, Bialoieziouienſis, & Domino hæreditario terræ Liouiciæ, Vdoricæ, Obdoricæ, Condiniciæ, & totius terræ Seuerienſis, & Seberſciſienſis terræ princeps, & aliarum multarum terrarum Domino.

GREGORII XIII. PONTIFICIS MAX. Nuncio, Antonio Poſſeuno.

SCRIPſiſti ad nos literis tuis per hominem tuum Andreā, veniſſe te in caſtra Stephani Regis incolumem, & cum Stephano Rege, ac Senatoribus, quæ noſtra Maieſtas præſcripſit, locutum fuiſſe, ac priuatim ab eis interrogatum, atque auditum: Stephanum autem Regem reſpondiſſe, & omnes Senatores dixiſſe, aliud tibi non eſſe in primis faciendum, quā vt Andreā Apollonium tuum ad nos mitteres qui nos de omnibus rebus certiores faceret, quas tibi Rex Stephanus reſpondendo dixiſſet. Te autem de Legatis Lituanicis Regi Stephano perſuaſiſſe, vt eos ad nos Stephanus Rex mitteret, vel Internuncium: quod cū aſſequi non potuiſſes, Regem Stephanum, in gratiam Pontificis Maximi Gregorij XIII. tibi acceſſiſſe, vt nobis Legatos ſuos ad aliquem locum (nobis idipſum facientibus) mitteret. Quam ad rem, tibi à Gregorio XIII. Pontifice Maximo mandatam, nos quoq; hortariſ: vt, ſcilicet, propter pacem Chriſtianā noſtros Legatos mittamus, nō procul à nobis, in terram Nouogardienſem, aut aliā, data illis plena inſtructione: Rex verò Stephanus ad eundem locum mittat Legatos ſuos, pacis ſtatuendæ gratia: tu autem ad eundem locum ad Legatos noſtros cum Legatis Regijs venias, & agas nobiſcum de optimi bono Chriſtiano, ac de pacis compoſi-

tione. Quamobrem tuum Andreā Apolloniū miſiſti, vt eum audiamus. Noſ igitur, vt ſumus Princeps Chriſtianus, ſemper optauimus, vt inter nos, & Stephanum Regem, ſanguinis ceſſaret effuſio, & initid id voluimus: qua de re tibi, Antoni, omnia diſertè expoſuimus, ac poſtea vberriſſimas literas dedimus: cur, ſcilicet, inter nos, & Stephanū Regē ſanguinis copioſior facta ſit effuſio. Propter pacem aut Chriſtianā, & tuam admonitionem, & iniunctum tibi munus à Pontifice Maximo, & nunc, & poſtea volumus, vt Chriſtiani ſanguinis effuſio inter nos, & Stephanum Regem ceſſet. Quare, & ad conuentum, quā Velicolū Nouogardia eſt iter, inter Porcouiā, & Zauolociam, ad ſamū Zapolſcij pagum, Legatos noſtros mittimus: data illis plena inſtructione de omnibus ijs rebus, de quibus ad nos ſcripſiſti, loquendi, ac loquēdo, & tractando ea cōfirmandi, quæ inter nos, & Stephanum Regem equum eſt conſtituere. Tu verò, Antoni, Stephano Regi loquere, ac perſuade, vt Pleſcouia diſcedat, & exercitum ſuum vbique prohibeat ſanguinem Chriſtianū effundere. Noſ etiam exercitum noſtrum per omnia loca idem facere lubebimus, & ne prælium committatur vllum, præcipiemus, quamdiū noſtri Legati cū Legatis Stephani Regis in conuentu mutuo aliquid rectè cōſtituerint, vt ex vtraq; parte effuſio ſanguinis Chriſtiani ceſſet. Miſimus autē per Zachariam Boltinum, antequam Legatos noſtros mitteremus, ad Stephanum Regem fidei publicæ literas, propter Legatos Stephani Regis. Tu itaque, Antoni, iuxta præceptum Pontificis Maximi, cum Legatis Stephani Regis venias ad eundem locum, inter nos, & Stephanum Regem, cum noſtris Legatis pacem compoſiturus: & cogites, quam ratione tuis cōſilijs, effuſio ſanguinis Chriſtiani inter nos in Chriſtianitate ceſſet, reſque ad pacem deducatur, & in poſterum quoque fiat immobilis. Ac quā primum noſter prodromus, cum noſtris fidei publicæ literis, ad Regem Stephanum venerit, Rex quoq; Stephanus eundē prodromum, cum literis publicæ fidei pro Legatis noſtris, quā primum remittat, quas literas noſtri ſequentur Legati: & cum Stephani Regis Legatis, ac noſtris, inter Porcouiam & Zauolociam, concurras ibidem, negocia pacis tractaturus, & cōſtituturus. Interim noſtri Legati cū noſtra inſtructione, & plena præceptiōe, ſint celeriter Nouogardiā, expectaturi Nouogardiæ Stephani Regis literas paſſus: literas autē fidei nos per Legatos noſtros mittimus, vt ſciatur, ea, quæ in conuentu illo egerint Legati noſtri, cum Legatis Stephani Regis, eſſe volun-

tatis nostrae. Stephanus quoque Rex Legatis suis similes fidei literas tradat, quibus liqueat, ea, quae egerint Legati eius, cum Legatis nostris, esse voluntatis Stephani Regis: ut & nostris, & Stephani Regis Legatis tecum, qui Legatus es Pontificis, in conuentu illo, de omnibus negocijs statuere, & confirmare liceat, quod inter nos in posterum firma, fraterna amicitia, & societas cum Stephano Rege stabiliatur immobiliter. Scriptae in Imperio nostro, in aula Slobodienfi, anno 7090. Mensis Octobris die 23.

IOANNI BASILIO, MAGNO
Moscouiae Duci. Antonius Possseuinus.

MISI Serenit. tuae, cum primum ad Stephanum Regem perueni, Andream Apollonium nostrum, cum literis meis, quibus significabam, quatenus tuis rationibus consulturus esses, si quam citissime ad propiorem locum, quam Moscoua sit, Legatos mitteres tuos. Quem ad locum dare operam diligenter, ut suos item Legatos Stephanus Rex mitteret: cum quibus omnibus ipse quoque, Deo iuuante, ad pacis tractationem absolendam conuenirem. Verum, quoniam pollicebar etiam Serenit. tuae, me quam primum aliquid responsi à Stephano Rege elicere potuissem, ad ea, quae mihi in itinere ad eius epistolam rescripti, id ad te missum: literarum autem earundem alterum exemplar statuebam ad te mittere, quas per Andream Apollonium misi, ut si quid illi, vel inter militum excursionem, vel in reliquo itinere accidisset, ad te tamen me peruenirent: neutrum sane praestare potui, quamuis id sedulo curauerim. Nec enim Stephanus Rex respodere aliquid voluit responsioni tuae, in qua, ista terendo tempore inferuire: cum bellum re ipsa non verbis, sit omnino continuandum; aut si ad iustas pacis conditiones descenderis, pacem ipse stabilem, ac firmissimam, non ullam autem aliam amplecti velit. Interea verò, dum haec agere, superuenerunt in haec castra noui milites, atque alius puluis, & globi tormentarij: quare in Ciuitatem ipsam Plefcouiam iterum summo conatu irrumperetur statutum fuerat. Sed pro viribus egi, ne id haecenus fieret: Summi primum Pontificis usus auctoritate: deinde sistens me quasi Vadem ipsi Stephano Regi, te ea, quae mihi à te, ac tuo nomine à Senatoribus tuis promissa sunt, nulla arte, vel cunctatione, sed Christiana sinceritate sic esse praestitutum, ut reliquis omnibus Christianis Principibus nulla vnquam fidei, vel promissionum tuarum suspicio iniici possit; mihi autem

Tabellarium meum cum celeri responso te remissum. Qui quoniam ad hanc usque diem non venit (quae quidem dies isti itineri faciendo, homini praesertim currenti, satis ipsis esse futura putabatur) angore animi vehementer, quod cum me non satis veracem suspicari possint, fortassis iam minorem in ipsa pacis tractatione fidem adhibebunt, quae tamen tuis rebus non inutilis futura videbatur. Quod si tu ea respondisti, quae maxime ad tranquillitatem rerum tuarum comparandam respondisse te credo; meus verò Tabellarius quam primum redierit, enitar id, quod Summo Pontifici, ac mihi optatissimum est, ne Christianus sanguis amplius effundatur. Sin minus, audio, non solum, vel nunc, vel primo Vere maximam stragem hominum futuram, verum etiam, quod antea tibi scripsi, huius exercitus latissimam in tuas pacatas regiones excursionem ac vastationem. Quod rursus praedictum tuae Serenit. volui, ne Pontificis Maximi studium, aut operam meam tibi vnquam defuisse, (si quid secus acciderit) intelligas. Scito autem, me certe difficillime consequi potuisse, ut has tibi literas mitterem: mihi autem in Sueciam alias literas, ut ordiri ex me pacis illam tractationem possem, quae dignitati & quieti tuae sit, (ut spero) commodatura. Deus te sua gratia, & caelestibus donis vberissime cumulet. Ex castris Stephani Regis; ad Plefcouiam, die 22. Octobris, 1581.

IOANNI BASILIO, MAGNO
Moscouiae Duci, Antonius Possseuinus.

ANDREAS Apollonius, quem Serenit. tuae cum meis literis miseram, heri cum Zacharia Boltino Internuncio tuo redijt, quorum vterque mihi literas tuas, pietatis, ac pacis desiderij plenas reddidit, quae me in Christo Iesu magna laetitia affectu: cum tu ob Dei honorem (sicuti Christianum Principem decet) Christianorum Pastoris Gregorij XII. auctoritatem magnificas, & consilium de pace, ac foedere cum Christianis Principibus ineundo libenter sequaris. Ego verò ipsas Serenit. tuae literas statim perlegendas Stephano Regi curavi: quem, antea pluribus rationibus, & ipsa Pontificis Maximi auctoritate permotum, ne amplius sanguinem funderet, nec maiore hominum caede expugnatione Plefcouiae tentaret, nunc Boltini tui aduentu, ac reditu ipsius Apollonij mei, facilius adduxi, ut ad omnia quae aequissima futura sint, se attemperet. Quamuis nullae ratione persuaderi potuerit, ut exercitum ex tua

tua ditione deducat, priusquam sincere, & immobilis pax fiat. Saepè enim pro certo mihi affirmavit, nisi pax fiat, se hac hyeme in istis prouincijs exercitum, cum generali eius Duce Ioanne Zamoscio, magno Regni Poloniae Cancellario, relicturum: Philonem autem Velicoluci cum magna militum manu, ceterosque Praefectos alias in arces, vicinas impositurum: se verò, excursurum in Lituaniam ad maiores copias comparandas, quas primo vere in regiones tuas interiores inducat. Quamobrem quando maturius accedent Legati tui magni ad locum, à te conuentui Legatorum, & mihi assignatum, & ad proponendas eas, quae sperantur, pacis conditiones, tanto minus vastationis fiet, aut sanguinis fundetur: restitueque his omnibus regionibus tuis optata, ac certe necessariam tranquillitatem. Ut verò Legati tui magni Zapolsciam tutius veniant, curavi, ut statim Boltinus tuus, & nunc cum fidei publicae literis Stephani Regis remitteretur. Ego verò Nouogardiam vnà cum Boltino mitto Basilium Zamoscium, quem Senatores tui noverunt, ut quae citissime ad me literas à Palatino Nouogardienfi, vel à Legatis tuis magnis afferat: quibus certior fiam, quo loco & die eos in itinere conuenire potero, ac cum ijs agere de ratione, qua ipsi quoque Stephani Regis Legati, sine impedimento, aut damno, cum ijs quam primum conueniant, cum quibus ipse operam, & officium meum omnibus (ut mihi scribis) consilijs ad pacificationem sedulo interponam. Quapropter ubi Basilius meus redierit, statim me dabo in viam Porcouiam versus, vteriusque progrediar, ubicunque intelligam, id pacis celerius conficiendae negotio magis expedire. Interea tuam Serenit. precor, ut sibi persuadeat, me nullum fidei lissimae, ac Christianae sinceritatis officium praetermissum, quod huic Rei statuendae, ac Christianae paci confirmandae conducere posse existimabo. Dominus Iesus Serenit. tuam, cum omnibus tuis felicissimam reddat. Ex castris ad Plefcouiam die XVI. Nouembris 1581.

STEPHANVS POLONIAE REX, IO.
Basilij, Magno Duci Moscouiae.
Ex Rutheno idiomate.

A Magno Principe, Dei gratia, Stephano Rege Poloniae, & Magno Duce Lituaniae, Rufsiae, Prussiae, Masouiae, Samogitiae, Liouoniae & Principe Transyluaniae, &c. Ioanni Basilij Principi Rufsiae, & Magno Duci Vlodimirienfi, Moscouienfi, Nouogardienfi, Casanenfi, Astracanensi, Plefcouienfi, Tuerienfi, Permascienfi, Viatkienfi, Bolcharienfi, &c.

DEDISTI ad nos literas per Prodro-mum tuum Zachariam Boltinum, significans, misisse ad te Sanctissimum, & Maximum Pastorem Gregorium XIII. Pontificem Romanum, Nuncium suum, Antonium Possseuinum, qui certiore te per literas fecerit de ijs rebus, de quibus ad pacem nobiscum statuendam est locutus. Te verò pacis Christianae gratia tuos Legatos allegasse, ad conuentum habendum inter Porcouiam, & Sauolociam, via Velicolucensem, ad Iamum Zapolscij, data plena illis instructione, de omnibus rebus statuendi, & confirmandi. Literas quoque fidei per eosdem mittis, tuae voluntatis illa esse declarans, quae tui Legati cum nostris egerint in eo conuentu. Nos verò hortaris, ut ad eundem locum cum eiusmodi literis nostros mittamus Legatos: quo & nostris, & tuis Legatis cum Nuncio Sanctissimi, & Maximi Pastoris Pontificis Romani P. Antonio Possseuino, in conuentu illo de omnibus rebus loqui, & confirmare liceat: utque nos Plefcouia discamus, & exercitum nostrum ab effusione sanguinis Christiani prohibeamus; id quod fieri non potest, antequam inter nos, & te confirmatio fraterni amoris, & amicitiae sanciat. Nos autem ut semper, ita & nunc animum nostrum voluntate Dei omnia scientis obfirmamus, ut cum Principibus Christianis, ac tecum, ob Reipublicae Christianae bonum, amice, ac tranquillae viuamus, & effusionem sanguinis Christiani vitemus: quae ad rem nunquam, sine iusta causa, accedere volumus. Quare & saepius tibi discretè declarauimus propensionem nostram ad pacem, propter Christianam tranquillitatem; siquidem tu, quod ad te attinet, sincerè ac iuste accesseris. Iam verò, post tuam ad nos Internuncij allegationem, eadem erga pacem Christianam propensione nostra, mittimus Legatos nostros eum ad locum, quem tu designasti, Iamum Zapolscij, inter Porcouiam, & Sauolociam, dedimusque ipsi integram instructionem, ac facultatem de omnibus rebus, quibus pacem statuere, & reliqua omnia componere, atque ad exitum perfectum deducere, ac concludere, ita ut par erit, valeant, Literas quoque fidei publicae, Legatis tuis, per eundem Internuncium tuum Zachariam Boltinum, mittimus, quales habere voluisti, quibus liberè eò veniant, atque inde redeant, vnde voluerint. Quod autem scripsisti, ut Plefcouiam discamus, & exercitum nostrum ab effusione sanguinis prohibeamus, id quod etiam à nobis P. Antonio Possseuino nomine Summi Pontificis diligenter petijt, ut scilicet in gratiam eiusdem Summi Pastoris Romani Pontificis id faciamus) nos id, quemadmodum

deceat, maximi facientes respondimus, & indicauimus, quid in hac re præstare poterimus: illud interea curantes, ne nobis ipsis, & actionibus nostris detrimentum aliquod conciliemus. Actamen hoc in eo præcipue situm est, ut tui Legati quam primum ad locum à te assignatum, cum plena facultate, & instructione appropere, cum ijs conditionibus, quibus acquiescere possimus: cum & nos nulla mora interposita, Legatos nostros eodem mittamus: dimittamus autem illic tuum istum celeberrimum Internuncium. Ex Castris nostris ad Plescouiam, Anno à Christo nato 1581. mensis Nouembris, die XVI.

IOANNI ZAMOSCIO ANTONIUS POSSEVIVUS.

QUATRIDUO postquam à castris discessimus, huc venimus: cum is, qui comestitineris fuerat nobis adiunctus, imperitus harum viarum, per flumina periculosa, diuersasque vias nos circumduxisset. Præerat enim D. Zebridouius, ut equitatum obuiam Mosci Legatis præmittendum cogeret. Sicque Diuina prouidentia eò nos tutius deduxit, quam si eos equites habuissemus, qui nobis fuerant attributi. Sed bene habet, quod Cosaci longius aberant. Postridie eius diei, quam huc venimus, superuenere Legati Regij, heri verò, inclinata iam die, D. Zebridouius Opacā versus ad Soletz equitatum præmisit: cum per varios tabellarios, ne aliquam Mosci suspicionem conciperent, eos admonuissent, ut propè Biscouicium nos esse intelligerent: quo in loco ne soli commemoraremur, ac verò tantisper hic maneremus, secuti sumus Illustris Palatini Braslauensis consilium: qui cum isthuc tabellarium mitteret, nolui non pauca hæc scribere: simul rogans, V.D.M. ut iubeat eum Cosacum (quem Nouogardiam à me missum, Mosci suspicati sunt falsò, auctorem fuisse pflagæ comburendæ, & cædis ingentis patranda) ad nos Zapolsciam mitti, quemadmodum Serenis Rex mihi se facturum pollicitus est. Neque enim ipsi causæ, de qua conuenimus, parum commodabitur. Cæterum non despero bonum futuræ tractationis nostræ exitum, quod etiam istis in castris hæretici Ministri, quos summo perè odit Deus, non amplius perstreperant: qui neque à Deo sunt missi, nec ullam verbi Dei prædicationi auctoritatem habent. Quod si effecerit V.D.M. sciat eum, qui finxit oculum, quique nostras actiones, & cogitationes intuetur, atque altissime considerat, non defuturum ijs, ceptis, quæ ad ipsius gloriam sincerissime referuntur. Ut verò semper de salute V.D.M. sollicitus sum, ita obsecro eam

enixe, ut sibi non tam forsan ab hostibus, quam ab alijs caueat. Quid me ita scribere faciat, si querat, equidem neminem possem prodere, sed res est plena timoris amor, & reuerentia, qua interiore eam in Domino prosequor. Vtinam Deus illam omnibus veris donis, & solidissimo honore cumula tam diutissime seruet incolumem. Amen. Ex Monasterio B. Virginis, quod iam Monasterium non est amplius, in Koroczinitzi die V. Decembris 1581.

IOANNI BASILII, MAGNO
Moscouia Duci, Antonius
Posseuius.

MAGNI Serenit. tuæ Legati, qui huc in Pagum Biscouicium heri perueniunt, in quo eos expectabam, tibi significabunt, quid satis legi inter nos colloquij hesternæ die fuerit. Ego verò, ut debito Legationis & officij erga te mei satisfacerem, antequam hinc longius discederem, existimaui mihi faciendum, ut non solum me tibi reuerenter inclinarem, omniaque à Deo bona Serenit. tuæ precarer, verum etiam instructionis eius exemplum ad te mittere, quam mihi Stephanus Rex suo chirographo, signoque munitam tradidit, cum ab eo nouissime discessissem ex castris. Ex hac enim, quoniam sit eiusdem Regis de pace animus propemodum intelliges, facileque cognosces, nihil à me prætermisum fuisse, quo illi suaderem, ut exercitum ex regione tua, pace quam primum composita, deduceret. Verum enim verò, ut dubito, vel peccata hominum, diuturnius, & grauius flagellum commerita, bellum producent: aut nisi pro ea, quæ in pectore tuo residet pietas, deliberes de aliquibus rationibus tuis ad huc potius remittere, quàm ut Christiani sanguinis plus effundatur; vel denique, nisi Deus ipse, multiformi sua sapientia, Stephano Regi liquidius declararet, nolle se, ut hoc bellum continuetur: erit mihi, ceterisque fidelibus tuis plus quam putabatur laborandum; præsertim si Stephanus Rex primo vere exercitu aucto, Regeque Sueciæ altera ex parte eodem tempore bellum gerente, pergat in incepto. In quo, si nihil aliud promouetur, certè miserandum, & horribile spectaculum erit, quidquid ubique Nouogardiam usque (ne dicam ulterius) cernitur. Templum enim diruta, vel in equorum stabula conuersa sunt, ubi saltem Diuini nominis laudes exaudiebantur. Imagines pie in igne impiè proiectæ, vel scômatis, & ludibrio ab ijs habitæ, qui Cœlestes ipsos vix membra esse Christi agnoscunt. Hominum & puerorum cadauera passim iacent, & ab ipsorum equis in itinere atteruntur. Nec desunt vtriusque sexus imbellium rusticorum cædes,

cædes, & raptus, ad quos rusticos in syluis venandos, relicta ferarum venatione audissimè discurretur. Virgines stuprantur, & turpius etiam violantur. Incendia verò latissima visuntur, incredibili cum tuæ ditionis vastatione, quæ ubique agricolarum, & iumentorum defectu iam syluescit, nullo cum fructu: difficiliore autem ad multos annos aduenarum commercio cum tuis. Quæ quauis ipsi Stephano Regi summo perè displiceant, nec propterea cum ijs, quos copijs præfecit, desistat, his rebus omnia, quæ potest adhibere remedia: difficillimum tamen est, tam ingentem exercitum, ad quem plurimi concurrerunt externi, ac voluntarii milites, in vastitatibus istis in officio continere. Sed & ego eadem, quæ Magni tui Legati, Serenit. tuæ nomine, mihi narrarunt, ac multò quidè plura, voce ac scripto retuli. Verum quod ante triennium in Comitibus Regni Varfauiz de obtinenda Liouonia decretum est, promissæque à tuis Legatis magnis postremæ conditiones, Vilnæ: sumptus quoque bellici, quos propterea hoc etiā anno fecisse, Stephanus mihi Rex obiecit: expugnata verò à Sueciæ Rege non paucæ arces, quas tu obtinebas: copijs autem, quas Stephanus Rex in Castris ad Plescouiam reliquit, stipedium persolutum, & ad annum usque assignatum ad bellum continuandum: dubium porro, in quo animus Regis versatur, ne semper noua belli materia præbeatur, nisi Liouonia tota cesseris: ac iusiurandum ab eo, cum Regno inauguraretur, præstitutum, de Liouonia in libertatem asserendum: quodque tu (ut dicunt) scederis tempore, antequam quidem Sigismundo Augusto Rege, Polociam; deinde Henrico Rege, Pernouiam inuasisset: nec verò videatur futurum, ut data occasione conquiescas, & à bello abstineas: rationes illæ sunt, quibus sibi in proposito omnino persistendum Stephanus Rex dicit: asserens, quamuis haecenus Plescouia à se capta non sit, obsidione tamen se illam pressurum, ut in suas manus veniat, nisi quam primum pax componatur. Scire enim se magnas Ciuitates, ut sanguinis effusioni parcat, hac ratione esse expugnandas: cum & felices memoriarum auius tuus, ipso quidem (ut aiunt) fodere viget, Nouogardiam non vnus anni, sed septennij obsidione redegerit in suam potestatem. Quamobrem si post omnem diligentiam, & fidelissimam certè sinceritatem à me adhibitam, Stephani Regis Legati magni ad eas condiciones non poterunt descendere, quas tu cuperes: vel tui Legati magni à te non attulerunt ampliora mandata, quam ex eorum sermone haecenus videor mihi potuisse colligere: ipse, tua cum gratia & voluntate, Deo iuuante, excurram ad te,

ut si quid aliud iniri consilij queat ad reliqua absolunda, id eodem volente Deo, fiat. Idcirco tuam Serenit. rogo, ut ubi apud nos actum de tota re fuerit, digneris iubere, mihi ut ad Serenit. tuam redeunti benignus, actutus ille aditus pateat, quem fidei publicæ literis Pontificis Maximi Legatis, ac Nuncijs pollicitus es. Iesus tuam Serenit. omni gratia, & benedictionibus cumulet. Ex Biscouicio pago, duobus miliaribus Germanicis prope Porcouiam tuam, die VII. Decembris, 1581.

STEPHANO POLONIAE REGI, Antonius Posseuius.

EX Corocinico, ubi Monasterium erat, scripsi ante quatrimum Maiest. Vestræ: deinde in Biscouicium pagum, Mosci Legatis, & mihi assignatum, me contuli, cum ex itinere Percouientes egregie nos ferreis globis ex turribus saluassent. Postridie verò, cum eò perueni, Legati Mosci satis maturè, ne expectato quidem Opocæ Regio Maiest. V. equitatu, superuenire. Qui me Magni Ducis nomine (ut solent) pluribus verbis consalutantes, accuratè interrogarunt, ecquid à V. Maiest. de pacis conditionibus deliberatum fuisset. Ad quæ, cum id, quod res esset, respondissem: ceterum præter Liouoniæ restitutionem, ac quædam alia, arces nempe captas esse retinendas, ob bellicos sumptus: nescire me si quid aliud V. Maiest. Legati haberent in mandatis: interdum identidem vnum illud verbum proferebant. Veliki, Veliki, magna sunt hæc. Cum verò paulò post sese venisse ea cum potestate referrent, ut eadem, quæ Maiest. V. attuleram, firmarent, & ad effectum adduceret: ego autè dixissem, nisi Liouonia cederent, nulla me ratio intelligere, quorsum vtriusque Legatis, ac mihi aliquid esset conueniendum: illicò Beginus, Andreæ Beginii frater, secundus Legatus subdidit: Et est quiddam aliud, quod afferimus, quod cum à me petissem, ut reticerem, nec verò præ illo, quod à V. Maiest. petitur, magni momenti sit, spero Maiest. V. in bonam partem accepturam, si tantisper illud reticero, dum in conuentu proponetur. Sic enim expedit, ut fidem meam illis præstem, quæ illibatam Vest. quoque R. Maiestati seruabo. Præscriptos autem illis in proponendo gradus, (ne dicam terminos) fuisse, ex eo etiam intellexi, quod nunquam ijs exciderunt hæc verba, suo more loquentibus: Quandoquidem, Antoni, Princeps noster demissior factus est; elatos autem deprimit Deus: æquū est, ut Stephanus Rex modum imponat suis petitionibus.

tū verò, si qua in re videris hærere nos pertinacius, dēta nos admoneas. Sed ut prorsus Liouonia Magnus Dux cedat, cui & commercia cum alienis gentibus, ac præcipuè amicitia cum Summo pontifice, & Christianis principibus cōlenda sit, fieri nō potest. Sed Stephanus Rex contentus sit ea, quæ tradetur, parte, ne, cum totum voluerit, ne partem quidem illā fortassis postea consequi possit. Quid verò ad hæc responderim, quidq; consilij in re præsentī ceperim, cū illi Tabellarium de suo in Biscouicium aduentu, Magni Ducis mandato, in Moscouiam essent missuri: cognosce V. Maieſt. ex adiuncto literarum exemplo, quæ eidē Magno Duci misit si longior noster Legatorum conuentus haberetur, ipse adhuc ad alias conditiones Legatis suis proponendas adigeretur, paxque Deo iuuante, quam primum fieret. Postridie autem eius diei, cū ad hunc pagum veniremus, malè habebat illos, quod neque in Porcouiam arcem ingredi, neque necessaria capere possent. Verū denique rationibus, ac necessitati paruerunt: quod nec dum pax esset, nec fidei publicæ literæ à Vestra Maieſtate acceptæ, quibus illi nitebantur, eò spectarent, ut eo prætextu obsessis aut opem, aut consilium aliquod afferrent. Cum verò de ijs quæsiuissem, num si paucorū dierum ipse inducias inter exercitū V. Maieſt. & obsessos tentassem, id ipsi Magni Ducis nomine ratum habere possent: sic quidē, ut interim nemo ex obsessis arcibus egredi, nemo eas ingredi posset: se eiusmodi facultatem non habere dixerūt. Quāobrem postea nihil mihi negocij amplius faceſſiure, cū sepe viderentur antea mirari, cur V. Maieſt. exercitus tempore tractandæ pacis aliò non deduceretur. Sed & cū occasione oblata inuuiſsem, inaudiuiſſe me, à V. Maieſt. propositum fuisse, ut Serenissimus Sueciæ Rex inter ipsas pacis conditiones admitteretur, haud commodè respōderunt. Quāobrem credo vix eam rem habiturum inter reliqua locum. Porro hic biduum substitimus, quod Legati V. Maieſt. antequam huc peruenissemus, literas mihi scripsissent, quibus Iamum in Zapolſcia combustum fuisse, cœnobium autem esse in ditione V. Maieſt. significabant, cui rustici isti iam iureiurando erant obstricti: in quo nisi Mosci vellent conuenire, Paderouiciū saltem pagum deligerēt, procul hinc tredecim passuum millibus, quem ad locū omnes conuenturos dicerent, licet octo, de cœnue tantum domus in eo extarent. Cui rei cū Legati Mosci statim assensissent, qui in ditionem V. Maieſt. se ingredi non posse affirmassent, admoniti à Ducibus, seu præfectis quibusdam equitum Polonis, qui

huc nos adduxerāt: Bolcinū hinc quatuor Versis abesse, cōmodum, & cuius in vicinia non rari sunt pagi, proposuere Legatis V. Maieſt. locū illum: si vellēt, eò se ituros, sin minus Paderouiciū ab illis propositum se petiuros. Quorū dum responsū expectamus, q̄ hodie ad priores meas literas miserunt immutata eorum consilij ratio est, ut scilicet in Iamū eamus: quod quidē licet statim Mosci me audito statuerint summo mane crastina die proficisci, nō potui tamē non dolere, vel immaturè res prouideri, vel alijs tribui, quod in eisdem aptius cadit. Mitto autem V. Maieſt. & eorum Legatorum V. Maieſt. schedam, ac quidquid illis respondi. Quod si fortassis illi dubitauerunt, istos Magni Ducis Legatos, propius quàm par erat futuros esse Porcouiæ, id prospectum (antequam ipsi met aliud proponerent) oportuit. Sed fortassis posthac ista melius prænoscent, atque in rem conferent.

I AM cū nobis crastina die, vel perendie cum Legatis V. Maieſt. conueniendum sit: possimq; vereri, Liouonia vniuersa Moscū non cessurū: obsecro V. Maieſt. ut me quā citissimè certiore faciat, num si soluto conuentu Liouonia cedere noluerint, ego in Moscouiam rediens ex me agere debeā, ut Moscus vel hos, vel alios Legatos Comitiorum tempore Varſauiam ad V. Maieſt. remittat; an verò hinc id ipsum Moscōa me scribendū sit, ut hosce Nouogardiē tantisper detineri iubeat, dum tempus veniendi appetat. Negocium enim hoc, quod ad Decretū Reipublicæ de obtinenda Liouonia pertinet, priusquā arma deponantur, aut tum habeat liquidiorē declarationē, aut Moscos Varſauiæ præſentes ad solidiorē deliberationem adiget, si Ordines Regni in eodem perstantes viderint. Vestra porro Maieſt. sapiens est, quæ nouit momēta temporum, quæque cernit, quantam in Regno suo molem habeat rerum aliarum explicandarum, quibus statuendis nō minore iureiurando obstricta est, quàm Liouoniæ obtinendæ: quā tamen fortasse Deus ijs tradere totam non vult, qui sese tradere totos in eius obsequiū nolunt. Ipse V. Maieſt. vberimam suam gratiam, ac denique cælestem gloriam impertiat, quæ plus omnibus Regnis, ac Mundo ipso exoptanda est. Ex Czissenka pago, die XI. Decembris, 1581.

LEGATIS REGIS POLONIAE,
Antonius Posseuinus.

AN TE horam accepi schedulā Vestrarum ILL. DD. quæ mihi significant, sese omninò statuissē non progredi ultra Iamum Zapolciæ pagum, quidquid antea

secus

secus deliberassent, atq; idēd ipsæ nobis diligenter eò iter facientibus proposuissent, de Paderouicio pago potiùs deligēdo: quādoquidem, ut scribebant, Iamum à Cosacis sic erat combustū, ut ne stipēs quidem equis alligandis circumquaq; reperiretur, nec verò in tota illa vicinia, quidquā esset, quod hoc mēse Decembri nobis tegendis, hominibus verò, & equis sustentandis haberi posset ad manū. Quæ noua DD. VV. Illustrium deliberatio licet visa sit non viquequaq; commoda, facillimè tamen Magni Mosci Legatis persuasi, ut crastina die summo manē cū hac hora iam ad uesperascat, Paderouicium versūs vnā mecum se in viam dent, eò verò vltērius proficiscantur, quod magis VV. DD. Ill. collibebit. Nam q̄ ad me attinet, in cuius gratiam se Paderouiciū, ne mihi deesset hospitij, delegis se nunc deniq; scribunt; non est quod valdè doleant, cui & reliqua, & bonus itineris Dux sic penè haftenus, inter medios exercitus, & globorum ferreorum ei aculatiōes defuerūt, ut nisi in vnā ipsius Dei voluntatem inspicere, mentemq; pontificis Maximi optimā præ oculis haberem, quæ tota nullū ad priuatum cōmodum, sed ad Christianā pacē spectat, alia quoq; mihi iustior immutandi consilij ratio subeunda erat. Quod verò VV. DD. Ill. pertinacia horum Mosci Legatorum fieri putant, quod minùs in Iamū recta processerint, certè, ut ne quidem pro sexcentis Poloniæ Regnis metiar, ita fateor in hac eorum bidui cōmoratione nullam noxam, ac ne minimam quidē pertinaciæ suspicionem me in illis agnouisſe: cum neq; in Spaga, vel Solctz expectato Regio equitatu (qui per duos Tabellarios illis fuerat promissus) statim acceptis literis meis in Biscouicium magnis itineribus Nouogardia accurrerint; nec ipsi quidq; nisi ex literis, ac proposito VV. Ill. DD. de creuerint. Quantoperè vero Iurigentium (ne dicam, pietati Christianæ, ac Regiæ) consulatur, quod illi mecum inter Cosacorum stationes, & militum aliorum, à quibus semper aliquid illis adimitur, relinquuntur, nullo cū præsidio, nullo item pro equis saltem collecto pabulo, quod saltem pecunia posset comparari, cū nulla eis facultas danda sit, ut sibi necessaria excurrando conquirāt, iudicium esto VV. DD. Ill. Præterquam, quod si vera sunt, quæ nobis de Iamo ipsæmet à nemine requisitæ scripserunt, nō video, quantoperè ad rem faciet, ut sub dio maneamus diem ac noctem equites penè sexcenti: vel si Legati procul ab se aberunt, quantum temporis breuissimis hisce diebus deteretur, antequā simul ad me cōueniant: cū vt celerrimè res expeditur, & Sereniss. Rex, & ratio tempo-

ris, & reliqua omnia postulare videantur. Ut vt igitur res habeat, venimus Deo Duce, qui iam vnicus (ut ita dicā) Pristauus est noster, cū interim nihil amissum temporis sit eliciendis ijs rebus, quas pauci tractandæ non incommodas fore, VV. DD. Ill. intelligunt. IASVS VV. DD. Ill. sua sapientia, & desiderio sincero suæ sanctissimæ voluntatis impleat. Amen. Ex Czissenka pago, die XI. Decembris, 1581. Ad vesperam.

IOANNI ZAMOSCIO, ANTONIO POSSEVINUS.

PAUCAS ante horas accepi literas V. D. M. octauo huius mensis datas, quibus eò breuius respondebo, quod quæcunq; Sereniss. Regi scribo, sic mitto ad V. D. M. manus, ut & ea perlegere; ac si quid ei venit in mentē, proponere eius Maieſtati queat: ad quam non dubito, quin statim eadē omnes meas obſignatas proprio in fasciculo sit missura. Quæ autem mihi scribit V. D. M. de cæſis quibusdam sub ipsius Pleſcouiæ mœnibus, & captis decem nobilibus, quorū primarius Petrus Koltovſki aiebat, copias cogi ad Nouogardiam, feren dæ opis Pleſcouiæ causā, eadē Legatis Mosci legenda curauī. Ipsi verò mirari, quid istud esset de copijs, quæ cogerentur. Quicquid autem id sit, certè huiusmodi literæ, si identidem ad me mittantur, quæ vera contineant, incommodæ non sunt eliciendis hominum sensibus, si qui latent adhuc interiùs, ut eadē pax, CHRISTO Domino, qui nostra pax est, adiuvante constitutur.

ROGO autem V. D. Mag. ut per D. Schortium iubeat quæri, quænam spes valetudinis sit in meo Andrea Apollonio, quem isthic sub patrocinio Magnific. V. reliqui iacentem. Qui si sine magno salutis discrimine ad me mitti posset, is mihi perneceſſarius esset. Sin ille attritis adhuc est viribus, obsecro V. Magnific. vel adoleſcentem illum ad me quàm primum mitat, qui literas Mosci mihi scriptas in itinere ex Ruthenico idiomate in Polonicum vertit, vel aliquem alium fidum tractandis, & Ruthenicè interpretandis rebus. Vnus enim Basilus si in morbum incideret, quo interdum laborat, non haberem, quæ ratione negocia promouerem. De quibus si quid statuatur, certè allato mihi isto subsidio, neq; à Deo præmium V. Magnific. de erit, nec ego istius beneficij memoriam vnquam deponam. Deus interim cor, ac dexteram V. M. Illust. semper muniat cœlesti suo præsidio. Ex Cissenka pago, propè Porcouiam tribus milliariis, ad noctem die XI. mensis Decembris, 1581.

STEPHAN

STEPHANO POJONIAE REGI,
Athenis.

SECUNDAS hodie dicitur literas meas, quod quoniam ex eis discefferam, mihi V. Maieft. Regi, quicquid vel Mosci Legati mecum fecerat, vel ipse Magno Duci Moscoviae fecerat, vel denique quid V. Maieft. Legati mihi significassent, continetur. At cum heri quatuor ferme millibus processissemus, Legati Mosci ad hospitium meum conuenerunt, de tota ratione tractandae pacis quasituri, cum quibus ad multam noctem colloquio producto, eiusdem capitula summam V. Maieft. scribam, cum & eadem (vix quoque omnia alia) V. Maieft. Legatis hodie sum ostensus. Sic enim paratiores erunt, ac breuiore compendio tractatio absoluetur. Porro summa haec fuit, ut Deo se ex animo commendarent, in tanto negotio ad exitum promouendo: quod ut fieret, comitatu meo, praeter reliqua, orationes & Sacramenta hodie indixi. Qui sincerius agerent, Diuinamque voluntatem rectius spectarent, ijs tandem à Deo vel pacem, vel victoriam dixi adiudicatu iri. Me à V. Maieft. discedentem habuisse Instructionem quandam, quam Ruthenicè versam eis non minus ostendere volebam, quam feci cum V. Maieft. deliteris ijs, quas mihi Staricia profecto Magnus Dux in itinere misit. Ex ea illos posse cognoscere (ne tempus frustra teratur) quorsum V. Maieft. spectet. Itaque & ipsi sua sic comparēt, ut ne in disceptationibus vel altercationibus dies consumantur. Tū illi aliter ordiri sua: Liouoniā ab origine Mundi pertinuisse ad magnos Moscouiae Duces: Principē suū abstinuisse à committendo praelio his annis, atque adeo nunc abstinere, ne sanguine populi sui: & subditorum V. Maieft. fuso, Turca se ad Moscouiā, Poloniāque capiendam faciliè insinuet: viginti annis non expugnaturā V. Maieft. arces, quas petit, si singulas copijs obeat suis. Vidisse V. Maieft. aliam in alijs arcibus, aliā in Plescouia, & eiusmodi ciuitatibus expugnandis rationem esse: Plescouiā ad quindecim annos esse cibum, & commeatum: Habere V. Maieft. exercitum ex varijs nationibus conflatum, qui cum stipendio, non voluntariē seruiat, Reipublicae istius ea ratione exauriri aerarium. Quod ubi profuse exhaustum sit, scire Magnum Ducem, quam faciliè illi esset victorias suas cumulare, nisi mallet fundendo sanguini parcere. Ad extremum, se rogare, ut æquus velim esse iudex, ac si cui rei pertinetius inhaerint, eos ut dimoueam, paratos se ad ea omnia, quae æquissima sint, dū V. Maieft. æquitate contenta sit; utq; Mo-

sco reliqua sint, quibus amicitiam cum principibus Christianis foueat. Respondi autorem illis me esse, ne quid de Liouonia, ab origine mundi Moscis subiecta, Legatis V. Maieft. diceret: ne Moscorum quidem imperium fuisse ab origine mundi. Liouoniam Catholicam fuisse, ac proinde ad principes Catholicos initio semper attinuisse: ubi haeresibus discripta est, discriptam item iustissimo Dei iudicio fuisse, ut nemo haec gloriari potuerit, eam se totam obtinuisse: obtenturum denique eam totam, cui in oculis Dei cor sit, illam serio ad uitam, & vnam fidem redigere. Magnum Ducē rationes omnes mihi suas scripto, penitioresque formulas, ex Registis deprompsisse, quibus putabat sibi summum in ea ius esse; sed reuera vix aliquid solidi compertum fuisse, quod validis rationibus V. Maieft. non euicerit. Quod à praelio abstinere, ut sanguini parcat, id esse piū, sed secus Polonos illam abstinentiā interpretari. Tot enim Moscis caesis superioribus annis, arcibusque & captiuis in V. Maieft. manus redactis, non restare Magno Duci, quibus vel exercitum audeat credere, vel adeo iustum exercitum possit describere. Liouoniam verò difficilem expugnatum non videri, cū Serenissimū Suetiae Rex, Dux item Magnus, atque adeo vel unus nescio quis Buringus, arces illas quotidie capiāt. Quod si V. Maieft. Plescouiam caperet, quam re vera generali irruptione, vel assultu non tentauerit quidem adhuc, futuram denique difficillimam omnem pacis tractationem. Alias, quas dicerent arces esse captas, eiusmodi fuisse plerasque, ut fortissimè dimicauerint Mosci milites; nec verò, ut dicebant, confederent, sed vel in medijs flammis, ad extremum usque spiritum, vel à globis tormentorum frustillatim discripti, illas tueretur. Quod Plescouiā tantus esset commeatus, aliud Plescouienses ipsos dicere. Quod variarum nationum exercitum V. Maieft. copiarerit, id studio fecisse, ut Regni sui vires semper integras retineret. Polonicum autem, ac Lituanum equitatum, cū in Moscouia astatem & hyemem ex hostico viuat, relinquere vberiores, & intactos agros suos, sique nihil roboris ex hoc bello Reipublice Polonicae decedere. Quod aerarium exhauriatur, id tota re perpensa secus accidere. Quod enim in ocio Poloni nobiles expendunt, id libentius vtiliusque propagandis Reipub. terminis velle eos impendere: cū etiam, qui sumptus in res alias fiunt, ijs in mercatorum externorum cedat vtilitatē; qui verò in ipsos milites vel polonos, aut Lituanos fiunt, hi in propriam domū & Reipublice ipsius vsum cōuertantur. Quod de meo

meo iudicio requirūt, si liberrimus essem iudex, ut res rem confici posse. Sed quando V. Maieft. victorem in hostico habet exitum, nec vult semina ferendi belli restare, nec ire me, quantum mihi efficere liceat, praeter ea, quae fortassis alijs quibusdam auctoritate Pontificis Maximi complari poterunt. Hoc vnum scire me neutrum puti, nisi quae optima esse intellegam, nec eadiudicaturum. Denique Magnum Ducem per suos Legatos Liouoniam promississe, quam si serio promittebat, cur promissum non praestat? Quod nisi serio, sed arte ad tempus eximendum, pollicebatur; neminem, si Deus, quod sincere non agitur, id sincera iustitia puniat. Hic nocturni huius colloquij exitus fuit, mirantibus Legatis, in rationum istarum angustias sic sese fuisse coniectos, ut sanè vix responderint. Interea, cum media nox appeteret, Legati V. Maie. mihi scripserunt, num velim, ut huc ad nos duobus milliariibus procul Zapolskia, venirent: cupere se ordiri hodie tractationem pacis. Qui literas mihi attulerunt, dixere, in agris, si procedamus, utrisque Legatis esse hoc tempore manendum. Quid ipsis Legatis responderim, quos hoc diluculo expecto; cognoscat ex litterarum mearum exemplo, quas ad illos ea ipsa huius noctis hora misi.

Reliquū quod ageretur, accuratè, ac singillatim V. Maieft. significabo, sperans eā mihi sensum animi sui exposituram, si quid erit aliud mihi in Moscouia tentandum, cum illuc, Deo dante, rediero. Deus V. M. omnia faustissima concedat. Ex itinere versus Iamum Zapolskia, die XII. Decembris, 1581.

IOANNI ZAMOSCIO ANTONIVS
Possessum.

QUAE, antequam omnes Legati conuenerunt, mecum iterum egere, cognoscat V. D. M. ex ijs litteris, quas huic adiunctas fasciculo mitto Regi Sereniss. Quae verò postea sunt hoc biduo inter Legatos, me praesente, consecuta, ea pertinet, ad duo capita: quorum alterum spectat ad Plenipotentiam utriusque Legationis; alterum ad ea, quae utriusque Legati hodie proposuerunt. Plenipotentia Moscorum simplicissima visa est, ac praeter Regia satis infirma, de dicam, suspicionis plena. Haec enim verba continet: Misisse Magnum Ducem Legatos suos, ut, pacis statuendae causa, cum Legatis Regijs colloquantur in conuentu; & illas res, esse res Magni Ducis. Auctor igitur fui, ut quas Regi, mihique, per Boltinū Magnus Dux litteras scripserat, ex ipsis

perlegerentur; quibus significabat, Legatos mitti plenissima cum potestate ad omnia transigenda, conficienda. Vbi res diu disceptata est, Regijsque Legati haerent (quod super infirmo fundamento tractatio haec pacis nec niti, neque extrui debebat) dixi, restare duo, quae essent facienda, tum ut coram me de tota re protestarentur; tum ut mihi utraque pars Legatorum exempla suarum Plenipotentiarum traderet: noctem insequentem, re Deo commendanda, & consultanda: denique Legatis Mosci interrogandis accuratius, num aliquam alteram Plenipotentiam solidiorē haberent, me insumpturum. Quod ubi factum est, praesentibusque Regijs Legatis singillatim vnumquemque Moscorum Legatorum quaererem, num semper eiusmodi patentes solitae sint à Magno Duce traditae, idque vellent iureiurando affirmare: Zacharias Viconotarius se id facturū, inquit; qui cū Mosci Secretariae Acta centum annorum legerit, alias nunquam Plenipotentiarum formulas se, quam istas, legisse, affirmavit. Mikita autem notarius, vnus ē Legatis, idem asseruit: quod & postea Romanus Basilij, qui aliquando ante viginti annos ad Sigismundum Augustum fuerat missus: ac denique Demetrius Dux, Legationis Princeps, testatus est, addens, sese ut Christianos Legatos venire ad hoc negotium integerrimè conficiendum; nihil opus fore ad Magnum Ducem aliorum internū ciorum remissione; In litteris Magni Ducis ad Regem, & ad me scriptis, extare suae Plenipotentiae expositionem; Visuros nos, si pax conficiatur, ad effectum omnia deduci. Ego, qui viderem multum teri temporis, nec praesentius aliquod, ipsa protestatione Legatorum Regionum, esse remedium; testatus ipse Moscis, perpetuo illis dedecori hanc rem, si qua subesset calliditas, futuram, quippe, quae innotescere omnibus Principibus Christianis debebat, nisi ad rem veniretur. Nihil enim vel induciarum, quae nondum essent, rationi, vel exercitus deductioni Serenissimo Regi ex hac tractatione perire: quae alioquin, si bonum haberet exitū multa bona parere possent, in irritū caderet, ius Regium apud omnes esset roboratura. Sic Regijs Legatis fatentibus, se Pontificis Max. auctoritate, meoque consilio ita moueri, ut tamen velent, antequam ab hac tractatione discederent, certò sibi, quae de Plenipotentia Mosci pollicebatur, in rem conferri; ad alterū, de quo dixi caput, ventum est.

Ita fuit de Liouonia tota, quae erat in manibus Mosci, petenda, de arcibus superioribus annis captis, de Rege Suetiae Ser. inter conf-

G. . . ditio:

ditiones pacis admittendo. Quæ cum prudenter Palatinus Braslaviensis, ac cum dignitate proposuisset, multaq; vltro citroq; dicta fuissent; Moscis præsertim vrgentibus, neque se posse tota Liouonia cedere, nec verò, si possent, debere Legatos Regios ea reticere, quæ ipsi contrà vellēt Magno Duci reddere, aut tradere, dies integra his colloquijs exempta est: cum Regij Legati respondissent, Arces, quæ ad Pleiscouiam pertinerent quattuor, iam captas, se tradituros, si tota Liouonia cederetur. Tum in eo perstare Mosci, si Regij Legati dicerēt, an reliquas omnes arces à Rege Ser. mo superioribus annis captas reddere possent, se hac nocte cogituros, quid responsuri crastina die essent. Addidi ipse Ser. mum Regem non parum esse traditurum, qui Pleiscouiam, & Nouogardiam, non sine magna spe earum potiēdi, esset relicturus: qui vnà cum Pleiscouienfibus arcibus, triginta miliaria Germanica ditionis Mosci, in quâ hoc anno processum erat, (ab exercitu Regio finibus, vsq; penè Pleiscouiam, propagatis) si exercitus deduceretur, restitutus esset. In qua vberè regione si Cosacis varia loca distribueret, eorumq; quasi Colonij deductis varias arces excitandas traderet, ab ijs perpetuò omnem interiorem Mosci regionem turbatum iri. At, vt Velicolucum, Velisia, & aliæ arces traderentur, id esse pene plus, quâ ipsum, quod Magno Duci Liouoniæ restat in Manib'. Cum ergo Legati Regij discederent, (me eos orante, ne discederent; quod ita factum oportuit) in diem crastinum ea lege huc redituri ad me, vt liquidissimè, quid vnaquæq; Legatorum pars haberet in mandatis, exponeret: detinui Moscos apud me, re cum Legatis Regijs communicata, vt aliquid certi V. M. D. scriberem, quandoquidem nec Mosci Regijs omnino sese volebant aperire, & Regij Moscis testabantur, sibi non esse mandatum, vt arces superioribus annis captas vlla ratione redderent. Cum verò mihi dixissent, Ser. mum Regem iam Vilnæ fortassis esse: Vestræ autem M. D. plenissimam esse relictam harum rerum deliberationem, scribendum de tota re liquidius mihi ad ipsam per certum Tabellariū existimaui.

SCIA T autem me ex ipsis Moscis, qui Regijs Legatis abeuntibus, apud me fuerunt, hæc cognouisse. Magnum Ducē, nempe, illis mandasse, vt nulla ratione arces, superioribus annis captas, Regi Ser. mo relinquerent, si Liouonia tota esset ijs cedendum, hoc est, arcibus, quæ in Mosci ditione sunt. Ac ne Neueliam quidē se R. M. relicturos; de qua difficillimum esse dixi, vt

vnquam Rex ei restituendæ assentiatur. Tum verò me enixè, identidemq; rogauerunt, vt quatuor, sexuè arces, saltem ad titulum in Liouonia retinendum, omnino relinqui Magno Duci procurarē: tum enim me posse pacis spem Regi Ser. mo dare. Denique petierunt à me, vt eorum diligentie, ac quanto studio rem sui Principis agant, Magno ipsorum Duci, non solum scripto, verum etiam ipso in reditu meo, velim testimonium reddere. Quæ si ferid dicunt, vt mihi (nescio, an fallor) verisimile sit, obsecro V. D. M. vt non minorem mihi, quàm Mosci faciūt, adhibeat fidem, quò tota res ad DEI gloriam quàm primum confici possit.

De arcibus autem, quæ superioribus annis captæ sunt, vt aliquæ in Regis potestate maneant, curatur. At verò nisi omnino possent retineri, quæso V. M. D. per sanguinem Christi, ne nimium volendo, cuncta amittamus; præclarissimæque occasio elabatur è manibus, statuendæ Reipublicæ, ac tot Liouoniæ arcium assequendarum, & alia meliora aggrediendæ: Exercitum verò non solum victorem, sed sapientis Imperatoris exercitū in arces Liouonicas sic deducendi, vt Diuinum eò nomen, cultusq; Catholicus, duplici, eum Regiæ M. D. ac V. M. D. laude inferatur. Ceterum, quæ arces in Liouonia à Moscis petantur, ex schedula, quam modò mihi Mosci Legati per Vice-notarium Zachariam miserunt, nocte ad gallicinium inclināte, videbit; quam schedulam mitto, ab eis Ruthenicè scriptam, ad V. M. D. Ad quæ omnia celerrimo, ac planissimo responso opus est, si citò in meliora hyberna exercitum suum cum gloria deduci velit.

SE D est quiddam non magni momenti, de quo V. M. D. rogatā in Domino velim. Andreas Apollonius, post reditum ex Moscouia suam, incidit in febrim, ex eaque isthic in castris, antequàm discederē, sanctissimis omnibus Sacramentis expiatus, ad Christum post meum discessum abiit; adolescens optimè de Repub. meritis, pro quæ ipsa, & pro perhonorifica pacis tractatione, tanto itinere ter confectio, perfunctus. Quodq; igitur ille præmium à R. M. sperabat, id non dubito, opera & studio V. M. D. aliquibus, qui eum proximè consanguinitate contingunt, cum non adeò diuites sint, datum iri. Id quod enixè V. D. M. rogo. Quod si fidum alterum Interpretem Ruthenum, ob reditum in Moscouiam meum, sicut antea scripsi, affequi potero, maximam habebō gratiā V. M. D. quæ nouit, hæc me nō nisi ad Dei gloriā propa-

propagadam, Remque istam publicam, si quo possim officio, cum Diuina gratia de merendam expetere. Hæc verò omnia vti Ser. Regi scio esse mittenda à V. M. D. ita nō dubito, quin me apud ipsam Maieft. R. excusatura sit, si minus alias meas ad has litteras adiunxero. Approperat enim Tabellarius, & hæc satis futura videntur. Deus V. D. M. sua gratia cœlesti impleat. Ex Kiueroua Horca pago, prope Paderouiciū, et Zapolskiam, nocte diei insequentis x v. Decembris. 1581.

STEPHANO POLONIAE
REGI,

Antonius Posseumus.

Q VARTAE hæc sunt litteræ, quas post discessum è castris meum, scribo R. Maieft. V. minus vberes futuras, quod alijs litteris omnia ferè perscripserim, ac præsertim ante triduum ijs, quas Magnifico D. Cancellario scripsi. Quas omnes perueniunt ad manum V. Maieft. puto, antequàm hæc reddantur. Colloquij porrò Legatorum, quod ab huius mensis XIII. vsque in hanc diem quotidie penè apud me est habitum, nondum is fuit exitus qui optandus est. Mosci enim perstant in eo, vt arces, à V. Maieft. superioribus annis captæ (Polocensis, & quæ ad eam attinent, haud penitentur) omnino eorum Magno Duci reddantur. Reliquas Liouoniæ omnes, quæ sunt in potestate Magni Ducis, etsi ita se tradituros afferunt, vt aliquas sibi cupiant retinere, bona tamē spe sum, V. Maieft. deditum iri. Sibi autem (me querente) responderunt mandatum fuisse, nulla vt interposita mora reddant. De Neuelia quantumcunq; difficultatis, ac deinceps de Velisio, Velicoluco, & Zauolocia priuatim illis obiecerim, quod nulla ratione restituendæ credam: nunquam tamen quantalibet industria vsus, potui elicere, vt eas esse V. Maieft. relicturos dicerent: præsertim si arcibus omnibus, quas habent in Liouonia, cesserint. Hæc res fecit, vt Legati V. Maieft. alterum, alterum ego vnà, Tabellarios ad Magnificum D. Cancellarium miserimus, à quo planissimè de V. Maieft. animo certiores fiamus. Quod autē tractationis huius absolutionem vrgent Mosci Legati, quodq; nulla fore opus ad Magnū Ducem remissione, mihi sæpe asseuerauerint, non omnino circuitionis, aut calliditatis signa esse videntur. Sed crastina die, vel perēdie, omnia erunt (Deo dante) liquidiora, quæ forsā, priusquàm hæc isthuc veniāt, à D. Cancellario citatè equis mittentur. Ego huic auxilio discedenti nolui nihil litterarū dare ad V. Maieft. quam Deus omnibus bonis & æterna felicitate cumulet. Ex Kiueroua

Horca, prope Zapolskiam pago, die XVII. Decembris. 1581.

IOANNI BASILII, MAGNO MOSCOVIAE DVCI,

Antonius Posseumus.

SCRIPSI Ser. tuæ ex Biscouicio: postea vnà cum Magnis Legatis tuis huc in Kiuerouam Horcam venimus propè Zapolskiam, cum iam à te Legatorum conuentui assignatum à Cosacis, ita combustum fuisset, vt ne lignum quidē superesset, cui equi alligari possent. Incepimus, Deo adiuuante, de pace agere, in qua licet magna à Magnis Legatis tuis diligentia adhibeatur, vt quàm primum absoluantur, Legatiq; Magni Stephani Regis varias rationes afferant, cur ea, quæ petunt, obtineant, nondum tamen potuit statui aliquid certi. Quod tamen intra biduum, vel triduum spero Dei gratia futurum, nō sine aliqua spe pacis. Tunc verò tuæ Ser. scribam fusius ipseque omnia fidelissimè scripta feram, quæcunque acta sunt: sperans Deū, qui percutit & sanat, ex hoc tam diuturno bello, multò diuturniorem, ac tràquilliozem pacem pariturum, pieratiquè tuæ occasione præbiturum, quò multò latius Imperij tui terminos propages, quàm fortasse nunquā potuisses, nisi ista vexatione Diuina prouidentia ostium tibi ad meliora aperuisset. Ceterum cum Magni Legati tui omne mihi, ac meis in hac vastitate, atq; omnium rerum penuria, humanitatem, ex tuæ Ser. mādato, & benignitate exhibeant, summas tibi pomine Summi Pontificis, & meo gratias ago; petoque tuæ Ser. à Sanctissima Trinitate perpetuam remunerationem, & ad omnia bona felicissimum exitum. Ex Kiueroua Horca pago tuo, propè Zapolskiā, die XVII. Decembris, 1581. media nocte.

IOANNI BASILII, MAGNO MOSCOVIAE DVCI,

Antonius Posseumus.

GEORGIVS Puzik, Tabellarius Serē. tuæ heri huc peruenit, litterasq; mihi reddidit tuas, quibus significabas, epistolam illam tibi meam redditam fuisse, quā per Basilium Zamascium ad te Nouogardiam miseram. Cum verò mihi iubeas, vt firmam inter te, & Stephanum Regem pacem efficiam, cognosces, vt spero, postea, quantoperè in id omnibus viribus, Deo iuuante, intenderim. Iā verò apud me vtriq; Legati Magni tui Stephani Regis tui, quinquies cōuenere, totos integros penè dies singulis tractationibus impendentes: cum quotidie non desinant Legati tui priuatim ad me adire, deq; omnibus ijs ratio-

tionibus agere, quibus cesset Christiani sanguinis effusio. Cum autem triplicem, eumque difficillimum nodum Legati Regis proposuissent, de operam Deo iuvante, ut dissolvatur. Nam Sueciae Rex, quem inter pacis conditiones Summus Pont. & Stephanus Rex cupiebant admittere, cum ab illo Rege nemo conuentui ablegatus esset, nec vero Stephani Regis Legati à Sueciae Rege quodquam in mandatis habere sese respondisset factum est, ut tractandum inter te, & Regem illum, negotium hoc sic differretur, ne tamen pacis confectio impediretur. Accedebat Stephani Regis altera conditio, ut titulo, iureque Liouoniae cederes vniuersae: quod de regi diligenter, ut Regij Legati aut remeio iudicio differrent, aut si nollent, non propterea tamen reliqua pacis tractatio non procederet. Mouebo autem, Deo adspirante, omnem lapidem, ne rebus alijs complanatis, hic nodus aut paci explicandae impedimentum, aut adeo tibi afferat damnum. Sed & tertius reliquus est, isque perdifficilis, in quo versamur, non solum de tota Liouonia, quam nunc obtines, Stephano Regi tradenda, sed de ijs quoque eidem arcibus relinquendis, quas hoc biennio superiore cepit, Velicolucum, Neuelliam, Velisium, Sauolociam. Ac quidem reliquas iam, quae ad Plescouiae ditionem attinent, Chelmaticque arcem, cum eo, qui ad has spectat, agro vniuerso, cuius tractus est multarum leucicarum, tradere Ser. tuae contenti sunt. Veruntamen quod ad illas alias pertinet, cum Legati tui Magni affirmarent, nulla si bi ratione licere absque ijs arcibus pacem facere, nisi ad Poloniam Regni Cancellarium, cui à Stephano Rege, summa de his rebus facultas relicta est, ut Regios Legatos litteris suis vrgeret, ad eas vel omnes, vel aliquas, aut eam saltem arcem restituendam, quae mihi videretur rationibus tuis aptius conuenire. Quod extremum, cum difficillime obtinuissim, se quidem è quatuor illis vnam, pro meo iudicio, reddituros dixerunt, sed ita, ut Sebesium arx in agro Polocensi à te Stephano Regi traderetur, in quo cum persistissent, atque à conueto quasi non amplius redituri discessissent, mihi ad eos hac media nocte, qua haec tuae Ser. scribo, ut nulla ratione ex pago discederent, ubi duabus abhinc leucis commorantur in Zapolschia, verum ad me cras saltem redirent, quod eos quidem propter Summi Pot. auctoritatem spero esse facturos. Et si autem intelligo Satanam, totius boni perturbatoris, antiquissimum esse, ut qui homicida fuit ab initio, is Christianum sanguinem maximè sitiatur: de immensa tamen Christi Iesu bonitate spero eum non praualiturum. Interea ego alterum in castra ad Cancellarium

Regni Poloniae misi tentatum, num aliquam aliam arcem Stephanus Rex redere decreuisset, mihi verò quam planissimè sensum Regis aperiret: ac, si opus esset, ut citatis equis ad Stephanum Regem litterae mitterentur, id fieret; ne amplius in summis hisce ærumnis, quas ipsi passim conspiciamus, populi tui penitus conficerentur. Quod si post triduum, quo is, qui in castra missus est, redibit, & afferet ea, quae Magni Legati tui cupiunt, ac diligenter curant, gratias agemus Deo, in cuius nomine pax fiet. Sin verò absque ijs arcibus Liouoniam tradere tui Legati non poterunt, enitar, quoad eius fieri poterit, ut quemadmodum mihi scribis, responsum à tua Ser. expectetur. Quanquam vereor, quoniam si res longior fiat, Stephanus Rex, qui iam ad nouas copias comparandas Vilnam profectus, quique nouissimè commeatum Rigae vehi in castra propè Plescouiam iussit, ubi viderit Ianuarium, & Februarium menses elabi, spe noui belli nullis, nisi tibi semper iniquioribus conditionibus, pacem amplius nolit. At & Legati eius frequenter obijciunt, plures ab alijs iam Liouoniae arcibus se captas, quas modò tua culpa, cum superiore anno tradere noluisset, assequi nequeant: se verò, si captas à Stephano Rege arcibus omnes tibi reddant, id plus regionis, complecti, quam quidquid eis ex Liouonia traditurus sis. Quamobrem ut tibi (quod semper feci) animum meum ingenuè aperiam, si spe aliquam concipere potuissim, vnam vel alteram quantalascunq; arcem in Liouonia me à Stephano Rege pro te posse obtinere, quibus recta liber tibi ad Liouonicum mare aditus patuisset, eas maluissim, quae omnes penè reliquas illas, quas Stephanus Rex superiore biennio cepit. Ita enim è Liouonia pedem prorsus haud extulisses: praeterque aliquem Liouoniae titulum, Liouonicum littus, fouendae Christianorum Principum, ac praecipuè Summi Pont. amicitiae, externisque mercatoribus, qui tuae sunt ditioni haud inutiles, tibi non fuisset ademptum. Sed quando haec tui Legati tui mihi non indicant, aliquam eiusmodi à te fuisse concessam potestatem, ut ipse hanc rem cum Legatis Stephani Regis tentarem; nempe, an Liouonicam Nouogardiam, quam petis, atque alteram similem (Derpatum excipio, de qua tibi relinquenda nunquam Stephanus Rex, eiusque Senatores quidquam voluerunt audire) tu verò earum loco arcibus, quas Rex cepit, Sauolociam, Velisiam, Neuelliam etiam ipsi Stephano Regi relinqueres: propterea nescio, quid de pace sperem: et si id sincerè testari possum, me usque ad mortem, Deo miserante, laboraturum, ut ea firmissima fiat. Sed & cum Stepha-

phanus Rex Sebesium petat, id si tui Legati dare noluerint, erit certè, ut mihi videor inaudire, perneccesarium, ut eo deleto, ager qui ad eam arcem pertinet, Stephano Regi, si pacem volueris, tradatur. Porro ad haec omnia, petunt Regij Legati, ut rusticis, qui Regi ob belli metum, tantamque stragem iurauerunt, ex tua ditione, ea cum ad te ob arces Plescouienses, siue ob aliquam aliam redibit, omnino parcas. Quod etsi non dubito Ser. tuam facturam, obsecro tamen, ut ei, quod ego hac in re tuo nomine cum Legatis tuis, Stephano Regi spondebo, acquiescas. Quod & ut faceres de captiuis tam Liouonibus, quam alijs, quos idem Stephanus Rex petit, vehemèter opto: cum idem Rex, praeter alios plures, habere se ad Ducentos Moscos nobiles captiuos mihi dixerit, ex quibus iure plus quam Ducenta florenorum millia petere possit. Et sanè ex illorum captiuitate putat accidisse, ut iustas tu copias bellum huc instituire nequeas: cum etiam multos Rex Sueciae ceperit, paucosque ante dies Ioannes Zamoscius alios in paratas equitum insidias ex ipsa Ciuitate Plescouiensi pertraxerit, atque vnam cum Petro Koltovskij in potestatem redegerit. Caput igitur hoc est, me fidelissima sinceritate huic negotio non defuturum. Itaque & tu, cum mihi respondebis, nisi composita pax erit, amplissimam Legatis tuis, mihi que eius statuendae facultatem mitte. Caterum scito, Pontificem Max. Gregorium XIII. te ex animo, ac omni paterni amoris officio salutare. Te verò etiam atque etiam rogo, ut Sacerdos, quem apud te reliqui, mihi de statu suo quam primum scribat, quem tuae pietati cum altero nostro Michaele commendo. Sanctissima Trinitas omnibus te bonis cumulet. Ex Kiue-roua Horca, die XXI. Decembris, 1581.

IOANNI ZAMOSCIO,

Antonius Possennus.

D. Petrouius cum litteris V. D. M. huius mensis Decima nona die scriptis, peruenit ad nos nudiustertius, atque paulo post à Regijs Legatis ad pagum ubi delegerunt hospitium, abductus, redijt heri ad me post meridiem: inquit, se ab ipsis Legatis responso ad V. D. M. accepto, in castra properare: si quid vellem, darem, se rectè redditurum. Miratus sum non nihil, neque mihi chirographum V. D. M. de arcibus Magno Duci in Liouonia relinqueris traditum: nec aliquid communicatum earum rerum fuisse, quas V. D. M. scripsit Legatis, eos in primis esse mecum communicaturos. Itaque cum iidem Regij Legati superuenissent, rationibus ijs adducti, quas D. Petrouius audiuit, tandem chiro-

grapha duo de propere de sinu, mihi que, ad quae mittebantur, reddidit. Tum auditis ijs, quae à Moscis elicueram, meque non medio critere affectum animaduertentes, quod praeter quaedam alia, triduum Mosci Tabellarius non sine leui totius causae incommodo detentus fuisset, antequam Magni Ducis litterae, & ea, quas mihi V. D. M. xij. Decembris scripserat, redderentur, ad pagum suum reuersi sunt, aliquid (ut puto) ad reliquas litteras adiecturi, quas pridie eius diei scripserant. Accertè, quod ignorat medicina, non sanat: neque vnquam peperit aliquid boni mixta suspitione diffusio eorum, qui trepidant, ubi non solum timendum non est, verum adeo, ubi sincerissimam operam non sine fructu experiuntur. Ceterum, quod ad rem attinet, ut illi consilio meo Moscis heri dixerunt, denique nihil de Liouonia sibi agendum amplius esse, nisi prorsus totam redderent: ego verò communi consilio, Moscis Lucum obtulissim: ad Moscum autem cum adiunctas huic epistolae litteras scripsissim, quam primum V. D. M. animum mihi D. Zolkeuius aperuisset: idque propterea fecissim, ne quid morae negotio absoluendo adderetur, quod Legati Mosci arces à Rege captas cum aliquibus Liouoniae arcibus permutandi mandatum habere se, noluerunt vnquam (ut fecere postea) mihi indicare: aduocari eos disculo, quo haec scribo, ad me, quantaque potui industria ostendi, si vnguem tantummodo terrae possem ijs in Liouonia obtinere, debere illos optatissimè arces illas Regi Ser. relinquere Sauolociam, Neuelliam, Velisium, Lucum, me tantum apud Deum, & V. D. M. egisse, ut denique non nihil illis Liouoniae possem offerre. Quod tamen sensim, ac tanquam meo ipsius tantummodo iudicio proponens, neque haec scire, quae ageremus, Regios Legatos dicis: insinuavi, quid mihi videretur ad rem Magni Ducis valde attinere: nempe, ut si Mosci Nouogardiam Liouonicam, & Serenescum obtinerent, ijs de illis arcibus Sauolocia, Velisia, Neuellia, Lucum nil amplius peterent. Denique item Lais adieci, vltimam inquit, haec esse rationem, quam pacis conficiendae cerne rem: itaque aperirent candidissimè animum. Quod si tantam gratiam abnueret, testari me coram Deo, hac ipsa hora, Deum ipsum omnem gratiam in Regis exercitum conuersurum, qui facile, quae Magnus Dux haberet in Liouonia, esset (ut alij iam faciunt) capturus: Plescouiam autè obsessam ad se redacturum, atque in Moscouiam copias inducturum, quae sunt sub signis: Legatos porro Mosci, qui mihi vulnus haud ostendissent, cui medicinam potuissim afferre, rationem effusi sanguinis esse Christo iudici reddituros.

turos. Consternati, atque identidem me rogantes, ut tantisper vellem adhuc paucis eos audire, sese mihi vel iuramento, & crucis osculo nihil celaturos, hac addiderunt. Primò, si eorum singulis Decem capita essent, ea sibi amputatum iri, si quid Principis sui prætergressi fuissent, quod in mandatis non haberent: se mihi hodie suam ostensuros Instructionem fidentissimè. Tria se coram Deo videre, quibus pax, quam vel suo sanguine expetunt, coire possit. Inprimis, si tota prorsus Liuania, quam habent in manibus, cedendum sit, id se illicò, ne spithamam quidem retinentes, facturos; si quas Stephanus Rex arces cepit, Lucum, Velisium, Sauolociam, Neuelliam, cum Plefcouienfibus, Magno Duci restituerit. Si velit hoc Rex; sese, si ipsi Sauolociam, & Lucum atque item Nouogardiam, Liuonicam, & Kerepecium obtineant, cessuros reliqua Liuania, & Neuelliam, atque Velisium Regi relicturos, Sebesium verò habere in mandatis, ut comburatur, si Rex Drissam combusserit: fines verò Plefcouienfes, & Polocenses antiquum in statum redeant. Sic & Derpato, de quo sæpissimè, & efficacissimè me vñserant, cedunt. Nisi Rex his conditionibus assentiat, nullam sibi restare rationem aliam, quam ut ad ipsum Magnum Moscouiæ Ducem scribatur, à quo decem dierum spacio responsum pollicentur. Ad extremum contendere, ut omnino pacis absolutionem procurem. Inter loquendum autem dixere, Serenescum in Sueciæ Regis manibus omninò esse: Lais arcem esse in media Liuania, circumquaque alijs arcibus septum: Kerepecium esse arcem haud munitam, sed tamen audio à D. Petrouio, in potestate esse eam Ducis Magni, Regis Daniæ fratris: de qua restituenda dispiciet, quid effici queat: ut promissum præstemus. Itaque hoc illud est, quod ad hanc usque horam, Deo iuuante, efficere potui. Restat autem, ut quàm planissimè ad omnia, & quàm citissimè V. D. M. nobis rescribat, ac tandem aliquos ex his admoneat, ut vel ferò, & in tempore mecum agant, aut liberaliter ipsimet per se tentent, quæ effici possint. Perij verò à Legatis Mosci, mihi ut sub iureiurando fiderent, num vna arce denique Sauolocia, vel Luco futuri essent contenti, si reliqua fierent, non autem duas illas omnino acciperent: responderunt, se certissimè nequaquam posse esse ea extrema, quæ haberent in mandatis. Itaq; & eadem iterò, ut enixè à V. D. M. contendam, ut ita scribat, ut non restet ambigendi locus, vel de Sebesio (siue ager, necne eius reddatur) siue Drissa, necne comburenda sit. De captiuis, si qui in manibus Regijs superfuierint, qua ratio-

ne illi vel redimendi, vel reddendi sint, de quæ alijs, liberrima, & plenissima Legatis facultas tradatur. Tum de modo restituendarum arcium, aliaque faciendi, quorum hac nocte hanc formulam concepi, ut V. D. M. eam in tempore perpendens, liquidò mihi animum suum aperiat. Offero V. D. M. mea officia, precatus à Diuina bonitate salutem, & omnem felicitatem. Ex Kiueroua Horca, die XXIII. Decembris, 1581.

IOANNI ZAMOSCIO,

Antonius Possennus.

NVNVS tertius scripsimus omnes V. Magnificentia per D. Petrouiū. Et erat meridies, cum hinc Regij Legati discedentes, iudicauerunt haud expedire, ut Moscos alloquerentur, postquam vnam tantum ante horam tertias pacis conditiones à puero V. Magnificentia accepissemus. Dilata igitur in hesternam diem res est, eo cōsilio, ut si quid ex Moscis interim elici potuisset, fieret: heri verò res ipsa liquidius illis declaratur. Vñsus ipse industria, ut Moscorum consilium rescirem, ut quàm minima difficultas conficiendo negotio restaret, scripto (ad vitanda postremo subterfugia) petij ea, de quibus omninò se deliberasse, ac posse conficere dixerant. Cum autem heri manè hæc Regijs Legatis inuissimè, ipsi hodie sese discessuros dixerunt, nec penè, quod aliud dicerent, habere. Quod fieri benè respondi, si quidquid XXII. die huius mensis V. D. M. ad nos scripserat, vel totum, vel ex parte. (sicut polliciti fuerant) Legatis Mosci proposuissent. Cum dicerent Regij Legati, se à mandato Regis pendere, nec ijs conditionibus sese promoueri, quas V. D. M. scripserat, respondi, credere me, à V. D. M. sciri, & sincerissimè proponi Regiam voluntatem: negotium, quod coepimus, nequaquam variationibus posse pertexi. Adieci, me pro certo habere, ipsos, qui iam tertio hæc de rebus ad exquirendam Regis voluntatem, quæ soli V. D. M. perspecta, & credita erat, in castra misissent, conquestos, plenè sibi re ipsa potentiam non fuisse traditam: non posse nò adhibere fidem V. M. uæ sed id vel aliunde (quia nouas se ex castris litteras accepisse dicerent) vel ex seipsis aliquà ob causam id modo cōsiliij in mutatio proposita, siue ad rem, siue ad speciem, cepisse. Quasi hoc causæ conduceret, aut mecum, si Deo placet, esset necessarium: qui si aliud egissem, quàm quod summò conatu promotum est hæcenus, non eò forsan redacta res esset, ut proximam (si vellemus) pacem haberemus. Nisi adhuc altiores in Moscis latebræ sint, quàm quantacunq; circumspectio-

specione vestigare potuerim. Porro non Moscos, sed ipsos Legatos Regios hæcenus mea opera vsos, ut diem de die cum aliqua dignitate ducerent, donec à V. D. M. liquidiora subinde responsa accepissent. Sic denique eos rogans obnixè, ne tantæ rei honorificum exitum impatientia desererent, aut si discedere statuissent, non id toties Moscis, sine effectu comminarentur: qui forsan ea de causa suspicabantur, Regijs licere aliquid, ultra id, quod obtulerant, concedere, dixerunt, meo sese heri vsuros consilio, hodieque Rzouam, & arcem vnam è duabus, Neuellia, & Sauolocia Moscis ad meum arbitrium proposituros, sicut & fecere. At Mosci mirati, Rzouam se iungi à Sauolocia, eamq; diuisionem maiori ostentationi tribuentes, non abnuerunt tamen, ut sententiam meam de alterutra illarum arcium in hodiernum diem (quod Regijs Legatis à me petentibus feci) rejicerem Mosci autem cum mihi Instructionis suæ capita ostendissent, atq; aliarum forsan mitiorum pro Rege conditionum tanquam extremam schedam tradidissent, quidquid voluerunt Legati Regisea de re à me audire, id omne illis retuli. Schedæ verò ipsius exemplum vñ cum eius versione mitto V. D. M. Nunc si à Moscis amplius aliquid extorqueri poterit, quod ego etiam hac nocte (nulla re adhuc de sola Velisia Regi relinquentia illis à me communicata) summo studio tentauim: hodie sciemus, si hodierna tantum dies dissoluendo conuentui restat, ut Legati Regis dixerunt. Qui si vñ vnam arcem vel Nouogardiam Liuonicam Mosco, vel Velisiam à Moscis liberè Regi relinquendam, paci nuncium remittere cogantur: ideo, quò Sereniss. Rex mihi concessit, in Moscouiam alijs de rebus mihi certissimè persuadens, Diuinum oculum multò meliora, quàm nos multò antea prospectissem, alterutri autem Principi (ne dicā vtriq;) ex belli continuatione, immensè fug sapientia, atque iustitiæ vias, facto potius, quàm dicto ostensurum. Itaq; fiat sincerissimè sola eius voluntas, & gloria.

INTEREA verò non mentiar, si dixerò, non nihil me egre sensisse variationes istas, quæ etiam Mosci possint vereri, habere speciem litationis. Sed ut ista minimi momenti sunt, nisi causæ Reip. non medio critere lædatur, facile fero, & feram omnia. Utinam verò fuisset hic V. D. M. vnica die: pacem habuissemus. Ac tamen siue hoc, siue alio tempore (quidquid satanas sanguinis humani litiat, & oblatam Regi præclarissimam occasionem bene merendi, suosque cum ipsa Repub. promouendi ad multò maiora, inuideat) non desinam sperare meliora: licet interea videam, pro vna

arce, quæ alterutri negatur, plures indies in Liuania cadere in alienas manus: reliquis autem consilijs non defuturas graues difficultates.

Quod si pax componi hodie aut cras posset, duo mihi venerant in mentem, alterum ut elimandam pacis conditionum quæ scripto prodire debent, formulam V. D. M. proponeremus, ne quid in ipso rerum exitu moræ interponeretur. Quam quidem formulam cum Regijs Legatis tentauim conferre, sed mirum discedendi desiderium ostenderunt. Quamobrem ut debito meæ conscientia satisfaciam, eam mitto V. M. uæ cum antequam cum Legatis conuenturus sim, dixerit mihi D. Palatinus, ut V. M. scriberem, ad quem puer confestim appropere. Alterum autem est de D. Varsueuicio à V. M. uæ ad Sereniss. Reginam mittendo, qui illam faciat certior, quanta à Sereniss. Rege in hoc conuentu ratio habita sit Sereniss. Sueciæ Regis, atque eam animaret ad scribendum de tota re Sereniss. Sueciæ Regina, tum nomini item Ser. Regis nostri consuleret. Sed & eidem D. Varsueuicio, ut post Suetica ista negocia maturius à Rege, ac Senatu tractata, forsan erit in Sueciam trajiciendū: quod aliquam gratia & auctoritatem eo ab Rege non incommo- dam celeriori expeditioni, conciliaret.

SIN autē pacem haud assecuti fuerimus, videat, si quid mihi in itinere scribere voluerit, in quo meæ fidei satis probata nunquam deero, tum erga Regem Sereniss. tū certè erga V. D. M. cui laetissima futuri anni initia, & progressus exopto. Ex Kiueroua Horca, die XXVI. Decembris, 1581.

IOANNI ZAMOSCIO,

Antonius Possennus.

QUOD mihi in scribendis alijs exciderat hoc erat. Mosci, cum heri ad multam noctem à me sæpissimè, quod antea fecerant, petisissent, ut si nulla pacis alia ratio esset, decem dies, de quibus antea V. Magnificentia scripsi, assequi possent, ut ad Magnum Ducem rescribere possent, ac responsum habere: cumq; eam spem prorsus illis ademissimè, quin verò item adiecissimè, paratos esse equites, qui eos crastina die reducant in Moscouiam, sæpe ingemiscientes, se Deum testari dixerunt, per se non stare, quin plus quàm æquis conditionibus pax coiisset: sperare se, eiusdē patrociniò Virginis Mariæ, ob cuius honorem, & templū ipsam tantum in Liuania Nouogardiam Liuonicam peterent, Deum non minus pro Moscis pugnaturum, quàm ex arce Petzuri fecerat, vbi eadem B. ma Virgo magna habetur in veneratione. Doluisse autē vehe-

menter, magnū eorum Dominum, quodd Derpatum sibi esset restituendum, in quo cum cultum Diuinum instituisset, Vladicam, Poppo, & Archipoppo constituisset, videbat fore, vt statim Lutherani, & alij heretici ibi pedem essent fixuri: & templa, piasque imagines, vt passim fecerant, demolituri. Verū tamen, ne sanguis Christianus funderetur, celsisse Magnum Dominum ei desiderio: sed Deum iustum iudicem, qui aufert, & statuit Regna, esse ista vlturum, in quem causam suam omnino reiecerant: cum tandem non minus futurus esset in armis magnus Dux, quā Stephanus Rex fuisset. Respondi, Stephanum Regem, & V. D. M. plurimosque Polonos esse Catholicos, stare sententiam Regni, ne quid eiusmodi aduersus templa Sanctorumque debitam venerationem consequatur, sed rectiorem adhuc cultum, id est, Catholicum in Liuania esse statuendum. Quācū dixissem, subijt animum meum cogitatio, nū inter pacis conditiones ea inferenda esset, tum ad indicandam mundo Ser. Regis pietatem tum vt milites, in praesidia imponendi, ab eo cohiberentur, quod certe Christianos, atque adeo Ethnicos haud decet. Ceterum, cum illos acriter admone rem, ne sinerent item ipsi vnam ob arcem occasionem sibi adeo commodā elabi, mitius responderunt. Quare in negotium incumbēdum ea ratione, qua scripsi omnino est, ac omnis cunctatio, rebus iam satis cōplanatis, tollenda est.

IOANNI ZAMOSCIO

Antonius Possennus.

D. Thomas reddidit mihi litteras V. D. M. ed iucundiores, quod intellexi Nouogardiae Liuonicae, ceterisque in arcibus non peritum cultum Deo debitum, ac B. mae Virginis venerationem fore cordi V. D. M. cum primū Liuonicae illae arces R. maiest. tradentur. Ceterum de Velisio caput meum Legatis mosci obtuli, vt illam arcem Regi relinquerent, me inquit, vel ipso vitae meae discrimine mosco purgaturum illos, si quid hac in re mandatum Principis sui praetergrederentur. Post multa eod ventum est, vt Velisium integrū maneat Regi: sed, vt Sebelium stet ite integrum magno Duci, nisi Velisium habeant, aut euertatur. Iam cum ego mentem Ser. mi Regis hac de re perspectam nonnunquam habuerim, spero id negotiū nobis non exhibiturum, si alia successerint, vt cras fortassis in nomine Iesu absoluentur. Stet Regi Drissa, Sebelium magno Duci, de quibus, Deo dante, in reditu in moscouiam meo agam, si qua ratione potuero euincere, vt viua voce, rationes illum meae ad vtram-

que arcem solo æquandam permoucant. Quod si pax fiet, illico Porcouienis Palatinus Porcouia, & quinque alij Nouogardia magna, vnius diei, ac noctis spacio, accersentur, vt arces Liuoniae dedant, captas autem à Rege accipiant, datis à V. D. M. fidelibus viris, per quos ista peragantur. Aiunt autem Mosci distare Sebelium Drissa centum Verstis. Si steterisset iis Derpatum, concessuros fuisse, vt Sebelium solo æquaretur. Quod si quid lucis amplioris ad ea, formulamque conditionum, à me missam, à V. D. M. accepissem, aliqua forsā, ad expediendum celerius totum negotium, his litteris addere potuissem. Sed non dubito, quin omnia legatis perscripta sint: Hoc vnum dicam, sperare me de M. ia V. eam iussuram, vt maturè Cosaci, & reliqui illi ad sanguinem fundendum propiores, si cibum, & alia velint, iam à pueris, & innoxijs, nec militariibus hominibus manus abstineant: ne dum putant incutere hosti terrorem, desperationem inferant, laesaque patientia, fiat furor. Quod si V. M. uisum fuerit, vt hinc in castra nobilis aliquis Moscus mittatur, qui, post iuramentum Legatorum sanctam pacem, Plescouien sem Palatinum de tota re, euocato ex ipsa ciuitate aliquo, coram V. D. M. certiore faciat, id forsā rationibus ipsius exercitus non erit incommodum. Cum verò Mosci instent, vt captiui liberaliter omnes tradantur, eaque res ad me à Legatis Regijs relata adhuc habeat difficultatem, quod Mosci diserte, ac planè in litteris velint, sine alia dilatione fieri: videat V. D. M. quid Christianam pietatem deceat. Equidem, puto, praestaret, vt qui sunt in castris captiui, vel mecum venirent, vel certe candide efficeretur, ne aliquid ab militibus abigerentur. Sic fidelius cumulat viatorias Deus ijs, qui fidem sinceriores seruabunt. Ac quidem hoc anni initio conclamata pace, partium V. D. M. esset, vt in die Epiphaniae iam appropinquantis, plurimi ad gratias Deo agendas, Sanctissimumque Sacramentum sumendum adducerentur: vt iam Polonicum Regnum, noui anni & exitus incrementum, maiora benedictionum celestium, percipiat incrementa. Iesus V. D. M. cor, & dexteram Diuinis numeribus ditet. Ex Kiueroua Horca, vltima die Anni, 1581.

STEPHANO POLONIAE
REGI,

Antonius Possennus.

Quas mihi Regia Maiest. V. D. Neuburgo litteras scripsit, eas heri accepi cum non ita multo post, alias à Magno Moscouiae Duce accepissem, quas hac nocte, sic-

MOSCOVIT. REBUS.

sicuti reliquas omnes, (ternas enim hic accepi) Legatis V. Maiest. legēdas misi. Ex ijs autem, quarum exemplum ad V. Maiest. mitto, cognoscer, quantum mihi pergat Principis ille calcar addere, vt pacis compositio nem procurem: quā (nisi aliud later, quod mihi ignotum sit) intra biduum triduum, nec certis conditionibus statuetur, ita vt Maiest. V. Moscus tota, quam habet in manibus, Liuania cedat, Velisium item relinquat, tormentorum partem ijs in arcibus quodā de Polonis captorum restituat; intra octo hebdomadas arces illas omnes Liuonicas dedat, quā in eius potestate sunt; ab ipsaq; Ciuitate Derpatensi incipiat. V. verò Maiest. Lucum, Sauolociam, Neuelliam, Chelmam, quasque Plescouien ses arces superio re anno cepit, cum ijs tormentis, quā erant Mosci, Mosco restituat: exercitum Plescouia deducat, atque ad nouem annos pax vtrinque sit: quamuis hāc sit longior (cū dixi, à Magno Duce litteras accepero) tentaturus sim. Restat nodus de captiuis. Secus enim, quā in castris statutum fuerat, nobisque V. Maiest. dictauerat, Legati Regij dicunt fieri (nouo mandato accepto) oportere. Hodie verò altera, in Legatorū conuentu, Plenipotentia lecta est, quam Moscus misit: admonitus, primam inuallidam esse. Missum est enim hinc ad ipsum Plenipotentiā V. Maiest. exemplum, quod ego tradideram Moscis. Cum verò ex aliarum litterarum exemplo, quas mihi Moscus paucos ante dies misit, sit adhuc V. Maiest. planius intellectura, quod ipsi ex Bisouicio scripseram, propterea non est, quod longius respōdeam litteris V. Maiest. quibus dignatur me vrgeri, vt curem à Mosco, quidquid habet in Liuania, liberè tradi. Exemplum verò nouissimae Plenipotentiā, quam Moscus misit, nisi Magnifici Cancellarij puer, qui in Castra appropinquat, poterit expectare, per alterum isthuc rectā venturum confestim, Deo iuante, mittam. Nunc, quod ad ipsam tantae victoriae absolutionem spectat, fortissimū, & Christiano Regi fidenter proponā. Derpatum primaria ciuitatum Episcopaliū est, quam Deus V. Maiest. tradidit, earum inquam, quā nunquam in Regū Poloniae potestate fuerunt. In ea iam intellexi, quodnam V. M. eis consilium fuit; quasque litteras ad Pont. Max. scripsit: quid-

que mihi identidem dicere dignata est, cū & Episcopum Catholicum, & Collegium, atque eius generis pleraque omnia Derpatum, & alibi statuisset imponi. Id igitur eo erit facilius V. Maiest. quod, è quibus reditibus Vladica, Poppi, atque Archipoppi à Mosco attributis alebantur, ex ijs, cum illi nūc reuocentur in Moscouiam, Diuinus cultus ritè restitui poterit. Verū quoniam N. haeretico ad sua redeūte, nouit Maiest. V. quātum non alteri modo Collegio nostro, sed vniuersae Catholicae religioni impedimentum illatum sit: obsecro V. Maiest. per misericordiam Christi, per quem Reges regnant, vt cum sincerum, neque nutantem Catholicum toti Liuaniae praefecerit, tū arcibus eos praeficiat. à quibus nomen, scilicet, lesiaque Dei non blasphemetur. At verò Derpatum nemo (quod sciam) aptior videatur, quā D. Zebri douius, qui sexennium, magno animo, magnis sumptibus, summa fide Catholica V. Maiest. inseruiuit, praeter eius patris antiquiora erga Rēp. merita. Quē Zebri douium et si in castris noueram, quod Lublini Collegium de Societate nostra cum instituisset, in ipsa pene acie diligentissimè me vrgebat, vt in eam vineā satis incultam operarios quā primū mitti curare: intērius tamē eius pietatem cognoui, cū mihi adhiberetur in hoc itinere comes, & dux; tempore autem huius conuentus fidissimam Reip. ac verè Christianam operam praestitit. Hunc ergo de Christiana nota V. Maiest. commendo, testatus Deum, neminem hac de re mecum esse locutum, priusquam me rem Deo commendante, id mihi ipsi venisset in mētem. Quod si V. Maiest. id effecerit, paxque hāc videbitur non infirmis fundamentis niti, audebo in reditu ex Moscouia meo, rogare V. M. tem R. vt Ill. m. D. Andrē Batoriū paret ad eam v. legationem, vel missionem, quā in castris V. Maiest. scripto, ac voce, pposui. Id enim quantae Dei gloriae, dignitatisque Ill. mi illius Principis, & Liuaniae firmitati futurū sit, non dubito, quin optimè V. M. intelligat. Quam hoc noui anni initio, omnibus Diuinā sapientiae donis augeri percipio, atque à Deo contendo. Ex Kiueroua Horca die S. Epiphaniae ad. uesperalcente.

1582.

ACTA

ACTA IN CONVENTV LEGATORVM SER. mi POLO-

NIAE REGIS STEPHANI, HVIVS NOMINIS PRI-
MI, ET IOANNIS BASILII, MAGNI MOSCOVIAE DVCIS, PRAESENTE

Antonio Posseuino, de Societate IESV, nomine Gregorij XIII. Pont. Max. M. D.

LXXXI. Mense Decembri, in Chiueroua Horca, ad Ianum Zapolsciae, in Moscouia.

VM Antonius Posseuinus cum Stephano Poloniae Rege, & Magno Moscouiae Duce egisset, de mittendis aliquem ad locum Legatis, de pace tractanda, delectus est à Magno Duce Ianus in Zapolscia pagus, Velicoluco viginti miliaribus Germanicis, totidem à Plefcouia distans. Qui pagus cum à Cosacis militibus Regis fuisset antea combustus, alter pagus habendo Conuentui delectus est, duobus indemiliaribus Germanicis, propior Porcouiam, inter Paderouicum, atq; zapolsciam, vocatus ab incolis Chiueroua Horca, quae postrema vox monticulum, sicut altera, id est Chiueroua Nobilis cuiusdam familiam designat.

Ad eundem locum in hospitium Antonij Posseuini conuenere vtriusque principis Legati, die XXI. Decembris M.D. LXXXI. qui dies B. Luciae Virgini, & Martij est sacer.

LEGATORVM Reginum nomina fuerant Ianusius Nicolai Sbaraski palatinus Braslauensis, Albertus Radiuilius Dux in Olika, & Niesvitz. Curiae Regis in Lithuania Marfalcus, & Capitaneus Caunensis, vterque Catholicus, praeterea Michael Haraburda Regis Secretarius, Ruthenae fidei, si fides dicenda sit, quae à fide Catholica aliena est. Hic autem saepe Legatione ad Moscos, & nonnunquam ad Tartaros functus, valebat vsu rerum, filiumque Collegio nostrae Societatis, quod est Vilnae, tradiderat instituendum. Accedebat Christophorus Varfauicius, quem Antonius Posseuinus procurauerat à Rege ad conuentum mitti, tum vt Summo Pontifici satisfaceret, cupienti, vt in ea pacis tractatione Sueciae Regis ratio haberetur: tum, vt idem Christophorus tota re cognita, si deinde appetente Vere in Sueciam mitteretur, de Liouonicis arcibus, eo cum Rege, nomine Poloniae Regis, acturus, non solum ea componeret, quae inter Reges illos controuertuntur, verum etiam Catholicae religionis negotium promoueret vir nobilis, & Catholicus; ac tum ab Antonio Posseuino de toto hoc Suetico religionis negotio diligenter edoctus, tum à Stanislao Varleuicio de Societate IESV, a-

pud Sueciae Reginam iam biennium commorante, eiusdem autem Christophori fratris, docendus.

Moscouiae autem Legatorum nomina fuerant, Dux Demetrius Petri Ieletski, praefectus Casinensis, & aulicus Magni Ducis, Romanus Basilij Olpherius, praefectus Coselnenfis, & aulicus Magni Ducis, ac frater Michaelis Begini; Mikita Bafonka, filius Nicephori Verelczahina, Bafonka, Bafenka, secreta rios Mosci, quem illi Notarium vocant; Zacharias Suiafseua, Vicenotarius.

FECE RAT Sacrum Antonius Posseuinus, atq; aliquos de suo comitatu Sanctissima Eucharistia pauerat, cum illico vtriusque Legati ad eum venere: quibus confedentibus, & altero è duobus interpretibus, quos secum ille in Moscouiam adduxerat, stante, paucis praefatus Antonius de sinceritate, qua in tanto negotio esset agendum, quamque simplici oculo in ipsum Christum esset inspicendum, qui est vera pax nostra, plenipotentiam vtriusque Legationis, siue mandata, quae vocant, procurationis depromi, ac legi fecit. Primi Mosci suam legerunt, cuius verba sunt haec.

PLENIPOTENTIA LEGATORVM Mosci, quae Ruthenice, id est, Moscouice fuit scripta.

DIVINA misericordia & clementia, quae nos praefert in Oriente ex altissimis, quaeque dirigit pedes nostros in viam pacis. Huius ergo Dei nostri in Trinitate adorandi clementia, Nos Magnus Dominus Czarius (siue Rex, aut Imperator) ac Magnus Dux Ioannes Basilij totius Russiae, Volodimeriae, Moscouiae, Nouogardiae, Imperator Calani, & Imperator Astracani, Dominus Plefcouiae, & Magnus Dux Smolenscij, Tueriae, Permiae, Viaticae, Bulgariae, & aliorum locorum, ac Dominus haereditarius terrae Liouoniae, Stephano Dei gratia, Regi Poloniae, ac Magno Duci Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Samogitiae, Masouiae, Principi Transsylvanicae, & aliorum locorum, misimus Legatos nostros Magnos, aulicum nostrum, & Praefectum Casinensem Ducem Demetrium Petri Ieletzki, aulicum nostrum & Praefectum Coselnensem Romanum Basilij Olpherium, & Notarium nostrum Mikitam

REGIS POLONIAE ET MOSCO. DVCIS.

Mikitam Bafenka, filium Nicephori Verelczahina, & Vicenotarium nostrum Zachariam Suiafseua, ad conuentum pacis statuendae gratia, cum Legatis tuis loqui. Et quaecunque illi incipient de rebus nostris dicere cum tuis Legatis in conuentu, ea res nostrae sunt. Scriptum in Dominio nostro, in aula Slobodae arcis, Anno à creato mundo Septimo millesimo, Nongentesimo, Mense Nouembri, Indictione Decima, Dominij nostri 47. & imperiorum nostrorum Rosensij 35, Casanensis 29, Astracanensis 28.

Cum haec Plenipotentia fuisset perlecta, visa est infirma, nec sine iusta suspitione fuere Legati Regij, qui propterea, quas Moscus ad Poloniae Regem in castra per Zachariam Boltinum literas miserat, legi iusserunt. His significabatur, non defuturum Moscum, quin Legatos, cum integra potestate omnia transigendi, quemadmodum de Mosco Antonius Posseuinus quaesierat, esset misurus. Tum Antoni litteras item, quas iam per eundem Boltinum, tum per Andream Apollonium Moscouiae de re scriberat, cum legi iussisset, eodem illae tenore, quo Regiae, inuenta sunt. Praeterea, quod Plenipotentiae Mosci infirmitas dilucidius agnosceretur, Plenipotentia Regis à Michaeli Haraburda perlecta est, cuius verba haec sunt.

PLENIPOTENTIA REGIS POLONIAE, quae Polonice fuit scripta, vtroque signo Poloniae Regis, & Lithuaniae Ducatus, obfignata.

NOs Magnus Dominus Stephanus, Dei gratia Rex Poloniae, Magnus Dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Samogitiae, Masouiae, Liouoniae, Princeps Transsylvanicae, & aliorum locorum. Notum facimus, his litteris, Magnum Dominum Ioannem Basilij, Dei gratia Dominum Russiae, & Magnum Ducem Volodimeriae, Moscouiae, Nouogardiae, Casani, Astracani, Plefcouiae, Tueriae, Iueriae, Permiae, Viaticae, Bulgariae, & aliorum locorum scripsisse nobis per tabellarium suum Zachariam Boltinum, significando, à Legato Sanctissimi Pastoris Gregorij XIII. Pontificis Max. Romani, Reuerendo Antonio Posseuino scriptum ad se nomine Domini sui, hortante Sanctissimae Apostolicae ac pastoralis Sedis auctoritate ad concordiam & pacificationem inter vtrumque nostrum; utque ex vtraque parte Legatos vnud locum mitteremus, qui, eodem Summi Pontificis Legato praesente, pacem inter nos possint constituere. Iuxta quas Legati Pontificis literas, Magnus Dux Legatos suos ad locum certum mittit inter Porcouiam, & Saulociam, via

Velicolucensi à Porcouia ad Ianum Zapolsciae. Ideo & nos, sanguinis Christiani effusionem nolentes videre, misimus ad eundem locum Ianum Zapolsciae Legatos nostros, Palatinum Braslauensem, Capitaneum Kremenecensem, & Pinscensem, Ducem Ianusium Nicolai Sbaraski; & Marfalcum nostrum aule Magni Ducatus Lithuaniae, Capitaneum Caunensem, Dominum Albertum Radiuilium, Ducem in Olika, & in Niesvitz; & Notarium nostrum Magni Ducatus Lithuaniae Michaellem Haraburdam. Ac dedimus illis & his litteris nostris plenipotentiam, vt conuenientes cum Legatis Magni Ducis Moscouiae, inter nos, & Magnum Ducem Moscouiae, & Dominia nostra de amicitia & concordia colloquantur, & res constitutas litteris, ac iuramentis suis coram Legato Reuerendo Posseuino confirment, & ad effectum, certamque confectionem, & constitutionem suam adducant. Quae omnia sumus admisiuri, contentique futuri, & inuiolabiliter praestituri, quae admodum iuxta Senatorum nostrorum consilium, qui eo tempore apud nos fuerunt, Regni Poloniae, ac Magni Ducatus Lithuaniae, verbo nostro Regio pollicemur, & promittimus etiam pro Successoribus nostris in istis Dominij, totaque Repub. haec omnia iuxta constitutionem, & litteras Legatorum nostrorum firmè, inuiolabiliterque nos praestituros. Cum autem ad nos Magnus Moscouiae Dux Legatos suos allegabit, tum nos Legatorum nostrorum litteris nomen nostrum Regium adscribere, ac signo nostro obfignare, Regioque iureiurando confirmare, easdemque litteras cum ipsidem Legatis ad magnum Moscouiae Ducem remittere debemus. Eodem modo erga nos, & Successores nostros, atque erga nostra Dominia Magnus Moscouiae Dux, Successores, atque illius Dominia se gerere debet. Propterea memoratis Legatis nostris hasce litteras nostras manu Regia nostra subscripserat, & obfignatas Sigillis nostris Maiestatis Regni Poloniae, & Magni Ducatus Lithuaniae dedimus. Datum in castris nostris ad Plefcouiam, Anno Domini 1581. mensis Nouembris die XXX. Regni verò nostri anno Sexto.

Quae omnia cum essent perlecta, Legati Regij acriter urgebant, vt Mosci pleniora mandata depromerent, ac scirent, sese super fundameto tam infirmo reliquam tractationem non extructuros: atque ad id Instructionis suae caput ea de re adhuc perlegerunt. Mosci autem excusare se, quod is Magnorum Moscouiae Ducum scribendarum Plenipotentiarum mos semper fuerit, quodque litteris Magni Ducis ad Regem, & ad

& ad Antonium Posseuinum scriptis satis in- cligi poterat, sibi plenam potestatem ad omnia conficienda tributā fuisse. Addi- dere, cum res ipsæ de quibus esset agendū, statim essent ad effectum adducendæ, fru- stra Regios de plenipotentiæ verbis queri, quam re ipsa, & facto ipsi Mosci essent præ- stituri.

Cum lites ex litibus sererentur, nec præses aliquod remedium cerneretur, Antonius Posseuinus Regios monuit, vt ea de repro- testationem facerent; sic enim se eam esse admissurum. Deinde vt in diem sequentē quæstio illa sic differretur, vt tamen nocte ea, quæ primæ diei Sessionem consequeba- tur, vtrique Legati suarum Plenipotentiarū exempla consensim ad se mitteret; se deo re- cōmendanda, Moscis priuatim alloquen- dis, si quam alterā Plenipotentia haberent, examinandisque ipsarum Plenipotentia- rum exemplis impensurum. Quod cum factum esset, neque Mosci aliam haberent Plenipotentiam, die sequenti Legatis v- trisque sic locutus est.

*DIE XIII. DECEMBRIS SE-
cunda Legatorum sessio.*

QVANDO QUIDEM Mosci Legati nullam se aliam habere Plenipoten- tiam dicunt, nec credendum sit, Magnum Ducem non agere sincerē, quippe qui sciat fore, vt vniuersus hic tractationis contex- tus Deo, ac Christianis omnibus innotes- cat; dicant, num iurabunt, scire sese alias Plenipotentiarum formulas hisce de rebus à Magnis Moscouiæ Ducibus scribi solitas esse, Cumq; ab extremo, qui erat Zacharias Vicenotarius, fuisset interrogationem or- fus, se ille iuraturum respondit; qui cum Acta Mosci Secretariæ ad centum annos legisset, nunquam se alias formulas legisse dixit. Quod cum postea singillatim reliqui assererent, adiecit Romanus Basilij, se ante XX. annos ad Sigismundum Augustū Re- gem Internuncium venisse, pacēque quin- quennij deinde (eiusmodi litteris patenti- bus à Mosco Magnis Legatis traditis) fuisse consecutam. Quærenti autem Antonio de Michaele Haraburda, num aliquam ea- rum formularum, vel litterarum vnquam vidisset (expediuisse enim, vt eiusmodi ali- quid Magni Ducatus Lituaniæ Secretarius fecum attulisset) cum Haraburda respōdis- set, nunquam talibus tractationibus, qualis erat hæc, se interfuisse, nec proinde Pleni- potētiās vidisse: interrogauit Regios An- tonius, num quid aliud vellent dicere, an- tequam, ipse, quid sentiret, exponeret. Per- stare se quidem in incepto dixerunt, sed au- thoritate Pontificis Max. moueri, vt & tra- ctationem inchoaret, ac verò potestaretur,

se prius hinc non esse discessuros, quam res ipsæ, quas Mosci essent præstaturi, efficeren- tur. Antonius autem, Cum, inquit, nihil alterutri parti ex hac tractatione pereat, q̄ si in rem conferatur, maxima bona paritu- ra sit; sin dolo malo fiat; in eos perpetuo cū dedecore sit casura, qui erunt in noxa: ac proinde alterutrius Principis sinceriores agendi rationem maximē sit roboratura, ad rem ipsam iudico esse veniendum, sic, ne ipsa actio iuri alicuius Regionum Legato- rum (quod ad Plenipotentiam attinet) pos- sit esse damno. Interea verò Legati Mosci sciant à Christianis alijs Principibus nullas eiusmodi formulas Plenipotentiarum so- litas esse conscribi. Tū conuersus ad Le- gatos Regios, cum eos admonuisset, vt co- gitarent, num cum in Iamo Zapolski pacis ista tractatio haud fiebat, præbitura fuis- set alicuius turbationis materiam; alterq; ex Legatis Albertus Radiuilius respondit, nihil inde oriri posse quæstionis, quin & eodem in pago Iamo pacem posse conti- ci, aut promulgari dixisset, perrexit Anto- nius: Quando ad victores pertinet legem victis imponere, poterunt Regij Legati cō- ditiones pacis, quam Mosci iam tertio per tres Legationes petierunt, primò propone- re. Ad ea Palatinus Braslauensis (gratij actis Summo Pontifici, atque Antonio, quem eius Sanctitas miserat, quod labo- rem hunc pacificandi vtriusque Principis tam paternum suscepisset) Liunioniam to- tam, eam scilicet, quæ in manu esset Mosci, disertē, & grauius petijt, quæ nisi concede retur, ne utiquam se progressuros, nec adeo reliquæ tractationi interfuturos.

Cum Mosci nimium hoc esse dicerent, multaque inter se fererent, quibus Regijs per- suaderent, ne sanguis funderetur, & fie- ret æqualitas, si vellent, vt vera pax, frater- nitasque consequeretur ad earum autem Liunioniæ Arcium numerum, quas per An- tonium Posseuinum se traditurum Ma- gnus Dux tres ante mēses promiserat, Go- uitiam addidissent: ad eaque omnia rursus Palatinus commodē respondisset: Legati Mosci vtriserunt, vt Regij item dicerent, ec- quid sese Magno Duci daturus haberent in mandatis. Moscum enim petere Plefcoui- enses Arces, ac reliquas, quæ superioribus annis à Stephano Rege fuerāt captæ, Lucū, Velisiam, Sauolociam, Neuelliam, Chel- mam, & si quæ essent eiusmodi aliæ.

REGII se multum dare dixerūt, qui cer- tam spem Plefcouiæ, ac Nouogardiæ poti- undē essent relicturi: qui 40. millaria di- tionis Mosci, quam hoc anno occupassent, in ditionē Magni Moscouiæ Ducis redire permitterent: qui victorem essent exerci- tum deducturi: qui tot sumptus fecissent, cum

cum Moscus, quæ per suos Legatos Vilnæ promississet, non præstiterit, ac tamen ipsi Quatuor arces Plefcouienfes se Mosco re- stitutos pollicerentur.

CONTRA Mosci, nisi de reliquis arci- bus in Liunionia Mosco relinquēdis agatur, nihil effici posse: tot Liunioniæ arces non pa- rum constitisse Magno Duci, vt gratis eas dedat: Plefcouiam ita esse munitam, vt Regij erant experti, qui si arces illas alias expugnassent, istam nondum cepisse, nec adeo posthac (vt neque alias) expugnatu- ros. Quæ cum varijs colloquijs totam pe- nē diē vici; ad noctē adduxissent, instarent a utem Regij, vt Antonius illos prorsus in castra, vel ad Regem vellet dimittere, post quam Mosci de Liunionia tradēda nihil cer- ti aperirent: id verò quoque studio Regij fa- cerent, vt negotium citius conficeretur, se quidem (ait Antonius) illos nocte dimitte- re, verum ita, vt omnino postridiē manē redirent, quemadmodum factum est.

*DIEI XV. DECEMBRIS SES-
sio Legatorum tertia.*

Cum Regij Legati ex eo Zapolskiæ pa- go aduenissent, in quo duobus circi- ter Leucis à Chiueroua Horca commora- bantur, Mosci item statim, quia in Chiue- roua manebant, adfuissent, tota penē dies tribus capitibus rerum agendis insumpta est. Proposuisse non sine querela Regij, Moscos tempus eximere, ne Liunioniam totam traderent. Adiecerunt petere se, vt Magnus Dux titulo, iureq; Liunioniæ cede- ret: denique, vt Sueciæ Rex inter pacis con- ditiones adnumeraretur. Tū dixerunt, se præterea, quæ de Plefcouienfibus arcibus, Mosciq; ditione hoc anno occupata promi- sissent, Chelmam item arcē, superiore an- no captam, reddituros, satis autem multū hoc esse, cum Regi Poloniae plures Liuo- niæ arces, quas alij cepissent, ista Magni Du- cis cunctatione, decessissent. Ceterum ha- bere se in mandatis à Rege, vt quàm citissi- mē tractationem istam absoluant: se An- tonio Posseuino protestari, diuturniores moras pati non posse, quibus etiam omni- nō vltra triduum, vel quadriduum eo in loco non sit commorandum.

At ea Legati Magni Ducis cum plera- que respondissent, quæ superioribus dieb; de æquitate seruanda, de elatione animi vi- tanda, de quæ sanguinis effusione declinan- da dixissent, quodq; Regij visuri deniq; es- sent, super quos tantus sanguis esset casu- rus. De Sueciæ autem Rege se nihil habe- re in mandatis, quod agerent; eum, si velit ad Magnum Ducem mittere de pace Lega- tos, non frustra missurum. Haraburda au- tem, qui vnā cum Hornostaio quodam in

Legatione ad Magnū Ducem iuerat, cū nil præter illa, quæ habuisset in mādatis egis- set; cogitandū esse sibi quoque Magni Ducis Legatis, intra fines muneris sibi præscripti manendum, Liunioniæ igitur arces Regijs promiserunt, Pernauiam, Paidanū, Koriti- num, Huntetz, kurslouum, Porcholiā.

Se v cū Regij totius Liunioniæ restitutio- nem, tituliq; & iuris ipsius cessionē iterum vrgerent, Antonius Posseuinus, qui antea nouerat, Legatis Regijs eam nō fuisse ple- nissimā facultatē traditam, de arcibus à Re- ge captis restituendis, quæ videbatur fuisse peropportuna, quāq; Antonius, antequā de castris discederet, à Rege petierat, vtrisque aut Legatis de Sueciæ Rege, ac de iuris & ti- tuli Liunioniæ cessione, suæ essent rationes, precatus Legatos per Christi sanguinē, per- que id, q̄ erga Sanctam Apostolicā Sedem obsequium ostendebant, vt in tanta re ni- hil præcipitis deliberationis adhiberetur: petijt, num tantisper ijs de rebus sibi cogi- tare liceret, dum ad rem aptius, atq; ad pa- cis solidioris cōpositionem expeditius pos- set respondere. Cui cū annuissent, tum ille, crastina dies Sessione vacabit. De Liunionia verò tota reddenda, cum Magni Ducis Le- gati iam sex alias arces obtulerint, dicant autem Regij, nil se aliud dicturos, nisi ar- ces reliquas tradant; cūq; vtrique non satis se aperiant: suas excutiant Instructiones, & videant, quid, & quantum possint præsta- re, vt ad sequentem sessionem parati, ac si- ne vlla tergiversatione ab eo, quod acquisi- tum est, accedant.

DISCEDENTIBVS Regijs, cum Ma- gni Ducis Legati ad multā noctem (quod sæpè faciebant) apud Antoniū mansissent, deq; Liunionia quid in mandatis haberent, liquidius, ac fidenter ei roganti (quantum ad pacē citius faciendā expediret) aperuif- sent, data ei facultate, vt ad Ioannē Zamos- cium Regni Poloniae supremum Cancellā- rium, & generalē Capitaneum de tota re citatis equis perscriberet, cui integerrimā rei conficiendæ potestatem Rex tradi- disset, missa eadem nocte literæ sunt in ca- stra: ad quas cū tardiū responsum perue- nisset (quadrimum enim effluxit) mul- tum fuit Antonio, quod ageret in eximen- da Moscis suspitione de Regijs, hisque vix excusandis, quod qui scripto plenissimam se potestatem ad omnia habere dixissent, inde plenior Moscorum esse illa videre- tur, quæ paucioribus verbis esset compræ- hensa. Biduo itaque dilato, cum Regios monuisset Antonius, vt colloquio inter- essent, in quo saltem de Rege Sueciæ agi posset, die 17. omnes apud eundem de mo- reconuenerunt.

DIEI XVIII. DECEM-
bris Sessio quarta.

ANTONIUS Posseuinus, cui à Legatis ad cogitandum delata res erat, fateri se, inquit, maioris id esse momenti, quam fortasse putaretur, quòd de Sueciæ Rege, deq; cessione tituli, iurisq; Liunionæ petebatur à Regijs. Et à Pontifice quidem Max. se habuisse in mandatis, vt ea de re Sueciæ Regis, tanquam Sanctæ Sedis amici, ageret: quod quidem Stariciæ cum Magno Duce tam eius Sanctit. quam Stephani Regis nomine quinquies diligenter egisset, nec Magno Duci displicuisse, vt in Sueciam (quemadmodum fecerat) literas de tota re mitteret. Nūc videri sibi Stephanum Regem nulla ratione posse istud officium pro affine, ac fratre suo deferere; cum etiam occasionibus futuri belli præcidentis, valde id esset commodaturum. Proinde si quid Magni Ducis Legati haberent, quod responderent, se, priusquam aliud aliquid diceret, libenter auditurum.

Mosci responderunt, se nihil (vt dixerant) à magno Duce ea de re in mandatis habuisse, id autem per Legatos Suecos agi posse: quærere verò se de Regijs, num haberent à Sueciæ Rege Plenipotentiam vllam. Quòd cum negassent, Quid (aiunt) igitur vultis agi de negotio hoc, in quo etiã nobis aliquid agere licuisset, nihil tamen foli di confici posset, præsertim quòd & alia inter nostrum magnum Dominum, ac Sueciæ Regem controuertuntur? Nam præter Liunionæ arces, Coreliamq; & Iuanohorod, Iamam, ac forsã alia, hoc biennio occupauit. Tūc Antonius Regiorum erga Sueciæ Regem studio commendato, Moscorum item responso audito, cui nō facile poterat Regij respondere, id vnum restare dixit, vt tempus saltē intercederet, quo inter Sueciæ Regē, & magnum Ducem per Legatos (si ij noluisset) inuicē agi de tota re posset. Cū verò mosci ad ea nihil respondissent, quippē quibus neque hoc fuisset à magno Duce mandatum, ad alia vt progressus fieret (ijs modò negocijs omisiss) vnanimē omnes Legati consenserunt. Atq; eò magis Regij, quod in mandatis habuerant, ne si Sueci excluderetur, propterea à pace facienda desisterent. Cū verò de titulo & iure Liunionæ tradendo, Mosci Legati dicerent, se nihil prorsus habere, quod agerent nec videri æquum, vt ex Liunia prorsus eorum Princeps eijceretur; nec dū verò à castris aduenissent à Zamoscio literas, quas Antonius, Legatūque Regij expectabant; vt de primario negotio aliquid statuerent, finis ei Sessioni impositus est.

DIEI XX. DECEMBRIS
V. Sessio.

CVM post superiorem Sessionem, Stanislaus Zolkeuium Palatini Belzen- sis filium, & consanguineum suum Zamoscium ad Antonium cum literis credititijs misisset, perque eundem significasset, ob bonū pacis posse magni Ducis Legatis traditū Nouogardiam Liunionicam, duasque alias Liunionæ arces, quibus versus Naruam, & mare moscis liber aditus pateret, dū arces à Rege captas, Velicolucum, Zauolociam, Neuelam, Velisiam in Regis potestate sine rent. Quin item Velicolucū restitui posse (nisi omninò secus fieri pax posset) dū tamen nihil in Liunia daretur moscis; sperare enim se, quamuis ea de re mandatum à Rege non haberet, Ordinibus tamen, ac Regi id omne probatum iri. Antonius nō uo hoc consilio non mediocriter sollicitus fuit, tum quia Zamoscium chirographum nullum miserat, quo chirographo (cū se rē ad Antonij fidem, atque iudiciū, vt dicebat Zolkeuius, ea vel arcium in Liunia traditio, vel restitutio Velicoluci referretur) aut ritē in rem cōferri negotium posset, vel si Regno Polonia aliquando istius rei reddenda ratio fuisset, id liquidò fieri posset. Quòd si postea id consiliū aut mutatum (quod non semel alijs in rebus Antonius erat expertus) aut à Regijs Legatis fuisset non leues ob causas impeditum (neque enim sibi quicquam à Rege ea de re præscriptum esse dicebant) Antonius inani promisso lactasse, aut adeò decepsisse magni Ducis Legatos videretur; quod quidem Diuino in moscouia cultui promouēdo admodum esset incommodaturum. Accedebat iterata sēpissimē à Rege petitio vniuersæ Liunionæ, cuius ne spithama quidem cedere posset, licet vellet. Ad quod Decreto ordinum Regni, & iurciurando Regem teneri, cū alias, tūc disertissimē Regijs Legatis identidem dictum fuit.

Ac Antonius quidem à Rege, Zamoscioque paucos ante dies per literas petierat, num si tota Liunia moscus cedere nollet, sibi in moscouiam redituro procurandum esset, vt magni Ducis Legati Varfauiam ad futura martij mensis Comitia venirent: sic enim rectius ab Ordinibus Regni aut ei Decreto posse derogari (quatenus Liunionē non nihil magno Duci concederetur) aut si è Repub. iudicaretur, vt in belli continuandi proposito persisteretur, tū Legati mosci, consensum Regni ipsis oculis cernentes, facilius ad propositas pacis conditiones descenderent; hyeme interim bellici negocij inchoati persecutionem haud eximēte.

Verum

Verum Zamoscium literas idibus Decembris dedit, & eadem ipsa die per alterum tabellarium redditas; quæ idem Zolkeuius cum breuibus illis alteris credititijs venerat à castris, Antonio scripsit, nihil opus esse, vt de mutando Decreto ageretur. Stare enim Regis, & Ordinum sententiam: si nolit Moscus assentiri toti Liunionæ tradendæ, rem armis esse decernendam. Itaque tota re cum Legatis Regijs communicata, hi iudicauerunt, à se de Liunionæ arcibus nihil agi, atque adeò omninò proponi debere: Legatos enim Mosci, quibus satis erat persuasum, Stephanum Regē integram Liunionam velle, quicq; iam non minima præbuerant argumenta eius restituendæ, in spē venturos, alia quoq; magno Duci à Stephano Rege relicta iri; resq; Regias proinde peiore esse in statu, quā antea. Vnde pacis cōpositio extrahi posset, præterquā quòd, cū eas arces voce tantum Zolkeuij Zamoscium offerret, tutum Regijs non esset, vt eas nomine Regis Mosco pollicerentur. Itaque cū Zamoscio rescribendum esse existimassent, Antonius quoq; sequentes literas ad eum misit: multa, quæ maximē ad celerem, & honorificam pacis cōfectionē spectabant, si ad rem, non amissa tanta occasione, veniretur, per eundem Zolkeuium significans, quæ literis non erant committenda. Sic igitur Sessionis illius pars priuatæ huic tractationi, antequam Legati Mosci aduocarentur, extracta est.

EPISTOLA IO. ZAMOSCII, SV-
premi Cancellarij Regni Poloniae, &
generalis Capitanei, ad An-
tonium Posseuinum.

QVAE D. Vestra de eruptione Moscorum, deque illorum castigatione scripti, vera sunt. Quæ verò de indicio Petri Koltovvski verè scripta significatur, vera vt sint, magis opto, quàm arbitror. Nam nisi pax coibit, hostem ego quæram, nili me ipse quesierit. Sed hæc satis. Literas D. Vestra summa celeritate mitto ad Regiā Maiestatem. Frustra tamen, vt ego iudico, de cedendo aliqua Liunionæ parte in Comitij deliberaretur. Nemo enim patriæ benè in futurum prospiciens, vel in Conuentu etiam ipso Regni, de ea decedere suadebit; re iam ad extremum adducta, vt aut nobis cum hostis pugnare necesse habeat, aut de hac vrbe periclitari, & vnà de tota Liunia, occupante etiam illam altera ex parte Sueco; Album lapidem oppugnante; premente Pernauiam, & Felinum; ita vt vix illa iam Moscus non amiserit, sed de Derpato saltem laborare videatur. Ordines verò quid? Vel ad educendum in posterum militē plus sumptuum impenderet,

quàm in hunc deductum iam, & in supplementum inde vel ad Augusti. At quæ interim tentari possunt? Hostis vero intructus omni apparatu ex commercijs marinis, quā erit postea potenter? Audio illos bonos Legatos Moscorum cunctari. Si expectant nouam informationem, iam illam habebunt per tabellarium hunc, quem eo iussi deduci. Quàm grauius vero rem gerentem? Cū diceret ire se Porchouiam, & inde Zapolsciam cum literis ad D. Vestram, iam tamen tandem verius Pleiscouiam, deflectens de itinere Porchouientis, cū ductores Nouogardia haberet, processerat, vt octo saltem milliaribus à Pleiscouia abesset, noctuque, non die, iter faceret, & cū in nostros incidisset, & in viam Porchouiesem reduceretur, vnum ex iuis, dato illi equo, sub cuius sella ad Legatos à Principe insutas literas habebat, fugere iussit, inde etiam alios tres comites contra fidem datam fugere iusserit. Hæc certe inquirenda & dijudicanda diligenter erant prius, quā p nuncio, non pro perduelle haberetur. Veruntamen apud me vel vmbra Iuris gentium plus valuit. Itaque vel adnibitis ductoribus, à me ad locum contentus mittitur. Ex nouis istis literis, quas auert, & præsertim tam diligenter occultatis, credo quòd ad exitum quemuis isti tractatus facilius deducuntur. Apollonius iam felicior quā nos vitam viuunt. Scriba Rusticum vnum tantum in castris habeo. Commendo me fauori D. Vestra. Datum ex castris ad Pleiscouiam, die xij. Decembris. Anno Domini, 1581.

ALIA EPISTOLA ZAMOSCII SV-
premi Cancellarij Regni Poloniae, & ge-
neralis Capitanei ad An-
tonium Posseuinum.

MITTO ad D. Vestram consanguineum meum D. Stanislaum Zolkievski, Palatini Belsensis filium. Lxco D. Vestra de eo, quod à me scire vult, cognoscet. Ei verò non solum dicenti fidem adhibere debet, sed etiam, si quæ cum illo communicabit, prorsus tacita fore pro certo contidat. Hoc illi ita prorsus futurum esse spondeo. Commendo me D. Vestra. Datum ex castris ad Pleiscouiam, die 17. Decembris. Anno 1581.

ANTONII POSSEVINI RESPON-
sio ad eundem Io. Zamoscium.

HAC ipsa die binas à V. D. Mag. literas accepi, alteras ab eo, qui tabellarium ad me Magni Ducis adduxit, commoratum in itinere, seu alibi, integros octo dies, alteras à D. Stanislaio Zolkievski cōsanguineo V. Magnific. qui ea, quæ Legatis Regijs, ac mihi videtur expedire, fusiùs

H 2 referat.

referat. Ad quæ si V. Magnifici. scriptum, chirographo, lignoq; suo obliatum, nobis miserit, progrediemur in incepto, nõ sine spe perhonorificæ pacis. Sin minus, in optimam partem accipiet, quicquid erit deliberandum à nobis, cū etiam nobis ratio reddenda sit actionum nostrarū Reipub. isti, Pontifici Max. magno ipsi Moscoviæ Ducis, ceterisq; forsā Principibus: ne quid dicā de nostro ordine, cuius tot certè pignora, & obfides habet Polonia, ut etiā ipsi, eorūq; bono nomini maximè consulendū sit.

Porro scio V. Magnifici. pro sua perspicaci prudentia, optimè iam intellexisse, quantoperè expediebat, ut quā instructionem manu sua scriptam Legatis Rex pollicitus fuerat, ea ut ipsi traderetur; sic verò reliqua discuterentur, ut hoc rigidissimo tempore tanti boni confectio nulla cū statione inturbaretur. Meam fidē probari V. Magnifici. sic gaudeo, ut sperem, nõquam illi iure improbatum iri. Iesvs dextera, & cor V. M. Illustrissimæ celestis præsidio muniat. Ex Kiueroua Horca, die XX. Decembris, nocte, 1581.

Porro euocati ad conuentum Mosci, grauissimè conquesti sunt (id quod sæpè alijs quoq; in rebus fecerant) quod in ipsa pacis tractatione tanquam captiui tenebantur; sanguis passim funderetur; sibi bona, hominesq; raperentur: quodq; magni Ducis tabellarius, qui literas ad Antonium, & ad eos attulisset, in castra ductus: eius verò comites passim interfecti; itineris autē ductoris eorum, rustici cuiusdam, lateribus (ut solent) faces ad confessiones extorquendam admotæ fuissent: deinde, cū e castris huc ad Antonium recta à Zamoscio missus & scriberetur, & diceretur, triiduum tamen apud Præfectum equitum Zebridouium valde nobilem, ac probum, & fortem Polonum, mandato Legatorum Regionum, fuisse detentum: denique post tot dies, literas magni Ducis vix redditas esse. Itaq; cū nunquam se ad conuentum ex Moscouia venturos fuisse dicerent, nisi Pontificis Max. eiusq; quem miserat, Antonij fidei magnus Dux credidisset, cupere se aiebant potius discedere, quàm ista indignitate, hostilibusq; modis rem amplius agere. Cū autem Regij rem excusare, rationesq; eas afferre inceptissent, quas Zamoscus ad Antonium scripserat: Antonius, qui & tabellarium prius interrogasset, & octiduum in itinere detentum (causa nescitur) cognouisset: videret autem, ex dilatione reddendarum literarū, cū vel Rex, vel Moscus aliquid essent scripturi, magnum negotio conficiendo incommodū posse creari: se iam, inquit, Legatos utrosq; non tantū ob Pontificis Max. auctoritatē

(cui quicquid se deferre sæpius dicebant, id quidem Deo acceptum esse, à quo eam auctoritatem accepisset) verū in primis ob Christi sanguinem obnixè rogare, ne varijs euentibus, quos subinde Satanas efficeret: quæ quanto magis protraheretur, tanto plus Christiani sanguinis effunderetur: porro in se ipsum totum id, quod acciderat (si quid eiusmodi fuisset, quale Mosci dicebant) sic suscipere, ut vel cum Rege, vel cum magno Duce debitum omne officium, si necesse fuisset, in tempore esset præstiturus.

Tum pacatioribus animis ad rem ventum est, cuius ea summa fuit, Legatos Regios vnica, & extrema propositione (ut Mosci cognoscerent, quantoperè à fundendo sanguine Rex abhorreret) è quatuor arcibus, quæ superiore biennio de Mosco fuerant captæ, vnā adhuc, quam iudicasset Antonius, sese tradituros; dū illi tota Liuania cederent, Sebiessumq; arcem, Polonica propinquam, traderent. Cui de Sebiesso petitioni cū se Mosci non assensuros dicerent, quod arx ea non spectaret ad Liuaniam: cumq; omnes arcēs à Rege captas repeterent, ac se quidem etiam vnā aliam Liuanicā arcem addituros dicerent, quæ Lais vocaretur: Regij eam in manibus Sueci esse asserentes, ne verbo quidem addito, surgentes discesserunt, eiusq; diei Sessio soluta est.

DIEI XXII DECEMBRIS,
Sessio VI.

Cum eiusdem generis pleraque fuissent dicta, quæ superioribus diebus Legati inuicem obiecerāt; nec semel Mosci Liuaniam non à Regibus Polonia, sed ab Episcopis, & ordine Teutonico cepisse eorum Principem, dixissent: Regij verò (quod & Mosci faciebant) ipsam ob Sedis Apostolicæ, Pontificisq; Max. reuerentiā, iam multis rebus celsisse diceret; Antonij iudicio se staturos, ut vnā è duabus arcibus Velicoluco, & Sauolocia, adhuc magno Duci redderetur, superuenit Petronius nobilis Polonus, missus à Zamoscio ex castris, hisce cum literis, quas Antonio scribebat.

IO. ZAMOSCIVS CANCELLARIVS
Regni, & Capitaneus generalis Antonio Possuino.

Et si iam antea miserim ad D. Vestram Zolkeuiū, per quem illi aperui, quid id sit, qd in Liuania concedi possit Mosco, & quib; modis cōcedi possit: tamē postea venit mihi in mentem scripto cōprehensum D. Vestrę mittere, quem admodum mitto. Reliqua D. Vestra cū ex eodem Zolkeuio, tū verò in primis ex Dominis Legatis cognosceret. Benè valeat D. Vestra. Datum

tum ex castris ad Plescouiam, die 19. Decembris Anno Domini, 1581.

CONDITIONES PRIMAE.

Si manent penes Regiam maiestatem Velicolucum cum arcibus Sauolocia, Neuelia, & Sebiessum Regi à Mosco traditum fuerit, Velisium item penes Regiā maiestatem relictū fuerit, de quo nunc moueri quæstio à Legatis Mosci nõ debet, cū in antecedentibus tractatibus non repetitū fuerit, sique eius rei concludendæ statim, nõ mittendo pro alia informatione ad Principem suum (atq; hoc propterea, ne interim Pernauia pereat, quod D. Vestræ saltē scriptum velim) Legati Moscouitici facultatē habuerint, audebo illi cōcedere in Liuania arcēs Nouogrodecā Liuanicā, Serenescum, atque etiā arcem Lais cum arcibus Ostro, Chelm, Crasnohorodek, Voronetz, Vielia.

CONDITIONES SECVNDÆ, ET
vltimæ.

Si non habuerint facultatē Moscorum Legati, statim (nõ mittendo pro alia instructione ad Principē suum) acceptis arcibus Nouogrodecā Liuanicā, Serenescum, & Lais, cedere Regiā Maiestati, Lucū, Sauolociam, Neuelā, Velisium; dare Sebiessum, vel saltē demoliri: neq; etiā à Regi Maiestati illis per me concedi possunt Arces, Nouogrodecā Liuanicā, Lais, & Serenescū; sed retenta tota Liuania pro Regiā Maiestate, & tradito, vel demolito Sebiesso, retētisq; Sauolocia, Neuelā, & Velisio (id qd Regi Maiestas D. Vestræ, & mihi crediderat) adijciat Mosco Velicolucum ad Arces Chelmam, Ostroviā, Crasnohorodek, Voroneciū, Vieliā, ut hæc arcēs cū Velicoluco ipsi reddantur, retenta pro parte Regis omni Liuania cū Nouogrodek, Serenescac Lais, & supra scriptis arcibus, Sauolocia, Neuelā, Velisio, traditoq; vel demolito Sebiesso.

Quar conditiones, quoniam Antonio non reddebantur à Legatis Regijs, videbat ille sibi dari tempus, quo de ipsa restitutione Velicoluci, & Sauolocia cogitaret: ij verò paratiores ad conuentum postredie redirent, perlectis ijs literis, quas ad eos idem scripserat Zamoscus.

DIE XXIII DECEMBRIS,
Sessio VII.

Redditis Antonio conditionibus de pace à Legatis, etsi postea neque ad respondendum Zamoscio videbat sibi spaciū dari, quod Petrouij discessum ipso in momento temporis, quo conditiones tradiderant, urgebant; tū ne dies illa frustra efflueret, actum est cum Moscis, num Sebiessi (quæ in agro Polocenti arx est) restituerent, numcū permutandi cum arcibus quibusdam Liuanicis, quas Regis nomine

Zamoscus offerrebat, potestatem haberet. At illi, cū qd ad Sebiessum pertinet, diceret, denique illam se combusturos, si Stephanus Rex Drissam combureret: reliquas verò à Rege captas arcēs non posse non haberi ab Antonio (comprobantibus Regijs, nec improbantibus Moscis) dicta sententia est, ut Velicolucum magno Duci redderetur, si tota ille Liuania cederet, Sauolocia verò Regi relinqueretur. Nec penè aliud quidquā ea in sessione actum est, nisi quod ex tribus arcibus, quas in Liuania Regij offerebant, Serenescum dicebant esse in manu Sueci; & Michael Haraburda Moscis ostendit, quāta ex Liuania, quæ cessuri essent, commoda ad Magnum Ducem essent peruentura, si pax componeretur.

Eadem die, cū Mosci priuatim se contentos esse Nouogradia Liuanica, & Kerepecio, si reliquæ tres arcēs Sauolocia, Neuelia, Velisium sibi traderentur: ac deniq; ijsdem, si tantū Nouogardia, & Kerepecium Magno Duci relinqueretur: venit alter à Cancellario Zamoscio cum literis, ac tertijs conditionibus, quarum exemplum hoc est.

IO. ZAMOSCIVS ANTONIO
Possuino.

De ijs rebus, de quibus ad me retulit D. Vestra per Dominum Zolkio vski, scripsi D. D. Legatis, ut cū D. Vestra communicent. Difficultatum, quæ de ijs intercesserunt, explicatio tanto magis impedita est, quod quarundam earum Moscus in prioribus tractationibus (ut Velisii) nullam mentionem fecisset. Sed hæc plenius D. V. ex D. D. Legatis intelligat, quibus etiam chirographa mea, ut voluerunt, misi de ijs, quæ concedenda putavi. Commendo me amori D. V. Datum ex Castris ad Plescouiam, die 22. mensis Decembris, 1581.

CONDITIONES POSTREMAE.

Ad extremum audebo & hoc, propter bonum pacis, & ne labor D. V. præsertim cū nomine summi Pontificis susceptus sit, in irritum cadat, non dando arcēs Nouogrodek Liuanicā, Lais, Serenescū; sed his, & tota Liuania retenta pro Regiā Maiestate, retentoq; Velisio, dato Regi, vel demolito Sebiesso; concedendo Velicolucū, Sauolociam, Neuelum, Chelmam, Ostroviū, Voroneciū, Crasnohorodum, Vieliā, Principi Moscorum.

Quar conditiones nisi accipiuntur, iam liquebit, Deum nobis nolle pacē hoc tempore cōcedere. Etenim qd amplius facere valeā, vel audeam, nihil prorsus (testor Deū) habeo. Nec verò tam D. Vestræ causa, de cuius optimo studio, & sinceritate & Re-

gia Maiestas, & ego, optimè persuasum, quã vt conscientia me, pro debito meo erga Reg. Maieſtatem, & patriam ſatisfaciã; obteſtor D. V. per Deum viuum, perq; filium eius Ieſum, cuius D. V. tremenda myſteria tractat, ac nomen gerit, vt ad nullas cõditiones grauiorẽs, quã illi cõceduntur, deſcendat, ſi leuioribus rem euincere poterit.

Quã cum eſſent perleſtã, re tota cum Regijs cõmunicata, iudicatũ eſt, vt quando Moſci tota Liuania promittebant ſeſe ceſſuros, eadẽ poſtremã cõditionẽs haud ſimul proponerentur. Itaque varijs de cauſis, in diem Natiuitatis Domini ſanctiſſimam, Seſſio dilata eſt.

DIE XXV. DECEMBRIS,
Seſſio VIII.

CVM Antonio Moſci priuatim ſcripto ſchedulam dediſſent, qua vna Nouogardia in Liuania, à Rege magno Duci, & vna Velifio à magno Duce Regi relinquenda, ſe fore contentos affirmabant, Regij Rzouam vberem agrum, ad Sauolocia quõdam ſpectantem, ſe Moſcis daturus ad huc vltra Velicolucum dixerunt. Quam cum Moſci reſpondiſſent ad Zauolociam attinere; denique Regij Antonio integrum relinquerent, vtramẽ duabus arcibus Neuelia, & Sauolocia, Moſcis reddere voluiſſet: ei rei conſultandã cum Moſcis, (quando Reginum quoq; rationes audiuerat) noctis ſpacio petito, Seſſio dimiſſa eſt. Porro eadẽ nocte inſequenti, cũ Moſcouia ſuperueniſſet à magno Duce, maximis itineribus, tabellarius, cum reſponſo ad literas, quas Antonius ad eum à Biſcouicio paucos ante dies ſcripſerat; Moſci item Legati alias accepiſſent: eorum rogatu à Regijs Antonius obtinuit, inſequentis dies vacaret: qua tamen & cum Moſcis accuratiſſimẽ actum eſt, ſi qua iniri ratio poſſet, vt pax coiret: & eadẽ Moſci literã ad Regios miſſã ſunt ab Antonio, ne quid officij prætermitteret, quo vtriq; parti ſatis fieret. Sed cũ Moſci Legatis Antonius dixiſſet, ſi ij à Principe ſuo metuerent, nequid inconfultiũs agerent, ſi Neueliã, & Velifiã Regi relinquerent, ſe caput ipſum omni periculo obiecturum coram magno Duce, ne tanti boni conſectio intermitteretur; ijque ſanctẽ iurarent, ſe id efficere non poſſe: adderent autem, ſi decem quiſque capita haberet, ea vnicuique omnia ſibi redituris amputatum iri à Moſco: propterea Antonius ad Zamofcium citatis equis tabellarium miſit, qui nouiſſimas conditiones afferret: dieque inſequenti Legati Regij ex conditione redierunt.

DIE XXVII. SESSIO IX.

VB1 Antonius vtroſque Legatos hortatus eſt, vt ea die, quã terminando conuentui à Regijs præſcripta erat, pax fieret, omniaque officia ad id adhibita, fuſius antea Regijs expoſuiſſet: Regij dixerunt, perſtare ſe in eo, quod propoſitum erat. Exercitum duobus menſibus propè Pleſcouiam ab Antonio fuiſſe retentum, ſpe pacis, quam offerebat: nunc ſeſe reuocari in caſtra; nec debere vltra progredi, quibus eſſet ratio reddenda Regi, & Reipublici iurauerant. Ad extremum, proteſtari ſe coram ipſo Antonio, per ſe non ſteſiſſe, quin pax coiret: petere denique ab illo, vt Comitiorum tempore, quã Varſauia in Martium menſem erant indiſta, quo tempore forſan ex Moſcouia eò Antonius eſſet rediturus, vel it Reipublici ac Regno eorum fidem teſtari. Itaque ſe Moſcis valedicere, ac dare dexterã, idẽ cum Antonio ſequenti die ſaltem per literas facturos.

TVM Moſci paucis (ſed quã altum dolorem oſtendebant) cõuertere ſe ad Antoniu, dicereq; ſe ad mandatũ ipſius Liuania ceſſiſſe: Michaelẽ Haraburdã intelligere nunc, an vera ea fuiſſent, quã dixiſſet initio, cũ ad Liuaniam tradendam illos hortaretur, inquiens, Ea trabe Liuania ſubmotã, complanatum iri viam ad reliqua omnia: ſeſe quidẽ Liuania cedere, & feciſſe, ac non loqui: Regios autem loqui, & non facere, proinde ſe item Deũ teſtari, per ſe non ſteſiſſe, quin pax fieret: videret, ſuper quos tantus ſanguis eſſet caſurus. Denique, vbi quẽdam Michael Haraburda ijs reſpondiſſet, quã antea quoque fuerant diſta, Antonius ſibi quidẽ eſſe dixit optatiſſimum, vt pax fieret: verũ cũ neutram partem cogere poſſet, vt fidei erga ſuos Principes debita deſſent, nunc quidẽ videri ſibi, vt Sauolocia à Stephano Rege reſtituatur, quandoquidẽ necdum ſententiam de ea pronunciaſſet: ceterum ſperare ſe, aut eandẽ pacem deniq; ſecuturam, aut niſi ſequeretur, tempus nondum appetiſſe, vt eadẽ eſſemus digni. Quod ſi propter duas eiufmodi arcẽs neutri cedere vel lent, viderent Regij, num decem dierum interuallum Moſcis poſſent concedere, vt à magno Duce, ſicut petebant, reſponſum ea de re acciperent. Quod cũ ſe poſſe concedere Regij negaſſent, tum moſci ſe Derpati reſtitutionem, & alia ſupra id, quod poterant, pollicitos fuiſſe dixerunt: dolere modò, quod cũ penẽ quadraginta arcẽs reddendã ſint, ob duas tantum, pacis vinculum eſſet diſſoluendum. Regij verò, Quando, inquiũt, ſupra id, quod potuiſtis, promiſiſtis; adhuc & hoc facite: vos de

de vna, nos de altera ex duab; de quib; cõtrouerſia eſt, Antonij iudicio ſtem; & vos magno Duci, nos Regi denique, ea re in nos ſuſcepta, rationem reddamus. Hic cũ Antonius obſecraſſet Regios, vt Moſcis ad de liberandum noctem eam adhuc concederent: Regij aſſenſerunt, ea lege, vt diceret, ſi ijs ab Antonio ſignificatum fuiſſet antea diem, Moſcos ei rei poſſe aſſentire, craſtina die redituros; ſi minùs, ſeſe diſceſſuros omnino.

NOCTE inſequenti cũ ſe Moſci aperuiſſent, ſe nulla ratione Velifio poſſe cedere, ſed ſi Regij vellent, ſe reliqua omnia Liuania ceſſuros; tantũ Nouogardiam retinerent, & Regij Velifiũ, dum ab vtroq; Principe reſponſum expectaretur, ea quẽ res nec damno, nec fraudi alterutrius partis cederet: conuentus ſolutus eſt. Quã verò cum Legatis, & alijs Antonius præſtitit, vt adhuc pacis tractatio ſtaret, ea ex literis ſcriptis ad Regios, atque ad Regem, intelligi poſſunt: quã quidẽ non minimi ſunt momenti, ad totum rei ſtatum cognoscendum.

DIE XXVIII. DECEMBRIS,
Seſſio X.

CVM ea die Regij iam ſeſe in viã daturos dixiſſet, & Moſci bis eius diei nocte ſuperiore, cum lachrymis, diu apud Antonium fuiſſent, vt de Velifio, quid eſſet de liberandum, quærerent (ſi enim Regi relinqueretur, ſibi ab ſuo Principe vitam ademptum iri: ſi pax ob vnã illam arcẽ haud componeretur, intelligere ſe, nouo bello repetito, maximam fore ſanguinis effuſionem) Antonius nullam ſibi rationem ſuper eſſe dixit, poſt tot alias omnes tentatas, niſi vt ipſe, quod Legatorũ vitẽ parceretur, vnicuique illorum chirographum ſigno, quo utebatur, ſuo munitum traderet, quo fidem faceret, ſe illos ad eam deliberationem adigiſſe: ceterũ ſe Moſco caput ſuum allaturum, vt faceret, quod vellet, ſi quid, ad noui belli continuationem præcidendam, audaciũs factum ab Antonio fuiſſe iudicaſſet. Porro niſi aliud conſequi poſſet, ſe à Regijs tentaturũ, vt Velifiũ ſolo æquaretur. Tum Moſci ſe, ſalutem ſuam, Velifiũ denique ita, vt ſaltem euerteretur, relinquere in manu Antonij dixerunt: tantũ recordaretur, vt apud magnum Ducem hæc res ne ſibi ipſis interitũ afferret. Quã cũ acta eſſent, ſuperuenere Legati Regis, abituri longius, & Antonio primũ valediſturi, ſed tota re audita, ipſi iam ſe Velifiũ tradere Antonio polliciti ſunt, cui eſſet integrum eò imponere, qui ex eius comitatu erant, vt denique vel Regi relinqueretur, vel id fieret, quod iudicaſſet. Sibi autem non eſſe de vita dubi-

tandum, ſi ea in re facerent, præter Regis mandatum: ſed dignitatem ſuam in magno futuram diſcrimine, niſi ipſe Antonius & Regi, atque in futuris Varſauia Comitijs, in ſe hoc totum ad boni publici cõpoſitionẽ ſuſcepſiſſe, publicẽ teſtaretur. Quod cũ ſe facturum Antonius recepiſſet, inſtauratus eſt conuentus: ac cũ Regij peterent, vt Sebieſum Regi traderetur, Moſci dixere, Velifiũ ſe integrum relicturos, ſi Sebieſum ſteſiſſet: verò Derpatũ magno Duci, relictum fuiſſet, tum eſſe contentos, vt Sebieſũ à magno Duce, Driſa à Rege cõburerentur. Qua de re cũ magna eſſet altercatio, in poſterum diem reieſta eſt, eo conſilio, à Regijs tractatio, vt interim per tabellarium à Zamofcio ex caſtris mentem Regis liquidiũs exquirent.

DEINDE, cũ Regijs quærentibus Moſci reſpondiſſent, ſe pleniffimam poteſtatẽ habere, arcẽs Liuania tradendi, quã quidẽ in manu magni Ducis, non in manu Regis Suecia eſſent, adiecerunt Legati Regis: Quandoquidẽ ſapiffimẽ ſcriptum, & actum per Legatos, & Internuncios, iteratumque eſt, Stephanum Regem totam Liuaniam petere, dicerent Legati magni Ducis, num vellent titulo, iureq; ipſius cedere omnino, necne: id niſi facerent, relictum iri ſcintillam ad nouum bellum excitandum, cũ quas arcẽs Suecia Rex cepiſſet, eas vel pacatẽ ab ipſo, vt ab affine ſuo, Stephanus eſſet obtenturus, vel denique alia ratione procuraturus. Ac niſi nũc Moſci iureiurando Liuania integra ceſſiſſet: eaſdemque arcẽs à Suecia Rege repetere bello vellet, liquere, ad arma inter Stephanum, & Moſcum ventum iterum iri.

Quã cũ Antonius alijs rationibus comprobafſet, ac dixiſſet, eos auidiũs, ac veriũs pacem expetituros, qui futurẽ contentionis radices diligentiũs euellendas curarent: Moſci reſponderunt, ſeſe in literis de pace nomina omnium arcium ſcripturos, quã ſunt in manu magni Ducis; earum ius poſſeſſionẽq; Regi tradituros: rem totam iureiurando confirmaturos: deſinerent autem Regij ea petere, quorum Moſci nullam haberent poteſtatem, nec poſſeſſionem retinerent: de Rege Suecia, ne verbũ quidẽ inferi poſſe in literis de pace conſiciendis.

Ad ea Antonius, ſi contingeret, inquit, vt eandẽ arcẽm Rex, Moſcuſue bello peteret, certẽ prouidẽdum eſt, (ſi de reliquis mutuo conſenſu à Legatis decerni queat) ne reliqua Liuania, quã Regis erit, totũq; ipſum Polonia Regnum, magnusque Ducatus Lituania, Pruiſſia item propterea à Moſco inuadatur; ſicuti item neq; Regi in

Mosci ditionem erit propterea cum exercitu inuadendum.

TVM Regij rogârunt Antoniũ, vt protestationem ea de re admitteret, ac chirographo & signo suo obliuaret: quã cum Antonius ita admissurum respondisset, vt ne quicquid Regi, nec magno Duci, nec vli omnino hominũ præiudicaret, vel quidquam iuris ademeret: tũ adiecit, se illa cum protestatione sententiam laturum (id quod etiam eadem hora faciebat) vt ea iuris, tituliue protestatio alterutri iusta, vel sufficiens belli causa esse non posset: se quidem (quod etiam per Legatos effici poterat) cum vtroque Principe pacatè attentaturum, vt quàm minima ea de re cõten-tionis, ac fortasse nulla, in posterum relinqueretur.

REGI verò cum verbotenus per Michaelem Haraburdam protestationẽ pronunciauissent, postea, vt scripto constaret, ab Antonio petierunt: quã cum Regijs tradenda non videretur, nisi (quod etiam in castris Antonio dixerat Rex) Moscis integrum tantundem faciendi relinqueretur; diserte Regij moscis adhuc protestati sunt, Regem eas omnino arces velle, quas Sueciae Rex bello cepisset.

VNTVM est postea ad arcium tormẽta, quã in Mosci manu essent, vt cum quibus arces fuissent captæ, restituerentur: quod quidem antea Mosci Legatos alios, qui Vilnæ fuerant, Regij promississe dicebãt. Ad quã cum Mosci responderent, Aulicos Nouogardia sese illic euocatos: nec de tormentis, si Regij tantundẽ facerent, magnam futuram difficultatem: altera in alteram insequentem diem Sessio indicta est.

DIEI XXIX. DECEMBRIS,

Sessio XI.

EA in Sessione Mosci orsi sunt à Sebiesfo, de quo diu multumque agitata res est. Regijs vrgentibus, ea vt res ad Antonium deferretur, qui cum vtroque Principe ageret: pax interim firmaretur. Moscis autem iterantibus, in gratiam Antonij à se Velisum concessum fuisse, nec iam dicere se vt combureretur, sed integrum Regi maneret: porrò à Regijs semper aliquid peti. Quamobrem (aiebant) vt ferreus globus, nisi eximatur è corpore, corpus putrescit: ita Sebiesi negotium nisi absol-uatur, totam pacis tractationẽ infecturũ, ac turbaturum. Quod si denique Regij id suspendi ad tempus velint, permitterent, vt magnus Dux consuleretur, ne qua restaret in posterum litis occasio. Antonio autem Reginum sententiam probanti: atque vrgenti, vt reliqua cõficerentur, illud differretur (expectabatur enim, quã supe-

rius dicta est à Zamoscio responsio, & Regis mentem quadantenus ea de re Antonius nouerat) Mosci Regijs obiecere, non effici, quod per Zachariam Boltinum magno Duci, de exercitu ab obsidione Pleicouienſi deducendo, promissum fuerat. Id enim se facturum aliquot intra dies, Antonio pollicitus fuerat Rex. At Regij dixere, Antonio promissum fuisse, ne irruptio tentaretur: exercitum autem, quàm primũ pax facta, conditiones scriptæ, iureque iurando firmatæ fuissent, deductum iri. Denique cum de ratione tradendarum arcium Regij agerent, Mosci: Nobis alium sapere, magnus Dominus noster haud mandauit. Vt enim Princeps Christianus est, ita Christiano more, sincereque vt nos gereremus, iussit: quod & facimus vobiscum, quasi cum fratribus nostris. Itaque scitote, quàm primũ aliquid de Sebiesfo statuerimus, Nouogardiam mittemus, aulicos nobis dignitate non impares euocaturi; quorum item vnus Palatinus est Porcouienſis, Ioannes Zerebuoun, quibus arcium tradendarum facultas demandata est.

ACTVM est deinde à Moscis, ne rustici in Lituaniã abducerentur; quod Regij prohibitum fuisse dixerunt à Rege, ac proinde negotium pacis esse quàm primũ absol-uendum, vt illiusmodi reliqua ne acciderent.

TVM ad Beatissimæ Virginis annũciatẽ diem, cũ mosci dicerent, arces esse tradẽdas, (id, quod Regij recusarunt) de tormentis vicissim vtrinq; reddendis actum est, in quibus, nempe, Regis, vel magni Ducis essent insignia, vel inscriptiones.

DEINDE ventum est ad captiuos: mosci petentibus, vt liberaliter omnes vtroq; à Principe dimitterentur; Regij negantibus, aliter id effici posse, quàm quomodo Rex Antonio exposuisset. Id autem erat, vt miles pro milite, centurio pro centurione, Palatinus pro Palatino permutarentur: si qui superessent, ij vel pecunia redimerentur, vel cum Liuonibus aliquibus, qui essent in moscouia, cõpensarentur. Insuper adiectum est à Regijs, mercatores esse liberandos à mosco, quos præter omne ius, moremque Christianum, ac præter constitutiones, & literas, quã aliàs inter eos Principes scriptæ fuerant (ne quid, orto bello, mercatoribus damni inferretur) magnus Dux detinuisse, & haberet captiuos; præsertim Zareski, & martinum Mammonicum Vilnenses, quos nominatim dimitti Rex volebat. Tum mosci, sanguinem Christianum non esse pecunia redimendum dixerunt: mercatores autẽ non fuisse captiuos, neque asseruatos in vlla custodia; Pristauum

Pristauum tantum illis adhibitum fuisse, quos, ne quid damni acciperent, curaret. Quã cum essent dicta, & aduersperasset, reliqua in futuram Sessionẽ reiecta sunt.

DIEI PRIMAE ANNI 1582.

Sessio XII.

MOSCI, cũ multam noctis partem demorati essent apud Antonium, eum rogârunt, vt omnino (si gratissimam rem facere magno eorum Domino vellet) curaret in literis, quã erant de pace scribenda, vt ille Czar Casani, & Asracani diceretur: præ hoc, nihil arces pendere magnum Ducem, quas Regi esset traditurus. Hanc occasionem nactus Antonius multa illis exposuit de vno Christianorum Imperatore; quam dignitatem Sedes Apostolica confirmaret, quamque ex Oriente, vbi Ecclesiæ Catholicæ minùs fidi Imperatores Byzantij esse ceperunt, in Occidentẽ transfugerent. Si Moscus iusto titulo vocari, atque honoribus legitimis decorari velit, ageret primũ cum Pontifice Max. ea ratione, qua reliqui Christiani Principes agunt, qui non ignorant, non esse tantam rem Calanum, & Astracanum, vt nouus titulus quasi alterius Cæsaris, Imperatoris, vel Regis addatur. Si Czar id fecerit, sciri vocem istam Czar non Cæsarem, sed aliquid aliud à Tartaris usurpatum, quasi Regium titulum designari. Ad ea Mosci: Honorum, & Arcadium Roma Volodimero primo Moscorum Principi coronam Imperatoriam misisse: Pontificem Max. per Cyprianum quandam Episcopum id cõfirmasse; ac reliqua eius generis. Quibus Antonius cũ respondisset, Quingentis annis Honorum, & Arcadium præcessisse Volodimerum: dixere (nescientes, quid dicerent) fuisse alios quosdam Honorum, & Arcadium, qui eo tempore vixissent. Tum iterum vtrserunt Antonium, vt quandoquidem vocassent vniuersæ Christianitatis Pastorem Pontificem Max. vellet item operam dare, ne hoc titulo Rex Principem suum fraudaret: atque item, ne illi titulus, Liunionis periret. Quibus Antonius: Quod Pastorem Christianitatis vniuersæ vocare velitis Pontificem Max. id quidem rectè habet, cũ id Christus Dominus instituerit, Pontifice Max. minime id curante (nisi quatenus id Ecclesiæ vnitati, ac Dei gloria inferuit) ceteroquin se Seruum seruorum Dei vocante: at Principi vestro Liunionis titulum referuare, à quo arces Regi traduntur, quãnam ista veritas esset? Si mihi istam vestem tradideris, eaque cefferis, num vestis Dominus amplius verè vocaberis?

Hæc cigitur cũ citrò vltroque dicta

essent, quã postea lucem reliquæ tractationi afferent, cũque Regij ad indictam Sessionem rediissent, de Sebiesfo, deque futura pacis tempore actum est. Ac Sebiessum quidẽ vt magno Duci maneret, Legati Regij asseruerunt: pax autẽ vt ad octo annos duraret ea die Mosci contenti fuere, asserentes, sese nocte insequenti cogituros, si quid amplius addere possent. Deinde, cũ Regij petiissent, ne qua rusticis, qui Regi iurassent, damnum à Mosco inferretur, Mosci pro eo libenter suam sese fidem interposituros dixere. Cũ verò ad arcium reddendarum rationem ventum fuisset, dictumque esset, vt Derpatum, ac reliquæ munitiores arces redderentur, nec in ea re videretur inuicẽ Legati discrepare; petiere Mosci, vt deducendis Vladicis, ac Poppis (qui sunt eorum Sacerdotes) ceterisque omnibus, ac præsertim imaginibus pijs auehendis, præsidium Regium adderetur, ne in Regis Sueciæ manus inciderent. Quod cũ Regij nõ omnino concederent, Antonius, æquum esse, vt tutò deducerentur, respondit: eò magis, quod moscis permittere nolebant, vt cohortes aliquas eò mitterent, quã suos prosequerentur: sicque finis Sessioni impositus est.

DIEI SECUNDÆ IANVARIJ,

1582 Sessio XIII.

REGIS Legati Palatinus, & Michael Haraburda soli ea die ad conuentum rediere, Alberto Radiuilio domi ex morbo (vt dixerunt) manente. Cũ verò Antonius de ijs quæsiuisset, num, si quid eo absente decerneretur, id ratum esset futurum, atque annuissent, euocati sunt mosci, qui ab Antonio interrogati de pacis tempore, annum adhuc addidere, vt pax nouẽ in annos duraret. Quod tempus Regij quoque admiserunt.

DEINDE cũ Regij, à Zamoscio præmoniti, rogassent moscos, vt tota Liuania cederent, clausulamque in literis inferere vellent, quã moscos eò perducerent, vt etiam si diserte vniuersæ Liunionis cessio non exprimeretur, id tamẽ posset intelligi: nec verò ambigui istius modi rationem probaret Antonius: quin potius diceret, eis priuatim, petite liquidissimè Liunionem totam, quàm vt futuros fratres videamini circũuenisse: mosci responderunt, Nos ante quinque dies respondimus. Liuania integra, quã in magni Ducis potestate sit, integre nos cessuros: quã verò arces in Regis Sueciæ manu sunt, de ijs nullum nos verbum facturos. Quod si nouas subinde res comminiscerent, tempus extrahitis, annus erit, cũ tractationem pacis haud absol-uemus. Ac quidem Michael Haraburda, Regio-

Regiorum nomine, protestatus fuerat, protestationemque eam, de qua dictum est, ad mitti ab Antonio petierat; ita ut ea res iam esset definita: Michaelque ipsam protestationis formulam Antonio tradiderat, quam postea repetijt, quanquam eiusdem exemplum Antonius retinuit. Id verò totum à Regijs ex instructione, chirographo, signisque Regijs ob signata factum fuerat: cum inde omnis absoluenda paci mora esset abrumpenda, si Mosci titulo, iureque Liunionis cedere voluissent.

Et Antonius quidem, dum sermones ex sermonibus fererentur, Legatis Regijs dixit: Videri sibi, quandoquidem eò res esset perducta, nec antea forsitan satis mature prouisa, ut arces omnes, quas magnus Dux obtineret, fines, iusque earum omnium nominatim scripto mandari, & tradi curaret; ceteras, si quæ item ad id tempus essent in manu Mosci, etiam traderent, quandocumque eas à Mosco retineri, compertum fuisset: in literis autem operam (si vellent) adhiberent, ne Liunioni Dominij titulus magno Duci adscriberetur: ceteris rebus satis, ex animo, & ex instructione Regis fuisse prospectum.

Deinde Legati, cum inter sese de finibus Liunionis decernendis egissent, Mosci quæ eam rem in aduentum Legatorum de pacis confirmatione rejicerent: insitère Regijs, ut id totum inter sese, ne qua controverfise radix restaret, constituerent. At Mosci, si quid, inquit, minus commodè constituitur potuerimus (quandoquidem fines omnes haud scimus) id ad Principes nostros referemus. Tùm ut fines Plefcouie ij essent, qui fuerunt antiquitus, vtrique pars consensit.

Porro quærentibus Regijs, ut etsi Sebiessum magno Duci, ac Velisium Regi manebant, vtrique tamen Principes inter sese, de earum permutatione, hoc anno agere per Legatos possent: Mosci nulla se ratione id velle in literis de pace scribi responderunt, sed ut liquidò magno Duci Sebiessum maneret, cum item Velisium Regi liberè ipsi concessissent.

Sed Regij, qui obtenta Velisio putabāt se quoque vniuersæ Liunionis cessionem posse adipisci, reuocata tractatione, tempus eximere cœperunt; primòque arcium numerum, ac nomina, quas Mosci adhuc retinebat, petierunt, quas Mosci illicò nominarunt; deinde earum, quas Rex Sueciæ cepisset; denique se cum Duce Alberto Raduilio ea de re acturos dixerunt, atque ad diem posteram Sessioni interfuturos.

NOMINA ARCIVM A MOSCO tradendarum.

LENVARDT Strovna, Asteradt,

Kokenhaus, Krysbork, Borzun, Kudun, Czeftuin, Luza, Rezica, VVleca, Volodimeretz, Koroni, Goroia, Trykat, Alyst, Perkol, Salacz, Nouogardia Liouonica, Kerepiecz, Derpt, Mukovv, Randek, Rynhol, Conhol, Caulecz, Curslovv, Lais, Faruas, Polczevv, Paida, id est, Lapis albus, Villian, Pernauia vtraque.

NOMINA ARCIVM QVÆ IN manu Sueciæ Regis sunt.

NARVA, Serenescum, Adefum, Tolsczabara, Rakoboz, Kolyvvan, Paidca, Kolovver, Lihovver, Apfel, Vyholumisa.

DIE V. IANVARII, Sessionis xij.

Vbi Legati vicissim conquesti sunt, Mosci quidē, quod Regijs rem protrahentibus, interim rustici, captiuique à Polonis, & Lituaniis abducerentur, vacuæque regio circum quaque relinqueretur, & incendio absumeretur: Regij verò, quod Mosci tempus extrahentes, neque ad rem, qua de agebatur, venientes, effusi sanguinis erant causa, qui tantò magis erat effundendus, quantò magis ipsi pacis conditiones non admitterent. Addidere Regij, rusticos, & captiuos haud abduci, sed in hyberna, castraque cuique militi assignata deduci.

Inde de Serenescio arce Liunionis actum est, quam Mosci à Sueciæ Rege occupatam, Regij à magno Duce reuereri dicebant. Qua de re cum veritas non constaret, Regij eam sese omnino velle dixerunt, quam sese tradituros Mosci responderunt, nisi Regis Sueciæ in ea præsidium fuisset.

Postea nomina vniuscuiusque arcium quæ adhuc in potestate Mosci sunt, repetita sunt à Regijs: earum item, quæ in Regis Sueciæ venerant manus. Ad extremum, cum Legati de verbis potius, quam de re litigarent, sic constitutum est, ut Mosci, quid in Liunia magnus Dux haberet, id cum arcibus, pagis, agro, atque adeò rebus alijs immobilibus, ad eas pertinetibus, Regi traderent: Rex magno Duci arces à se captas (præter Velisium) quæ quidem fuissent magni Ducis, cum pagis, agro, rebusque alijs immobilibus, ad eas spectantibus, restitueret: interea neutri, quamdiu pacis tempus duraret, vel Mosco aduersus Velisium, atque Liunionem, vel Regi aduersus Lucum, Sauiolociam, Neuelliam, Chelmam, Sebesium, ac Plefcouienfes arces esse bellum innouandum. Quæ ut ab Antonij Amanuensi, & interprete scriberetur, vtrique Legati petierunt.

Praeterea cum de ratione, temporeque tormentorum, Vladicarum, Popporum, imaginum ex arcibus auhendarum, Regijque exercitus ex Plefcouiesi obfione deducendi,

deducendi, multa contentio fuisset, ac dies ad noctem inclinasset, relata earum rerum deliberatio est in sequentis diei Sessionem.

DIEI SANCTISSIMAE EPIPHANIAE Sessio XV.

Cum qui Nouogardiam à magno Duce fuissent missi, ut redderent arces, in de abiissent, Regijs ea de resciscantibus, Mosci responderunt, alios à magno Duce ei negotio fuisse assignatos: itaque ubi pax coiisset, nullam restituendis arcibus moram interpositum iri.

Deinde verò cum primum ad eas arces ventum esset à Regijs, aulicisque magni Ducis, ex vnaquaque octo dierum spacio Palatini, Vladicæ, Poppi, mercatores, imagines, cum eorum bonis mobilibus exiret: frumenta, & alia eiusmodi, nisi eo tempore auehi possent, redeuntibus aliquibus Moscis asportatum iri.

Omniū porro arcium, quæ in Liunia Regi tradendæ erant, restitutio, intra octo hebdomadas, ab ea die, decreta est; quo in spacio Regij suas Mosco item essent reddituri.

Cum verò iterum de tormentis actum esset, vtrique Legati conuenerunt, ut interposito iureiurando, atque osculo crucis tormenta cum arcibus capta restituerent. Michael autem Haraburda Regis, & mikita Batsenka magni Ducis Secretarij, eorum tormentorum nomina, & numerum, chirographo munita, describeret, ac vicissim traderent.

Regi deinde Antonio protestati sunt, Serenescum velle sese a Moscis, quod hi (vt antea) dicerent, esse in manu Sueciæ Regis.

De captiuis magna rursus disceptatio fuit, Moscis negantibus pecunia, arcibusque redimendum esse Christianum sanguinem, quod Regij duas arces, Sebesium, atque Opocam, propterea petiuerant. At rursus Regijs obijcientibus, magnum eorum Ducem quodam Visiatum, & Ieseriscium arces à Rege Poloniae ad captiuos redimendos petiuisse: ipsumque adeò Ducem non solum pro Chlehouicio nobili Litvano tres captiuos, verum etiam pecuniam, uti de alijs faciebat, voluisse. Ad extremum igitur, ut ea tota res per Legatos cum vtroque Principe ageretur, constitutum est, cum Antonius, cui eam rem deferre Regij voluerant, id omnino non expedire respondisset, quippe qui in castris expertus, Regi, qui Moscum captiuum ei promiserat, non fuisse obtemperatum iudicauit, si qui à tot externis Moscialiõ fuissent abducti, magno Duci non redderentur, eam rem Pontificis Max. nomini, ac fidei incommode cessuram.

Denique cum Mosci vrgeret, ut Rex primò Legatos suos ad pacem firmandam in Moscouiam mitteret; Regij verò dicerent, sat esse, si vtriusque Principis Legati ad fines vtriusque ditionis, eodem tempore venientes; alteri ad Regem, ad Moscum alteri procederent, aut etià Regis Legati Smolenscium primò venirent: nec verò Mosci hoc probarent, quod suos esse istarum rerum imperitos dicerent, nihil in ea Sessione statutum est, sed in futuram reiectum.

Eadem die, cum magnus Dux ad Antonium, & ad suos Legatos literas misisset, cum altera validiore Plenipotencia, id Antonio ac Regijs fuit argumento, eum de pace serio agere. Ea verò perlecta est in ipso Legatorum consensu, quæ ita habebat.

EXEMPLVM SECUNDÆ MAGNI Ducis Plenipotencie.

Divina gratia, ac clementia, qui nos præfecit in Oriente ex altissimis, quique dirigit pedes nostros in viam pacis. Huius ergo Dei nostri in Trinitate adorandi clementia, Nos magnus Dominus Imperator, atque magnus Dux Ioanes Basilii, totius Russiæ, Volodimeriæ, moscouiæ, Nouogardiæ, Imperator Casani, & Imperator Astracani, Dominus Plefcouia, & magnus Dux Smolensciæ, Tueriæ, Iueriæ, Permiæ, Viaticæ, Bulgariæ, & aliorum, & Dominus hereditarius terræ Liunionis, &c. Stephano Dei gratia Regi Poloniae, &c. magno Duci Lituaniæ, Russiæ, Prussiarum, masouiarum, Samogitiarum, Principi Transylvaniæ, & aliorum, &c. Scripsit ad nos Gregorius xlij Papæ Romani Nuncius, Antonius Possuinus de pacis constitutione, ne inter nos sanguis Christianus funderetur, & bellum ut cessaret, ut Legatos nostros ex vtraque parte inter nos ad unum locum mitteremus, qui præfente illo Pontificis Nuncio inter nos pacem, & fœderis constitutionem constituere possent. Itaque nos propter pacem Christianam misimus Legatos nostros, Aulicum nostrum, & Præfectum Casinensem, Ducem Demetrium Petri Ieletzkij, Aulicum nostrum, & Præfectum Coselnensem, Romanum Basilij Olpherium, & Notarium nostrum mikitam Batsenka, Nicephorifilium Verefczahina, & Vicenotarium nostrum Zachariam Suiazeua, ad Zapolscij Iamum, vel ad aliquem alium locum, qui aptus erit inter Porcouiam, & Zauolociam ad conuentum, pacis statuendæ gratia, data illis plena instructione, ut conuenientes cum Legatis tuis inter nos, & te Regem Stephanum de bono opere, & de pace Christiana coram Papæ Nuncio, quæcumque illi concludent, & ad pacis constitutionem ex vtraque parte constituent; literisque fœderis

foederis & crucis osculatione confirmabunt, immobiliter, secundum constitutionem illorum, tenere debeamus. Et quos tu Rex Stephane Legatos tuos ea de causa ad nos allegabis, nos literas Legatorum nostrorum nomine nostro scribere, & signo nostro obsignare debemus, easdemque literas osculatione nostra crucis confirmatas, per eosdem Legatos tuos ad te Regem Stephane eodem modo, cum ad te Legatos nostros allegabimus, easdem Constitutionis literas nomine tuo scriptas, & signo tuo obsignatas, per Legatos nostros ad nos mittere debes. Propterea has literas fidei Legatis nostris sub signo nostro dedimus, scriptas in dominio nostro, in aula arcis Moscuae, anno à conditione mundi Septimo Millelimo, Nongentesimo, mense Decembri, Indictione 10. Dominiorum nostrorum 47. Imperiorum nostrorum Rossensium 35. Casani 29. Astracani 28.

Cum iterum Legati omnes adfuissent, tempus Legationibus ad utrumque Principem mittendis decretum est; ad Sanctiss. Trinitatis festum diem Regijs in Moscuiam; ad Beatiss. Virginis assumptionem Moscis ad Poloniae Regem. Ut verò quaestio de captivis per Legatos ipsos cum iisdem Principibus tractaretur, in idem tempus relatum est.

Tum primò latenter, deinde apertè, atque accuratissimè à Moscis actum est, ut eorum Princeps in literis hisce nominibus in primis appellaretur, Dominus Magnus Imperator, Magnus Dux, &c. Quod cum constaret Regij recusassent; Antonius autem cum sapè, tum illa, quæ præcesserat, nocte à Moscis ea de re tentatus, illis id ipsum divisisset, quod vnum tantum Imperatorem Christianum agnoscerent, neque eas appellationes sine Pontificis Max. auctoritate valerent, qui Cæsari Romanorum nunquā passurus esset, ut eiusmodi iniuria afferretur, Mosci ab ea petitione destiterunt. Actum, ut Czar Casani, & Czar Astracani scriberetur, egregiè urgebant, id quod neque obtinuerunt: Regijs negantibus, Moscis afferentibus, ab Sigismundo Augusto eo nomine Moscum fuisse appellatum. Ad quæ cum Antonius quaereret, cur Mosci easdem literas haud attulerint, ita enim veritati gravius testimonium fuisse futurum: responderunt, id sibi excidisse; Michael autem Haraburda antiquas, ac signis munitas foederum literas ostendit, in quibus nihil eorum nominum erat adscriptum. Sicque Sessio finita est.

Cum Mosci acrius iterum vrgerent, ut iisdem saltem nominibus Czar Casani, & Czar Astracani magnus Dux appellaretur, ac denique negotium hoc ad Antonium referrent; Regij verò cum nihil ea de re se à Rege habuisse in mandatis dixissent, ac tum id ab eodem Antonio agi posse cum Mosco, ad quem erat rediturus: Antonius conuersus ad Moscos dixit, tres superesserationes, quibus hac de re aliquid agere se posse intelligeret. Vnam, quæ Regij Moscum Casani, & Astracani Dominum vocarent, quod Mosci non curare visi sunt; licet id Regij admiserunt, qui dicerent, nunquam in animum inducere potuisse Poloniae Reges, ut titulo Tartarico, vel Turcico, qualis erat ille Czar Tartaricus, à Christiano Christianus Princeps appellaretur. Alteram, ut Mosci ea de re protestationem facerent, quā sine alterutrius Principis iniuria, & sine pacis ferè confectæ impedimento, Antonius esset admissurus: quas tamen protestationes ignorare se nec in usu esse apud se, Mosci dixerunt. Tertiā, quā ille pollicebatur, id ea in re cum Rege, ac si opus esset, cum Pontifice Max. curaturum, quod fidum, ac Christianum hominem deceret. Postea conquestus est cum Moscis Antonius (quando illum adhuc mirificè hac de re urgebāt) quod nec magnus Dux sibi quidquam eius generis Stariciæ mandasset, cum plerique alia diligenter per suos Senatores secum egisset; nec verò sibi in castra ad Plefcouiam scripsisset, cum literas de alijs grauissimis rebus ad pacem spectantibus misisset, quodque Legati Mosci id eò usque additum in pectore celassent. Itaque eorum esse culpam, si iam tempus ei rei tractandæ effluxisset. Quamobrem Mosci, ut sine ijs titulis Regiæ literæ conficerentur, permiserunt. Hæc cum acta essent, instare coeperunt, ut saltem Smolenscij, qui magnus Ducatus olim à Moscis de Lituaniis captus, in eorum est potestate, titulus in literis Mosco adscriberetur. Quod Regij constanter negarunt, dicentes, sese morem scribendi antiquum seruatuuros. Atque ita utrinque discesserunt.

Cum eam diem literis de pace relegendis, atque emendandis Legati (absente Alberto Radiuilio) impendissent, actum est, ut arcium nomina sine quibus de more antiquarum foederum literarum singillatim scriberentur. Cui rei à Regijs petita (ut ferè in alijs omnibus rebus, facere soliti

soliti erant) cum Mosci aduersarentur, ac generatim quidem scripturos se polliceretur, ne Lituania, vel Liuania contra Moscuiam, neue hæc contra illas bellum gereret: vrgentibus tamen tum Regiorum, tum Antonij rationibus, tandem assenserunt, nempe, se scripturos, ne quid Moscus contra vllam Lituaniæ arcem Chiouiam, Caneuium, Czerkaskiam, aliasque finitimas; neue contra Liuonicas arces, quibus cessaret: Rex item, ne contra alias Mosci arces hostile quidpiam ageret: & fines, quierant antiquitus, iisdem vtriusque Principis ditioni, arcibusque essent. Sic huic Sessioni sine imposito, sequens dies describens de pace litteris fuit decretus.

Regum, quoniam examinandis Moscorum litteris de pace biduum illud impenderant: viderent autem in Regis, & Magni Ducis Plenipotentijs disertè contineri, ut omnia, quæ ad pacem spectarent, coram Antonio agerentur, atque adeo conficerentur (quæ verba nisi in litteris infererentur, in validam eam tractationem futuram putabant) magna inter eos & Moscos fuit contentio, cui tamen Mosci denique cessarunt. Cum verò iam omnia putarentur esse confecta, Mosci ad litteras addi petierunt, ab eorum Magno Duce non solū arces, quibus cedebat, verum etiam Rigā, & Curlandiam, quas nūquam ille possederat, Regijs tradi; ab his ita repulsi sunt, ut cum nulla ratione Mosci rationi cedere vellent, crastina die ut discederent, iussi sunt. Tum Regij, per se non stare, quin Summo Pontifici iustis omnibus in rebus obedirent, Antonio protestati sunt. Ac quidem eò spectasse Moscos intelligebatur, ut semper aliquid sibi restare iuris ea cessione in Liuania videretur: quasi eam ad tempus decennij tantummodò traditam, quo tempore pacta fuerat pax, deinde repetere posset. Augebat suspicionem iustam Regijs, quod biduum, qui ad euocandos Nouogardia Palatinos tabellarius à Moscis fuerat designatus, is adhuc retinebatur, moras neccitentibus, nec aliquid afferentibus, nisi quod adhuc litteræ non essent confectæ, de quibus nulla penè controuersia restabat. At postquam abire iussi sunt, vnus primo, deinde alter, denique omnes simul ad Antonium redierunt: modo se aientes non habere in mandatis, ut sine illa scriptione Regentis traditionis pax coiret, modo se non esse eiusmodi suo sub Principe, quales ceteri sunt subditi, cum ne syllabam quidem præscripti mandati possent ipsi immutare: petere de-

nique decem dierum tempus, quo à Mosco responsum acciperent. Ad extremum, quaerere de Antonio consilium, quid facerent. Tum Antonius (cui circuitio, illa in reliquis tractationibus usurpata, iam se prodebat apertius) veritus, quin ea omnia fierent ad exercitum Regium ea spe laetandum, & fatigandum, dixit, aut scripto pollicerentur, in omnibus, quæ acta essent, sese assensuros, nil de Rigā quaesituros: aut hac ipsa nocte ad Legatos Regios esse eundum, & litteris de pace lectis postredie eius diei iureiurando pacem faciendam: sin minus, Regios omnino abiturus: Tum illi (ut solebant) velle denique facere, quidquid dixisset Antonius: nil de Rigā quaesituros: noctem scribendis litteris insumpturos: vnum se Michaellem Haraburdam cupere, qui eas videat. Ad quem cum misisset Antonius, non solum is, sed Palatinus Braslauensis ab eo, ad quem recesserant, pago, paulo post initium noctis ad Antonium redire: quæ ferè tota, sicut etiam in sequenti die, examinadis ijsdem de pace litteris insumpta, petita ab Regijs est (Antonio illis in memoriam reuocante) num Mosci vellent in litteris inferere, ne quid rusticis, qui ad Regem descenderent, damni à Mosco, post compositam pacem, inferretur: Quod Mosci abnuenerunt, sed dextera Antonio data, eidem, ac Legatis polliciti sunt, nihil ijs ab suo Principe damni illatum iri: quos esse tanquam oues: & metu, ac cæde aliorum, non improbitate territos, iureiurando sese Regi obstrinxisse cognoscerent. Tum in decennium decreta pax, altero ad nouennium anno addito, Mosci verò petierunt tormentorum nomina, & numerum eorum, quæ essent in arcibus à Rege captis, de quibus antea fuerat actum. Quorum cum vnus tantum Neuelie Catalogum deprompsisset Palatinus Braslauensis, ac Mosci tum vrgerent, ut omnium traderetur, quemadmodum ipsi omnium suorum attulerant: missi sunt, qui id celerrimè procurarent: meliore quidè causa Regijs, sed minore, quā Mosci fecerant, prouidentia, & diligentia, non sine causæ periculo, vtentibus.

Cum eo biduo, quod hanc diem præcesserat, maxima iterum inter Legatos contentio fuisset, Moscis in suis saltem litteris adscribere volentibus, quas Regi arces traderent, eas sese ex Magni Ducis patria, seu terra tradere: id verò Regijs fortiter abnuenerunt, quod dicerent, eo quasi iure illum vsurum in reliqua Liuania tentanda, quā Regi haud dedisset ab Regijs iterum iussi sunt

sunt Mosci, vt Moscuam re infecta abirent, nisi vellent ab eo proposito abstinere. Sed cum Antonium Mosci supplices rogarent, vt suam adhuc operam ea in re interponeret, Regiosque discessum comminatos retineret: huius officio, quantum opus erat, functus, Moscis, vt verba illa à suis literis eraderent, persuasit. Tū simul Legati cōuenientes, litteris ipsis adhuc perfectis, usqueque plenipotentijs suorum Principum inuicem de more traditis, vt quæ erant Magni Ducis Regijs, quæ huius essent Moscis relinquere: schedis item de tormentorū numero, reliquisque arcium munitionibus, ab utriusque Principis Secretarijs, qui conuentui interfuerant, Michaelē Haraburda, & Mikita Bassenka subscriptis: cum Regij ab Antonio protestationem de reliqua Liuania petissent, pacem iureiurando, chirographo, crucis osculo, coram Antonio, in eius hospitio sanxerunt. Quod ad Dei gloriam sit: Amen. In Kiueroua Horca, die xv. Ianuarij, 1582.

PROTESTATIO REGIORUM
Legatorum, ab Antonio Possuino
seuino admissa.

Cum coram me Antonio Possuino à Sancti. D.N. Pont. Max. Greg. xij. ad procurandā pacem inter Serenissimos Poloniae Regem, & Magnū Moscouiæ Ducem misso, Magni Legati Stephani, Dei gratia, Regis Poloniae, Magni Ducis Lituaniæ, Russiæ, Prusiiæ, Masouiae, Samogitiæ, Liuaniae &c. nec non Principis Transyluaniae, Ill. Ianusius Zbaravski-Palatinus Braslauensis, Capitaneus Krzemeneensis, & Pinsensis: Albertus Radiuilius in Olika, & Niesvvis Dux, Regiæ aulae in Lituania Marchalcus, Capitaneus Kovvnenfis: Michael Haraburda Notarius Regius in Lituania in loco, Zapolskiæ Iamo dicto, congregati fuissent, habuerunt sermones & tractationes de pace, seu fœdere inter prædictum Serenissimum Regem, & inter Magnum Moscorum Ducem Ioannem Basilij, cum ipsius videlicet Magni Ducis Legatis, Demetrio Petrouicio Ieletzki, locum tenente Kasrinscij, & Romano Vvasieliev vicē Olfiroua, locum tenente Kozielscij, cum Mikita Bassenka Notario, & Zacharia Suicziazieo Subnotario: Postulaueruntque Serenissimi Regis Legati suo Principi reddi arces omnes, à Serenissimo Rege Sueciæ, sub Serenissimo Magno Moscorum Duce in Liuania occupatas, hoc est, Rohodzieuū, aliās dictam Naruam, Serenescum, Adozum, Iolszaboram, Rakobozam, Kolivianum, aliās dictam Reualiam, Paizam, aliās dictam Padeza, Kolivvirum, Lichovvierzū, Abslum, Vvicho-

lumizum, vt Serenissimi Magni Moscouiæ Ducis nomine Magni ipsius Legati renuntiarent cunctis, & eas Serenissimo Regi traderent, inlitterunt. Quibus Serenissimi Magni Moscorum Ducis Legati respondētes dixerunt, nihil eis esse reliquum, quod redderent, quandoquidem Magnus eorū Dominus eas arces non possideret. Quo nomine Magni Legati Serenissimi Poloniae Regis solemniter corā me protestati sunt, & Principem suum arces omnes in Liuania sitas, quas Serenissimus Sueciæ Rex teneret, recuperare velle, & debere affirmaverunt: hoc saltem cauto, vt si Serenissimo Regi cum Serenissimo Moscorum Duce de ijs arcibus disceptandum esset, vt tantum de ijs arcibus, quas nunc Serenissimus Rex Sueciæ teneret, lus & disceptatio habeatur. Quod autem ad Poloniae Regnum, vñā cum Magno Ducatu Lituaniæ, atque ad reliquas omnes arces in Liuania, quæque alibi Serenissimo Regi Poloniae subiectæ sunt, attinet, vt pax, quæ ab utroque sancietur in omnibus & singulis prouincijs, & archiepiscopis inuolabiliter seruetur: & vicissim ne à Serenissimo Rege Poloniae Magnus Moscouiæ Ducatus, aut aliqua arx, locusve Serenissimo Magno Moscouiæ Duci subiectus propterea infestetur. Quæ quidem omnia litteris pacis Serenissimi Regis Legati inseruoluerunt. Sed Serenissimus Magni Moscouiæ Ducis Legati recusarunt, affirmantes eam pacem, quæ & quamdiu inter principes sancietur, iureiurando semel firmatam, inuolabiliter seruari debere: sic à parte Serenissimi Regis erga Magnum Ducatum Moscouiæ, ceterasque omnes prouincias & arces eiusdem Magni Moscouiæ Ducis, quemadmodum à parte Serenissimi Magni Moscorum Ducis erga Poloniae Regnum, & magnum Dominium Magni Ducatus Lituaniæ, ac Liuaniae, omnesque arces, ad eas, & alias Regni Poloniae prouincias pertinentes. Præterea supra memorati Legati Serenissimi Poloniae Regis, simul congregati cum supradictis Legatis Serenissimi Magni Moscouiæ Ducis, coram me Antonio Possuino postulauerunt ab ipsodem Magnis Legatis Serenissimis Magni Moscouiæ Ducis, vt arcem etiam Serenescum, quæ est in Liuania, Serenissimo Regi Poloniae traderent, eiq; perpetuè renunciarent. Ad quod Serenissimi Regis Legatorum postulatū Magni Moscouiæ Ducis Legati responderunt, eam arcem Serenescum in Magni Domini sui manibus, aut potestate non esse ac propterea se, quod non haberent, dare non posse, sed Sueciæ Regem Serenissimum eam arcē occupauisse. Qua de causa Serenissimus Poloniae Regis Legati corā me Antonio Possuino pro-

protestati sunt, eam quoque arcem Serenescum de manu vel potestate cuiuscunque Serenissimum Poloniae Regem velle recipere. Nos igitur quantum potuimus, sub benedictione eiusdem Sanctissimi Domini Nostri Gregorij xij. Pont. Max. ac Sanctae Sedis Apostolicæ, ad effectum tantum huius pacis, dictas protestationes admittimus, non intelligentes hac nostra protestationis admissione vlla ratione vel supradictorum Regum, & Principum, aut quorumcunque aliorum iuri, si quod in supradictis locis haberent, vel prætenderent, præiudicare, aut derogare. Datum in Kiueroua Horca pago, ex hospitio meo, die XV. Ianuarij. 1582.

LITTERAE COMPOSITIONIS
pacis legatorum Magni Moscouiæ Ducis.

De gratia Magni Dñi, Czar atque Magni Ducis Ioannis Basilij totius Russiæ, Volodimiriae, Moscouiæ, Nouogardiæ, Czar Casini, & Czar Astracani, Domini Plescouiæ, & Magni Ducis Smolensciæ, Tueriæ, Iueriæ, Permiæ, Viaticæ, Bulgariae & aliorum, Domini & Magni Ducis Nouogardiæ, Nisouienfis terræ, Czernihouiæ, Kietanæ, Rostouiæ, Iaroslauiae, Belozeriæ, Liuaniae, Vdoriæ, Obdoriæ, Condimiæ, Siberiæ, & aliorum: Nos Magni Domini Legati, ego aulicus Magni Domini, Czar atque Magni Ducis, & Praefectus Casinensis, Dux Demetrius Petri Ieletzki; ego aulicus Magni Domini Czar atque Magni Ducis, & Praefectus Coselnenfis, Romanus Basilij Olpherius, ego Domini Czar atque Magni Ducis Notarius Mikita Bassenka Nicephori filius Veresczahina; & ego Magni Domini Vicenotarius Zacharias Suiazzeuius, conue-

nientes, missi & instructi à Magno Domino nostro ad zapolscij Iamum, inter Porcouiam & Zauolociam, in Velicoluensi via, cum Magni Domini Stephani Regis Legatis, Duce Ianusio Nicolai Coributo- uij Zbarscij, Palatino Braslauiense, Capiteano Krzemeneense, & Pinsense; Domino Alberto Radiuilio, Duce in Olika & Niesvvis, Marchalco curiæ Magni Ducatus Lituaniæ, Capiteano Kovvnense, & Notario Magni Ducatus Lituaniæ Michaelē Haraburda, constituimus fœdus ad decem annos, à Baptizatione Christi anno septem millesimo nonagesimo ad eandem baptismationem Christi anno septem Millesimo Centesimo: ita, vt Magnus Dominus noster, Czar atque Magnus Dux, propter bonum pacis Christianæ, iusserit cedere in partem Regis ex terra Liuaniae arcem Kokenhausen, arcem Skrocono, arcem Linneuardum, arcem Krutzborcum, arcem Borzunum, arcem Czełstunum, arcē Tricatum, arcem Roconum, arcem VVlodimiriolum, arcem Alystum, arcē Gouia, arcem vacuam Laudunum, arcem Salaciū, Ciuitatē Derpatum, Nouogardiā Liuaniae, Kerepeciu, Mucouum, Randeis, Rynholm, Conhotā, Caulecium, Curslouiū, Laissum, Iaruasum, Polczeuium, Paidam, id est, album Lapidem, Velium, Pernauia antiquam, & Pernauiam nouam, cum omnibus bonis ad illas spectantibus, & cum pagis illarum arcium. Præterea etiam in partem Regis Velisium; terra autem Velisij cum antiquis terminis & finibus, quemadmodum fuit Vitepscij terra cum Toropetio, terra Vitepscij cum arce Velisio; ad Vitepscium, Toropetij autem ad Toropetium. In partem verò Magni Domini nostri, Czar & Magni Ducis illæ arces, quas ex ditione Magni Domini nostri Stephanus Rex ceperat, arx Velikolukum, arx Neuelia, arx Zauolocia, atque item Rzouapusta, arx Chelma; præterea quas arces Plescouienses ex ditione Magni Domini nostri Stephanus Rex ademit, Voronecium, Veliā, Ostrouiam, Crasnam, vel si quid aliud postea ademerit Rex Stephanus aliorum Castellorum Plescouiensium, vti Vernam, vel Volodimirecz, Dubkouium, Viborecium, Vissigrodum, Iborsciū, Opokam, Godouiam, Kobilegrodiszcze, & Sebeciū. Hæ omnes arces in partem Magni Domini nostri more antiquo ad Plescouiā, cum omnibus bonis, & pagis earum arcium cedant. Homines verò, tormenta & cōmeatus ex utraque parte, hæc omnia secundum constitutionem deducenda sunt, sic, vt cū venerint Magni Domini nostri aulici, qui missi sunt in Liuaniam, homines educere ex arcibus, Derpato, Nouogardia parua,

Paida Polczeuia, Jaruafo, Perkela, Salacza, Pernaua, & Felino, tñm Regis aulici debēt curare cōgregari equos cū rusticis Lotauis, & vehicula ad deducenda tormenta Magni Domini, quæque ad ea attinent, com meatum, & Vladicam Derpatensem, imagines, & ornamenta Ecclesiastica, Palatinos, & oēs homines ad deducēdos illos, res, bonaque illorū, prout poterunt exportari. Vbi verò rusticos Lotauos cōgregauerint, & dederint Magni Domini hominibus, tñm homines Magni Domini septem dierum spacio, res, & bona sua in curribus imponere debent, ab eo die, quo equos, & Lotauos dederint. Et vbi septem dierum spacio omnes res suas in curribus imposuerint, exire ex arce cum omnibus Plescouiā debent, quos Litvani prosequi, & deducere tormenta, & homines Magni Domini Plescouiam vsque debent: arces verò aulicis Regijs, qui ad accipiendas illas missi sunt, reddere debent. Ad hæc & ex postremis, quas celsit Magnus Dux Regi Stephano, arcibus Liouonensibus, ex Kokenhausen, Skrono, Linnevardo, Krutzburgo, Borzuno, Czeſtuino, Tricato, Rocono, V Volodimericio, Alisto, Gouia, Lauduno, Golbima, Rezica, Luza, VVlecha, Kerepecio, Mukouo, Randeha, Rinholio, Conhoto, Caulecio, & ex Curslouo præsidium, homines, tormenta, res omnes, & cibaria eodem modo cum Lotauis ad diem certum, & tempus constitutū, Mensis Martij scilicet quartum diem, omnia inde deducere debent, quos Litvani Plescouiam vsque comitari debent. Tormenta verò Magni Domini in arces illas inducta, cum globis, & pulueribus ex omnibus Liouonicis arcibus vnā cum hominibus eodem tempore deducere debent, secundum scriptum, quod ex vtraque parte Legati vtrinque commutauerunt & acceperunt, cum subscriptione manuum Notariorum. Illa autem tormenta, quæ aliqua in arce capta sunt in Liouonia, in iisdem relinquere debent, secundum scriptum, quod Legati vtriusque partis cum subscriptione Notariorū acceperunt. Quod si verò com meatum, cibaria, vel simile aliquid vna vice cum hominibus simul ex arcibus deducere non poterunt, vel si equos tam citò non collegerint, ea omnia homines Magni Domini nostri in iisdem arcibus sub sigillo suo, & custodia relinquere debent, quibus aulici Regij nullum detrimentum, vel iniuriam inferre debent: imò cum secūda vice ad ea accipienda venerint, aulici Regij remittere omnia per Lotauos Plescouiam, eodemque modo Litvani deducere debent. Sic etiam & ex illis arcibus, quibus Magno Domino nostro, Czar atque Magno Duci Rex Stephanus celsit ex Ve-

likoluko, Zauolocia, item Rzoua, Pusta, Neuelia, Chelma, & Plescouiensibus castellis, quæ erant in potestate Regis Stephani, eodem modo milites Regij deduci debent, vnā cum tormentis, quæ inuexerat Rex Stephanus. Aulici verò Magni Domini, qui ad capiendas illas arces missi sunt, debent congregare subditos illarum arcium cum equis, & dare aulicis Regijs ad deducenda præsidia, tormenta, & milites prout poterunt exportare: & cum rustici cum equis congregati, & dati Regijs fuerint, eodem modo Litvani septem dierum spacio omnem com meatum, & quidquid erit, in curribus imponentes, ex arcibus exire, & arces Magni Domini nostri aulicis, qui ad capiendas illas missi sunt, tradere debent, quique Lituanos, tormenta, & com meatum omnem comitari, & deducere debent ex Velikoluko, Chelma, Neuelia, Zauolocia ad Oferiscium: ex Plescouiensibus verò castellis ad Nouogrodecam Liouonicam. Sed tormenta illarum arcium, quibus cum captæ erant, relinquenda sunt in iisdem arcibus, secundum scriptum, quod datum est aulicis Magni Domini: tormenta verò, quæ Rex Stephanus induxit, remitti debent, vnā cum militibus. Quod si vna vice com meatum, cibaria, vel aliquid simile euehere non poterūt, vel si rusticos, equosque tam citò non congregauerint, residuum illum com meatū Litvani sub sigillo suo, & custodia relinquere debent, quos postea secūda vice Magni Domini nostri aulici, congregatis rusticis, & equis, ad arces Lituanorum remittere debent, comitatumque mittere, vt nulla vis, iniuria, detrimentum, & incommodum ex vtraque parte in arcibus inferatur. Quemadmodū etiam, cum Magni Domini nostri Czar, atque Magni Ducis milites, Vladica cum imaginibus, Poppis, & omnibus ornamentis Ecclesiasticis, tum Palatini, Nobiles, Sclouetarij, Cosaci, & omnes alij ex arcibus Liouonicis ducuntur, his omnibus supradictis, tormentis, & thesauro Magni Domini in via Litvani milites ipsi vel per Lotauos, vel Germanos nullā iniuriā, vel damnum inferre debent, sed ita comitari, ne in via interficiantur, vel spoliuntur vel vis aliqua inferatur. Et secundum has litteras constitutionis, Litvani homines Magni Dñi nostri ex arcibus Liouonicis, Plescouiam vsque, cum omnibus rebus integrè, sine vlla iniuria ducere debent: nostri verò Magni Dñi homines illos Lotauos, equos, & quoscunque Regios, quos eos Plescouiā deducēt, quāprimum eò perduxerint, illos sine vlla detentione remittere debent, neque in via insidias struere, vel iniuriā vllā inferre. Ita etiam ex illis arcibus, quas Dño nostro Czar, atque Magno Duci Rex Step-

Stephanus celsit, cum milites, & omnis com meatus Lituanicus ex illis ducetur, Magni Domini nostri homines in via nullum incommodum, vel iniuriam illis inferre, Lituanos non interficere, spoliare, vel tormenta, com meatumque adimere, ita vt nulla penitus illis Lituanis iniuria inferatur, sed comitari, & deducere ex ijs arcibus, ad Regis Stephani arces cum equis, secundum has constitutionis litteras, debent. Hos autem homines Magni Domini nostri, qui Regis Stephani homines comitabuntur, & eos deducunt, tormentaque reuehere, omnes sine vlla iniuria, vel retentione remittere, neque in via illos interficere, nullasque insidias illis struere debent. Et secundum hanc constitutionem Legatorum Stephanus Rex ad Magnum Dominū nostrum Legatos suos magnos missurus est, eodemque modo Magni Domini nostri ad Regē Stephanū Legatos suos magnos mittere debet, istarum rerū crucis osculo confirmandarum causa, & secundum nostram Legatorum constitutionem litteras fœderis Magnus Dominus noster, & Rex Stephanus conscribere, & inter se commutare debent. Cuius causa Legatos suos Stephanus Rex ad Magnum Dominum nostrum certo tempore missurus est, ad diem scilicet Sanctæ Trinitatis, anno septem millesimo, Nonagesimo, Magnus verò Dominus noster, ad Assumptionis Beatae Mariæ Virginis Dei genitricis festum, eodem anno septem millesimo, Nonagesimo. Itaque donec Legatio absoluetur, inter Magnum Dominum nostrum, & Regem Stephanum, cum Legati Regij apud Magnum Dominum nostrum fuerint, hocque iureiurando, & crucis osculo confirmauerint: cum etiam Magni Domini nostri Legati apud Regem Stephanū erunt, idemque illic iureiurando, & crucis osculo confirmabunt, per id omne tempus ad præfinitos vsque decem annos, bellum ex vtraque parte gerere non debet. Et in primis Magnus Dominus noster Czar atque Magnus Dux in ditiones Regis Stephani ipse cum exercitu suo procedere, Senatores, & Palatinos cum militibus mittere, & loca occupare, aut capere, vllasque iniurias & detrimenta in finibus, in omnibus locis ditionis Regis Stephani, inferre non debet: ita vt neque dissidia, nec bella inde oriantur; præsertim hoc pacis tempore non obsidere, aut obsidione cingere, arcem Kyouiam, cum omnibus bonis, & pagis: arcem Caneuium, cum pertinentibus: arcem Czerkasum, cum pertinentibus: arcem Zitomeram, cum bonis suis: arcem Ouruciam, cum pagis: arcem Lunbecum, cum pagis: arcem Homiā, cum pagis, & pertinentibus: Vuaronecium, Ie-

lesouium, Ierenicum, Kosleuā, Sam, Morozouicum, Lipinicum, Polezanum: arcem Furouam, cum pertinentibus: arcem Mozeram, cum pertinentibus: præterea Beziczum, Brachinum, Reczicam, Horuolum, Stresinum, Cziczerskum, propoiskum, mohileuium: arcem Mscislauiam, cum pertinentibus, & bona Chotlouiensia, arcem Kryczeuiam, cum pertinentibus, arcem Dobrounam, cum pertinentibus, & bona Horscium, & Romana: arcem Orsam, cum pertinentibus, & pagos Lobauiczum, Mikulina: arcem Vitepskum, & pagos Brusam, & Dreczychuk: arcem Surazum, & pagos Surazenses: Vsuatum, & Oferiscium, arcem Velitium, arcem Polociam, cum castellis, pagis, & bonis pertinentibus: arcem Kopiam, arcem Krasny, arcem Vlam, arcem Iuroilam, arcem Drysfam, arcem Kopeum, & Desna arcem Kosianum, arcem Sitnam, arcem Nesszerdum, arcem Socolum, & ad Polociam pertinentia: arcem Lukomliam, cum pagis: arcem Bielmakov, cum pagis: arcem Vlsaczam, arcem Lebedkam, & Polocenses pagos, mosnicouium, Neporotouicum, Verbilouam, Slobodam, Kubcium, Viasnium, Clinum, Zamosnum, Iscium, Neuedreum, & Horodisczum, Kreczeram in lacu Othulouio sitam: Nacubonum, cum pertinentibus: arcem Druiam, cum pertinentibus. Ad hæc Magnus Dominus noster, Czar, atque Magnus Dux Ioannes Basilij Rusiæ, nulla bella, impedimenta, & iniurias inferre, neque aduersus Curlandiam terram bellum gerere debet: nec non arces in terra Liouonia, arcem Rigam maiorem, & arcem Rigam minorem, arcem Dalenum, arcem Kircholnum, arcem Kokenhausen, arcem Skrov vno, arcem Linnevardū, arcem Krutzborcum, arcem Iskilum, arcem Radohosium, arcem Dunemūdā, arcem Iuesum, tres arces Kremonū, ite Iuraniam, Ireidenum, Ziguoldum, arcem Sonfelum, arcem Nitouam, arcem Iurenborcum, arcem Narbium, arcem Rosenbecum, arcem Rosenum, arcem Lemlinum, arcem Moianū, arcem Litoperū, arcem Kesi am, arcem Orliam, arcem Nievvhenam, arcem Pebalgum, arcem Skuinam, arcem Zerbenum, arcem Smilitinum, arcem, Borzunum, arcem Czeſtuinum, arcem Tricatum, arcem Kovvny, Horodisczum, Laudunum, Horodisczum, Holbinam, arcem Rezicam, arcem Luzum, arcem Vlechum, arcem Volodimericum, arcem Ilisenum, arcem Pletenberckum, arcem Alystum, arcem Vekelum, arcem Nouogrodecam, Liouonicam, arcem Kerepecium, arcem Gouiam, Kurslouium, arcem Iurienum,

Mukouum, Randekum, Rynholm, Conhotum, Caulecium, Laifium, Borcholm, Polceuiam, paidam, Vilianum, Iaruaſum, Pernauam antiquam, & Pernauam nouam. Fines autem omnium arcium iſdem, vt antiquitus fuere, eſſe, & permanere debent. Eodem modo etiā Magnus Dominus Stephanus, Dei gratia, Rex Poloniæ, & Magn' Dux Lituaniæ, ipſe cum exercitu ſuo cōtra Magnum Dominum noſtrum, Czar, atq; Magnum Ducem Ioannem Baſilij Ruſiæ, & terram, dominiaque ipſius bellum gerere, Senatoresque & Palatinos cum militibus mittere: loca denique in dominio Magni Domini noſtri occupare, vel oppugnare, & finitimis nullam iniuriam, detrimentumue hoc pacis tempore inferre non debet: neque bellare, vel impedire na gniomini noſtri terram moſcouiæ totam, & Nouogardiam magnam, pagos, & ad eādem pertinentiar arcem Pleſcouiam, & caſtella Pleſcouienſia: Opokam, Craſnā, Oſtrouiam, Velā, Voronecium, Iſborſcū, Vdouam, Kobiliū, Vrnā, Dubkouiā, Viſze horodum, Volodimericum, & pagos Pleſcouienſes, cum terra Pleſcouienſi tota, arcē Sebelium, cum pagis arcem Tueriā, terram que Tuerienſem totā, arcem Pereslanum Reſanienſem, & Reſanienſem terram totā, arcem Pronskum, terramque ipſius nō vaſtare, neque illi bellum inferre debet. Præterea idem Magnus Dominus Stephanus Dei gratia, Rex Poloniæ, & Magnus Dux Lituaniæ, & has arces Magni Domini noſtri eodē pacis tempore infeſtare nō debet: arcem Kiſka, cum pagis: arcem Puteilam, cū pagis: arcem Nouogardiam Seuerieſem, cum pagis: arcem Radohofſczum, cū pagis: arcem Czernihouium, cum pagis: arcem Starodubum cum pagis: arcem Poczeſcam, cum pagis: arcem Poczeſpouihor, cum pagis: pagosque Suleſiū, Babocium, Suetilouiciū, Hoſodnum, Scarbouiciū, Lapecium: arcem Caraczeuium, cum pagis, pagosque Chotemliam, Snorofciū, Chorobouiū, Milinū, Draconiū: arcē Irubczefcum, cum pagis: arcem Moſalſcum, cū pagis: arcē Serpaicum, cum pagis, pagosq; Zamofam, Iucharzeuam, Duſnam, Dhominiū, Pohoflum, moſſczinum, Demenū, Horodenum, V Vrepeietum, Snopohum, Couilnum, Sariam, Lazoreuam, Horodiſczam, Blezeuiciū, Lubunū, Danilouiciū: arcem Brankam, cum pagis, pagosq; Solouicios, Prikladneuium, pancinū, Theodoreuiū, Oſonicū, Kopiniciū, Suchoziū, V Viſzechlauium, Doronniā, Zernium: arcē Roſlauiā, cum pagis: arcem Smolenſciū, cū itinerib', pagis, & omnibus pertinentibus, pagosq; Ielouiciū, Eoluaniciū, Lazoreuſczinum, Puſtoſielium, Romanouium,

Kopotkouiū, Molechnam totam, & quidquid ad eam pertinet. Et Petrouij Dorzauiam, Lotouā zuerouiciū, Dubrouienſeij Putium, Catinū, Caſpliam, Doreczā, Radiffczuniam: arcem Miſzenſcum, cum pagis: arcem Opakouiā, cum pagis, pagosque Zalidouiā, Nedothodouiā, Biſcouiciū, Lyczinū: arcem Viaſmā, pagosq; ad illam ſpectantes: arcem Drohobuſcum, & pagos ad eam antiquitus pertinentes: arcem Beliam, cum omnibus bonis ad eam ſpectantibus, V Verchouia, & Boſſouia, & Septouio, & Monimdoua Sloboda: arcem Velikolukum, & pagos Velikolucenſes, Doſiſiam, Bereſaniam, Vſuiam, Lovviciū, Veſni bolohum: arcem Chelmam, & pagos ad illam pertinentes, Velilam, Lopatiā, & Bui cium: arcem Zauolociam, Rzouampuſtam, & Rzouenſes pagos: arcem Neueliam: arcem Toropecium, & omnes pagos Toropecienſes, Dancouiū, Luibutum, Dubnū, Roznum, Turum, Biberouam, Starzeuiam, Nezelſciū, Plauetſciū, Zezetſciū, Ofereciam, Cazarinovſczinum. Fines autem his omnibus arcibus ij, qui antiquitus fuerunt, eſſe debent: & hæc omnia ex vtraq; parte, ſecundum hæc conſtitutionis litteras noſtras, & noſtrum iuramentū, crucisque oſculum, firmiter, & inuiolabiliter ſeruari debent, quodque ipſi crucis oſculo confirmanſes, & litteras pacis commutantes, hoc ſcēdus ita tenere debent. Legatis verō, qui à Magno Domino Stephano Rege, ad Magnum Dominum noſtrum Czar atq; Magnum Ducem mittentur, venire, & redire ad Regem Stephanum, ſine vlla retentione, cum omnibus hominibus, & bonis ipſorum ſecundum litteras patētes Magni Domini, liberum erit. Et quando ad Magnum Dominum noſtrum Stephanum Rex Legatos ſuos miſerit, tūm Stephanus Rex illis Legatis ſuis plenam Inſtructionē de Captiuis liberandis, & qui ſunt in Lituania Captiui Magni Domini noſtri, quomodo liberari debeant, dare tenebitur. Quod ſi aliqua iniuria, inter finitimos incolas interea temporis ex vtraq; parte orta fuerit, tūm Palatini, & locum tenentes Præſecti, vbiq; in finitimis arcibus, per omnes ditiones ex vtraque parte, intra id temporis ſpaciū de illis iniurijs inuicem mitti, qui iuſticiam ex vtraque parte adminiſtrare, & malos punire debent. Supra hæc omnia nos Magni Domini, Czar, atque Magni Ducis Ioannis Baſilij Ruſiæ, legati, ego aulicus & Præſectus Caſinenſis, Dux Demetrius Petri Ieletzki: ego aulicus, & Præſectus Coſelnenſis, Romanus Baſilij Olphierius: ego Notarius Magni Domini, Mikita Baſſenka Nicephori filius Verſiczahina: & ego Magni Domini Vicenotarius,

rius, Zacharias Suiazeuius, cum Magni Domini Stephani, Dei gratia Regis Poloniæ, & Magni Ducis Lituaniæ Legatis, Duce Ianuſio Nicolai Zbaraski, Palatino Braſlauienſe, Capitaneo Krzemenenſe, & Pinſenſe: Domino Alberto Radiuilio, Duce in Olyca, & Nieſvviſ, Marſchalco curiæ Magni Ducatus Lituaniæ, Capitaneo Covvnenſe: & Notario Magni Ducatus Lituaniæ Michaelē Haraburda, pacem concluſimus, & litteras conſtitutionis conſcripſimus, ſigna que noſtra iſdem ſubappendimus litterasque viciffim accepimus, & crucis oſculo confirmauiſus. Præterea quoque crucem ſuper his omnibus oſculati ſumus, quod præter hæc conſtitutionis litteras inter Magnum Dominum noſtrum Czar, atque Magnum Ducem, & Magnum Dominum Stephanum Poloniæ Regem, & Magnum Lituaniæ Ducem, reſ aliter fieri non debent. Et de hac pacis conſtitutione concluſionem fecimus, & crucis oſculo confirmauimus, coram Legato Gregorij Pape xiiij. Antonio Poſſeuino. Scriptum in Iamo Zapolſcij, Anno ſeptem milleſimo, Nonageſimo, Menſe Ianuario.

SVBSCRIPTIO CVM SIGILLIS.

Ego Magni Domini, Czar, atq; Magni Ducis Notarius, Mikita Baſſenka Nicephori filius Verſiczahina, hæc conſtitutionis litteras manu mea ſubſcripſi.

Ego Vicenotarius Magni Domini, Zacharias Suiazeuius, hæc conſtitutionis litteras manu mea ſubſcripſi.

Et ſcriptæ hæc conſtitutionis litteræ in duobus folijs coniunctis, conglutinatis, in fraque ſcriptum: Notarius Baſſenka Verſiczahina.

LITTERAE COMPOSITIONIS

pacis Legatorum Sereniſſimi Poloniæ Regis.

NOS Magni Domini Stephani, Dei gratia, Regis Poloniæ, & Magni Ducis Lituaniæ, Ruſiæ, Pruſiæ, Maſſouiæ, Samogitiæ, Liouoniæ, Principis Tranſyluaniæ, & aliorum, Legati, Dux Ianuſius Nicolai Coributouicza, Zbaraski, Palatinus Braſlauienſis, Capitaneus Krzemenenſis, & Pinſenſis: Albertus Radiuilius Dux in Olyca, & Nieſvviſ, Marſchalco curiæ Magni Ducatus Lituaniæ, Capitaneus Covvnenſis, & Michael Haraburda, Secretarius Regiæ Maieſtatis Magni Ducatus Lituaniæ, ſecundum mandatum Magni Domini Noſtri conuenimus cum Magni Domini Ioannis Baſilij, Dei gratia, Domini Ruſiæ, & Magni Ducis Volodimeriæ, moſcouiæ, Nouogardie, Caſaniæ, Aſtracaniæ, Pleſcouiæ, Iueriæ, Tueriæ, Permiæ,

Viaticæ, Bulgaricæ, & aliorum, Legatis, aulico & Præſecto Caſinenſe, Duce Demetrio Petri Ieletzki: aulico & Præſecto Coſelnenſe, Romano Baſilij Olpherio: Notario Mikita Baſſenka, Nicephori filio Verſiczahina, Vicenotario Magni Domini Zacharia Suiazeua, de pace, & bona colloctione. Miſerat enim ad Magnum Dominum Ioannem Baſilij, Dei gratia, Dominum Ruſiæ, & Magnum Ducem, Sanctiſſimi Pape Romani Gregorij xiiij. Legatus, R. P. Antonius Poſſeuinus cum litteris hominem ſuum Andream Apolloniū, vt cum Magno Domino noſtro Stephano Rege, & Magno Duce, miſſis ad aliquem locum Legatis ſuis, pacis conſtitutionem facerent. Itaque nos Magni Domini Stephani Regis Legati, Ianuſius Nicolai Zbaraskius, Palatinus Braſlauienſis, Albertus Radiuilius Marſchalco curiæ, & Michael Haraburda Notarius, conuenientes in Iamo Zapolſcij inter Porchouiam, & Zauolociam, in Velicoluſenſi via, cum Magni Domini Ioannis Baſilij, Dei gratia Domini Ruſiæ, & Magni Ducis Legatis, aulico & Præſecto Caſinenſe, Duce Demetrio Petri Ieletzki, aulico & Præſecto Coſelnenſe, Romano Baſilij Olpherio, cum ſocijs, ſcēdus ad decem annos, à Baptizatione Chriſti anno ſeptem milleſimo, nonageſimo, ad idem feſtum Baptizationis Chriſti anni ſeptem milleſimi centeſimi, ſuper his ſanximus: Quod Magnus Dominus noſter Stephanus Rex propter pacem Chriſtianam iuſſerit cedere Magno Domino Ioanni Baſilij Dño Ruſiæ, & Magno Duci arces, quas Magnus Dominus noſter à Domino, & Magno Duce ceperat, arcem Velikolucum, arcem Neueliā, arcem Zauolociam, arcem Rzouampuſtam, arcem Chelmā, cum omnibus pagis, & alijs ad illas arces pertinentibus: & Pleſcouienſia caſtella, Voronecium, Veliam, Oſtrouiam, Craſnam, & quidquid nunc Magnus Dominus noſter ex arcibus Pleſcouienſibus acceperit, vt Viuiam, Volodimericum, Dubkouiū, Veſzegrodum, Viborecium, Iſborſciū, Opokam, Gdouiam, Kobilegrodiſciū, & Sebelium, hæc omnes arces in partem Magni Domini & Magni Ducis, more antiquo, ad Pleſcouiam pertinere debent. Et in partem Magni Domini noſtri Stephani Regis Poloniæ, & Magni Ducis Lituaniæ, Magnus Dominus Ioannes Baſilij, Dei gratia, Dominus Ruſiæ, & Magnus Dux, iuſſit Legatis ſuis cedere in terra Liouoniæ arcem Kokéhaufen, arcem Skrounam, arcem Linnevvardum, arcem Krutzborcū, arcem Borzunum, arcem Czeſtuinū, arcē Tricatum, arcem Rovvnum, arcem Volodimericum, arcem Aliſtum, arcē Houiā,

Horodisczū, Laudunum, Horodisczum, Holbinum, arcem Rezicam, arcem Luzū, arcem Vlechum, arcem Percolam, arcem Salaczum, arcem Iorieuum aliās Derpatum, Nouogardiam Liuonicam, Kerepecium, Mucouiam, Randekum, Rinholiā, Conhotum, Cauleram, Kurslouiam, Laifum, Taruafum, Polozeuam, Paidā, alias albam lapidem, Vilianum, Pernauiam antiquam, & Pernauiam nouam, cum omnibus bonis, ad eas pertinentibus. Præterea in partem Magni Domini nostri Velisium celsit, vnā cum Vitepscij terra, cum arce Velisio ad Vitepscium, & terra Toropecij ad Toropecium ipsum. Terræ autē Velisij antiqui fines esse debent, sicut erant terræ Vitepscij cum Toropecij terra. Homines verò, & tormenta, commeatusque ex arcibus vtriusque partis deducenda sunt secundum constitutionem: ita vt cum venerint illuc Aulici Magni Domini nostri, qui Velicolucum, Neuelliam, Zauolociam, item Rzuampustam, Chelmam, & ad Plescouiensarces, quæ sunt in potestate Magni Domini nostri, ad deducendos homines, milites, tormenta, quæ Magnus Dominus noster illuc induxit, & omnem commeatum missi sunt: tūc Magni Domini, & Magni Ducis aulici missi ad accipiendas illas arces ab aulicis Magni Domini nostri, congregatis equis, & curribus, eos aulicis Magni Domini nostri ad auhenda tormenta, pulueres, & globos commeatumque omnem, milites, Palatinos & vniuersos homines illos, & bona illorum, prout exportari poterunt, dare debent. Et cum rustici cum equis congregati, & dati fuerint, tūc homines Magni Domini nostri septem dierum spacio ab eo die, cum currus dati fuerint, in eosdem omnia imponere, & post septem dies ex arcibus exire, arces verò & tormenta Magni Domini, & Magni Ducis aulicis missis ad accipiendas illas reddere debent: qui acceptis arcibus, homines Magni Domini nostri, & tormenta ex arcibus Velikoluki, Chelma, Neuellia, Zauolocia, ad arcem Magni Domini nostri Oferiscum, ex Plescouiensibus verò arcibus ad Nouogardiam Liuonicam comitari, & deducere debent. Tormenta verò vetera, quæ in arcibus ijs, cum captæ sunt, fuerunt, relinquenda, & reddenda sunt cum arcibus Magni Domini, & Magni Ducis aulicis, secundum scripta aulicis data. Inuecta verò tormenta quæ Magnus Dominus noster in easdem arces induxit, deducenda sunt vnā cum hominibus, secundum scripta, quæ Legati vicissim inter se cum subscriptione manuum Notariorum commutarūt. Quod si aliquem commeatum, cibaria, vel aliquid simile ex arcibus vnā vice ob penu-

riam hominū, velequorū euehere non poterunt, id residuū quidquid restabit, homines Magni Domini nostri sub sigillo suo, et custodia in iisdem arcibus relinquere, Magni verò Domini, & Magni Ducis homines huic custodiæ, commeatuique nullam iniuriam, damnumque inferre, sed secunda vice Magni Domini, & Magni Ducis aulici congregatis rusticis, & equis, commeatum illum, & quicquid relictum fuerit, ad arces Magni Domini nostri Oferiscum, & Nouogardiam Liuonicam remittere, & deducere debent. Eodem modo & ex illis arcibus, quæ Magni Domini nostri Magnus Dominus, & Magnus Dux celsit, cum venerint aulici Magni Domini & Magni Ducis, missi ad deducendos ex arcibus Liuonicis homines, ex Derpatō, Nouogardia Liuonica, Paidā, Polczeuo, Taruafō, Laifō, Percolia, Salaczō, Pernauia, Villia, tum Magni Domini nostri aulici rusticos Lotauos, cum equis, & curribus ad deducenda Magni Domini, & Magni Ducis tormenta, pulueres, globos, commeatum, Vladicam Derpatensem, imagines, & ornamenta Ecclesiastica, Palatinos, & omnes homines, illorumque bona, vt poterunt, exportari, congregare debent. Et cum iā rusticos & equos congregauerint, tum Magni Domini, & Magni Ducis homines ab eo die, quo equi dati fuerint, septem dierum spacio, omnia curribus imposita ex illis arcibus cum omnibus rebus suis Plescouiam ire, arcesque Magni Domini nostri aulicis ad accipiendas illas missis tradere, nostri autem Magni Domini homines Magni Domini, & Magni Ducis tormenta, & homines cum omnibus bonis illorum Plescouiam comitari, & deducere debent. Deinde ex vltimis arcibus Liuonicis, quæ Magnus Dominus, & Magnus Dux, Magni Domini nostri Regi, & Magni Duci celsit, vt ex Kōkēhausen, ex Skrovyno, Lenvardo, Krutzborko, Borzuno, Czeltuino, Tricato, Rouno, Volodimericio, Alifto, Gouia, Lauduno, Holbino, Rezica, Luza, VVleetto, Kerepecio, Mukouia, Randeho, Rinholia, Conhoto, Caulero, & Kurslouia, homines, & commeatum omnem eodem modo cum rusticis Lotauis ad tempus certum, ad diem quartam mensis Martij deducere, & euehere debent. Quos Magni Domini nostri homines, tormenta, homines, & omnia comitari, & deducere Plescouiam vsque debent, tormenta verò inuecta, pulueres, & globos ex iisdem arcibus Liuonicis, vnā cum hominibus, eodem tempore secundum scripta, quæ inter se vicissim Legati acceperunt, cum subscriptione manuum Notariorum, Magni Domini, & Magni Ducis Notarij Mikitā Bassienka Verefczahina, & Zacha-

Zachariæ Suiazeuij Vicenotarij, Magni verò Domini Regis, & Magni Ducis Notarij Michaelis Haraburdæ deduci debent. Sed illa tormenta, cum quibus arces Liuonicæ captæ sunt, secundum scripta, quæ itidem Legati vicissim inter se cum subscriptione manuum Notariorum acceperūt, in iisdem arcibus Liuonicis relinquenda sunt. Quod si vnā vice aliquos commeatus, ob rusticorum, vel equorum penuriā, ex istis arcibus euehere nō poterunt, hos Magni Domini, & Magni Ducis homines in iisdem arcibus, cum obfignatione, & custodia relinquere, Magni autem Domini nostri homines huic commeatui, custodibusque nullam iniuriam, vel damnum inferre, sed secunda vice iisdem Magni Domini nostri homines illos Magni Domini, & Magni Ducis hominum commeatus comitari, & Plescouiam vsque deducere debent. Insidias autem, iniuriarū, detrimenta, & damna in omnibus arcibus ex vtraque parte fieri non debent, cum homines Magni Domini, & Magni Ducis ex arcibus Liuonicis, Vladicam Derpatensem cum imaginibus, & omnibus ornamentis Ecclesiasticis, Poppis, & pertinentia ad Ecclesias, Palatinos, & filios nobiliū, sclopetarios, Cosacos, & vniuersos homines euehere, & educere incipient. His omnibus supradictis, Vladicæ, & alijs in via Magni Domini nostri homines nullam iniuriam, damnum, incommodumque inferre: sed ne per Lotauos, vel Germanos interficiantur, vel spoliuntur, curare debent. Secundum has constitutionis litteras, Magni Domini nostri Regis, & Magni Ducis homines, & tormenta, ex arcibus Liuonicis deducta, Plescouiam comitari, & per eosdem Lotauos deducere debent. Hos verò homines Magni Domini nostri, qui eos comitabuntur, & Lotauos, qui illos Plescouiam ducent, quā primū Plescouiā attingerint, sine vlla retentione iterum remittere, nec iniuriam, damnumque illis inferre, nec interficere, vel insidias illis struere debent. Eodem modo illis Magni Domini nostri hominibus, cum ex his arcibus, quæ Magnus Dominus noster Rex, & Magnus Dux, Magni Domini, & Magni Duci celsit, ducentur, nulla iniuria, vel damnum in via à Magni Domini hominibus inferri; & nec interficere illos, neque spoliare, nec tormenta auferre, nullumque penitus illis incommodum inferre debent; sed comitari, & deducere illos ad Magni Domini nostri, & Magni Ducis arces secundum has constitutionis litteras debent; & illos quicunque comitabuntur, & ducent Magni Domini nostri homines, iterum sine vlla offensione, vel iniuria, vt in via damnum aliquod illis non inferatur, neque interficiā-

tur, remittere debent. Et secundum hanc nostram constitutionem, Magnus Dominus noster Rex, & Magnus Dux, ad Magnum Dominum, & Magnum Ducem Legatos suos Magnos missurus est; eodemque modo Magnus Dux ad Magnum Dominum nostrum Legatos suos magnos, eius rei crucis osculo confirmandæ causa, mittere debet. Secundum has nostras constitutionis, & fœderis litteras Magnus Dominus noster Rex, & Magnus Dux, cum Magno Domino, & Magno Duce vicissim commutare debet: Legatosque suos Magnus Dominus noster, ad Magnum Dominum, & Magnum Ducem missurus est, ad tempus & diem certum, festum scilicet Trinitatis sanctissimæ proximè futurum, anno septem millesimo Nonagesimo, & Magnus Dominus atque Magnus Dux eodē modo Legatos suos mittere debet ad Magnum Dominum nostrum, ad tempus, & diem certum, nempe Assumptionis purissimæ Dei Genitricis futurum festū, eodem anno septem millesimo Nonagesimo. Et quousque Legatio inter vtrumque Magnum Dominum absoluetur, & à Magnis Dominis crucis osculo confirmabitur, per id omne tempus (vt & postea ad constitutos vsque decem annos) bellum ex vtraque parte geri nō debet. Quapropter ipse Magnus Dominus noster Rex Poloniae, atque Magnus Dux Lituaniæ, contra Magnum Dominum Ioannem Basilij, Dei gratia, Dominum Russiæ, & Magnum Ducem, terram, & Dominia ipsius bellum gerere non debet; ipse cum exercitu non procedere, neque Senatores, & Palatinos suos mittere: loca non occupare, nec possidere: in finibus denique bellum, & discordias non mouere, nullasque iniurias inferre: non bellare, neque impedire, per omne id fœderis tempus, Magni Ducis Moscouiæ terram totam, Nouogardiam magnam, & pagos Nouogardienses, terramque Nouogardiensem totam: arcem Plescouiam, & Castella Plescouiensia, Opokam, Crasnum, Ostrouiam, Veliam, Voroneciū, Isborsciū, Gdouiā, Cobiliam, Vreuam, Dubkouā, Vifzegrodū, Volodimericiū, & pagos Plescouienses, terramque Plescouiensem totam: arcem Sebesium, bonasque Sebesiensia, arcem Tueriæ, & terram Tueriensem totam: arcem Preslauiam Refaniensem, & terram Refaniæ totā, arcem Pronsciā, & Pronsciæ terrā totā. Sic nec bellare, neque aliqua re impedire debet Magnus Dominus noster Rex Poloniae, & Magnus Dux Lituaniæ Stephanus has arces Magni Domini Ioannis Basilij, Dei gratia, Dñi Russiæ, & Magni Ducis, toto fœderis tempore, arcē Rylsciam, cum pertinentibus: arcem Putimliam, cum pagis: arcē Nouogrodecam

decem Seueriensium, cum pagis; arcem Radohofcium, cum pagis; arcem Czernihouiam, cum pagis; arcem Starodubum, cum pagis; arcem Poliam, cum pagis; arcem Babicium, Suctilouicium, Holodnâ, Scarbouiczum, Lapidium; arcem Caraczouiam, cum pagis; pagosque Chotimbiu, Snouiam, Choroboru, Mgiinum, Drocouiam; arcem Trupczescum, cum pagis; arcem Mofalscium, cum pagis; arcem Serpiscium, cum pagis; pagosque Zamofnum, Iuchaczouia, Dignâ, Homincium, Polhofcia, Mofczinam, Horodecznam, Vzipericum, Snopotum, Couilnum, Suiam, Lazareuam, Horodisczam, Blizeuicium, Kubolouiciu, Danilouicium; arcem Branscium, cum pagis, pagosque Solouicios, Prikladnam, Pacinam, Iridorouvnâ, Ofouicum, Copinicum, Iucharum, Vlieslulum, Voronium, Zirinum; arcem Koslaukam, cum pagis; arcem Smofenscium, cum itineribus, pagis, & bonis pertinentibus, pagosque Ielouiciu, Boluanicum, Lazorevvszczinam, Pustofieliam, Romanouiam, Copotkouicium, Molochnam, & ad eos pertinentia, & Petrouij Dzerfauiam, Cutouiam, Izucruicia Dubrouiensium, Putiam, Catinam, Caspariam, Poreczam, Rudisticzicziam; arcem Mscenscium, cum pagis; arcem Horodisczum, Dmitrouezium; arcem Mescescum, cum pagis; arcem Opokonam, cum pagis, pagosque Zalidouiam, Niedochouiam, Biscouicium, Lyczanam; arcem Viaznam, pagosque Viazma; arcem Dorohobuziam, & pagos Dorohobuzia, quodque antiquitus ad illam spectat; arcem Belam, cum pagis, & Verchouiam, & Bolifeuiam, Sopotouiam, Monoidouiam, Slobodam, arcem Velikolucum, pagosque Velicolucenses, Dolicam, Berezaiam, Vfuialovcum, Yefnam, Boloham; arcem Chelmam, pagosque illius, Velilam, Lopasciam, & Buzcam; arcem Zauolociam, item Rzouampustam, & pagos Rzouia; arcem Neueliam; arcem Toropciam, & omnes pagos Toropcia; Daucouiam, Lubutam, Dubnam, Roznam, Ihuram, Bibiumam, Starcouiam, Nizelsciam, Plautsciam, Zizetsciam, Ozeretciam, Casarinouiam. Fines autem omnibus arcibus, more antiquo, vt ante fuerunt, esse debent.

Eodem etiam modo Magnus Dominus Ioannes Basilij, Dei gratia, Dominus Russie, & Magnus Dux ipse contra Magnum Dominum nostrum Stephanum, Dei gratia, Regem Poloniae, & Magnum Ducem Lituaniae, & omnia Dominia, & terram ipsius, exercitum suum cum Senatoribus, vel Palatinis mittere, locaque & bona occupare, & possidere non debet: nec in finibus vllibi locorum pugnare: neque iniuriam,

& damnum, impedimenta que facere hoc foederis tempore contra totam terram, & arces eius: vt contra Kyouiam, cum bonis, & pertinentibus ad eam; arcem Caneuiam, cum pertinentibus; arcem Ozerkassum, cum pertinentibus; arcem Zitomerum, cum pertinentibus; arcem Liubeczum, cum pertinentibus, & pagos Vuarouicium, Telsouicium, Tereniczum, Cofeleualem, Murozouicium, Lipinicum, Polesanum; arcem Turouam, cum pertinentibus; arcem Moczyrum, cum pertinentibus, bonaque Bezychum, Brachiniam, Rezciczam, Horuoliam, Stresinâ, Cziczerskum, Propoiskum, Mohileuum, arcem Milsclauam, cum pertinentibus, pagosque Chotlaucia; arcem Kriczeuam, cum pertinentibus, arcem Dubrounam, cum pertinentibus, bonaque Horscium, & Romanoua; arcem Orsam, cum pertinentibus, pagosque Lubauicium, Mikulinum; arcem Vitepskum, pagosque Druksam, Drezidluk; arcem Surazum, pagosque Suraziam, Vfuiaum, Oserisczum: arcem Velisium, & arcem Polociam, cum suis arcibus, & pagis; arcem Copiam, arcem Kralnum, arcem Vlam, arcem Turouliam, arcem Dryssam, arcem Kopcam, & Dzisnâ, arcem Kosianam, arcem Sitnam, arcem Nesclerzum; arcem Sokolum, & ad Polociam pertinentia; arcem Lukoliam, cum pagis; arcem Bielmacouiam, cum pagis; arcem Vlaczam, arcem Liebedkam, & Polocenles pagos, Nosnicouium, Nieporotouiciu, Verbulouâ, Slobodâ, Cubcum, Viaznum, Clinum, Zamofnum, Ilcium, Neuedrium, & Horodisczum, Crezczetum in Otulouo lacu situm; arcem Diuiam, cum pagis, arcem Ikasiam cum pertinentibus. Præterea Magnus Dominus Ioannes Basilij, Dei gratia, Dominus Russie, & Magnus Dux non debet pugnare, nulloque modo impedire Curlandiam terram totam, arcesque in terra Liouonia; arcem Rigam maiorem, arcem Rigam minorem, arcem Dalenum, arcem Kirchholmum, arcem Kokêhausen, arcem Skrovnâ, arcem Linvvardum, arcem Krutborcum, arcem Iskilum, arcem Radopsium, arcem Dunemunam, arcem Iulesum, tres arces Cremonum, item Turainam, Treiedenum, Zegualdum, arcem Zonselum, arcem Nitouam, arcem Iurenborcum, arcem Narbeium, arcem Rosenbecum, arcem Rosenum, arcem Lemsinum, arcem Moianum, arcem Letoperum, arcem Kiesiam, arcem Orliam, arcem Nievvhenam, arcem Pebalgum, arcem Skuinam, arcem Serbenum, arcem Smiltinum, arcem Borzunum, arcem Czeftuinum, arcem Tricatum, arcem Rovvnâ, arcem Sczalendunâ, arcem Sczabolbinâ, arcem

Rezicam,

Rezicam, arcem Luzam, arcem Vlehum, arcem Volodimericum, arcem Ilisenum, arcem Plettenbergum, arcem Alistum, arcem Vekerum, arcem Vekeliâ, arcem Nouogardiam Liouonicam, arcem Kerepeciu, arcem Gouiam, & Curslouu, arcem Derpatu, Mukonum, Randehum, Rynholam, Cöhotu, Cauletum, Laifum, Borcholmum, Polceuiam, Paidam, Viliam, Iaruasum, Pernauiam antiquam, & Pernauiam nouam. Fines autem omnibus arcibus debent esse, vt antiquitus fuerunt. Et hæc omnia firmiter ex veraque parte teneri debent, secundum has nostras constitutionis litteras, nostrumque crucis osculum: & quando hæc crucis osculo confirmabunt, litterasque foederis vicissim mutabunt, secundum illud, hoc foedus tenere debent. Legatis autem Magni Domini nostri Regis Poloniae & Magni Ducis Lituaniae, quos mittet ad magni Dominum, & Magni Ducem, venire, & redire ad Dominum nostrum, sine vlla retentione, cum omnibus hominibus, & bonis suis secundum litteras Magni Ducis patentes, liberum erit. Et cum Magnus Dominus Stephanus, Dei gratia, Rex Poloniae, & Magnus Dux Lituaniae, mittet Legatos suos ad Magnum Dominum, Dei gratia, Dominum Russie, & Magnum Ducem, tum Magnus Dominus noster Legatis suis de captiuis liberandis plenam Instructionem dare debebit, quam ratione captiui Magni Domini, & Magni Ducis, qui sunt apud Magnum Dominum nostrum liberari possint. Ad extremum, si acciderit aliqua iniuria, vel damnum finitimis hominibus, tum ex vtraque parte palatini, Locum tenentes, & Praefecti ex arcibus finitimis ad id tempus, de omnibus iniurijs inter se mittere, iustitiamque ex vtraque parte administrare, malos, & noxios punire debent. Supra his omnibus, nos Magni Domini Stephani, Dei gratia, Regis Poloniae, & Magni Ducis Lituaniae, Legati, Dux Ianusius Nicolai Coributouicz Zbarscius Palatinus Braslauiensis, Capitaneus Krzemencensis, & Pinscensis: Albertus Radiulius, Marschalcus curiae Magni Ducatus Lituaniae, Capitaneus Couvnensis, & Michael Haraburda Notarius, cum Magni Domini Ioannis Basilij, Dei gratia, Domini Russie, & Magni Ducis Legatis, aulico & Praefecto Calinense, Duce Demetrio Petri Ielerzkiaulico & Praefecto Coselnense Romano Basilij Olpherio: Notario Mikita Bassenka, Nicephori filio Vereffczahina: Vicenotario Zacharia Suiazeuio, de pacis constitutione conclusionem fecimus, litterasque constitutionis conscripsimus, & sigillis nostris munimus. Præterea & manu sua Michael Haraburda

Secretarius subscripsit: litteras etiam vicissim inter nos mutauimus, crucisque osculo confirmauimus: crucemque supra his osculati sumus, quod præter has constitutionis litteras nostras, inter Magnum Dominum Stephanum, Dei gratia, Regem Poloniae, & Magnum Ducem Lituaniae, & Magnum Dominum Ioannem Basilij, Dei gratia, Dominum Russie, & Magnum Ducem, ex vtraque parte nihil aliter fieri debet. Hancque pacis constitutionem conclusimus, & crucis osculo confirmauimus, in presentia, & coram Legato Sanctissimi Pontificis Romani Gregorij xiiij. Reuerendo Antonio Possuino, Scriptum in Zapolscijamo, anno à condito mudo septem millesimo Nonagesimo, mense Ianuario. A natiuitate vero Christi Saluatoris nostri M D. Lxxxii.

Hæc litteræ subscriptæ sunt manu Michaelis Haraburde, Secretarij Magni Domini Stephani, Regis Poloniae, & Magni Ducis Lituaniae, ita videlicet: Michael Haraburda, has constitutionis litteras manu sua subscripsit.

In coniunctis vero folijs, notatum ex alia parte, Notarius Michael Haraburda.

ANNÆ REGINÆ
POLONIAE AN-
tonius Possuinus.

Cum à Serenissimo Rege in Moscouiam proficiscerer, id quod mihi à Summo Pontifice, atque ab eius Maiest. R. de Serenissimo Sueciae Rege mandatum fuerat, vt inter pacis conditiones adnumeraretur, egi diligenter. Cum vero ex castris ad Plefcouiam ad hunc Legatorum conuentum, qui hic me praesente (sicut vterque princeps statuerat) habitus est, ventilem, R. Maiestatem rogauit, vt D. Christophorum Varleuiciu huc mitteret, qui cum huic ipsi conuentui interesset, causam item Serenissimi Sueciae Regis ageret, vt & ille, & Serenissima Sueciae Regina intelligerent, quantum ponderis habuerit V. Maiest. apud Serenissimum Poloniae Regem commendatio, vt ne ille in hac tractatione pacis intermitteretur: sicut non semel (ac quidem accurate) à Regijs Legatis, atque à me ipso (sicut & antea in Moscouia) tentatum est. Veruntamen, quoniam ad Summi Pontificis, Regisque huius Ser. litteras ea de re quidquid responsum nõ est: nec D. Pötus à Guardia, ad quem à castris, Rege ipso Serenissimo consentiente, litteras in Liouiam miseram, mihi quidquid rescripsit: nec verò haberemus, quid Mosci Legatis responderemus, cum nobis obijcerent, neminem in Conuentu Legatorum esse, qui pro Serenissimo Sueciae Rege de pace ageretur, aut Plenipotentiariam haberet: propterea nihil certi effici potuit, nisi quod id. p. tum

sum mihi Legati Mosci responderūt, quod Moscus ipse Stariciæ responderat, nempe, si Sereniss. Sueciæ Rex Legatos de pace in Moscouiam mitteret, eos honorificè acceptum iri. Ego verò, qui hæc prænoueram, ac Ser. Regi prædicens, proposueram, expedire, vt D. ipse Varseuicius ad Conuentum veniens, primo Vere in Sueciam mitteretur, testaturus hanc Ser. Regis diligentiam, existimaui mihi faciendum, vt etiam curarem/ quemadmodum nunc facio) vt idem ipse D. Varseuicius ad V. Maieft. allegaretur, quam de omnibus rebus faceret certior. Vestra autem Maieft. posset in tempore Ser. Sueciæ Reginam præmonere (& id quidem duobus itineribus) vt Ser. eius coniugem permoueret ad ea, quibus cum Regno Poloniæ reliquæ difficultates possent complanari, ne grauius in Liunia bellum inter duos Reges exardesceret. Quamobrem ipse quoque D. Varseuicius si in Sueciā traiecerit, erit à V. Maieft. ijs de rebus docendus, quæ ad reliqua negocia spectant. Neque enim dubito iniri posse in Comitibus rationes, quibus ei, quod Serenissimo Regi Sueciæ debetur satis fiat: vt ille item se mitiorem reddat ad id concedendum, quod Serenissimus Rex ob Reipub. bonum, & commodum cupit. Quæ ad Comititia si venire potuero, fidelissimi hominis hac in re, vt Summus Pontifex iussit, operam præstabo, commendans me inter ipsos V. Maieft. orationibus. Quam Deus omnibus bonis cumulet in æternū. Ex Kiueroua Horca, die XIII. Ianuarij 1582.

STEPHANO POLONIAE

REGI,

Antonius Possenus.

ILL. mus D. Albertus Radiuilius redit ad R. Maieftatem V. ea relaturus, quæ in Legatorum conuentu acta, & Deo miserante, absoluta sunt. Acta verò totius tractationis, quæ in ordinem gessi, feram ipse (si Diuinæ voluntati placuerit) V. M. Ea enim credo posteris vsui fore; sicut & rerū tractatarū firmitati, spero, non incommodabunt. Cum verò ista ætate Ill. D. Albertus Radiuilius re publicam Catholicè, ac prudentissima fide, in hoc negocio, administraret, non dubito, quin ille alijs tractationibus utilissimus futurus sit: Maieft. autem V. ostensurus, Deum non gæte, sed religione Catholica, & prudentia metiri hominum ingenia, eaque ad sui gloriam adhibere libenter: V. porro Maieft. plures in Polonia, & Lituania habituros, qui re publicæ Catholicè administrarent, si etiam adolecentes eiusmodi ad eam nonnunquā adhibuerit. Iesus V. Maieft. R. plurima, eaque solidissima felicitate cumulet. Ex Kiueroua Horca, die xiiij. Ianuarij, 1582.

STEPHANO POLONIAE
REGI,

Antonius Possenus.

QVAMVIS per D. Ill. mum Albertum Radiuilium, scripserim V. Maieft. non potui tamen has litteras denegare D. Michaeli Haraburdæ, qui eas à me modestissime petijt. Eò verò spectant, vt pro ipsa veritate, sincerè (non in gratiam ipsius) officio animi grati, & Rempub. Regnumque istud amantis satisfaciam. Isigitur vt vsu rerum, & Moscorum cognitione valuit, certè permultum toti huic pacificationis commodauit. Sed ad omnia accessit, quòd cum corā me Legati omnes osculo Crucis pacem sancirent, illeque de fide sua Ruthenā à Moscis admoneretur, ne Crucē nostram, sed Moscorum oscularetur, maluit veritatem, & dignitatem V. Maieft. in magna corona hominum, anteferre ipsi opinioni suæ, à qua forsā Deus illum ad Catholicam religionem vocabit. Ego sanè clementiæ V. Maieftatis ipsum enixè, & humillimè commendo. Deus V. Maieft. omnibus bonis cumulet Ex Kiueroua Horca die xv. Ianuarij, 1582.

IOANNES ZAMOSCIVS,

Antonio Posseno.

QVOD hæc pars orbis Christiani pacificata sit, in primis Deo Opt. Max. gratias ago, cuius nutu hæc omnia geruntur: in de verò D. Vestræ gratulor, & gratias habeo, quòd & hoc negotium per illam perfectum sit, & quòd vtriusque partis causa tantum laboris susceperit. Ego etsi fatear, me non ita esse pulcherrimum, vt leuiter quamuis rem incipiam, & leuiter post statim deferam: tamen non ita feror ad bellum negotium, vt sanguine potissimum Christiano fundendo gloriam mihi parare velim, cum non desint occasiones aliunde, si possum, quærendæ. Faxit Deus Opt. Max. tum in Moscouia, tum in Oriente, vt reliqua illi pari felicitate succedant. Non dubiter D. V. me operam daturum esse, vt in ordinanda prouincia Liunia, cultus Dei Opt. Max. à R. Maieft. cura in primis habeatur Rogo, si D. V. à sancta Sede Apostolica facultatem habeat indulgendi, vt in Ecclesijs pristinis Liuniæ, ab initio in vsu religionis Catholicæ extructis, deinde verò in illa casuum varietate, quæ Liuniam exercuit, in aliorum, & schismaticis, & hæresum vsus conuersis, liceat Sacerdotibus meis sacra celebrare eiusque in dulti litteras quàm primum mihi mittat. Teneor enim cupiditate, in Ecclesia Episcopali, Depatensi cū exercitu vniuerso immortalī Deo, pro beneficijs acceptis gratias

tias agere. Vehementer etiam rogo, si fieri potest, perficiat D. V. vt à Magno Duce Moscouiæ scire possim, si quando contra illos (scit D. V. quid dico) aliquid tentabit, siue hoc, siue altero, siue tertio anno; modò sciam. Commendo me beneuolentiæ D. V. Datum ex Castris, ad Plescouiam, die XVIII. Ianuarij, 1582.

IOANNI ZAMOSCIO, ANTONIO Posseno.

HAC ipsa hora litteras V. D. M. accepi, scriptas vnde uigesima huius mensis. Quod autem mihi scribit, se (vt Christianum exercitus Imperatorem decebat) gratias Deo, ab vniuerso exercitu egisse, postquam isthuc allatus est nuncius pacis, me quidem summo gaudio affecit: sed certè meam spem non tefellit, reminiscens, quo feruore preces in tentorio ad Deū fudebat, cum isthuc essem, quidque mihi iucundissimo in illo itinere, quod Vilna Dziss nam fecimus, de pietate propaganda non semel sapienter significauit. Quòd verò aliquem fuisse suspicatur, qui eam minus hanc pacē optasse iudicauerit, fortasse plus V. D. M. ex alijs rescituit, quàm quòd ego facile patiar ista mihi à quoquam instillari. Colloquia enim aduersus absentes, ac porro erga talem, & tantam personam (Deus nouit) me nec libenter admittere, & verò omni Christiana libertate retidere. Quòd autem mihi pollicetur, se Diuinam rem in Liunia promoturam, id cum mihi summa voluptati est, tum maximos, & acutos stimulos adijciat, vt, quacunque possim ratione, celeberrimam Summo Pontifici, & (audeo dicere) posteritati, quantuluscunq; sim, memoriam V. D. M. relinquam. Nam & V. D. M. hæc, quas modò litteras accepi, mittam post biduum eius S. ti. & alia conabor præstare, ex quibus certè gratissimi erga illam obsequij argumenta cognoscer. Nunc verò, quòd attinet ad facultatem indulgendi, vt in Ecclesijs pristinis (vt scribit) Liuniæ ab initio in vsu religionis Catholicæ extructis, deinde verò in illa casuum varietate, quæ Liuniam exercuit, in aliorum errorum vsus conuersis, liceat V. D. M. Sacerdotibus in Ecclesia Depatensi, pro beneficijs acceptis gratias Deo omnipotenti agere: sanè eadem in tota Liunia facultatem mihi ante triennium Pontifex Maximus diuinitus motus dederat, quam nunc libentissime Sacerdotibus V. D. M. impertio. Ac vt id ipsum, quòd petit, No-uogardiæ Liuniæ, alijsque in Liuniæ Ciuitatibus, & templis omnibus fiat, concedo, ubi inuocato salutari Dei nomine, & aquæ benedictæ aspersione tēpla ritè sanctificauerint. Vt verò item tantisper, dum in Lituaniā redeo, eadem facultate, quā

habeo ad absolueda hæreticorum peccata, nexusque omnes in foro conscientiae, possint adhibere, etiam hanc ad id vsq; rempus iisdem V. D. M. Sacerdotibus auctoritate Sanctæ Sedis Apostolicæ mihi concessa tribuo. Quò tempore forsā nouā hanc facultatem R. D. Episcopus Massanensis Nuncius Apostolicus vel tribuere poterit, vel à Summo Pont. obtinebit. Hoc enim iam ad sui muneris, & Legationis propriam rationē spectabit, cum Liunia in Ser. mi Regis potestatem concesserit: Pontifex autem Max. mihi in alijs Prouincijs, & Regnis, in quibus Catholici Episcopi non sunt, facultates satis amplas concesserat, & quidem tum, cum Moscouiam, aut partem istarum Prouinciārum aditum me nunquam cogitasset. Vt facile sit intelligere Diuinæ prouidentiae oculum multò antea Vicarij sui menti illabi, quā res ad extrū adducantur: Dominiq; manum fecisse hæc omnia, & eum nos in benedictionibus præuenire solitum, cui gloria sit in æternū, Amen. Iam de eo, quòd V. D. M. cupit, vt à me in Moscouia, Orienteq; possit promoueri, ubi ad Moscū rediero; agnosco Christiani Principis, id est, V. D. M. animum: qui si capitis Potificis Max. apud Ser. mum Regem, atque alibi (sicut pro certo habeo) mihi affuerit, non minima de Dei bonitate spero. Est autem multiformis sapientia Dei, quæ si creaturarum suarum cooperationem sedulam cernit, non sinit se in bono vinci, sed ita per pauperes, ac simplices quoque negotium suum, vt fecit in Indijs, promouet, vt verum appareat id, quòd dixit Apostolus: Quòd infirmum est Dei, potentius est omnibus hominibus, & quòd stultum est Dei, sapientius est omnibus hominibus. At verò quòd deniq; V. M. Ill. ma petit à me, vt perficiam, vt ipse à Magno Duce scire possit, si quando contra N. N. aliquid tentabit, siue hoc, siue altero, siue tertio anno: id, Deo dante, præstabo, referamque ipse (vt credo) non multò post D. V. M. quæ cum illo ea de re deliberata fuerint. Iesus V. D. M. omnibus donis celestibus cumulet. Ex Chiueroua Horca, die XXI. Ianuarij, 1582.

IOANNI ZAMOSCIO, ANTONIO Posseno.

QVOD ex Biscouicio V. D. M. scripsi, vrgeri me identidem ab his Mosci Legatis, vt curarem exercitum isthinc deduci, id ipsum multò magis scribere nunc possum: cum nulla dies interfluxerit, quin me iisdem iteratis petitionibus tantū non oppresserint, siue quòd suspicarentur, arcib; Liuniæ relictis, mansurum tamen isthuc exercitum, sicuti dixerūt: siue quòd videri velint occasione capere, quā Domino

K suo

suo gratificantur, si diligenter minuta quæ colligant, & ea referant. Ad extremum igitur, cum omnes Legati, me hodie conuenissent, ut V. M. Ill. mam pro ultimo (ut dicebant) meo erga Principem suum obsequio, & officio, rogarem de copiis hinc deducendis: dixi id quidem me (sed nulla necessitate) facturum, quippe qui scirem iam pridem tormenta maiora fuisse præmissa; equites verò, qui varias hoc in itinere stationes habuissent, dare sese iam in viam, ut ipse castra omnes ad profectiorem conuenirent: commoratos porrò aliquandiu, tum ne Cosacos retrò relinquerent, sed præmitterent, sicuti factum fuerat, tum ut tantis copiis castra moturis ordine ij succederent, quicunque vel ob pabulum, vel propter aliam belli rationem, varijs in locis substitissent. Cum autem ijdem Legati Mosci mecum hodie conuerti fuissent, quod quem Plescouiam miserant, Petrum Pinum, is per M. D. V. nequiverit in eam ingredi, nec verò ab ipsa V. D. M. concederetur, ut reliqui Tabellarij Plescouia ad magnum Ducem proficiscerentur, respondi id à me falsissimum esse putari. De Petro Pino si quid mihi significassent, cum eum miserunt, facile fuisse futurum, ut aditus illi patuisset in eam ciuitatem, cum id V. D. M. rogassem. Veruntamen, quoniam fortè latenter illum miserant, iustas dubitationes ingeri potuisse, cur ille non ingrederetur. Ceterum scire me, Plescouienses illos Boiaros, à V. D. M. acceptos optimè fuisse: mercatores autem, qui erant obsessi, libera iam tractare commercia, vel commutationes in castris, & alia eiusmodi, quæ tandem ipsi non negarunt. Postremo illos serid, ac sæpè cohortatus, ne dū vellent videri boni Principis sui ministri, aliquid scriberent, aut effutirent, quod veram inter Sereniss. Regem, & Moscum amicitiam lædere posset, cui tamen rei haberem quod opponerem. Pollicitus sum, me V. D. M. scripturum, ut quidem facio penè inuitus: sed in optimam partem prudentissimus Dominus id sic accipiet, ut fortassis mei misereatur adhuc inter eos commorantis, quibus exercere alienam patientiam sua impatientia, sapere est. Porro Biscouicio literas misi V. M. Illustrissimæ, vnà cum fasciculo, quem de optima ipsius voluntate R. mo Apostolico Nuncio ad Summum Pon. mittebam. Obsecro autem iterum illam, ut Orsæ præfecto iubeat, ut quàm primùm ad fines Regni ex Moscua rediero, non cunctetur, duos itineris, quos petam, mittere, pro quibus ubique satisfaciendum habeat verò in mandatis, alijs præfectis ut scribat, eosdem ut parent, cum subinde in itinere processero.

Filius magni Ducis primogenitus, ut dudum erat rumor, diem obiit: Idem Palatino Nouogardiensi accidit. Hic, aut in Borpago, ultra Plagam, nullum Mosci exercitus vestigium cernimus. Perendie Nouogardiam cogitamus, quod nobiles ad nos excipiendos magnus Dux præmisit. Deus V. M. Ill. mæ gressus, & conatus omnes, ad sui gloriam nominis, ad exitum perducatur. Ex Borpago, sub initium noctis, die XXIX. Ianuarij, 1582.

IOANNES ZAMOSCIVS, Antonio Possennio.

DE cultu Diuino in Liuania propagando, audeo D. V. promittere. R. Maiestatem diligenter laboraturam. Nec meum studium, & opera qualiscunque desiderabitur. Deus autem Opt. Max. p. r. misericordiam suam causæ suæ non deerit. Res prorsus longè iucundissima mihi accidit, quod D. V. potestatem Sacrorum ecclesiarum in Ecclesijs Liuanicis indulsit. Deo in primis, ac deinde S. D. N. & D. V. gratias ago: ac etiam de illo, quod ultro addidit, de lapsis, ad veritatem reuertentibus, ab ijsdem Sacerdotibus absoluentibus. Faxit Deus, pro immensa sua bonitate, ut hoc in exercitu aliquorum corda moueat. Quod verò Herbesti etiam nostri opera in meo Zamoscio inutilis prorsus non sit, D. V. ex eius literis, quas ad illam mitto, cognoscat. Laus sit Deo immortalis. Non dubito D. V. effecturam, ut saltem sciam, quid ille Princeps, & quando facturum sit. Ego enim molirer fortassis aliquid sub id tempus, & vel de meis priuatis viribus, & facultatibus aliquid parum fortasse, sed non prorsus tamen pusillum, conferrem. Venerat huc in castra D. Laurentius Cognolus, vir elegans, quem ego, propter eam nationem, cui debeo, humanissimè, ut hoc loco potui, habui. Mirabar tamen à D. Ponto, ita missum fuisse, ut ad R. M. tem literas ferret, nec eas quidem à Ser. mo Sueciæ Rege, sed ab ipso Ponto: Legationem autem ad me obiret, inde verò ad Conuentum Zapoliensem cū progredi me sinere vellet, inscia, & præterita S. R. M. Domino meo, Respondi D. Cognolo, vel ire debere ad R. M. tem. Dominum meum, vel mittere: me ad eius M. tem relaturum quoque esse, quod cum iam nullum à Ser. mo Rege Sueciæ post suum aduentum in castra venturum sperasset; nihil etiam nunc mandatorum mihi dedisset, nec me quoque, cum Minister sim, inconsulto Domino, quicquam facere oporteat. Itaque misso ad R. M. tem Tabellario, cui ego meum ductore adiuxi, ipse Naruam reuersus est. Credo autem ego D. V. & ad Ser. mam Regem, & ad Sereniss. Reginam misisse D. Var-

D. Varfenicium; & ad Regiam Maiest. coquid à D. V. deinceps fieri cupiat, retulisse: & hoc, quod ad me D. V. scribit, & ipse ad eius Maiest. referam. Habebit igitur D. V. de eo R. Maiest. literas, vel in media Moscua. Etenim non puto magnum Dominum R. Maiest. ut ad D. V. mittat literas, non permissurum: cum in ipsa castra R. Maiest. ipsius ad D. V. Tabellarij identidem liberè ventitassent. Cupere scire, quod in tempus D. V. in Liuaniam reditus incider, ut de Legatione obedientiæ, ad S. D. N. sub illud tempus mittendæ, tantò commodius cum R. Maiest. conferre possim. Faciat igitur D. V. me certiore. D. Zebriouius id à me est commendatus R. Maiest. de meliore nota, & meminit quid benigni responsi à R. Maiest. tulerit. Deinceps etiam illi non deero. Commendo me beneuolentiæ D. V. Datum ex castris ad Plescouiam, die XXIII. Ianuarij, 1582.

IOANNI ZAMOSCIO, Antonio Possennio.

Cum quinta decima huius mensis die, ad magnum Ducem Moscouiæ venissemus, redditæ mihi sunt ab Andrea Solca nouio eius Cancellario literæ, quas vltima Ianuarij V. Ill. mæ D. mihi scripsit. Ex ijs autem omnia, quæ Ostrouiæ, atque alibi aduersus Regios milites cõtigissent Magnus Dux, & eius Senatores cognouere. Cū autem tum de ijs, tum de alijs rebus fusiùs cū ipsis egerim, existimauit eius Serenitas (me proponente) sibi faciendum, ut quàm primùm Plescouiam nobilem cum literis suis allegaret, ex quarum exemplo (quod his erit adiunctum) intelligit, quantoperè ei cordi sit, non solum, ut pax, Diuina opesancita, non violetur, verum etiam, ut & tormenta Ostrouiæ, iussu V. D. Ill. mæ relicta in Regiam ditionem statim deducantur; ac verò, qui è Moscis fuerunt in noxa, quæ digni fuerint, pœna plectantur. Veruntamen, quoniam & multa post pacem à militibus Regijs in magno Smolecensi Ducatu commissæ fuisse conquestus est (quæ tamen putat, culpa Ser. mæ Regis, aut V. D. Ill. mæ non accidisse) æquissimum est, ut par pari referatur: nempe, si quis ex arcibus ipsius abductus est, illico liberetur, restituantur. Eam ob rem magnus Dux, petenti mihi schedæ earum querelarum, tradi iussit, quam Ser. mo Regi, Vestræq; D. Ill. mæ mitto. A quibus non dubito, id responsum re ipsa citissimè dabitur. Quod scio ex Regio, & fraterno erga magnum Ducem amore profecturum. Quoniam verò inter illa, quæ mihi R. Maiest. cum magno Duce tractanda mandauerat, alterum erat negocium; N. alterum autem, ut Matthias Przeworski

liberè remitteretur: hunc quidem iam esse non ita multò antè remissum, hodie mihi Senatores retulere. Illud autem de N. N. et si nondum concoctum est, aliquem tamen exitum habiturum spero, cum pro sua sapientia magnus Dux intelligat, quantoperè præstet pecuniam Moscis contra N. N. quàm N. N. contra Christianos tradere, quibus nihil antiquius est, quàm opibus Christianorum Christi fidem delere, lateque omnia, quæ ad eius nomen pertinent, vastare atque incendere. Rem itaq; totam sic vrgebo, ut non desperem, sic ab utroq; Principe suscipi posse, ut & gens illa ab utriusque finibus longius arceatur, & id perpetuè paci inter utrumq; Principem fouendæ magnoperè sit commodaturum. Iam de mercatoribus, qui hic detinebantur, egi, præsertim de Vilnensibus, de quibus in conuentu Legatorum itidem, me præsentem, actum est. Ac et si magnus Dominus nondum hac de re omnino mihi respondit (quod hoc ipsum hodie tantum ei proposui) haud tamen vereor, quin statim dimittantur, cum ij ad bellum non attinuerint, nullamque ob noxam diutius hic hæserint. Sed & cum id fiet, confido fore, ut R. Maiest. non sinat se istis officijs in liberandis captiuis facile vinci. Ex quibus cum aliquorum mihi liberationem in Castris dignata esset polliceri, iam sperandum est, pace confecta, restitutisq; inuicem arcibus, facilius effectum id negocium iri, ne expectato quidem Legatorum aduentu, in quem reiecta ea tractatio erat. Quod quidem ut fiat per D. V. Ill. mam enixè contendo. Cetera Deo volente, quæ spectant ad pietatem propagandam, cum Rege Serenissimo non multò post me acturum spero. Literas interim, quas ad R. mam D. Nuncium scribo, cum senas ab eo hic vna die acceperim, rogo V. D. Ill. mam ut citissimè ad eum per ferri curet. Neque enim Summo Pontifici erit ingratum cognoscere, me iam iterum ad magnum Ducem rediisse, atq; ab eo non solum perhonorificè, verum etiam benignè, cum ad publicum conuiuium, tum ad colloquia de pace seruanda, alijsq; hisce rebus admissum fuisse. De sanctis autem reliquijs D. Nicolai, quas per me à Summo Pontifice V. Ill. mæ Dominatio petit, ut & de alteris D. Thome, nunc Romanis scribo. Quod si frustulum reliquiarum D. Nicolai, quod apud me habeo, ex Moscua extulero, non negabo (ut reliqua omnia) V. D. Ill. mæ cui à Deo Opt. Max. felicissima omnia precor. Moscuæ die XVIIII. Februarij, 1582.

STEPHANO POLONIAE REGI, Antonio Possennio.

PAVCOS post dies, quàm huc perueni, K 2 scripti

scripsi Maieft. V. & M.D. Cancellario, ijs de rebus, de quibus agere ceperam cum magno hoc Duce: quodque ille cupiebat, quo pax Diuina ope confecta, feruari posset, vt à V. Maieft. iuberetur, si quod, post osculo crucis sancitam pacem, alicubi fuisset à V. Maieft. militibus damnum illatū, id vt; quoad eius fieri posset, sarciretur: se idem curaturum, qui iussisset tormēta Maieft. V. ex Ostrovia deduci, eosque plecti, qui iniuste iniuriam aliquam, vel damnum militibus V. Maieft. intulissent. De Tartaris quod agere ceperant, id in aduentum M. V. Legatorum eas ob causas reiectū est, quas præsens ipse, Deo iuuante, referam. Mammonicum autem, reliquosque omnes mercatores Lituanos eūdem nomine Maieft. V. à magno Domino petijisse, is statim eos liberari iussit, sicque eos ad triginta, sic utheri mihi per Senatores suos significauit, vnā cum Tabellario pramittit: simul indicaturus, se Legatum ad Pont. Max. me cum missurum, ac propterea cupere, vt liber illi per istud V. Maieft. Regnum, sic pateat transitus, vt etiam Pristauum, qui illum cum equis deducat, inuenire possim in finibus, licet ego patentes ad id, vt puto, sat commodas à V. Maieft. iam mecum huc attulerim. At quoniam meo rogatu, duodeuiginti Hispanos, & Italos, ingratiā Summi Pontificis liberos dimittit, qui ex Turcica tyrannide per Tanaim elapsi, prope Asophum arcem dudū in hac regione, quingentis abhinc Verstis, in Vrbe Vologda detinebantur, propterea rogo Maieftatem V. vt cum ijs item pari benignitate vtatur; nempe, vt Orlam literā mittantur, quibus ille Praefectus admoneatur, vt illos incolumes deduci curet, ac si opus sit, aliquo auxilio foueat. Iam verò, quod ad reliquos captiuos attinet, q. huc ex Lituanis, vel Polonis vigente bello adducti fuerāt, facile fuit, Vestra Maieftatis nomine, me ab hoc Principe obtinere, vt eis liberiores custodiā paterent, atque adeo mihi nonnullos itineri meo necessarios cōcederet, quādoquidem aliqui ex meo comitatu interierant. Quod si, quemadmodum spero, Maieftas V. eadem charitate, qua solet, cogitauerit vicem huic magno Domino rependere; & isti captiui Mosci vt melius, quā antea, accipiantur, si qui eos non ita cōmodē tractaret, mandaret; statueret autē, vt pax tanta, hoc item sine coronaretur, id est, vt vtrinque liberi captiui omnes statim dimitterentur, neque aliquod extra Regnum abducerentur, faceret opus dignū se M. V. Ceterum adducā mecum isthuc magni Ducis Legatum, atque vbi, quae opus sunt, egero cū V. Maieftate, me in viā dabo; in quam forsancrit paratus Ill. mu. Dominus Andreas, de

quo animus meus multo maiora praefagit, quāmaudeam dicere. V. Maieft. Deus omnibus bonis coelestibus cumulet. Moscouie die IIII. Martij, 1582.

PONTIFICI MAXIMO, MAGNO Moscouie Dux.

MAGNVS Dominus Imperator atque magnus Dux Ioannes Basilij, & ceteri. Scripsimus ad te Gregorium Papam, proximē superioribus diebus, ab eo, quem ad nos miserās, Nuncium tuum Antonium Posseuinum, literas tuas nos libenter accepisse, easque pergrato animo legi nobis audiuisse. Quamobrem, quae nobis significasti, quaeque nobis dilectus tuus Nuncius Antonius Posseuinus ore tenus proposuit, vt amici essemus, vnanimis coniungeremur, omnesque contra infideles potius nos cōpararemus, ea nos omnia libenter audiuimus: ac Nuncium tuū Antonium amantissimē excepimus, ei que ad omnia tū per nos, tū per Senatores nostros respondimus. Cū teigitur, supremo Pastore, ac Doctore Romanae Ecclesiae, atque cū fratre nostro Rudolpho Imperatore, ac cū omnibus alijs Principibus Christianis amicitia, fraternitate, & mutuo amore constringi volumus, ac curare (quemadmodū & antē tibi per hominem nostrum Thomā Seuerigenū scripsimus) vt Christianismus quiorā vitam degat, ac liber sit, & immunis ab omni infestatione: vt & in posterū manus infidelium supra Christianos nō extollatur, sanguisque Christianus non ampliū fundatur. At quo tempore à te Gregorio supremo Papa Nuncius tuus Antonius Posseuinus ad nos venit, tū inter nos, & Stephanum Regem bellum gerebatur, & sanguis Christianus fundebatur. Is verò ipse nuncius tuus Antonius Posseuinus iussu tuo, Gregorij supremi Pastoris, & Doctoris Romanae Ecclesiae, ad nos & ad Stephanū Regem perrexit ire, ac redire, operam dās, vt sanguinis Christiani effusionem impediret. Quamobrem factū est, vt Legati ex vtraque parte conuenientes, inducias decennij inter nos, & Stephanum Regem sanxerint. Cū verò Nuncius tuus Antonius Posseuinus nunc ad nos redisset, eum ad Sanctitatem tuam remittimus, vnaque cum illo ad te consulationis, & amicitiae causa Legatum nostrum Iacobum, Moluianianū cum Vicenotario Tiflino Basilij. Quod autem nobis de vnione scripseras, nos quoque eiusdem rei gratia, mittebamus ante aliquot annos ad fratrem nostrum Maximilianum Imperatorem, & ad filium ipsius Rudolphum Imperatorem, Legatos, & internuncios bis, & ceteri: eademque de causa, & frater noster Maximilianus Imperator, & filius ipsius Rudol-

Rudolphus Imperator volebat ad nos mittere Legatos, sed nondum hi haecenus venerunt. Itaque vbi Legatus tuus Antonius Posseuinus ad te Gregorium Papam supremum vnā cum Legato nostro Iacobo Moluianino venerit, tuque Gregori Papa, supreme Pastor, & Doctor Romanae Ecclesiae, miseris ad fratrem nostrum Rudolphum Imperatorem, & ad alios Christianos Reges, ac Principes, ac constitueris, quam ratione nos tecum, Gregori Papa supreme, & per te cum alijs Principibus Christianis, possimus ad hoc ipsum vnanimis coniungere, deque tota re Legationem alteram miseris: nos, quā primū Legati vestri ad nos venerint, à Senatoribus nostris cum illis constitutionem fieri praecipimus, ijs de rebus, quemadmodum decebit. Dein de quod pertinet ad alias res, quas nunc Legatus tuus Antonius Posseuinus proposuit, his omnibus de rebus, & nos ipsi respondimus, & Senatoribus nostris, Senatori, & Praefecto Nouogardiensi Mikitā Romani, qui fuit filius Georgij Zacharinā, cum socijs, mandauimus, vt Antonio responderent. Quod autem misisti nobis per Legatum tuum Antonium librum Synodi Florentinae, Graeca lingua editum, eum librum nos à Legato tuo Antonio Posseuino libenter accepimus. Quod verò de negotio fidei nobis scripsisti, quodque item ipse Antonius ore tenus de eadem fide nobis eūdem locutus est, nos ea de re cum Legato tuo Antonio locuti sumus. Nunc verò tu Gregori XIII. Papa supreme Pastor, & Doctor Romanae Ecclesiae, perlectis, & intellectis literis nostris, quas per Legatū nostrum Iacobum Moluianianum, & Tiflinum Vicenotarium ad te misimus, eos ad nos remitte, nobisque omnibus de rebus aperte, & planē literis tuis perferre. Scriptū in Imperio nostro, in aula arcis Moscae. Anno à condito mundo 7900. mense Martio, indictione decima, Domini nostri anno 48. Regnorum nostrorum Rosiensis 36. Casanensis 10. Astracanensis 28.

ANNA POLONIAE REGINA, Antonio Posseuino.

REVERENDE, deuote, nobis dilecte Pergratum est nobis studium P. V. cū erga nos, tum erga Sereniss. Sueciae Regem, & Reginam, affinem & sororem nostros charissimos. Fuit apud nos Generosus Christophorus Varfenucius, à R. M. re, Domino, & coniuge nostro allegatus, ex quo plenius rem omnem cognouimus. Quod ad nos attinet, si bellum illud cum hoste semper ex animo deprecata sumus, certē sopito eo, nouum rursus inter affines Reges (quod absit) excitari, nihil nobis accidere posset acerbius. Quantum igitur

maximē poterimus, contendemus, vt hoc quicquid est, pacatis potius rationibus, quā vllis alijs componi posse inter propinquos Reges videatur. Confidimus etiam, Dominum Deum pacis amatorem, & auctorem conatibus nostris non esse defuturum. Praeterea autem, quicquid D. V. operae ad eandē re conferre poterit, postulamus, ne parcat labori, industriaeque suae. Qui enim inter M. res istas pacem confecerit, is demū bello Moscouitico finē imponet. Commendamus nos orationibus D. V. Datum Varfouiae die III. mensis Martij, Anno Domini 1582.

IOANNI BASILII, MAGNO Moscouie Duci, Antonio Posseuino.

VENI ad Stephanum Regem, deque captiuis ea egi, quae cupiebat Ser. tua: is verò Legatis suis mandauit, vt tecum ea de re agerent, paratus id facere, quē admodū mihi dixit, quod equitas, & desiderium pacis conseruandae requirunt. Postquam autem cum Rege Stephano Rigae aliquot dies fui in Liuania, vt in ea ciuitate, in qua iam ab eodem Rege aliqua Catholicis templa restituta sunt (sicuti & in reliqua Liuania vt fiat, is ipse Rex Stephanus procurat) veni Vilnam, ac cum eo egi, vt Mosci in libera custodia essent, quāuis nemo eorum ferreis compedibus antea teneretur. Pecunia item illos quantum potui iui. Gratias verò tuae Ser. ti ago, Summi Pontificis nomine, quod ad me miseris nouem ex ijs, qui ex Turcica captiuitate elapsi detinebantur Vologdā, Itali, & Hispani. At quoniam mihi promiseras te omnes liberē dimissuros, quemadmodū cum tuis, qui ex deuicta Turcica Classe euaserunt, à Summo Pontifice, à Rege Catholico, & à Venetis factum fuerat: ac tamen praeter eos, qui remansere Moscouiae, nouem adhuc Vologdā relictī sunt, quorum nomina tibi mitto, obsecro te, ne velis gratiam, & beneficium tuum diminuerē. Cū enim hi, quos mihi misisti, referēt partem suorum comitum in tua ditione detineri, erit omnibus Christianis Principibus ingratum, cū audierint, Christianos, quos Deus ē manibus Turcarū eruit, à te, quasi in custodia asseruari, nec eis liberum exitum permitti: cū praesertim omnes Principes Christiani ad redimendos captiuos, etiam inter Turcas, plerumque magnam pecuniae summam mittant, & erogent. Itaque iterum rogo Ser. tuam, vt hoc beneficiū integrū reddas, vt pollicitus es, atque vt decet Christianū Principem. Ceterum libenter per Michaelē Protopopum ad te scripsissem, si mihi discessum

suum significasset, aut prius, quâ huc peruenissem, ille non abiisset. Sed quod mihi valdè ingratum fuit, id erat, quod ille, licet diligenter nos præcesserat, non tamè ante nos ad Regem peruenit. Itaque Rex Legato tuo, & nostris neq; aliquos potuit mittere obuiam, neque id præstare, quod alioquin facere hac in re consuevit. Quamquam Legatis, seu Internuncijs, qui ad alia negocia, quàm quæ huius Regni sunt, proficiscuntur, non est moris huius Regni alimenta præbere. Quæ quidè neq; Legati Summi Pontificis, nec Cæsaris solent accipere, cum ab ijs Principibus sat pecuniæ suppeditetur ad sumptus quosvis faciendos. Nos interim cum Iacobo Moluenino, & omnibus alijs post triduum versus Germaniam dabimus nos, Deo iuvante, in viam. Cæsar autem benè valet, comitiæque habuit in Vngaria, habiturus alia mox in Germania. Quas verò literas Pontifici Maximo, Cæsari, & Venetis per Paulum scripseras, eæ fidelissimè ad eorum manus peruenerunt. Pontifex autem maximus multas pro salute tua, tuarumque Prouinciæ orationes indixit, ad quem vbi Diuino beneficio peruenimus, is ad te prolixè scribit; nec vllò officio deerit, quo tibi propèssimam dignitatis, & salutis tuæ voluntatem testificetur. Eam tibi æternam cum rectissima fide, & Charitate, tribuat Dominus Iesus. Amen. Vilnæ die XIII. Maij, 1582.

GREGORIUS XIII. IOAN. BASILIJ, Magno Duci Moscouiæ.

GREGORIUS Episcopus, Seruus seruorum Dei, Ioanni Basilij Domino Russiæ, magno Duci Moscouiæ, Nouogardiæ, Smolensciæ, Vlodimiræ, Domino Casani, & Astracani, multarumque aliarum Prouinciæ, Principi magno, & de siderabilissimo, salutem, & omnis gratiæ fructum. Redijt ad nos dilectus filius Antonius Posseuinus, quem ad te miseramus, vnà cū Iacobo Moluiiano Oratore tuo. Facile perspeximus tum ex tuis literis, quas & Antonius noster primum, tum Iacobus tuus nobis reddiderunt, humanitatem tuam. Narrauit etiam idem Antonius multa de tua amplitudine honorificentissimè: inter cetera, quoties ad te adiit, benignissimè se acceptum esse. De pace cum Rege Poloniæ tantam voluptatem capimus, quantam par erat nos capere, potentissimorum Principum coniunctione, & Christianorum populorum, qui antea magna inter se cum eade conflixerant, tran-

quillitate, & incolumitate, optimaque spe communium virium in Christi hostes conuertendarum: quo quidem nihil posset fieri præclariùs, nihil Christianæ Reipublicæ salutariùs. Gratum verò tibi esse, nos nostram autoritatem, atque operam in pace conficienda interposuisse; fuit id quidem nobis gratissimum, nihil enim vnquam egimus libentiùs: sed vt summam in eo negotio Dei gloriæ rationem habuimus, sic præmia omnia ab immensa illius misericordia expectamus: tuam verò tam gratam huius facti memoriam omni bene uolentia, omnibusque officijs complectendam ducimus. Quod scripta ea, quæ postulat de religione, quæque tibi petenti Antonius tradidit, attentè legisti; quodque & ex tuis literis, quas superiori anno ad Stephanum Poloniæ Regem scripseras, cognouimus, perspectum habere te, semper in Ecclesia Romana syncerum veræ fidei cultū, vsque à Sanctissimis Apostolis ductum viguisse, incredibiliter lætati sumus, idemque hoc tempore sentire te cupimus. sicut & il lud, quod historia prodāt, Isidorum Russiæ Metropolitanum in vniuersa Synodo Florentina agnouisse, palamque professum esse, Catholicam veritatem in Romana Ecclesia retineri; ab eoque tempore Russiam sese cum Ecclesia Catholica Romanâ coniunxisse. Magnam igitur in spē venimus, te, præter ea, quæ pollicitus es, eorum causa, qui isthuc venerint, ceteris quoque in rebus grauioribus facilem futurū; præsertim cū intelligas, quàm necessaria, quamque Deo accepta sit animorum in ipsius Charitatē coniunctio. Quod verò Christi Domini hostes tam malè oderis, quodque in eorū perniciem paratissimus es, facis, quod Christianum Principem, ac tantum Dominum decet. Vt autem nihil difficile est Deo vincere, vel in multis, vel in paucis: sic boni omnes sperant, nullam te opportunitatem omitturum esse, non solum communibus copijs, sed tuis etiam ipsius viribus, atque armis, tuæque potentia monstra illa à Christianorum ceruicibus repellendi. Nos verò nō cessabimus de eo, quod sapienter, magnoque cum Zelo scribis, cum ceteris Christianis Principibus agere, eosque aduersus communes hostes vocare. Omnibus autem de rebus amplitudinem tuā suo tempore certiore faciemus. Interea cupimus, vt libros, literasque eas, quas ad te mittet dilectus filius Antonius, sic accipias: quasi à nobis ipsis mitterentur. Intereos enim, quos plurimos habemus, doctrina, & pietate præstantes, vnus est is, cuius fidem, synceritatem, & Zelum plurimi facimus. Mandauimus etiam ei hoc tem-

tempore, cū illum in Germaniam, & in Poloniam, remittimus, vt omnibus officijs tibi præsto sit, omnibus in rebus, quæ ad Dei gloriam, & ad dignitatem tuā pertinebunt. Quamobrem & tu, si opus erit, ad eum scribere, & Tabellarios tuos mittere fidenter poteris, ne quid itineris longinquitas tuo desiderio, & commodis obstare possit. Quod autem iam non vnus nobis patentes literas, fidemque publicam misisti, quibus concedis, vt mercatores nostri, & aliorum Principum, tum Sacerdotibus nostris, ad te venire, & liberè isthuc commorari, & tutò ad nos redire, quoties voluerint, possint: vtque etiam possimus, quoties opuserit, tutò aliquos in Asiam mittere; dici vix potest, quàm iucundum nobis acciderit. Hoc quoque vicissim pollicemur, quoties tibi placuerit tuos huc mittere, eos quàm tutissimè venturos. Pel-

les, quas misisti, tum superiore anno per Paulum Campanū, tum hoc tempore per Iacobum tuum, accepimus libentissimè: ac mittimus vicissim piam Christi Redemptoris nostri imaginem, quam conseruabis nostræ sanctæque huius Sedis memoriæ causa. Oratorem tuum à nobilissima Venetorum Republica præclare acceptū esse, negotiationumque vtrinque, iam facultatem patere (quæ quidem omnia per Antonium nostrum curari mandaueramus) pergratum nobis accidit. Interea non cessabimus orare, vt Deus benedictus amplectatur te, tuosque omnes, sua gratia, cumuletque omni felicitate. Datum Romæ apud S. Marcum, anno incarnationis Dominicæ, 1582. Kalendis Octobris, Pontificatus nostri, anno vndecimo.

K 4 ANTO.

ANTONII POSSE- VINI SOCIETATIS IESV NOTÆ DIVINI VERBI, ET APOSTOLICAE ECCLESIAE FIDES, AC FACIES EX QVATVOR PRIMIS OECVME.

NICIS SYNODISEX QVIBVS DEMONSTRANTVR, I. FRAV-
des prouocantium ad solum Dei verbum scriptum: II. Atheismi hæreticorum
huius seculi: III. Errores aduersantium Kalendario emendato: IIII.
Vafrities peruerentium Canones, & abutentium nomi-
ne SS. Patrum ac Principum in re fidei: ad Ioan-
nem III. Suetiae, &c. Regem Serenissimum,
aduersus responsum cuiusdam
Dauidis Chytræi.

IOANNI TERTIO SVECORVM, GOTHORVM, VANDALORVM REGI Serenissimo, Antonius Posseuinus So- cietatis Iesv.

DERRORES DAVIDIS CHYTRÆI, ATQVE EORVM,
qui (vt ait Tertullianus) ex Euangelio hæretici esse voluerunt, ab opti-
mis viris impulsus aperueram, cum ille, ne prorsus decoxisse videretur,
nouam mendaciorum farraginem ex Magdeburgensium centurijs,
& Melancthone contra me corrasam ausus est V. R. M. dicere. Quā-
obrem plerique & isthinc, & aliunde, me hortati sunt, ne silentio
meo paterer hominem inani triumpho exultare inter eos, quibus au-
dores, quos citat, neq. vnquam innotuerunt, & ne innotescerent, iam
diu eos Lutherus, & huius malè nata soboles de medio sustulit. Ego ve-
rò, licet illum, ab omni antiquitate, & ab hoc seculo proscriptum, scie-
bam, duas tamen ob causas lubens hoc scribendi onus iterum suscepì: quarum fuit prior illa, quæ meos
qualescunq. labores, atque itinera, isti interiori Septentrionali tractui aliquot abhinc annis addixit: po-
sterior autem, quæ ex colloquijs istius extitit, quæ de inuenda inter Catholicos, & Protestantes concordia
tum in Transyluania, & in superiore Hungaria, tum in Saxonia eo penè ipso tempore habueram, quo re-
sponsum Chytræi ad manus meas peruenit. Itaq. cum ille primò ad V. R. M. auestatem, deinde ad verbum Dei
scriptum, & ad veteres Græcos Patres, mox ad quattuor œcumenicas, ac deinceps ad alias quasdam Syno-
dos, deniq. (si Deo placeat) ad confessionem Augustanam, tanquam ad legitima tribunalia prouocasset, qua-
dam verò, de Picardica secta, & de Erasmo intorrens, tandem quorundam eminentium Principum no-
mine in re fidei abusus fuisset, faciendū mihi putauit, vt ei responderet. Eadē enim opera videbam cordatis
hominibus me posse satisfacere, qui cum de me eam de qua dixi, rationem concordia de religione perquisi-
uissent, habituri, hoc libro essent ob oculos, quæ cupiebant, si serid consilium salutis suæ voluissent.

In primis igitur notas, & characteres Diuini verbi, cum (id quod res ferebat) distribuissem in infi-
nitum, traditum, scriptum, ostendi nullum prorsus esse, aut fuisse apud istos, qui sese Euangelicos venditāt.
Inde cum ad quattuor œcumenicarum Synodorum tractationem descendissem, quid illis contineretur,
summatim exposui. Nempè dogmata de fide sanctissima Trinitatis: Decretum de Pascha emendando,
& ritè celebrando: et canones ac diatypothes, seu constitutiones quasdam Nicana Synodi: quæ nunquam
(quod sciam) Græcè editæ, vt ederentur hoc libro, meis additis annotationibus, operam dedi. Quæ in vo-
latus paruit campus, in quo fides ipsa, & facies, sine hierarchia Ecclesiæ Apostolica, quasi explicari, & sub
ipsam aspectum oculorum subici potuit. Ac per commodè item est factum, vt quæ dogmata ad plerisque
Apostolici Symboli articulos spectant, ea planissimè monstrari potuerint fuisse à Luthero, à Melancthone, à
Caluino, à Beza, ab Vbiq. uarijs, ab Anabaptistis, à Puritanis, à Picardis, à nouis Arianijs, à Samosatensis,
& id genus pestibus, vel precisè negata, vel atheisimū inuoluta. Neque verò minus commodè offensum
est, quàm iustas ob causas Decretum Nicana Synodi de Pascha corrigendo reuocauerit ad vsum Gre-
gorius XII. vt sanctissima memoria Pontifex Maximus, sic istius gentis amantissimus parens.

Adieci canonum interpretationem, nouasq. Chytræi imposturas retexi, quibus alias priores suas
cumulauit, dum falsos canones pro veris, & veterum SS. Patrum exempla subdole detorsit ad hære-
ses, contra colitatum, & visibilem in terris Ecclesiæ Principatum, ac sacrosanctam Eucharistiam, &
inuocationem Sanctorum, atque aduersus alia pleraque omnia contegendas.

Etenim

Etenim (vt è pluribus aliquid asseram, quod in ipso opere firmissimis argumentis refutatum est)
dum ille contra colitatum sacerdotum tertium canonem Synodi Nicanae exponit, & quendam alterum
Synodi, vt ille opmatur) sexta supponit, nec illum bona fide interpretatur, neque in hoc sue artis obliuif-
citur, quæppe qui non retinuit, nunquam Synodi sexta canonem istum in Ecclesiæ Catholica fuisse re-
ceptum: In Trullo quidem fuisse propositum, sed nunquam approbatum, Synodum verò illam, seu conuen-
tum quæ legitime non fuerat habitus, vocatum fuisse Quin sextum, quasi vtriusque supplementum, cum
venerunt Synodi fuisse vere dici potuerit. At qui & bonus iste noster deprehenditur, quàm semper simi-
lis sit, cum partem eiusdem ipsius canonis citat, partem supprimit, taceat verò canonem, qui eundem
præcedit, & alteri superiori, quo decernitur, vt Africana, & reliqua occidentis Ecclesiæ, seruet in sacer-
dotibus colitatum, quem antiquitus obseruauit à tempore Apostolorum.

Obicit autem alius Synodos, sed & interea retinet, quæ satis apertè prior meo libro ea de re scrip-
seram, quibus eas oblique citantium dolum manifestus euaderet. Præterquàm quod haud expostis cau-
sis, & peristatibus rerum, confusisq. sequentibus cum precedentibus canonibus, eas trahit ad colitatum
euertendum, cum nihil minus y Patres cogitassent, qui Eustathij hæreses, & alia quadam tollentes, sese
ab Ecclesiæ subducebant. Quare canones ipsos Græcos, ac cetera ex patribus loca vna cum incorrup-
ta versione Latina, vbicunq. fuit opus, attuli, vt qui etiam alieni sunt à fide orthodoxa nisi sanari volue-
runt, certè conuinci facile possint.

Cum verò Chytræus parentes SS. Gregorij Nazianzeni, & Basilij, atque alios Episcopos scribat gē-
nisse filios, tacet tamen hos ante adeptum Episcopatum ab illis fuisse progenitos.

Synesium affert scribentem, se Episcopum velle filios gignere, & cupere plures bonos è matrimonio
sibi procreari: At silet eum neque Episcopum, nec sacerdotem, nec adeò Christianum omnino fuisse, dum
illa ad Euopium fratrem scriberet.

Vt de Hilario similem nectat dolum, affert carmina ex Baptista Mantuano Carmelita. Verum ta-
men tacet, ea Carmelitam non tanquam ex se, sed ex alijs Ecclesiæ Christi obijcientibus scripsisse.
Quapropter idem Carmelita D. Hilarius paulò pòst egregiè collaudat, quod sacerdos iam, & Episco-
pus continentissimè vixerit: atque, tum uxorem, quam ante sacerdotium duxerat, tum filiam virginem,
quam ex ea, priusquam sacris initiaretur, suscepit, oratione ad cælum præniserit.

Iam quæ attinent ad visibilem Ecclesiæ in terris primatum, atque ad colitum erga nos charitatem,
nostramq. cum istis communionem, (quæ quidem omnia Chytræi blasphemè subsannat) Sic istem Sy-
nodu, ad quas videri voluit prouocasse, comprobata sunt, vt se impium, ac nullam habentem communio-
nem cum Christo, aut cum sanctis eius, planissimè prodant. Nam quod pertinet ad sacrificij nostri Chri-
stiani oblationem, consecrationem, manducationem, remq. ipsam (quæ est Christus Dominus) vsum item
& ritus, ac fructus pro anima & corpore, atque pro hac, & futura vita, ac demum ad omnia quæ Apo-
stolorum erant tempore, id omne olim aduersus Calumnianos ostenderam, quare & illinc peti poterit, si
quid isthuc spectare posse videatur.

Atqui cum ille confessionem Augustanam, & Picardicam sectam commendasset, ego verò earun-
dem ortus, variationem, portenta ex verissimis historijs, & Archiuijs deprompta breuiter proprio libro con-
scripserim, ad eas, & Chytræum & reliquos ablegatos velim.

Ceterum cum res ipsa clamer nunquam aliquid consensionis consequi potuisse ex varijs eiusdem con-
fessionis Augustana editionibus, aut ex consarcinato quodam Lutheri corpore doctrina, vel ex Philippi
examine, aut denique ex concordia Iacobi Andreae, siue ex quibuscunq. aliorum hæreticorum concilia-
bulis certe vnicā istam aspectabili Ecclesiæ Apostolicæ faciē, quæ hoc libro proponitur, Christi promisso &
vivo eius verbo mixtā, & ad omnes Satanae insidias roboratā tot testibus, vnicum antidotum esse, sanandis
tot morbis, qui alioquin quotidie inualescunt, sapienter V. R. M. pridem intellexit. Cum enim symbola &
regulam fidei (quam Catholicis antiquissimè amplexi sunt) protestantes ipsi in suis templis publicè reci-
tent, nulla vitæ certior, neque pacatior sinendarum controuersiarum methodus iniri vnquam poterit;
quàm vt interpretes eiusdem regula fidei adhibeantur, qui eam ipsam vnanimis in plenisimo, quasi Ec-
clesiæ Christi theatro, (et quidem istis orbi Christiano imperantibus, qui fuerunt ocularissimi & summi vi-
ri) ex Diuini codicis verissimo intellectu, atque ex Apostolorum doctrina condiderunt. Quinam enim a-
prius vim legum declarauerint, quàm qui fuerunt earundem legislatores, ac non iniuria dicuntur anima
legum?

Idem de alijs rebus, seu etiam ritibus dicendum est. Ecquem enim testem alium, vel grauiorem, vel
propriorem prioribus seculis, vel vitæ sanctiorem, vel remotiorem ab affectu horum temporum, vel deni-
que in quem cadat minor suspicio, (cum præsertim prioribus Ecclesiæ seculis, & quidem in Oriente (non
Roma) quattuor illa priores Synodi habita sint) assequi aliquis possit? Quod si quis de Latina earum ver-
sione ambigeret, extant Græca exemplaria, quæ vel ex Græcia peti possent vetustissima: quanquam ferè
omnia meliora, vt depositum aliquod, Deus in Ecclesiæ Catholica ac in ipsius Apostolicæ Romanæ sedis si-
num, tanquam ad munus iorem locum transuehi voluit. Quæ quidem quando non essent à Catholicis con-
uersa fideliter, certè ad ipsam Ptolomæi Regis Aegypti exemplum veritatis pluribus possent, qui (quod ille
per septuaginta interpretes de Scriptura Diuina fecit) eodem tempore varijs in locis distribuit id ipsum
de Synodus faceret, vnde omnis fraus præcaueretur. Quod si his repudiatis, nunc ille, modo alter, postea
nescid

nescio quis alius, qui desertis Ecclesia castris huc illuc omni vento circumferatur, Synodus illis ecumenicis prelati fuerit, nemo non intelligit merito fieri, ut singulo nouilunio, noua erumpat heresis, vel atheismus: ac tandem opus sit, ut cerdones, & sutores in Rebus publicis decreta de religionis disidijs, quam nunquam nouerunt, sanciant, quemadmodum his ipsis mensibus in hac citeriore Baltici maris ora contigit.

Habet R. M. V. quæ me causa mouerunt ad scribendum, quid hæc opere contineatur, quæ demque ratio concordia ineunda certissima sit. Quæ omnia, relicto illo cōciso scribendi genere, quod alijs tractationibus meis libenter adhibebam, paulo fusius exposui. Primum quidem: quod cum hoc in gratiam eorum scripserim, apud quos vix vlli veterum libri integri, aut ipsa scriptura incorrupta reperitur, necessarium erat, ut ex fontibus ea proponerem, ne hac illac eadem queritantes, nec inueniētes, duby essent, quid crederent. Deinde quod sciebam, ex istis ministrorum disidijs, & blasphemijs (ne dicam summa imperitia) factum iam esse, ut plerique omnes veterem ac veram Ecclesiam, & Patrum antiquorum doctrinam quotidie auidijs cupiant. Vestram autem R. M. non solere pati, ut aduersus eos aliquis blateret: multo vero minus passuram, ut istorum commenta pro Dei verbo, ac vitra pro margaritis, Regni istius venditentur: In qua nouit optimè, neque meliores quam auita Ecclesia merces inuehi posse, nec aliud magis regiū, effici posse, quam ut per veritatis lucem ad cultum Dei stabilem, ac certum populi reducantur. Optandum certe est quàm quod maxime, ut quem adhuc cultum memoria, & corde plurimi isthic retinent, eum fouere libere possint, ac tantus fidei thesaurus, qui Deo miserante non obscuro sui splendore iudicia exerit, tanquam candelabrum (ut Christus docuit) super mensa positum omnibus illucescat. Deus in cuius manu corda sunt Regum V. R. M. donis celestibus auctam incolumem diutissime seruet.

REFV.

REFVTATIONIS SECTIO PRIMA, DE CAVSSIS

SCRIPTIONIS, ET INANI DAVIDIS CHY.

TRAEL, AD SERENISS. SVECIAE REGEM

prouocatione.

QVID AVCTOREM IMPVLERIT,
vi primò aduersus Chytraum
scriberet.

CAPVT I.

SI QVANTVM QVARE
res habet momenti, re-
tè perpenderetur, nec ve-
rò animi perturbatio matu-
rum mentis iudicium ante-
uerteret, magnos pleriq; sibi labores de-
merent, summiq; beneficij loco ducerent,
quæ interdum aut atroces criminationes,
aut grauissimas iniurias esse opinantur. Si-
quidem (ut sapienter Diuus Basilij scri-

S. Basilij
const. mo.
na. ca. 4.

ptum reliquit) gladijs vtuntur medici, v-
tutur & homicidæ. Verū hi, qd ad eos tra-
ctandos ira, atq; immanitate impulsu acce-
dunt, scelestissima per eosdem designant
facinora: nempe qui eos, quibuscū generis
sunt cōmunionē coniuncti, vita spoliēnt.
illi contrā, quod ex rationē ipsis vtuntur,
magnas ex ijs afferunt utilitates. Nam eorū
opera vti, constitutos in periculis homines
liberant. Hæc ille. Quod sanè tibi impri-
mis dictum velim Chytræ. Nam quod
non tantum tuas, quantum Satanæ impo-
suras retexerim, quæ sub tuis scriptis late-
bant, id factū non est ob odiū tui (procul
enim habeo causas, ac si haberē, Christiana
prorsus charitas tolleret) sed ut Sveci, Go-
thi, cæteri q; septentrionis populi, ad quos
missus legitimè fueram, ab erroribus libe-
rarentur, quibus à te olim ab adolescentia
impliciti, tuis identidem libris aduersus
Catholicā religionem editis arctius impli-
cabantur. Ac tamē biennio antequā quid-
quam aduersus te emitterem in lucem, i-
pse Christi Domini consiliū secutus, ut
inter te, & me primū ageretur, Steburgi,
qui locus est in Gothia, literas ad te pera-
manter dedi, per sanguinem filij Dei te
obtestans, tuæ ut saluti consuleres, appro-
perantem mortem prospiceres, nutu tem-
que istum animum tuum aliquando in ea
quæ vna fides est, atque Ecclesia sisteres.
Sic enim Diuinum à te furorē auertisses,
plurimosq; quibus hæresum variarum
venena propinaueras, tuo excitasses exem-
plo ad orthodoxam fidem amplectēdam.
Eas ego literas haud dubito ad te perue-
nisse, cum Lubecam, ut inde ad te afferren-
tur, per certum hominem miserim: licet

nunquam responsum acceperim. Factum
est postea, ut in Moscouiam allegarer, ex
qua reuersus, cū Augustæ Vindelicorū ne-
gotiorum causa subtitissem, cognoui quæ
in Suecia gerebantur, atque inter hæc, te
non parcentem operæ, ut quidquid Deus
in ijs regnis inchoauerat, vnus ipse tu vel
rerum nouarum commentis illuc missis,
vel libellis, tuorumque discipulorum in-
stitutione euerteres. Res igitur ipsa, & pro-
bissimi homines haud desuere, qui me, ad
quem depositum illarum animarum ius-
tius, quàm ad te spectabat, plus nimio cū-
ctantem vrgerent, ut saltem permitterem,
quæ diu apud me retinueram, ea vel alie-
no nomine, vel alterius opera in publicum
prodire. Permisi. Cū verò ex vniuersa
Liunia Moscus fuisset submotus: iamq;
illic in ea ingenti Prouincia a drestituen-
dam religionem Collegia Societatis no-
stræ inchoarentur, ac proinde mihi illinc
scriptum esset, verari in ea Liunici maris
ora complures, quibus, quoniam Athénas
scilicet istas tuas frequentassent, iisdem li-
belli mei vsui esse possent, iterū dati sunt
prælo, vnā cum alijs, quibus & nobilissi-
mo Septentrionali, qui de via salutis cupie-
bat institui: & Stephāno Poloniæ Regi de
statu præsentis vniuersæ Ecclesiæ aduersus
quædam Calvinianum respōdebatur. Ha-
bes causas editionis meæ. Nunc expendam
tuas.

CAVSSAE, QVAS ORATIONIS DE
statu Ecclesiarum abs se editæ Chytræ
affert, expenduntur, & exa-
minantur.

CAPVT II.

QVINDE CIM, inquis, anni sunt, cū
Viennæ in Austria aliquot menses cō-
morans, inter alios labores tum mihi man-
datos, syluulam de statu Ecclesiarum Græ-
ciæ, & Asiæ ex multorum præstantium vi-
rorum, qui partim Græci erāt, partim By-
zantij aliquādiu vixerant, & humanitatis
causa subinde ad nos accedebant, sermo-
nibus diligenter peruestigatam, primū
collegi.

Hæc cū dixisses, & addidisses, scire te
fontes doctrinæ Christi, & Apostolorum
Græcis literis primū nobis traditos, &
ab eloquentissimis interpretibus Basilio,
Nazianzeno, & alijs, qui longè post se in-
ter-

ter-

teruallo(ais) Latinos omnes relinquant,
illustratos esse, & cetera. atque idem tum hæc,
tum alia veteri Græciæ post Deum debe-
ri, subdis, singulari cum voluptate didi-
cisse te, non libros solum sacræ scripturæ,
& Evangelij Christi in templis Christiano-
rum publicè haberi, & legi, & ritus à maio-
ribus acceptos feruari: verum etiam ordi-
nem, & gradus Episcoporum, & Patriar-
charum veteres, totamque politiam, & iu-
risdictionem Ecclesiasticam à Turcico Im-
peratore tolerari, & defendi: Ac, si non pu-
riorum, certe non minus Christianam, quam
in Pontificis Romani Ecclesiæ religionem
in Græcia sub Turcarum tyrannide esse.

Tum igitur te ad chronici sectione reuer-
sum ad scholam tuam auditoribus, non ut
Lutheranæ doctrinam adfrueres, aut no-
stram refelleres, sed simplicem historiam
bona fide recitasse *μόνην τῆ ἀληθείας ὑποτάσσουσα*.
(ut tu loqueris) hoc est soli veritati sacrifi-
cantem, nec quicquam minus suspicantem,
quam post annos quindecim primum pu-
blicè *ὑποβιβασθῆναι*, id est, reum fore.

Hic ergo multa sunt Chytræ, quibus
volens, nolens, veritati sacrificas. Et ea fa-
nè Divinæ sapientiæ vis est, ut etiam dæ-
mones adigat ad Christi nomen, Eccle-
siamque commendandam. De quindecim
annis minus tibi erat laborandum: Qua-
dringennium enim plus minus est, cum pri-
mò oratio illa tua ad hominem, qui à se-
cretis erat Ioannis III. Suciæ Regis, à te i-
pso, tanquam novus partus, missa est: ut
eius exemplar alterum Regiæ Maiestati, al-
terum autem viro Illustri traderet, quo-
rum tamen utrumque ad manus meas per-
uenit. Ecquid verò opus erat, narratio-
nem ante quindecim annos habitam in
schola Suecis, & Gothis, Danis quoque,
quibus illam dicabas, post undecim annos
obtrudere, si nudam & simplicem verita-
tis narrationem illam, ut loqueris, scho-
læ tuæ tantum addideras? Ecquid deinde
litteras Ieremiæ Constantinopolitani ad te
per quendam Venceslaum Budouicem-
sem, mense Octobri anni huius seculi se-
ptuagesimi noni Byzantij procuratas, ei-
dem orationi adnectere, quasi iam Græci
Lutheranæ doctrinæ subscripsissent, tuque
cum reliquis Symmictis tuis Orienti impe-
ritares? Sed, ô, Deum admirabilem, & su-
per omnia eminentissimè adorandum. Cœ-
cū & claudum animal, quod veritati vos a-
lij Protestantes sacrificastis, reiectum est:
Vosque, cū ante victoriam triumphum ceci-
nistis, subsecutæ sunt aliæ ex alijs Cōstan-

Censuræ
Patriarchæ
Constanti-
nopol. ad-
uersus Lu-
theranos.

tinopolitanæ censuræ aduersus Tubingen-
ses, & VVirttembergenses tuos: quorum quam
ijdem præfatione paucos ante menses præ-
fixerunt, mendacem tanto antea tu futu-

ram, nolens & nesciens quid diceret, præ-
dicebas, cū in vestra castra Græcos con-
cessisse falso iactares. Hic igitur sacrificij
tui primus fructus. Secundus est. Excide-
rant tibi tum scripta, tum dicta in Succiam
missa, quibus permouerentur aliqui ad
Græcos Sacerdotes, siue ab Alexandrino
Patriarcha, siue ex Russia euocandos, nisi
à Summo Pontifice cœlibatus cum Sacer-
dotibus dispensatio, & utriusque speci-
el concessio, ac quædam eiusmodi alia, de
quibus mecum agebatur, obtineri potuis-
sent. Tu tantæ compositionis futurum te
quasi mediatorem, ne dicam diribitorē,
atque idcirco vniuersi orbis Christiani no-
uum Sydus habitum iri certa spe vorau-
ras. Desiderium egregium, mens (seu po-
tius religio) si non quæ fuisse. Vbi verò
detestandos Lutheri errores ipsa Græcia
aperuit, cecinitis aliquot ante annos rece-
ptui, evanuitque illa spes, & cessarunt oracu-
la, quæ isthinc à vobis edebantur. Tertium
fructum gustemus. Calliditas & astus pa-
tuere: cū qui priore mea in Succiam tra-
iectione e. Augustanæ, ac VVirttembergens-
is Confessionis à te Regi illi dicatæ libros
ipsos primum offendi, posteriore deinceps
transmissione illuc mea, orationem tuam
de statu Ecclesiarum, tanquam in subsidiū
tuarum copiarum prodeuntem accepi. Nā
neque quicquam editione illa Confessio-
nis Augustanæ promouisti, (ob quam item
quantam à tuis Lutheranis gratiam inie-
ris non ignoras, cū multa in ea sint, quæ
alijs aliarum vestrarum confessionum edi-
tionibus aduersentur) nec propterea con-
cors vlla inde confensio consecuta est, quæ
Schmidelinianæ concordie infelicè abor-
tum extingueret. Itaque factum est, ut neque
voluisses (si verū promere velis) eā vnquā
editā fuisse, abierintque quod digna erāt, eo-
rundē librorū exemplaria cōplura. Ad ratio-
nem autē istam tuā quæ attinet de statu Eccle-
siarū, id est fecisti, ut verā de vniuersæ Ecce-
siæ statu historiam attentius ipsis oculis in-
spicere voluerim. quare lōgè lateque pagra-
tis Prouincijs, quarū tu mentionē faciebas,
imposturas Satanæ tuis scriptis immixtas
liquidissimè agnouisti, quas, quod Christiano
orbi futurus patefaciam, hæc tibi gratia
habebitur. Cæterum, si tu tantum Græ-
ciæ, & Asiæ historiam texebas, quorsum il-
la Hussitarū, Picardorum, & Caluiniano-
rum, qui in Boemia, & in Vngaria sunt, nar-
ratio erat adhibenda? quos omnes cū col-
laudasses, quasi eādem, quæ Ecclesia Chri-
sti veritatem colerent, certè nullam ear-
um sectarum à te pro vera esse habendam
ostendisti, cū propè innumeras in illis hære-
ses Christi doctrinæ aduersantes nemo non
videat, & ipse postea ob oculos ponam.

Præ-

RESPENSIONIS DAVIDIS CHYTRÆ.

121

REGIS SVETICAE IN MVLTIS
rebus pietas offensa, Chytræum hæreseos
condemnat.

CAPVT III.

Præterea nudam historiam recitantis (cu-
ius personam tibi imponis ipse) atque chro-
nologi, præsertim nulla fide Catholica, nul-
lo merito, nulla solida doctrina præditi,
nulla Ecclesiæ auctoritate subnixi, partiū
non est in re grauissima, quanta religio est,
iudicium suum interponere, ac multò mi-
nus sententiam ferre. Minimè verò omniū
huiusmodi hominis est muneris, ut Eccle-
siam ipsam Christi vniuersam teterrimæ i-
dololatriæ arguat, quemadmodum in ea
oratione fecisti, atque adeo nunc hoc alte-
ro edito scripto per te Satanas facit.

At quum fontes doctrinæ Christi, &
Apostolorū Græcis literis primum nobis
traditos, & ab eloquentissimis interpretibus
Basilio, Nazianzeno, & alijs illustratos esse
asseris, videbimus postea, quàm hæc cum re-
liquis tuis cohæreant, in cone, an fraude, an
serio ista dixeris. Neque enim dubium est,
quin Catholicus sis, si, quæ ipsi tradiderūt,
credas. Et vix fieri potest, quin, si ex animo i-
sta pronuncies, persæpè cogites, eosdem pa-
tres, non Latinis solum (id quod tu subiun-
gis) verum in vniuersum omnibus, qui ex
equo vestro Lutheranis prodierunt, esse
præferendos. Ac postea tanto minus indu-
xerit vllus in animum, à te verè credi Lu-
theranam sectam, & hæresim, iustum Ec-
clesiæ, vel religionis nomen posse fortiri,
cū à vestris conuentibus longissimè ab-
sint ij, quos in Ecclesia Christiana fateris
agnouisse ordinē, & gradus Episcoporum,
& Patriarcharum veteres, totamque politi-
cam, & Ecclesiasticam iurisdictionem, qui-
que non solum sacræ Scripturæ, & Euange-
lij Christi libros, verum etiam ritus à ma-
ioribus acceptos feruant. Vides igitur tuo-
rum scriptorum aliquos fructus gustatui
tuorum futuros satis acerbos. At quod mi-
raris te post quindecim annos primò iam
publicè *ὑποβιβασθῆναι*, hoc est, reum esse, cogi-
ta quoniam iure Chytræus, quem nemo
constituit iudicem, ipse à seipso delectus
Ecclesiam Christi arguat, Patrum vnani-
mem consensum reiiciat, Christi sacerdo-
tes, qui nihil ex sese, omnia ex regula fidei
proferunt, sycophantas, proteruos, impu-
dentes idololatrias vocitet, scripturam sa-
cræ ad sensum priuatum Grammaticus
(nunquam Theologus) detorqueat, quo-
nam (inquam) iure nihil Ecclesiæ Christi
aduersus se iuris esse relictum putet. Sanè
igitur Chytræ tu tibi hoc intriuisisti, quare
& exedendum est tibi. Atque vtinam ita
exedas, vt concoquas. Nam quæ alia te præ-
paratam (vt dicis) ad mortem manet apud
iustissimū iudicem Deum pœna, nisi tibi in
tempore caueris, horreo cogitare. Certissi-
mè iudicium Dei non euades. Sed nunc re-
liqua inspiciamus.

I quos
Chytræus
laudat su-
am con-
demnant
sectam.

Modestia
Coyt. xi.

Omnes hę-
reses lau-
dat Chy-
træus.

CV M autem (ais regi) tuæ potissimum,
Regiæ Maiestati offerre sua illis visum
sit, veniam mihi quoque clemētissimè da-
bis, quod Regiam Maiestatem tuam, cuius
animum sua accusatione præuenientes, oc-
cupare illi voluerunt, me quoque pari be-
neuolentia audituram, & tum demum pro-
nunciaturam spero. Non enim patronum
mihi hac compellatione, sed in grauissimis
controuersijs censorem quæro, cuius iudi-
cium propter doctrinam rectam, & prop-
ter fastidium Regiæ Maiestatis liberum, &
æquum fore confido. Hæc tu.

At neque Regium animum accusatio-
ne tui præuenimus, qui iam diu regna
illa impijs aduersus Christi Ecclesiam
criminationibus, atque calumnijs quātum
in te fuit, infecerat: & multò minus Regia
tibi censura proderit, quàm Constantino-
politana VVirttembergensibus, ac Tubin-
gentibus profuit. Quippe cordatus Rex,
quantamcunque hæreseos caliginem suis
regnis vidit offusam, meliorem tamen lu-
cem aspexit, quæ & confessionis Lutheranæ,
& Caluinianarū fraudū tenebras dispellere
conatus est. Itaque sapiēter intellexit, si quo-
rum versanda essent scripta post Diuinum
codicem, qui à vestris in sexcenta contra-
ria dogmata trahebatur, Patrum consen-
sum vnanimem esse reuocandum in vsum.
Atque hoc intellexit, sic libellos istos ve-
stros, & inferni quisquilias, quæ ad se attine-
bat, explosit: & ut has explosit, non eru-
buit publicè id pseudoepiscopis obijcere,
eosque falsitatis, & impietatis arguere. Te
verò, & alijs faces subministratibus, ac per
emissarios illos vestros, qui fœdus icerunt
cum morte, cunctulos in Suecia, & Gothia
agentibus, ipse tamen pleraque fortissimè
auerfatus, satis apertè, ecquid de tua doctri-

na iudicaret, aperuit. Quamobrem respice
quid templis instaurandis egerit, quæ Lu-
therana rabies direptis ecclesiasticis bonis, tanto Priu-
aut demolita fuerat, aut tanquam cucume cipe digna,
rarium in vinea reliquerat: Num, & quorū-
sum altaria excitauerit, ex quibus adoles-
centulus recordatus est sapissimè dispen-
satam esse victimam illam sanctam, qua Colossia:
deletum est Chirographum, quod aduer-
sus nos erat: Num sacrificium incruentum,
& hanc ipsam vocē (oblationem) eiusdem
sacrificij primariam partem, quam tu per-
negas, & de qua postea tecū prescius agam,
Pseudoepiscopis frequentissimo in conue-
tu ante septennium ex Patribus, Diuinodij
verbo Stocholmiæ sic ostēderit, ut ad eius

L

confes-

confessionis veritatem eos adegerit: Nam Sancti Regis Erici corpus, & ossa thecis argenteis summa cum pietate per Catholicos tantum Sacerdotes honorificentissimo in loco Templi Vpsalæ reponi ante quadriennium curauerit: Num diuæ Brigittæ, à qua genus ducit, ossa, & alteram argenteam thecam restituerit, quæ inde aliquot ante annos fuerat ablata: Num eius ordinis sanctimonialium virginum cœnobium aduersus furem satanæ rabiem non solum factum, tectumque tutatus sit, verum etiam auxerit, neque virginitatis votis, quod vos facitis, obicem poni sit passus. Nihil ignotum loquor Earum ego virginum adhuc in summis difficultatibus diuinas laudes puro ore, corporeque die ac nocte canentium vota (quod ad Dei gloriam, tuamque Chytræ aut conuersionem, aut iudicium dictum sit) excepi, miraculoque comprobata eodem ipso die illarum promissionem, ac fortitudinem vidi, quæ suo tempore posteritati manifestior erit, cum Regnorum illorum commentaria, quæ confecti, appetet tempus, vt prælo tradantur. Virgines porro illas (vt hoc obiter attingam) neque per triginta totos annos, fugati Catholici Sacerdotes, nec subtractus sæpè cibus, vt ad virginitatem deferendam compellerentur: nec obiecti Lutherani Ministri, quorum blasphemias audirét, (quas quidem blasphemias virgines illæ Christianæ sapientia auribus cera, lanaque prius operletis repellebant) neque magnis pollicitationibus tentatus earum pudor: nec adeo earum Abbatissæ virginis sanctæ flagra inflicta: nec ab hostibus excurrentibus direptum, ac scædatum sanguine plus quam semel templum D. Brigittæ, quod Vastenis est, celeberrimum: neque per omnem vim atque iniuriam antea sacrilegè detracti agri ab Enrico Rege, qui postea regno eiectus, iustas in carcere pœnas dedit, solidum illarum virginum pectus commouere potuerunt, vt vestris vnquam illecebris assentirent: vt, cum tu nunc Sanctimonialium omnium cætus prostibula scripto isto contra me tuo nomine, intelligere possis, quid de te Rex ipse censuerit, quem responsionis tuæ censorem delegeras. Sed ad eundem redeo. Quid de statis ieiunij diebus, qui sextæ cuiusque feriæ ieiuniū colit: Quid de quadragesima, quam ipse vt traditionem Apostolicam seruat: Quid de sanctorum Christi seruorum orationibus, quorum opem intelligit in Christo esse maximam, & expetendam: Quid de purgatorio, cui tu tantopere oblatras, nouissimo inferno dignissimus, cū & ante paucos menses iusta Catholico mo-

Virginum
mira con-
stantia.

re pieatissimæ coniugi Regiæ Catharinæ persolui curauerit, Regnaque omnia, vt pro illius anima orarent, sanctæ de resurrectione cogitans, mandauerit: Quam graue autem, ac disertum de vna fide Catholica Romana testimonium ferri voluerit, in qua nobilissima eius vxor vixerat, & extremū diem clauserat, iam omnes norunt: frequentissima enim Regnorum nobilitate in magno illo Vpsalæ abs se instaurato templo, dum demortuæ exequijs omnes interessent, audita sunt, (sapienti sine dubio Regis cōsilio) à Pseudoarchiepiscopo eius ciuitatis, & suggestu declamante, hæc ipsa verba: Regina inter ceteras præstantissimas dotes Auitam sagelloniorum, & aliorum Christianorum Regum religionem Catholicam, sine qua nemo saluus esse potest, constantissimè semper retinuit. Hæc ille. Cæterum quid Rex de Catholica religione, quam Principi filio Serenissimo Sigismundo ad omnem pietatem nato integram sinit, quamque morituræ parenti se, vt concessurum promiserat, sic regia, & paterna pietate hætenus præstitit: Quantum Romano Pontifici, & Ecclesiæ Catholicæ deferat, cuius filios & nutritios non hostes futuros reges Prophetam prænucliasse optimè nouit: plerique omnes sciunt. Ecquid ergo rex tibi, tuisue gregalibus adiudicatur sit, vel potius adiudicauerit, tuum esto iudicium. Sententiam profectò aduersus te rex dudum tulit, & iustam propter doctrinam, qua tu non negas esse præditum, & liberam ob fastigium Regiæ dignitatis, liberio rem forsan editurus, si quid alij similes vestram perrexerint obstrepere, aut cum inuictus Rex existimabit, quas de internis, atque externis hostibus victorias Deo aspirante adhuc reportauit, easdem altera summa victoria ad Regnorum suorum salutem, vsque ad æternum decus esse cumulandas.

CHYTRÆVM INANITER REGI
Sueciæ doctrinam Lutheranam venditare, eiusque
vanitatem & falsitatem, non modò Regem
ipsum, sed & ipsos Chytræ discipulos
iam pridem cognouisse.

CAPVT IIII.

PERGIS. Sed cum ipse Filius Dei vocet, traditam de præcipuis Christianæ religionis nostræ articulis doctrinam, in hac schola Regiæ Maiestatis tuæ subditis, & alijs propositam, hereseos, & mendacij nomine subinde repetito (Possevinus) traducat, & exagitet, & atrocissimum hæretici, crimen nominatim impingat, hæc tam diu, ram criminatione prætereire impietas esset.

Deinde

DEINDE post pauca, inquis: Omnia hæc Deo, & piorum iudicijs iam pridem commendaui. Sed vt iuniores, & alios, qui in hac schola docentes audierunt, confirmem, ne de doctrina diuinitus patefacta, quam in Regiæ Maiestatis tuæ regnis inclytæ memoriæ Pater tuus doceri in Ecclesijs, & propagari iussit, & quam in hac etiam Ecclesia, & schola college mei, & ego fideliter sonamus, minus honorificè sentiant, nec ab ea deduci se, aut deterri vllis calumnijs sinant, propterea, &c.

Et hæc tu quidem. Nam reliqua quæ pro modestia Euangelij vestri interferis, vt cuide sunt rationes, blasphemias suppetias ferant, & tibi libenter condonamus, atque integra ad te remittimus: Tum quod iactas de Christi doctrina. Quin tu (vt breuissimè veritas pateat) auditoribus tuis bona fide veram originem, & seriem Christianæ doctrinæ edis? Tolle tua, recedant mea, subtrahere communes Melancthonis locos: fatere ingenuè eos sæpe mutilatos, mutatos, auctos, Grammatici verò, & hæretici, non Theologi fuisse. Nam si etiam Caluinianorum, Arianorum, Anabaptistarum, & Turcarum rudimenta adolescentibus istis obtruxisses, quis dubitat te inde mesurum, quæ seminales? Propone verò Diuinam scripturam, qualem omnibus seculis Ecclesia Christi seruauit incorruptam, non qualem Lutherus, ceterique quisque pro suo spiritu, ad ad suas hereses, astuturunt. Adde, quos aut eam illustrasse Patres & Græcos, & alios, qui fidelius quam tu, quem liberanda veritas nunquam expectauit, verbum Christi sonauerunt. Hæc cum sincerè effeceris, hortare vt Diuum Augustinum de doctrina Christiana, deque moribus Ecclesiæ Catholicæ: quodque contra epistolam fundamenti Manichæorum, & quas ad Ianuarium, atque ad Probam scripsit epistolæ attentè perlegant. Præterea porrigere non frustra, non assumpta, sed integros, Tertullianum de præscriptione hæreticorum, D. Cyprianum, Sanctos Augustinum, & Epiphaniū de heresibus, Theodoretum de fabulis hæreticorum, Optatum aduersus Donatistas, Diuum Hieronymum aduersus Iouinianum & Vigilantium, aliosque hæreticos. Eos tractent, antequam illam tuam Chimeram inspiciant, quam de ratione Theologici studij peperisti, prius quam veræ Theologiæ scutum vnquam aliquem concepisses. Ac videbis quā tō meliores, & sine vlla noxa posthac afflatus boni isti excipient: Quos quidem vos alij soletis fascinatione, & veneno vestrorū axiomatū fallacissimè ab illis auertere. Tū verò relicta ijs omni libertate, fac pronūci-

ent liberè, quid de ista vestra doctrina sentiant. Quæso nū te statim honestissimi adolescententes non conclamabunt nō solū hæreticum, sed hæreticissimū, quibus cœlum inuideris, viam (quantū in te fuit) ad infernū straueris, verissima Sacramenta abstuleris, & pro Christi Domini doctrina nugaces istas blasphemias, aliarum veterum heresū simillimas, venditaueris? Et audes postea scribere, mirari te, quod in tuis scriptis obambulemus, eaque carparamus, quasi Diuina mysteria, quæ nemini liceret attingere, ho muncio tu, denique solus hauseris, quem inanisima pastum gloria non sine causa, vel ipsi tui, quos pios vocas, vt iam simiolum Melancthonis vocarunt, sic postea ex simia Protheum factum non tam mirantur, quàm deludunt. Hæc verò illa est Cyclopædia, quam te vnum in ista ora absoluisse discipulis tuis gloriabare, quam postea referatis antiquitatis fontibus, quos verbo interim collaudans, factò semper obstruxeras, iā verius τοιοπαίδειαν meritisimè subannant. Postquā. n. ex Septentrionalibus Regnis crebrius ad Catholicas Academias trajicere cœperunt, obscuratum est aurum tuum, & conuersum in scoriā: calumnias enim Ecclesiæ Christi abs te aspersas, eò vehementius detestati sunt, quod ipsis oculis propius viderunt, te aut miterrimè fuisse deceptum, (qui à puero idem, quod ipsis propinabas, venenum ab hæreticis exsuxeras) aut certe cum insigni temeritate, inūgnem nequitiam in ijs fallendis coniunxisse. Ecquid autem putas natis ad ingenuam simplicitatem adolescentibus animi fuisse, cū, quæ vos Antichristum vocabatis, Romanum Pontificem, ipsi eundem cernerent plurimam pietati operam dantem, sibi verò salutis monita, semitamque rectissimam ad Christum humanissimè monstrantem audirent: Cū in seminaria, & collegia honestissima sese gratis excipere viderent, in quibus viget ordo sanctissimus, diuineque continentur laudes, ac pietatis exercitatio, studiaque litterarum sacrarum vnā cum alijs disciplinis accuratissimè proponuntur: cū ex Anglico Seminario innocentes illas in Britanniam hostias identidem proficisci cernerent, quæ pro salute suorum animas omnibus cruciatibus Caluinianorum, & Puritanorū libenter offerrent: cumque ex Asia Syros, Maronitas, Græcos, ad reliqua Romana Seminaria sæpe appellerent: Cū item ex Germanico in vrbe Collegio prodire castissimos, & doctissimos Theologos in certamē aduersus hereses vestras: cū denique religiosissimos Patres, & adolescentētes, relictis omnibus ad Christū in Indias inferendū alacres per immensa maria soluere in-

Hæretici
sua cōmen-
ta, loco scri-
pturæ sacræ
& Patrum
discipulis
obtrudunt

Discipuli
Chytræ va-
nitate do-
ctrinæ Lu-
theran. iā
intellegūt.

Romani
Pontificis
pietas & li-
beralitas.

tuerentur? Quid iterum putas de schola ista tua tū illos cogitasse? Hęc certe satis fuerat ad sententiam aduersus vos omnes ferenda. Eō præsertim, quod cū istic te audiuissent, Diuinum inter Catholicos cultum interijisse, cœnobique & Sāctimonialium Monasteria scelerum esse officinas, iā cernerent ea castimonie, ac Diuinarum laudum esse scholas, frequentissimarum verō ciuitatum vnum in coler, Io Deo cor, animamq; esse: Eucharistiam creberrimē a plurimis sumi, raros esse qui ad leuandum proximum, nperi alicui pietatis sese nō ad dicerent: Tempia verō splendere omni Christiano ornatu, quęque ijs auita pietas attribuerat, ea integra seruari: Catholicorum autem Bibliothecas plenissimas vbiq; esse Patrum consentientium, Diuinorūq; codicum. Itaq; iustissima aduersus te, tuiq; similes concepta indignatione, omnes ad vnum, eiuratis sponte hæresibus ad auitā fidem ad sanctorum olim Sueciæ Regum verissimā religionem, ad Pont. Max. & legitimorum Episcoporum cœtum, ad Euāgelij concordem, atque eruditissimam expositionem aduolarunt, in eoq; perstant optimi adolescentes. Qui verō interim diē obierunt hi verissima, & prisca illa Septentrionalij Christianorū fide muniti migrarūt ad cœlū. Quamobrē, si lubet, de ijs quoque qui adhuc superstites sunt pquire, qd de ista Diuinitate, vt ais) patefacta vobis doctrina sentiant, ac dignū responsū accipies.

Nōque porro est, vt Serenissimo Sueciæ Regi imposturas vestras (plus quā for falsis putas) callenti, fucum facias, cū scriptites, eius parentem eandem doctrinam vestram doceri, ac propagari iussisse: Regnorum enim paternorum, non illegitimæ doctrinæ Rex legitimus est hæres. Quin verō & indignissimam Christiano Rege, & maximē impiam rem esse iudicat, si cuiuslibet transfugæ, aut vnus vel alterius Pædagogi ferulę fastigium tantæ Maiestatis subijciat. Ac nouit, si tempora tulissent, vt ad parentis (alioquin fortissimi) doctes, ea potuisset accedere felicitas, vt non Apostata Lincopensis, Regnorum suorum quietem (obiecta malē sanis ingenijs Ecclesiasticorum bonorum præda) perturbasset, sed consiliarij alij cœlestium diuitiarum premio propolito, solidiora consilia proposuissent, neminem feliciorē, aut hoc sæculo sapientiorē cō Rege futurum fuisse. Non certē humaniores literę, & disciplinæ omnes in exilium abiissent: (quas tamen Regio animo Rex conatur restituere) non splendor Ecclesiasticę pietatis, nunc Regiæ Maiestati deesset: non Academicę, ac præcipuē Vpsaliensis, cōcidissent: Non virgines, & sacris locis aliō ab

actæ fuissent: Non deniq; is status esset consecutus, vt pro Christo, Lutheranum panē: pro Euangelio dissonas Apostatarum voces: pro Sacerdotibus, laicos baiulos: pro Episcopis, homines gregibus, quā hominibus pascendis, & stitū, quā suggestibus aptiores: ac tandem pro templis ornatis rudera plerisque in locis Regna illa obtinerent. Parum ergo tibi Chytræ, vt iam vides in Serenissimo Sueciæ Rege præsidij, (cuius pietas testata tuæ doctrinæ refragatur) ac nihil omnino in discipulis, quorum animos olim erroribus imbuisti, opis atque spei.

REFUTATIONIS SECTIO II.
De verbo Dei, ad quod Chytræ secundo loco prouocauit: qua ostenditur verbum Dei penes ipsum, ceteroque Protestantem haudquaquam exillere.

EX MODO PROVOCATIONIS
Chytræ ad verbum Dei facile intelligi
ipsum cum suis eodem prorsus
suis carere.

CAPVT I.

QVOD num ita fore præuideris antea ignoro sanē, præuidisse tamen videris, quoniam atqui si iisdem non satis fideres, ad verbum Dei solum, relictis, quos delegeras, arbitris, confugiendū tibi putasti. Verba enim tua sunt, vtinam tā vera, quā gloriosa. Regulā certē, & normā fidei, ac inuocationis Dei, & cultū ipsi exhibendo. rum vnica, & immotā sequimur doctrinam Christi ipsius voce traditam, & sacris Prophetarum, & Apostolorum scriptis comprehensam. Cæterum neque verbum Dei tibi suffragari, imo aduersari quā maximē hæc ipsa satis ostendunt. Si enim tu is, Chytræ, homo esses, cuius doctrina verbo Dei consentiens esset & consentanea: aliquam Ecclesię, aliquam Patrū, aliquam totius antiquitatis mentionem sanē fecisses, adeoque asseruisses, tuam doctrinam non modo verā, quod sacris Prophetarum, & Apostolorum scriptis esset comprehensa, sed quod Ecclesię iudicio, Patrum sententijs, Antiquitatis auctoritate, iisdem Prophetarū & Apostolorū libris esset contenta. Hoc autem quoniam nō fecisti, nihil causam tuam adiuuat verbi Dei honorifica compellatio, quin potius eadem obest maximē. Hinc enim liquet te omnes hæreticos imitari, q Ecclesiā sprete, vetustate contēpta, neglectis Patribus, semper ad verbum Dei scriptum prouocarūt. Memēto, inquit Hilarius ad Cōstantium, neminem Hæreticorum esse, qui se non secundum scripturas prædicare, quibus blasphematur, mentiatur. Quod idem verum esse vsu tractationeq; quotidiana obseruamus. Quis enim est huius temporis Hæreticus, quamuis immanissimus, Anabaptista, Antinomus, Trinitarius, qui non gloriatur suam doctrinam esse veram, quod sacris Prophetarum & Apostolorum scriptis sit consentanea? Ego certē hoc ipsum experientia didici, cū aliās frequenter, tum etiam non ita pridem. Cū enim superioribus mensibus ex Boemia in Polonia Regnum redirem, Posnanizq; primū librum aduersus me tuum, quē antea non videram, acceperam, tum ista tua in itinere sic satis attentē percurrebam: cū ferē quotidie in varias, & pugnares sectas inciderem, quæ omnes eandem Apostolorum, & Christi Domini doctrinā, suā prædicationi obtenderent. Et mitto nūc Husitas, Picardos, ceteraque monstra, quæ in Boemia reliqueram. Posnaniz vnum ipsum diem commoratus, ecce in quibusdam latibulis reperi, hic Anabaptistas, Arianos, & Samosatēnos: ibi Calvinianos, illic Lutheranos despumantes quosque sub Euāgelij nomine confusiones suas. Vna verō ciuitas ipsa tota (nam plerique illi erant externi & transfugæ) Catholica est. Biduum porro processeram, cū in pago (quoniam aduersa sperabatur, neque verō locus esset hospitij publicus) nobilis quidā vir nos amanter excepit. Ac vix statim confederamus, cū ille, equidem (inquit) lubens vos domi meæ intueor, putoque Diuinitus factum, quod huc adueneritis. At scitote me longissimē a vobis de religione dissentire. Quatuordecim enim (inquit) anni sunt, cū Lutheranus Calvinianamque Mox, quam vos, alij vel Arianam vel aliā quampiam, nominatis hæresim, amplexus sum. Tum librum contra sanctissimam Trinitatem pestilentissimum promit, quē sibi ex Transsylvania missum à Georgio Blandrata aduersus Christi Filij Dei diuinitatem, multi anni effluxerant, cū acceperat. Hunc igitur aperit, rogat, vt perlegam, illic potissimū, vbi ministri Transsylvanię Ebionitę, & alij D. Ioannis Euāgelium interpretantur. Ego qui expallueram, ac licet in Transsylvaniā, & reliqua Vngaria non semel fuisset, nunquam tamen eas hominum pestes vel aspicere potueram, ex altera tamen parte humanitatem viri, ex altera astum Satanę cogitans, meque Christo Iesu commendans, egicumeo, vt finem iam tandem faceret ex alijs, in alias hæreses prolabendi: Alioquin permitturum Deum, vt prorsus in atheismum demergeretur, ad quem iam isto impietatis priuilegio passim nimis licenter permissio, reliquis compluribus latissima

patebat via, Adieci eundem, cui liber ille Transsylvanicus dicatus fuerat, fuisse prætextu vtriusque Eucharistię speciei sumendæ initio ex Ecclesię Catholicę sinu eductum, deinde sensim in Lutheranam, lahem, nec ita multo post in laqueos Calvinianorum, denique in istos scopulos Ebionitarum, & Samosatēnicorum siceiusdem libri opera propulsum, vt dignitatem, fidem, vitam, salutem suam, & complurium aliorum perpetuō amitteret. Cæterū (inquam) si quæ à Christo, & ab Apostolis in Ecclesiā vel declarata, vel constituta sunt, hæc pro cuiusque libidine (quantum cunque Euāgelium insonent) in dubium reuocentur, ecquis erit finis? Quin ergo (inquam) Christum, cuius pretioso sanguine redemptus es, quem lex, Prophetę, Psalmi, quem nouum testamentum, quem nomina, opera, & attributa Dei: quem cœtus innumerabilis sapientissimorū Theologorum, & Episcoporū, atque ex ijs plurimorū, qui doctrina & sanguine veritatem hanc consignarūt, quem Patres omnes sanctissimi, quem vniuersæ Academicę, doctissimi, & orbis per tot secula Christianus, quē Sybillę diuinitus afflata, quē dcfēctus oraculorū in gentibus, & dispersio Iudeorū quaquauerum: quē miracula, & certissima prædictio, quē pbatissima vita, quē noui orbis in Indijs conuersio Deū de Deo, ac viui Dei filiū, omnipotentē, ac sempiternū esse, ac fuisse nobis certissimē cōmonstrarunt, hunc eundē Filiū Dei tibi, teq; illi restituis? Nec verō caniciē istam, & nobilitatē, iā plus q̄ satis dedecoratā paulo post ad inferos, vnde nunquā emerges, deduci patiare. Quæ cū audiisset, & illacrymans ad Deū conuersus, Polonicē precatus esset, haud sineret se contra eius Christū errorē, diutius implicitū detineri: A Deo (inquit) iabā vos missos ad me, nec id absque causa, id. n. scitote me nō ita multo antea à Gaspare Velicouio propinquo meo, q Lublini agit, librū acceperam, quo is, qui à puero educatus in Lutheranismō fuerat, deinde in Calvinismū lapsus, in hanc sectā sic venerat, vt inter primarios nostrę sectę haberetur, sic iā Catholicus factus omnes istas opinioniones detestatur, ac verbo ipso Dei confutat, vt mihi maximum scrupulū iniecerit, atq; adeo vehementer sim perterritus, quare & librū illum mihi ad nostrū cœtum, vt eum perpenderent. Ad quæ ego. Quem tu mihi cœtum narras? Si enim Christi doctrinā requiris, quid ad istos trāsugas curris, & propriā Christi officinā, hoc est Ecclesiā omittis? Hęcine verō Apostolica veri excutiendi ratio est? Hęcine vestra firmamēta, vt cum Euangelio, & Ecclesię antiquissimę, eiusq; vniuersalis veræ veritatis

Omnes hæretici se verbum Dei habere gloriantur.
Exemplū aut dignū.

tis columnæ innixum te esse oportuit, iam senex his puer sis factus, & relicto portu, in quo tuto nauiges, ad fluctus, & arundines veteris omnibus agitatitas accuras, ut te in infirmitate sua instabilissimi statuam? Quin tu potius expia domum tuā istis Lutheri, Caluini, Ebionitarum libris, quorum farragine trecceris talleris emisse te asseris, ac veni ad Stanislaum Karnkouij Onensensem Archiepiscopum tuum, plenū pietatis, & doctrinæ sincerissimi, tuū in quā pastorem legitimum, cui fateare errores tuos, eritque quod ille soluerit in terris (nunquā mentiente Christo) solutus in cælis. Hæc ita habent. Et scit Deus me non mentiri. Non te ergo Chytræ morabor diutius his legendis. Venit ille postridiē Louicium, cumq; publicè coram Archiepiscopo satis certam spem præbisset, eas hæreses se abiecturū, fecit, ut tantò attēctius, quæ tu scribebas ad me de doctrina Apostolica, deq; Erasmo, quæ Samosatēni, & Ebionitæ illi præcipuū impietatis suæ præcursores faciunt, animo meo reuoluerem. Deniq; Lublinum ipse progressus, cum iam me satis hæresum discipulorum euasisse putarē, nouam Samosatēnorum synagogam inueni, ac quod omnem perfidiā superat, aliquos, qui prius istis venenis vestris imbuti fuerant, offendi tot blasphemias aduersus Deum eiusmodi eructantes, quales ne scribere quidem audeo, itaq; cohorrui. Ac, o bone Iesu (inquam) in quæ me tempora reseruasti? vel in quæ loca subinde mittis? Tum cœpi de

Math. 18.

Samosatē
nec, pr. us
Lutherani.Omnes hæ
retici Chri
sti doctri
nam sibi ve
dicant.2. Cor. 11.
Matth. 4.
1. Ioan. 4.
Ierem. 23.

te illud cogitare, equid hic ageret Chytræus si, quam mihi obiecit Christi. & Apostolorum doctrinam, hanc sibi ab unoquoq; istorum obijci audiret? Et quidem opinor responderet: Non eos rectè verbū Dei tractare, Satanam se in lucis Angelum transfigurantem, probandos esse spiritus: Pseudopphetas quoq; cucurrisse cū non mitterentur, loquutos esse quæ Deus non mandasset, etiam si illud usurparent: Hæc dicit Dominus. at quis nō hæc omnia Scripturæ loca Chytræo obijciat iure vicissim Lib de Misac meritò, cū Lutherus parens suus à Sa-

vera esset doctrina haberi Chytræus potuisset, si Synodos oēs orbis cōsensu habitas, prætoræ agnouisset. adeoq; eorundē in doctrina vera à falsa discriminada iudicium admisisset. Fateatur igitur quod res est, verbi Dei solitarij ad suam doctrinā probandam compellationē, se à verbo Dei destituit, argumento esse. Quod autē ad Symbola & Synodos attinet, post ostendetur, nec ea à Chytræo & gregalibus recipi, si tamen prius alijs argumētis verbū Dei illi eripuerimus, quod videlicet verbum Dei & insitum, & traditū omnino rejiciat, scriptum autem nec integrum recipiat, ac multò minus scripti sententiam habeat.

VERBUM DEI AD CHYTRÆVM
& suos gregales munimè pertinere, eo quod verbi
Dei partem, Traditum nimirum verbum, con-
tra diuinas literas, Patrumq; senten-
tiam rejiciat & respuant.

CAP. II.

AC PRIMVM quidem, dicam abo-
te Chytræ verbum ne Dei traditū
agnoscis? Non opinor, aut potius te nō ag-
noscere habeo exploratum. Inquis enim:
Doctrinam sequimur sacris Prophetarum
& Apostolorum scriptis comprehensam: quasi
dicas, aliā præterea agnoscimus nul-
lam. Ac facis tu quidem, ut tui te magistri
iā olim docueret: neq; enim illi verbū Dei
Traditum in suis disceptationibus locū ha-
bere volunt, quin potius atramenti notis
Diuini verbi vim circumscripterūt. Quod
sanè dum fecerunt, & ipsas notas Euange-
lij scripti aut deleuerunt, aut pernegarunt,
ut quinā futuri essent, qui soluerēt Iesum,
quiue adderēt, vel detraherēt Diuino ver-
bo, quiq; Antichristi præcursores essent,
hinc liquido dignoscerentur, quod despe-
rata causā veritatem omnem impudētis-
simè rejicerent, bestiarūque characterem il-
lum & ipsius in se ipsis ostenderent.

UT tamen facerent fucum rudioribus,
traditiones humanas vocarunt, quæ Spi-
ritu sancto dictante fuerāt ab Apostolis re-
lictæ, & eas sese respuere dixerūt, quod tan-
tum quæ scripta fuissent in veteri, nouoq;
testamento verbi Dei appellationem pro-
mererentur. At ubi verbo scripto superati
sunt, id mutilarunt, & inuenerunt, ut post-
patebit. Si quid autem reliquū fuit, quod
sibi facesseret negociū, ad spiritum quisq;
suum causā detulit, seseq; ipsissimū Dei
verbum effutire iactarunt. Qui nisi omni-
um hæreticorū mos antiquitus fuisset, vi-
deri nouum potuisset. Constat tamē no-
uum non esse. Sic enim Arianos fecisse, A-
thanasiū, Nazianzenus, & Augustinus te-
stantur, sic Pelagianos, Eutychetem, Ico-
nomachos, & Albigēses, ne omnes enume-
rem,

Hæretico-
rum arteIn Epist. de
Synodis
rim. & Se-
leuc.
Li. 4. Theo-
logia
Lib. 1. cont.
Augustin.
li. 1. de nat.
& grat. c. 30
Coc. Chae-
ced. Act. 11
Nicaen. 2.
Aet. 2.
Bern. Ho-
mil. 66. in
Cant.

re, ex alijs auctoribus constat. At verbum
Dei manet in æternum, per quod & Sacer-
dotum iudicio in controuersis rebus esse
standum docemur, & quæ ab illis ritè pro-
fecta sunt, vel declarata, hæc à Spiritu san-
cto profecta fuisse nemo Christianus de-
bet ambigere. Quod ne à me assertum po-
tius, quàm probatum causeris, dabo ope-
ram ut intelligas verbū Dei Traditum re-
uera aliquod existere, quod iniuria à te at-
que tuis rejiciatur. In quo si fuero prolixi-
or dabis veniā, quoniam hinc vel maximè ina-
nem tuā esse ad verbum Dei prouocationē
constabit. Et quidem initio si aduersarij no-
stri recordarentur, ac tu cum eis vnā, sese
multa credere, quæ in scripturis expressa
nō sunt: si æquiore erga veritatē affectu ne-
cessitatem, & causas traditi verbi Diuini a-
cutius inspicere: si Prophetarum, Aposto-
licū, Ecclesiæq; totius de eodem, quo deagi-
mus verbo dei, testimonium sincera fide
admitterēt: si ne scriptum quidem Dei ver-
bum intelligerent nusquā esse posse, nisi in
Ecclesiæ cōmunionē, & interpretationē: si
certas Apostolicarum traditionum vias ag-
noscerent, quas Spiritu sancto inspirati Sa-
tri Dei homines ijs indicarunt, quibus pas-
cendis in Ecclesia præfecti fuerunt à Chri-
sto: si deniq; iidem ipsi hæretici sua dogma-
ta tantisper obliuiscerentur, dum ista cor-
datè reuoluerent, sanè & mentes suas clari-
ore veritatis lumine illustrari sentirent, &
hinc potissimum Ecclesiæ Catholicæ stu-
dium per, es, ac fidem summam in verbo
Dei asseruando recognoscerent. Nec porro
ad dirimendas omnes lites aliam hac exce-
pta inueniri posse rationem diffiterentur,
si minimè ficto erga veritatem, & pacē de-
siderio agerentur.

Capita ex
quibz Tra-
ditiones ef-
se cognos-
cuntur.

SE o paulò (ut dixi) fusius, ista expo-
namus ad DEI gloriam, cuiusque Chy-
træ si fieri potest (sed inprimis omnium
Septentrionalium) salutem, in quorum gra-
tiam hæc scribo. Symbolum igitur Aposto-
licum: Paruulos baptizandos: Non rebap-
tizandos esse hæreticos: Perpetuam fuisse
Beatissimæ Virginis Mariæ virginitatem:
Patrem ingentum dici: Spiritum san-
ctum esse adorandum: Filium Patri con-
substantialē & consubstantialē: Scripturam
esse canonicam, ac pleraque alia, in scrip-
turis ita non cernimus expressa, ut sine
interprete Ecclesia hæretici conuincan-
tur. Et tamen tantum abest, ut plura isto-
rum Dogmatum vos alij negetis, ut &
Anabaptistas, & Samosatēnos, & nouos
Arianos, quos ad expressum Dei verbum
prouocare docuistis, cū vobis facessunt
in suis dogmatibus negocium, necessariò
vobis inuendam illam esse rationem intel-
ligatis, quam cum antea S. Cyprianus scri-

ptam reliquisset, attulit postea Diuus Au-
gustinus, tanquam (ut ait) rem optimam,
& sine dubitatione faciendam: Nempe ut
ad fontem (inquit) recurramus, id est, ad A-
postolicam traditionem, & inde canalem
in nostra tempora dirigamus. Cæterum ve-
ritas verbi huius Traditi non scripti, aliun-
de etiam cognoscitur.

APTISSIMÆ enim Irenæus: Quamuis
(ait) Apostoli multas nobis scripturas re-
liquissent, tamen & oportebat nos sequi
ordinem traditionis Ecclesiæ. Antequam
enim quidquam scriptum vnquam fuisset,
veteris Testamenti Patres, & postea Christi-
ani, ij verum Dei cultum & sacrificiorum
ritum, hi Euangelium, religionisq; capita
tradita (non scripta) seruabant. Illis quo-
niam in visceribus scripta lex, traditaque
per manus obseruatio, minus poterat
corrumpi, quàm si chartis fuisset com-
missa, his quoniam spiritu Dei viuū in a-
nimis doctrina, ceteraq; ad religionem spe-
ctantia inculpta à Spiritu Sancto per Apo-
stolos initio fuerunt.

Accedit, quod Christianæ pietatis my-
steria non erant omnibz patefacienda, neq; Math. 7.
tanquam porcis margaritæ proijciendæ.
Præterquam enim quod non omnes om-
nia capiunt, aliq; lacte, aliq; solido cibo e-
gent, id notissimum est, Ethnicis, & Iude-
is derisui futura fuisse, quæ in ipsorū ocu-
los & aures antea inuisa, & inaudita incur-
rissent: cū item fideles nili pietatē seridò
colāt, sensim ab eorum existimatione de-
cidant, aut cognita minus curent. Hæreti-
ci certè & spernunt, & subannant ac bla-
spheant. Sic enim ijs baptismus iam non
necessarius est: Confirmationem verò pro
nihilò ducunt: Eucharistia est idolum: Pœ-
nitentia somnium, & contra meritū Chri-
sti: Matrimonium minimè Sacramentum:
Ordo spectaculum ludicrum: Extrema
vnctio incantatio: & sexcenta alia, quæ im-
pij euouerunt, postquam lanij, coquis,
cerdonibus, aucupibus, mulieribus Euan-
gelij tractandi, docendiue liberam pote-
statem fecerunt. Itaque sapienter D. Dio-
nysius Areopagita Timotheum monet, ne
quis profan⁹ hæc audiat. Eos autē (inquit)
sic appello, qui occupati dūtaxat in ijs quæ
sunt, atque entia nominantur, nihil excel-
sius entibus, ut ita dixerim, superessentiali-
ter esse putantis, sed arbitrantur cognitione
sibi propria illum apprehendere, qui tene-
bras posuit latibulum suum. Ille autem sic
Græcè, & clarius: τοῦτωδε θεῶν, ὁ πῶς μηδὲν
τῶ ἀμύπτῳ παρῶν, τοῦτ' ἐστὶν ὁ θεὸς
τοῖς ὀφθαλμοῖς ἀποχρυσῶν, καὶ οὐδὲν ὁμοίον τῷ θεῷ
ὁ παρῶν ἔστιν ἡνὶ πανταζομένης ἀλλ' ὁ ἀμύπτος
ἐκείναι τῇ κατὰ αὐτοῦ γνῶσει τὸν βίβλον συν-
τάσσοντες ἀποκρυφόντες.

Tomo. 7.
de bapt. cō-
tra Dona-
tist. lib. 9.
cap. 16.Ante ver-
bum scrip-
tu, fuit Tra-
ditum.De celesti
Hierar. c. 1Dogmata
Christiana
nō omnibz
propalanda
temerè.

misit se praestitum Christus. Neque verò ali-
quid deest earum rerum, quae ad aliquid accu-
ratissimè examinandum necessaria sunt.
Tempora enim cum temporibus, verba Dei
scripta vel tradita, cum traditis vel scriptis
locis cum locis, ab ijs ad quos haec ex Diui-
no praescripto pertinent, conferuntur: quae
quidem collatio quoniam rectè nunquam
virsuta est ab haereticis, mirum non est si
Achimophelis consilium dissipatum est: si
nullus consensus inter eos extitit: si scatu-
rigo dissidiorum quotidie inde egeratur.
Sic igitur quoniam ipsum DEI verbum
vim habet *ἀκρίβεια*; (Nam & propte-
rea in scripturis igni, vti dicemus, com-
paratur, quod plumbum ab argento, seip-
sum à cinere fecernit) Ideo Deus per Ec-
clesiam adulterina Evangelia, ceterasque
opinationes, a veris dogmatibus, continen-
ter fecernit.

August. T. 6. cont. Manichaeos. lib. 11. cap. 2.
Dicitur (inquit D. Augustinus) illam
narrationem non esse Matthaei, quam
Matthaei esse dicit vniuersa Ecclesia, ab A-
postolicis sedibus, vsque ad praesentes E-
piscopos certa successione perducta. Tu
mihiquid contra lecturus es? Aliquem for-
tè librum Manichaei, vbi Iesus negatur ef-
fe natus ex virgine? Sicut ergo ego credo
illum librum esse Manichaei, quoniam ex
ipso tempore, quo Manichaeus vivebat in
carne, per discipulos eius certa successio-
ne praepositorum vestrorum ad vestra vs-
que tempora custoditus, atque perductus
esset: & istum librum crede esse Matthaei,
quem ex illo tempore quo Matthaeus ip-
se in carne vixit non interrupta serie tem-
porum, Ecclesia certa connexionis succes-
sione vsque ad tempora ista perduxit. Et
haec ille. Quae de reliquis etiam scripturae
partibus dici possunt. Diuinè autè aduersus
eundem Faustum contra quem illa eadem scri-
ptura, cum ostendisset ex traditione haberi
hanc esse scripturam canonicam, illam non,
superius differuerat in hunc modum.

August. T. 6. cont. Fau-
stum lib. 11. cap. 2.
Vsqvè adeò inuicta sunt (inquit)
quae aduersus vos de Diuinis codicibus pro-
feruntur, vt non sit aliud quod dicatis, nisi
eos esse falsos. Quae auctoritas litterarum ape-
rit, quis facit liber euolui, quod documen-
tum cuiuslibet scripturae ad conuincen-
dos errores exeri potest, si haec vox ad-
mittitur, si alicuius ponderis aestimatur?
Aliud est istos libros non accipere, & nullo
eorum vinculo detineri, quod pagani de
omnibus libris nostris, quod Iudaei de no-
uo Testamento faciunt: quod denique vos
ipsi de vestris, & aliorum haereticorum, si
quos suos & proprios habent, vel de his qui
vocantur Apocryphi: non quod habendi
sint in aliqua auctoritate secreta, sed quia
nulla testificationis luce declarati, de nes-

cio, quoniam si creto, nescio quorum praesumptio-
ne prolati sunt. Aliud est ergo auctoritate
aliquorum vel librorum, vel hominum, non te-
neri, & aliud est dicere: Iste quidem vtrius-
que omnia vera scripsit, & ista epistola ip-
sius est, sed in ea ipsa hoc eius est, hoc non
est eius. Vbi cum ex aduerso audieris, pro-
ba: non confugas ad exempla veriora, vel
plurium codicum, vel antiquorum, vel linguarum
praecedentis, vnde hoc in aliam linguam in-
terpretatum est: sed dicas. Inde probo hoc
illius esse, illud non esse, quia hoc pro me
sonat, illud contra me. Tu es ergo regula
veritatis: quidquid contra te fuerit, non est
verum? Quid si alius simili insania, sed ta-
men, qua tua duritia confringatur, exiit,
& dicat: Imò illud quod pro te sonat, fal-
sum est hoc autem quod contra te est, ve-
rum est? quid acturus es, nisi fortè alium li-
brum prolaturus, vbi quidquid legeris,
secundum tuam sententiam possit intelli-
gi? Hoc si feceris, non de aliqua eius parti-
cula, sed de toto audias contradicentem,
& clamantem, falsus est. Quid agas? Quo te
conuerteris? Quam libri à te prolati originè,
quam vetustatem, quam seriem succes-
sionis testem citabis? Nam si hoc facere
conaberis, & nihil valebis, & vides in
hac re, quid Ecclesiae Catholicae valeat
auctoritas, quae ab ipsis fundatissimis se-
dibus Apostolorum vsque ad hodiernum
diem succedentium sibi met Episcoporum,
serie, & tot populorum consensione firma,
tur. Deinde alibi.

In canonicis autem scripturis, Eccle-
siarum Catholicarum quam plurimum
auctoritatem sequatur: inter quas sanè il-
lae sunt, quae Apostolicas sedes habere, &
epistolas accipere meruerunt. Tenebit igitur
hunc modum in scripturis canonicis,
vt eas quae ab omnibus accipiuntur Ecce-
lesijs Catholicis, praeponat eis quas quaedam
non accipiunt. In eis verò quae non accipi-
untur ab omnibus, praeponat eas, quas plu-
res grauiioresque accipiunt, eis, quas pau-
ciores minorisque auctoritatis Ecclesiae te-
nent. Si autem alias inuenerit, à pluribus a-
lias à grauioribus haberi, quanquam hoc in-
uenire non possit, equalis tamen auctori-
tatis habendas puto.

Porro sic audacis illius veterum haereticorum
perfidiae caput amputatum est, qui Evangelia, &
Diuinam scripturam truncabant, vt ad suas quisque
haereses Dei verbum, sicut calceos ad pedes proprios
aptaret. Libionis, & Cerinthi qui vnicum
Matthaei: Marcionis, qui Lucæ: & Alogorum
qui tantummodo tria, spreto Io-
annis: & Gnostici qui Philippi Quintum:
& Nazaræi, qui solum illud, quod se-
cundum Petrum nominabant: Manichei
aliud,

f. 7. Synod. actione 6.
Tuc. p. 1. in praefat.
Euseb. lib. 6. hist. Eccl. cap. 10.
aliud, quod secundum Thomam: Alio-
rum qui alia Evangelia vel ad miserunt,
vel reiecerunt. Hos enim omnes vnica tra-
ditione conuicit Ecclesia. Et sanè: Lucas
Evangelio suo fidem maximam esse ha-
bendam optimè indicauit, cum hoc tradi-
tionis auctoritate confirmasset. Sicut, in-
quit, tradiderunt nobis, qui ab initio ipsi
viderunt, & ministri fuerunt sermonis.
Et hoc ipsum Iserapionis eruditissimi vi-
ri exemplo declarat Eusebius. Ille enim,
qui octauus post D. Petrum Antiochenam
rexit Ecclesiam, cum Euangelium secun-
dum Petrum tanquam genuinum in Ros-
seni Ecclesia legi permisisset, paulò post
tanquam commentitium, ac spurium re-
iecit, quod tradite doctrinae aduersaretur.

Sed quod de scripturis per Ecclesiam,
id ipsum per eandem de reliquo Dei ver-
bo Spiritus sanctus facit. Scribit D. Diony-
sius traditum illud fuisse, non scriptum:
Quod Deus totum hominem sine sui mu-
tatione, aut consensione sumpserit. Hoc igitur
& credimus quoniam in corde Ecce-
lesiae idem testificantis Spiritu sancto dictan-
te scriptum fuit. Atque huiusmodi est (in-
quit S. Maximus) omnis Theologia, quae
scripta non est, quae tamen in verbo Dei
continetur. At contra pro traditione ha-
bendum non est, vel Papae somnium de
mille annis post resurrectionem futuris,
vel quod asserit Irenaeus de aetate Christi, cum
& alij Patres secus senserint, ac neutrum
vnquam admiserit Ecclesia.

Ostendit autem Lirynensis, id verè à
Domino nostro, & Apostolis traditum ef-
fe, quod vbique, quod semper, quod ab om-
nibus creditum est. Et ea (inquit) in Epho-
sino Concilio omnium Patrum vna vox
fuit, vt quod erat antiquitus traditum te-
neretur, quod ad inuentum nuper, explo-
deretur. Quam quidem verbi Dei inue-
niendi methodum Synodus prima Nicæ-
na antea praescripserat. Ea enim tanquam
fidei regula, & professio redeuntibus No-
uatianis proposita fuit, vt faterentur, se cum
omni consensu Ecclesiae Catholicae dog-
mata obseruatuos: & rursus, vt in omni-
bus sequerentur ea, quae in Ecclesia Catho-
lica obseruantur. Atque vt pluribus in lo-
cis aduersus Donatistas docet S. Augusti-
nus, Quod vniuersa tenet Ecclesia nec co-
cilij institutum, sed semper retentum est,
non nisi auctoritate Apostolica traditum
rectissimè creditur. Accertè ratio eò nos
ducit: primum, quoniam cum sit tanquam
principium per se cognitum, quod omnes
homines appetunt, id esse naturalem in-
stinctum (Nam & naturaliter propterea
scimus Deum esse, quod nulla tam barba-
ra gens sit, quam non imbuerit aliqua de

Diuinitate religio) efficitur, vt Diuinum
sit, atque à Spiritu sancto profectum, id
quod vniuersa inditum est Ecclesiae, quam
(vt ita dicam) animat splendore luminis
sui idem paracletus, ac docet omnem veri-
tatem. Praeterquam quod planissimè est, si
qua rei alicuius origo, neque ad Synodos,
nec ad alios referri possit, ac tamen omni-
bus seculis recepta sit in Europa, in Asia, in
Africa, cum primum Christiana religio il-
luxit, hanc ab Apostolis ad nos manasse.
Quod sanè de ieiunio quadragesimae, de
sacris ordinibus, deque plurimis alijs,
cum plerique sapientes viri perspicue mon-
strarunt, tum certè aduersus imposturas, &
effrontem illam Centuriatorum Magde-
burgensium impudentiam eruditissimè
Turrianus noster persecutus est, ijs libris,
in quibus de Pontificum epistolis egit.

At idem S. Augustinus alteram metho-
dum tradit traditi diuini verbi inuenien-
di. Si quid videlicet in oecumenicis, & ple-
narijs concilijs, quorum (inquit) est in Ec-
clesia saluberrima auctoritas, constitutum
est, id Diuinitus esse traditum manifestè
declaratur. Nam, vt in scripturis traden-
dis, & reliquis omnibus, quae attinent ad
fidem & bonos mores, in quibus Ecclesia
errare non potest, ita in hac re est certissi-
ma horum auctoritas. Quare & praeter an-
tiquissimum Ecclesiae vsum, & vbi (quem-
admodum S. inquit Epiphanius) canones
erant limatores, constat ex secundo Car-
thaginensi concilio: prouinciali quidem
illo, sed approbato) fluxisse ex Apostolo-
rum traditione coelibatum Episcoporum,
Presbyterorum, Diaconorum & Subdia-
conorum: Septima verò Synodo vsum, &
venerationem imaginum Christi & San-
ctorum, & alia ex alijs iam inde ab Apo-
stolis ad nos prodijisse. Quae fidei dogmata
Patres ab initio secundum suorum tem-
porum successionem concordissimè tenuerunt,
huiusque contrarium vt haeticum
refutarunt: quod tamen è sacris litteris non
habetur: id nimirum per traditionem Apo-
stolicam habet Ecclesia, vt certum Euange-
liorum numerum, atque ea quae superius ali-
qua ex parte attigimus.

Praeterea si quid est nunc in Ec-
clesia communi fidelium consensione pro-
batum, quod tamen humana potestas effi-
cere non potuit, id ex Apostolorum tradi-
tione necessario deriuatum est, qualia sunt
multa, quae auctoritate Ecclesiastica sunt,
dirimuntur, dispensantur. Alioquin enim
error, Ecclesiae, quae est columna & firma-
mentum veritatis tribueretur, contra Apo-
stolum, Christi promissionem, de perpe-
tua Spiritus sancti in Ecclesia permansione.
At verò Ecclesiae vsum ipse haec omnia com-
pro-

2. Via ex cõ-
ciliorū au-
thoritate.
Epist. 118.
cap. 1.

Can. 2.

Gratia. 13.
dist. De cõ-
c. ex publi-
co.

3. Via ex
fidelium
consensio-
ne in dog-
matib⁹ quae
ab homini-
bus institui
non potue-
runt.
1. Timot. 3.
Ioan. 14.

probauit. Quæ enim alia re, quam ista fidei regula Episcopi Africæ penè omnes, vnà cum D. Cypriano conuicti sunt, contententes ex scripturis hæreticos esse rebaptizandos? Quanam Iconoclastæ in secunda Nicæna Synodo? Aquarij in Gangrensi, quæ tempore primæ Nicænæ coacta est? Hydroparastatæ, qui solam aquam, & Ar-
Euseb. lib. 7. hist. cap. 2. Hiero. cōt. Lucifer. August. l. 5. de bapt. cō. Donatist. ca. 23. & 25.
 menij, qui solum vinum offerebāt, in sexta Synodo, ac vt breuiter absoluiam Eunomi-
 ani, Sabelliani, Macedoniani, Apostolici, Aeriani, Valentiniani, Marcionistæ, Vigilantius, Iouinianus, & omnes alij hæretici? Quid igitur (inquit Irenæus) si neque Apostoli scripturas reliquissent, nobis nonne oportebat ordinem sequi traditionis, quam tradiderunt ijs, quibus committebant Ecclesias, cui ordinationi assentiunt multæ gētes Barbarorum eorum qui in Christum credunt, sine charactere vel atramento, scriptum habentes per spiritum in cordibus suis salutem, & veterem traditionem diligenter custodientes. Hæc martyr ille.

Quæ cum ita sint, optimè illi adnotarunt, qui Christi Domini legem, ac prædicationem non *λογισθῆναι* id est, bonam scripturam, sed *λογισθῆναι* hoc est, bonum nuncium fuisse sapienter nominatā dixerunt, quippè quæ non tam scriptis, quam viua voce propaganda esset, ac conseruanda. Habes quæ de via atque ratione verbum Dei traditum peruestigandi & perquirendi dicenda videbantur, ea si tu diligenter perpenderis, & rationi videbis consentanea, & illud simul intelliges traditiones quas Catholica tenet Ecclesia meritò ab omnibus amplectendas, ac à nemine prorsus reiici posse, qui verbum Dei retinere animum induxerit. Nunc verbum Dei scriptum, quod secundo loco proposuimus, ostendamus ad te, tuosque minimè pertinere.

VERBUM DEI VTI NEC INSCRIPTUM, & traditum, ita nec scriptum esse apud hæreticos, tum quia eius partes nonnullas reiecerunt, tum etiam quia à verbo Dei vno destituuntur.

CAPVT IIII.

QVOD sanè haud fuerit difficile. Nam quemadmodum verbum Dei Euangelizatum in exilium ablegarunt, & quod sancti homines à deo inspirati locuti sunt, insitumque proinde illud quod potest saluare animas nostras, quodque Græci *ἐκφυγον*, & *θεόπνευστον* vocarunt, priuato spiritu, quasi vnico flatu (sicut Mōrtanus suo paraceto) restinxerunt tui, ita macheram quoque Marcionis mutuati: quæ ille (vt ait Tertullianus) ad materiam suam statim

eadem scripturarum fecit, verbum Dei scriptum si non omninò abiecerunt, mutilum tamen atque mancum, quantum quidem in ipsis fuit reddiderunt. Nam præter illas fæces, quas è suo pectore vomentes, purissimæ diuinæ scripturæ immiscuerunt: præter plurima ablata, hæcque non lima abrasa, sed sera dentata dissecta, præter corruptos varios diuinorum codicum locos (vti paulò post ex Lutheri, & Caluini atheismis, atque aliorum libris liquebit) præter falsa glossemata, augmenta, indices pestilentissimos, quibus Christianas mentes à scopo sanctarum scripturarum auerterent, dum fingunt sese scripturas supposititias excernere, numerum vtriusque testamenti voluminum sceleratissimè imminuerunt. Itaque Lutherus, & Zuinglius ex vetere testamento libros sapientiæ, Ecclesiastici, Tobie, Esther, Iudith, Baruch, Machabeorum, & Danielis partem: Ex nouo autem, iidem epistolas, Pauli ad Hebræos, Iacobi, & Iudæ, secundam Petri, secundam & tertiam Ioannis, vt parum Euangelicas, & Apostolico nomine indignas nobis adimere voluerunt. At Calvinus & Beza, præter impias inuersiones, & detractiones, etiam ex Ioannis Euangelio abscindunt adulteræ historiam. Musculus ex Euangelio Marci postremum caput. De quo Euangelio Marci vt de Apocalypsi notum est quid temerè senserit, & scripserit Erasmus. Anabaptistæ verò homines phanatici, verissimique hypocritæ, quique eos secuti postea sunt Trinitarij, & Ariani, totum diuinæ scripturæ corpus, vnde quaque corruptum esse blasphemant, præcipuè verò in Euangelicis, & Apostolicis libris. Quamobrem & eò deuentum est, vt alicubi (sicut Claudiopoli in Transyluania superiore anno vidimus) iam Euangelij omnibus reiectis, veteris tantum Testamenti prophetias, & has quidem inuertas legant, & ex bonis Christianis mali Iudei effecti cum proximè ad Mahometismum repserint, plerique non solum corde, sed etiam ore illud licenter occinant: Non est Deus. Quamobrem mirum non est, si Tertullianus hæreticos ad nullam de scripturis disputationem esse admittendos moneat. Primum quidem, quod hereticum hominè post primam, aut certè vnā, atque alteram correptionem deuitandum Apostolus iusserit. Deinde, quod nihil proficiat (ait ille) congressio scripturarum, nisi planè vt aut stomachi quis ineat euerisionem, aut cerebri, quod quædam scripturas non recipiant hereses, si quas recipiunt, adiectionibus, & detractionibus, ad dispositionem instituti sui interuertāt, aut non integras recipiant: & si aliquate-

nus in-

„nus integras præstent, nihilominus diuersas expositiones commentatæ conuertant. „Denique quod ille, si quis est, cuius causa in congressum descendis scripturarum, vt eum dubitantem confirmes, ad hæreses magis, quàm ad veritatem demerget, hoc ipso motus, quod te videat nihil profecisse quo gradu negandi, & defendendi, certè de pari altercatione incertior discedet, nesciens vtrem hæresim iudicet. Quin igitur te Chytræ cum tuis à diuinis litteris repellamus, & non modò ad easdem prouocare nō sinamus, sed nec de iisdem disputare, omnino patiamur.

SEN & alia etiam nunc ratione à verbo Dei meritò repellimini, nam nec verbum Dei quod retinuistis, sermo ille Dei viuus est, sed verbum quoddam mortuum ac prorsus vita carent, ac proinde ne verbum quidem Dei. Neque enim (inquit quidam optimus nostri temporis Theologus) verum illud, & viuum Dei verbum est, quod est eiusdem tantum sonus informis, atque confusus, ac tanquam (vt alteraiebat) canum musica sine præcentore, sine tactu, sine debita & conuenienti mensura, modi, temporis, & prolationis. Scriptura quidem ipsa dicitur verbum Dei, cæterum huius vita est sententia à spiritu Ecclesiæ reddita, cum Dei verbum non loquatur, sed per locutionem audiatur; non dicat, sed dicatur: non testificetur, sed sit testimonium. Dum igitur vocem loquentis, & testificantis Ecclesiæ despicitis, non Dei distinctum, & formatum verbum habetis, sed confusum, & informem sonum verbi Dei, quem litteram occidentem vocat Apostolus: vnde mille hæresum portenta fabricatis, non secus sanè quàm hodie Iudæi, qui Prophetas & Psalmos retinent, sed ita intellectos, vt Christum in illis non vident, sed alium nescio què semper expectant, quoniam velamè est super cordibus eorum. Id quod ab ipsis mutatis, vt olim etiam hæretici veteres. Nam & Faustus Manichæus, cum se veteris Testamenti libros dixisset perlegisse, nec tamen eorum, quæ nos credimus de Christo, quidquam reperisset, accepit à D. Augustino responsum his verbis: citò me expedio, quia non intelligis, quia videlicet vocem verbi, hoc est, Ecclesiam non adittebat. Arque alibi Manichæos arguit heresum quibus erant impliciti: Quod nō essent eruditi in Regno cælorum: id est, in Ecclesia Christi vera, Catholica. Quod si (ait) essetis eruditi de diuinitis sanctarum scripturarum, noua & vetera proferretis. Quin verò idem hæretico cum diceret: Vos Donatistæ solas Apostolicas epistolas ad Romanos, ad Corinthios,

& Ephesios in lectione retinetis. Nos autem & epistolas illas in lectione & fide, & Ecclesias ipsas in communione retinemus. Optatus autem aduersus eosdem, vt quid (ait) audetis epistolas ad Corinthios scriptas legere, qui Corinthijs communicare noluistis? vt quid ad Galatas, ad Thessalonicenses scripta recitatis, in quorum communione non estis?

ILLUD solum tibi Chytræ superest hoc loco quod respondeas, te videlicet tuosque Ecclesiam Christi minimè, vt nos asseueramus, despiciere. Quod veinam verum esset. Vos tamen eandem despiciere, tam est certum, quàm indubitatum existit, eiusdem vnitatem deseruisse. Si autem responderis te cum tuis etiam nunc in Ecclesia persistere. Assentirer tibi, nisi illud haberem exploratum te primò Lutherum mox alios secutum fuisse, qui Ecclesiam Catholicam, per orbem terrarum diffusam dereliquerunt, aliamque quandam collegerunt, quæ contraria ac repugnantia omnium fidelium consensio assueueret. Vt autem Lutherus Ecclesia Christi solus non fuit, ita nec illi qui eius doctrinam sunt secuti. Cæterum hoc adeò verum est, vos Ecclesiam contemnere in sacrarum litterarum interpretatione, vt ne Lutheranorū quidem cœtum, vestrum vllus doctorem certum ac iudicem recipere & admittere velit. Iā verò Patres Ecclesiæ lumina quotusquisque vestrorum est, qui in sacris litteris explicandis sequatur duces, imò quotusquisque est, qui eos non respuat & repudiet, eosque catenus solum suscipiat, quatenus verbo Dei, vt loquimini, ipsi consentiunt, seu verius, quatenus vobis, qui solum verbum Dei cum imperio regitis, placeant? In quo præclarè Nestorium & Donatistas imitami. Nestorius (inquit Socrates) v. Socrates lib. 7. cap. 32. terum interpretum scripta dedignatus est, seipsum omnibus antecellere existimans, quare & turpissimè corruit. Erat autè (inquit Optatus) Victor (Donatista) filius sine patre: Tyro sine principe: Discipulus sine Magistro: sequens, sine antecedente: Inqlinus sine domo: Hospes sine hospitio: Pastor sine grege: episcopus sine populo. Nos autem Catholicæ, vt cum D. Basilio (quem vtinā Ecclesiam reuera suspiceres, vt te suspicere alicubi simulas) finem huic capiti imponam: *πῶς δύναται ἄλλαν ὑπομένειν, ἢ μὴ νεότεραν παράδοξον, οὐτε αὐτοὶ τὰς ἐκείνης διανοίας γεννήματα παραδίδοναι τοῖς ἀδελφοῖς, ἀλλὰ ἀπὸ πατρὸς ἀγίου πατρῶν διδασκόμενα, ταῦτα τοῖς ἑταῖροις διαγγέλλομεν.*

Hoc est: Fidem neque ab alijs
 M scri-

scriptam nobis recentiorē suscipimus, ne que ipsi mentis nostræ germina tradere audeamus, ne humana cōmenta existimētur esse verba religionis: sed quæ à sanctis Patri b^{us} edocti sumus, hæc interrogantib^{us} nos annunciamus, & proinde verbum Dei scriptum habemus, verbiq^{ue} septentiam, hoc est, viuum illud verbum quod γῆρας ac germanum Dei verbum meritō nuncupatur.

EX EFFICACITATE VERBI DI-
uini ostenditur idipsum apud Chytraumpseu-
den angelicos minime re-
periri.

CAP. V.

HACTENVS argumentis ex verbi diuini substantia, & integritate desumptis, ostendimus, verbum Dei ad te, tuosq^{ue} minimè pertinere, nunc idipsum rationibus ab eius vi, & virtute petitis demonstramus. Cū autem verbi Diuini vis, & efficacia maximè ex earum rerum virtute, cū quibus in sacris litteris confertur, percipitur, operæ precium erit quænam sint eæ, quæq^{ue} earundem proprietates peruestigare. Nec tamen est animus singulas comparationes, & collationes disquirere, sed illi striores solum, & nostro instituto accommodatiores. Quales mihi sanè videntur illæ, quibus verbum Dei cum gladio, securi, semine, fermento, pluuia, lumine, atq^{ue} deniq^{ue} igne confertur. Has igitur expendamus, & examinemus, & si verbum quod te habere gloriaris, gladius fuerit, securis, semen, &c. verbum Dei esse fateamur, sin mihi aliud quoddam spurium atq^{ue} nothum existere meritō inferemus: si longior fuerit tractatio cum magnitudine utilitatis comparatur.

IN PRIMIS igitur verbum Dei aptissimè confertur à D. Paulo cum gladio, qui pertingat vsque ad diuisionem animæ ac spiritus, compagum quoq^{ue} ac medullarum ac discretor sit cogitationum, idq^{ue} officiū faciat, quod facta ad Petrum vox designabat: Surge Petre, occide & manduca. Sanè ostensum fuerat Petro vas quoddam, velut linteum magnum, quatuor initijs subnixum, de cœlo in terram descendens, in quo erant omnia quadrupedia, & serpentina terræ, & volatilia cœli. Quibus tanquā vitam animalem agentibus diuidenda erat ab ijs hoc gladio omnis impietas, iungendiq^{ue} ij erant Petro, & corpus Ecclesiæ inferendi, eorumq^{ue} prius sanguis auferendus, nempe vt delinerent esse crudeles, & immundi, sicq^{ue} (vt prædixerat Propheta) habitaret lupo cum agno, vitulus & virsus pascerentur, simul requiescerent catuli coram, & leo quasi bos comederet pa-

leas, & deleteretur infans ab ubere super foramine aspidis, & in cauerna reguli qui ablatus fuisset manum suam mitteret, hoc est, neque amplius (quod superius dicebamus) esset barbarus, & Scythia, ludæus, & Græcus, sed gentium vocatio insignissimum Euangelij opus esse proderetur. Quod certè nunquam ad hæreticos, sed ad Catholicos tantum pertinuit, atque ad eò nunc pertinet. Narra. n. mihi obsecro, qualnam gentes, atque prouincias, aut Indias vestro quinto Euangelio ab auita eafum perfidia separastis? An non potius Christianam Ecclesiam omnibus machinis curastis euertere? vt verissimè dixerit Tertullianus: Ipsum opus hæreticorum non de suo proprio ædificio venit, sed de veritatis destructione: nostra suffodiunt, vt sua ædificent. Ita fit vt ruinas potius operentur stantium ædificiorum, quàm extruções iacentium ruinarum. Hæc ille. Tu autem si quæras Chytræ, quid ita respondēt sapientes haud esse mirandum cum Antichristus non tam ab eo, quod ipse sit, quàm ab eo cui contrarius sit appelletur, & dicitur τὸ ἀντικρίστου, ὃ ὕδατος ἀπολείας, & ἀντικρίστου, ὃ ἐν ὕδατι, & ἀπολείας, τὸ ἡδὲ, hoc est: homo ille peccati: fili^{us} ille perditionis: Aduersarius ille: Iniquus ille: defectio illa: mendacium illud: sic verò item à Patriarcha Iacob vocatus fuerat coluber, & cerastes: à Daniele Rex laruatus, & stultus, & cui robur sit dandum contra iuge sacrificium propter peccata: Et prosterneretur (inquit Propheta) veritas in terra, & faciet, & prosperabitur: A Zacharia verò dicitur idolum, & pastor stultus: A Christo Domino abominatio & desolatio. A D. Ioanne, mendax. A sancto Ireneo, latro, apostata, homicida, Rex impius, iniustus sine lege. A Hieronymo, Homo in quod totus Satan habet habiturus est. Nec porro, vt eò redeam vnde digressus sum, hoc solum gladij Diuini futurum erat munus, verum etiam vt separaret hominem aduersus patrem suum, carnem à spiritu, & essent in Ecclesia ij quoque, de quibus per Esaiam locutus est Deus dicens: Dabo eis in domo mea, & in muris meis locum, & nomen melius à filiis, & filiabus, nomen sempiternū dabo eis, quod nō peribit. Quæ sanè verba cū ad Eunuchos pertineant, qui se castra uerunt propter regnum cœlorum, atque ad eum hominum statum, qui vel virginitatē, vel castitatem voverunt, nunquam hæretici, hunc verbi Diuini characterem affecti sunt. Quamobrem ne ipsum qui hostes cōdem verbum Dei habuerunt, aut habent. To. 6. de virginis. Propterea D. Augustinus ex eodē Prophetico Dei verbo vigeat hæreticos sui tēporis, icq^{ue}.

ris, dicens: Quid tergiueris? Quid in tanta scripturarum luce tenebras, vnde insidieris, inquiris? Quid temporalem tantummodo utilitatem promittis continētibus Sanctis? Nomen æternum dabo eis. Quid ab omni concubitu immunes, & eo quoq^{ue} ipso, quo hinc sese abstinent, ea quæ sunt Domini cogitantes, quomodo placeat Domino, ad terram commoditatem referre conaris? Nomen æternum dabo eis. Et si fortè ipsum æternum pro diuturno conaris accipere, addo, accumulo, inculco, nec vnquam deerit. Quid quæris amplius? Quid dicis amplius? Aeternum hoc nomen, quicquid illud est, spadohibus Dei (quod vtique gloriam quandam propriam, excellentemq^{ue} significat) non erit commune cum multis, quamuis in eodem regno, & in eadē domo constitutis. Nam id eò fortassis & Nomen dictum est, quod eos quibus datur distinguit à cæteris. Hæc ille.

QVARE cū ipse vnā cū alijs multis ex Diuino verbo tibi antea proposuissem, nec ad ea respondere potuisses, omnia silentio prudētissimus inuoluisti. Sed & diuinū verbum tanquam acutus gladius separat ab Ecclesia homines (quamobrem excommunicatio dicta est antiquis igneus gladius) & à corporibus demones, atque ab hominibus lāguo res expellit. Dedit enim Dominus Iesvs Apostolis, ac deinceps Ecclesiæ potestatem, vt possent tradere homines Satanæ, vt spiritus saluus fieret. Et super spiritus immundos, atque super omnem languorē, vt D. Mattheus inquit. Accū super terrā nullam competeris potestatem, quæ spiritibus immundis cōparetur, profectò efficitur, vt quod ad Euangelicum negociū spectat, sit etiam data super elementa, super omne naturam, & super cœlos. Et quæ solueris in terris (ait Dominus) soluta erunt in cœlis. Vt si intricabilibus nodis illigatus sis, certè facili^{us} & efficacius ense hoc, quā quo solutus est Gordij nodus, soluendus sis, si ritè & ex animo Ecclesiæ potestati à Christo tradite te subdideris. Quod vtinam aliquādo Chytræ in te ipso, vel sanguinis mei profusione experiar. Porro multò maiora miracula sunt languorū ex animis expulsionēs, priuatique cuiusq^{ue} amoris, tristitiæ, & reliquarum animi perturbationum auulsio, quā fuerit, & corporibus demonum effugatio. Quæ quidem opera num vestri verbi ministri hæcenus fecerint, an verò, sicut de tuo Luthero proditū est, ne claudū quidē equū hæcenus sanauerint, ad conscientiam ipsam tuam appello. Et certè (vt & isthuc digrediar) miracula hæc semper in ecclesia Catholica fuere, quæ admodū cū cæteris D. Augustinus disertè differuit: Nec sine sum

ma sapientia Christus Dominus hæc edendi potestatem impertijt, cū per ea hominibus fides esset persuadenda. Quamuis enim oporteat, vt lumine fidei, & spiritu sancto ducantur, qui credunt, vt tamen pulsanti Deo aperiant miracula edenda erant, præsertim cū ostium fidei Prouincijs aperitur, vbi non erat, cumq^{ue} Euangelium propagatur, aut Diuinæ dispositionis ratio ob aliud ad suam gloriam requirit. 8. Thom. 3. parte q. 43. argui.

CVM SECVRV etiam verbum Dei comparatur. Dixit enim præcursor: Iam securis ad radicem posita est, facite ergo fructus dignos pœnitentiæ, vbi per securim vtunque aliter exponi locus ille potest, non ineptè tamen verbum Dei intelligitur. Atqui arbori comparatur in Diuinis litteris homo, cuius duæ radices cū sint, intellectus, & voluntas, hæc potissima radix est. Radicem autem sursum habet homo, plantæ deorsum, vt quemadmodum hæc ex terra, sic nos, & cœlo nostrarum actionum principium hauriamus. Et verò Philosophi cū dixissent accipere à tellure τὴν σοφὴν καὶ τὴν γαστήρ τὰ φύσιν, addiderunt in radice perfici τὴν πύξιν, ὡς ἐν τῇ κοιλίᾳ τῷ ζώον, hoc est, concoctionem, sicut in animalium ventre. Ad hanc igitur nostram radicem verbum Dei admoventur, & tanquam cibus vt concoquatur, & sicut valida securis, vt quod gladius anceps facit penetrando, hoc illa faciat abscindendo. Sic cū scriptum est: Vox Domini in virtute, & Deus Maiestatis in tonitruo, Dominus super aquas multas: vox Domini in virtute, vox Domini in magnificentia: postea fusius eius vis exponitur, cū subdit Psalter, vox Domini confringentis cedros, & confringet Dominus cedros Lybani: vox Domini intercidentis flammam ignis, vox Domini enocuiens desertum, & commouebit Dominus desertum Cades. Vox Domini præparantis ceruos, & reuelabit condensa, & in templo eius omnes dicent gloriam. Et quæ sequuntur. Huc quoque illud Dei ad Ieremiam: Ecce dedi verba mea in ore tuo: Ecce constitui te hodie super gentes, & Regna, vt euellas & destruas, & disperdas, & dissipēs, & ædificēs, & plantes. Accidenique illud. Ego sum vitis vera, & pater meus agricola est, omnem palmitem in me non ferentem fructum, tollet eum, & omnem qui fert fructum, purgabit eum, vt fructum plus afferat. Et sanè comminatio venturæ iræ, & prædicatio pœnitentiæ voluntatem hominis excutit, atque à veteris hominis via remouet, & vitia cōtinèter amputant, vixq^{ue} fieri potest, vt si qs verbū Dei Catholicū attentè audiat, vitam non

non corrigat. Id quod Euāgelij dilucidissima nota est: sic enim volūtas (quam non sine causa Philosophi nostrarum actionum dominam vocarunt) non extrinsecus per pulvillos omni cubito suppositos, neque per homines prurientes auribus, sed per veritatem aptissimè curatur. Inde autem dominus Iesus tam accuratè sanandos seiscitabatur, nūc vellent sanari, nūc vellent credere, nosq; omnes docuit, ut sine intermissione oraremus, fiat volūtas tua, & ut abnegemus nosmetipsos, & mortificemur membra nostra, quæ sunt super terram: ut sanè hinc intelligi maxime possit, verbo Dei iam Christianis excellentiorem, quàm quæ antea fuerat, viā ostendi, neque verò tantum exterioris hominis cultum, aut iustitias carnis, (quamvis & ille utilis est, & hæc suo tempore necessariæ fuerant) sed interiorem illum hominem in primis proponi, in quo libentissimè pedem, & sedem suam figere solet benignissimus Iesus: Quoniam & eius delicta sunt esse cum filiis hominum: & voluntas nunquam meliori marito nubere potest, quàm cum Deo ad hærens, & facta vnus spiritus cum eo, verè dicere potest, Dilectus meus mihi, & ego illi. Quamobrem hinc fit, non esse Dei verbum apud eos, qui cum imputatam iustitiam fateantur, in hærentem tollunt, cumque nouam vitam prædicant, fructuum dignorum poenitentia operationem auertunt, securimque adeo nescio quò magis, quàm a radice arboris, id est, ad hominis voluntatem admovent.

Hebr. 9.

Cant. 7.
Verbu hæreticoru nō est securis ad radicem posita.

Luc. 8.

1 Pet. 1.

SEMI quoque simile esse in diuinis literis verbum Dei dicitur, itaque & vim habet gignendi sibi simile, eademq; natura, & iisdem qualitatibus: Ac quem terræ succum exugit, hunc in se transmutat, & auget. In quo mirabile pietatis mysterium panditur. Quemadmodum enim per verbum Dei increatum omnia facta sunt, & sine ipso factum est nihil, quod factum est: Ac per verbum Dei incarnatum omnes homines sanctificantur, & iustificantur: sic per verbum Dei Euangelizatum, & sacramentis adhibitu potestas nobis datur filios Dei fieri. Nam renati sumus (inquit D. Petrus) ex semine incorruptibili per verbum Dei. Quod si identidem in nobis iaciatur, atque à nobis auidè susceptū, & quasi conceptū custodiatur, quis nō latim sentiat verissimum esse, quod dixit Euāgelista, veritatem & gratiam in nobis esse factam per Christū? Quis (inquam) non intelligat, verbū Dei, & sapientissimè vocatum esse Euāgelium Regni, quippe quo ad cælum nobis complanatum est iter: Et dici semen suum, hoc est Christi, non autem alienum: non adulterinum, quale mū-

danum, Ethnicum, hæreticum?

ENIMVERO, quoniam huic semini tanta vis inest, propterea exerat sese foras necesse est, atque emittat truncum, ac ramos altè, lateque pandat, fructusque edat, in quibus semen, vimque eandem, vnde ipsum olim editum fuerat, concludat. Sic igitur Diuinum verbum facit, ut lux nostra luceat corā hominib; ut videat bona Christianorum opera, & glorificentur: ut rectè, atque in sublimè tendamus per vnā fidem, & spem vocationis nostræ, ut virtutum semitam teramus: neque verò in circuitu (sicut impij) ambulemus, aut omni vento doctrinæ, ut semper hæreticis accidit, circumferamur: Nec denique ad sinistram, aut dexteram declinamus: Nam & propterea Dominus grano sinapis (non autem granis) ad designandam fidei vnitatem, verbum Dei simile esse dixit, quod quidem (inquit) minimum est in omnibus feminibus: at cum creuerit maius est omnibus oleribus, & fit arbor, ita ut volucres cœli veniant, & habitent in ramis eius. Queris cur? Respondet Magnetes antiquissimus auctor Græcus. Sinape enim cum calidissimum sit, purgat cerebri fortis, & familiaribus cibis adhibitu pituitam, atque humores mali succi crassitudinem scindit. Similis igitur est (inquit) ratio verbi Dei, purgat humores intemperantia, reprimit licentiam, & ardorem viuendi sine ordine, educit amplitudinem peccatorum, curat hominem, mordens reprehensione, fecans doctrina, calefaciens compassione, excitans cogitatione: seminatur in mundo, & profert fructum supramundanum: seminatur in terra, & terrenos subducit ad sanctitatem. Hæc Magnetes. Quæ verissimè Catholicorum Euāgelio competunt, cum hæretico nō coherent. At quid illa? quod granum sinapis sit minimum omnibus oleribus. quod tantopere crescat, quod volucres in ramis eius conquelescant? sanè, quoniam humilitas, paupertas, obedientia, castitas, mortificatio, sunt prædicationis Euāgelicæ ipsissima insignia. Etenim Christus, Beatissima Virgo, Apostoli, Martyres, & plurimi alij, quid aliud vitam moribus, miraculis, Euāgelio docuerunt? Verum qui turgido corde, ac proinde inflatis buccis seipsos venditant tanq; quosdā magnos, à seq; ipsis mittuntur, quæ dicunt labia nostra à nobis sunt, & à nobis verbum Dei, non item ab Ecclesia Christiana processit: Qui itē Maiestatem, & Dominationē spreuerunt, atq; obedientia, & paupertatis, ac castitatis iugum excusere, vide mihi an aliquid vnquā ediderunt, in quo vel populi tuta conscientia, & stabili fide: vel volucres cœli, hoc est, contemplationi, & scienti-

Math. 9.

Magnetes ad Theophrastum in Acologia & Euāgelio.

Inanitas vici, hæreticoru ostēditur.

psalm. 11.

Epist. Iudæ.

scientiæ magis dediti conquescerent? Et quidem alibi in Euāgelio legimus, vbi erit corpus, ibi congregabuntur aquilæ. Et Apostolus ait, facti sumus spectaculum, mundo, Angelis, & hominibus. At tu mihi iterum, quæso, quasnam è vestris nidis exclusas vnquam aquilas ostendes, quæ vnahimes ad corpus Christi mysticum, quæ est Ecclesia, conuolauerint? sanè coruos ad cadauera volantes, & crocitanes, hoc est, qui perpetuò blasphemant Synodos, Ecclesiam, Sanctos, & tabernaculum Dei, audimus & cernimus. Aliud non certè. Cum verò Apostoli, Martyres, & alij facti sint prius ut stercora, ut mundi peripsama, ut paruuli, ut minimi, mirum non est, si firmum verbū Dei stat, (cognouit enim Dominus qui sunt eius) ac propterea ieruperint tanquam solidissimi rami, quorum firmitate nixi, & vmbra tecti maiores nostri steterunt, & nos, summa cum pace religionis, eorum vestigijs fidenter insistimus. Sed optimè D. Ambrosius, qui sic loquitur; Nam sicut, sinapis granum quum sumimus, vultu contristamur, fronte contrahimur, ad lachrymas permouemur, & ipsam salubritatē corporis nostri cum quodam fletu austeritatis accipimus: Illinc enim nos amaritudo exasperat, acrimonia penetrat, hinc calor ignei saporis accendit, & toto perturbati corpore tunc magis sani efficiamur, quum amplius deploramus: Ita ergo & quum fidei Christianæ mandata percipimus, contristamur animo, affligimur corpore, ad lachrymas permouemur, & ipsam salutem nostram cum quodam fletu, ac mœrore consequimur. Inde enim nos ieiunia exasperant, illinc peccatorum conscientia macerat. Hinc patri monij iactura perturbat, & toto contristati habitu, magis salutem consequimur, si amplius desileamus, secundum quod ait Dominus: Vosplorabitis, & flebitis, seculum autem gaudet. Sicut autem cum sinapi caput fortè curandū est, iubemur capillos demere, impedimenta cutis vniuersa deponere, ut nudo corpori perfecti medicina perueniat: ita & cum anima per fidem curanda est, præcipimur à nobis substantiam auferre seculi, impedimenta auari, argentiq; deponere, ut & nudæ, & soli animæ congruentius spiritalis medicina conueniat. Quisquis enim rebus mundi, & diuitijs seculi obuolutus est, huic fidei medicina non proderit. Ergo quod succus sinapis in corpore, hoc fides Christiana operatur in anima. Sed quoniam in eadem Dominica sententia scriptum est: quod acceptum homo misit in hortum suum, & creuit, & factum est arbor, &c. diligentijs requiramus quis iste sit, cui hæc

Math. 24.
1. Cor. 4.
Vide Hieron. & Hieron. in commentarijs.

2. Timo. 2.

Sermon. 2. in festo S. Laurentij.

Ioan. 16. d.

Marci 4.

cuncta conueniant. Arbitror hoc ipsi Christo Domino dici, & rectius comparari, qui nascendo in homine humiliatus, ut granum est, ascendendo ad cælum, exaltatus ut arbor est: granum planè est Christus, dum patitur, arbor est dum resurgit. Granum, inquam, est, cum famis esuriem sustinet: arbor est, cum quinque millia virorum, quinque panibus saturat. Ibi sterilitatem humana conditione patitur, hic satietatem propria diuinitate largitur. Granum autem dixerim Dominum, cum caditur, cum contemnitur, cum increpatur: arborem autem cum cæcos illuminat, mortuos resuscitat. Ramos autem huius arboris si requiras, inuenies. Ramus est Petrus, ramus est Paulus, rami sunt omnes Apostoli, vel martyres Saluatoris, ad quos si quis se fortiter tenere voluerit, fluctibus seculi minimè mergetur, quin potius sub vmbra illorum latitans, gehennæ non patietur ardorem, securusque de diabolica tempestatis procella erit, & de die iudicij exurentis incendio.

Granum Christus.
Arbor Christus.

Rami Apostoli, Max-tyres, &c.

Fermento præterea confertur verbum Dei. Nam etsi ea voce humana doctrina & Phariseorum mores interdum notantur, quamobrem etiam, ut à sacrificijs fermentum abiceretur, in veteri testamento cauebatur. Eadem tamen vocē ipsum etiam verbum Dei, scripturarum intelligentia, dilectio, & ipse Dominus Iesus designatur. Illud sanè fermentum (inquit Origenes) non vult esse in anima Deus, & tale fermentum nisi abiecerimus de domo animæ nostræ, meritò exterminabimur. Sed ne contemnas etiāsi paruam videris intra te fermentari malitiā, quia modicū fermenti totā massam corrumpit. Et ideo neq; de paruo peccato negligas, quoniam ex vno peccato generatur & aliud: sicut, n. iustitia, generatur iustitia, & ex castitate castitas, ita & q. semel intra se, licet paruū malitiæ repositum erit fermentum, quotidie semetipso nequior efficitur, ac deterior. Et ideo si vis agere azimorum festiuitatem cum Deo, nec paruū quidem malitiæ fermentum residere patiaris. Hæc Origenes: longè secus Diuina monita excipiens, quàm Lutherus, qui & omnia peccata esse præter fidem commētus est, & sedulam istam legis Christianæ obseruandæ curam despexit.

Iam ad rem quod propius attinet: cum fermentum ita dictum sit, quod feruendo crescat, fiatque à farina, quæ subigitur, antequam addatur sal: qui eius naturam & vim nouerit, verbi Diuini vim facillè agnoscat. Vt enim modicum fermentum totam massam (vtriusque ipse Magnetes quem supra citauimus) firmat, modificat, maturat, & (quod in vita præcipuum est) ad vitam;

M 3 etum;

Etum, panem perficit, panis enim fermenti expers insuavis est ad gustandum, & ad alendum incommodus: sic verbum Dei vitam hominum immoderatam, effusam, & ordine carentem continet, & quodammodo fermentat reducens ad proprium ordinem. Quod certe abesse ab hæretica doctrina liquidissimè cernitur. Ecqua enim constantia, ordo, lex, moderatio, vitæ hominis perturbatæ, ac dissolutæ, & inconstanti potest inde peti? Quod si amaro zelo, contentione, mutabilitate omnia inter hæreticos feruere, & intumescere, (ac quidem in rebus fidei) intelligis, an non amabo fermentum minimè Evangelicum agnoscis? Præterea cum fermentum (ait Diuus Ambrosius) sit magnitudine paruum, specie simplex, natura commune, tantam tamen fortitudinem intrinsecus gerit, ut cum reconditum fuerit in farina, hoc totam massam faciat esse, quod ipsum est, & ita semper vniuersum cumulum asperisionis suæ vigore diffundit, ut omnem ipsam magnitudinem polinis faciat fermentum, ac sic res ipsa fortitudine sua molem proprii vigoris acquirit. Inde verò est (quemadmodum paulò fusiùs postea differemus,) ut firmissima fuerint progressusque magnos fecerint, quæcunque hoc fermentum perceperunt. Hoc autem contigit Apostolis, hoc ijs quicunque in Germaniam, & aliò Evangelium primi importarunt. Et prudentissimè (inquit Diuus Chrysostomus) ex natura rerum imagines Dominus condidit, ut ostendat sicut illa, natura duce, impossibile est non fieri, pariter hæc quoque naturæ Domino concedente, necesse fieri. Non igitur opponetis (inquit ad Apostolos) & quid poterimus ad tantam duodecim homines multitudinem? Id enim ipsum maximè virtutis vestræ splendorem ostendet, quod multitudini orbis immixti non confundemini. Nam & fermentum cum farinæ appropinquaverit, non solum appositum, sed immixtum, penitus totam massam fermentat. Propterea non dixit, apposuit, sed abscondit. Si igitur & vos cum vni atque commixti impugnationibus fueritis, tunc trophæa consequemini, & quemadmodum fermentum in farina subuersum non perditur, sed in naturam suam farinam transmutat, pariter in prædicatione Evangelij fiet. Nolite igitur timere si magna pericula futura prædixi. Non enim extinguetur fulgor vester, sed omnia superabit. Ac paulò post, Magna enim est prædicationis virtus, & quod semel fermentatum est, fermentum rursus ad reliqua efficitur. Hæc tenet Chrysostomus.

Chrysost.
hom. 47. in
Matth.

PLUVIÆ ET IMBRI confertur. Inclamat enim Diuinus Legislator: Audite caliquæ loquor, audiat terra verba oris mei, concresecat in pluuiam doctrina mea, fluat ut ros eloquium meum, quasi imber super herbam, & quasi stillæ super gramina. Prædicat quoque Esaias. Quomodo descendit imber, & nix de cælo, & illuc vltra non reuertitur, sed inebriat terram, & infunditeam, & germinare eam facit, & dat semen ferenti, & panem comedenti: sic erit verbum meum, quod egredietur de ore meo, non reuertetur ad me vacuum, sed faciet quæcunque volui, & prosperabitur in his, ad quæ misi illud. Itaque & addit, omnes sitientes venite ad aquas. Et Iob dicebat, expectabant me sicut pluuiam, & os suum aperiebant, quasi ad imbrem ferotinum. Atque ut breue faciam, sicut plena est Diuina scriptura his similitudinibus, sic (inquit Ecclesiastes) fons sapientiæ est verbum Dei. At verò adhuc vim & vehementiam eius futuram potissimum Evangelij tempore Spiritus sanctus ostendit, tum quod, si quis biberit ex hac aqua, fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam, tum ex eo quod D. Gregorius Magnus moraliter affert. Quis dedit (inquit Iob) vehementissimo imbri cursum? Et quis est pluuiæ pater, vel quis genuit stillas rosis? Imber igitur (ait Gregorius) fortitudinis Dei, est prædicationis Diuinitatis. Nam imber infirmitatis, est prædicationis eius incarnationis de qua per Paulum dicitur. Quod infirmum est Dei, fortius est hominibus. Et rursum. Si crucifixus est ex infirmitate, sed viuit ex virtute Dei. Sic autem (ait) sancti viri humanitatis eius infirma prædicant, ut auditorum suorum cordibus etiam Diuinitatis fortia infundant. Audiamus per tonitruum imbris imbrem fortitudinis. In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum. Audiamus etiam imbrem infirmitatis. Verbum caro factum est. Audiamus imbrem fortitudinis. Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. Quod factum est in ipso vita erat. Audiamus etiam imbrem infirmitatis: In propria venit, & sui eum non receperunt.

Sic igitur quicunque de Domino prædicarunt, ut eius Diuinitatem aut negarent, aut quasi imminuerent, vel diuiderent, quemadmodum Lutheranos, & Caluiniānos fecisse compertissimum erit, vel prorsus eam tollerent, sicut Samosatēni, & non Ariani faciunt, hi sunt qui verbum Dei non annunciarunt, de quibus merito dicitur Apostolus, subintroierunt quidam homines (qui olim præscripti sunt in hoc iudicium)

Deut. 32.

Esai. 55.

Esai. 55.

Iob 29.

Ecclesi.

Greg. 1. 17.

Moral.

Iob 32.

Luthero

& Cal

uin. verba

imbris pro

phetas

cum non

habeat, ut

verbum Dei

nequaquam

est.

RESPONSIONIS DAVIDIS CHYTRÆI.

dicium) impij: Dei nostri gratiam transferentes in luxuriam, & solum Dominatorem, & Dominum nostrum Iesum Christum negantes, & ceter. nubes sine aqua, quæ à ventis circumferuntur, arbores autumnales, infructuosæ, bis mortuæ, eradicatæ, fluctus feri maris, & quæ sequuntur. Atqui Pontifex ille sanctissimus verba sermone exponens: Nunquid sunt in sculptilibus gentium qui pluant, aut cæli possunt dare imbres? Dicamus (inquit) hoc & contra hæreticos, qui pluuiam doctrinarum tribuere non possunt. Et cum se cælos esse, promittant, & de se scriptum gloriuntur, cæli enarrant gloriam Dei, tamen imbres non possunt dare doctrinam. Et sapienter inquit Cyrillus de istis, qui specie Evangelij ad cursum Diuini verbi præcidendū, abutebantur. Cum pluit, aut ningit, nemo potest prohibere, quin propositum eius, qui facit ut pluat & ningat, ad effectum perducatur. Propositum enim est ut terra fruges ferat, & agricolæ cibo, & semine abundent, sic nemo potest facere, ut cesset verbum Dei. Non potest (inquam) ut dixit Gamaliel legis doctor de verbo quod Apostoli prædicabant, consilium Dei, aut opus dissolui.

Ita igitur Chytræ circumspice, quid Lutheranismi frugum ex tanta illa pluuiâ uia vestra, & irrigatione Evangelica vobis pollicebamini, & vide grandine an ros fuerit, quo populos aspersistis, aut potius interemistis. Neque enim tam cito Lutheri semen iactum fuit in terram, quin cæli quasi æneum factū, nec matutinam, neque ferotinam pluuiam in vestrīs regionibus pluerit amplius. Vbi enim Episcopi, vbi Sacerdotes, vbi doctrina Patrum, vbi Academia quæ antea florebat? Ac tanquam ex Aegyptijs plagis, & ex puluere isto (in quo vos præclare videlicet exercuistis) eruperunt Cyniphe, & ranæ, & aqua in sanguinem versa est. Non animabus in purgatorio pepercistis, non Põtificibus, non Principibus, nõ Ecclesiæ vniuersæ, nõ sanctis in cælo, coaxantes scilicet interim cum vestro illo INTRINSECO IMPUNE è vestris istis paludibus, quas vel ipsi Turcæ solo ductu naturæ exhorrent, bella verò rebellium aduersus legitimos Principes isthinc extiterit, ut si eos conatus obedientiæ Christianæ adiunxissetis, iam diu est, cum quidquid Turcicarum est virium, & armorum, prorsus retusum, & in vomeres versum fuisset. Præterquam quod istud vestrum semen arefcente terra non creuit, ut faceret fructum tricesimum, sexagesimum, centesimum, sed bonum triticum, unde varij illi & vberes continentie fructus edebantur, in Zizaniā vertere cura-

uit, nec quantacumque diligentia Principū, vel Ecclesiæ, ac Synodi generalis cura Christianus orbis in hoc incubuit, ut sapientia & doctrina rectissima imbueremini, effici potuit, ut aliud ex vobis enascetur, quàm quod de terra inquit Apostolus, quæ sepe venientem super se bibens imbrē, cum proferat spinas, ac tribulos reproba est, & maledictio proxima, cuius consummatio in combustionem. Quin verò quidquid eiusmodi è vestro semine erupit, cum illico pugnātes inter se, ac immaturos fructus tulerit, neque vna ex radice prodijisse, neque ex eodem foramine manasse, quod amaram & dulcem aquam emittere nequit, nec propterea fuisse bonum semen, non granum sinapis, non fermentū, neque cælestem pluuiam, hoc est non Dei eloquium, aut verbum apertissimè ostendit.

Cum MARGARITA identidem comparatur verbū Diuinum. Vna enim pretiosa margarita, vna est veritas (ait Theophylactus) quæ scilicet Christus est: Ea cum in concha nascatur, quæ se aperit tepore fulgoris, ac deinde iterum se claudit, concipitur tum ex fulgore Spiritus sancti. At sicut sepe margaritam tenens in manu, ipse scit quantas diuitias possidet, alij autem ignorantia & prædicatione in obscuris & perfectis, abscondita est. Sed & bonæ margaritæ (inquit Albertus Magnus) colore, natura, effectu dignoscitur. Colore meliores sunt, quæ splendorem aluminis pluuiosi exhibent, qui splendor est argenti, cui supernat tenuissimus fumus hyacinthinus, splendor autem argenti est, sicut si clarè lucens penetret aquam limpidam. Et sic color bonæ margaritæ accedit ad perspicuitatem aque limpide. Hæc si spiritualiter expeditur, lux sapientiam significat, aqua mundiciem. Sed & notandum est, quod ostrea, & conchyliæ, quæ margaritas portant, hoc inter cætera animalia propriū habet, quod nunquam coeunt, seu per commixtionem generant: Sed potius ex lumine lunæ, quod conceptum in humido viscoso succo format, & colorat, margaritam. Fum autem hyacinthinus desuper natans vapor celestis est in mente. Quæ sursum sunt querite (inquit Apostolus) Natura autem margaritæ causā habet in cælo efficientē (ut diximus) lumē scilicet lunæ. In humido roscido, qui manet ex ripa maris colligitur, habet materiam seminalem. In conchyliis autem habet quasi matricem, & ita in animalium mundissimo, & castissimo naturalē fortitur substantiæ virtutem. Splendor cælestis in Sanctorum mentibus, illorum nimirum, qui doctrinam nobis sanam, & veram profuderunt, illuminatio est, qua Spiritu sancto inspirati locuti sunt.

Hebr. 8.

Cum MARGARITA

Albertus Magnus

Matth.

Sap. 1.

Ezech. 36.

Coloss. 1.

2. Petr. 1.

Esaï. ca. 43
Ex 26.

Deut 33:

1. Cor. 13.

Lutherani
margaritas
non qua-
runt.

B. Edmundus Cam-
pius in
Rationib⁹
redditis A-
cademicis
Angliæ.

Math. 7.

Li. 2. de Ser.
in monte
Sanctum.

Margaret.

Math. 7.

- Canes ve-
- natus op-
- pugnat-
- res.
- Porci ver-
- tatis cont-
- bitoris.

RESPONSIONIS

Philo. in De
eale group.

Lucas

Cesar Scali
per connettersi

Ignis qua
fit via.

Luminis
que vis.

Dionys. de
Quintus

23
23
23

bilia concupiscunt: videlicet videre aut „
moueri, & illuminari, atque calefieri, & o. „
minò ab ipso lumine contineri desiderat „
Neq; verò (addit ille) ita loquar, quod an. „
tiquorum opinionem sequar, putantium „
solem esse Deum, & opificem vniuersi, & „
idcirco patentem hunc oculis mundum „
ratione propria gubernare: verum hæc i. „
deo dixi: quoniam inuisibilia Dei à crea- „
tura mundi per ea quæ facta sunt in- „
tellecta conspiciuntur: sempiterna quo- „
que eius virtus, atque Diuinitas. Hæc Marfil. Fici
ille. At is qui Paraphrasin in eundem nus.
conscripsit, Res nulla (inquit) magis „
quàm lumen refert naturam boni. Pri- „
mò quidem lumen in genere sensibili „
purissimum, eminentissimumque appa- „
ret. Secundò, facillimè omnium, & am- „
plissimè, momentoque dilatatur. Ter- „
tiò: innoxium occurrit omnibus, atque „
penetrat, & leuissimum, atque blandis- „
simum. Quarto: calorem tecum fert al- „
mum, omnia fouentem, & generantem, „
atque mouentem. Quintò: dum adest „
ineffique cunctis: à nullo inficitur, nulli „
miscetur: similiter ipsum bonum totum „
rerum ordinem supereminet: amplissi- „
mè dilatatur: mulcet & allicit omnia: „
nihil cogit: amorem quasi calorem habet „
vbique conuenit: quo singula passim „
inescantur: bonumque libenter acci- „
cunt: vbique penetralibus præsentissi- „
mum, commercium cum rebus nullum „
habet. Denique sicut ipsum bonum in- „
æstimabile est, atque ineffabile, ita fer- „
me lumen. Hoc enim nullus adhuc defi- „
nit Philosophorum: vt nihil lumine clari- „
us sit alicubi, nihil rursus videatur obscu- „
rius Sicut & bonum, & notissimum est om- „
nium, & pariter ignotissimum. „

Quæ cum ita sint, latissimè pateret
hic campus, vnde mens latius se attolle-
ret ad Christi Domini doctrinam, vimq; Heb. 12.
huius efficacissimam, & vberissimam contē-
plandam, quâdoquidem ipse ignis est cōsu-
mens, & lux illuminans omnem hominem
quiue cum venerit, vt mitteret ignem in
terram vbi accenderetur, sic verissimus lu-
minis sol nunquam desinit radios quo-
quouersum emittere, quibus suam vbique
virtutem imprimat.

Hinc verò præclare Origenes: L. Origenes
gnis (inquit) duplicem habet virtutem, h. e. super
vnâ quâ illuminat, alteram qua incendit. Exodum.
Est ignis quidem in hoc seculo, est & in
futuro. Dominus IESVS dicit. Ignem
veni mittere in terram. Ignis iste illumi-
nat. Item rursus Dominus dicit in fu-
turo operariis iniquitatis: Ite in ignem
æternū, quem præparauit Pater meus dia-
bolo, & angelis eius. Ille ignis incēdit. Ve-
run- „

Quæ cum ita sint, latissime pateret hic campus, vnde mens altius se attolleret ad Christi Domini doctrinam, vimq; huius efficacissimam, & vberriam contemplandam, quâdoquidem ipse ignis est cõsumens, & lux illuminans omnem hominem quiq; cum venerit, vt mitteret ignem in terram vbi accenderetur, sic verissimus Iustitiæ sol nunquam defuit radios quoque uersum emittere, quibus suam ubique virtutem imprimat.

H I N C verò præclare Origenes: L. Origenes
gnis (inquit) duplicem habet virtutem, h6. 13. super
vnâ qua illuminat, alteram qua incendit. Exodum.
Est ignis quidem in hoc seculo, est & in
futuro. Dominus IESVS dicit. Ignem
veni mittere in terram. Ignis iste illumi-
nat. Item rursus Dominus dicit in fu-
turo operari iniquitatis: Ite in ignem
æternû, quem præparauit Pater meus dia-
bolo, & angelis eius. Ille ignis incêdit. Ve-
run-

Inc. 24. c.
F. ad 25.
& 26.

Ierem. 5. a.

Hæretico-
rudo & inna
cæret pro-
prietatibus
ignis.

Num. 16.
Ezech. 1.

Gregor. in
Ezech.

runtamen iste ignis, quæ venit mittere Iesus, illuminat quidem omnem hominem venientem in hunc mundum, habet tamē aliquid, & quod incendat, sicut confitetur illi qui dicunt: Nonne cor nostrū ardens erat intra nos, cum adaperiret nobis scripturas. Nescio autem si & ille ignis in futuro seculo, qui incendit, habeat aliquid & illuminet. Est ergo (vt ostendimus) natura ignis duplex. Et ideo iubetur offerri cocculus duplicatus, cuius color ignis indicat elementum. Quomodo ergo nos offerre possumus ignem istum duplicatum ad ædificium tabernaculi, videamus. Si doctores, extruis tabernaculum, ædificas Ecclesiam Dei. Dicit ergo & ad te Deus, quod & ad Ieremiam dixit: Ecce dedi verba mea in os tuum, id est, ignem. Si ergo docens, & ædificans Ecclesiam Dei, increpes tantummodo, & arguas, & castiges, & peccata populi exprobes, nihil autem consolationis proferas de scripturis Diuinis, obsecrum nihil explanes, nihil scientiæ profundioris attingas, nec aliquid intelligentiæ sacratoris aperias, obtulisti quidem cocculum, sed non duplicatum. Ignis enim tuus incendit tantummodo, & non illuminat. Et rursum si docens, mysteria legis aperias, secretorum arcana discutias, peccantem verò nobis arguas, negligentem non corripas, seueritatem disciplinæ non tentas, obtulisti quidem cocculum sed non duplicatum, Ignis enim tuus tantum illuminat, non accendit. Qui ergo rectè offert, & rectè diuidit, cocculum offert duplicatum, vt cum scientiæ lumine, igniculum seueritatis admisceat.

Hæc igitur omnia, quæ ad ignem, & lumen pertinent, id est, calorem, splendorem, missionem, conuersionem, cōgregationem, constitutionem elementorum, cōseruationem, renouationem, si quis cum igne illo cōtulerit, qui non ardeat in Ecclesia Catholica, facillimè eum deprehendet externum, potius quæ vaporem fumi, & tenebras Aegypti palpabiles, quàm verum ignem, & lumen. At verò ad altare Domini prohibuit Deus, alienum ignem apponi. Et ignem inuoluentem, quem ventus turbinis præcessit scriptura non probat. Hoc enim mentis malitia designatur. Iudæa (inquit Di-

Gregorius) nube suæ ignorantiae cæcata, quia mox ad persecutionis nequitiam erupit igne suo cōuoluta est, quæ in obligatione se nequitiae per eandem ipsam crudelitatem, qua arsit, implicauit. Ventus autem turbinis veniebat ab Aquilone, & nubes magna, & ignis inuoluens, quia ex corporis sui frigore, ad ignorantiae suæ caliginem perducta, vsq; ad malitiam persecutionis erupit. Vnde & ad alium quoque Prophetam dicitur: Quid tu vides?

Ollam, inquit, succensam ego video, & faciem eius à facie Aquilonis. Quæ olla descriptio, an ad Lutherū pertinet, de quo editum fuit illud dytichon:

Olla Lutherus erat succensa Aquilonis ad oras,
Illinc in terras panditur omne malum:

Atque adeo an ad te Chytræ spectet, qui ab olla cognomen geris & faciem habes à facie Aquilonis, tuum ipsius (ni te ipsum perneges) iudicium esto.

Praeterea calidus hæreticorum ignis non est, esset enim valens, efficax, atque, vt dicit Ambrosius, operatorius. Operatorius inquam vel in accendendis ad poenitentiam hominibus, vel in inflammandis ad perfectionem, de qua iam locuti sumus, vel in Sacramentis ea virtute ornandis, quam tu nescio an verbottenus in ijs agnoscere tuo aduersus me scripto videris, cum ea fatearis esse signa efficacis gratiæ, id quod ramen tui inficiantur. Iam D. Paulus huiusmodi verbum proferebat, atque à quibusdam percipitur, designabat cum diceret: Et quis est qui me letificet, nisi qui contristatur ex me? S. Augustinus vim istam multò efficaciorē in Sacramentis testatur, cum inter alia Sacramenta, quæ vocat virtute efficacissima, de Eucharistia dicit: Non enim sanctificatur, vt sit tam magnum Sacramentum, nisi operante inuisibiliter spiritu Dei. Neque item ignis vester splendidus est. Nisi enim in altari sit, & præluceat ad Ecclesiam accedentibus, quam tu claritatem isti tribuas? At si Ecclesia latet, atque inuisibilis est, quem admodum plerique omnes dicitis, nescientes quid loquamini, vbi nam ignis in altari, quod esse debet in Ecclesia, apparebit? Vbi candelabrum super mensam positum cernemus? Et sanè vobis ignis iste inuisibilis & obscurus est æquè ac ille, qui fatuarum virginum erat extinctus. Nam & non sine spiritu fatanæ (qui quidem odit lucem) lumina ipsa, quibus iste Diuinus ignis indicatur, ex ritibus vestris, & templis sustulistis. Cæterum quod Donatistis D. Augustinus obiecit, id ad vos attinet. Inquit enim: Libenter in opertis immoramini, ne fateri aperta cogamini. Et illud quoque in vos quadrat, quod alibi ait: Cæco præsens est tol, sed ipse soli absens est. Sic omnis impius cæcus est in corde, præsens est illi sapientia, sed cum cæco præsens est, oculis ei absens est, nō quia ipsi absens est, sed quia ipse ab illa absens est.

Ab eo, nulla vera mixtio, nulla conuersio, nulla constitutio est istius vestri ignis aut verbi, quia neque vlla proportio in vobis est ad temperaturam tui introduci- tur, & promouetur forma in elementis, quæ do est proportio. At vos cum omnia membra

Non est ca-
lida ignis
heretici orū

Non splen-
didus.

August. de
vitiis Eccle-
cap. 19.

In Psalm.

Aliis pro-
prietatibus
ignis de li-
tatur for-
etina hab-
re.

De orthod.
fide. l. 3. ca.
15. & 18.

2. Cor. 5.
Aug. de spi-
ritu & lit.

Ezech. 36.
Ierem. 31.

Chytræi
audacia.

2. Cor. 15.
1. Cor. 5.

eundem actum habere, omnes esse Reges dicitis, cum neminem alteri officio saltem, præualere asseritis, adimitis ita hanc vim, vt asseratis Christum eum esse, qui nos, verè, & (vt cum scholis loquar) formaliter iustos coram Deo efficere nequeat. Igne ergo, lumini, doctrinæ, ac verbi Diuini vim, & vitam omnem adimitis. Proinde renouationem internam, quæ iustificantis gratiæ perpetuus effectus est, ad sanctitatem quandam, non ad iustificationem esse referendā stultè didicistis, impiè retinetis, sceleratè docetis. Quæ de tota re, quoniam Patres antiqui, Mileuitanumq; Concilium, Tridentinaque Synodus, plurimi verò Theologi optimè ex Diuino verbo scripserunt, id mihi satis fuerit dicere, prodijisse istum errorem, tum ex tumore cordis, veræque Theologiæ ignorance, tum quòd modum attendere noluitis, quo Christus vt Deus, & homo effectus inuit in membra sua, atque est omnis iustificationis nostræ principium vniuersale, & quòd ad habitua- lem eius gratiam, & quòd ad actum eius iustitiam, quæ nostræ iustitiæ causa, & origo est tam per modum meriti, quàm exemplariter. Et certè quæ ignis, ac luminis propria in scripturis afferuntur, satis fuerant ad blasphemias illas reuelandas, quibus dum Christi attollere meritum videmini, id ipsum eneruatis, & tollitis. Propterea verò D. Basilus ferro ignito, quod propter ignem sibi coniunctum, vrit, Christū Deum, & hominem assimilat: & noua creatura in Christo dicimur ab Apostolo: Quia videlicet (ait D. Augustinus) per spiritum Christi incorporatus, factusq; membrum eius potest quisque illo incrementum intrinsecus dante operari iustitiam: Creat enim Christi gratia Euangelica in nobis spiritum nouum, & cor nouum, vt habent Prophetarum scripta, non autem quia manente peccati vetustate imputeretur membrum, quam non habent, iustitiæ quod quidem audent prophani è vestris contra Dei expressum verbum loqui. Tu autem ne non videre istorum affecta, minimè interea curans, quid de te veri Theologi essent iudicaturi, Augustinum (quem certè nunquam intellexisti, ne dicam non legisti) asseris sententiam Pauli de gratuita imputatione iustitiæ non satisfacere. Scilicet ille te pedagogū expectabat, cui dictata corrigeres, & nouam in Ecclesia Christi post quindecim secula lucem inferres. Atqui & viuida vis igni. Itaque & Christo, ac prædicationi verbi Dei tribuitur. Sicut enim (ait Apostolus) in Adam omnes moriuntur, ita in Christo omnes viuificabuntur. Quare qui hanc viuificationem, & inherere iustitiam tollit, is viuificandi vim

Christo adimit, Sed infinitum esset omnia quæ ex hac diuini verbi proprietate aduersus vestra dogmata desumi possent, argumenta persequi. Et proinde his contentus supersedebo cæteris. Reliquas etiam verbi Diuini affectiones præteribo, ne sit tractatio longior, præsertim quòd ea me spes teneat fore, vt docti omnes & iynprimis, qui ad vnamquamq; rem existimandam, & momento suo ponderandā indifferens iudicium adhibent, clarè ex ijs, quæ attulimus, intelligant vobis ostentationem verbi Dei propriam esse, verbum autem ipsum Dei Catholicis esse Christi Scruatoris testamento relictam hæreditatem. Hæc igitur de verbo Dei, ad quod prouocabas, Nunc ad dogmata quatuor Synodorum accedamus, in quibus tam illustribus tribunalibus senties, qualis aduersus omnes hæreses vestras ante vndecim & duodecim secula sit lata sententia, & ita quidem, nisi me omnia fallunt, senties, vt pertimescendum sit, ne tui te poeniteat, quod vllam Synodorum priscarum in defensione tua mentionem feceris. Quam tamen fidenter Synodos tibi vendices, nunc videamus.

DE SYNODIS QUATVOR OECUMENICIS PRIMIS, (ad quas Chytræus tertio loco prouocat, & Protestantium Atheistis, quibus earundem decreta conuellunt atq; produnt
Sectio. III.

CHYTRÆVM CAETEROSQVE
Protestantes Synodos Oecumenicas quatuor verbo probare, re autem ipsa earundem auctoritatem contemnere, deniq; callidè quatuor primas Synodos solas admittere.

CAPVT I.

Is ergo respicere tē Ecclesiam Catholicam primam & puriorem, quæ tēporibus Nicænæ, Constantinopolitanæ, Ephelinæ, & Chalcedonenis Synodorum probatarum viguit: Ea q; à te, atque à tuis, quæ tunc de dogmatibus decreta sunt, doceri. Tu quidē hæc. Quæ itē Lutherus (vt & ipse aliquam religionem præ se ferret) asseruit, cum quatuor illa concilia semel atque iterum eadē pagina vocasset summa: Neque Lutherus 10. que verò hæc solum, sed & plura alia, quæ impref- 7. Vviteber inquit, hinc inde, in Græcia, Asia, Syria, anno. 1557. p. Tho- Aligpto, Aphrica fuisse Christiana concilia, præcipuè quibus D. Cyprianus, & nā Klug. Augustinus interfuerunt. Quæue Caro- f. 452. pa. 2. lus Magnus Romæ, & Franckfordiæ, & filius eius Ludouicus in Francia, & Aquisgrani, & complures alij Imperatores collegerunt. Et hæc quidem Lutherus. Sed & Melancthon eiulmodi aliqua, in responsione ad articulos Inquisitionis Bauaricæ

Calu. Infi-
Gall. lib 4
ca. 2. Sect. 3.

ricæ comprobavit. Quæ postea Caluinus quoque aliquando constanter fateri videtur, cum dicit nihil in doctrina Catholica à tempore Apostolorum ad eam usque ætatē immutatum fuisse: Et Epistola ad Sadoletū: Statue tibi quæso (ait) ob oculos, veterem illam Ecclesiæ faciem, qualem Chrysostomi, aut Basilij ætate apud Græcos, Cypriani, Ambrosij, Augustini seculo apud Latinos extitisse, ipsorum monumenta fidem faciunt.

ACCIPIMVS igitur, Chytræ, quod das, sed utinam ubi ventum ad rem fuerit, non repetas quod dedisti: & verò ad locos communes Melächthonis, ad Magdeburgensium nœuos, & stipulas sceleratè confictas (relictis interim crasis eorum trabibus) ad inuisibilem quandam Ecclesiam, ad spiritum denique tuum te statim proripias. Vt cunque res accideret, illud interim constat reatque adeo socios tuos omnes, has ipsas Synodos, ut aliud vulgò iactetis, parui omnino facere. Primum enim illud vobis familiare est vitium, ut vniuersas Synodos in tenebris delitescere cupiatis, ne videlicet vestræ doctrinæ appareat falsitas. Quod verum esse indeliquet, quod easdem edere non modò curæ nunquam vobis fuerit, verum etiam illud curaueritis sedulò, ut qui edidissent Catholici vestras calumnias non effugerent. Deinde & illud omnium Protestantium est solenne, ut auditoribus suis Synodorum libros nūquam proponant, sed earum vice locos communes nescio quos Urbani Regij aut Philippi, confessiones, aut rectius confusiones VVirtembergenses, Saxonicas, Schmalcaldicas, Palatinenses, Helueticas, Gallicas ab hominibus malè feriatas confictas, quas tamen ut olim D. Hilarius de Arianis verissimè dixit, annuas & menstruas faciunt, & rem eò deducunt, ut dum multæ confessiones fiunt nulla reuera sit confessio. Et quidem hic ego Chytræ conscientiam tuam appello, testesque velim ipsos auditores tuos, Synodosne illas vnquam integras (vel quantum illarum in Christiana extat Ecclesia) aut in lucem edi curaueris, aut certè bona fide eis ostenderis: ficuti tamen Augustanam, & VVirtembergensem confessiones ante sexennium edidisti non equidem opinor. Si tamen auditoribus tuis easdem monstraueris (nam te non edidisse constat) ausim affirmare illos facillè cognouisse ex earundem auctoribus, indicibus, confirmatoribus, ratione item, qua habitæ sunt, & cæteris circumstantijs temporum & personarum, penes Catholicos eundem verbi Diuini sensum, ordinem hierarchicum, qui olim fuit, existere, & proinde opus non esse nouo altero

ro Euangelio, nouisque Architectis, qui totum illud purioris Ecclesiæ ædificium inuertant. Sin minus id præstitisti (nunquam enim eas à te sibi propositas discipuli omnes tui affirmabunt) ecquid dicemus? fortè illud, quod sapienter D. inquit Hieronymus. Non dantur venena, nisi melle illita. Satis enim est vobis earundem Synodorum nomine, Symbolisque quadantenus propositis, sed antea nouo Confessionis Augustanæ, aut Caluinianæ Institutionis, vel adeo Ariani Symboli veneno infectis propinare latentem adolescentibus mortem, sicque ut soli regnetis, & vix ista vnamquamque sectarum vestrarum sibi statuere, qua pietas, obedientia, & regna florentissima vel hoc seculo corruerunt. Sed quo loco Synodi hæc quatuor apud te tuosque sint, ex eo apparet clarius, quod earundem auctoritatem in disputationibus, & controuersis fidei questionibus finiendis non admittatis, nisi quatenus vobis, orbis videlicet sapientissimis iudicibus, diuinis litteris videntur consentaneæ, hoc est, quando lubet. Illud verò apertissimè ostendit vos tum has, tum reliquas omnes Synodos nihili prorsus facere, quod Concilia vniuersa errare posse doceatis, & argumentis ostendere elaboratis, ut videre est apud Lutherum articulo vigesimo octauo, & vigesimo nono. Et quod caput est, quidam tui riuales, Brentius & Hermānus libro tertio Prolegom. capite decimo quinto & decimo sexto, concilium Nicænum I. erroris arguunt. Hæc cum ita se habeat mirum est iustit. 28. Chytræ, quæ fronte audeas affirmare te primas quatuor Synodos respicere, quas reuera ut iā liquet, & clari deinceps liquebit, nullo loco ducis. sed amabo te cur primas solas quatuor respicis synodos, quin cæteras quoque respicis? Intellego artem, & quis non intelligit, tecum quatuor illas synodos priores admittis, sequentes explodis, id facere quod existimes vix quidquam hæresum vestrarum esse à verustioribus illis anathemate confossum, cum tamen vestra illa omnia prius euerterint, ac condemnauerint, quàm vos illarum fidem subdolè eleuare, aut euertere niteremini. Et tamen ut vestra hæc non condemnassent Chytræ, ecquis est tam stupidus, quin sentiat ad posteriores eas synodos esse accedendū in quibus quæ postea hæreses vestris similes emerferunt, planius suo tempore expellat, & explosat fuerunt. Quas quidem Synodos sequentibus seculis habitas, si haud puram pronunciasse sententiam de Christi doctrina temerè dixeris, non deest (quæ Deo sit laus) Spiritus Sanctus, qui solidiores bonis mentibus cogitationes iniiciat: Nem-

Nempè: Non cōsenuisse spiritum sanctum in Ecclesia: Non irritam fuisse Domini promissionem, qua usque ad consummationem seculi nobiscum se mansurum sponndit. Non interijisse Deum, cuius sapientia à fine, ad finem attingit, ac disponit omnia fortiter, & suauiter. Neminem verò Patrum, nullam legitimam Synodū, vel de casu futuræ Ecclesiæ, vel de lapsu antiquioris doctrinæ aliquid ita pronunciasse, ut fluctibus quantiscunq; irruentibus antea cū illius temporis doctrina conuelli, aut obscurari simul in toto orbe poterit. Multò minus fuisse post duodecim secula expectandum effrontem nescio quem apostatam, qui ut abiecta conscientia, sic modò receptis, modò reiectis, non solum posteris, verum etiam prioribus illis Synodis, seipsum vnicum Diuinæ veritatis interpretem gloriaretur, ex quo, cum tam vberes, & acerbi amaritudinum fructus sint editi, totq; monstra inuicem pugnancia illicò prognata, is tamen ille habendus adhuc esset, cui vni patefacta diuinit' doctrina crederetur. Eam igitur viam Chytræ satis planam & tritam, nisi discipulis tuis commonstrasti, monstrato posthac, & re ipsa præstabis, quod verbo præ te fers. Sed satis ostensum est generatim te atque tuos quatuor priores Synodos minimè probare, ut cunque aliud verbis asseueretis, nunc ad id ipsum in specie ostendendum gradū faciamus.

PRIMARVM SYNODORVM FORMAM & Ecclesiæ Catholice illius temporis faciem, satis ostendere Chytræ, & Protestantes reliquos, Synodos ipsas deseruisse, cum Episcopis & Sacerdotibus, quibus illa constabant, caream penitus, & potestate Synodos conuocandi destituantur.

CAPVT II.

CVM Ecclesia (ut D. inquit August.) conuocatio sit fidelium vno cultu, vnaque fide inter se iunctorum, vnitas illa cultus & fidei sic erat sedulò retinenda, ut quisquis hanc scindere niteretur, intelligeret, non minore sapientia Christum in Ecclesia instituenda, quàm virtute in seruanda vsum fuisse. Is enim sapiens architectus fundamentum seipsum immobile posuit, atq; lapides reliquos ita disposuit, ut nunquam ædificatio illa collaberetur, si quis autem eam vellet labefacere, prior caderet, ac rueret præceps: ædificatio statet immota.

ATQVE ad constantem huius ædificij ordinem, ac quasi exemplar agnoscendum, nihil potius erat, quàm ut eius partes immo- tescerent, quibus aggregatum hoc, quod

Ecclesiam dicimus, definitur: cuius obliuio, cum per Christianorum peccata, quodammodò caperet hominum mētes, Diuina prouidentia fecit, ut generales synodi interdum cogerentur, in quibus ipsa propemodum Ecclesiæ facies, atque Christiani Regni ordinatissima forma, ex aduersa hæresum confusione clarior apparet. Ad eam verò Ecclesiam, si qui à fide excidissent, iterum auidius accurrerent, aut qui eam coluissent, colerent adhuc ardentius, & venerarentur.

In his Synodis tanquam certissimis, & (ut S. inquit Augustinus) saluberrimis tribunaliis, cum Ecclesiastica Hierarchia in primis eluceat, ac tum præcipuè cernatur Ecclesia tanquam castrorum acies ordinata, controuersiarum qualibet grauissimæ dirimendæ erāt, & hostium corda expugnanda: Id quod cum Spiritus sanctus Ecclesiæ traditus perpetuus doctor, & custos, efficere deberet, (Diuinitus quidem, sed pro humano capto, ac nostro hoc præsentis vitæ statu) certè nec vnquam defuit, & verò cumulatè impleuit. Quintmò sic Ecclesiæ adfuit, ut per vnā, & eandem semitam nos ad traditam ab Apostolis fidei regulam semper adduxerit, in eaque nos diligentissimè retinuerit: Neq; enim ita ab illis nostris primis Ducibus, quibus data soluendi, ligandi, pascendi potestas fuit, Ecclesia olim est administrata, ut ijs recedentibus ea posteris potestas adimeretur: aut sacramenta tollerentur, aut ratio componendarum inter fideles rerum immutaretur. Ecquod enim stabile ac solidum, vel adeo cognitum Diuina Patris sapientia statuisset, si hoc accidisset? Quamobrem in synodis, tanquam in Comitijs ingentis Regni iisdem ordines, & quasi Senatores, conuenere, qui de summis rebus, (quotiescūq; opus fuit) decerneret. Hiq; tum Episcopi, tū alij Sacerdotes fuere, ad quos vniuersa res publica spiritualis pertinet. Quanquam inter eos omnes sæpè tractatio communis fuit, Episcoporum tamē sola extitit definitio rerumque tractatarum decisio. Qui soli quamdiu ob hæreses, siue ob alia non decidebāt, fuere ex Ecclesia eiekti, atq; ex auctoritate, semper ipsam potestatem purgandi, illuminandi, perficiendi, à Christo Domino concessam Apostolis, quorum vices retine- re debebant, sartam & rectam tenuerunt.

Diuinè igitur D. Dionysius (ut alia omnia) cum tradere vellet; quid esset hierarchia, & huius distinctio, vsus, utilitas, sic locutus est:

EST itaq; hierarchia (ut mihi quidem videtur) ordo sacratorum, & scientia, & operatio, quæ ad Dei similitudinem pro viribus nititur: ac pro modo suo, ad illius imitationem

N onem

onē ex induta sibi Diuinit̃ intelligentiæ
 luce subuehitur. Porro pulchritudo Diui-
 na vt simplex, vt bona, vt perfectionis au-
 ctor pura quidem est: nullamq; prorsus ad-
 mixtionem dissimilitudinis suscipit, ve-
 rum singulos pro meritis, lucis suæ partici-
 pes facit: & sacrosancto mysterio perticit,
 quantum quisque initiatus congruē illius
 in se immutabilem exprimere effigiem ni-
 titur. Est ergo sacratissimæ huius functio-
 nis intentio: Deo quantum fieri potest si-
 milem euadere, vnumque cum illo fieri.
 Quæ profectō destinatio Deum ipsum ha-
 bet totius sacratoris scientiæ, & actionis
 præceptorem: inque illius augustissimam
 speciem intenta semper, ac firmiter: atque
 ad illam se pro virum modo componens:
 eos etiam qui secum Diuina sectantur, Dei
 signa, & imagines efficit, ac perlucida spe-
 cula, & omni labe pura, dignaque quibus
 principalis illius, ac Diuinæ lucis suauissi-
 mus radius insuat: quæ vbi indultum sibi
 sacratissimū iubar affatim hauserint: hoc
 ipsa postmodum absq; inuidia sequentibus
 fundunt, atque in hoc ipso Diuinis obtem-
 perant legibus. Neque enim fas est ijs, qui
 sacra mysteria tradunt, siue qui illa perci-
 piunt, operari prorsus aliquid, nisi quod of-
 ficij sui Distina sanxit institutio, ne aliter
 quidem esse, quàm sunt confuso licebit or-
 dine, si candorem illum lucis (per quam
 Dij efficiuntur) in se suscipere cupiunt: in
 quam prospicientes iugiter pro ratione cu-
 iusque sanctorum spirituum, se ad eam ef-
 fingere student. Cum itaque hierarchiam
 dicimus, sacram penitus quandam distin-
 ctionem indicamus, quæ sit imago Diuinę
 pulchritudinis, fulgorisq; sui, & intelli-
 gentiæ arcana mysteria ordinibus, ac disci-
 plinis sacratoribus peragit, principijque
 sui similitudinem (vt fas est) in se conatur
 exprimere. Ea enim demum cuiuslibet diui-
 ne illi distinctioni dedito, perfectio est:
 pro modo suo ad Dei imitationem totis
 conatibus eniti, quodque præstantius om-
 nibus, ac diuinius est (vt sacra testantur e-
 loquia) Dei cooperatorem fieri: Diuinam
 quæ in se operationem, quantum potest, pa-
 lam ostendere. Puta, quoniam sacrę illius
 functionis ordo est: vt alij purgantur, alij
 purgant, & alij mysterijs imbuantur, atque
 illuminentur doctrina salutari, alij id o-
 pus exequantur, ad perfectum alij ducan-
 tur, perficiant alij. Vnicuique Diuina imi-
 tatio hoc modo conueniet, Diuina illa be-
 neditudo, vt humano loquamur affectu, nul-
 lius dissimilitudinis admixtione violatur:
 plenaque est sempiterni luminis, perfecta
 nullius perfectionis egens, totius perfecti-
 onis indultrix, purgans, & illuminans, atq;
 perficiens: imò verò sacra ipsa purgatio

existens, & illuminatio, atque perfectio, su-
 pra purgationem omnem, supra lucē ante
 perfectionē inestimabili modo locata, ip-
 sa perfectionis auctor, ac totius quidem sa-
 crę functionis causa, cæterum à sacris om-
 nibus ratione excellentiæ singularis exce-
 pta. Et hæc Dionysius, quæ integra protu-
 li, quod aptissima institutio viderentur.

Iam verò cum vix quispiam tam igna-
 rus sit antiquarum rerum, qui ad quatuor
 istas Synodos habendas fuisse tantum vo-
 catos Episcopos, & Sacerdotes inficias eat:
 quodnam quæso Chytræ mihi tribunal
 ostendes, inter tuos, vbi religionis negotiū
 pro statu Ecclesię illius (sicuti tu vocas) pu-
 rioris tractandum, ac finiendū sit? Episco-
 pi enim apud vos nulli, (vt ex ipsa Nicæna
 Synodo pater, quæ Episcopū à duobus aut
 tribus Episcopis ordinari præcipit. Vestros
 autem Superintendentes ne vnus quidem
 ordinauit Episcopus. Sed vt de Nouatiano
 inquit Cyprianus, Apostolica traditione
 contempta nemini succedentes à seipsis or-
 dinati sunt.) Sacerdotes nulli: cum nō mo-
 dō à nemine ordinati sint Episcopo Mini-
 stri vestri, sed præterea sacerdotium, & sa-
 crificium excreminis à nemine istam pote-
 statem conuocandi Synodum obtinuitis
 vnquam: Diuinis, humanisque legibus, &
 exemplis repulsi (vt etiam in confessione
 Augustana factum fuisse liquet) continen-
 ter fuistis. Quid igitur vobis simile cum Pa-
 tribus illis, qui quatuor Synodis interfue-
 re, imò quid cum ipsis Synodis commu-
 ne? Quid verò si Lutherus antea Monachus
 & Catholicus, postea apostata & hæreticus,
 neque verò Episcopus sibi tanquam extra-
 ordinario Helię, cæterique isti, qui cucul-
 lis abiectis discrepantes singuli sectas inue-
 xere, consensum eo in sanctorum Patrum
 coetu petiissent? in quo ne Constantinus
 quidem Imperator dignum se esse, vt locū
 haberet non tam pię, quàm iustę professus
 est: sanē illas sæpē voces ingeminassent: A-
 nathema Apostatę, anathema sacrilego, a-
 nathema hæreticis omnibus tunicam Chri-
 sti inconsutilem sciendentibus. Non certē
 quoniā pugnam intrepidi illi commilito-
 nes detrectassent, sed quod & inaudi-
 tum esset à seculo, vt in Ecclesię rebus fi-
 niendis Laici, & qui essent extra Ecclesiā,
 & noxij essent, hi iudices haberentur. Diui-
 ne verò Maiestati non nisi summa inferre-
 tur iniuria, qui si non patitur in humanis
 iudicijs ista fieri, ac nos duce ipsa natura ne
 hoc quidem in obscurissimis pagis licere,
 aut decere cognoscimus, vt quisque arbi-
 tratu suo in magistratus subsellia se inge-
 rat, quantō minis hæc Deuserat permissu-
 rus ijs in tribunalibus, quæ diuinitus exci-
 tata coelestes causas tractant. Cæterum
 quoniam

quoniam vobis argumenta quædā suppe-
 tunt, quibus Superintendentibus, & Mini-
 stris Laicis controuersarū in Synodis fini-
 endarum potestatem tribuendam esse cō-
 probare soletis, operæ precium erit eadem
 paucis dissoluere.

ARGUMENTA, QUIBUS HAERETI-
 ci Laicam in Synodis potestatem comprobare
 nuntant, infirma esse, &
 inania.

CAPVT III.

QVOD si igitur Chytræ malē laeta-
 tus à tuis inquis: Et tamen veteris tes-
 tamenti Reges negotia religionis procura-
 runt: Atq; his ipsis Synodis, de quibus agi-
 mus, non vnus Imperator interfuit: in pro-
 ptu responsio est, eos nullum in fide nego-
 tium sibi vsurpasse: interfuisse verò (quod
 & in alijs factum est, & in postrema Tridē-
 tina Synodo Legati omnium ferē Christiano-
 rum Principum fecerunt) vt ipsas Synodos
 tutarentur, remq; omnem ad exitū perdu-
 ci curarent, perductam in rem conferri iu-
 berent: Qui defugerent Imperiū, hosce grā-
 uissimis etiam supplicijs plecterent. Sic
 nim Gaudenzio Donatistę, qui ægerimē
 ferebat, sibi non permitti plenissimam in
 suis hæresibus impunitatem, responderet D.
 August. Reges qui Ecclesiam tenent, cer-
 tissimē iudicant, ad suam curam pertine-
 re, ne vos aduersus eam rebelletis impune:
 Ac pauld post ob illa verba: Nunc Reges
 intelligite, &c. sentiunt (inquit) Reges po-
 testatem, ita Domino seruire debere, vt ea
 potestate plectantur, qui nolunt eius volū-
 tati seruire. Verum idem ille Augustinus,
 cui nam vsui Regiam in Ecclesia potesta-
 tem esse crederet, ea epistola fulius decla-
 rat, qua Vincentio ex hæresi Rogatiana
 scribit, se fuisse aliquando eius sententię,
 vt arbitraretur, cum hæreticis nulla vi, sed
 solo Dei verbo agendum, verum aliorum
 sententijs, & exemplo mutasse sententiā,
 & arbitrari leges Principum rectē implo-
 rari (id quod etiā Bonifacio comiti post-
 ea scripsit) aduersus fidei hostes. De Regi-
 bus autem veteris Testamenti, siue de Moy-
 si, Iosue, Dauide, Salomone, Iosaphat, Eze-
 chia, Iolia, qui vel sese templi rebus immi-
 scuisse, vel Sacerdotibus aliquid præscrip-
 sisse videntur, aut certē à Brentio & alijs
 eiusdem farinae in gratiam seculi Princi-
 pum afferuntur tantisper, dum ipsimet hæ-
 retici in eos postea Imperium exerceant,
 aut faces inferant ad omnem religionem
 extinguendam, sanē haud est difficile sta-
 tuere, quod noui testamenti & gratia, &
 statutus, veteris testamenti vmbras, statum-
 que præcellat: In nouo Sacerdotium præe-
 mineat Regno, sicut spiritus corpori: In

veterē vmbratile fuerit Sacerdotium, &
 sacrificia: In nouo alia disciplina instituta
 fuerit excommunicationum: In veterē la-
 pidationum, & necis: In nouo Apostolis, Differētia
nouī & ve-
teris Test.
 eorumque idē successoribus cura Eccle-
 się disponendæ ac regendæ tradita: quæ in
 veterē non omnino sic esset: In nouo datus
 spiritus sanctus, qui subinde doceret om-
 nem earum rerum veritatem, quæ non sta-
 tim expediebat, vt explicite in Ecclesia
 proponerentur: In veterē, sacrificia, ritus,
 & ceremoniæ omnes à Moyse præscriptę,
 atque adē scriptę essent, quibus nihil ad-
 dendū, demendumue quidquam, vt fere
 nulla realia, nisi auctoritate regnantis in-
 digere, qua cuncta illa obseruarentur:
 In nouo plurimæ prouincię, & Regna vna
 Catholica religione contineantur, licet
 qui regnent sua potestate liberē sic fungan-
 tur, vt Regibus alijs ne sint subiecti: In ve-
 tere vnicum tantum fuerit Regnum &
 Rex, vbi Deus coleretur: Quod quidem
 regnū si qua vel seditione, vel turba diui-
 sum fuisset, religio, ritusque facillimē con-
 cidissent, quemadmodum per Hieroboam
 accidisse scimus. Verum enim verò &
 alię rationes validissimæ sunt, quod Moy-
 ses, non minis, sed multo magis Sacerdos
 esset, quàm Aaron: Iosue Dux tantum po-
 tui creatus, de quo idē dictum est Moy-
 si à Deo, Dabis ei partem glorię tuę. At &
 pro Iosue Scriptura habet, si quid agendū
 erit Eleazar sacerdos consulat Dominum.
 Nec David præter Psalmos, quos tanquam
 Propheta cecinit, aliquid fecit ex suo arbi-
 trio, sed iuxta omnia quæ scripta sunt in le-
 ge Domini, qua futuri Reges iubeantur
 exemplū accipere à Sacerdotibus Leuiticę
 tribus. Nec verò Salomon aliquid in causa
 fidei sibi iudicij sumpsit, quod Abiathar
 in exilium egerit, in agrum nempe suum.
 Id enim factum quod cum Adonia, qui ad
 spirabat ad Regnum aduersus se, conspira-
 uerat. Nec Abiathar fuit summus sacerdos
 sed Sadoc, qui semper illi in Scriptura præ-
 fertur. Idem autem dictum sit de reliquis.
 Si quid enim ij Reges fecerunt ad pietatē
 promouendam, id eiusmodi fuit, quale præ-
 scripserat Deus his verbis: Vbiq; (in-
 quit) quæ sit de lege, de mandato, de ce-
 remonijs, de iustificationibus, ostēdite fra-
 tribus vestris, vt non peccent in Domino:
 Amarias autem Sacerdos, & Pontifex v-
 ster in his, quæ ad Deum pertinent, præsi-
 debit. Porro Zabadias, qui est Dux in do-
 mo Iuda, super ea opera erit, quæ ad Regis
 officium pertinent. Hęc Diuina Scriptura.
 Itaq; Reges procuratores erant, & conser-
 uatores, auxiliumq; atque (vt dicitur) bra-
 chium seculare extendebant, & suppedita-
 bant, quo omnia currerent: sine impedimē-
 to;

to. At nequaquam ab eorum auctoritate status, & gubernatio pendebat Ecclesiæ. Quomodo enim, ut de nostra noui Testamenti Ecclesia dicamus, hæc substitisset totos trecentos annos, quibus nullus penè Imperator fuerit Christianus, ac tamen religio latè, longèq; processit?

In 4. Syno-
dis primis
nullam Ia-
ci potesta-
tem exer-
uerunt.
Lib. 1. ca. 4.
hist. Eccl.

Rufinus li-
1 ca. 2. hist.
Eccl.

Athanasius
in epist. ad
solitariam
vitam agē-
tem

Sed & ex ipsis quatuor Synodis, ad quas prouocasti, id adhuc liquidius patet. Nam et si in Nicæna Constantinus Imperator Episcopos hortatus est ad res Ecclesiæ componendas, hæc tamen, inquit Theodoretus, tanquam filius amantissimus Episcopis, & sacerdotibus veluti patribus proposuit. Ac notissimum est, quid ille responderit Episcopis ad se libellos delatores porrigentibus. Deus vos (dixit) constituit sacerdotes, & potestatem vobis dedit de nobis iudicandi: Quamobrem D. Athanasius qui Synodo illi interfuit, ac magni illius Imperatoris gesta obseruauerat, non timet Constantium eius filium (& quidem Imperatorem) Antichristum pronunciare, quoniam ad fidei rebus cognoscere voluit. Quid hic (ait) quod Antichristi sit, omisit? si quidem iam denuò in locum Ecclesiasticæ cognitionis suum palatium tribunal earum causarum constituit sequæ earum litium summum principem, & auctorem facit. Et infra. Quis videns eum in decernendo Principem se facere Episcoporum, & præsidere iudicijs Ecclesiasticis, non meritò dicat illum eam ipsam abominationem desolationis esse, quæ à Daniele prædicta est?

Quo si quis obiecerit Constantinum Magnum in causa Cæciliani Episcopi Africani iudicasse (quanquam hoc sit extra id, quo de agimus, hoc est, de quatuor Synodis generalibus) audiat Diuum Augustinum Donatistis hæreticis simile aliquid obijcientem: Ijenim (sicuti nescio qui faciunt vel hæretici, vel aliquando plus politicum, quàm Christianum sapientes, ut ad Principes seculi rerum Ecclesiasticarum causas transuertant) tam diu Imperatorem obtulerunt, ut aliquod iudicium ex eo extorquerent, quantumuis id ille diu recusaret. Cur ergo (inquit Diuus Augustinus) ad Imperatorem venire vestri Legati? cur eum fecerunt causæ suæ iudicem? Et alibi. Quid nobis obijcitis, quod vestra præsumptio primitus fecit? Et altera epistola ostendit eos ad Constantinum Imperatorem à iudicio Episcoporum prouocasse, Constantinum autem aliud Episcoporum iudicium proposuisse. Non quia (ait Diuus Augustinus) iam necesse erat, sed ut eorum peruersitatibus cederet, omni modo cupiens tantam impudentiam cohibere. Neque enim ausus est

August E-
pist. 48 ad
Vincen-
tium.

Christianus Imperator de iudicio Episcoporum, qui Romæ sederant, ipse iudicare, sed alios (ut dixi) Episcopos dedit. A quibus tamèn illi ad ipsum rursus Imperatorem prouocauerunt. Quia in re Imperator eis cecidit, ut de illa causa post Episcopos ipse iudicaret, à sanctis Antistitibus postea veniam petiturus. Hæc quidem Diuus Augustinus. At Sancti Ambrosius, & Athanasius, multò adhuc euidentiora. Vocatus enim ille ab Imperatore, ut cum Auxentio hæretico coram se tractaret. Si tractandum est (inquit) tractare in Ecclesia didici, quod maiores fecerunt mei, si conferendum de fide, Sacerdotum debet esse ista collatio, sicut factum est sub Constantino, qui nullas leges ante præmisit, sed liberos dedit iudicium Sacerdotibus. In. Hæc ille. Apertius quoque in eadem epistola distinctionem hanc docet. Quando (inquit) audisti clementissime Imperator, in causa fidei Laicos de Episcopo iudicasse? Ita ergo quadam adulatione curuamur, ut Sacerdotalis iuris simus immemores? & quod Deus donauit mihi, alijs putem esse credendum? At certè si vel scripturarum seriem diuinarum, vel vetera tempora retractemus, quis est, qui abnuat in causa fidei (in causa inquam fidei) Episcopos solere de Imperatoribus Christianis, non Imperatores de Episcopis iudicare? Hæc ille. Tantùdem verò & ante eum Athanasius in simili causa scripsit. Si iudicium est Episcoporum, quid commune cum eo habet Imperator? Sin contra ista minis Cæsaris constantur, quid opus est hominibus titulo Episcopis? Quando à condito æuo auditum est, iudicium Ecclesiæ ab Imperatore auctoritatem suam accepisse, aut quando vnquam hoc pro iudicio agnitum est? Plurimæ antehac Synodi fuere, multa iudicia Ecclesiæ habitata sunt, sed neque Patres istiusmodi res Principi persuadere conati sunt, nec Princeps se in rebus Ecclesiasticis curiosum præbuit. Paulus Apostolus habebat amicos in Cæsaris familia, (eos enim saluari iubet ad Philippenses ultimo) non tamen eos in iudicio socios assumpsit. Hæc Athanasius.

At in Concilio quoque Constantinopolitano, nihil nisi Episcoporum iudicio decretum est. Quo tempore cum Theodosius Imperator inter alia Nectarium Patriarcham consulere, quam ratione tota vniri posset Ecclesia, consilium Sisinnij secutus est: nempe ut omnis disputationibus (quæ non solum schismata non vnirent, sed amplius diuiderent, & hæreses ad contentiones potiores adducerent) testimo-

Theodoretus
lib. 1. ca. 19.

Notat hanc
sententiam

testimonium ex veterum Patrum traditione liberetur. Itaque refert Theodoretus, quod Imperator conuocatos esse hereticos, de quibus quasiuerit, an suscipere magistros Ecclesiæ, qui ante temporaria diuisionis extiterant. Illis verò non abnegantibus, sed tanquam præceptores honorantibus, rursus Imperator interrogauit, an eis horum testimonia Christiani dogmatis placerent. Hæc audientes Præsules hæresum, atque disputatores eorum, (erant enim plurimi ad disputationem certamina præparati) in responso vehementer hæserunt. Irruit enim in eos magna discordia, alijs dicentibus bonum Imperatoris propositum esse, alijs verò cogitantibus, suo non expedire consilio, dum alij aliter de libris veterum sentire viderentur: & nequaquam inter se conspirabant, sed erant diuisi, non solum aduersus alias hæreses, sed etiam inter semetipsos, qui dudum vniuersi hæreses esse videbantur. Quamobrem confors malitia, sicut linguæ gigantum veterum, est diuisa, & turris eorum funditis est subuersa. Cognoscens igitur Imperator eorum confusionem, & quia in disputatione solummodò, & non in antiquis expositionibus confidebant, alio propèrauit itinere, eisque declarauit, ut ex scripto vnaquæque religio terminum suæ fidei declararet. Et hæc sanè ex historia Ecclesiastica, quæ magnam habent pondus Chytræ, ad vestra quoque & omnium hæreticorum dogmata discutienda.

Porro de Synodo Ephesina idem ipsum certum est. Theodosius enim eius nominis secundus Imperator cum misisset ad eam Candidianum comitem, eidem Synodo significauit, ita se illum mittere, ut in nullis quæ à Patribus agenda essent, de pijs dogmatum quæstionibus communicaret. Illicitum namque est (inquit) eum, qui non sit ex ordine sanctissimorum Episcoporum, Ecclesiasticis se immiscere tractatibus.

Concilio
Chalced.
act. 3.
ad 5.

Iam in concilio Chalcedonensi Imperatoris Commissarij dixerunt: Quod placuit Reuerendo concilio, de sancta fide ipsum nos doceat. Et Imperator Martinianus; Sacerdotes (inquit) quid obseruari in religione docuerunt, atqui tum allocutus est Synodum. Nos (ait) non ad ostendendam potentiam, sed ad fidem confirmandam, ad præsentem Synodum venimus. exemplo religiosi Imperatoris Constantini. Hinc itaque docemur, & rebus diuinitus reuelatis nos assentiri, non ob Regum, & aliorum hominum edicta politica, sed propter Deum, per testimonium & vocem Ecclesiæ tanquam infallibilis regule loquentem? At cum distincta potestas

sit, inter seculi Principes, atque inter Episcopos, propterea iudicium de fidei rebus aliunde non esse petendum: Id quod cum vos alij defugitis, cernitis, in quàm profundo confusionis cæno, vestri semper voluntantur.

CAETERVM qui non conuocandos ad Synodum dixerunt alios quàm filios Dei, si pro filiis Dei improbos intelligunt, ut alicubi Scriptura facit, sanè se ipsos designant: sin electos Dei, & prædestinatos dicunt, ne ad vestros quidem id certè pertinet, quos Spiritus sanctus cum ex Ecclesia militante (quia nec militandum esse credunt) eiecerit, ecquid triumphis speres assequi posse in triumphante? At verò ut electi sint aliqui, quis eos dignoscat, ut deligi possint, atque ad Synodum euocentur? Nouit enim Dominus qui sunt sui. Quòd si non vocati ab alijs, sed de se quisque iudicium ferens se dabunt in viam; tanquam Dei filij, iam sua opinione inflati, si quid audient, quod suæ sententiæ aduersetur hoc reiicient; spernent autem sic ceteros, ut deinceps alij denique singuli, se ipsos verè esse filios Dei, illos præ se se mentiri, & esse filios satanæ existiment. Viden' Chytræ, quantum saltabit extra chorum eiusmodi cætus? Qui autem velint, iudicè in concilio esse Scripturam, quæ nec sentit, nec intelligit, neque eloqui potest, hi sine ratione, & sensu Scripturæ, satis insaniunt; quod quidem satis ostendimus supra, vbi de verbo Dei egimus. Vni igitur iudices necessarij sunt, atque ij, quibus hanc curam Christus demandauit, Episcopi, quos liqui dissimè ex aspectu ipsarum Synodorum legitimarum, ex ipsa antiquorum vsq; ad Apostolos adducta fidei regula, ex promissa Spiritus sancti presentia, ex diligentissima Scripturarum & Patrum collatione agnoscimus. Hos autem quoniam Ecclesia vestra minimè habet, à primis quatuor Synodis & puriore Ecclesiâ (ut ante dixi) quàm longissimè discessistis. Et quid ex his quamuis manifestum euaserit falsum esse quod asserebas, te primas quatuor Synodos earundemque decreta respicere, pergamus tamè id ipsum reddere manifestius ex Atheismis vestris, quibus vniuersam Synodorum harum doctrinam conuellere & labefactare pro virili conati estis. Prius tamen generalia Synodorum decreta subiiciam, (reliqua singillatim suo loco descripturi) Atheismorumque originem & progressum, ut vestra dogmata ad Synodorum amussim rectius expendantur, & vnde ortum habuerint, intelligatur. Hæc autem in Nicænâ, & in reliquis alijs Synodis sic est adhibita, ut persæpe reperiantur acclamationes illæ: Sic crediderunt Patres,

Bucerus i-
ta sentit, e-
iusque al-
teræ.

A T Satanas postea (vt semper in peius proficit) Arium sacerdotem spiritu ambitionis tumidum impulit, quoniam Archiepiscopus Alexandriæ creatus non est, ad tot hæreses vel nouas comminiscendas, vel veteres excitandas, vt tenebræ facie sint fu per vniuersam terram. Sicq; vna stilla decidens, neque aliò auersa in torrentem excreuit, quæ totum Christianum orbem inundauit. Repressit tamen Ariani Synodi Nicænæ auctoritate, effusisq; diuino iudicio Arii visceribus, qui tanquam alter Iudas Christi proditor crepit mediis: doctrina verò sapientissimarum illarum Ecclesiæ columnarum stante, atque consentientissima: Illatis item à Constantino Imperatore iustissimis pœnis, ac sublati hæreticorum pestilentissimis libris, coluber ille, qui sempiternum animabus bellum in dixerat, in omnes sese spiras contorsit, si qua ratione semina tantæ impietatis fouerentur, Christi que regnum rimas ageret, quo facilius denique concideret. Quare Ariani negare iam apertè scripturas, Epistolam Pauli ad Hebræos reijcere, & quicquid aliud ratum, sanctumque esset, spernere, ac pedibus ipsi sacrosanctæ mysteriæ concutere sunt ausi, quemadmodum nostri quoque temporis heretici faciunt, quoniam desperatissima eorum causa est. Ad eò mens lumine Dei amisso sibi ipsi fit hostis acerrimus. Tum itaque prostitutio virginum, eiectio sanctimonialiū, altarium euersio, Catholicorum cruciatio, inuasio Episcopatum: Eremitarum in abstrusissimis locis, & Monachorum persecutio, cætera que illa sunt subsecuta, quæ D. Antonius præuiderat, & Patres Athanasius, Basilii, ac reliqui scripta reliquere. Sed cum neque hic conatus præualeret Synodi auctoritati, earum hæresum antesignani coegere varijs temporibus decem conciliabula, quibus semper nouæ potius hæreses condebantur, quàm vt eorum impietas statui, vel fides Catholica posset labefieri. Mulierculas etiam cum parerent adibant, deque Christi natiuitate diuina ridentes, & contemptim loquentes, illud Prophetæ ironice obijciebant: Generationem eius quis enarrabit?

QV AB sanè omnia num Lutherani ve-
stri, ac reliqui fecerint, testantur ipsa Reg-
na, Prouinciæque vastatæ, ipsa conciliabu-
la ab ijs nullo vnquã vero cum effectu pa-
cis habita, ipsa Catholicorum martyria
quæ toto hoc seculo, & nunc in Anglia ha-
bentur, ipsa bonorum Ecclesiæ sacrilega
vsurpatio. Qui nisi fructus eiusmodi sine,
ex quibus eos agnoscere possis, fateare ne-
cesse est, vel te esse cum ijs cœcum, & laten-
te iustitiæ diuinæ flagello transuersum ac

gi: aut nondum altius ea perpendisse, quæ tamen interitum æternum haud resipiscen-
tibus afferent. Sed fortè dices: Ecquid in nobis offendis, quo vel diuinam Maie-
statem, vel sanctissimam Trinitatem, vel cõ-
substantialitatem filij traducere nos, nã-
cum priscis illis hereticis verè afferere pos-
sis? Multum (aio) per omnem modum.

PRIMUM autem illud cogita, sicuti plerunque Deus Prophetarum corda, linguasque mouebat, operibus item futura indicabat, quæ illi antea aut nesciebant, aut non omnino explicitè intelligebant: sic fatanam pseudoprophetarum corda, linguasque & calamos per sæpe ad ea disseminanda tentasse, quæ etsi ipsi non cogitarent, iustissimo tamen iudicio Dei promeriti fuerant, vt organa & flagella essent iræ Dei, mox quidem in ignem æternum proicienda. Et sanè ebrij, & ægroti, multa dicunt, & faciunt, quæ non sibi ipsis, sed ebrietati, ægri autem morbo, non animo tribuunt. Verùm tamen culpa illorum denique est, quod & ebrij facti sunt, & in varios morbos inciderint. Profus ergo id in Lutherò, cæterisque initio euenit, vt quàm mitissimè de illis iudicium feramus. Nam dum furerent aduersus Ecclesiam, tanquàm ebrij multa quæ noluisent aduersus Deum blasphemarunt, ac tamen ubi è suis erroribus tot monstra enasci, & tantam in vitæ moribus licentiam erumpere viderunt, aliquando dilucidò aliquo intervallo vi veritatis impulsì desperarunt de sue doctrinæ progressu, factamque fuisse, è vestro isto (si Deo placet) euangelio hominum vitam multò peiorem coacti sunt & ipsimet fateri, quàm dum in Ecclesia Catholica viuerent. Sed iam ad Atheismos ipsos veniamus.

A THEISMI LV THERI, ME-
lanchthonis, Caluini, Beza, Vbiquitario-
rum, aliorumque Pseudeuangelico-
rum, quibus Synodorum qua-
tuor decreta con-
uellunt.

CAPVT VI.

ATHEISMVS PRIMVS LV'THERI;
quo Eſaia locum de Chriſti diuinitate
falſa interpretatione de-
prauat.

SA T A N A S igitur, vt, quod coquebat in
Sanimò, tãdem euomeret, primò Luth-
erum impulit, vt magno ausu Biblia verte-
ret, & vulgatã editionem abijceret: interim
verò serpens ille sciebat, quid facturus esset
eo de homine: Quibus itẽ in locis varia ei
animo instillaturus, quib; deiniceps p illũ,
virus suũ sparsurus, necogitante quidem
semper

semper fortassis ista Luthero. Et initio quidem quod scriptum habetur de Christo Deo & homine simul futuro, id Lutherus omnino sustulit. Sic autem Esaias inquit: Parvulus enim natus est nobis, & filius datus est nobis, & factus est principatus super humerum eius, & vocabitur nomen eius admirabilis, consiliarius, Deus, Pater futuri seculi, princeps pacis. Quod ita in codice Græco legitur: ὁ πᾶν δὲ ἰδοὺ ἡμῖν, ὁ ἰδοὺ ἡμῖν: διὰ ἀρχῆς γεννηθήσεται τὸ ὄνομα αὐτοῦ, καὶ καλεῖται αὐτοῦ ὄνομα αὐτοῦ μεγάλης ἐκλῆς ἀγγελος, θεουματος, σύμβουλος, θεός, ισχυρός, ἡγεσινίας, ἄρχων ἐκείνης, πατήρ τῶ μέλλοντος & ὁμών. Sicitem in codice Hebraico legitur. El Gebbor, id est, Deus fortis, quod quidem postea Paraphrasis Chaldaica eodem sensu, iisdemq; verbis expressit. Quin etiā inter Hebræos ante Christum natum non defuit, qui ita interpretaretur hunc locum. Quia (inquit) Messias Deus & homo futurus est, vocatū est nomen eius Emmanuel, hoc est, nobiscum Deus, nempe in corpore, in carne nostra, quemadmodū testatur Iob capite decimo: Ex carne mea videbo Deum. Item quia Deus est mirabilis, consiliarius dicitur: Cogitavit enim mirabile consilium animas à dæmone eripendi, quæ propter Adæ peccatū damnatæ erant. Nec possunt villo modo esse saluæ, nisi Rex mortem acerbissimam, multaquæ subeat tormenta, Ob eam causam dictus est vir. Et quia ipse est omnis fortitudo, Deus fortis vocatur. Et paulò post: Et quia eos saluos faciet, & ad paradysum adducet, vocatur Deus, hoc est, Saluator. Hæc ille.

L V T H E R v s i g i t u r t a n q u a m t a c i t u s l a -
tro, furatus Christi gloriam: vocem illam,
(D E I) p e n i t u s e x p u n x i t , a l t e r a m s u p p o -
suit, qua Christi Diuinitas nequaquam de-
prehendi potest. Id verò in omnibus eius
Biblijs, quæ lenæ, V Vittembergæ, Lipsiæ,
ac Frankfurtiæ typis impressa sunt, cer-
nere est his verbis. *Wunder heist/ Wun-*
derbar/ Khat/ Krafft/ Heide/ Heiliger
Vatter. Cū debuisset vertere. *Wun-*
derbar/ Khat/ Krafft/ Heide/ Heiliger
sein Name heist/ Wunderbar/ Khat-
geb/ Gott/ Starck/ Ewiger Vatter/
Friedfürst. Sic enim & Dietenber-
gius, & ij omnes verterunt, qui peritissimi
linguarum Diuinum verbum vt rectè per-
ceperunt, sic ex animo suspexerunt, & vo-
nerati sunt. At verò ne nominis D E I eo
loco prætexere posset ignitionem, fate-
tur quidem alibi per hanc vocem E I, ibi
significari D E V M, & nusquam inueniri
in singulari, nisi de vero D E O. Sed tamen
in sua versione maluisse ponere *Krafft/*

quo nomine, inquit, designari fortitudinem substantiuam. Sed alibi tamen (vt omnia reddat semper dubia) inquit (El) applicari etiam creaturis. Ex quo hominis astum cum impietate coniunctum licet agnoscere, quod studio tam expressam vocem Spiritus Sancti de Christo D e o ab Ecclesia D e i omnibus seculis & linguis receptam sustulerit, populisque clarissimum Diuinitatis Christi testimonium Germanica dictione, & satis impropria inuoluerit, atque subtraxerit. Interim verò cum ab alijs fraudem agnitam velare voluisset, eos quidem, vt diximus, sic lactauit. Attamen id quod maximè expedit ab omnibus cognosci non correxerit. Quæ certè (vt subinde planius quoque ostendetur) tacita fuit ad Atheismum complanatio.

ATHEISMVS SECVNDVS LV.
theri & Caluini contra sanctissima
Trinitatis nomen & in-
uocationem.

PORRO displicebat Arianis nomen sanctissimæ Trinitatis. Displicuit & Luthero. Cumque hanc, satana instigante, compendiariam illi viam ad Diuinitatem ipsam ex animis tollendam putassent, putauit item volens nolens Lutherus. Sice nim dementat (vt dixi) satanas suos. Itaque & in hoc Lutherus tanquam bonus reformator, vt à Sanctuario inciperet, à sanctissima Trinitate inchoauit. Et vt ex Epistola D. Ioannis Euangelistæ sustulit illud: Tres sunt, qui testimonium dant in celo, Pater, Verbum, & Spiritus sanctus, & hi tres vnus sunt: Sic ex Litanij illud profuserat: Sancta Trinitas, vnus Deus miserere nobis. Sentire igitur ne iam tibi videris Chytræ, sibilum anguis illius venatissimum? At non omninò (inquires) vocem illam sustulit, quin verò & alicubi reliquit. fateor. Et hic ipse est satanæ assus, vt iaciens lapidem, illic recondat brachium, & superfeminans (vt dixi) zizania, abeat. Fuerunt enim, qui audacem illam impudentiam admirabundi improbarent. Propterea receptui sic cecinit, vt tamen neque Lutherus retractauerit quod sustulerat, & pro eo tempore Satanas fecisse satis secogitauit, si fenestram istam ad omnem nequitiam aperuisset. Scit enim malignus serpens, facile esse inuentis addere. Quamobrem quod ouum in Luthero fouerat, in Melancthone non multò post apertius, sed apertissimè in Caluino, & in reliquis manifestus exclusit, quemadmodum suo loco dicemus,

To. 4. bpe
rum l. urh.
pag. 171 m
pref. VVi-
teberge
153. Quid-
dā simile
sed breui⁹
in scholijs
eiusdem
breuib⁹
in Esaiam
eodem tō.
pag. 144.

Ando 1549.
in lib. pre-
cationum.

Lutherus
Saluator
Lutheranorum.

plecti? Ac tamen (quod certe suffusus pudore vestri vix audeo scribere) quasi Redemptor & Saluator vestiret Lutherus, adhuc nescio qua re detineamini, quin respiciatis. Sed quidquid sit de noua Euty-chiana & Nestoriana hæresibus, de quibus paulò post fusiùs agam, Nunc ad Melancthonem reuertor. Quæro igitur de Melancthone: Quæro item de ijs qui nouam in Saxonia præeunte chorago Andrea Schmidelino concordiam fabricarunt, nõne isthic facitis Dei filium minorem Patre? Minorem (inquam) secundum Diuinitatem? Habet enim expressè Nicænum & Athanasij symbolum: Filium esse Patri consubstantialem, Deum verum, de Deo vero, æqualem secundum Diuinitatem. At fabri illi concordie discordis Christum & ipsi (inquiunt) non solum ut hominem, sed item, ut Deum fuisse obedientem. Qui error cum veram Christi Diuinitatem destruat, non est certè tam nescius (opinor) quin & hinc Atheismum altu satanæ effectum videas. Quod si locum scire aueas, ubi istam blasphemiam inseruerint, is est tertio controuersorum articulo capite.

Pag. 556. Credimus (inquiunt) docemus, & confitemur magno consensu, quod Christus quidem verè sit nostra iustitia, sed tamen neque secundum solam Diuinam naturam, neque secundum solam humanam naturam. Credimus autem Christum totum secundum utramque naturam esse nostram iustitiam, in sola videlicet obedientia sua, quam ille Patri ad mortem usque absolutissimam præstitit. Hæc illi. Sed & paginis sequentibus (cum hoc illis videretur sese parum complanasse viæ ad præcipitum) operosius rem exponunt. Tota (inquiunt) totius personæ Christi obedientia, quam ille Patri usque ad ignominiosam crucis mortem nostri causa præstitit, nobis imputatur. Et infra. Cum autem obedientia Christi non sit vnus duntaxat naturæ, sed totius personæ, & quæ sequitur. At ecquid hoc est boni viri? Num satis non fuerat dicere, personæ? Nequaquam: utriusque enim naturæ obedientiam haud tribuissetis, nisi totius personæ dixissetis. Nam & per totam personam significari à vobis duas naturas nouo dicendi modo vos Theologifimi eodem in libro testamini. Sed aliter Christus nos docuit, secus locutæ sunt veræ Synodi, per quas spiritus sanctus veram concordiam peperit: Alio modo doctissima Academia docuere, vnà cum vniuersa Christi Ecclesia, quæ (frangamini licet) fuit, est, erit firmamentum atque columna veritatis. Itaque cum Christus mortuus non sit secundum Diuinitatem, sed secundum carnem, secundum illam quoque na-

turam obediuit, secundum quam mortuus est, non secundum Diuinam. Nam ipsa mors obedientia fuit summa, & absolutissima.

Ac certè ut hoc ex charitate addam: si satanas corda vestra non auerteret à recto verbi Diuini intuitu, rectius ac sine tot ambagibus, quas ne vos quidem capitis, poteratis cum Apostolis loqui: Diuus enim Petrus cum de Christi Domini obedientia in morte scriberet, disertè ait; Christo igitur in carne passio, &c. & Apostolus antequam illa dixisset: Humiliauit semetipsum factus obediens ad mortem, scripserat: Exinanivit semetipsum formam serui accipiens. Quibus verbis diuinè præmonuit, non secundum formam Dei, quæ æqualis est Patri, sed secundum formam serui, quæ minor est patre, CHRISTVM obedientiam usque ad mortem Deo Patri præstitisse.

ATHEISMVS SEPTIMVS CALVINI et Bezae duas in Christo personas insinuantium, Christi humanitatem omni super hominem gratia & præstantia spoliantium, passionis Christi efficaciam, Dei omnipotentiam negantium: Lutheri Deum, ut Deum passum affirmantis: Caluini rursus & Melancthonis Christo anxietatem, dubitationem tribuentium: Brentij denique atque Bezae verba Lucae Act. 2. deprauantium.

AT Calvinus ne infæcundior Lutheri, & Melancthone haberetur, primò reprobatur hanc sententiam: Trinitas est vnus Deus: Deinde Patrem ait esse Deum per excellentiam: Filium minus eximè. Tum addit, minimè sibi, ac veritati aduersari, quod Gentilis quidam, quem Berna-Lib. contra Gentil. in respon. os. tes necarunt, dixisset, Deum habuisse vim gignendi, quia voluit. Id quod si ita esset, neque necessariò, nec naturaliter genitus fuisset, sed & Patri esset inæqualis. Quæ sanè omnia statuunt Arianismum non minus, quàm cum Apostoli verba expendens, (Qui subiecit ei omnia) hæc ad Christi naturam diuinam, & humanam refert: cum quæ ait Filium improprie dici creatorem, & Deum de Deo, lumen de lumine. Quod quid est aliud quàm huc facere cum alijs creaturam? Et tamen maximè proprius loquendi modus, ille fuit, quæ item ad Ariandos & alios hæreticos refellendos, sapiens vsurpauit antiquitas. Habes igitur Caluinum ex ista vestri Lutheri reformatione, plus quàm satis Arianum sicut Sabellianum superius agnoscere potuisti. Nunc accipe Nestorianum, videlicet gradatim incedentem versus Mahometismum & Atheismum, quem omnium hæresum esse finem meritissimè

Calu. li. 1. l. 1. c. 13. ritissimè D. inquit Augustinus. Cum igitur Calvinus dicat susceptam esse extra tempora ab æterno Dei verbo personam mediatoris: Et hanc quidem personam non ab officio, sed à re ipsa definiat, quæ admodum ex Boëtio fecit, nonne aperte indicauit, credere se cum Nestorio duas esse personas, temporalem alteram, alteram æternam? Magistrum autem apertius prodidit Beza cum aduersus Brentium scripsit, duas in CHRISTO esse vniões hypostaticas, vnā in corpore, & in anima simul personaliter vnitis, alteram in λόγῳ & homine ad vnum CHRISTVM personaliter constituendum coeuntibus. Quo de errore admonitus dum eum corrigere studuit, eructauit verbum malum, & nouis blasphemijs auxit. Sed & antea Calvinus ipse, ut omnes articulos fidei de sanctissima Trinitate, de quæ Christi Domini incarnatione, passione, descensu ad inferos, infirmaret, ausus est in Laufenensi conciliabulo, cum negasset per hypostasim significari personam, adijcere hæc verba: Se Athanasij Symbolo, nec credere, neque discredere, donec ad scripturarum gnomonem illud examinasset. At quam egregium examinatorem, & quantum Geometram? videlicet Calvinus, qui ne perceperat quidem notionem illarum vocum, quas vel ab Apostolis traditas, vel ex Diuinis scriptis formatas edidit sapientissimi Nicæni, & reliquarum Synodorum Patres, erat denique post tot secula expectandus, ut esset definitarum rerum examinatus, & iudex: aut verò vniuersæ Christi Ecclesiæ malè prospexerat spiritus sanctus, qui in Lutheri, & Caluini tempora, in duos nempe eiusmodi homunciones (quoniam si Deo placet, tam rectè inter sese, ac cum Christi Ecclesiæ conuenerunt) definienda primarum quatuor Synodorum decreta non reiecerit: Verum enim verò non solum in salebris istis hæserit Calvinus & Beza: sed & currum (ut est apud vos Germanos in proverbio) protruserunt vterius, sicque in omne præcipitum & coenitum corruerunt. Tum verò quidquid Erasmus, Lutherus, Melancthon, Centuriatores, aduersus verbum Dei incarnatum effutuerunt, ipsi vel alijs verborum circutionibus (ut ipsi viderentur semper nouarum rerum auctores) vel deteriora (si quæ possint esse alia) in sua scripta transfuderunt.

Ac primum, humanitatem illam Christi sanctissimam, omni super hominem gratia, & præstantia spoliarunt, innixi oblique ijs Apostoli verbis: debuit per omnia fratribus liminari, excepto vno pec-

cato. Etenim quas Dominus ex vniõne Diuinæ naturæ cum humanitate supra reliquorum Beatorum fortem singularissimas dotes consecutus esset, ignorantes, ne discere quidem (id quod verè reproborum est) voluerunt. Tum enim cognouissent, carnem assumptam sic deposuisse imperfectiones suas, ut licet proprietates haud amiserit, nouas tamen vires acquisiuerit, quibus præstare id posset, quod antea non poterat. Id quod cum ex alijs, tum ex igitur Damasceni ferri similitudine Patres quàm potuerunt aptè monstrarunt. Et ferrum enim essentiali vna facultate retenta, vim tamen nouam, multis accidentibus depositis acquirit, quæ non fuerat antea præditum: Et corpori etiam alia sunt idiomata, idque alias exerit functiones, cum animatum est, quàm cum anima carer. Quamobrem si quis diceret, quoniam ferri proprium est non lucere, nec vrere, propterea id non lucere vnquam, aut vrere, facillè redargui posset, cum ei responderetur, id effici ex alijs proprietatibus, quas per vniõnem proprietatum ignis obtinuit.

At neque hæc similitudines tantæ sunt, ut vniõnis, & (ut ita dicam) fœderis, quod humanitati cum Diuinitate arctissimum, ac perpetuum intercessit, eminentiam queant exprimere. Singularissima enim isthæc vniõ est. Quare quamuis tanta non sit, quanta est trium personarum in vna essentia diuina, longè tamen est maior, quàm ut quæ in solius gratiæ, gloriæ, & virtutis communicatione sit posita. Propterea enim Nestorium personas filij Dei, & hominis diuidentem, & copulari illas dicentem eiusdem potestatis nexu & communicatione, Synodus Ephesina refutauit, his verbis: Non potest vnire naturas sola dignitatis, aut potestatis æqualitas. Dicere Deum & hominem sibi inuicem velut dignitatis, & auctoritatis vnitatem coniunctos, nouitas vocis est, & nihil aliud. Hæc illa Quæ Synodus cum duorum item Apostolorum exemplo rem hanc illustrasset, qui licet æquali essent maiestate, dignitate, potestate constituti, non tamen inde fiebat, ut in vnā & eandem personam coalescerent, refutationi erroris anathema adiunxit: Si quis (inquit) in vno Christo diuidit substantias post vniõnem, sola societate coniungens, ea quæ secundum dignitatem est, vel etiam auctoritatem, aut potestatem, & non magis conuentu, qui per vnitatem factus est, naturalem, anathema sit.

Ex earum ergo dotium humanitatis Christi denudatione, quam Sacramentarij audacter inuexerunt, ecquid aliud con-

O 3 sequi

sequi poterat, quàm ut carni Christi vivi-
ficatio adimeretur, & naturæ humanæ à Di-
vinitate assumptæ adoratio, ac denique in-

Cyrl. in ex-
posit. Nicæ-
næ Synod.
Vide episto-
lā Alexan-
drinorū ad
Nestorium

uocatio subtraheretur? Quod quidem cum
faceret Nestoriani, qui, ut ait D. Cyrillus)
coelum & terram suggillantes, Catholicos
anthropolatras, id est, hominis adoratores
vocitabant, omnium Patrum Catholico-
rum armis, & Ephesinæ Synodi anathema-
te cōfossi sunt. Necessario (inquiunt) & hoc
adijciamus. Annuunciantes enim sicut secun-
dum carnem mortem vnigeniti filij Dei,
id est, IESU CHRISTI, & resurrectionem
eius, & in coelum ascensionem pariter con-
fidentes incruentam celebramus in Eccle-
sijs sacrificij seruitutem: sicut etiam ad my-
sticas benedictiones accedimus & sanctifi-
camur, participes sancti corporis, & preti-
osi sanguinis CHRISTI, omnium no-

Obserua q
decreta qua
tuor Syno-
dorum admi-
tis, an hic de
Sacrificio
Missæ, de q
veritate Eu-
charistiæ di-
finitissime
egatur.

stram Redemptoris effecti, nō ut commu-
nem carnem percipientes (quod absit) nec
ut viri sanctificati, & verbo coniuncti se-
cundum dignitatis vnitatem, aut sicut di-
uinam possidentis habitationem, sed ut ve-
rè VIVIFICATRICEM, & ipsius ver-
bi propriam factam. Vita enim naturali-
ter, ut Deus existens, quia propriæ carni v-
nitus est VIVIFICATRICEM eam esse
profiteretur. Et idēd quāuis dicat ad nos:

"Amen, Amen dico vobis, nisi manducaue-
ritis carnem filij hominis, & biberitis eius
sanguinem, non tamen eam ut hominis v-
nius ex nobis, existimare debemus. Quo-
modo enim iuxta naturam suā VIVIFICA-
TRIX caro esse poterit? sed ut verè propi-
am eius factam, qui propter nos filius ho-

Hilar. lib. 8
de Trinit.
i. Ioan. 4.

minis est factus, & vocatus. Et hæc quidem
diuinitus illi Patres vnanimis. Quæ tamē
fidei consensio semper fuerat, quemadmo-
dum & ante concilium Ephelinum D. Hila-
rius ostenderat: Et multo antea D. Ioan-
nes Euangelista Antichristos eiusmodi ho-
mines nominarat, quoniam soluerent le-
sum. Et postea concilium Hispalense scri-
ptum reliquerat his verbis: Si humanita-
ti Christi diuinitatem quis demat, siue hu-
manitatem diuinitati detrahat, Christum
sacrilega infidelitate, & blasphemia præ-
dicatione dissoluit. Sed Epiphanius cur

Epiphani.
hæret. 69.

Christum adoremus sequentibus & ipse
verbis planè declarauit: Sancta ergo Dei
Ecclesia non creaturam adorat, sed filium
genitum, patrem in filio, filium in patre
cum spiritu. Et horridus, ac horribilis
Angelis filius patris citra ambiguitatem
ab his qui vitam cupiunt, creditur & a-
doratur. Et, si nondum regnat, quo-
modo semper reperitur adorari ab ange-
lis, & Archangelis, & ante aduentum in
carne, & in aduentu in carne, uti de ipso

scriptura dicit: Cum induceret in or-
bem terrarum primogenitum, adorent ip-
sum omnes angeli eius? Sic quoque dilu-
cidè D. Hieronymus in dictum illud Pau-
li: Ipsius factura sumus, ait: Multi ti-
more ne Christum creaturam dicere com-
pellantur, totum Christi mysterium ne-
gant. Nos liberè proclamamus non esse pe-
riculum eum dicere verum esse Deum; &
hominem, & crucifixum, & maledictio-
nem tota spei nostræ fiducia profitemur.
Ecquid hic trepidaremus, aut non clama-
remus, quā talem, hoc est, quā hominem ef-
se creaturam: cum Paulus apertè scribat,
hunc Dei filium factum esse ex semine Da-
uid secundum carnem, factum ex muliere,
factum sub lege.

QUAMOBREM præter id quod ad-
uersus hæreticos, qui Catholicos appella-
bant idololatras D. Athanasius scribens di-
cebat: In Arianos & Erhnicos id delirium
competere: In nomine verò IESU OM-
ne genu esse sectendum, neque carnem,
verbo DE I ignominiam attulisse: quin-
verò carnem per verbum DEI esse glori-
ficatam & non creaturam adorari, sed crea-
torem creato corpore indutum: alibi pul-
chrè respondet his verbis. Respondetis,
(inquit) nos rem creatitiam non adora-

Athanas.
Arian. 8.
rat. 5.

mus. Ostulti cur non cogitatis creatum
Domini corpus? num auferre adorationē
eius vultis qui increatus est? Et quia in-
creati corpus factum est, idēd eius corpus
dicitur, cuius factum est: ac ei proinde
sacra offertis, vestram adhibentes adora-
tionem, eaque de causa legitime adora-
tur, & diuina colitur adoratione. Deus
enim verbum est, cuius proprium est cor-
pus. Idēd cum accessissent ad eum mulie-
res, pedes eius tenuerunt, & Deū adoraue-
rūt. Hæc Athanasius. Sed præter eam testiū
nubem, quam huc ex omni antiquitate in-
ferre possemus, videat qui ista non legit
quæ doctissimus nostri temporis Episco-
pus, cum hac de re plurima lectu dignissi-
ma collegisset, alicubi scripsit. Patres enim
aliquibus de causis Christum hominem,
& omnia quæ in ipso sunt, vnica adora-
tione latræ pronunciarunt esse adoranda
tum quia vnicum in Christo suppositum
filij Dei manet saluum, cui latræ debetur,
quæ propter res assumptas nullo modo im-
minui potest, vel vitiari: tum quia suppo-
situm communicatur omnibus, quæ ad se
assumpsit. Fit enim homo, fit caro, fit ani-
ma humana: ideo etiam meritō ipsi in his
redditur eadem latræ, quoniam ista nihil
aliud sunt, quàm filius Dei animatus, & in-
carnatus. Itaq; ob eas causas Christo homi-
ni, anime, & carni eius, vnica cum filio Dei
dispen-

Claud. 38
in dices rep-
9. de adora-
tione Eu-
char.
Vide Epi-
phani. in Ap-
corato.

dispensatur latræ, propter vnicum filij
DEI suppositum latræ fundamen-
tum, quod omnibus assumptis sit com-
mune.

Porro & inde factum est, ut hanc
naturarum concomitantiam in Euchari-
stia Calvinus Nestorium imitatus (ut idē
Episcopus sapienter notat) negaret, & ne-
ganda toti mundo (quantum in se fuit)
proponeret. Nestorius enim sic arguebat:
Hoc est non diuinitas mea, sed corpus me-
um. Caro Christi comeditur, & diuinitas
edi non potest, caro igitur Christi diuini-
tatem non habet. At ij qui Alexandriæ cō-
uenerant, quique Ephesinæ Synodo cum
Cyrillo interfuerant, responderunt non
fuisse dictum à CHRISTO: Hæc est di-
uinitas mea, sed hoc est corpus meum, siue
diuinitatis meæ: cum aliud corpus vivi-
ficandi virtute non polleat, nec à diuinita-
te submoueat in Eucharistia, tanquam
ibi subiaceat communis, & non filij Dei
caro, nec verbum visibile esse queat per se:
sicut nec patibile sed per carnem, nec vi-
uificare possit nisi per eandem diuinitatē:
Quemadmodum ergo (inquit) diuinitas
non est esibilis, nisi per carnem, ita nec hu-
manitas est adorabilis, vel viuificatrix, ni-
si per diuinitatem. Ideoq; vbique illas con-
uertit oportet, & maximè in Eucharistia ut
mutuas dent operas, & suas vires exerant.
Hæc ille.

Buceri re-
ligio.

AT verò Bucerus, quem morientem
scribunt esse profectum nondum natum
esse Messiam, iectarijs latiore viam fra-
uit, quā non vnum fidei articulum red-
derent incertum ac dubium: sed quid di-
co dubium? quinimò prorsus eximerent
ex animis Christianorum. Sicut enim calli-
dissimus serpens intelligebat vim, effectū-
que redemptionis imminutum iri, si de
CHRISTI descensu ad inferos secus
quā oportet crederetur: varios varijs
insudit errores, ut incertitudinem secuta
perfidia, aut tolleretur, aut blasphemē inter-
pretaretur tantum fidei articulum, quem
Prophetæ, Apostoli, prædicatione, e-
pistolis, Symbolo: Deinde Synodi at-
que vniuersa CHRISTI Ecclesia
credendum esse liquidissimè declarave-
runt. Calvinus autem aliud quiddam
impium commentus est, cuius hæc verba
sunt: Nec verò descensum Christi ad in-
feros omittere conuenit, in quo ad Redem-
ptionis effectum non parum est momenti,
ut eo præterito multum ex mortis Chri-
sti fructu depereat. Nihil actum erat,
si corporea tantum morte defunctus fuisset
Christus, &c. Hæc Calvinus. Ni-
hil ergo (inquit) actum erat? At quo-
modo is, qui veritas est dixit in cruce,

consummatum est? Quomodo & illud
quod Apostolus dixit: Nos cum inimi-
ci essemus, Deo reconciliavit per hostiam
sui corporis? Et aliud: Tradidit semet-
ipsum pro nobis oblationem, & hostiam
in odorem suauitatis, ut reconciliet am-
bos (populos) in vno corpore Deo per
crucem interficiens inimicitias in semet-
ipso? Et illa quoque: Reconciliavit nos
in corpore eius per mortem iustificati in
sanguine eius? Rursus: Reconciliati su-
mus Deo per mortem filij eius, in quo ha-
bemus redemptionem per sanguinem ei-
us, remissionem peccatorum secundum
diuitias gratiæ eius? Quem proposuit De-
us propitiorem per fidem in sanguine ei-
us propter remissionem præcedentium
delictorum? Quāto magis sanguis Chri-
sti mundabit conscientiam nostram ab o-
peribus mortuis, ad seruendum Deo vi-
uenti? Et: Vna oblatione consumma-
uit in sempiternum sanctificatos? Et: Ut
per mortem destrueret diabolum, & libe-
raret eos, qui timore mortis erant obno-
xij seruituti? Videat igitur mihi Calvinus,
an ita locutus est is, qui raptus ad tertium
coelum vidit res diuinissimas. Sed & Pa-
tres non aliter scripserunt. Itaque istius
sacrificij in cruce peracti plenissimos fru-
ctus perpendens Diuus Augustinus, sic in-
quit: Quis ergo tam iustus, & sanctus Sa-
cerdos, quā vnicus filius Dei, qui non o-
pus haberet per sacrificium sua purgare
peccata, nec originalia, nec ex humana vi-
ta quæ adduntur? Et quid tam congruen-
ter ab hominibus sumeretur quod pro
eis offerretur, quā humana caro? Et
quid tam aptum huic immolationi, quā
caro mortalis? Et quid tam mundum pro
mundandis vitijs mortalium, quā sine
vlla contagione carnalis concupiscen-
tiæ, caro nata in vtero, & ex vtero virgi-
nali? Et tam gratè offerri & suscipi pos-
set, quā caro sacrificij nostri, corpus esse.
ctum Sacerdotis nostri? Ut quoniam qua-
tuor considerantur in omni sacrificio: cui
offeratur, à quo offeratur, quid offeratur,
pro quibus offeratur, idem ipse vnus, ve-
rusq; Mediator, per sacrificiū pacis nos re-
concilians Deo, vnum cum illo maneret,
cui offerebat, vnum in se faceret pro qui-
bus offerebat, vnus ipse esset qui offerebat,
& quod offerebat. Hæc D. Augustinus. At
mitto ipse alia sexcenta, quibus horrenda
blasphemia Caluini refellitur asserentis
Christū nihil in cruce, sua morte egisse. Et
verò infernalis in anima necessariò per-
pessum esse panas, neque ad limbum def-
cendisse, ad educendam inde captiuitatē,
quā in celū euexit, quemadmodū Pro-
pheta prædixit.

Ephes. 4.
Ephes. 6.
Coloss. 1.

Rom. 5.

Ephes. 2.

Rom. 3.

Rom. 3.

Hebr. 9.

Hebr. 1.

August. de

Trinit. li. 4.

cap. 14.

Nauclet in
Chron.

Luth. li. de
concilio.
Lib. 2. Inft.
c. 42. n. 8. 10.

AR. 2.
Beza in an
not. in acta
Apostolo-
rum. 2.

Heshufius
& alij.

Matth. 22.

Tertul. ad
uersus Mar-
cionem.
P. Hilarius
de Trin. 1.
Iren. 4. li. E.
piphani. de
Oigenistis

Atque ut satanas agnoscat archite-
ctus huius Lutherani, Caluiniani, Ariani
Atheismi, qui multos alios secum inuol-
uit, cum ex Bertholdo Rorbarensi, qui an-
te ducentos annos Spiræ combustus est, pe-
stilentis illa vox erupisset, Christum in cru-
ce ob dolorum acerbiter de animæ suæ
salute dubitasse: nō satis habuit Lutherus,
cum eo sentire, (licet siue ad tempus hu-
iusmodi quædam reticeret, siue primò per
suos emissarios (vti sæpe solebat) id sparge-
ret in vulg°, dum procliuorum ad impie-
tatem hominum corda tentaret) verum &
Deum ut Deum esse passum apertè aduer-
sus Zuinglium pronunciauit. Melanch-
thon item eandem Christo Domino du-
bitationem, & anxietatem tribuit, quam
deinceps Caluinus, abominandis verbis
cumulauit, cum diceret: Torqueri Domi-
num oportuisse hac conscientie anxietate,
ac si à Deo derelictus fuisset, imò ac si De-
um habuisset insensum, dirosque in ani-
ma damnati, ac periti hominis cruciatum
pertulisset. At Beza quid? Hic quod scri-
ptura disertè dicit: Non derelinquas ani-
mam meam in inferno: quodque ad litte-
ram de Christo citatur à D. Luca, inaudi-
ta impudentia Euangelistam corrigēs, seu
potius deprauans sic inuertit: Non derelin-
ques cadauer meum in sepulchro. Brenti-
us autem aliquando minus malè, sed pos-
tea pessimè: Nihil enim (inquit) aliud est
descendere ad inferos, quam perire. Sed &
hunc articulum Ariani curabant è Sym-
bolo expungere, & alij postea, qui ex eo-
rum semine prognati nouos atheismos
pepererunt.

Accedit ad hæc, ex negatione carnis
uiuificantis, & ex aliarum dotium super-
naturalium humanitatis Christi, negatio
sanctissimæ Eucharistie: ex hac verò occa-
sio sumpta omnipotentie Dei euertendæ.
Sic enim Beza in ea confessione fidei (licet
identidem edita) quam in conuentu Pos-
siaco protulit, nunquam hoc attributum
Dei, seu vocem omnipotentie inseri vo-
luit. Et Caluino, vel ipsi quoque hæretici ob-
iecerunt, eū nunquam pluribus laudib' Di-
uinæ potentie extollere solere, quam cum
eam minueret, vel obscuraret. Verus om-
nium hæreticorum ars hæc fuit, astu satanæ
inuenta per Sadduceos, quos, cum resurre-
ctionem negassent, Christus reprehendit
errantes, quod nescirent scripturas, neque
virtutem Dei: per Marcionitas, quos Ter-
tullianus (vt diximus) redarguit, confiteh-
tes quidem Dei nomen, sed substantiam
eius, & amplitudinem negantes: per Aria-
nos, quos D. Hilarius & reliqui: per Valen-
tianos quos D. Irenæus: per Origenistas,
Oigenistas quos Epiphanius tanquam Atheos accu-

sant, quod suis erroribus omnipotentiam
Dei (licet Deum quadantenus fateretur)
tollerent. Hanc igitur virtutem Christi,
in quo viuificandi erant omnes, quique car-
nem nobis suam edendam admirabili mo-
do, sed verissimo tradidit, cum Sacramen-
tarij negent, quoniam modo omnipotentia
am Dei factam tectam tuebuntur? At Beza
quidem easdem omnipotentie Diuinæ
exceptiones, quas Plinius atheus affert, de-
promit, vt suo se iudicio prodar, qualis in-
trinfecus in Deum sit. Ac Caluinus dum
ridet sapientem Theologorum distinctio-
nem, quæ passim non in scripturis solum,
sed & in ipsis rebus cernitur, quas præter
naturæ ordinem, & naturarum proprietates
Deus edidit potestatis nempe Diuinæ,
alterius ordinariæ, alterius extraordinariæ
& absolutæ, in idem recidit, cum istam
potestatem abditam mutato nomine vo-
care coactus est. Ac cum Diuinitati om-
nipotentiam adimeret, eamque non solum
intra naturalium proprietatum can-
cellos, verum intra prinatum suum iudi-
cium cohibere ausus fuisset, ecquid huma-
nitati Christi, ecquid Diuinæ Eucharistie
iniuriæ non irrogasset? Verum enim uero
cum & alij excellentes viri blasphemias
istas attigerint, præcipue ij, qui de Calui-
ni atheismis perdoctè scripserunt, id satis
est, neminem vnquam Patrum, aut Euan-
gelistarum, & Apostolorum, aut denique
Prophetarum locutum esse ita de Deo, Di-
uinisque mysterijs, sicut isti sceleratissimè
fecerunt. Mirandum vt non sit, si, cum Di-
uino iudicio factum est, vt Nestorij (sicuti
refert Euagrius) linguam vermes corrofe-
rint, Caluinus quoque corpore à vermibus
exeso fatentem animam ad inferos exha-
lauerit.

ATHEISMVS OCTAVVS LVTHERI,
Brentij, aliorumq, Lutheranorum, Christi huma-
nitatem Diuinitati æquantium, doctrinam Ca-
tholicam de communicatione idioma-
tum, adeoque complures Symboli ar-
ticulos conuellentium.

DIXERAM, Lutherum non solum A-
rianam, & Nestorianam, verum etiam
Eutychanam hæresim amplexum fu-
isse. Sic enim decebat omnem iniustitiam,
& perfidiam implere eum qui tam bellè
Synodos, Academias omnes, Ecclesiam totam
reformaturum se iactabat. Id ergo nūc
planius faciam. Ac primò, quæ admodum
eum timeret permiscere naturas, diuinit
(vt ostendimus cum Nestorio personasse
dum vitare Nestorium voluit, incidit in
Eutychem impietatem, prorsus vt in eum
illud

Claudio
in Act.
Gencbrat.
d. Scapito
n. & alij

Orino hæ-
retis Vbi-
quitarie.

Ioan. 20.

1 Cor. 15.

Ioan. 13.

illud quadraverit, quod quidam Poeta ce-
cinit:

Dum vitant statim vitia in contraria currunt.

EXTAT Lutheri liber, quem inscripsit
de cena Domini. In ea Sacramentarios
reprehendit, soli humanitati, non item Di-
uinitati passionem CHRYSTI tribuentes.
Deinde ipsam Domini humanitatem eue-
hit in Deitatem, quippe qui ait: Necesse
est eam Christi essentiam, quæ est cum Deo
vna persona, longissimè extra creaturas
collocare, ideoque tam longè, quam Deus ip-
se extra creaturas est. Quibus verbis ordi-
nem ac dignitatem, nō locum aut spatium
notat. Nam eodem libro asserit, vbi que esse
Christi humanitatem. Et alibi: Credimus
(inquit) quod CHRISTVS IESVS
sit iuxta humanitatem super omnes creatu-
ras collocatus, & omnia impleat. Et postea:
Et habeat omnia in sua manu, & sit vbiuis
præsens. Ex quibus verbis iudicium vero-
rum Theologorum esto, quàm prorsus il-
lud colligatur: si Christi humanitas extra
ordinem creaturarum sit, non esse creatam
naturam, sed essentiam increatam: quare
nec amplius humanitatem, sed diuinitatem
esse dicendam. Quin verò si tantum
humanitas Christi absit à creaturis (quod
ad dignitatem attinet) quantum abest ip-
semet Deus, erit infinita dignitatis, atque
eminentie: Quamobrem aut erunt duæ
naturæ, aut CHRISTI humanitas erit
conuersa in deitatem. Aperiant igitur oculos
seducti.

BRENTIUS autem, qui quæ hunc se-
cuti sunt (licet postea, quæ hæresum natu-
ra est, inter sese pugnantia scripserint) eum
quæcunque attribuuntur verè personis at-
tribui posse pariter naturis opinati essent,
personam Christi cum ipsius humanitate
confuderunt: idiomatum enim communi-
cationem non minus in naturis, quàm in
personis fieri putarunt: cum tamen natu-
ræ eam inter se haud possideant commu-
nitatem, quam in eo assequuntur, in quo co-
adunantur, & subsistunt.

HINC igitur suam vbiquitatem, siue
παντοταειν, & omnipotentiam statue-
runt, dum feruore quodam disputandi, &
primas ferendi abrepti, arcem suam collo-
carunt in ijs scripturæ verbis: Ascendit ad
coelos, sed et ad dexteram Patris. Data est
mihi omnis potestas in coelo & in terra.
Dedit illi Dominus spiritum sine mensu-
ra: Omnia subiecit sub pedibus eius: Pater
diligit filium, & omnia dat in manus eius.
Qui sanè ratiocinandi modus, sine causa-
rum & peritissimum ponderatione hæreticos

semper adegit in præcipitia. Ecquis e-
nim tam stupidus sit, qui asserat, cum om-
nia cum Christo, dicat Apostolus, nobis ef-
se donata, ideo electos dicendos esse omni-
potentes? aut quoniam idem ipse dixit, om-
nia possum in eo qui me confortat, sibi quo-
que communicatam fuisse omnipotentiam?
aut quia Christus dixit: Omnia tra-
ham ad me ipsum, non esse id cum aliqua
limitatione intelligendum, quo sanè mo-
do intelligebat CHRISTVS: hoc est, eos
esse trahendos, qui velint ipsi quoque
trahi?

LVTHERVS autem satis habens super-
seminare Zizania, & abire, in maiori con-
fessione, nolle se (inquit) cum quoquā con-
tendere de vbiquitate, tanquam de re mini-
me necessaria: cum non alia quærenda sit
ratio corporalis præsentie Christi, quàm
ipsius verba. Melanchthon verò prodigiosè,
& vetustati eruditè ignotam esse vbiquita-
tem dixit, quam tamen (vti supra monstra-
tum est) Lutherus Eutychem laudans satis
approbavit: Id quod ex eo adhuc satis li-
quidò colligi potest, quod neque is, neque
Philippus suus in confessione Augustana,
vel in Apologia Eutychanæ hæreseos, vti
neque Nestorianæ mentionem fecerint,
quam tamen superiorum hæresum fece-
rant, eo fūco visi damnasse, quas ipsa in
corde fouebant, sicuti monstratum est.

Ex Lutheranis deinde sese opposuere
nonnulli ministri, atque vt quidam refe-
runt, Nicolaus etiam Selneccerus. Id ego
scio cum Dresdæ essem, à fide dignis acce-
pisse me, cum concordiam Schmidelinianæ
contrariam Franckfordiæ ad Oderam ede-
re voluisse, sed alicuius hortatu, ne id lu-
dibrio Catholicis esset, desinisse. Alij ve-
rò (vt Illyricus) eade quæstione dubita-
runt.

SCHMIDELINVS denique ipse cum ijs,
qui homini quadantenus adhærent, nesci-
us resipiscencie, vbiquitatem istam mor-
dicus retinuit, quamvis sexcenties fuerit
conuictus. Extat defensio disputationis In-
golstadtij habitæ à Theologis Societatis no-
stræ, contra eundem Schmidelinum, edita
ab Alberto Sperlingio: Ex qua disputatio:
ne Claudius Sanctes Episcopus fatetur in-
genue complura se excerptisse, quæ quarta
repetitione de veritate Eucharistie aduer-
sus Vbiquitarios accuratè est persecutus.
Prodiit item non ita multò antea Grego-
rij Valentie Theologi nostri erudita ad-
uersus duas sectas Vbiquitariorum, & Sa-
cramentariorum tractatio, quæ penitus
Schmidelini diuertacula, atque commenta
nouissima retexit, atque reiecit.

Philip. 4.

Ioan. 12.

Discordia,
Lutherano-
rum.

Chemnitz?
Ioachim.
Mo linus,
P. Eberus,
Nicolaus
Heminger?
Victor Stel-
gelus.

Theol. 60:
57. 62. 80:
102.

Dreſde. An Miſtri, qui Dreſdæ ante quatuordecim annos conuenerunt, planè iſti errori reſpondent. In eo enim (præter alia) legitur in illa verba: Commentitia iſta commentatio phyſica, quæ noſtro tempore cum vniuerſitate corporis Chriſti introduci cœpta eſt, vniuerſa orthodoxæ Eccleſiæ, & toti orbis Chriſtiano, inde uſque ab initio innotuit, atque etiamnum à Pontificis ſede, & ſaxatur acerrimè. Poſtea iſta Commentitia illa vbiſque horrendum in modum corrumpit oēs penè articulos ſacri Chriſti, ac diſcrimen Diuinæ & humanæ naturæ in Chriſto delet, atque euerſit. Hæc ta Lutherani miſtri Catholicoſ ſecuti. Quæ cum ita ſint, ſatcor vehementer miratus ſum, cum Miſnenſium ad humanitatem atque prudẽtiam natorum ingenia experirer, ſic tamen neſcio qua verecundia, vel reſpectu complures Chriſtiani mentis vim, & lucem amiſiſſe, vt cum poſt decennium de iſta nouiſſima Schmiſdelini concordia Dreſdæ non vnus conuentus eſt habitus, proſus contrarium decerneretur, & haberent pro ſacroſanctis articulis fidei, quæ paulò antea pro prodigijs, & portentis reiecerant. In quo nõ dubito Chytræ, conſcientia tua moneri te, cæteroſque cordatiores ab veſtris ædificari in vanum, quia nempe Dominus non edificat, neque in medio veſtri eſt.

Sed age diſpiciamus adhuc, quanti momenti in re fidei ſit, ab Catholico tramite recedere, eaq; reuocare in dubiũ, quæ ſemel optimè definita ſunt: Luther enim nõ adeo magnũ ſe cõmiſiſſe facinus exiſtimabat, cum diceret, quæſtionem de omni præſentia humanitatis Chriſti haud eſſe magni momenti: ſed tunc in ſolitas ſpiras ſeſe contorquebat ſatanas, vt cauda, vel ſibilo peſtilens venenum in multorum animas infunderet. Simili aſtu, & arte (vt huc non inutiliter digrediar) uſus eſt, cum ab initio per Lutherum conuelli purgatorii fidem veller. Rem enim (dixit Lutherus) non eſſe tanti, vt licet illud eſſe crederet, tamen ad id credendum cogere mur: ſic etiam de vtraque ſpecie Eucharitiæ, pugnantiffimis modis primò locutus eſt. Verum vbi ſerus aper tantillum ſepem aperuit, mox varijs beſtijs aditum in eam patefecit, atque omnia ſuſque deque inuertit, & denique vtriſque ſpeciei iſtis ambagibus, tanquam per cuniculos veritatem, ac rem ipſam vniuerſam ſubtraxit: Nam qui Laicis Diuina myſteria cõficiendi (qui tamen nihil cõficiunt) poteſtatem à Deo conceſſam mentiebatur, & conſubſtantiationis inauditum commentum inuenerat, quid hoc erat, ſi non erat, vitalem Eccleſiæ ci-

bum è faucibus Chriſtianorum eripere, Sacramentarijs autem intereā quidlibet audendi licentiam peſſimo exemplo porrigere, vt & ipſi eandem veritatem altercando funditus euerterent? Iam verò cum de purgatorio dubios plurimos reddidiſſet, nullo negotio huc illuc impellere potuit ædificium, vt actis iam tot rimis ad terram proſtrerneretur. Quamobrem animæ iam non paucæ ad omnem illam conſcientiæ licentiam, non libertatem ſoluta, purgatoriũ primò, deinde inferna, poſtremò cœleſtia, Diuinaque pernegarunt. Illius ergo vbiſque ſemine tanquam venenato telo (latenti tamen) iugulum ipſum, vt ita dicam Symboli fidei petiit. Quod enim nullius momenti erat Luthero, en quò tandem euasit? Si enim omnia Diuina attributa humanitati Chriſti communicata ſunt: iam Chriſti Domini conceptio, natiuitas, paſſio, mors, deſcenſus ad inferos, reſurrectio à mortuis, aſcenſus ad cœlos, deſcenſus ad iudicandum è plurimorum animis ſublatus eſt, ipſaque inprimis Diuinitas oppugnata. Nam non magis Diuinitatis quàm humanitatis Chriſti erit opus ipſa mundi creatio (& quidem tanquam ab effectiuo principio) cum tamen hæc vni diuinitati competat: creaturæ nequaquam. Sic item humanitas Chriſti fuerit ante incarnationem, & ante conditum mundum, ſi æternitas, quæ principio & fine carens connumeratur inter diuina attributa, ipſi tribuatur humanitati. Lequid verò obſtabit, quo minus æquè in vtero aliarum mulierum atque Beatiſſimæ virginis eodem tempore fuerit Chriſtus? Nam ſi per iſtos Chriſtus (vt homo) per hypſtaticam vnionem omnipotens factus eſt, nec eſſe quoque inde ſit, vt vbiſque adſit. Quæ omnia (vt reliqua pleraque abſurdiſſima, & blaſphemia) reiſcienda ſunt.

ANIMAE porro cum corpore vnio, quæ ſimilitudo à Patribus uſurpata ratione attingit hypſtaticam, potuiſſet aliquatenus iſtas diſpellere tenebras, ſi ea qua decet methodo in diuiniffimis iſtis myſterijs (ſicut noſtri Theologi faciunt) progredi voluiſſent: ſicut enim (aiunt) duæ in homine naturæ ſic diſtinguuntur, vt tamen non duas perſonas homineſe, ſed indiuiduum vnum ex duplici natura ſpirituuali, & corporea conſtituant, ita in Chriſto ſit, vt non duo Chriſti euadant, ſed duæ naturæ ſic cõiungantur, vt tamen (ſicuti diximus) non confundantur, aut altera in alteram tranſeat, vel commutetur. Ac quemadmodum anima cum corpore coniuncta corpus animatum denominat, ſic Diuinitas

tas cum humanitate hominem Deum. Prætereā vt animæ cum corpore ſunt quædam actiones communes, quales ſunt ſentire, appetere, triſtari, gaudere, amare: Quædam autem propriæ, intelligere, velle: Sic Diuinitas quædam actiones ſeu *hypſtaticas* humanitati Chriſti communicat, rerum nempe omnium peritiā, & miraculorum effectiōem: Quædam autem ſuæ naturæ proprias, & quas ad ſui perfectionem naturā humana non requirit, ſibi reſeruat, cuiuſmodi ſunt omnipotentia, æternitas, & ſiquæ aliz ſunt eiufmodi. Vt verò anima multa per corpus gerit, per quod legit, edificat, ſerit, plura verò per ſe ſine corporis adminiculo adminiſtrat, vt cum quali ſoluta carnis contagione meditat, & contemplatur æterna: Sic Diuinitas multa per Chriſti humanitatem exercuit, per quam miracula edidit, cœleſtem ſapiẽtiam nũciavit mundo, ſalutem noſtram eſt operata, in Euchariftia corpus ipſum Chriſti, & gratiam confert, corpora mentesque alit, Pontificis & mediatoris officium obit, & pleraque alia exequitur maximè ſalutaria. Verum enim uerò, vt anima nõ omnia verè, & eſſentialiter cum corpore communicat, ſed duntaxat verbotenus: Corpore enim humanum non dicitur rationis, conſiſtiſque particeps niſi per acciðens: Rurſumque corpus non communicat cum mente omnia, quæ ſibi ſunt propria niſi quædam conſecutione: neque enim ſecabilitatem, morbos, mortalitatem, & ſimilia ei tribuit: Ita Diuinitas non vniuerſas ſuas proprietates humanitati largitur, & viciffim humanitas, ſuas Diuinitati nõ tribuit, niſi per idiomatum cõmunicationem. Sic enim Chriſtus homo æternus dicitur, omnipotens, vbiſque conſiſtens, quia Deus etiam eſt, cuius hæc ſunt attributa, & quaſi notæ propriæ. Poſtremò quemadmodum actiones vtriuſque toti composito verè tribuuntur, quæ alioqui naturis ſeparatis tantum modò cõuenirent, ſic enim homo intelligit, vult, ratiocinatur, medicinam facit, negotia exercet, egrotat, cum tamen intelligere, velle, ratiocinari, functiões ſint animæ propriæ: ægrotare verò, ſitire, eſurire corporis: reliquæ vtriſque communes: ita toti perſonæ Chriſti omnia abſolutè tribui poſſunt, quæ ſingillatim de altera naturarum prædicantur. Chriſtus enim æternus eſt, & temporalis, infinitus & finitus, vbiſque, & non vbiſque, cõtraria profectò multa propter diuerſas naturarum proprietates in ſe vnum colligens.

Hæc cum ita ſint, illa interim attentè retinenda ſunt, quæ iudem Theologi aduñt. Inprimis non ſicut anima & corpus hominem ſecundum ſubſtantiam com-

ponunt, ita non eſſe intelligendum Diuinitatem & humanitatem partes eſſe Chriſti conſtituentes. Deinde ſi vnio Diuinitatis humanitati quæ æquarur vnionem animæ & corporis, diuinitas eſſet forma humanitatis, eaque vnio eſſet eſſentialis, cum tamen ſit tantum perſonalis. Prætereā vnum efficiunt hominem anima & corpus, ſicut poteſtas & actus, ſicut materia & forma. Atqui vtraque natura hic actus eſt, & velut forma. Rurſum ex anima & corpore efficitur tertium quid, quod nec anima eſt, neque corpus, ſcilicet homo vtraque natura conſians. Sed. n. Chriſtus tantum ſignificat vnā perſonam habentē duas naturas. Poſtremò ex anima & corpore ſit quoddam, quod neque proprium eſt corporis, neque animæ, ſed vtriſque commune. Ex natura autem Dei, & humana, nullum ſuppoſitum efficitur, ſed id quod erat Diuinum ſuppoſitum, ſuſtentat vtramque naturam.

CVM igitur ab hæreticis plus quàm ſatis importunè in quæſtionem vocaretur, qualiſnam aſſumpta natura humana per vnionem cum Diuino verbo euaserit, non quidem eſſentialiter, hoc eſt, ex ſe, aut phyſicè, neque ſubiectione (nec enim hac de re agebatur, cum planè conſtaret non poſſe ſic eſſe, niſi talem, qualis eſt natura cæterorum hominum) ſed ineffabili modo: Patres Synodi Chalcedonenſis cõm eſſent oculatiſſimi: nec ad Neſtorianos & Sacramentarios, qui peruerſè colligebant, neque ad Eutychen atque Vbiſquarios qui falſum in argumentando ſumebant (quemadmodum ſuperius demonſtratum eſt) declinarunt. Itaque ſapienter definierunt, per vnionem haud fuiſſe ſublatam naturarum differentiam, ſed vtramque magis permañſiſſe inconſuſam.

CVM verò ex ijs quæ diximus Theologi eam eſſe idiomatum cõmunicationem intelligant, quæ non vni naturæ ea quæ ſunt alterius, ſed vni ſuppoſito vtriuſque naturæ proprietates tribuit, q. 6. art. 6. Gratiam vnionis cordatiſſimè dixerunt eſſe ipſum Eſſe perſonale: quod gratis datum eſt aſſumptæ naturæ humanæ in perſona verbi. Id quod etſi ſine menſura, hoc eſt, cum tota plenitudine Diuinitatis verbi fuiſſet datum, ſic tamen fuit, vt ipſa humanitas nullo modo illud ſit, ſed (quod ſuperius quoque ſatis innuimus) vt ſubſiſtat per illud.

EAM proinde (de qua locuti ſumus) ſimilitudinem à Diuo Athanaſio allatam adhibuerunt dicentes: Sicut anima rationalis & caro vnus eſt homo, ſic Deus & homo vnus

Articuli
de vni
uerſali
habitu

Blasphemia
vbiſque
quæſtione

Satanæ
aſtus quo
Lutherum
in ſordio
reſ erroris
paulatim
præcipita
uit

D. Tho. 3. p.
qu. 7. art.
1. ad 1.

Epistola ad Nestorium

vnus est Christus. Quamuis enim (inquit D. Cyrillus) verbum habitauerit in nobis, & dictum sit habitare in CHRISTO omnem plenitudinem Diuinitatis corporali- ter: attamen intelligimus, eum talem sibi fecisse habitationem, qualem & anima hominis habere creditur ad propriū corpus. At D. Augustinus ad Volusianum: sicut (ait) anima vnitur corpori, vt homo sit, ita in vnitae personae Deus vnitur homini, vt Christus sit. In illa ergo persona mixtura est animae & corporis, in hac persona mixtura est Dei, & hominis: si tamen recedat auditor à consuetudine corporum, qua so- lent duo liquores ita commisceri, vt neu- ter seruet integritatem suam. Quanquam & in ipsis corporibus aëri lux incorrupta misceatur. Ergo persona hominis vno est animae & corporis: Persona autem Christi vno Dei & hominis. Hæc illi: Quos Diui- nitus inspiratos cum fidei magistros ha- buerimus, equidem non video, cur istam nouorum Atheorum fecem, iam amplius saltem apud se tolerantij, qui se Christia- nos vocant, & veram fidem in Christum Dei filium profitentur.

ATHEIS MVSVS NONVS LVTHERI ME-
lancthonis, & Aliorum contra Arbitry
libertatem.

SEd isti impietati tot errorum varieta-
tibus circumamictæ tanquam insidio-
sissime bestiae iam omnis larua detrahenda
est: Et quando comprobata tot rationibus
veritas exploditur, obijcienda propius
est agrotorum oculis, ipsa prauitas mor-
bi, vt Deus iustificetur, si minus resipisce-
re velint, qui diligunt magis tenebras quam
lucem.

Satanæ ar-

Ad superiora igitur stratagemata sata-
næ hoc accessit etiam, vt cum reliquæ artes
in decipiendis mentibus sibi non successis-
sent, iam fuco aliquo insigniore se adorna-
ret, ne terribilis bestia agnosceretur: Inte-
ræa verò inescaret innumeros ad perditio-
nem. Ille nempè (inquit Lactantius)
lib. 3. insidiatur vniuersis, sed eos qui Deum
nesciunt errore impedit, stultitia obruit,
tenebris circumfundit: eos autem qui
Deum sciunt primum dolis, & astutia ag-
greditur, vt cupiditate, ac libidine irre-
tiant, & peccati blandimentis deprauatos,
impellat ad mortem. Quod si dolo nihil
profecerit, vi & violentia deicere conatur.
Hæc Lactantius.

Id ergo in omni hæresi verissimum fuit,
Ed autem veritas est hoc tempore, quod ha-
bet iram magnam, qui scit modicum sibi
tempus superesse, quo suas exerat artes, ce-
teroquin nocendi peritissimus, quod per
tot secula profecit ætate, atque perfidia.

Itaque colligit omnia, vt quàm amplissi-
mum suum reddat Regnum, ac deniq; mo-
le sua tanquam fulgur iterum in abyssum
ruat.

NEQUE verò valentior machina de-
trahere ad se cuncta putauit, quàm si quos-
dam eo veneno infecisset, Diuinam vt bo-
nitatem oblique carperent. Quid igitur
fecit? Vt sit Lutherum eiusque sectatores,
vt eam verbotenus summis laudibus extol-
lerent, sæpeque illud vsurparēt omnia no-
bis per filium gratuito donata fuisse: & Me-
diatoris fidem vnicum salutis portum ef-
se. Hactenus haud malè. Sed tamen hæc sa-
tanæ præmisit, vt tentato vado in homi-
num simpliciorum corda altius sese laten-
ter immergeret, quos vbi reddidit securio
res de nescio qua fidei non viuz iustitia,
ecce tibi larvata bestia cornibus se prodi-
dit, quibus Diuinam bonitatem ferire co-
naretur. Iustitiam verò istam tantam, ni-
hil tamen in nobis deniq; efficere, nisi im-
putatione asseruit. Viden' ad Lutheri cau-
ponā hederam sine vino? Quin verò cum
clamare incepisset, spiritum sanctum no-
bis esse datum, qui gratuita illa dona obli-
gnaret, fiduciamq; nobis, & certitudinem
suo testimonio confirmaret, mox alterum
erexit cornu, quo Christi Domini meritū,
ac vim re ipsa tolleret. Docuit enim mox
audacissimè Diuinum eundem spiritum,
non intus cor tangere: non aciem mentis
illustrare: non animos imbueri: neminem
intus inflammare: Quid ita? sanè vt ex o-
mnium cordibus, omnis ad pietatem sti-
mulus eximeretur: ac protinus salutaris il-
letimor abiiceretur, qui initium est sapi-
entiae, quiq; vrget, vt à peccatis resipisca-
mus, atque addit calcar ad ritè colendum
Deum, & ad Christi gratiam custodiendā:
Quibus fundamentis subrutis ecquid in
mentibus hominum aut fidei, aut religio-
nis non concidisset? Erexerat igitur pri-
mus hoc impietatis vexillum Simon Ma-
gus: Explicuere Marcion, Cerdon, & alij.
At qui altius illud sustulerunt, seseque hoc
tempore antesignanos non vocati exhi-
buerunt, fuere Lutherus, Melancthon, Cal-
uinus, Beza, & reliqui. Et illi tamen an-
tiquitus nunquam sunt ausi tam præsens
venenum euomere, vt apertè Deum facer-
ent peccati auctorem. Quinimò eorum
nonnulli maluerunt duos Deos, duosque
principia, boni alterum, alterum mali co-
stituire, quales fuere Cerdon, Marcion,
Manichæus, qui que Gnostici (id est sapi-
entes) vocabantur. Aded erat adhuc in eis
aliquis pudor extrinsecus, ne prorsus insi-
pientes haberentur.

QVAREBsq; quam arte aded euiden-
tem blasphemiam satanas inuexit? Dicam-
illi cum cent.

illi cum liberum arbitrium homini deme-
rent, hominis lapsus Deo sensim tribuere
inceperunt: cum verò id facerent, iam Dei
bonitatem æternam negarunt: Neque e-
nim qui Deum esse bonum diffidentur,
hi vel Deum esse fatentur. Quæ de tota re
acerrimè Tertullianus cum alibi, tum se-
cundo aduersus Marcionem libro agit. Id
verò vt faciat, docet Inprimis bonitatem
Dei creatoris esse æternam: præsertim ex
hominis & mundi factura, atque ex ea quæ
præscripta est homini lege. Neque enim
hominis lapsum Deo, sed hominis libero
arbitrio esse imputandum. Hæc enim
(inquit) erit ius Diuine gratiæ, potentior
vtique natura, habens in nobis subiacen-
tem sibi liberam arbitrij potestatem, quod
dicitur: quæ cum sit & ipsa na-
turalis, atque mutabilis, quoquo vertitur,
natura conuertitur. Inelle autem nobis re-
ndendum. Hæc ille. Sed aliquanto post:
Nisi. (ait) homo deliquisset, optimū so-
lummodo Deum nosset ex naturæ proprie-
tate. At nunc etiam iustum eum patitur ex
causæ suæ necessitate, tamen & hoc ipso o-
ptimum, dum & iustum. Et bono enim ius-
tando, & malo puniendo iustitiam exhi-
bens vtramque sententiam bono præstat,
hinc vindicans istud inde remunerans il-
lud. Sed cum Marcione plenius discet. An
hoc Dei sit totum. Hæc igitur quoque
Tertullianus. Qui postea rationibus alijs
hoc ipsum genus argumenti accuratissimè
persequitur, quas ipse summam huc in-
feram. Prorsus enim docet, homini de-
lictum esse imputandum, quem ad rectè
viuendum creauerat Deus. Neque prop-
terea DEO id ascribendum, quod affla-
tus DEI sit anima, quæ delinquit, quia
habet quidem vtique animæ illas lineas Dei,
qua immortalis, qua libera sui arbitrij,
qua præscia plerumque, qua rationalis: tamè
& in his imago duntaxat Dei, non vsque
ad ipsam vim diuinitatis. Neque etiam
si in diabolum transcriberetur culpa, vt
instinctorem delicti, propterea in creato-
rem dirigendam, vt in auctorem diaboli,
vt potè qui angelus à Deo, & bonus fa-
ctus sit, non diabolus, id est, delator.

POA à si post delictum hominis, iudex
& seuerus fuerit Deus non ad malitiam,
sed iustitiam pertinere. Quæ iustitia
cum perpetuè in DEO cum bonitate
conspirat, non rectè seorsum deputari
Deum bonum, & seorsum Deum iustum:
Imò verò omne iustitiæ opus, bonitati
DEI procurare: quippe cum timor ius-
ticij ad bonum, non ad malum conferat.
Si quando itaque DEVS legatur condens
malis: de malis poenæ non culpæ intelli-

gi. Iustitiam proinde esse, atque aded bo-
nitatem DEI, quæ seueritas videatur.
Et iudici non exprobranda quæ iustitiæ
accidunt: non magis quàm medico ferra-
menta quæ secant, inurunt, amputant, &
constrictant. Denique totum ordinem Dei
bonitatis ostendit ex eius misericordia in
errantes, patientia in non resipiscentes, &
præstantia in merentes.

QUAND ad antitheses veniens Mar-
cionis, etiam ad bonitatem Dei pertinere
probat talionis poenam, ciborum imman-
dorum prohibitionem, & sacrificiorum o-
nera. Nec minus etiam legales quasq; di-
ciplinæ, ne illi, momento vocarent à Dei
respectu. Imò verò etiam rapinam argen-
ti & auri mandatam à DEO Hebræis
in AEGYPTIO: pluris enim valuisse sexcen-
torum milium operas per tot annos, & fi-
liorum iacturam, quos meruerant. Nul-
lam verò etiam contrarietatem esse in
Deo, prohibente Sabbatis operari, & iu-
bente atcam circumferri, etiam in Sabba-
to. Neque enim similitudinum prohibita-
rum legi, refragari aenei serpētis, aut Cheru-
bin & Seraphin aureas effigies: quæ longè
diuersas habebant causas ab idololatriæ,
de qua verans similitudinem fieri, subij-
cit: Non adorabitis ea, neque seruietis eis:
fuisse enim etiam rationalem Dei institu-
tionem sacrificiorum, auocantis ab idolis,
quæ tamen rursus reiecerit.

NON rectè etiam leuem Deum dici,
cum reprobat aliquando probatos, aut pro-
bat quandoque reprobandos: nihil enim
magis bono etiam iudici conuenire, quàm
pro præsentibus meritis & reicere, & adle-
gere. Proinde poenitentiam apud Deū præ-
uè interpretari Marcionem: Nam & in Græ-
co sono (vt potè *μετάνοια*) poenitentia nomen,
non ex delicti confessione, sed ex ani-
mi demutatione compositum est.

Ex his igitur quæ aptissimè scripsit Ter-
tullianus, intelligi potest, quantum in eo
desudauerit satanas, vt tot impietates in
mundum importaret: quas antea vel solo Theodore-
naturæ lumine illustrati Philosophi qui-
dam, vt Plato, quem citat Theodoretus
aduersus affectiones gentilium, vel Iudæi
qualis fuit Philo, vel denique Apostoli, &
Irenæus contra Florinum, & Blaſum, & T. Augustinus,
Iustinus, ac reliqui omnes detestati sunt. Iacobus.
Lutherus autem in easdem asserendas, sic
toto pectore incubuit, vt ex assertionem ar-
ticuli trigelimi sexti, liberum inquit ar-
bitrium esse figmentum in rebus, & titu-
lum sine re, quia nulli est in manu sua qui iustitiam
cogitare boni, vel mali, sed omnia de
necessitate absoluta euenire, quod & Poë-
ta voluit quando dixit, certa sunt omnia
lege, & CATHARTVS Matthæi sexto, sum.

folium arboris non cadit in terram sine patre vestro. Et infra: Non est dubium fatana magistro in Ecclesiam venisse hoc nomen, Liberum arbitrium. Sic Lutherus. Quin verò ut omnem sibi, alijsque viam præcederet ad emendationem, in eadem præfatione sic fuerat præfatus. In cæteris articulis de papatu, de concilijs, de indulgentijs, alijsque non necessarijs magis ferenda est leuitas, & stultitia papæ, & suorum. Sed in hoc articulo, qui omnium optimus, & rerum nostrarum summa est, dolendum ac flendum est miseros sic insanire. Hæc ille. Quibus vides habitam à se fuisse pro optimo articulo, & rerum Lutherianarum summa, negationem eius rei, sine qua Dei bonitas & iustitia consistere vel apparere nequitiam potest. Variavit postea Melanchthon modo aiens; modo negans: ut & aliquando liberum arbitrium fateretur, aliquando autem omnem libertatem, atque contingentiam tolleret. Is enim, concedendum est (inquit) quod scriptura Apostolica tribuat homini etiam nunc post lapsum, libertatem aliquam deligendi ea, quæ sunt subiecta rationi. Et infra: Hæc Manichæa imaginatio (quæ videlicet libertatem, & contingentiam tollit) horribile mendacium est: & ab hoc errore mentes abducendæ sunt, & docendæ agere aliud liberum arbitrium. Aliquando verò hic ipse Melanchthon Vallam aduersus Ezechium tutatus, quod ille liberum arbitrium conuelleret, in locis posterioribus deinde pugnantia dixit. Valla (inquit) & plerique alij, non rectè detrahunt voluntati hominis libertatem. Et in Epitome moralis Philosophiæ Stoicas illas (ait) de fato; seu Vallæ absurdas imaginationes, quæ propter Diuinam gubernationem adimunt libertatem voluntatis, fugiamus.

In com. ad c. 3. cpi. ad Rom.
Sed & alibi contrarium docuit, Deum inquis causam esse peccatorum: Sicut enim (inquit) fatemur proprium Dei opus fuisse Pauli vocationem, ita fatemur opera Dei propria esse; siue quæ media vocantur, ut comedere, bibere, siue quæ mala sunt, ut Davidis adulterium, Manlij seu ritatem. Constat enim ex capite primo ad Romanos, Deum omnia facere non permissiue, sed potenter. Ergo non est (ait) cur frigidum glossema admittamus Deum mala permittere, non etiam facere. Et hæc quidem eo in loco Melanchthon. At videamus num sibi semper constiterit, postquam videlicet Catholicos Theologos plus aliquid sapere intellexit, quam eius Grammatica complectebatur. Is igitur in locis, de causa peccati. Est (ait) vera hæc, & pia sententia: utraque manu, &

verius toto pectore tenenda, Deum non esse causam peccati, nec velle peccati. Et infra: Nec figuræ illæ verborum in sermone Hebraico pugnant, cum hæc sententia. Indurabo cor Pharaonis, & similia. Certum est enim Hebraica phrasi significari permissionem, non efficacem voluntatem.

Ex quibus antithesibus nemo sic truncus fuerit, quin intelligat, quàm ista cohereant secum, & cum ijs Lutheri verbis, in quibus aiebat summam esse omnium rerum suarum, in negatione liberi arbitrij. Quin verò istos duos, qui confessionis Augustani fabricatores fuerunt, vide mihi quam bellè eam tutati sunt ac docere suis vel in interpretationibus, vel apologijs. Quantitè discipulus Melanchthon fecit infamen illam Magistri Lutheri iactationem, qua cū religiosorum statum apostata oppugnaret, sic scriptum reliquit: De mea doctrina ita certus sum, ut per eam & vester, & Angelorum futurus iudex. Et, qui meam, non amplectitur doctrinam, nec potest nec debet saluari.

Quid dignum tanto feret hic promissor hiatus? Horat. 10.
Sed audistis Thrasonem, ac parturierunt montes, & nati sunt tot ridiculi mures, qui nunc se suaq; quotidie corrodunt.

Qui verò illos subsecuti sunt Lutheranae farinæ homines, visi quidē sunt interdū non nihil melius sapere, cū docuerunt voluntatē à coactione peccandi esse liberam, spontaneam scilicet, qualis est voluntatis actio circa naturalem suum finem, attamē negarunt necessitate peccandi inenitabili liberam esse mentem humanam. Itaq; nec fibras, neque ipsam huius tantæ blasphemiae radicem succiderunt. Quæ cū remiserit, liquidò patet, nullam per hos fuisse vim meriti, gratiæq; Christi efficacem ad tollendum originale peccatum. Quamobrem & peccati regnum validissimè constabiliuerunt, quicquid huic nescio cuius imputationis tanquam externi malagmatis umbraculum ad tegendam perfidiam admouerint. At nos Catholici & credimus, & propter hoc loquimur, Christi Iesu Mediatoris nostri aduentum, mortem, gratiam ad peccati destructionem sic fuisse præordinata, ut prorsus illud efficeretur, quod Evangelicis, & Apostolicis testimonijs grauissimis constat: Dominum sanè Math. 1. venisse, ut saluum faceret populum suum à peccatis eorum, ut esset agnus Dei qui tolleret peccata mundi, ut prædicaretur in nomine eius remissio peccatorum per omnes gentes, ut dissolueret opera diaboli. Sic item mortem acerbissimam pati voluisse, ut de peccato, damnetur peccati in carne, ut emundaret conscientias nostras.

stras ab operibus mortuis & ad destructionem peccati per hostiam suam appareret. Sic denique spiritus sui gratiam potissimum ideo in corda nostra misisse, ut per legem vitæ, liberaret nos à lege peccati, & mortis, in qua venundati eramus, & ut peccatum amplius in nobis non dominaretur, qui non iam sub lege, sed sub gratia sumus, quoniam ille est, qui cū omnia posuit verbo virtutis suæ, purgationem peccatorum facit. Qui sit benedictus in secula.

Sed quam vidimus teterrimam istam in Lutheri doctrinam herbescentem, iam vberes (picas in Caluino proferentem ceramus: cū enim duo illa pessimè declarassent, naturæ nostræ corruptionem, & Dei præscientiam: Ex ista potissimum Caluino satanas præcipitium fecit ad aperitissimos Atheismos. Deum enim asseruit voluntate efficaci, siue actiua non permissiua tantum velle ipsum peccatum. Neque verò hoc tam ad suos fines ordinare, quam operari in nobis: Quin verò sic operari ut nos excitet, atque re ipsa præmoneat, ne (quod Catholici dicunt) putemus à Deo duntaxat nos deferri, aut diuinam interdum gratiam in peccando destitui. Imo & addidit, ad peccandum nos à Deo destinari, ac necessitate plus quam fatali impelli. Beza eadem adhuc operosius tripliciter, eo libro, quem aduersus Sycophantam, hoc est Caltalionem inscripsit: & de hac tota re suis illis, quos iam se comperisse iactabat aphorismis (rectius atheismis) est persecutus. Eorum autem quarto scribit DEI consilium non solum in eo esse situm, ut gubernet ac recte dirigat opera creaturarum suarum sicut (inquit) Pallas Pandari sagittam direxit, sed vim ei operantem, atque efficientem in omnibus rebus attribuit. Vigesimo autem tertio, Deum docet ita per suas creaturas quæ sunt eius organa operari, ut eas non tantum sinat agere, & operari, & earum actionum exitum dirigere, sed excitare, impellere, mouere, regere, quodque adhuc deterius est, ed illas creare, ut faciant quicquid statuerit. Ac tamen postea subdit, hoc quidquid est à Deo rectè, ac si ne vlla iniustitia fieri. In quo vides infamem atheismum, qui ubi sceleratissimè Deo causam omnium scelerum efficacissimam ascripsit, mox illum breui encomio laudat. Quod si quæras unde in tantam vesaniam impij ceciderint, ex Lutheri quidem primū id factum est, qui ostium (ut dixi) ratiæ nequitiae patefecit. Deinde ex infixa altius, quā oportebat, in Caluini corde praua opinatiōe de prædestinatione Dei ad malum. Atqui & ex ijs quæ su-

pra diximus, quæ ex Tertulliano aduersus Marcionem attulimus, pestilens ista doctrina corrūit. Cū verò vix vñquam ne ijs quidem, qui solo naturæ ductu agerentur, tale aliquid in mentem venerit, sapienter Theologi vniuersam hanc rem explicauerunt, ut quoniam arbor bona malos fructus facere non potest, & radix si sancta sit, ramos quoque sanctos esse oportet, ac Deus lux sit, nec tenebræ in eo vllæ esse possunt: propterea sanctissima Dei voluntas à peccati (quatenus deformitatis, & defectus à recta regula seu rationis, seu voluntatis diuinæ) vel operatione, vel voluntatiōe, vel iussione liberissima sit. Sed & Caluinus (ut mentiretur iniquitas sibi) cū contra Libertinos, & Anabaptistas scriberet, à veritate coactus est fateri, tria esse, quæ in sua illa blasphemia latent venena, quæ ipsamet vocat valde execranda: Nimirum si Deus auctor peccati statuatur. Nihil enim, ait, inter Deum & satanam discriminis esse futurum: homines posthac tãquam bruta præcipientes, nullius nempe conscientie freno in pessima quæque tuituros: Quam tacunque facinora approbatum iri, tantumquam res honore, laudē dignissimas: stupra nimirum, homicidia, sacrilegia, ceteraque adhuc abominabiliora. Inducet igitur seipsum de suo ore impius: & qui vel ab ipso Bernensium senatu eo de articulo damnatus est, sentiat nunc quàm fidam satanæ remuneratori operâ præstitit. Cæterū qui præter antiquissimos Patres aduersus hunc teterrimum atheismum (qui quidem maximè viget inter hereticos penè omnes, & in Anglia potissimum regnat) calamum & studium acuerunt, hi præcipue fuerunt D. Thomas, cæteri que scholastici doctissimi, vñ cū Valdenli aduersus Viclephum: Sanctes item proprio Gallico libro, quem imitatus Thomas Stapletonus accuratissimè (ut solet) imposturas Caluini retexit, quibus tantam impietatem callidè regere satagebat.

ATHEISMVS DECIMVS LVTHE-
ri doctrinam Catholicam de anima-
rum post mortem locis labefactantis.

Cū verò ex ea pestilenti doctrina sequeretur, in renatis, qualiacunq; bona & adeo Christiana opera esse damnabilia, mirum est, quantos satanas in corde Lutheri descensus posuerit. Nullam enim bonorum operum mercedem forè hinc sensim tortuosus intulit serpens. At sublata mercede Christianarum virtutum, & operum tollebatur & pœna. Vtroque

atque hoc submoto, Deus ipse (quantus quantus nomine tenus ab hæreticis istis v-surparetur) negandus fuerat. Id quod varijs artibus semper etiam in Ethnicis, atque Philosophis accidit, qui quod in virtute summum bonum ponerent, licet eius perfectionem nondum agnoscerent, humani tamen generis hosti omnino placere non poterant. Quare sic illos est persecutus, ut aduersus eos qui hac de reme- lius saperent, eisdem alijs quas hoc seculo Lutheranis fecit, rationes instillauerit: Primum Stoicis, postea Epicureis, denique Theodoro Cyrenæo, atque Diagora, sicuti & Protagora fecerat. Nam cum à Stoicis virtutis præmia negarentur, intulit Epicurus, ne DEVM quidem igitur punire mala, nisi remuneraret bona, ac proinde nullam esse DEO curam inferiorum rerum. Quod cum alijs excepissent, adijcere sunt ausi, ne DEVM quidem esse: Tam facile ruit, qui semitam rectitudinis deserit. Ac quidem puto Carneadi, siue alijs eius scholæ nunquam venisse in mentem, ut ex suorum placitis blasphema illa Epicureorum, atque atheorum dogmata sequerentur. Sed ita fit, cum bestia tangit montem, & ad diuinorum rerum splendorem cum luto, & fordibus accedit. Poterat igitur Lutherus, & reliqui ijs saltem vocibus uti mercedis, premij, spei, quibus Christus ipse usus fuerat, cuius sapientia nec suæ bonitati derogat, cum sua in nobis dona coronat, neque meliores Euangelij sui interpretes, quam qui per quindecim secula fuerant, expectabat. Quod si quis interroget, cur Lutherus tanto præcipit ostium aperuerit, citò me ex- pedio. Quoniam hæretici ad atheismum, uti ad suum centrum, aut spheram semper pro- perant.

Hereticis ce-
trum Athe-
ismas.

CVM hæc ita sint, mirum non est si quidquid celestium coronarum pijs, aut inferni poenarum impijs diuina scriptura proponit, sic ille exposuerit, ut etiam hinc latissima ad atheismum via complanaretur. Quis enim de inferno, ac reliquis locis, quos recta fides nos docuit, nutare incipiens, iam amplius de religione fuerit certus? & sceptici quidem ut sextus Philosophus de Pyrrhonijs diatypolibus inquit, nulli rei incertæ, & controuersæ assentiebantur: Imò verò netum quidem dogmata statuebant, cum voces scepticæ institutionis pronuntiarent, nimirum vel hanc *οὐδὲν μακάριον*, hoc est, nihil magis: aut illam *οὐδὲν ἐπὶ κακῷ*, hoc est, nihil defunctio. Quas voces cum in tanto religio- nis negotio vlturpet Lutherus, an scepticā non Christianam voluerit statuere religi- onem non nemo intelligit. Certè quæ ad

articulos fidei stabilissimos attinebant, in- certissima reddidit, reddita facillimè & cor- dibus hominum, ut fecit, euulsit.

PRIMUM igitur stultitiam Papista- rum taxat (sic enim ille pro sua mode- stia loquitur) qui post mortem fecerint, quinque loca, infernum damnatorum: in- fantium non baptizatorum: purgatorium: limbum patrum: Deinde (inquit) in nouo testamento addiderunt Paradisum prop- ter verbum Christi: Hodie mecum eris in paradiso: denique cælum apertum. Hæc ille. Quibus verbis quantò magis cogito, equidem non video, quid sibi Lutherus vellet, nisi quoddam non solum non curaret paradisum, & cælum apertum, sed stultitiam hæc esse omnia (ut dixit) ita crederet, ac denique prorsus impius ha- beretur, Christi nomine (ac si sine vilo lo- co isset noster paradisus) omnem perfidiam sublato etiam inferno regeret. Sed vi- deamus tam certi Evangelistæ tam incerta quæ sequuntur. Primum (inquit) locum dicunt esse damnatorum, qui est crucia- tus ignis æterni. Verum an impiorum animæ torqueantur statim post obitum non possum adfirmare, &c. Apparet eos etiā dormire, & quiescere, sed nihil adfero.

Lutheri ha-
sitantia in
rebus fidei.

Secundus locus est non baptizatorum infan- tium, illos dicunt quidem damnatos esse, sed non pati poenā ignis, aut vermium. Sed tantum carere visione Dei.

TERTIUS circulus est purgatorii, in quod nec damnati, nec infantes ingrediun- tur sed qui credunt quidem & tamen non satisfecerunt pro peccatis. Quartus est lim- bus Patrum, ad quem descendisse Christū dicunt, & effregisse & patres liberaffe, non ex inferno, sed ex limbo, qui affligeban- tur desiderio, & expectatione Christi, non poenas, aut cruciatus sustinebant vltos. Hisce nugis repleuerunt Ecclesiam, & or- bem terrarū, nos radicitus ista omnia euer- timus, &c.

HÆC quidem ut blasphemæ, sic impiæ Lutherus. Nam Ecclesia Christi ex multis diuinæ scripturæ locis, ex Apostolico Sym- bolo, ex spiritu Dei, qui eam regit, disertè testatur, & inferos esse sub terra, & Christū ad patrum limbum descendisse, & sanctos cum Christo regnare, ac sequi agnum quo- cumque ierit. Purgatorium autem esse sic credit, ut tamen Lutherus, & alijs eius mo- dieum locum haud obtigisse certò sciat, cum non minus quam Dathan, Abiron, & Chorea ad inferna descendit.

Et supremum, quidem illud cælum, quod cum nullo motu cieatur, sanctissimæ Trinitatis est thronus: quod quæ cum do- micilium sit intellectuum entium, re- ctè intellectuale, sicut à D. Basilio Emphy- reum

reum est vocatum, tum ex indito, tum ex celestium splendore in ipsum redundante, cuius magis cognitum est Theologis, & pijs, quāto minus patuit, vel olim Philosophis, & Astrologis, quorum sensus eò conscen- dere non poterant: vel hoc seculo hæreti- cis, qui eruto sibi fidei oculo aciem inten- dere nequeunt in ciuitatem illam, quæ (ut habet scriptura) non eget sole, neque luna, ut luceant in ea: Nam claritas Dei illumi- nat eam, & lucerna eius est Agnus.

At & inferna loca esse sub terra passim diuinæ scripturæ docent, atque Ecclesia profitetur. Quare D. Augustinus ad Euo- dium scribens: Quis ergo (inquit) nisi infi- delis negauerit fuisse apud inferos Chris- tum? Atque alibi ait, sicut diuersæ custo- diæ sunt agentium in officio, sic diuersas custodias esse mortuorum, & diuersa me- rita resurgentium. Septuaginta verò In- terpretes, ac Græci id ipsum monstrant, cum non sepulchrum, neque *ταφον* (ut qui- dam temerè) sed *ἀδύ* & *ταφον*, hoc est in- fernum verterunt. Quod & Rabini præ- stantiores per School intellexerunt: ac D. Hieronymus post Chaldaicum paraphra- sten vertit Gehinnon, sicuti Christus Do- minus antea Gehennam vocauerat.

Sic Purgatorii locum sexdecim Synodi varijs temporibus, ac locis docuerunt. a Carthagin. III. & b IIII. c Viennense, d Valentinum, e Aurelianense. f Bracha- ruse, & g II. h Antiochense, i Vormaci- cense, l Triburiense, m Toletanum, v II. n) banense, o Cabilonense, p Lateranense. M. iunum, q Costantienfe, r Florentinum, s Tridentinum. Idem de limbo patrum, & de receptacu- lo puerorum non baptizatorum, cum illud ex varijs D. Scripturæ locis, tum hoc effica- cissimis rationibus ex D. iustitia petitis a- struxit, quæ videlicet suum vnicique dis- tribuit.

Sicut enim in prælijs occasio sese mul- tiplex offert meriti, demeriti, victoriæ, ca- tis. Signo autem receptui dato, cernis hos triumphantes, illos ob prædam lætos, alios (licet victores) accepta vulnera non sine dolore curantes, reliquos vel fugatos cum dedecore, vel amisiss omnibus captiuos, aut interfectos: Sic multò magis post hanc vitam, quam D. scriptura militiam non si- ne causa vocat, cum primum est pugne fi- nis indictus: Animæ victrices aliæ, huc o- lim ad limbum patrum quasi in portum seile recipiebant: sine post Christum ad cæ- lum euntes plenissimū gaudium assequun- tur aliæ victrices quidem, sed quæ adhuc yuluerat quæ per ignem (ut inquit Apo-

stolus) expiandæ, ad Purgatorii locum de- scendunt. Reliquæ addicuntur æternis poe- nis. Cum interim ij, qui inter milites per sacramentum fidei nondum conscripti oc- cubuerunt, ut laborum, aut vulnere fuerant, sic & triumphi, aut doloris sunt ex- pertes.

ATHEISMORVM COLLUVIES A
Lutheri & Calum discipulis Nearianis, Sa-
bellianis, Samosatenicis, & Ebionitis
in orbem macta.

CAPVT VII.

SEN quam diximus in Luthero impieta- stem apparuisse herbescens, in Calui- no autem spicas (seu potius spinas) profe- rentem, iam videbimus in nouis Arianis, Sabellianis, Samosatenicis, & Ebionitis sic maturuisse, ut illud in eos quadrare possit, quod inquit Psaltes: Posuisti tenebras, & facta est nox, in ipsa pertransibunt omnes bestię terræ. Quamprimum enim cecide- runt iste hæresum tenebrę super bonā Ger- maniam, ac Gallie partem, exiliere ex antris immanes fere, quarentes quos deuorarent, & sua quęq; aconita euomentes. Tum aper- tum bellum indictum est Deo, duoque à satana Geneuam, atq; ad Bernates Helue- tios, tanquam ad propriam officinam mis- si sunt, reliqui in Poloniam, & Vngariam, atque in Transsylvaniam iuere, quod hæ Prouincię Maometanis proximę pestilen- tibus quibusq; atheismis fouendis, & pro- pagandis materiam, vires, tutelam, essent suppeditaturæ. Nos commentarijs Trans- sylvanicis, quibus eam historiam à mille quingentis annis vsque ad nos persecuti su- mus, ea quæ de istis Atheorum dogmatibus ipsi vidimus, ob oculos omnium posuimus. Nunc autem quando, quoue loco, & per s. Aug. lib. quos vnuerfa colluies atheismorum hoc vno seculo ex seminibus Lutheranis & Cal- uinianis erupit, dicendum est planius. Sic enim satanę astus liquidissimè ad Dei glo- riam innotescet, & vnusquisq; intelliget, quàm vera illa sint, quæ Diuina scriptura præmonuit: Qui modica spernit, paulatim decidet. Quæ uero D. Augustinus: Quomodo enim (inquit) coluber non apertis passibus, sed squamarum nisibus repit, sic lubricus his quos deficiendi motus minutatim occupat.

Anno igitur huius seculi trigésimo se- cundo, Michael Seruetus Hispanus appa- ruit, qui aduersus sanctissimā Trinitatem, Dei quæ essentiam dimicationem suscepit. Nullam enim esse distinctionem perso- narum in diuinis blasphemauit, atheismū præter iam ante mille & quadringentos annos de Synod.

de Seruatus
li. 3. pag. 92.
de errorib.
Trinitat.
Transylua
nici mini
stri lib. 2. c.
3. & 4. Ire
neus lib. 1.
c. 25. & 26.
Aug. 5. 44.
de heres. &
45.

de Theodor.
li. 4. heret.
fabulari.

de Anno
1555.

de Anno
1558.

de Benedic.
Arctinus
de suppli
cio Valen
tini.

*de Acta pu
blica Ge
neue.*

de Anno
1565.

de Gentili
prothesi 26
& 33. & Be
nedictus
Arctinus.

de Theodor.
de fabula
heret. lib.
1. cap. 18.

de Suidas in
verbo Phi
loponus.

de Niceph.
li. 1. c. 48.

*de Abbas Io
achim.*

de bro contra
Lombard.

de Lateranen.
Syn. c. 2. in
decretalib.

de Prothesi
1. & 10. 22.
24. 25. 40.
& Antid.
tertio in li.
Antid. pag.
26.

annos à Tertulliano, & alijs expugnatum ab inferis reuocās, ac Noeti, & Sabellij, quæ à D. Augustino recitantur, Pauli item Samosatēni, atque Photini hæreses fuscitans, sicut ostendit S. Hilarius: b. Adiecit; Christum ante Beatissimā Virginem nihil, sed solum ideam in mente Dei fuisse, quomodo nos fuimus ab æterno. In quo Ebionem, & Cerinthum, Samosatēnumque, & Photinum licet agnoscere: quamuis à Praxeā, & à Noeto dissentiret, qui Christum assererebant esse æternum, & patris personam cum filij persona confundebant, vnde & Patripassiani vocati sunt. Sed & Deum Patrem sic homini Christo suam cōmunicasse Diuinitatem sensit, vt non per æternam generationem, sed per vnitionem gratiæ fuerit quidem Deus, at factus, at temporalis, at minor patre. c. Nestorij itaque laqueo præter aliarum hæresum nodos implicitus est docentis, Christum fuisse Deum per inhabitantem Deum, tanquam in templo. Denique hic Geneuæ flammis d. traditus est, à Caluino, qui hanc historiam conscripsit, homo vt auram inanis gloriæ vndequeque captans, sic ne sibi questus periret, si quis alter nouator Geneuensem thronum subriperet, satanæ officium diligenter exercuit, qui solitus est sic amicos per alios amicos suos accipere.

Ac & triennio post eadem in ciuitate Geneuæ satanas nouum cudid arianismum per Valentinum f. Gentilem, Gribaldū, & alios. Gentilis autem eo in errore deprehensus, g. coactus recantare id fecit. Mox fugiens Cracouiam, quæ Poloniæ minoris est ciuitas, Paulum Pseudopastorem Cracouensem seduxit, & ex improbo Caluinista facile pessimum fecit Arianum. In habentibus enim Symbolum facilis est transitus. Itaque & non dubia spe metendi id quod seminabat, dum diligenter in hoc incumbit, à Zuinglianis h. necatus, eam tamen pestem reliquit in Polonia viuam, cuius hæc erant præcipua capita.

Patrem, & filium, ac spiritum sanctum tres esse æternos spiritus: essentiali numero differentes: Antiquas enim illas sordes & ipse corrasit eorum, qui à Theodoro Petratæ vocati docebant tres personas esse tres mentes, & tres Deos: quem errorem postea exceperunt ferè ante annos mille Philo-Lateranen. ponus, recentius autem Abbas Ioachimus, atque alij, quos omnes Lateranensis Synodus damnauit.

Deinde a patrem esse longè maiore filio, ac Spiritu sancto. Patrem enim aiebat essentiatorem, reliquas duas personas essentiatas. Arianos secutus cuius hanc ipsam hære-

sim, à Synodo Nicæna conuictam, & condemnatam fuisse Epiphanius præter alios hæreses. 69. meminit.

Sed & aliam adiunxit hæresim, cum filium, ac spiritum sanctum docuit esse ex nihilo, vel ex tempore, & non ab æterno productos. Id quod q. Ariani antiquiores prædocuerant, filium aientes creaturam esse, & factum ex non extantibus, licet postea recentiores (vt alia semper inter istos ex alijs scissuræ erumpunt) cœpisse esse filium asseruerint.

His ergo fundamentis iactis cœpit superstruere satanas, quod sibi proposuerat, vixque septennium agebatur, cum satis lignorum ad excitandam flammam sibi visus collegisse, fecit, vt colloquium in Polonia noui Ariani peterent ijs de rebus quæ ad religionem spectabant: petitum igitur obtinuerunt non bono exemplo, magno sanè damno, tam insignis & pij Regni. Ex ijs verò, quæ Petricouæ acta sunt, vbi locus conuentui delectus est, intelligit quisque cordatus, quoniam reseuaserit, & quātum perfidia est audax, nisi freno iustitiæ, ac veritatis cohibeatur.

*SVMMA COLLOQVII CVM NO
uis Ariani Petricouæ in comitijs, in Regno Po
lonia habiti 1566. ante Dominicam
qua dicitur Latere.*

CVM Petricouæ comitia haberentur, in quibus de salute Reipublicæ contra immanem hostē Moscum deliberabatur, placuit magnæ nobilitatis parti, Rege Sigismundo permittente publicum colloquium de religione instituere. Primum igitur ex parte altera erant selecti quatuor testes futuræ actionis viri Illustres, duo ex minore, totidem ex maiore Polonia. His adiunctus erat Scriba, vir nobilis. Totidem fuere aduersariorum & testes, & ministri, quorum ministrorum hæc sunt nomina: Gregorius Paulus dux hæresis Tritheitanæ, Lutomirius, Paclesius, Homanus: Scriba verò homo nobilis, qui contra duas epistolas Caluini ad fratres Polonos scripsit, Ioannes Cazanouius. Sed questio erat de præside, quis & an vnus esse deberet. Placebat alteris, vt alternis diebus, vnus ex vtraque parte præset: vbi cum discordes esset, tandem duo electi sunt, vnus vnus, alter alterius partis. Porro cum iam ad re ipsam accederet, summus Regni Magister, quem Marschalcum vocant, is autem erat vnus ex testibus) præfatus est, & ad colendam pacem ac reditum, aduersarijs inuitabat, his verbis subiectis: Iam igitur, inquit, constituta propositione qua de agendum est, in

In Dei vnus in Trinitatis nomine exordimini. Vbi protinus quidam eorum toruē inspiciens respondit: Nos verò hic non dicimus, Amen. Neque enim nos nouimus istum Deum Trinitatem. Tum alij: Nulla iam alia (inquiunt) propositione nobis opus est, cum se hæc obtulerit. Nos autem Deo fauere & volumus, & parati sumus demonstrare, quod Spiritus sanctus non alium nos DEVM in scriptura doceat, nisi solum Patrem, Filium, & Spiritum sanctum, id est, DEVM vnum in Trinitate. Is erat ad rem accessus, verum vt eò melius res ipsa percipiatur, poterit tota ista actio in tria capita distinguui.

I. In primis quatuor sessionibus nihil aliud, quàm veri ac puri verbi DEI testimonium in medium afferebamus, idque idè quod aduersarij sententijs verbi DEI gloriari, seque iactare apud vulgus soleant, vt illud tantò facilius decipiant, inque hæreses inducant. Primum igitur legebatur nostrum scriptum, cuius hæc erat sententia. Nos quidem, o amici, haud difficulter poterimus vobiscum eam rem transigere. Nam vbi primum Biblia aperueritis, & initium veteris & nouæ legis consideraueritis, statim offenderis id ibi asseri, quod vos pernegatis. Sic enim Genesis primo, scriptura loquitur: Faciamus hominem ad imaginem nostram. Nostram, inquit, non meam; postea verò addit: Et fecit DEVS. Nouæ autem legis initium, hoc est: Verbum erat apud DEVM, & verbum erat DEVS. Videtis vt in veteri lege loquatur, vnus DEVS tanquam de tribus; hic verò, quod filius verbum æternum (Nam quod ab initio erat æternum est) erat apud DEVM. Et erat idem non alius, vt vos perperam interpretamini, DEVS. Multa & alia sunt nobis verbi Diuini testimonia: Verum ne longius progrediamur, videtis vt statim ab ipso Bibliorum principio redarguamini. Isti verò secundo confectu scripto nostro responderunt, quod ipsorum responsum, quàm à nobis tertio scripto funditus euersum fuerit, ille demum intelliget, quicunque illud leget. Sed & extremum eorum responsum idem testatur. Vbi cum iam planè nihil directè respondere possent, obicerunt nobis quasdam æquipollentes enunciationses minime ad rem pertinentes, & quasi ex alia

theca petitas. Iserat primus insultus colloquij quatuor actibus absoluti.

II. In secundo conflictu tanquam in tabula depicta confessionem primitiue Ecclesiæ ad nostra vsque tempora deductam, quàm manifestissimè demonstrauimus. Nempè quod non alia vnquam doctrina in Ecclesia DEI viguerit, quàm qua filius DEI est verus DEVS. Nemo est autem qui nesciat, non nisi duos posse esse Deos verum aut falsum. Quod si filius DEI verus est DEVS, non potest esse alius quàm vnus ille, quem concordie conuentu celebrat vniuersa Sancta scriptura. Audi Israel: Dominus Deus tuus vnus est. Et ego sum DEVS, ante me non est alius DEVS, & post me non erit, & præter me non est. Hic aduersarij huic nostro veterum Ecclesiarum consensui, contrarias eorundem scriptorum sententias opposuere, quibus tamen nihil ostendebant, nec quicquam aliud afferebant, quàm illud suum: vnus est DEVS Pater. Quas sententias vbi ad fatietatem vsque recitassent, studuimus eas paucis verbis refutare, Concedimus quidem, dixerunt nostri, vnum esse Deum Patrem, sed DEVM Patrem sapientem, & spirantem, hoc est, vnum cum filio, & Spiritu sancto. Ad quæ illi: Quandoquidem (inquiunt) Patrum testimonia tam vestra quàm nostra vera sunt, consequens erit, vt isti Patres sibi ipsis sint contrarij. Facebant igitur isti. Nos verbo Dei inhæreamus, quibus orthodoxi. Vos verò inquiunt, quemadmodum neque verbum Dei, quod vobiscum faciat, sicut iam ostensum est, ita neque consensum Ecclesiæ, quo magis confirmemini habere potestis. Patres autem illi sancti non sibi ipsis aduersantur, neque enim amentes fuere, nec bilingues, vt vos eos traducitis, sed ad scripta eorum intelligenda necesse habetis arcana quadam clauē. Hic vbi clamantes asseuerarent, eos sibi ipsis esse contrarios: Nostri illis proposuerunt ex iisdem Patribus desumptos eiusmodi locos, contra quos nihil poterant mutire, quibus in locis se ipsos interpretantur, & declarant manifestè, videlicet nihil inter duo enunciata interesse, immò æquipollentia esse. Vnus est DEVS, hoc est, DEVS Pater, Filius, & Spiritus sanctus, & vnus est DEVS pater. Nam illi semper intelligunt Deum

pater esse vnus cum filio, & Spiritu sancto essentia, prout inquit Tertullianus: cum, inquit, nominatur Deus pater, intelligitur & filius, etiam si non nominetur. Hic erat finis alterius congressus, tribus actibus absoluti.

III. Porro in tertio conspectu ad historias ventum est. Nam ubi & testimonijs verbi Dei & consensu sanctæ Ecclesiæ conuicti essent, receperunt se ad historias, quas iam in promptu habebant, quas illi cum proferrent, studuerunt potissimum duplici turpissima reprehensione fidei Christianæ auctoritatē derogare. Prima fuit, cum pertinacissimè assererent, quasi hæc nostra fides in Nicæno primū concilio fabricata, & in lucem edita esset: Altera cum dicerent, quasi magna vi à Cæsare Constantino, & ab illis Episcopis constituta, atque stabilita esset, ubi se dolore affici professi sunt ob causam illorum quinque discipulorum Arij nolentium approbare verbum *ἐμὸς υἱός*, carpentes sanctos illos Patres Athanasium, Cyrillum, Augustinum, Epiphanium, Chrysostomum, & illos præstantes Imperatores, Gratianum, Valentinianum, & Theodosium, qui suis editis fidem Christianam sanxerunt. Quæ omnia scripto complexi nobis obtruserunt. In quo scripto palam vituperarunt Concilium Nicænum, sanctos Patres, & pios illos Imperatores, fidemque eorum. Contrā verò comprobauerunt Concilium Arianum Syrmij habitum, eique subseripserunt, laudantes tam discipulos illos Arij, fidemque ipsorum, quàm Constantium Cæsarem fautorem Arianorum. Hæc nos vbi audiuius, scriptumque eorum magno cum animi nostri dolore accepimus, huiusmodi eos verbis postremo confessu allocuti sumus: Non sine graui animorum nostrorum mœrore id ex vobis amici intelleximus, quod vos palam profiteamini, Arij esse amatores. Nos verò omnino parati eramus demonstrare fidem vestram, quàm ea recens, quàm vana sit, non tantum sanctis literis, consensu Catholico, ac historijs, sed quocunque tandem voluissetis scriptorū genere. At quoniam expressis verbis contestati estis vos Arianarum partium fautores esse, præclulisti iā hoc pacto, viam & nobis vobiscum, & vobis nobiscum deinceps hisce de rebus differendi. Non enim vos latet, quàm Arius fuerit hostis omnis Catholici nominis. Nobis autem, qui exigua fidelium pars sumus, neque conuenit, neque nos decet causam totius orbis Christiani transigendam suscipere. Quod si faceremus, neminem esse existimamus, qui non hoc nobis vitio

De hoc concilio lege Nicephorus. l. 9. cap. 31.

potius vertat, quàm tribuat laudi: præsertim cum & Apostolicis mandatis, & legibus Romanis ab eiusmodi curiosis questionibus arceamur. At tamen ecce vobis scriptum, quo ostendimus, non ex mutilatis, sed certis & fidei probatæ historijs verbum *ἐμὸς υἱός* adeo doctrinam de Deo vno, & Trino ante Nicænum concilium fuisse, illosque trecentos decem & octo Episcopos qui illic aderant, nihil aliud quàm antiquam, & à maioribus acceptā fidem (quos nos nescimus, quid noui inuexisse putatis) clariorem reddidisse. Sed neque vis cuiquam, uti vos existimatis, vlla illata est, quod testatur historia Socratis l. i. ca. 8. Ad hæc omnes historijs testantur, Constantinum illum religiosissimum Imperatorem nihil ausum fuisse in consensu illo amplissimo eloqui, nisi prius ab Episcopis petita venia. Vos verò cum omnia perperam interpretemini, Dei ideo vindictam aliquando experiemini. Iam verò videmus nullam vobis ampliùs esse sortem in hac hereditate.

Hic illi auditis vale nobis dixerunt & verbis, & scripto. Hic verò cum vnus surrexisset, ad precandum omnes cohortatus, Deum aduersarijs propitium precatus est. Tandem cum finis actioni imponendus esset, cecinimus vulgatum Hymnum sacrosanctum in hæc verba: Deo patri, & filio, & spiritui sancto omnipotenti Deo laus sit, & honor perpetuus, Amen. Vbi statim aduersarij cum hæc verba ferre non possent, ceperunt sese subducere, negantes se velle dicere, Amen.

Is fuit finis colloquij. Deinde die Dominico, qui Legare dicitur, conuocatus est vniuersus nobilium cætus, ut rem gestam agnosceret, ubi summus Regni Magister ex consensu reliquorum testium professus est totum negotium, ita quemadmodum hic perscriptum est, gestum, atque transactum esse. Idque iplimet etiam testes comprobauerunt.

Colloquij cum Trinitarijs finis.

VELITATIONES ALIÆ ARIANORUM, & Anturmitariorum in Transylvania aduersum Deum.

ET hæc sanè agebantur in maiore Polonia cum interim in Transylvania noui indices cudebantur Atheismi, mutuasque sibi opes præstabat Sarmatæ & Daci. Non diu igitur post prodijt pestilētissimus liber, quem bipartitum de falsa & vera vnius Dei patris, & filij & spiritus sancti co-

At cognitione inscribere, qui sese dictabant Ministros Ecclesiarum in Sarmatia, & in Transylvania. Ut verò popello facerent, consentire inter sese vtriusque eius Regni Ministros initio libri placuit addere. Quo libro quoniam plurimi ad æternum interitum fascinati sunt, expedit omnino altius repetere quædam, quæ satane modum aperiant, quem tam horrendis blasphemijs insinuandis adhibuit, tum verò quid liber ille contineat dicam.

A LATERE Ioannis Sepulij adolescentis Transylvaniæ Principis Medicus nō discedebat qui olim in Transylvaniam venerat, & Georgius Blandrata vocabatur. Hic iam vsque ad scæces epoto Seruati, & Valentini Gentilis veneno, operam dabat, ut latè diffunderetur: Principē igitur quē vtriusque speciei prætextu, à fide Catholica auerterat, sensim in Lutheranismum tanquam in secundum gradum præcipitijs deducit, Dionisij Alexij Lutherani concionatoris opera, quem, cum Claudiopoli pastorem ageret, ad id munus à principe in aulam euocari curauerat: ubi verò principem cum hæresi satis promotū videt, Dionisium submoueri ex aula, & in eius locū Franciscum Davidis substitui curat. Hic enim è Catholico factus Lutheranus, mox in Calvinismum ruens, paulò post Blandratæ, & aliorum insidijs in Arianismum, deinde & in Samofatenismum decidit. Aulicis autem quibusdam interioribus, & apud Principem gratiosioribus secretò hac ipsa labe iam aspersis; paulatim Caluini dogmata principi propinantur, quæ cum temerè hausisset, sat commodè eum in Ariana impietatis barathrum præcipitarunt. Adiuuabat insulsum rei progressum Medicus alter Italus Franciscus Stancarus, qui medicinam specie profitens, re ipsa satanæ regnum propagans, & in proceris Hungari domibus latitans, eadē quoad eius fieri poterat venena spargebat. Per tentatis igitur alijs, cum (si ad suas imposturas accessisset auctoritas principis) cogitassent rem multò vberius processuram: Franciscum Davidem eò adigunt, ut præfente principe sanctissimam Trinitatem ex fugitu perneget, Christi Dei filij Diuinitatem blasphemet, sicut in æde D. Petri Gesuarie fecit. Id autem ut res magis innoteret, & noceret, reuerauerant in tempus comitiorum, quæ in ea Transylvaniæ ciuitate anno huius seculi sexagesimo sexto erant habenda. Prædicatam impietatem alij libenter exceperunt, alij detestati, sed pauci hincere ausi sunt ob reuerentiā principis. Tunc Lutherani, & Calviniani inter sese agere, ut Eniedi, & Albæ Iuliz Arian-

nos ad disputationem prouocarent, haud intelligentes, ubi fidei vnitas non est, veritatem inde haud posse elucescere: hæc verò si desit, inde quoque longissimè abesse Deum. Et sanè nisi Dominus ædificauerit, frustra laborant, qui cum extra Ecclesiam sint, Ecclesiam putent extruere. Tum igitur consilij politici ad principem facile se adiunxerunt, quem quò magis ruerne cernebat, eò magis grauiore peccati mole impulsus & ipsi ruinas acerbabant. Porro verissimum illud est, agentes, & consentientes pari non solum poena, sed prius culpa puniri. Interea suis calcar addebat satanas, ut Transylvaniæ finibus haud cōtenti, in Vngariam quoque planiciem descenderent, in qua virus illud spargerent: igitur diabolico sanè astu vnā cum principe Varadinum ad disputationem deligunt. Conuenere Ministri reliquarum hæresum Petrus Melius Dobricinensis, Petrus Caroli, Georgius Czegedius, & alij eius farina. Ibi post vehementem vtriusque contentione Franciscus Davidis auctoritate principis nixus, quem cum haberet discipulum callidè tamen iudicem isti controuersie delegerat, licentissimè triumphum inclamat, ac si Christum de folio infelicitissimus deiecisset. Hæretici sanè alij cum scripturas citassent, & ab Arianis earundem scripturarum vim, varijs commentis audacter eludi viderent, intellexere, quàm sibi antiquæ fidei regula ex Patribus & Synodis erat necessaria. Itaque etiam huc accurrissent, noluit tamen Deus hæreticorum opera aduersus hæreticos vti in veritate asserenda. Nam & propterea non sinebat Iesus se à dæmonibus nominari: Et verò à spiritibus qui obsederant quosdam, responsum fuit Iudæis, qui eos adyrabant: Iesum scio, & Paulum noui, vos autem qui estis? Blandrata deinceps, & Franciscus Davidis cristas erigentes, spe concepta, forè, ut breui quoquoerfusa impietas serperet, aliquos deligunt iuuenes, quos ea prauitate imbutos Patauium mittant, ut comparata maiore literatura, si quem ea in Academia decipere possint, id faciant. Cæterum suo tempore in Vngariam redeant, latius pestem illam disseminaturi. Patauij cum se Catholicos finxissent, & quicquid addiscebant, id ad Christi Diuinitatem negandam detorquerent, postea de studijs suis monstrarunt, quàm illud nimis verum sit, vnumquodque recipi per modum recipientis. Rediere igitur in Transylvaniam, quorū vnus infelicitissimè mortuus est, cum præcepit scala collum fregisset, alijs, si qui supersunt paulò post sensuris, (nisi reliquiscant) nō defuturum causæ suæ Deum.

Ex disputatione cum Arianis Protestantibus intelligunt fidei regulā esse necessariam.

Ast. 19.

um. Ex Germania item accersitum Ioan-
nem Somerū hominem loquacem, sed qui
Græcè nosse videretur, cum à Lutheranis
defecisset, Claudiopolitanæ scholæ præfi-
ciunt: In huius locum, quod vnā cum vx-
ore & focu pestilentia correptus diem non
multo post obiit, Matthiam quendam
Polonum tanquam Hebraicæ linguae pe-
ritum sic sufficiunt, vt tamen ei præesset
Iacobus, qui se Paleologum vocabat, & in
Græcia natus fuerat. Huic mandant tan-
quam Græcas literas vti Græco callenti, vt
Biblia corrigat, correctionem eam intel-
ligentes, qua vulgatam, & à multis seculis
à Christi Ecclesiā receptā versionem depra-
uaret, atq; ad sua dogmata aptaret. Sic enim
& Lutherus, & Caluinus, & alij fecerant, vt
de suis quisque lapidibus gladium non Di-
uini verbi, sed suum acuentes facilius men-
tes Christianas à veritate auerteret. Sed ta-
men & hic postea nouis suis dogmatibus cū
illis pugnas aufugit, donec ante biennium ad-
ductus Romam hæreses, & Atheismos abiu-
rauit, ac postea in eadem relapsus, combus-
tus est. Ea igitur dū agerentur, librum, vt
Anno 1589. diximus, ediderunt, teterrimæ & infernalis
blasphemie plenissimum, quem in duos di-
stribuerunt, quorum summam huc adijci-
enseò breuius refutabo, quod magna pars
superius refutata sit.

*SUMMA ET REFUTATIO PESTI-
lentissimorum duorum librorum, quos Transylua-
nici ministri contra sanctissimam Trinita-
tem ediderunt.*

A Cprimū libri illi sine auctoris no-
mine prodierunt. Quo vno nomine
se prodidit impietas. Qui enim malè agit,
odit lucem. Id sanè nūquam in vilo peripe-
tū est antea cōtigit, qui esset mis à Deo.

DEINDE vt radicibus tollant quicquid
Christus Dominus hactenus per sexdecim
secula suæ afflavit Ecclesiæ, à Christo inqui-
unt, & Apostolis prædictum fuisse, post as-
tensionē illicō venturum Antichristū, Chri-
sti fidē penitus aboliturum, itaq; parum du-
rassē Christi Regnū. At impij in caput suū
mentiantur. Diuina enim vox prolata per
Angelū, dicentem de Christo; Et regnabit in
domo Iacob in æternū quomodo consistet?
Et illud Aggei: Quia hæc dicit Dominus ex-
ercituum: Adhuc vnum modicū est, & ego
cōmouebo cælum & terram, & mare, & ari-
dam, & mouebo omnes gētes, & veniet De-
sideratus omnibus gentibus, & implebo do-
mum istam gloria dicit Dominus exerci-
tū. Meum est argentum, & meum est aurū
dicit Dominus exercituum. Magna erit glo-
ria domus istius nouissimæ, plus quā pri-
mæ dicit Dominus exercituum? Atque ite-
rum illud Esaiæ: Et aperientur portæ tuæ

iugiter die ac nocte, non clauduntur, vt af-
feratur ad te fortitudo gentium, & Reges
eorum adducantur. Gentes enim, & Reg-
num quod non seruerit tibi peribit, & gen-
tes solitudine vastabuntur? vt mittam sex-
centa alia id ipsum testantia. Quin verò si
Christi Regnū fuerat illicō penitus abolen-
dum vbinā reseruatū erat exemplar. qd i-
stis asseruaretur, vt ad illud omnia inflaura-
rēt? Deinde cū si dici possit Antichristus, qui
contrarijs studijs, & professione doctrinæ,
ac moribus contrarios Christo fines do-
ceat, ecquid vel doctrinæ, quæ ab Aposto-
lorum tempore fuerit sublatum est à Ca-
tholicis? Aut ecquid ab iisdem obrectatū
est virginitati, præstantibusq; alijs virtuti-
bus quæ in Apostolis Christi vigerūt? Sed
nec tēpus Antichristi, nec quæ de hoc à Da-
niele, à D. Ioanne Euangelista, & ab alijs si ri-
pta sunt, vlla ratione cum illorum blasphe-
mijs coherent, vt alibi docuimus.

PONIT autem, Christum & Apostolos
docuisse vnum esse Deum Patrem, & vnū
hominem Christum. Sed pauld post, à
Catholicis tres Deos seu Trinitatem, eorūq;
vno duos Christos factos fuisse. At & hæc
blasphemia est, & sine vlla fronte mendaci-
um. Nec enim nisi vnum Deum agnos-
cimus, huncq; simplicissimum. Neq; in tri-
bus personis sanctissimæ Trinitatis plus
quā vnā simplicissimā essentiam
profitemur, ac discretissimē in Symbolo
vnā numero diuinitatem, & cum Diuo
Athanasio passim canimus: Non tres Dij,
sed vnus est Deus. Sed & hæc superius à no-
bis confutata sunt, & impietas ista omni
anathemate confossa est ex Dei verbo, & v-
nanimi Patrum consensu.

ADDUNT, cœptam fuisse tempore Di-
ui Ioannis Euangelistæ prædicari Tri-
nitatem, atque omnes Patres deinceps, &
ipsum adeo Athanasium, atque alios e-
am doctrinam propagasse, quæ in super eo-
dem Athanasij tempore ferro, & flam-
mis ab iisdem fuerit defensa. Sed neq; pri-
mum illud verum est. Cur enim D. Ioan-
nes, qui scripsit aduersus Cherintum, cæte-
rosque istarum pestium præcursores, non
scripsisset aduersus alios? Cū enim post
Christi Domini resurrectionem sexagin-
ta & octo annos superstes fuisset, quidni
hæc vidisset, ac confutasset? Deinde qui-
nam fuere isti, qui eo tempore Trinita-
tem prædicare cœperunt? edant origines
si possunt. Cū autem Polycarpus D. Io-
annis Euangelistæ fuisset auditor, cumq;
istum vidisset D. Irenæus, qui Valentinum,
Marcionem, & reliquas illas feces spiritu
veritatis extinxerūt, sicuti & Iustinus Mar-
tyr, atque Tertullianus, qui eadem penē g-
tate fuerunt, cur non aliquam certē metio-
nem

nem illorum fecissent? cur inquam non fe-
cissent, cū tamen istas nouorum Arianorū,
& aliorum etiam tūc blasphemias op-
pugnassent?

ET sanè Tertullianus quænam Apосто-
lorum doctrinā ex ipsorum epistolis, quæ
passim asseruabantur, ostendit, cū ait:
» Age iam qui voles curiositatem melius ex-
» ercere in negotio salutis tuæ, percurrere Ec-
» clesiæ Apostolicas, apud quas ipsæ cathe-
» dræ Apostolorum suis locis præsententur,
» apud quas ipsæ authenticæ literæ eo-
» rum recitantur, sonantes vocem, & repræ-
» sentantes faciem vniuscuiusque. Proximè
» est tibi Achaia, habes Corinthum. Si non
» longè es à Macedonia, habes Philippas, ha-
» bes Thessalonicenses. Si potes in Asiam ten-
» dere, habes Ephesum: Si autem Italiæ adia-
» ces, habes Romam, vnde nobis quoq; au-
» thoritas præsto est: Statu sēlix Ecclesiæ, cui
» totam doctrinā Apostoli cū sanguine suo
» profuderunt: vbi Petrus passioni domini
» cæ adæquatur, vbi Paulus Ioannis exitu
» coronatur, vbi Apostolus Ioannes postea
» quam in oleum igneum demersus, nihil
» passus est, in Insulam relegatur. Videā-
» mus quid dixerit, quid docuerit, quid
» cum Aphricanis quoque Ecclesijs contes-
» serit. Vnum Deum nouit creatorem
» vniuersitatis, & CHRISTVM IE-
» SUM ex virgine Maria filium Dei crea-
» toris, & carnis resurrectionem: Legem, &
» Prophetas cum Euangelicis & Apostolicis
» literis miscet, & inde potat fidem eam: a-
» qua signat, sancto spiritu vestit, Euchari-
» stia pascit, martyrio exhortatur, & ita ad-
» uersus hanc institutionem neminem reci-
» pit. Hæc est institutio, non dico iam quæ
» futuræ hæreses prænunciabat, sed de qua hæ-
» reses prodierunt, sed non fuerunt ex illa,
» ex quo factæ sunt aduersus illam. Etiam
» de Oliuæ nucleo mitis & optimæ, & ne-
» cessariæ asper oleaster exoritur, etiam de
» papauere hici gratissimæ & suauissimæ vē-
» tosa, & vana caprificus exurgit. Ita & hære-
» ses de nostro fructuauerunt non nostræ: de
» generes veritatis grano, & mendacio sylue
» stres. hæc Tertullianus.

DEINDE falsissimum est, D. Athana-
sij tempore doctrinam de sanctissima Tri-
nitate ferro & flammis fuisse defensam, (li-
cet Arianorum libri à Constantino Impe-
ratore prohibiti sunt.) Quin verò dirissi-
ma quæque ab Arianis (vt hoc tempore à
Caluinianis) pertulere Catholici in vniuer-
so orbis terrarum, quæ tam nota sunt, quā
quæ notissima.

PRAETEREA Ioachimum Abbatem
aiunt, & fratrem Bernardum de Luxem-
burgo, hoc autem seculo Erasmus, Serue-

tum, & cæteros quosdam secum in doctri-
na consentire. Sed vide & hic impias fron-
tes sine fronte. Ioachimus enim, cū tres
doceret distinctas essentias, hi verò cū
vnā asserant, ecquid simile habent? At
quod inquit, superatum fuisse Lombardū
à Ioachimo in Synodo Lateranensi,
Gregorio nono Pontifice, & hoc mendaci-
um est. Quænam enim vnquam isto Ponti-
fice Synodus fuit coacta? sub Innocētio qui
dem tertio Lateranensis habita est, sed &
ante hanc Lombardus, & Ioachimus, è vi-
uis excesserant. Quæ cū ita sint, videā-
mus quænam alia impietatum fragmenta
suis istis sordidis vestibus adsuant. Probant
enim Coranum Mahometis legem boni
Turcæ præcursores: Mox agunt de ima-
ginibus sanctissimæ Trinitatis, nec con-
tenti simpliciorum quorundam picturas
conuellere, eas item quæ ab Ecclesiā Ca-
tholica ritè vsurpatæ sunt, scommatibus,
& blasphemis carminibus proscindunt,
quæ tota res quoniam optimè ab Apосто-
licis viris & à Synodis, ac Patribus, ac deni-
que à Concilio Tridentino rursus expli-
cata, non ita verò pridem pereruditis the-
sibus à Petro Thyreo Societatis nostræ
Theologo ex diuino codice, iisdemq; gra-
uissimis testibus collecta est, habeant Sar-
matæ, & Daci ex eodem Thyreo, quæ istis
ad sanctissimæ Trinitatis vnus Deiglori-
am respōdeant. Neq; enim nos isto melius
hæc digerere in ordinem, aut ad captum
cuiusque proponere sciremus. Sic autem
inquit.

*DE SACRIS DEI IMAGINIBVS,
quibus apparitiones occasionem dederunt,
de quæ ipsarum multipli-
ci vsu.*

EX dei apparitionibus, & manifestati-
onibus, quædā imagines apud Chri-
stianos in vsu esse cœperūt. Quod n. scrip-
tura fecit verbis: hoc artifex effinxit signis:
nec peccatum putabat incurrere penicillus, vbi
vbi sine crimine fuit calamus. Licita cense-
batur imago, vbi probabatur litera.

1. Illæ verò numero tres sunt: Vna Dei
patris est, altera spiritus sancti, tertia super-
benedictæ Trinitatis. Nam filij personam
quæ repræsentant, non ex similibus appa-
ritionibus profectæ sunt, sed habitus, quo
vt homo, inuētus est, per omnia nobis, præ-
terquam in peccato & similis, ipsis occasio-
nem certissimam præbuit.

2. Pater vno eodemq; modo figuratur, vt
speciem senis, & dierū antiqui referat. Spi-
ritus sanctus vna similiter columbæ forma
exhibetur. Trinitatis alia, atq; alia imago
reperitur.

4. Com-

4. COMMUNIOR est illa, qua vnacum patre, & specie columbæ pingitur filius, eo quo nobiscum in terris conuersatus est modo. Altera, qua tres viri ita figurantur, vt nullus alio aut forma, aut ætate videatur maior Tertia qua vnus quasi homo cum triplici vultu aut capite exhibetur. Quartæ cuiusdam mentionem facit Ioannes Gerson a qua ita in virginis vtero formata perhibetur, vt tota carnem humanam assumpsisse videatur.

5. Ex his duæ à grauisimis viris improbatæ sunt, b duæ verò pium vsum habere possunt. Reicitur quarta, quod grauis erroris occasio sit, & quasi tota Trinitas carnem assumpserit, videatur demonstrare. Reprobatur tertia, quod Trinitatem nescio quale monstrum oculis nostris obiciat: vtraque parum habet decoris, parum, vel nihil Christianam pietatem promouet.

6. SECUNDARIE illi occasionem dedit visio Abrahamo exhibita, e de qua sic B. Augustinus: d cum (inquit) tres viri visi sunt, nec quisquā in ijs vel forma, vel ætate, vel potestate, cæteris maior dictus situr non hic accipiamus visibiliter insinuatam per creaturam, visibilem Trinitatis æqualitatem, atque in tribus personis vnā, eademque substantiam.

7. PRIMARIE verò, & Ecclesiæ auctoritas, & Patrum consensus, atque ipsa approbat sacra scriptura: quæ patrem proponit tanquam antiquum dierum, e spiritus sancti præsentiam in specie columbæ demonstrat, f Filium denique humanam naturam ex virgine assumpsisse varijs rationibus confirmat.

8. COMMENDAT has imagines, in primis veneranda antiquitas. Habuit Nolenis Ecclesia ante annos mille, & amplius sanctæ Trinitatis imaginem, cuius a scriptis à S. Paulino his versibus: a

Pleno coruscant Trinitas mysterio,
Stat Christus agno, vox Patris celo tonat,
Et per columbam spiritus sanctus fluit.

Columbas aureas & argenteas in forma spiritus sancti super Diuina lauacra & altaria appensas fuisse asserit, & iuste defendit contra Seuerum hæresiaracham Synodus Constantinopolitana Secunda. b In colūba Eucharistiam asseruauit Basilius Magnus. c Meminit eiusdem picturæ semel atque iterum S. Paulinus.

9. Quod si antiquissimus vñs est agni, digitus præcursoris demonstrati, atque ipsum Tharastius in confessione fidei suæ d in ter alia rectè decreta recipit: Si Constantinus, illo antiquior e in labio scotis, vbi baptizatus est, eandem imaginem maximis sumptibus constituit: quid est, quod vel de patre, vel de spiritus sancti, vel de totius

Trinitatis imaginibus dubitare possimus? 10. Si quod scriptura fingit verbis, hoc ar tificem potest signis: quid prohibet, aut omnibus temporibus fuisse Dei imagines, aut certè omnibus esse potuisse?

11. Esto quandoque prohibita, & populo Iudaico interdicta fuerint Dei imagines: Sed tamen non ob id interdicta fuerunt, quia de genere earum essent rerum, quæ per se malæ sunt: sed quod periculum esset, ne ipsas pro Dijs coleret, neue incommutabile nomen lignis tribueret & lapidibus: sed nec vnquam tam necessarius imaginum vsus fuit, quin ob certas causas interdicti potuerint.

12. Repèriuntur verò homines, qui prorsus ipsas è medio sublatas volunt. Et alij quidem propterea, quod imagines sint: alij quod spiritui sint imagines, quos certa forma effingere, nihil sit aliud, quàm grauisimo errori occasione præbere. Priores vniuersis imaginibus bellū indicunt: posteriores has Dei. de quibus sermo est, tollunt.

13. Priores illos, iam veneranda antiquitas a veteris nouique testamenti exempla, b grauisimorum conciliorum auctoritas, c Patrum omnium sensus atque consensus, d mirabilia quæ per imagines olim Deus, nostrisque temporibus exhibuit, condemnant. Posterioribus illud breuiter sit dictū, non minus rudiores, posse in errorem induci, sacrarum scripturarū auctoritate, quæ Deo membra tribuit, quàm simulachris infertur, oculis obiciunt.

14. Non quod est Deus, imago docet: Sed quibus se figuris spectandum proponit, demonstrat. Nec imago naturam: sed personam, quæ oculis sese & sensibus offert, effingit. Neque enim cum imaginem hominis videmus, dicimus nos animal ratione præditum, sed hominē videre. Inuisibilis Dei natura, per imaginem exprimi nullo modo potest. Non debemus (inquit Apostolus) e stimare auro, aut argento, aut lapidi sculpturæ artis, & cogitationis diuinum esse simile. Cui enim similem faciemus Deum? aut quam imaginem ponemus ei? f

15. Quocirca, oportet hic locum habere, at, quod grauisimè definit Synodus Tridentina. g Quod si aliquando (inquit) historias, & narrationes sacræ scripturæ, cum indoctæ plebi expediet, exprimi & figurari contigerit: doceatur populus, non propterea diuinitatem figurari, quasi corporis oculis conspici vel coloribus, & figuris exprimi possit. Miserebatur (inquit Augustinus) animæ nostræ seruitus est: signa pro rebus accipere, & super creaturā corpoream, oculū mentis adhaerendū æternum lumen leuare non posse. h

Nulla tu D. Luc.

16. Nihil igitur iniuria sit Deo, quando e usum conuegitur. Nihil incommodatur, d opulo: quia instruendus est, vt recte se definat. Addo cum Greg. b quæ sensibus nostris obuia sunt, docet mentem potuisse ad diuinitatem cognoscendā assurgere. c

17. Quod si mysterium Trinitatis, vniuerso populo Christiano credendum in Symbolo proponitur: si certè quo manifestius illa Prophetica visiones per quas Trinitatis personas sacræ literæ insinuat, oculis rudium, per conuenientes picturas exhibentur, eò magis in eo diuino proposito satis fieri posse videtur.

18. Neque enim populus per conciones tantum instruendus est, sed etiam per imagines iuuandus: & perfectius hærent, quæ subiecta sunt oculis, quàm quæ demissa per aures: Et pul. hrè docet B. Gregorius d eos qui literæ ignorant in parietibus videndo legere, dum picturas intuentur, quæ in codicibus legere non valuerunt.

19. Valet igitur ante omnia hic imaginū vsus ad Dei, Trinitatisque, qualemcumque cognitionem populo Christiano insinuandam, & diuinam illam maiestatem, quantum per humanas vires licet, quomodo cūque obumbrandam. Sed & docti, hoc imaginū Dei, atque Trinitatis vñs, quæ vel didicerunt, vel legerunt, in mentem reuocant, memoriamque confirmant: quod modum sacrorum Bibliorum historiam facillimè discit, qui identidem insignitū virorum gesta in talibus depicta intuebuntur. e

20. Quid, quod eadem imagines, & benedictorum, & humanitatis Dei nos commone faciunt? quando nunc ipsū cum Adam atque Noë familiarissimè conuersatem, a & generis propagationem, numerosamque prolem promittentem: nunc dona sua in Apostolos profundentem pictura obicit. b

21. At nec instruunt solū, nec solū memoriā iuuat, beneficiaque collata ad mentē reuocant, verū etiam amorem nostrum erga Deum imperant, & quasi extorquent, quia non in ipsa pictura hæret animus, sed pictura animum ad Deum quem repræsentat, deducit. c Certè à actu sibi non temperabat Gregorius Nissenus d quando picturam Abraham filium Isaac immolantis conspiciebat. Et B. Chrysost. ex cera fusilem picturam, pietate plenā amauit plurimum. e

DE DVPLICI CULTV, QVI DEI imaginibus à Catholicis exhibetur.

22. Hic vsus imaginum Dei atque Trinitatis apud Catholicos.

tatis apud Catholicos. Quocirca manifestum est maximis de causis, illas & retinendas, & magno loco habendas esse. Cultus verò qui ijs Christiano ritu exhibetur, nō ob iam dictas causas præstatur: sed idcirco, quia imagines sunt, desertur.

23. Hic duplex esse potest. Nam aut idem cum illo est, quem ipsi creatori exhibemus, aut longè illo inferior. Idem erit, si mens per imaginem in creatorem transferatur, longè alius, si in ipsa imagine hæreat, eamque vt sacram quandam rem reueatur.

24. SANCTAE siquidem & sacræ sunt imagines, non propter materiam, non propter colores, non per manus impositionem sed hoc ipso, quod ad aliquid Sanctū significandum sunt constitutæ. Quemadmodum & sanctæ literæ sunt, quia Christi Euangelium continent.

25. HONOR & cultus, qui imagini vt rei sanctæ exhibetur longissimè distat ab illo, qui Deo præstatur: longè ab illo, qui Sanctis cum Christo regnantibus: longè ab illo, qui virtute præditis hominibus: in hos enim propriè potest honor conuenire. Verū quemadmodum sacra sunt, & in honore habentur, quæ ad diuinum cultū sunt destinata: templa, vasa, quibus in templis vtitur, aliæque id genus: ita etiam sacris imaginibus suum honorem deferimus.

26. Hoc est quod his verbis expressit Nicæa Synodus a secundat venerandis & sanctis imaginibus salutationem & honorariam adorationem omnes exhibeant, non (secundum fidem nostram) veram latram quæ solum diuinæ naturæ compertit: sed quem admodum typo venerandæ & viuificantis crucis, & sanctis Euangelij, & reliquis sacris oblationibus suffitorum, & luminarium reuerenter accedimus.

27. Nam si cultus & honor, rei oportet respondeat dignitati: ex eoque summa dignitati, summus honor debetur. mediocri mediocriter conueniat: cū etiam sacris rebus maior insit dignitas, minor verò ijs, quæ res sacras significant, certè honor aliquis in imagines est conferendus. Et paulò post.

28. Quoniam si nulla vestis, tam verè corpori vnitur vestito, quàm imago illi rei, quam repræsentat, eo saltem tempore, quo rem præsentem exhibet: vestique cum corpore verè eundem cultum abiq; crimine tribuimus, quod peccatum est, Deum in imagine tanquam in veste adorare?

29. B. Augustinus a humanam Christi naturam, quæ filio vnita est, cultu latræ adorationi posse, docet exemplo purpuræ Regiæ, dom. l. c. quam simul cum Rege tuto adoramus: & non poterit idem honor Deo, ipsiusque imaginis exhiberi, quando ipsa Deum repræsentat.

Q

sentat, animusq; inter Deum & ipsam non distinguit, sed Deum & cum imagine, & in imagine, & per imaginem videt?

30 Certe non duo sunt hic, quæ adorantur, sed vnum colitur in alio, & tantum abest, vt in hoc negotio Idololatriæ crimen admittatur, & diuinus honor ad creaturas transferatur, vt etiam multò minùs imagini in hoc adorationis genere, quàm in priore illo tributum esse videatur.

31 Nempe omnem hunc cultum Deo tribuimus, imagini nihil. In hunc sensum loquitur Ambrosius: *b* Qui coronat (inquit) imaginem Imperatoris, illum vtiq; honorat, cuius imaginem coronauit: & qui statum contempserit Imperatoris, Imperatori vtiq; cuius statum computauerit, fecisse videtur.

32 Docuit natura gentes virorum Illustrum statuas ponere, atque in statu ipsos celebrare. Tulit non minus acerbe Theodosius deposita fuisse ab Antiochenis Placillæ statuas, quam si viua vxori contumeliam intulisset. *a* B. Chrysostomus Theodosium ob imaginum lubersionem & læsum & contumelia affectum conqueritur. *b*

33 Quocirca in his Dei Trinitatisq; imaginibus, ante omnia illud obseruandū, quod rudem populum docendum decreuerit Synodus Tridentina: nouerit scilicet Deum non ipsam, quibus depingitur membris circumferibi. Tum deinde sciendum non statim reprehendendos pictores, quod quedam in picturis exprimant, quibus ipsæ historiæ, vnde imagines petuntur, nullā certam authoritatem præbent.

34 Quæ enim à pictoribus adiunguntur, & scripturarum sacrarum non nituntur authoritati, illa si aut necessariò addenda censentur, aut certè conuenienter, & probabiliter, & communi Ecclesiæ consensu permittuntur, omni meritò reprehensione vacare debent.

35 Sed nec omnium, quæ in his imaginibus inueniuntur, quærenda ratio est. Hic locum habere debet, quod in parabolis Euangelicis obseruandum docuit Chrysostomus, *d* vt non nimia cura angamur, sed vt cum, quid per parabolam intendatur, didicerimus, inde vtilitate collecta, nihil vterius anxio conatu inuestigemus. Et hæc quidem Thyraeus, quæ ad sanctissimæ Trinitatis imaginum blasphematores pertinent.

Sæpe vnt porro capite Transsylvani ministri, quæ ipsi doctrinam de sanctissima Trinitate non capiunt (nec enim Athei id possunt) eam vocant Sophistarum, ipsi non tam diabolares, quæ certè diabolici Sophiste. Affingunt aut Catholicis cōmen-

tum quaternitatis, cū ipsimet essentia, à tribus putidissimè, tanquā noui Luciani secerant, vt illud in eos optimè quadret: Quod ignorat, blasphemant. Vbi verò adscripserunt summā librorum sancti Augustini de Trinitate, idq; cōcisè, & aridè, ne quis erga diuitias illorū librorū afficiatur, suas inlingni mendacio blasphemias cumulant: neq; enim verū est, quod aiunt, August. docuisse, posse creaturā suis viribus solo lumine naturali venire ad cognitionē distinctam essentia Dei. Quippè qui tantū inquit, in anima hominis, quasi in speculo imaginem esse Trinitatis. Cæterū qui acerrimè Pelagianam hæresim expugnauit, optimè nouerat, puteum istū altum esse, & non esse nobis, in quo hauriamus. Proinde fidei nō rationis atq; humanæ scientiæ donū esse sanctissimam Trinitatem credere. Hoc autē filiū Dei, qui est in sinu patris enarrasse, cū distinctè & doctissimè dixit: Ite, prædicate, docete, baptizate in nomine patris, & filij, & spiritus S. Quā sanè fidē tot eminentibus miraculis cōprobauerat, vt nisi eius verbis crederent, isti operibus saltem fidē adhibere debuissent. Certe D. August. vt mentes nostras altius eueheret, nec puriorem, nec magis incorpoream, neq; magis spirituale, nec remotiore, à simulachro rerū, & qualitatū corporearum afferre similitudinē poterat, licet inferiora hæc nostra longissimè distant à Diuino illo mysterio æternis temporibus tacito. Sicut enim (inquit) memoria fecunda purè, & impatibiliter generat intellectū, & per intellectum vel cū intellectu voluntatē, ita pater purè, & impatibiliter producit filium, & cū filio spiritum sanctum. Et sicut tria hæc sunt vna animi essentia, ita & hi tres vnum sunt, siue vna essentia. Et sicut tria hæc sunt purè spiritualia, corporis expertia, ita hi tres. Sed hæc illi non intelligunt, quia nec credunt. Scriptum est enim, nisi credideritis, non intelligetis.

ADDVNT verò Erasmus secum sentire, qui licet in multis alijs rebus præcept & insolens fuit, (vt suo loco monstrabitur) & nouis Ariani viam strauit, quemadmodū suo loco ostendimus, sanè si viueret, vel egregiè istos exciperet, vel se qualiserat intus, manifestius foris proderet. At cū hæc omnia non satis habere firmitatis sentiret, ad blasphemias redeunt, notionemq; essentia, atq; eiusmodi alia diuinitus prolata ad mysterium sanctissimæ Trinitatis enūciandū vocant portenta, ipsi profectò monstrofi & portentosi. Deniq; nugacibus, & apertissimis contradictionibus priorem librum absoluunt, cū cordatissimas Theologorum scholasticorū distinctiones more malorum dæmonum subfannant. Is enim est

est mos satanæ, vt quos videt nō posse prosterni, hos (quasi victor euaserit) irrideat. Porro si quis huius libri contextum attentius obseruet, intelliget, impios sibi telam istam non tantū ex lana & lino, (vt prohibet scriptura) sed ex commentis priscorū Atheistorum, ac (tanquā araneas) ex visceribus, & veneno texuisse. Sed ad secundum librum venio.

In eo igitur in primis iactant Ecclesiæ hoc seculo à Deo purgatæ rationem hanc initam fuisse. Nimirum Lutherum, & Melancthonem, quasi alteros Moysen, & Aaronem venisse, per quos absterfi fuerint crassiores errores: subsecutos esse Zuingliū, atque Caluinum, & Petrum Martyrem, ac alios tanquam Prophetarum agmina, qui subtiliora correxerint. Deniq; Seruetum, tanquā Christum: & Erasmus tanquam D. Ioanem Baptistam Præcursores apparuisse, per quos ab omnibus erroribus liberata sit Ecclesia. Itaque & sese primò Lutheri doctrinæ, mox lumine scientiæ aucto Zuinglio, & Caluino: Denique circumquaque iam veritatis luce perfusos (hoc est penitus cæcos factos) Serueto adhæsisse. Sed & hic vide mihi quantum gloriantur sese profecisse. Quid enim si qui, & quidē plurimi ex ijs in Mahometismo, aut Iudaismo postea ruerint? Nam hi quoq; se denique raptos esse vsq; ad tertium cælum gloriabuntur, vbi mysteria nouerint, quæ nemini antea effari licuerit. Præterea impudentiæ essentiam vide. Prophetæ enim, ac Præcursores nunquā inter sese dissenserunt. At & Lutherū, cum Caluino pugnas ipsi fatentur, ac res ipsa clamat, licet ne ipsi qui dem faterentur. Deinde Lutherus & Caluinus inter sese, atq; alij aduersus istos non solū calumiam, verū & faces adhibuerūt, quibus Seruetus cōbustus est, Valentinus necatus, vt diximus. Itaq; si Prophetæ, aut D. Ioannes Baptista Præcursores Christi crucifixi sēt, sanè videri poterat aliquid inter istos simile fuisse. Verū crescentibus nō lumine (neq; enim lumen pugnat cum lumine) sed tenebris crassioribus, quæ ex peccato emerferunt, factum est, qd Deus aiebat per Prophetā: A seculo confregisti iugum meum, rupisti vincula mea, & dixisti: Nō seruiā. In omni enim colle sublimi, & sub omni ligno frondoso prosternebaris meretrix. Quenā etenim adeò abominanda vnaquā hæresis fuit, cui illic isti sese nō subiecerint? Sed & nunc præclari isti liberatores veritatis cū alij Trideita, alij Ariani, alij Samofatenici sint, ac Ebionitæ cuiusnam Christi quem tam multiplicem fingunt, erunt præcursores?

Næque verò, vt ad Lutheranos, & Calvinianos mea conuertatur oratio, propter

eā putent se quicquam effecisse, quod hi videntes suos greges imminui, tum denique scripserint aliquid contra noua ista Ariarum monstra, quæ ipsimet sese peperisse non negant, vt Lutherus, Galtius, Antonius Corvinus, Bucerus, Anabaptistæ, Trinitarij, & Balthasar Pacimontanus scriptū reliquerunt: Aut igitur isti scribentes, vt fidem sanctissimæ Trinitatis tuerentur, in pessimas alias hæreses iusto Dei iudicio precipitauerunt: * Aut si quid ea de re solidè uulgarunt, in vitula nostra arauerunt, nimirū ex nostris Synodis, & Patribus, quos prius blasphemè accusauerant, tanquā ex fidis armamentarijs tela omnia petere coacti sunt: Quos non dubito, quin dum versarunt, sæpè expalluerint, reclamantemq; conscientiam senserint, atq; inde agnouerint, quātò tutius sit columnis illis firmissimis, quàm putridis istis hæreticorum arundinibus inniti.

Sæpe quod attinet ad alterum posterioris libri caput, eandem sapit ingentē summa cum impietate imperitiā. Cū enim quicquid de discrimine inter legē & Euangelium tradunt, mendacium sit, profectò & mentiuntur, cū inquit D. August. cæterosq; Catholicos tribuere Patribus veteris testamenti, vitā æternam, hancq; cum iustificatione confundere. Primum enim, nec D. August. nec nostri vitam æternā, & iustificationē veteri testamēto tribuerūt tanquā ex vi veteris testamenti: sed ex fide Christi, & meritis eiusdem venturi. Deinde et si vnam, atq; simplicem dici rectissimè posse diuinā legē, non dubitamus, cū eius auctorem, & scopum præcipuum spectemus, tū quod Deus vnicus est omnis terræ, omniumq; reorum legislator, tū quod eò tota refertur, vt hominē in hac, atque altera vita cum Deo coniungat (sic enim Apostolus ait, vnus est Deus, qui iustificat circumcisionē ex fide, & præputium per fidē) attamen diuidiam fatemur, & ex parte diuersi status, & modi, siue in Dei mente, siue in humanis mentibus per fidē & gratiam: Et ex diuersitate temporis, quo vtriusq; testamenti lex fuit promulgata. Et ex diuersitate perfectionis, nihil enim ad perfectum adduxit lex. Et è diuersa ratione impellendi homines ad finē. Brevis enim (inquit D. August.) est differentia legis, & Euangelij: Timor, & amor. Et ex parte materiæ multò perfectioris, in qua versatur Euangelica: Et deniq; ex parte efficacitæ, quippè quæ iustificet: Virtus enim Dei est (inquit Apostol.) in salutem omnī credenti. Et lex spiritus vitæ in Christo lesu liberauit me, à lege peccati, & mortis: Ex operibus autem legis non iustificabitur, omnis caro corā illo. Quæ omnia quōmodo

Lutherus in Gen. p. 609.
Galtius lib. 2. de exor. & errorib.
Anabapt. Iud. 4.
Corvinus in dialog. de Anabapt.
Bucerus in 3. ca. Marc.
* Nota.

Rom. 3.

Cont. Adm. Maniche. ca. 17.

Rom. 1.

Rom. 8.

do intelligenda sint, Tridentinum concilium apertissime explicuit: Theologi orthodoxi aduersus hæreticorum blasphemias sæpissime tutati sunt: Thomas verò Stapletonus, & Gregorius Valentia Theologus Societatis nostræ accuratè sunt persecuti, ille suo insigni opere de iustificatione, hic breui disputatione Theologica de vera & falsa differentia veteris & nouæ legis cõtra fundamentum Lutheranæ doctrinæ à Caluino etiã receptũ, & à Melanchthone, Kénicio, & alijs passim sectarijs repetitum, quo vanissimè posuerunt promissiones Euangelicas, non sicut promissiones legis veteris ab obseruatione mādatorum tanquã à conditione pendere.

Ingolsta-
dij anno
1580.

TERTIO capite agunt Transsylvanici ministri de λόγῳ, & Christum inquit vocari verbum, quod verba Dei prædicauerit: quæ expositio eò magis est impia, quòd affertur ad diuinitatem Christi pernegandam: Neq; verò isti aut vnanimè Ecclesiæ consensus à tempore Apostolorum obseruauerunt, qua saltem putassent, testibus omni exceptione maioribus plus esse spiritus datum ad diuinas literas scrutandas, ac veritatē venandam, quã vni vel alteri hæretico ad atheismum rectissima, & præcipiti via tendenti: Aut aduertere animum noluerunt ad eam vocē, de qua loquitur psaltes, cum inquit vox tonitruum in rota: Nam & ideò filij tonitruum, filij Zebedæi dicti sunt, quorum Ioannes alter fuit, qui diuina altissimè inspiciens, & profundissima verbi diuini cõsubstantialis Patris eructus, aquila etiam volans est dictus, atq; prædictus. Sanè verò nouarum istarum pestium labem agnoscentij, qui antiquissima illa Ecclesiæ lumina, & S. Cyrilli Alexandrini præmium in Ioannem, Nicephorum autē de reuelatione Euangelij tempore Iuliani

Psalm. 76.

Ezech. 1. c.

Niceph. li.

10. c. 33.

Anast. An

Apostatæ, et Anastasium Antiochenum li

gior. li. i.

bro de rectis fidei dogmatibus attentè per-

„legent. Si enim hic(inquit) quæ extrema

„sunt diuini opificij nequitia à nobis mor-

„talibus exactè cognoscuntur: Quis enim

„altitudinem cæli dimensurus est? aut quis ap-

„prehendit maris profundum? Quoniam pa-

„cto hanc creatricem rerum omnium natu-

„ram se arbitrari posse comprehendere non

„extremè sit desipientia? Intonet igitur su-

„pernus ille filius tonitruum, & cælo edo-

„ctus sapientia? Hæc ille. Sed & S. Ioannes

Chryf. ho-

in Ioan-

Chrysolto. Moses(ait) exorditur: In princi-

„pio fecit Deus cælum, & terram. Ioannes

„verò: In principio erat verbum. Quantum

„creator à creatura distat, æternus ab eo, qd

„non nisi cum tempore extitit, &c. Verum

„enimuerò, cum isti se magnos quosdã He-

„braicarum linguarũ interpretes haberi ve-

„lunt, qui interim è lacunis Iudæorũ, qui di-

uinam scripturã mirificè deprauauerunt, blasphemias istas sordes absorbuērūt, ne Christus agnosceretur Deus, mirum videri posset, (nisi impudens cœcitas in ipsam lucem impingeret) quin cum huius verbi Dauar apud Hebræos multiplex sit acceptio, cum vel factum, & vel acceptum, & vel iudicium, & vel sermo hominum, & Dei designetur, non viderint tamen (quoniã & adhuc sine intellectu sunt) tum filium Dei potissimum ea voce designari, cum summa illi Maiestas, summaq; dei operatio tribuitur: Qualia illa sunt, verbo Domini cœli firmati sunt. Misit f. verbum suum, & sanauit eos: Expressiũs verò à D. Ioanne, tum Euangelij sui initio, tum tertia Epistola sua. Certe Targum, & sapiētes, iij; antiquiores Rabini profundum huius sanctissimæ veritatis thesaurum non solũ agnouērē, sed suspicientes adorauerant. Vbiq; enim occurrit Tetragrammaton Iehoua, legunt summã ob nominis reuerentiam, * Meimar Chaldaica voce, quæ verbum significat. Sic vbi Isaias inquit: Israel saluatus erit in Deo (Iehoua) saluatione secularum, vel sempiterna: habet Ionathas Targum; Israel saluatus erit, Bemimeri, id est, in verbo, vel per verbum Dei saluatione sempiterna. Is porro locus promissionem de Christo habet, atq; consummandam per eum salutem: nam & ideò Iesvs est dictus. Qui ab eodem Propheta vocatur Hebraicè Iehoua, quod solius Dei nomen est: & ab Chaldaico interprete Meimar, id est, verbum. Sic in Osee: Et domus Iuda miserebor, & saluabo eos: Balthous, Elohehem in Domino D. suo. Id quod Chaldaicus interpres vertit: Et super domum Iuda miserebor, & saluabo eos in verbo Domini D. eorum. Sic etiam Isaias alibi: Adiecit Dominus loqui ad me. Quod Targum habet: Adiecit verbũ Dei loqui mecum. Et rursus: Ego, inquit, auxiliator tui ait Deus, & Redemptor tuus sanctus Israel. Quæ sic Chaldaica versio: V. E. R. Y. M. meũ in auxilio vestro dixit Deus & Redemptor noster sanctus Israel. Rursus: Manus quoq; (inquit) mea fundauit terrã, & dextera mea mensa est cælos. Quod Targum sic: In verbo, vel cũ verbo, quoq; meo fundavi terram. Et Hierem. Si à facie mea non formidabitis, &c. posui arenã terminũ mari. Chaldaica versio habet: Si corã verbo meo non formidabitis, quæ posuit arenã. Et Amos: Ecce formans mōtes, & creans ventũ, & annuncians homini eloquium suum, & gradiens super excelsa terrę Dominus Deus exercituum nomen eius. Septuaginta verò interpretes loco illorum verborum: Eloquium suum, verterunt, Christum suum. Ac quod David habet: Quoniã magnificasti super omne verbum tuum. (sic enim testis D.

Exod. 11.

Nō est vo-

num hoc

verbum q

facis. 2.

Reg. 2.

Amos 3.

Non ad-

deris super

verbũ hoc

quod præ-

cepti vobis

Deut. 9.

hoc est

verbũ lo-

quid &

Iosue 1.

d. lera. De

di verba

mea in ore

ruo.

Plat. 1.

Plat. 10.

Vide P.

trium 1.

ti. lib. 3.

de

arce Ch.

fidei c.

11. c. 4.

Osee 1.

Isa. 4.

Isa. 4.

Isa. 4.

Isa. 4.

Isa. 4.

Isa. 4.

Isa. 4.

Isa. 4.

Isa. 4.

Isa. 4.

Isa. 4.

Isa. 4.

Isa. 4.

Isa. 4.

Isa. 4.

Isa. 4.

Isa. 4.

Isa. 4.

Isa. 4.

Isa. 4.

Isa. 4.

Isa. 4.

Isa. 4.

Isa. 4.

Isa. 4.

Isa. 4.

Isa. 4.

Isa. 4.

Isa. 4.

Isa. 4.

Isa. 4.

Isa. 4.

Isa. 4.

ste D. Hierony. Hebraicus habet codex) septuaginta verterunt pro verbo Sanctum tuum: Et vbi ait: Dixit Dominus meus Domino meo, sede à dextris meis. Targum habet: Dixit Dominus verbo meo, qui Psalms euidentissimè tribuitur Messie Christo Sed & Ecclesiasticus, & Sapiens disertè pronunciant, sermonem omnipotentem, hoc est, verbũ æternum venisse de solio Regio Et hac facit illud. Ego ex ore altissimi prodij, primogenita ante omnem creaturam. Et cum eandē sapientiam, seu verbũ Dei vocat vaporem virtutis Dei, emanationem quandam claritatis omnipotentis Dei, sinceram ad eò, vt nihil inquinatum incurrat in eam: candorem lucis æternæ, speculum sine macula, Dei Maiestatis, imaginem bonitatis illius: non secus atq; Apostolus ad Hebræos scripsit, cum Dei filium sapientiam vocauit, & virtutem & splendorem gloriæ, & characterē personæ eius.

QVIN verò de eodem verbo Dei in creato apertissima est mentio apud antiquos, & secretiores Hebræos, nulla vt ratione accipi queat pro verbo sacris literis cõsignato, sed pro Dei filio vero Deo Affert verò alia loca eruditissimus vt in alijs, in Hebraicis Genebrardus, quibus Trinitarios, Samosatenicosq; confecit, ex quibus illa præsertim: Quod Dominus Mosi fatetur, se tantum apparuisse Patriarchis nomine Dei omnipotentis, nec verò nomen suum Adonai eis manifestasse. Targum enim Ierosolymitanus sic interpretatur: Et reuelauit me per verbum meum Abraham, Isaac, & Iacob in Deo cœlorũ: Nomen autem verbi Domini non notum feci eis. Quin etiam habent hoc peculiare reliqui Chaldaei Paraphrastæ, vt plurimam mentionem faciant verbi Domini, maxime locis ijs, in quibus Deus inducitur loquens cum homine, quasi ipse fuerit λόγος Dei, qui aderat Patribus, & sub varijs figuris, & imaginibus nunc Angeli, nunc nubes, nunc flammæ ipsis loqueretur. Ego (ait Moses) sequester, & mediator fui inter Deum, & vos, hoc est, iuxta Onckelum: Ego steti inter verbum Domini, & vos. Non præualebunt (inquit Hierem.) tibi, quia ego tecũ sum, vt seruem te, hoc est, (interprete Chaldeo) Ionatham) non præualebunt tibi, quia in auxilio tuo verbum meum est, vt eripiã te. Cuius etiam rei opinio Philosophos ipsos imbuit. Nam Philo Iudæus, siue id habeat ex suis, siue à Magistro suo Platone nihil hoc loco interesse videtur, sæpè λόγόν τὸν θεόν inculcat. Apud Mercurium Trimegitum nihil extat λόγος Dei frequentius, nihil crebrius. Apud Chalcidum in Platonis Timæum δισκίσι nō tantum constituunt spiritum, qui designauerit in hanc venusta

Ecc. 1. 4

14. Sap. 18.

Vide Zo-

tem.

Genebr.

li. 2. de Tri-

nit.

Exod. 6.

Genebr. de

3. Tim. 1. 2.

Deu. 5.

Hier. 1.

Hier. 1.

Amos. 4.

Psalm. 137.

ste D.

tem, speciem, ordinem, mūdum, prout nostra Genesis prodidit, sed & per essentiam rerum ire dicit λόγος, hoc est, vt ille vertit rationem solidam, atque vniuersam. Hanc verò rationem (ait) ipsum esse opificem volunt. Et paulò post: Licet cuncta corpora aliquo diffuāt, syluam tamen (sic ὕλην quã materiam nominamus) transfert: sylua, inquam, semper est, itemque opifex Deus, ratio scilicet (αὐτός, ὁ) in qua sit fixũ, quo quid tempore tam nascatur, quàm occidat. Eodem libro scribit Platonicos, ideam intellectum æterni Dei, æternum dixisse. Item principalem speciem iuxta vos esse primũ intelligibile, iuxta Deum perfectum intellectum Dei. Hæc autem nostram de verbo Dei sententiam confirmare apparet ex Amelio Platonico Philosopho, qui lecto principio Euangelij nostri Ioannis questus est, eum in suum ipsius librum transulisse esse Deum Magistri sui mysteria, & quæ erant Platonis arcana, sua, propriaque fecisse: per Iouẽ, inquiens, barbarus iste cum nostro Platone sentit verbum Dei in ordine principij esse constitutum.

Ex hæc quidem ille, quæ postea efficacissimis ex D. scriptura argumentis profequitur, à quibus super sedemus, cum eius libri extent, quosq; hæc nō mouerint, in reprobum sensum esse datos, satis queat haberi pro certo.

VIXERE autem mille quadringentos ante annos Iustinus Martyr, Tertullianus, & alij, qui dum vel ipso sanguine istos Antichristi errores conuincebant, quos nunc Samosatениci Transsylvanici dissemināt, gentibus & paganis vetustissima ante Christum Dominum testimonia depromunt ex ipsis gentilibus, quibus maximã fidem habebant: Quemadmodũ sunt, quæ Orpheus, & alij, ac præcipuè Sybilla Eriethra: qui omnes diuino oculo maximum aliquid prouidente coacti sunt in hanc rem multa ante secula, quæ Christi aduentum præcesserant, aliqua planissimè eloqui. Sic igitur Orpheus:

Εἰς δὲ λόγον θεῶν ἐλάττω, τὰ πρὸς ὁδὸν, ὡς ἔστιν ἐν τῷ πρῶτῳ βιβλίῳ, ὡς ἔστιν ἐν τῷ δευτέρῳ βιβλίῳ, ὡς ἔστιν ἐν τῷ τρίτῳ βιβλίῳ, ὡς ἔστιν ἐν τῷ τέτάρτῳ βιβλίῳ, ὡς ἔστιν ἐν τῷ πέμπτῳ βιβλίῳ, ὡς ἔστιν ἐν τῷ ἕκτῳ βιβλίῳ, ὡς ἔστιν ἐν τῷ ἑβδόμῳ βιβλίῳ, ὡς ἔστιν ἐν τῷ ὀγδόῳ βιβλίῳ, ὡς ἔστιν ἐν τῷ ἐννέῳ βιβλίῳ, ὡς ἔστιν ἐν τῷ δέκτῳ βιβλίῳ, ὡς ἔστιν ἐν τῷ ἑκάστῳ βιβλίῳ, ὡς ἔστιν ἐν τῷ ὅλῳ βιβλίῳ. Vide Cy-
Tu verò diuinũ verbũ intuens huic affide, dirigens cordis mētale vas, & rectè insiste, Viam, solumq; intueri mundi Regem: Vnus est per se genitus, & ab eo vno cuncta prognata sunt.

Id verò id quoque spectat, quod idem Orpheus, & Poetæ alij pro patre & filio, & spiritu sancto, Phanetem, Vranò, & Chronon, & pro filio Dei ex substantia patris ab æterno genito, Mineruam ex cerebro Io- uis natam: Ac Sabini Sanctum, Fidium, &

August. li.

10 de ciui.

c. 29. & l. 1. 2.

confess.

Christum

esse Deum

Hebræis.

Iust. serm.

exhort. ad

gentes.

Orpheus.

Vide Cy-

filli Alex.

lib. 1. con-

tra Iulia.

notat enim

& hoc.

semipatrem dixerunt, nempe Satana fabulis Poetarum tradita antiquissimæ fidei mysteria inuolvente; Suidas autem de Mercurio Trimegisto sic scriptum reliquit:

Mercurius ter maximus, is fuit sapiens Aegyptius. Floruit autem ante Pharaonem, & ter maximus appellatus est, quoniam de Trinitate oraculum edidit, in Trinitate dicens unam esse diuinitatē, his verbis: Erat lumen intellectuale, ante lumen intellectuale, & erat semper mens mentis luminosa, & nihil aliud erat, quàm horum unitas, & spiritus omnia continens. Sed videat qui velit D. Augustinum alia de hac re afferentem ex Platonis in libris de ciuitate Dei.

Lib. 10. ca.
28. & 29.

At Erythra Sybilla ante Christi aduentū, Κηρυξ η̄ βη̄βη̄ς η̄ ᾱν̄τ̄ῑς βοῡλε̄ταῑ ὁ̄ ἰσ̄χ̄ρ̄ς, ὁ̄ δ̄ῑς, ὁ̄ β̄ν̄. Dicta legi Berthele est diuino patria nutu.

Clem. li. 6.
Strom.

Et certè Sybillarum eiusmodi testimonia maximi fecere omnes antiquissimi Patres. Nam & Clemens Alexandrinus allegerit Paulum adhortatum fuisse gentiles, vt legerent Sybillarum oracula. Et Eusebius, Lactantius Augustinus, atque alij ea ex illis commemorant, quæ ab omni antiquitate etiam inter gentes diuinitus seruata, & obseruata sunt, vt etiam plerique stupidi Barbarianimum crexerint ad tantarum rerum de verbo Dei Iesv fidem.

Sed & eandem postea semitam triuere, qui secuti sunt omnibus seculis oculatores Theologi, ac sanctiores Patres. Itaque necessitatem ponendi VERBUM DEI filium, diuinæque personas, inde quoque perceperunt, quod Deus omnium gradus creaturarum infinites supereminet. Cum verò naturæ cuiusque intellectus proprium sit verbū, quod alteri naturæ non conuenit: Nam de intellectu ratione est, vt is aliquid formet, vt paulo infra exponam, sanè summæ & Angelicæ naturæ verbo Deus VERBUM innumerabilibus nominibus antecellit. Et cum verbum quidem nostrum prius sit potentia, quàm actū, ac proinde imperfectū, neque per se subsistens; verbum id est, Filius Dei, semper actū est, itaque nec cogitationis nomen verbo DEI propriè conuenit. Cum autem verbum diuinum eiusdem sit naturæ cum DEO, idcirco necessarium est, vt sit aliquid subsistens in natura diuina.

Vide D.
Thom. in
p. c. Ioan.
Euang.

Huc verò pertinet (vt Christianis aliquatenus hoc loco satisfaciamus) id, quod sapientissimè Theologi addiderunt, cum ad hanc rem vtique inuoluendam duplici verbo oris & cordis locuti, alterum dixerunt id esse, quod exterius profertur: Alterum, quod interius concipitur.

Eruclauit (inquit per psalterium Regium Deus) cor meum verbum bonum: verbū autem cordis imago est quadam, & similitudo rei per intellectum producta, & immanens, ad est, quoddam simulachrum intellectu formatū, & ei inherens, vnde merito partus cordis, & filius mentis posset nuncupari. Est enim à natura vitalis insita omnium menti, vt rerum exteriorum in seipsa velut in tabula quadam imagines pingere ac formare queat. Quamobrem cum intelligimus imaginari dicimus, quia per intellectum rerum imagines cognoscendo formamus. Mira profectò intellectus facultas, vt in seipso producat (vt propriè cum scholis loquar) in esse cognito, quicquid Deus produxit extra in esse reali. Et sicut Deus omnium creator est, ita quoque omnium plasmator quodammodo intellectus sit. Quodnam miraculum maius, quàm vt in mente alius mundus intelligibilis sit, qualis extra ille sensibilis est? ibi cælum, sol, astra, maria, & cæc. ibi arbores, ibi aues, &c. Quapropter sapientissimè Aristoteles: Intellectus (inquit) agens est, quo est omnia agere: Intellectus passibilis, quo est omnia pati, id est, recipere imagines. Ergo rerum simulachra intellectu producta, & immanentia sicuti diximus, verba dicuntur.

At differt ab intellectu increato creatus noster intellectus, quod hic formas fictitias, & imaginarias quas intelligendo in se ipso fingit, intellectus verò diuinus veras, & reales ob infinitam sui virtutem atque efficacitatem ad extra producit. Et idcirco sic intelligendus est Deus, mundum istum sensibilem condidisse, sicuti cum aliquis mundum alterum in sua mente intelligendo format. Intellectus enim noster intellectus diuini similitudinem quandam habet, vt sit ipse, inquit scholastici aptissime) cōtingitius, quorum & ille formatius.

Hic igitur intellectus tam efficax & potēs, qui non fictitia in se ipso, sed realia ad extra verba intelligēdo, & dicendo producit, nunquid essentiam ipsam infinitam, & increatam diuinitatis, sicut creabilis essentias non intelligit? sanè inquit. Quæro iterum: An Deus propriam intelligens essentiam, sicut in cæteris, per intellectum verbum producat, necne? Ecquis vel potius Philosophus verbum in diuinis negauerit? Absurdissimum enim esset, vt qui ad essentias creabiles, & finitas tam potēs, & fecundus est, ad seipsum & essentiam suam infecundus, & sterilis inueniretur. Quamobrem per Isaiam ait. Nunquid ego qui alios parere facio: ipse non pariam? & qui cæteris generationem tribuo, sterilis ero?

ro? Quasi diceret. Num quid ad alias naturas fecundus, infecundus ad me ipsum, atque ad meam naturam fuero?

At QUI, licet naturalis ratio nequeat in Dei notitiam euehi, nisi quatenus is principium est, & causa conditarum rerum, principium inquam & causa per suam ipsius virtutem, sapientiam, bonitatem, in quibus vnica non distinctæ sunt diuinæ personæ, non tamen non credendum est sanctissimæ Trinitatis mysterium, quod mens nostra id non capiat. Quot enim sunt alia isto articulo inferiora mysteria, quæ tamen credit, & si non percipit? Quin verò ab ipsis naturalibus rebus, in quibus non minima est cum sanctissima Trinitate similitudo nonnulla possunt ad minicula peti, ex quibus diuina verbi generatio, ac spiritus sancti processio, siue spiratio certior in infusam earum fidem in nobis foueatur. Neque enim aliquis negauerit, cum effectus quisque suam causam conetur imitari, iam mentes humanas è creaturarum processione siue emanatione sese aliquatenus posse attollere, vt diuinas illas processiones contemplantur. Cum enim haud paucæ in creaturis processiones sint, hæ quantæ sunt perfectioris naturæ, tantò interiores, atque perfectiores reperiuntur. Et quidem in ijs, quæ anima carent quandam esse generationem quis neget? sub aspectu enim oculorum cadit ignis generatio ex igne. At quoniam generatio hæc ad geniti materiam (nempe extrinsecus) transit, nec verò residet in gignente, propterea imperfecta est, minusque intrinseca. In plantis autem quibus est anima vegetans, interior, atque perfectior generatio cernitur. Quicquid enim è planta genitum est, ab eo quod est ipsius intimum proficiscitur, & initio generationis cum ipsa coniunctum est, cuius & vnum quoddam est. Ac cum postea id ab ea separatur, fit, vt nō omnino perfecta, prorsusque intrinseca sit ista processio. Animalium cō perfectior, ac magis intrinseca, quod potius spiritualis sit, quàm corporea, cum operatio, & actus siue functiones sensuum sint, quæ in ipsis sensibus manent. Sed & neque penitus interior est ista processio, actuum enim eorum causa est extrinsecum aliquod obiectum. Quam obrem perfectior, & magis intrinseca generatio est, quæ fit per intellectum, qui vbi id, quod intelligit, concepit, sine extrinseca ea ope, edit intrinsecus operationes suas: Ac format verbum, atque similitudinem conceptæ rei, erga quam item afficitur. In quo sanè ea Trinitatis imago intelligitur, quæ intellectus, verbum, amor, quæ sunt in nobis non obscure designant. Et tamen ne id quidem adhuc est perfectum. Cum enim

omnis nostra cognitio ortū ducat à sensu, ac proinde isthæc haud tota intrinseca, processio sit, inde fit, vt adhuc sit manca, neque omnino perfecta. Angelicæ igitur naturæ interior atque perfectior est processio: quippe è sensib⁹ nequaquā oritur, sed intrinseca est vniuersa. Sed enim quoniam ipsi quoque Angeli à Deo pendent, verbi & amoris in ijs processio non adeò intrinseca dicenda est, quia ab aliquo extrinseco sic pendeant, vt aliquid imperfecti in ijs sit reliquum. In Deo igitur, qui sit super benedictus in æternum, cum is naturas omnes, & creatas, quæ sunt opera manuum suarum infinites, vt dixi superemineat, perfectissimè omnium, ac penitus intimæ hæ processiones sint necesse est, cum neque ab extrinseco aliquo procedant, nec ab eius substantia differant. Ex quo æterna verbi generatio, spiritusque sancti spiratio necessarid creduntur, vt & quadatenus colliguntur. Sed hæc vt dixi, miris alijs modis, vt sapientia Dei suppeditat abundanter ijs, à quibus colitur, diuinitus passim tractata sunt, atque quatenus fas est, euoluta: Quamobrem hæc nunc fuerint satis.

Iam verò in quarto secundi libri capite pergunt Transylvanici Ministri de vno Deo, eiusque potentis omnibus sic loqui, vt non minus vnā personam, quàm vnā naturam ipsius esse doceant. Addunt varias quidem huius vnus naturæ, atque personæ potentias esse, quarū vna dicatur filius, altera spiritus sanctus. Filium verò, & spiritum sanctum intelligunt Dei voluntatem atque imperium. Porro potētias illas aiunt nullo modo à Deo distingui haud secus, quàm veri Theologi de diuinis attributis enunciant. Ex quo sanè efficitur, naturam filij Dei apud eos æquiuocum esse: vt significet filium Dei, qui aliquando non fuit: ac Dei voluntatē quæ semper fuit, sed à Deo nō distinguitur. Superiorib⁹ autem atheismo rum refutationibus hæc omnia, quæ ad modum & ijs rationibus, quas paulò antè attulimus, corruerunt.

Quattro sequentibus capitibus diuersas quatuor eiusdem sententiæ explanationes promunt, in quibus & eiusdem impietatis cum eadem imperitia coniunctæ vestigia produnt, ac venenum euomunt, quo à Satana imbuti alios conantur inficere. Septimo enim capite Christum hominem inquit posse vocare Deum, & quidem DEVM verum, eumque esse DEI filium proprium, cum non è virili semine, sed ex Spiritu sancto conceptus fuerit sic tamen verum Deū, quod summus ei Deus diuinitatem suam veram impertierit, non quidem per generationem diuinam (quæ cōstans Catholicorum est fides) sed per gratiæ vniotionem, & inhabitationem. Verū

hæc cuncta superius tanquam Nestorianæ blasphemiae plena explosa sunt. Cum verò Catholicis linguæ Hebraicæ inscitiam affingunt, ex qua omnes de Trinitate errores extitisse inquit, suam ipsi eiusdem linguæ maleuolam ignorantiam produnt. Aiunt enim apud Hebræos esse varia nomina, ex quibus solū Iehoua Deo vero sit proprium, reliqua verò alijs interdum tribui. Quamobrem necesse non esse, ut cum Christum esse Deum dicimus, hunc esse verum Iehoua intelligamus, sed elohim, quod quidem nomine Angelī quoque vocentur. Sed errant ipsi, qui temerè arcem Hebraismi sese tenere putarunt. Etenim hæc nomina Ia & El, de Christo quoque verè enunciatur, ac Iehouam ipsum designat, & Deo vero verè, proprieque tribuuntur.

NONVM & decimum caput sequitur, quibus dum nituntur aduersariorum argumenta refellere, in nouos errores, & laqueos incidunt, qui satis ex superioribus rationibus apparuerunt.

VNDECIMO capite, inaudito modo primū D. Ioan. Euangelij caput non tam exponunt, quàm prophanant, cui prophatationi si Patrum & Christi ipsius, ac D. Ioannis expositiones, & verba obieceris, spiritum veritatis facile quisque in Catholicis, vertiginis autem & impietatis in istis Antichristianis agnoscat.

DVODECIMO, ac tertiodecimo quod est postremū secundi libri caput, conantur quædam loca duarum Epistolarū D. Pauli ad Colossenses, atque ad Hebræos, ad suas easdem impietates detorquere: Ad quæ ut satis fuerit dicere, nunquam ab Ecclesia Christi eum in modum fuisse exposita, sic verè stipites effemus, si paucos perfidos, quorum ne nomen quidem (ut dixi) ausi sunt eo libro adscribere) præ tanta testium nube, atque adeo præ ipsa Christi veri Dei enarratione æstimaremus, hoc est, si CHRISTVM Francisco Dauidis postponeremus. Qui quidem cum postea perniciosissima, & sibi pugnantia protulisset, vniuersam eius impiæ farraginis, quæ duobus illis libris Transsylvanorum ministrorū comprehensa est, doctrinam funditus euerit.

FRANCISCVS DAVIDIS CVM NE-
farias Theses quasdam publicè aduersus Christum
proposuisset, à perfidia, de qua dictum est, in profun-
diores impietates delapsus, publicè in Transsylvana
Comitiorum consensu à Christophoro Batho-
reo Transsylvanæ Principe capitis dam-
natur, & infelicissime
moritur.

ERGONOUA noui alterius Christi per
istos syluestres potius quàm Transsyl-

uanicos ministros apparitio, librique il-
lius pestilentissimi conscriptio, quales fru-
ctus pepererit, quam uè paucissimorum an-
norum spatio ea doctrina durauerit, vel in
ijs, qui illum in publicum sparserunt, Fran-
ciscus Dauidis, qui cum Blandrata rem cō-
texuerat, in se ipso monstrauit. Per hunc e-
nim (ut alibi scripsimus) tanquam emissar-
ium Blandrata virus istud & atheismos
longè, lateque curauerat spargere: Sed non
est consilium aduersus Dominum, neque
aduersus Christum eius: Ac verò super
quem ceciderit hic lapis confringetur. Fran-
ciscus igitur Dauidis Claudiopoli in Trā-
sylvania natus, cum pessima quæque lu-
dæis adhærens ex putidissimis recentio-
rum rabinorum lacunis hausisset, viam si-
bi strauit ad Christum omnino è menti-
bus (si potuisset) hominum tollendum, at-
que hoc præcipuè per theses quasdam Chri-
sti gloriæ aduersas prorsus & contrarias,
quas integras hæc ascribere non libet, ne
Christianas mentes offendam, summa ta-
men earundem capita recensere, ut lector
hominis agnoscat impietatem, nouique
Euangelij fructus, ac ne venenum tam pe-
stiferum cuiquam nocere posset, tanquam
antidotum breuem annotationem adiun-
gam, adhibitis literis alphabeti: ut annota-
tionis ipsa ratio melius intelligatur.

PRIMA THESIS, IDEST, Blasphemia.

IN earum igitur thesium prima Chri-
stum a contemptum hominem illum Ie-
svum Nazarenum Iosephi uxoris filium
vocat, ex eiusdemque Iosephi semine B co-
ceptum asseuerat impius.

ANNOTATIO.

PRIMO vide hic plurimū blasphemiarū
spiritum. Hominem illum vocat Chri-
stum, quem ne virum quidem dignatur ap-
pellare. Quæ sanè DEVM, DEI viui filium,
Iehoua, & Emmanuelem, Deum fortem,
verbum Dei, & alijs eminentissimis nomi-
nibus, Prophetæ, Apostoli dixerūt, vniuer-
saque Christi Ecclesia vocauit, nec dæmones
ipsi veritate coacti potuerunt diffiteri.

QVA fronte ex Iosephi semine conce-
ptum, & natum dicit, quem antea cum alijs
Ministris Transsylvanicis, è spiritu sancto
conceptum affirmauerat? sic verò proficit
impietas semper in peius.

II BLASPHEMIA.

IN altera Christum rursus hominem
illum nuncupans, C per spiritum D pro-
pheticum locutum pernegat, adeoque om-
nia, quæ dixit, ex DEI ipsius ore E procef-
sisse.

ANNO.

RESPONSIONIS DAVIDIS CHYTRAEI. ANNOTATIO.

189

ANNOTATIO.

ITERVM perfidus ut conceptam, è Chri-
stianis animis fidem de Christi diuinita-
te eximat, hominē illum contemptum vo-
cat. Ut oculatus quisque animaduertat, à sata
na hæc verba impio eius cordi dictata fu-
isse.

DE ERRORE Arianos, & Samosatonicos
ne Christus quidē fuit Propheta: Nec Pro-
pheta magnus surrexit in nobis, sicut Euan-
gelij vox est: Nec quæ ipse Dominus præ-
dixit de templi destructione, de vñctione
Magdalene in vniuerso orbeterarum an-
nuncianda (ut re ipsa fit) deque exitu D. Pe-
tri, significans qua morte clarificaturus e-
rat filium Dei: ac de alijs innumeris, quæ
ne mundus quidem (ait Euangelista) cape-
re posset, ad prophetiam attinent. Quin ve-
rò si D. Ioannes Baptista plus quàm Prophe-
ta à Dei filio nominatus est, ecquem nos
DEI ipsum filium nominauerimus?

EDIGITUR satanæ spectabat iniquitas, ut
quamuis per spiritum S. locutum diceret
(in eadem thesi) Christum IESVM, non ta-
men ex ore DEI processisse, quæcunque di-
xisset, asseueraret.

III. BLASPHEMIA.

III. THESES habet Christi & Apostolo-
rum verba ad Moisaicæ legis F & aliorum
Prophetarum normam expendenda esse,
quæ sola inquit G morum vitæ & diuini
cultus regula nobis esse debet.

ANNOTATIO.

ETHINC videtis Lutherani & Caluina-
ni quorsum euaserit illa à vobis mor-
dicus retenta opinatio, vel potius hæresum
vestrarum contestio, cū reiecta Ecclesiæ fi-
dei regula ad vnum ipsum verbum scrip-
tum prouocabatis. Quid igitur hic facietis,
cū modò Euangelia reiicienda Francis-
cus Dauidis satis apertè dicat, nisi cum ve-
teri testamento conueniant? Quis igitur
istius interpretationis fuerit iudex? Anne
autem vos partem Euangeliorum pro ve-
stris erroribus exponentes, partem subtra-
hentes, intelligitis ansam dedisse istis per-
negandi Christi?

HO c est, ut ad Iudaismum quisque re-
uertatur, postea in Mahometismum ruat.
Id quod amandata iam Euangelij recita-
tione Claudiopoli fieri supra ostendimus.

III. BLASPHEMIA.

III. Adiungit assertionem, de differen-
tia veteris & noui foederis, quam huiusmo-
di inquit esse, ut in nouo spiritus H in vete-
ri literæ ministerium fuerit, adeo ut hoc
per illud nec antiquatum, nec immuta-
tum fuisset.

ET quodnam venenum hic subdit, quid
que discriminis veri sit inter vetus ac
nouum testamentum, superius dictum est,
cū secundi libri Transsylvanicorum Mi-
nistrorum alterum caput refutatum est.

PORRÒ quidquid satanas per impium
hunc loquitur hoc loco, ed spectat, ut prorsus
diuinarum literarum vsus ipse quoque
tollatur. Id quod per Schuenckfeldium, &
alios occultius, nunc per Narianos aper-
tius tentatur. Et ut animi elatio, reliquaque
in peccatis obduratio firmus est, per quem
vberima seges eorum excrescit: Sic non
desunt, qui eodem scelerum cœno obruti
(neque verò resipiscences) mercedem hanc
errorum in seipsis sentiant, ut & ita credat,
hoc est, ut nihil credant.

RARIOR igitur typicæ, ac legales ce-
rimoniarum in Transsylvaniam & alià apud
multos, ut ipsi vidimus: Redijt Moisaicæ le-
gis cum Christiana commixtio, contra quæ
Apostoli, spiritu sancto dictante, decreue-
re in prima Hierosolymitana Synodo. Ex-
citata est iterum sepulta cum honore Syna-
goga, ut cum dedecore Christiana sepeli-
retur Ecclesia. Sed hæc latius in meis com-
mentarijs Transsylvanicis.

V. BLASPHEMIA.

QUINTA affirmat Christianam reli-
gionem ad Hierosolymam vsque excidium
L perduxisse tantū, nec locum nisi ex par-
te habuisse in orbe aut habiturum esse, do-
nec Iesus, iterum ad nos redierit, & in hoc
mundo in ipsa vrbe Hierosolyma insta-
ta super carnali populo Iacob, ut ceteri M
Reges terræ solent, iustissimè tamen ac san-
ctissimè regnauerit.

ANNOTATIO.

ET id quoque ex vestra officina, & Lu-
therani, & Caluiniani prodijt. Cū e-
nim per quindecim secula per vos Ecclesia
Christi euauerit, donec nouum, & inau-
ditum Eliam, incestuosum nempè Apo-
statam Lutherum, deposito scapulari, ere-
tis cornibus vidimus, quidni per breue
Christi regni tempus fuerit? Sed pereat im-
pietas, viuat Christi veritas. Ciuitas supra
montem posita abscondi non poterat: Bo-
num semen in agro Dominico crescere de-
bebat, & debet vsque ad messem, nimirum
vsque ad seculi consummationem, atque
quod prædictum est in omnibus gentibus
prædicandum esse Euangelium, id sine im-
pedimento currere per medios hostes de-
bebat, ut facit. Itaque cum Donatistis ana-
thema estote, (ut aiebat D. Augustinus)
qui pestilentem hunc errorem reuocastis
in lucem.

CABTE

M **C**AETERVM Iudaismum, & Origenistarum errorem sapit, quidquid Franciscus Davidis de **C**H R I S T I temporario regno huius mundi mentitur. Nec enim regnum eius erat, nec futurum fuerat de hoc mundo.

VI. BLASPHEMIA.

VI. **T**HESIS definit **C**H R I S T V M regem populi Dei esse. **N** designatione tamen sola, quoniam inquit ex omnium Prophetarum oraculis certum est illum nullum aliud regnum, quam terrenum, & quale supradictum est, habiturum.

ANNOTATIO.

NO **V**I de ut sensim satanas nomen, & potestatem Christi Iesu labefactare nirtur. Nam quod addit, ex omnium Prophetarum oraculis **C**H R I S T V M nullum aliud regnum, quam terrenum habiturum blasphemiam in spiritum sanctum est. In diebus autem regnorum illorum (dixit Deus per Danielem) nempe post Chaldaicum, Persicum, Grecum, Romanum, suscitabit Deus cœli regnum, quod in æternum non dissipabitur: & Regnum eius alteri populo non tradetur, comminuet autem & consumet, vniuersa regna hæc, & ipsum stabit in æternum: secundum quod vidisti, quod de mōte abscissus est lapis sine manibus, & comminuit testam, & ferrum, & æs, & argentum, & aurum. Deus magnus ostendit Regi, quæ vñtura sunt postea, & verum est sōmniū, & fidelis est interpretatio eius. Atqui ut Regni Christi præcipua in eo potestas erat futura, ut animas cum suo fine, id est, cum Deo coniungeret, id quæ & imperium & iudicium perpetuo gerere debebat, quod per Davidem prænuntiatum fuit, dicentem: Deus iudicium tuum Regi da, & iustitiam tuam filio Regis. Et rursus: Da imperium tuum puero tuo, & saluum fac filium ancillæ tuæ, sic verum illud futurum erat, quod Angelus Danieli prædixerat fore, ut auferretur peccatum, & adduceretur iustitia in sempiternum, & vngeretur Sanctus Sanctorum.

VII. VIII. & IX. BLASPHEMIA.

VII. VIII. & IX. **T**hesi de **C**H R I S T I P regno terreno nescio quæ impia iam confutata somniat, præterea nihil in terra nūc Christum agere, ac nec Deum quidē amplius dici posse, quemadmodum inquit, cum in mundo versaretur, fortasse poterat ratione officij.

ANNOTATIO.

P **Q**UOT syllabæ, tot hic sunt blasphemie, & atheismi. Ascendit enim ad deum xteram patris Christus, de quo dictum erat: Dixit Dominus Domino meo, sede à dextris meis: & cui potestas adhuc ut homini data fuit in cœlo, & in terra, quicquid, ut filius Dei & hominis cœlum, terramque, &

hominum corda possidere debebat iure creationis, merito redemptionis, & dono Patris, ut D. inquit Bernardus. Itaque & curam suorum habet, & lucerna cœli est Agnus, quem sequuntur Sancti quocunque ierit, & factum est imperium super humerum eius, quod nunquam auferetur in æternum. Si igitur impius iste sic sensisset, ut diuina scriptura disertissime ostendit, nunquam in tantam impietatis abyssum prolapsus fuisset.

X. BLASPHEMIA.

X. **T**hesi habet **C**H R I S T V M adorandum haudquaquam esse, & nec dum vitam in terris ageret, alio quam ciuili honore affici rectè potuisse.

ANNOTATIO.

DA **T**VO in conuenienti plurima sequuntur. Calviniani, & ante eos Lutherani vix quidquam magni momenti afferebat plerisque putabantur, cum Sanctos non esse venerandos, hosce non orare pro nobis asseuerarent. Si causa quærebatur, respondebant ne fieret Christo Mediatori iniuria, quod quæ iam mortui essent, nec nostra intelligerent: Homines autem non esse venerandos. Tum igitur per ruinam Sanctorum struebat sibi satanas gradus ad Christum paulò post pernegandum, quem nunc iste atheus, nec præsentem esse, nec adorandum dicit. Sed de hoc nos superius egimus abundè. Nam & quod Lipsiæ reuocatum fuit in dubium, & publicis thesibus propositum, an humanitas Christi esset adoranda, iisdem rationibus refutatum fuit, & quoniam spectaret adoratio, declaratum.

XI. BLASPHEMIA.

XI. **A**sseuerat cultum **T** nullum Christo deferendum, nisi quæ eius præcepta seruando ipsi deferimus.

ANNOTATIO.

VT **I**NAM dixisses: credendo: & postea eà obediendo. In fide enim & charitate quæ nos radicatos esse oportere sapienter dixit Apostolus, nimirum ne præceptorum obseruatio secerneretur à fide. Nam ut nō inuocas in quem non credis, quomodo obediēs, quæ inuocandum, & cui fidem esse habendā pernegas? Sed mirū est, quoniam modo heretici suo se laqueo suspēdant. Dū Lutheranus & Calvinianus esset Franciscus Davidis, solā fidem in Christū ad veri cultus rationē adhibendā censebat. Nunc factus Arianus, seu Samosatenicus solam præceptorum obseruationem necessariam putat, reiecta fide.

XII. BLASPHEMIA.

XII. **T**hesi. **V** definit nos nec Christo cōfiderē debere, nisi quatenus ea, quæ nobis dixit vera esse credamus, & quæ nobis Dei nomine promissit accepturos nos esse, firmiter speremus.

AN-

ANNOTATIO.

V **I**MPLICAT & hoc contradictionem. Nimirum ne Christo confidamus, ac tamen firmiter speremus nos ea, quæ promissit esse accepturos. Et verò ea esse vera, quæ dixit credamus. At se filium Dei dixit, id quæ omnibus rationibus & miraculis monstrauit. Deinde dixit: Qui credit in filium Dei, hic habet vitam æternam. Et qui in filij nomine non petit, nunquā exaudietur à patre.

XIII. BLASPHEMIA.

XIII. **T**hesi **X** Christū inuocare omnino prohibet.

ANNOTATIO.

X **H**VC scilicet spectabat satanas, ut quædam modū ex Sanctorū intercessionē (sic ut paulò ante diximus) inuocatio Christi de medio tolleretur, sic modo ex inuocationis Christi negatione, tantò magis Sancto rum charitas, communio, lux, & lumen, in quo omnia conspiciunt, infirmaretur. Quæ de tota recopiosè nos alibi cōtra te Chytræi, copiosissime aut & accuratissime (vñti verissime) Ecclesia Christi passim egit.

XIIII. BLASPHEMIA.

XIIII. **C**ontinet Christū **T** in præsentia inter Deū & nos mediatoris officio minime fungi.

ANNOTATIO.

ET vides lector, superbiam & perfidiā semper ascendere, digna ut isthæc sint lacrymis potius quam argumentis. Cæterū quorsum illud, quod Apostolus dicit Christum Apostolum esse & Pontificem cōfessionis nostræ? Quare enim Apostolus est confessionis nostræ, nisi quia, sicut Synodus Ephesina prima dicit, sacrificat Deo & Patri fidei nostræ confessionem, quæ à nobis ipsis, & per ipsum ipsi Deo Patri incessanter offertur. Quemadmodum etiam docet D. Cyrillus. Quorsum etiam illud D. Ioannis: Et si quis peccauerit, aduocatū habemus ad Patrem Iesum Christum iustū?

XV. BLASPHEMIA.

XV. **T**hesi Christi **Z** Sacerdotiū negat, & si modò Sacerdos reuera vnquā fuit, tūc re ipsa finem habuisse affirmat, cum in cruce exspirauit, nec alia ratione eius oblationem nobis prodesse, aut prodesse posse, quæ propter ipsius oblationis (quamuis iam transactæ) efficaciam, quæ perpetuo duret.

ANNOTATIO.

Z **Q**UO veteris testamenti omnes figuræ & Prophetiæ sacrificium fore ostēdebant, id satanas per istius Athei impurissimi spurcissimam animam negare est ausus. Accū oblationem fateatur expiandis peccatis efficacem fuisse, & Sacerdotiū habuisse in perpetuum dicat, cur in dubiū

vocat sacrificium ipsi verbis? (si modò Sacerdos re vera vnquā fuit) sanè quem diabolus agit, huc illū circumfert, ac denique mergit in profundum, sicut plumbum in aquis vehementibus. Quem verò spiritus sanctus animat, sistit in petra firmissima, & venerunt venti, & fluxerunt torrentes, ac stetit, & stat fidelis anima Catholica.

XVI. BLASPHEMIA.

XVI. **T**hesi **I**esv **A** Christo in sua quiete placidè versari dimisso, nihil inquit, nūc ab eo nos iuuari apud Deū, vel credamus, vel curemus, nisi quatenus dum hic inter nos fuit, salutisq; viam nobis ostēdit, & ad Deum accedendi modum docuit.

ANNOTATIO.

PLVS Mahometi Turcæ, quam Iatro i. Aste Christo Dei filio tribuit. Et cū Christus sit via, veritas, vita, ostium, mediator, Aduocatus per redemptionem, per quem Angeli, & Sancti in cœlis, viuentes autem adhuc in hac miseriarum valle accessum habet ad patrem, audeat istud diaboli mancipium eundem vnica thesi de gradu diuinitatis velle deponere. Videt igitur Blandrata, qui se passim in Transsylvania iactabat esse medicum corporis & animæ, ut illi in Albana disputatione exprobratū fuit, quantum discipulum fecit, ut ab huius fructibus præceptorem agnoscere possis. At tamen (pro hominum cæcitatem) audent adhuc illum nescio quem magnum æstimare, vel summum scribere. Sed similes habent labra lactucas. Porro Turcæ talem non tulissent aduersus Mahometem suum blasphemantem: Eius verò aduersus Christum discipulos debacchantes, sapientissimi quidem non solum ferūt, sed efferunt. Id verò quod Christus dixit: Qui me erubuerit coram hominibus, & ego erubescam eum, perquirant de se ipsis, num aliquando futurum sit, ut Christus ipse quæret & iudicet. Et certè quæret ac iudicabit, qui non irridetur Deus.

CV **M** igitur ex his thesibus, alijsque perniciosissimis hæresibus factum esset, ut anno huius seculi septuagesimo octauo à Christophoro Bathoreo Transsylvaniæ Principe nobilitas euocata, vnā cum cæterarum hæresum Transsylvanicis ministris Franciscum Davidem morti adiudicaret, calculum Blandrata suum in comitibus adiecit, ne videlicet amici sui veteris, quæ ad eas blasphemias dudū lactauerat, periculum, & ipse subiret, si consentientium ordinum sententiæ se opposuisset. Sic sapientia Dei iustificata est, ut à quo miris artibus Franciscus Davidis fuerat deceptus, ab eodem admirabiliore iudicio Christi

III

si Domini condemnaretur. Plerique non-
lites e. h. e. infecti, nec ipsi ausi sunt
hanc. Montibus amicis, ut saltem Chri-
stus faceret esse nostrum saluatorem,
rel. i. t. i. e. d. ego saluatorem illū tate-
ba. qui se ipsum seruare potuerit? Iuda
icam tēdē, & plus quam impiam blasphemiam.
Itaque & antea dudum poenam in
corpore luebat atrocem. Sic enim viuis fce-
tebat, ut ad iudicium tribunal vxoris ipsius
vocati, quod cum coniuge agere nollet,
quid inquit, miferim an d. eum, cuius vi-
uentis est intolerabilis tortor? Superstes au-
tem erat adhuc eadem mulier anno supe-
riore, quo in Transylvania fuit, cum Pon-
tificis Maximi Gregorij XII. & Stephani
Poloni Regis sumptibus seminarium ei
genti Catholica fide excolenda institutum
est. Qua occasione plurima istorum
nequissima facinora & audiui, & vidi, pro-
pter quod & loquor. At antea Franciscus
Davidis in arcem Deum, quæ propē Ma-
risum sita est coniectus in carcerem, ut de
eo extremum supplicium sumeretur, in in-
feriam incidit. Turmæ demonum appa-
renti dixit: Ecce qui me comitem itineris
expectant. Sic os illud impium, quod filij
Dei inuocationē negauerat, cum DEVM
inuocare non potuisset, infelicitissimam a-
nimam demonibus tradidit. Cui Deme-
trius quidam Claudiopoli successit. Hic
vero (cū adhuc impunē extant Francisci
Davidis libri) plurimos ea in impietate fo-
uet. Et quæ deuentum est, ut Euangelij re-
iectis, veteris testamenti prophetias sabba-
this Iudaizantes legant, Christiana om-
nium penē reiiciant, stupidissimos autem
catenus errores exuxerint, ut mulieribus
quoque non paucis animam non esse per-
suaserint. Hi igitur fructus feralis libri, ni-
mizque conuientiz tantæ impietatis fue-
rūt, ut ex his omnib⁹ qd Lutherana, & Cal-
uiniana semina produxerint nemo, qui nō
sit truncus, haud intelligat. Et Lublini in
Polonia superiore hoc anno cū a quo-
dam malē feriato Italo Samolatenici inui-
serentur, alios errores prioribus pestilen-
tiores receperunt: sensimque satana suam
telam texēte eō precipites ruerunt, ut scri-
pturam omnem haud esse necessariam di-
cant, spiritus verō sui teterrima commen-
ta pro nescio qua spiritali perfectione, ac
vera religione, similes in hoc Schuenckfel-
dij veditent. Inuisenti igitur eos Italo cœ-
tus ille malignantium de multis admoni-
tus, quasi nouum isydyus emicisset, ecce
trōs (inquiunt) ad pedes tuos, quæcunque
iussit faciemus. Ethic homo ex ijs est,
quos paucissimos Ministri Transylvanici
eō de quo egimus illorū libro testantur tā-
quā Apostolos cælitus fuisse demissos; Vi-

1582.

Frustru no
in Euange
lij.Ecclesiæ
non obe-
diunt, in-
fano tamē
homini
statim ob-
temperat.

delicet (si Deo placet) vniuersa Christi, ac
omniū seculorum anteaſtorū Ecclesia sa-
piētiore, hoc est, Mahometi, atq; Antichri-
sto viam sedulo cōplanantes. Itē igitur he-
retici, & digna hæc patellis opercula deli-
gite, ut idem dæmonū casus, qui Franciscū
Davidis abripuit, vos siue in corpore, siue
extra corpus maneat. Sanē ex ijs, quæ hæc
nus allata sunt liquet, nullum in Symbolis
vel Apostolico, vel Niceno, vel Cōstatino-
politano articulum esse, quē vos huius secu-
li hæretici & Athei euertere non fueri-
tis conati. Quod non ita pridem Germani
cēditum est, quo ab hæreticis omnes arti-
culos fidei euertere planē constat. Id autem
Latinē redditum, & aliquibus locis nunc à
me auctum sic habet

SYMBOLVM PSEVD OE VANGE-
licorum Ministrorum omnium.

CAPVT VIII

QVAM perperam vulgo à sectarijs hoc
tempore persuadeatur, quod in con-
trouersijs istis nūc tritis fidei, religionisue
eorum, qui seipsos ab Ecclesia Romana se-
parauerunt, & contra illam inburrexerunt,
non multum sit momenti, & quod de re-
bus tantum villis, ac si lites, & discor-
diæ essent tantummodò familiares, in his
agatur: Quam verò idem Pseudoeuangelij
ci concionatores deualtationem & Baby-
lonicam confusionem in totā iere Germa-
niam, ac quocunq; potuere (proh dolor)
inuerxerunt, hinc facillime colligitur, qd
in toto Symbolo Apostolico nullus articu-
lus sit, quin ab impijs istis hominibus in-
tutus, atque corruptus sit.

Contra primum enam articulum Christiano-
stra fidei.Credo in Deum Patrem, creatorem celi
& terræ, Lutherus impiè errauit.

LVTHERVM enim arguunt sanctissi-
mæ Trinitatis osorē verba illa subla-
ta in sua versione, quæ quidem verba vul-
gata editio Apostolicę Epistolę D. Ioannis
habuit. Tres sunt, qui testimonium dant
in cælo, Pater, verbum, & Spiritus sanctus,
& hi tres vnum sunt. Quæ verba qui anti-
quitus omittebat, eos infideles, & perfidos
interpretes D. Hieronymus non iniuria
vocauit.

EVNDEM eiusdem sanctissimæ Trini-
tatis osorē arguit, sublatā illa ab eo pre-
candi formula: Sancta Trinitas vnus Deus
miserere nobis.

2 CAROLSTADIVM arguit Lutherus
ad eō impium, atq; peruersum fuisse, ut nō
crediderit vel in terris, vel in cælis vllum
Deum existere.

3 CALVINVS blasphematur, Deum non
solū impiorū auxilio vti, verū etiam eorū li-
cōsilia & cōgitationes efficaciter dirigere,
aucto-

auctoremque non minus esse peccatorum,
quā bonorum: Id quod Lutherus & a-
lij negantes liberum arbitrium producere
in medium inceperant.

4. Quidam Zuinglianorum, quales sunt
Theodorus Beza, & Petrus Martyr negant
Omnipotentiam Dei, quod facta ut infē-
da sint, facere nequeat: quasi hoc ad Om-
nipotentiam Dei spectaret, sed de hoc actū
est supra.

5. Præsertim autem tantam potentiam
Deum non habere inquit, ut naturale
corpus in sua essentia vno ac eodem tempo-
re in multis locis simul esse possit: qui si
crederent CHRYSTO, captiuarent intelle-
ctum suum in obsequium eius, & plus eum
posse, quā natura possit crederent.

6. De Illyrico scribit Heshulius ex ip-
sius doctrina sequi, quod non Deus, sed dia-
bolus animas hominum creauerit.

7. SERVETVS somniat DEVM in li-
gno, lignum: in lapide, lapidem: in arbo-
re, arborem esse. Nempe quod formam &
substantiam ligni, lapidis, & arboris verē
habeat.

Aduersus secundum articulum,

Et in Iesum Christum filium eius vnicū
Dominum nostrum: docent.

1 LVTHERVS contra Latōm scri-
bens ferre non potest hanc vocē duos
trōs; consubstantialē, dici de Filio Dei.

2. Melancthon partem substantiæ, non
totam essentia accepisse Christum à Patre
in locis communibus non semel asserit.

3. Calvinus facit Christum & spiritū san-
ctum per se Deos, vnde Autotheanorum
hæresis orta.

4. Georgius Blandrata, Franciscus Dau-
dis, & sectatores eorum nolunt hoc fateri,
aut admittere, Deum habuisse naturalem
Filium, à Patre ab æterno genitum, neque
esse illud æternum verbum cui duplex na-
tiuitas videlicet diuina, & humana ascribi
debeat: Inde purum ex illo hominem faci-
unt, eumq; præ cæteris hominibus aliquā
habuisse prærogatiuam, ante assumptionē
autem carnis non fuisse. Neque necessariū
putant eum Redemptorem, & Saluatorem
tanquam Deum & hominem in mundum
venisse, sed sufficere eum fuisse hominem.

Audent quoq; dicere, non alium in scrip-
tura filium Dei inueniri, quā eum, quē
virgo Maria in hoc mundo peperit.

5. Sarnitius, Lismaninus, Georgius Ni-
ger, Budnæus, & alij vt Stancarus testatur,
Arianismum rursus excitauit, & docue-
runt filium minorem esse patre: reiiciunt
que interim Symbolum in Concilio Nicæ-
no decretum, & Symbolum Athanasij bla-
phemē nominant Satanahij, hoc est satanę
symbolum.

6. Stancarus contra Pindarum
arguit, quod senserit ex sacra scriptura
contra illy probari non posse filium Dei æternum
illud verbum, & figuram substantiæ patris
dici.

7. ILLYRICVM VVitembergenses ar
guunt, quod senserit ex sacra scriptura
contra illy probari non posse filium Dei æternum
illud verbum, & figuram substantiæ patris
dici.

8. Theodorus Beza dicit filium Dei non
esse natum ex substantia, & essentia Dei.
9. Idem Theodorus Beza duas in Chri-
sto personarum vnitates fingit, vnā ani-
mæ cum corpore, alteram diuinitatis cum
humanitate, quod nihil aliud est, quā dā
natam Nestorij hæresim ab inferis reuo-
care.

Adamici Anabaptistæ blasphemant in
Christum Iesum filium Dei Dominum
nostrum, quem proferunt non esse filium
Deum.

Orantes in secreto veram negant diu-
nitatē Christi in eo, quod docent, nō Chri-
stum, sed patrem solum esse adorandum.

Contra tertium articulum,
Qui conceptus est de Spiritu sancto, &c.

1 VCVVS cū animam ageret fass⁹
Best, verū Mefsiam adhuc non venis-
se, venturum tamen.

2. Hoffmannici fabulantur, Deum ex se
ipso, & non ex virgine Maria hominem fa-
ctum esse, atq; ita in Christo vnā tātū
essē naturam.

3. Seruetus tanquam electum satanę in-
strumentum adeo est impudens, ut in san-
ctissimæ Trinitatis contumeliā scripse-
rit, Christum non solum virtute spiritus
sancti, verū etiam ex substantia Dei pa-
tris, hominem esse natum: itaque duas
Christo tribuit personas, vnā ex DEO,
& alteram ex virginali vtero Mariæ ge-
nitam.

4. Mennon etiam excogitauit, Christū
ex cælis ex substantia patris secum corpus
detulisse: Quemadmodum & Schuenckfel-
dus sentit: quod sanē conuenit cum Sarce-
rio de Anabaptistis scribente, Christum cœ-
lestē, & spirituale secum ex cælis corpus de-
tulisse, & ex virgine Maria nihil assump-
sisse, sed corpus eius tanquam per caulem
pertransisse: Carnem verò ex elementis hu-
ius mundi attraxisse, quam denuò mundo
reliquerit, cū in cælum absque carne a-
scenderit.

5. Adamus Pastoris sibi somnia fingit,
& inquit: Quemadmodum Christus vna
tantum est persona, sic vnā naturam, & non
plures habuit.

6. Schuenckfeldius in tantam incidit im-
pietatem, ut asseruerit, Christum etiam
secundum humanitatem verum esse exi-
stimandum Deum, & non creaturam, & ma-
gnā putat esse blasphemiam, humanā Chri-
sti naturam nominari creaturam.

7. ILLYRICVM VVitembergenses ar-
guunt, quod senserit ex sacra scriptura
contra illy probari non posse filium Dei æternum
illud verbum, & figuram substantiæ patris
dici.

8. Theodorus Beza dicit filium Dei non
esse natum ex substantia, & essentia Dei.
9. Idem Theodorus Beza duas in Chri-
sto personarum vnitates fingit, vnā ani-
mæ cum corpore, alteram diuinitatis cum
humanitate, quod nihil aliud est, quā dā
natam Nestorij hæresim ab inferis reuo-
care.

Adamici Anabaptistæ blasphemant in
Christum Iesum filium Dei Dominum
nostrum, quem proferunt non esse filium
Deum.

Orantes in secreto veram negant diu-
nitatē Christi in eo, quod docent, nō Chri-
stum, sed patrem solum esse adorandum.

Contra tertium articulum,
Qui conceptus est de Spiritu sancto, &c.

1 VCVVS cū animam ageret fass⁹
Best, verū Mefsiam adhuc non venis-
se, venturum tamen.

2. Hoffmannici fabulantur, Deum ex se
ipso, & non ex virgine Maria hominem fa-
ctum esse, atq; ita in Christo vnā tātū
essē naturam.

3. Seruetus tanquam electum satanę in-
strumentum adeo est impudens, ut in san-
ctissimæ Trinitatis contumeliā scripse-
rit, Christum non solum virtute spiritus
sancti, verū etiam ex substantia Dei pa-
tris, hominem esse natum: itaque duas
Christo tribuit personas, vnā ex DEO,
& alteram ex virginali vtero Mariæ ge-
nitam.

4. Mennon etiam excogitauit, Christū
ex cælis ex substantia patris secum corpus
detulisse: Quemadmodum & Schuenckfel-
dus sentit: quod sanē conuenit cum Sarce-
rio de Anabaptistis scribente, Christum cœ-
lestē, & spirituale secum ex cælis corpus de-
tulisse, & ex virgine Maria nihil assump-
sisse, sed corpus eius tanquam per caulem
pertransisse: Carnem verò ex elementis hu-
ius mundi attraxisse, quam denuò mundo
reliquerit, cū in cælum absque carne a-
scenderit.

5. Adamus Pastoris sibi somnia fingit,
& inquit: Quemadmodum Christus vna
tantum est persona, sic vnā naturam, & non
plures habuit.

6. Schuenckfeldius in tantam incidit im-
pietatem, ut asseruerit, Christum etiam
secundum humanitatem verum esse exi-
stimandum Deum, & non creaturam, & ma-
gnā putat esse blasphemiam, humanā Chri-
sti naturam nominari creaturam.

7. ILLYRICVM VVitembergenses ar-
guunt, quod senserit ex sacra scriptura
contra illy probari non posse filium Dei æternum
illud verbum, & figuram substantiæ patris
dici.

8. Theodorus Beza dicit filium Dei non
esse natum ex substantia, & essentia Dei.
9. Idem Theodorus Beza duas in Chri-
sto personarum vnitates fingit, vnā ani-
mæ cum corpore, alteram diuinitatis cum
humanitate, quod nihil aliud est, quā dā
natam Nestorij hæresim ab inferis reuo-
care.

Adamici Anabaptistæ blasphemant in
Christum Iesum filium Dei Dominum
nostrum, quem proferunt non esse filium
Deum.

Orantes in secreto veram negant diu-
nitatē Christi in eo, quod docent, nō Chri-
stum, sed patrem solum esse adorandum.

Contra tertium articulum,
Qui conceptus est de Spiritu sancto, &c.

1 VCVVS cū animam ageret fass⁹
Best, verū Mefsiam adhuc non venis-
se, venturum tamen.

2. Hoffmannici fabulantur, Deum ex se
ipso, & non ex virgine Maria hominem fa-
ctum esse, atq; ita in Christo vnā tātū
essē naturam.

3. Seruetus tanquam electum satanę in-
strumentum adeo est impudens, ut in san-
ctissimæ Trinitatis contumeliā scripse-
rit, Christum non solum virtute spiritus
sancti, verū etiam ex substantia Dei pa-
tris, hominem esse natum: itaque duas
Christo tribuit personas, vnā ex DEO,
& alteram ex virginali vtero Mariæ ge-
nitam.

4. Mennon etiam excogitauit, Christū
ex cælis ex substantia patris secum corpus
detulisse: Quemadmodum & Schuenckfel-
dus sentit: quod sanē conuenit cum Sarce-
rio de Anabaptistis scribente, Christum cœ-
lestē, & spirituale secum ex cælis corpus de-
tulisse, & ex virgine Maria nihil assump-
sisse, sed corpus eius tanquam per caulem
pertransisse: Carnem verò ex elementis hu-
ius mundi attraxisse, quam denuò mundo
reliquerit, cū in cælum absque carne a-
scenderit.

5. Adamus Pastoris sibi somnia fingit,
& inquit: Quemadmodum Christus vna
tantum est persona, sic vnā naturam, & non
plures habuit.

6. Schuenckfeldius in tantam incidit im-
pietatem, ut asseruerit, Christum etiam
secundum humanitatem verum esse exi-
stimandum Deum, & non creaturam, & ma-
gnā putat esse blasphemiam, humanā Chri-
sti naturam nominari creaturam.

7. ILLYRICVM VVitembergenses ar-
guunt, quod senserit ex sacra scriptura
contra illy probari non posse filium Dei æternum
illud verbum, & figuram substantiæ patris
dici.

8. Theodorus Beza dicit filium Dei non
esse natum ex substantia, & essentia Dei.
9. Idem Theodorus Beza duas in Chri-
sto personarum vnitates fingit, vnā ani-
mæ cum corpore, alteram diuinitatis cum
humanitate, quod nihil aliud est, quā dā
natam Nestorij hæresim ab inferis reuo-
care.

Adamici Anabaptistæ blasphemant in
Christum Iesum filium Dei Dominum
nostrum, quem proferunt non esse filium
Deum.

Orantes in secreto veram negant diu-
nitatē Christi in eo, quod docent, nō Chri-
stum, sed patrem solum esse adorandum.

Contra tertium articulum,
Qui conceptus est de Spiritu sancto, &c.

1 VCVVS cū animam ageret fass⁹
Best, verū Mefsiam adhuc non venis-
se, venturum tamen.

2. Hoffmannici fabulantur, Deum ex se
ipso, & non ex virgine Maria hominem fa-
ctum esse, atq; ita in Christo vnā tātū
essē naturam.

3. Seruetus tanquam electum satanę in-
strumentum adeo est impudens, ut in san-
ctissimæ Trinitatis contumeliā scripse-
rit, Christum non solum virtute spiritus
sancti, verū etiam ex substantia Dei pa-
tris, hominem esse natum: itaque duas
Christo tribuit personas, vnā ex DEO,
& alteram ex virginali vtero Mariæ ge-
nitam.

4. Mennon etiam excogitauit, Christū
ex cælis ex substantia patris secum corpus
detulisse: Quemadmodum & Schuenckfel-
dus sentit: quod sanē conuenit cum Sarce-
rio de Anabaptistis scribente, Christum cœ-
lestē, & spirituale secum ex cælis corpus de-
tulisse, & ex virgine Maria nihil assump-
sisse, sed corpus eius tanquam per caulem
pertransisse: Carnem verò ex elementis hu-
ius mundi attraxisse, quam denuò mundo
reliquerit, cū in cælum absque carne a-
scenderit.

5. Adamus Pastoris sibi somnia fingit,
& inquit: Quemadmodum Christus vna
tantum est persona, sic vnā naturam, & non
plures habuit.

6. Schuenckfeldius in tantam incidit im-
pietatem, ut asseruerit, Christum etiam
secundum humanitatem verum esse exi-
stimandum Deum, & non creaturam, & ma-
gnā putat esse blasphemiam, humanā Chri-
sti naturam nominari creaturam.

7. ILLYRICVM VVitembergenses ar-
guunt, quod senserit ex sacra scriptura
contra illy probari non posse filium Dei æternum
illud verbum, & figuram substantiæ patris
dici.

8. Theodorus Beza dicit filium Dei non
esse natum ex substantia, & essentia Dei.
9. Idem Theodorus Beza duas in Chri-
sto personarum vnitates fingit, vnā ani-
mæ cum corpore, alteram diuinitatis cum
humanitate, quod nihil aliud est, quā dā
natam Nestorij hæresim ab inferis reuo-
care.

Adamici Anabaptistæ blasphemant in
Christum Iesum filium Dei Dominum
nostrum, quem proferunt non esse filium
Deum.

Orantes in secreto veram negant diu-
nitatē Christi in eo, quod docent, nō Chri-
stum, sed patrem solum esse adorandum.

Contra tertium articulum,
Qui conceptus est de Spiritu sancto, &c.

1 VCVVS cū animam ageret fass⁹
Best, verū Mefsiam adhuc non venis-
se, venturum tamen.

2. Hoffmannici fabulantur, Deum ex se
ipso, & non ex virgine Maria hominem fa-
ctum esse, atq; ita in Christo vnā tātū
essē naturam.

3. Seruetus tanquam electum satanę in-
strumentum adeo est impudens, ut in san-
ctissimæ Trinitatis contumeliā scripse-
rit, Christum non solum virtute spiritus
sancti, verū etiam ex substantia Dei pa-
tris, hominem esse natum: itaque duas
Christo tribuit personas, vnā ex DEO,
& alteram ex virginali vtero Mariæ ge-
nitam.

4. Mennon etiam excogitauit, Christū
ex cælis ex substantia patris secum corpus
detulisse: Quemadmodum & Schuenckfel-
dus sentit: quod sanē conuenit cum Sarce-
rio de Anabaptistis scribente, Christum cœ-
lestē, & spirituale secum ex cælis corpus de-
tulisse, & ex virgine Maria nihil assump-
sisse, sed corpus eius tanquam per caulem
pertransisse: Carnem verò ex elementis hu-
ius mundi attraxisse, quam denuò mundo
reliquerit, cū in cælum absque carne a-
scenderit.

5. Adamus Pastoris sibi somnia fingit,
& inquit: Quemadmodum Christus vna
tantum est persona, sic vnā naturam, & non
plures habuit.

6. Schuenckfeldius in tantam incidit im-
pietatem, ut asseruerit, Christum etiam
secundum humanitatem verum esse exi-
stimandum Deum, & non creaturam, & ma-
gnā putat esse blasphemiam, humanā Chri-
sti naturam nominari creaturam.

7. ILLYRICVM VVitembergenses ar-
guunt, quod senserit ex sacra scriptura
contra illy probari non posse filium Dei æternum
illud verbum, & figuram substantiæ patris
dici.

8. Theodorus Beza dicit filium Dei non
esse natum ex substantia, & essentia Dei.
9. Idem Theodorus Beza duas in Chri-
sto personarum vnitates fingit, vnā ani-
mæ cum corpore, alteram diuinitatis cum
humanitate, quod nihil aliud est, quā dā
natam Nestorij hæresim ab inferis reuo-
care.

Adamici Anabaptistæ blasphemant in
Christum Iesum filium Dei Dominum
nostrum, quem proferunt non esse filium
Deum.

Orantes in secreto veram negant diu-
nitatē Christi in eo, quod docent, nō Chri-
stum, sed patrem solum esse adorandum.

Contra tertium articulum,
Qui conceptus est de Spiritu sancto, &c.

1 VCVVS cū animam ageret fass⁹
Best, verū Mefsiam adhuc non venis-
se, venturum tamen.

2. Hoffmannici fabulantur, Deum ex se
ipso, & non ex virgine Maria hominem fa-
ctum esse, atq; ita in Christo vnā tātū
essē naturam.

3. Seruetus tanquam electum satanę in-
strumentum adeo est impudens, ut in san-
ctissimæ Trinitatis contumeliā scripse-
rit, Christum non solum virtute spiritus
sancti, verū etiam ex substantia Dei pa-
tris, hominem esse natum: itaque duas
Christo tribuit personas, vnā ex DEO,
& alteram ex virginali vtero Mariæ ge-
nitam.

4. Mennon etiam excogitauit, Christū
ex cælis ex substantia patris secum corpus
detulisse: Quemadmodum & Schuenckfel-
dus sentit: quod sanē conuenit cum Sarce-
rio de Anabaptistis scribente, Christum cœ-
lestē, & spirituale secum ex cælis corpus de-
tulisse, & ex virgine Maria nihil assump-
sisse, sed corpus eius tanquam per caulem
pertransisse: Carnem verò ex elementis hu-
ius mundi attraxisse, quam denuò mundo
reliquerit, cū in cælum absque carne a-
scenderit.

5. Adamus Pastoris sibi somnia fingit,
& inquit: Quemadmodum Christus vna
tantum est persona, sic vnā naturam, & non
plures habuit.

6. Schuenckfeldius in tantam incidit im-
pietatem, ut asseruerit, Christum etiam
secundum humanitatem verum esse exi-
stimandum Deum, & non creaturam, & ma-
gnā putat esse blasphemiam, humanā Chri-
sti naturam nominari creaturam.

7. ILLYRICVM VVitembergenses ar-
guunt, quod senserit ex sacra scriptura
contra illy probari non posse filium Dei æternum
illud verbum, & figuram substantiæ patris
dici.

8. Theodorus Beza dicit filium Dei non
esse natum ex substantia, & essentia Dei.
9. Idem Theodorus Beza duas in Chri-
sto personarum vnitates fingit, vnā ani-
mæ cum corpore, alteram diuinitatis cum
humanitate, quod nihil aliud est, quā dā
natam Nestorij hæresim ab inferis reuo-
care.

Adamici Anabaptistæ blasphemant in
Christum Iesum filium Dei Dominum
nostrum, quem proferunt non esse filium
Deum.

Orantes in secreto veram negant diu-
nitatē Christi in eo, quod docent, nō Chri-
stum, sed patrem solum esse adorandum.

Contra tertium articulum,
Qui conceptus est de Spiritu sancto, &c.

1 VCVVS cū animam ageret fass⁹
Best, verū Mefsiam adhuc non venis-
se, venturum tamen.

2. Hoffmannici fabulantur, Deum ex se
ipso, & non ex virgine Maria hominem fa-
ctum esse, atq; ita in Christo vnā tātū
essē naturam.

3. Seruetus tanquam electum satanę in-
strumentum adeo est impudens, ut in san-
ctissimæ Trinitatis contumeliā scripse-
rit, Christum non solum virtute spiritus
sancti, verū etiam ex substantia Dei pa-
tris, hominem

Calvinus
Instructio
ne aduers.
Anabapt.
& Libert.

Luth. sup.
epl. ad He-
br. q. inter-
prete Ba-
cero.

In confess.
ad Carolū
art. 11.

8. Anabaptistæ non credunt, Christum fuisse verum hominem, sed faciunt ex corpore ipsius phantasma, hoc est, nudam apparentiam, siue corpus apparens.

9. Portetoli huiusmodi errores inde plenius ostendi sunt, quod Lutherus expressè docet, humanitatem Christi non omnia sciuisse, neque cogitasse, & hominem ipsum Christum non fuisse omnipotentem. Item Christum ab initio suæ conceptionis, & natiuitatis non fuisse plenum gratia, sed cum successu creuerit corpore, licetiam donis Dei creuisset.

10. Sic & Zuinglius docuerat Christum creuisse sapientia cum secundum humanam naturam finitus, & terminatus fuerit.

Contra quartum articulum,

Passus sub Pontio Pilato, &c.

Caluin. cō-
tra Libert.
Stephan. in
deleu. 10.

Dubitationes
dialog. 10.
cap. 3.

Stancar. li.
de Trinit.
& mediato-
re Christo.

Vide suppli-
tem libel-
lū Naum-
burgi Prin-
cipibus ob-
latū, & Al-
lyricū cō-
fessand.
Loth. in 14.
c. Marti.

Caluin. in
harm. E-
uang.

Brentius in
Ioā hō 34.
idem in ca-
tech. an-
ni 34.
Brentius in
Luc. par. 2.
hom. 34.

Robertus
Stephanus
respons. ad
catalog. 4.
error. art.
47.

A Epin. cō-
ment. in
pial. 16.

1. Libertini docent, Christū nō verē, sed tantum per phantasma mortuū esse.

2. Andreas Musculus contrarium sentit, videlicet diuinitatem Christi etiā passam, & mortuam fuisse.

3. In qua sententia item fuit Lutherus, ut ex libro ipsius de concilijs constat.

4. Stancariani volunt, Christum tantum secundum humanam naturam Mediatore nostrum esse.

5. Osiander e contrario affirmat, Christum esse iustitiam nostram quo ad diuinitatem tantum, & docet totam Christi diuinitatem eo modo in nobis realiter habitare, quemadmodū & in homine Iesu habitauit.

6. Losius & alij somniant, Christum nō solum impatibiles inferni dolores, verum etiam cruciatus æternæ damnationis passū fuisse, cum in mōte Oliueti calicem passionis suæ extimesceret.

7. Eodem modo & Calvinus scribit, Dominum absq; ratione, & spiritu orasse ijs verbis, transeat calix iste: Orationem istā nec cogitanti sibi excidisse, & proinde emē dasse.

8. Brentius inquit, Deum aliter placari noluisse, quā ut Christus poenas peccatorū susciperet: Hoc est (ut ipse loquitur) cruciatus, & dolores mortis, & inferni. Præsertim autem verba hæc Christi; Deus Deus meus quare me dereliquisti, explicuit: Christū doloribus inferni circumdatū, & flāmis infernalibus accensum fuisse.

9. Quidā impudenter asserunt, Deū in ara crucis ad eū Christū dereliquisse, ut nec dei lumē illi cōcedere dignatus fuerit. Hinc etiam Christum nō aliter existimasse, & sciuisse, quā se fuisse derelictum, quin verō etiam omnino desperasse. Calvinus itē in Harmonia Euangelica ait, Christū emisisse vocem desperationis.

10. His omnibus Aepinus defendere ausus

est, Christum post mortem crucis, æternam flammam, & infernalem cruciatum passum fuisse, ut pro animabus à corpore separatis satisfaceret.

Contra quintum articulum,

Descendit ad inferos, &c.

1. Descendere ad inferos significat secundum Brentiū idem quod mori.

2. O Ecolampadius inquit: Hæc verba descendit ad inferos tantum esse declaratio nem dictionis illius (sepultus.)

3. Calvinus vult, hūc descensum ad inferos significare certamen cū horrore mortis.

4. Doctrinam de Lympo Patrum, Lutherus, Bucerus, & Calvinus existimāt tantum esse somnium, & fabulam, & fictitiā quandam. Imò verò Lutherus & Paradisum, & infernum, & Purgatorium tollit, ut supra ostendimus.

5. Zuinglius docet, Christum non realiter, sed potentialiter descendisse.

6. Beza scribit, Christum non surrexisse per sepulchrum clausum hoc modo, ut corpore illud penetrasset, sed sepulchrum cessasse corpori resurrecturo.

7. Schuenckfeldius vult, Christum post resurrectionem non habuisse amplius humanam naturam, sed eandem in diuinam commutasse. Sic Vbiquitarij, Brentiani, Andreas Schmidelinus, & reliquæ illæ pestes Tubingenses, ac VVirtembergenses.

8. His & Bullingerus assentitur, ubi inquit Christum in assumptione sua super omnes creaturas exaltatum fuisse, atque ita creaturam esse desisse.

Contra sextum articulum,

Ascendit ad coelos, &c.

1. Allyricus negat ascensionē Christi esse factam, sed fingit eleuationem ad locum aliquem constitutum, per quam ad coelos, hoc est, ad aerem ascendit, ad ostendendam gloriam suam.

2. Brentius contradicit, & ait Christum, & humanam ipsius naturam quadragesimo die ad coelos primò ascendisse, sed ab initio incarnationis in cœlo fuisse. Nunc autem non solum in cœlo, & in venerabili Sacramento, verum etiam vbiq; & in omnibus locis adest.

3. Sedere ad dexterā, Brentio, & Schmidelino non aliter significat, quā corpus Christi omnipotentis maiestate, integra & vbiq; præsentia, & alijs diuinæ naturæ proprietatibus esse præditum.

4. VVespheus iniquum putat dictionē hanc (sursum) quasi locum esse explicandā. Is verò contra dictionis sensum, contra sententiam Patrum, contra consensum omnium Christianorum, Christum inquit a-

Brentius in
catechi.
anni 31.
Dubitant.
dialog. 10.
cap. 3.
Li. 2. in diti-
cap. 41.

Bucer. c. 27.
Marti. Cal-
uin. lib. 2.
in diti. c. 10.

Li. 3. Epist.
Li. de omni
pænitentia
Christi.

Sicut Chy-
træus ad
monet in
c. 6. Marti.

Beza in li.
de omni
pænitentia
carnis Chri-
sti.

Tileran. de
Sacramen-
to cōtra Kem-
nitium.

Brentius in
Luc. par. 2.
hom. 30.
& cōt. Bul-
liog.

Schmidel.
in disputa-
tione Tubing.

VVesphe-
us in libello
cōtra Ioā-
nē Laico.

scendisse ad coelos non aliud designare, quā euauisse.

5. Petro Martyriani, Bezani, & præsertim Calviniani, hoc modo Christi ad dexteram Patris alligant, ut nec in pluribus locis, nec in venerabili Sacramento realiter esse possit.

6. Contra Brentiani, vel Vbiquitarij addē vbiuitatem suam extendit corporis Christi, ut etiā in herbis, lapidibus, & omnibus creaturis sit re ipsa, & (ut dicunt) realiter.

Contra septimum articulum,

Inde venturus est, &c.

Caluin. In diti-
c. 17.

Li. 2. in diti-
cap. 41.

Li. 2. in diti-
cap. 41.

Li. 2. in diti-
cap. 41.

Li. 2. in diti-
cap. 41.

Li. 2. in diti-
cap. 41.

Li. 2. in diti-
cap. 41.

Li. 2. in diti-
cap. 41.

Li. 2. in diti-
cap. 41.

Li. 2. in diti-
cap. 41.

Li. 2. in diti-
cap. 41.

Li. 2. in diti-
cap. 41.

Li. 2. in diti-
cap. 41.

Li. 2. in diti-
cap. 41.

Li. 2. in diti-
cap. 41.

Li. 2. in diti-
cap. 41.

Li. 2. in diti-
cap. 41.

Li. 2. in diti-
cap. 41.

Li. 2. in diti-
cap. 41.

Li. 2. in diti-
cap. 41.

Li. 2. in diti-
cap. 41.

Li. 2. in diti-
cap. 41.

Li. 2. in diti-
cap. 41.

Li. 2. in diti-
cap. 41.

Li. 2. in diti-
cap. 41.

Li. 2. in diti-
cap. 41.

Li. 2. in diti-
cap. 41.

Li. 2. in diti-
cap. 41.

Li. 2. in diti-
cap. 41.

Caluinus in eos inuehitur, qui putāt Christum per merita cōsecutū fuisse, ut sit iudex mundi, caput Angelorū, & Imperium habeat summū. Audet propter eā blasphemē negare, Christū sibi met promeritum esse aliquid, dum mortali carne hic in terris vixit.

Recentissimi huius temporis hæretici pleriq; omnes nō credunt Christū secundum merita cuiusq; sed secundum fidem iudicaturum esse.

Contra octauum articulum,

Credo in Spiritum sanctum, &c.

Li. 2. in diti-
cap. 41.

Li. 2. in diti-
cap. 41.

Li. 2. in diti-
cap. 41.

Li. 2. in diti-
cap. 41.

Li. 2. in diti-
cap. 41.

Li. 2. in diti-
cap. 41.

Li. 2. in diti-
cap. 41.

Li. 2. in diti-
cap. 41.

Li. 2. in diti-
cap. 41.

Li. 2. in diti-
cap. 41.

Li. 2. in diti-
cap. 41.

Li. 2. in diti-
cap. 41.

Li. 2. in diti-
cap. 41.

Li. 2. in diti-
cap. 41.

Li. 2. in diti-
cap. 41.

Li. 2. in diti-
cap. 41.

Li. 2. in diti-
cap. 41.

Li. 2. in diti-
cap. 41.

Li. 2. in diti-
cap. 41.

Li. 2. in diti-
cap. 41.

Li. 2. in diti-
cap. 41.

Asanovius negat processionem sancti spiritus à patre, & filio.

Petrus Martyr inquit, Theologorum Ecclesiæ Græcorum & Latinorum de processione spiritus sancti disceptationē esse pure scholasticā.

Trinitarij Vngarici volunt non posse probari spiritum sanctū in sacris literis nominari verum Deum.

Iidem non admittunt, filium, & spiritum sanctum esse personas, sed tantū virtutes Dei. Et ex spiritu sancto faciunt creatam motionem in sanctis, vel operationē Dei, vel singulare aliquod donū à Deo proueniens. Ut ipsum autem diuinitate præuenient, nolunt ipsum tanquam Deum coli, & adorari.

Quidam dicunt: Quemadmodum filius est minor patre, sic quoq; spiritus sanctus minor filio.

SERVETIANI omnino excluderunt spiritum sanctum ex Trinitate, cuius non esse tertiam personam imple blasphemant.

Contra nonum articulum,

Sanctam Ecclesiam Catholicam.

Li. 2. in diti-
cap. 41.

Li. 2. in diti-
cap. 41.

Li. 2. in diti-
cap. 41.

Li. 2. in diti-
cap. 41.

LUTHERVS & Calvinus contra verā puritatem & sanctitatem Ecclesiæ docent Plebem Dei semper manere impurā, semper peccatis conspersā, & non aliter purificari, quā sola imputatione, hoc est,

quod deus omnes puros esse existimet, cum tamen reuera sint impuri.

Libertini explicuerunt Sanctorum communionem ad bona temporalia tantummodo pertinere.

Contra decimum articulum,

Remissionem peccatorum.

Vtherani, & Calviniani docent perfri. Vide supra. Et frōte remissionem peccatorum nō veram, sed tantum imputatā esse, quæ Christianis absque bonis operibus, absq; Sacramentis, & per solam fidem imputatur.

Contra undecimum articulum,

Carnis resurrectionem.

Auid Georgiani negant carnis resurrectionem. Libertini autem admittunt, prælatam tamen spirituali eorum renovatione. Resurrectionem autē carnis, quæ in hoc articulo intelligitur iam dicunt trāsijisse.

Contra duodecimum articulum,

Et vitam æternam.

Vtherus asserit, animas Sanctorum ante resurrectionem non esse in cœlo, neq; faciem Dei intueri, sed in singulari quodam loco detineri, & quiescere, probi quidem in lætitia, improbi verò in timore & tremore.

Vvirtembergenses in fundamēto paulo ante edito, arguunt Iacobum Andreæ tā cœlum quā infernū negare, ex eo quod tantum allegoriam, hoc est nudam significationem, & sic Talmuditicum, & Alcoranicum cœlum faciat.

Contra totum Symbolum generatim docent aliqui Pseudoeuangelici conuersionatores.

Canisius in
prælat. de
corruptelis
verbi Dei

Aliqui in Trāsylvania non aliter tria illa Symbola ab Ecclesiā approbata suscipere volunt, nisi cum illa protestatione, si ne Baptista cum verbo Dei & sacra scriptura conueniant.

Præsertim autem blasphemant quidā eorum, Nullā esse Trinitatem, sed tantū verum Deum Patrem.

Eodem modo & recentiores Trinitarij, cum Serueto blasphemant contra sanctissimam Trinitatem, & nominant illam spectrum satanæ, monstrum marinum, & Excepi. Ticerberum tricipitem. vide tu verò istos specul. Pastor. cōtra satanæ, monstra marina, & cerberos tricipites.

Aliqui Prædicantium in Polonia dicūt tres esse deos, tres omnipotentes, tres æternos, & tres essentias.

contra Ma-
gdeb. vbi
de D. Ioā-
ne Baptista
& de mini-
strorū Vn-
garicorum
impietate.
In colloq.
Albæ Iulie
habito, &
in concilia-
bulo Tor-
dano.

Excepi. Ticerberum tricipitem. vide tu verò istos specul. Pastor. cōtra satanæ, monstra marina, & cerberos tricipites.

Beza in li. de omni præsentia carnis.

Beza in li. de omni præsentia carnis.

Beza in li. de omni præsentia carnis.

Beza in li. de omni præsentia carnis.

Beza in li. de omni præsentia carnis.

Beza in li. de omni præsentia carnis.

Beza in li. de omni præsentia carnis.

5. Heshusiani negant unitatem harum trium personarum sanctissimæ Trinitatis.

Symboli a symboli Atheorum finis.

SYMBOLVM APOSTOLORVM
Ecclesiæ veteris.

CAPVT IX.

At horrido isto eiulatu, dissonoq; atheorum strepitu iam omisso, osculetur nos osculo oris sui benedictus Deus, sonetq; Christi Ecclesiæ vox in auribus nostris, priscâ illam maiorem fidem, vnum Catholicis eâ retinuerint, quam constat hæreticos deseruisse, intelligi queat. Vox enim ipsius dulcis, & facies eius decora,

Symbolum Apostolicum in duodecim distinctum articulos.

ARTICVLVS,

1. Credo in Deum Patrem omnipotentem, creatorem cœli & terræ.
2. Et in Iesum Christum, filium eius vnicum, Dominum nostrum.
3. Qui conceptus est de spiritu sancto, natus ex Maria virgine.
4. Passus sub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus, & sepultus.
5. Descendit ad inferos, tertia die resurrexit à mortuis.
6. Ascendit ad cœlos, sedet ad dexteram Dei patris omnipotentis.
7. Inde venturus est iudicare viuos, & mortuos.
8. Credo in spiritum sanctum:
9. Sanctam Ecclesiam Catholicam, Sanctorum communionem:
10. Remissionem peccatorum:
11. carnis resurrectionem:
12. Vitam æternam. Amen.

Designatio Catholica, & Apostolica fidei à Nicæna Synodo exposta, sub Deo amabilissimo Rege Constantino, in conspectu Paulini, & Iuliani Illustrum, anno ab Alexandro 639. mense Iunio ante 13. Kalend. Iul. indictione 23. in Nicæa Bythina Metropoli.

Credo in vnum Deum, patrem omnipotentem, omnium visibilium, & invisibilium factorem. Et in vnum dominum nostrum Iesum Christum, Filium Dei de patre natum, vnigenitum, id est, de substantia patris, Deum ex Deo, lumen ex lumine, Deum verum ex Deo vero, natum, non factum, & per patri, hoc est, eiulde cum patre substantiæ, per quem omnia facta sunt, quæ in cœlis, & quæ in terra, qui propter nos, & propter nostram salutem descendit, & incarnatus est, homo factus, passus est, & resurrexit tertia die, & ascendit in cœlos, inde venturus iudicare viuos & mor-

tuos. Et in spiritum sanctum. Eos autem qui dicunt: erat aliquando quando non erat, & antequam nasceretur non erat: & quia ex nullis substantiis factus est, aut ex alia substantia vel substantia, dicunt esse *πρωτόν* aut conuertibilem, vel mutabilem Filium Dei, anathematizat Catholica, & Apostolica Ecclesia.

SYMBOLVM ATHANASII.

QUI VNQVE vult saluus esse: ante omnia opus est, vt teneat Catholicam fidem.

Quam nisi quisque integram, inuiolatamque seruauerit: absque dubio in æternum peribit.

Fides autem Catholica hæc est, vt vnum Deum in Trinitate: & Trinitatem in unitate veneremur.

Neque confundentes personas: neque substantiam separantes.

Alia est enim persona patris, alia filij: alia spiritus sancti.

Sed patris, & filij, & spiritus sancti vna est diuinitas: æqualis gloria, cœterna maiestas. Qualis pater, talis filius: talis spiritus sanctus.

Increatus pater, increatus filius: increatus spiritus sanctus.

Immensus pater, immensus filius: immensus spiritus sanctus.

Æternus pater, æternus filius: æternus spiritus sanctus.

Et tamē non tres æterni: sed vnus æternus.

Sicut non tres increati, nec tres immensi: sed vnus increatus, & vnus immensus.

Similiter omnipotens pater, omnipotens filius: omnipotens spiritus sanctus.

Et tamen non tres omnipotentes: sed vnus omnipotens.

Ita Deus pater, Deus filius: Deus spiritus sanctus.

Et tamen non tres dii: sed vnus est Deus.

Ita Dominus pater, Dominus filius: Dominus spiritus sanctus.

Et tamen non tres Domini: sed vnus est Dominus.

Quia sicut sigillatim vnâquamq; personam Deum ac Dominum confiteri Christiana veritate compellimur: ita tres Deos aut dominos dicere Catholica religione prohibemur.

Pater à nullo est factus: nec creatus, nec genitus.

Filius à Patre solo est: non factus, nec creatus, sed genitus.

Spiritus sanctus à patre, & filio: non factus, nec creatus, nec genitus, sed procedens.

Vnus ergo pater, non tres patres: vnus filius, non tres filij: vnus spiritus sanctus, non tres spiritus sancti.

Et

Et in hac Trinitate nihil prius, aut posterius, nihil maius aut minus, sed totæ tres personæ cœternæ sibi sunt & cœquales.

Ita vt per omnia, sicut iam supra dictum est: & vnitas in Trinitate, & Trinitas in unitate veneranda sit.

Qui vult ergo saluus esse: ita de Trinitate sentiat.

Sed necessarium est ad æternam salutem: vt incarnationem quoque Domini nostri Iesu Christi fideliter credat.

Est ergo fides recta, vt credamus, & confiteamur: quia Dominus noster Iesus Christus, Dei filius, Deus & homo est.

Deus est ex substantia patris ante sæcula genitus: & homo est ex substantia matris in seculo natus.

Perfectus Deus, perfectus homo: ex anima rationali, & humana carne subsistens.

Æqualis patri secundum diuinitatem: minor patre secundum humanitatem.

Qui licet Deus sit & homo: non duo tamen, sed vnus est Christus.

Vnus autem non conuersione diuinitatis in carnem: sed assumptione humanitatis in Deum.

Vnus omnino non confusione substantiæ: sed unitate personæ.

Nam sicut anima rationalis, & caro vnus est homo: ita Deus & homo vnus est Christus.

Qui passus est pro salute nostra, descendit ad inferos: tertia die resurrexit à mortuis.

Ascendit ad cœlos, sedet ad dexteram Dei patris omnipotentis: inde venturus est iudicare viuos & mortuos.

Ad cuius aduentum omnes homines resurgere habent cum corporibus suis: & redituri sunt de factis proprijs rationem.

Et qui bona egerunt, ibunt in vitam æternam: qui verò mala, in ignem æternum.

Hæc est fides Catholica, quam nisi quisque fideliter, firmiterq; crediderit: saluus esse non poterit.

SYMBOLVM CONCILII CONSTANTINOPOLITANI.
EDITIO I.

CREDIMVS in vnum Deum patrem omnipotentem, factorem cœli & terræ, visibilium omnium & invisibilium conditorem. Et in vnum dominum Iesum Christum, filium Dei vnigenitum, ex patre natum ante omnia sæcula, Deum ex Deo, lumen ex lumine, Deum verum ex Deo vero, natum, non factum, hominioni patri, hoc est, eiusdem cum patre substantiæ, per quem omnia facta sunt, quæ in cœlo, & quæ in terra. Qui propter nos homines, &

propter nostram salutem descendit de cœlis, & incarnatus est de spiritu sancto ex Maria virgine, Homo factus, passus est sub Pontio Pilato, ac sepultus, & tertia die resurrexit. Ascendit in cœlos, sedet ad dexteram patris, inde venturus est cum gloria iudicare viuos, & mortuos, cuius regni non erit finis. Credimus in spiritum sanctum, dominum & viuificantem, ex patre procedentem, cum patre & filio adorandum & conglorificandum. Qui locutus est per prophetas. Et vnâ Catholicam & apostolicam Ecclesiam. Confitemur vnum baptismum in remissionem peccatorum, expectamus resurrectionem mortuorum, & vitam futuri sæculi. Amen.

EXPOSITIO SYMBOLI NICENI Ioanne Theophilo interprete.

Dilectis & amantissimis, Anastasio, Alexandro, Martiniano, Ioanni, Pargorio, presbyteris, & Maximino diacono, ceterisq; orthodoxæ fidei patribus, monachis, vobiscumq; monasticam vitam agentibus ac in fide Dei soliditatis, Cyrillus in Domino salutem.

CHARITATEM vestram, eruditionis simul ac virtutis amantem, nunc quoque haud mediocriter commendare possum, atque adeo omni encomio dignâ esse dico. Etenim diuinas doctrinas desiderare, & vt sacrorum dogmatum rectitudinem assequamini, omnem operam impendere, quo pacto quis non valde admiraretur? Hoc enim opus vitam sine termino ac beatam conciliat, neque irremuneratum erit tale studium. Dicit enim alicubi ad cœlestem patrem & Deum dominum noster Iesus Christus: Hæc autem est eterna vita, vt cognoscant te solum verum Deum, & quem misisti, Iesum Christum. Recta sanè & irreprehensibilis fides, quam fulgor ex bonis operibus comitatur, omni bono vos implet, & decoram nactos gloriam ostendit. At operum fulgor, si expers videatur esse rectorum dogmatum, inculpatæque fidei, humanæ animæ nullo modo mea sententiâ utilis fuerit. Nam sicut fides absq; operibus mortua est, ita si veritas & dicas opera absque fide mortua, verum esse fatemur. Igitur simul fulgeat cum honestæ vitæ gloria, etiam immaculatæ fidei candor. Integri enim ita erimus ac perfecti, iuxta sapientissimi Moysi legem: Perfectus enim, inquit, eris coram domino Deo tuo. At qui cõtemperunt rectam habere fidem discereque noluerunt, quamuis honesta vita sese ornent, comparantur nimirum viris ingenua quidem faciei forma, oculis verò distortis.

R. 3. tis,

198
 Hier. 22. Oculi tui rectè viderunt. Visus autem
 rectus interiorum & absconditorum ocu-
 lorum est, posse sermones, qualescun-
 que de Deo fiant, pro suo virili videre lim-
 pidè & exactè. Videmus enim in speculo
 & enigmatè, & cognoscimus ex parte: quip-
 pe revelans tenebrarum profunda, lu-
 men veritatis infundit his qui ipsius cogni-
 tionem rectam capere volunt. Operæpre-
 cium autem, ut coram Deo procumbentes
 dicamus: Illustra oculos meos, ne vnquam
 obdormiam in morte. Quandoquidem
 si à sacrorum dogmatum rectitudine ex-
 cidere, nihil aliud fuerit, quàm manifestè
 in morte obdormire: à qua rectitudine
 excidimus, quando scripturas diuinitus
 inspiratas non sequimur, sed vel minimè
 laudatis opinionibus, vel exhortationi-
 bus circa fidem non rectè incedentium ca-
 pti, inclinationem metis eorum tollimus,
 & nostras in primis animas incommoda-
 mus. Eundem igitur rectam fidem parare
 sibi studentibus, ad id, quod sacris prædi-
 cationibus videtur, quas & per spiritum
 sanctum tradiderunt nobis, qui ab initio
 spectatores & ministri fuere verbi, quorū
 vestigia sequi studuere etiam celeberrimi
 patre, nostri, qui venerabile & vniuersa-
 le fidei decreuerunt symbolum, in Nicea
 olim congregati. Quibus sanè & ipse Chri-
 stus assedit, qui dixit: Vbi fuerint duo
 vel tres in nomine meo congregati, illic
 sum in medio eorum. Nam quod præse-
 derit inuisibiliter sanctæ & magnæ illi sy-
 nodo, quomodo ambigeretur? Basis ete-
 nim quædam & fundamentum immotum
 & inconcussum per vniuersum orbem ia-
 ctum est, synceræ irreprehensibilisque fi-
 dei confessio. Adhæc quo pacto abfuisse
 Christum, quandoquidem ipse est iuxta sa-
 pientissimi Pauli vocè fundamentū. Fun-
 damentum enim aliud nemo ponere pote-
 rit, præter id quod positum est, quod est Ie-
 sus Christus. Eapropter expositam ab illis
 & determinatam fidem seruauerunt inculpa-
 ti etiam hi, qui secuti sunt eos, sancti patres
 populorumque pastores, & ecclesiarum lu-
 minaria, ac opportuni sacrorum doctores.
 Nihil autem omninò prætermisum vel
 contemptum ex his, quæ vtilia & necessa-
 ria viderit quis in Patrum confessionibus,
 hoc est, expositionibus, quas de recta & in-
 adulterata fide fecerunt ad depræhenden-
 dum & subuertendum vniuersas hæreses ac

impias blasphemias, & ad solidandum ac
 confirmandum eos, qui in fide rectè ince-
 dunt, & quibus fulgidus illuxit lucifer, di-
 esque (ut scripturæ dicunt) insulsi, sancti-
 que spiritus gratia veritatis lumen immisit.
 Quoniam autem vestra pietas scripsit,
 quod nonnulli pro sua libidine torqueat
 verborum symboli virtutem, vel non in-
 telligentes rectè, vel etiam quorundam
 scriptis dediti, in sensum reprobum ela-
 ti, & quod etiam ego debeam super illis
 sermonem vobis parare, manifesteque ex-
 positionis virtutem interpretari, censui ea
 quæ nunc animo occurrunt, cursim dicen-
 da. Sequentes autem modis omnibus san-
 ctorum patrum confessionem & opinio-
 nē rectè & citra vllā deflectionem, quæ ab
 illis dicta sunt, examinabimus.

PORRÒ nunc & sancta synodus Ephe-
 sina ista, quæ iuxta voluntatem Dei con-
 gregata, aduersus Nestorij peruersam o-
 pinionem, sententiam tulit & sanctā & di-
 ligentem, simulque pari sententia con-
 demnavit aliorum vaniloquentiam, quot
 quot vel post illum, vel ante illum fue-
 re, qui eadem cum illo saperent, dicere-
 que vel componere auderent. Etenim cō-
 sentaneum erat, cōdemnato semel ob tam
 prophanam vaniloquentiam viro, ut non
 vnus duntaxat feriretur, sed (ut sic dicam)
 vniuersa illorum hæresis atque calumnia,
 quam contra suā pia Ecclesiæ dogmata fin-
 gentes, duos introducunt filios, & imparti-
 bilem diuidunt, cœlumque ac terram an-
 thropolatriæ, hoc est, hominis cultus sugil-
 lant. Vnicum enim dominum nostrum
 Iesum Christum, & superiorum spirituū
 sancta multitudo vobiscum adorant.

VLTERRA, ne ignoretur à quibusdam
 vis symboli, quod in omnibus Ecclesijs
 Dei authoritatem obtinet, & prædicatum
 est, sanctorum patrum sententias, hoc est,
 expositiones, in commentarios illic factos
 referri iussit: ut scirent hi qui eos le-
 gunt, quomodo sanctorum patrum ex-
 positionem, hoc est, syncerum rectæ fidei
 symbolum, intelligi conueniat. Opinor
 autem & vestræ charitati eum libellum ob-
 uenisse, quem de hisce rebus conscripsi-
 mus: illum & nunc tractabo, & vbi iuxta
 verba sua symbolum proposuero, singula
 quæ in eo traduntur, manifestè, vti decet,
 interpretabor. Scio enim Petrum maximè
 venerabilem scripsisse; Parati semper sitis
 omnibus qui petunt, ad reddendam eius,
 quæ in vobis est, fidei rationem.

CREDEMVS, in vnum Deum pa-
 trem omnipotentem, omnium visibilem
 & inuisibilem factorem: Et in vnum do-
 minum Iesum Christum filium Dei, geni-
 tum ex Deo patre vnigenitum, hoc est, ex sub-
 stan-

stantia eius, Deum de Deo, lumen de lumi-
 ne, verū de Deo vero, genitū, nō factum,
 consubstantialē patri: per quē omnia facta
 sunt, tam ea quæ in cœlo, quā quæ in terra.
 Qui propter nos homines & propter nostrā
 salutem descendit, & incarnatus est, ho-
 moque factus est. Passus est & resurrexit ter-
 tia die, ascendit in cœlos, & venturus est ad
 iudicandum viuos & mortuos. Et in vnū
 spiritum sanctum. Hos autem qui dicunt;
 Erat aliquando, quando non erat, & ante-
 quam nasceretur, non erat, & quod ex ni-
 hilo factus sit, vel ex alia subsistentia vel ef-
 fectia dicunt esse, vel conuertibilem vel
 commutabilem filium Dei, hos anathe-
 matizat catholica & apostolica Ecclesia.

CREDEMVM dicentes in v-
 num DEVM, funditus quodam modo
 gentiliū opiniones amouent: qui cum
 se crederent esse sapientes, infatuati sunt,
 & mutauerunt gloriam incorruptibilis
 DEI, in similitudinem imaginis cor-
 ruptibilis hominis & volatiliū, qua-
 drupedumque ac reptiliū: coluerunt
 autem & creaturam super creatorem, e-
 lementisq; huius mundi seruierunt, mul-
 tos & innumerabiles esse deos suspicantes.
 Igitur ad subuertendum errorē qui multos
 deos tradit, vnum Deum nominantes, sa-
 cras scripturas omnibus modis imitatur, &
 veritatis honestatē vniuersis, q in toto mū-
 do sunt indicant. Hæc & sapientissimus Mo-
 ses statuit, manifestè dicit: Audi Israel, Do-
 minus Deus tuus, dominus vnus est. Et idē
 qui omnī natiuitatis author ac dominus,
 alio loco inquit: Nō sint tibi diij alij præter
 me. Præterea & per vocē sanctorū Propheta-
 rum; Ego Deus primus, & Deus post hæc, &
 non est extra me. Insuper celeberrimi pa-
 tres, optimæ fidei fundamentum iacien-
 tes sentiendum & asserendum, quod v-
 nus & solus sit & natura vereque DEVS,
 dixerunt credendum in vnum Deum.

PATREM OMNIPOTENTEM.
 Eundē & agnominauerūt patrē omnipo-
 tentē, ut cū patre simul & filij manifestare-
 tur illatio, per quē est pater, qui simul subli-
 sit, semperq; coexistit. Neq; enim pertem-
 p' factus est pater, sed erat, quod est, semper
 pater existens, super omne quod factum, &
 in summis dignitatibus. Nam imperare &
 dominari omnibus, splendidam adeoque
 incorruptibilem ei dat gloriam.

A ipso autem condita esse dicunt om-
 nia, quæ in cœlis & quæ in terris, ut & hinc,
 nullā ei cū vlla creatura cognitionē esse, co-
 gnoscatur: incomparabile enim discrimen
 est factoris & facturæ, ingeni & geniti, na-
 turæque subditæ ac seruilis, & dominij di-
 gnitatibus sublimatæ, quæ Deo dignam
 & ornatisimam gloriam sortita est.

PORRÒ meminerunt & filij, ne videan-

tur nomen commune ipsi attribuere, id
 quod fortè & nobis quoque accommoda-
 retur. Vocati enim sumus & nos filij Dei,
 & sic solertissimè adijciunt ea, per quæ vi-
 dere licet dignitatem naturalis gloriæ, quæ
 in ipso est supra omnem creaturam. Geni-
 tum enim, & non factum, esse dicunt. Sanè
 per hoc quod nō est factus, intelligunt eum
 creaturis non esse* coordinatum substan-
 tiabiliter: affirmantes autē ipsum esse geni-
 tum ex substantia Dei & patris, sine tempo-
 re & incomprehensibiliter. Erat enim ver-
 bum in principio, posthac & partus veri-
 tas. Humano autem more & hoc dictum
 * sit, designantes admodum conuenienti
 sermone, Deum dixerunt Deo natum fili-
 um. Hic enim omninò vera natiuitas, il-
 lic autem omninò intelligendum & dicen-
 dum genitum ab eius, qui genuit, substan-
 tia non esse alienum, sed eius propriam,
 quia & ex ipsa, iuxta rationem illa dignā &
 assimilē. Incorporeum enim, nō ut corpus
 nascetur, sed magis sicut lumen ex lumine,
 sicut in fulgurante lumine, quod ex radijs
 fit, lumen intelligitur, & ex illo secundum
 ineffabilem & indicibilem processione, &
 in ipso secundum vnionem & identita-
 tem naturalem. Sic enim esse dicimus in
 patre quidem filium, in filio autē patrem:
 Nam filius in propria natura & gloria pa-
 trem suum describit. Proinde apertè dicit
 ad vnum sanctorum discipulorum, Phi-
 lippus is erat: Non credis quod ego in pa-
 tre, & pater in me est? Qui videt me, vi-
 det & patrem: Ego & pater vnum sumus. Igitur consubstantialis est filius patri. Pro-
 inde hac ratione DEVS verus ex DEO ve-
 ronatus esse creditur. Et natiuitatis qui-
 dem nomen, etiam in creaturis positū in-
 uenimus, iuxta id quod de nativitate san-
 guine Israel, à Deo dictum est: Filios ge-
 nui & exaltaui. Porro appellationē hanc per
 gratiam illis factam esse, lucrum erat: at de
 naturali filio nihil tale pabulum verbi di-
 ctum est, sed omnia verè. Et propter hoc so-
 lus ex omnibus dicit: Ego sum veritas. Ita-
 que certas ac securas reddunt animas no-
 stras, patrem & filium vbique ac natiuita-
 tem nominantes, & Deum verum ex Deo
 vero, lumenque ex lumine effulisse dicen-
 tes, ut natiuitas simplex quiddam ac in-
 corporeum sonet, & existens ex illo & in
 illo, & ali' in propria persona intelligatur.
 (Pater. n. est pater, & non filius: & filius na-
 tus, & nō pater) & in identitate naturæ pro-
 prium vtrumque esse quod est. Cæterum
 omnium factorem, tam visibilem quàm
 inuisibilem, affirmantes patrem, per filiū om-
 nia facta esse dicunt. Nō minorē gloriā, qua
 si forte quadā illo digna, ei tribuerunt? Mi-
 nimè. Vbi. n. omnino minus vel etiā mai-

in identitate substantiæ videri potest? sed quod Deus & pater non soleat alio modo operari, quod & creare, quàm per filium in spiritu, sicut per virtutem ac sapientiam suam. Scriptum est enim: Verbo domini cœli firmati sunt, & spiritu oris eius omnis virtus eorum. Adhuc & sapientissimus Ioannes inquit: In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum. Adiecit necessariò, quòd omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil.

Ποιηθεὶς
καὶ ἴσχυς
γόν.

ICITVR quia demonstrarunt con- substantialem, eiusdemq; gloriæ & operationis cum patre filium, opportunè commemorant ipsum hominem factum, dispensationisq; cū carne sacramentum declarant, bene nimirum scientes hanc esse absolutissimam, & in nullo deficientem fidei traditionem. Non enim sufficit ita credere in ipsum, ut sentias solum, quòd Deus de Deo patre natus sit, consubstantialisq; illi character substantiæ eius sit, sed etiam necessarium, ut ad hæc scias, quod propter salutē ac vitā omnium, demiserit se in euacuationem, assumpta serui formā, & processit homo natus secundū carnem ex muliere, propter hoc qd dicunt: Qui propter nos homines, & propter nostram salutem descendit, incarnatus est, homo factus est. Vide quā appositè, & quā decorè sermo illorum progreditur? Descendere enim dixerunt, ut per hoc super omnia intelligamus esse et naturā & gloriā, qui ppter nos humiles, visitando voluit nostrā similitudinē assumere, & cum carne apparere mundo. Scriptū est enim in libro psalmorū: Deus manifestē veniet, Deus noster, & non silebit. Intelligi autem poterit descensus, si quis voluerit, etiā alio modo, nē, dē ex cœlo, & supernē.

Psalm. 49.

Scripturæ
mos.

Ioan. 16.

Ioan. 8.

Ioan. 16.

Ioan. 3.

Phil. 2.

Solet enim sancta scriptura, ea qd mentē excedunt, verbis nobis familiarib' significare. Vnde cū sanctis discipulis suis loqueretur, dicit: Exiui à patre, & veni in mundum: iterum relinquo mundum, & vado ad patrē. Et iterū: Vos de infernis estis, ego de supernis sum. Insuper & hoc dicit: Ego à Patre exiui, & venio. Scribit autē sanctus etiā Ioannes Qui de sursum venit, supra omnes est. Nam quamvis in summa celsitudine esset, & cum patre suo secundū substantiam super omnia, ut potē identitatis naturæ cū ipso coronā ferens, non est tamen arbitratum rapinam, se esse æqualem Deo, sed se ipsum exinanivit accepta formā serui, in similitudinē hominū factus: & habitu inuentus ut homo, humiliavit se ipsum. Enimvero quoniam Deus verbū erat, nostram quidē carnem indutus est, mansit autem & sic Deus. Et propterea sacratissimus Paulus Deum in similitudinē hominis factū esse

dicit, inuentumq; esse ut hominē figurā. Erat enim Deus in specie humana. Nec assumpsit carnem inanimatam, sicut hæreticis quibusdam sentiendum videtur, sed animatam animā mentali. Ipsum igitur verbum, quod ex substantia patris progressum, & filiū vnigenitū, Deū verum de Deo vero, lumē* Deū de lumine, ipsum per quē omnia facta sunt, descendisse dixerunt patres: incarnatumq; esse & hominem factū, hoc est, habuisse natiuitatē secundum carnem ex muliere, & processisse in specie simili nobis. Hoc enim est, hominem esse factum. Igitur vnus dominus Iesus Christus, idem vnigenitus, Dei patris verbū, factus est homo, non relinquens autem esse quod erat. Mansit enim in humanitate Deus, & in serui formā dominus, & in exinanitione simili nobis plenitudinē habens diuinitatis, & in infirmitate carnis virtutum dominus, & in mensuris humanitatis propriū habens, quod super omnem creaturā. Etenim quæ erat ante carnem, irrepudiabiliter habet, ut quod Deus erat, & filius verus, & vnigenitus, & lux, vita & virtus. Quæ verò non erat, ea adsumpsit: vnde propter dispensationē videtur. Nam quæ carnis erant, propria fecit, non enim erant alterius cuiusdā, sed magis eius, quæ inenarrabiliter ei erat vnita, carnis. Ita & sapiens Ioannes: Verbum, inquit, caro factum. Factum autem est caro, non secundum transfigurationem vel conuersionem vel commutationē, transformatione factā in carnis naturam, neq; habens temperationem, vel cōmixtionem, vel (ut à quibusdam prædicatur) consubstantiationē. Impossibile enim esset, quoniam secundum naturam, incommutabiliter & inconvertibiliter se habet. Carnem autem ex virgineo & illibato corpore, ut dixi, animā mentali animatam assumpsit, & suā propriam fecit. Ceterū mos est scripturæ diuinitus inspiratæ, ab sola aliquando carne totum hominem significare. Effundā enim, inquit, de spiritu meo super omnem carnē. Neque tunc promisit Deus gratiam spiritus carnibus, animā mentali non animatis, sed magis hominibus, ex corpore & anima constitutis. Itaq; verbum non reliquit esse, quod erat: factum est homo, sed in specie simili nobis appārēs, mansit verbū. Et non prius homo intelligitur Christus, deinde sic progrediens, ita ut esset Deus: sed Deus existens verbum, factum est homo, ut in eodem Deus simul & homo intelligatur idem. Qui autem ipsum in duos diuidunt filios, & attendunt dicere, quod ex semine Abraham hominem sibi ipsi adaptarit Deus, & communicarit illi dignitatem gloriæ & honoris ac filiationis, & præpararit illum

Ioan. 6.

Cato quid
Iohel. 2.

ut ferret crucem, moreretur, & reuiuisceret, inque cœlum ascenderet, & ad dextram sederet patris, ut ab omni creatura honoretur, & honorem propter Deū, in quem respicitur, sortiretur: primū qui dem duos filios introducunt, deinde Sacramenti virtutem imperitē subuertunt. Non enim ex homine Deus factus est Christus, ut dixi: sed Deus existens verbum, factum est caro, hoc est, homo. Exinanitus verò esse dicitur, eo quod ante exinanitionem plenitudinem habuit in propria natura, secundum quam intelligitur Deus. Non enim ex eo quod inanis quispiam sit, ad plenitudinē peruenit: sed magis ex diuinis dignitatibus & ineffabili gloria humiliant semetipsum, non humilis existens homo exaltatus & glorificatus. Accepit autem formam serui, * ut liber, non seruus existens, ad libertatis redijt gloriā. In similitudine hominum factus est, qui in forma & in patris æqualitate, non homo existens, ut hieret in similitudine Dei, secundum participium locupletatus est. Quid igitur subuertunt dispensationis sermones, & veritatem circumscribunt? contra omnes diuinitus inspiratas scripturas insurgētes, quæ Deū esse sciūt, & hominem factum filium, vnumq; ipsum vbique nominant, vnde & in libro Creationis mundi scripsit Moyses, quod transmisi quidem diuinus Iacob flumen Iabec pueros suos, & mansit solus, luctatusq; est homo cum eo vsque ad manē, & vocauit Iacob nomen loci eius, Species Dei: Vidi enim, inquit, Deum facie ad faciem, & saluata est anima mea. Ortus est autem ei sol, quando trāsiit species Dei, Iacob verò claudicauit coxa altera. Nam patriarcha Deus anteā ostensus est, quod & homo futurus esset olim vnigenitus eius verbum, & quod obluantem habiturus esset Israel, & quod coram eo non essent rectē incessuri. Claudicant autem quodammodo, sicut ipse inquit per psallentem Iyrā: Filij alieni mentiti sunt mihi, filij alieni inueterati sunt, & claudicauerunt à semitis suis. Hoc enim opinor significare, quòd Iacob altera coxa claudicauit. Veruntamen illud considera, quod cū homo luctatus sit cum eo, vidisse se dicit Deum facie ad faciem, & speciem ipsam nominat Dei. Mansit enim verbum Dei & homo factus, in forma patris: secundum spiritualem, inquam, imaginem, & secundum omne quod incommutabiliter habet. Proinde dicebat ad Philippum, characterem substantiæ patris seipsum ostendens etiam cum carne: Qui videt me, videt & patrem. Et cū quendam cœcum à natiuitate, quem curauerat,

for & ucl

Ioan. 14.

Ioan. 17.

Ioan. 14.

offendisset in templo, Tu credis, inquit, in filium Dei? Illo autem ad hoc dicente: Quis est domine, ut credam in eum? Respondit, dicens: Et vidisti eum, & qui loquitur tecum, ille est. Vidit autem ipsum cœcus non nudum, vel sine carne, sed in specie simili nobis: & credidit in eum quem vidit, non tanquam in filium alteri filio vnitum, sed tanquam in vnum naturā & verē, qui non absq; carne hominibus apparuisset. Porro Moyses in benedictionibus inquit: Date Leui manifestationem eius, & veritatem eius viro sancto, quem tentauerunt tentatione, & obiurgati sunt apud aquam contradictionis. Qui dicit patri & matri, Non vidite, & fratres suos non agnouit. Ordinauerat quidem vnuerforum Deus, poderem fieri Aaron varijs modis contextam, quam soli summo sacerdoti gestare licebat, & concedebatur. In pectore autem summi sacerdotis fuere lapides quidam elaborati numero duodecim, in quorum medio figuratum erat, Manifestatio & Veritas, duo iterum alij lapides. Cæterum per hos, duodecim Apostolorum chorus ænigmaticè demonstrabatur, quasi in circulo Emmanuel cingēs, qui est Manifestatio & Veritas: Manifestauit enim nobis veritatem cultus eius qui in vmbris & figuris, finem imponens. Quoniam autem pontifex factus sit nobis vnigenitus Dei verbum, quando & homo factus est, quomodo dubitari potest, cū diuinus Paulus scribat: Considerate Apostolum & pontificem confessionis nostræ Iesum, qui fidelis est ei qui fecit ipsum. Enimvero sacerdotij dignitas, humanitatis mensuris (ut non abhominis) rectē intelligitur: & minor quidem, ut Dei verbi naturæ ac gloriæ competat, non dedecet autem dispensationem cum carne: facta enim eius, sunt humana. Igitur date, inquit, Leui (hoc est, sacerdoti) manifestationem & veritatem. Quali autem dicit Leui, hoc est sacerdoti, declarauit, dicens: Viro sancto. Non enim fecit peccatum dominus noster Iesus Christus. Vnde Paulus de eo scribit: Talis decebat ut esset nobis pontifex sanctus, innocens, impollutus, separatus à peccatoribus, & sublimior cœlis factus: illum tentauerunt in tentatione, obiurgati sunt eum apud aquas contradictionis. O rem admirabilem. Virum dicens eum, Deū statim declarauit. Quem enim exacerbauit & tentauit Israel & in eremo, & ad aquam contradictionis, fideliter indicauit psaltes, dicens: Dirupit petrā in eremo, & potauit eos in abyssu magna, & eduxit a

Ioan. 9.

Deut. 33.

Exo. 28.

Ioan. 14.

Heb. 3.

Deut. 33.

Heb. 7.

Num. 26.

Psalm. 109.

quam de petra, & deduxit quasi flumina aquas. Et quid post hoc? Et tentauerunt, inquit, eum in corde suo, & locuti sunt contra Deum, & dixerunt: Num poterit Deus preparare mensam in eremo, qui percussit petram, & fluxerunt aquæ, & torrentes inundauerunt? num & panem poterit dare, vel parare mensam populo suo? Intellegis igitur quomodo obiurgati fuerint mirificum Deum, quem certe & virum dicit Moses. Nam & diuinus Paulus sic intelligens, scribit: Biberunt enim ex spiritali sequente petra. Petra autem erat Christus. Vir igitur cui obiurgabantur, ipse erat ille, qui nondum incarnatus, tentabatur ab Israelitis. Neque enim alius erat filius, qui ante carnem: alius autem ab ipso, qui ex semine David, sicut audet quidam dicere, sed vnus & idem. Ante incarnationem quidem erat verbum: post partum autem, qui ex sancta Virgine, incarnatum & homo factum, sicut scripserunt diuini patres. Alio quoque signo comprobauit Moses. Nam cum interrogaret quispiam, & discere cuperet, de quoniam viro mentionem fecisset, quæ & tentasse & obiurgasse Israelitas diceret, tantum non protensa manu Iesum monstrat, & inquit: Qui dicit patri & matri, Non vidite, & fratres suos non agnouit. Meminimus autem vnum sanctorum Euangelistarum scripsisse, quod docente aliquando & quosdam erudiente Christo, astiterunt mater eius & fratres: deinde accurrente quodam ex discipulis, & dicente: Ecce mater tua & fratres tui stant foris, volentes te videre, extensa manu sua in discipulos suos, dixit: Mater mea & fratres mei hi sunt, qui audiunt verbum Dei, & faciunt. Qui enim fecerit voluntatem patris mei in cælis, hic frater meus, & soror, & mater est. Hoc (opinor) est id, quod Moses dixit, inquit: Qui dicit patri & matri, Non vidi te, & fratres suos non agnouit. Vltra & sapientissimus Daniel in specie simili nobis, Visum est, inquit, vni-genitum DEI verbum. Vidisse enim se dicebat antiquum dierum sedentem super thronum, & mille millia millium assistentium, & millia millium ministrantium, & interserit inter hæc, quæ addit: Videbam ego in visione noctis, & ecce cum nubibus cæli, quasi filius hominis veniens, & vsque ad antiquum dierum peruenit, & coram ipso adducta sunt, & ei data honor & regnum, & omni tribus & linguæ seruiant ei. Ecce enim iterum manifestè & euidenter vidit Emmanuelem, ascendentem ad eum qui in cælis est, patrem & DEVM. Nubes enim suscepit eum, quem & non hominem simpliciter, sed tanquam filium hominis, dicit. DEVS enim erat verbum

factum in similitudine humana, quomodo & sapientissimus Paulus intelligens in similitudine hominum eum factum esse dicit: inuentum autem ut hominem habitu, & in similitudinem carnis peccati visum esse his, qui super terram. Si autem homo fuisset, & ob copulationem cum DEO, tanquam DEVS honoratus, dixisset propheta quasi DEVM, vel quasi filium DEI, eum qui cum nubibus venit, visum esse: sed hoc non dicit, sed illud dicit, Sicut filium hominis. Vidit vtiq; Deum existentem, & hominem factum filium, hoc est, in similitudine hominum factum, iuxta Pauli vocem. Veruntamen, quamuis in carne apparuerit, vsque ad antiquum dierum peruenit, hoc est, ad sempiterni patris redijt thronum. Eripi data sunt honor & regnum, & omni tribus & linguæ seruiant ei. Id nimirum est, quod ab ipso dictum est: Pater, glorifica me gloria quam habui, antequam mundus esset, apud te. Quod autem incarnatum verbum Dei consideat, & æqualis gloriæ sit cum DEO & patre, etiam in carne, tanquam vnus existens filius, etiam quando factus est homo, manifestat sapientissimus Paulus, scribens: Talem habemus pontificem, qui sedet in dextera throni magnitudinis in sublimibus. Præterea & ipse Dominus noster Iesus Christus, interrogantibus ipsum Iudæis, nunquid ipse esset verè Christus? Si dixerō vobis, inquit, non creditis: & si interrogauero, non respondetis. A modo erit filius hominis sedens à dextris virtutis Dei. Igitur etiam incarnatum filium in diuinitatis solio sanctorum prophetarum chorus contemplatus est. Videamus autem & noui testamenti præcones, totius orbis doctores, quibus ipse Christus dicebat: Non vos estis qui loquimini, sed spiritus patris vestri, qui loquitur in vobis. Inuenimus igitur dicentem diuinum Baptisam: Post me venit vir, qui ante me factus est, quia prior me erat. Deinde quomodo qui post ipsum erat, prior ipso fuit? Quia enim Christus secundum tempus carnis, tardius venit quam Ioannes, quomodo non omnibus manifestum? Quid igitur ad hæc dixerit quis? Soluit nobis ipse saluator, quod queritur: dicebat enim Iudæos alloquens: Priusquam Abraham fieret, ego sum. Nam erat quidem & ante Abraham diuino more. Intelligitur autem post ipsum, secundum quod homo apparuit. Deinde & Patre clamante manifestè, Gloriam meam alteri non dabo, (Deus enim alius præter ipsum nullus est) dixit nobis Christus: Quando venerit filius hominis in gloria patris sui cum sanctis angelis. Quod autem expe-

expectamus filium hominis de cælis descendurum, iterum scribit sapientissimus Paulus: Apparuit enim gratia Dei saluatoris omnibus hominibus, vrabnegantes impietatem & mundanas cupiditates, sobriè & iuste & piè & phœdè viuamus in hoc seculo, expectantes beatam spem & illustrationem glorie magni Dei & saluatoris nostri Iesu Christi. Dicebat autem & in alio loco, mentionem faciens de carnalibus Israelitis, quod ipsorum sint promissiones, & legislatio, & testamentum, & ex ipsis secundum carnem Christus, qui est super omnia Deus benedictus in secula, amen. Ignor vestigia patrum sequentes, & non desectentes, ipsum diximus ex Deo patre natum vni-genitum filium, incarnatum esse & hominem factum, passum, mortuum, tertia die resurrexisse ex mortuis. Nam & impassibilis, citra controuersiam, quantum ad suam naturam attinet, est verbum Dei, & nullus tam attonitus est, qui putare possit naturam quæ super omnia, passionum capacem. Quia autem factus est homo, propriam fecit carnem quæ ex sancta virgine. Hoc igitur modo, dispensationis verba sequentes, in carne propria passum esse humano more eum, qui extra omnem passionem est, vt potè Deum, asfirmamus. Nam si Deus existens, factus est homo, minimè autem cessauit esse Deus, si factus est creaturæ portio, & mansit super creaturam si legislator existens, factus est sub lege, & legislator erat adhuc: & dominus existens, diuino modo serui formam induit, & minime abiiciendam obtinet dominij dignitatem: si vni-genitus existens, factus est primogenitus in multis fratribus, & est vni-genitus: quid est mirabile, si carne passus humano modo, impassibilis & sic intelligitur diuino modo? Hinc est quod & sapientissimus Paulus eum, qui Verbum, quod in forma & æqualitate Dei & patris erat, eundem subditum esse factum dicit, & vsque ad mortem, mortem autem crucis. In alia autem epistola sua de eodem dicit: Qui est imago Dei inuisibilis, primogenitus omnis creaturæ, quia in ipso condita sunt omnia, tam quæ in cælo, quam quæ in terra: & ipse est ante omnia, & omnia in ipso condita sunt: & datū est, inquit, caput Ecclesiæ, factum autem & primitias dormientium, & primogenitum ex mortuis, quamuis vita & viuificans sit verbum ex Deo & patre, vt potè & ex vita natus eius qui genuit eum. Deinde quomodo factus est primogenitus ex mortuis & primitiæ dormientium? Nam quia mortis susceptiuam carnem propriam fecerat gratia Dei, sicut dicit sapientissimus Paulus, pro omnibus gustauit mortem carne,

qua ipse pati potuit, non abiecto autem eo, quod ipse erat vita! Itaque etiam si diceretur carne passus esse, non natura deitatis suscipiet passionem, sed (vt iam dixi) propria caro, quæ passiones capit. Vnde & B. propheta Esaias, hominem factum DEVM carne cognoscens, dicebat de illo: Sicut ovis ad occisionem ductus est, & sicut agnus coram tondente, sine voce fuit, sic non aperuit os suum. In humilitate ipsius iudicium eius sublatum est, & generationem eius quis enarrabit? quia aufertur de terra vita eius. Quamuis autem si quidem aliquis fuisset homo, & specialiter intelligeretur filius coniunctus Deo, sicut dicunt impiorum dogmatum introductores: quomodo adhuc difficile inueniatur, qui generationem eius enarrabit? Factus igitur est ex semine David & Iesse. Dei autem verbi natiuitatem, hoc est, natiuitatis modum, quis dicere poterit? Ausertur enim à terra vita eius, hoc est, existentia, posuit enim, pro existentia, vitam. Sublimè autem fertur, natatque super omnes qui in terra, Dei ineffabili natura sermo, excellit enim omnem cogitationem, humanæque menti accessum non concedit. Adiungam autem & hoc dictum superioribus: Vnus dominus, vna fides, vnus baptis-mus, sicut dicit sacratissimus Paulus. I. Ephe. 4. itaque cum vnus sit dominus, & vna fides, & vnus baptis-mus: quis Dominus, & in quem credimus, & baptizati sumus? Attamen decere dixerit quis, verbum quod ex Deo patre est, vt dominoetur nobis, & credamus in eum, in ipso autem consummatum esse & salutare baptis-ma, sic enim sanctis Apostolis præcepit, dicens: Euntes, docete omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris & Filij & spiritus sancti. Ceterum diuinus Paulus dominationis gloriam, & fidei confessionem, & sancti baptis-mi virtutem manifestè tradit, dicens: Ne dixeris in corde tuo, quis ascendet in cælum? hoc est, Christum deducere, vel quis descendet in abyssum? hoc est Christum ex mortuis reducere. Sed quid dicit scriptura? Prope te verbum est in ore tuo & in corde tuo, quod si dixeris, Dominus Iesus, & credideris in corde tuo, quod Deus ipsum excitauit ex mortuis, saluaberis. Scribit autem iterum: Nescitis quod quicūq; baptizati sumus in Christum Iesum, in mortem eius baptizati sumus? Ecce, oro, quam solerter & manifestè vrget dominationis & fidei confessionem, ipsamque sancti baptis-matis gratiam, in eum qui passus est mortem, & resurrexit à mortuis. Credimus igitur in duos filios? Igitur prætercuramus verbum quod ex Deo patre effulgit, alterique ab illo qui passus est filio, dominatione-

nationis gloriam attribuimus? ipsam quoque fidei confessionem, & celestem gloriam? Adhuc, quomodo non stolidum est, & indubitanter impium, sic sapere vel dicere? Quid igitur dicemus? Vnus dominus verè, vnaque fides, & vnum baptisma. Etenim est vnus filius & dominus, verbum: quod non hominem secundum connexionem suscepit, & participem illum suarum dignitatum declarauit, communicauitq; ei filiationem & dominationem, sicut dicunt quidam delirantes: sed ipsum verbū Deus ex Deo, & lumen de lumine, incarnatum & homo factum est, in eius mortem baptizati sumus, qui passus quidem ipse est humano modo in propria carne, mā sit autem impassibilis diuino modo, & viuuit semper. Vita enim est ex vita Deo & Patre. Sic victa est mors, quæ in vitale corpus insultare ausa est. Aboletur autem sic & in nobis corruptio, & infirmatur sic mortis ipsius imperium. Proinde dicebat Christus: Amen amen dico vobis, nūi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis ipsis. Viuifica igitur sunt, sanctum corpus & sanguis Christi. Corpus enim, sicut dixi, est non hominis cuiusdam, qui vitę participes est, sed potius proprium vitę secundum naturam: perspicuum autē quod vnigeniti.

Ioan. 6.

Hæc sentit nobiscum amantissimus Christi, sanctorum patrum chorus, & Proclus ipse, qui nunc sanctę Constantinopolitane Ecclesię thronū adornat religiosissimū pietissimū pater & coepiscopus. Scripsit. n. & ipse ad Orientales pijsimos episcopos in hæc verba: Et incarnatus quidē est absq; conuersione, qui speciei ex pers: nascitur autē secundum carnem, qui principio caret: proficit verò secundū corpus ætate, qui natura perfectissim⁹ est: & passiones sustinet, qui passionibus superior, non quo erat, sustinuit contumelias, sed quo factus est, susceptis corporis passionibus. Reprehenditur igitur ubiq; praua fides illa hæc scribentium vel sentientium, vtpotē prophanē lāguida, & veritatis dogmatibus diuersa continens. Postquā autem beatissimi patres sermonem de Christo absoluerunt, Spiritus sancti mentionem faciunt, credendum enim dixerunt in illum simili modo, videlicet vt in patrem & filium. Est enim ipsis consubstantialis: & profunditur quidem, hoc est, egreditur sicut à fonte Deo & patre, conceditur autem creaturæ per filium. Vnde inspirauit in sanctos apostolos, dicens: Accipite spiritum sanctum. Igitur ex Deo & Deus spiritus est, & non alienus à substantia, quæ super omnia est: sed ex ipsa, & in ipsa & proprius eius.

Ioan. 20.

IPSA est sanctorum patrum rectissima & ab omni errore aliena fides, hoc est, fidei confessio. Verū vt Paulus dicit, Deus scyili huius excœcauit mentes infidelium, vt non fulgeat illustratio Euangelij glorię Christi. Itaque nonnulli relicta veritatis via, eunt per petras, non intelligentes neq; ea quæ loquuntur, neque ea de quibus affirmant. Vrgentes enim filiationis gloriam in solum verbum, quod ex Deo patre natum, quasi filium alium, qui ex semine Iesæ & David, coadunatum ei dicunt, participemque filiationis ac diuinę glorię, & in habitationis verbi ipsius, & ab ipso habuisse omnia, proprium verò omnino nihil. De istiusmodi, vt opinor, scripserunt Saluatoris discipuli: subingressi enim sunt homines quidam impij, de quibus & olim in hoc iudicium antea scriptum, qui transferunt Dei gratiam in procacitatem, & vnicum horum & dominum nostrum Iesum Christum abnegantes. Iesus autem Christus nominatur meritò verbū, quod in humana forma apparuit, quia interrogatibus scripserunt aduersarij, qui præmulta insipientia Nestorij & Theodori opinionem & scripta non cauent: Eum qui ex sancta virgine, non finite esse Deum, & filium verum Dei & patris: illique soli tribuite passionem, & amouete ipsum verbum, vt ne dicat Deus passibilis. Hæ sunt diligentiarum illorum adinventiones, & cogitationum confusio. Igitur nec nominetur Christus vel vnctus, specialiter & seorsim verbum, quod ex Deo patre, quemadmodum enim alienum ab eo est pati, quando extra carnē intelligitur, sic & vnctio incongrua, & aliena ab eo. Iesum enim à Nazaret vnxit Deus spiritu sancto, perfectum autem omnibus modis verbum Dei, & non opus habet vnctione, quæ per spiritum sanctum est. Igitur negate dispensationem, spoliare vnigenitum à sua erga mundum charitate, ne nominetur Christus à vobis. An non indignū ipsi, q; in his mensuris, sicut nos, factus est? Igitur quia & hoc indignum est, eo nemo confiteatur quod factus sit homo, vt scriptis dicit Christus: Erratis neq; scientes scripturas, neque virtutem Dei. Igitur eos qui hæc opinionem delegerunt, vt hostes veritatis habentes, fugiamus ipsorum perniciosam vaniloquentiam, sequamur autem sanctorum patrum sententiam & sanctorum Apostolorum Euangelistarumque traditionem. Ipsum enim verbum, quod caro factum est, loquebatur in illis, per quod & cū quo, Deo & Patri honor, gloria, imperium cum sancto spiritu in secula seculorum. Amen.

Diffi-

DIFFINITIO CONCILII CHALCEDONENSIS,
EDITIO I.

DOMINVS noster & saluator Iesus Christus notitiam fidei discipulis suis firmans, dixit: pacem meam do vobis, pacem relinquo vobis: vt nullus dissonet à proximo circa dogmata pietatis, sed vt pariter veritatis ostenderent prædicationem. Quia verò non desinit per zizania sua diabolus contra semina pietatis insurgere, & temper aliquid nouum contra veritatem inuenire: propter hoc Dominus (vt consuevit) prouidens humano generi, pijsimum & fidelissimum ad æmulationem erexit Imperatorem, & vndique sacerdotij præfides ad se conuocauit, vt gratia domini omnium nostrum Christi operante, omnem quidem mendaciā à Christi ouibus pestilentiam remoueret, floribus autem veritatis eas pinguescere faciat. Quod & perfecimus communi iudicio dogmata expellentes erroris, & inenarrabile patrum renouauimus fidem, symbolum trecentorum decem & octo omnibus prædicantes. E eos, vt proprios patres etiam ascribimus, qui postea in magna Constantinopoli congregati sunt centum quinquaginta, & eandem fidem ipsi quoque cōfirmauerunt. Diffinimus igitur, ordinem & omnes formulas custodientes, quæ de fide sunt constitutæ, & nos à synodo quondā in Epheso facta, cuius præfides fuerunt sanctissimę memorię Celestinus Romano, & Cyrillus Alexandrinorū, præfulgentē quidem rectæ & immaculatę fidei expositionem sanctorum & beatissimorum trecentorum decem & octo patrum, qui in Nicea temporibus piæ memorię Constantini Imperatoris congregati sunt, seruari autem & ea, quæ apud Constantinopolim à sanctis quinquaginta patrib⁹ decreta sunt, ad expellendas quidem omnes germinantes hæreses, & ad confirmationem eiusdem Catholicę & Apostolicę nostrę fidei.

ALIA DIFFINITIO CHALCEDONENSIS Synodi, comprehendens eorum, quæ in concilio, Nicæno primo, Constantinopolitano primo, Ephesino primo decreta sunt, approbationem, & duarum naturarum in vna Christi persona assertionem.

EDITIO I.

AD cognoscendam quidem confirmandamq; perfectissimē pietatem, consultissimum satis hoc diuinę gratiæ symbolum, saluberrimumque sufficeret. De patre namq; & filio, ac spiritu sancto quod plenissimā fuerat institutionis, edo-

cuit, & incarnationem Domini fideliter excipientibus euidenter insinuat. Verū quoniam quidam ea, quæ sincera veritas prædicat, deprauare conati, nouas auditu suas hæreticas perfidias ediderunt: & alij quidem dispensationis dominicę sacramentum, quod nostri causa est celebratum, ausi fuere corrumpere, dum à sancta virgine partum processisse diuinum, vocis abnegatione dissimulant: & alij confusionem siue permixtionem rursus inducunt, vt vnam esse naturam diuinitatis & carnis stultè constringunt, ac per hoc vnigeniti confusionem portentuosā, diuinam naturam passibilem esse significant: Eapropter ab vniuersa contra veritatem machinatione veniente, volens eos excludere, quæ modò præstō est, sancta & magna hæc Synodus, quod antiquitus in fide prædicatur, immobile hæc dicens, ante omnia statuit, vt trecentorum decem & octo patrum venerabilium fides illibata permaneat. Et propter eos quidem, qui cū spiritu obuiare nituntur, eam traditionem, quæ in augustissima Constantinopolitana vrbe postea, cōgregatis centum & quinquaginta patribus, de substantia sancti spiritus fuerat decreta, confirmat. Hanc etenim cunctis innotescere memorati fecerunt, non quasi aliquid deesset præcedentibus, indicentes, sed de spiritu sancto quid ipsi sentirent, contra illos, qui eius potestati refragari conati sunt, sanctarum scripturarum testimonijs illustrantes. Propter eos sanē, qui dispensationis dominicę tentauere peruertere sacramentum, & hominem solum de sancta Maria virgine procreatū esse vaniloquijs suis autumant impudenter, sancti Cyrilli, qui Alexandrinę fuit pastor Ecclesię, synodales epistolas ad Nestorium scriptas atque orientales, vtique sibi conuenientes, amplexa est, ad arguendum quidem Nestorianam dementia, interpretationem verò desiderantium pio zelo concipere saluberrimi sacramenti sententiam. Quibus epistolam quoque beatiss. Romane antiquioris vrbs antistitis, ac venerabilis Papę Leonis, Flauiano sanctę memorię Archiepiscopo scriptam, ad expugnandam prauitatis Eutychianę perfidiam, vtpotē maximi Petri confessioni satis conuenientem, & velut monumentum cuiusdam statū communis extantem, contra cunctos hæreticos meritò copulauit, vt recto dogmati sua firmitas inconcussa permaneat. Nam & in duos filios dispensationis tentantibus diuidere Sacramentum resistit hostiliter, & eos, qui passibilis audent dignitatis vnigenitum dicere, collegio sacerdotali detrudat, & confusionem & commixtionem in duabus Christi naturis excogitantibus re-

S

lucan-

luctantes, & celestem vel alterius cuiusdam substantiæ esse, quam de nobis assumplit sibi formam seruilem, delirantes, exterminat: nec non & eos, qui duas quidem ante vnitionem, vnam verò post vnitionem naturas in Christo fabulosè confingunt, anathematizare non cessat. Beatiss. igitur sequendo patres, vnum & eundem filium confiteri Dominum Iesum Christum, concordantibus omnes institutionibus edocemus, eundem in deitate perfectum, eundem in humanatione perfectum, Deum verè & verè hominem eundem ex anima rationali & corpore, consubstantiali patri secundum deitatem, consubstantiali nobis eundem secundum humanitatem, per omnia similem nobis sine sordis peccati, ante secula quidem à patre progenitum secundum deitatem, in ultimis verò diebus eundem propter nos, & propter nostram salutem ex Maria virgine, quæ Deum peperit secundum incarnationem vnum & eundem Christum, filium Iesum, Dominum, vnigenitum, quæ in duabus naturis inconfusè & immutabiliter, indiuisè atque inseparabiliter omnes agnoscimus, nusquam sublata differentia naturarum propter vnitionem, sed potius vtriusque nature proprietate seruata, & in vnam concurrentem personam, non in duas deductum diuinitusue personas, sed vnū & eundem filium, Deum verum, Dominum Iesum Christum, sicuti nos ab initio prophetæ de eo & ipse nos Iesus Christus instituit, & paternum nobis tradidit Symbolum. His igitur à nobis vndique cum omni deliberatione ac diligentia pariter ordinatis, decreuit sancta atque vniuersalis hæc Synodus, aliam fidem nemini licere proferre, siue conscribere, aut exponere, vel sentire, vel aliter tradere. Sed eos, qui audent vel componere aliam fidem, vel proferre, vel docere, vel tradere aliud Symbolum volentibus ad cognoscendam se conuertere veritatem ex ritu pagano, siue Iudaico, vel qualicunque hæretico: eos, siquidem Episcopi siue clerici sunt, alienos esse Episcopos ab episcopatu, & clericos à clero: Quod si monachi vel laici fuerint anathematizari.

Ex post lectionem definitionis, omnes reuer. Episcopi clamauerunt: Hæc fides patrum. Metropolitanis modò subscribant. Quæ benè definita sunt, dilationem non suscipiant. Hæc fides Apostolorum. Huic omnes consentimus. Omnes ita sapimus. Magnificentiis. & gloriolis. Iudices dixerunt: Quæ à sanctis patribus statuta sunt, & omnibus placuerunt, manifesta fiât diuino vertici.

Atque hæc Chytræ de præcipuis qua-

tuor primarum Synodorum decretis, & dogmatibus tuorum Atheismis iisdem repugnantibus: quæ satis ostendunt, quàm vobis Synodi faueant, & quàm tu impudenter ad easdem prouocaris. Ac sufficere ea quidem possent, quia tamen alia suppetunt non minus efficacia ad tuam impudentiam coarguendam, quæ ex earundem aliarumque vel gestis, vel canonibus colligi possunt, nec ea prætermittenda videntur. Afferamus igitur quæ fuerint instituta nostro opportuna. Et verò quamuis possent fortasse vna sectione omnia comprehendere, in plures tamen tribuamus, vt clarior ac dilucidior sit tractatio. Et à Nicæni Synodi definitione de anni & Paschæ emendatione ordiamur.

DE ANNI ET PASCHÆ EMENDATIONE, Sectio IIII,

OLIM A NICAENIS PATRIBUS facta, ac nunc ab Ecclesia Catholica ad pristinam normam ac rationem reuocata: Quæ ab hæreticis nescientibus quid loquantur reprehensa satis ostendit, quanti Chytræus, & reliqui veritatem, & decreta Synodorum probatum, & pura, quam vocant, Ecclesia faciant.

Am verò te Chytræ non fugit, quanto studio laboratum sit in Synodo Nicæna, vt post rectissimam de Dei filio fidem expositam sacrosanctum Paschæ festum ritè celebraretur, schismaque tolleretur inter magnam Orientalium partem, atque Ecclesiam orthodoxam. Nec Patres ea de re tam tulisse decretum, quàm Apostolicum canonem renouasse, Pontificumque Romanorum, qui antecesserant, vestigijs instituisse atque ad extremum non destituisse, quousque Christianus orbis vniuersus tanti momenti rem executioni demandasset, vniuersque labij in eius festi celebritate cerneretur. Qui postea secus facerent, ij & cū Audianis, & Quartodecimanis hæreticis sensisse, & iniuriam Deo inferre voluisse deprehensi, anathemate percutiebantur, atque ab Ecclesiæ communione eiciebantur. Id autem studij an procurrente tempore Romanæ in primis Ecclesiæ Christus Dominus referuari voluerit, spero non inficiaberis, si summam in tanta deliberatione causas, & rationem decreti Nicæni altius repetiero: ac cū idem ostendero nouissimè à Romano Pontifice fuisse diligentissimè, ac iustissimè de causis reuocatum ad vsum, simul intelligas vtrine, tuique, an nos Catholici purioris Ecclesiæ, ac priorum Synodorum decreta pluris faciamus.

LABORA-

LABORATVM AB HEBRÆIS, ETHNICIS, & Christianis in motu Solis & Lune exequando, vt dies festi rectè disponerentur.

CAPVT I.

QUI labor Hebræos, & Christianos exerceuit, illos ad suum, hosce ad nostrum Pascha, ac deinceps ad reliqua festa inde prædentia ritè celebranda, idem Ethnicis ad suos fastos (seu potius nefastos) disponendos negotium fecit. Cū enim Lunaris annus cum Solari non concordet, ac motus celestes (quos non sine causa mathematici furdos vocant, quoniam vix vnquam certò possunt deprehendi) eiusmodi sint, vt semper aliquid numeradum relinquatur, propterea variæ hypotheses, & rationes antiquitus excogitatae fallaces fuerunt. Et Hebræis quidem atque Chaldæis, sicut & Arabibus annus erat trecentorum, & quinquaginta quatuor dierum: ac proinde superabatur ab anno Solari nostro vndecim diebus. Itaque Hebræi, vt ratio Lunæ motui solis responderet, tertio quoque, & interdu secundum anno lunarem mensem intercalabant, quod hodieque faciunt, & annum tredecim mensium efficiunt, iisque dies *ἑπτάκαι*; Epactæ vocantur, sicut qui mēsis ab ijs intercalatur, eum cū hac copula Veadar nominant, quasi duplex Adar, qui in nostrum Februarium incidit, & ijs postremus est anni mensis, licet etiā veteres Hebræi solerent interdum repetere Martium, vt mēsis intercalaris esset venisan, quoniam Nisan ijs dicitur Martius. Aegyptij autem cū in portiones, id est, menses duodecim annum solarem distribuissent, singulis quidem mensibus tres dierum decades attribuentes, euolutò denique anno quinque etiam nū superadijciebant dies, quadriennijs verò exactis diem intercalabant in ortu caniculæ, exactumque illud quadriennium vocabant *ἑκατομῆρας*, seu *ἑκατομῆρας*, annum solarem, Dei, caniculari, quanquam & præter huc, qui constabat ex quatuor annis Aegyptiacis, & die ex quatuor quadrantibus constato, maior alter canicularis erat ex 365. magnis compositus, ac deinceps maximus; qui Toth, quique item in ortum caniculæ incidebat. Testatur autem Plinius eam quarto quoque anno vnus diei intercalationem Aegyptijs ex obseruatione Eudoxi fluxisse, cū libro secundo ita loquatur: Omnium quidem si libeat obseruare minimos ambitus; redire easdem vices quadriennio exacto Eudoxus putat, non ventorum modo, verum & reliquarum tempestatum ex parte. Et est principium lustri eius semper intercalari anno caniculæ ortu. Verum tamen ipsorum temporum decurrentium ratio

docuit tantam rem esse adhuc accuratius obseruandam, ipsumque annum corrigendum.

GRÆCI autem antiquitus in solis cursu obseruando, & anno in decem menses partiendo, viderunt ipsi quoque procedente tempore non iisdem semper intercalationibus correctionem anni esse adhibendam. Qui item eos sunt subsecuti, hi quamuis ad veritatem propius accessissent, haud tamè integrè assequerantur, curriculum solis Zodiacum obeuntis: Quare & inter sese tum de horis, tum de horarum partibus, atque momentis variarunt. Quod sanè fecit, vt tantillo subinde mutato, vniuersa penè ratio temporis obseruandi esset immutanda: & quidquid exciderat, id noua subtractione, vel quasi deuoratione corrigendū, aut adeò intercalatione supplendum. Nam & propterea Græci dies quosdam vocabant tanquā infitios *ἡμερομηνίας*, & alij *ἡμερομηνίας*, qui dies anno æquabili extra ordinem mensium adiecti explendis anni spatijs potius adijciebantur, quàm inferebantur. Inde item voces illæ Græcorū diebus eiusmodi attributæ *προδεραι*, *ἐξαιρεταί*, *ἡμερομηνίας*, *ἡμερομηνίας*, *ἡμερομηνίας*. Quamobrem qui Græcorum menses cum Latinorum mensibus comparare conati sunt, sicut Theodorus Gaza fecit in libello de mensibus Atticis, nequicquam laborarunt. Nam & illi tam instabiles erant, vt semper incerti vagarentur, & annus Romanorum lege Iulia definitus, qui certissimus habebatur, ita solstitionum & æquinotiorum sedes anteuertebat, sicuti dicitur.

Hinc igitur patuit Leostrati *ἑκατομῆρας* mēsofas fuisse: nec annum Methonici, qui belli Peloponnesiaci tempore vixit, certum præbuisse vsum. Is autem annus aureus fuisse numerus, à Diodoro scribitur, Diodor. li. atque ab astronomis vocatus Cyclus decem-bro-nouennalis, quoniam ab eo credebatur vnde viginti annis luna cunctas suas varietates absolueret, & ad sua principia reuerteretur. In quo quidem Cyclo descripterant ortus omnes, & occasus, prognostica quoque tempestatum, serenitatum, & status totius illius temporis. Sed trecentis ac decem octo post annis, dies vnus, & penè duodeuiginti supererant horum, quo solis cursus lunam aequabat, itaque *ἡμερομηνίας* Methonicas, editio primæ periodi Calippicæ aboleuit: à qua deinceps reliquæ periodi Calippicæ ad tempora Cæsariana erant deducendæ. Sed & hæc minus omnino quadrarunt. Calippus enim haud rectè putarat, cū existimasset sua periodo annorum sex supra septuaginta nihil reliquū fieri de scrupulis lunæ cū rationibus solis, seu nullā superesse *ἡμερομηνίας* hoc est, excessum solarem supra lunam.

S 2

ET

Et Hipparchus quidem, qui summi vir iudicij, & à Plinio naturæ consiliorum particeps, & à Ptolemaeo vir veritatis amicus φιλαλήτης vocatus est, non solum plura, quæ pertinebant ad cælestes motus emendavit, verum etiam cum Chaldaicas observationes, atque calippicas rationes cum veris & medijs lilygijs contulisset, primus Græcis animadvertit μετέωρον cursus lunaris intra quatuor periodos calippicas fieri, quæ quæ lunæ duorum trientium diei suis temporibus præfca calippi neomenias anteverte re sæpè animadvertenter. Itaque ait: μήν δὲ μήναι μετ' αὐτοῦ εὐρισκομένην περιχομένην ἐν τοῖς 18 ἔτησι, 8 γὰρ κακίον. (hoc est Metho, & Calippus) τὸν δ' ἐνιαυτὸν καὶ ἐπὶ τῇ τιταρτημορίᾳ ἑκαττοῦ ἐπιλαμβάνοντα, μάλα μετ' αὐτῶν ἡμέρας ὡς ἐν τοῖς 18 ἔτησι ἐλλείπειν παρὰ μὲν τὸν μέγαν ἡμέρας πέντε, παρὰ δὲ τὸν καὶ λιπὸν ἡμέρας μίαν. ac tamen cum novissimum cum æquinoctio coniungens, propter τὴν τῶν ἡμερῶν καὶ σελήνης, easdem esse existimasset, falsus est, cum in 304. annis non solum lunam, sed & æquinoctia vno die præfca sedes anni Iuliani antevertere sit deprehensum. Sic & Philolai, ac Democriti, ut Oenopidæ, & Aphrodisij fallaces anni, cyclique fuerunt.

At Romani (inquit Plutarchus in Numma) initio hoc vnum duntaxat observantes, ut dies 360. annus contineret, ἐν μὲν φυλάττοντες, ὅπως δὲ ἔκοντα, καὶ τριακοσίω ἡμερῶν δ' ἐνιαυτὸς ἔσται, septingentos totos annos & eò amplius eorum vestigijs insitire, qui nondum ista optimè callebant: quare intercalationem omnem aut mittebant aliquid, aut non rectè adhibebant: unde intercalarium ea varietas extitit, ut ratio fastorum ex ætate ætatis mensibus immutaretur, uti Suetonius refert. Superuenit Iulius Cæsar, qui vir cum iudicij acris esset, ac pro more illius gentis Pontifex Maximus, curam illorum sacrorum (quæ tamen erant ex ecranda) haberet, omnem illam temporum inconstantiam, vagam adhuc, & incertam in ordinem statuta definitionis per Sosigenem coegit, & dies omnes, qui confusionem parere potuissent, consumpsit. Quamobrem anno confusionis in 444. dies protenso ad numerum Solis, qui diebus circiter 365. & quadrante cursum conficere tunc putabatur, annus directus est, decem diebus veteri observationi superadditis, quartoque anno dies unus est iussus, ut intercalaretur. Sed & 30. post annos ab Augusto Cæsare correctus est annus, cum ex anteverfa ratione intercalandi, tres dies plus, quam opus fuerat à falsis illis Sacerdotibus intercalati fuissent. At verò tempus ipsum, & solertior observatio docuerunt, istam quoque anni quantitatem non omnino congruere cum so-

lis annua revolutione, cum eo nempe tempore, quod sol à principio arietis duodecim obit Zodiaci signa. Atque idcirco experimento probatum est, quod æquinoctium vernum Iulij Cæsaris tempore fuerat octavo Kalendas Aprilis, hoc est, 25. Martij id recessisse in sextum, vel quintum Idus, hoc est, in decimam, vel undecimam Martij diem, quoniam annus ille veram anni quantitatem excedebat.

POST CHRISTI DOMINI ADVENTUM, eadem in re quoque fuisse variatum, sed semper ut magis tempus procedebat, ita liquidorem celestium novitiam crevisse.

CAPUT II.

Ptolemaeus verò, qui Adriano Imperatore vixit, annum constare ait 365. diebus, & quarta vnius minus trecentesima parte diei, hoc est minutis quatuor secundis quadraginta octo, ex horis videlicet quinq; minutis quinquaginta quinq; secunda 12. Quare annis ab Kalendarij emendatione per Cæsarem procurata plus quinq; diebus anticipasse æquinoctium colligetur, sed multo plures anticipasse iam certo certius deprehensum est. Atque præter Eusebium Cæsariensem, & alios, ac præter Dionysium Abbatem cognomento μικρόν, qui cyclum Paschalem ab eodem Eusebio conditum se emendasse putavit, cum eum cum cyclo solis composuisset, eque ambobus cyclis periodum magnam confecisset annorum 532. quæ ab eo vocatur periodus Dionysiana, cuius initium confurgit ab anno Actiacæ victoriæ 39. in quem Christi natalem confert: Maximus quoque Monachus Heraclio imperante volumen magnum in lucem edidit de computo annali aliquot annos ante quam Beda libros de temporibus suos scriberet anno Domini 641. idque liber inscribitur ψηφισμός τῶν τῶν ἡμερῶν καὶ τῶν σελήνης ἡμερῶν ἐκ τῆς μαθηματικῆς μοναχῆς. Cui autem Albategnius Arabs, qui post septingentos annos secutus est Ptolemeum, propius in anni quantitate observanda ad veritatem accessisset, & hanc alibi alij acutius inspicere, errorem qui latè sepebat, orbi terrarum indicarunt. Trecenti verò elapsi sunt anni, cum Europa penè uniuersa atrocissimis bellis afflita, Orientalibus item Asiaticis ingens illud bonarum literarum naufragium passis, miserè iacebat in tenebris: Lxx quibus inter cæteros primi illius Alphonsi qui sue Hispaniæ leges dedit, filius Alphonsus & Rex, & eruditissimus, mathematica Regijs sumptibus illustravit. Quadringenta enim millia aureorum expediti fertur ad eorum restitutionem, atque ad remunerandos Mauros, & Saracenos, quos eo nomine Corduba, & ex Africa euocauerat. Nā hi discipulas

DE ANNI EMENDATIONE.

plinas eas ab Aegyptijs, atque ab Arabibus sine inuentas, seu conservatas adhuc integrioribus retinebant. Tum igitur anni mensura diligentius expensa est. Extantque notæ omnibus tabulæ, quæ dicuntur Alphonsiæ, quas postea præstantissimi apud Latinos viri magnopere æstimarunt. At deinceps alij suas addiderunt observationes. Quamobrem tandem neque temerè, nec sine magno diuinae Providentiæ consilio novam à Iulio Cæsare Pontifice Ethnico Romanorum gentium, sed à Gregorio tertio decimo vero sub Christo potissime Christianorum, annus ad rationem Nicænæ Synodi correctus est, id quod sanè alij Romani pontifices tentauerant, sed ob bellorum motus, quibus quatiēbatur Christiana Respublica, assequi non potuerant, cum rei huius perficiendæ hora nondum venisset, ab eo, qui facit omnia in pondere, in numero & in mensura. Qui sit benedictus in secula. Causas porro Chytræ si queras, cur hanc inæqualitatem permiserit Deus, non ita multò potest tangam.

QUAE A SYNODO NICAENA DE Pascha observatione decreta sunt, capitis fuisse ab Apostolica decreta.

CAPUT III.

PRIMO autem satis constat nihil à Nicænis patribus novi decretum fuisse, cum decretum de Pascha ederetur: unde efficitur, nec aliquid à Romano Pontifice fuisse novatum, sed quo spiritu Nicænos, eodem nunc Latinos patres Apostolorum constitutionem, quam ratione omnes rite observarent ostendisse.

EXTANT B. Cyrilli Patriarchæ novæ & triginta paschales Homeliæ, quas ille cum vocet ἑορταστικὰς, duobus & triginta annis, quibus Alexandrinam rexit Ecclesiam, ad populum habuit. In his quidquid hac de re in Nicæna Synodo tractatum est, id Apostolicas vocat traditiones, atque Evangelicam tum traditionem, & prædicationem, tum constitutionem. Id ipsum Epiphanius asserit apertissime, qui Audianos refellens, licet apud multos inquit esse dubiam Apostolorum constitutionem, (eo nempe tempore, quo hæretici Iudæizantes in pascha vocabant illam in dubium) ait tamen non solum non esse reprobam, sed omnem regularem ordinem in ipsa contineri, nihilque à fide adulteratum, nihil à confessione, neque ab Ecclesiastica gubernatione ac regula alienum.

ἐπὶ τῷ τοῦ δὲ (inquit) δι' αὐτοῦ Λουδαιοὶ παρὰ τὸν τῶν ἀποστόλων διάταγμα δύσασιν

μὲν πολλοὶς ἐν ἀμφιλύτῳ, ἀλλ' οὐκ ἀδόκιμον, πᾶσα γὰρ ἐν αὐτῇ κανονικῇ τάξει ἡμπερεῖται, καὶ οὐδὲν παρασκευαζόμενον τῆς πίστεως, οὐδὲ τῆς ὁμολογίας, οὐτε τῆς ἐκκλησιαστικῆς δικαιοσύνης, καὶ κανὼν, καὶ πίστεως.

Cum verò schismatici illi Synodum carperent, atque ab ea dicerent propter personarum acceptionem relictum fuisse patrum ordinem de pascha celebrando, diemque transmutatum in officium Constantini Regis, quod cum huius inflaret natalis dies, tum pascha transmutassent, respondet Epiphanius: Et sanè, si eadem die pascha quoniam celebraretur, & decretum esset, ut hoc fieret, probabile erat, quod ab ipsis dicitur. Quando verò singulis annis non potest sic ordo in eadem supputatione habere, corrumpit ipsorum sermo, διότι οὐκ ὁ αὐτὸν λόγος.

Non enim (inquit) propter natalem Rex hoc curavit, sed propter Ecclesiæ unionem. Deinceps inferius. Hi verò (ait) non intellecta mente Apostolorum, & sermone, qui in constitutione habetur, putaverunt oportere cum Iudæis pascha peragere. οὐ γὰρ διὰ τὸ γενέσθαι τὸ παλαιὸν ἐπιμελίσασθαι, ἀλλὰ διὰ τὴν ἐνωσιν τῆς ἐκκλησίας, & ἰνφρὰ οὗτοι δὲ μὴ νοήσαντες τὸν νοῦν τῶν ἀποστόλων, καὶ τὸ λόγος τῶν ἡμερῶν τοῦ ἐν τῇ διατάξει ἐνόμισαν μηδὲν εἶναι μετὰ τῶν ἰουδαίων χρὴ πάσχα ἐπιτελεῖν.

Ac postquam plura de Audianis locutus est, qui Ecclesiam sciderant, quique multo antea Romanis Pontificibus oblatrauerant, addit, si cum Audianis pascha fuisset celebratum, tum bis pascha peractum iri ante & post æquinoctium, tum totum opus erroris non item veritatis plenum inuentum. Denique ad extremum infert. Nam ante æquinoctium non implebitur annus, neque implebitur circulo cursus ex Deo hominibus constituto, nisi præterierit Aequinoctium. Et poterant (subdit) de hoc multa dici, quomodo rectè fecerunt patres, imò potius per ipsos Deus correxit Ecclesiam, ut tota veritatis certitudo huius colendissimæ festivitatis, post æquinoctium fieret, & quæ sequuntur, &c. καὶ ἔν μὲν παρὰ τοῦτο πολλὰ λέγοντες, ὡς ἀκαλῶς ποιήσαντες οἱ πατέρες, μάλλον δὲ δι' αὐτῶν ὁ θεὸς κατόρθωσε τὴν ἐκκλησίαν τὸ πᾶν ἀκρίβασμα τῆς ἀληθείας τῆς πανσεβάσμου ταύτης ἑορτῆς παναγίας μετὰ ἰσημερινῶν μὲν ποιῆσαι.

ACCEDIT ad Epiphanium Acesius ille Nouatianorum Episcopus. Sic enim Divinæ sapientiæ placuit astutos comprehendere in astutia sua, & facere, quod dicit Pfalter: Inimici nostri sunt Iudices. Is ergo post lætam Nicænæ Synodi definitionem Constantino Imperatori ipsa in

Euseb. Ca
sar.Anastasi
Antioche.

chacum discipulis suis egit. Confirmat hoc id, quod Eusebius Cæsariensis in omnimoda historia canonum chronicorum scripsit, quod quidem Anastasius Antiochenus in libro variarum quaestionum recitat. Postquam (inquit Eusebius) vmbrosam pascha cum discipulis suis comedit, & pascha auctoritatis præcipue introduxit, quinta die hebdomadis, qui erat lunæ decimus quartus, mensis verò Martij 22. Indictione 15. ipsa eadem nocte in eiusdem mensis diem 23. ferente traditus est, ac illo ipso die crucifixus, resurrexit 25. die Dominico.

Porro id ipsum, quod B. Clemens fufius scripsit, in eo qui circumfertur Apostolicus canon, (licet breuissimè) sic habetur: Si quis Episcopus, aut presbyter, aut Diaconus sanctum diem paschæ ante verum Aequinoctium cum Iudeis celebraverit deponitor. Græcè sic: ὁ τις ἐπισκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος τὴν ἁγίαν τοῦ πάσχα ἡμέραν πρὸ τοῦ ἑσπέρου ἰσημερινῆς μετὰ ἰουδαίων ἐπιτελέσῃ, καὶ αὐτοῦ ἰδίου.

DEVM SAPIENTISSIME, VT IN alijs plerisque rebus, quæ hoc seculo contigerunt, sic in hac anni correctione iuxta Nicæna Synodi decretum, permississe, ut laboraretur, tum ut vna Catholica Ecclesia Romana magis agnosceretur, tum ut hæretici manifestiores fierent.

CAPVT III.

SI vlllo seculo postnatum Dominum, Sexerit se mirabilem diuina sapientia, quo quidem seculo traditam Ecclesiæ suæ potestatem ad sui maximam gloriam, promissionumque constantiam, ob oculos omnium poneret, hoc sanè fuit. Ignotum igitur primò alterum orbem aperuit. Ad quem itum est? Ad sedem Apostolicam, ad Romanum Pontificem, ut inde propagandæ Christianæ religionis, & celestium donorum aperiendæ inter remotissimas gentes officinæ auctoritas, & gratia derivaret à Deo, vnde ad reliquum orbem Christianis mysterijs imbuendum profecta superioribus seculis fuerat. Tibi (dixerat Christus Dominus) Petre dabo claves regni cælorum, quæ solueris in terris soluta erunt in cælis. Petrus igitur & Petri successores aperiant, quæ clausa sunt. Inter Hispanos autem & Lusitanos, orta erat Christiana æmulatio non ut tēpla, & altaria, & virginum, ac religiosorum cænobia euertent in Europa, sed ut hæc eadem antiquissimæ Apostolicæ Ecclesiæ signa notissima & firmamenta certissima inueherent, innouas terras, Euangeliumque maturefcente mundo quaquauersum annunciare-

tur. Ventum igitur est quoque ad Romanum Pontificem, omnia ut pacatè fierent: Noui mundi sua quæque pars regibus Catholicis, & religiosissimis obtingeret, operarij verò qui mitterentur, non qui seipsum intruderent, eò verbum Dei inferrent. Nihil itaque in tanta re dissensionis à Deo pacis est consecutum. Sic vnanimis pectora, & regna ipsi reges in alia regna effuderunt. Quamobrem & ditiores quàm auri fodinæ animarum myriades ad Christi fidem reiectis idolis, atque perfidia per Catholicos, Romanique Pontificis duntaxat administratos accurrerunt, hodieque accurrunt.

FRÉMÉBÀT deinde Satanæ immensas illas prouincias ab Christianis regibus, dum pacem domi haberent, sanctissimo crucis explicato vexillo liberè peragrari: Quare inter Christianos reges seminata discordia bella horrenda exiuit, neque solum Ethnicos & hæreticos, verum etiam ipsas regum Catholicorum maiestates inter se commisit. Hic quosiam amabo pacis & compositionis auctores voluit Deus? Romano utique Pontifices, Apostolicam sedem. Nulla inter Catholicos & Christianissimos reges solida pax, nulla prouinciarum restitutio, nulla armorum depositio prius consecuta est, quàm ijs horrantibus, allegatisque suis, per quos ea denique omnia Deo iuuante ad effectum perducta sunt.

INTEREA magis quoque infremuit Satanæ, quod regna, quæ in abditijs mundi partibus excitauerat, & diuturna possessione retinuerat, sibi summa cum ignominia vidit adempta, quare omnes explicuit artes, ut in Europam inuaderet, iniuriamque idolis illatam Christi diuinitatis pernegatione, sanctorumque eius veneratione, imaginibus quoque rabidè sublatis & idolis vocatis, vexauit hominum mentes, quæ emotæ sic nutarunt, ut integre prouinciæ pestilentibus hærelibus haustis venenum passim euomerent: sic verò presentibus pestibus vbique serpencibus corda hominum auocarentur à contemplanda Dei gloria, quæ iam in Orientalibus, & Occidentalibus Indijs splendidissimè emicabat, nimirum Christo Iesu innumera edente per catholicos ipsos miracula. Quid ergo factum? Itum est ab omnibus Regibus, & ab Antistitibus Christianis ad Romanum Pontificem, atque ad vnam illam Romanam Apostolicam sedem. Inde autem conuocata legitima Synodus ex omni gente, quæ sub cælo est, Satanam eiecit, hæreses anathemate confodit, Christianos principes & Episcopos in vna immobili petra statuit. Illa verò, quæ

hære-

heretici tanquam simigconuenticula habuerunt, abiecti in sumum, ac tantum abest, ut quicquam certi constituerent, ut eum de componenda inter sese pace crebro agitalent, inde semper magis discordes euaderent. Cum autem vnam vel alteram hæresim attulissent, decem inde referrent.

FVRBÀT item Satanæ, & Turcis in viscera Christianorum introductis, ac rebellibus enses aduersus legitimos Reges stringentibus, opus erat federe, subsidioque firmiore. Propteratum igitur est ad Romanos Pontifices. Tum principes vna fide, vnoque amore coniuncti: dexteræ datæ, atque auxilia, de Romanis Pontificibus accepta sunt. Sic Turcica vis, terra, marique repressa est: Hæresis denique plus viginti prælijs profligata, reliquit ampliora Regibus spatia, quàm putauerat, & bella ipsa, quæ excitauerat, cecidisse in suam perniciem, & rebellium internecionem, paulò post sensit. At cum antea per vnum Lutherum Apostatam Satanæ cornua sustulisset, ac ille desertis, castris bellum omnipietati indixisset, is ipse Deus, qui alijs seculis laboranti Ecclesiæ sæpè subsidiarias religionum ordinum copias miserat, afflauit pauperum animos, & Ignatium nostrum cum prioribus illis paucis Societatis nostræ Ducibus ad Romanum Pontificem misit, cuius auctoritate muniti operam Ecclesiæ suam nauauerunt intrepidi: Sic impijs pij, hæreticis Catholici, dissentientibus vnanimis restiterunt, iamque hi non solum in nouo orbe, verum etiam in vestris visceribus collegia & seminaria, veras nimirum pietatis officinas, suppeditante omnia eodem Romano Pontifice, aperuerunt vbique: ut quantò hæresis licet fluctus in scopulos illisa vehementius dissipata est, atque in dies dissipatur, tantò hi magis indies vinciantur vnanimis, ac roborentur, vicariamque inter sese operam ponentes, & aliorum sanctorum in Ecclesia ordinum vestigia terentes, vides Chytræ, quid paulò post Christi beneficio effecturi sint: Nempè cum tot adolescentum millia, tot ciuitates & populi ad pietatem eruditi Christianæ Reipublice maturuerint, atque interim alij multò plures ijsdem quasi in hortis, ad frugem adoleuerint.

POSTREMÒ qui per aliquot secula temporum incertus ordo labi fuerat animaduersus, dum docti Reges, & alij ea in re insudabant: vel bellici tumultus pleraque omnia (ut dictum est) impediabant, reseruata tota res est Romano Pontifici, totaque illa variatio, & incertitudo per eundem sublata est, quæ item antiquitus exercebat Ecclesiam.

Quòd si adhuc quæris, cur præter hæ-

ce, quas attulimus rationes celestium conuersionum incertitudo à Deo permixta sit, ut in hoc seculum præcipue caderet, ne id quidem celabo.

PRÆCLARE Epiphanius cū quartadecimanos reprehenderet nolentes cum Ecclesia Catholica legitimum Paschæ tempus celebrare, causam affert, cur istam anni inæqualitatem Deus permittisset. Anni (inquit) contraria transgressione tardantes, propter diuersos inter se solis ac lunæ cursus nancina qualitem efficiunt, nō quod offendat, lumina a Deo sit decretum, sed ex acta certitudine hac à Deo ordinata iuxta sapientem penitus ipsius gubernationem, quam largitus est proprio seculo, dum definita ordinauit lumina, & tempora, annos item ac menses, & solstitia, & dum prouidit hominibus harum rerum studium, ac curam contribuit, ex sua erga homines benignitate. Quæ ille sic Græcè: οἱ γὰρ ἡμεῖς αὐτοὶ ἀνθυπατοῦς ὁσέωντες διὰ τοῦ διηλλαγμένους πρὸς ἀλλήλους ὁρμήας ἡλίους καὶ σελήνης ταύτης τὴν ἀνισότητά ἐκτελέσῃ, ὡς καὶ δαλον παρὰ θεῷ ὁρισμένον, ἀλλὰ τῆς ἀκριβοῦς ταύτης ἐκ θεοῦ τεταγμένης, κατὰ τὴν πᾶν ὄφρα αὐτῷ διοικητέω, ἥν ἐχαρίσατο τῷ ἰδίῳ αἵματι τοῦ ὁρισμένου τὰς αἰ, φασήσωμεν, καὶ μηνῶν, καὶ ἡμερῶν, καὶ τριῶν, καὶ πεντηκονταετηρίδων ἐκ τῆς αὐτοῦ φιλανθρωπίας, ἐκμιμνήσκοντες.

Ac prorsus ita est, ut in reliqua suæ Ecclesiæ œconomia, sic in solemni gestorum Christi partitione, ac quasi in propriarum sedium collocatione, admirabilem extitisse multiformem sapientiam Dei. Neque verò statim voluisse, ut quod, tanquàm depositum, suis dispensatoribus crediderat, id statim omnibus aperiretur, nisi quo tempore expediret, tum rectissimæ fidei statuendæ, ac pietati instaurandæ, tum Christianæ religionis oblatratoribus conuincendis. Itaque ut Satana cribratore, Ethnicis persecutoribus, & Iudeis, schismaticis, hæreticis oppugnantibus permixta sapientissimè Deus, ut ex mutua cum Catholicis contentione veritas prædicata roboraretur, & maiorem claritatem emitteret, sic nostro seculo reseruata est præclarissima omnium, quotquot vnquam fuisse victoria. Accūm Petri primatus à Christo in Ecclesia institutus, hoc potissimum seculo esset à plurimis impetendus, futurumque ut penè pedibus contereretur, quippe qui & Antichristi regnū, & idololatriæ seminariam à pessimis, quibusque esset, vti quondam est factum à Manicheis, & id genus alijs) blasphemam vocem appellandum, varia, & quidem presentissima tot venenis antidota Dominus Iesū sanimarum nostra-

nostrarum optimus medicus præparauit. Itaq; varijs rationibus, inter quas Kalendarij correctio fuit, occasio diuinitus præbuit, vt potestatem se in Ecclesiæ bonū Petro ac eius successoribus traditā redderet manifestissimam, neque ad alios quā ad quos factus est sermo Dei, eam spectare ostenderet. Nā & quod scriptum est, clauis

Hom. 6. in
Matth.

regni, non vnus cœli, sed plurium cœlorū (sicut aptissime dixit Origenes) Petro datum iri, cum in primis ad spiritualium rerum scientiam impertiendā, & iudicium exercendum pertineret, suo etiam tempore, ac modo referendum erat ad cœlestes conuersiones liquidius manifestandas: quandoquidem ad diuinæ potentie gloriā potissimum futurum erat, vt non à mathematicis tantum proficeretur, sed ab eo potissimum, cui dictū est, cōfirma fratres tuos,

Lucæ 22.
Ioan. 21.

& pasce oues meas: præterea qui per vicarium visibilē suum, regit Ecclesiā, diuersaq; in corpus hoc mysticum infundit dona, donec euadat in virum, & in mensurā plenitudinis Christi, is est, qui baptizat, qui docet, qui claudit, & aperit: quid; Petro propterea clauis pollicitus, quibus abscondita à seculo subinde, ac suo tempore referantur, eas & dedit, cū fidelis sit Deus, qui repromisit, vt docet Apost. Sanē D. August.

Matth. 16.
Hebr. 10.
D. August.
enarrat. in
Psalm. 54.

qui sapientiā Christi altissime gustauerat, sic loquitur sapienter: Nunquid perfecte de Trinitate tractatū est, antequā oblatrant Ariani? Nunquid perfecte de poenitentia tractatū est, antequā obliſſerent No- uatiani? Nunquid perfecte de baptismo tractatum est, antequā contradicerent foris positi rebaptizatores? Hæc ille. At nos quæ ad Catholicā religionem ab omnibus omnium oppugnationibus vindicandā pertinet, ea videmus hoc seculo rursus ita iisdem modis claruisse, vt nihil supra. Hæreses autem cū antea separatim exortæ diuinum ordinem perumpere nequiliſſent, quō violentius cunctæ quasi conglobatim sese aduersus Ecclesiā hoc tempore intulerunt, eō miſerius tanquam ab immobili petra fluctus difſipatæ fuerunt. Ad ipsam porro auctoritatē Pontificis Maximi q̄ attinet, quandoquidē ea nō propter illum, sed propter grēgem Christianum instituta est, Deo adhuc præsentiora mundo labenti remedia referuanti, placuit, vt cœlestium conuersionū ad rectissimum Ecclesiæ ordinē statuendū certior cognitio haberetur, sicut nouus orbis, vt diximus, penē ex Oceano emerſit. In quo quidē orbe aut fidei fundamēta collocari, aut tēpora ritē disponi, nec Græcis cōdēſſit quantumcūq; orbis terræ Patriarcham se vocitet Constantinopolitanus, aut Iudicem Alexandrinus: neq; Spithamā eius terræ permisit hæreticis, qui iactantes

Euangelium, nec Euangelio credentes, ipsam in qua poterant esse Catholicam Ecclesiā, disſecti in plurimas ſectas, perditē deſeruerūt. Quæ cū ita ſint, docemur hinc quoq; altitudinem diuitiarum Dei tantō omnium mentibus esse eminentiorem, quantō maior est domo, qui fabricauit illam.

ACCEDIT quod cū præter ſublunariū rerum generationem, & conſeruationem, quæ à cœlestibus motibus pendent, alia ex alijs Deus ex ingenti ſuo illo penu ſemper depromat, veriſſimē id teſtari quoque nos poſſumus, quod D. Antonius olim quibusdā ſapientiam eius mirantibus, Bibliothecā haud videntibus reſpondit, inquit: Meus liber (Philosophi) eſt iſta mundi machina.

SANE verō ſi cū primum facti ſunt cœli cuncta nobis patuiſſent, conſuetudine viluiſſent, vel torpuiſſent ingenia, vel altius hæſiſſet in multorum animis, qui ſoli ſapere viderētur, labes illa pertinax: Aeternum fuiſſe mundum, nunquam interiturum, agere Deum neceſſariō, & quæcūque plurimi cōbiberunt, ex quibus Deum cognoscentes non ſicut Deum glorificauerunt.

Sic porro cū moles illa ſolis immenſa ad vnus hominis imperium ſubſiſſit, & regnante Ezechia retrogreſſa eſt, quantacūque aduerſa conuerſione cœli raperentur, id attulit multum & ſpei credentibus, & lucis, Philoſophis, vt iam humanis gradibus cœleſtia ne temerē conſcenderent, neq; naturæ circinō diuinā omnipotentiam metiendam eſſe arbitrantur.

INDE autem magnus ille nobis conſtat fructus, quod cū perpetuam iſtorum cœlorum rationem cernimus, cogitare debemus, eos nobis rotari, propter quos ſue præterita, ſue inſtantia, ſue futura, ſue terrena, ſue cœleſtia facta ſunt ab eo, qui nos ex nihilo immenſa ſua charitate creauit, redemit, aluit, docuit, & continenter docet.

ATQVE ne Aſtronomi ad diuinationes, & ad alia, incertos Planetarum curſus obliquē transferrent, præmoniti fuerunt iſta cœleſtium motuum variatione, nihil inde conſtantiffimæ præcognitionis ad ea, quæ cogitarunt iudicia de humanis rebus ferenda exiſtere poſſe, ac proinde ordinatiſſimæ providentiæ Maiestatis Diuinæ (non autem horoſcopis, non fato) quæcūque eueniant, eſſe aſcribenda: Sic Chaldei, qui mille quingentos annos in eo ſtudio poſtulerunt, cū orbis octauū motum, Ptolemæus item cū motum trepidationis ignoraſſent, ecquid certis alijs de

Contra Aſtronomos
iudicant
de pulchritudine
chrē.

rebus inde conſequentibus ſtatuerē potuerunt? Cū verō Zodiaci partes, & ſigna integrum mutafſe locum ſapientes viderint, vniciūque cordato licet intelligere, quā incerta fuerint, quæ ipſi tanquam oracula credi voluerunt, cū gentiū mores, aut ſuituros humanos caſus inde prædicerent, aut adeo imperiorum, & regnorum conuerſiones, quæ videbantur in idem temporis ſpatium, vel momenta recidere, ſuperiorum orbium influxibus attribuerēt, aut deniq; auſi ſunt ad reliqua omnia prænoſcenda, canones, & aphoriſmos præſcribere. Quæ ſine dubio incertiora fuerunt, quā ipſa motuum incertitudo, cū ſequētia ſecula multum aut horarum, aut dierum, ne dicā momentorum exhauiſſe videamus, quibus aſpectus illi, atque concurſus omnino variauerunt. At cū hæc ita ſint, videant pij, atque ij præſertim, qui de Imperatorū dignitate gloriantur, quibus rationibus Conſtantine Magnus ſancti Paſchæ legitimum diem conatus eſt quoquoerſum inuehere: vt ſi qui rationibus ſolis haud moueantur, ij certē & rationibus, & auctoritate permoueantur ad ea, quæ pacis, & cōſenſionis atque imprimis Chriſtianæ erga diuinum cultum reuerentiæ ſunt. Is igitur ſic.

EPISTOLA MAGNI IMPERATORIS
Constantini ad omnes vbiq; Eccleſias,
de ſanctæ Synodi actis, & de ſanctæ
Paſchæ.

CAPVT V.

EXPERIENTIA edoctus, per rerum publicarum prosperitatem, quanta ſit diuinæ poteſtatis gratia, illum mihi propoſitum eſſe debere finem iudicauit, vt beatiffimis Catholicæ Eccleſiæ populis fides vna, & ſyncera charitas, conſentienſque in Deum pietas ſeruetur. Sed enim cū aliter omnino fieri non poſſet, vt ordo ſtabilis & firmus conſtitueretur, niſi ſimul omnes, aut certē plures Epiſcopi conuenirent, & de re qualibet ad ſanctiſſimam religionē pertinetē diiudicarent, eius rei gratia quā fieri potuit plurimis coactis, me quoque perinde atque vno aliquo ex vobis (num enim negauerim, quo maxime lætor, conſeruū vel trū me eſſe?) præſente vſq; adeo omnia in debita ſunt diſquiſitionem vocata, quouſque rerum omnium inſpectori Deo placita ſententia, ad conſentientis vnitatis concordiam ſtabiliendam in lucem eſt protracta, ita vt nihil iam, quod ad diſſenſionem, aut profeſſionis fidei ambiguitatem facere poſſet, ſit relictum. Vbi cū de ſanctiſſimo etiam Paſchæ die quaſtio eſſet exorta, ſententijs omnium decretum

de actibus
Synodorum
vniuersas
eccleſias
imperialis
humilitas
& ſubmiſ-
ſio.

Herſes
ſublatæ per
Synodum.

eſt, conuenire, vt id eodem tempore ab omnibus vbiq; peragatur. Quid enim nobis eſſe poteſt vel pulchrius, vel gratius, quā ſi is dies feſtus, vnde ſpem immortalitatis percepiſimus, vno ordine, & celeberritu ab omnib; certō, & inuiolabiliter peragatur? Ac primū quidem indignareſ fuit, ſanctiſſimum eum diem imitatione, atque conſuetudine Iudæorum celebrare, qui manibus ſuis nefario ſagitio contaminatis, non iniuria quoque animis ſunt excœcati, homines ſcelerati. Quidni enim liceat gente ea reiecta, rectiore, verioreque ordine, quē à primo paſſionis die hucusq; ſeruauimus ad futura quoque ſecula obſeruationis huius ritum transmittere? Itaque nihil nobis commune ſit cum infeſtiſſima Iudæorum turba. Aliam ſiquidem à Saluatore accepimus viam. Propoſitus eſt ſanctiſſimæ religioni noſtræ ſuus curſus, & legitima, quæ illam deceat regula, quam vnanimi conſenſu complectentes, nos ipſos à ſcæda illa conſcientia, & ſocietate retrahamus fratres Reuerendiſſimi. Et profeſſo omnium abſurdiſſimum eſt, illos gloriantur do laſtare illis obſeruandis nos ſufficere non poſſe, abſque illorum doctrina, & præſcripto. Quidnam verō illi rectē ſentire aut ſapere poſſunt, qui poſt illam Domini cam eodem mentibus capti, non ratione aliquid, ſed impotenti impetu, quocūque eos inſitus impellit furor, ducuntur? Quam ob cauſam, cū in hac quoque parte verū non perſpiciant, ſed vt ſemper affectu viroſo tranſuerſi rapiantur potius, quā errorem corrigant, eodem anno bis paſcha peragunt. Qua igitur de cauſa eos ſequemur, qui graui errore ſe implicatos eſſe cōſitentur? Biſ equidem eodem anno Paſcha celebrare haud vnquam ſuſtinuerimus. Atque etiam ſi hæc vobis non exponeretur, conueniret tamen, vos pro mentis veſtræ ſagacitate, ſemper & ſtudere & optare, ne cuiuſpiam ſimilitudine, & exemplo puritatem animarum veſtrarum pollueretis, neue hominum modis omnibus malorum conſuetudinem imitari videremini. Ad hæc illud quoq; conſiderandum venit, in re tanta, & tam ſolennibus religionis noſtræ ferijs diſſenſionem extare aliquam lōgē eſſe impiſſimum. Vnum namque nobis libertatis atque redemptionis noſtræ diem, ſanctiſſimæ ſcilicet paſſionis ſuæ Saluator noſter dedit. Vnam eſſe Catholicam ſuam Eccleſiam voluit, cuius tamenſ partes in multis varijsq; ſunt diſperſæ locis, vno tamē ſpiritu, hoc eſt, diuino arbitrio fouetur. Cōſideret porro ſanctitatis veſtræ ſolertia, quā graue ſit, & indecorū, per eoſdē dies, alios quidē ieiunijs intentos eſſe, alios verō conuiuijs vacare: & poſt Paſchæ dies, hos

Celebrant
di Paſchæ
conſenſus.

Infeſtus Iu-
dæis Con-
ſtantiā, ni-
mus.

De Iudæo-
rum cœci-
tate.

Paſchæ fe-
ſtas mini-
mē cū Iu-
dæis cele-
brandas eſ-
ſe ſuadet.

hos

hos quidem feriari & cōquiescere, illos au-
tem itatis ieiunijs macerari. Quapropter
hanc rem pro eo atque decet corrigi, atque
ad vnum institutū formamque perducī, di-
uina vult prouidentia, quantum equidem
extra omnem affectum positus perspicio.
Itaque cū hoc sic corrigere conueniat,
ne quid nobis cum Domini percussoribus
sit commune, & decens exterior ordo, quē
omnes occidentalium, & meridionalium, se-
ptentrionaliumque habitabilis orbis par-
tium Ecclesiarum, & quibusdam quoque in lo-
cis orientales obseruant ea de causa in prę-
sentia omnibus conuenire visum est, ipsę
quę ad id solertia vestrę placitum ef-
se recepi, vt quod per urbem Romanam, I-
taliā, Africā, omnem Aegyptum, Hi-
spanias, Gallias, Britannias, Lybiā, cun-
ctā Græciā, Asianā atque Ponticā
ditionem, & Ciliciā, vno atque consen-
tienti seruatur consilio, id libenter quoque
prudētia vestrā suscipiat: secum ipsa per-
pendens non modo ampliorem Ecclesiā
rum in eis, quę diximus, locis numerum,
verū etiam idem cōmuniter omnes sen-
tire, & velle, esse quā sanctissimū. Quin
& stricior ipsa, atque exactior ratio flagita-
re videtur, ne qua nobis sit cum Iudeorum
periurio communiō. Et tandem summam
rei breuiter dicam. Communi omnium
iudicio placuit sanctissimas Paschę ferias,
vno eodemque die peragi. Minimē namque
decet in re tam sancta, aliquam extare dif-
fensionem. Et pulchrius est eam sequi sen-
tentia, in qua nulla sit alieni erroris & pec-
cati contagio. Ac cū ita se res habeat libe-
tibus animis cōleste hoc, & verē diuinum
suscipite pręceptum. Quidquid enim in
sanctis Episcoporum agitur conuentibus,
id ad diuinā refertur voluntatem. Itaque
eis quę scripsimus omnibus dilectis fratri-
bus nostris significatis, iam rationem hanc,
& obseruationem sanctissimi diei suscipe-
re, atque instituere debetis, vt cū in pietatis
vestrę (quod dudum mihi fuit in votis) cō-
spectum venero, vno eodemque die sanctas
vobiscum celebrare valeam ferias, & rebus
omnibus vnā vobiscum ex animo delecter
feritatem diabolicā per vim diuinā o-
peribus nostris sublatā, vestrāque vbi-
fidem, pacem, & concordiam vigentem cer-
nens. Deus vos seruet fratres dilecti.

QVEMADMODVM HÆRETI-
COS schismaticos antiquitus, sic eosdem hoc tempo-
re agnitos esse, quod Nicæna Synodi decreto
de Anni emendatione, & sacrosancto
Paschæ festo ritē peragenda
non acquieuerunt

CAPVT VI.

HABES Chytrę grauiſſimas causas,
quibus Ecclesia adducta vnā cum le-

gitimis filiis, & alumnis Regibus, ac Cęsa-
ribus anni emendationem, siue antiquitus,
siue nouissimē ad normā Apostolici, ac
Nicæni decreti promulgauerit. Quam quī
dem promulgationem, quoniam vos alij,
quantum potestis detrectatis, etiam ex hoc
perspicere potestis, quo spiritu veritatis
& pacis, an falsitatis & hæreseos, vnā cum
priscis illis Quartadecimanis agamini. Id
quod vt adhuc liquidius constet, opere pre-
tium erit adiungere, quid Græci, Ruthē-
ni, quosque vos alij vocatis Protestantes, ob-
iecerint, qui tamen omnes falsitatis, & ig-
norationis, vt & elationis animi, conuicti
sunt.

GRÆCI ET RUTHENI.

ERGō inter Christianos Reges, qui an-
ni emendationem à Gregorio XIII.
Pontifice Maximo editam admiserunt,
Stephanus huius nominis primus Polonię
Rex fuit, qui tanta in vastitate Prouincia-
rum, ac varietate nationum & rituum, ad-
do, schismatum, & hæresum nihil prius ha-
buit, quā vt Ecclesię deliberatio de tan-
ta re exciperetur ab omnibus. Restitere ve-
hementer Rutheni, quos concepti schisma-
tis tumor, & altissima Theologię, ac bona-
rum disciplinarum, linguę item Græcę i-
gnoratio, mirificē suis cōsuetudinibus im-
plicitos tenet. Itaque miserunt Byzantium,
vbi euocato Alexandrino Patriarcha, Ie-
remias, qui Constantinopolitanam sedem
non ita multō ante obtinebat, Synodicā
epistolā scripsit, qua Ruthenis, & Gręcis
interdicebat, ne Gregorianā anni emen-
dationem admitterent: rationes autem e-
ius interdictionis Ieremias tū alias, de qui-
bus mox dicam, tum eas afferebat, quod si-
bi nondum omnino Latinorum argumen-
ta, & rationes innotuisse diceret. Ad extre-
mum misit ad eos canonem, quo in obser-
uando Paschā vti deberent. Quę quidem
omnia cū ipso autographo, chirographoque
eorundem Patriarcharū extant apud me,
cui Constantinus senior Dux Ostrouię il-
lustrissimus, & inter Ruthenos primarius
hęc omnia fidenter dedit, suorumque cum
Latinis vnionē, atque concordia varijs ac-
ceptis rationibus, misso item Byzantium ho-
mine dedit operam vt procuraret. Factum
est autem, siue ijs rationibus, seu potius pa-
terna summi Pontificis charitate ac sedu-
la diligentia, vt idem Patriarcha Constā-
tinopolitanus veritate victus, nō solum ei
assenserit, verū etiam legationē ad urbē
miserit, qua se id ipsum inter suos curaturū
polliceretur, ingenui animi signū præbens,
& Christiano deinde pectore Patriarcha-
tus, quā veri tatis iacturā perpeti malens.
Nam paulō post in custodiam cōiectus est
calumnijs oppressus à quodam Cæsare
Episc.

Episcopo, qui pecunia Turcis data, in eius
locum successus est: neque sanē absque su-
spicione, quod hæretici quidam, qui alio
textu Constantinopoli degunt, eggerri-
me ferentes à Ieremia primū quidem ve-
litis hæreses pluribus censuris fuisse con-
fossas, deinde etiamnum Kalendariū Ro-
manum emendatum recipi, Turcarum Im-
peratorem ad eum religandum accen-
derint, non minus quā egregij pergunt
esse artifices in turbanda pace, quęcunq;
inter Christianos Principes à pijs Catholi-
cis procuratur.

PORRō rationes, quibus Græcorū ob-
iectiones dilutę sunt hæc fuere. Nihil no-
uatū fuisse à Romano Pontifice, sed se-
culū curatum vt Synodi Nicęnę decre-
tum obseruaretur, à quo orbis Christianus
recesserat, quod rectam intercalationem
posterius haud adhibuerunt.

QVOD si quid Græci nouatum à Pon-
tifice Maximo putassent, qui rem olim cō-
stitutam iterum tractari curauerit, eodem
argumento Nicęnę Synodi Patres, atque
ante eam sanctissimos Martyres (& qui-
dem ipsos quoque Romanos Pontifices)
percellit, quāsi Apostolicum canonem no-
uauerint, quē identidem executioni man-
dari studuerint, cū Asiatici ab eo rece-
sissent.

TABELLAM autem siue ordinem Ka-
lendarij, quem Patriarchę illi ad Ruthē-
nos misissent, vel ipsi obseruabant, non o-
mnino manasse à patribus Nicęnę Syno-
di, quare neque inde quidquam effici, quō
Romana correctio conuelli posset. Porro
ijdem canonibus, quos proponebant, ne
Græcos quidem vt scire, præterquā quod
etiam si rectum de æquinoctio canonem
habent, errāt tamen in annis conditi mun-
di, ipsaque in chronographia: Errant item
in aureo circulo, quem non esse amplius
eundem temporis ipsa processio euiden-
ter monstrauit.

QVOD ad Ptolemeum attinet, quem ea
in re idem aiebāt sequi debuisse Latinos,
ne Græcos quidem illum sequi: Neque
verō Latinorum Ecclesię libros præstan-
tissimi illius viri ignotos esse, quos passim
Catholicę Academię versant, & præle-
gunt: Nec adeo Ptolemeum ipsum voluisse,
vt suis hypothesibus addiceremur, si
quando à tempore, cuius filia est veritas,
veriores alii ostenderentur.

AD Theologos quod spectat, quos Pa-
triarchę scribebant satius fuisse vt Roma-
nus Pontifex consuleret, quā Astrono-
mos (sic enim inquirunt probabiliorē, &
veritati plus consonā eius deliberatio-
nem fuisse futuram) nihil fuisse prætermis-
sum. Aliquot enim annos durasse cecume-

nicam Tridentinā Synodum, quę cor-
recti Kalendarij promulgationem ante-
cesserit: nec semel patres illos ea de re inter
se egisse, cū de Breuiario emendando
loquerentur: postea omnibus Theologo-
rum Academijs, eam correctionem per v-
niuersum Catholicum orbem fuisse à Ro-
mano Pontifice missā, ac deinceps pro-
diisse in lucem, ac iussā, vt obseruaretur:
Id quod multō antea in sem collatum fu-
isset, si in sapientia emendantis, aut in po-
testate iubentis duntaxat, non autē in con-
sensu quoque & auctoritate Christiano-
rum Principum approbantium positum
fuisset. Nullam verō cōfusionem esse sub-
secutam: confusionem sanē apud eos re-
mansisse, qui confusionibus hæresum, &
multiplici schismatis malo premuntur. At
Catholicā disciplinā, & ordinem tenere
interim prosperum cursum, quacunque
in regione fides vna eaque antiquissima
martyrum sanguine consignata est, atque
aucta. Nouum item orbem terrarum, in
quē sola ipsa Romana Ecclesia idolis de-
iectis Christi Euangelium inuexit, eodem
illo emendato Kalēdario iam vt, vt is ip-
se orbis in iudicio surrecturus sit, & Ori-
entales condemnaturus, qui cū primiti-
as spiritus olim acceperint, spiritui pacis, &
vnitatis aduersari non cessant.

IAM quod temeritas, & alia eiusmodi
Catholicis obieiebantur, hæc faciliē in gra-
tiam Christi Schismaticis condonata sæpe
fuisse, atque item nunc libenter condona-
ri, si redire ad cor velint. Illud certū ef-
fe, quę ex officinā mendacię iacula emit-
tuntur, ea solere in aere perumpi, vel in
capita intorquentium recidere. Quod si
quis etiam altius ista perpendisset, eum co-
gnoscere potuisset, in eos illud quadrare,
quod quidam Græcus poeta dixit: Impe-
ritiam & ignorantiam parere audaciam:
atque illud Apostoli: In quo alterum iu-
dicas, te ipsum condemnas. Rom. 2.

ET verō Orientales, qui summum Ec-
clesię Catholicę Pontificem licentius in-
cusassent, potuisse Patriarcharū antiquio-
rum sanctitate permoueri, qui in iudicio
fidei, primas semper Romano Pontifici de-
tulere. Id autem fuisse reuocandum ad me-
moriā, quod semper gerunt in oculis:
nempe vlticem Christi dexteram, cū
quanto longius à Petri sede se subtraxis-
sent, in tanto grauius Saracenorū, & Tur-
carum iugum incidissent. Quod ipsum et-
iamnum reliquos experiri, qui cū Diui-
no tribunali sese subdixerint, iam cuius-
cunque: A postatę iudicio stent: vel nescio
quorum Politicorum (velint, nolint) man-
cipia fiant.

PORRō vix credibile videri, Pontifi-
cis

dis Romani rationes de emendato Calendario Byzantium haud peruenisse. Tot enim ibi esse Catholicos: & tam multos alios eò identidem appellere, ut quæ iam prius excusa typis ad Indias usque remotissimas perlata fuerint, sanè illuc quoque peruenirent. Sed verè tamen negari peruenisse, quod quæ vel non percipiuntur, vel improbantur, ea longissimè abesse dici rectè possit. Esse præterea Catholicos in Creta Episcopos, unde ista resciri potuerint: Nec Romanam Apostolicam sedem operæ aut sumptibus pepercisse, quæ cum initio ad Tridentinam Synodum sacrosanctam Orientales inuitasset, postmodò quoque Calendarij corrigendi rationes Byzantium miserit. Philadelphie denique Archiepiscopo, qui diu Venetijs subsisterat, Romam euocato peramanter rem totam expositam fuisse, qui item eade re ad Patriarcham Constantinopolitanum nauigauerit. Quæ omnia temeritatissimè, an prudentiæ atque charitatis fuerint indicia, ad ipsarum conscientiarum Orientalium tribunal, Catholici prouocabant.

Ad extremum quæ de Spiritus sancti à patre, & filio processione Romanæ exprobrabantur Ecclesiæ, ut eò verius ista Calendarij correctio perstringi videretur: ex his multò liquidius intelligi potuisse mirum non esse, si negata processionis Spiritus sancti veritas in hoc altero negotio perspicendo Schismaticis non affuerit. Diuini autem verbi claritate, ac probatissimarum Synodorum, & vnanimi sanctorum Orientalium patrum consensu istam non minus heresim, quàm calumniam dudum explosam fuisse. Præterquàm quod superiore seculo in Florentina Synodo Patriarcha ipse Constantinopolitanus, & reliqui Græci vnà cum eorum Imperatore veritatem hanc agnouerint, chirographo quoque consignauerint. Quam si posterì retinuisent, iam nec infinita animarum multitudo naufragiū fidei esset passa: Neque Turcis in immensum auctæ fuissent vires: Nec in eorum manus (proh Diuinæ iustitiæ miraculum) Constantinopolis ipsis diebus Pentecostes venisset, quoniam nimirum Spiritus sancti perfectam processionem pernegauerat.

Et his quidem, atque alijs rationibus, quas supra attigimus responsum est ad Synodicam illam epistolam, atque insuper additum, quid cum ipsis Regibus, atque Academicis, & ipsa quoque Cracouiensi actum fuerat, ne Rutheni in hoc Regno temerè quidquam deliberatum fuisse putarent. Ad totam enim rem maturè omnibus perpendendam iussu Romani Pontificis hæc, quæ sequuntur, quoquo uersum scripta sunt.

Cum Sacrosanctum Christianorum Pascha, quod summa religione summoque nostræ redemptionis mysterio cōtinetur, ex Diuinæ legis præscripto & SS. Patrum, qui Nicæam ad conciliū conuenerunt, decreto celebrari debeat à decima quarta die lunæ usque ad vigesimam primam primis mensis, ea verò sit, quæ in æquinoctiū verum incurrit, aut illud ipsum proximè sequitur, permagni interesse illi patres censuerunt, tum æquinoctio, tum decimæ quartæ lunæ certos ac definitos dies in Calendario designari: ne, quod sæpe antea contigerat, discordia deinceps aliqua in eo celebrando, aut dissensio posset existere. Et quidem æquinoctij sedes in eo concilio ad XII. Kalend. Aprilis collocata & constituta est, quam fore stabilem, & firmam propemodum sibi persuasuerunt. Decimam quartam verò lunam ex aureo (ut vocant) numero, qui Calendario aptatus fuerat, perpetuò, ac faciliè inueniri posse præsci patres crediderunt. Verum æquinoctium locum suum non faciliè tenuit, sed statione deserta incertis passibus ad antedictum quintum iam, aut etiam sextū Idus Martij errans usque peruenit. Cui errori nisi maturè obuiam eatur, ad id tempus, quo nunc bruma conficitur, accederet aliquando, neque tamen ibi terminus statueretur, quin in infinitum procedat. Quod quantam perturbationem rebus omnibus (sed Ecclesiasticis maxime) sit allaturum, & multi antehac scripserunt, & eius libri auctor subtiliter, & copiosè disserit. Decima quarta verò luna adeò ab illo aureo numero discrepat, ut eū secuti, non iam ab ea ad vigesimam primam, sed frequenter contra diuinum præceptum, & maiorum instituta ad vigesimam quintam, atque adeò ad vigesimam sextam lunam Pascha celebremus, serpetque obscurè hoc malum, & manabit latius in dies, nisi necessaria aliquando medicina adhibeatur. Atque e quidem ea iam inde à Fel. record. Nicolao V. cuius ætate meliores litteræ, & liberalium artium studia, quæ diu neglecta iacuerant, reuiuiscere, & recreari cæperunt, magna summorum Pontificum cura atque studio tentata, sed nihil cōstitui posse videbatur, quod non in magnam aliquam difficultatem incurreret. Nam quod ad Astrologiam attinet duæ potissimum res obstare, atque officere videbantur. Primum ipsius anni vertentis iusta certaque mensura, quæ quoniā à doctissimis, diligentissimisque mathematicis diuersis temporibus alia atque alia reperta est, non eadē, semperque sui similis esse conuincitur. Cum ergo sol tā vaga, atque mutabili ratione labatur, difficillimum factum erat intercalationes ita dispensare, ut æ-

Antonij
liber.

quinoctia æuo perpetuo certas & fixas habeant in Calendario sedes, cum à Iulio Cæsare, qui primus hanc anni formam, & intercalandi rationem induxit, tredecim, aut eò amplius dies constitutam tunc sedem antecederent. Verum huic difficultati eius libelli auctor afferre medicinam, & quidem perpetuam pollicetur. Proponit enim sibi anni Alphonsini mensuram, quæ inter varias, media est, atque ideo errori minus obnoxia, ex qua subductis calculis efficitur, ut in annis plus minus ex x x x i i i i, A Equinoctiorum loca integrum antequant diem. Quo posito hos tredecim dies, quos diximus, seu quod magis existimat esse ex Ecclesiastica dignitate, decem illos qui à tempore Nicæni Concilij excreuerunt, intermissis decem intercalationibus, in his quadraginta annis, qui proximè sequuntur, eximendos censet: Atque ita reducto A Equinoctio verno ad x i i. Calend. Aprilis, quo loco in eo concilio fuit constitutum, finitaque omni confusione anno Domini m. d c x x. à quo iam melioribus auspicijs anni procedere incipient, in omne posterum tempus hanc intercalandi rationem restituit, ut centesimi quique anni qui intercalares omnes esse solent, ab eo tempore non omnes, sed tres primi quique communes, quartus verò quisque intercalaris sit. Ita ut millesimo septingentesimo, millesimo octingentesimo, millesimo noningentesimo nullus intercalatur dies, bis millesimo verò vitato, & consueto more intercaletur. Atque eodem modo reliquis, qui deinceps cōsequuntur, annis, siue quoniam alij non putant expectandum esse, dum quadraginta illi anni transeant, ut reliqui in suam rationem reuertantur. Sed illos decem dies simul eximendos, molestiamque eam semel deuorandā censet, anno id m. d. l x x x i i. quod mense aptius deuorabitur, fiet, deincepsque is ordo seruabitur, qui infra in tabella descriptus est. Porro huiusmodi varietatibus centesimos quosque potissimum annos eligit, qui notabiles magis sunt, quo minus negligentia aliqua, aut huius diuersitatis obliuio possit obrepere. Hæc ratio id habet incommodi, quod litteræ Dominicalis circulis, primis his quadraginta annis, qui communes esse debent, nulli vsui esse potest, deinceps verò non nisi exactis quadrigentis annis ad idem initium redit. Sed id non est tanti, præsertim cum ei rei peculiaris quædam tabella sit dedicata. Alterum quod restituendo Calendario, veræque Paschatis rationi tradendæ impedimentum afferre videbatur illud est, quod nullus cyclus decennoualis reperiēbatur, quod Calendario appositus præstare posset, ut ijdem

numeri perpetuò lunam nouā, atque ex ea decimam quartā Paschalem ostenderent. Idque ea ratione, quod luna, non ut antiqui illi existimarunt confectis suis cursibus decem & nouem annorum numero ad idem caput ita refertur, ut per ea rursus vestigia penitus reuoluatur, sed ut ab alijs subtilius inuestigatū, & deprehensum est, suos orbes, conuersionesque sic moderatur, & conficit, ut trecentorum, & aliquid amplius annorum spacio discordet. Atque inde effectū est, ut quatuor iam, & eò amplius dies aureus ille numerus, à veris locis fuerit euagat. Et ut ante diximus Pascha aliquādo vigesima sexta luna non sine piorum hominum dolore, maleuolorumque irrisione celebremus.

Cum igitur hæc ad Poloniæ Serenissimum Regem Stephanum ex vrbe peruenissent, his ille verbis Epistolam Cracouiensi Academiæ scripsit.

EPISTOLA SERENISSIMI REGIS
Poloniae Stephan. ad Academiam Cracouiensem.

CAPVT VII.

VENERABILIBVS, AC EXCELLENTIBVS viris, Rectori, Doctoribus & Magistris, præsertim Professoribus facultatis Mathematicæ Vniuersitatis Cracouiensis deuotè, & fidelibus nobis dilectis.

STEPHANVS Dei gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Lituaniæ, Russiæ, Prussiæ, Mazouiæ, Samogitiæque &c. Princeps Trasylianiæ. Venerabiles, ac Excellentes, fideles, nobis dilecti. Cum ad omnem Diuinorum pariter & humanorum rationem ritè constituendam ordo temporum requiratur, sapienter atque non minus pie à multis prudentibus & pijs viris in hoc studio defudatū erat, quo vera anni ratio, ipsiusque sacrosancti diei Paschæ celebratio (quæ cetera sequuntur) suo tempore restitueretur, aut ad certiore formam restringeretur. Obseruatur enim iam hoc non à paucis temporibus annum à Cæsare Iulio institutū successu temporum non modicè suis terminis egressum esse. Quoniam autem summus Pontifex, cuius nos auctoritatem libenter in omnibus sequimur, inter ceteras pastoralis officij sui curas, etiam in eam rem incumbit, quo restitui Calendarium possit, meritò Christianis omnibus hoc illius sanctissimum studium gratum esse debet. Et tantò quidem magis, quod omnium Christianorum Regum, ac Principum ea de re sententias explorare, ac cognoscere velit. Ut quod ad omnem & temporū, & Prouinciarum statum pertinet, etiam id

ante ab omnibus rite perpendatur, ac examinetur. Cum igitur eius sanctitas nobis ea de re scripserit, ac compendium nouæ rationis restituendi Kalendarij miserit, requirens etiam consilium, & iudicium Mathematicorum nostrorum. Illud fidelitatem vestris mittimus, atque hortamur, ut eam rem diligenter in manus assumat, de eaque intercalatione vel augenda, vel minuenda, vel mutanda, vel ea, quæ offertur approbada, ita rationes omnes conferant, quo & nos intelligamus studium vestrum, & industria vestra cum vobis ipsis, tum Regno nostro, ac vobis ipsis honorifica apud suam sanctitatem & homines ceteros existat. Bene valeant. Datum Varisviæ die 7. mens. Aprilis. Anno Domini 1578. Regni nostri anno secundo.

AT neque hæc tantum Græcis, & Ruthenis exposita sunt, verum etiam ostensum, si tabella eorum firma Paschæ ratio inueniri potuisset, nihil Ecclesiam Catholicam cunctatam fuisse, quin omnibus vniuersam excepisset. Quorsum enim tanto labore ab omnibus Academicis, atque Mathematicis per tot sæcula conquistum fuisset, quod erat in promptu? Sanè cum Catholici deprehensio antiquorum errore, quo in Pascha celebrando pertrahebantur, non erubere semetipsos corrigere, quanto minus erubuerint alios imitari, qui rectius sapuissent? Verum enimvero, ne tabellam quidem illam, qua Græci nunc videntur, à Nicænæ Synodi patribus esse profectam, facile aliquis probauerit: A quibus nisi prodixit, quid tanti eam Rutheni nunc faciunt, cum suo tempore diuina sapientia rectiorem nobis suppeditauerit?

Et sanè quidquid hac in re Græci vniuersam post Synodum Nicænā adhibuerunt, euidens coniectura est, eos à Latinis mutasse: tabella enim qua ipsi adhuc vtuntur, licet sit Græcè conscripta, Latina tamen retinet nomina Martij & Aprilis, in quos cadebat Aequinoctium Vernalis, & quæ sunt reliqua ad legitimi Paschæ ritus tempora dignoscenda.

Præterea ne Epiphanius quidem, neque Cyrillus Alexandrinæ Ecclesiæ Archiepiscopus tabulæ, aut rationis eiusdem, alteriusque quasi perpetuæ, & immutabilis futuræ mentionem faciunt. Ac tamen in Nicænæ Synodo fuere propiores, & de Paschatis festo diligenter (ut diximus) scripserunt.

Certe si quo tempore Sanctus Epiphanius vixit, idem cum hoc sæculo erat eiusdem tabellæ vsus in Oriente, manifestum est Græcis nihil fuisse certi ac solidi in Epistolis rectè supputandis, & intercalationibus

faciendis, cum in anni solaris magnitudine non mediocriter Epiphanius errauerit: ait enim ubi de Audianis sermonem fecit, annum iuxta solarem cursum compleri trecentis sexaginta quinque diebus & horis tribus.

Deinde Epactarum, id est adiectionum dierum, ut Lunæ cursus cum solari æquetur numerum expendit, satis fallacem. Ex quo fit, ut Græci Kalendarij dispositio (siue certè eius sæculi) falsa quoque fuerit, ac multum & vagum recessum paritura. Sed & constat B. Cyrillum Alexandrinum Patriarcham librum de cyclo Paschali annorum 95. scripsisse, atque homilij Paschalibus aliquando denunciare solitum esse, quoto die, quoti mensis proximæ quadragesimæ initium futurum esset, quoto item sequentis mensis initium magnæ hebdomadæ, & quoto eiusdem mensis ieiunium soluendum vespera sabbathi ad multam noctem, & illucescente Dominico Pascha celebrandum. Quorum patrum scripta, si cum tabella ista conferantur, patebit, aliam inueniendi Paschæ rationem, posterioribus temporibus esse initam, prout cuique peritiori rectius fore temporis ipsius observatio indicauerat vel sanè non vnam, sed diuersas, & dissonas tabellas interdum fuisse apud Orientales. His ergo & alijs rationibus auditis Ieremias Patriarcha Constantinopolitanus, veritatem (ut satis notum est) agnouit, & (quod in illo fuit) omnibus qui ab eo pependissent proponendam esse decreuit, id quod fecisset, nisi à Deo sapientissimè permissum fuisset, ut veritati tantum testimonij pro absconditæ Diuinæ providentiæ ordine satis esset hoc tempore, ac tamen dum Turcæ, atque Schismatici eius conatibus resisterent, restaret locus in quo Dei sapientia diuitias suas sensim humanis capibus ad sui gloriæ alio tempore exereret.

PROTESTANTES ET POLITICI quidam, ac denique aliqui Mathematici, dum dolent à se, priusquam à Pontifice Romano non fuisse promulgatam emendatam rationem, quanto plura commenta sunt ne promulgationem admitterent, tanto grauiora testimonia veritati vel inuerti reddiderunt.

CAPVT VIII.

AT Protestantes in Germania (ut etiam in hoc saperet post factum) cum tabescerent inuidia, quod qui sese reformatores, & Spiritum sanctum habentes, atque Euangelicos, addo etiam Mathematicos insignes bonæ Germanorum simplicitati dudum venditassent, id ipsi non ante.

anteuerissent, quod vni Catholicæ Ecclesiæ Deus vni referuauerat) mirum est inquam multiplices formas se mutarunt, ut eandem anni correctionem excuterent, ac si possent, euerterent: eo sanè animo, ut si quid à Romano Pontifice fuisset commissum, diuersus rectæ putationis temporum præcepta, suæ existimationi aliqua ratione consuleret. Quod ubi non successit, tunc ne non nihil fecisse viderentur, in hoc toti in tribuere, ut dispiceret, si qua expeditiore ratione intercalatio, totaque istius rei dispositio effici potuisset. Sed dum etiam in hoc frustra ludent: atque (vt ille) dolium in cranio versant, idem qui vos in alijs omnibus rebus agit spiritus vertiginis, sic cepit vestros circumferre, ut cum singuli suam sententiam pronunciaissent, siue in conuentibus, quos ea de re habuerunt, siue in epistolis quas ad Principes scripserunt, dissiteri non possent, annum fuisse corrigendum, & suam tamen pertinaciam, atque imperitiam pugnantibus commentis prodiderent. Reliqui nequitiam addidere, tumultuque & seditionibus agere cæperunt; quemadmodum Augustæ Vindelicorum est factum. Sed cordati Senatores acutius re inspecta, ut correctionem Romani Pontificis admiserit, sic seminiuerbium quendam, inter populares, hæreses prædicantem turpiter & iuste à ciuitate eiecerunt. Alij verò cautiore facti, (vti Chemnitius & alij) Romani quidem Pontificis consilium veritate victi agnouerunt, verum ne Catholicæ Ecclesiæ adhærere viderentur, cogitandum esse etiam atque etiam Protestantium Principibus scripserunt, ne si correctum Kalendarium admitteretur, Pontifici Romano subditi sese putarentur: Ut nimirum agnosceremini, quanto studio feramini veritatis amplectendæ, à qua tamen bonum est vinci, cum à quocumque pronuncietur, à spiritu sancto sit. Cæterum nonnulli inter eos, ubi sese eandem correctionem euadere non posse intellexerunt, iam non tamquam à Pontifice Romano, sed ob publicam quietem, & politiam admissuros polliciti sunt. At certè si ob politiam Pascha celebrauerint, Diuinum cultum nihil se facere satis indicabunt. Quamobrem neque ad illos ea lætitia & solemnitas pertinebit, de qua spiritus sanctus per Dauid prophetam ait, dicens. Hæc dies quam fecit Dominus, exultemus, & lætemur in ea.

Porro hoc consilium arripientes alij, quos meritis Græci ἀποστολικοὶ, D. Augustinus neutrales vocauit, dum sapientissimi videri vellent, ad Cæsarem (quasi ad ipsum anni correctio pertineret) rem referebant. At postquam euincere nequiverunt, quin ad Ecclesiam hoc totum spectaret;

quidquid autem secuturæ commerciorum confusionis objiciebāt, id à Catholicis refutatum esset, denique (vel nolentes) herbam (ut est in proverbio) & ipsi potrexerunt. Ecclesiæ enim rectè constitutæ ordo tantum abest ut humana negotia turbare possit, ut turbulētissima, ac penè nulla sint ipsa Regna, & Imperia, ubi Catholicæ religionis ordo non seruetur integerrimus. Et maior sanè futura turbatio fuisset, si penè toto iam orbe Catholico eam anni emendationem admittente, hæc ob paucos nescio quos mirificè inter se dissectos vocari debuisset in dubium. Præterquam quod ita sapienter initio ea correctio est ante biennium promulgata, ut neque nuptiarum tempus contrahendum fuerit, neque ieiunium Quadragesimæ prorogandum, aut Quadragesimalium nundinarum dies immutandi, aut vllum prorsus afferendum mercibus incommodum. Quæ quidem omnia sequentibus annis (licet hoc quoque Romanus Pontifex prospexerit, remediumque quoad eius fieri potuit adhibuerit) æquè commodè effici non poterant. Nam & anno huius sæculi octogesimo quarto, quatuor hebdomadis integris sanctus Paschæ dies citius celebratus est ab omnibus verè Christianis, quam ab alijs, qui Kalendarij correctionem haud admiserunt. In qua re nisi Catholici vniuersimodum conuenissent, minimè contigisset (quemadmodum S. Leo Magnus scripsit) ut Diuinæ pacis consortio sicut vna fide iungimur, ita vna Hysp. solemnitate ferremur.

Sed & non defuit quidam in Gallijs, Iosephus quasi postliminio erumpens, qui librum Scaligeri satis magnum de anni emendatione edidit. Qui si ad cæteras ingenij dotes obedientiam fidei adiunxisset, quā in ea, quæ firmamentum & columna veritatis est Ecclesia ab omnibus Christianis necessario requirit Apostolus, neque verò nimis fidenter ea mordisset, quæ sapientissimè à Patribus Nicænæ Synodi decreta sunt, nec de quatuordecimanis siue τριώδεκα, & δεκάτρεας, quali iniuste fuissent cōdemnati, liberius quam par erat, scripsisset, nomini suo, & aliorum utilitati melius consulisset. At ut tantam Gregorij tertij decimi Pontificis Maximi diligentiam adhibitam in anno ad Nicænæ Synodi normam reuocādo sub Liliāni anni homine carpat, vnusque ipse omnium velit haberi perspicacior Lynceus, qui tantū deinde methodum ipsissima reppererit, crephorus Claudi satis iuste causæ videri peritioribus Catholicis posse: si pauca hæc de illo attigimus, alij enim copiose ad eius methodum, quæ nō vno nomine vitiosa est (sicuti sunt pleraque alia quæ afferuntur) atque ad reliquas penè omnes quæ hactenus extiterunt aliunde ob-

ANTONII POSSEVINI REFUTATIO

lectiones responderunt, qui quidem totam hanc rem, ut plures annos eodem Pontifice Maximo mandante, cum praestantissimis quibusque Catholicis orbis Astronomis accuratissime pertractarunt, sic iam habet in promptu, ut breui emittenda sint in lucem.

Interea verò (ut hoc obiter addam) non defuit inter ipsos Protestantes, qui cum primum Gregorianum Kalendarium prodijisset, illud ipsum apud eosdem ederet, Lusatiamque adeo vniuersam eo perduceret, ut (huc ingenuè fecit) amplecteretur. At qui & cum ipse nouissimè Lusatiam pretergrederet, ille met qui Gorlicij Mathematicum & Senatorem agit, alterum mihi librum ostendit, quem praelo erat daturus, quo libro errores, & pertinaciā oppugnantium eam veritatem fusius aperit, & refutat. Sic igitur patrocinium veritati suscitatur vndique diuina sapientia, factura ut etiam inter vestros, si homines tacuerint, lapides clament: vobis autem, id quadret, quod Aristophanes in Nebulis scripsit, cum lunam inducit cum Atheniensibus alieno anni tempore solemnes cultus & ferias insipienter celebrantibus, exoptulantiem his verbis: *Κ' οὐκ' ἔχοντες ἡμέρας, οὐδὲν ὀρθῶς, ἀλλ' ἄνευ τοῦ καὶ κατὰ τοὺς χρόνους πᾶν.*

EX LIBRO BARTHOLOMAEI
Sculpti Mathematici, qui inter Protestantes
vixit, quae aduersus Protestantium va-
nas obiectiones respondet.

CAPVT IX.

AT pauca de multis (ne quis istorum aliquid falsi nos comminisci putet) ex eodem Sculpti libello huic tractationi loco coronidis adiungamus. Is igitur sic habet:

Hoc ordine diligentius inquisito, patebit maxima vtilitas cum delectatione propter mutuā collationē examinis vtriusque Kalendarij, quæ in eius exercitio experiri licebit: melius enim, & penitus arborum natura & fructus alia quam hac ratione perspicere, & considerari non poterit. Et cum hæc sint clarissima luce comprobata, non immerito improbanda eorum sunt insolentia iudicia, quibus conantur vetus deprauatum Kalendarium huic innouato, & correcto antepone, cum nondum eruditione sua qualitatem vtriusque collatam introspecterint, quatenus hoc melius, & perfectius illo existat. Et multo magis refellendæ obiectiones quas effutiunt, qui arbitrantur impedire publicationem ipsius, elaborando, ne melius substituat peiori, & insudando, ut corruptum loco correcti retineatur. Eiusmodi homines cur non vi-

deantur plus amare tenebras, quam lucem? Correctum enim Kalendarium tantam lucem confert omnium seculorum historiis, restituendo ipsas in veros terminos reuolutionis solaris & locum primitiuum, quarum quasi memoria haberi possit: qualem vsum vetus Sosigeneum, nec vllum aliud peregrinum Kalendarium communicare nobis valet. In nouo enim retinentur certis terminis cardinalia solis puncta, & quatuor anni tempora figuntur suis statibus diebus, atque in tali curriculo clauduntur, ut definitiua sua puncta nunquam transgredi patiantur, vetus autem singulis ferme centenariis decedit, longius fugiendo ab historiis terminis eorundemque acta memoria. Ista in hoc nostro exercitio ita manifestè infinitis exemplis demonstrare possumus, ut stupidissimus, & prorsus alienus à mente sit, qui ea non percipiat. Quid ergo proderit clarissimè luci contraire, & inferre tales opiniones, quæ cum recta ratione pugnant? A quibus nam verò ordiuntur suam contradictionem? à persona, ut non quid, sed quis dicat sit spectandus: quasi res ipsa per se optima ob malevolentiam laetam in personam, non sit procuranda, sed simul cum eadem sit reiicienda. Alij vsum notationis temporis, & obseruationis anni temporum vilipendendo, arguunt minimè curandum, quando aut vbi locorum memoria rerum sacrarum in Kalendario significetur celebranda, ut propter hanc ordinis restitutionem neutiquam sit correctio incunda: quæ opinio homine ratione prædito minimè digna censenda est. Alij sunt qui ex incognita persuasione vaticinari cupiunt, mutationem Kalendarij consequi mutationem regnorum: Rursum alij vaniloqui putant calculo Astronomico, aut tabulis motuum caelestium inde acceriri scrupulum: qui sermo in primis indignissimus arbitrante se peritum esse in hac doctrina statuendus est. Opinantur enim esse id illud quod nunquam est, aut fieri potest. Quod & alij de nundinarum, censuum, stationis, nauigationis, & similiarum rerum à terminis annuis diuisione iniiciunt, leuissimum est argumentum: Non enim est perpetuum quod vnius est principij, hocque minus metuendum idè intellexerunt maritimi, & terrestres, quibus nunc vsum noui Kalendarij perdurat: scrupulus enim est periodo vnica absoluedus, propter quæ ratio notationis melioris, subsequendi ordinis in perpetuum durantis, non est negligenda. Et postremum superaddere solent, & si minus priores obiectiones spectandæ forent, sicuti verè vilissimæ sunt æstimationis, tamen quod propediem finis mundi præ foribus expectetur, non esse vetus Kalendarium amouendum, nouumque ob breuem durationem sustinendum: hi sunt vates, sed non diuinitus adflat, nec etiam si hoc anno mundi terminum possent prædicere illis est credendum. Si annus Sosigeneus, qui erat correctio decemuiralis præcedentis obseruationis primum Christi aduentum humiliata carnis exceperat, cur non quoque Gregorianus, qui est correctio Sosigenei maiore perfectione ab eo constans præuenire valeat, alterum eius aduentum in gloria Maiestatis æternæ? Et quæ præterea solent alia irrationabilia in medium spargere, quibus imperitæ plebi, aut alijs conuiuentibus fumum obducere, alienamque mentem aduersus correctum Kalendarium efficere moliantur, illa inter prædictas obiectiones enumerari possunt. Quæ in ista præfatione examinare, & refellere nostri non est instituti, alibi enim (ut cap. 9. de Kalendario Romano ad Romanam Cæsaream Maiestatem) satis sunt refutata, & querentibus solutionem eo loco satisfactum est. Hæc ille.

RESPONSIONIS DAVIDIS CHYTRAEI.

223

Kalendarium amouendum, nouumque ob breuem durationem sustinendum: hi sunt vates, sed non diuinitus adflat, nec etiam si hoc anno mundi terminum possent prædicere illis est credendum. Si annus Sosigeneus, qui erat correctio decemuiralis præcedentis obseruationis primum Christi aduentum humiliata carnis exceperat, cur non quoque Gregorianus, qui est correctio Sosigenei maiore perfectione ab eo constans præuenire valeat, alterum eius aduentum in gloria Maiestatis æternæ? Et quæ præterea solent alia irrationabilia in medium spargere, quibus imperitæ plebi, aut alijs conuiuentibus fumum obducere, alienamque mentem aduersus correctum Kalendarium efficere moliantur, illa inter prædictas obiectiones enumerari possunt. Quæ in ista præfatione examinare, & refellere nostri non est instituti, alibi enim (ut cap. 9. de Kalendario Romano ad Romanam Cæsaream Maiestatem) satis sunt refutata, & querentibus solutionem eo loco satisfactum est. Hæc ille.

QVENDAM MICHAELEM MAESTLINUM, qui se scribit mathematicum Tubingensem, dum nouissimè conatus est altero (ut vocat) examine à se edito Kalendarium emendatum carpere, non solum imperitiam, & vanitatem suam prodidisse, verum etiam (licet mutum, ac non cogitantem) magis confirmasse Gregorianam emendationem.

CAPVT X.

ET denique cuiusdam hæretici Michaelis Mastlini, qui se Tubingensem Mathematicum scribit, erupit nouissimum examen, quo Gregorianum Kalendarium conatur euertere. Contra quem quoniam tjdem, de quibus supra locuti sumus, abundè responderunt, hoc vnum satis fuerit dicere. Nempe gloriosam illam inscriptionem, qua vniuersos provocat ad respondendum, nisi (inquit) velint haberi impossitores, aut imperij turbatores, satis ostendere hominis ventosum ingenium ac proinde in eius scripti recessu, multo minus esse, quam fronte promittat. Nam ut pleraque in eo sunt putida, certè cum fateatur tabulas tam Alphonsinas quam Prutenicas exactè cum cælo non congruere, cur item de æquinoctiali termino non dubitabitur, an sit exactissimus, quæ exorbitatione sua opponit medio loco in 21. Martij ex auctoritate Nicani Concilij affixi? Veruntamen & eo conatu comprobatur ipsomet calculo Astronomico 11 diem permanere intermedium inter vtramque exorbitationem, versus 19. & 24. dies Martij.

Quamobrem Gregorianum computum astruit magis, quam negat, confirmat quam infirmat, ac veriorem illam esse omnibus alijs notationem annorum civilium inuitus etiam facetur.

DE QVIBVSDAM ALIIS NICÆNÆ, & aliarum Synodorum Canonibus & constitutionibus, præcipuè de ijs quæ ad coelibatum spectant, occasione quorundam de Clericorum coelibatu fusè differtur.

SECTIO V.

ANTE NICÆNAM SYNODVM extitisse alias Synodos, & constitutiones Apostolicas, ad quarum amussim Concilia insequentiæ coacta & Canones latissimi sum.

CAPVT I.

QVONIAM verò cum prouocasses ad decreta primarum Synodorum Canones quosdam detorsisti ad Sacerdotum coelibatum, ad visibiles Ecclesiæ primatū, & ad sanctum altaris Sacrificium, atque ad eos qui hinc percipiuntur fructus oppugnandos, propterea operæpretium fuerit, aliquid altius repetere, quod cum ad ordinem Ecclesiæ Apostolicum, tum ad propositi nostri finem pertinet: deinde eorum Canonum materiem præcipuè persequi, quibus eadem omnia propugnantur.

At primum ignorare non debes extitisse monumenta primarum Synodorum, & constitutionum Apostolicarum, ad quarum tanquā amussim Synodi reliquæ coactæ; canones (etiam ante Nicenam) latissimi sunt, qui vim suam pro loco, tempore, personis obtinerent. Postea verò quæ per Generalia Concilia consentientibus Ecclesiæ Antistitum animis promulgata sunt, hæc eò plus roboris esse assequuta, quod magis vniuersale bonū (quod idè Diuinius est) tractauerunt.

Inter cæteros Tertullianus, qui exeunte Tertio, secundo Christiano sæculo vixit, sic inquit: Aguntur præcepta per Græcias illas certis in locis cōcilia ex vniuersis Ecclesijs, per quæ & altiora quæque in commune tractantur, & ipsa representatio totius nominis Christiani magna veneratione celebratur. Et hoc quàm dignum fide auspicio pallere non faciliè, Vnde quàm bonum, & quàm iucundum nouerunt, habitare fratres in vnum, hoc tu pallere non faciliè nosti, nisi quo tempore cum compluribus cœnas. Conuentus autem illi stationibus prius, & ieiunationibus operari, dolere cum dolentibus, & ita demum potant.

T 4

con-

Nota statio
nes, & quar
ta ac sexta
feriae obser
uancia.

Act. 1.
Act. 2.
Act. 6.
Act. 15.

Iræn. lib. 3. cap. 12.

Li. pro epi. t.
Pontif. li. 1. g.
c. 1. & pref. z.
in Clem. li.
Euseb. lib. li.
2. cap. 1. f.
Clemens n.
Alex. 6. hy.
potyposcō. t.

Act. 15.	g
Act. 20.	11

Aug. epist. d
ad Casula n
num. f
I. Cor. 12. b

Canone 37.

Anacleph.
Euseb. li 1
c. 30. seu 22
Niceph. lib.
4. cap. 30.
22
27
Act. 18.

CAPV T II.

Athan. epi.
ad Mar. l.
Marcus l.
ad Athan.
& ad Acyf.
pri Episc.
pos.
Iul. 1. epi.
Sardiscen.
Cocianu.
Annoche-
num Cor-
cilium.
Vide lib. 4.
Alphonsi.
Pisani ad
Conc. un.
Nizenum.

Synodum postea eo ipso Ioanne Baptista
procurante, & Gregorio XIII. mandante
Episcopi Montis Libani admiserunt. Erāt
autem in ipso Arabico exemplari vulgati
viginti canones, ordine alio dispositi, pri-
ore tamen excepto. Quod quoniam mul-
ta habet, quæ ad Ecclesiasticam Hierar-
chiam, & singulorum in ea graduum po-
testatem attinent, quædam item ex ijs quæ
Iulius primus Epistola secunda tanquam
Nicæna citauerat, nonnulla item quæ vel
in Synodo Antiochena, vel in Concilio
Sardicensi repetita sunt, propter eā primū
diatropesias & Græco, quæ passim non
extant, huc afferam, quodquidem ad re-
liqua faciliorem aditum sternunt.

CAPVT III.

Matth. 42.
Joann. 4.
Joann. 8. &
14.

Ὁμοιωσάμεν ὅ φωτι, ἐ ἐίμεν ὁ χριστός, ὡς
 πλησίον αὐτῆς ἰσώμεν, καὶ ὁρῶντες αὐτὸν. Οὕτως
 πολιτευώμεθα ταῖς εὐχαῖς τῆς ἀγιαζούσας.
 εὐχαὶ γὰρ ἀνιέξοιμι, ἐκ λόγου διὰ προσευ-
 χώμεθα. Λόγος ὅτι παρῇ, ἐνθα καρδία,
 καὶ πολιτεία χαβαρά ἐν ταπεινοφροσύνῃ φυ-
 λάτῃται. Ἰκαμεν ὁ Ἰσραὴλ τὰς θυσίας ὅτι τε-
 λῶν, ἐκράζοιμι ἐς προφῆτα παρὸς τὸν θυμὸν ἐκ-
 τῶσεν αὐτὸν τὸ φῶς σου, καὶ τὴν ἀλήθειαν σου. Ἰκα-
 νοι ἐκράζοιμι καὶ ἡμεῖς ἰλαζομένων· ἄλλοι κεκο-
 πῆκασι, καὶ οὗτοι εἴπωρ ἐκ κύριον, καὶ ἡμεῖς ἐς
 τὸν πότον αὐτῶν ἐσολοκληυόμεν, ἤλθι γὰρ πρὸς
 ἡμεῖς αὐτοὺς ἐκ κύριον· λέγω· ἰγὼ εἰμι τὸ φῶς,
 ἰγὼ εἰμι ἡ ἀλήθεια, ἀκαμάτως ἰλαζομένων τὴν
 χάριν, ἀλλὰ διὰ καμῶντες διὰ ἡμεῖς φυλάξαι τὴν
 χάριν.

De his qui dicunt, non oportere
Christianos laborare.

Περὶ τῶν λαγόντων μετ' αὐτῶν χριστιανῶν
ἐργαζομένων.

ἔπειτα πάλιν οὕτως ἐπὶ τὴν ἐργασίαν βεβλήμενοι, ἀλλὰ
καὶ περὶ ἐργασίας καὶ καλὰ μετέδιδον τοῖς χριστοῦ τὰς τῶ
καρτίαις τοῖς φανάσι· μὴ μεριμνᾶτε ἐν τῇ τοῦ γῆς μὲν
τῇ φθιγγί. ὡς δὲ χρῆμα λαμβάνετε, ἀπολαύετε τὰς
τῶ φανγγί τὰς ἐργασίας ἐν τῇ τῶ γῆς, χριστιανῶς.
ἀπὸ δικαίου μὴ μὴ μὴ ὅπως ἐκείνη τὸν πῦρ.
ἐν τῇ γῇ γὰρ καὶ ἐργασίας, καὶ μὴ μεριμνᾶτε,
οἷός τας ἡμᾶς καὶ πᾶσι τοῖς, ὅτι τῶ ἰσχυρὸν μὲν
τῇ μὲν αὐτοῖς, καὶ τοὺς ἀποποῦν αὐτοὺς ἐν τῇ
διδόσκειν, ἐπὶ τῶν δὲ τῶν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῇ τῇ, ὡς
ἐν τῇ ἀντιπρὸς βεβλή τῶν ἀπορῶν αὐτῶν ἐν τῇ
τῇ

huiusmodi armis religiosos, Episcopos, Presbyteros, & diaconos oppugnat, & immittit eis ardorem libidinis, si autem fuerit anus, & prouectus ætatis, aut mater, aut soror, aut amita, aut auia, licebit cum eis habitare, ut qui viderint, nihil habeant, quod illarum causa dicant.

EXPENDITVR ACCVRATE COE-
libatus Clericorum, & firmissimè argumentis
ex Antiquitate petitis com-
probatur.

CAP. V.

AD hunc igitur Canonem, (ut item ad plerosque alios) rectè intelligendum, maturè perpendendum est, quænam rationes permouere poterant sanctam illam Synodum, ut Apostolicorum Canonum de coelibatu obseruationem à pluribus intermissam in vsum esse reuocandam proponerent. Nam quod Apostolicam legem tulerint, & libro aduersus te meo, ostendi clarissimè, ex Epiphano, & ex primitiua Ecclesiæ proximis Synodis, & Patribus: atq; in progressu huius disquisitionis planius faciam. Sanè verò (præter alia quæ suo loco dicam) eæ rationes fuerunt, quæ ad Diuinæ mysteria ritè tractanda, ad immaculatum Christi Domini corpus offerendum, & manducandum: ad Euangelium sanctius, & sine terrenarum curarum impedimento liberius exponendum pertinere poterant, id quod & tu in Hulsitis sacerdotibus factum siue benè retentum agnoscebas: reliquas autem rationes à Diuis Hieronymo, atq; Augustino ex eodem meo libro repetere poteris, in quibus fusius ostendunt, Diuinæ ea de re verbi vim, Christi & Apostolorum exempla, vniuersæ antiquissimæ purioris Ecclesiæ Canones consentientes, ac potissimum illius, quam sanguine suo Beati Petrus & Paulus Romæ cōsignarunt.

At cum ipsi Apostolicæ obseruationi in vsum reuocandæ, vsus ipse multorum in Oriente qui coelibatus habenas laxauerit, & Canones in Prouincialibus quibusdam Synodis condiderant, vehementer incommodaret: ac verò, cum nonnulli voto continentis sese non obstrinxissent, tantò liberius cum vxoribus etiam, postquam fuissent sacerdotes, commiscebantur, difficillimum erat homines auellere ab eo vinculo, quod alioquin ratione coniugij prætextum honestatis habebat: Ideo Nicæna Synodus, ne non tentaret, quicquid ad perfectionem sacerdotalis vocationis, atq; in primis ad sui officium in emendanda Ecclesia spectabat, id proposuit, quod erat decentissimum. Quod quidem si ab omni-

bys hæud admissum fuisset; intelligebat certè Diuinæ sapientiæ, ac iustitiæ iustificandæ futurum satis. Itaq; ubi perdifficile exitum vidit, sapienter hunc tertium Canonem statuit, ijs verbis, quæ altius inspecta, nemo veritatis peramans non intelliget, neq; Paphnutio patrocinari, nec sacerdotum coelibatum reddere laxiorem.

Quod ut liqueat, litem equidem haud fecero meam, si nē iuris Diuini coniugium sacerdotum necnē: id scio, tantum Virginitatis, & Eunuchismi Evangelici consiliū, ac præmium ex Christi pectore non frustra prodixisse: Discipulis autem suis qui Magistri erant futuri orbis Christiani nullas eū leges de carnalibus filiis post sacerdotium præscripsisse: Omnes Apostolos vixisse postea coelibes, uti post dicemus: D. Paulum ipsidem Christi vestigijs Evangelicis in virginitatis, & continentis consilio, tanquam spiritum Dei habentem (ut ipsemet inquit) instituisse: utrosq; beatos Petrum, & Paulū in Ecclesia Occidentali eō firmiter reliquisse iacta coelibatus fundamenta, quod nationes istæ, ac deinceps Africana Evangelicæ perfectionis lucē audius, ac firmiter exceperant. Quæ postea perennis in toto Occidente obseruatio fuit, legib. interim coercita, & decretis, sicubi vel ob Orientaliū haud perfectum exemplum, vel ob carnis licentiam, quæ solet esse præceps magistra, Occidentales, qui ad sacra erant adhibiti, à rectissima illa semita aut deflexissent, aut deflectere alicubi voluissent.

Porro ea variatio inter Orientis partē, & vniuersum Occidentalem tractum, tantum abest, ut dimouerit quemquam eorū, qui rectè Diuinam mentem perceperant, ad coelibatum à sacerdotibus arcendum, ut potius affecerit (& adeo afficere debeat) vnumquemq; ad illum statuendum, ac verò ubi explosus est ab hæreticis, reuocandum. Cum enim tanta contentione, ac carne ipsa, quæ tāquam improbus & adeo inhærens consiliarius causam suam agit, ac suadet, actum sit, ut nefrenum istud continentis sacerdotibus injiceretur, ac tamen tot Synodi, Patresq; sanctissimi per sexdecim Christiana sæcula in eodem proposito, atq; in ipsidem legibus de coelibatu identidem renouandis persistenter, profectò Christianæ mentes iudicent hinc necesse est, aliquid fuisse, quo id neq; non potuerit proficisci nisi à spiritu sancto, qui suam regit Ecclesiam, & certè intelligant (he dicam oculiscernant) Græciam in tot Schismata, & hereses collapsam satis suæ libertatis, & indecentioris vitæ non minus sententiam pro Occidentalibus tulisse, quàm pœnas acerbissimas dedisse.

Neq; verò litem quoq; fecero meā, ut si mu-

mulieres, quæ in Canone Nicæno *συνοδικαί* a veteri interprete subintroductæ, ab alijs extraneæ dicuntur, ut & Ancyranæ Synodus vocat, siue has, siue alias *συνοδικαί* vas, pro sacerdotum vxoribus accipiendæ sint, necne. Id non dubito, te quoq; intellegendum, dum affers aliqua ad eam vocem designandam, tanto magis sacerdotum coelibatum abs te ipso fuisse astruendum. Nam cum ais *συνοδικαί* dici, non vxores legitimo coniugio iunctas, sed contubernia mulierum non coniugatarum, atq; ut hoc comprobes, D. D. Chrysostomū, & Gregorium Nazianzenū citas: illum, sermone *πρὸς ἱερὰς τὰς συνοδικαί*: hunc, eo tetrastrycho, quod fortè ex Budzi commentarijs tuo libro adscripsisti.

τὰς δὲ συνοδικαί, ὡς δὲ ῥηκεὶν ὁ παππὶς οὐκ' οἶδ' εἴ τι γὰρ δῶσθαι, εἴ τι ἀγάμει. Ὁ δὲ ἱερογ. ἢ ἐκ τῆς π. φωνῆς, οὐ γὰρ ἔχον. Κέν μὴ λήγῃ κακῶς, τὸ πρῶτον ἐπαινεῖται.

Vide quid effeceris. Si enim istos auctores respicis, uterq; coelibes non solum calamos, sed & lumbos strinxit, ut coelibatus in sacerdotibus integer seruaretur. Noti sunt passim eorum libri, & carmina de virginitate, de castitate, de continentia sacerdotum. Præterea ipsa D. Gregorij carmina coelibatum, & virginitatem mediæ vitæ, hoc est coniugio satis anteponunt, cumq; nomine subintroductarum, aut cohabitantium mulierum intelligi posse ostendat nō solum innuptas, verum etiam nuptui dandas, quid prohibet, quo minus cum alijs seu virginibus, seu alijs, vxores quoq; proprias, si in conclauē post continentiam promissam admittæ fuissent, Synodus Nicæna sapienter, si non præcisè, & aperte ea voce nominauerit, saltem designauerit, eō præsertim magis, quod (ut diximus) occasionem præbere nolebat incontinentioribus expressiore voce, ut reclamarent, sed cupiebat, ut sentim educerentur ad id, quod sacros homines propius decebat, iuxta Apostolicam, & perfectiorem viam.

Addo, cum, qui verè Græcas litteras interiores calluerunt, quales fuere Budæus, & reliqui, inquam à Græcis *συνοδικαί* dici comitem, sociamue coelibatus, an ne satis etiam in Oriente coelibatum fuisse diligenter obseruandum non ostendunt? Qui si fuit, quonam modo cum eo cohærebit vxorum concubitus legitimi continuatio?

Porro cum idem D. Gregorius dicat: *ἀρσενὰ παρὰ ἀλένη, συνοδικαίον ἢ μάστιγα, νόνη indicat, qualemque item mulierem, quæ in cubili versetur, esse arcendam?*

Quæ cum ita sint, iterum cogita nunc attentius, cur magna illa Synodus cum præter matrem, sororem, materteram, siue a-

mitam, (ut & alia versio habet) aut eas solum personas quæ ab omni suspitione libera fuissent, prohibuisset Episcopo, presbytero, diacono, atq; vili omnino clerico habere *συνοδικαί*, vocem tamen hanc vxoris non expresserit? sed & indefinitè, hoc est in vniuersum alias omnes, *συνοδικαί* dixerit. Nempè sapientissimè reticuit, tum ne ijs qui minus sancti, atq; contra limatos Apostolicos canones (ut vocat Epiphanius) coniugia post ordinem sacrum exercuissent, maiorem præberet ansam ad commercium cum vxoribus iam conuersis (de quibus post iterandum, si cum exceptione matris, sororis, & materteræ, vxorem item exceperissent: tum verò ut simul quæcunq; alia aut virgines, aut mulieres de consuetudine cum sacris viris suspectæ esse potuissent, illa ipsa vna voce comprehenderentur: cum hoc alterum ad eos quoq; pertineret, qui in minoribus ordinibus essent constituti, licet his solis alioquin vxorum vsus nunquam fuit interdictus, quemadmodum ex Apostolico Canone passim constat.

Verum tamen & D. ipse Gregorius verba illa scripturæ sanctæ interpretans, erunt duo in carne vna) inquit, conuenire etiam in coniuges, qui sese non tangunt, hoc est, qui sunt continentes. Coniugium (ait) continentium exemplo sancit Apostolus subiungens in Epistola ad Ephesios Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo, & in Ecclesia. Bonum est vxori *Situs lib. de castitate.* Christum honorare per virum: & bonum est viro Ecclesiam, honorare per Ecclesiam, scilicet continendo. Id quod etiam B. Sixtus Martyr, & Methodius sic exposuerunt. *de Symposio de decem virginum.*

Sed & alibi D. Gregorius ait:

*ὁ βίος ἀξυγέων βίος αἰ διότι οὐ
εἶσι πάλαι καθαρὴ, σὰρξ ἀποστεινυμένη.*

Quo carmine beatam coelibum vitam, & tanquam propinquam coelesti, atque ut *ἰσχυρὸν* celebrat. Vtar enim non solum antiquo, sed etiam vsurpato ab Hieremia Patriarcha Constantinopolitano, dum fidei nostræ missas ad eum professiones, non ita pridem, triplici censura sic reiecit, ut (sicut doctissimus, & amicissimus meus Socolovius aduersus nugacem Tubingensem ea de re præfationem his mensibus editam scripsit) ad tertiam vsq; conformem (ut a iuri iure consulti) lata aduersus eos sententia nullus amplius tergiversandi, neq; prouocandi locus vobis relinqueretur. Is autē Patriarcha sic loquitur:

Rogamus itaq; vos, ne posthac labores, nobis exhibeatis: neq; de ipsidem scribatis, & scripta mittatis. Nam Theologos qui Ecclesiæ lumina fuerunt, alias aliter tractatis: & verbis quidem honoratis eos, ex-

res Deo. Quod si ausus fueris, antequam vi-
ta exueris, culpamque emendaueris, sacerdo-
tio fungi, eris vniuerso populo anathema,
vt qui te receperint, omni Ecclesiastica co-
munione priuentur. Hactenus Epistola
Basilijs.

Lib. 9. c. 33.
hist. trip. et
5. c. 22.

Sed & non potuit diffiteri Socrates suo
adhuc tempore Theodosio iuniore impera-
te more fuisse ab Illustribus quibusdā Ec-
clesiarū, per Orientis rectoribus, & Episco-
pis obseruatum, vt quam lege duxerat vx-
orem, priusquā clericus factus esset, si cū il-
la dormiisset, alienus fieret, & abdicaretur
à munere clericatus: eaq; causa sine dubio
fuit, cur & tacite Synodus Nicæna cohabi-
tationem illam qualiumcunque mulierū
à cellis insinuare voluerit, & Occidentalis
Ecclesia apertissimè eiusdem Synodi deli-
derium, & mentē non solum deprecet, sed
factis semper constanter indixerit. Porro
Græcè Socrates ait: γενέσθαι κληρικὸς ἐκεί-
ην νόμον ἡμῶντας πρὶν κληρικὸς γίνεσθαι μετὰ
τὸ κληρικὸς γενέσθαι συγκαταβάσας αὐτῇ ἀπο-
κρίσας γίνεσθαι. Et D. Epiphanius disertè
ait: Nicolaū vnū de septem diaconis ab Apo-
stolorū collegio electum fuisse, quod post-
quam diaconus fuisset electus ad vxorem
suam, quam formosam habebat, & ἡ δὲ καὶ
ἐπὶ τὸν ἰδὼν ἐκείνου, vt canis ad proprium vo-
mitum, reuerti non erubisset. Qui quidē
Epiphanius aduersus hæreses catachygū,
& catharorum asserit ab Apostolis hunc
Ecclesiasticū sacerdotij Canonem fuisse co-
stitutū: cuius vestigia seu obseruatio mul-
tò ante Nicenē Synodi tempora ex testibus
omni exceptione maioribus, qui Orienta-
les fuerunt, liquidissimè liquet. Per multi-
profecto (docet B. Iustinus Martyr) sexus
vtriusq; & sexaginta & septuaginta annos
nati, qui à pueris sectati sunt Christi disci-
plinā incorrupti, & cœlibes perdurant. A
thenagoras autem inquit, Virginitas & Eu-
nuchismus propius ad Deum nos adducit.
Sed & b. Origenes non vno loco, & c. Ense-
bius Clericorum ab vxoribus continen-
tiam describunt. Hic verò Apostolica illa
verba: Honorabile coniugiū in omnibus,
& illa, Si se non continent nubant, ostendit
non dici de sacratis, nec de ijs qui Deo ca-
stitatem vouerint. Itaque Diuus Ambro-
sius: Discite (inquit) quantas Alexandri-
na, totiusq; Orientis, & Africana Eccle-
sia quotannis sacrare consueverint. Quæ sa-
nè omnia & aduersus te, & contra impostu-
ras Magdeburgensium centuriarum, vn-
de tua corradis, ac contra mendacia infeli-
cis Beati Rhenani, quæ scripsit in Tertullia-
num dicta sint.

Quoniam autem de Africana Ecclesia
locuti sumus, age, memorabo quæ Ter-
tullianus, & SS. Cyprianus, atque Augusti-

nus, præter ipsas eius tertie Mundi partis
celebres Synodos plurimorum Episcopopo-
rum attulerunt. Voluntarios enim spado-
nes, & qui sese spadonati assignant, quiq;
statim à lauacro carnem suam obliquant
Tertullianus inter illos enumerat, qui cœ-
libatum, votumq; continentie suscep-
rūt. Quod etiam spectat, quid quid libro de
velandis virginibus acriter vrget, cū con-
trariam consuetudinem prætexentes, con-
tra quam Apostolus iusserat, non ipsa tan-
tum nuptæ ac (vt inquit) virgines homi-
num, quæ nempi seculares, cū essent, ad-
spirabant ad nuptias virorum, verum et-
iam virgines Dei, quæ Christo nupscent,
in Ecclesijs potissimum caput haud vela-
rent: quod quidē antea apud Græcos, & La-
tinos demonstrauit esse faciendum.

In primis, n. (quod ad hoc attinet) docet
consuetudinē aduersus veritatē nō præscri-
bere, q; regula fidei vna irrefragabili manē-
te, cetera discipline, & conuersationis ad-
mittant nouitatem correctionis.

Præsertim quā Ecclesiarum, quas Apo-
stoli, seu Apostolici viri condiderunt, con-
suetudo oppugnatur, nobis autem, & illis
vna fides, vnus Deus, idem Christus, ea-
dem spes eadem, lauacri Sacramenti, vna
Ecclesia.

Proinde quum arbitrio cuiusque per-
missa res esset, vt quæque voluisset aut
velari, aut non tegi, sicut & nubere, temera-
riam audaciam reprehendit, qua virgines
hominum ambibant aduersus virgines
Dei, quod aliter (velatæ inquam) illæ in-
ciderent, immò sacrilegis manibus dica-
tum Deo habitum à virgine electum de-
traherent.

Neque verò (ait) obitare quod opponi-
tur, nullam mentionem virginum ab Apo-
stolo factā, vbi de velamine præfinit, sed
tantū mulieres nominatas, quia spiritus san-
ctus vno nomine mulieris, etiam virginē
intelligi voluit, vt potē quod generale sit
vocabulum, vti & scemina.

S. autem Cyprianus, quod Christus Do-
minus Eunuchis dixit, qui se castraturi e-
rant ob regnum cœlorum, quodq; ad votū
continentiæ pertinet, ad hanc totam mate-
riam refert.

De Diuo Augustino, si tibi tantus, &
tam grauis antiquitatis testis aliquid sapit,
relege, quæ plura meo priore de impostu-
ris tuis scriptis. Etenim is cū Diuinum co-
dicem attentissimè versauisset, stimulum
que carnis, & Manichæus, & factus Catho-
licus, expertus (alio licet modo) fuisset, ve-
stras omnes carnales apologias vnus pro-
pmodum potest dissoluere: Solemus (in-
quit) eis proponere continentia Clericorū,
qui plerunq; ad eam sarcinam subeundam gi-
capi-

Tertull. de
c. 1. ad
1. c. 1. ad
1. c. 1. ad
1. c. 1. ad

Lib. 1.

Lib. 1.

Lib. 1.

Cyp. 1. ad
Quint. in
Mar. 19.
epist. 62. ad
Pomponij
de virgin-
itate & ha-
bitu virgi-
num.

D. Aug. 2.
de adul-
terinis coniu-
gijs.

capuntur, eamque susceptam vsque ad
debitum finem Deo adiuvante perdu-
cunt.

Iam verò cū legitimæ sequentes Sy-
nodi, legitimarum superiorum Synodorū
sint legitimi testes, lege secundam Syno-
dū Arelatensem, quæ Nicæni Concilij Ca-
nonem sequens, ante mille ducentos annos
secundo Canone sic statuit: Si quis de cleri-
cis à gradu Diaconatus in solario suo mu-
liarem præter auiam, matrem, sororem, fi-
liam, vel neptē, vel conuersam suam vxorē
rem acceperit, à communione alienus ha-
beat. Videtur Chytræ conuersam vxorē
dici clerici sacri ordinis, quoniam
cū vir suus sacris initiaretur, assensu est,
ac proinde & ipsa continentiam sponon-
dit.

Nec quidem ex vna hac Synodo, verū
etiam ex Africanis, quas priore meo libro
attuli, & ex Hispanicis, ac Gallicis, alijsq; pe-
nè omnibus id perspicitur. Omnibus
placet (inquit secundum Carthaginensē
Concilium) vt Episcopi, Presbyteri, diaconi,
vel qui Sacramenta contrectant, pudici-
tiæ custodes etiam se ab vxoribus abstine-
ant, vt quod Apostoli docuerunt, & ipsa
seruauit antiquitas, nos quoque custodia-
mus. Id quod & Concilium Carthaginien-
se quintum, & Africanum habent, & verò
Aurelianensis tertij secundo Canone, sic
decretum est: Vt nullus clericorum, à sub-
diacono, & supra, quos vxores in propo-
sitione suo accipere inhibetur, propriæ (si fortē
iam habeat) miscetur vxori. Quod si fece-
rit, laica communione contentus, iuxta
priorum Canonum statuta ab officio de-
ponatur. Quem si sciens Episcopus suus in
hac vilitate permixtionis videntem, ad of-
ficium postea admiserit, & ipse Episcopus
ad agendam poenitentiam tribus menibus
sit à suo officio sequestratus.

Atqui & secundum Turonensē cū de
familiaritatibus mulierum repellendis de-
cimo, & vndecimo Canone egisset, disertè
mandat: Vt Episcopus coniugem, si quam
habuisset, iam non vt vxorem, sed vt sororē
rem habeat. In quo cernis, quā aptè Lu-
therum, reliquaq; illam turbam Apotta-
tarum tot ante secula damnauerit. Sic verò
sextodecimo Canone deinceps intert:

Episcopus coniugem, vt sororem, ha-
beat, & ita sancta gubernatione gubernet
domum omnem, tam Ecclesiasticā, quā
propriam, vt nulla de eo suspicio quaquā
ratione consurgat. Et licet (Deo propitio)
clericorum suorum testimonio viuat,
quæ cum illo tam in cella, quā vbicun-
que fuerit, secum habitent, eumq; sequan-
tur, & Presbyteri, & Diaconi, vel deinceps
clericorum turba iuniorum (Deo adiuto.

re) conuersantur: sic tamen propter zelo-
tem D. E. V. M. nostrum, tam longè ablin-
tationis propinquitate diuisi, vt nec hi,
qui ad spem recuperandam clericorum fer-
uitute nutriuntur, famularum propinqua
contagione polluantur.

Quoniam verò cū per ipsos Apostolicos
Canones ipsimet Canones Apostolici op-
timè declarentur, extat vigesimus septi-
mus, quo exponitur: Ex ijs, qui ad clerum
acceperunt, coniugio liberi, ac soluti, se-
ctoribus tantum & cantoribus permitti vxorē
ducere: quæ verba tantum abest, vt
Diui Pauli doctrinæ aduersentur, quem
admodum euadere non valentes conati
sunt Magdeburgenses ei Canoni fidem a-
dimere, nihil vt planius sit, ad monitran-
dum, non licuisse Episcopis, & sacerdoti-
bus vxorem ducere, aut si quam habue-
rint, operam filijs dare. Id enim & Aposto-
lus, (vt alibi diximus) non obscure signifi-
cauit, cū scripsisset: Episcopum qui vni-
us vxoris vir assumendus erat, debere esse
postea non solum castum, & pudicum, &
ppov, verum etiam continentem. *Lib. de Im-*
sicut alibi adnotauimus. Sed & Diuus Am-
brosius: Inoffensum (inquit) exhiben-
dum, & immaculatum ministerium, nec
ullo coniugali coitu violandum cogno-
scitis. Et cū Leo primus Pontifex Maxi-
mus Anastasium Archiepiscopum Thes-
salonicensem à sede Apostolica rebus de
religione in Oriente administrandis dele-
gatum admoneret, omnium (scribit sacer-
dorum tam excellens est electio, vt qui in
alijs membris Ecclesiæ vacant à culpa, in
illis tamen habeantur illicita. Cum enim
extra clericorum ordinem constitutus nu-
ptiarum societati, & procreationi filiorum
studere sit liberum, ad exhibendam tamen
perfectæ continentie puritatem, nec sub-
diaconis carnale connubium quidem con-
ceditur, vt & qui habent, sint tanquam
non habentes, & qui non habent, perma-
neant singulares, & inuupti. Hæc ille.
Quæ pleriq; alij omnes viri sanctissimi &
grauissimi testes, qui proximè quatuor an-
tiquissimarum illarum Synodorum, ad
quas prouocasti, secula attingerunt, eodem
sensu (vt erant eodem in fide Catholica
consensu) constanter scripserunt. Vt mi-
rum non sit, si D. Epiphanius ad finem o-
peris sui ordines in Ecclesia recensens sic
inquit: Prima, velut repido, & funda-
mentum vtriusq; sexus, virginitas, sequi-
tur monachismus, mox continentia, post mo-
viduitas, tum nuptiæ, præsertim vnæ, ac
etiam priore coniuge mortuo, alteræ: ver-
tex autem, & omnium parens sanctum sa-
cerdotium ex virginibus, vt plurimum,
aut ex solitarijs, aut, si hi ad ministerium,

Ad Tit. 1.

Lib. de Im-
post. 115.
Chytræ.
Amb. 115. 1.
de offi. 115
cap. vlt.

Leo I. ep. 9.

Siricius ep.
ad Himeri
cum cap. 7.

Innocen. 1.
epi. ad Vi-
triciū, c.
9. ad Exu-
perium
cap. 2.

Gregorius
lib. 3. epi.
Ordines in
Ecclesia ex
Epipha.

Epipha.
aut ex solitarijs, aut, si hi ad ministerium,

non fuſſeuerint, de his qui à proprijs vxoribus continēt, & ſi quis ab initio continens viduus fuerit, habere locū poteſt Epifcopi, preſbyteri, diaconi, hypodiaconi. Lectōrū autē ordo ex omnibus cōſtat ordinib⁹, virginibus, monachis, continentibus, viduis, cōiugatis, ac etiam ſi opus fuerit, poſt prioris vxoris obitu, renuptis. Lectōr enim velut ſcriba ſermonis eſt, non verò ſacerdos. Itaq; Chytræ, ſi bona fide te gereres, iſtos ingenuè recitaſſes, Diuinumq̃ iudiciū (quod certè non tardabit) perhorreſcens Chriſti Eccleſiæ tenſum, atq; intellectum hæreticis, & carnalibus chumæris anteferres.

Sed & responsum est mea priore responsio-
ne ad id quod ex Apostolorum Canonibus scri-
bis. Neque enim eo ostenditur, post ordines
sacros cum vxoribus ab Episcopis continua-
tum esse concubitum, sed vt ne prætextu
pietatis vxores, quæ maritorum ordinatio-
ni assenserunt, abijcerentur, ac desererentur.
Et dubitandum non est, quin Ecclesia, quæ
tū adolefcere incipiebat, si monasteria vir-
ginum, aut earum quæ continentiam vouis-
sent, vbique iam constituta habuisset, eò
illas imponi ad castimoniam rectius seruā-
dam procuratura fuisset.

DE CANONE XIII. SYNODI
sextæ Constantinopolitane, quem obijt
Chytraus,

C A P V T VI.

IN AM quæ de Synodi sextæ Constanti-
nopolitanæ Canone decimo tertio ob-
ijcis, quo Patres in Trullo congregati con-
iugij vsum ex Apostolico decreto sacris
viris fuisse relictum testantur, id primum
nihil efficit, etiam si verus, & ratus (qui
tamen non est) canon fuisset. Quodd e-
nim Græci Sacerdotes hanc sibi liberta-
tem non edito continentiæ voto antiqui-
tus vsurpauerint, haud inficias iuimus. Sed
illud merum mendacium est, eam Apo-
stolicam fuisse traditionem, aut legem, qua
niti voluisse visi sunt Græci. Equis enim
iste Apostolicus est Canon, vbi hoc præci-
piatur? si quintum dicis, in eo nulla de cõ-
munione thori fit mentio (quidquid nes-
cio quis magis collector antiquitatis, quã
discretor veritatis satis imprudenter attul-
lit) sed tantum ne prætextu religionis ei-
ciatur, aut deferatur, quæ antea vxor ha-
bebatur. Sin Apostolorum vitam post
Apostolatam actam acutius inspexeris,
eadem contra hunc Canonem faciet, vt
paulò post dicemus. Si D. Epiphaniij te-
stimonium aduersus pestilentes Nicolaita-
rum, & aliorum hæreses memineris, is prorsus
contrariam vnã cum alijs eminentissi-
mis viris asseruit, & coelibatus obseruatio-

nem post Sacerdotium ab Apostolis flux-
 isse ostendit. Sin ipsum, quem paulo supra
 attulimus, vigesimum septimum Aposto-
 licum Canonem perpenderit, intelliges,
 quanto pere continentiam clericis, & nascē
 ti Ecclesiæ (sensim, sed efficacissimè) insi-
 nuabant Apostoli. Aiunt enim: τῶν ἐκ κλη-
 ρου προσηλόντων ἀγάμουν, καὶ τοὺς ἐκ βαπτισ-
 τῶν γὰρ ἔτι ἀναγινώσκ., ὃ καὶ λέγεται μόνος. hoc
 est: Et ijs qui cœlibes in clerum peruenerūt, „
 iubemus, vt lectores tantum, & cantores (si „
 velint) nuptias contrahant. Sidenique ip- „
 sos Trullanos Canones attentius consi- „ Trullano
 derant, contra quem ab Ecclesia Catholica noues,

deres, eos nunquam ab Ecclesia Catholica
(ac præsertim hunc quem affers) fuisse ap-
probatos reperies. Quin verò cum in Cano-
ne illo hæc verba habeantur: In Romana
Ecclesia loco Canonis traditum esse cog-
nouimus, vt ij qui digni habendi sunt ordi-
natione Decani, vel Presbyteri, profitean-
tur se deinceps cum vxoribus suis non con-
gressuros. Si de Canonis illius Trullani cō-
ditoribus quæsiuisses, quamdiu in Roma-
na Ecclesia ea lex, seu consuetudo loco Ca-
nonis, viguisset, aut à quibusnam Occiden-
talibus, & Africanis, passimque in Oriente
ad plurimos peruenisset, quid putas quæ-
so respondere potuissent? Certè cum nulla
vnquam alia consuetudo Romæ alijsue in
locis, quos diximus appareret, ad Diuos Pe-
trum & Paulum, qui Christianæ Ecclesiæ
ibi iecere fundamenta, eandem (vel inuiti)
retulissent. Accedit, quod sexta Constanti-
nopolitana Synodus ea est, cui Constanti-
nus Pogonatus Imperator Domnū Romanum
Pontificem per epistolam rogauerat,
vt sua auctoritate misisset ab Apostolico
throno legatis adesse dignaretur. Hæce-
nim ipsamet Constantini Imperatoris sunt
verba: Quos legatos deinceps is qui in eius
demortui locum successit Agatho, cum mi-
sisset Abundantium, Ioannem, Theodorū,
Georgium, inter alia, quæ eidem Impera-
tori, & reliquis Augustinus scripsit, hæc sunt:
Licentiam (inquit) proinde eis dedimus
apud serenitatem vestram, dū iulerit. Sim-
pliciter satisfaciendi secundum ea dunta-
taxat, quæ eis iniuncta sunt, ita vt nihil præ-
sumant augere, nihil minuere, vel mutare,
sed traditionem huius Apostolicæ sedis, vt
à prædecessoribus meis Apostolicis Pon-
tificibus conseruata est, enarrare. Hæc ille.
Quibus & ea subiungit: Apostolicam Ro-
manam sedem nunquam à via veritatis in
qualibet erroris parte deflexisse; (quod ta-
men sepe, ac quidæ etiam tunc Constantino-
politana Ecclesiæ in hæresi Monothelita-
rum acciderat) Et eiusdem Ecclesiæ Romæ
auctoritatem (inquit) vtpotè Apostolo-
rum omnium Principis semper omnis Chri-
sti Ecclesia, & vniuersales Synodi fideliter

» amplectētes in cūctis sequūtæ sunt. Omnes
» quæ venerabiles Patres Apostolicā doctri-
» nam amplexi &c. Et sancti quidem docto-
» res orthodoxi venerati, atque sequuti sunt,
» heretici autem falsis criminationum odijs
» insecuti. Et quæ sequuntur.

Cum igitur & lecta, & ab omnibus in ea Synodo approbata fuisset epistola illa, & ab Imperatore Christianissimo rogaretur vniuersi, num suggestionibus eius consentirent, toto animo, primus Georgius Constantinopolitanus Patriarcha abiecta contraria (quam ante defenderat) Monothelitica hæresi professus est, toto se animo illi consentire, amplectique sententiam sedis Apostolicæ. Post quem, & cæteri Episcopi in ea similia verba (quæ in actis illius Synodi habentur) per se quisque responderunt.

derunt. Sed postea Synodo absoluta, idem ipse
Constantinus cum ad alteram Synodum Apo-
stolicæ sedis antiquæ Romæ (sic enim
habet exemplaris illius in scriptio) literas
gratulatorias de dænata Byzantijs Monothe-
litarum hæresi misisset, inter alia multa sic
scripsit: Suſcepimus enim non tantum ex
beatitudine eius, (id est Agathonis Pontifi-
cis Maximi) verum etiam à sanctitudine
vestra directas nobis literas, quæ prolatæ, læ-
tæ sunt, & veritatis verum styllum declara-
uerunt, orthodoxamq; fidem depinxerunt.
Totæ enim conuenienter, & non differen-
ter, posite sunt ad imitationem: & tam Sy-
nodicis, quàm & paternis doctrinis con-
sentiunt. Neq; enim negleximus, sed dilige-
tius eas comparauimus: idcirco omnes con-
sonanter mète & lingua concedimus, & si-
militer confessi sumus & tanquàm ipsius D.
Petri vocæ, Agathonis relatione supermi-
ti sumus, nemo enim discrepauit, nisi vnus.
Namq; nemo ex omnibus periit, nisi filius
interitus, pater contumaciæ: & hic vnus cum
proprijs discipulis spontè assumptus est ab
angelo libi decubili, & suo execrabili cho-
ro. Quem cum Propheta conlugere, oppor-
tuit, non est, eò quod condolemus: Qualiter ce-
cidisti ex celo sacerdotij culminis, ô Luci-
fer, quæ manè oriebaris? Luce certissimè scie-
tiæ fidelium animas lustrare ordinatus es,
& in nubibus ponere arrogantie sedes vanis
dogmatibus elatus es? Quo modo fuga lapsus
es, vitato agmine tantorum sacerdotum?
An superbiæ alis ad altâ ruinam eleuatus, à
mystica mensa temetipsum alienasti, æmu-
lator factus Iudaicæ discensionis?

Cum autem Legati sedis Apostolicæ ab Agathone ad Constantinopolitanam VI. Synodum missi, Romam rediissent, Leo secundus qui Agathoni successerat collaudato per Epistolam Imp. Cōstantino, eam Synodum, quæ Apostolicā in omnib' regu-

lā, & probabiliū Patrū secuta esset & defini-
tionē/inquit) rectā fidei plenissimē prædi-
cavit, quā & Apostolica sedes B. Petri A. Papa syno-
doli (cuius licet impares ministerio fun-
gimur) veneranter scripsit, idcirco & nos <sup>syno-
dum VI cō-
firmat</sup>
& per nostrum officiū hac veneranda sedes
Apostolica concorditer ac vnanimiter his
quæ definita sunt ab ea, cōsentit, & B. Petri
authoritate confirmat, sicut supra solidatā
petrā qui Christus est, ab ipso Domino ad-
eptus firmitatem. Propterea sicut fuscipi-
mus atq; firmiter prædicamus, sancta quā
que vniuersalia Cōcilia, Nicænum, Constā-
tinopolitanum, & Ephesinum primum, &
Chalcedonense, & Constantinopolitanum
secundum, quæ & omnis Christi Ecclesia,
approbat & sequitur ita & quod nūc in
Regia vrbe pio vestrę serenitatis adnūci ce-
lebratum est sanctum sextū Conciliū, vt eo-
rum pedissequi interpretes, pari veneratio-
ne atq; centuria fuscipimus, & hoc cum eis
dignē connumerari, tanquā vna & equali
Dei gratia congregatum, decernimus.

Subsecutus est Iustinianus huius nomi-
nis secundus Constantini filius, qui scri-
bens ad Ioannem Quintum Romanum
Pontificem, quid procurasset ea de Synodo
manifestanda, & autographo conferuâdo,
ne quid hæretici corrumpere, aut submu-
tare possent, ad extremum sic inquit: Ad
insinuandum itaque vestræ paternæ bea-
titudini huiusmodi capituli motiones, Epist. Iusti-
niani z. Im-
per. ad Ioā-
nem s. Pōn.
Max.
præuidimus, & earum scientiam notam fe-
cisse beatitudini vestræ. Et manu Diuina.
Diuinitas se seruet per multos annos, fan-
tissimè, ac beatissimè pater. Data decimo
tertio Calēdas Marrias Constantinopoli in
Imperiali domo, pijsismoq; perpetuo Augu-
sto Iustiniano Imperatore, anno secundo: &
post consularū eius anno secundo, indictio-
ne decima quinta. Hæc ille. Quæ eò adscri-
benda hic existimaui, vt in primis tū, ves-
triq; cognoscerent, nullos canones in sex-
ta Synodo latos fuisse, quos Romani ponti-
fices ignorare potuissent. Si quid verò ad-
uersus Romanæ sedis leges, & traditiones à
tempore Apostolorū Petri & Pauli in Occi-
dentali & Africana Ecclesiâ, & in magna Ori-
entis parte eatenus inuiolabiles seruatas
decretum fuisset, nulla ratione eosdem
Pontifices Synodum illam confirmaturos
fuisse, nec legatos, qui eorum nomine Syno-
dis generalibus præerant, vt & primi sede-
bant, & primi subscribebant, permissuros
fuisse (si cui eiusmodi Synodo, aut tra-
ctationi interfuissent) vt quidquam eius-
modi decerneretur. Quòd si post ali-
quot annos Trullani Canones, è quibus
tertium decimum tu citasti, promulgati
sunt, ij præcisè ad sextâ illam Synodū, quæ
confirmata est à Romana Apostolica sede,
quam-

VI Synod.
Constanti-
nopol. act.
18.

Constantin
Imp. adic.
Pont. episc.

Agathon
Pont. Ma
ad Con
tinu Leg
tio.

le, vt.,
anti-
ille.
Ro-

quamq; omnes Catholici semper suscep-
runt, nulla ratione pertinent. Ac quibus
verarum series historiarum ex probato-
rum auctorum medulla non ex carie tui
Charionis, aut similibus hereticorum chro-
nographorum innotuerunt, ij sciunt, patrū
illorum Orientalium, qui in Trullo Iusti-
niano Constantini Pogonati filio, vigesimo
septimo anno post sextam Synodum (vt
Theophanes Tharajij Constantinopolita-
ni Syncellus scribit) conuenerunt, canones
illos fuisse, eumque conuentum Quini sex-
tum fuisse vocatū, quod neutra in Synodo
oecumenica Generali (siue quinta, siue sex-
ta) canones vlli editi fuissent, sed earū es-
set quasi supplementū: vnde intelligere potes
eos in sexta Synodo approbata nequaquā
fuisse receptos. Cum enim ex iisdem cano-
nibus qui centum supra duos numerantur,
aliqui à recta traditione fidei Catholice
disfentiant, ideo admissi non sunt, quod
manifestè non solum Apostolicæ sedi Ro-
manæ, verum etiam reliquis eiusdem Sy-
nodi canonibus aduersantur, vt mirum
nō sit, si supposititios (& saltem falsos) esse
viri fide ac doctrina præstantes scripserunt.
Ac sapienter Humbertus Cardinalis erudi-
tissimus scripsit aduersus Græcos sextam
Synodum ad destruendam hæresim Mono-
thelitarum, non autem ad tradendas Romā-
nis nouas constitutiones congregatam fuisse.
Quod si (Chytræ) librum meum sæpe
iam editum legisses de responsionibus ad
quendam Regium septentrionalem, ad cu-
ius libri calcē ostenditur, quam ratione
Diuina scriptura, patres legendi, & Syno-
di diiudicandæ sint, ne quis hereticas, & nō
approbatas pro Catholicis, & probatis acci-
piat, discere potuisses, Catholicos non fuisse
legitimæ Synodi decreto repugnatos, ipsos
autē Romanos Pontifices, & reliquos
Episcopos, ac sacerdotes libentissimè eius-
modi decreto assensuros, si à spiritu sancto
profectum fuisse cognouissent: cum præ-
sertim caro, mundus, & declinandarū alia-
rum voluptatum species quædam, ac deni-
que ipsa Regum & Imperatorum consilia,
& auctoritas id facile persuadere potuissent,
nisi veritas, quæ omnibus rebus
est potentior, & conscientia obstitit-
sent.

Porro eius quem dixi libri mei verba
hæc sunt: Aliqua Concilia generalia par-
tim confirmata, partim reprobata sunt,
quoniam quædam eorum rectè conclusa,
quæ & legitima auctoritate cōducata, quæ-
dam in progressu eorum non legitimè, nec
ritè tractata fuerunt. Hæc nominantur Sar-
dicense, Quinisextum, in quo Canones
Trullani continentur, concilium Constan-
tense, & Basiliense: In Basiliensi enim con-

cilio aliquando recedētib; Episcopis, qui
legitimè vocati fuerant, & ad legitimum
concilium euntibus Ferrariam, atque Flo-
rentiam, priuatorum autem ex schismate,
Sacerdotum (quod nūquam antea factum
est) quodam numero conuocato aliqua tra-
ctata sunt, quæ post in eodem concilio ite-
rum ritè coacto fuerunt abrogata.

EXPENSIO ALTERA ACCV-
rator ipsius decimis terti; Cano-
nis Trullani.

CAPVT VII.

HÆC cum ita sint: Canonem ipsum
decimum tertium expendamus attē-
tius: deinde cum alijs quibusdam eiusdem
Trullanæ Synodi conferamus. Is verò sic
habet:

Quoniam intelleximus morem esse Ec-
clesiæ Romanæ Canonis loco, vt videlicet
qui in numerum atque ordinem diacono-
rū, & presbyterorum eligendi sint, nō am-
plius cū vxoribus suis sem se habituros pro-
teantur: Nos autem Apostolicæ eiusdem
perfectæ regulæ legem, ac canonem sequi-
ti, coniugia legitima sacerdotum posthac
firma, rataque esse volumus, ita vt nec eos
disiungamus, nec consuetudine vxorum
commodis temporibus priuemus.

Primum igitur hic habes Romanā Ec-
clesiam, hoc est Occidentalem vniuersam
id de coelibatu sacerdotū obseruasse, quod
etiam nunc in sacerdotibus, & reliquis sa-
cris ordinibus obseruatur. Quod cum anti-
quissimum fuerit, certè non tyrannidi Pō-
tificum Romanorum, sicuti Melanchthō
blasphemāt, ascribi debuit, nec aliunde,
quàm ab Apostolis Petro, & Paulo fluere
potuisse certo certius est. Ac cum in Occi-
dente solidior fidei Christianæ regula sem-
per fuerit, atq; à Romana sede reliquæ om-
nes Synodi legitimæ aut vocatæ, vel confir-
matæ sint, non est, cur leuiter putemus vno
externo canone, quem nunquā constat fuisse
approbatum conuelli posse tot alios ca-
nones, atq; constantem eorum Patrū legem,
qui & atramentum, & sanguinem pro Chri-
sti Ecclesiā propugnanda profuderunt. De-
inde cum Trullanus canon habeat hæc ver-
ba: Nos antiquum canonē Apostolicæ perfe-
ctionis ordinisque seruantes, hominum qui
sunt in sacris coniugia deinceps ex hoc tē-
poris momento firma, & stabilia esse volu-
mus, &c.

Quæro vbi nam ista Apostolici canonis
verba extent, quem quidem non viderint
Nicæni Patres? Qui enim ausi fuissent legē
de coelibatu seruando aduersus tam liqui-
dum, & contrarium canonem Apostolicū
proponere?

Addo,

RESPONSIONIS DAVIDIS CHYTRÆI.

Addo, cur Paphnutius (de quo post) eum
potius canonem, quàm alia ea de re Synodo
Nicænæ diserte non obiecit?

Præterea non coherent, quæ celeberrimi
Patres, & Græci, & Latini testata reli-
querunt, de Apostolica coelibatus traditio-
ne cum isto Trullano canone, quo astrui-
tur coniugij vsus in Sacerdotibus. Et aut
Apostoli sibi è diametro contrarij fuerint
necesse est, aut Trullanos aliquos Patres,
vel quicumque eum canonem supposue-
runt egregiè fuisse mentitos.

Cum verò subdat canon: Sed neq; ordi-
nis tēpore ab eo postuletur, vt profiteatur
se à legitima vxore abstenturum, ne ex eo
à Deo constitutas, & sua præsentia benedi-
ctas nuptias iniuria afficere cogamur, Euā-
gelica voce exclamante: Quæ Deus coniūx-
it, homo non separet. Et Apostolo docente:
Honorabiles nuptias, & thorum immacu-
latum, & Alligatus es vxori, ne quare dis-
solutionem.

Ergo & hic alterū habemus pro nobis
testimonium ab ipsismet Trullanis Patri-
bus (si illorum hoc fuerit) Nempè in Oriē-
te, id quod ex antiquissimis alijs ostendi-
mus consueuisse quæri deijs qui sacris or-
dinibus essent initiandi, num in posterum
à coniugio essent sibi temperaturi. Quia in
re nulla vis inferebatur, haud secus quàm
hodieque fit in Ecclesia Catholica. Nec pos-
sè sine consensu vxoris, quæ idem pro se
sponderent, aliquis in sacrum ordinem co-
optabatur. Alioquin prodant veras histo-
rias, præsertim ex legitimis Synodis peti-
tas, vnde constat, iniuriam, aut vim vnquā
vxoribus ea de re illatam fuisse, easue pub-
licè fuisse conquestas. Præterquā quod cū
istum Trullanum canonem sex magnæ illæ
Synodi (Nicæna verò in primis) antecessis-
sent, mirum est, cum ea inquisitio in pro-
moedōs haberi soleret, ac (quod caput est)
ij qui ne ore quidem profitebātur coelibatū,
continentiæ obseruandæ vinculo (quo-
niā tacuissent) obstringebantur, cur nulla
earum Synodorū Canonē aliquem sanxe-
rit, quo antiqua libertas, quàm iactant in-
tegra vnicuique stare: curque Nicæni Pa-
tres attentauerint, vt omnes coelibes in sa-
cerdotio viuerent.

Sed & quæ ex euangelio, atque ex Aposto-
lo verba inferuntur in canone, nihil officii-
unt. Primo: quoniam nunquā dissoluit Ec-
clesiā Catholica matrimonium, quod ratum
fuerit, & verū. Nec alterutro coniugum su-
persilite (etiā si alter coelibæ vitæ ineat ex
alterius consensu, votumque; continentie vo-
ueat) alterutri licet cum alio coniungi.
Qui igitur dixit: Quos Deus coniunxit ho-
mo non separet: is ipse quoque eodem vno
capite dixit, Non omnes capiunt verbum

istud. Et rursus: Sunt Eunuchi, qui se ipsos
castrauerunt propter Regnū celorū. Et ite-
rū: Si vis perfectus esse, vade, vende omnia
quæ habes & da pauperibus, & habebis the-
saurum in cælo, & sequere me. Ac denique
respondens Petro: Ecce nos reliquimus om-
nia, & secuti sumus te, quid ergo erit nobis?
dixit: Amē dico vobis, quod vos qui secuti
estis me, in regeneratione cum sederit fi-
lius hominis in sede Maiestatis suæ, sedebi-
tis & vos super sedes duodecim iudicantes,
duodecim tribus Israel. Et omnis qui reli-
querit domū, vel fratres, aut sorores, aut pa-
trē, aut matrē, aut vxorē, aut filios, aut a-
gros propter nomen meū, centuplū accipi-
et, & vitā eternam possidebit. Multi autē e-
runt primi nouissimi, & nouissimi primi.
Mitto illas: Si quis ponit manū ad aratrum, &
retro respicit, non est aptus Regno celorū.
Et aliud semē protulit semen trigintū, a-
liud sexagintū, aliud centesimū. Quod
que ipse sūx Ecclesiæ pertecutissimus inli-
tutor voluit in se, suaq; Beatissima matre,
ac suis Apostolis facto ostendere, quinam
gradus Euangelicæ perfectioni propior
esset futurus. Præterquam quod si ij quos
Deus coniunxit separandi nō sunt ab homi-
ne, multo minus ab homine separandi sunt,
quos Deus secum ipso coniunxit. Quid igitur
se ipsum, & Sanctimoniam à Christo
infelicissimus Apostata Lutherus sepa-
rauit?

Præterea, qui dixit honorabile connubiū
thorus immaculatus, dixit itē, Virgo, quæ
permanet virgo, cogitat vt sit sancta cor-
pore, & animo, & qui seruat virginem
suam, potestatem habens voluntatis suæ,
melius facit. Dixit & alio loco, habentes
damnationem, quia primam fidem irritā
fecerunt, quod iterum nubere vellent.
At & cum illud de honorabili connubio
cum ijs loqueretur, qui non essent sacerdo-
tes, aut qui continentiam vouissent, quid
inde pro Canone ad rem tuam facit? Et
D. Chrysostomus ait: Bonum quidem nu-
ptias & ipse cōfiteor: honorabiles, inquit, & ad Theo-
nuptias, & cubile immaculatum, fornicato-
rum lap-
res autem, & adulteros iudicabit Deus. Sed
te iā (ad monachū lapsū scribit) seruare,
nō conuenit priuilegia nuptiarū. Angelo-
rū enim societati semel iunctum, illā relin-
quere, & vxoris laqueis implicari, adulte-
rij crimē incurrere est. Quamuis frequēter
hoc ipsum nuptias vocas, ego tamen & a-
dulterio illud tanto peius affirmo, quātō
maior ac melior mortalibus angelus. Neque
vllus tibi fortè persuaserit dicens: Nihil de-
non accipienda vxore Dominus præcepit.
Nec me ignorare cōfiteor, quod adulteriū
interdixit, non nuptias vetuit, verum in te
adulterij nomē accipiet, si volueris vnquā,
quod

» quod absit, nuptias cogitare, &c. Atq; ut il-
 » lud reperam (inquit) quod in principio po-
 » sui epistolę: si militię vincula non teneret,
 » quis tibi desertionis crimen obijceret? nūc
 » nihil in te penitus tui iuris est, quippe qui
 » tanto imperatore militare cepisti. Eadem
 Li. contra est Hieronymi sententia: Si nupserit virgo
 Louinianu- (ingt) nō peccauit, nō illa virgo quę semet
 » Dei cultui dedicauit: harū enim si qua nup-
 » serit, habet damnationē, quia primā fidem
 » irritā fecit. Virgines enim quę post conse-
 » crationē nupserint, non tam adulterę sunt,
 Li. de vera tatem (inquit) Deo professę sint, carnali
 virginitate postea voluptate male blanda delinitę, ac
 » deuitę stupri scel' honesto cōregij nomi-
 » ne obtegere cupiūt. Quid August' Proinde
 Li. de bono (ait) quę si nō cōtinent nubāt, antequam
 viduatis continentia pōstiteantur, antequā Deo vo-
 » ueant quod nisi reddant, iure dānantur.

Accedit, quod magno iudicio Aposto-
 lus, cum in se ipso celibē vitā ita accurate
 seruasset, ut vellet omnes sui similes esse,
 et si laicis coniugatis dixit, connubium ef-
 se honorabile, mox tamen addidit, thorū
 immaculatus. Qui fortē in vestri matrimo-
 nij tantis assertoribus (Sacramenti autē e-
 iusdē matrimonij negatoribus) rarior est,
 quā velint de se homines credere.

Ed item spectat illud. Alligatus es vxo-
 ri, ne quere dissolutionem. Sed & eō spe-
 ctat id quod alibi dixit, ac nos paulō ante
 attigimus. Habentes damnationē, quia pri-
 mam fidem irritam fecerunt.

Porrō de Synodo Carthaginiensi ait Ca-
 non Trullanus: Scimus autem & qui Car-
 thagine conuenerunt, & ministrorum gra-
 uitatis, honestatisq; curā gerentes dixerūt,
 » ut subdiaconi, qui sacra mysteria contre-
 » ctant, & diaconi, & presbyteri proprijs ter-
 » minis a confortibus abstineant: ut & quod
 » per Apostolos traditum est, & ab ipsa vsq;
 » antiquitate seruatum nos quoq; similiter
 » seruemus tempus in omni re scientes, & ma-
 » ximē in ieiunio, & oratione.

Cōcil. Car Sed hic proprio gladio se iugulat Canō
 mag. ca. 2 Trullanus. In primis quod Carthaginien-
 » sis Synodi Canonem haud verē recitat, is
 » .n. sic habet: Ab vniuersis Episcopis dictū
 » est: Omnibus placet, ut Episcopi, presbyte-
 » ri, & diaconi, vel qui Sacramenta contre-
 » ctant, pudicitię custodes, etiam ab vxori-
 » bus se abtineant. Ab omnibus dictum est:
 » Placet, ut in omnibus, & ab omnibus pu-
 » dicitia custodiatur.

Iam ergo hunc canonem cum tuo illo
 tertio decimo Trullano cōfer & vide cum
 de canone Carthaginiensi nulla vnquam
 in Ecclesia Catholica dubitatio, vel muti-
 latio fuerit, quid cogitandum sit de Trul-
 lano, qui incertus, neq; approbatus illum

alterum falsauerit. Quare equidem nemi-
 nem esse puto paulō cordatiorē, quin iam
 intelligat tui illius canonis editores (qua-
 les, quales fuerint) cum illum ab antiqui-
 tate, a constanti Ecclesię Occidentalis cō-
 suetudine, ab Africanis Patribus, & a cō-
 cilio Carthaginiensi discrepare viderent,
 laborasse vehementer, quam ratione ex
 suo cum vxoribus commercio grauiorem
 notā apud Orientē non incurrerent: pro-
 inde veritatē miris inuolueris modō inful-
 casse, modō eleuasse, licque viā omnis car-
 nis licentius decurrisse. Ac cum mendaces
 in recitando Carthaginiensi canone fue-
 rint, mirandum non est, si itidem sine villa
 fronte traditionem esse Apostolicam di-
 xerint, quam Apostolicę traditioni pro-
 fus cōtrariam esse Carthaginienses ipsi an-
 tea cum plerisque Orientalibus testati fu-
 erant. Eorum autem Carthaginiensium
 eō maior auctoritas est, quod Trullani il-
 los sibi testes afferunt, qui sunt Trullano-
 rum accusatores manifestissimi. Pungebat
 nempe luxuriātes Gręcos, quidquid Afri-
 ca rectius sapiens susceperat perfectioris
 obseruationis, meliori Ecclesię parti ad-
 hęrens. Itaq; Gręcis imposuit Gręcia mē-
 dax: q; quāto sese magis regere voluit, tūto
 magis & suas, & vestras imposturas rexit.

Addit Trullanus canon. Oportet enim
 eos qui Diuino altari asident, sancto-
 rum tractandorum tempore esse omni-
 nō continentes, ut possint id quod a Deo
 simpliciter petunt, obtinere. Hęc illi. Sed
 & hic vide implicitum & mendax verbo-
 rum inuolucrum. Quæro enim si honora-
 bile connubium est, & thorū immacula-
 tus, ecquid opus est sanctorum tractando-
 rum tēpore esse omnino cōtinentes? Quid
 si vxor debitum petat, & dicat Christus di-
 xit: Quos De' coniunxit homo nō separet:
 Vir mulieri debitū suū reddat, & pleraq; a-
 lia, q; male sana carō facile ad se detorquet?
 ternis istius tui canonis tricas. Sed qd si Ca-
 tholica Christi Ecclesia respōderet in hęc
 eadem verba: Vos ipsimet Trullani negare
 non potuistis, oportere sanctorū tractādo-
 rū tēpore esse omnino cōtinentes, ut possint
 id q; a Deo simpliciter petitur obtinere, p-
 pterea rectissimē cū Apostolis seruandū ef-
 se celibatū a spiritu sancto accepi, Nempe
 ne mihicō creditā animarū salutem deserā,
 eisq; id obtineam q; necessariū est. Si inq; id
 Ecclesia, ut tamen re ipsa facit) respōdisset
 qd dicere Trullani potuisset? Cū etiā per
 Apostolū laicis cōiugatis licebat ex cōsen-
 su vsū cōiugij ad tēp' ppter orationē inter-
 mittere, nō ita magnū fuerit, si is qui ex nu-
 mero cōiugatorū cōsentiente vxore assumi-
 tur ad sacerdotiū, iā Deo assignatus debeat
 & possit, Christo Dño (q; eū ad id p Ecclesiā
 sumam

Vide D. suam vocauit) aspirante, continentiam in
 Ambrosiū postquam seruare. Et sanē (ut hoc addam)
 in epist. i. si sacris initiatis vicis suę tēpore in Orientē
 ad Timo- te propriarum vsus vxorum interdicitur,
 theum, & quanto iustior, & decentior erit Occiden-
 Innocece- ti seruata constitutio, vbi perpetuō pro po-
 laris ep. pulis, qui semper hoc egent, sacrificia, & o-
 ad Exupel- rationes debent offerre?

EX TERTII DECIMI CANONIS

Trullani cum alijs quibusdam Trullani ca-
 nonibus collatione cerni, quā sibi ille
 fit contrarius, vel suppo-
 sititijs.

CAPUT VIII.

Sed qui canon hunc tertium decimum
 Spræcedit liquidius adhuc id, quod dixi,
 patefacit. Sic enim duodecimus canon ha-
 bet:

Canō 12. PORRō hoc quoque ad nostram cog-
 » nitionem peruenit, quod in Africa, & Ly-
 » bia, & alijs locis, quidā ex ijs, qui illic sunt;
 » religiosissimi Præsules, cum proprijs vxo-
 » ribus, etiam postquam ad eos processit or-
 » dinatis, vñā habitare non recusant, ex eo
 » populis offendiculum & scandalū afferen-
 » tes. Cum itaque studiū nostrum in eo ma-
 » gnoperē labore, ut omnia ad gregis in ma-
 » nus nostras traditi, nobisq; commissi vtili-
 » tatem fiant, nobis visum est, ut nihil ciui-
 » modi deinceps vllō modo fiat. Hoc autem
 » dicimus, non ad ea abolenda, & euertenda,
 » quę Apostolicę antea constituta sunt, sed
 » populorum salutis, & ad meliora progres-
 » sionis curam gerentes; & ne status Ecclesi-
 » asticus vllō probro afficiatur. Dicit enim
 » Diuinus Apostolus: Omnia ad Dei gloriā
 » facite: sine offendiculo estote, & iudæis, &
 » Gręcis, & Dei Ecclesię, quemadmodum
 » & ego omnibus in omnibus placeo, nō quę
 » rens meam vtilitatem, sed multorum, ut
 » saluentur. Imitatores mei estote, sicut & e-
 » go Christi. Si quis autem tale quid agere
 » deprehensus fuerit, deponatur.

Hinc igitur & Africanę Ecclesię cō-
 suetudinis testimonium magis roboratur
 & contraria canonis decimi tertij Apostoli-
 ca traditio ob oculos ponitur. Cum verō
 Episcopis prohibeatur, ne cum proprijs vx-
 oribus habitent ob Dei gloriam, neq; scā-
 dalum Ecclesię Dei contingat, salutari tē-
 proximorum sic consulatur, atq; ut semi-
 tam Apostolicam reliqui Episcopi imitan-
 tes Apostolum, terant, cur in ceteris sacer-
 dotibus hę ipsę rationes, & causę ad celibi-
 batum retinendū validissimę non fuerint?

DEI NDE si quis Africanorum Episco-
 porum concupiscentia tentatus, & illectus
 duodecimo isti canonis prętextu verborū
 illorum, honorabile connubiū, &c. relu-
 &atus fuisset, quoniam modo vis vtriusque

canonis. nempe in vno prohibitio, in alte-
 ro mandatum commercij cum vxore sto-
 tisset, atq; illum a proposito potuisset auer-
 tere? Deinde si Apostolica traditio erat i-
 pse vsus vxorum post sacerdotium, cur au-
 si sunt Trullani Patres eam infringere in
 Episcopis, qui cum sint & sacerdotes, & sa-
 cerdotum duces, debent in tanta re pręlu-
 cere alijs exemplo, atq; doctrina?

AT (quod amplius est) excipit canon
 trigessimus Trullanus, etiam eos, qui sunt
 in Barbaricis Ecclesijs, qui ita habet:

AD Ecclesię ædificationē omnia facere
 » volentes, etiam sacerdotes, qui sunt in Bar-
 » baricis Ecclesijs, dispensare constituimus.
 » Quare si Apostolicum canonem de vxore
 » non eiicienda pietatis ac religionis prętex-
 » tu se transgredi debere existimant, & vltra
 » ea quę sunt constituta, facere: & ideo com-
 » muni cum suis consortibus conuentione,
 » & consensu inito a mutua consuetudine
 » abstinēt, statuimus eos non amplius cū illis
 » vllō modo cohabitare debere, ut ex eon-
 » bis perfectā sui promissi demonstratiōem
 » prębeant. Hoc autem illis non propter a-
 » liud, quā propter eorum pusillanimita-
 » tem, externosque ac non satis firmos mo-
 » res concessimus.

QVOD cum ita sit, intelligis, quanti a-
 pud ipsosmet Trullanos, siue alios si qui
 canonem XIII. supposuerunt, fuerit. & ex-
 clamatio illa Euangelica, & vox D. Pauli,
 & traditio Apostolica, quas in eodem cano-
 ne iactabant, pro coniugio a sacerdotibus
 exercendo. Soluant igitur hos nodos poli-
 tici, qui cum sepē sibi solos sapere videan-
 tur, cur tam deinde intelligant sibi cele-
 stis sapientię suppellectilem esse, cum res
 ipsę seridē excutiantur.

OMITTO quosdam alios canones, nā
 omnes non improbauit Ecclesia Christi:
 commiscuerunt enim hi cum malis, plerosq;
 que bonos. In quibus Trullani vel fatetur
 de digamis exactissimum fuisse canonem
 sanctissimę Romanorum Ecclesię (hęc e-
 nim ipsa canonis tertij verba sunt) vel in
 primo canone Concilium illud Aphrorū
 recipiunt a S. Cypriano coactum, in quo
 statutum est hereticos ad Ecclesiam se re-
 cipientes iterum rebaptizandos. Quod ta-
 men constat non esse faciendum: quodque
 prohibitum ab alijs Synodis fuit.

SED ut cuncti canones hi certissimi ef-
 sent, quā multa sunt in ijs, quę vestras prę-
 sentis seculi hereses damnant? Quid autē
 Luthero; eiusq; commilitonibus facies, si
 quarto, & sexto canonis Trullano sua stet
 auctoritas? his enim ita sancitum est.

Si quis Episcopus, vel presbyter, vel di-
 » aconus, vel subdiaconus, vel lector, vel cā-
 » tor, vel ostiarius, cum muliere Deo dicata

Ex. 2. cap.
Apost. &
27. q. 1. Si
quis.
Can. 6. di-
stin. 32. Si
quis eorū.

coerit, deponatur, ut qui Christi sponsa
vitiū attulerit: Sin aut laicus, segregetur. Et:
QVONIAM in Apostolicis canonibus
dictum est, eorum qui nō ducta vxore in-
clerum promouentur, solos lectores, & cā-
tores vxorem posse ducere: & nos hoc ser-
uantes decernimus, ut deinceps nulli peni-
tus hypodiano, vel diacono vel presby-
tero post sui ordinationē cōtrahere liceat:
si autē fuerit hoc ausus facere, deponatur.
QVARE eō afferre volui, ut intelligas, ni-
si ab Agathone Pontifice Maximo is canō,
quē attulisti agnitus & approbatus sit, eum
non esse ratū, aut verū, nec adeo apud Ec-
clesiam Catholicā vllum pōdus habuisse,
vel vnquam habiturum: ac licet libertatē
illam Græcis cōcubitum suorum cū vxo-
ribus Pontifices Romani sic permiserint,
ut nunquam concesserint, sēpē tamen de-
hortati sunt.

AT vt ad vos alios redeam, mirum est,
cū Germania à Romana Apostolica sede
Euangelium, Sacramenta, fidem acceperit,
ac proinde eius canones, & leges factas te-
stas tueri deberetis, vos tamen ab ea subtra-
hentes, schismaticas quasq; fæces lambere
ab ijs, à quibus & nunc (vt ostendimus de
vstris Tubingenſibus) turpissimē tanquā
falsi theologi, & circulatores heretici voca-
ti, ac reiecti fuistis. Habes igitur Chytræ
quod possis mandare in isto canone, in quo
tantoperē exultabas, cū & quorū presbyte-
rorum, & diaconorum mentionem is ille
canon facit, eorum vos memoriam, & rem
ipsam vnā cū Christiano Sacerdotio prorsus
tollere cupiatis.

APOSTOLOS FVISSE POST
susceptum Apostolatū cēlibes.

CAPVT IX.

QVOD autem D. Petrum (quem rectē
aduersus tuos vocas Principem Apo-
stolorum) coniugali vsum consuetudi-
nē asseris, si id post Apostolatū susce-
ptum putas, falleris, & fallis. Nā quidquid
vnus vel alter dixerit, non sine suspitione
liberiorum, qui id Clementi Alexandri-
no, siue alicui alteri inferuerunt, id cer-
tam fidem haud facit: eō magis, quod qui
ex Clemente id mutantes scripserunt, ad-
uersus eos, qui nuptias reprobabant, sic in-
quiunt. An & Apostoli (ait Nicephorus,
nam de Ignatio postea dicam) improbant?
Petrus enim ac Philippus & vxores habue-
runt, & filios procreauerunt, & filias viris nu-
ptui dederunt. Paulus etiam non veretur
comparis suæ mentionem facere, & quæ se-
quuntur. Hoc inquam fidem nullam fa-
cit. Mitto enim, quod isthinc nihil proba-
tur, vnde cōstet post Apostolatū Petri,

Clem. li. 3.
& 7. Stro-
matum
Incrarū
Clementis
quod est
Apocry-
phum.
Auctor
questionū
mixtim
quæ D. Au-
gustino in-
scribuntur.
Euseb. lib.
3. cap. 30. &
31.

aut Philippum, aut Paulum operam pro-
creandis liberis dedisse, certē & Euange-
lio, & actis Apostolicis, & antiquitati reli-
quæ vniuersæ, atque ipsimet Nicephoro,
perspicuē aduersatur. Nam Iouiniano Pe-
trum, eiusque socrum ex Matth. 8. & Luc.
4. proponenti Hieronymus respondet in-
ter eos, qui legi seruierant, numerari de-
buisse. Nec enim (ait) Euangelium ante Chri-
sti crucem, iuxta quam regulam Petrus, &
Coapostoli (vt ex superfluo (inquit) conce-
damus) vxores eo quo Euangelium tem-
pore nesciebant, acceperat habuerunt, post
in Apostolatū accepti, officium coniuga-
le relinquunt. Nam Petro ex eorum perso-
na dicenti. Ecce reliquimus omnia Matth.
19. respondit Dominus, neminem qui in-
ter alia vxorem dimisisset non multo plu-
ra recepturum. At Tertullianus: Petrum
(inquit) solum inuenio maritum perso-
rum. Deinde D. Pauli locum exponens
hæc subdit. Vbi ea subiungit de victuaria
exhibitione, abstinentiam eius ostendunt,
dicentis: Nunquid non habemus potesta-
tem mulierem sororem circumducēdi, sic-
ut & ceteri Apostoli, & fratres Domini, &
Cephas? Non vxores (ait) demōstrat ab A-
postolis ductas, quas & qui non habent, po-
testatem tamen manducandi & bibendi
habent, sed simpliciter mulieres, quæ illis
eodem instituto, quo & Dominum comi-
tantes ministrabant. Hæc ille. Quod qui-
dem neq; ille solum, verum etiam alij, aut
Latini aut Græci Græcæ linguæ peritissi-
mi præter Ambrosium, Oecumenicū, The-
odoretum, Theophylactū, eodem modo
sunt interpretati.

AC (vt tam multi non essent) certē sum-
mi momenti ea Christi Domini responsio
fuit, qua locutus Eunuchis, qui se se essent
ob Dei Regnū castraturi, admirantibus, &
propter rei difficultatē interrogantibus.
Quis ergo potest saluus fieri? dixit. Qui po-
test capere, capiat. Videlicet, neq; illos ab-
legans ad vxores, & sapientissimē innuens
posse capi tantum donum, quod vbi ab a-
liquis fuisset acceptū, non esset abijcien-
dum, nec retro respiciendum. Verū & qd
de D. Philippo ac de D. Paulo asserti Nice-
phorus, manifestē pro nobis facit. Polycra-
tes Ephesus (inquit) Episcopus Victoris
Romano duarum Philippi eiusdem filia-
rum meminit, sicut & Philippi diaconi
quatuor equæ virgines, & prophetissas Lu-
tatem, quam habere dignæ factæ erant, ob-
seruat Epiphanius aduersus Antidicomar-
ianitas, quorum etiam Caius Presclo com-
meminit. Multis autem (pergit Nicepho-
rus) eisque magnis apud nos viris non vide-
tur Paulus coniugem habuisse, idq; ex ver-
bi

Niceph. li.
2. cap. 4.

Hierony.
adu. Iou-
nianum

Tertul. li.
de Mono-
gamia.

Matth. 19.
Obserua-
Aposto-
los, vel Di-
aconos si
quas ante
Apostola-
tum virgi-
nes genu-
erunt, & has in
virginitate conser-
uasse.

Adot. 21.

Corinth.
2. cap. 4.
Eallip. 4.

Hieron. in
Eg. c. 36. &
ad Princi-
pium.
Cyprian.
de passiōe.
A binu.
Beda.

Epiph. cōt.
Valeſios.

Beda.
Hiluardi
Martyro-
logium
XII. lunij
Petrus Na-
talis lib. 5.
cap. 69.
Valeſios.
in
Sicob. an.
ho 7. 18.
Adot. 21.

bis eius colligunt, quibus virginitatem, &
cēlibatū commendat dicens: Peruellem
equidem omnes esse, vt ego sum. Illud
verō saluē mihi, & tu compar, viro culpā
ita fortē nominato, non autem mulieri di-
ctum putant. Hæc ille.

CETERVM antequam ad D. Paulum
veniam, vix cuiquam ignotum est, quod
de D. Iohanne Apostolo Beatus Hierony-
mus cum pluribus alijs testatus est, & ipsa
credit Ecclesia. Eum enim (inquit) talem
fuisse Eunuchum, animi scilicet volunta-
te, non debilitate corporis Euangelistam
Iohannem Ecclesiasticæ tradunt historiae,
quem Iesus amauit plurimum, quod vir-
go electus, virgo in ænū permanſerit. Ac
Diuus Epiphanius testatur: Iohannem, &
Iacobum Zebedei filios nuptias haud con-
traxisse, non proprijs quidem manibus
membra reſectos, sed proprio corde decer-
tantes, & gloriam huius certaminis coro-
nam reportantes. Quare cū hi & Aposto-
li, & Episcopi non duxerint vxores, quid
dices Chytræ? An ne poterit in Ecclesia
Christi Episcopus reperiri, qui non sit E-
piscopus, quoniam non est vnus vxoris
vir? An non inquam Apostoli & Episco-
pi illi fuerint, quibus non erant vxores;
quæ penderent à latere? Taceo autem quæ
de Petronella Petri filia vsque ad mortem
permanente virgine, Flacco videlicet Pro-
comite contempto, quæ uel alij de perpetua
D. Thomæ Apostoli castitate scripse-
runt, quæ siue sint certissima necne, id cer-
tē abest ab omni dubitatione, nunquam
post Apostolatū ad exercendum coniug-
gium, eos qui prius vxores habuissent, re-
diisse: Neque verò illud parui momenti
esset, quod tam illustrium Ecclesiæ precon-
um, quales Apostoli fuere, si filios genu-
issent haud extaret memoria, quibusnam
eorum filij, vel filia tradita nuptui fuisset,
quinam uel fuerint eorum nepotes, &
posterij, cū præsertim plurium, quos ha-
bebant discipulorum, tot seculorum spa-
tia memoriam non deleuerint: præterquā
quod cū quas ante Apostolatū ex legi-
timo coniugio filias susceperunt, hæc om-
nes legamus conseruatas esse virgines, ec-
quid eos ad hoc permouit? Nam D. Petrus
Petronellam, Philippi (alter Apostolus,
alter diaconus) sex filias, D. Paulus The-
clam, D. Marthæus Iphigeniam in virgini-
tate summo studio seruarunt, vt adeo eo-
rum aliquis pro hac ipsa vnus illarum (vt
pro reliqua Euangelicarum virtutum
perfectiōe) mortem haud exhorresceret?
Hæc certē Euangelij non erat futura mi-
nima nota ad Christi gloriam. At vestro-
rum Apostatarum Chytræ, nec difficile
est enumerare filios, & filias, quas ex in-

cestu genuerunt, superstites enim sunt plu-
res (tu scis quales) & difficillimum fuerit
ex ijs vltos vnquam cēlibatū, aut virgi-
nitatem in tanta Euangelij, de qua gloriā-
mini luce, posse ostendere.

SE h & D. Paulum adhuc, quantus es-
set in cēlibatu obseruando, Tertullianus, de exhor-
tatione cē-
libatū.
præter ea quæ ex hoc auctore attulimus,
ijs verbis ostendit. Nusquam (inquit) nu-
ptias ita permittit Apostolus, vt non po-
tius ad exemplum suum nos eniti malit.
Felicem qui Pauli similis extiterit. Cupio
(inquietis) omnes meo exemplo perseue-
rare. Qui viduas, & innuptas integritati per-
seuerare mauult, qui nos ad exemplum
suum hortatur, vndique ostendens, quid
nos velit esse, id est continentes. Hæc Ter-
tullianus. Quo loco satis indicat, quid ipse
expedit iudicabat; cū qui presbyter ef-
set, ad vxorem iam ante sacerdotium du-
ctam sic scriberet. Et verò cū Apostolus
innuptis, & viduis continentiam, quibus
nec docendi, neque offerendi munus in Ec-
clesia incumbere poterat, proponeret, vi-
det incorruptus quisque oculus, quā fri-
uolæ fuerant futuræ rationes eorum, qui
Apostolos idē vixisse cēlibes autumant,
quoniam ijs credita erat Euangelij prædi-
catio: proinde reliquis cēlibatū, & con-
tinētiā non esse obseruandam. At & non
solum cēlibem, verum etiam virginem a-
gnouit Apostolus D. Hilarius. Præterea
qui hunc ipsum Hilarium inoffenso pede
decurri posse ait D. Hieronymus, sic scri-
bit, & ipse de Apostolo. De virginibus, in-
quit Apostolus, Domini præceptum non
habeo: cur? quia vt virgo esset, voluntatis
fuit, non imperij. Nec enim audiendi sunt,
qui vxorem habuisse conſingunt, cū de
continentia differens, & perpetuam casti-
tatem suadens, intulerit, volo omnes esse
sicut me ipsum: & bonum est, si sic perma-
neant, sicut ego: & lib. 1. In Iouinianū, si iux-
ta Pauli sententiam non erunt Episcopi
nisi mariti, Episcopus ipse esse non debuit,
qui dixit, volo, & c. Id ipsum affirmat D.
Ambrosius. Volo vos imitatrices esse tan-
ti Apostoli, vt vitam eius sequamini, qui exhort.
ad coniugij vinculum refugit, vt vinculus ef-
set Christi, ad tantam Apostolatus gratiam
non peruenturus, coniugij contubernio
alligatus. Vir doctrina præstantissimus,
tantum Christi donum habens, momenti
tantum esse iudicauit; si abstineret ab vſu
copulæ coniugalis: idē sic manſit, ne plu-
rimum muneri suo decerperetur, quod
semper nec orationi vacare, nec diuinis in-
tendere mandatisliceret, quem coniugij
cura reuocaret, vt placere vxori necesse ef-
set. Et ad Pauli locum, Non diceret, bonū
est innuptis vt sint, sicut & ego: nisi esset
X a corpo-

Lib. ad vx.
o rem, &
de exhor-
tatione cē-
libatū.

Hilar. p. 1.
127.
Hier. ad
Eustoch.

Ambros.
qui exhort.
ad
virgines.

corpore integer. Non item diceret, omnes homines volubam esse, sicut me ipsum, si uxorem habuisset. Sic enim virgines esse nollet, sed absit, sed sic a pueritia spiritui seruiuit, ut huius rei, (uxoris scilicet) studium non haberet, iuenculus à Dei gratia anticipatus Sic D. Augustinus: Apostolus (inquit) fortibus summum esse ostendit, non attingere mulierem, cum ait, vellem omnes homines esse sicut me ipsum. Et alibi, Paulus summam certè castitatem professus, dicit vellem, &c.

Ad fi.
nem libri
de n. ori-
bus Ecclē.
Catholicis
& de ope-
re Mona-
ch. c. 23.
Epiphani-
us in Val-
ticis & An-
ticicoma-
nitas.

HABET propemodum eadem B. Epiphanius, cum in Valesios exectos, ac discipulorum exectos docet, D. Paulum sine coniugio, ac continentem permansisse, non autem ab hominibus exectum, idque ut alij eius similes fierent, non mutilatione membrorum, sed continentia. Neque verò hoc solum de eo S. Epiphanius asserit, sed & aduersus Antidicomarianitas ait, Theclam, cum in S. Paulum incidisset, à nuptijs fuisse solutam spontum iam habentem, virum vrbis primarium, generosum, diuitem, pulchrum, vita illustrem, terrena que sanctam contempsisse, ut coelestium fieret particeps. At quod paucos ante annos edita sit Græcè S. Ignatii Epistola, D. Paulum adnumerans ijs, qui uxorem habuerunt, non admodum certum est, eam ita habuisse, vetus enim antiqua translatio, quæ in Vaticano asseruatur, id non habet, & verisimile est, eos qui coelibatum odissent, verba hæc adieciisse, quandoquidem & aliquando id ipsum in Synodis legitimis fecerunt, ut eas ad suas hæreses, & schismata deprauarent.

SOLVITUR QVOD DE D. Ignatio Chytræus obijcit.

CAPVT X.

QVOD non verò ex D. Ignatio addis, nihil ad rem facit. Nā ne vnicū quidē, verbū extat, quo Episcopos, aut sacerdotes exerceat post sacerdotiū copulæ addictos fuisse dixerit. Et vnā cū illo sanctissimo martyre Ecclesia Catholica multo magis, q̃ vos non vñ similes, dānauit, & damnat eos, qui legitimam commixtionem, & liberorum procreationem putant, aut nominant. *φθορά καὶ μόλυσμα*, id est, corruptionem, & pollutionem. Ac cū ipsa Matrimonium vsque ad sanguinem tueatur esse à Christo institutum, non ad officium solum, & remedium incontinentiæ, verum etiam ad Sacramentum (id quod vestri blasphemè pernegant) intelligis quorū reciderint plumbea ista, quæ in aerem iacula intorsisti. Præterquam quod si Beatis, illum martyrem alloqui posses, suam ut tibi men-

tem exponeret, de ea commixtione, quam legitimam vocat, ecquid amabò putas respondurum de Ochino, Bucero, Petro martyre, Oecolampadio, Luthero, & alijs, qui Monachi cū essent, ac sacerdotes, virgines tamen sanctimoniales, & alias ad infamem & execrandam commixtionem pellexerunt? sanè nec legitimum istud fuisse, & tales apostatas, apostatam illum in se (ut ille ait) draconem habitantem non minus fouisse, quàm Tatianos, Marcionitas, Manichæos, nuptias esse à Deo inficientes, licet uti spiritu præuidebat Apostolus, diserte pronunciauerit. Ac demum haud mitioribus verbis istam nefandam apostatarum impuritatem plecti curasset, quàm ante annos mille Turonense Concilium fecit, quod ita habet. Si qui in monasterio conuerti sunt, nullatenus habeant licentiam conuagandi, nec (quod absit) vilis eorum coniugem ducere, & qui uxorem duxerit excommunicetur, & de uxoris malæ sociatæ consortio, & iudicis auxilio separetur. Qui infelix monachus tali coniunctione fœdatus, si per cuiuscunque patrociniū se conatus fuerit defendere, & is qui in hac pertinacitate perdurat, & illi qui eum susceperint defendendum, ab Ecclesia segregentur, donec reuertatur ad septa monasterij, & indictam ab Abbate, quādiu præceptum ei fuerit, agat pœnitentiam, & post satisfactionem reuertatur ad gratiam. Sed, & extat octauū Toletani Concilij sextus canon, quo decretum in Ecclesia fuisse ostenditur, ut qui post sacros ordines uxori bus copulantur, sub pœnitentiæ oneribus vsque ad extremum vitæ ad monasteria relegantur: cū & secunda Toletana Synodus antea statutū fuisset, ut qui post sacros ordines uxorem ducerent, aut ad eam redirent, à cuius contubernio iam recesserant, ijs tanquam sacrilegijs reab Ecclesia haberentur extranei.

QVARE dō libentius attuli, ut qui videri vis antiquorum canonum (si deo placeat) restitutor, Philippum tuum verius agnoscas veteratorem, quàm (quoniam nos ex vniuersali orthodoxa Ecclesia coelibatum in sacerdotibus tuemus) satis temerè tales nos (imò potius in nobis Ecclesiam Christi) vocas. Nam quod Melanchthon dixit, veteres canones suspendisse quidem ob coniugium sacerdotes ab officio, Ecclesiam verò Catholicam eos suspendere ab arboribus, & illud vnum satis est, quod te Chytræ conficit, & hoc egregiè ipse mentitus est. Neque enim apostata, aut eiusmodi homines propter coniugia, sed propter sacrilegia iustis disciplinæ legibus, & pœnis afficiuntur. Non damnantur (inquit Beatus Augustinus) viduæ quæ nubunt post votum,

Concil. Turon. 21. c. 1. non id.

Concil. 79. let. 2. can. 1.

Melanch. in apolo. gia.

Lib. de bono viduæ tit. c. 9. & cap. 11.

tum, quia coniugalem fidem posterius iniierunt, sed quia continentia primam fidem non habuerunt. Quod si (ut hic ipse paulo post dicit) lapsus viduarum, quæ post simplex continentia votum nubunt, adulterijs peiores sunt, ecquid de lapsu diceretur? Idem, qui post solemne votum continentia haud verum coniugium, sed fictum contrahant, & vxorum nomine coniugibus dicentes coniugium simul & incontinentiam violant? Ecquid porro diceretur, si cerneret huiusmodi homines docere: Vota continentia haud esse præstanda, nonne non solum sacrilegos, verum etiam hæreticos, atque ab arboribus suspendendos dixisset? Quæ cū audis, agnosce impudentiam hæreticam, id est, tuam, qui dicitur Stricij Pontificis sancti, & quod Catholica Ecclesia semper venerata est, vocas impudentissimum. Nam cū vel ipse inter opera carnis vnā cum D. Paulo intellexisset, concubitus illorum, qui & votis castitatis obstricti, & sacris addicti ordinibus, spirituales filios iam gignere soluti omnibus curis secularibus debent, nempè, ut sint non diuisi, sed sancti corpore, & animo, quid tu infelix id torques ad honorabile connubium, atque ad legitimas nuptias, quarū nos Catholici (quod sanè vos hæretici haud facitis) tria bona semper Ecclesia prædicauit, fidem, prolem, Sacramentum? In istis igitur apostatis (iterum dico) non permanebit, neque manet spiritus Dei in æternum, quia caro sunt, & positam manum ad aratrum retraxerunt, ac retro abiierunt: Et propterea cum Apostolo fidenter dicimus, eos damnationem habuisse, qui primam fidem irritam fecerunt.

INANES AC FVILES ESSE obiectiones Chytræi, quas ex quorundam Episcoporum Matrimonio desumit.

CAPVT XI.

IAM quod Hilarium, Polycratem, Spiridionem, Chæremone, Basilium, & Gregorios Nazianzenum atque Nyssenum, ac, si qui alij fuerunt, scribis, aut progenitos fuisse ex parentibus Episcopis, aut ipsos uxorem duxisse, & prolem suscepisse, non ego istos tibi solum, sed centurias asserre possem si vellem. Quis enim negat potuisse pluribus maritis uxores suas fuisse, natosque, cū tamen postea ad Episcopatum munere adsciti, consentientibus vxoribus cohibem ex Apostolica traditione vitam traduxerint? Tu igitur mihi filios saltem aliquos D. Hilarij narrasses, quos post Episcopatum genuisset,

Quod cū efficere non posses, cumulasti imposturas imposturis, ut thesaurizares tibi iram in die iusti iudicij Dei.

DE D. HILARIO.

SEN & D. Hilarius, quid filia de virginitate seruanda sapientissimè scripsit, ut eius animum ab imminentibus nuptijs auerteret, quemadmodum ea de re hymnum scripsit identidem ab ea recitandum, quidque ut ea moriens ad sponsum suum migraret, orauerit, denique quid de continentia senserit, cū diceret, vouendum esse Deo contemptum corporis, & castitatis custodiam, notius est, quàm ut sit opus, huc omnia conferre. Itaque quidquid ex Baptista Carmelita de D. Hilario subiungis, id omne plus quàm subdole à te recitatum est. Poteras enim primò asserre, quæ doctus ille Theologus de virginitate, septem libris edidit, quos Parthenices inscripsit, dum Beatissimæ Dei Matris, & aliarum virginum, Margarethæ, Agathæ, Lucie, Appolloniæ, Cecilie, virginitatem, & martyria cecinit. Poteras (inquam) quæ de alijs coelitis encomia edidit, cū dies sacros pangeret, ac tum sinceriore fide gessisse te putassent ijs, qui cū ea omittas, reliqua verò succidas, aut delumbes, iam te qualis sis interius, agnoscunt ita ut detestentur. At verò cū ea carmina de D. Hilario protulisti, vide quàm tibi semper similis sis. Vt enim Baptista Carmelita ostenderet, virū sanctum, & ab omni ambitione alienum fuisse ex ordine coniugatorum delectum in Episcopum, carmina illa edidit, non autem quasi post Episcopatum uxorem duxerit, vel ea vsus sit, ac filios genuerit.

QVIN verò constanter refellit, quæ hæretici quidā (vti vos facitis) audebāt obijcere aduersus coelibatū, & quadragesimæ ieiunium: ac paucis carminibus consequentibus, duodecies, his vocibus vritur, Dicunt, aunt, memorant, ne quis illius id fuisse coelium putet.

QVOD cū fecisset, ac de Græcorum consuetudine aliqua adieciisset, mox infert.

Sed quo mēte vagor? video, mea lūgior æquo est Ecclē, ad sancti festum redeamus Hilarij. Hic pater à superis castum ne forte pudorem Perderet, obtinuit magno pro munere mortem Coniugis, immundum veneris sic oderat ignem: Impetravit idem natæ, qua nomine dicta est Appia, & ad cælum, quo perueniturus & ipse Post breue tēpus erat, misit cum matre puellā. Cura viro munire fidem primaria semper Cū foret, ex libris armamentaria sacris

Vide le-
ctor an qd
quam col-
at hinc
pōt, q̃
sacerdotū
cohibetur
& agnos-
ce pestilem-
tissimū in-
geniū Chy-
træi, & cæ-

cerorū hā-
renicorum
cū aliquid
ex Catho-
licis erant.

Fecerat, & contra Christi se armauerat hostes.

Ex quibus habes, quā castē celiba-
tum vir sanctus post sacerdotium assecu-
tum coluerit.

Et sanē certissimum est virum san-
ctum, & ab Arianis, atque Constantio plu-
ra perpeſsum, multos autem annos huc il-
luc vel relegatum, vel discurrentem ob A-
rianæ cladis procellam cœlestia tantum
tractasse, Diuinisq; rebus totum se addi-
xisse. Ac cū Beati Hieronymus, & Au-
gustinus fuerint sacerdotales cœlibatus in-
uicti propugnatores, profectō cū non ita
celebrassent, si deflexisse cognouissent à
rectissima regula continentiae, quam Epi-
scopi, & sacerdotes in Occidente & in A-
frica, in qua D. ipse Augustinus fuit Epif-
copus, integram semper seruauerant, ab ip-
sis quoque Galliarum Synodis persæpè san-
ctam.

Quia tu ergo si per scripta Carmelita-
rum spariari cupiebas, & illa integra tuo re-
sponso non adscripsisti, & Thomæ Valdē-
sis Angli eiusdem ordinis Theologi præ-
stantissimi nonnulla saltem de multis, quæ
de cœlibatu sacerdotum à Vicelēstis ve-
stris præcessoribus obiecta doctissimè re-
futauit, in medium non attulisti? Quod
cū non feceris, propinabo tibi hæc pau-
ca, quæ ipse de suo, mox de antiquis Eccle-
siæ Christi patribus appositissimè deprom-
psit. Ex hac scriptorum (ait) congerie, con-
uincitur Guillelmus (hæreticus) falsum
dixisse de Christo, quod ipse cui libet triū
statuum Ecclesiæ, inter quos sunt clerici,
nubendi legem instituit: quia ad contra-
rium inuitauit, dicens cunctis futuris cle-
ricis. Qui potest capere capiat: antequam
ceperit per votum, videat si possit imple-
re promissum. Nullus, inquit Beda, sine
hoc voto, vel ut virgo existens, virgo per-
maneant, aut contracta vxoris coniuncti-
onis fœdera soluat, consecrari permitti-
tur: nulli præcipitur, nullus penè iam co-
gitur inuitus, sed qui iam consensit esse sa-
cerdos, voto castitatis se spontè constrin-
xit. Qui potest, inquit, capere capiat. Non
potui capere, inquit Guillelme. Aetate ha-
bebas, de te ipso loqui poteras, annum vi-
gesimum quintum agens. Cur hoc non di-
xeras ante consecrationis officium, immò
magis cur factō, te possedixisti cum alijs
sanctis ingredi in sancta præsumens, te an-
tistiti te consecraturō sponte presentans?
tunc capere potuisti, de cetero reatum ob-
ligationis tuæ coepisti. Tunc, inquit, potui,
modo non possum. Ergo alium te fecisti,
quā Deus condidit: imo ipso Cain dete-
rior factus es, cui Deus ait, qui mentiri nō
potest: sub te erit appetitus tuus, & tu do-
minaberis illius: Et notanter ad has falsas

Nota.

Gen. 4.

excusationes virorum carnalium tollen-
das dicit Moral. 17. super epistolam ad He-
bræos Chrysostomus. Non enim dicere
oportet, non possum, & accusare condito-
rem. Si enim impotentes fecit nos, qui iu-
bet accusandus est. Qualiter igitur ais mul-
ti non possunt? Quod non volunt, dic: si
enim voluerint, omnes potuerint. Prop-
terea & Paulus ait. Volo omnes homines
esse, ut me ipsum, quia sciuerat, quod om-
nes esse poterant, ut ipse. Non enim si de-
mum impossibile esset, hoc dixisset. Vis si-
ere: velle primum assume solum. Dic mi-
hi. In omnibus artibus cū voluerimus in-
eis fieri, contenti sumus, solo autem velle
tangimus res, quale est quod dico. Vult
quis fieri gubernator, non dicit volo, & in
hoc contentus est, sed rem tangit. Absenta-
ri rursus vult, sed non dicit volo, sed rem
tangit. In longinqua vult proficisci, sic nō
tantum dicit volo, sed etiam rem ipsam ag-
greditur. Demum in omnibus non sufficit
velle solum, sed sufficit velle cum opere:
quia assumit rem quæ laboratur. Dicamus
enim cooperatore, & congelatore Deū,
solum velimus, solum operi offeramur, in-
re solum solliciti sumus. Hæc ille. Pergit au-
tem postea. Iam dignè responsum est huic
præsentæ rationi carnalium, Non possum.
Ergo conditor reus est suæ iussione, quam
tibi dixit, qui te impotentem fecit. Casu &
in ipso contingentia, quem habemus præ-
sentem, Apostoli votum inducitur dicen-
tis: Vellem omnes homines esse, tanquam
me ipsum. Quod si non omnes potuissent,
non hoc ipse dixisset, ait Chrysostomus.
Ad hoc dicat impossibilis, seu impotens
noster Guillelmus contra Apostoli sen-
tentiam, dicat, fatue sic Paule vouisti, qui
non omnes hoc possunt, quod tu esse me-
ruisti: Quod si non fatuum hoc eius votū
erat, potuit (audeo dicere) Guillelmus con-
tinere. Potuit, inquit Chrysostomus, pri-
mum, sed noluit demum: si velle suum fa-
cto coniungeret, quia Deus ipse volenti co-
operari non desinit. Hoc ex omnibus tibi
dico, noli fallere Deum, quia vouisti, iam
te astrinxisti, ait Augustinus. Aut quas tibi
grates, si iam adesset, redderet Augustinus,
quod rapuisti ei argumenti exemplum de
grandi continentia clericorum, cū inten-
deret deprimere perniciem laicorū cau-
santium se continere non posse. Libro se-
cundo de adulterinis coniugijs in fine Au-
gustinus. Si modò hoc non posset infirmi-
tas hominum, multò minus id posset sexus
infirmitas feminarum. Vnde istos, qui vi-
rilem excellentiam non putant, nisi pec-
candi licentiam terremus, quod adulteri-
nis coniugijs inhærendo pereant in æter-
num: solemus enim ijs præponere etiam
continen-

Chrysost.
Tom. 4.

1. Corin. 7.

August.
Tom. 6.

continentiam clericorum, qui plerunque
ad candelam sarcinam subeundam capiun-
tur inuiti, eamque susceptam vsque ad de-
bitum finem domino adiuuante perdu-
cunt. Dicimus ergo eis. Quid si & vos ad
hoc subeundum populorum violentia ra-
peremini, nonne susceptum castè custodi-
retis officium, repente conuerſi ad impe-
trandas vires à Domino, de quibus nunquā
antea cogitastis? Sed illos (inquiunt) honor
plurimum cōsolatur: respondemus & vo-
bis, timor multò amplius moderetur: si e-
nim hoc multi Dei ministri repente, atque
inopinatè impositum susceperunt, speran-
tes se illustrari in Christi hæreditate ful-
gere, quantò magis adulteria cauendo vi-
uere continenter debetis, metuentes nō in
Regno Dei minus lucere, sed in gehenna i-
gnis amplius ardere? Hæc ille. Valdensis
autem iterum subiungit. In toto isto passu
non veniat calamus Augustini, quomodo
doctores ad clericatum rapti possent licitè
nubere. & eò licentius, quò causari possent
donum illud continentiae non eis de super
datum esse, sed sub eadem sarcina conti-
nentiae cuncta ad bonum finem perducit,
& ad illos quæculos de impotentia conti-
nendi audacter supponit, eos castè custodi-
turos officium, quia si repente conuer-
tentur, impetrarent vires à Domino, quas
antea nunquam cogitarent. Sed noster Gu-
illelmus cū antea potuit, sacerdos factus
non potest esse castus, ab alijs gentibus lon-
gè semotus: fragilis in natura, ita quòd non
sit similis ei in terra. Et quod torques in
Papatu, qui legem instituit post millena-
rium Christi, quid hoc tibi proderit, Papæ
ue noceat? Mora temporis, Christi legem
non excludit, ut si mane non fiat, saltem
seriò fiat, quod iusserit. Iam omnes Sancti
clamant hanc continentiam clericorum
necessariam legi Christi. Ipsi vetusti Pa-
tres item infra millenarium tuum annis se-
xcentis omnes, qui in illo gloriosissimo
Nicæno Concilio, ubi proiectus est Arius
ille stipula mundi: ibi omnes inhibuerūt
non nuptias tantummodò clericorum ma-
iorum, sed & introduci feminas in domos
clericorum, quæ suspicionis notam possent
attrahere.

DE DIVIS GREGORIO NA-
zianzeno & Basilio Magno.

AT cū Diuos Gregorium Nazian-
zenum, & Basilium honoratissimos
agnoscas, diffiteri autem nequeas illos pa-
rentibus suis doctrinā, sanctitatem, miracu-
lis multò fuisse illustriores, certè & plus
parentibus suis sapuisse negare non potes,
qui neque cū possent, astringi vinculo
matrimonij voluerunt, nec alios sacerdo-

tes vnquam hortati sunt ad coniugium,
neque verò si ipsi ante sacerdotium du-
xissent vxores, amplius vnquam sese cum
illis miscuissent. Atqui B. Gregorius Na-
zianzenus ob puritatis retributionem sæpè
Christū manifestè in somno, & meditatio-
ne nocturna videbat, & Gorgoniam soro-
rem sanctissimam virginem tam sæpè &
commendat, & acuit, ne quem alium, quā
Christum sponsum, & amatorem ha-
beat.

Iam D. Basilus fuit Pater monacho-
rum, qui omnes continentiam ex voto pro-
fitebantur, quorum adhuc & Græcia, & v-
traque Sicilia, & Russia, & Moscouia plena
est, si non antiquam eruditionem, atque
Catholicam religionem penitus, certè in
pluribus & hanc, & cœlibem vitam obser-
uantium. At cū D. Basilus Gregorium
illum, de quo supra diximus, dehortatus
esset, ne domi mulierem apud se retineret,
cur putas iusserit, ut in monasterium in-
truderet? sanè si soluta, vel virgo fuisset,
cur potius ut in matrimonio collocaretur,
non persuasit?

Quia cū tu ad istorum parentes
respexeris, qui tamen post Episcopatum
cœlibes fuere, neque solum ad continen-
tiam, verum etiam ad virginitatem filios
& filias antea ex matrimonio susceptas in-
stituerunt, intelligis, quis te spiritus ege-
rit, cur eorundem filiorum virginum ex-
empla tanquam perfectionis Euangelicæ
propria, & proxima, auditoribus tuis po-
tius non proposueris? At ut ut tu, vestri
que sic sese gerant, spero equidem de Dei
bonitate futurum, ut discipuli tui aliquan-
do ubi attentè perlegerint Diuos Basilium,
& Gregorium, cupiant te flagris affectum,
iustius ad legitimum Ecclesiæ Magistrat-
um posse reducere, quā prisci illi Ethni-
ci adolescentes fecerunt, qui paedagogum
proditorem plectendum ab hostibus suis
in patriam reducerunt.

DE SYNESIO.

SYNESIUM deinde ais in summo hono-
re sui temporis, & admiratione totius
posteritatis fuisse, qui testatus sit, se in Epi-
scopatu, non ut adulterum clā vxoris suæ
consuetudine vsurum, id enim minimè iu-
stum esse, sed cupere se Episcopum etiam
multos, & bonos ex ea cultores Dei susci-
pere. Hæc tu. Quæ qui tantummodò legat,
& credat, quis non putauerit, Synesium et-
iam Episcopum fuisse, ac etiam tunc volu-
isse filios gignere? At ille cū ista scriberet
nec Episcopus, nec sacerdos, nec adeò inte-
grè Christianus erat, qui Ethnicus fuerat,
& Platonius. Historiæ suæ Nicephorus epi-
scopum eiusdem Synesij ad Euopium fra-
trem adiūgit tunc scriptā, cū Theophilo

Greg. præf.
byter in vi-
ta eius.

Niceph. II.
14. cap. 52.

Alexandrino Episcopus Ptolemaidis Cyrenensis Synesius designabatur. Quia epistola multas sibi deesse dotes & animas, & corporis, quæ tantum onus subleuarent, candidè aperitisq; nolle, inquit, nec pontifici fieret Episcopus vxorem deservire. Sed tu credere, quæ de anima, de morte, de teritu, quæ de resurrectione, & de ceteris edocet fides, quæ quidem opiniones siue opinationes vocat. Si quidem (ait) cum res meas in medium protulerim, & potestati eius (Theophili) quicquid vellet de me statuendi permiserim, quomodo crimini alicui obnoxius sim?

S. f. ad
L. p. uni.

V. o. c. legi
timam pro
pter pres-
byterij seu
Episcopi
magistra-
tum dimit-
tere non
vult.

Platonici
sententias
cū Christi-
anis dog-
matibus
pugnantes
relinquenda
esse cense-
re.

Philoso-
phia quan-
doque ad-
mittit me-
dicum.

Mihi & Deus ipse, & leges, ipsaque sacra Theophili manus vxorem dedit. Quapropter omnibus prædico, testatumque esse volo, me illam prorsus deserturum non esse, neque cum illa mæchum clandestinam consuetudinem habiturum. Alterum enim minimè pium, alterum minimè legitimum est. Quin potius & volo, & opto, plures mihi & probos nasci liberos. Hoc ipsum electionis authorem, & principem ignorare non oportet. Sciant id amici etiā nostri Paulus, & Dionysius, quos legatos hanc ob causam à populo lectos esse audio. Illam verò rem Theophilo non significari, sed in memoriam tantum reuocari opus est. De ea autem fusius dicam, cum qua vna quisquam alia omnia collata parua esse iudicat. Difficile est, atque adeò fieri omnino non potest, vt animus dogmata, quæ per eruditionem & scientiam incertam necessariamque persuasionem euasuerint, fluctuare, & in dubium vocari sinat. Nosti porro, philosophiam admodum diuulgatis istis Christianorum aduersari opinionibus. Itaq; haud vnquam adducar, vt posterius animam quam corpus gigni credam, neque mundum ipsum, & partes alias interituras esse dicam. Resurrectione deprædicatam, sacrum quiddam, & minimè vulgandum esse dico, neque conceptis vulgi opinionibus assentiri possum. Mens philosophia exulta verum perspicit. Ea necessitate adducta, mendacium permittit. Et habet rationem, seu proportionem suam lumen ad veritatē, vt oculus ad mentem. Quatenus ergo oculus lumine copiosior in deterius abutatur, aut lippis tenebræ commodiores sint, hæcenus mendacium quoque populo vtile esse, & veritatē noxiam eis puto, qui aciem mentis in euidentem rerum claritatem intendere nequeunt. Quod si sacerdotes nostri hæc mihi permittunt, potero sanè ego quoque sacerdotis munere fungi, qui domi quidem philosophiæ incumbo, in publicum autem profusus sermonibus, & colloquijs hominū delector, non ego quidē docens, neq; tamē

vetera dediscens, & noua addiscens, sed in anticipata opinione quemq; persistere permittens. Sin illi sacerdotē ita animatū, & opinionibus popularē esse oportere dicat, omnibus palā ostendere nō intermiserim. Quid rei est populo cū philosophia? Rerū enim diuinarum veritatem minimè vulgari oportet. Populus autem more, & assuetudine alia indiget. Rursum igitur, & sæpius repetens dicam, nulla cogente necessitate, neq; arguere, neque argui sapientis esse. In sacerdotum autem ordinem coopatus, nō cōmittam, vt dogmata præter animi sententiam assimulem. De his Deum, de his homines testes inuoco. Veritas Dei propria est, apud quem in rebus hominibus inculpatum esse volo. Hoc vnum tantum nō dissimulo. Quandoquidem ioci, & ludorum studiosus sum, ita vt iam inde à puero criarmis me, & equis delectatum esse. Seuerus & tristis ero? Quid enim facerem si clarissimos canes seras nullas persequi, & sagittas à teredinibus ex eas esse viderem? L. t. c. o. q. u. a. m. i. n. i. s. t. i. a. m. si Deus voluerit, obtinebo: at ne quamuis à curis alienus, macerabor, cauterumq; & negotiorum quantumuis graue ministerium hoc, Deo confusus sustinebo. Dogmata autem per dissimulationem non tegam, neque mens à lingua dissentiet. Hoc si cū & sentiam, & dicam, Deo placere putoneq; sermonis illius de me occasionem relinquere volo, me quod qui fuerim ignoratus sim, electionis suffragia rapuisse. Cæterum Dei amantissimus Pater Theophilus, cū me norit, postquam mihi se id significauerit, sic tandem de me confisium, quid statuatur, capiat. Tum enim aut in instituto meo viuere me, & philosophari patietur, aut postea, vt me in iudicio vocet, vel sacerdotum ordine moueat, sibi ipsi potestatem non relinquet. Aliæ insuper opiniones & sententiæ omnes nugæ fuerint. Veritatem enim, satis scio, Deo esse gratissimam. Sed enim sacrum caput tuum, atq; in primis veritatis tutorem, & inspectorem Deum testor, ægrè mihi esse. Quomodo enim non sit, cū quodammodo ex vita solita, in vitam aliam transeundum mihi sit? Hæc Nicephorus ex Synesio, qui vbi adeptus est Episcopatū, an liberis operam dederit, neque tu verè, nec aliquis antiquorum protulit. Quin verò, cū factus Episcopus errorem suum de resurrectione reuocasset, quemadmodum sperauerat Theophilus, mirum non est, si item Ecclesiæ ac Prouinciæ illius moribus, & cœlibatui seruando se attempauerit. Cernis ne igitur Chytræ, quid hinc dicturi sint tui, qui in istis erroribus hac illac tuum cerebrū tam miserè rotas?

IN CANONE STEPHANI PONTIFICIS quando Chytræ fides desideratur, & in Concilio Ancyrano nihil esse cœlibatui contrarium ostenditur.

CAPVT XII.

AD DIS. Extant etiam in ipsis iuris Pontificij canonibus testimonia, quæ sacerdotes iam ordinatos consuetudine cōiugali vsos declarant. dist. 31. Aliter se Orientalium traditio habet Ecclesiarum, nā earum sacerdotes, diaconi, & subdiaconi in matrimonio copulantur. Hæc tua responsione. Sed & hic sincerior in recitando tua desideratur fides. Vt enim modo non quæram, Num iste canon fuerit Stephani Pontificis Maximi (de quo alibi dixi) is ita habet. Occidentalis non Orientalis Ecclesia castitatis votum obtulit. Aliter se Orientalium Ecclesiarum traditio habet, aliter huius Romanæ Ecclesiæ. Nam eorum sacerdotes, diaconi, & subdiaconi in matrimonio copulantur. Istius autem Ecclesiæ, vel Occidentalium Ecclesiarum nullus sacerdotum à subdiacono vsque ad Episcopum licentiam habet coniugium sortendi, &c. Cuilibet Christianorum antequam vult cœlibis vitæ castitatem, licet ducere vxorem, si vir est: si femina, nubere. Postea verò quàm vult, vt abstineat necesse est. Hæc ibi. Sed neque in vniuersa Orientali Ecclesia, vt ex ipsismet Orientalibus grauissimis testibus planum fecimus, licebat connubium exercere post sacerdotium. At tū in tot sacerdotibus, qui assumuntur ex Monachis in Archimandritas, & Vladicas, siue Episcopos, res adhuc antiquum, & Apostolicum in Græcia morem obtineat, nōne vides, quoquo te verteris, etiam per traditionem Orientalis Ecclesiæ, Lutheri, & aliorum apostatarum vestrorum eonubia anathemate esse damnata?

DE CONCILIO ANCYRANO.

PER GIS. Cumque de Græcis Ecclesijs præcipuè inter nos agatur: id enim opus pugnat Posssevinus, quod maritos à sacerdotio apud Græcos non arceri in oratione mea scripsi: omisis Occidentalibus, Græcas seu Orientales Synodos ab ipso Possseuino citatas consideremus. Allegat Concilium Ancyranum, quod manifestissimè testatur, etiam post ordinationem licuisse diaconis matrimonia contrahere, qui licentiam ab Episcopo habuerunt. Poterant itaque Episcopi dare facultatem ducendi vxores diaconis iam ordinatis. Et: Canon X. Diaconi, quicunque cū ordinantur, in ipsa ordinatione protestati sunt, dicentes: velle se habere vxores, nec posse contine-

re, hi postea si ad nuptias venerint, maneat in ministerio, propterea quod his Episcopus licentiam dederit.

RESPONDEO primum. Ad id, quod de Hieromonachis, e quibus in Græcia etiamnum Episcopi assumuntur nihil prorsus dixisti: nihil item de Monachis, & Sanctimonialibus, quæ votum castitatis apud eos seruant. Id quod nec Monachos vestros fecisse, & ab his sanctimoniales omnes ad vnam fuisse edoctas, & adactas, vt fidem Christo datam frangerent, manifestissimum est. Præterea quod dicis, te omisis Occidentalibus ad Græcas, & Orientales à me citatas descendere, perspicuum est, id te facere, vt solidum illud & constans Ecclesiæ per tot secula in vniuerso Occidente, ac parte magna Orientis de cœlibatu testimonium silentio inuoluas. De Concilio Ancyrano, quæ dixi vera sunt: Nec Ancyranū solum in sacerdotio, verum etiam in diaconis tacitam ipsam, ne dicam voce pronūciatam (vt in Ecclesia Occidentali semper est factum) professionem sic valuisse, vt si ad nuptias venisset, à ministerio, vel clerocessare debuissent. Quicunque (habet canon) sanè tacuerunt & susceperunt manus in positione professi continentiam, si postea ad nuptias venerint, à ministerio, vel clerocessare debebunt. Nam quod attinet ad canonis verba illa, quæ præcedunt: Diaconos quoscunque cū ordinantur, si in ipsa ordinatione protestati sunt, dicentes: se velle vxores, nec posse se continere, hi postea si ad nuptias venerint, manere in ministerio, quoniam his Episcopus licentiam dederit. Quid hinc effici putas? sanè nihil aliud, quā quod Græci tanti faciebant obligationem voti cœlibatus, vt nisi protestati fuissent, se nolle continentes viuere, intelligerēt sibi perpetuū cœlibatum esse obseruandum, aut sese reiiciendos à clerico. Et num aliud? Id quoque consueuisse in Oriente non paucos, continentiam vel verbo, vel tacite vouere. Illud item. Antiquam fuisse traditionem hoc in Ecclesia faciendi. Præterea illud etiam. Diaconos nisi ab Episcopo licentiam habuissent, non potuisse matrimonia postea contrahere. Vestros ergo diaconos, & sacerdotes, cū à nullo vnquam Episcopo, qui in fidei Catholicæ communione fuerit, ducendi vxorem licentiā haberint, hoc ipso canone tot ante secula fuisse condemnatos, quanquam & si aliquis facultatem cōcessisset, ea nihil valuisset. Sed quid amplius? Potuisse (inquis) Episcopos illis dare facultatē ducendi vxores. Quorsum hoc videlicet, vt tuū consilium quiddā sequētes, istud ipsum à summo Pontifice (velit ille, nolit) extorqueāt. Sic enim deniq; Corypheus septentrionalium fuisses.

At si potuerunt Synodi Ancyranæ Episcopi, qui tamen non fuisse plus quam duodeviginti, concedere diaconis, qui non vouerant, facultatem, uxores ducendi, patere tu & concoque nunc, si nostrum nolunt ijs, qui professi sunt castitatem, permittere id, quod nunquam Ecclesia concessit. Et patere (inquam) si Episcopi Ecclesiæ Christianæ quamplurimi ac præsertim summi Pontifices, ad quos attinet de omnibus, eandem facultatem iustissimas ob causas semper denegauerint, ac negaturi sint. Neque enim sine causa Petro & successoribus eius clauces Ecclesiæ datæ sunt ab eo, in cuius manu cuncta, & propterea in primis corda Pontificum sunt posita.

Albertus Pighius cōtro. 15. de coelibatu sacerdotū.

Sed cum Philippo Melanchthoni, ex quo ista omnia desumpsi, Albertus Pighius vir doctus liquidissimè responderit, ad eum te refero. Melanchthon enim sic aiebat. Manet adhuc hodie mos ille in Græcanica Ecclesia, ut sacerdotes nubant, & non solum mariti eligantur ad sacerdotium: nec ut nubant semel tantum, sed quoties voluerint, etiam decies, si ita tulerit res. Hæc ille.

Mos Græcæ Ecclesiæ circa sacerdotes, & coniugia.

At Pighius post alia respondet: ipsa rei euidencia Melanchthonem conuincit impudentissimi mendacii. Quandoquidem (inquit) omnibus notum est, quibus mos Græcæ, quem adhuc hodie obseruat, Ecclesiæ notus est: admitti quidem apud eos maritos ad sacerdotium, sed qui semel tantum, vni eique virgini nupserunt: at qui sacerdotes iam sunt, & altaris ministros diaconos, non nubere. Quod si cuius, quam ante accepit, uxor obierit, illum, reliquum vite tempus in sacerdotio coelibem viuere oportere: & quæ sequuntur. Vbi deinceps.

Ancyranæ Synodus. Plagi euidenter committitur. Melanchthon & Chytræus.

Non hoc (inquit Pighius) decreuit Ancyranæ Synodus, quod Melanchthon ille impudentissimè & mendacissimè affingit: sed de altaris ministris sub sacerdotibus ita decreuit, ut si qui eorum adhuc coelibes, & nuptiarum inexpertes, ab Episcopis ad eum gradum vocati, & ordinati, de hoc expressè protestati fuerunt suæ ordinationis tempore, quod continere non possent, sed vellet abdicare intenderent: si ijdem postea venirent ad nuptias, quod id sine sui gradus & ministerij periculo, aut iactura facerent, eod quod sub ea velut licentia, ab Episcopo ordinati fuerant, id quod alijs, sine gradus sui periculo non licebat. Citatur hoc decretum XXVII. dic. diaconi: cui duo ille intrusit mendacia. Primum, quod loqueretur de diaconibus, qui coelibes, sed sine expresso voto continentia, ad eum gradum euecti fuerant: cum de illis non loquatur, sed de his, qui expressè protestati sunt sue ordinationis tempore, quod continentia obligari non

luerunt, nec abdicare libertatem contrahendi matrimonium: velut, intelligentes quidè tacitè includi in susceptione gradus illiusmodi, professionem continentia: tamen expressè protestantes, nolle se ad eandem astringi: nec eiusmodi ministerium sub ea obligatione suscipere, sed si Ecclesia opus haberet, atque uti vellet eorum ministerio, id permissa sibi pristina illa nubendi licentia faceret. Nam sine expressa istiusmodi protestatione contraria, quisquis coelebs susceperit diaconatum ministerium, eo ipso tacitè intelligebatur, etiā secundum verba eiusdem Ancyranæ canonis, professus continentiam. Ita enim habent eius verba. Quicumque sanctæ continentia professi, si postea ad nuptias conuenerint, à ministerio cessare debent. Notabis autem, & diligenter confere, quod dicitur: Si tacerint, & susceperint manus impositionem, continentiam professi. Quæ verba susceptionem gradus diaconi, cum taciturnitate, aut sine expressa protestatione, quod obligari nollet ad continentiam, tacitam habere professionem continentia clarissimè significant. Nam si ut obligarentur velut professi continentia, ea ipsa illis expressè vouenda fuisset, & esset, non dixisset, si tacerint, & sic susceperint. Quomodo enim qui taceret expressè vouet? Alterum mendacium quod eidem Ancyrano decreto Philippus intrusit, imò quo ipsum impudenter falsificauit, est, quod dicit ipsum loqui de diaconibus in coelibatu, sed sine expresso eius voto promotis, quod si ijdem postea ad superiorem gradum euecti uxores ducant, ipsis concedendum hoc esse, sine gradus aut officij sui iactura, aut periculo. Nam Ancyranum illud decretum nihil loquitur de diaconibus, quomodo dictum est, promotis, & postea euectis ad gradum superiorem, nempe sacerdotium: nec dicit, quod ad illum iam euectis in eo licuerit nubere: imò Philippi sunt hæc addimenta & mendacia. Sed solum de his, qui ad diaconatus gradum cum ea, quæ dicta est protestatione promoti sunt, dicit, quod si in eo ipso, non verò in sacerdotio de quo non loquitur, postea contraherent nuptias, non propterea priuandi essent suo officio ac ministerio, cum illud quod tacitè inerat susceptioni gradus contraria protestatio excluderet: Hæc ille.

HISTORIAM DE PAPHNUTIO

merito reijci, & eam coelibatui non aduersari.

CAPITULUM XIII.

Nunc venio ad Paphnutium illum vestrum, sed postea non adeo eum, ut quem obieceris aduersus sacerdotum coelibatum pugnasse, Nicænosque Patres à lege de

de coelibatu ferenda coercuisse, mox eundem asserueris non rectè, aut ex verbo Dei sensisse, cum sacerdotes post sacerdotium uxorem ducere non posse cum vniuersa Ecclesia crediderit. Te videlicet pupugrunt ad viuum hæc verba, quæ tuas retegēs imposturas sic scripseram:

SILENTIO denique inuoluunt, quod vel ipsi Socrates, & Sozomenus scribunt, Paphnutium, dum permittendas esse sacerdotibus uxores diceret, quas ante susceptos ordines sacros duxissent, simul adieciisse, non esse permittendum, ut sacris ordinibus initiati, postea ducerent. Quamobrem si spiritus Sanctus dicente, Paphnutij sententiam sanctæ Nicænæ Synodus recepit, planissimè efficitur, ut Lutherus, Lutheranique omnes, qui violata votorum fide post sacerdotium uxores duxere, scelus horrendum patrauerint aduersus Paphnutium, aduersus Concilium Nicænum, aduersus spiritum Sanctum. Hæc ego.

Tu verò quid post multa verba sic inquis: At multo antiquior, & sacratior est traditio ipsius Dei verbi, Ecclesiæ tradita, quæ & in veteri testamento sacerdotibus, qui bus quotidie sacrificium Deo offerendum erat, uxorem ducere iubet: & in nouo testamento, uxorem & liberos habere Episcoporum & presbyterorum concedit, & honorabile coniugium in omnibus (etiam sacerdotibus) & castitatem esse cum propria uxore consuetudinem coniugalem affirmat.

Hæc quidem tu. Sed vester iste boni viri mos est, idem ut aiendo, & negando solidi nunquam quicquam afferatis: idem verò afferendo, & eodem tempore auferendo, nihil ut vnquam habeatis. Caterum, (ne mihi excidat) Quod dicis in veteri testamento sacerdotibus, quibus quotidie sacrificium Deo offerendum erat, uxorem ducere iussos, cur non addidisti, anno vicis eorum, quo victimas (licet vmbrales, & carnales) offerbant, non tamen eis licuit, cum vxoribus nec adeo domi suæ habere commercium? Sed hæc postea nos ex antiquis Patribus suo loco. Nescio verò, quàm ne illud quidem vestris ministris arderet: Id vereor, vestros ipsam quoque Synagogam non minus, quàm Christianam Ecclesiam, deserturos, si tam diuturnam parenthesis inter se, & uxores passuros se intelligent. Sed cum dixisti Ecclesiam concessisse in nouo testamento uxorem, & liberos habere Episcopo, & presbytero, cur non addidisti, quod Patres antiquissimi, ijdemque eruditissimi notauerunt: aliud esse habuisse uxores, aliud duxisse post sacerdotium? Denique, cur addens illa verba: Honorabile coniugium in omnibus, inseruisti hæc

(etiam sacerdotibus) ac mox dixisti, Et castitatem esse cum propria uxore consuetudinem coniugalem? Scribebat enim Apostolus non sacerdotibus, sed laicis. Quare cum illis dixisset. Memento te præpositorum vestrorum, qui vobis locuti sunt verbum Dei & non ita multo post. Obedite præpositis vestris, ipsi enim peruigilant pro animabus vestris: illud quoque subdidit. Honorabile connubium in omnibus, & thorus immaculatus: quæ ad eos, ad quos scribebat, potissimum attinebant. Itaque & B. Ephrem inquit, dictum id esse τοῖς βιωτικοῖς, ὁ τοῖς ἀποστατικοῖς, hoc est secularibus, siue ijs, qui mundo non renunciauerint: sicut id quoque: Nisi continent se, nubant. Quod quidam Monachi κακῶς ἐκλαμβάνοντες (inquit Eusebius) ἵνα γάμον τράπησαν, καὶ οὐκ ἐδίδασκον, ὅτι κατὰ τὸν συνθήκας τοῖς ἱερεῶν γινόμενα οὐ λέγεται ἔτι γάμος, ἀλλὰ περὶ νύμφης, hoc est, oblique detorquentes ad nuptias conuersi sunt, nec intellexerunt, post pacti sponsonem cum Deo interpositam, non iam coniugium, sed fornicationem dici: At redeamus ad Paphnutium. Interea (inquit) nullius momenti apud Possuinum est, quod in præfati controuersia præcipuum est, quod historia Ecclesiastica de Paphnutio refert.

Tu quidem vera nunc dicis Chytræ: nempe nullius apud me momenti esse, quod in præfati controuersia præcipuum opinaris. Nempe quod historia Ecclesiastica de Paphnutio refert. Nam neque apud te, qui hoc exaggeras, fuit denique apud te alius momentum (ut paulo ante dixi) quod Paphnutius de non ducenda post sacerdotium uxore constanter vnà cum eo Patrum theatro credebat. Sed & illud ipsum, quod de Paphnutio Catholicis obijcis, tu ipse affirmas non fuisse tantum, ut propterea Patres canonem illum ea de re sanxerint. Quorsum igitur tantopere collaudauerint, cuius sententiam decreto non consignauerint, præsertim si (ut supra diximus) Apostolica traditio quadrabat? vides in quos laqueos vos alij sapientissimi pedes inseritis.

Nec porro Diuus Gregorius solum eam Paphnutij historiam (si historia sit) improbat: sed Epiphanius quoque, & Gregorius auctor & sanctus Paphnutium fuisse in seclum Meletianorum est testis. Ac quem Rufinus Episcopum fuisse scribit, eum scriptor syntagmatis seu commentarij Græci de Nicænæ Synodo, uti confessorem tantum agnoscit: Atque ut in Epiphanio, tempus Constantini Imperatoris, Regia Aegypti, Paphnutij nomen, confessoris celebritas eundem Paphnutium esse probant, non est cur quisquam tergieretur.

Sozom. li.
I. cap. 23.

De Meletio autem, licet primò habebatur in summa estimatione, ac maiore quàm ipse Paphnutius, ipse tamen Sozomenus inquisitum fuisse aduersus eum, à Synodo scribit Istud quidem (ait) Synodo æquum videbatur, cum secum perpenderet, quàm temerariò & præcipiti impetu ad ministròs Ecclesiæ creandos, tum Melitius ipse, tum suæ opinionis fautores ferri consueuissent. Et Epiphanius, Vtinam (inquit) idem Meletiani, qui summam instantiam veritatis demonstrabant, cū lapsis post actā pœnitentiam communionem habuissent, potius quàm cum Ario, & sectatoribus ipsius: Contigit enim ipsis hoc iuxta prouerbum. Fugientes fumum in ignem inciderunt. Neque enim Arius potuisset habere statum, & dicendi libertatem, nisi per huiusmodi occasionē, quæ mala coniunctio ipsius usque in hunc diē accidit. Permixtē enim sunt hi, qui quondā purē degebant, & summe iusti erant, ac fide Meletiani cum Arij discipulis, & plerique iam inclinati sunt, mala Arij fide emoti in his temporibus. Quidam verò etiam si manserunt in vera fide, non tamen alieni sunt à cœnosis fœdibus, propter societatem cum Ario, & Arianis. Hæc Epiphanius. Quæ placuit adscribere, ut intelligas, qui singulares esse volunt, & plus quàm Ecclesia Catholica sapere, (etiā si quid speciosum interdū afferunt, ac multis dotibus præditi fuerint) hosce tandem in scopulos impingere, eorumque tumorem iustissimo Dei iudicio deprimi, nisi sese Catholicæ Ecclesiæ in omnibus subdant.

Altera autem in simili re haud dissimile exemplum, quod in Synodo Tridentina paucos ante annos contigit. Erant legati quidam seculares, qui nescientes quid dicerent, urgebant istam in sacerdotibus libertatem, & vsum Eucharistiæ cum laicis sub vtraque specie. Erat item Episcopus, qui doctrinā, moribus, & auctoritate habebatur excellens. Quem si audiuisset loquentem, aut illa eadem quæ dixi, calidè insinuantem, sapientissimum, ac decies plus quàm Paphnutium vestri collaudassent. Quid factum? Non ita multò post ipse & sacerdos, & Episcopus, & vir specie tantus, Episcopatum quidem abiicit, quia inter Turcas cum esset, nil inde redditum percipiebat, reliqua verò retinuit, uxorem denique duxit: nec contentus vtraque specie, hæreses vel pridem conceptas, vel quæ postea concepit, deinceps peperit. Præterea librum aduersus sanctissimam Trinitatem scripsit, quem Stephanus Poloniæ Rex dum princeps Transsylvaniæ adiuuaret, traditum sibi ab Vngaro procerē in ignem proiecit. Regium illud effatus, satis in Transsylvania pestis habemus, necesse ut non sit nouā illius pestilentis libri labem adiungi. Sed & plerique norunt eundem illū tantum Episcopum, superiore anno eandem impietatis Arianae professionem in Poloniā misisse. Ecquid igitur, si quis vestrum de illo tale aliquid actis Tridentinæ Synodi adijceret, uti factum est de Paphnutio? Iam enim & tu nescio quid submurmuras de vtraque specie, qua de actum in ea est Synodo. Habere ne propterea deberet apud cordatos homines fidem?

Nicæni igitur patres admittendam esse ubique purioris Apostolicæ traditionis de cœlibatu obseruationem cordatissimè insinauerant, si qua ratione opem ferre potuissent Orienti in schismata, & alia dāna collabenti, sicut spiritus S. qui Synodū regebat, præuidebat, sed quoniam auersam plerorumque mentem videbat, difficillimū autem esse intelligebat homines, qui erga cœlestem disciplinam non afficerentur, solis legibus posse ad officium redigi, sapientissimè fecit, ne alia quæ imminabant, & iam deliberata fuerant, nouarum tractationū occasione relinquerentur inchoata: sicque fides orthodoxa de Christo verò Deo, & alia (vbi factum est) sine impedimento promulgarentur, cætero quin sciebant in ijs, in quibus vocanti Christo nolūt homines assentiri, Diuinam ipsius denique sapientiam testatorem fieri, quippe quæ suis temporibus non desistit semitam omnem veritatis ostendere, atque huius capiendæ vires, & gratiam (si qui velint) offerre. Et sane videmus in Comitij, quæ Cæsar, & Reges indicunt, planè similia multa contingere, quæ aut prudenter differunt, ne aliqua non absoluantur, aut celsi ad publicum commodum, & ad ipsam quoque Christianā fidem propagandam maximè facerent, (ac proinde à Deo proficiscerentur) vnus tamen vel alterius seditiosus factione plerique inturbati. Adeo libera fecit Deus hominum ingenia, ut varijs rebus exercita, ipsæ præmiū Christianæ virtutis nihilominus cōsequerentur, qui veritatē ac perfectionē tuerentur, etiā si omnia in re conferre nō possent: reliqui verò interea dānarentur, qui propolitarū bonarum rerum vias ad exitū qualicunq; prætextu præciderent.

Quo vero ais nullā mentionē Socratis à Gregorio fieri, sed Sozomenum solum à sede Apostolica nō recipi in ijs, quæ de Eudoxio, & ipsius sectatorib' dānatis scribit? Esto, quid inde consequeris? Multa sane extant in historia Ecclesiastica, quæ nō solum à D. Greg. (cuius tamen testimoniū plus ponderis habet, quā omnium hereticorū vnquā habuit, aut habebit) verū etiam à sede Apostolica, ac proinde à Catholica Ecclesia

si approbata non sunt, ac tamen non propterea reiicitur earum rerum historia, vbi cum antiquissimis & legitimis Synodis, alijsque scriptis Patrum cōherent.

Sed & Socrati quantum fidei adhibendum sit, vel in earum rerum narratione, quæ tempore Nicæni Concilij contigerūt, vel in ijs quæ suo tempore Romæ fieri cōsueuissent scribit, manifestissima illa mendacia quæ non vno in loco habet, capite vigesimo primo, libro quinto, abundè testantur. Compertissimū est enim à Nicæna Synodo (quemadmodum & posuimus) de re tam fuisse Palchæ celebrationem Domini, ea die post æquinoctiū, id quod B. Athanasius, & Eusebius, sancti Epiphanius, & Ambrosius, ac reliqui omnes scripti reliquerunt. Ac tamen Socrates audeat asserere, nihil ab Ecclesia de festo Paschæ fuisse constitutum. Et verò ex D. Augustino, scimus eo tempore solitum fuisse Romæ ieiunari die sabbathi: D. autē Leonē (cuius tempore idem Socrates vixit) testari, quādraginta dierum ieiunium Romæ (quod & S. Gregorius meminit in more fuisse: quæ tamen omnia negat Socrates, id vnū afferens, tribus tantum hebdomadis ibi in quadagesima ieiunari solitum fuisse: ut si ille tam turpiter de rebus quæ sibi tempore fiebant, mentitus sit, mirari non debeamus, si in antiquioribus vel studiis, vel temerè lapsus fuerit.

Addis. Quod si huic de Sozomeno Gregorius Epistolæ tantum tribuit Possesius, an igitur proximè præcedentis epistolæ testimonium idem momentum habere voret, vbi fidenter affirmat Gregorius. Quis quia se vniuersalē Episcopū vocat, vel vocari denderat, in elatione sua Antichristum præcurrere, quia superbiendo se cæteris præponit. Hæc tunc, cui quoniam locus hic notū est de Romani Pontificis in Ecclesia principatu agendi, (quod tamen postea faciam) satis nunc sit, ex tanto, & tam sancto Pontifice posse à vobis intelligi quāni celeres elus Antichristi præcursores, cum qui ad Ecclesiæ administrationem legitimè vocati nunquam fuistis, vobis tamen superbendo cunctis Synodis, Patribus & Pontificibus anteponatis.

SIRICIUM PONTIFICEM MAXIMUM improbe & impudentē à Chytræo impudentem nominari.

CAPUT XIII.

Siricium item vocas impudentissimum, qui tamen cum quindecim annos Ecclesiam eo seculo sanctissimè rexit, quo priores quatuor synodi œcumeni-

cæ partim habitæ fuerunt, partim non ita multò post conuenerunt, cunctas autem hæreses, ac præcipuè Manichæos vir ille castissimus represserit: neque verò vlla vnquā synodus, vel aliquis celeberrimorum Patrum ei quidquid eiusmodi (sicut tu facis) impudenter obiecerit, interrogare impudentem istam conscientiam tuam potes, ex quonam spiritu tantum blasphemiarum crimen Ecclesiæ Christi Rectori tam sancto inferre sis ausus. Quod si cæcitatē velamine cor tuum ita contextum est, ut salutare hō possis remedium arripere, lege, quæ Mediolanensis Ecclesiæ, cui tum B. Ambrosius præerat, Siricio, & relege, quæ Siricius Himerico Tarracohenli scripsit. Ut enim ego defensionem tanti viri suscipiam, fateor non esse meum, qui vtinam dignus essem, vmbra illius sanctitatis, ac doctrinam attingere. Et D. quidem Ambrosius, ac reliqui sic Siricio scripserunt.

Recognouimus literis sanctitatis tuæ hoc Refcriptū ni pastoris excubias, qui diligenter cōmissam tibi lanam serues, & pia sollicitudine Christi ouile custodias, dignus, quem oues Domini audiant, & sequantur. Et ideo quia nostri ouiculas Christi, lupos faciliè deprehēdis, & occutris quasi propidus pastor, ne isti mortibus perfidiæ suæ, feralique vultu, latu Dominicum ouile dispergant. Lauda mus hoc, Domine frater nobis dilectissime, me, & totò celebramus affectu. Nec miramur, si luporum rabiem grex Domini perhorruit, in quibus Christi vocem non recognouit. Agrestis enim vlulatus est, nullam virginittatis gratiam, nullum castitatis ordinem seruare, promiscuè omnia velle cōfundere, diuersorum gradus abrogare mentorum, & paupertatem quandam cœlestium remunerationū inducere, quasi Christo vna sit palma, quā tribuit, ac non plurimi abundant tituli præmiorum. Simulāt se ista dare coniugio. Hæc illi.

Sed malè te habuit Chytræ, quod tantus Pontifex ante mille ducentos annos in cestas Lutheri, tuorumque Magistrorum libidines adhuc acrius perstrinxerit, cum præter efficacissimas alias rationes, quas attulit, hæc subiunxit.

Præterea monachorum quosdam, atque monacharum, abiecto proposito sanctitatis, in tantam protestantis demersos esse lasciuiam, ut prius clauiculus, velut sub monasteriorum prætextu, illicita ac sacrilega se contagione misuerint: postea verò in abruptum cōscientiæ desperatione perduci, & de illicitis cōplexibus liberè filios procrearint, quod & publicæ leges, & Ecclesiastica iura condemnant. Hæc ergo impudencas, detestabilesque personas à monasteriorū cœtu, Ecclesiarumque conuentibus elimi-

impudentia Chytræ effudit.

Refcriptū episcopo-rum Ambrosij, Sabini, & aliorum ad Siricium Pont. Max.

Nota Chytræ. Notate Sacerdotes.

Nota sobd. les Lutherana.

rinthiani, Ebionici, Valentiniani, Cerdoniani, Marcionistae, Seueriani, Tatiani, Valisij, Cathari, Manichaei, post quos Hieracitae, mox Ariani, postea Eustathius, & Aetius cum suis affectis. Hi vero neque ad mensas conjugatorum accumbere, nec agapas agere, neque si quis maritus vnius uxoris vir (necessitate Ecclesiae tunc ita exigente) factus fuisset sacerdos, de eius manibus Eucharistiam capere volebant. Contra hos igitur omnes Irenaeus, Tertullianus, D. Augustinus, S. Epiphanius, ac plerique alij omnes diligentissime scripserunt. Quodque semper fecit Ecclesia Catholica, ut neque coniugium damnaret, & tamen sacerdotalis muneris puritatem ostenderet, suum cuique defendit officium, & Sacramentum. Diui autem Paulus & Ioannes Euangelista se illis acerrime sic opposuerunt, ut tamen neque viduas & virgines dehortaretur à vita continentiore, nec quenkumque à proposito castitatis ob pietatem susceptae auerterent: & verò matrimonium, ad quod ritè accessissent, in alijs assererent esse honorabile, si thorus esset immaculatus, & viri uxores suas diligerent, ut Christus dilexit Ecclesiam. Quae res permouit D. Ioannem Euangelistam, ut reuersus ab exilio, & ab omnibus Asiae Episcopis coactus, altius aliquid, quam ceteri fecerant, de Diuina Christi natiuitate scriberet. Quod cum indicto communi ieiunio fecisset, deique Christi Diuinitate tonitru illud edidisset: In principio erat verbum, deinceps & hoc carnem esse factum, & verbum incarnatum nuptijs in Cana Galileae interfuisse scripsit, ut nuptias haud esse malas ostenderet. Actamen propterea neque Christum duxisse uxorem, neque se nupsisse, nec alios Apostolos operam post Apostolatam liberis dedisse satis indicauit, quippe quod nec sacerdotum coelibatus exercentibus legitime coniugium: Neque hoc coelibatui sacerdotum praedjudicare debebat. Haec igitur causae item fuerunt, cur Patres Gangrenses primum, quartum, nonum, decimum, & vndecimum canones edidero. Quorum tres vltimi sic habent.

Mieron. in proémio super Matt.

Can. 9.

Si quis virginitatem custodiat, aut in continentia degat: ac velut abhorrens nuptias, secedat, & solus agat. Non ideo, quia sancta sit virginitas, neque propter ipsum virginitatis bonum. Anathema esto. Deinde.

Can. 10.

Si quis virginitatem seruans ob Domini-

num, superbiat, ac se supra conjugatos extollat. Anathema esto. Praeterea.

Si quis in illis Synodis, & canonicis inuoluta manserunt, ac constanter vspoliti, & constituta perdurarunt, illico tollerentur. Vnusque ipse Chytræus, qui esse ex conjugatis assumendos homines in Episcopos dicit, quoniam non semel quendam pseudoarchiepiscopatum in Septentrione, vel aliquid simile bonus grammaticus praefabat, antequam omnibus Ecclesiae Christi Pontificibus Max. omnibus sanctiss. Episcopis, omnibus legitimis sexdecim saeculorum Synodis.

Si quis illos despiciat, qui Agapas in facie faciunt, & fratres inuolant in honore Domini: Neque velit his inuocationibus communicare: Per hoc vilipendens, quod agitur. Anathema esto.

CHYTRAEVS, VBI SATIS PRAEFIDII non repperit in antiquis Synodis ad suas contra coelibatum sacerdotum imposturas tutandas, eas esse traditionem humanam diuit, & emendationem vel quatuor huius saeculi recentium scriptorum verbis, quae nec verè citat, nouas conatur offundere tenebras legentibus.

CAPITULUM XVI.

Ad extremum, inquit, in re manifesta pluribus verbis nihil opus esse, tantummodo enim humanis Episcoporum statutis prohiberi coniugium: scriptores autem Pontificis, in quibus aliquid conscientiae est, relaxari cupere legem de coelibatu, scelera verò loco coelibatus inuecta esse perplura. Itaque & Erasmus, & Auentinum, & Aeneam Syluium, & alium, quem non nominas, ac Baptistam Carmelitam (de quo satis dictum est supra) Apostolicis ipsis, & reliquae Christi Ecclesiae, quae sanctissimam doctrinam tenuit, temerè ac falso obijcis.

Ego verò Chytræ de te aliquando spem eam conceperam, fore, ut qui videbare liberos antiquorum libenter euoluere, si què ducem itineris, & si quid lucis inter varios hominum sensus, ac quasi anfractus, habuisses, non diu futurum, cum ex istis haereticis laqueis te expedires: nisi quod expeditor ad te illud maximè pertinere. Accedentem ad Deum oportet credere. Et illud: Nisi credideritis, non intelligetis. Quae obrem haereses istas eiura, & Christus tibi illucscet, atque omnia liquidissime percipies. Nulla enim adeo sancta res est, quam conuellere nequeat hominum astus, & prauus affectus: Quare si vitia, & prauitates hominum ad malum tantummodo spectentur, leges ipsas Regum, quoniam humanae sunt, vnusquisque rebellis absque periculo criminis laesae Maiestatis infregerit, praeterea earum laxationem & autonomiam, (ut anarchiam) conseruandis Regnis esse aptiorem. Quod quidem sua illa conscientiae libertate vestri haeretici in tot Regnis effecerunt. Tu verò nescio an ita scribens senseris, concidere prorsus omnia, quae ex sexta Synodo, quae ex Gangrensi Synodo

do, & ceteris falsè citasti, sic postremo nunc affers. Si testimonialium enim & Monachorum, atque aliorum coelibum vota, quae tum ex illis ipsis Synodis, & canonicis inuoluta manserunt, ac constanter vspoliti, & constituta perdurarunt, illico tollerentur. Vnusque ipse Chytræus, qui esse ex conjugatis assumendos homines in Episcopos dicit, quoniam non semel quendam pseudoarchiepiscopatum in Septentrione, vel aliquid simile bonus grammaticus praefabat, antequam omnibus Ecclesiae Christi Pontificibus Max. omnibus sanctiss. Episcopis, omnibus legitimis sexdecim saeculorum Synodis.

At quoniam Erasmi testimonium producis (et si locum non adnotasti) qui scripserit, inter Catholicos esse, qui sub vmbra castitatis libidinantur, neque mirum fuisse, si tate Augustini dicta sint aliquot virgines sanctimoniales nupsisse, cum hoc saeculo tot dicantur esse monasteria, quae nihil aliud sunt, quam publica lupanaria, haud equidem miror hominem, qui monachus fuerat (loquor de Erasmo), de quo alibi plura) suae vocationis, & voti pertaesum, & in Germania maximè versatū, hanc potuisse de vestris monasterijs dicere, in quibus gliscebant tacitum virus haereseos, & vestri videlicet Evangelici iacebant fundamenta impietatis: septa verò sacrarum virginum, quae vos alij, qui tanquam secundi Heliae, ac tertij Catones ad reformatam Ecclesiam de coelo decideratis, debuissetis clamare, ut sanctè custodirentur, apostatis tamen & ebriosis aulicis pandebatis, atque adeo istud esse Euangelium purum, putum, Lutherus factum non minus, quam verbo blaterabat, quod puritas omnis in exilium ablegaretur. Quod si D. Augustinus, quoniam aliquae sanctimoniales nupsissent, non propterea ipse libidini habenas remisit, sed factum acerbissimè reprehendit, cur Augustinianus Monachus Lutherus, & Monachus Erasmus tam insignem Monachorum patrem, & haereticorum malleum non sunt imitati? Ac tamen idem Erasmus melius interdum sapiens, initiaque vestrae deformationis cum Ecclesia Catholica conferens, vide quid contra vos pseudoeuangelicos hac de re scripserit.

Eras in ep. contra pseu. euange. 1. 101.

Circumspicite (ait) mihi sodalitatem istam Euangelicam, quot habet adulteros, quot temulentos, quot aleatores, quot delectores, quot alijs vitijs infames. Et hoc habent etiam in delicijs, tantum abest, ut vident. Apostoli quò magis vacarent Euangelio, aut abstinebant ab vxoribus, aut legitime ductas vertebant in sorores. Nunc

floret Euangelium, quod sacerdotes, & monachi contra certè leges humanas, contra professionem suam ducunt uxores: condoneatur hoc: circumspicite, num castiora sint eorum coniugia, quam aliorum, quos ducunt pro Ethnicis, agnoscis opinor, quas an inter Euangelicos minus indulgeatur libidini, an minus sit adulteriorum? Quid Argentorati fiat, nescio, quid alibi comper tum sit, mecum nouit populus. Iam ut donec nemo istis Euangelij preconibus, esse fas uxores ducere, quis non admiretur, ouiculas maculationi destinatas, nihil in hoc mundo quærentes praeter Christi gloriam, tot curis districtos, & afflictionibus obnoxiosos (quibus accedit & paupertas, onus cum miserū, tū graue) non posse viuere sine vxoribus: quas tamen multi ob leuiore causas aut non ducunt, aut ductas nollunt. At istis omnis tragoedia exit in catastrophè comicā. Vbi cōtigit vxor, occiditur, valete & plaudite. Quae (malū est ista tanta salacitas, quā tot mala non possunt excutere? vnde tanta carnis rebellio in ijs, qui se iactant agi spiritu Christi? Dices: nihil tam fuit vnquam scilicet in rebus humanis, quin malorū admixtu vitaretur: ad bonos verte oculos. Fieri potest, ut mea sit haec infelicitas: mihi adhuc neminem contigit nosse, qui non videatur se ipso factus deterior: vos (inquit) strenuè clamatis in luxum sacerdotum, in ambitionem Episcoporum, in tyrannidem, Romani Pontificis, in garrulitatem sophistarum, in preces, ieiunia, & missas, nec ista purgari vultis, sed tolli: nec omnino quicquam in receptis placet, sed zizaniam euellitis cum tritico, aut (ut melius dicam) triticum euellitis pro zizania. At quid interrim nobis profertis melius, & Euangelio dignius, ut ab assuetis recedamus? circumspice populum istum Euangelicum, & obserua, num minus illic indulgeatur luxui, libidini, & pecuniæ, quam faciunt hi, quos detestamini? Profer mihi quem istud Euangelium ex commessatore sobriū, ex ferocce, mansuetum, ex rapace liberalem, ex maledico benedicū, ex impudico reddiderit verecūdum? Ego tibi multos ostendā, qui facti sunt se ipsis deteriores. (& paulò post) Nunquam eorum Ecclesias sum ingressus, sed aliquando vidi redeuntes à concione, veluti malo spiritu afflatos, vultibus omnium iracundiam, ac ferociam miram praeferebant. Sic opinor, discedunt milites à concione Ducis ad praelium exhortati. Quis vnquam vidit in eorum concionibus quenkumque fundentem lachrymas, tundentem pectus, aut ingemiscentem? Et alio loco. At ille inquit, populus tam Euangelicus etiam Turcarum Principi dicitur.

Lutheri doctrina sunt homines deteriores.

» detestabilis, quæ ait seditioni natum: quos
» subinde tumultus excitat? quoties quàm
» leuibus de causis procurrit ad arma? ne
» suis quidem Ecclesiasticis satis obtempe-
» rans nisi dicant blanda auribus: profligan-
» di etiam, si liberius in vitam eorum inue-
» hantur, aut ab opinione dissentiant. Initio
» tantum non Deus erat illis Lutherus, nunc
» ipsi prorsus delirat, quod noui de Eu-
» charistia dogma non recipiat. Nouam ve-
» rò libertatem, impunè facere, sentire quod
» cuiq; libitum est. Hæc Erasmus, quem in-
» telligis quàm pro te facit.

Ex Auentino autem nihil est, quod so-
lidos Catholicos morari debeat, quicquid
vnus vel alter princeps secularis (ut ille re-
fert) pro abundantia sensus sui loquutus
fuerit. Neq; enim scriptum est: Illis. Sed ti-
bi Petre dabo clauis Regni cælorum. Ad-
ministrant igitur ij rectè suas ditiones, &
leges antiquas fartas tectasq; tueantur, ac
quæ sunt Dei Deo reddant: & videbis quã-
ta castitati, & cœlibatui fenestra aperitur,
quàmque omnis honestas redibit eò, ubi nunc
tot germina turpitudinum in dies pullu-
lant, quas teterrimas de vestris minitris si
dixero ipse met Reges, ac Iudices mihi cū
maxima animi indignatione retulisse, nō
mentiar. Sed & plura, quàm voluissim o-
culis consexi, & mulierosos sacerdotes in
Moscouia, & in alijs prouincijs, quæ magis
ad Orientem vergunt, vidi, quàm sine vl-
lo spiritu, sine vlla penè doctrina, ac tan-
quam cœci ad res sacras passim euntes fe-
runtur.

De Aenea Syluio (quicquid etiam ille
in Boemia versatus inter schismatica inge-
nia (bonos semper excipio) potuit loqui,
sperans minore malo posse maius præcidi)
tu non eum ut Pontificem Maximum pro
tecitare debebas. Aliud enim ut Syluius,
aliud ut iam factus Pōtēfex Maximus, hoc
est Pius II. sensit. Quippe ad Pontificatum
euectus, & alio quàm priuato spiritu actus,
neq; laxauit sancti cœlibatus legem, & id
quod antea scripserat, postea ingenua pie-
tate (ut de alijs rebus fecerat D. Augusti-
nus) retractauit. Et sanè Chytræ mirum
videri posset, ei, qui non nouerit, quæ vos
agunt intemperie: tam nempè acres vitio-
rum, & libidinis hostes vos æstimari velle.
Sed cū oculos ad sanctissimam loca con-
uertimus, quæ more priscorum hæretico-
rum, & gentilium erant, ne vllum casti-
tatis, aut virginitatis excolendæ vestigium
cerneretur: & cū animum aduertimus
ad Patrum exempla, qui priusquam scribe-
rent, castitatem castissime coluerūt: ac de-
niq; cū videmus si quis ferò vel pœni-
teat, vel lachrymis lectum suum eluat, vel
aliquis sacerdos sine culpa appareat, his

vos statim tanquam hypocritis oblatrare
solitos esse, iam pridem intelligimus astu
satane haud ferentis, sed quacunq; potest
arte, omne per vos destruentis bonum.

Iam verò quoniam videri vis etiam Theo-
logos nostros versasse, & Caletanum, dein-
de Innocentium Pontificem Maximum
dicis scriptum reliquisse, Matrimonium
ex constitutione tantum Ecclesiæ prohibe-
ri in sacerdotibus: (mitto nūc, quæ tuo mo-
re suppressim, quibus illi sacerdotij cœliba-
tum autumant, & quaham occasione in v-
no vel altero, vel paucissimis dispensari
contigit qui non ex seipso illecebræ concu-
piscencia, sed propter pacem Regnorum,
Regnisq; ipsius virgentibus, & Christi vica-
rium enixè rogantibus, inuiti plerunq; ad
procreandam legitimam sobolem adduc-
ti sunt) hoc vnum pro omnibus fuerit ti-
bi responsum, si ex constitutione Ecclesiæ
Matrimonium est sacerdotibus interd-
ctum, stet igitur constitutio Ecclesiæ, quã
quoniam non audis, esto Christi voce da-
mnatus, & habere sicut Ethnicus, & pub-
licanus.

ALIAE AB ALIIS ADVERSVS
cœlibatum excusationes obiecta
diluuntur.

C A P. XVII.

SED iam materiæ huic honestissimæ fi-
nem imponam, si hæc pauca adiecero.
In primis Orientem, quem tantopere ia-
ctas, scelerata ista vestra commenta explo-
sisse. Nam præter illa, quæ superius attuli,
respondet Epiphanius ijs, qui dicebant
quibusdam in locis liberos adhuc à sacer-
dotibus gigni. At hoc non est (inquit) iux-
ta canonem, sed ex hominum, qui per tem-
pus elanguerūt, vitio. Ac paulò post. Nam
quod decentius esse Ecclesiæ benè à spiritu
sancto disposita viderit, didicit, & appa-
re statuit, ut Diuini cultus indistracti per-
ficerentur, & spirituales necessitates cum
bona conscientia peragerentur. Et alibi.
Non ceu inhonestæ nuptiæ obliterantur,
sed à Prophetis, & à Pontificibus, ob matris
ministerium cohibentur. Eusebius autem,
cū vitam Christianissimum amplexam,
in duas species diuississet, alteram commu-
nem, alteram perfectis noui testamēti do-
cumentis ad Magistrum (ait) nutum conueni-
re. Ac cū non pauca in eam rem dixisset,
deq; sacerdotibus loqueretur, qui non v-
nius, nec duorum liberorum, sed acerta-
tim innumerabilis multitudinis educatio-
nem, sanctamq; disciplinam susceperint,
non ita multo post subdit. Oportet enim
dicere sermo Diuinus, Episcopum vnus v-
xoris virum esse: eos tamen, qui sacrati
sunt, in Dei cultu, & ministerio occupati
conti-

continere deinceps à commercio vxoris
de curd tantum autem sacerdotij munus
non assumptis idem Dei seruo indi-
get, &c. Nec sinit haud inuoluntate affert O-
rigenes. Nam & possunt (ait) in Ecclesia sa-
cerdotes, & doctores filios generare, sed in
Christo per Euangelium. Et alio loco So-
lius, inquit, eius esse indefinens sacrificium
offerre, qui indefinenti, & perpetuæ se vo-
uerit castitati.

Nec videri me latet, cur secundū civiles
leges politici hor negotij metiores, vl-
tra humanos limites progredi haud potue-
runt. A sienterunt enim Platoni in cœlibes
cœlibatus pœnas statuenti, & legi duode-
cim tabularum, ac legi Papiæ (siue Pōpæ,
vel Poppæ) quam iterum Augustus tulit
de maritandis ordinibus. Et veteres leges
(scribit Eusebius) priuant orbos liberis,
eorum successione, qui liberos gignunt.

τὸν ἀπὸ ἀδελφῶν καὶ υἱῶν ἐκείνου τὸν γα-
μῶνα διαδοχῆς ἐκείνου.

Verū enim uerò imprudenter hæc o-
mnia lata sunt: Euangelicæ aut legis virtus
tanto cōprobatur apertius, quanto Chri-
stus sapientia Patris æterna Apostolos cœ-
libes, eo, ipso tempore, quo quouersum di-
ligentius mittebat, quod leges illæ inualue-
rant, virginesq; & alios ad castitatem per-
petuò colendam per eosdem Apostolos se-
riò non solum hortabatur, sed sæpe sangui-
nis Apostolici, virginumq; martyrij inuita-
bat. Et videt ne iā politici vias Christi nō
esse politicas tantum, aut huius mundi? Ac-
cū Augustus non tam pœnis, quàm præ-
teritū colendam per eosdem Apostolos se-
riò non solum hortabatur, sed sæpe sangui-
nis Apostolici, virginumq; martyrij inuita-
bat. Et videt ne iā politici vias Christi nō
esse politicas tantum, aut huius mundi? Ac-
cū Augustus non tam pœnis, quàm præ-
teritū colendam per eosdem Apostolos se-
riò non solum hortabatur, sed sæpe sangui-
nis Apostolici, virginumq; martyrij inuita-
bat. Et videt ne iā politici vias Christi nō
esse politicas tantum, aut huius mundi? Ac-
cū Augustus non tam pœnis, quàm præ-
teritū colendam per eosdem Apostolos se-
riò non solum hortabatur, sed sæpe sangui-
nis Apostolici, virginumq; martyrij inuita-
bat. Et videt ne iā politici vias Christi nō
esse politicas tantum, aut huius mundi? Ac-
cū Augustus non tam pœnis, quàm præ-
teritū colendam per eosdem Apostolos se-
riò non solum hortabatur, sed sæpe sangui-
nis Apostolici, virginumq; martyrij inuita-
bat. Et videt ne iā politici vias Christi nō
esse politicas tantum, aut huius mundi? Ac-
cū Augustus non tam pœnis, quàm præ-
teritū colendam per eosdem Apostolos se-
riò non solum hortabatur, sed sæpe sangui-
nis Apostolici, virginumq; martyrij inuita-
bat. Et videt ne iā politici vias Christi nō
esse politicas tantum, aut huius mundi? Ac-
cū Augustus non tam pœnis, quàm præ-
teritū colendam per eosdem Apostolos se-
riò non solum hortabatur, sed sæpe sangui-
nis Apostolici, virginumq; martyrij inuita-
bat. Et videt ne iā politici vias Christi nō
esse politicas tantum, aut huius mundi? Ac-
cū Augustus non tam pœnis, quàm præ-
teritū colendam per eosdem Apostolos se-
riò non solum hortabatur, sed sæpe sangui-
nis Apostolici, virginumq; martyrij inuita-
bat. Et videt ne iā politici vias Christi nō
esse politicas tantum, aut huius mundi? Ac-
cū Augustus non tam pœnis, quàm præ-
teritū colendam per eosdem Apostolos se-
riò non solum hortabatur, sed sæpe sangui-
nis Apostolici, virginumq; martyrij inuita-
bat. Et videt ne iā politici vias Christi nō
esse politicas tantum, aut huius mundi? Ac-
cū Augustus non tam pœnis, quàm præ-
teritū colendam per eosdem Apostolos se-
riò non solum hortabatur, sed sæpe sangui-
nis Apostolici, virginumq; martyrij inuita-
bat. Et videt ne iā politici vias Christi nō
esse politicas tantum, aut huius mundi? Ac-
cū Augustus non tam pœnis, quàm præ-
teritū colendam per eosdem Apostolos se-
riò non solum hortabatur, sed sæpe sangui-
nis Apostolici, virginumq; martyrij inuita-
bat. Et videt ne iā politici vias Christi nō
esse politicas tantum, aut huius mundi? Ac-
cū Augustus non tam pœnis, quàm præ-
teritū colendam per eosdem Apostolos se-
riò non solum hortabatur, sed sæpe sangui-
nis Apostolici, virginumq; martyrij inuita-
bat. Et videt ne iā politici vias Christi nō
esse politicas tantum, aut huius mundi? Ac-
cū Augustus non tam pœnis, quàm præ-
teritū colendam per eosdem Apostolos se-
riò non solum hortabatur, sed sæpe sangui-
nis Apostolici, virginumq; martyrij inuita-
bat. Et videt ne iā politici vias Christi nō
esse politicas tantum, aut huius mundi? Ac-
cū Augustus non tam pœnis, quàm præ-
teritū colendam per eosdem Apostolos se-
riò non solum hortabatur, sed sæpe sangui-
nis Apostolici, virginumq; martyrij inuita-
bat. Et videt ne iā politici vias Christi nō
esse politicas tantum, aut huius mundi? Ac-
cū Augustus non tam pœnis, quàm præ-
teritū colendam per eosdem Apostolos se-
riò non solum hortabatur, sed sæpe sangui-
nis Apostolici, virginumq; martyrij inuita-
bat. Et videt ne iā politici vias Christi nō
esse politicas tantum, aut huius mundi? Ac-
cū Augustus non tam pœnis, quàm præ-
teritū colendam per eosdem Apostolos se-
riò non solum hortabatur, sed sæpe sangui-
nis Apostolici, virginumq; martyrij inuita-
bat. Et videt ne iā politici vias Christi nō
esse politicas tantum, aut huius mundi? Ac-
cū Augustus non tam pœnis, quàm præ-
teritū colendam per eosdem Apostolos se-
riò non solum hortabatur, sed sæpe sangui-
nis Apostolici, virginumq; martyrij inuita-
bat. Et videt ne iā politici vias Christi nō
esse politicas tantum, aut huius mundi? Ac-
cū Augustus non tam pœnis, quàm præ-
teritū colendam per eosdem Apostolos se-
riò non solum hortabatur, sed sæpe sangui-
nis Apostolici, virginumq; martyrij inuita-
bat. Et videt ne iā politici vias Christi nō
esse politicas tantum, aut huius mundi? Ac-
cū Augustus non tam pœnis, quàm præ-
teritū colendam per eosdem Apostolos se-
riò non solum hortabatur, sed sæpe sangui-
nis Apostolici, virginumq; martyrij inuita-
bat. Et videt ne iā politici vias Christi nō
esse politicas tantum, aut huius mundi? Ac-
cū Augustus non tam pœnis, quàm præ-
teritū colendam per eosdem Apostolos se-
riò non solum hortabatur, sed sæpe sangui-
nis Apostolici, virginumq; martyrij inuita-
bat. Et videt ne iā politici vias Christi nō
esse politicas tantum, aut huius mundi? Ac-
cū Augustus non tam pœnis, quàm præ-
teritū colendam per eosdem Apostolos se-
riò non solum hortabatur, sed sæpe sangui-
nis Apostolici, virginumq; martyrij inuita-
bat. Et videt ne iā politici vias Christi nō
esse politicas tantum, aut huius mundi? Ac-
cū Augustus non tam pœnis, quàm præ-
teritū colendam per eosdem Apostolos se-
riò non solum hortabatur, sed sæpe sangui-
nis Apostolici, virginumq; martyrij inuita-
bat. Et videt ne iā politici vias Christi nō
esse politicas tantum, aut huius mundi? Ac-
cū Augustus non tam pœnis, quàm præ-
teritū colendam per eosdem Apostolos se-
riò non solum hortabatur, sed sæpe sangui-
nis Apostolici, virginumq; martyrij inuita-
bat. Et videt ne iā politici vias Christi nō
esse politicas tantum, aut huius mundi? Ac-
cū Augustus non tam pœnis, quàm præ-
teritū colendam per eosdem Apostolos se-
riò non solum hortabatur, sed sæpe sangui-
nis Apostolici, virginumq; martyrij inuita-
bat. Et videt ne iā politici vias Christi nō
esse politicas tantum, aut huius mundi? Ac-
cū Augustus non tam pœnis, quàm præ-
teritū colendam per eosdem Apostolos se-
riò non solum hortabatur, sed sæpe sangui-
nis Apostolici, virginumq; martyrij inuita-
bat. Et videt ne iā politici vias Christi nō
esse politicas tantum, aut huius mundi? Ac-
cū Augustus non tam pœnis, quàm præ-
teritū colendam per eosdem Apostolos se-
riò non solum hortabatur, sed sæpe sangui-
nis Apostolici, virginumq; martyrij inuita-
bat. Et videt ne iā politici vias Christi nō
esse politicas tantum, aut huius mundi? Ac-
cū Augustus non tam pœnis, quàm præ-
teritū colendam per eosdem Apostolos se-
riò non solum hortabatur, sed sæpe sangui-
nis Apostolici, virginumq; martyrij inuita-
bat. Et videt ne iā politici vias Christi nō
esse politicas tantum, aut huius mundi? Ac-
cū Augustus non tam pœnis, quàm præ-
teritū colendam per eosdem Apostolos se-
riò non solum hortabatur, sed sæpe sangui-
nis Apostolici, virginumq; martyrij inuita-
bat. Et videt ne iā politici vias Christi nō
esse politicas tantum, aut huius mundi? Ac-
cū Augustus non tam pœnis, quàm præ-
teritū colendam per eosdem Apostolos se-
riò non solum hortabatur, sed sæpe sangui-
nis Apostolici, virginumq; martyrij inuita-
bat. Et videt ne iā politici vias Christi nō
esse politicas tantum, aut huius mundi? Ac-
cū Augustus non tam pœnis, quàm præ-
teritū colendam per eosdem Apostolos se-
riò non solum hortabatur, sed sæpe sangui-
nis Apostolici, virginumq; martyrij inuita-
bat. Et videt ne iā politici vias Christi nō
esse politicas tantum, aut huius mundi? Ac-
cū Augustus non tam pœnis, quàm præ-
teritū colendam per eosdem Apostolos se-
riò non solum hortabatur, sed sæpe sangui-
nis Apostolici, virginumq; martyrij inuita-
bat. Et videt ne iā politici vias Christi nō
esse politicas tantum, aut huius mundi? Ac-
cū Augustus non tam pœnis, quàm præ-
teritū colendam per eosdem Apostolos se-
riò non solum hortabatur, sed sæpe sangui-
nis Apostolici, virginumq; martyrij inuita-
bat. Et videt ne iā politici vias Christi nō
esse politicas tantum, aut huius mundi? Ac-
cū Augustus non tam pœnis, quàm præ-
teritū colendam per eosdem Apostolos se-
riò non solum hortabatur, sed sæpe sangui-
nis Apostolici, virginumq; martyrij inuita-
bat. Et videt ne iā politici vias Christi nō
esse politicas tantum, aut huius mundi? Ac-
cū Augustus non tam pœnis, quàm præ-
teritū colendam per eosdem Apostolos se-
riò non solum hortabatur, sed sæpe sangui-
nis Apostolici, virginumq; martyrij inuita-
bat. Et videt ne iā politici vias Christi nō
esse politicas tantum, aut huius mundi? Ac-
cū Augustus non tam pœnis, quàm præ-
teritū colendam per eosdem Apostolos se-
riò non solum hortabatur, sed sæpe sangui-
nis Apostolici, virginumq; martyrij inuita-
bat. Et videt ne iā politici vias Christi nō
esse politicas tantum, aut huius mundi? Ac-
cū Augustus non tam pœnis, quàm præ-
teritū colendam per eosdem Apostolos se-
riò non solum hortabatur, sed sæpe sangui-
nis Apostolici, virginumq; martyrij inuita-
bat. Et videt ne iā politici vias Christi nō
esse politicas tantum, aut huius mundi? Ac-
cū Augustus non tam pœnis, quàm præ-
teritū colendam per eosdem Apostolos se-
riò non solum hortabatur, sed sæpe sangui-
nis Apostolici, virginumq; martyrij inuita-
bat. Et videt ne iā politici vias Christi nō
esse politicas tantum, aut huius mundi? Ac-
cū Augustus non tam pœnis, quàm præ-
teritū colendam per eosdem Apostolos se-
riò non solum hortabatur, sed sæpe sangui-
nis Apostolici, virginumq; martyrij inuita-
bat. Et videt ne iā politici vias Christi nō
esse politicas tantum, aut huius mundi? Ac-
cū Augustus non tam pœnis, quàm præ-
teritū colendam per eosdem Apostolos se-
riò non solum hortabatur, sed sæpe sangui-
nis Apostolici, virginumq; martyrij inuita-
bat. Et videt ne iā politici vias Christi nō
esse politicas tantum, aut huius mundi? Ac-
cū Augustus non tam pœnis, quàm præ-
teritū colendam per eosdem Apostolos se-
riò non solum hortabatur, sed sæpe sangui-
nis Apostolici, virginumq; martyrij inuita-
bat. Et videt ne iā politici vias Christi nō
esse politicas tantum, aut huius mundi? Ac-
cū Augustus non tam pœnis, quàm præ-
teritū colendam per eosdem Apostolos se-
riò non solum hortabatur, sed sæpe sangui-
nis Apostolici, virginumq; martyrij inuita-
bat. Et videt ne iā politici vias Christi nō
esse politicas tantum, aut huius mundi? Ac-
cū Augustus non tam pœnis, quàm præ-
teritū colendam per eosdem Apostolos se-
riò non solum hortabatur, sed sæpe sangui-
nis Apostolici, virginumq; martyrij inuita-
bat. Et videt ne iā politici vias Christi nō
esse politicas tantum, aut huius mundi? Ac-
cū Augustus non tam pœnis, quàm præ-
teritū colendam per eosdem Apostolos se-
riò non solum hortabatur, sed sæpe sangui-
nis Apostolici, virginumq; martyrij inuita-
bat. Et videt ne iā politici vias Christi nō
esse politicas tantum, aut huius mundi? Ac-
cū Augustus non tam pœnis, quàm præ-
teritū colendam per eosdem Apostolos se-
riò non solum hortabatur, sed sæpe sangui-
nis Apostolici, virginumq; martyrij inuita-
bat. Et videt ne iā politici vias Christi nō
esse politicas tantum, aut huius mundi? Ac-
cū Augustus non tam pœnis, quàm præ-
teritū colendam per eosdem Apostolos se-
riò non solum hortabatur, sed sæpe sangui-
nis Apostolici, virginumq; martyrij inuita-
bat. Et videt ne iā politici vias Christi nō
esse politicas tantum, aut huius mundi? Ac-
cū Augustus non tam pœnis, quàm præ-
teritū colendam per eosdem Apostolos se-
riò non solum hortabatur, sed sæpe sangui-
nis Apostolici, virginumq; martyrij inuita-
bat. Et videt ne iā politici vias Christi nō
esse politicas tantum, aut huius mundi? Ac-
cū Augustus non tam pœnis, quàm præ-
teritū colendam per eosdem Apostolos se-
riò non solum hortabatur, sed sæpe sangui-
nis Apostolici, virginumq; martyrij inuita-
bat. Et videt ne iā politici vias Christi nō
esse politicas tantum, aut huius mundi? Ac-
cū Augustus non tam pœnis, quàm præ-
teritū colendam per eosdem Apostolos se-
riò non solum hortabatur, sed sæpe sangui-
nis Apostolici, virginumq; martyrij inuita-
bat. Et videt ne iā politici vias Christi nō
esse politicas tantum, aut huius mundi? Ac-
cū Augustus non tam pœnis, quàm præ-
teritū colendam per eosdem Apostolos se-
riò non solum hortabatur, sed sæpe sangui-
nis Apostolici, virginumq; martyrij inuita-
bat. Et videt ne iā politici vias Christi nō
esse politicas tantum, aut huius mundi? Ac-
cū Augustus non tam pœnis, quàm præ-
teritū colendam per eosdem Apostolos se-
riò non solum hortabatur, sed sæpe sangui-
nis Apostolici, virginumq; martyrij inuita-
bat. Et videt ne iā politici vias Christi nō
esse politicas tantum, aut huius mundi? Ac-
cū Augustus non tam pœnis, quàm præ-
teritū colendam per eosdem Apostolos se-
riò non solum hortabatur, sed sæpe sangui-
nis Apostolici, virginumq; martyrij inuita-
bat. Et videt ne iā politici vias Christi nō
esse politicas tantum, aut huius mundi? Ac-
cū Augustus non tam pœnis, quàm præ-
teritū colendam per eosdem Apostolos se-
riò non solum hortabatur, sed sæpe sangui-
nis Apostolici, virginumq; martyrij inuita-
bat. Et videt ne iā politici vias Christi nō
esse politicas tantum, aut huius mundi? Ac-
cū Augustus non tam pœnis, quàm præ-
teritū colendam per eosdem Apostolos se-
riò non solum hortabatur, sed sæpe sangui-
nis Apostolici, virginumq; martyrij inuita-
bat. Et videt ne iā politici vias Christi nō
esse politicas tantum, aut huius mundi? Ac-
cū Augustus non tam pœnis, quàm præ-
teritū colendam per eosdem Apostolos se-
riò non solum hortabatur, sed sæpe sangui-
nis Apostolici, virginumq; martyrij inuita-
bat. Et videt ne iā politici vias Christi nō
esse politicas tantum, aut huius mundi? Ac-
cū Augustus non tam pœnis, quàm præ-
teritū colendam per eosdem Apostolos se-
riò non solum hortabatur, sed sæpe sangui-
nis Apostolici, virginumq; martyrij inuita-
bat. Et videt ne iā politici vias Christi nō
esse politicas tantum, aut huius mundi? Ac-
cū Augustus non tam pœnis, quàm præ-
teritū colendam per eosdem Apostolos se-
riò non solum hortabatur, sed sæpe sangui-
nis Apostolici, virginumq; martyrij inuita-
bat. Et videt ne iā politici vias Christi nō
esse politicas tantum, aut huius mundi? Ac-
cū Augustus non tam pœnis, quàm præ-
teritū colendam per eosdem Apostolos se-
riò non solum hortabatur, sed sæpe sangui-
nis Apostolici, virginumq; martyrij inuita-
bat. Et videt ne iā politici vias Christi nō
esse politicas tantum, aut huius mundi? Ac-
cū Augustus non tam pœnis, quàm præ-
teritū colendam per eosdem Apostolos se-
riò non solum hortabatur, sed sæpe sangui-
nis Apostolici, virginumq; martyrij inuita-
bat. Et videt ne iā politici vias Christi nō
esse politicas tantum, aut huius mundi? Ac-
cū Augustus non tam pœnis, quàm præ-
teritū colendam per eosdem Apostolos se-
riò non solum hortabatur, sed sæpe sangui-
nis Apostolici, virginumq; martyrij inuita-
bat. Et videt ne iā politici vias Christi nō
esse politicas tantum, aut huius mundi? Ac-
cū Augustus non tam pœnis, quàm præ-
teritū colendam per eosdem Apostolos se-
riò non solum hortabatur, sed sæpe sangui-
nis Apostolici, virginumq; martyrij inuita-
bat. Et videt ne iā politici vias Christi nō
esse politicas tantum, aut huius mundi? Ac-
cū Augustus non tam pœnis, quàm præ-
teritū colendam per eosdem Apostolos se-
riò non solum hortabatur, sed sæpe sangui-
nis Apostolici, virginumq; martyrij inuita-
bat. Et videt ne iā politici vias Christi nō
esse politicas tantum, aut huius mundi? Ac-
cū Augustus non tam pœnis, quàm præ-
teritū colendam per eosdem Apostolos se-
riò non solum hortabatur, sed sæpe sangui-
nis Apostolici, virginumq; martyrij inuita-
bat. Et videt ne iā politici vias Christi nō
esse politicas tantum, aut huius mundi? Ac-
cū Augustus non tam pœnis, quàm præ-
teritū colendam per eosdem Apostolos se-
riò non solum hortabatur, sed sæpe sangui-
nis Apostolici, virginumq; martyrij inuita-
bat. Et videt ne iā politici vias Christi nō
esse politicas tantum, aut huius mundi? Ac-
cū Augustus non tam pœnis, quàm præ-
teritū colendam per eosdem Apostolos se-
riò non solum hortabatur, sed sæpe sangui-
nis Apostolici, virginumq; martyrij inuita-
bat. Et videt ne iā politici vias Christi nō
esse politicas tantum, aut huius mundi? Ac-
cū Augustus non tam pœnis, quàm præ-
teritū colendam per eosdem Apostolos se-
riò non solum hortabatur, sed sæpe sangui-
nis Apostolici, virginumq; martyrij inuita-
bat. Et videt ne iā politici vias Christi nō
esse politicas tantum, aut huius mundi? Ac-
cū Augustus non tam pœnis, quàm præ-
teritū colendam per eosdem Apostolos se-
riò non solum hortabatur, sed sæpe sangui-
nis Apostolici, virginumq; martyrij inuita-
bat. Et videt ne iā politici vias Christi nō
esse politicas tantum, aut huius mundi? Ac-
cū Augustus non tam pœnis, quàm præ-
teritū colendam per eosdem Apostolos se-
riò non solum hortabatur, sed sæpe sangui-
nis Apostolici, virginumq; martyrij inuita-
bat. Et videt ne iā politici vias Christi nō
esse politicas tantum, aut huius mundi? Ac-
cū Augustus non tam pœnis, quàm præ-
teritū colendam per eosdem Apostolos se-
riò non solum hortabatur, sed sæpe sangui-
nis Apostolici, virginumq; martyrij inuita-
bat. Et videt ne iā politici vias Christi nō
esse politicas tantum, aut huius mundi? Ac-
cū Augustus non tam pœnis, quàm præ-
teritū colendam per eosdem Apostolos se-
riò non solum hortabatur, sed sæpe sangui-
nis Apostolici, virginumq; martyrij inuita-
bat. Et videt ne iā politici vias Christi nō
esse politicas tantum, aut huius mundi? Ac-
cū Augustus non tam pœnis, quàm præ-
teritū colendam per eosdem Apostolos se-
riò non solum hortabatur, sed sæpe sangui-
nis Apostolici, virginumq; martyrij inuita-
bat. Et videt ne iā politici vias Christi nō
esse politicas tantum, aut huius mundi? Ac-
cū Augustus non tam pœnis, quàm præ-
teritū colendam per eosdem Apostolos se-
riò non solum hortabatur, sed sæpe sangui-
nis Apostolici, virginumq; martyrij inuita-
bat. Et videt ne iā politici vias Christi nō
esse politicas tantum, aut huius mundi? Ac-
cū Augustus non tam pœnis, quàm præ-
teritū colendam per eosdem Apostolos se-
riò non solum hortabatur, sed sæpe sangui-
nis Apostolici, virginumq; martyrij inuita-
bat. Et videt ne iā politici vias Christi nō
esse politicas tantum, aut huius mundi? Ac-
cū Augustus non tam pœnis, quàm præ-
teritū colendam per eosdem Apostolos se-
riò non solum hortabatur, sed sæpe sangui-
nis Apostolici, virginumq; martyrij inuita-
bat. Et videt ne iā politici vias Christi nō
esse politicas tantum, aut huius mundi? Ac-
cū Augustus non tam pœnis, quàm præ-
teritū colendam per eosdem Apostolos se-
riò non solum hortabatur, sed sæpe sangui-
nis Apostolici, virginumq; martyrij inuita-
bat. Et videt ne iā politici vias Christi nō
esse politicas tantum, aut huius mundi? Ac-
cū Augustus non tam pœnis, quàm præ-
teritū colendam per eosdem Apostolos se-
riò non solum hortabatur, sed sæpe sangui-
nis Apostolici, virginumq; martyrij inuita-
bat. Et videt ne iā politici vias Christi nō
esse politicas tantum, aut huius mundi? Ac-
cū Augustus non tam pœnis, quàm præ-
teritū colendam per eosdem Apostolos se-
riò non solum hortabatur, sed sæpe sangui-
nis Apostolici, virginumq; martyrij inuita-
bat. Et videt ne iā politici vias Christi nō
esse politicas tantum, aut huius mundi? Ac-
cū Augustus non tam pœnis, quàm præ-
teritū colendam per eosdem Apostolos se-
riò non solum hortabatur, sed sæpe sangui-
nis Apostolici, virginumq; martyrij inuita-
bat. Et videt ne iā politici vias Christi nō
esse politicas tantum, aut huius mundi? Ac-
cū Augustus non tam pœnis, quàm præ-
teritū colendam per eosdem Apostolos se-
riò non solum hortabatur, sed sæpe sangui-
nis Apostolici, virginumq; martyrij inuita-
bat. Et videt ne iā politici vias Christi nō
esse politicas tantum, aut huius mundi? Ac-
cū Augustus non tam pœnis, quàm præ-
teritū colendam per eosdem Apostolos se-
riò non solum hortabatur, sed sæpe sangui-
nis Apostolici, virginumq; martyrij inuita-
bat. Et videt ne iā politici vias Christi nō
esse politicas tantum, aut huius mundi? Ac-
cū Augustus non tam pœnis, quàm præ-
teritū colendam per eosdem Apostolos se-
riò non solum hortabatur, sed sæpe sangui-
nis Apostolici, virginumq; martyrij inuita-
bat. Et videt ne iā politici vias Christi nō
esse politicas tantum, aut huius mundi? Ac-
cū Augustus non tam pœnis, quàm præ-
teritū colendam per eosdem Apostolos se-
riò non solum hortabatur, sed sæpe sangui-
nis Apostolici, virginumq; martyrij inuita-
bat. Et videt ne iā politici vias Christi nō
esse politicas tantum, aut huius mundi? Ac-
cū Augustus non tam pœnis, quàm præ-
teritū colendam per eosdem Apostolos se-
riò non solum hortabatur, sed sæpe sangui-
nis Apostolici, virginumq; martyrij inuita-
bat. Et videt ne iā politici vias Christi nō
esse politicas tantum, aut huius mundi? Ac-
cū Augustus non tam pœnis, quàm præ-
teritū colendam per eosdem Apostolos se-
riò non solum hortabatur, sed sæpe sangui-
nis Apostolici, virginumq; martyrij inuita-
bat. Et videt ne iā politici vias Christi nō
esse politicas tantum, aut huius mundi? Ac-
cū Augustus non tam pœnis, quàm præ-
teritū colendam per eosdem Apostolos se-
riò non solum hortabatur, sed sæpe sangui-
nis Apostolici, virginumq; martyrij inuita-
bat. Et videt ne iā politici vias Christi nō
esse politicas tantum, aut huius mundi? Ac-
cū Augustus non tam pœnis, quàm præ-
teritū colendam per eosdem Apostolos se-
riò non solum hortabatur, sed sæpe sangui-
nis Apostolici, virginumq; martyrij inuita-
bat. Et videt ne iā politici vias Christi nō
esse politicas tantum, aut huius mundi? Ac-
cū Augustus non tam pœnis, quàm præ-
teritū colendam per eosdem Apostolos se-
riò non solum hortabatur, sed sæpe sangui-
nis Apostolici, virginumq; martyrij inuita-
bat. Et videt ne iā politici vias Christi nō
esse politicas tantum, aut huius mundi? Ac-
cū Augustus non tam pœnis, quàm præ-
teritū colendam per eosdem Apostolos se-
riò non solum hortabatur, sed sæpe sangui-
nis Apostolici, virginumq; martyrij inuita-
bat. Et videt ne iā politici vias Christi nō
esse politicas tantum, aut huius mundi? Ac-
cū Augustus non tam pœnis, quàm præ-
teritū colendam per eosdem Apostolos se-
riò non solum hortabatur, sed sæpe sangui-
nis Apostolici, virginumq; martyrij inuita-
bat. Et videt ne iā politici vias Christi nō
esse politicas tantum, aut huius mundi? Ac-
cū Augustus non tam pœnis, quàm præ-
teritū colendam per eosdem Apostolos se-
riò non solum hortabatur, sed sæpe sangui-
nis Apostolici, virginumq; martyrij inuita-
bat. Et videt ne iā politici vias Christi nō
esse politicas tantum, aut huius mundi? Ac-
cū Augustus non tam pœnis, quàm præ-
teritū colendam per eosdem Apostolos se-
riò non solum hortabatur, sed sæpe sangui-
nis Apostolici, virginumq; martyrij inuita-
bat. Et videt ne iā politici vias Christi nō
esse politicas tantum, aut huius mundi? Ac-
cū Augustus non tam pœnis, quàm præ-
teritū colendam per eosdem Apostolos se-
riò non solum hortabatur, sed sæpe sangui-
nis Apostolici, virginumq; martyrij inuita-
bat. Et videt ne iā politici vias Christi nō
esse politicas tantum, aut huius mundi? Ac-
cū Augustus non tam pœnis, quàm præ-
teritū colendam per eosdem Apostolos se-
riò non solum hortabatur, sed sæpe sangui-
nis Apostolici, virginumq; martyrij inuita-
bat. Et videt ne iā politici vias Christi nō
esse politicas tantum, aut huius mundi? Ac-
cū Augustus non tam pœnis, quàm præ-
teritū colendam per eosdem Apostolos se-
riò non solum hortabatur, sed sæpe sangui-
nis Apostolici, virginumq; martyrij inuita-
bat. Et videt ne iā politici vias Christi nō

modo nullam uxorem aliquis habeat? sed ut hæc abesse ab ipsis laicorum mentibus debent, sic multo magis illa facessant à sacerdotum cordibus, qui ad cælestem vitam genus vocati, ab omnibus se abstinēt, ut sint sancti corpore, & animo, ac proximè Deo adhæreant.

DE SEXTO VVLGATI SYNODI
Nicaenæ, deq; alijs reliquarum Synodorum Canoni-
bus, quibus Romani Pontificis auctoritas in
Ecclesia à Chytræo conuulsa de-
fenditur.

SECTIO VI.

CANONEM SEXTVM NICAE-
num Romani Pontificis Primatus
suffragari.

CAPVT I.

ET hic restat Chytræe proprius locus, ad quem ordine referenda erat tractatio de Romani Pontificis auctoritate, quâ varijs locis responsi aduersus me tui, quasi aliud agens, (sed huc potissimè collimās) tela venenata intendisti. Ut verò ne & ipsi saltationes istas tuas extra chorum sequentes aberrem à scopo: In primis videamus, quid priores quattuor Synodi ea de re ex Divino verbo, & mandato crediderint, tum cur D. Gregorius Magnus inuectus sit aduersus Ioannem Patriarcham Constantinopolitanum, qui primæ, & vniuersalis sedis honorem sibi vendicabat. Denique cur aliquibus suaseris, ut ab Romano Pontifice, cuius potestatem nunc negas, quædam dispensationes extorque-
rentur.

Extat igitur sexti vulgati Nicæni canonis pars, quæ ita habet. Antiquiores obtineant, qui apud Aegyptum sunt, & Lybi-
am, & Pentapolim, ita ut Alexandrinus Episcopus horum omnium habeat sollicitudinem, quia & vrbis Romæ Episcopo similis est. Similiter autem & circa Antiochiam, & in cæteris prouincijs priuilegia propria referuntur Metropolitanis Ecclesijs. Græcè sic.

τὰ ἀρχαῖα ἐν κρατείῃ τὰ ἐν ἀγύῃ καὶ
λίβυσι, καὶ πενταπόλει, ὡς τε τὸ ἐν ἀλεξαν-
δρείᾳ ἐπισκοπὸν πάντων ἔχον τὴν ἐξουσίαν. Ἐπι-
δὴ καὶ ἐν βίβλῃ ἐπισκόπων τὸ ποσὺν ἑστὶν.
ὁμοίως δὲ καὶ κατὰ τὴν ἀντιόχειαν, καὶ ἐν ταῖς
ἄλλαις ἐπαρχίαις τὰ πρεσβυτέρων σώζονται τῶν
ἐκκλησιῶν.

At integrior est canon in Arabica ver-
sione, qui est octauus numero, & ita habet.
Constitutum est, ut Episcopus Aegypti,
id est, Patriarcha Alexandrinus præsideat,
& habeat potestatem totius Aegypti, & om-

nium locorum, ciuitatum, & castellorum, quæ sunt circum eam, quia sic conuenit. Siquidem similiter Episcopus Romæ, id est, successor Petri Apostoli, potestatem habet omnium ciuitatum ac locorum, quæ sunt circa eam: Ac similiter Episcopus Antiochiæ, id est, Patriarcha, potestatem habet Prouinciæ illius totius, & eorum locorum, quæ circum eam sunt. Et in alijs item locis seruari debet, quod in præterito constitutum est.

Hunc verò canonem liquidius adhuc declarat eiusdè Arabicæ versionis, & Nicænæ Synodi canon trigessimus nonus: cuius hæc sunt verba. Consideret Patriarcha, quæ Archiepiscopi, & Episcopi eius in Prouincijs suis faciunt, & si quid reperiatur, secus quàm oporteat factum, mutet, & disponat, ut sibi videbitur. Siquidem ipse est, pater omnium, & illi filij eius, & quamuis sit Archiepiscopus inter Episcopos tantumquam frater maior, qui curam habet fratrum suorum, & ei debet obedientiam, quia præest, est tamen Patriarcha loco patris, sub cuius dominatu, ac potestate sunt filij eius. Sicque præest Patriarcha ijs omnibus, qui sub potestate eius sunt, sicut ille, qui tenet sedem Romæ, caput est, & princeps omnium Patriarcharum. Quandoquidem ipse est primus, sicut Petrus, cui data est potestas in omnes principes Christianos, & omnes populos eorum, ut qui sit Vicarius Christi, Domini nostri, super cunctos populos, & cunctam Ecclesiam Christianam. Et quicumque contra dixerit, à Synodo excommunicatur.

Ex quibus omnibus id colligitur, Romanam sedem non in honore tantum, sed & in potestate primas partes semper obtinuisse: atque inde tanquam in τῇ ἀρχαίᾳ ordinem, & auctoritatem ad alios Patriarchas in subditas, & attributas ipsi diocesibus manasse: Deinde ab alijs Patriarchalibus sedibus, atque itidem ab vniuerso orbe Christiano ad Romanam, non ad alias sedes fuisse de maximis quibusque rebus prouocatum. Quare & rectè vniuersalis Ecclesiæ pastorem dici debere Pontificem Romanum, id quod alijs Patriarchis nulla vnquam ratione tributum est.

Hoc autem ipsum testatur D. Athanasius, qui Nicænæ Synodo interfuit cum eiusdè Nicæni canonis auctoritate probat, se qui iam esset Alexandrinus Patriarcha, & reliquos Aegypti Episcopos à Pontifice Romano qui ijs præerat, aduersus Arianos defendendi debere. Vos ergo (ait cum sextum canonem citasset) qui in summa specula gratia Dei estis positi, attendere eos, & opprimere oportet, qui in fratres seditiones, & scandala excitant.

Sed

Sed & ipse canon priscam fuisse hanc auctoritatis Petri, & Romanæ sedis consuetudinem perspicue dicit, natura nempe, & ratione consistentem, atque ab Apostolis Ecclesiæ traditam, qui & Petrum Apostolorum verticem, (quem & tu principem Apostolorum vocasti) agnouerunt. Itaque & à Syluestro Nicæni, & à Damaso Constantinopolitani, atque B. Cælestino Ephesini, ut à S. Leone Chalcedonenses patres, vel normam fidei, qua de agebatur, vel robur, & confirmationem Synodorum acceperunt.

Iulius verò huius nominis primus, cum causam B. Athanasij ad se euocasset, secutus est (inquit Theodoretus) Ecclesiasticam legem, & eos qui se præcesserant, Pontifices Romanos, atque Anacleum, & Anicetum, canonemque Apostolorum trigessimum quartum.

Sic, Paschasius Episcopus, Legatus ac Vicarius sedis Apostolicæ, cum vellet in Chalcedonensi Concilio autoritate, ac testimonio Synodi Nicænæ primum Pontificis Romani probare, in cuius iniuriam uoluerant quidam, canone per fraudem clam addito, quædam Priuilegia Constantinopolitano tribuere Patriarchæ, canonem sextum Nicænæ Synodi in actione 14. produxit, & citauit: quo ostendit fuisse declaratum à trecentis & duodeviginti patribus Romanam Ecclesiam semper obtinuisse primatum: Itaque cum Paschasius vice proemij admonuisset, quid eo canone contineretur, hunc ipsum, quem diximus canonem subiunxit. Haic autem canonis sententiæ patres Synodi Chalcedonensis minimè contradixisse non solū ex ipsa actione 14. perspicui potest, sed Liberatus quoque Archidiaconus Carthaginensis, in Breuiario causæ Nestorianorum c. 13. testatur. Sic enim ait: Legati cōtradictio à iudicibus Concilij, & Episcopis omnibus suscepta est.

Sic quoque canō vigesimus octauus, quæ Chalcedonensis Synodi actis Græci interseruerant, à S. Leone Lreictus est: ac verò ipse Anatholius Patriarcha Constantinopolitanus, qui callidè Synodi Chalcedonensis Patres prensauerat, reclamantibus Romani Pontificis Leonis legatis, & vicarijs, ab insauis ambitionis consilijs, quæ postea Ioanni Patriarchæ viam ad præcipientium strauerunt, animum reuocare coactus est: Quamobrem Centuriatores conuicti, cum sextum canonem negare non possent, etsi scripserunt se prolixè in centuria quinta ostensuros, à Romanis Episcopis in Synodo Carthaginensi falsatum fuisse, nihil tamen postea præstare sunt ausi.

Sed & Illyricus quærens effugium non quaesit, qui inde effici voluit, ut ceteri Pa-

triarchæ Romano æquarentur. Secus enim synodus Chalcedonensis, primatui Pontifici Romano tribuit, secus prouocatio ex omnibus prouincijs de ijs, quæ alia ratione à cæteris Metropolitanis vel Patriarchis cōponi non poterant: Aliter ratio, & Apostolica traditio docuerunt, quæ quoniā abundè præter omnem antiquitatem doctissimi Theologi paucos ante annos docuerunt, non est quod hic actum agam. Hinc igitur factum est, ut S. Leo primus ad Martianum Imperatorem de Anatholio Episcopo Constantinopolitano scripserit, eū proprio detrachere merito, si illicito crescere optabat augmento. Ac mox satis illi sit, quod veltræ pietatis auxilio, & mei fauoris assensu Episcopatum tantæ vrbis obtinuit, ac paulò post: Priuilegia enim Ecclesiæ SS. Patrum canonibus instituta, & venerabilis fidei nixa decretis nulla possunt improbitate conuelli, nulla nouitate mutari. Hæc S. Leo. Quæ secutus D. Gregorius aduersus Ioannem alterum eiusdè ciuitatis, ac tumoris anatholij successorem, bi totius Ecclesiæ curam fuisse Petro Apostolorum principi commissam ex Euangelio monstrasset, nec se priuatam, sed omnipotentis Dei & Vniuersalis Ecclesiæ causam vèdicasse ostendit, sicut, plures Constantinopolitanos ob superbiam corruisse in hereseos voragine scripsit. Quare ut ipse hunc vniuersalis honore (licet iussu à synodo Chalcedonensi Pōt. Romano tributum) noluit præ submissione arripere, sic verissimè dixit, Ioannem Constantinop. superbè id sibi vendicantē cum nec illi deberetur, neque à quoquā collatus fuisset, Antichristum præcurrere?

Sed cur Chytræe cū ex Nicæno canone cōstet, singulis Prouincijs ac Metropolitanis sua priuilegia esse seruanda, q̄ Græci significantius vocant *επισκοπία*, hoc est dioceses, in quibus legatione sua funguntur pro Christo: cur inq̄ Romano quoque Pontifici, per quæ ad illos priuilegia manarunt, sua non re seruas? Et verò Bonifacius & alij ad vos missi sunt, qui Euangelium ab Apostolica Romana sede in Germaniā inferrēt, Ecclesiæq; ijs ritibus, & Sacramētis instituerēt, quæ sunt ab Apostolis in vsum passim adducta, ut si quod frōris haberetis, puderet vos quidquam Græcis attribuire, quod in primis Romana Pontifici tribuendum non esse existimaretis.

Ac tamē bene habet, quod Deus & in hoc astutus in astutia sua cōprehendens perversos aliquot ante annos fecit. Nā ubi de instauranda Ecclesia consulti respondebatis petendas esse à Romano Pontifice dispensationes quasdam, nonne eadem opera vos eius auctoritatem, & primum agnoscere restabimini?

DE

charistiae mysterio, quod summis encomijs (sed non quantis adhuc fieri deberet) extulerunt, neque sacramentum duntaxat (vt reliqua) sed & sacrificium verissimum, ac verè propitiatorium esse confessi sunt. Ac certè vbi glorificata ipsissima hostia Christus inest, qui alijs sacramentis tantum per gratiam adest, cur non fuerit excellentior & efficacior hæc, quàm aliorum sacramentorum consecratio?

**OBLATIONEM QVOQUE EV-
charistiae in sacrificio Missæ apud Catholicos ex
Christi verbis, & instituto fieri, & friuolam esse
aduersariorum in contrarium
obiectiones.**

CAP. V.

Quot apices literarum extant in Euangelio, tot mysteria sunt: Et quidem potissimum in Diuino Eucharistiae sacramento. Nam & ad hoc reliqua omnia sacramenta referuntur, ac per illud ipsum perficiuntur, vt D. inquit Dionysius. Dominus igitur Iesus dixit: Hoc facite, id est, offerre. Nam si ad esum, & ad distributionem tantummodo hæc verba pertinerent, sicuti vestri quidam cum Caluinianis interpretantur: Nónne illa fuissent satis, Accipite, manducate, distribuite? Et quidem scio alios ex vestris interpretatos esse, Hoc facite, id est, credite. De quibus si quæsiueris, cur igitur non credunt Christo dicenti: Hoc est corpus meum, ecquid obsecro respondebunt?

Ac memini cum viginti ante annos in Gallijs Petrus Viretus, tresque alij Geneuenses ministri aduersus libellum de Missæ sacrificio meum biennio toto scripsissent, hos obiecit mihi Sanctem Pagninum, ex quo, cum literas Hebraicas caluisset, aiebant perspicere posse, ecquid de istiusmodi oblatione esset dicendum. Is videlicet erat miserorum portus, & fucus. Respondi igitur Geneuensibus. In primis cauerent à Rabinis quibusdam, qui eò profecti, & sese simulantes Christianos, nihil minus credebant, quàm Christum. Euangelij verò medullam ad corticem, & duritiem veteris testamenti, imò ad Talmudicas fabulas auertebant. Seruetum, Valentinum, & cæteros reminiscerentur, qui ad Geneuenses nundinas euntes, vbi facillè suas merces exponerent, Christum denique omninò negassent esse Deum. Sancti Pagnini Hagogè ad sacras literas, si viri illius fides de hoc mysterio liquidius vellent agnoscere, perlegerent attentè, vbi de Eucharistia, de manna Christiano, de panibus propositionis ac de huiusmodi alijs verbi Diuini, & Ecclesiæ Christi ex vniuersa antiquitate sensum collegerat.

Addidi, sacram veteris Testamenti scripturam indicem & interpretem fore, an verbum hoc Facere idem in his rebus esset, quod offerre. Et Hebræis enim actionem omnium nobilissimam eo verbo designari, qua quidem actione nulla nobilior est, quàm sacrificium: Septuaginta interpretes trecentos annos ante Christum natum, quum Diuinum codicem diuinitus vertissent (quam postea versionem non vni loco explicando Apostoli adhibuerunt) vbi hæc vox Hebraica sacrificandi esset, vertisse Græcè *θυσία*, quo facere signatur, & Hebræis verbum hoc ab radice *Hassah*, deduci, id est, sacrificauit. Sic in Deuteronomio, vt facias phasè, Septuaginta vertisse *θύσας*, hoc est, sacrificabis. Quodque libro Iosue scriptum esset, fecisse populum phasè ad vespertas quartadecima die mensis: Hebraicè id ipsum haberi. Quod rursus esset scriptum Leuitici capite nono. Immola pro peccato tuo, Græcè & Hebraicè esse *θύσας*, vahas. Quod item vigesimo septimo, vt offeratur, Septuaginta eosdem interpretes vertisse, *θύσας*, Hebraicè autem esse *lahassot*, hoc est, ad offerendum & sacrificandum. Id ipsum in libro Numerorum extare, Latine, Græcè, Hebraicè, vti sæpe alijs locis. Itaque & Euangelistas ita locutos fuisse eò magis, vbi de Pascha, deque sacrificio agebant manifestum est, cum & aliarum rerum narratio, quæ ad verissimam oblationem ac sacrificium spectabant, ostenderet, istud ea voce designari. Apud te facio Pascha, dixit Christus: hoc est non typicum tantum, quantum sui ipsius agni immaculati. Nam & ideo alibi addidit. Desiderio desiderauit Pascha manducare vobiscum. Non sanè vetus, quod alijs fecerat, sed nouum, in quo Diuini sacramenti mysterium erat consummandum, atque Aaronico sacrificio subrogandum: Quod quidem futurum erat perpetuò, secundum ordinem Melchisedech. Iterum vt facerent secundum consuetudinem, inquit Diuus Lucas, cum de veteribus sacrificijs loqueretur, hoc est, vt offerrent in sacrificium. Qui in sacrario operantur (Corinthijs Apostolus scribit) *θύσας* *θύσας* *θύσας*. Qui offerunt & sacrificant. Sic igitur Christus verissima veritas inquit: Hoc facite, id est, offerre. Quare summo iudicio Patres doctrina præstantissimi, pietate Apostolica imbuti Diuus Ambrosius Synodique ipsæ Agathensis, Toletana, Mileuitana, non dicere, vel distribuere, vel edere, aut credere Missas, sed Facere, haud semel sapientissimè dixerunt.

At obijciunt vestri ex Apostolo, vnica esse oblatione, qua redempti sumus. Christus

stus non esse sacerdotem sine successore. Quare nec sacerdotio, nec sacrificio altero opus est, atque addunt D. ipsum Paulum nullam aliam mentionem facere, cum scribit Hebræis.

Respondeo: Sola in cruce oblatione Christus consummauit sacrificatos non solum non ui, verum etiam veteris testamenti. Sed vt ex oblatione factum non est, quo minus antiqua sacrificia, quæ diuersa erant propitiatoria, pacifica, holocaustorum, veræ oblationes dicerentur, & essent, hæcque in virtute futuri in cruce sacrificij vim suam obtinerent: sic nihil prohibet, quominus Christianum altaris sacrificium oblatio dicatur, atque ex præterito crucis sacrificio vim eò maiorem sit assecutum, quod præsens virtute consecrationis inest hostia illa, quæ omnium gratiarum fons est in exhaustus. Et Apostolus Hebræis loquebatur, quod cum nondum sacrosanctæ Christi passionis virtutem haud pernouissent, virtutem redemptionis brutorum animalium sacrificijs, non Christi oblationi tribuebant. Neque verò eo loco aliquid agit de remissione peccatorum, aut sacrificatio. Alioquin negandum fuerat (quod maxime esset impium) baptismum, fide, oratione, & cæteris alijs operibus virtutem factam in cruce oblationis continenter nobis communicari.

At dicitis, Ista oblationum iteratione sacrificium crucis euacuatur. Et baptismi ne iteratione putas euacuari quod à Ioanne baptisma Dominus accepit, aut vim illam, quam non minus huic, quàm alijs sacramentis comparauit redditam esse obscuriorem, an verò potius inde factam illustriorem? Quod si euacuatur, quidni vestrae cœnæ iteratione Christi crucem & cœnam euacuabitis? sed sanè cœna vestra Christi crucem, & cœnam euacuat, quæ vacuam Christo panem & credit, & tradit.

Nec porro in nostro altaris sacrificio iteratur hostia, quæ semper eadem & vnica est Christus, licet alio modo offeratur, sicut ipsemet instituit. Vna verò oblatione D. Paulus rem ipsam oblatam, sicut alibi fidem, aut spem, pro suo obiecto, hoc est, pro re credita, vel sperata significauit.

Verum adhuc vrgetis, si valida prior oblatio fuit, quorsum tot alia? Quoniam inquam prior est valida, ideo semper ad eandem accurrimus, quemadmodum Dominus docuit. Quotidie in morbum incidis, quotidie ad medicinas & medicum accedis. Christus Iesus præsentissimum antidotum est, quod & à Patre petimus, & Patri offerimus, vt nostris vulneribus admo-ueatur, cum is sit oblatio munda, & verissima, non audentes sine tanto medico, &

redemptore non solum hic in terris humana, sed ne cœlitum quidem de cœlis conquerere præsidia, licet beati illi spiritus, nulla iam peccati labe infecti sint. Et elegantissima ex Diuinis libris similitudo exiit, quæ tota hæc res dilucidius patet. Deus vnica illuminatione dici potest Mundum illuminasse, nempe vt vniuersalis causa. Ac tamē particulares quotidie illuminationes sunt, quæ tantum abest, vt vniuersali illi aduersentur, vt sine his nec illa prior innotesceret, nec forsus prodesset quidquam. Scilicet verò Diuina illa verba intelligenda sunt. Illuminat omnem hominem veniens Ioan. 6. tem in hunc mundum, hoc est, vniuersali quadam illuminatione, quæ licet vnica sit, maximeque sufficiens, atque perpetua, nisi tamen particulares aliæ fuerint illuminationes, quibus vnicaque mens illustratur, vim quidem illuminatio vniuersalis in se conseruat suam, verum nihil in alijs ex erit. Idem ergo de Christi in cruce oblatione dicendum est, quæ etli in se ipsa vnica est, vniuersalis, vberissima, maxime sufficiens, & sempiterna ad sanctificandum, nihil tamē in nobis efficit absque istarum, quæ quotidie sunt oblationibus. In his verò, cum eadē hostia, subiectūque sit, vt diximus, necessaria nulla est aliarum hostiarum multiplicatio, aut diuersitas, vti Iudæi opus habebant.

Iam quod sacerdotium Christi quoniam æternum est, nec successore nec alio sacrificio opus habere dicitis, sanè quid Christi sacerdotium, sacrificium, successio sit, non intelligitis. Quanto enim magis Christus sacerdos permanet, tantò necesse est magis, vt eius sacerdotium, & sacrificium permaneat secundum ordinem Melchisedech, non quidem in cœlis, vbi vultui Patris visibilis apparet, & ipsis cicatricibus commemorat sacrificium crucis, sed inuisibilis in terris sub tanto mysterio. Et quidem successor is est, qui in alterius locum plenissimè sufficitur, eiusque præcessor aut morte, aut abdicatione officium suum iam deseruit, sicut Aaron, cui Eleazarus, & huic alij successerunt. At quis vnquam catholicus ausit dicere, Christianæ sacerdotes Ecclesiæ esse Christi successores? Sancti Ireneus, Augustinus, Optatus, ac pleræque aliæ splendide lampades ex Romanorum Pontificum successionem (quæ nunquam in hæreticis fuit) certissimum ducunt argumentum solidissimæ Catholicæ veritatis. Verum enimvero nemo vnquam eos Christi, sed Petri successores vocauit. Nec item ad Christiani populi aures à Catholicis ea vox peruenit, quæ nostri sacerdotes redemptionis nostræ dicerentur operadores, sed tantum mysterio

1. Cor. 4. rum Dei dispensatores. Quis autem fuerit adeo mentis inops, qui quoniam ab Episcopo videt vicarios, aut alios ministros mutari, vel aliò ablegari, propterea dicat Episcopum, adhuc supersitem, suo munere esse defunctum, neq; in suo Episcopatu iam amplius esse Episcopum?

Porro Apostolus discretissimam altaris nostri mentionem fecit, siue cum ad Hebræos scripsit. Habemus altare de quo non habent potestatem manducandi ij qui tabernaculo deseruiunt: siue cum Corinthios auertit ab hostijs, & altaribus gentilium, ac ludæorum, quibus altare, calicemque Christianum opposuit, quem locum Primasius, D. Chrysostomus, & alij verbis, & re ipsa interpretati sunt, cum ubiq; constituta à tempore Apostolorum altaria & ipsi excitauerint, & mundus ipse passim cernat Aug. cont. aduers. legis extantia.

Id præterea notandum est, Apostolum, qui loqueretur Hebræis, reticuisse multa, quæ non dum capere possent, Incarnationem, conceptionem Domini, & id genus alia: cumq; in Melchisedechi mentionem incidisset statim subiunxit. De quo nobis

grandis sermo & ininterpretabilis ad discendum: quoniam imbecilles facti estis ad audiendum. Etenim cum deberetis magistri esse propter tempus, rursus indigetis, vt vos doceamini, quæ sint elementa exordij sermonum Dei: & facti estis quibus lacte opus sit, non solido cibo. Omnis enim qui lactis est particeps, ex pers est fermonis iustitiæ, paruulus enim est. Non quoniam (docet Euagrius D. Hieronymus) ea non potuisset interpretari, sed quoniam tum opportunum non erat, cum Hebræis, hoc est ludæis, persuaderet, non fidelibus, quibus manifestandum esset sacramentum.

ALIAE ADHVC OBJECTIONES
refutantur, & impostura Lutheri, Caluini,
& aliorum in deprauanda scriptura indicantur.

CAPVT VI.

Dixi de Melchisedech loquentem Apostolum supersedisse longiore narratione, quoniam mysteria Diuiniora Hebræi percipere non poterant. Quæ causa mihi quoq; satis imperaret silentium vobiscum loquendi, si qualescunq; hosce labores ad incredulos tantummodo putarem peruenturos: Sed quando Septentrionalibus omnibus eos addixi, age breuissimè dicamus, quid perspicue figuræ Melchisedechi, quid item iam manifestissimis Prophetijs Danielis, & Malachiæ de hac oblatione obstreperant vestrates.

Dicitis: Nō obtulit Melchisedech Deo, sed proposuit Abraham panem. Per vos igitur quicumque offerent hospiti transeuntes panem erunt sacerdotes Dei altissimi. nam & ita Melchisedech ibidem dicitur: Sed quis hoc asserat? Quod si eo loco Genesios sacrificij panis & vini Melchisedechi mentio distincta non fiat, vbi nani istam inuenias?

Danielem autem iuge Missæ sacrificij prædicentem, quod ab Antichristo summo conatu sit tollendum, quam infeliciter detorquetis? Si enim (vt plerique dicunt è vestris) præteritum tempus illa prophetia respexit, quorsum Daniel antea meminerat Dominicæ incarnationis, earumque rerum, quæ huius Diuinæ æconomiæ tempore erant euenturæ? Quod si iam Antichristus venit (id enim & obijcitis) resurrectio igitur facta est, quam tamen haud fore ante Antichristi aduentum Apostolus planissimè Thessalonicensibus scribit: Sin ad Euangelij prædicationem, non ad sacrificium altaris, ea prædictio pertinet, cur ea cessatura est tribus tantum annis cum dimidio, quam per quindecim penè secula prorsus delijse dicitis, donec videlicet abiecta cuculla frontem exeruit, & coeli scilicet cataraclas vnus aperuit Lutherus? Nec verò tribus illis annis cum dimidio cessabit prædictio, cum venturi sint duo Prophetæ, qui munus id præstent.

Malachiæ item mundam, nouam, vniuersalem ab ortu solis vsque ad occasum futuram oblationem, & sacrificium inter Christianos prophetanti quantam miseriam inferitis? quidquid enim ipse Prophetas apertissimè, atque hunc Diuus Irenæus, & reliqui ad nostræ oblationis continuationem referunt, id nullius momenti apud vos est. Qui verò pro oblatione laudem & gratiarum actionem intelligi volunt, non vident, cum hæc oblatio noua esse debuerit, id consequi: nepe nulla mantea laudè, nullam gratiarum actionem extitisse. Qui verò munda esset, si nihil è nobis, quibus omnem inhzrentem iustitiam adimimus, & scaturiginem omnium scelerum perpetuò insitam dicitis, prodire possit, quod non sit tamquam pannus menstruatus? Minus autem ad crucis sacrificium spectat, quoniam hæc in vniuerso Mundo facta non est, sed in vno caluariæ loco. At Caluinus ad prædicationem attinere dicit: Id quod si verum esset nec cessasse Euangelium, neque latuisse per tot secula, sed vbiq; gentium promulgatum, semitas vbiq; veritatis, & Diuini cultus reliquisse solitudines, contra quam ille alibi mentitur, necesse est. Veruntamen neque hæc omnia,

omnia, quæ in ea prophetia sunt, prædicationi conueniunt. Prædicatum est enim ante Christi aduentum, nec immunda sanctorum Prophetarum prædictio fuit, vt munda tantummodo Euangelicæ legis prædicationem fuisse dicendum sit. Atqui cum Deus per Prophetam dixisset, se nolle amplius holocaustomata, victimas, & thura ludæorum, illico intulit. Ab ortu enim, & occasu orientur nomini meo oblatio mundabitur quæ sequuntur. Nempe vt sacrificij sacrificio successurum ostenderet. At verò nec Nomini Dei, sed nomen Dei prædicatur; nec suis Liturgijs Sancti Basilii, & Chrysostomi nomen homiliarum imponitur, sed Liturgiarum, vt videas quo se cumq; conuolucrint vestri, non potuisse tamen euadere. Sic verò cum istis Zuingliis, Lößliis, Bullingeris, dixerunt idem esse baptizari, quod erudiri ac doceri, euangelium, cum de D. Ioanne Baptista loquuntur. Sic ligari, & remitti peccata, nihil aliud erat Caluino, quam annunciare Euangelium. Quod si obieceris, Lutheranos nō ita interpretatos fuisse, audi quantam Caluianis viam Lutherus complanauit, dum inuocationem nominis Domini ad altare, ac proinde oblationem, & sacrificium pro prædicatione falsauit.

Scriptum est: Ille cepit inuocare nomen Domini. Quod dū ille debuisset vertere.

Dieser sing an des Herren Namen anzuruffen. Verit:

Zu derselben zeit/ sing man ahn zu predigen/ von des Herren Namen.

Et iterum: Aedificauit quoq; ibi altare Domino, & inuocauit nomen eius: quod vertendum erat,

Und bauet daselbst dem Herren einen Altar/ vnd rief an den Namen des Herren. At ille sic:

Und er bauet daselbst dem Herren einen Altar/ vnd predigt von dem Namen des Herren.

Mox item: In loco altaris, quod fecerat prius, & inuocauit ibi nomen Domini. Quod rectè Germanicè dicendum erat.

Eben ahn dem orth/ da er vorhin den Altar gemacht hatte/ vnd er rief ahn daselbst den Namen des Herren. Ille autem peruersè.

Eben ahn dem orth/ da er vorhin den Altar gemacht hatte/ vnd er predigt alda den Namen des Herren.

Ac rursus: Abraham plantauit nemus in Bersabee, & inuocauit ibi nomen Domini: Hoc est:

Abraham aber pflanget eine Wald zu Bersaba/ vnd rief daselbst ahn den

Namen des Herren. Lutherus autem subdolè sic.

Abraham aber pflanget Bäume zu Bersaba/ vñ predigt daselbst von dem Namen des Herren.

Et hæc quidem Lutherus sicut alia illa Caluiniani addiderunt: indignissimi profecto omnes tanta oblatione, qua sublata, vim sacrificij crucis non posse in nos deriuari satanas dudum animaduertit.

ORDO, RITVS, ORATIONES SACRIFICII altaris ab ipsis Apostolis, & ab vniuersa Christi Ecclesia semper celebrari recensentur, & ex D. Dionysio Areopagita, D. Pauli discipulo, alijsq; comprobantur.

CAPVT VII.

Summus quidem sacerdos orationem Dion. 3. c. 4. Sacram super Diuinum altare perficiens, ex ipso adolere inchoans, in omnem venit sacri chori ambitum, rediensq; iterum ad Diuinum altare incipit sacra psalmorum melodia, concinente ei psalmistam sacram orationem omni Ecclesiastica dispositione. Deinde verò per ministros, sacre scripturæ fit lectio. Et post hanc foris fiunt sacro ambitu catechumeni, & cum ipsis energumeni, & qui sunt in poenitentia. Manent autem diuinorum adpectu, & communicatione digni ministri verò alij quidem stant ad portas templi conclusas: alij verò aliud quid proprii ordinis operantur: alij autem ministratoria dispositione discreti, cum sacerdotibus super diuinum altare proponunt sacram panem, & benedictionis calicem, cōfessa ante ab omni Ecclesiæ plenitudine Catholica hymnologia. Cum quibus Diuinus Pontifex orationem perficit, & sanctam pacem omnibus promittit, & omnibus salutantibus inter se inuicem mystica sacrorum voluminum prædictio perficitur. Et lauantibus manus summo sacerdote, & sacerdotibus aqua, summus quidem sacerdos in medio Diuini altaris stat, circumstant autem soli cum sacerdotibus ministrorum selecti. Et sacras diuinas actiones summus sacerdos laudans, sacrificat diuinissima, & sub conspectum ducit laudata, per sacre procumbentia symbola, & donationes diuinorum actuum ostendens, in communionem eorum sanctificans, ipse sequitur, & alios adhortatur. Accipiens, verò & tradens diuinam communionem, in Eucharistiam sacram definit. Multis quidem in sola diuina symbola prospicientibus, ipso autem semper Diuino spiritu ad sancta perfectorum principia in beatissimis & intellectualibus speculationibus hierarchicæ in puritate deiformis habitus ascendere.

Z 3 At

1. Tim. 2.

At ea ad quæ Apostolus Timotheum hortabatur, ut fierent obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones, quidq; Corinthiis de hoc Diuino mysterio scripserat in hæc verba. Cum venero cate- ra disponam. hæc omnia cum antiquissi-

Aug. ep. 19.
ad Paulin.
To. 2.

ma seruauit Ecclesia, tum D. Augustinus ad altaris sacrificium pertinere monstra- uit. Post introitum enim, & Psalmodiæ partem oratio publica habetur, quæ cum totius Ecclesiæ in templo collectæ nomi- ne recitatur, collecta vocatur. Orationem sequitur lectio, mox Euangelium, deinceps interpretatio. Quæ omnia Apostolus adnotauit, cum inquit: Cum conuenitis v- nusquisq; vestrum psalmum habet, doctri- nam habet, interpretationem habet. Inter- mediæ verò collectæ meminit D. Chry- sostomus communes preces (inquit) à sa- cerdote & populo fiunt, & omnes vnā dicunt orationem: orationem misericor- dia plenam. Id quod fieri (inquit) ante- quam excluduntur catechumeni. Qui quoniam cum poenitentibus, & energume- nis absoluta homilia dimittebantur, ea ca- techumenorum missa seu dimissio dicta est. At Euangelij recitationi cum solerent

1. Cor. 14.
Clement.
constit. 8.
post. lib. 3.
c. 63.
Chryf. ho.
18. in 2. ad
Corinth.

astantes assurgere, sic finita adhortatione surgebant iterum omnes, & precabantur; cōclulsiq; precibus (inquit D. Iustinus mar- tyr) panis & vinum cum aqua offereban- tur, hoc est altari cōsecranda primò appo- nebatur, idq; offertorij nomē adeptum est.

Chryf. ho.
18. in 2. ad
Corinth.
Cō. 11. Car-
thag. 4. can.
24.
Conc. Aga-
then. cano.
60.
Niceph. li.
9. ca. 8.
Iustin mar-
tyr. apol. 2.

Tum depellendis malis obsecrationes adhibebantur, quas Apostolus ad Timo- theum scribens *ἐκθροίς* vocat, quas (inquit D. Augustinus) facimus, antequam illud quod est in Domini mensa incipiat benedi- ci.

Theod. his.
eccl. lib. 4.
c. 17. & lib.
5. ca. 17.

Has excipiunt *προσευχαι*, hoc est, oratio- nes vsq; ad orationem Dominicam, inter quas prefatio est, & hymnus *Ὕμνος*, quo ad tremendi mysterij sanctissimam pera- ctionem mirificæ animi eriguntur. Norūt (inquit D. Augustinus) fideles, in quo sacri- ficio dicatur, Gratiarum domino Deo nostro. Id quod ipse non semel, reliqui itē antiquiores Patres Græci, & Aphricani cō-

Ordo Missæ ab Apostolis factæ.

1. Pontifex orat ad altare.
2. Offert thus.
3. Circumit altare.
4. Psalmos cum Ecclesiasticis personis concinit.
5. Recitantur Diuinæ scripturæ.
6. Emittuntur Catechumeni.
7. Aliqui ministri adstant portis.

meminerunt. At is qui dicitur canon, cum in prolixioribus Diuorum Basilij atque Chrysostomi cernatur, tū ab Cyrillo Hie- rosolymitano, & à D. Ambrosio penè ad verbum in eorum operibus cōscriptus est. In quo canone habentur item commemo- ratio viuorum, & mortuorum, cōsecratio, & oblatio ex ipsissimo (sicuti ostensum est) Christi instituto: deinde Dominica oratio decentissimè disposita (quæ res Apostolica fuit, ut inquit D. Gregorius Magnus) ante- sumptionem Diuinæ Eucharistiæ, signūq; crucis sæpe iteratur, signo enim Crucis (ait D. Augustinus) cōsecratur corpus Domi- nicum, & omnia quæcunq; sanctifican- tur cum inuocatione Christi nominis in hoc signo cōsecrantur, & cum sacratissimo ci- bo (inquit B. Chrysost.) alimur, crux adest, & ubiq; victoriæ id insigne nobis assistit.

Attolli, & ostendi solitam esse in altaris sacrificio D. Eucharistiam S. Dionysius Areopagita, & Beati Basilij, atq; Chrysosto- mus planissimè referunt, clamante olim Diacono *ὁ κύριος ἵσχυος*. De adoratione idem vniuersa antiquitas testimonium reddit, ac sanè perfidum est si quis, cū Chri- stum fateatur esse in sanctissima Eucha- ristia is adorationem ei demat, qui in præse- pio, in Aegypto, Hierosolymis, in Galilæa, in Bethania, in cruce, in limbo, in coelis, quoniam non homo tantum, sed Deus est, fuit adoratus, & est adorandus in secula.

Sequitur postremo loco post collectam posteriorē, quæ postulationis est pars, gra- tiarū actio, Quæ enim (inquit S. Chrysost.) ad gratiarum actionem pertinent, cōmu- nia sunt omnia. Neq; enim ille totulus gra- tiarū agit, sed & omnis populus. Prius enim accepta illorū voce, deinde congregatis il- lis (du dicit Oremus) ut dignè ac iustè fiat, gratiarum actionem incipit. hoc enim scri- bit fieri post pacem communicatam.

Deniq; benedictio datur ex more anti- quissimo, ut Synodi Agathensis, & Aurelia- nensis testatur. Ex hisigitur omnibus ordi- nē Ecclesiæ Romanæ veteremq; in tabula quali depingamus, ut cuiq; esse Apostoli- cum liquidius pateat.

Ordo Ecclesiæ in Missa quæ ho- die recitatur.

1. Obseruatur.
2. Obseruatur.
3. Fit.
4. Id fit, nā & pleriq; omnes introitus, & versus ex aliquo psalmo depropti sunt.
5. Leguntur Prophetiæ, epistolæ Aposto- licæ, Euangelia.
6. Seruatur in Indijs nunc, & vbi al. iūi grandiores natu ad baptismum accu- dere volunt.
7. Obseruatur, siue portæ sint chori, ne

8. Principi ministri imponunt panem, & calicem super altare.

9. Confessio, & laus habetur Deo.

10. Pontifex orat.

11. Pontifex lauat manus.

12. Sistit se ad altaris medium.

13. Circumstant qui altari inferuiunt.

14. Pontifex cōsecrat.

15. Offert, Deo & ostendit attollens sanctam Eucharistiam,

16. Pontifex annunciat pacem.

17. Salutantur osculo.

18. Commemoratio sanctorum fit, tam viuorum quàm mortuorum.

19. Pontifex communicat sanctæ Eu- charistiæ.

20. Porrigit alijs D. Eucharistiam.

21. Agit gratias.

SACRA LOCA, VESTES, ORNA-
menta, luminaria, vasa, & quæ alia Liturgica
Patres antiquissimi dixerunt esse ex traditione A-
postolica adhibita sacrificio altaris rite offerendū, ac
nunc quoq; apud Catholicos esse omnia.

CAPVT VIII.

Verū tam Diuino sacrificio peragē- do sacratissima loca fuisse addicta si quis neget, is ē Templorū antiquissimorū molibus adhuc extantibus facilè mēdaciū conuincitur. Et cū Cōstantinus Impera- tor leges de restituendis Christianorū Ec- clesijs tulit, intelligit multo antea eas fu- isse excitatas in oriente, atq; alibi, vbiq; persecutorum gladius Christianos minus attlixerat. Nam Apostolorū tempore, atq; aliquanto post, dum primi illi Duces bellū mundo & carni indixerāt, ac proinde pro- cella persecutionum vndiq; fuisset exor- ta, fideles in priuatis piorū domibus, atq; adeo in subterraneis cryptis ad tantum my- sterium conueniebant, ac fiebat (ait Ter- tullianus) furtiua signatio, sacrificium cū scrupulo, muta benedictio, ad absentes de- latio, & in arcibus asseruatio Diuinæ Eucha- ristiae: sed vbi postea pax Ecclesijs est data, cryptas exceperunt ornatissimæ, & sacratæ ædes, quæ dictæ sunt, *κρυπταί* i. Dominica tanquam Domino cōsecratæ, ac Basilicæ, quali Regiæ in formā nauis plerunq; extru- ctæ, quod per nauim Ecclesiam ipsam my- sticè Christus sapiens architectus designa- nerat. Vestium aut, & ornamentorum sa-

quis irruat ad altare, siue alibi si quid opus esset, ut arcerentur incommoda, quamuis initio nascentis Ecclesiæ ob gentilitatem id esset magis necessariū.

8. Obseruatur à Diaconis, & subdiacono- nis.

9. Obseruatur, primò quidē in generali confessione, sed & in symboli Trisa- gij, vel aliarū profarum recitatione.

10. Obseruatur in secretis, & Memeto.

11. Obseruatur.

12. Obseruatur.

13. Obseruatur.

14. Obseruatur.

15. Obseruatur.

16. Obseruatur post consecrationem;

17. Obseruatur honestissimè data o- mnibus pace.

18. Obseruatur.

19. Obseruatur.

20. Obseruatur vbi sunt, qui dignè ve- lint accedere.

21. Obseruatur.

Lib. 3. c. 25.
hist. eccl.
Lib. de
monoga-
mia,
In oratio-
ne funebri
de obitu
fratris Sa-
tyri.

crorū, petali (seu mitræ Episcopalis) quod D. Ioannē gestasse retulit Polycrates E- tyri.

phesi Episcopus, meminit Eusebius, Infa- d. Can. 32.
læ, b. Tertullianus. Orarij seu Stolæ c. D. Am- f. Hærel. 15.
brosius, Concilium d. Bracharense primū, & 16.

e. Toleranū quartum. Phualitiū, seu cappæ, q. Can. 4.
quæ *ῥιζὴν* vocat, f. Epiphanius. Albę dia- b. Chryf. in
coni, Concilium g. Carthaginense quartū, Liturgia.

quæ *σοφιστικὴ* h. d. Chrysostomus, in Liturgia, i. Hist. eccl.
sua nominat. Pallæ, seu Aulæorum, quibus, lib. 2. c. 37.
ornatur altaria: Theodoretus Lintheam- Patmenia, lib. 6. c. 6.
num, & velaminum, quibus cooperiuntur Lib. 10.

Altaria, l. Optatus. Sacratæ talaris vestis *ῥιζὴν* Eusebius Amictus, cyn. n. Hist. Trip.
ἀγία, *ἡ ὁδὸς* m. Amictus, cyn. lib. 5. c. 37.

guli, casulæ, manipularij, corporalis, Bea- o. Hist. Ang.
ti Chrysostomus & Basilij, qui ea & fu- lib. 1. c. 29.

is se huic sacræ functioni dicata testantur, Cōc. Laodi- cen. c. 2.
ac in suis Liturgijs vocāt *ὁμοφρόνων*, *ῥιζὴν*, Cōc. Arela-
φωλάντων, *τὰ ἁγία*, *τὸ ἅγιον*. Quibus qui ad cen. ca. 13.

prophanas res fuissent abusi, ij impij habe- Basil. in reg.
bantur, nec impunè abierunt, sicut de Thybreniorib, lib. 2. ca. 28.

melico saltatore, qui emptam sacram ve- q. 310.

stem in theatro gestans subito expirauit, Hieron. ad
sicut de hoc refert Theodoretus: ac de al- Fabiolam.

tero o. Beda id ipsum narrat. Ambr. off.
lib. 2. ca. 28.

At præter antiquissimas synodos, & Pa- Greg. Naz.
tres extant monumenta sacrarum vasorū, in oratio-
ne ad Anā-

quæ Diuino altaris Christiani sacrificio nos & de
addicta, in alienos vsus nisi summa necessi- scipio.

tate redimendorum captiuorum, vel alia Theod. lib.
rum eiusmodi rerum, sub anathematis pce 3. c. 11.

na conuerti non poterant. Nam & ideo D. Optatus li.
Gregorius Nazian. inquit, ab hominibus 1. cont. Pa-
menianū.

Chr. hom.
de no. con-
temnen.
eccel. myst.
Cyp. de li-
pis 5. lib.
ad Marty.
Euse. lib. 6.
c. 38.

laicis eadem non esse contingenda in sacros
vscis destinata, & non nisi in summa Eccle-
sia necessitate prophananda. Qui quidem
Nazianzenus post D. Athanasium testis est
luminarium, quæ accendebantur, dum Eu-
angelium recitaretur: Id quod vel rutilan-
te sole fieri consuevisse ostendit S. Hiero-
nymus contra Vigilantium.

**DIVINAE EUCCHARISTIAE (VT
sacramenti) vberima utilitas
ostenditur.**

CAPVT IX.

SED quando (vt dixi) Diuinam Eucha-
ristiam tanquam cerimoniam aliquam,
tu cum Melanchthone, alij autem vel nu-
dam, vel simplicem esse asserunt, aut si qui
eam vili sunt aliquanto maiore in pretio
habere, nunquam tamen ita locuti estis, vt
CHRISTVS Dominus, ipsique Apo-
stolici Patres de ea loquebantur, neque ve-
ro fructus eius vberimos siue vt Sacramen-
ti, siue vt oblationis, & sacrificij vti neces-
se erat exposuistis (Nam & huc deniq; spe-
ctabit, quod de purgatorio igne dicendum
erit, aduersus ea quæ hinc ex tuorum the-
sis deprompsisti) propterea de Diuinæ
Eucharistia, vt sacramentum est, utilitate
primum agamus.

Duo sunt in vniuersum, ad quæ vtili-
tas hæc refertur: Vita, & vnio. Vitam autem
dico Diuina illa dona, quibus cœlestis hu-
ius sacramenti digna sumptione anima
ditatur, & corpus ornatur, ac roboratur.
Itaq; panem vitæ Dominus vocauit, quæ-
admodum, contra fructus mortis is fuit,

quem in terrestri paradiso comedit Ada-
mus. Diuina dona cum dicimus, gratia cœ-
lestem intelligimus, quæ efficiuntur emun-
datione peccatorum, quæ mortem gignunt,
& mentis illustratio. Primum illud Patres
vnanimis explicuerunt, qui sanctam Eucha-
ristiam compararunt carboni ardenti,
quo labia Isaiæ purgata sunt integro ho-
mini instaurando, & sanctificando: sicuti
& ebrietati depellendæ, ac sobrietati, &
pudicitia conseruandæ: cum Christi san-
guinem esse vinum illud quod virgines
faciat, & præsentissimum esse remedium
testati sunt.

At mentis illustrationem, & volunta-
tis inflammationem, ignem nempe illum
quem Dominus Iesus venit mittere in ter-
ram, vt arderet, ea designarunt, quæ anti-
quæ legis tempore tradita, Patres ductu
Spiritus sancti huc retulerunt. Mel quo
Ionathas post hostes deuictos Ionathæ o-
culi lucem receperunt. Panis Heliz subci-
nericius quem sumens eo peruenit, quod à
Deo vocabatur: & sanguis agni, quo ange-
lus exterminator, exterminabatur. Ac

certè & hic illud fidenter dicere possu-
mus. Nemo nouit, nisi qui accipit, qui-
que gustat, quàm suavis sit Dominus.
Nam quod anima sursum ad cœlestium
amorem attollatur, quod Angelorum
fruaturs commercio, quod ignem (vt in-
quiunt Beati Chrysostomus, & Cypria-
nus) expectore emittat, ignem inquam di-
lectionis, & quod martyres inde animen-
tur ad proprium sanguinem pro Christi
amore profundendum, quodque aduer-
sus satanæ insidias, & mortis acerbitem
validissimum sit hoc sacramentum, qua-
re asseruabatur tradendum moribundis
in viaticum, Vniuersa Christi Ecclesia
docuit, & indies Catholici, ac pij experi-
untur.

**Ad corpus quænam ex Diuinæ Eu-
charistia sumptione redun-
det utilitas.**

ET totum hominem is. cuius omnia o-
pera perfecta sunt, sanum facit bene-
dictus Iesus. Quare & corpori maximâ
commoda accedunt ex D. Eucharistia. O-
ptima plerumque; valetudo in hac vita: Re-
surrectio verò ac glorificatio corporis in
altera. Nota sunt quæ Apostolus Corin-
thios admonuit, cur plerique imbecilles es-
sent, & multi dormirent, hoc est moreren-
tur, qui dignè ad altare haud accedebant,
& ea quæ Patres scripta reliquerunt de Di-
ui Gregorij Nazianzeni sorore, deq; fra-
tre sancti Ambrosij, quorum illa conua-
luit, hic è naufragio liber euasit: deq; Dæ-
monibus fugatis è corporibus obsestis, ne
plura huc congeram: Nam & quod in Pa-
radiso terrestri pomi comestio non solum
animo, verum item corpori mala, & mor-
tem intulerit, huc facit, vt tanto magis con-
trarium fieri in D. Eucharistia credamus,
cum re ipsa Christum sumamus non in si-
gno & fide solum, sed vt Diuus Chryso-
stomus, *ἡ μὲν πείρα, καὶ ἀπολύτῃ*. De resurre-
ctione autem certissimum illud Domini
testimonium est aientis, & ego resuscita-
bo eum in nouissimo die. Quod postea
Patres perpendentes docuerunt. Tertul-
lianus, qui Diuina Eucharistia dicit ani-
mam & corpus de Deo saginari, vt suo
tempore reuiuiscat. Sanctus Cyrillus qui
corpori vitam instillari, vt ad æternita-
tem pareatur. D. Ireneus, qui carnem no-
stram sensim hoc cœlesti sacramento ad
immortalitatem disponi, sicuti vitis exci-
piens imbrem paulatim efformat, & suo
tempore fert fructum.

**Vnio siue coniunctio, Diuinæ
Eucharistia utilitas
altera.**

AL

Altera Diuinæ Eucharistia utilitas
est, qua cum Christo, deinde cum
proximo anima mirificè vnitur, nam &
propterea communio vocatur. Primam
cum Christo coniunctionem ipsemet Do-
minus promissit dicens. Qui manducat meam
carnem, & bibit meum sanguinem, manet in
me, & ego in eo. Hanc enim & Domini
mandatorum obseruatio, & laborum pro
Christo tolerantia (quam communicatio-
nem cum Christi passionibus vocat Apo-
stolus) consequuntur hac enim manduca-
tione effecti (vt Diuus inquit Cyrillus Hie-
rosolymitanus) consanguinei, & concor-
porales Christi, iam in tanti cibi virtute
ambulamus, nec aliquid quantumuis as-
perum detrectamus. Quod si particeps
calicis Demoniorum aliquis factus, & cor-
pori meretricis adhærens, vnum (inquit
Diuus Paulus) sit cum vtroque, ecquis am-
bigat vnum nos effici animo, & voluntate
cum Christo percipientes Diuina eius my-
steria, in quibus se ipsum verè dat nobis?
Sed quoniâ qui capiti adhæret, adhæreat &
corpori necesse est: hinc & communio, &
amor cum proximis firmissimus oritur.
Sic Græci Synaxim, & Agapem vocarunt,
hoc cœleste conuiuium, quo Apostolus
Christianos dicit vnum esse corpus, & v-
num panem in Christo. Quare & pacandis
animis, ac dirimendis litibus efficacissi-
mum remedium est Diuinum hoc sacra-
mentum. Nec horret quidquam satanas
amplius, quàm frequentem (sed dignam)
cœlestis Eucharistia manducationem, quan-
doquidem vna hæc præcidit neruos in-
pietati, ac longissime omnes, quas ille ferit
inter fratres, dissensiones abigit. Neq; eui-
dentiore alio argumento hæretica prauitatis,
quàm detractione Diuinæ Eucharistia
Ecclesia degeneres filios notare po-
tuit, quippe quos meritisimè Dei, homi-
numque eorum vnione priuat, qui Deo &
hominibus aduersantur. Nec denique hæ-
retici ipsi sese passionibus Christi, sed labo-
ri pistorum communicare possunt osten-
dere, quàm cum putidam illam cœnam &
panem loco Diuinæ Eucharistia mandu-
cant, vt faciunt.

**DIVINAE EUCCHARISTIAE (TAM-
quàm sacrificij) fructus vberimus pro viuis & de-
functis ex perpetuo Ecclesia vsu o-
stenditur.**

CAPVT X.

SED & ipsa Diuinæ Eucharistia obla-
tio admirabiles parit utilitates, qua-
rum nonnullas in hunc locum referuauim,
vt rectiore ordine ad tua Chytræe confu-

tanda, atque in primis ad Ecclesiæ ex qua-
tuor primis Synodis faciem, ac fidem o-
stendendam accederent. Ac sanè sat esset
credere nihil non augustum, aut maximè
salutare ex ea oblatione proficisci, in qua
cum ipsa hostia Christus sit (quemadmo-
dum superius dixi) tum nihil gratius, vel
maius ad testificationem Diuinæ gloriæ
potest offerri.

Veruntamen ne vllus cauillationi lo-
cus relinquatur, ex ipso perpetuo offeren-
di sacrificij, (& quidem visibilis) vsu id
semper fuisse necessarium comprobatur.
Quis enim instinctus principes humani
generis Adamum, Abel, & reliquos age-
bat, vt Deo sacrificarent, nisi indita Dei
lex, atque afflatus Diuinus? Nam etsi ani-
mo tamquam spiritali hostia creatori
suo litabant, exteriorem tamen hunc al-
terum cultum Deo maximè debitum mo-
dum esse necessarium intellexerunt. Ita-
que deinceps lex scripta sacrificia sua ha-
buit, sed Evangelica tanto præstantius,
quanto excellentius præ alijs Christus no-
men hæc dicit, ac sacerdotum habuit.
Et hoc est quod semper agnouit Ecclesia
Christi, sacrificium secundum ordinem
Melchisedech, quod successit/ ait Diuus
Augustinus/ omnibus illis sacrificijs vete-
ris testamenti, quæ immolabantur in vm-
bra futuri: quodque completum est no-
ui testamenti oblatione, quam (Sanctus
inquit Irenæus) Ecclesia suo tempore iam
offerebat Deo per totum mundum, nem-
pe ante mille quadringentos annos.

Deinde quidquid in veteris legis sa-
crificijs fuit, quo vel expiarentur peccata,
vel pax peteretur, vel agerentur gratia,
vel denique reliqua postularentur, id om-
ne ad Christianum sacrificium relatum
fuit, in quo Christus, qui in cruce pro sua
reuerentia exauditus, promeritus est om-
nibus sacramentis, & Ecclesiæ suæ, ac præ-
sertim huic suo mysterio, quidquid ha-
bet virtutis, & efficacitatis, Et meo qui-
dem de sacrificio Missæ libro Italico futius
(licet breuissimè) attigi ea omnia, pro
quibus sacrificium altaris offerebatur, pro
salute viuorum, pro cursu nauigantium,
pro pœnitentibus, pro pace, pro bello, pro
obsestis, pro expulsionem demonum, pro mor-
bis aspellendis ac præcipue pro mortuis.

**DE IGNE PURGATORIO
& oblatione pro de-
functis.**

CAPVT XI.

SEPTIMAS imposturæ tuæ re-
sponcione dicebam, putauisse te parum
scire.

distrahebant Ecclesiam in terris, Christianas & quotidianas preces, ac proinde Diuinas laudes, & mutuum auxilium aut prorsus tollebant, aut certe magnopere impediebant. Vos dum cælestes choros, quasi superiora, & illustriora corporis membra à nobis seiungitis, purissimas & efficacissimas cælitum preces, ac proinde Diuinæ magnitudinem gloriæ, promptissimamque angelorum de nobis curam, & amplissimum Christi Domini meritum, atque eiusdem charitatis vim in amicis suis, quibus omnia nota fecit, mutuum denique consensum, atque eorum erga nos præsidium auertitis. Quamobrem iterum dico) ea in te quadrat Chytræ, quæ Parmeniano obijciebat Optatus, ut Christo inquam, vnicam concedas, totam illi libram auferre conaris.

Sed ut istam impietatem gladio tuo iugulem, quæro de te, visne amplius eorum stare iudicio, ad quos initio prouocasti, siue qui Synodis quatuor generalibus interfuerunt, siue ipsi qui (ut tu ipse dicebas) fontes doctrinæ Christi, & Apostolorum Græcis literis primum nobis traditos illustrarunt, quales (aiebas) fuisse Basilium, Nazianzenum & alios? negabis, opinor: aut si concesseris, dabis nobis dexteram, & Catholicam fidem amplecteris. Horum enim omnium, cum eadem, quæ Catholicæ Ecclesiæ nunc est, fides una fuerit, de Inuocatione & Veneratione Sanctorum, cumque (quemadmodum ex ipsius aduersus te probauit) Diuinum cultum, quod S. Epiphanius respiciebat, Deo, non sanctis deberi laudare scribebat, non solum non obscurari, sed illustrari magis, consentiens Christianus orbis semper crediderit, equis putauerit viros adeo à te celebratos idololatriæ argui? Accedit, quod cum supra ex constitutione Concilij Nicæni patuerit vnam esse Ecclesiam quæ in terris, & cælis est, ac propterea consequi, ut vno, & eodem spiritu regatur, equis erit tam stipites aut bardus, qui compati, & congaudere inter se eiusdem Ecclesiæ membra negauerit, cum spiritus ipsius sit spiritus charitatis, & vnitatis?

At vos quibus articulus Symboli de communione sanctorum non sapit (neque enim quid hoc sit potest in animos ab ipsa communione Ecclesiæ abscissos cadere) mirandum non est, si animi auertitis ab inuocatione Sanctorum, à quibus auertitis & fidem.

Interea magis mirandum est, cum ad quatuor Synodos priores prouocasti, non vidisse vos, ab ipsi nulli unquam Patrum fuisse hunc errorem obiectum de inuocatione Sanctorum, cum plerique omnes hanc suis scriptis consignassent, atque adeo in ipsis synodis elegantissimas, & sanctas ea de re

orationes, (præsertim in Ephesina synodo) publicè habuissent.

Nam Ephesi cum tot Patres conuenissent, ut Beatissimæ virginis Deiparæ [Deotro] honorem factum testem ea in ciuitate tuerentur, in qua (quondam ab Ethnicis Dianæ ac dæmonibus dicata) ipsa Dei mater diu vixerat, quot laudes, quot acclamationes, quot inuocationes illius ex Patribus ipsi exaudire sunt? quibus certe testatissimum mundo fecerunt tantum Christi organum non inutile, nec frustra pro nobis esse in cælis: quæ cum in terris multa posset à Deo per filium consequi, eandem scirent multo magis illic solitam esse fidelibus obtinere.

Et verò scimus, cum Nicephorus Patriarcha Constantinopolitanus in Synodo vii. (quæ fuit secunda Nicæna) fidem septem æcumenicarum Synodorum ordine confessus esset, non solum nihil ex ipsis aduersus sanctorum inuocationem, & intercessionem pronunciasse, verum etiam ipsum met his omnibus verbis tota de hac re locutum.

Exosculor (inquit) nihilominus, & exopto sanctorum apud Deum patrocinia, & intercessiones. Primum quid præcipueque sanctis, & immaculatissimæ semper virginis, ac nominis nostræ Dei matris. Mox verò Diuinarum celestiumque virtutum, sanctorum, laudatissimorumque Apostolorum, beatorum Prophetarum, gloriosissimorum, & inuictissimorumque Martyrum, Diuinorumque Patrum, ac omnium denique sanctorum, qui ab initio mundi Domino placuerunt, & absque ullo omnino fine in ipso & per ipsum viuunt (animæ enim iustorum in manu Dei sunt) ut qui maximam hinc animæ, corporisque salutem consequar.

Adoro item, & exosculor venerandas illorum reliquias, quippe quæ certam animorum, corporumque morbis salutem, medicinamque conferant, suspicio propterea, ac laudo venerandam, Diuinamque illorum conuersationem, celeberrimosque eorundem agones, & pugnas. Honoro quoque, & veneror sacrosanctas illorum tumbas, & sepulchras. Dignos denique illos ipsos censeo, qui sententiam summis honoribus decorantur, maximisque laudibus echantur, quoniam pro gloria Dei omnium nostrum Saluatoris sanguinem suum profuderunt, & fluxam hanc præsentemque vitam, ob suam in Deum charitatem animos spreuerunt, viuificasque ac salutes illius perpassiones imitati sunt. Complector itidem suscipioque, non solum venerandas Christi omnium Saluatoris nostri iconas, & venerabiles sanctissimæ Dei matris imagines, verum sacras quoque sanctorum omnium effigies, earumque venerationem illis exhibeo, quam honor eorum merito

merito postulat. Et paucis interiectis. Recipio tandem septimam sacram 150. sanctorum Patrum Synodum nostro hoc æuo in ciuitate Nicænae denud celebratam, quæ oēs præcedentes sacras Synodos, earumque dogmata, ac decreta confirmauit & quodam modo obliuauit, sacrarumque ac venerabilium imaginum cultum, venerationemque iam inde ab initio Ecclesiæ traditam, suscepit, definiuitque non secus venerandas esse, atque viuificæ crucis effigiem. Eos proinde ex Ecclesiæ eiiciamus, qui in harum contumeliâ & euerfionem futuri garrulitate Christianis insultant, quasi deorum loco hæcenus illas habeant, venerenturque, quales sunt Theodosius, Basilus, & Silvanus, qui Dei permissione Episcopalis sedibus præfuerunt. Hæc ille.

Sicigitur Christianæ synodi, sic Christiani Ecclesiæ credidit & locuta est. Quamobrem ubi præter Diuinum verbum rectè intellectum, ac præter innumeros Theologos, & confessores, habes quoque mille & septigentorum octoginta sex Episcoporum, quibus totidè populos, vel regiones Deus subiecit vniuersam hac de re, ac de alijs omnibus fidem (tot enim Episcopi septem illis æcumenicis synodis interfuerunt) propterea ne mirere, si vni vel alteri apostatæ Lutheri aut Melancthonius minus fidei, quam illis habeamus. Cæterum quæ tu de idololatria, deque superstitionibus garris, & aduersus conscientiam tuam scis te mentiri, eius farina sunt, cuius cætera vestra fuere semper maledicta. Ecclesiæ enim Catholica Romana omnes superstitiones rejicit, docetque accuratissimè quid fugiendum, quid lequendum sit. At verò Christum lesum adoramus vnicam primariam spem nostram, per quem & habemus accessum ad Patrem. In cuius nomine Oceanum, & quantum Ecclesiæ Catholice commissum est populorum non desunt qui imperterriti decurrant, ac libentissimè dent ceruices pro hac veritate, quotiescunque ferat occasio.

A SERENISSIMIS FERDINANDO Casare, à Gallia Regibus, ab Alberto Bavarie, & à Ioanne Basili Magna Moscoua Duce, condemnari Chytræum mendacem, qui Principum illorum nominibus, in negotio vtriusque speciei Eucharistiæ fallaciter abusus sit.

SECTIO VLTIMA.

CAPVT I.

Postremum hoc erit caput Refutationis meæ ad responsum tuum, ut qui principio ad serenissimum Sueciæ Regem prouocans ab eodem fuisti condemnatus, nunc item à Ferdinando optimæ memoriæ Imperatore, atque à reliquis ad quos prouocasti, damneris.

Ac ut à Mosco incipiam, non rectè facis, qui à schismaticis subsidium petis. Et tamen qualiscunque ille Dux fuit, is tuæ causæ minimè patrocinatus fuisset, cum præsanctificatis (ut Græci, & Mosci) interdum videretur, quæ tantum sub specie panis sumunt.

Vide Auctoris Moscouiam

De Gallia autem Regibus, falsum est quod ais. Neque enim semel interfuimus, dum Diuinæ Eucharistiæ sub vna specie participes fierent. Nec à Clodoueo primo Gallorum Christiano Rege quæquam eorum faciliè comperies, qui vserint, ut populis passim sub utraque specie Eucharistia traderetur. Ac cum Ecclesiæ Catholice vnde cum propè secula, Regnum illud magno præsidio, & ornamento fuerit, inuidium absque ullis præualentibus eiusmodi hæresum monstris perstitit.

At quod ais, scire me, Ferdinandum & Albertum Bavarie Ducem concessionem calicis in synodo Tridentina procurasse, quin tu ed ibas, ut causam istam euinceret? Sed sanè scimus, quæ tantorum Principum mætes fuerint, præ videlicet, ac sanctæ. Qui licet quædam eiusmodi proponi sinebant (cum ipsi vna tantum specie constantissimè vterentur) quidquid tamen à sancta illa Synodo, ac demum à sede Apostolica ea de re decretum fuisset, id certissimè à spiritu sancto profectum fuisse, non dubitabant. Cum verò Albertus tentaturus an hæreses, quæ in Bavarie succrescebant, posset calicis concessione succidi, eundem procurari permisisset, ac Pius III. Põ. Max. ad quæ tota res à Synodo, fuerat delata, id intergrum conditionibus reliquisset, quibus Constantiensis Synodus, alicubi permiserat, non tam citò in rem conferri cum laicis coeptum est, cum vidit non hæreticos ad vnitatem Ecclesiæ, sed ab hac, Catholicos ad hæresim eodem calice abduci. Quare & intellexit Tridentinæ Synodi Patres non sine causa diu ei concessionem fuisse aduersatos, quippe qui hæreticorum ingenia nossent, eo quasi cuneo, eandem Ecclesiæ vnitatem findere studentium. Quamobrem argenteis vasis retractis, quæ ad liquidæ speciei decentiorum usum curauerat effici, ipsique, Ratisbonæ infici iussis, mandauit, ut vnicam de omnibus dogmatibus, & ritibus Catholicam religionem subditi sui complecterentur. Qui parere nollent, hi ex patria statim emigrarent. Is verò idem Princeps anno huius seculi 78. litteras ea de tota re ad ipsum Sereniss. lo. Sueciæ Regem scripsit, ne tu putes hæc ab eo ignorari, aut istas quoque tuas imposturas agnitas non fuisse.

Ac cum pmissus calix in Stiria, Carinthia,

Aa Au-

Austria, Boemia nihil postea profuerit, nō semel altū satanæ eō liquidius cognouerūt omnes boni, quod ex eius calicis falsa cupiditate, latenter in dies venena simplicibus alia propinarētur. Ac nos quoq; vidimus, quidnam cōsequentibus tot annis, ex isto calice effectum sit, quānam fuerint hominum ad Catholicam fidem conuersiones, quæ maior pietas, quæue inita Concordia, qui sedati apud vos fluctus, quāmuere pressa technæ V Vittembergenſium ac Turingenſium, vt nemo nisi cecēssimus, intelligat iam esse optimum nolle hariolari, sed Catholicæ Ecclesiæ in omnibus acquiescere, quæ vt magis sobrios conatus ad Christi gloriam promouendam adhibet, sic sapientiore charitate, quā vos, esurientibus Diuinum panem frangit, & in omnibus materna suis vbera semper admoovit.

Habes Chytræe responsum ad omnes

prouocationes tuas. Nam quod ad Augustanam Confessionem, atque ad Picardicam, & ad Erasmi, attinet, de quibus aliqua tuo scripto inspersisti, cum ego de ijs propria tractatione alibi egerim, non est quod hic eadem iterem. Inde autem intelliges, quā indignè ad hæreticum tribunal appellaueris, qui prius ad verbum dei, ad Synodos œcumenicas, & veteres patres prouocaueras. Sanè cui isti non fuere satis, mirandū non est, si ad tetras illas sordes, (Picardicam quoque sectam Catholicæ anteponeſ Ecclesiæ) descenderis: Vtinam verò qui hætenus non tā mei, quā multorum ruina gradum tibi ad infamē gloriam facere nō erubuiſti, attollas oculos ad Christum, & ex ista hærefum caligine emergēs, cernas hæc tandem: quæ vt pro vna ipsa veritate tuenda, sic non odio tui, prolata sunt.

Vide librū
Auctoris de
conf. Augu-
stana, de Pi-
cardica se-
cta, & de E-
rasmo.

RETECTIO IMPOSTVRARVM CVIVSDAM DAVIDIS CHYTRAEI, QVAS IN ORATIONE QVADAM INSERVIT, QVAM DE STATV

Ecclesiarum, hoc tempore in Græcia, Asia, Africa, Vngaria, Boemia, inscriptam edidit, & per Sueciam, ac Daniam aduersus orthodoxam fidem disseminari curauit.

DAVIDIS CHYTRAEI IMPOSTVRARVM, QVAS IN ORATIONE ROSTOCHII in lucem edita inservit, quā de statu Ecclesiarum hoc tempore in Græcia, Asia, Africa, Vngaria, Bohemia, inscriptam curat per Sueciam, & alibi disseminari.

Vide Har-
monia Au-
gusta. Con-
fessionis
Coloniæ
diuā colle-
ctore & au-
tore Fabri-
cio Leodio

Vod pauld antea Grammaticus iste Chytræus fecerat, cum mendaciorum farragine sine capite, ac pedibus, titulo Confessionis Augustanæ inscriptam edidit (quæ quidem mendacia Serenissimi Bavariæ Ducis Consiliarius, Fabricius Leodius iam pridem aperuerat, & confutarat) id etiam, in hoc nouitio paratū, vt sui semper similis sit, miser effecit. Nā vbi fallaci prætextu interpretadi Charrionis Chronici sermonē detorsit ad ea, q̄ ad religionis statum pertinent, tam apertè secum ipse pugnat, tamque confusè mentitur, vt facile sit, ex isto exiguo scripto non solum inconstans & vanissimum eius ingenium, verum etiam hominem nullius esse religionis deprehendere. Id verò an ita

sit, obsecro per Iesu Christi sanguinem, at-
tentè vt sequentia perpendantur.

IMPOSTVRA PRI- ma Chytræi.

Initio (inquit) de Græciæ, postea de Asia, Vngariæ, & Boemiæ Ecclesia dicturus, æterno Deo conditori & custodi Ecclesiæ suæ toto pectore gratias ago, quod immensa bonitate, & misericordia Ecclesiæ sibi æternam publica Euangelij voce ex genere humano, passim toto orbe terrarum colligit & conseruat. Nā in ipsa Græcia hodierno die nō modo doctrinā & ritus Christianæ religionis: verum etiam ordinem, & gradus Episcoporum, totamque politiam & iurisdictionem Ecclesiasticam sub Turcicā tyrannide tolerari, & defendi cognoui.

IMPOSTVRAE Retectio.

At paulo post Chytræus in Græcia, & Asia fatetur, esse ritum orandi pro
viviis & mortuis: inuocandi item Beatissi-
mam

nam virginem, et Sanctos alios Dei seruos: his porro & pijs eorum imaginibus, adhiberi ait venerationem: Ordinem autem & iurisdictionem Patriarcharum, Archiepiscoporum, Episcoporum, Monachorum, monialium cerni, De iustificatione plerisque sententiā D. Basilij in ore habere, quæ in homilia de poenitentia extat, eadem pagina, vbi de filio prodigo celebrem illam vocem edit, *μόνον θέλω, & οὐδὲν προπαύω*: Tantū velis, & Deus præoccurrit. Quid iustum est apud iustum Deum? paucorum meminisse, an multorum obliuisci? Appendantur lances, & quā mēsurā mē si fuerimus, remetietur nobis: Si plura peccata erunt, iniustus erit: sin plura bona opera, iustus erit. Quæ omnia cum Lutherani, & alij Hæretici conuellere soleant, ecquid hæc ad Lutheranismi, ac non potius ad Catholicæ antiquæ fidei cōprobationem faciunt?

In Africa itē, cum vel in reliquis prouincijs Mahometismus, & gentilitas vigeat, vel in amplissima illius ditione, qui Presbyter Ioānes dicitur, ita catholici ritus multa extēt vestigia, vt & Chytræus fateatur, ab eo literas & legatos ad Clementē VII. Pontificē Maximū fuisse missas, vt Ecclesiæ cōciliaretur, quidnam hoc pōderis habet, ad recentes hærefes astruenda?

In Vngaria verò, & Bohemia, cū, vbi Regna illa sese ab vna Catholica Romana Ecclesia segregarunt, ex sola Lutheri hæresi tot sectæ pullulauerint, aut reuocata fuerint ab inferis, Anabaptistarū, Picardorum Calvinianorū, Trinitariorum, Lutheranorū rigidorum, & molliū, palmarium ne hoc ad Chytræi errores confirmādos videtur argumentum?

Quin verò cum ipse eodem in loco subdat, à plerisque Græcis D. Thomæ Aquinatis scripta, & præcipuè summam in Græcū sermonem conuersam, magna cum subtilitatis, & acuminis disputationū illi admiratione, studiosè legi solitā, suos gladio iungulat, & velit, nolit, vim Catholicæ fidei inter Schismaticos quoq; quanta sit, prodit.

SECUNDA CHYTRAEI impostura.

Græci Missas absq; communicantibus celebrare non solent.

IMPOSTVRAE Retectio.

Primo obseruandum est, Græcos, quib; tamquam Patronis vti velle simulabat, à Chytræo superstitionis, idololatriæ, errorumque plurimorum non ita multò post argui: Ac tamen vt Catholicos mordeat, ex illis petit exempla, quibus vana ista sui cere-

bri somnia confirmet. Interea verò stupide ignorat, nullā posse dici priuatam Missam, quæ pro toto Christi Domini corpore mystico (vt ritè à Catholicis fit) celebretur. Præterea falsum est, Græcos (id quod ille ait) omnes facere. Si enim in Corcyra, Creta, Chio, Mitylenis & Pergæ, quæ est prope Byzantiū, & in qua Christiani frequētes commorantur, fuisset, ipsissima Catholici ritus in pluribus vestigia vidisset. Mitto Calabriæ seu magnæ Græciæ, & Siciliæ monasteriorum S. Basilij, Rusiæ itē, & eorum qui Leopolim incolunt, non exiguas reliquias ex quibus impostura ista facilius deprehendi potest. Nec verò Sanctissimi sacrificij missæ vis pendet in primis ex præsentia plurimorum, aut etiā ex eorum, qui intersunt sumptione: sed ex Christi præsentia, & oblatione, in memoriam cruetur illius oblationis, in qua Dominus pretiosissimum suū sanguinem immensa charitate pro nobis (vt ita dicam) prodegit. Ac tamē nec Sacrificij, participatio deest, cum Sacerdos, qd Deo oblatum est, sumit, cumque in tota Ecclesia iugis eiusdem ipsius Sacrificij, quod nō potest esse non vnum, plurimi alij participes eadem hora, & momento alibi sunt. Vt mittam in vniuersa Ecclesia Catholica frequentissimos Laicos octauo quoq; die, nedicā quotidie, solitos esse cōmunicare.

TERTIA CHYTRAEI impostura.

In Græcorum Missis nulla sacrificij, & sanguinis Christi pro redemptione viuorum & mortuorū oblatio mentio fit: Sed λογικὰς λατρείας, precum, gratiarum actionum, laudum Dei, Eleemosynarum in vsum pauperū præcipuè offerri solitarum, vt verba canonis sonant *τὰ σὰ ἐκ τῶ σωμ σοι προσφ. σοι δμ.*

IMPOSTVRAE Retectio.

Et memeto (inqt in sua Liturgia D. Basilij) omnium dormientium in spe resurrectionis vitæ æternæ, & refrigera eos vbi visitat lux vultus tui. An hic non fit mētio sacrificij pro mortuis oblato?

Eadem ferè verba in Missa S. Ioannis Chrysostomi habentur: Et memor (ait) esto omnium in Domino dormientium, in spe resurrectionis vitæ æternæ, ac requiem presta eis, vbi lumen vultus tui superintendit, ac precamur te, &c.

Similia sunt in D. Iacobi Missa, ceterisque Apostolorū Liturgijs, quæ admodū vel ex alijs, vel ex n. Dionysio Areopagita, collige re licet, de quo quidē Dionysio aliqua post,

Quin verò Chytræus, vt, (quemadmodum

dum dictum est) sui semper similis sit, id est, ut pugnātia loquatur, subdit, morem in Græcia inoleuisse, orādi, & sacrificium seu Missā offerendi, pro viuis ac mortuis.

Sin autem ex limpida Theologia fontibus veritatis lucem hausisset, intelligeret, opinor, quā vel ea solum cogitatio plena blasphemiae sit, qua existimet aliquis, passionis Domini oblationem mancam esse modò, neque uti profuit in cruce, ita etiamnum viuis & mortuis prodesse: Qui enim passus est pro omnibus, quique ad inferna descendit, thesaurum ibi quoque infiniti suimeriti effusus, quomodo is ita exhaustus sit, ut iam vtrisque non proficiat? Nisi Chytræus putat locum illum, in quo Patres, & alij vincti tenebantur in lacu, in quo non erat aqua, (sicut ait Propheta:) Sic vim Christi meritorum exhaussisse tunc, ut deinceps ipsi demeritis nullā posterorum animæ iuuari possent. Quod si ita sit, cur idem pro viuis factum quoque non arbitretur? Scilicet, uti admodum ut sit, & inter cantharos perpetuo torpore viuendum, sola verò nescio qua dæmoniorum fide, facinora quæque delenda, nec verò vlla ratione pro viuis orandum, vel offerendum, ne (si Deo placeat) Christi Domini meritum obscuretur.

Verum suas ipsemet Chytræus imposturas apertius reteggit, cum verba illa ex Græco Missæ canone, τὰ σὰ, & τὸ πρὸς τὸν Θεόν, tua ex tuis tibi offerimus, quod Latinus Canon habet, de tuis donis, ac datis, &c. ad eleemosynas torquet. Ea enim post consecratam Eucharistiam dicuntur, ut cum summum omnium donum, qui est CHRISTVS IESVS, præsens habeamus, idem deo offeramus sic, ut donum agnoscentes, dicamus: Quæ de manu tua accepimus, hæc & reddimus tibi. Ecquis autem ita stolidus sit, qui hæc de Eleemosynis, quæ nobis, non autem de ijs, quæ Deo offeruntur, interpretari aulit? Sed & suo se indicio Chytræus prodit, cū haberi inquit, in Missa mentionem τῆς λειτουργίας, quod tamen Latine non vertit. Id autem est, rationalis cultus & adorationis. Aperiat igitur D. Ioannes Chrysostomus, & alteram istam Chytræi imposturam. Adhuc (ait) offerimus tibi rationabile, ac incruentum hoc obsequium, & precamur, ac supplicamus & deprecamur, ut mittas Spiritum sanctum tuum super nos, & super hæc appolita munera. Quale autem istius oblationis genus est, quod rationabile, & incruentum dicitur? nempe quod Græca semper Ecclesia ἀνάμικτον, seu incruentum sacrificium; ἱερὸν Sacrum; μυστήριον, mysterium; quodque μυστήριον, & ἱερουργία, Sacram operationē

Diuis Gregorius Nazianzenus; Arcanum verò, & mysticam exprimit, τὰ μυστήρια, Synesius appellatur: Ita verò quoque sanctus Dionysius Areopagita τὰ μυστήρια, & Apostoli (ut colligitur ex eorum actis) λειτουργία, & ἱερουργία, Sacram oblationē vocarunt; quem admodum constat ex Canone tertio & septimo ipsorum Apostolorum. At & Martyr S. Ignatius id ipsum postea, & Concilia Neocaesariense, ac Nicænum προσκομιδὴν vocant, ut mittam Iustinianum, qui etiam προσκομιδὴν, qua designatur oblatio; & multò antea Iustinum Martyrem, qui eam ex Malachia Propheta sacrificijs antiquis sublimitatem προσκομιδὴν dicit, & verò λατρίαν οικονομίαν, cultum economiæ Epiphanius nominavit. Quare Chytræus istam ficti Theologi larvam deponat, ac te, si sapias, intra Grammaticæ cancellos actutum recipere.

QVARTA CHYTRÆI impostura.

Integrum Sacramentum, siue vltraque species, etiam populo à Græcis distribuitur.

IMPOSTVRÆ Retectio.

ET hæc impostura & mendacium simul sapiunt. Toto enim quadagesimæ tempore cū Græci Missarū solemniam exceptis Sabbatis, ac Dominicis minime celebrent, præsanctificatis, quæ illi προσκομιδὴν dicunt, (sicut Catholici in die sancta Parasceues) vtuntur. Atque ita tunc qui communicant, sub vna id specie faciunt. Nec verò vnquam Græcis cum Latinis vlla de vtraque specie contentio fuit, quippe qui scirent, integrum Christi Domini corpus & sanguinem æquè sub vna, atque sub vtraque specie sumi; si quidem à Catholicis Sacerdotibus ritè consecrantibus Eucharistia porrigatur. Sed de vtraque specie, ut ordine ad reliqua, quæ ille hac de re tractat, descendamus, postremo loco fusiùs aliquid dicemus.

QVINTA CHYTRÆI impostura.

Apud Græcos mariti à Sacerdotio non arcentur.

IMPOSTVRÆ Retectio.

AT & hoc non omnino verum est. Vt enim mittam, neminem Græcorum iam sacris maioribus initiatum, seu Sacerdotem post ordinationem ad nuptias accedere, aut si quam antea virginem duxerat, illa demortua ab eo alteram postea uxorem

rem non duci, certissimum est, Episcopos qui apud Græcos interdum ex Hieronymachis deliguntur esse perpetuò cælibes. Quod quidem non in Græcia solum, verum etiam in Oriente, & Syria apud Libani montis incolas, hoc ipso tempore diligenter obseruatur. Sed cū eos Chytræus citet, qui ab antiquæ puritate Ecclesiæ deflexerunt, cur qui ad Apostolicæ Ecclesiæ normam suas hereses edificatas esse conatur exprimere, ipsiusmet Apostolicæ, & primitiue, vel adeò vniuersæ Græcæ Ecclesiæ ante septingentos annos, quo tempore deinde peccata peccatis maioribus, Græci cumularunt, exempla nō afferat? Scilicet, odio sã agris lux est, & animalis homo non percipit ea, quæ Dei sunt, nec enim potest. Audiatur igitur in nomine Iesu Chytræus, sine inuolucris veritatem, ac qui non nunquam minus sincerè legens antiquorum Patrum scripta, se à mensa & lecto proripuit, & humi prostratus clamare cogebatur se damnatum esse, quod & fidei Catholicæ contra ria doceret; ac quæ nolebat, ea in patribus expressa reperiret, idem de se sinceriore animi demissione sentiat, & ad cor redeat, minimamque humanæ vitæ, & falsæ existimationis, maximam verò & summam, ne perpetuò damnetur, æternæ vitæ, ac dignitatis rationem habeat.

Primū itaq; si Evangelicæ legis perfectio nē non sensu carnis suæ, sed spiritu Dei metitus fuerit, scio cogitabit, summā in Sacerdotib; puritatem decentissimā, & necessariam fuisse, sic quidē, ut non solum casti, sed continentes, quique cū propius Deo seruirent, diuini nō essent, sed vnus spiritus (ut inquit Apostolus) efficerentur cum eo.

Deinde facillè intelliget, à tempore Apostolorū quicunq; ob sanctitatem episcopi, aut Sacerdotis, in honore ab Ecclesia Dei habiti fuere, nunquam eos uxores duxisse, aut si ante ordinationem duxerant, ab eorū postea concubitu prorsus abstinuisse. Quod quidem non humano inuento, nec à Siricio tantum Pontifice, sed Spiritus sancti monitu in Ecclesia vbique antiquitus, decretum fuit. In GERMANIA per Concilium Aquisgranense primum, per VVormaciense, per Moguntinum. In GALLIA per Concilium Arelatense secundum, per Aurelianense, per Turonense primum & secundū, per Agathensem. In ITALIA, per Romanum Concilium sub Syluestro. In HISPANIA, per Elibertinū, per Toletanum secundū, quartum, & octauū. In AFRICA, per Carthaginense secundum, quo loco hanc de cælibatu Sacerdotum inquit fuisse ab Apostolis traditam legem, per Carthaginense quintum, per Africanū. In GRÆCIA seu ORIENTE per Concilium Ancyranum, per Neocæsa-

rienſe ante annos mille ducentos: per Nicænum primum Canone tertio; Cuius mentionē fecit S. Basilius ad Gregoriū Presbyterum cui è domo iussit, ut vxorē ei jceret, & in monasterio inter virgines collocaret.

Præter hæc facillè cognoscet Chytræus, Græcos, & orientis antiquissimos Patres, qui semitam Apostolicæ vitæ, ac doctrinæ triuerūt, vñanimi consensu (qui solet in re fidei certū esse diuinæ voluntatis argumentū) cælibatum in Sacerdotib; Christianis ita cōmendasse, ut q; secus verbo vel facto docerent, pro Hæreticis haberentur, I. lib. 7. hist. atque anathemate ferirentur. Extat Origēnis Homil. 3. in Numeros, Epistola item Eusebij.

multorum Patrum orientis de Paulo Samosateno Hæretico ad Dionysium Pontificē Romanum, quo Paulum illum Sacerdotibus uxores permittentem Dionysio accusant, Cyrillus Hierosolymitanus in VII. Catechesi, S. Ioānes Chrysostomus Homil. 2. de patientia Iob, Maximus in quæstionib; & responsis ad Thalassium, Eusebius Cæsariensis libro primo Euangelicæ demonstrationis, Gregorius Nyssenus S. Basilij frater lib. de Virginitate Epiphanius non solum vbi contra Nicolaitas agit & in compendiaris doctrina in fine operis: verum etiam secundo in libro aduersus hæresim Catharorum. Et ipsi, inquit, dum omnia simul miscere voluerunt, omnia rursus amiserunt: ac cū non intelligerent perfectam Dei doctrinā, in errorem lapsi, ad aliam viam se verterunt, ignorantes, hanc esse Scripturæ diuinæ traditionē, ac consequentiam, quæ enim tradita sunt ad Sacerdotium pertinentia propter sacri ministerij excellentiam, hæc ad omnes forsitan pertineret, arbitrati sunt; cū audissent, Oportere Episcopum sine crimine esse, Vniū vxoris virum, continentē: Similiter & Diaconum ac Presbyterum. Reuera enim sancta Dei prædicatio post Christi aduentum non permittit, ut post primas nuptias mortua vxore, iterum vxorem ducant, propter præstantiam honoris Sacerdotalis, atq; hæc quidem sancta Dei Ecclesia diligentissime seruat: imò & eū, qui adhuc dat operā liberis, (alioqui vni vxoris virū) non admittit, nisi illum, qui aut viduus est, aut ab vna se abstinet, tum Diaconus, tum Presbyter, tum Episcopus & Hypodiaconus: atque hoc illic potissimū seruatur, vbi sunt limati, ac perfecti Canones Ecclesiastici.

Sed age Chytræe, cōuerte iterū oculos ad Apostolos ipsos, & ad ipsa, quæ attuli orientis lumina, & vide num quis post Sacerdotij ordinationē operam liberis dederit, aut horū nomina gestaue vlla, tanq; carnalia illorū monumenta, historiæ cōmendārit? Age inquit, id ipsum de Occidentis Ecclesiæ

Patribus, ac dispice, quoniam illos causse ad duxerunt, cur istam coelibatus legem tam impeterrito pectore desiderint. Inde fortassis intelliges, cur ij tot libros edidere de Virginitate, de continentia, de pudicitia Sacerdotum: cur item aduersus Nicolaitas, Catharos, Iouinianu, ceterosque eius farinae homines ipsu Christi vitæ doctrinæque gladium, & calamum strinxerint, quod quidē nunquam vllus eorum fecit, quos tu heri enatos cum noueris, vnde & quam ratione prodierint intelliges, ac si fronte habes, sordidas te & à Satana sparsas eorū feces lambere pudebit.

Quod si ad Africanos Patres antiquissimos respexeris, hi tibi omnes verbo, & facto respondebunt, Sacerdotum coelibatum diuinæ conformem esse doctrinæ, nec vlla ratione honorabile vnuquam habitum fuisse coniugium, aut thorum immaculatum inter Sacerdotem, & solutam, seu voto virginitatis obstrictam, inter Monachum & Monialem, sed vt foeditatis & turpitudinis plenum, ita corā mundo & diuinis oculis abominabile. Rationem autem si quaeras, cur, cum bonum sit nubere, ordinatis tamen haud iam liceat cōuenire, ipsa ex multis eiusmodi in operibus D. Augustini leguntur, sequentia te doceant.

Putabam, inquit, me miserum fore, si foemina priuaret amplexibus, & medicinam misericordiae tuæ ad eandem infirmitatem seruandam non cogitabam: quia expertus non eram, & propriarum virium credebam esse continentiam, quarum mihi non eram conscius, cum tam stultus essem, vt nescirem, sic ut scriptum est: Neminem posse esse continentem, nisi tu dederis. Vtique daretur, si gemitu interno pulsarem aures tuas, & fide solida in te iactarem curam meam. *To. primo lib. sexto Confess. cap. 11.*

Nota.

Illi qui Virginitatem Deo vouent, quanquam ampliorem gradum honoris, & sanctitatis in Ecclesia teneant, non tamen sine nuptijs sunt; nam & ipsi pertinent ad nuptias cum tota Ecclesia, in quibus nuptijs Sponsus est CHRISTVS. *Tomo nono in Euangelio Iohannis tractatu nono.*

Gaudeat puella (loquitur de Demetria, de Virgine) nobilis genere, nobilior sanctitate, quod sit per diuinum confortium, præcipuam in cœlis consequutura sublimitatem, quam si esset per humanum connubium prolem propagatura sublimem. Generosius quippe elegit Aniciana posteritas tam illustrem familiam beare, nuptias nesciendo, quam multiplicare pariendo, & in carne iam

imitari vitam Angelorum, quam ex carne adhuc numerum augere mortalium. Hæc est vberior fecundiorque felicitas, non ventre grauescere: sed mente grandescere: non lactescere pectore, sed corde candescere: non visceribus terram, sed cœlum orationibus parturire. Dominarum honore dignissima filiarum, perfruamini in illa quod defuit vobis, perseveret vsque in finem, adhærent coniugio, quod non habet finem. Imitentur eam multæ famulæ dominam, ignobiles nobilem, fragiliter excelsæ excellens humilem, Virgines quæ sibi optant Anciorum claritatem, elegant sanctitatem. Illud enim quantalibet cupiditate quando assequuntur? Hoc autem si plenè cupierint, mox habebunt. *(in calce Epistolæ) Velationis apophoretum, ait, gratissimè accepimus. Tomo 2. Epist. 179. ad Probam & Iulianam.*

Præsumite itaque, fideite, roboramini, permanete, qui vouetis, & redditis Domino Deo vestro vota perpetuæ continentiae, non propter præsens seculum, sed propter regnum cœlorum. *Tom. 9. de Virginitate, ca. 29.*

Nam diligenter interrogata doctrina Christiana, primas nuptias iam isto tempore, nisi incontinentia sit impedimentum, contemnendas esse respondet. Qui enim dixit, Si se non continent, nubant: potuit dicere: Si filios non habent, nubant. Sed post resurrectionem prædicationemque Christi, quando iam ex omnibus gentibus filiorum spiritaliter gignendorum tanta suppetit copia, tale officium cesset ex carne filios propagare, quale primis temporibus fuit. *Tomo quarto de bono viduitatis, cap. 8.*

Nec sanè Spiritus sanctus tacuit, quod contra istos impudentissimè, ac demeritisimè peruiaces apertum, atque inconcussum valeret, eorumque beluini impetum ab omnibus suis inexpugnabili munitione repelleret. Cum enim dixisset de Spadonibus: Dabo eis in domo mea, & in muro meo locum nominatum, meliorem multò quam filiorum, atque filiarum. Ne quis nimium carnalis exultimaret in his verbis aliquid temporale sperandum, continuò subiecit. Nomen æternum dabo eis, nec vnuquam de erit: tanquam diceret: Quid tergiversaris impia cœcitas? quid tergiversaris? quid serenitati veritatis nebulas tuæ peruersitatis offundis? quid in tanta scripturarum luce, tenebras vnde insidieris, inquis? Quid temporale tantummodo vtilitatem promittis continētibus sanctis? Nomen æternum dabo eis. Quid ab omni concubitu im-

Velationis apophoretum.

immunes, & eo quoque ipso quo hinc sese abstinere, ea quæ sunt Domini, cogitantes, quomodo placeant Domino ad terrenam commoditatem referre conaris? Nomen æternum dabo eis. Et si fortè hic ipsum æternum pro diuturno conaris accipere, addo, accumulo, inculco: nec vnuquam de erit. Quid quaeris amplius? quid dicis amplius? Aeternum hoc nomen, quicquid illud est spadonibus Dei, quod vtrique gloriæ quandam propriam excellentemque significat, non erit cōmune cum multis, quamuis in eodem regno, & in eadem domo constitutis. Nam ideò fortassis & nomē dictū est, quod eos quibus datur, distinguit à cæteris. *Tom. 6. de Sancta virginitate, ca. 25. Vide in hac sententiam plurā cap. 22. & seq.*

Sed fortè dicatur. Scilicet & bonum est nubere, cur sacerdotibus non licet uxores habere: id est, vt ordinatis iam non liceat conuenire? Quis nesciat vnumquodque suam legem habere? Est enim quod omnino generaliter omnibus non liceat: est item quod alijs licet, & alijs non licet: & est quod aliquando licet, & aliquando nō licet. Fornicari omnibus semper non licet; negotiari verò aliquando licet, aliquando non licet. Antequam enim Ecclesiasticus quis sit, licet ei negotiari: factu iam, non licet. Propter dies enim processions aliquando nō licet conuenire: quia etiam à licitis abstinendum est, vt facilius impetrari possit, quod postulat. Vnde Apostolus: Ex cōsensu, ait, abstinendum ad tempus, vt vacetur orationi. Nam secundum legem in ieiunio cædi, & iurgari nō licet, postea licet: quia maior reuerentia debetur Dei causis. Nunquid omne, quod ante cæteros licet, ante Imperatorem licet? Quantò magis in Dei causis? Ac per hoc Antistitem eius puriorem esse cæteris oportet, ipsius enim personam habere videtur: est enim vicarius eius, vt quod cæteris licet, illi non liceat: quia necesse habet quotidie Christi vitam agere, aut orare pro populo, aut offerre, aut tingere. Et non solum huic concubitus non licet, verum etiam ministro eius, quia ipse mundior debet esse, quia sancta sunt, quæ ministrat. Nam sicut ad comparationem lucernæ tenebræ non tantum obscuræ, sed etiam sordidæ sunt, ad comparationem autem stellarum lucerna caligo est, ad solis verò comparationem Stellæ nebulosæ sunt, ad Dei autem claritatem Sol nox est. Ita & quæ ad nos licita & munda sunt, ad Dei autem dignitatem quasi illicita, & immunda sunt: quanquæ etiam bona sunt, Dei tamen personæ non cōpetunt. Nunquid non tunica mediocris hominis, quamuis munda, im-

peratori tamen sordida, & illicita est? & similiter Saxonica senatori: ac per hoc Antistites Dei puriores esse debent, quam cæteri, quia & CHRISTI habent personam, & ministros Dei mundiores, esse oportet. Nemo enim Imperatori ministrat, nisi vestimentis clavis & mundis, indutus: Deus autem quia natura clarissimus est, ministros eius natura magis, quam vestibus mundos esse oportet. *Tom. 4. questione ex vtroque testam. mixtum 127. sub finem.*

Atque hæc quidem D. Augustinus, cuius solidam pietatem, atque doctrinam cum Lutherus etiam vbi fuit apostata negare nequiverit, an non pungent ista quantumuis laxum cor, cui minima scintilla lucis affulserit? Quin verò eadem Chytræus magis approbabit, quod, quos in suo scripto ad cœlum vsque extollit Sacerdotes Hufitas, hosce (virginitate) confessus est, ab vxoribus prorsus abstinere, vt scilicet minus (ait) conerentur auditores à quibus aluntur, atque vt commodius & expeditius Ecclesiæ seruire queant. Accertè ex Sacerdotum coniugio, muliebrique illa consuetudine sexcenta perniciosissima sequuntur incommoda, quæ quamuis iam manifestissima sint, initio tamen eò minus cerni videbantur, quod ad regendas turpitudines institutum à CHRISTO Domino penitentiae Sacramentum hæretici sustulere. Iam verò testimonia istarum calamitatum plusquam euidentia sunt, templa ipsa omni cultu destituta, pauperes & ægroti hiantes, ac nosodochijs, non vno in loco euerlis non habentes quo se recipiant. Virgines item aut orbatæ parentibus, aut quæ libenter seruare virginitatem sanctissimum Evangelicæ Religionis vestigium cuperent, pueri denique quicum literis, & pietate antiquitus à Catholicis excolebantur, nunc grauissimo Reipublicæ ac posteritatis damno deferuntur, aut pestilentibus erroribus imbuuntur. In Græcia item, vbi hic propterea morbus inualuit, idan contigerit, cum ibi iam pridem omnes bonæ artes, & auctores antiqui pene siluerint, te.

Vencesla^{us} Budouita, fuit isto is ipse, qui hæc quæ de Græcia dicitur Budouita in literis Chytræus, ad illum nouissimè ex oriente perscriptit. Mitto prodigiosas libidines, quæ inter istos symmistas ex frequenti ancillarum conspectu & præsentia contingunt; cum & Deus spurcas diuina mysteria tractantium manus abominetur, quæ totæ in patrimonium filijs augendum, in idola sua, id est, concubinas ornanda, in dotes filiabus comparandas incumbunt. Quamobrem nec Episcopo-
porum

porum (quise enim sanæ mentis vocauerit Episcopos) istorū visitationes p. dioceses, nec reliquos properare vnquam videas (id quod relictis omnib. Catholici faciunt) ad maria in Indias vsq; trajicienda, vt gentiles Christū Dominum agnoscat. Interea verò ex carneis eplexibus nihil ij in suggestum aliud afferūt prater Sycophantias, quas vt foeditates suas operiat, diuinis quoq; Scripturis quas deprauarunt, & ipsi quoque B. Virgini impudentissimi affingunt.

An igitur forsan, quoniam Lutherus, et alij fabulam aliquam de Paphnutio, vel similibus suæ libidini obtendunt, illico Ecclesia Dei omnis leuissimè reijciatur? Aut cum Magdeburgenses Centuriatores innumeris mendacijs ramenta sua infererint, subtrahentes interim (quātum in ijs fuit) ex Academijs vsu, hominumq; conspectu priscos ipsos omnes auctores, quoscitant, statim omni heresum vento, & carnis impetu circūferemur, sicut equus & mulus, quibus non est intellectus?

Age igitur Chytræ, vt tibi bonum pro malo reddatur, quā breuissimè, vnde celi batū illi sæpius oppugnant, ac tu quasi aliud agens hunc, (scio à quibus excitatus) latenter euertis, argumenta pendamus.

Paphnutium aiunt, ceteris Nicæni Concilij Patribus aduersatum fuisse, eiusque consiliū permittēdi Sacerdotibus vxores præualuisse. Socratis autem & Sozomeni, vnde postea reliqui hauserunt, historiam afferunt: Verū subdolè interea tacent eorum historiam in pluribus mendacē, ac qd' hic Nouati heresim sequeretur, Ecclesiæ Catholicæ (vt inquit Gregorius) nunquā fuisse probatam. Tacent eam præcisè aduersari tertio Nicæni Concilij Canonī, cui tot Patres sanctissimi quos attulimus, Sanctus item Hieronymus, Ruffinus, Epiphanius, Basiliscus centum ante annos Nicæno Concilio, in quo nihil extat eiusmodi, viciniore quam ipsi, tum aduersantur, tum eius rei nullam faciunt mentionem. Silentio denique inuoluūt, quod vel ipsi Socrates & Sozomenus scribunt Paphnutium dum pmitendas esse Sacerdotibus vxores diceret, quas ante susceptos ordines sacros duxissent, simul adiecisse, non esse permittendū, vt sacris ordinibus initiati, postea ducerēt. Quamobrem si Spiritu sancto dictante, Paphnutij sententiam sancta Nicæna Synodus recepit, planissimè efficitur, vt Lutherus, Lutheraniq; omnes, qui violata voto rum fide post Sacerdotium vxores duxere, scelus horrendū patrauerint aduersus Paphnutium, aduersus Concilium Nicænum, aduersus Spiritum Sanctum.

Eiusdem generis sunt alia mendacia. Nā si quā in Synodo legerunt, Clericis permis-

sis fuisse vxores, reticent id minoribus quidem ordinibus fuisse permittum, sed maioribus vt Hypodiaconis, Diaconis & Sacerdotibus prorsus interdictum.

Si quæ altera designat & increpat Manichæos, atque alios qui simpliciter nuptias contempserunt, hoc ad sua carnis desideria, & ad Sacerdotum conubia permittenda malitiosè torquent. Tacent interim Synodum illam reprobam fuisse à Sergio Pontifice, vt Beda in vita Constantini secundi declarat.

Si Epiphanius, vel Zacharias Pontifex quosdam reprehenderit, qui cū essent Sacerdotes genuere filios, vel si Innocentius primus Macedonios de bigamorum admisione ad ordinationem, de reprehensionibus ne verbum quidem Hæretici faciūt, coniugium Sacerdotum, inde impura caliditate astruunt.

Si quæ decreta haud omnino rectè citata à Gratiano afferuntur, quibus caueatur, ne vxores à sacerdotibus abiciantur, tacent, non de thoro, vel cohabitatione, sed decura vxorum loqui, nempe vt illis aut in monasterio, aut alibi necessaria vitæ ministrentur.

Sicubi adhuc in ipsis Gratiani decretis legitur, consiliū nō præceptum fuisse celibatus, non ipsum Patrum contextum afferunt, sed Gratianum pro Augustino afferunt, aut aliud simile.

Si Stephanum Pontificem referunt dixisse, in orientali Ecclesia solere Presbyteros matrimonio copulari, nihil pensi habent certanè autoritatis sit ille Canon, cuius nulla in Epistolis Stephani mentio fit, nihilq; inde elici, vnde ante ordinationem coniugio copulari dicantur.

Alij naturali necessitate coniugij necessitatem tribuunt, quasi Euangelij tempore gratia naturæ vires haud antecellat, vel peccatis sua dona negauerit Deus. Quod verò benedictionis initio fuit verbum dei in propagatione generis humani, id quasi ad præceptum, cui omnes addicti sint ad perfectionem Sacerdotij Christiani iustis hominibus repleta terra infringendā malitiosè tranſuertunt.

Ita miserrimè Calviniani, cum vident puritatis plusquam voluissent firmissima patrocinia, omnes quidē veteres Patres in Episcopali ordine aiunt approbasse coniugium, sed nullū adferūt, & neminē vnquam à Patribus permisisse, vt in lucē ederetur. Qui enim malè agunt, lucem oderunt.

Nec verò defuere, q. Epistolā sancti Vdalrici nomine confictā inferuerūt, edito quodam libro Basilænsi tanquam ad Nicolaum Primum, pro Sacerdotū coniugio scriptam, sed neq; eius Epistolæ aut rei vllamē-

Toletan.
Cor. 4.
Can. 42
& Can. 20
Gangren.
C. 11. C. 11.

Epiph. li. 1.
te. 59. Zach.
char. Pont.
Bonifacii
Innocent.
c. 1. Ep. 2.
ad Ep. 10.
pos. Macedonios.

Con. Tur.
2. 8. Tru.
lan. 4. 4.

Melanch.
art. 23. Cōu.
tionis. Au.
gustine.
Tertul.
Apollon.
p. 1. de la.
bia virg.
nū. 11. et.
lib. 1. cont.
Iouin.

August. de
sancta Virg.
ginitate
cap. 9.

tio vnquam extitit in Augustano Episcopatu: Et vt sanctus ille Vdalricus multos annos post Nicolaū primum natus, ita ante Nicolai secundi Pontificis Maximi creatio nem plures quoque annos est mortuus.

Si quis aut Apostolos, aut alios antiquos, vt Patrem Gregorij Nazianzeni, vel Gregorium Nyssenum vxores habuisse legent, callidè omittunt, eos vel cum illis non habitasse amplius, vel nunquam postea re habuisse coniugij. Ecce nos (inquiunt Apostoli) reliquimus omnia, et secuti sumus te, id est Patrem, matrem, vxorem, sorores, vt Christi ipse Dominus explicat.

Si quis vnus, aut alter Paulo Apostolo vxorem fuisse dicunt, tacent constantē omnium antiquorū Patrum consensum, quo id mendacium esse testantur. Afferunt verò vel vitiatos textus, vel deprauatas versiones, aut codices antiquissimos non respectere, qualis locus est Ignatii ad Philadelphenses, cuius Epistolæ multi codices nil de Paulo habent, sed de Petro. Interea verò vulpino astu dissimulant nescire, Paulum in numero se inuptorum & continentium nūmerare.

Si piarum quarundam mulierum Apostolis ministrantium, vt & eiusmodi quædā Christum Dominum sequebantur, sit mentio; statim oculus carnes ad carnem respicit, sibi que quales ipsi sunt hæretici, tales fuisse Apostolos, vel cogitant, vel vt computrescant in suis foeditatibus, nulla, cum fronte mentiuntur.

Si loquitur Apostolus, ne quis ad Episcopatum, qui fuerit bigamus eligatur, illico statunt, vxorem diuino Episcopatu esse annexā, ac verò sensum Apostoli, Christi que ipsius Domini, & eorum, qui sanctissimi, vel ex Apostolis fuerunt Episcopi, nec vnquam vxorem duxere ad carnis normam inuertunt. Quamobrem neque in his vnquam spiritus Dei permansit, nec permansit in æternum, quandiu caro sunt.

Si Paulus idem futuros suo tempore proximè hereticos designat, qui nuptias esset prohiberi, id pessimè cōtra Catholicam Ecclesiam torquent, quæ tantum abest, vt nuptias legitimas dānauerit, vt earum Sacramentū à Christo institutum agnoscat, qd' Hæretici negāt; Ac nuptias interea Christianas tollentes, concubinato, & incestis sunt contenti. Porro ille (vt n. Augustinus ait) prohibet nubere, qui hoc malū esse dicit, non qui huic dono melius antepōnit.

Postremo itaq; vbi clarissimā solis lucem rot mendaciorum caligine occultari non posse videntur, vel peccata enumerant, q. à Sacerdotibus committuntur, quasi omnes eiusmodi sint, quales illi blasphemāt; Deo autem iustitiæ suæ exequendæ, vis desit, et.

Vide Chro.
nic. Ecce.
lia Augu.
stini. Nau.
clerum, Ab.
stem V.
iperg.

Mat. cap. 9.

ia aduersus eos qui nolint sancta sanctè tractare; aut quasi optimi politici & pacifici quidā mediatores aiunt, se à sancta Apostolica Sede dispensationes cupere, non intelligentes lubricos nimis & precipites ad sublimium mysteriorum tractationem gradū esse carnales. Cū verò propter innumeras humani generis fornicationes, nihil de præcepto suo aduersus eas, Deus vnquā remiserit, sanè nec Spiritus ipsius ob aliquorum peccata in Ecclesia Catholica Sacerdotis castitatis, præscriptos terminos voluit vnquam perumpi.

Ex ipsa igitur tot testium nube, ex ipsis rationibus, ex Ecclesiæ antiquissimo cōsensu, ex Apostolorū, atque adeo Domini nostri Iesu Christi exemplo, quid amplius obſtrepat humani generis hostis celibatus Sacerdotum? Sanè si quærat humanum ingenium meliorib. legibus Christianā munire Rempub. quam ijs, quas Spiritus sanctus perfectissimè sanxit, exordem & stupidū se fateatur necesse est. Quod si D. August. monstrum appellat Iouinianum, quod ali quas Sanctimonialia in nuptias deiecit, ac cum (vt idem ait) virorum Sanctorum sanctum celibatū, commemoratione Patrum coniugatorum, & prædicatione frangebatur, sancta Ecclesia fidelissimè ac fortissimè resistit, quale tandem monstrū vocaueris eum, (cui quidē fortissima fide resistēdum sit) qui non solum suauis, sed factio ipso Monachus cum plurimis Monachis, sanctimonialia cum pluribus Sanctimonialibus in matrimonium & duxit, & auctor fuit vt ducerentur.

SEXTA CHYTRAEI impostura.

Recentiores etiam formæ, & si mortuorum animas in requie & luce vultus diuini collocari petūt, tamen oblationem pro animabus ex igne purgatorio liberandis nullā faciunt. Et quanquam tria loca discedentium ex hoc vita Græci discernunt: eorum enim, qui vixerunt, & in Domino mortui sunt, beatas animas rectā in cœlum transferri; Im-piorum verò, qui sine poenitentia obierunt, rectā ad inferos detrudi docent: Eos autem, qui in fine vitæ primum ad Deum conuersi sunt, alio in loco, media conditione inter beatos & damnatos collocant, vnde eos Eleemosynis & precationibus viuorum liberari sentiunt: tamen hunc locum ignem purgatorij non appellant.

Magdebur.
gum Cē.
turiatorū
innumera
mendacia

Greg. lib. 6.
Epist. 31.

Hieron. l. 1.
aduers. Iou.

To. 2. Lib.
2. retract.
Cap. 22.

Pag. 18.

August. T.
6. cont. Fau.
stus Mani.
cheum li.
10. c. 6.

In primis hoc loco obseruandum est, Chytræum, vt ad ignis purgatorij, & S. Ioannis Chrysostomi liturgiæ fidem eleuandâ sibi aditû paret, aliqua paulò antè de dissimilibus eius Patris Missarum formis attingere. Quæ (subdit) varietas liturgiârû falsò eas Chrysostomo tribui, & haud dubiè eius ætate multò puriorem, ac sinceriores adhuc liturgiæ formam fuisse manifestè demonstrat. Hæc ille. Nos autem qualis fuerit eius ætate liturgiæ forma præsertim in negotio, de quo agitur, ex alijs eiusdem Patris operibus, quæ ne Hæretici quidem negant, diligentius expendamus.

Chrysost. Pro vniuerso (ait sexto de Sacerdotio libro S. Chrysostomus) terrarum orbe legatus intercedit, deprecatorq; est apud Deû Sacerdos, vt hominum omnium nõ viuendum modò, sed etiam mortuorum propitius fiat. Atqui si per Sacerdotè Deus propitius fit viuentibus & mortuis, inde fit, quia in Missa pro vtriusq; victima illa offertur & dispensatur, qua (vt eodem penè seculo aiebat D. Augustinus) Chirographû deletum est, quod aduersus nos erat.

Lib. 12.
Confess.

Chrysost. Homilia verò vigesima prima in acta Apostolorum, non frustra (inquit) oblatio nes pro defunctis fiunt, non frustra preces, non frustra elemosynæ: hæc omnia spūs disposuit, volens, vt nos mutuo iuueamus. Hic habet Chytræus & oblationes fieri pro defunctis, & has ab elemosynis distinguit. Deinde paulò post addit. Non simpliciter minister clamat pro his, qui defuncti sunt in Christo; & pro his, qui illorum memori- am faciunt. Non Diaconus est, qui talem illam vocem emittit, sed spiritus Domini.

Rursus homilia quadragesima prima ad Corinthios: Non est temerè hoc excogitatum, nec frustra memoriam mortuorum inter sacra mysteria celebramus, aut accedimus, pro illis agnum illum iacemem, & peccata mundi tollentem deprecantes, sed vt his cõsolatio aliqua fieret. Nec temerè, qui altari assistit, inter horrenda mysteria clamat. Pro omnibus in Christo dormientibus, & pro his qui in memoriâ celebrant illorum. Nunquam ita fierent, neq; hæc dicerentur, si pro illis commemorationes nõ fierent. Neq; enim scena iam amplius nostra sunt, sed spiritus ordinatione sunt. Oportet ut ipse faciamus. Nam si Iob illius liberos patris victima purgavit, quid dubites, è nobis quoq; si pro dormientibus offeramus, solatijs quiddam illis accessurum? Gratificari Deus propter alios alijs solet, quod Paulus hic ostendit: vt ex multis, inquit,

personis pro dono in nos collato, per multos gratiæ pro vobis agantur. Ne defatigemur mortuis auxilium ferendo, preces pro ipsis offerendo: communis totius orbis vltima preces sunt. Hinc pleni fiducia pro toto etiam orbe supplicamus. Inter Martyres, inter Cõfessores, inter Sacerdotes, mortuos recensemus. Vnum enim corpus omnes sumus, sint membra licet alia alijs illustriora: vndiq; veniam ipsis impetrare licet, precibus pro ipsis effulis, muneribus datis, consortio eorum, inter quos velut com mune corpus referuntur. Quid ergo doles? Quid lachrymaris? cum impetrandæ mortuo veniæ tot extant rationes?

Denuò Hom. 3. ad Philip. Non frustra ab Apostolis sanctum est, vt in celebratione venerandorum mysteriorum, memoria fiat eorum, qui hinc discesserunt. Nouerunt illis multum hinc emolumentû fieri, multum vtilitatis. Stante siquidem populo vniuerso, manus in cœlos extendente, cœtu item Sacerdotali, verendoq; posito Sacrificio, quomodo Deum non placemus pro istis orantes? Verum istud quidem de illis dicimus, qui in fide abscesserunt.

Vides igitur Chytræ, quàm sibi veritas semper cõstet, falsitas aut & secum ipsa perpetuò pugnet, atq; homines leues ad pauca respiciētes adigat, ad imposturas aduersus id quod verissimû est, cum mandas.

Sed & facili negotio scire poteris, quid Missa, cur tradita, quæ illius vtilitas, qui ritus, & ordo in oblatione ac precationibus ipso tẽpore fuerit, si loca D. Chrysostomi legeris, q̃ ne nos eadẽ retexamus, Claudius Sanctius Episcopus Ebroicẽsis Theologus optimus, & Iacobus Pamelius vir eruditissimus in suis liturgicis demonstrarunt.

Ceterum ad purgatorium ignẽ, si posses, extinguendum adhuc addis Dionysiu quem Areopagitam vocant, quemq; non multis annis Chrysostomi ætatem antecessisse Erasmus etiam coniecit, cum diligentissimè oēs suo tempore ritus in Ecclesia ṽsitos recitet, nullam prorsus oblationis aut Sacrificij pro mortuis mentionem facere.

Sed primum quicquid coniecit Erasmus, homo plus Grammaticus quàm Theologus, ac cuiuscũ vellent esse omnium iudex, cuncta ferè iustissimo Dei iudicio ab Ecclesia explosa iam sunt, sanè haud ita opinor loquereris, si legisses, quẽ de illo præter recentiores Franciscum Turrianum, & Ambrosium Camaldulensem, Marcellu D. Ficinum, Dionysium Carthusianu, & antiquiores Ioannem Scotum, & Ioannem Sacracenum, Michaelē Syngelũ, Hilduinu, Anastasium Bibliothecariu, & Nicephoru quoq; & Damascenũ, Sophroni in epistola, de orthodoxis

et lib. de
Hierarch.
ordinatio-
nibus.
In præ-
tatione op-
erũ D. Dio-
nyf. A. co-
pag. 11. f. r. p. p. a.
b. v. i. a. h. l.
cap. 20.
de dormi-
e. lib. 3.
Con- fide, ca. 3.

Hom. 34.
in Euang.
lib. 2. ad
Corinthios
cap. 1. 9. 7.

Cõcilium tertium Constantinopolitanũ annos plusquam supra nongentos, S. Gregorius Magnus, Origenes item scriptum reliquere. Germanos enim fuisse Dionysij Areopagitæ fœtus qui eius nomine inscripti sunt libri, & ab Angelico spiritu non ab humano ingenio (vt ait Suidas) fuisse profectos magis admirareris. At cũ ex Apostolorum ritibus, cum quibus versatus est Dionysius Areopagita, cuius item extat ad Ioannem Euangelistam, huiusque auditorem D. Polycarpum, & ad Titum S. Pauli discipulum Epistolæ, videres sanctam Romanam Catholicam Ecclesiã inter medias omnes Tyrannides, atque hæreses integram fidem seruasse, procul dubio vñico illo tam graui teste tuos errores deponeres, sinceramque iam veritatem, ad quam non semel magnos à Deo stimulos, & propensionem scio te sensisse, amplectereris.

Ceterum quod subdit Chytræus à Dionysio nullam prorsus oblationis aut Sacrificij pro mortuis mentionem fieri, id etiam vel temere vel fallaciter prolaturu est. Denique Dionysius sic prorsus habet: Oratio igitur diuinam bonitatem precatur, vt remittat defuncto quæcũque per humanam infirmitatem peccauit, eumque collo cet in lumine & regione viuentium, in sinu Abraham, Isaac & Iacob, in loco vnde fuit dolor, gemitus, & gemitus. Porro orationem hanc Sacerdotes offerunt, non solum quemadmodum quicquid de plebe, verum in primis vt personæ publicæ, & in primis vt sanctus inquit Dionysius) r̃is d̃is; & S. Iohannis, hoc est, diuinæ iustificatio- nis subnuntiatores, & administrati, qui potestatem ligandi & soluendi à Domino acceperunt. Pienim defuncti (ait) quasdam secum maculas ferunt, humana infirmitate iniustas. Accedit, quod & precatio hæc fit, quo tempore tremendum illud Sacrificiũ (quod Græci non sine causa προσάνα- τιν ὁλοκαυστου, terribilissimum Sacrificium vocant) offertur. Nullum ne ergo Chytræ oblationis pro mortuis hinc vestigiũ cernis?

Denique quod inquis Græcos etiam si tertium locum statuunt, vnde suffragijs piorum animæ liberentur, illum haud ignem Purgatorium appellare; id mendaciũ est. Ac licet vbi de re conuenit, videri posset superuacanea de nomine disceptatio: hoc tamen ad temeritatem coercendã non recentiorum modò, verum etiam antiquissimorum Græcorum testimonio refellimus. Primum autem sciendum est, in ore Græci populi adhuc sæpe versari nomen hoc καθαρισμός, quo nomine Purgatorium designant. Deinde præter eas quæ pro defunctis præter eas quæ pro linguis ora-

tionibus & oblationes identidem fiunt, commemorationem haberi bis in anno, solennem semel die Sabbathi ante Dominicam Quinquagesimæ, quam ipsi vocant Dominicam aduentus Domini: Iterum per uigilio Pentecostes. Præterea S. Maximus Græcus author, Græci autoris S. Diadochi S. Diadochi locum interpretans, in quo ille scripsit, iudicandos esse aliquos per ignẽ, ac post hanc vitam purgandos in futuro, sic ait: Quibus perfecta charitas erga Deum est, quicquid animæ aliam virtutibus in sublimẽ sustulerunt, hi in nubibus rapiuntur, neque in iudicium venient. Qui verò nõ omnino perfecti fuerunt, sed peccata cum virtutibus habuerunt admixta, hi veniunt in iudiciũ, vbi examinatis bonis & malis operibus quasi per ignem, hoc est, igne probati, bonorum operum lance præponderante purgantur, supplicio. Atqui & præter S. Maximum, atque Ioannem Damascenum, Gennadius Scholarius Patriarcha Constantinopolitanus, proprio hac de re libro, D. autem Basilii nonum Esaiæ caput explanans, & Gregorius Nyssenus in sermone de mortuis, manifestè Catholicã de purgatorio ignis fidẽ confirmant. Nyssenus, n. ad epistolam ab Apostolo ad Corinthios scriptam locũ respiciens, in qua per ignem probandos, ac tamē saluos futuros dicit, asserit, vel in hac vita per virtutis studium: vel in altera multos per ignis purgatorij fornacem expurgandos: ἡ μετα τὴν ἐκείνῃς μεταβάσειν διὰ τῆς καθαρίσεως πύρος χαλκός. Adderem alios, & ipsum Theodoretum à D. Thoma hac de re citatum, in lib. quem aliqua ante secula conscripsit aduersus errores Gregorij, & Armenorum, nisi quem locum sanctus ille Theologus attulit, ex ipsius Theodoreticis codicibus non leuis esset coniectura, in Græcia fuisse olim ab Hæreticis erasum. Sed & ed spectat, quæ de loco tenebricoso S. Dionysius Areopagita scriptum reliquit, inde enim vt animæ ad lucentem locum purgantur educantur, orat Sacerdos, quæ ueerant diuinæ quasi iustitiæ compedibus vincit, vt laxentur à vinculis, & in ea regione statuatur, vnde fugit dolor, mœror, & gemitus. Quod quidem ipsum (præter id quod Dominus in Euangelio carcerem vocauit, quem D. Ambrosius cum alijs Patribus purgatorium interpretatus est) ipsa constat. At quoque ab Apostolis iam ante quindecim post. lib. 4. secula profecta constitutio planissimè testata est.

Possẽ addere, quod qui ex Græcis huiusmodi errorem olim conceperant, hi aut antiquitus ab ipsis Patribus Græcis (vt Epiphanius adnotat) habiti sunt Hæretici, quales Acriani fuere, aut postea in magna Florentina Synodo eam publicè abiurarunt, quæ

S. Diado-
chus l. de p.
fectiõe spi-
rituali cap.
100.

καθαρί-
σεως πύ-
ρος χαλκός.

Clemens in
lib. 4. A.
ca. 31.

que quidem Synodus etiam Græcè extat. Sed cum in vniuersa Dei Ecclesia hoc de purgatorio dogma semper fuerit certissimum, qua etiam veritate coactus Lutherus & in disputatione Lipsica, & in 37. Assertionum articulo dixit se credere, consulere, ac suadere credendum esse purgatorium, demiror Chytræ, quid probans esse purgatorium, id tamen improbes, nisi quod cum ad fideles pœnitentes id credas pertinere, nihil tamen spectare ad Hæreticos rectissime putes, cū perpetuo igne cruciandi sint. Qui enim non crediderit, iam condemnatus est.

SEPTIMA CHYTRAEI
impostura.

SYri liturgiæ suæ autorem laudat S. Basilium, sed Sanctorum commemoratio, in quorum intercessio. ne latere, & per eos ad Deum accedere cupiunt, aliquanto impudentior, & oratio pro mortuis prolixior est, &c. (suprà verò de Græcis dixerat) Nec tantum intercessione, & precibus, verum etiam meritis, & auxilijs Sanctorum confidunt, ac tetraë, & idololatricæ inuocationis non modò exempla in eorum templis, quotidie cōspiciuntur, verum etiam formulæ in illis ipsis precibus horologij Græcorum solemnibus in singulis horis præscriptæ sunt, vt in Mesonyctico. *Σὺ το ἀπαράδωτον τῆς ὥρας ὀχύρωμα θεοτόκος παρθένη ἱκετεύουσα, τὰς τῶν ἐναντίων βλαβὰς διασκέδασον.* Te in expugnabilem murum, & munimentum salutis Dei genitrix Virgo oramus, inimicorum consilia disipa, &cet.

IMPOSTVRÆ
Retectio.

PArum sibi sceleris patrâsse videbatur Chytræus, qui Christi Domini meritum animab⁹ in purgatorio denegauerat. (quod quidem facinus animarum cædem Synodus Carthaginêsis vocauit) nisi superbia, quæ semper ascendit, cornua vsque ad celos attollens, Christi membris, ipsique aded gratia plenè Virgini Dei matri bellù intulisset. Quasi vel ipsa, vel sancti idola essent, ac Dij gentium, quæ quidem Idola nihil in Mundo sunt, ac tantò minus sunt, quantò ipsimet sancti, vt illa euerterêtur, sanguinem, & quidquid habuêre, libentissimè profunderent. Scilicet, impleri oportebat omnia, quæ de filio hominis, & de eius regno prædicta sunt à Prophetis. Por-

ro S. Ioanni istud quoque, de quo agimus, reuelatum fuit in Pathmo. DATVM EST (inquit) EI (id est, Antichristo & Sectatoribus eius) OS LOQVENS MAGNA, ET BLASPHEMIAS, Et paulò post. APERVIT OS SVVM IN BLASPHEMIAS AD DEVM: BLASPHEMARE NOMEN EIVS, ET TABERNACVLVM EIVS: ET EOS QVI IN COELIS HABITANT. Hæc ille, quib⁹ breuissimè ingeniu⁹ hæreseos graphicè descripsit. Quæ cum diuinitati aliquando, mox humanitati Christi bellu⁹ atrox indixisset, mox excacuit dentè aduersus sanctos, quos qui spernunt, & mordent, nonnè iij Christum eorum caput eodè Christo nunquam mentientes spernunt & mordent? Et quidem antea præter Eustachiū, Vigilantiū. Eunomium, Heluidium, reliqua illa antiqua hæreseos sæx id inchoarat. At quanta accessio à recentioribus Lutheranis, & alijs ad eos facta sit, non ita fortassis omnes norūt. Nam vbi Christū Dominum de proprio folio deturbare conati sunt, Primò vel antiquos Patriarchas, & Moysen (vt & Caluin⁹) vel Iob & Hieremiā (vt & Brètius) vel Ionā Prophetam, & opera pœnitentiæ à Niniuitis suscepta, & à Christo commendata (vt & Pomeranus) petulātè incusarunt: Inde item iam non amplius i Deiparam, sed Christi tantū matrem vocarunt, ac ne matrem quidem esse, ex qua filius Dei carnem sumperit, ausi sunt postea dicere Anabaptistæ. Christianos verò quosq; (modo nudam habeant fidem) nihilo min⁹ esse sanctitate, quā beatissimā illam Virginem (vt Lutherus) In hac reliquias peccati mannisse (vt Lossius & Brètius) eam in fide nūtaffe, & Christum igno- rasse, atque adeò penè desperasse, (vt cum suo bantesignano Luthero reliqui blasphemi) euomuerūt. Sic alij, vt omnè iniqui peccatis mensuram implerent de Petro ac Paulo (vt & Centuriatores) Paulum ite⁹ indolentem (vt A Egeranus) Vas fractum, ac Ioan- nem stolidulum, Matthæum scœnatorē, & Petrum Abnegatorem Christi præcon- temptu nominârunt, vt & Quintinus Anabaptistarum caput in Gallia fecit. Hinc verò machinas omnes adhibuere, quibus vix permitterent, vt nomina Apostolorū in baptismo aliquibus imponerent; Sed Deum & furenti illa rabie, quantum potuerunt, effecere, ne templa eorum extarent, ne licerentur, quibus Sanctorum vitæ doctrinæ; continentur, ne ipsi quidem eo christum cineres locum haberent, vbi cum hominibus quiescerent.

Agedum igitur Chytræ, qui tuum quo-
que impurum os aperuisti ad blasphemam-
dum tabernaculum Dei, & eos qui in cælis
habitât, cur Virginis beatissimæ et Sanctorû lau-

Ita Chy
tratus cu
terentii
Reg. Su
re lere
bat.

laudes tibi adeò ferrent? Laudant (inquies)
Græci supra modum beatissimam Matrē
Dei. At scito, & supra modum eam fuisse
cœlestibus Charismatibus imbutam. An
verò cū illa cōmendatur is à quo hæc dona
accepit, Deus in ipsa nō laudatur? Tu autē
cū Regem aliquem compellas, vel ad
eum scribens, Potentissimum & Inclytū,
ac Serenissimum vocas, teque Epistolę sub
scribens, semper eum te colentē adscribis,
nec verò vnquam illum alloqueris, quin
honoris ergo, sacram eius & Regiam Ma-
iestatē appelles: si te velim criminis argue-
re, quod Idololatram committeres, quod,
quæ Dei sunt, homini tribueres, verane e-
go proferrem? non diceres opinor. Cum e-
nim omnis potestas à Deo sit, in Regia di-
gnitate diuinam Maiestatem reueremur;
cum verò eos in seculari administratione
Iudices, protectores, vindices, orphanorū
& afflictorum spem, patronosq; ac Domi-
nos vocamus, certē nullam diuinæ clemen-
tiæ, aut potestati iniuriam facimus. Et ve-
rò ordinatissimum diuinæ prouidentię or-
dinem in ijs agnoscimus, quæ sic per supe-
riores potestates in subditos, vt per cœle-
stia, & elementa sublimiora in ipsam ter-
ram diuitias suæ bonitatis semper influxit.
Quod si specie zeli, aut diuini honoris præ-
textu legitimū Regum tribunal subdi-
ti detrectarent, aut falsa clementiæ Regi-
existimatione Regum Consiliarios sperne-
rent, eorumque opera nulli vsui esse puta-
rent: non essent ex ijs, quos cum D. Pe-
tro & Iudas tanquam ad Antichristi mem-
bra spectantes, prædixit Dominationem
spreturos, & Maiestatem seu glorias blas-
phematuros.

rentiamque opera nulli viui esse puta-
rentiam non essent ex ijs, quos cum D. Petro
S Iudas tanquam ad Antichristi mem-
bra spectantes, prædixit Dominionem
spreturos, & Maiestatem seu glorias blas-
phematuros.

Hic igitur Chytræe, te in nomine Ie-
su adiuro, cōscientiam vt tuam interroges,
desq; ad æternam tuam salutem sine malo
pudore honorem Deo. Cur (inquam) cūm
Ecclesia omnis sciat, credat, fateatur, quic-
quid in Virgine beatissima cæterisque cœ-
litibus est boni, id ab ipso Deo manasse, ac
verò ancillæ & seruorum honorem ad Do-
minum redundare, tu te ipsum maceras,
quòd à Deo vocatis amicis, luci, fundamē-
tis, pastoribus honor adhibeatur, & per
eos ad communem Dominum aditus pa-
teat? Cur item in primis sanctissimę Vir-
gini à Deo per tot prophetias & figuras præ-
nunciata, benedicte, plene gratię, organo
Spiritus sancti, Portatrici Christi in mun-
dum, salutata ab Archangelo, qua ne Deus
quidem in tanto redemptionis opere vti
instrumento designatus est, tu homuncio
honorem, salutationem, preces ab homini-
bus inuides? Sed vitinam nullis alijs errori-
bus (si dicendus error hic sit, qui est gratif-
simus Deo cultus) Græci non fuissent im-

pliciti. Staret enim adhuc apud eos libertas, qui quamdiu sese ab Apostolicę sedis obedientia penitus haud seiunxerunt, nec Turcicum iugum perpessi sunt, nec viderunt à pectoribus Christianorum parentum liberos (vt modò fit) tributì loco singulis annis ad eiurandam fidem Christianam auelli.

SIN verò quarecentiores facis, eadem
non audes labe Græcos sanctissimos Patres
antiquiores aspergere: audi Dium a Atha-
nassium & b Methodium ex Dei verbo
beatam Virginem MARIAM DEI taber-
naculum, sanctumque Germanum Patri-
archam Constantinopolitanum eam ani-
matum Dei templum καὶ τοῦ θεοῦ ἱερὸν οἶκος,
cælum & sedem a Dei puritatisque taber-
naculum οὐρανόν, καὶ θρόνον θεοῦ, καὶ δοχέον
καθαρὸν τὸ, vocantes. Lege item, quæ de
illa Sergius Hierapolita, Damascenus, san-
ctus Cyrillus Alexandrinus, Proclus Epi-
scopus Cyzici, Achatius Episcopus Meli-
tenensis in Synodo illa ex quatuor primarijs
frequentissima aduersus Nestorium tan-
quam in theatro totius Christiani orbis,
Spiriti sancto discante, de Dei Matre ad
Christi eius filij honorem dixere: Vt omit-
tam Effremum, ac Nicænæ secundæ Syno-
di Patres, & reliquos innumeros; cum quor-
um vita, doctrina, sanctitate, miraculis,
ecquisquis istis apostatis audeat suas tene-
bras conferre?

QVOD si te circumseptum illa vniuer-
sa antiquæ Ecclesiæ corona videres, non-
nec rubesceres, nisi, cum sancto Gregorio
Nazianzeno veritatē confessus, Matri Dei
eundem, quem ille ante mille ducentos an-
nos cecinit, hymnum concineres? Ita enim
beata illa vox pronunciabat.

Xαῖρ ὦ κόρη πάναρτε, μήτηρ παρθένε,
Κάλλιπα πασῶν παρθένων ὑπερτάτη,
Οραίνων ταχέστατον ὑπερτέρα,
Θεσπινα, πανάνασσα, χάριμα τῷ γένει,
Α' ἐῖ ποτ' ἔσθ' ἰσχυροῦς τυγχάνοις γένει
Κ' ἀμὲν μέγιστον πανταχὺ σωτήρια.
Aue parens, virgoq̃, pleni gratia.
Tu virginum longe omnium pulcherrima,
Exercitūq̃, cælum potentior
Domina, omnium Regina, Mundi gaudium;
Nostrū genus benigna semper affici;
Mibiq̃, opem tu fers vbiq̃ maximam.

SEd dices, laudes audio Sanctorum,
Inuocationem non ostendis. Breui igitur
sic habeto. Nullo vnquam seculo à Domi- Sanctorū
ni morte in eius Ecclesia Sanctos non fuisse. Inuocatio.
se inuocatos; quod cerò certius est; tum ij-
dem & reliqui grauissimi testes, ac templa
ipsa, tum verissima Sanctorum miracula
semper declararunt. Vt verò omitam A-
fricanos Patres, & vniuersam Ecclesiam la-
tinam, in qua ne ipsi quidem aduersarij is

negare audent, Sanctorum inuocationem in usu fuisse. An illa inuocatio est, qua D. Athanasius beatissimam Virginem sic compellat: Ad te clamamus, recordare nostri sanctissima, quæ etiam à partu Virgo permansisti. Sed & alibi orat B. Cyprianus: Ac cum Martyres quadraginta D. b. Ephræ vnà cū B. Basilio, ac sancti & Nectarius Theodorum Martyrem, Gregorius & Nazianzenus Gorgoniam, Eusebius & Emisenus, Epiphodius, Alexandrum, & Genesium, S. Chrysostomus, & Origenes & S. Martialis Christi Domini discipulus Sanctos inuocant: Irenæus verò Beatam Virginem nominet aduocatam, nullius ne erunt fidei tot sanctissimi vel Martyres, vel Euangelicæ columnæ ad Sanctorum inuocationem astruendam? Aut verò hæc ab vno, vel altero Patre non ita multo antea prodierunt? Verum & festorum institutio, ipsaque Templorum extructio euidentissimum inuocationis Sanctorum, toto orbe terrarum est argumentum. Apostolica vero cōstitutione præter alia docemur, vt in diebus Apostolorum, qui essent mortui, & B. Stephani Protomartyris Christiani vacarent, ac reliquis diebus Sanctorum Martyrum qui Christu vitæ suæ anteposuerunt. Vacarent inquit sic, vt (quæ admodum ait Apostolus) meminissent præpositorum suorum, qui ijs locuti sunt verbū Dei, quorum intuitus exitu conuersationis, imitarentur & fidei. Ita schismatici ab i. Optato vocati sunt Donatistæ, vt ab Ecclesia habitus est Hæreticus Eustachius, quia non cōmunicabant memorijs martyrum, quas quia Felicis Pontificis tempore extingui vnà cum eorum veneratione curabant, Synodo cautum est, vt tantò magis instarent, vt super memorias Martyrum missæ celebrarentur. Sancti verò & Martialis templi à se edificati in memoriam B. Stephani Protomartyris, mensol. Paulitionem facit, vt & reliquis Apostolis aliis quibus fuisse edificata, nisi ipsis credatur nisi torijs parietibus certè ipsorum templo rum antiquissimis, velut nolit stulta hæretica instituta sunt ad morandos Sanctos, eorumque vitas recolendas, ac sedulò imitandas. Ad hæc omnia, accedunt perpetua templorum ferie, ad reliquias Sanctorum missæ & A. racia diuinitus effecta: quibus eos non solum inuocatos fuisse, verum etiam vota eius vira. Sed & neminem constat in catalogum Sanctorum hactenus fuisse conscriptum, cuius Eccle. hist. sanctitas à Deo miraculis haud fuerit cōprobata. Quæ res maximi quoque ponderis est ad Ecclesiæ veritatisq; Catholicæ certam notam indicandam, quæ neq; Hæretici vli, neq; Ethnici, aut Mahometani vnquam

habuere: ac propterea vinculis miraculorum se in Ecclesia Catholica teneri aiebat sanctus Augustinus. Quæ miracula Catholicis nunquam, si contra rectum Religiosis cultum Sanctos orāssent, fieri permisisset. Quæ si quis non credat accidisse, is & omnipotentiam Dei pernegat, & vniuersæ antiquitati grauisimisque omnium seculorum testibus (quos tamen Hæretici ipsi sanctissimos interdū agnoscunt) omnem auctoritatem detrahit. Quod si alij quemadmodum blasphemii illi Ceteriatores Magdeburgenses fecerunt, eadem miracula vocant prestigias Demonum, agnoscant tum necesse est, sese ex eadem schola prodijisse, ex qua vel a Manichæi, vel Pagani, vel post Manichæos alij Hæretici, vel ipsi adeo Pharisei, & Scribæ prodierunt: ij enim omnes simile conuictum in Christum Dominum, eiusque sanctos Martyres iaciebant, cum ille celestem suam doctrinam sequētibz signis ad Sanctorum corpora præternaturæ ordinem editis confirmaret, atque ora malignantium obsideret. Quidni verò negabunt isti patrata miracula per Apostolos, quorum sine vlla superstitionis suspitione vmbra, semicinctia, strophila, ægrotos tangentia mirabiliter sanabant? scilicet Dominus Iesus qui veritas ipsa est, mendacium pronuntiabat, cum maiora quàm ipse de his rebus fecisset, miracula facturos discipulos suos prædixit. Porro nemo nisi impius ea vnquam negauit, quemadmodum b. Tertullianus, atq; Lactantius fusè docuerunt. At Luthero, Caluino, Illyrico, & ceteris eiusmodi sordibus fidem adhibere, quæ Christi Domini Ecclesie neget, quenam est, si non hæc diabolica superstitione est: in autem ad fidem plantandā, aut ad extraordinarias à Deo missiones persuedendas miracula semper necessaria fuere, sicut ex vtroque Testamento, ac d. Patri- bus planissimum est, quodq; vel Melanchtho, (licet Hæreticus) coactus est fateri, cur Magi, aut Antichristi imposturis ac signis mendacibus tribuas, quod dexteræ Dei nūc in Sanctis suis, tribuendum est.

In Indijs sanè nouoque orbe Christiano furdus & mutis redditio sensus, vitæque de mortuis restituta, morbi iræ alij vel solius aque in nomine Domini benedictæ, vel Baptismi Sacramento accepto sanati, dubia possent hoc nostro seculo esse miracula, nisi eadē in primitiua quondā Ecclesia con- tigisse sciremus. Nisi inquit Euangelij propagationem, quæ ijs in regionibus per solos Catholicos fit, conseruata fuissent, quæ per Apostolos Deus operabatur antiquitus, Idolorum euerfio, crucis vbique trophæi erectio, scelerum nefandorum horror, martyria,

martyria, lumen deniq; veritatis, dispulsa gentiliū errorum teterrima caligine, splendidissimum. Videre autem à Catholicis pauperibus, inermibus, atque omni penè humano præsidio destitutis tot maria emensa, ignotaq; lingua ad Christi Domini fidem conuersos fuisse tot populos, qui non solum humanum sanguinem sitiebāt: verum etiam non ita pridem, humana quoque cadauera iam scetentia, exhumare solebant ad cibum: Videre inquam verbo Christi à Catholicis tantum prædicato iniecta iam Orienti, Occidenti & Meridiei frena pietatis, an vt hoc euidentissimum miraculum miraculorum est, ita etiam id, quod paulò antè diximus, manifestè delignat, miracula in Ecclesia semper fuisse, atque hæc ad veritatem fidei Catholicæ, & ad signa Antichristi, atq; falsorum magorum dignoscenda maxime facere?

Sed vt redeamus ad id, vnde digressi sumus, præci Orientis Patres, ijsq; grauisimi testes pleni sunt miraculorum, quæ fiebāt ad martyrum sepulchra; quamobrem & hæc cū mausoleis Imperatorum conferuntur à D. a. Ioanne Chrysost. & ijs ille dæmones torqueri ait, sicuti & puluere sancti Cypriani D. Gregorius Nazianzenus, atq; ossibus beati Theodori, Gregorius Nyssenus, ac reliquis quadraginta Martyrum, & beati Mamantis, sanctus Basilius, & B. Babylæ Martyris mutum fuisse redditum dæmonem apud idolum Apollinis Daphnæi Nicephorus; Atque ex sepulchro & ossibus B. Euphemie Martyris in Concilio Chalcedonensi consecutam illam admirabilem disputationis discussionē scriptum reliquerunt, præter sexcēta alia, quæ huc minimo negotio ex Theodoro, & alijs antiquissimis Græcis possent afferri.

Quare i modò Chytræ, & Catholica Ecclesiam Idololatriæ teterrimæ argue. Qui si Græcæ Ecclesiæ testimonium ad cōprobandas hæreses tuas iterum accerfis, confers ista cum tuis, qui te ad hanc impietatem lactarunt, & videbis ab omni antiquitate istas Lutheranas blasphemias fuisse semper explosas. Desines verò tandem cum Vigilantio vereri, sanctos, quoniam hinc corporeis vinculis sunt soluti, audire petentium preces, ac propterea non esse inuocandos. Audiunt enim miracelitate ea percipiendi, quæ Deus vult, vt aduersus Vigilantium D. Hieronymus scripsit, ac vult quidē Deus, vt sese collaudent, & eam, quæ nunquam Apostolo testante charitas excidit, continentèr exercent. Audiunt item S. Angelorum ministerio, cuncta, vt D. inquit Basilius, perlustrantium, cum in diuino quoque verbo, in quo relucet, ac quasi in speculo cernun-

tur, oēs creaturæ ea intueantur, quæ ad sese, ad gloriæ suæ perfectionē attinent, quemadmodum D. Gregorius, & Fulgentius dixerunt. Ecquid aut non viderint ad charitatem suorum spectans, qui Agnum, vt S. ait Euangelista, sequuntur, quocumq; ierit, ac videntem omnia vident? scilicet Sancti & Martyres adhuc in corpore cōstituti (vt S. aiebat Hieron.) cū adhuc pro se esse debēt solliciti, possunt orare pro cæteris; quāto magis post victorias, post coronas, post triumphos? vnus homo erat Moyse, sexcentis millibus armatorū veniam à Deo impetrat. Et Stephanus imitator Domini sui, & primus martyr in Christo pro persecutoribus suis veniā deprecatur, & postquā cum Christo esse cœperint, minus valebunt? Paulus Apostolus, ducentas septuaginta sex animas sibi dicit esse condonatas, & postquam corpore resolutus, cœperit esse cum Christo, tunc ora clausurus est, & pro ijs qui toto orbe ad suum Euangelium cederunt, mutire non poterit, meliorq; erit Vigilantius canis mortuus, quàm ille Leo viuus? Et hæc quidem D. Hieronymus.

At præterea si voluntatis & Spiritus imperium omnia membra nostra sentiunt, licet per se furda, si quod membrum benè vel malè habet compatiuntur, aut congaudent, & alterius mentem vel per atramentum cernimus, ac mortui, Lazarus, & Thabitha vocem Christi Domini, & Petri exaudiuerunt, & Prophetæ aliorum absentiu cōsilia & secreta cognouerunt, Vti Eliseo cum Ciezi, & cum Rege Syriæ, & Petro cū Anania & Saphira contigit, Spiritu nimirū sancto, qui pro nobis postulat (ὁ ἁγίος πνεῦμος) gemitibus inenarrabilibus, id operante, postea dubitabimus; quin multo magis, cum Christus Dominus in terris hoc pro sua reuerentia exauditus impetraverit, ij plenissimè in cœlo sint assecuti? Rogo (aiebat) te Pater, vt omnes vnū sint, sicut tu Pater in me, & ego in te, &c. Claritatem quam dedisti mihi, dedi eis; vt omnes vnū sint, sicut & nos vnū sumus; quam quidem claritatem (exponit sanctus Hilarius) vult intelligi honorē, affirmās sanctos Dei, nō voluntate mētis tantū vnū esse in Christo, verū naturali quadā per gratiam imperita vnione, vt sicut ipse viuit per patrē, ita ipsi viuāt vita Christi; & impleatur dictū illud D. Petri, quo dicit: Sanctos diuine cōsortes esse naturæ, atq; illud Domini: Igitur sum vitis, vos verò palmites. At viuere per patrē, ac cōsortes esse naturæ diuinæ, & palmites esse Christi; quid hoc est, si non est, & in eiusdē Patris lumine videre lumen, quicquid aduersus expressum Dei verbum mēatur Caluin. li. 3. c. 20. art. 23. hist. titur Caluinus, & operari per gratiæ participationē, id quod Christus per ipsam suam

Bb a essentiam;

essentiam, vnionemque cum diuinitate, ac meritum & audit, & operatur.

Ceterum ob resipiscientem animam Angeli letantur, qui plus super vno peccatore poenitentiam agente gaudent, quam super nonaginta iustis, ac non solum veteris legis, sed & noui Testamenti tempore phialas aureas odoramentorum, & incensa multa offerunt Deo, quæ vt scriptum est in Apocalypsi, sunt orationes Sanctorum, ac postea verebimur, quin odoré odoramentorum, & incensi, id est, vota & preces Christianorum à Sanctis audiantur in cælo?

Quod si superioribus solidissimis rationibus prætermisissis, plumbeum à Caluini petens argumentum vrgeas Sanctorum, haud eandem esse, quæ Angelorum est ratio, quod hi, non illi administratorij Spiritus sint, imprudentissimè id facis. Neque enim agimus, nū Sancti mittantur ad nos, sed, num orent pro nobis, nostrasque preces inaudiant. Romani certè non erant administratorij spiritus, & tamen Apostolus rectissimè eos rogabat, vt pro se oraret. Quibus vt alijs Christianis vitam hanc etiamnum agentibus, nisi ratio defuit, qua desideria nostra cognoscerent, quantè nā stoliditatis erit, cogitare vbi est summum Ecclesiæ triumphantis cum hac militante vinculum atque communio, & vbi vtriusque spiritus, idem Deus cœlestem illā Sion admirabili & immensa luce perfundit, vt ibi vota nostra non innotescant.

Quod si animalis homo capere posset ea, quæ Dei sunt, nemo est, quin planissimè intelligeret, nullam præter incredulitatem atque hæresim esse causam, cur Sancti, qui sunt in cælo, & nos non audiant, atque pro nobis non orent. Vt enim vtrūque fieret, quatuor omnino causæ afferri possent, quarum nulla sit vera, claudat necesse est ora perfidie & obmutescat. Vt S. Ambrosij verbis utar.

Porrò causæ illæ sunt, quod Sancti in cælis, aut res nostras ignorant, aut pro nobis orare nequeunt, vel nolunt, aut denique ne id faciant, à Christo vnico mediatore prohibentur.

Verum in primis non ignorant ij, quæ sunt apud nos, tum ob eas rationes, quas paulò antè attulimus, tum quod illi miseras nostras plus satis experti sunt. Qui verò Angelorum apostatarum ruinas erant impleturi, Angelis ite (vt inquit Christus) futuri erant æquales, eodemque in lumine nostra cognituri, in quo eadē Angeli nostra cognoscunt. Ac de Angelis quidem nulla ne apud Hæreticos quidē est dubitatio, quin nostra cognoscant, quod etiam ex historia Cornelij liquidissimū est. Veruntamen & manifestissimum est, Sanctis eandē fuisse per suum sanguinē comparatā prerogatiuā

à Christo, ac proinde ex verbo Dei atque ex historia Abrahami, qui preces existentis in inferno (tanto licet chao interiecto) audiuit, & S. Patres hanc veritatem vt compertissimam astruxerunt. Sed & illud inuictū est argumentum in Apocalypsi, vbi non Angelis tantum, verum etiam Seniores & alij orationes eorum, qui sunt in terris offeruntur. Accū b̄ beatus is sit, qui habet omnia, quæ vult, & nihil vult mali; cumque Sancti (quæ admodum scripsit D. c. August.) velint etiam intelligere, quæ apud nos gerantur, vix beatī, aut pij esse possent, si ea, quæ necessaria sunt, & ad tantam pietatem pertinent, haud cognoscerent.

An verò, qui carnis pondere pressi diligenter pro alijs orabant in mundo, id iam omni deposita sarcina in cælo facere nequeant, vix stupidissimus aliquis dixerit. Sanctorum enim mentes cum Deo, qui purissimus est actus, proximè cōiunctæ im mensam, & inexcogitabilem (vt ita dicā) perfectionem sunt affecutæ, vt longè quàm in mundo fuere, sint potentiores. Nec verò amici Dei esse desierunt, quibus cū in terris maxima mysteria, excellentioremque charitatis viam Christus Dominus ostenderit, hæc eadem multò magis in cœlis ijs aperuit, atque diffudit, qui admirabilem illam charitatem, ac gloriam in hæreditatē perpetuam sortiti sunt.

At si neges, Sanctos velle pro nobis orare, alterutrum fatearis necesse est, vel voluntatē (quod absurdissimum est) de mortuo corpore interijisse; vel si eam habent, nefarium esse cogitare eam frustra esse, quæ ad charitatis actum (vt Philosophi aiunt) non reducat, quippe cū certò sciant, continentem nobis esse collucationem cū aereis potestatibus, quæ nos circumeunt, vt deuorent; videant aut nos (vt Apostolus inquit) factos esse spectaculum Angelis, & mundo, quod obrem & promptissimi sunt ad petendum nobis ab eo Duce subsidium, qui per eos non solum sine vlla sui iniuria, verum etiam cum insigni clarificatione tot miracula, & munera charitatis erga humanum genus impleuit.

Restat igitur, id quod ad faciendum simplicibus fucum commentus est per hæreticos Satanas, nimirum, hoc intercedendū pro nobis officium solius esse Christi, quasi hoc ita alijs prorsus indixerit, vt piaculum sit, si quis per Sanctos ad Christum adire tentauerit.

Primum autem neque vsquam legitur à Christo id Sanctis fuisse interdictum, ac si Christo iniuria irrogaretur, quod Sanctos inuocamus, iniuriā Apostolus intulit Christo, cū Philemonem & Romanos rogauit, vt pro se orarent. At Paulus (inquit) orabat

orabat viuos, non mortuos: Tācō ergo maiorem irrogabat iniuriā Domino, cū ijs veteretur intercessoribus, qui essent, necne, amici aut inimici Dei ignorabat. Porro non sunt mortui Sancti, qui cum Christo, qui vita est, vitam viuunt verissimam. Iustorum (inquit sapiens) animæ in manu Dei sunt, visi sunt oculis insipientium mortui, illi autem sunt, in pace. Non legistis (inquit Christus Dominus) quod dictum est à Deo: Ego sum Deus Abraham, Isaac, & Iacob, non est Deus mortuorum, sed viuorum: atque alibi. Beati mortui, qui in Domino moriuntur. Jam minor non erat iniuria (scriptum est aduersus Iulianum Apostatam in historia Tripartita) minorque contemptus Baptismum perfusionem, aut Christum Galilæum appellare, quàm Sanctos, qui cum Christo viuunt & regnant, appellare tantum mortuos.

At iterum vrgebis: Christus est aduocatus noster. Scilicet id nesciebamus; non est autem scriptum eum sic esse solum aduocatum, vt alijs prorsus hoc munus fuerit ademptū; alioquin facinus esset inexpressibile alterum pro altero homine orare; Christo enim eadem in terris potestas & officiū est, quæ est in cœlis. Sed cū ille aduocatus est, id habet, quod alij non habent, vt, quæ admodum ipsemet Euangelista subdidit, sit redemptio pro peccatis nostris, soluat ipse pretium, sit inquam non solum in se, verum etiam in alijs aduocatus. Cur me persequeris? dicebat Saulo, cū Sanctos persequeretur. Addo, Aduocatus est, non solum qui interpellat pro nobis, quod cuius licet, verum etiam quoniam potestatem habet quicquid petit concedendi: qui enim in instanti (vt Theologi loquuntur) suæ cōceptionis consummatā gratiam & gloriā adeptus est, tum quicquid in vita promeritus est, id promeritus est nobis. Itaque quicquid petit, id ei iure debetur, sic suo innititur iuri cū petit. At Sancti non suo, sed Christi iuri atque misericordiæ innituntur, cū orant pro nobis. Id quod fida Christi Sponsa Ecclesia disertissimè ostendit, cū orationibus Sanctorum addit, per Christū Dominum nostrū; atque in Litanij à Christo misericordiam, à Sanctis orationem ad eam à Christo impetrandam petit.

Cur igitur (inquit) Paulus ait, vnum esse mediatorem Dei, & hominum? Nempe, quod natura mediator vnus est, quatenus vnus idemque verus Deus cum Patre, qui nostris sceleribus erat offensus, ac verus homo nobiscū, qui Deum offenderamus. Deinde quod is vnus est mediator officio redemptionis, quod nemini alteri vnquā cōuenit, ipse enim se dedit redemptorem & *ἀντιπρόσωπον* pro omnibus. Præterea qua rati-

one interpellat pro nobis sic interpellat, nulla vt pro se egat interpellatione. Mediatio autem Moylis (ait Cyrillus) sicut serui est, Christi sicut filij. Ad hæc accedit ea, quæ impulit Apostolum, causā, cur hæc de Christo mediatore ita veritatem inculcaret. Ephesij enim ac Græci alij vicini, quorum Episcopus erat Timotheus, ex Simone Mago angelos habendos esse pro redemptoribus putabant: quod & ex Actis Apostolorum diuus Hieronymus ad Augustinum, & sanctus Chrysostomus atque Theodoretus exponunt. Ceterum quis ita hebeti sit ingenio: vt, quoniam Apostolus inquit: solum Deum habere immortalitatem, illic inferat, neque angelos, neque animos esse immortales? Alia enim ratio: Deus immortalis est, qui (vt verbis utar Epistolæ ad Iulianum Martyris) ex propria natura, non intertem ex aliena voluntate immortalitatem habet; alia angeli, & animi non tam natura sua, quàm Dei voluntate. Ita alia ratione Christus Propheta, alia reliqui Prophetæ, alia ille fundamentum, alia Apostoli fundamenta: Sed tamen vtrique; Prophetæ, & fundamenta, alia ille intercessor, alia sancti intercessores nostri Christi natura, quæ nec & homo: sancti gratia, quia sunt homines. Christus sanguine & orationibus; sancti non sanguine, sed precibus. Itaque quoniam cū fundamentū sit, cetera fundamenta non euerit, supra se posita, ita quoniam intercessor est, reliquos non abnuat, quibus ad eundem intercedendi vim, & facultatem præstat.

Hac responsione reliqua cōcidunt in Hæreticos tela, quæ in Catholicos intorserunt. Quod enim Christus sit ostium per quod habemus accessum ad Patrem, non propterea mutua, vel inter homines, vel inter cœlites nobiscum oratio tollitur. Ad idem enim ostium ijdē nos ducunt, qui orant pro nobis, nec per aliud ingredi quàm per Christum ad Patrem audemus. si verò ad ægrotos (inquit S. Ambrosius) non ipsorum sed aliorum precibus inuitetur medicus, certè nos quibus mens ægra est, & peccato, rum vinculis impedita, debemus nos, non nostris, sed Sanctorum intercessionibus Deū medicum animæ inuitare.

Nec (quod Caluini mentitur) propterea dubitamus, quin Christus det nobis quod petimus, quali se uerior esset, nec verax. Gratissima enim semper fuit humilitas Deo. Zachæus indignū se putabat, qui coram Deo se stilletet, Centurio puerum ad Christū mittit, nec tamen minis aliquid de Deo quæ æquum esset sentiebant, qui vt Iob verebatur opera sua, nec sibi ipsis aliquid dignitatis adscribere audebant. Denique quas Caluinus affert rationes, hæc omnes euanescent, cū homines pro hominibus,

bus, & Angelos pro nobis item orare demōstratum sit. Qui verò tot media nobis proposuit Deus, ut ad eum per Christum accederemus, is tanto magis bonitatem suam & sapientiam multiformem exeruit, cum per innumeros riuos ex inexhausto illo infinitę charitatis fonte gratiam in Ecclesię hortu vnde-
 quaq; deriuat. Itaq; Hęreticis illud dici potest: cur tu nequies, cum Deus ita sit bonus?

S Amb. de
Isaac & de
anima.

Simile est, quod ex eodem Patre asseritur. Christum esse os nostrum, per quod loquimur cum Patre, nostrum oculum, quo videmus Patrem, &c. os enim, & oculus nostrum, qui sumus in terris, & Angelorum ac beatorum Spirituum, qui sunt in cęlis, est Christus. Itaq; ut nostrę, ita Sanctorum orationes in Christi nomine exaudiuntur, sicut, quod paulo antea dicebamus, Vniuersa per Christum orbem canit Ecclesia Catholica.

Addunt in Concilio Carthagenensi, Patres prohibuisse, ne qua oratio in altaris Sacrificio referretur ad Sanctos; sed decipiuntur cum alios tētāt decipere. Neq; enim eo in Concilio de orationibus ad Sanctos, sed de sacrificio ipsi Deo offerendo habita fuit mentio. Ita B. August. respondebat Manichęis, id ipsum Christianis obijcientibus, Sacerdotes Christianos non offerre Sacrificia Martyribus, sed Deo. Ceterum orare Deum, ut Martyrum meritis conficiantur & orationibus adiuentur.

Lib 20.
c6 Faust.
Manichę
um. ca. 21

Artic. 24.
Inst. Cal.
uin.

At Sanctis, inquit, adimitur requies, cum orantes pro nobis nostris orationibus distrahuntur. Hic verò vide sensum verē hęreticum & animale. Quid ni item Angelis, atque adeo ipsi Christo tanquam homini adimitur requies, cum vndique ad eum orationes fundimus?

In Phil. 1.
siue occa
sione siue
veritate
Christi an
nuntiat

Sed & aiunt, Chrysostomus pronunciat, non esse nobis opus patronis, nosq; facilius Deum per nos, quā per alium quemuis exoratuos. At mirum est, cum vbique D. Chrysost. Sanctorum inuocationem accerrimē tueatur, sexcenta loca apertissima ab Hęreticis relinqui, vnum asserti, quē tamen (ut solēt) vasserimē ad sedetorqueat. Aiebat autē in eo loco, aduersus Sacerdotes quosdā, qui se ita Sanctorum patrocinio committebāt, ut interea nihil ipsi nisi peccata committerent. Quibus certē nihil Sanctorum orationes prodesse alibi beatus affirmat Chrysostomus. Homilia enim in Matth. Si (inquit) negligentes fuerimus ac desides, nec per aliorum quidem merita possumus saluari, &c. Hęc autem dicimus, non ut pro peccatoribus supplicemus, dum esse, sanctis negemus; sed ne nosmet ipsos in otium ac desidiam resoluamus: & dormientes ipsi alijs tantum modō, nostra curanda mandemus. Et homilia 5. in Matt. ait. Etiam si Abraham Patriarcha pro no-

bis supplicet, qui in suis vitijs permanendo immedicabiliter agrotant, abibit Deus, relinquens rogantem, ne vocem pro talibus interuenientis exaudiat, &c. Non igitur quasi oscitantes & desides ex aliorum meritis pendamus. Habent enim vim pro nobis, & quidem maximam, orationes, supplicationesq; Sanctorum, sed tunc profectō, cum nos quoque ad ipsum per penitentiam postulamus, & ad studia meliora cōfugimus. Et homilia 43. in Genes. Quando (inquit) quod ex nobis est, simul asserimus, & accedit intercessio Sanctorum, plurimū nobis confert, quod si ipsi negligentes fuerimus, & spē in illis solis collocauerimus nostrę salutis: nihil amplius nobis prodest. Non quod infirmi sint iusti, sed quia propter nostram desidiam nos ipsos perdimus. Et homilia prima in priorem Epistolam ad Thessalonicens. ait. Quid mihi opus est, inquis, aliorum precibus, quando ipse sedulus fuero? nunquā hoc dixeris homo: necesse est, & multa prece necesse est, &c. Ac vbi multis rationibus Sanctorum implorationem summopere nobis necessariam cōprobauit, sic deniq; orationem cōcludit. His itaq; cognitis, nec Sanctorum preces contemnamus, nec totum in illas projiciamus: hoc quidem ne temerē infidijs opprimamur illud verò, ne extra multum lucrum, & profectum excidamus: Sed oremus etiam, ut pro nobis precetur, manumq; porrigant, ad hęc amemusq; ipsi virtutis studio, ut bona diligentibus Deum promissa consequi valeamus.

Porro neque obliuiscimur Abrahami in nostris precibus, sicut Caluinus calumniatur, extat enim in ipsi illud, omnes S. Patriarchę & Prophete orate pro nobis. Apostolos quidem ac reliquos alios quosdam nominatim inuocamus, quod Christianā Ecclesiam, in qua nos sumus, fundarunt, quod miraculis, ac sanguine illustrem reddiderunt, eosq; nobis Saluator Doctores nominatim tradere dignatus est.

Ad hęc blasphemiam ceteris nectunt, cum blasphemiam esse Catholicorum dicunt, qui Mariam Virginem orantes, vocamus spem nostram.

Sed interim virus impietatis hoc fucutegunt, Pater enim est Deus, ac tamen haud blasphemamus, cum vocamus aliquem Patrem: nec blasphemabat Apostolus, cum scriberet per Euangelium, ego vos genui. Lux & lumen est Christus, nec tamē Christi blasphemia fuit dicentis: Vos estis lux mundi. Spes nostra primaria & corona, & gaudium, & gloria est Christus: Nec tamen Paulus fuit blasphemus, cum Thessalonicenses compellans: Quę est enim (inquit) nostra spes, aut gaudium, aut corona glorię?

2. The 11

rię? nonne vos ante Dominum nostrum IESVM CHRISTVM estis in Aduentu eius? Vos enim estis gloria nostra & gaudium. Quod si sano sensu illi de hominibus adhuc in terris versantibus dixeret: Ecce quid de beatissima Virgine ceterisque dicemus, quorum nobis certissima charitas est? quique ante conspectum Dei coronas immarcescibiles sunt assecuti?

At esto, inquit, ita inuocentur Sancti, illud autem, quod per Virginis beatissimę, atque aliorum Sanctorum merita oratur Deus, ferri non potest. Sed his respondendum est, eō magis Christi meritum celebrari, quod eum non sibi soli, gloriam & merita, sed nobis ac tantō magis Sanctis promeritum fuisse confitemur. Ipse enim, qui se nobis dono dedit quomodo secum non nobis omnia donauit? In capite quidē plenitudo sensuum est: At si neges membra moueri, vel sentire, aut capiti iniuriā inferri, si ipsi moueantur, id prorsus erit plenitudinē sensuū, etiā in ipso capite tollere. Si quoniam qui ex fonte scaturiunt riuus, hos putas fonti honorem demere, deciperis: cū ibi vbertatem fontis magis ostendant. Porro nec de palmitē negamus racemum prodire, licet in primis ē vite & palmitem ac racemum oriri sciamus. Ac rāmus quidem syluestris arboris bonę insitus oliuę (ut Apostolica similitudine vtat) quia particeps sit radicis & pinguedinis illius, eundē fert fructū. Et homines igitur insiti Christo, non eundem fructum ferent, aut tantę pinguedinis gratia inefficax erit, nihil ut valeat ille fructus, aut nihil ut mereatur? Quod si in veteri Testamento per Sanctorum merita, Deus multa posteris bona clarigatus est; Et, verò propter hominum peccata, plagas acerbissimas populis inflixit; quid noui Testamenti diuitias spernimus, aut negare audemus, per obedientiam Christianorum Deum pręmia, quę tam cōstanter pollicitus est, pijs pręstitisse? Quicquid ergo blaterent Nouatores, Catholicū hac de re dogma verissimum est. Moyses orat Deum, quiescat Domine ira tua, & esto placabilis super nequitia populi tui, recordare Abraham, Isaac & Israel seruorum tuorum, Azarias quoque apud Daniele: Ne tradas nos in perpetuum, neque auferas misericordiam tuam a nobis propter Abraham dilectum tuum, & Isaac seruum tuū, & Israel electum tuum. Quorsum putas eos seruos, dilectos, electos vocari, nisi quoniam, quę illis imperita fuerat a Deo gratia, & cui ipsi legitimē cooperati fuerant, ea adhuc in posteris fructus misericordię germinabat? Quin verò Salomoni concessum est, ne eo superstitite, propter Dauidem eius patrem scinderetur illius Re-

Exod 31.

Dan. ca. 3.

11. Reg. c. 11.
2. Reg. c. 19.

gnum, atque Abiæ data est proles a Deo ob eundem Dauidem eius Patrem, ac dixit Deus se protecturum ciuitatem propter se, & propter Dauidem seruum suum; scilicet, quia (ut scriptum est) Dauid fecit rectum in oculis Domini omnibus diebus vitę suę. Itaque non est quod dubitemus, quin quo tempore Christus Dominus abyssum charitatis suę in suos effudit, multo item magis quā veteris Testamenti Patribus, ut alijs bona mereri possint Apostolis, & reliquis Patribus nostris concesserit. Videat pius quę homil. 48. in 8. cap. Genes. ex ijs quę produximus testimonia disertē D. Chrysostomus disceruit.

Ad extremum ergo Hęretici ne vllam se habere cum Sanctis communionem ostenderent, ac verò nihil, quod Ecclesia Catholica facit, non morderent: duo illa obijciunt. Alterum quod coram B. Virginis, aut alterius Sancti imagine, orationē Dominicam pronuntiamus: alterum, quod Angelicam salutationem recitando rosario sæpē repetimus. Interea verò miserī nondum didicere, Sanctos a nobis vt socios ad orandum tanquam fratres pijsimos & dignissimos assumi, sensumque ipsum, si quo ad bonum vterentur, eos docere potuisse ad imitationem, ad dolorē ex peccatis, ad spem de diuina bonitate concipiendam nos acrius moueri, cum imagines eorum, qui quondam apud nos sanctē vixerunt, aspiciamus, quā si varijs cogitationibus, & rerum caducarū specie subinde nobis occurrentiū, mentem auertamus a cōlestiū rerum cōtēplatione. Quę enim penitentem dum orat, non moueat imago B. Magdalenę lachrymas fundentis, mundo renuntiantis, crucem amplectentis, vitam deinde totam perpetua abstinentia, & rerū quibus delectabatur nuditate traducens? Quis tum alto de corde suspiria non trahat, & non exclamet, o Sancta, quod remedium a Christo nacta es, id nobis procura: nostrarūq; miseriarum, quas olim es perpessa, sic miserere, vt misericordiam eandē nobis a Deo per Christum exores.

Iam quod ad Angelicę salutationis iterationem attinet, si ponatur id, quod plusquam satis probatum est, beatissimam Virginem vt gratissimum Deo instrumentum, fuisse omnibus seculis (quod nec Hęretici iam negant) in vniuerso orbe Christiano inuocatam. Diuinę verò bonitati semper placitū fuisse, per eā in merito vniueri filij sui, in quo & ipsa multa merita cōsecuta est, plurima beneficia cōferri, nemo mirabitur, Angelicę salutationē, pijsq; alias orationes iterari. Quod enim per se piū & sanctū est, id iteratum non modō

quidquam sanctitatis amittit, verum etiā sanctitatē in animis piorum maiorem gignit, & sancit.

Sed & antiquissima est, ad calculos orationum iteratio, sicuti in Palladij historia extat. Ac nulla penē in vniuerso orbe terrarum est regio, vbi Apostolicę atq; Catholicę Ecclesię vestigium aliquod sit, quin adhuc in ea extet pia consuetudo beatissimę Virginis salutandę, per hunc rosarij modum: Armeni, Indi, Gręci id faciunt, vt mittam vniuersam Ecclesiam Catholicam, quę purissimam doctrinę, ac pietatis regulam semper seruauit, ac seruat.

Quare quibus id orationum genus haud aridet, ij meminerint, S. Augustinum dixisse, insolentissimę infantię esse, velle abrogare id, quod per totum mundum vniuersa obseruat Ecclesia.

At meritō inquit Dauid, Beatum esse eū, qui posuit ascensiones in corde suo, disposuit in valle lachrymarum. Hęc enim sunt ascensiones sanctę meditationis & orationis, quando recolentes œconomiam salutis nostrę ascendimus, quasi per quosdam gradus, ab incarnatione & initij vitę Domini nostri, vsq; ad passionem, & denique ad posteriores glorias, & beatitudinem illam æternam, in qua per merita vitę Domini nostri IESV CHRISTI regnant cum Christo omnes Sancti, quisq; pro mensura gratię, quam in hac vita consecutus est. In ascensionibus autem istis adhibemus calculos, vt in illis veluti gradus aliquos memorię causa constituamus. Porro ad singula mysteria recitatur decies salutatio angelica beatissimę virginis, quia numerus denarius pertinet ad perfectionem laudis diuinę, sicut scriptum est: In decachordo psalterio psallam tibi. Facimus autem hoc propter memoriam incarnationis filij Dei ex Virgine, & quia ex hoc mysterio cetera omnia salutis nostrę opera profluxerūt. Quam obrem post singula mysteria ad hęc veluti fontem reditur, vt eō maiores gratię pro tanto beneficio vnde cetera promanarunt, diuinę Maiestati agantur, & Virgo beatissima pro nobis intercedat ad filium, per quem ipse datus est nobis.

Cur autem non optimum est, cum quin quies orationem Dominicam recitem, vt quinq; illa, quę pro nobis Christus accepit vulnera, offerat Deo, siue cum decies vt decalogi pręcepta seruandi gratiam consequar, siue trigies, aut tricies, vt singulos vitę Christi annos, eiusq; imensos labores pro humano genere exanlatos, ac pro nobis sanctissimę traductos meminerim, ac per eosdē labores meritū Christi assequi studeam, eandē Dominicam orationē recite, vel denique sepius adhuc ipsam angelicam

salutationem repetam, perpenſa interim immaculata B. Virginis vita, quā & imitari conemur, & nobis aduocatam vti ante mille, & quadringentos annos S. Irenęus eam vocasse diximus, accersamus?

Scilicet si sepe iisdem hominibus eodem die, plusquam diuinum cultum exhibuerimus, & demissas genuum flexiones, ad quęlibet verba adhibuerimus, ac (quod belluinum sapit) si canthari ad ebrietatem quotidie centies iterabuntur, scōmatifque Ecclesia Dei frequenter traducetur, sancti quę & tabernaculū Dei creberrimē blasphematum fuerit, hęc omnia purum verbum Dei, purū Euangelium erunt: orare autē sepe, & iterata cum amicis Dei habere colloquia, salutationesq; repetere, cum iam nec adueng, nec hospites, sed ciues Sanctorum simus, idololatriam sapiet?

Quod si quis superstitioni tribuerit numerum illum precum ita frequentem, sentiet opinor si paulo aduertat animum conscientiam reclamantem, ac dicentem: o homo tu quis es; qui alienum cor iudicas? Cū enim nunquam probaueris vim pietatis in numero, quatenus numerus est, ab Ecclesia poni, quid frustra pietatem, quę ad omnia valet, quęque nullis terminis circumscripta est, vis in terram defodere?

Nec verō liberę desinunt esse preces nostrę, quasi numero ac tempore altringantur; quęcunq; enim a Deo sunt, ordinata sunt; nec item propterea illis interdictū est, quin si legitime impediatur aliquid sibi demant earū, aut item maiorem earum mensuram adsciscant, quantum nempē & charitas erga Deum, ac recta ratio dicet.

Atqui si id, quod de numero inuidiosē ab hæreticis obijcitur, verū sit, cur eadē ratione nō cōuellatur Daniel, in hostili solo ter orans in die, quidē in singulis etiā locis antiquissimē, id est, Ecclesia nascēte fieri consueuisse, in Apostolicis cōstitutionibus inuenitur? Cur itē Christus Dominus nō accusetur in oratione pernoctās, ac ter ipsa, qua traditus est nocte, ad Patrē orandum accedens, eademq; ipsi non semel offerens: Ecclesia item septies in die (quod & Dauid faciebat) orans; quā Apostolorum traditionē Oriens primō, deinde occident post horribiles illas persecutionū clades, vbiq; recepit? Nam & Gręci orationē in septem tempora distinctā adhuc retinent, vtramq; enim cōiungunt primam cum matutino, quas *μυστικὴν ὀρθρινήν, πρῶτην, ἑσπρινήν, ἑσπρινήν, ἑσπρινήν, ἑσπρινήν* seu *ἐπὶ λόγιον* vocant, quibus respondent eę Latinę voces nocturnorū, matutini seu laudū, primę, tercię, sextę, nonę. Vesperarū & cōpletorij seu lucernatis, q̄ perper-

ET in his omnibus quoque suo se gladio iugulat Chytræus. Dum enim de provinciis & regionibus hisce loquitur, vt vnam ibi vigere doctrinam ab antiquis tēporibus ostendat, quę cum hæresibus Germanicis cōueniat, Catholicę quidem Ecclesię vestigia prodit antiquissima, velie nolit, qualia sunt, quę de eorum Liturgiis, & Sanctorum commemoratione & invocatione, de Monachis, de cœlibatu Sacerdotum, de plerisque omnibus penē ritibus disertē confitetur.

Ac de Armenijs dicit inuocationis & intercessionis Sanctorum & oblationis Sacramenti, pro alijs expressior & prolixior, quā in veteribus Græcorū Liturgiis mentio apud eos fit.

De Syris, Maronitis, ad montem Lybanum, ait eos nunc solos ferē in Asia Latina conformes Ecclesię esse.

Hierosolymę non negat esse templum Christianorum cum Christo Domino, dū eius seruis, qui sunt in cœlo S. Michaeli, S. Iacobo, S. Teclę S. Ioanni Baptistę, S. Georgio, S. Demetrio, S. Catharinę, dicat; Varios item Monachos esse, ac præcipuē Franciscanę familię, qui præcipuē ipsum Christi sepulchrum, non sine diuini numinis, magna prouidentia, custodiunt.

Ex Aethiopia, eoque ex pretiosi Ioannis ingenti Imperio fatetur, cū ab illo Christiana religio colatur Patrum nostrorum memoria ad Sixtum III. & postea ad Clementem VII. Pontifices Maximos venisse Legatos, a quibus sese pendere, & dirigi velle, & sanctam Sedem Apostolicam agnosce re, liquidissimē testati sunt, quin verō Aethiopes illos, qui Abyssini dicuntur, Romanam religionis causā vehire, inquit, vbi & in Vaticano (quod verum est) proprium cum domo templum possident.

In Pannonia non deesse Conclonatores (vt ille inquit) Pontificios dicit, & in ea trans Danubium circa flumini Arabonē Patriā agnosce sancti Martini, in qua arx & sepultura sit S. Stephani primi Vngarię Regis Christiani in regnis, quorum vtrumque cum Sanctos nominet, videat quā doctrina, & sanctitate vterque fuerint, Ecclesia verō eorum tempore vigerit; similē enim prorsus præsentī Catholicę Ecclesię reperiet.

In Bohemia Hussitas omnia ferē Pontificia, in ceteris articulis retinere, nisi quod malunt ex Senatus Ecclesiastici Pragę paucos ante annos facti, quā ex summi Pontificis a Christo instituti, auctoritate pendere ac regi.

tud vniuersa Occidentis Ecclesia decantat ad gloriam Dei, & ad Christi passionis gesta quotidie recolenda, quemadmodum Apostoli declararunt.

Verū & compertum est, sanctos illos Aegypti Patres consueuisse ardentē idē orationes in cœlum iaculati, ac D. Bartholomęum Apostolum centies in die, ac tantundem nocte genua flectere: Sanctumq; Apollonium Abbatē idē adhibitis quibusdā precationibus facere; Paulū Abbatē, 300. Monachorum Patrem in finibus Africę nullo die quidquam prius agere solitum fuisse, quā trecentas orationes Domino obtulisset, quas calculis in sinum ingerendis, numerabat.

Accedit ratio ad veritatem, atq; consuetudinem, quę tria cū aliqua in re inueniuntur, nihil firmitus (vt inquit S. Augustinus) est retinendum.

Qui enim legere nesciunt, aut iter habentes recitare orationes nequeunt, vel animo iam meditationibus aut non assueti, aut fatigati, aliquid tamen ad diuinam gloriam boni dicere, quā nugæ effutire, aut inanum rerum obiectū distrahi malunt, per commoda hæc ijs ratio orādi proposita fuit. Atq; inde summa cum pietate factum, vt qui sacrę sese militiæ addixerunt, hi numerum aliquem precationum Dominicarum & Salutationum indies recitantes, quasi pensum aliquem armis licet testī, & aduersus hostes progredientes, per solvere possent.

OCTAVA CHYTRAEI IMPOSTVRA.

A pud Armenios, in Syria & quæ & Perside, ac latius Asia & Africa, præcipuē autem in Aegyptu, amplissimis Aethiopię regnis, & in ea Africę parte, quam vnā cū 40. regnis, tenet potentissimus Monarcha, quem incolę Belungian, nostri corrupta voce Preresan appellāt, in Pannonia quoq; & Translyvania, & in Bohemię Ecclesię, in vera doctrina Deo iuuante firmę & stabiles permanent, ac Doctores pietate, doctrina, constantia & zelo singulari lupos ab ouilibus suis arcantes benignē & constanter fouent. Ac postea. Hęc de Ecclesiarum Græcię, Asię, Vngarię & Bohemię, conditio. ne præfari hoc loco Chronici lectio. ni, quam vsq; ad Augustum, & nati Christi tempora deduximus, volui; nam ea de causā præcipuē scribi, & extare Chronica Deus voluit, vt vbi & qualis semper fuerit in mundo Ecclesia, sciremus.

Quæ cum ita sint, quid Chytræus effecerit, iudicium esto sobriè sapientiū Christianorum. Nam cum eorum quæ ad religionis substantiam pertinet, antiquissima adhuc ibi vestigia appareant. Et verò vel ibi nunquam Romanos Pontifices fuisse sciamus, ne quid illis tanquam dominantibus inuectus ille ritus tribuatur, consensu totius orbis terrarum, velit, nolit, proprio gladio, ut diximus, hæresis iuguletur necesse est.

At, inquit, alicubi ijs in Prouincijs aut sacrum vulgari lingua cantatur, aut Sacramentum sub vtraque specie datur.

Quidni igitur, cum inde ad veritatem antiquitatis, & Ecclesiæ veræ eruenda argumenta petuntur, ea quæ magis ad substantiam religionis pertinent, non admittit in primis?

Et quidem (inquam) si admittenda sint hæc, quæ tamen non ita prorsus habent, ut iste mentitur: Neque enim in Græcia, lingua vulgari in Liturgijs vtuntur. Nec quæ ab aliquibus alijs populis vsurpata est, ea passim ab hominibus de plebe prorsus intelligitur. Nec sub vtraque specie sic sumitur vbiq; Sacramentum, ut etiam sub vna, quemadmodum superius attigimus, interdum non sumatur, præterquam, quod nunquam ijs Catholicis vnquam insultarunt, quod sub vna specie sumerent. D. mysteria. Quæ de tota re, ut adhuc apertius in postura Chytræi aperiatur, hæc quæ sequuntur adiiciamus.

DE EYCHARISTIAE SANCTISSIMA sub vtraque specie sumptione Chytræi & aliorum, seu Hæreticorum siue Schismaticorum retectio, manifestior, &c.

IN PRIMIS iustissimum Dei iudicium perpendendum est, quale in ijs fuerit, ac sit, qui vsere, vrgenti petitionem vtriusque speciei nescientes quid petant, aut quid velint, nisi libertatem, quæ ex Deo non est. Iam dudum enim (quæ certè infelicitissima calamitas est) nullos Episcopos aut sacerdotes legitimos: itaque nec Ecclesiam habent: extra quam nullas salus est. Quod verò vbi desint Episcopi & sacerdotes veri, ibi nulla Ecclesia sit, S. Patres ex Dei verbo rectè intellecto, ipsaq; ex ratione plenissimè docuerunt. Ecclesiam inquit S. Cyprianus esse Episcopo adunatam, & Episcopum esse in Ecclesia, & Ecclesiam in Episcopo. Et S. Hieronymus Ecclesiam ait non esse, quæ non habet sacerdotes. Quod & probatur ex D. Paulo qui scriptum reliquit; Et ipse (Christus Dominus) dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios Pastores & Doctores ad consummationem Sanctorum in ædifi-

cationem corporis Christi, donec occurramus omnes, &c.

Ac Dominus ipse ostendit gregem Pastoribus destitutum necessariò perire. Mer cenarius autem (inquit) fugit, & lupus rapit, & dispergit oves. An verò in Germania, ijsque in locis, vbi se ab Catholica Romana Ecclesia populi, & regna se iunxerunt lupi rapuerint oves, videant sobrii iudices veritatis. Quod cum non nisi impudentissimè inficiari nequeunt, fateantur id effectum esse absentia verorum Sacerdotum & Episcoporum, sine quibus, ut dictum est, Ecclesia nulla est.

Accedit diuinum alterum, idque horrendum iudicium, quod stupida cecitas, & cæca superbia non sentit, sensura paulò post nisi ante mortem haud resipiscat. Idque iudicium est, quod Christum in Eucharistia nunquam accipiunt, cum ab ijs sumant, qui legitimi Sacerdotes non sint.

Præterea hi fructu Baptismi, ac reliquorum omnium Sacramentorum miserimè carent, quæ à Christo Domino instituta, quæque vasa gratiæ diuinæ sunt, per quæ ne præpretiosissimum Christi Domini meritum in nos deriuatur: Nec tamen & huius rei iacturam sentiunt, quod certum est, diuinæ reprobationis argumentum.

Sic neque Patrum doctrinam habent, qui quidem Patres Ecclesiam, veræ & Apostolicæ fidei cōfessione, ac sanguinis profusione ædificauerunt. Nam & horum lectionem haud vsurpant, sed pro ijs consentientibus & qui fuere sanctissimi, Apostatarum, & impiorum, eorumque inter se dissidentium hominum libros vsurpant. Sic hæreses anathemate percussas, & damnatas excitarunt, scdissimeque in nouas Sectas quotidie scinduntur.

Sic religioni sibi non ducunt, quod bona Deo dicata, aut sacrilegè furentur, aut impiè possideant, aut non restituant vsque ad minimum quadrantem, cum scriptum sit: Non furtum facies, & reddite quæ Dei sunt Deo: Itaque & ad æternos cruciatus infelicitissimi descendunt.

Sicque inter ebriosos, vetere interea & nouo Testamento, modò ab vno, modò ab altero Apostata deprauatis ad speciem, & hypocritis, non ad pietatem & humilitatem vtuntur: cumque impiè iactitent, vel se se tantum modò verbum Dei, nihil iam habent, nisi verba apostatarum & Hæreticorū, qui sese inuicem miserrimè dilacerant.

Sic denique diuino iudicio factum est, ut qui sese propter Calicem ab Ecclesia sancta Catholica, Romana separauerunt, ab eadem dispensationem eiusdè calicis petierūt, ac petūt, cui pinde volentes nolentes regni celorum

celorum clauis, & ligandi atque soluendi fuisse traditas, consentunt.

Hæc omnia sentiant, si quis ex istis salutem sitit & terro credit vitam æternam, necesse est soluat, quæ olim Michael Vchus Theologus Germanus, quæq; alij contra istiusmodi calicis petitores scripserunt, quorum quidem adnotatis in fine huius scripti eorum libris sat fuerit hæc pauca, quæ sequuntur, attingere. Sic itaque ille optimè de vtraque specie loquens, aduersus Pomeranum dicebat.

In quolibet negotio optimum fundamentum est veritas, quæ hæretici prætermittunt liberos cōtexunt ordientes à mendacijs. Itaque eorū calumniæ domū eorum remittendæ sunt, donec sua probet mendacia. Quod si verò nescij sunt, quid illis probandum incubat, nos haud grauati eos docebimus.

PRIMUM quidem planum faciet, calicem ex Christi mandato ab omnibus necessariò sumi oportere; id quod illi adhuc cum suis non fecerunt, neque facere vnquam valent. Si enim pro suo fundamento afferat, id quod Hussite solebat afferre: Nisi mādū caueritis carnē filij hominis & biberitis eius sanguinē, &c. Iā Lutherani, quos sequitur Pomeranus, docent in ijs verbis, nullā mentionem fieri Eucharistiæ, quæ necdum instituebatur. Sin autem afferunt illud: Bibite ex hoc omnes: planissimum est ad Apostolos id spectasse: Neque Ecclesiam, aut Patres, vnquā ex ijs verbis necessitatem, alicuius præcepti credidisse, vel docuisse, cum & in Evangelio apertè declaratur, qui sint illi omnes: Et biberunt ex eo omnes; hoc est, duodecim Apostoli, inquit Evangelista.

QUIN verò si Pomeranus suos hic confutat, inueniet suæ sectæ primarios, id etiā negare, dicereque Chritum, neque alterā speciem, neque vtramque speciem sumendam ab omnibus præcepisse.

DEINDE si hoc quoque poneremus, ea verba necessariam habere præceptionē; iam illud nihilominus esset probandum, quod ad singulos speciatim, non ad omnes generatim fuissent dicta: sicut illud; Crescite & multiplicamini. Certū est enim, non singulis speciatim, sed omnibus in genere hoc esse dictū: cum & multi sint ad generationem minus idonei, & ipse Dominus laudet eos, qui se castrauerunt propter regnū Dei, & Apostolos oēs velint esse sicut seipsum. Atqui hoc etiā concessio, dicta ea esse speciatim ad singulos, esset præterea probandū, etiam huius præcepti verba ad singulos pertinere. Cōcurrunt enim huc multa: benedicere seu cōsecrare, facere, seu offerre, edere, bibere, in memoriā eius facere, seu mortē annunciare. At hoc certè planum nunquam illi efficient, nisi consecrandi mu-

nus velint ad singulos rusticos, atque aded ad ipsas mulieres pertinere.

Præterea restat adhuc illis probandum, Christum, accedente necessitatis periculo, & alijs rebus ut schismate, & heresi, ex illis verbis prauè intellectis concepta, non reliquisse id liberum Ecclesiæ, cui dedit infallibilem, ac perpetuam spiritus S. assistentiam, & dispensationem, seu administrationem Sacramentorum.

Restat inquit probandum, Ecclesiā, tali occurrente casu, non esse hac auctoritate præditam, ut eiusmodi possit edere constitutionē, quæ id periculi euitetur. Hæc ille.

Sed præterea nemo, vix etiam literis sacris tinctus, nisi datus sit in reprobum sensum, negauerit, tam vnus, quàm vtriusque speciei mentionem, in Euangelij & Actis Apostolorum fieri, ut id, pro ratione temporum & personarum, posse ac debere statui in Ecclesia, intelligeremus, quod ad maiorem Dei gloriam esset, & ad pacem retinendam, cuius hoc potissimum Sacramentum est symbolum.

Nemo item, nisi planè stupidus sit, negauerit, calicem Corinthijs, utpotè ex gentilitate ad Christū conuersis, datū esse, ut nempè calicem Dæmoniorum gentilibus suauiter adimerent Apostoli: Sed cessante postmodū illa causa, sublatū esse vsum vtriusque speciei, paulatim ex se ipso in multis populis Christianis, satis planè liquet.

Nemo item ostender ex Actis Apostolorum, aut ex Evangelio, fuisse Laicis Iudæis calicē datum; quandoquidem, ne in Testamento quidem veteri participes erāt liquidorum, quæ in Sacrificijs offerebātur: itaque erant frequentes in fractione panis, ut est in Actis Apostolorum.

Iam verò cum integer Christus sit in vnaquaque mica, vel stilla, frustra anguntur ijs, qui deserunt Christum, nisi habeant vtramque speciem; cum species ipsæ accidentia tantum sint.

Ex historijs itè antiquissimis, quoniam modò sub specie panis, modò sub specie vini tantū, Eucharistia sumpta sit ab aliquibus: neminem ex Patribus scimus, Ecclesiæ Catholicæ vllā propter erroris notā inuississe. Quod si afferunt Gelasiū vel Leonem Pontificē iussisse, ut sumerentur integra Sacramenta, id est, species integre Eucharistiæ; afferant etiā, si ingenuè & Christianè se velint gerere, causam, cur id præceptum fuerit. Manichæi enim, qui sanguinem omnium horrebant, & eū à malo deo creatum dicerent, ne deprehederentur hæretici, soliti fuere inter eos Catholicos cōmunicare, qui vna tantum specie utebantur. Itaque, ut illi reteregetur, eam tulit legē Pontifex: nec tamen vbiq; sed vbi hæresim suam

Vide in resp. ad sc. pten. S. Cypr. Epist. 4. lib. 4. Hieron. li. cont. Luc. feranos.

Ephe. 4.

celorum

Manichæi

Manichæi spargebant; qua hæresi sublata, integrum relictum est Ecclesiæ, ut qui vel lent vna specie vti, ea vterentur.

ATQVE ex hoc quoque iugulant sese aduersarij, qui cum dicant, in Ecclesia vsum vtriusque speciei semper, ac præsertim paucos annos fuisse, iam fatentur ante tot secula, etiam vnus speciei in Ecclesia Catholica vsum inualuisse.

ACCEDIT, quod ut non minus baptizatus est, qui vna merfione, quam qui trinitingitur: ita non minus accipit Christum, qui sub vna, quâ sub vtraque specie sumit.

QVAVS ex hoc auctoritas à Christo Domino, in bonum Christianorum Ecclesiæ tradita cernitur, quod sicut varijs de causis vnica merfione vsa est, id est, ad indicandam vnâ in tribus personis essentiam; & trina, ad ostendendum aduersus hæreticos trinitatem personarum: ita primum quidem Eucharistiæ sub vtraque specie ministratio, & calix idololatrarum gentilibus ademptus est, atque Manichæorum hæresis resecta. At verò Hussitæ, Lutherani, & eiusmodi alij, erant vnus tantum speciei Eucharistiæ porrectione manifestandi, & sui erroris arguendi: quippe qui non propterea destituuntur vtraque specie, quod Ecclesia non cupiat ijs integrum Christum tradere; sed quod ipsi putant, se integrum Christum haud sumere, si sub vna sumpserint; voluerint autem à Christo Laicis præceptum fuisse, ut sub vtraque communicetur: quod quidem nunquâ præcepit.

ITAQUE quod in ijs est, conditiones tentant Spiritui sancto & Ecclesiæ præscribere, qui debent intellectum in obsequiū fidei captiuantes obedire; cum Ecclesiam Spiritus sanctus (non Ioannes Hufs, aut Lutherus, vllinē similes Apostata) regat in perpetuum. Id quod si quis negauerit, iam verbum Christi expressissimum neget necesse est: ac proinde indignum se reddit, cui non solum Eucharistia, sed alia quoque Sacramenta negentur; vti re ipsa fit.

EX HIS, QVIVDÉ VTRAQUE SPECIE, an danda sit Laicis, scripserunt, sequentium auctorum libri per uiles hac capita continent.

IOANNES Hofman Episcopus Misnenfis, peculiari libro tempore Concilij Constantiensis, aduersus Bohemos conscripto, id ipsum pertractat, atque hic Venetijs anno 1561. iterum editus est.

IOANNES Eckivs, in suo Enchiridio breuissimè, sed efficaciter id ipsum ostendit, post sanctum Martyrem **IOANNEM** Roffensem.

IOANNES Hessels, Theologus Louanienfis, post alios multos, in libro suo de vtraque specie, aduersus quendam con-

sultorem, qui se pacificatorem Ecclesiæ venditabat, quatuor capita pulchrè & perdoctè attingit.

Ex Scriptura omnibus locis, quæ aduersarij solent citare, nullum extare præceptum de sumendo à Laicis calice.

Ex Patribus, Ecclesiam veterem, nulla ratione sensisse, communionem vtriusque speciei esse præceptam à Christo Laicis.

Nō plus spiritualis fructus ex vtraque Sacramenti specie sumpta percipi, quâ ex vna. Non licere cuiquam Superiori illis annuere vsum calicis, qui eum ex errore petiit.

EDMUNDVS AVGERIVS, Theologus Societatis Iesu, in libro suo de Sacramentis Gallicè conscripto, & Parisijs edito, agit de hac ipsa materia eruditè & rationibus efficacibus: Atque ex Ecclesiæ Africanæ, Orientalis, & Occidentalis praxi, eandem, quæ alia methodo ab alijs Theologis tractantur, veritatem ostendit.

CLAVDIVS SANCTES, Episcopus Ebroicensis, in lib. 10. suarum repetitionum de Eucharistia, fusè hac de re agit, cum ibi multa, quæ item attigerat Ioannes Hessels, penè ad verbum ex eo referat.

GUILLIELMVS ALANVS, Anglus, insignis Theologus lib. 1. de Sacramentis, ca. 2. & sequentibus, hanc ipsam materiam (alia licet methodo) perdoctè & profundè pertractat: ostendit enim:

Totum Christum esse sub vtraque specie. I. Totam rationem seu significationem Sacramenti, sub vna tantum specie esse.

Totam Sacramenti gratiam vna specie accipi. III.

Nec institutionem, nec præceptum, nec exemplum Christi efficere, ut vtraque species cui libet communicanti sit necessaria.

Pro vnus speciei communione, exemplū V. Christi & Apostolorum extare.

Praxim Ecclesiæ post Apostolorum tempo VI. ra, pro indifferentia vtriusque vel vnus speciei.

Afferuationem in vnica specie panis multo communiorē inueniri, quæ & ad sanctissimi Sacramenti reuerentiam, semper est visa commodior. VII.

Quæ ex decreto Gelasij obijciuntur, dilucidè & planissimè declarantur. VIII.

Afferuiones Theologicæ, de communione sanctissimæ Eucharistiæ sub vna specie, defensæ publicè Viennæ, anno 1580. à Georgio Seckera de Pijnicz Morauo. Ex his breuiter, & fecundæ rationes, & loca D. verbi atque Patrum, imposturæque Hæreticorum ac schismaticorum percipiuntur.

Henricus Blyffemius Theologus Societatis Iesu hanc nouissimè materiam per diligentem ac doctè vniuersam excusit.

ANTO.

ANTONII POSSEVINI, DE SOCIETATE IESV. EPISTOLA AD STEPHANVM PRIMVM, POLONIAE REGEM SERENISSIMVM, DE STATV

Ecclesiæ præsentis aduersus quendam hereticum.

EPISTOLA AD SERENISSIMVM STEPHANVM PRIMVM POLONIAE REGEM.

Vo die, Serenissime Rex, ijs de rebus, de quibus ad te sum missus, Regiam Maiestatem tuâ adi, eodem oblatus est mihi Volani cuiusdam liber, eidem Maiestati tuæ inscriptus, & superiore hoc ipso Mense proximo exeunte editus in lucem, aduersus Petrum Scargâ, & Franciscum Turrianū Societatis Nostræ Theologos: Qui liber, cum Proceribus istis obtrudatur, passimque (licet clam) inter alios quoque disseminetur, ea continet, quæ victoriâ, quam iustè speras de hostibus, & præclariore ceteros conatus tuos possint retardare, ne dicam impedire: Si nempe, qui tecum in bello isto gladium striduri sunt, ea labe aspersi, à veritate, & spe, quæ est in Christo Iesu exercitu Deo, animam auocarent. Itaque à bonis admonitus, etsi ad alia mihi est properandum: statui tamen hanc Maiestati tuæ Epistolam relinquere. Neque enim verentur itidem boni, quin pro sapientia & perspicaci illa mente, qua te diuina bonitas insigniuit, ubi hæc legeris, proiectam hominis decepti audaciâ interius agnoscas, & mendaciorum atque seditionis semina, quæ ille spargit in simplex vulgus, quâ primum extinguas. Requirit autem Deus ipse, qui Maiestatem tuam ad istud fastigium euexit, euecturus altius, si fidelem ei præstiteris operam, ut verbis, & re declares, te omnino ab istis pestibus, quæ (ut inquit Sanctus Augustinus) Christum aduersus Christum portant, abhorre: eodè verò magis, quod, qui talibus flagitijs patrociniū optimi Regis aucupari conantur, ij tibi fallaci inscriptionum prætextu notam hæreseos Orthodoxo, & Catholico Regi sensim inurunt: qui nisi (quod cupimus) reliquiscant, intelligere debent, ut auctoritatem, ita voluntatem, & verè Regiam animi fortitudinem haud deesse, qua aduersus istiusmodi ora impudētia seuerè (ne interim alij cadant) animaduertas. Quod quidem

sanctissimi & fortissimi alij Reges summi etiam Reipub. ac bellorum perturbationibus simplici, propter ipsius Christi Domini gloriam, felici exitu perfecere.

Quæ igitur Volanus, & alij scribunt, qui huic in ramentis libri illius ex Caluini, eiusque farinæ Hæreticorum doctrina colligendis operam commodarunt, eiusmodi sunt, qualia fidei hostes solent dicaciter oblatrare aduersus Pontificiam in terris à Christo Iesu dignitatem institutam; deinde ad mystici corporis illius (quæ est Ecclesia) dilacerationem; ac denique ad ipsius Christi Domini corporis in Eucharistia negationem, aliaque huiusmodi à Catholicis sexcentis propugnata, & ab omni Hæreticorum impetu vindicata. Quæ obrem ad ea prudentissimo Regi satis sit dicere, Orientis, Occidentis, & Africæ Ecclesiæ, per sexdecim pene integra secula nunquam in Pontificem Maximum Christi Vicariū, nunquam in reliqua (ut isti faciunt) esse loquatam: alioquin, Patrum antiquorum librum aliquem eo titulo inscriptum, & eodem conscriptum exemplo proferant, si possint. Cōtra verò, est inuidiū illud veritatis argumentum, istis heri enatis Satana spiritum adesse, quod cum neque miracula, neque solida doctrina, nec vitæ probitas vlla fidem ijs conciliarint, tum ubi erupere, statim inter sese dissecti, iacentū varias hæreseos excitant. Antiquitatis autē libros omnes diligentissimè sustulerunt; Neque hoc contenti, ipsum Dei codicem, hoc est, sacra Biblia, contrarijs inter sese versionibus deprauarunt; ut si Zuinglij, cū Lutheri, hæc cum Caluini, horum cum reliquis hereticis, aut scripta, aut versiones contuleris, manifestissimè nō spiritū Dei, (qui est pacis nō dissensionis Deus) sed vertiginis, & eius de quo dictum est, Satana spiritum deprehendas.

Ecquid autem, Serenissime Rex, de illo statuas, qui ad tribunal tuū vocato aduersario, huius ad se bona pertinere clamiter, quod ea de re apud se dicat, iuris sui formulas, & reliqua esse omnia, sed; proinde maiorum suorum possessionem iustissimè re petere, legitimo possessore depulso. Vbi verò iusseris, ut ista integra proferat, illico quicquid ea de re scripti, quicquid signi ad

Nota Letor.

Cc veri

Vide histo-
riam Fon-
tani aduer-
sus menda-
cia Sleida-
ni.

veritatis reificationem inuenerit, id aut
igni tradat, aut mutatis notis, vel eras
alij, tantum fragmenta vel frustra propo-
nat. Si quid denique ex his aduersus ipsum
faciat, id non ex legitimi iudicis sententia,
sed ex suis ipsius commento pronuntian-
dum esse contendat. Si Maestas tua diuer-
sum cum Senatu pronuntiet, contra hoc
tandem armis ipsis, & tumultu excitato
audacissime irruat. Num tu isti causam
adiudicaueris? Lutherus certe, ubi cum sa-
cra veste pudorem abiecit, & prostituta
virginis antea Deo dicata concubitus,
connubij nomine conatus est tegere, votis
autem perfide violatis, in Ecclesiam Dei
debauchari cepit. Tua Maestas ignorare
non potest, quid de antiquissimorum &
Apostolicorum virorum scriptis, quid de
Concilijs omnibus Ecclesiaeque decretis se-
cerit, cum ea omnia publice vel concre-
marit, vel flocci fecerit. At Calvinus, cum
ex tot Geneuenfibus Typographijs sua, &
aliorum aliquot Haeticorum scripta in-
numerabilia manauerint, ecquae vnquam
Apostolicae telum Ecclesiae prodire, cura-
uit: ubi post Farellum, & Viretum in eius
Episcopi & Subaudi Principis ciuitatem
fraude vsurpatam irrepit?

Iam vero cum deceptus iste Pontifex
nominat Antichristum, deque illo ad iudi-
cium Maestatis tuae prouocat, non intel-
ligit miser, quantam irroget iniuriam Deo,
quem in isto spernit, infamique titulo (quod
nemo vnquam Patrum antiquorum fecit)
dedecorat. Nec vero ite intelligit infelix,
quantum poenarum daturus sit, qui dentem ad-
uersus Deum acuit, & blasphemias istas di-
gnis poenitentiae fructibus haud deleuerit.

Ac de Antichristo quidem (ne alienos
labores huc inferam) leger aliquando Ma-
iestas tua, quae Nicolaus Sanderus vitae, ac
doctrinae laude excellens, 8. lib. de visibili
monarchia scripsit, cum Protestantes &
Caluinistas ceterosque istos qui ex nobis
exierunt, (sed non erant ex nostris) inui-
sus ex verbo Dei, ac totius Ecclesiae con-
sensu argumentis, euincat eos membra esse
Antichristi, viasque ad huius aduentum
sternere planissime demonstrat. Illud cer-
tissimum est, Pontificem Maximum neque
Antichristum habendum esse, neque vn-
quam habitum fuisse à quoquam, nisi à proca-
cissimo aliquo Haeticorum, qui sicut la-
trones magistratum, ita hi potestatem di-
uinitus institutam ferre non possunt. Qua-
re nec Pontifex Antichristus est, quod ad do-
ctrinam fidei attinet, in qua cum vniuersa co-
sentit Ecclesia: Neque quod ad Sacerdotalis
ordinis gradum legitime ac rite susceptum
spectat. Nec quoniam Concilia omnia,
diuinamque in primis scripturam, vna cum

veterum Patrum scriptis perpetuo tanquam
depositum fidelissime asseruati. Nec quia
haec identidem edita quoquo versus dis-
seminare curauerit (ut scilicet antiquae
semper Ecclesiae facies, Euangelicęque ve-
ritatis splendor vbique cerneretur.) Nec
quoniam Christi Domini nomen & gesta,
atque inter haec infinitum illud meritum
nobis ante oculos diligentissime & assidue
poni curat, quod effuso pretiosissimo san-
guine filius Dei, humano generi compara-
uit. Cum enim hac omnia nulla intermis-
sione, Euangelicis autem quotidianis le-
ctionibus & declarationibus, ceremonijs,
signis, & imaginibus ipsarum rerum, iam
inde ab Apostolorum tempore vsurpatis,
festisque solemnioribus anniuersarijs, in
mentis aciem Christianis (procurante pre-
senteque Pontifice) defigantur. An ille
erit Antichristus qui Christum toto corde
adorandum proponit? Non inquam erit
Antichristus, qui ut latius Christi nomen
& fides propagetur, operarios ad ultimas
quasque orbis partes indies mittit; qui
quidem pro ipsius Christi nomine subin-
de martyria non pauci subeunt. At neque
certe, quod seruos & amicos Dei honore
afficiendos, eorumque charitatem expe-
tendam & fructuosam esse, vna cum anti-
quissima credat Ecclesia: nouit enim id ad
eterni Regis gloriam redundare: eos ve-
ro (quod S. Hieronymus dixit) ut securos
de sua, ita sollicitos esse de nostra salute.
Et erat quidem, optime Rex, Babylon ip-
sa Roma & ut inquit Tertullianus, magna, &
Regnorum superba, & Sanctorum Dei de-
bellatrix: quo tempore Sanctorum Marty-
rum sanguis à Tyrannis fundebatur, tre-
centosque integros prope annos Pontifices
ipsi, vitam pro Christi nomine penè om-
nes profundeabant. Sed ubi collum Euan-
gelico iugo subdidit, quæ uero erat discipula
erroris, facta est magistra veritatis, tunc ces-
savit esse Babylon. Idololatria uero omni
extincta, suum ius palam obtinuit à Chri-
sto Iesu, Ecclesiae principatui traditum, de
quo aduersus Donatistas Catholicam Ec-
clesiam, de terrarum orbe perijisse menti-
entes, scriptum est à S. Augustino, superbas
inferorum portas non victuras Apostoli-
cae ac Romanae Cathedrae petram esse suc-
cessionem.

Et uero si contra, ego esse haeticos
istos asseram Antichristi membra, menda-
cem me, Rex, utique non agnoueris. Quæ
enim veteres de ijs Historiae referant, tum
ex ipsis fontibus (non ex Centurijs, nescio
quibus mendacissimis) hausiisti. Et uides
& sentis, quod in Germania, Galliis, Anglia,
Scotia, Belgio ab istis (si Deoplacer) fide-
libus Euangelij preconibus patrata sunt, &
patren-

Vide Cano-
nes Apo-
stolorum con-
tra ite Apo-
stolicas &
Clemente
scrip-
tas, & quæ
s. Diony-
sio Areopagi-
ta.
S. Bas. ad
Amphilo-
chium.
S. Aug. Ep-
istola ad lan-
guan-
um Episto-
la 8. & 119.
ad Probum
Cecilia &
prima ge-
neralia.

Tertull. li-
br. 2. aduer-
sus Iudeos.
da. & 3. ad-
uer-
sus Nat-
cionem.

S. Aug. in
Psalm. con-
tra pactum Do-
nati.
Centuria
illyrica &
aliorum Ha-
eticorum
mendacis-
sima.

patrentur identidem. Antichristi enim mem-
bra sunt Rex, qui à nemine missi, currunt,
qui sanguine innocentium populorum fide
runt, qui deo dicatas virgines temerario au-
su polluerunt, vel ne quod Euangelicæ at-
que Apostolicę puritatis vestigiū extaret, è
sacris locis abegere; qui dānatas omnes anti-
quas hereses ab inferis excitant; qui tēpla
inuasere, in quibus omnia pietatis auitę or-
namenta aurea & argentea libentius quā
lignea, sancto scilicet illo idololatrię (an
Christi Domini memorie abolēde zelo?)
diripuerūt; qui sacrilegē direptis sacris ve-
stibus, ipsas etiam quæ primam fidem irri-
tam fecerunt, virgines, ad omnē incestum
ortharunt, qui Regias (quæ à Deo sunt) Ma-
iestates, & potestates instructis rebellū co-
pijs euertere, si possent, Reges autem ipsos
obtruncare nituntur; qui spirituale Chri-
sti Regnū, quod est Ecclesia, dominatibus
temporalibus subiiciendum esse perstrepūt.
Quod quidem S. Athanasius agnouit esse
verā abominationem desolationis, cū etiā
isto astu inescatis principib; & reliquo ma-
gistratu, ipsi sese tamen Apostatae ministri
quæ Haeticorū, Regnis & Regibus præfici
velint. At ille vrget carnificinā procurari à
Pontificē, hunc neminem docere, ac proinde
non esse pastore. Idololatriam autē tue-
ri, & propagare, vix ter in anno missam fa-
cere; denique nihil, quod nō pessimū sit, age-
re. Itaque de te ingentia aduersus istū (quē
vocat Antichristū) sperare se scribit, scili-
cet, ut à recuperandis, quas Moyses inuasit,
Regni tui ciuitatibus, ut à frangenda infi-
delium, & haeticorum superbia istum e-
quitatum & copias aduersus ipsum Pontifi-
cem Maximum abducas, te in Ecclesia to-
tius causa iudicē statuas, te denique Calui-
nismi, quem merito tantopere odisti, vin-
dicem omnino declares.

V. de S.
Aug. Epist.
88. & 90. &
12. cor. Lat.
Per 1. 184. et
Historia n.
2. c. 15. &
Cod. de S.
Trinitat. &
fide Cat.

S. Aug. in
Psalm. con-
tra pactum Do-
nati.
Centuria
illyrica &
aliorum Ha-
eticorum
mendacis-
sima.

Alphon-
sus de iusta
reformatione
punitio-
nem Ioan-
Lelaus Bel-
holanus
Theologus
Louanen-

Vides Rex, quæ tibi ab haetico tro-
phaea proponuntur. Sed si istam primò car-
nificinam expendamus: ea denique eius mo-
di est, ac si Regni huius decreta conuellen-
tes, tuaque ista moderatione animi abuten-
tes, seseque ipsos aduersus Rempublicam
infidiosis armantes, saepe uero patienter ad
monitos, nec denique resipiscentes, ac ta-
men scditiosissimos rumores in vulgus dis-
sipantes, iustissimo iudicio coerceres. Tu
uero nō ignoras, quā salutare fuerit sem-
per, si quod Christus vult serio effici, id di-
ligenter curetur, ut Haetici ab ipsi; ouili-
arceantur. Quia in ea conficienda, patrocini-
um & opem incredibilem attulit dexterā
Dei præstantissimis Imperatoribus Theo-
doso, Valentiniano, Marciano, Carolo Ma-
gno, S. Ludouico Galliarum Regi, quorū
consilia & leges in summis rerum difficul-
tatibus latas, vti nā omnes proceres ac Sena-

tores tui perlegant, atque ad earū amussim
Rempublicam istam in tanta re, quanta salus æ-
terna est, administrent. Sed & nosti ab an-
tiquissimis omnibus Synodis, Haeticos a-
nathemate plexos, atque ut putrida mem-
bra ab Ecclesiae corpore resectos. Scis autē
verbo Christi pronuntiatos, ut Ethnicos et
Publicanos, qui Ecclesiam non audierint, ac
quo ardore beata illa Apostoli anima optā-
bat, ut qui Christianos varijs heresibus co-
turbabant, ij abscinderentur. Vides autē
tot variarū haesum morib; discepti hu-
ius Regni sit status, cū vigēte Catholica Re-
ligione, & sancto foedere haeticos, pcul a-
mouente, inuictū esset, & omnibus bonis af-
fluentissimū Montfortius Aquitanus, exi-
guus licet Princeps, quadraginta totos an-
nos Catholica Religionē aduersus Albin-
genses Sacramentarios haeticos propug-
nauit; itaque continuatē spei non defuit De-
us. Cum n. mille tantū equites habet et ar-
matos, quos confessionis. & Eucharistię Sa-
cramentis prius expiari curauerat, centum
hostium millia fortissime fudit, quicū Ara-
goniæ Rege in subsidium Tolosani Comit-
is aduenerant, viginti nēpe hostiū millia cesa
sunt, Rexque ipse trucidatus, reliqui disper-
si & spoliati, aut capti. Denique Tolosani Co-
mes nō ita multo post resipuit, & ex Gallia
monstrorum diu ignara lues ea tetrissima
expulsa est. Cū autē Regnū illud mutila-
tum, morumque corruptione, atque haesum
peste lacerū esset, Rex ipse Ludouic^{us} sancta
Montforti cępta prosequens, in splendo-
re pristinum restituit. Sciebat enim sibi, si
iuste Regni diadema gestare veller, causā
Regis Regum esse suscipiendam, cui ope
plusque copijs nix, quemque sepiissime orabat,
ad sanctissimarum legum obseruationem
Regnum illud reuocauit.

Noitro quoque tempore, vix aliquando
iustis prælijs de Catholica religione discep-
tatum est armis, quin haetici semper fue-
rint superati. Ac nisi Catholica mansuetu-
dine retēti Principes sanguine odissent, ad
internecionem fuissent deleti. Ita Heluetij
Catholici paucissimi, magnas Haeticorū
copias Zuinglio interfecto fudere, ac Tiguri-
nos aeterno iureiurando (quod extat adhuc)
obstrinxerunt, ut Catholicam religionem
esset veram, saterentur: Se uero nūquam il-
luros Catholicis pagis iniuriam, in poste-
rum sponderent. Centum rusticorum mil-
lia in Germania, ac deinde alio bello Lu-
therani Principes aduersus Carolum V. Cę-
sarem, ita repente oppressi sunt, ut illa ex
Carolo vox prodierit, veni, vidi, Christus
vicit. Calviniani ad arma contra Carolū IX.
Galliæ Regem quater excitati, & prius ad v-
nū interfecti, aut magna clade accepta tur-
pissime diffugerūt. Quod si ij qui propter
C c 2

hæresim poena multati sunt, in vniuerso orbe terrarum, holce cum Catholicorum numero contuleris; quos quidem hæretici sine aliqua legum, Regumque autoritate trucidarunt: nullos fuisse eos planè iudicaueris. Et inter hos tamen, qui perfidiæ suæ poenas haud indicta causa dederunt, plures errorem agnouere, supplicium autem publicè sibi subeundum intellexerunt, quò audacia repressa, quas proximo asperferat maculas faciliùs eluerent: ut iam ex Ecclesiæ gremio, in Christi sinum exceptis, Lutherus, Calvinus, & reliqua fex inuideat, æternosque illos cruciatus cum eorù tam fructuosâ, & momentanea poena libenter cõmutarent si possent. Et sanè vbi Clodouo, ad fidem Christianam conuerso, Catholica cœpit in Gallijs religio latius patere: non ita multos (vnde decem quamuis feculorum spatio) inuenies, de quibus ob hæresim supplicium, (re diligētissimè prius examinata) sit sumptus. At hoc seculo soli vñ decēnij spatio, iulitio extorto, pruptisq; iudiciorù & potestatis Regiæ tribunalib; quingenta minimū hominum millia hæreticis omnia turbantibus in Gallia, Belgioque sunt interfecta. Quot Serenissime Rex (quarū ego rerum haud exiguam partem toto illo tempore in Gallijs vidi) quot inquam, virgines, quibus ab hæreticis vis est illata, mammillis deinde intra arcarum ferat compressis, quòd Catholicam fidem nollent eiurare, miserrima lentâq; morte perierunt? Quot innoxij religiosarum familiarum viri, & Sacerdotes, quoniam Evangelium Christi sequuti, rebus sese mudi omnibus exuerunt, alij viuū in terram defossi, alij abstracta cute, clauisq; crania transfixi, alij sibi met humum ad sepulturam effodere coacti, diritatē Calvinianorū experti sunt: quoties ex Sacerdotum adhuc spirantium ventribus discissis, atque inter ipsa gementium piorum viscera iniecto hordeo, equis ipsis, insolens pabulum horrescentibus, cibus est propositus? cum etiam ex aliorum Sacerdotū naribus & auribus abscessis, frena sibi equites hæretici ornassent, alij autē ingulsi in oratorientariè puluis, atque ignis ad motus, capita in minutissima frusta discerperentur, & in aerē euolarēt. Plures & nobiles quidem multi amicè ab hæreticis conuiuio excepti, de turribus & montibus post ipsa fercula statim præcipites acti, mulierum adhuc prægnantium & viuientium vteri secti, earumque ob oculos palpitantium embryonum membra saxis illisa, pueri vagientes in ignem inieci: alij verubus appliciti, atque alligati, & ad ignem tostati cum sacris precationum Catholicarum paginis contortis, tanquam suillo abdomine infarti fuissent,

furentem istam & famelicam hæreseos rapiem exsaturarunt. Extât horum multoque plurium facinororum, (quæ nō sine lachrymismemoria repeti possunt) historiæ veritatem posteritati contestatur: atq; ipsi adhuc parietes cruore fidelium hominum, & innoxiarum virginum cernuntur aspersi. Quæ verò erant olim omnis pietatis Scholæ, nosodochia, cœnobicia, septa seu sacrarū virginū monasteria, ægrotis & pauperib; alendis pfugia, ea ne vñ quidē Hæretico ministro cum sua filiorum & mulierum turba capiendū vel alendo sufficerent: & in Senatus Parisiensis regentis acta leguntur, quibus Poltrorus equorum descriptioni traditus poenas dedit, quē Theodorus Beza verbis promissisq; pellectum, ad Illustrissimi Ducis Fracisci Guisij proditionem, & cædem inflammavit: ipsi autem si loqui possent lapides, & arē sacræ ad propitiandum Deum, ab ipso pene Apostolorum tēpore erectæ, horruisse se dicerent, cum vel Calvinianorum stercore flagitijsque conspurcatæ, vel antea Calvinii iussu ad sternendum supplicij locū deportatæ, innoxiorum corpora ad necem extepere, inter hos autem militū præfecto, & cædi alicuius sibi propositæ, nec animum neq; manus applicare voluerat, Calvinus ipsa die nascenti Christo sacra, caput, in Geneuensi foro, super ara ædis sacræ, curauit amputari. Ita nouum litandi genus viderunt Geneuenses, & anniuersarij illius diei sublata est celebratio, quo ineuntis nostræ salutis commemoratio semper est habita. Sed & ignota seuisimis barbaris feritate in mortuos seuitum est, nec Evangelicæ isti Calvinianæ iactatæ puritati, & videlicet charitati visum est esse scelus, si post fœdata & conculcata, quæ fuerunt à Dei filio instituta Sacramenta, si post sanctorū Virorū reliquias aut incēdio consumptas, aut in Ararim, alioque proiectas capitibus ipsorum Regum exhumatis ad ludibrium pro pila abuterentur. Et audet adhuc impurus homuncio Volanus carnificinæ Catholicos, & ipsum adeò Pontificem insimulare coram Christiano Rege, aut deceptis nobiliū mentibus faces ad mouere, quibus tantum quoque in Liguania molantur incendij: qui tamen si saperent, acerbosque nouè istius fidei fructus meditatione inspicerent, pristina illa maiorū suorū diuina hæresim caligine) lucē vtiq; recipere. Ac sanè, si proceres tui, (sicuti quondā huius Regni Vladislav Jagello, Sigismundusq; ipsi Reges post oblatū sibi Bohemice Regnum, quoniam hæresib; fœdatebat, æterna cōdamnati sunt) ipsi quoq; sordes istas, quæ tantū dedecus & damnum Polonico ac Lituano nomini attulere, longissimè amolirentur,

lirentur, sancto sanctissimo illo antiquo aduersus omnem impietate fœdere, huiusmodi paucorū transfugarū, & Apostatarū fœdos concubitus, atque latrocinia priuilegio nobilitatis tuerentur, aut tegerent.

Habes Rex de carnificina. Quòd si ex ista hæresu colluie alias Christiani sanguinis effusiones, & strages aliquib; cognoscere libuerit, liquidius nosceat ex eo, quem tu libenter versas, Oforio Episcopo, qui eā de re, ac de Regni administratione Epistolā Regi, librosq; tres Haddoni Cancellario Angliæ facunda veritate perscripsit.

Ad id tēpore deceptus doceri neminē à Pontifice, huiusq; generis alia ex alijs mendacia nescit, quæ nisi in hac Sarmatia, longissimè nempe ab vrbe, rudibus ac simplicib; quibus etiam debitores sumus, ita seridè obtruderetur, ne attingere quidē. Ignorat autē cum de summis rebus Pontifex, qui quæ apud eū sunt cōsiliarij quotidie agāt, id maxime ad docēdos populos attinere. Et obitur scilicet Pontifex, neq; suis ouibus pabulū procurabit, cum in cœtu Cardinalium singulis hebdomadibus agit, de Evangelio in Indias, interq; gentiles inferendo, de reuocandis ad autam fidem septentrio nalibus, & orientalibus, de diuino cultu vbiq; restituendo ac propagando, de arcēdis ab ouili Christi lupis, de mittendis ad omnes Reges, aut nuntijs, aut operarijs, de creandis aut sufficiendis in demortuorū locum Episcopis, deq; alijs ad reliqua officia Ecclesiæ promouendis, de Synodis cogendis, aut de coactis examinandis, de pijs in vrbe Roma, totaq; Pontificia ditio ne operibus (de quibus aliquid dicā post) conseruandis & augēdis, de componendis Catholicorū dissidijs, litibusue dirimēdis, quæ vnde quaq; ad tribunal Romanū referuntur; cum denique Episcopos & Cardinales ac Reges, & singulos quosque indefesso labore decrepitus licet, tum vocetum literis ad religionē, & pietatem Christianam cohortatur.

Quid igitur si te, Rex optime, explicādis Regni huius difficultatibus obnixè operam sic dantem, vt neque somnum, neq; ipsum aliquando cibum capere possis, audeat aliquis otij socordieque arguere? An nō vel ille rerū imperitus, ac proinde temerarius: vel certè si hæc cogitare debuit, nec fecit, audacis impietatis plenus censetur? IAM de Sacro quod ter in anno duntaxat fieri à Pontifice dicit, ignorat infelix non publicè solum diebus solennioribus, sed singulis hebdomadibus priuatim, præsentibus suæ familiæ primarijs, à Pontifice Sacrosanctam illam Christi hostiam, pro vniuersa Ecclesia Deo offerri. Ignorat item singulis diebus ab eo supplicationes

haberi, hymnos autem & psalmos septies in die, diuinaq; ex scriptura lectiones recitari, præter assiduos illos gemitus, & suspiria quæ ad beū de credita Petro naui ad portū appellenda, sanctus nauclerus effundit.

Quid si contra seductus iste æqua lance perpederet, negotiorum & orationum tempora, quæ à Catholicis D. cultui adhibentur: quam uicisti ministri ad deformandam Ecclesiā sedulitatem adhibent, sanè peccus tunderet, ac si quid pudoris haberet reliquum, veniam digno penitentis fructu deprecaretur. Quæ enim in Catholica Ecclesia à virginibus & Sacerdotib; ad celebrandas diuinas laudes horæ impenduntur, istis Volani ministri bene poti, aut aliquam deniq; ad ferenda inter Christianos dissidia, concionem eructant, aut tunc in fœdissimo suarum voluptatum cœno volutantur.

At vrget, quicquid Pontifex agit, id ad idolatriā tuendā vel propagandā pertinet, cum transubstantiationis nomine inuentū, idolū in terris statuit, & creatas res adorandas proponit. Hic ergo, Rex, animum quæro mihi adhibe. In hoc enim car do videtur esse præcipuus, in quo versatur istorum fucatus zelus, quò Catholicā Christi Domini religionem ex animis omnium euertendam sibi esse persuaserunt. Primū autem, hoc iterum quæro Synodine vllæ, aut Patres vnquam idololatriæ, aut attolatriæ Pontificē, Ecclesiā uic Catholicā accusarunt? Agnoscit enim Volanus sanctissimos (vt eius verbis utar) & orthodoxos, ac magisterio Spiritus sancti edoctos, & vitæ sanctimonia excellentes Augustinū, Chrysostomū, Ambrosiū, Gregoriū Nazianzenū, & reliquos. At horū ad Pontifices honorificentissimæ extât Epistolæ, quibus & eorum dignitatem à Christo institutam, & verissimi corporis Domini oblatione in altaris sacrificio, sincerissimè Deo cultum exhiberi, planissimè confitentur. Ostēdat igitur Volanus istam idololatriā, editis ipsorum integris libris, non autem detortis ad blasphemiam suis terculamentis, si possint dicat tur ipsi Manichæi, & Pagani (S. Augustino teste) Cereris & Bacchi adorationem Christianis exprobrabant; nisi quòd à Dei Ecclesia videbāt Christum in sanctissimo Eucharistiæ Sacramento adorari, idq; à Patribus constantissimè doceri. Adde, cur sacrosanctū hoc Eucharistiæ sacrificium, ex diuino & Apostolico verbo, S. Augustinus idololatriæ gentilium, & vmbra tili Iudæorū opponit, & peracti in cruce sacrificij memoriam (inquit) celebra ri, sacrosancta oblatione & participatione corporis & sanguinis Christi? Et verò nū ipsos Manichæos arguens, nō arguit item

120. cap. 17.
Aug. Tom.
6. cot. Fau.
libro 28.
cap. 18. &
Tomo. 5.
de ciuitat. l.
10. c. 7. & ca.
20. To. 6. li.
5. con. ad
uer. leg. &
propheta-
rum.

August. li.
Cōfess. 9. c.
13.

Tertull. de
præscript.
aduersus
hæreses.
Oprat. Mi.
leuitanus.
Lycinælis.

Caluianos, cum sequētia verba cōtra Fau-
stū scribit? Manichæi (verò ait) nescientes
quid damndū sit in sacrificijs gentium,
& quid intelligendum in sacrificijs Iudeo-
rum, & quid tenendū, vel obseruandum in
Christianorum sacrificio, vanitatem suam
offerunt diabolo, qui eos decipit, receden-
tes à fide, intendentes spiritibus seductori-
bus, & doctrinis demoniorum in hypocrisi
mēdaci loquorum. Et hæc quidem beatus
ille Vir. Sed vt diuini istius mysterij vim
adhuc testatorem faceret, quid illum Spi-
ritu S. afflatum impulit, æternæ vt memo-
riæ consignaret, quod 8. c. li. 20. de ciuitate
dei asseruit, sacrificij nempe corporis Chri-
sti oblatione ab vno è suis Sacerdotibus fa-
cta, demones qui multam cladem attule-
rant, loco abactos fuisse, protinusq; calami-
tatem ipsam cessasse. Cur item matris suæ
testimonium, ac memoriā sui ad altare fie-
ri desiderantis recitat? cui nullius (inquit)
diei prætermissione seruierat, vnde sciret
dispensari victimā sanctam, qua deletū est
chyrographū totius mundi, quod contrariū
um nobiserat? Si isthæc erat idololatria,
quid eā aut tanto exēplo munisset vir san-
ctus aut tot secula permisisset Deo, ac erri-
mus alioquin tūci criminis vindex? Hæc Chry-
sostomi libros sex de Sacerdotio, & tum ip-
sius, tum S. Basilij illius equalis liturgiæ, v-
nā cū D. Ambrosij missæ, ordoq; ipse tanti
sacrificij obseruatus ab Apostolis, non so-
lum Dionysio, & Clemente, verū etiam S.
Augustino, testib' euincit: tantū abesse, vt
quoniā illa in vniuerso Christiano orbe ce-
lebratur idololatriæ nota sit inuenda Pō-
tistici, nihil vtex hoc ab eo ardentius, quā
ipsissimum Dei cultum procurari intelli-
gatur. Et in Africa quidē, aut in Asia, nō ip-
se erat Pontifex, tū cum sacrosanctum mis-
sæ sacrificiū in ijs longinquis regionibus sa-
cra frequētabat Ecclesia. Quis igitur hanc
quā decept' iste voce blasphema vocat ido-
latriā, eō primus inuexit? edant hæretici
originē si possint, ac cū originē nō inue-
nerint, prouocēt ad antiquissima illa Apo-
stolicorū virorū secula, indeq; integros il-
lorū libros (quod sēpe dictū est) promāt,
& ex scripturis nomina (si Deo placet) & p-
phetias de Luthero, Caluino & eiusmodi
nudū, p. vero Christo panē supponētibz,
tanq' futuris Ecclesiæ instauratorib' eruāt.

Cæterum quis totante secula Græcos
ad idem vbiq; celebrādum mysteriū, Chri-
stumq; in Eucharistia adorādum adduxit?
nisi quod Apostolica traditione edocti, &
ipsi, & Aethiopes, aliq; in toto oriēte Chri-
stianæ fidei aut nomen, aut fidem adhuc re-
tinent, cū hoc vbiq; præstiterint, falsis-
simæ calumniæ arguunt impostores hereti-
cos: Trecentos verò totos annos nascens Ec-

clesia, martyresq; plurimos Pontifices ha-
bens, cū neque ad luxum diuitias quæ
sijse, nec ad quæstum sacra fecisse possit,
nisi impiē argui, an ne missæ sacrificium
vnquam vel inter compedes, & inter sepul-
chra martyriū, vel in cryptis omisit? Quis
autem Pontifices illos tam fortes Christi
athletas spiritus animabat ad hūc cultum
vsque ad mortem retinendum, nisi is ipse
Christi Domini spiritus, pro quo eadem
in fide omnes, sicut vt eiusdem nominis
gloria sanguinem effundebant? Et sanē in
vniuerso orbe (Romę item) demonum &
idolorum insinuatō olim antiquissimo
cultu Satanæ regnū stabat incolume, cū
ijdem ipsi Pontifices & martyres, qui sacro
sanctū missæ sacrificiū quoti sic offerebant,
oracula Deorū muta reddidere, & idola, cē-
teraquē illa portenta, aras itē syluestres de-
icēre: quamobrē Græci, potentissimum ac
terribilissimum hoc sacrificiū vocāunt.

Sed recentiora, & ipsa quidem in hac
Lituania, Sarmatiaque tota paucis recen-
seamus. Colebant pro Dijs Poloni, & cæ-
terę Slauici nominis gentes Iouem, Mar-
tem, Plutonem, Cererem, Venerem, Dia-
nam, quos Iessam, Ladum, Niam, Marza-
nam, Ziziliam, Zieuanam vocabant: his
sacra & aras dicārat antiquitas, vt difficul-
timum esset, eos ab idololatriæ tam inue-
terata consuetudine abducere. Vxores se-
ptem barbarico more duxerat Miecislus,

is qui denique abdicatis illis Dambrou-
ucam Boleslai primi Bohemorum Regis
filiam duxit. Iam verò proauorum nostro-
rum ætate, eodem adhuc morbo Lituania
laborabat, sic, vt ignem pro Deo coleret,
eum perpetuō seruans, & Percuno, id est,
fulmini, diuinum tribuebat honorem: Si
verò arbores demonibus dicatas ferro a-
liquo violāssent, hi demonum vi inter-
ibant; serpentibus autem & viperis, lacte
libato, gallinaceis item gallis immolatis,
eos vt Deos colebant: Hæc autem omnia
exterminata sunt, cū antistites ipsi à Pō-
tifice Romano delecti, Catholicam religio-
nem cum Evangelio inuexerunt. Miecisla-
um verò, ac deinde longo post tempore Ja-
gellonem, baptisate inuenerunt. Iā noui
orbis, ingentisq; illius terrarum tractus, ad
occasum, nouę Hispaniæ, atq; Americę, qui
ipsam pene Europā æquant magnitudine:
deinde ad meridiem Brasilię: reliquarū de-
niq; ad Orientē remotissimarum Indiarū
cōuersionem, ad Christiū indies fieri nemo
non ignorat, qui nostro adhuc tēpore ido-
la multa colebant, atq; homines demonib'
immolabant, & viuos ad escā trucidabant,
cū vxores sese maritis demortuis in accen-
sum rogum inijcerent. Si quis igitur nescit
à summo Pōtifice, ad eas omnes prouincias auo-

Anno à
Christo nō
1090.
Vide Cro-
nicarū & Dn
glossum.

Orosius, de
vitijs Epul.
Indicæ. Ca-
libat. 10.
Brasilia.

auocandas ab ijs erroribus missos, & singu-
lis annis operarios mitti, qui diuinę miseri-
cordiæ cooperantur, is ne viuum qui-
dem se audeat dicere. Quin ergo Calui-
niani isti tam insigne bene gerendæ Eu-
angelicæ rei studium non sunt amplexi?
cū præsertim plures, religiosarum, & ca-
tholicarū familiarum viri, patria, paren-
tibus, mundo relictis, eō intrepidē traiji-
ant, non pauci verò sanguinem pro Chri-
sti nomine fundāt, miracula virtute Chri-
sti edant, Regna ipsa cum Regibus ad fidē
diuinā ope conuertant. An verò cū hoc
ita sit & Catholici eō sese conferant, vt
ad nos ampliùs non redeant, id scilicet fa-
ciunt, vt sacerdotia dignitatesque Roma-
nas consequantur, quod deceptus iste blas-
phemando mentitur? Quin inquam Calui-
niani, tā insensī idololatriæ hostes, non se-
se illuc inferunt, vbi prodant fidem il-
lā suā, & spiritum Euangelicum de quo
tantopere apud stupidos sibi gratulātur?

Sapientiz itaque Maiestatis tuæ iudiciū
esto Rex, quānam Christi nomini propagā-
do, Euangelioq; & verissimo cultui passim
inferendo veriorē operā nauent. Catho-
lici enim, quo tempore traditam ab Apo-
stolis Religionem hæretici spreuerunt, ad
gentes sese conuerterunt: Inter eas Spiritu
sancto quicquid reliquū futurum est, my-
stici corporis viuificant, diuinum verbum
per vniuersum illum orbem à Catholicis
dūtāt annūciatur. Hi soli destruetes ido-
la, tropheum vbiq; crucis erigunt, efferasq;
illas nationes ad omnem sanitatem in ob-
sequium Christi redigunt.

At dum hæc sunt, hæretici non Ethni-
corum delubra, sed tēpla Christianorū e-
uertunt: nec gentium auferunt idola, sed
Christi ipsius imagines delent: nec barbari
cæ impietatis superstitionem, sed Catholi-
cæ Ecclesiæ ritus Apostolicos tollunt atq;
vt sinceri Euangelij memoriā sensim ob-
liuio deleat, ipsas potius veteris, quā noui
Testamenti figuras, & historias proponi pa-
tiuntur; liberis autē, suis iam ne Apostolo-
rū quidem nomina volunt imponi. Cū au-
tē Christi reiecerunt imaginem, Caluini ta-
men, Melancthonis, Lutheri, & reliquæ il-
li' diabolicę fordīs imagines proponūt, ac
de collo pendentes ferunt. Interea verò ne
pedem quidem extra domesticam, & mu-
liebrem illam turbā efferunt, nisi spolian-
di alicuius templi, aut diripiendarum ciui-
tatum non incerta spes affulserit.

Verū (inquiunt) & nos Oceanum præ-
ternauigamus, cursūq; non semel ver-
sus Indias direximus. Scimus, nec facinora
istorum egregia Hispanos & Lusitanos la-
tēt. Hi enim aduersus piratas Caluianos,
qui ex Anglia, & Rupella excurrunt, clas-
sem emittere coguntur, quo transmitten-

tes maria', Catholici ad oras illas salui pos-
sint appellere. Sed si hos, qui auri Indici,
non animarum Christo lucrandarum spe
illecti, ad id auferendum nauigant, cum
Catholicis illis, operarijs conferas, horum
certē Christianum, hæreticorum autem
Piraticum Euangelium dixeris. Scimus
autem Richerium vbi è sacro Carmeli-
tarum ordine, in Caluini castra conuola-
uit, ementito habitu cum Villagagnone e-
quite Rhodio Catholico in Galliam An-
tarcticam semel traiecit, sed suis denique
fraudibus ab ipso Villagagnone detectis,
re infecta Geneuam rediisse. Vix enim
(quod animaduersione dignissimum est)
reperias vnquam, vt vbi antea fidei Chri-
stianæ, à Catholicis tacta non sint funda-
menta, eō Christi nomen ab hæreticis, aut
alijs infidelibus potuerit importari. Ex-
tant Villagagnonis perspicaci ingenio viri,
aduersus Caluianos ea de re, ac de trans-
substantiatione eleganter & eruditē con-
scripti libri. Scimus denique paucos antē
annos duabus nauigationibus ab istis Euā-
gelicis piratis, medio in Oceano, sexaginta
nostræ Societatis Iesu socios, vario mortis
genere interfectos, qui in Brasiliam ad Euā-
gelium prædicandum, idololatriamq; ex-
terminandā transmittēbantur. In ea enim
ad meridiem India, vti in reliquis Indijs
collegia, domosq; Societas habet, in quibus
Canibales etiam ipsos continēti labore, ad
omnem pietatem excolunt.

Agnoscis hinc Serenissime Rex, è fructi-
b' vel potius ex spinis fecundā istā heresū
sylvā Quamobrē nemini cordato veredū
est ampliùs, quin miserrimā hui' Regni fa-
ciem velit constituere, qui Christi Domi-
ni præsentiam nobis adimat, illud autē ita
certō loco affigat, vt inde se dimouere nō
possit: qd & tu indignū diuinā pſentia, mise-
rūq; aded à Caluinianis effici Christi, dix-
isti superiore anno, cū Leopoli publica in
supplicatione summo æstu, nudato capite, Regis Polo-
circumlatā Eucharistiam sequeris, & ad
Regiam tuam reuertereris. Sed & plenissi-
mum est fraude, quod simiolus iste Calui-
ni æstus imitatus, de reali Christi corporis
præsentia librum suum inscribit, ac dein-
ceps verē & re ipsa exhiberi in Sacramen-
to cœnæ, subiungit. At, vbi, qualis ista ex-
hibitio sit quæritur, iam Christum à no-
bis tantū distare, quantum distat à cælo
terra, iam nihil, aut pene non nihil in tan-
to mysterio; opere autem fidei duntaxat
exhiberi, Christum audacter pronuntiat.
Et sanē in Caluiniano panē non reperiri
Christum non negamus; At in Eucharistia
veracem Christum agnoscimus, verbi Dei
virtuti, non nostrę fidei tam admirabile fa-
ctum tribuimus, atque vt antidoti vim in

Dictum Se-
renissimū
Regis Polo-
niæ aduers.
hæreticos.
Volanus si-
miol' Gene-
uæ lazarus
quid tandē
euomat.

ipso antidoto, non in languentis desiderijs sitam: ita in tanto mysterio ipsum Domini reale corpus, non in decepti hominis phantasmate à Deo ipso edocti constituimus. Et cum Apostolo constanter dicere (licet vita, p. fundeda sit) possumus, scimus cui credimus.

Si verò Maestas tua quesierit, cur ita transubstantiationem in hoc mysterio oderit hæreticus, respondet, vocem illam in Euangelio non reperiri: si vrgeas, nec vocem item esse Trinitatis, cum satis sit, esse rem ipsam alijs verbis idem significantibus expressam: tum, vel quo nitebatur, Achilles concidit, vel viam sternit, ad ipsam quoque Trinitatis vocem pernegandam, quam qui dem sibi displicere, ausus est ore blasphemio Calvinus, aliquando proferre. Qui verò transubstantiationem negasset, author tamē fuit nescio cuius canalismi, cum per carnem velut per canalem, aut syphonem vitam, quæ in Deo Patre residet, in suos diffundi affirmaret: Itaque & carni Christi viuificationis titulum tribuit, & diuinum spiritum per ipsam manducatum nos accipere confessus est. Sed subdolanus, ubi aliquid commentus ad Valentinum hæreticum accederet, Mariam Christi canalem esse somniantem, tandem negatione Christi in Eucharistia lectores eludit.

Ergo, Rex, Catholici & verè fideles sunt, qui non Calvinio damnato; sed Christo clarificato credunt. Hic enim verba vitæ æternæ habet, hic mentem suam difertis, atque ipsdem verbis per suos Evangelistas exposuit: qui & historicè loquebantur; cum & Dominus testamentum conderet, à quo abesse debent omnes triæ, occasionesque errorum: & testamenti veteris figuras, non inanibus vmbris impletur, atque etiam sciret ex rituras hac de re maximas ab hæreticis lites, sensu carnis suæ omnia metentibus; quas quidem lites ille dirimere sapientissimus legislator, & iudex cum volebat, & poterat tum dixit & fecit. Sciebat (inquam) futuros, qui negaturi essent modò consubstantialitatem, quia vox hæc in scripturis haud esset; modò duas Christi vna in hypostasi naturas; modò humanitatem, modò realem in Sacramento presentiam, atque substantiam seu transelementationem (vti Theophilactus) aut immutationem (sicut Chrysostomus) vel (vti ceteri Patres) conuersionem, aut carnem (vti Diuus Cyprianus) Omnipotentia verbi Dei factam, seu transubstantiationem, quemadmodum vniuersus Christianus orbis, ad euellendam radicem istam hæresim nominant. Itaque cum Catholici nitantur eo Christi eternæ Patris sapientiæ verbo: Hoc est corpus meum, intelligunt eos qui id negant, diuinam quoque, omnipotentiam & incarnationem

filijs Dei deinceps negaturos. Ita vocem hæc diuinæ omnipotentis in conuentu Poissaco omiffam à Theodoro Beza in fidei suæ confessione, Theologi Parisienses animaduertentes perfidum Apostata Symbolum explosere. Præter autem illa, quæ inter illos Calvinianorum duces dissidia fuerunt, Marloratū olim Augustiniani ordinis, sed postea laqueo suspensum ob Rorhomagensem prodicionem, Petrum martyrem Canonicum quondam regularem, sed deinde ad Zuinglianos deficientem, Beza (vt mirram modò pugnantem cum illis, Lutheram panis & Christi in Sacramento, Christi consubstantiationem) alij illi Calvinij, Bezaque Atheismi eruperunt. Et istas autem impietates haud mirum est, si tot denique superstitiones, & magicæ imposturæ sint inter hæreticos consecutæ, facili vt negotio deprehenderetur, inter quos Satanas regnet.

Genevæ quidem lamiarum turba, non ita pridem fuit tanta, vt ipsi ministri, nisi fœdere cum dæmonibus icto, horum fistudium conciliassent, iam citius quam denique fiet, sese deturbatum iri; ad teterimas illas tenebras, præfensissent. Sed audi Rex, id de quo Deus scit, quia non mentior: Cum Geneuam ex Galliarum provincia Massiliensi abducta ab hæreticis fuisset adolescentula, Missam detestari est iussa, quæ demone deinde suggerente, ipsum etiā Deū apertius conceptis verbis, traditaque dæmoni schedula pernegauit: Ex eo tempore cum incubis rem habere, & facinoræ quæque committere, ac publicè testari cepit (ubi in eandem Prouinciā redijt) neminem à se, præter Satanam agnoscere aut coli dicebat. Itaque ne ipsius quidem Dei nomen pronuntiare voluit coram senatoribus ijs, qui fortè adhuc Auenione superstites sunt, quiq; cum apud sese iudiciū de illa haberent, totius rei seriem in acta publica retulerunt: Tandem exorato Deo respuit, & cum quadraginta dies ad supplicium, quod fuerat mulctata, se pararet, mirata est diuinam erga se clementiam, quam lachrymis ante iudicium subfella extollens, Sacramentis expiata, ad locum supplicij accessit. Quid Deus optime (cum & ipse adesse) retulit de Hæreticorum fallacissimis fraudibus, mulier moritura & mortem (vt diuinæ iustitiæ Christo miserante satisfacere) non detrectans, cum tamen haud difficile ex custodia potuisset aufugere.

Sed & propria habemus. Volanus iste, qui tuæ Maestati librum inscripsit, pecuniā ante paucos dies perdidit, famuli culpa id accidisse suspicatus, Cracouiensem istum hariolum Vlnæ commorantem, alios ite sciscitatur, quam ratione posset argentum reperi-

reperire; responsum accepit, chartam in casei frustum imponat, adscriptis quibusdam diabolicis verbis: sic diuisi in frusta casei, & data famulis de quibus dubitabat, portione, eum qui hunc deglutire non posset, pecuniam esse furatum. Consiliū ergo Volanus iste tantus Evangelicus, ab omni scilicet superstitione, & idololatria abhorrens, arripuit, idq; in rem conferenti suus adfuit Satanas, qui deluso homine famuli fauces impedire videbatur, quominus ea seum deglutiret, tum Volanus missum in vincula conijci curauit, præclarumq; istud suæ in diabolum fidei specimen ante oculos ita amicis retulit, vt iam illustribus istis Proceribus tuis, ac magistratui eo ipso referente innotuerit.

Talia ergo & ipsi proximi Genevæ sibus pagi atque oppidani, ad Sabaudum Principem spectantes cognouerunt: qui quoniam semper in Catholica fide perstabant, à viro prudente sunt interrogati, cur nouum illud Euangelium, Catholico abiecto non dum admittissent, cum præsertim ad eam rem sedulè & sepe fuissent inuitati, ac verò longinquæ tot regiones eo contagio auidè inficerentur. Ad ea responderunt, minimè quidem hoc esse mirandum; longius enim Calvinianorum verba, libellosque plenos fuci & mendaciorum, quam scelerum historias inde exportari. At nos (inquiunt) qui singulis hebdomadis, Geneuam ad forum nundinae conuenimus, qui Regnum illud Diabolicæ confusionis plenum etiam ex ipsa oculorum inuersa acie cernimus. Videmus autem hinc inde ad eum asylum ratum modo transfugas, apostatas, exules, quotidie accurrentes, nunquam patiemur nos deduci de recta religione, quam plenam pacis, & fidei erga Deū & principes fuisse, maximo nostro bono experimur: quæ nisi essent omnia, certè is qui olim Catholice ac modò electis antiquis ciuibz hæreticæ Genevæ est status, in hac nos sententia magnopere confirmaret. Quamobrem in fide stant, & præfecturæ iam aliq; finitimæ sensim ad fidem Catholicam redeunt.

Dignum autem illud est, quod tibi, Serenissime Rex, Hungaro narretur, quod renissime in Hungaria paucos ante annos accidit Calviniano cuidam ministro, qui cum præfectum Turcarum vrgeret, vt sectam ipse suam captiuus Christianis, sine periculo posset exponere, asterebat, hæreticorum, id est, suum Euangelium Corano, siue Mahometis legi non adeò esse dissimile: Sanctorum enim, aiebat, virorum qui sunt in celis, preces, purgatorium item, & alia (vti vos Mahometani facitis) nos quoque Calviniani negamus. Antiquas bibliothecas

& Synodorum memoriam, vt vos fecistis, ipsi etiam sustulimus. Quod edixit Mahometes, ne quis aduersus suam legem disputaret, eam verò iureiurando obstrictus fateretur, id nos item Genevæ cauemus. Nā vel ex pueris nouam fidei nostræ confessionem à nobis tātū editam, extorqueamus, & hos, quamuis quod recitant non intelligant, ad præstandum tamen iusiurandum cogimus. Plures aliquādo vos Mahometani uxores aut concubinas ducitis: Et nos Calviniani mulierē superflite licet marito, posse se iungi, & cum alio viro coniungi (alterā licet hic habeat uxorem) non ita ingens facinus arbitramur. Sacra templaque in Synagogas siue Moscheas mutastis, aut destruxistis. Nos quoque sacrarijs direptis eadem vel in nostra consistoria, vel in equorū stabula, vel armamentaria cōuertimus, vel denique solo æquauimus. Scripta de virginitate, de quæ alijs eiusmodi Apostolicæ Ecclesiæ vestigijs non agnoscitis. Nec verò qui virginitatem voucant habetis. Nos item Calviniani nihil vnquam pro virginitate ceterisque huiusmodi rebus in lucem edidimus, quin verò & cœnobiaz virginum antiquissima eramus: concinentiæ libertatem, vnicuique in vestris ciuitatibus permittitis, hanc nos quoque, & à Regibus, & à Rebus publicis vel armata manu exigimus, nisi quod in nostris locis nemini eandem libertatem concedimus, ac ne Catholicum quidem librum retineri libenter sinimus. Ad hæc Turcarum præfectus quem Bassam vocant. Quin, ait, iam vos Calvinianos, & nos eosdem breui futuros video, nisi quod relicto nobis aquæ potu, vos tamen vinum omnino retinere, eoque inebriari voletis.

Verum his omiffis ad urbem Romam, quam Volanus omnium scelerum officinam vocat, veniamus. Et primū de Pontifice ipso, ætas, rerum usus, frugalitas, in pauperes autem effusa liberalitas, doctrina, sollicitudo omnium Ecclesiarum & reliqua quæ supra de illo attigi, hominē mendacij et calumniæ possent conuincere, nisi fascinatulus oculus ad lumen magis cœcutiret.

De Romana verò officina, age, aliquid expendamus: Si primū istud statuemus, ex legitima ipsarum legum promulgatione, non ex aliquorum vitijs veritatem illarum esse perpendendam; alioquin non tantam à Christo familiam, in cuius aliquem (vt sanctus inquit Augustinus) scelus perualit, nec Apostolicam Diaconorum ordinationem, ex quibus Nicolaus cecidit, neque omnino Ecclesiam vnquam Regē vellos (licet præstantissimos) à calumnia vindicaueris. Et legibus quidē Ecclesiæ, quæ ad mores attinet, cū antiquis veritas,

Caluinus in
b. c. Ioan. &
insit.

Latinæ &
superstitiones
inter hæreticos.

Ministri
Caluiniani
cum Turca
colloquij
& Calvinia
ne cū Mahometana
secoli.

Nota Volanus
ni egregiū

Catechi-
smus Ro-
manus ele-
gantissima
& illustris-
sima verita-
te conscri-
ptus.

tas, recentibus autem falsitas, ab istis ascribatur, tu optime Rex, qui sanctam Triden- tinam Synodum integram ante biennium perlegisti, cognoscis, quam impudenti me- dacio hæretici Romanam Ecclesiam onerant.

Iam de doctrina fidei satis dictum est, quam item ex ipsa eadem Synodo, & Ca- techismo Romano, quem libenter versas, solidissimam esse intelligis. Hic autem li- ber si à proceribus istis, abiecta ramentorū istorum & hæresum sorde, attentius legere- tur: nihil ipsi in eo aut illustrissimæ verita- tis, aut elegantissimi styli desiderarent. Sin- verò q̄ Romę pietatis opera eduntur, addu- cimur in mediū, non deerit in quo tanquā in speculo vberimum pietatis exemplum eluceat. Plurima enim in ipsa vrbe tem- pla edesve sacrę numerantur, in quibus, ubi olim dæmonibus, & turbę illi falso- rum Deorum litabatur, iam per tot seculā psalmi, preces, & Sacra Deo Optimo Maxi- mo offeruntur. Plures ibi sunt Virginum, & hominum familię religioſę, quę cum Patrem, Matrem, Fratres, Sorores, mundū atque ad eō animas suas, Euāgelium Chri- sti secutę, reliquerint, certant bonum certa- men, expressumque in seipsis antiquissi- me vestigium Ecclesię seruant, ubiq; quo- tidie verbum Dei explicant, & ad ipsius normam animas exercent. Sodalitates au- tem plurimas videres, quarum hæc custodia- rum publicarum inuisendarum, & e mani- bus infidelium redimendorum captiuorum, alię sepeliendorum pauperum mortuorū, illę Virginum legitimis thoris iungenda- rū, aut orphanorum alendorū, vel pauperi- bus erubescens subitidij ferendi, aut de- niq; reliqua charitatis officia præstadi curā gerunt. Vna inter alias sanctissimę Trinita- tis nomini dicata, multorum nobiliū sōda- litas est, quę vna centum & viginti peregrinorū millia, ad pia vrbis loca, ex vniuerso orbe Christiano confluētium, ante qua- driēniū ipso vno anno excepit, aluit, via- tico denique iunxit. Illustrissimi Principes, & Reuerendissimi Cardinales, pauperū pedes lauare, & inungere, atq; his publi- cę ac priuatim ad multam noctem cibum ferre, & inferuire non erubuerunt. Iam in sancti Spiritus, quod dicitur nosodochlo, & in eis, quę Beatissimę Virginis, sanctorū Ioannis, Iacobi, & alię vocantur hospitales domus, ceterisq; pijs in locis, si dixerim supra Centum aureorum millium numerū, in pauperes egrotos singulis annis impen- di, fortasse non mentiar. Domicilia verò excipiendis, quę ad castitatem relapsę, meretricibus, & ijs quibus ob parentū im- probitatem aut penuriam, vel externorū vitam impuram, periculum aliquod im-

minet, nec defunt, & hæ Pontificis, Cardina- lium, & aliorum piorum hominū elemo- synis sustentantur. Tu autē Rex non igno- ras, Collegia ibi esse plura, Oriētale, quod Græcorum dicitur, Germanicum seu se- pentrionale, cui vni plus duodecim num- morū aureorū millibus, in singulos annos à Pōtifice hoc fuere perpetuū attributa. An- glorum item & Romanorum clericorum, atq; Neophitorum seminaria taceo, cum & alia tot Pontificis sumptibus instituta fuis- se, & institui modò singulari tua cum læti- tia cognoueris. Quę cum ita sint, eruntne hæc tanti, vt si aliquorū illinc peccata, hinc autē virtutem & pietatem omnem aliquis cernat, non potius ei quod bonū est (si bo- num quærit) cogitatione inhæreat? Quę autem Pontificis & Catholicorum præci- pua mens sit, hinc facile non deprehendat? Mitto Sacrarum ædium extruções, cul- tum, sumptus in easdem familias religio- sas ingētes, quicquid verò, nulla recuperan- di spe, vel Regibꝫ, vel alijs missum est, & ad Turcam, atq; ad rebelles à vastatione ac di- reptione Regnorū & templorum arcendos ex vrbe prodijt, id certē opinionem multo- rum superat. Romani autem populi, reli- gio, & respicientiū conuersiones, qui à re- motissimis sinibꝫ ad expianda sua facinora, ad vrbe pperant, & ablata restituit, ac de- ferta pietatis castra repetunt, & coelibatū i- terū amplectuntur, quātę, qualesve sint, ex ipsa Pœnitentię & Eucharistię Sacramēto- rum quotidiana perceptione cernuntur.

Quin igitur, qui tot probis impudentif- simē (quia scilicet isti Calviniani tantū car- nalia sectati sunt) vrbe afficiunt, hæc potiꝫ non meditantur, atq; vt egroti faciunt, qui- cum conualescere cupiunt, non aliorū mor- bos, sed suam ipsorum valetudinem cogi- tant & curant, ad illas quas diximus, pieta- tis officinas, oculos & animos potius quā (vt muscæ ad scabiem, relicto toto corpo- re sano) ad foeditatem aliquorum conuer- tunt. Vestim & scorta (inquit Volanus) et alia scelera, & luxus à multis exercentur. At & hæreticus sciat, suggestibus vndi- que à Catholicis concionatoribus, ipso Pontifice iubente & præsentē, talia increpa- ri, publicę detestatione remoueri. Ne nunc attingam, quę de multis supplicia sumuntur. Qui autem pœnitentium con- fessiones excipiunt, dispositi sunt, ubiq; & hi pietate Christiana, vt continenter peccā- tores obiurgant, ita redeuntes ad cor, oleo, & vino vulneribus appposito, ad sanitatem reuocant. Ceterum sacrilegia, & lapsus re- liquos, si quis dixerit Pontificis, & sanctę se- dis Apostolicę decreto, vel doctrina defen- di, is aut hæreticus, aut leuissimus, & impu- dentissimus sit.

Si qui

Si qui autem, cum cæteris lumen præfer- re deberent, ij turpis vitæ edunt exemplū, nemo negat, quin iustissimo iudicio (nisi re- sponderint) casuri sint, ac Christi bonis ad lu- xum, ad auaritiam, ad fastum abutentes, æternis doloribus sint amarissimē excru- ciandi.

Scis autem ex varijs Prouincijs, plures ad vrhem (vt alibi quoque fit) accurrere, vel ambitionis, vel aliarum cupiditatum stimulis incitatos. At quid hæc ad verita- tem doctrinæ, ad leges optime sancitas, ad Sacerdotij dignitatem, ad illa clarissimæ pietatis vestigia infirmenda faciunt? Quid inquam, ad Pontificem, & vrhem ipsam mordaci dente conuellendam? Prophetę, & alij sanctissimi viri, si vitia exprobra- runt, nunquā ritus Ecclesię aut Sacramen- ta, vel pietatē, quę residebat in bonis repre- henderunt, nunq̄ item templa euerterūt. Sed & ipsi pontifices, atque alij antistites e- di, & in alias linguas conuerti, ac legi eorū libros, sedulo curarunt, qui malos mores in Ecclesiam irrepentes, vehementius ac- cusarunt. Quod quidem Catholicę ac sin- cerissimę ingenuitatis esse indicium, ne- mo pius non intelligit. Hęc igitur est offi- cina Romana, & præcipuus vrbis status. Quod si Regum aliorumq; Principum stu- dio cauere possit, ne, qui ex eorum ditione Romam malē morati commigrant, alieno patrocinio in flagitijs aduersus omnē ma- gistratus diligentiam tegerentur, haud tan- to pere laboraremus.

Ceterum iniquum est, aliquos ad digni- tates falsā à Laicis commendatione, & nar- ratione Pontificibus obtrudi, eorumque promotiones interdum quoque minis tēta- ri, atque omnes adhiberi machinas ad tur- bandum Ecclesię ordinem: deinde verò in Vrbem contumelias iaci, & ipsa etiam pe- cunia conducere nonnullos, qui ad quæstū scriptitantes, scandala omnia colligunt, vt pietate obscurata, iniquitas ubiq; dissemi- nata, latissimē pateat. Sed & tu, Serenissime Rex, intelligis, in tuo regno quorsum Ro- mana studia spectant, & cum nihil non re- ctum tibi inde scribatur, vides tamen quā- tē difficultates in minimo quoque nego- tio cōficiēdo existunt. Intelligis enim, Ma- iestati tuę continēti studio à Pontifice pro- poni, vt dignis sacerdotia conferantur, vt suum cuiq; ius tribuatur, & ij, qui quibus præfunt, ouilia ne deferant. Si qui ex pluri- bꝫ sacerdotijs reditus, & pecuniā improba- siti corradūt, ij vno contēti sint, cūq; ita pa- scēdo Christi gregi plures sint futuri, suū etiā diligentius officiū præstare possint: Vt itē in Catholicis Academijs, aut collegijs iuuentus instituat, vt deniq; Rutheni, Li- uones, Mosci, Tartari, te Ecclesię studio

studiū tuum adiungente, Christū rectē co- lāt, nempe vt aliquando cum eis sempiter- no omnes æuo, perfruamur.

Hęc verò cum ita se habeant, cogita, an isti, qui ad iudicium & auctoritatem tuam de Romana Ecclesia prouocant, tuę Maie- stati de alienatis Ecclesię ac Reipublicę bo- nis, quidquam vnquam proposuerint, rati- onē scilicet vt inires vt quę Dei sunt, Deo, quę tua sunt tibi redderentur: quod cum subdola calliditate prætermiserint, ista ve- rō pronuntiēt, sentis qua pœna eorum lin- guę essent à iusto Rege coercendę, ne di- cam præcidendę.

Quod si adhuc de istis queras, vndenam tibi de Ecclesia iudicium sumes? quid obse- cro respondebunt. Tu certē inquires, Chri- stus Dei filius, non Stephano Polonię Regi, alijsve Regibus, sed Petro pascēdas oues tra- didit, in controuersijs autē fidei finientis, diuinisq; eloquijs ad sancti Spiritus mentē exponendis, quę à Christianis, & præstan- tissimis Regibus inita est ratio, vt ad Chri- sti Vicarium adirent, eandem me sequi fas est, si Rex & Regum qui ex Deo regnarunt similis esse voluero.

Sed fac, vt in negotio religionis pro vo- luntate Calvinianorum decernatur, num- federati socij, qui alijs hæresibus sunt im- buti, iniuriam istam deuorabunt? Sin autē ab antiquissimis Synodis, ad verbi Dei & Spiritꝫ sancti amuissim peltilētes hæreses iā explose, iam iterū examinandę sunt, incer- tius quā mundanum erit diuini numinis tribunal, in quo postrema promulgata sen- tentia nemini licet hiscere. At cum decep- tus putat, quoniā Apostolorum tempore de Messię aduentu, Iudei scripturas scruta- bātur, id ipsum quoq; ab vnoquoq; semper (sublato licet illo Iudaico velamine) esse fa- ciendū, non videt infelix q̄ inde consequū- tur incommoda. Iam enim Symbolum A- postolicum iterum exploditur, & Christus ipse negatur Deus, ac deniq; cum nullus fu- turus sit (vt inquit Tertullianus) quærēdi finis, fiet, vt veritas inuenta omnino perda- tur. Sic itaq; diuersarum hæresum procella multos semper inuoluit, & in Atheismum tandem præcipientes agit.

Iam verò quartum pene elabitur secu- lum, cum de transubstantiatione hæretici pertinaciter disputare, & virus suum v- biq; ferere cœperunt. Conuenēre cum Ro- mano Pontifice Constantinopolitanus, & Hierosolymitanus Patriarchę, Archiepis- copi septuaginta, Episcopi duodecim su- pra quadringētos, Abbates, et Priores mille ducēti, & quādecim Legati affuere Gręci & Romani Imperatorū, Regum itē Christiā- norū Hierosolymę, Gallię, Hispanię, An- glię, in eo exactissimē verbum Dei, veri- tasque

Nota de
ijs qui ad
Principū
tribunalia
fidei cau-
sas reuoca-
re nituntur.

Tertull. de
præscrip-
tione.

tasque examinata est. Et vniuersus orbis Christianus, diuinā sententiā per vniuersa lis Ecclesie cōsensum, incredibili veritatis presidio excepit. Quis igitur erit ille nunc adeo excors, vt vel in dubium definita reuocet, vel ad vnus persreperi corui volatum timeat, si Christi, & Christi Ecclesie potius, quā hæretico homuncioni, fidem inconcussam adhibeamus?

Synod. Tri-
dentina.

Duodeuiginti annos Satanas omnem lapidē mouit, interturbando sacrosanctæ Tridentinæ Synodi progressu: Ad hanc de controuersijs, quæ nostro hoc seculo emerferunt, hæretici sunt euocati, ab ipso etiam Cæsare, & Regibus, à Principibus omnibus fere Christianis, fides publica ijs missa est, vt si perstare in errore voluisset, impudē ac liberē abirent: Cæsaris autem & Regum atque aliorum Principum oratores affuerunt, neque verò Romæ, sed inter fauces hæreticorum (vti sapissimè alias à Pontificibus Maximis procuratum est) Synodus habebatur. Ad illā ex Indijs, Lusitania, Hispanijs, Gallijs, Italia, Germania, Polonia, Hungaria, Dalmatia, Græcia, Asia, Episcopi vita doctrinaque excellentes, & Theologi alij plures confluxerunt, & ipsi quoque Reges ac Principes, Theologorum numerum qui Synodō interessent, cum suis oratoribus miserunt. Hos autem omnes neque Gallicū tumultus, nec marium pericula, nec immani itinerum tractus, neque Lutherānorum metus, aut ignotæ linguæ perterrituerunt, quod minus, vbi Ecclesie erat corpus, eō tanquam aquilæ conuolarent. Cur hæretici tum, qui ad terrenorum Principum tribunal diuinam causam reuocant, ad eandem Synodum non iure? scilicet, aut in carnali illo suo cœno latitabant, aut Germaniam & Galliā excitabant ad diadema de Carolo I. X. Galliarum Regis capite decutientum. Si verò ab inermibus Episcopis, alienoque in solo commorantibus sibi metuebant, vbi erat illa Spiritus sancti vis, verbi-que Christi virtus, qui ore suo interficit impios, vbi infractus ille Euangelij propugnandianimus, qui toti spirituales ob diuinam gloriam se iactant omnia passuros?

Nunquam
hæretici in-
ter se cōue-
nire potue-
runt.

Sed demus hoc talium Prophetarum trepidationi, illud autem quam excusatione tegent, quod neque eo tempore, neque postea vniquam cum Lutherānis, nec cum reliqua hæreticorum colluie, in fidei causa quicquam vnanimis statuerē potuerunt? Proferant Hæretici Synodum aliquā suam, quæ extet adhuc. Concilium bula sanè scimus fuisse nonnunquam, quæ item latrones cogunt. Sed & ea in irritum illico veritate elucescente recidisse; nemo vix literis tinctus, ignorat.

Hæc res causa fuit, prudentissime Rex, cur Germanica natio alioquin viribus ac virtute præcellens, fortitudinem animi haustis hæresibus ita amiserit, vt postea aduersus Christiani hominis hostes, nunquam arma alacriter sumpserit. Et tu quidem intelligis, non ita alacri animo. Imperatorem in aciem copias educturum, in quibus variæ sedes cum sint, varia item dissidia gignunt. Ex his enim aut detracta tur imperium, aut tardiores progressus habet victoria: ac si quando ex inimicis per inimicos suos, Deo supplicium sumente, aliquid fortius patrat, id denique (quod ad eos attinet) vim nullam soliditatēq; habet. Et tamen Volanus ex calice illo Geneuensi ebrius, cum nihil videat, nisi quod velit, audet asserere, Heluetios vnica Ecclesie Dei colūnas esse, quib; inter sese concordibus, Academiam quoque Parisiensem succubuisse mentitur. Diuinum autem virū, honoris causa, Bezam appellat.

Sed de Heluetiorum concordia videamus. Quinque enim nobiliores pagi, quorum primarius est Lucernensis, Catholicam ita fidem retinent, vt hæreticos iustis prelijs hosce totos annos in Gallijs sepe vicerint, & collegium non ita pridem Societatis I. s. v. Lucernæ instituerint, vti & alterum sit Friburgi. Ex quibus tanquam seminarijs prodibunt, qui denique illud Geneuense impietatis antrum euertent. At neque inter ipsos hæreticos pagos de religione idem est sensus. Nam inter eos monasteria sunt ingentia, & Abbates, quibus non minima pars obedientiam, & omnē officium, vel contra ipsos Sacramentarios præstant.

De diuino verò isto Beza, Lituanis forsitan venditari posset ab hæretico focus: Sed qui vocationis, seu fugæ illius miser, ad Geneuenses, initia & progressus norit, tam impudentis tituli mendacium horrebit. Beza enim Sacerdotio (quod olim obtinuerat) duobus eodem tempore diuendito, vt maiorem pecuniæ summam corraderet, Candida autem sartoris adhuc superstitis vxore, quam ille deperibat, abducta, Geneuam nouus Paris, & patriæ conflagrator aufugit. Hic se ad Caluinum adiunxit, qui cum antea Canonicus Nouiodunensis in Gallia fuisset, ac deinde à Catholica religione deficiens, in Germaniam esset profectus, homo versipellis & superbus, etiam à Lutherānis, quorum dogmata conuellerat, sedem sibi Geneuam delegit. In hac plures annos cum vixisset, eiectis ciuib; & exulum manu in Rempub. introducta, Galliam bello inflammavit, deniq; sparso latè veneno, quantum iam colūnx, quod sine carne spiritualis ille tantus vir viue-

Helueti-
orū, me-
res Pagos
esse Can-
do

Beza voca-
no, & pro-
gressus in
hæresi.

Caluini vi-
ra & mores

viuere nunquam potuisset, incidit in fœdissimum morbum, vermibus autem scatenis, extremos cruciatus ferens, vt Herodes, qui eadem tot innocentium patrarat, aut huc Antiochus, qui Dei templum polluerat, miserrimus ad inferna descendit. Hic igitur sunt Dij Volani (Rex) hi sanctissimi scilicet & diuini viri, qui eū ad istud virus euomendum laetant.

Quod si Ignatij Loiolæ, quem iste toties vna cum Societate nostra plaustis contumeliarum onerat, initia, progressus, exitū, cum istis suis hæresiarchis contulisset, nā aut mutū et ille, aut si sciret, sanctas Christi Domini vias suspiciens, & respiciens veneraretur. Quo enim tempore Lutherus ad fordes, ad carnem, ad Germaniæ diuisionem, à religione secesserat, ille alter à seculo, à nobili, quæ est in Cantabria familia, relictis omnibus, ad pœnitentiæ opera, & ad eremum confugit. Lutherus scholas pietatis, & religiosas domos euertit: Ignatius eas Deo adspirante, vel excitauit, vel iunxit. Luthero, Satanas ad bonarum literarum studia, & diuinam scripturam deprauandam; Ignatio, Christus Dominus ad collegia instituenda, diuinumque verbum rectè exponendum, est vsus. Illo Magistro Luthero plerique discedentes à fide naufragium passi sunt: Ignatio laborante plurimi vel facinorosi ad probitatem, vel hæretici ad Ecclesiam Catholicam, vel gentiles ad Christi fidem accesserunt. Luthero quali tibicine suscitata, aduersus Christianos Principes bella subditorum; nulla vnquam seditio, nulla ex Ignatij disciplina, nulla vnquam in ciuitate commotio est orta. Qui ex schola septicipitis Lutheri prodire, sectas penè innumerabiles, vel ipso superstitie peperere: Ignatius etsi antea quam moreretur, centum collegia in omnibus omnium ferme nationum Regnis instituit, summa tamen suorum consensione Christi Regnū, aduersus omnes sectas promouit. Lutherus se in Pontificis conspectum dare detractans (quod reorum est proprium) vel iusti tribunalis, vel legitime Synodi præsentiam, vel Academiæ omnes celeberrimas, vbi hæreticum virus cepit spargere, declinauit. Ignatius primò multam pœnitentiam egit, summis autem laboribus exantlatis, cum maria traiecisset, Christi Domini patientis loca inuisit, inde in Salmanticensi, Complutensi, Parisiensi Academijs, opera literis strenuè data, ad Ecclesie tribuna, ne in vanum curreret, accessit. Retrò respiciente Luthero virginitatis cultus, & coelibatus, ieiunia, Sacramentorum vsus, ac reliqua eiusmodi cælestia exercitia conciderunt: Eadem plurimus in locis Ignatio ad aratrum nunquam

reuocatam manum ponente steterē, & in pristinum statum rediere. Ex corde calamoq; Lutheri libri virulenti exierunt, quibus Cæsaris, & Regum omnium, atque aliorum Principum nomina profissa sunt. Ex corde calamoque Ignatij spiritualium exercitiorum liber, qui Christi Domini vitæ capita, seriemque mirabili Spiritus sancti artificio proponit, Sanctæ item & ab Ecclesia approbatæ constitutiones editæ sunt in lucem. Neque verò ex eius Societate liber vnquam, ne aduersus quidem ipsos Ecclesie Dei inimicos Principes prodijt. Denique (vt multa prætermittam) Lutherus Imperio, Germaniæq; labefactata, cum vespere bene potus, contumelijs in Ecclesiam editis cubitum iuisset, in lecto repertus est mortuus, quicquid ad eius vitæ, corporisq; fœtorem tegendum, procurauerit Ionas de illius morte mentiri: Ignatius cum tot virtutis seminaria, quæ indies augentur, reliquisset, præuisa ante aliquod tempus morte, rebus Societatis explicandis, & orationi sedulo vacauit, deinde Sacramentis munitus, I. s. v. m. identidem appellans in pace animam efflauit. Neque verò orba tali parète Societas in varias sectas difcissa est, sed qui superfuere Patres, steterē animis, ac per omnes ordines insolita suauitas Spiritus, & metium vigor effecit, vt quoquoersum incredibili alacritate cœptum strenuè cursum tenerent, ac teneant.

Sed redeo ad te Rex, ad quem iste tanquam ad veritatis vindicem prouocat. Venisti non ita pridem ad hanc ciuitatem Lituanicæ caput. Hic vides ex altera parte perfidos Tartaros & schismaticos Ruthenos, ac varia hæreticorum genera, ipsos autem ex altera parte Catholicos plurimos. Et Tartari quidem, quoniam Mahometem sectantur, Rutheni autem quoniam cum schismate multos errores hauserunt, ac denique hæretici, qui à recto fidei tramite de- flexerunt, quid est hoc, quod ipsum Catholicæ Ecclesie iugulum caudis iuncti, diuini capitibus, omnes petunt? Ipsa verò vna Catholica Ecclesia, veritatis firmamentū, istos scopulos tuta præternauigat, & sola improbi auri, & fallacis metalli specie tanquā index certissimus prodit? Sanè, quod vnum consentiensque est, id verum atque adeo solum est.

Iam vniuersum Christianum orbem circumspecte, Siciliam, Sardiniam, Cyren, Balears, atque Adriaticæ, & Aegæi maris nonnullas Insulas. Catholicam hæc omnes fidem antiquissimam profitentur. Lusitanie Regnum, quæque ad illud oppida in Africa, Insule in Oceano pertinent. Hispania vniuersa eundem ritum, & religionem colunt. In Gallijs verò (ne Volanus ipse si-
Dd bi

Cur hære-
ses nunquam
Catholicā
Ecclesiam
oppugnat;
à qua om-
nes expu-
gnantur.

Nota.
Sicilia, Sar-
diniā, Cy-
ren, Balears,
atque In-
sule Ca-
tholicæ
Lusitanie
& Hispani-
æ Insulæ.

Gallia pri-
maria om-
nes ciuita-
tes.

Belgia or-
dines &
multis ci-
uitatibus
hæreticos
eiecerunt.

Vienna e-
iecti om-
nes hæretici
ministri.

In Bohe-
mia Reg-
no multi
Catholici,
Pilsna ciui-
tas Catho-
lica.

Praga Se-
minarium
Pontificis
& collegiū
Cæsar. Comitat⁹
Tyrolensis
Catholic⁹.

Bavaria v-
niuersa Ca-
tholica.

EPISTOLA AD

bi nescio de qua prophetia, & Galliarū in-
teritu gloriatur) Lutetia, in qua sunt mini-
mum ad Quadringenta millia hominum,
Rothomagus, Aurelia, Tolosa, Lugdunū,
Gratianopolis, Auenio, Massilia, Burde-
gala, Burgundia vniuersa, Campania, Mo-
rini, Turonensis regio, & pleræque alia in-
tegrissimam à Regno Clodouei per vnde-
cim secula Catholicam fidem seruant. Italia
Catholica est, quæ vna plusquam du-
centos partim Archiepiscopatus, partim
Episcopatus habet, populis scilicet frequen-
tissima. In vno enim Archiepiscopatu Me-
diolanensi nongenta, id est, nouies centum
millia hominum sunt. In Brixienti quin-
genta millia, totidem in alijs nonnullis.
Belgium autem, licet ab hæreticis afflictū,
non minima tamen ex parte fidem tuetur
autit, ita vt Duaco, alijsq; ex ciuitatibus,
& ex Artelia tota, non ita pridem hære-
sum pestem eiecerit, quod sub prætidij spe-
cie sensit tardius quàm expediebat, in sua
viscera callidè insinuos, ex Anglia puri-
tanos, ex Hollandia, & Zelandia Anabap-
tistas, ex tractu Rhenano Calvinianos, ex
interiore Germania Lutheranos.

Iam verò plures Germani Principes Ca-
tholici sunt, & magnū Catholicorum
numerus habent, aut ciuitates integras,
non ita difficili negotio ad Catholicam fi-
dem indies reuocant. Rodolphū Cæsarem
auditi Rex, Flaccianam Manichæi hære-
sim ab Opitio olim sutore Ratisponensi in-
uectam, vnico penè momēto, Vienna pror-
sus expulisse. Idem iam fit in Moravia, in
qua Anabaptismus, & alia pestes grassan-
tur: Et Olomutij, quæ regionis illius pri-
maria est ciuitas, nullum est templum, in
quo ritu Catholico sacra non administretur.
Cum etiam septingenti ibi sint adole-
scētes, quos Collegium Societatis nostræ
pietatem cum literarum studijs docet. Bo-
hemia Regno Catholici non defunt. Nam
præter Illustr. Rosenbergij ditionem, a-
liaque loca, Pilsna est insignis ciuitas, quæ
aduersus Ziscam, & reliquos Hussitas cum
fortissimè pugnasset, antiquissimam sem-
per fidem retinuit.

Iam Praga Pontificium est seminariū,
Cæsareo Collegio adiunctum: in quibus
aliquot adolescentum centena ad omnem
pietatem à Catholicis erudiuntur. In co-
mitatu Tyrolensi nemo hæresim docere
audet, prohibente Serenissimo Ferdinādo
Archiduce Austria. Augusta ipsa Vinde-
licorum cum bonam Catholicorum par-
tem contineat, in pace, & spe restituendæ
fidei administratur. Bavariam superiorem
atque inferiorem, Illustrissimus Prin-
ceps Albertus, omni prorsus hæreseos ex-
ercitio purgavit. Hic rogatus à multis a-

pud Pontificem egerat, ijs qui vtramque
speciem cuperent, ea vt porrigeretur, ra-
tus ea ratione complures hæreticos ad Ec-
clesiam Catholicam sese adiuncturos. Ve-
rū deinde expertus eam porrectionem
(vt ille dicere solitus est) fomitem esse he-
reseos, turbinem illum schismatis sustulit,
& vasa ei rei destinata publicè effringen-
da curauit. Is Germaniam vniuersam (si
Principes velint) Catholicam illic futu-
ram non dubitat, cum ipse vniuersam Ba-
uariam varijs infectam hæresibus, & à Pro-
uincijs hæreticis totam penè circumsep-
tam, iam ab aliquot annis Catholicam,
Deo iuuante, reddiderit. Quæ quidem
ditio in centro penè Germaniæ sita, Aca-
demia Ingolstadiensis, Collegij Monachi-
ensis, domus Lanspergensis, aliarumque
in primis religiosarum familiarum opera,
fructus longè lateque in finitimas regiones
Catholicos immittit. Is ille est Princeps,
qui cum vitas omnes Apostolorum, &
Martyrum, atque aliorum sanctorum à
Suriō collectas legisset, eas in Germanicam
linguam edi magna impensa, & in vnaqua
que Parœcia haberi curauit, vt populi A-
postolicæ Ecclesiæ, ac consequentium secu-
lorum statu perspecto, neque omni vento
doctrinæ circumferrentur, & ad pietatem
accenderentur. Eiusdem Principis iussu
Concilium Ephesinum, ex sua illa celeber-
rima bibliotheca depromptum, & à Theo-
doro Peltano in Latinū versum est. Quod
ego cum tuæ Maiestati obtulissem, vidisti
quam ratione Theodosius, & Valentinia-
nus Imperatores factam rectam Catholi-
cam religionem, contra istiusmodi hæreti-
cos conseruauerunt.

Sed ad id, vnde digressus sum redeo. In
primarijs serè omnibus Germaniæ ciuita-
tibus, & aliquibus item oppidis, Collegia
iuuentutis, vel domus Catholicæ institutæ
sunt. Præter eas quas superius attigi, Treuiris,
Coloniam, Moguntiam, Spirem, Herbipoli-
m, Fuldam, Oenipontem, Dilingam, Augustam, Bru-
nam in Moravia, Viennam in Austria, Græcij
in Stiria, vt mittam Belgicam, Gallicam, His-
panicam, Lusitanicam, atque adeo illa, quæ in
tuo Regno isto iam adolescunt. Quin
ipse quoque Illustriss. Saxoniæ Dux, sedas
monasteriorum ruinas ex inuesto Luth-
erianismo non semel deplorauit, multisque
Caluinianis ministris capite mulctatis, re-
liquos in exilium egit. Et cum in Saxonia
spirantem adhuc noua genera veneni vi-
deat hereticam Lutheranam, ægerrimè tert-
peramans pacis Princeps, inter Saxones mi-
nistros nulla ratione conuenire, & cum se
se mutuis libellis & ferro pericindant, sen-
tit, quantum ab illa vetere Saxonia mutati
sunt populi, quos olim vna fide Catholi-
ca &

Seminaria
& Colle-
gia Catho-
licorum
in prima-
rijs Germa-
niæ ciuita-
tibus.

Illustris-
simus Dux
Saxoniæ
quid de
ministris
Saxoniæ
delibera-
uit.

AD REGEM POLONIÆ.

315

ea & cultu sincerissimo coniunctos Deus
ipse aduersus omnem Christiani nominis
hostem, reddebat impavidos. Itaque &
conuentu ministrorum indicto, si qua ra-
tione conuenire possent, vidit denique ni-
hil, nisi discordissimam concordiam esse
consecutam. Inter eos autem nec de lana ca-
prina, nec de quæstionibus ad acuenda in-
genia propositis (vt interdum salua religio
ne inter veros Catholicos fit, quod dece-
ptus in diuersum blaterando detorquet)
sed de Dei filij ipsius natura, deque alijs e-
iusmodi lites extirpare grauissimè, quas Ec-
clesia Christi iam dudum omni anathema-
te confodit.

Ex toto igitur Catholici orbis theatro,
ad quem ingentes noui orbis regiones ad
solis occasum & ortum, & ad meridiem
(ne dicam & ad septentrionem) vberè po-
pulorum conuersione, sese indies aggre-
gant, istum mihi Zizaniorum, & lolij ma-
nipulū, istud mihi Vilnense Calviniano-
rum latibulum, quod nouissimè aduersus
edictum tuum extructum est, & reliquas
paucas Synagogas ebriorum ministrorum
cum Catholica Ecclesia confer, Serenissi-
me Rex; ac demum dispice, num verum
sit, quod iste gloriosè effluit: ipsum nempe
tantum Calvinismum efflorescere, Catho-
licam autem vbique religionem prorsus
extingui, monachosque cerni hiantes. At-
qui verum est, Monachos à Iudæis, ab Hæ-
reticis sperni, sed ab ijs, qui veri Christiani
& Catholici sunt, non item. Quadringen-
ti (vt de sacris & pijs Dominicanorum &
aliorum ordinibus taceam) Franciscani
sunt in hoc Regno, quos Bernardinos vo-
cant. Hi pro tua Reipublicæque salute af-
fiduè Deum orant; & abiectis omnibus
mundanis rebus summa cum honestate cul-
tum diuinum exercent. Populis autem i-
stis pijs magno solatio sunt, & Euangeli-
cæ veritatis exemplo. An igitur isti extin-
cti iam sint prorsus Volano? Vnum Hæ-
reticorum ostendat ipse, qui ea vitæ san-
ctitate (re inquam ipsa) abiecta carnali sar-
cina, ita vnquam vixerit, aut in tota Polo-
nia nunc viuat. Sed & in hac ciuitate ex ijs
triginta sunt, quibus templa non defunt.
Cum præter illud, quo integro vtuntur,
maius alterum templum piorum ope his-
ce diebus instauratum sit, quod capiendis
Catholicis, alterum esset angustius. Quin-
genti verò discipuli, præter alios ipsius Pa-
ræciæ centum, qui in Vilnensi nostro Col-
legio Societatis Iesv instituuntur, non ita
post multos annos latissimè Aegyptias i-
stas Hæreticorum tenebras discutient, dis-
cutiendas vtiq; latius, vbi tot centena ado-
lescentum peruenerint ad frugem, quæ
in reliquis Collegijs tui Regni Brunspen-

ga, Posnanig, Iaroslauig, & alibi, vti quoque
Pultoniæ, vbi fratris tui filium Illustrissi-
mum Andream, admirabili pietate adole-
scētem doceri curas, erudiuntur. Interim
Cracouiensis Academia magno huius Re-
gni bono Catholicam religionem tuetur,
ac docet. Quæq; sempiterna cum laude à
Reuerendissimis Poloniæ, atq; Lituaniæ E-
piscopis Synodus Tridentina recepta est,
Synagogas istas deiciet, ac Deo iuuante
(quod omnibus istiusmodi latebris sem-
per accidit) funditus eueret. Ac tute quidē
pro tuo perspicaci iudicio intelligis, quàm
facile in antiquas suas sedes, etiam in hoc
Regno veritas restitui vbique possit, dum
sefe isti inuicem dilacerant. Iamq; semina
iniquitatis fata pestilentes istas Arianismi,
Anabaptismi, Calvinismi pestes; & sex-
centa alia portenta efficacissimo Dei iu-
dicio protulerit. Cum verò Illustrissimi
Radiuilijs fratres perpetua cum gloria vi-
uāt, ad Lituaniā purgandam, fortissimè pa-
tescerint, vides Rex, quàm facile alijs pro-
ceribus sit, præclarissimum illud gestum;
in suis ciuitatibus imitari. Ij enim, Aui, A-
taui, Tritaui, & suorum maiorum pieta-
tem, magnanimamque illam in abster-
genda à sua nobilissima familia hæreseos
labe fortitudinem ostenderunt, cum scili-
cet domesticum istud latibulum ad ter-
ram deiecere. Typographiam autem, quæ
errores & verbum Dei deprauatum cu-
debantur, ad diuinā eloquiā incorrupta,
atque ad pios libros sanctorumque Mar-
tyrum, Virginum, & Apostolorum vi-
tas edendas conuerterunt. Itaque pessimè
habet Volanum, quod ramenta ista suo-
rum præceptorum, cernat iam fordescere
ijs, qui causas tanti morbi acutiùs inspi-
ciunt. Et hæc est causa, cur primū Illu-
strissimos Radiuilios inanibus terroribus
tentat à via Christi auertere: Denique an-
tiquos Patres (quos tamen interdum Cal-
uinus suus blasphemio ore aīnos vocat) in
sanctissimos & castissimos verbi Dei inter-
pretes iam nominat. Promat igitur, vt ad
huc semel hoc dicam, illorum integrā scri-
pta. Hæc in Polonicam linguam (si verita-
tis zelo mouetur) conuertat, atque ita non
adeo egebunt ipse Volanus, & alij infelices
doctissimis, & modestissimis præceptoribus,
Scarga & Turriano, qui omnes istius
libri errores iam plenissimè refellerunt.

Quod si Serenissime Rex, quemadmo-
dum nunc ad restituendum Reipublicæ
splendorem, & ad aduocandos pro Trans-
sylvania Catholicos operarios incumbis,
ita id semper defixum in animo habeas,
quod tam altè à puero tibi, tuque Illustris-
sime familiæ inhefit; nihil vt decernas,
quin Deo prius sedulo commendes; Con-

Caluin. in
isti de Sa-
cramento
peniten-
tiæ.

filios verò eos tibi adhibeas, qui terrena prudentia Samariam cum Hierosolyma non cōiungāt, neq; in boue & asino (quod diuina Scriptura prohibuit) erent, certissimi verò tibi persuadeas, eos qui Deo inimici sunt, nec Maieitati tuæ amicos esse; Interim autem caueas, ne pestes istæ libel-

lorum, & seditionum hæreticarum pertuo lent in manus eorum, qui apud te sunt, & dignam Christiano & Catholico Rege facies, tuæq; isti coronæ alteram splendidiorē, & immortalē adiunges. Vlnæ ipsa die Pentecostes.

ANTONII POSSEVINI, DE SOCIETATE IESV. RESPONSIONES AD NOBILISSIMI ET REGII VIRI SEPTENTRIONALIS INTERROGATIONES: QVAD DE

*salutis aeterna comparanda ratione, ac de vera Ecclesia cupiebat institui. Ad-
ditus est modus, quo verbum Dei, & Patrum libri legendi,
ac legitima Concilia, ab illegitimis discer-
nenda sunt.*

RESPONSIO- NES AD REGII VIRI SE- PTENTRIONALIS INTER- rogationes, de vera Ec- clesia.

INTERROGATIO I.

Num ij, qui omnia Ecclesiæ Catholi-
cæ dogmata non credunt, possint æternam salutem consequi, dum tamen profiteantur se in Christū credere, & peccata odio habere?

RESPONSIO.

SANCTVS Augustinus re-
spondet: Firmissime tene,
& nullatenus dubites, non
solum omnes Paganos, sed
etiam omnes Iudæos, Hære-
ticos atq; schismaticos, qui
extra Ecclesiam Catholicam præsentem
fuerint vitam, in ignem æternum ituros,
qui paratus est Diabolo, & Angelis eius.

Rursus, Firmissime (inquit) tene & nul-
latenus dubites, quemlibet Hæreticum vel
Schismaticum, in nomine Patris, & Filij, &
Spiritus sancti baptizatum, si Ecclesiæ Ca-
tholicæ non fuerit aggregatus, quantascun-
que Eleemosynas fecerit, & si, p Christi no-
mine etiam sanguinem fuderit, nullatenus
posse saluari. Omni enim homini, qui Ec-
clesiæ Catholicæ non tenet vnitatem, neq;
Baptismus, neque Eleemosyna quamli-
bet copiosa, neq; mors pro Christi nomi-
ne suscepta, proficere poterit ad salutem
quamdiu in eo hæretica vel schismatica
prauitas perseverat, quæ ducit ad mortē.

Rursus, Nunquid potest (inquit) vi-
Baptismi maior esse, aut potior quàm Con-
fessio, quæ passio, vt quis coram hominibus
Christum confiteatur, & sanguine suo ba-

ptizetur; & tamen neq; hoc Baptisma Hæ-
retico prodest, si quis in Christū confessus,
extra Ecclesiā fuerit occisus, quia charita-
tē non habuisse cōuincitur, de qua Aposto-
lus dicit: Etsi tradidero corpus meū, vt ar-
deam, charitatem autē non habeam, nihil
mihi prodest. Quod si propter hoc, quia
charitas deest, passio nihil prodest, nec illis
prodest, quos in inuidia intus, & maleuolē-
tia sine charitate viuere, Paulus dicit.

S. item Cyprianus lib. de vnitatē Eccle-
siæ sic ait: Esse Martyr non potest, qui in Baptismo
Ecclesia non est: Ad regnum peruenire nō
poterit, qui eam, quæ regnatura est, derelin-
quit. Et infra: Cum Deo manere non pos-
sunt, qui esse in Ecclesia Dei vnanimē no-
luerunt: Ardeant licet flammis & ignibus
traditi, vel obiecti bestiis animas suas po-
nant, non erit illa fidei corona, sed poena
perfidie: occidi talis potest, coronari non
potest.

Porro nemo integrè credit in Christū,
qui oēs fidei Articulos nō credit, quorū v-
nus est: Credo Ecclesiā Catholicā, quæ fir-
mamentū est & colūna veritatis. 1. Tim. 3.

INTERROGATIO II.

An Schismatici saluari possunt, cū
ea, quæ ad fidem pertinent, omnia
ferè credant?

RESPONSIO.

CVM qui in vno peccat (vt habet S. Ia-
cobus) factus sit omnium reus, procul
dubio, si quis, quæ docet Ecclesia, dicat se
credere, non aut illi obediat, vel non obe-
diendū esse illi doceat, reicitur in æternū à
Deo, cui obedientia plus placet, quā victi-
mæ. Itaq; rectissime ait B. August. Neque
Schismatici aliquid sibi ex ista mercede p-
mittant, quia similiter vbi charitas nō est,
non potest esse iustitia. Dilectio enim pro-
ximi, malū nō operatur, quā si haberet, nō
dila-

dilaniarēt corpus Christi, qd est Ecclesia.

Auelle (inquit S. Cyprianus) radium
solis à corpore, diuisionem lucis, vnitas nō
capit: trange ramum ab arbore, fractus ger-
minare nō potest. A fonte præcede riuum,
præcisus arefcit.

Salutem autē (inquit S. August.) non po-
telt habere, nisi in Ecclesia Catholica: ex-
tra Ecclesiā totum potest præter salutem,
potest habere honorē, potest habere Sacra-
mentum, potest cantare Alleluia, potest re-
spondere, Amen, potest Euangelium tene-
re, potest in nomine Patris, & Filij, & Spi-
ritus S. fidem, & habere, & prædicare, sed
nusquā nisi in Ecclesia Catholica salutem
poterit inuenire.

INTERROGATIO III.

Cū inter Lutheranos ij nomen-
tur Sacerdotes, atq; Episcopi, qui
res Spirituales & Sacras admini-
strant, nōne hi sunt aliqua saltem
ex parte Sacerdotes & Episcopi?

RESPONSIO.

NE c nomen, neq; rerum Spiritualiū
tractatio, sed ritē suscepta Consecra-
tio, Sacerdotiū, aut Episcopatum efficiūt.
Si enim quærat, à quonam isti consecra-
ti sint, respondebitur, ab episcopo. Si verò
rursum virgeatur, quis episcopum illum
creauerit, ad id venietur, vt à seculari Ma-
gistratu eum fuisse creatum intelligamus.
Itaque prudenter ac verè Sereniss. quidam
Rex dixit, hosce qui prodierunt, ex laica
potestate, nec aliud quā ex Cancellaria se-
culari literas habuere, nō esse aut Sacerdo-
tes, aut Episcopos veros. Cum enim Conse-
cratio sit opus supernaturale, & Charisma
istud diuinum atq; character, quem veri Sa-
cerdotes accipiunt, nunquā magistratui à
Deo concessum fuerit, vt ab eo conferre-
tur, ac ne tributus quidem sit vnquā (neq;
enim minor potestas in maiorem agere po-
test) cumq; Lutherus à quo ista falsorum
episcoporum, & Pastorum turba prodijt,
nunquam episcopus fuerit: cumq; nullus
eorum impositionem manuum ab ij, ha-
buerit, qui legitima ab Apostolis successio
ne descenderunt: nōne ex eorum numero
sunt, quos in Asinio non veros Senatores
Cicero, atq; in Nouatiano Pseudoepisco-
pos, & Pseudoparochos S. Cyprianus desi-
gnarunt? Nā A. Iulius (inquit Cicero) quidā
Senator voluntarius, lectus ipse à se apertā
curiam vidit post Cæsaris mortem, muta-
uit calceos, Pater conscriptus repente fa-
ctus est. Sic isti cū expulsi, aut trucidati
ab Apostata Luthero veris Episcopis &
Sacerdotibus, apertam curiam vidissent,
illic (sicut momento penē temporis ex pu-
tredine fungus enascitur) Superintenden-

tes, ministri, cæteraq; sex eruperunt. Noua-
tianus verò (ait S. Cyprianus) in ecclesia non
est, neq; episcopus cōputari potest, qui A-
postolica traditione contempta nemini
succedens, à seipso ordinatus est. Ac infra:
Aut Pastor haberi quomodo potest, qui
manente vero Pastore, & in Ecclesia Dei
ordinatione succedanea præsidente, nemi-
ni succedens, & à seipso incipiens, alienus
sit & profanus? Quia quidem causæ sunt,
cur laici non solum Sacerdotum officium
impiè assumunt, verum etiam Reges sese
tandem velint constituere: Quemadmo-
dum & in Ciuitate Monasteriensī non an-
te multos annos tentauit quidam Anabap-
tistarum Dux: & his annis Galli, & Belgæ
quidam tentarunt in Gallijs, & Belgio.
Quos autem conscientie stimulus in rebus
Sacris vsurpandis & retinēdis non mordet,
multo minus mordebit, ad ciuitates Reg-
nāq; conuellenda, & ad Reges eiiciendos.
Quamobrem vbi hæresis altas egit radices,
semper eam denique aut Ethnicismus, aut
barbara aliqua secta, (vt in Africa & Asia
cernimus) aut cū rerum Diuinarum ob-
liuione, pestilens tandem anarchia, vel Re-
gnorum mutatio est consecuta.

INTERROGATIO IIII.

Ecclesiæ dici potest alicubi esse, v-
bi Sacerdotes, & Episcopi veri, ac
legitimè consecrati non sint?

RESPONSIO.

RESPONDET S. Cyprianus Martyr:
Loquitur, inquit, illic Petrus, super
quem ædificata fuerat ecclesia, ecclesiæ no-
mine docens, & ostendens, quia etsi contu-
max ac superba obaudire nolentium mul-
titudine discedat, ecclesia tamen à Christo
non recedit, & illi sunt ecclesia plebs Sacer-
doti adunata, & Pastori suo grex adherēs.
Vnde scire debes episcopum in ecclesia es-
se, & ecclesiam in episcopo: Et si qui cū pi-
scopo non sint, in ecclesia non esse: & fru-
strā sibi blandiri eos, qui pacem cū Sacer-
dotibus Dei nō habentes, obrepunt, & la-
tenter apud quosdā communicare se cre-
dūt. quādo Ecclesia Catholica vna est, scis-
sa nō sit, neq; diuisa, sed sit vtiq; connexa,
& coherentium sibi inuicem Sacerdotum
glutino copulata. Hæc Cyprianus.

S autem Hieron. in Dialogo contra Lu-
ciferianos: Cū (inquit) homo mortuus
sit Hilarius (videlicet quidam Hæresiar-
cha) cum homine pariter interiit & Secta:
quia post se nullum clericum Diaconus po-
tuit ordinare: ecclesia autem non est, quæ
non habet Sacerdotes.

Ex his habes, vbi defunt Sacerdotes, quo-
rum glutino copulatur ecclesia, & vbi Pa-
store legitimo populus non adhæret: ibi

Dd 3 ho-

De fide ad
Petrū c. 38.

Ibidem ca.
39.

Si ero in
Anto-
niana.

To. 1. lib. 1.
de Scr. Do-
in monte
c. 9. & To-
4. quæst. ex
Matt. 9. 11.
dila-

Epist. 69.
ad Pub.

homines frustra sibi blandiri de Ecclesia, quæ nullâ, & proinde nec vllâ salutem habent.

Porrò vt Regnum nō est, cui Rex, Cōsiliarij, Legiferi, Præfeti legitime delecti, leges itē ipsæ defunt: ita neq; Ecclesia (quæ cum Regno in Scriptura sæpē cōparatur) dicēda est, in qua antiquæ Ecclesiasticæ Leges silent, Archiepiscopi, Episcopi, Canonici, Sacerdotes, Monasteria, Spiritualisq; omnis potestas, & decor adempti sunt. His enim Ecclesiæ facies, & ordinis Hierarchici forma & dignitas stabat & cernebatur. Cū verò ab aratro ad altare traductis bulbis reliqua omnia, quæ Dei erāt, conuersa sint in rapinā & sacrilegium, atq; hæc nō solum tolerantur adhuc, verumetiam ipsæ: verus omnis Ecclesiæ status explodatur: quis ibi Ecclesiam esse dixerit, qui tenebras lucem, lucem tenebras non dicat?

Huc quoq; pertinet, aliorum Ecclesiæ nominum consideratio, quibus eam Spiritus S. expressit: Turris, de qua mille clypei pendunt: Vineæ, quæ cœlestis plantauit agricola: Castrorum aciei ordinatæ, contra quam inferi portæ nunquam essent præua lituræ: Corporis, quod vnum sit, & vnum spiritum habeat. At hic nullam turrim, nisi Babelis, nullum speculatorem, nisi falsos Superintendentes subintroductos, nullos clypeos cernis: sed montes Gelboe, vbi neq; ros, neq; pluuia vnquam decidit, vbi sterilis fides est, vbi abiecti sunt clypei fortium, vbi populus miserè periit, aut turpiter in manus Philistinorum, id est, Apostatarum, deuenit.

Ita quoq; nec vllam vineæ faciem vides, cū Apostolicis Constitutionibus & antiquissimis ritibus antiquatis, sepes, quæ vinea sepiebatur prostrata sit: cum quæ nullus palmescum vite, nulli digni pœnitentiæ fructus, nullum torcular, canalialia verò perrupta, & Sacramenta maxima ex parte sublata: nullus Paterfamilias, & cœlestis agricola, nullum opus bonum fructuosum, vnde mercedem denarij, qui laborarunt, accipiant, apparent. Ferus enim aper ex sylua, id est, ex multiplicium errorum tenebris, in vineam irrupit, hæcque omnibus direptis atque fœdatis exterminauit, & sicut cucumerarium dereliquit.

Præterea nec vllam castrorum aciem ordinatam isthic intueri potes. Quis enim aciem vocet, vbi nullus Imperator legitimus, nulla certa vexilla & signa, nullæ excubiæ & vigilæ nocturnis precibus, nullus sufficiens commeatus, nullæ tubæ, quæ certum dent signum, sed confusus variarum hæresum strepitus conspiciuntur aut exaudiuntur? Cū autem turbatis ordinibus talis iam Sacerdos sit, qualis est populus, diuinitas humana sint permixta: anne

abominationē istā desolationis sentis, quā S. Athanasius esse dicebat, cū Laici creare Episcopos & Sacerdotes, res spirituales administrare, diuinitasque mysterij ac verbi tractationem sibi usurpare, intolerabili temeritate sunt ausi?

Iam verò nec deniq; vnū corpus isthic cernimus, quod vnum spiritum habeat: tum quoniam monstrum esset corpus, quod duæ animæ regerent, (vnus verò formæ, atq; animæ, vna primaria operatio est, nec discors, & secū pugnans, quæ quidē discordia cū hæresis agatur, nō vnum, sed varias ea spiritus habeat necesse est) tum etiā, quod cui propria deest operatio, huic, quoque ipsa vita deest, ac spiritus. Cū verò isti quandā solum fidē informem ac mortuā agnoscant, ecquam Ecclesiam aut corpus viuū agnoueris? Præterea si euerso fundamento omnia ruunt, fide aut ac religione, & reliquis plerisque Articulis fidei deficientibus, in horum locum errores iidem succedere, quos euidentissimum est antiquitus ab Ecclesia fuisse damnatos, nullum hic turiam corpus aut Ecclesiā mihi ostendere poteris. Si quis autem præcisus in animæ neruis, fibris, venis, primarijs item membris, corde, hepate, cerebro amotis, corpus tamen viuere dixerit, utiq; cadauer potius istud fuerit, ad quod corui, id est, Apostatæ confluxerunt, quā corpus illud, ad quod (testante Christo) Aquilæ, hoc est, sapientissimi, & perspicaces Patres à terrena vita procul euolantes, vna nimirum cōsensu conuenerunt. Sed audiamus B. August. (To. 10. Ser. de tempore) 86.

Videtur quid faciat anima in corpore: omnia membra vegetat, per oculos videt, per aures audit, per nares olfacit, per linguam loquitur, per manus operatur, per pedes ambulat: omnibus simul adest membris vt viuant, vitam dat omnibus, officia singulis. Non audit oculus, non videt auris, non videt lingua, nec loquitur auris & oculus: sed tamen viuunt, viuunt auris, viuunt lingua, officia diuersa sunt, vita communis. Sic est Ecclesia Dei, in alijs Sanctis fecit miracula, in alijs Sanctis loquitur veritatē, in alijs Sanctis custodit virginitatē, in alijs Sanctis custodit pudicitiam virginalem, in alijs hoc, in alijs illud: singuli, propria operantur, sed pariter viuunt. Quod autē est anima corporis hominis, hoc est, Spiritus S. corporis Christi, quod est Ecclesia: hoc agit Spiritus S. in tota Ecclesia, quod agit anima in omnibus membris vnus corporis. Sed videte quid caueatis, videte quid obseruetis, videte quid timeatis. Contingit vt in corpore humano, imò de corpore aliquod præcidatur membrum, manus, digitus, pes: nunquid præcisum sequitur anima? cū in corpore esset, vivebat, præ-

præcisum amittit vitam. Sic & homo Christianus, Catholicus est dum in corpore viuit, præcisus, hæreticus factus est: membrum amputatum non sequitur Spiritus. Si ergo vultis viuere de Spiritu Sancto, tenete charitatem, amate veritatem desiderate vnitatem, vt perueniatis ad æternitatem. Hæc ille.

Cū verò ex ipsis Euangelij, Actis Apostolorum, Canonibus Apostolicis, & antiquissimis Synodis constet, nullam vnquam habitam fuisse Ecclesiam, quā quæ iidem ritibus & ordine constituta est, quibus Catholica consistit: sanè nemo cordatus sibi imponi patietur, si quem dicentem audierit, Ecclesiam ibi esse, in qua antiquissima totius Ecclesiæ, ne vllum quidem vestigium existat.

INTERROGATIO V.

Cū Baptismus in Septentrione verus administratur, nonne saltem qui eo initiantur, ad Catholicam, id est, veram Ecclesiam spectant, licet veros Sacerdotes non habeant?

RESPONSIO.

Nihil sanè prohibet: in fide enim Ecclesiæ baptizantur, quotquot ritē baptizantur: ac nisi extra Ecclesiam per hæresim aut perfidiam exeant, sunt & nostri, Catholicique sunt, æternam verò salutem consequi possunt, si fidei fundamento superædificent aurum, argentum, gemmas, sicut Apostolus scripsit: aut si in peccata prolapsi, denique verè resipiscant. Verū quotusquisque est qui cū adoleuerit, haud istis falsis Sacerdotibus adhareat, eorum erroribus non imbuatur, falsa pro veris Sacramenta non sumat, atque etiam vbi vnà cum ipsis Ecclesiam Catholicam (quæ est corpus Christi) blasphemare didicerit, tum moriens pestilenti pane, nō autem vero Sacramento & corpore Christi Domini accepto, miserrimè non pereat? Vnus (inquit S. August.) est Deus, vna fides, vnum Baptisma, vna incorrupta Catholica Ecclesia: nō in qua sola vnus Deus colitur, nec in qua fides retinetur: nec in qua sola vnus Baptismus salubriter habetur.

INTERROGATIO VI.

Licebit ne alicui ob metum mortis, aut ob rerum suarum amissionē, vel propter spem alios ad Catholicā fidem conuertendi, simulare Lutheranismum aliaue hæresim, aut publicè profiteri se nolle Catholicæ Ecclesiæ obedire: etiam si clam velit esse Catholicus?

Falsum bonum est verum malum, sicut vel ipse Philosophus dixit. Mala autem (inquit Apostolus) facienda non sunt, vt veniant bona. Itaque si quis hæresim simulet, quæ res alijs scandalum & perniciem semper attulit, is flagitium Christiana veritate indignum committit. Deus porrò, qui veritas ipsa est, neque ad veritatis ædificium extruendum mendacio nostro eget, nec vnus est vnquam. Quod si aliquando ante Synagoge & Mosaicę Legis sepulturam (Christianæ scilicet initio nascentis Ecclesię) aliquid Apostoli visi sunt in obseruatione simulasse, id nō erat hæresim fingere, (quod semper habitum fuit immane scelus) nec facinus aliquod perpetrare, cū Euangelio nondum plenè promulgato, lex illa (quæ fuerat ad tempus à Deo instituta, neq; ex se mala erat) vim aut saltem dignitatem quandam tam diu obtineret, donec Euangelij lux altius exoriens, præteritarum rerum vmbra profusus abigeret. Itaq; cū quidam antiquitus idolo oblati viderentur (& si non ad eum finem, vt viderentur idololatricę consentire) quoniam aliqui scandalum patiebantur, eos damnat Paulus acerrimè: quantò acrius damnaffet eum, qui licet non hæreticus nec idololatra, vnà tamen cum hæreticis voluisset sentire videri?

Accedit exemplum Eleazar, cui cū sub capitis pœna iussu fuisset, vt carnes suillas ederet, & secretò carnes alias nō prohibitas, quæ speciem porcine haberent, amici offerrent: intrepidus mori, quā fingere maluit, nempè ne aliqui putarent, ipsum legem transgredi, & cum idololatriæ sentire. Quantò igitur minus licebit hæresim simulare, aut hæreticorum falsis Sacramentis, vel eiusmodi alijs rebus, vnde alij vel erroris, vel confirmationis in errore occasionem sumunt sese immiscere?

At etiam innumerabilia sunt exempla Martyrum, qui cruciatus acerbissimos pertulere, ne vel solo nutu perfidiæ signum aliquod ederent, & Ecclesiam, quam Dei Filius veritate & amarissima morte fundauit, mendacio polluerent, & vitę fœda cōuersione deferrent.

Accedit veneranda illa, & tremenda Christi sententia: Si quis me erubescet corā hominibus, & ego erubescam eum coram patre meo. Quam si quis verè æstimat, fateatur necesse est, eum, qui capitis sui & caducarum rerum, quā Christi Domini maiorem rationem habet, ac terrę cœlum postponit, nunquā cœlum (nisi resipiscat) consequutū. Rursus (inquit Apostolus) Corde creditur ad iustitiā, ore fit confessio ad salutē. Quamnam igitur salutem speret,

Dd 4 qui

1. Theff. 5.

qui cum esse debeat paratus, unicuique de ea, quæ in nobis est spe interroganti rationem reddere, confessionem fidei suæ opportuno tempore non faciat? Addit porro Apostolus: Ab omni specie mala abstinete vos. Atqui hoc habet speciem mali, quare & peccatum est: quin verò cum ab aliquo aliquid fit, ut hæreticus videatur, id non speciem solū, sed rem quoque mali habet, præter quā quoddam actuum scandalū (ut cū Theologis loquamur) ex se (licet inde alij scandalum non afficiantur) peccatū est contra ius diuinū & naturale. Quamobrem quis erit in sui & proximi salutē tam excors, ut naturalem ac diuinam legem, quam Christus venit implere, pro leuitate nostricapitis, (qui vermiculi sumus) putet esse abrogandam? At verò cum ea, quæ ad diuinū cultū, fidemque pertinent, ad primam Decalogi tabulam spectent, legesque, alias omnes, vel naturalia præcepta præcellant, sanè ubi agitur de fide sincerè testanda, diuinus honor, intrepidè nostræ vitæ præponendus est. Nec verò metus mortis, aut mundanarum rerum amissio est expauescenda. Time enim (ait Dominus) qui potestatem habet mittere in gehennam. Atque alibi: Quid prodest homini si vniuersum mundum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiatur? Quamuis autem fidei Catholicæ confessio semper & vbique (hoc est sine necessitate) facienda non sit, nunquam tamen hæreticos nos esse, aut ipsorum ritibus nos adherere ostendendum est. Quin verò eò magis esse Catholicos testari debemus, cum ex nostra taciturnitate scandalum consequeretur aliorum. Quod quidem ad eos præcipuè pertinet, qui publicam personam vel magistratum gerunt. Si qui autem putant sibi licere hæresim non solum fingere, verum etiam ipsi de causis, quas attigimus, iuramento confirmare se non esse Catholicos, legant B. Augustini libellum de Mendacio, & ad Quod vult Deum de hæresibus, inter quas illos ab Ecclesia Dei damnatos enumerat, qui cum hoc ipsum sentirent & facerent, Carmen illud usurpabant:

Iura, periura, secretum pandere noli.

INTERROGATIO VII.

Licet ne Sacro interesse, vel Eucharistiā sumere. vbi Sacerdos ritè quidem olim Sacris initiatus sit, verū postea fuerit, & adhuc habetur Lutheranus, atque idē nescitur, an Ecclesiæ Catholicæ sit recōcilatus?

RESPONSIO.

In. Ioan. Tom. 9. tracta 50.

EXCOMMUNICATVS ab Ecclesia, ligatur in cælo, ut S. Augustinus ait. Agitur enim (ut ille ipse inquit) in Ecclesia ex-

communicatio, quod agebat in veteri Testamento interfectio: omnisque excommunicatus, Satanæ traditus est, quemadmodū præter B. August. S. Paulus ostendit, & corporibus inflicta à Demonibus poenæ, initio nascentis Ecclesiæ cū aliqui excommunicabantur, apertè designabant, quā horrendum sit incidere in excommunicationem, ex qua multò grauius animæ affliguntur, quā cum corpora patiebantur. Apostoli verò atque Concilia, & Patres, hac excommunicatione non ut politico remedio, vel ut Poetico spectaculo, sed ut ignis gladio, quemadmodum eam ab Apostolis esse vocatam, (testis est S. Clemens Romanus) pertinaces & impios semper ab Ecclesia resecarunt.

Hi verò (ut extat in Apostolicis constitutionibus) ex Ecclesia eiekti, sunt meritò abscissi à cœtu Domini, & à vita immortalis & gloria reiecti, atque apud iustos & pios homines inhonorati & inglorij, atque apud eundem Deum dānati: quibus abscissis, Ecclesia Dei magis quā antea ornata est, cum erat in ea aliquod membrum superuacuum, & ab ea alienum.

Quæ cū ita sint, esto iudicium eius, qui serio & sincerè ad vitā æternā aspirat, num Christiano liceat de manibus excommunicati, & apud Deū & Ecclesiā publicè dānati Sacerdotis, Sacramētum accipere, aut eius Sacro interesse? Quæ enim participatio lucis ad tenebras, inquit Apost. At de manibus pestilētis hominis, cibū ob contagionis metum nō audemus accipere, & verò ab homine ab Ecclesia triumphatē ac militatē abscisso, diuinā Eucharistiā sumemus? Peccat igitur multum qui hoc faciunt. Nec ille quoque non grauius à Deo plecteretur, qui verbo, aut ipso nutu id licere, honestum ob sine aliquem esse assereret. Quod enim sua natura malum est, id bonum esse nunquā potest. Quare non tantum qui faciunt, sed & qui consentiunt facientibus, eadem digni sunt poena. Atqui cū Sacerdos, cui ab Ecclesia Sacris interdictum est, Sacrum facit, aut Sacramenta ministrat, lethale peccatum committit: quamobrè, & qui ipsi peccandi occasionē præbet, eodem se miserrimus laqueo implicat. Quod si (ut inquit Scriptura) mēdacium Deus abominatur: quā in negotio fidei erit abominabile, ipso Sacramento, & re Sacramēti abuti? quæ quidem Christus Iesus, qui seipsum nobis in Eucharistia misericordissimè dedit, ut præter alia certissimum fidei veritatis atque vnitatis Christianæ symbolum esset, certè ab ijs, qui ab vnitatē ipsa sunt præcisi, nulla ratione vult sumi, vel ministrari: nec denique vult ut à nobis in diuinis rebus vlla cum ijs communio retineatur.

INTER-

INTERROGATIO VIII.

An ab Orientis Ecclesijs, qualis est hoc tempore Alexandria, atque aliarum eiusmodi, regula credendi, & Sacerdotum consecrandorum facultas peti iuste possit?

RESPONSIO.

PELAGIANI antiqui hæretici cū fide & auctoritate Occidentalis Ecclesiæ, à B. August. sic premerentur, ut nō possent euadere, ad Orientis Episcopos se prouocare fingebant, quibus ille ita respondet:

Iterum (inquit) te admoneo, iterum rogo, aspice tot ac tales Ecclesiæ Catholicæ defensores atque rectores. Vide quibus tam grauem, tamque nefariam irrogaris iniuriā. An ideò contemnendos putas, quia Occidentalis Ecclesiæ sunt omnes, nec vllus in eis est commemoratus à nobis Orientis Episcopus? Quid ergo faciemus? cū illi Græci sint, nos Latini? Puto tibi eam partem orbis sufficere debere, in qua primum Apostolorum suorum voluit deus gloriosissimo Martyrio coronare: cui Ecclesiæ præsidem B. Innocentium, si audire voluisses, iā tunc periculosam iuuentutem tuam Pelagianis laqueis exuisses. Quid enim potuit vir ille S. Africanus respondere Concilijs, nisi quod antiquitus Apostolica Sedes & Romana, cū cæteris tener Ecclesiæ? Et paulò post: Non est ergo quod prouoces ad Orientis Antistites, quia & ipsi utique Christi ani sunt, & vtriusque partis terrarum fides ista vna est, quia & fides ipsa Christiana est, & te certè Occidentalis terra generauit, Occidentalis regenerauit Ecclesia. Et post citatum Gregorij Nazianzeni testimoniū: Audis omnes vno corde, vno ore, vna fide id ipsum dicere, & hanc esse Catholicam fidem non dissonante contestatione firmatam. An tibi parua in vno Gregorio Episcoporum Orientalium videtur auctoritas? est quidem tanta persona, ut neque ille hoc, nisi ex fide Christiana omnib⁹ notissima diceret, nec illi cū tam clarum haberent, atque venerandum, nisi hæc ab illo dicta, ex regula notissimæ veritatis agnoscerent. Sed si vis, addimus & huic S. Basilium, imò velis nolis, addendus est. Et paulò post: Vide iam vtrum sufficiant tibi ex Orientis Patribus duo isti tam insignes viri, & tam clara præditi sanctitate, & sicut feruntur, etiam carne germani? Sed dic non sufficere. Habemus alios Orientales Episcopos quatuordecim, Eulogiū, Ioannē, Ammonianū, Porphyrium, Eutoniū, Porphyriū Fidū, Zozymū, Zoboenum, Nymphidiū, Chromatiū, Iouinum, Eleutheriū, Clematium, quos vno loco simul inuētos,

in istum confessum introducere valeam⁹. Et hæc quidem B. Augustinus.

Ex quibus facillè colligi potest, sufficere nobis debere Occidentalem Ecclesiam, in qua tot Martyres, totac tales Ecclesiæ defensores, ipsa à CHRISTO instituta veritatis cathedra sunt, à qua ista quoque Regna Catholicam fidem acceperunt: ac proinde non sine crimine schismatis ab eiusdem ordine, ritibus ac legibus, nemini esse recedendū. Quod si tamen ad Orientis Ecclesias & Episcopos etiam nū prouocetur, cur non prouocatur ad antiqua Orientis lumina, quorum cum Romana Ecclesia, vna fides eademque Ecclesia fuit? Neque. n. aut legem cœlibatus inter Sacerdotes violatā, aut hierarchicum Ecclesiæ ordinē turpiter à laicis corruptum, ex antiquis Orientis Patribus poterunt afferre, qui Apostolicā normam secuti, nunquam suo tempore id permiserunt: quales fuere Sancti Alexander, Athanasius, Cyrillus Alexandrig, Sanctus Chrysostomus Bizantijs, Diu⁹ Basilis Cæsarej, B. Gregorius Nazianzi, S. aliter Cyrillus Hierosolym⁹, B. Epiphanius Cypri, B. Theodoretus Cyren. & plerique oēs alij Episcopi. Ostringenti verò propemodū anni sunt, quib⁹ Græci & Orientales permulti, non solum in ritibus, verum etiam in præcipuis fidei articulis, atque adeò in Spiritus Sancti processione à Patre & Filio aberrantes, antiquos quoque Canones, laxata disciplina respuere cœperunt, quos quidem Canones, in ipsis Orientis Concilijs, ipsi Patres vniuersa cum Ecclesia, vnanimi consensu olim ediderant. Quamobrem iusto Dei iudicio factum est, ut quidum Ecclesiæ Catholicæ adhererent, per octingentos ferme superiores annos, octo generalia concilia, plurimosque sanctissimos & doctiss. Patres habuerunt, sequentibus octo iam seculis, nullā amplius Synodum, nullos habuerint Sanctos, aut integros in Orthodoxa fide Theologos, præter eos qui ab Ecclesia catholica selungi noluerunt: corpora item, & scripta Patrum antiquorum amiserunt, quæ ad Catholicos omnia, tanquam iusta ad veros hæredes possessio (reusculantibus ipsis eorum Patribus, cum de generib⁹ filijs remanere) trās lata sunt: Græci verò libertatē denique corporū perdiderunt: ac qui Pōt. Max. & Apostolicæ Sedi primariæ à Christo institutæ aduersari præsumpserunt, etiā barbarorum turpissimamancia sunt facti. Itaque ab istis Ecclesiæ formā fideique regulam petere, quid aliud est, quā ex rudēib⁹ & ruinis poti⁹, quā ex integro, solido, pulcherrimoque palatio, formā edificandi, aut ex abscisso ac demortuo membro, poti⁹ quā ex vivo capite viuendi spiritum petere?

IN

INTERROGATIO IX.

Quid ergo? si quis triumphantis Ecclesie fidem & antiquorum Patrum doctrinam sequatur, nonne saluari possit?

RESPONSIO.

ECCLESIA triumphans, nullam iam fidem, aut spem habet: nam quod videt quis, inquit Apostolus, quid sperat? I. Sanctorum quidem hinc euolantium in cœlum, fides & spes cessarunt, charitas verò mansit, nec vnquā excidet. Eorum autem viuam fidem dum in terris versabantur, si quis in hac vita sequutus fuerit, saluari sine dubio poterit. At eam re vera sequi nemo dicendus est, qui in Ecclesia militanti cum immanissimis hostibus, mundo, carne, Satana, perpetuum bellum non gerat: nec in alijs castris, vel sub alijs vexillis, aut alijs tesserijs & Sacramentis pugnandū est, quā quibus idem Sancti, cœleste stipendium meruerunt. Porro si prius integerrima cū fide & maxima cum humilitate, in Ecclesia Catholica vixerunt, tantumq; abest, vt metu aliquo sese ab ea se iunxerint, aut in re fidei simulauerint, vel leges ipsas Ecclesie præuaricati fuerint, vt pro his omnibus vitā, durissima inter cruciamenta profuderint. Quamobrem nec nobis temerē triumphus ante victoriam canendus est: cū qui coronari, & triumphantium in cœlo felicitatem assequi velit, is legitime prius credat, & certet necesse sit.

Iam quod ad Patrum doctrinam pertinet, cū hoc ipsum, quod de triumphante Ecclesia diximus, referri huc possit: tum ex eorum Patrum vitis & libris, baurieda nostrę vitę, doctrinęq; ratio est: vtrumq; autē horum si quis fecerit, saluari sanē poterit. Veruntamen inprimis (vt dixi) seriō eorū fidem teneat, vitamq; imitetur, nec sibi frustra de alterutro blandiatur, si neutrum faciat, aut sententias Patrum (nec eas forsan omninō intelligens) duntaxat aliquas legerit, vel audierit. Cæterum qua ratione diuina Scriptura, & Patres legendi, intelligendique sunt, postea dicetur.

INTERROGATIO X.

Quid verò, si quis obiecerit, Ecclesiam quoque Catholicam defecisse, aut ita ægrotā esse, vt sensum veritatis amiserit, num quis differre ad Catholicos reditum debet?

RESPONSIO.

NEQVE Ecclesia Catholica vnquam defecit, aut deficiet, neque ægrotā est, ac proinde nemo differre debet, quin Catholicus fiat. Audi verò B. August. illi questionī respondentem: Sed illa Ecclesia (inquit de Catholica hæretici) fuit omnium

gentium, iam non est, periit. Hoc dicunt (respondet Augustinus) qui in illa non sunt. O impudentem vocem, illa non est, quia tu in illa non es; Vide ne tu idē non sis: nam illa erit, & si tu non sis. Hanc vocē abominabilem & detestabilem, præsumptionis & falsitatis plenam, nulla veritate suffultam, nulla sapientia illuminatam, nullo salo conditam, vanam, temerariam, præcipitem, perniciosam, præiudit Spiritus Dei. Hæc ille: qui & alibi aduersus Donat. libro 3. de Bapt. cap. 2. adhuc prouius hoc ipsum vrget. Aut ista (ait) Ecclesia, quę nunc apparuit, antea perierat, & nunc resurrexit; aut non perierat, sed tantum latuerat, & nunc extulit caput. Nō primū, quia tunc non potuissent renasci nisi, si mater perierat: Si periit, vnde ergo bonitas apparuit? de qua terra germinauit? ex quo mari emerit? de quo cœlo cecidit? Hoc igitur & nos Catholici aduersus hos Lutheranos afferre possumus, qui sicut Donatistę faciebant, de toto orbe terrarum Ecclesiam periisse mentiuntur.

Præterea si Ecclesia defecit aut ignota est, id contigisse dicendum est, vel ob doctrinę immutationem, vel propter Sacramentorum numerum ab antiqua diuersum Ecclesia, vel ob nouum in ea ordinem (qui olim non fuerit) institutum: sed hæc tantum abest, vt quidquam immutationis acceperint, nullo vt seculo non eadem fuisse credita aut visitata ipsimet Lutherani Magdeburgenses fateri ex ipsis Patribus coacti sint. Alioquin tempus, locus, personę monstrantur, quibus cerni possit, noua Sacramenta, nouumque ordinem sacrum institutum à Catholicis fuisse: aut à legitimo aliquo & approbato Concilio superiora fidei dogmata conuulsa; vel Patres & Ecclesie Doctores post quæstiones aliquas ab Ecclesia decisas, nouam ē proprio capite eadem de re doctrinam inter populos sparsisse; vel aliū in Ecclesia Primatum summūq; auctoritatem à Christo institutā agnouisse, quā quę nunc sit. Quod si ita est, quid istos Lutheranos prohibet, quo minus antiquissima Concilia, Patres ipsos Apostolis vicinissimos, potius quā noua Apostatarum deliramenta ad verbū Dei ritē exponendū, & antiquę statū Ecclesie ostendendū populis proponāt? At quādo istos se peliūt, nec ex ijs docēt, & pro verbo dei sua signēta venditāt, & singuli varias & discordes Chymeras nō Ecclesias excitant: cordatus quisq; iudicet, quā impudētī fronte, Ecclesie Catholicę notam interitus (quoniam ipsi interierunt) vellēt inurere.

Restat igitur, vt fortē sic ægrotārit, vt quoniam qui pręsunt in ea, improbi sunt, propterea Spiritus S. illā prorsus deseruerit.

At

At auctoritas eorum, cū à Christo pendeat, neque super hominibus tantum, sed super Christo sit fundata, & in aliorum bonum tradita, aliaque officij, alia vitij ratio sit, illa vel probitate augeri, vel improbitate minui nequit. Alioquin Apostolo rum tempore nascens Ecclesia in morbum grauissimum incidisset, ex quo nunquam coualuisset. Intercideret item potestas omnis secularis, à deo, inferiore licet gradu instituta, si statim ob peccata alicuius ægrotare & ineruari deberet.

Sed fac Ecclesia sensum veritatis ex eiusmodi morbo amiserit, quinam noui Galeni, vel Paracelsi, nouo aliquo medendi aut distillationis genere, saniei non purgatę cicatricē volentes obducere, eam sanabūt? certē diuinę oculis, prouidentię immensa sua sapientia, in Ecclesia tanquā diuine officina (sicut eā S. Basil. vocauit) aduersus omnium generū morbos, omnia medicamentorū genera olim locauit in perpetuū. Quę pharmacon per generalia legitimaque Concilia, perq; alias rationes, erroribus & vitij extirpandis, à legitimis medicis adhibita semper fuerunt & profuerunt, neq; Ecclesie vnquā defuerūt aut deesse possunt. Frustrā ergo sibi quisquā illius sanandę curam vsurpat, suis quā quisq; morbis depellendis, nisi velit esse insanabilis, procurare ab ipsa vna Ecclesia debet.

INTERROGATIO XI.

Suntne aliquę proprietates tam certę, vt ijs Ecclesiam Catholicam ab omnibus alijs Ecclesijs dignoscere possimus?

RESPONSIO.

SUNT sanē, atque ita certę, vt articulos fidei in Symbolo cōprehendātur. Sed in primis illud statuendum est, Ecclesiam esse visibilem cœtum, in qua qui sunt, ij eūdem Baptismum, eandemque fidei Catholicę professionem habent, subiectionem verò, & obedienciam legitimis Pastoribus præstant.

Cū itaque audis Ecclesiam, quę vox euocationem significat, statim diuinę gratię benignitas, & splendor menti tuę illucescat: intelligasque Ecclesiam ab alijs Rebus publicis maximē differre. Illę enim humana ratione nituntur: hæc autem Dei sapientia & consilio constituta est. Vocauit enim nos intimo quidem Spiritus sancti afflatu, qui corda hominum aperit, extrinsecus autem Pastorum & prædicatorum opera, aut ministerio. Et quidem Synagoga (vt docet Sanctus Augustinus in Psalmo septuagesimo septimo & octuagesimo primo) ita vocabatur, quia pecudum more, quibus magis congregari & cogi

conuenit, terrena & caduca tantum bona spectabat: Christianus verò populus Ecclesia dicitur, quia terrenis & mortalibus rebus contemptis, cœlestes, & æternas tantummodo consecratur.

Cū verò aliquis nullam visibilem, sed inuisibilem Ecclesiam esse dixerit, ab hoc fuge tanquam à facie colubri, & prophanas vocum nouitates deuota. Nulla est enim (vt ait S. August.) securitas vnitatis, nisi apud Ecclesiam, quę supra montem posita abscondi non potest: & idē necesse est, vt omnibus terrarū partibus nota sit. Itaque vbi Ecclesia manifesta non est, ibi nec Christus quidem (eodem testante) manifestus esse potest, qui per Ecclesiam non solum hominibus, sed Principibus, & potestatibus in cœlestibus innotescit.

At cū eandem Ecclesiam esse intelligis cœtum, hunc non solum plebem, peculiaremque ac nouam esse Rempublicam, quę per Baptismum nomen Christo dedit, eiq; consecrata sit: crede: sed & ipsos Ecclesie præfectos, atque antistites, in quibus potestas huius Ecclesie potissimum reidet: verissimum enim illud Aristoteli est, cuius tate id maximē esse, qd est in ea principale.

VNITAS, ECCLESIAE PROPRIETAS.

CHRISTIANOS autem ante omnia Spiritus sanctus edocuit, vnam esse Ecclesiam, quia hac proprietate attētē perspecta, ipsa se Ecclesie pulchritudo, & veritas mirificē exerit. Nec porro vna tantum dicitur ob eundem finem, spemq; felicitatis æternę: vel ob eadem mediā, Sacramenta nempe & leges, aut propter eundem Spiritum S. à quo gubernatur, & diuisiones gratiarum accipit, perinde ac ab anima corporeis membris vita tribuitur: verum in primis propter membrorum, id est, fidelium cōm suo capite; & inter sese admirabilem vnitatem, atque connexionem.

Cū autem caput dico, Christum intellige, sed eum, qui pro nostro capto sapientissimē nos regat. Itaque quę admodum verū est, quod ab Apostolo dicitur: Ipsum dedit caput super omnē Ecclesiam: ita verum illud est, quod ipsimet Christus dixit Matth. 16. Ego tibi dico Petre, quia tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam, &c. Et Ioan. 21. Pasce oues meas: Neque verò quoniam Prorex in Regno constituitur, Regis potestas tollitur, sed salutū omnium melius prospicitur. At cū ordinatissimē omnia faciat Deus, non tantum quid ille absoluta potestate facere queat, quā quid nos deceat, spectare debemus. Alioquin si visibile demas Ecclesie caput, eadem ratione Pastores omnes tollas necesse est, quos & fundamenta, & lapides, & flores,

Contra Parme. II. cap. 4.

August. ad Vincent. Epi. 48.

Ethib. 4.

Catechif. Rom.

In Psalm. 101. Con. 2.

tores, ac tanquam visibilia quædam capita, loco Christi in priuatis Eccle. dedit, ad consummationem Sanctorum in ædificationem corporis Christi.

Christus itaq; caput est super omne Ecclesiam, id est, triumphantem, & militantem, quæ est corpus eius, vt sit Deus omnia in omnibus: quia (vt inquit Theodoretus) natura diuina circūscribi nō potest. At nō est hęc omnia in omnibus, siquidem hęc alij sunt impij, alij scelerati, & peccatis dediti: Deus autem habitat in ijs, qui timent eum, & sperant in misericordia eius. In altera vita, tributa immortalitate, & depulso interitu, & peccatis omnibus electis, erit omnia in omnibus, quando (sicut ait Sanctus Ioannes) similes ei erimus. Hęc ille. Tale igitur Ecclesiæ caput est Christus, ex quo totum corpus compactum & connexum per omnem iuncturam subministrationis, secū dum operationem in mensurā vniuscuiusque membri augmentum corporis facit, in ædificationem sui in charitate.

Petrus autem, quiq; illi succedere, vt auctoritatem, ita vim omne ab eodem capite acceperunt, vt rectissime S. Leo Primus, ita loquentem Christum faciat: Ego (inquit Christus) inuolabilis petra: ego lapis angularis, qui facio vtraque vnum: ego fundamentum, præter quod nemo potest aliud ponere: tamen tu quoq; petra es, quia mea virtute solidaris, vt quæ mihi potestate sunt propria, sint tibi mecum participatione communia.

Itaque nec aliunde (vt inquit S. Cyprianus) schismata, & hereses oborte sunt, quā quoniam visibili in Ecclesia Pastori pro tempore à Christo constituto, tota fraternitas non obedit, Ecclesiæque Romanæ ob potentiorē (vt inquit S. Irenæus) principatū litatem non accedit: ac propterea (vt S. Hieronymus docet) profan⁹ est, qui cathedrę Petri non consociatur, & extra hanc domū agnum vult comedere: Si quis verò obijciat (inquit B. Ambrosius) Ecclesiam vno capite sponso Iesu Christo contentam, præterea nullum requirere, in promptu responsio est. Vt enim Christum Dominum singulorum Sacramentorum, non solum auctorem, sed intimum eius præbitorem habemus (nam ipse est qui baptizat, & qui absoluit, & tamen is homines Sacramentorū externos ministros instituit) sic Ecclesiæ, quam ipse intimo Spiritu regit, hominem suæ potestatis Vicarium & ministrum præfecit. Nam cum visibilis Ecclesia, visibili capite egeat, ita Saluator noster Petrum, vniuersi fidelium generis caput, & Pastore constituit (cum illi oues suas pascendas, verbis amplissimis commendauit) vt qui ei successisset, hunc eandem planè totius

Leo ser. in die annue assumpt. suæ.

Ire. li. 3. c. 3. In lib. cō. Iovin in medio, & Epist. ad Damasc.

Ecclesiæ regendæ & gubernandæ potestatem habere voluerit.

Cæterum non cum capite solum, sed inter sese quoque hæc vnitas est, ad quam significandam, huic articulo fidei, verba illa adiecta sunt: Credo communionem Sanctorum. Quare eadem Sacramentorū communione Catholici colligantur, participesque sunt omnium timentium Deum. Ac licet multa sint membra, vnum tamen corpus cōstituunt, in quo singula proprio, non autem omnia, eodē munere funguntur. Sic porro ita apta inter se, & connexa sunt, vt si vnum doleat, aut gaudeat, condoleant & congaudeant reliqua, mutamque operam sibi præstent. Atque denique ad subleuandam aliorum miseriam prompta sint semper, atque parata.

Accedit id, quod infra inferemus, omnes scilicet Scriptores sacros, mirabiliter in omnibus, quæ ab Ecclesia fuere decreta, consensisse, quamuis diuersissimi illi, temporibus ac linguis, & in locis diuersissimis fuerint: quæ res tanquā diuina à S. Augustino monstratur, lib. 18. ciuit. cap. 41.

Præterea omniā Conciliorum atq; Pontificum decreta, mirificè in omnibus dogmatibus, consentiunt: licet edita sint à diuersis hominibus, varijs in locis, temporibus, occasionibus: & contra diuersissimas, immò sæpè contrarias hereses. Quod vt est apertissimum signum, vnius & eiusdem Spiritus, sanctam Ecclesiam gubernantis: ita hoc esse verissimum, ostendit silentium hæreticorum, qui licet omnia diligenter euoluerint, tamen nihil alicuius momenti inuenerunt, q. possent reprehendere, vti doctissimi Catholici scriptores ostendūt.

Quæ omnia si in hereticorum congregationibus considerentur (qui istam non solum cum capite visibili, & inter nos, sed inter nos quoque & Ecclesiæ triumphantis ciues, communionem negant) nulla apparet vnitas, nulla Sanctorum communio, ac propterea nulla inter eos Ecclesia est. Quot enim hereses, & antiquo tempore, & etiam hoc nostro ex septicipiti illa hydra Lutherana enatę sunt, quæ de fundamentis fidei, deque ipso Christo, de Sacramentis, de personis ipsius sanctissimæ Trinitatis, mirificè dissident, plus notum est, quā vt dici queat. Proinde schismatici (vt superius monstratum est) nullam Ecclesiam habent, quos cum ramis, riuulis, & radijs, ab arbore, fonte, sole, præcis, apertissimè collatos Optatus ait esse, protentos de mendacio, non de radice veritatis. Non ergo, ait S. Augustinus, insultent hæretici per partes concilii: non se extollant, qui dicunt Ecclesiæ: hęc est Christus, ecce illic. Qui dicunt ecce hęc, ecce illic, ad partes inducunt.

Vnitas

Vnitatem promittit Deus. Reges in vnum collecti sunt, non per schismata dissipati. Sed fortè (subdici) ista ciuitas, quæ mundū tenuit, aliquando euertetur? absit: Deus fundauit eam in æternum. Quid times? ne cadat firmamentum? Iam igitur vnam certissimam Ecclesię proprietatem habes, ex qua item intellige, non mirum esse, si qui populos ab Ecclesia separarunt, eos tam auidè & à Regibus terræ tandè Regna diuellere, atque Ciuitates, & omnia præcipiti casu diripere, misericordissimo autem Dei iudicio esse factum, vt ipsi inter sese semper diuiderentur, vt Scriptura impleatur: Diuisum est cor eorum, nūc interibunt: & omne Regnum in se diuisum desolabitur. Quod an omnibus Hæresibus schismaticisque euenerit, ipsa res clamat.

SANCTITAS, ALTERA ECCLESIAE PROPRIETAS.

Catechif. Rom

ECCLESIA dicitur Sancta, quia tanquam corpus cum suo capite Christo, totius sanctitatis fonte coniungitur, à quo sanctificatur & eius sanguine abluitur, solaque legitimum sacrificij cultum, salutaremque Sacramentorum vsum habet, per quæ tanquam efficacia diuinæ gratiæ instrumenta Deus veram sanctitatem efficit: nec tamen quoniam sancta est, peccatores non habet: Apostolus enim Corinthios sanctificatos, & sanctos vocat, in quibus nō nullos fuisse perspicuum est, quos vt carnales, & grauioribus etiam nominibus acriter obiurgat. Hi enim quādiu à corpore Ecclesiæ abscissi non sunt, mortua licet membra sint, iuuantur tamè à reliquo corpore, vt charitatis defluxum accipiant.

Sancta item Ecclesia est, quia religio quam profitetur, nihil falsi in doctrina fidei, nihil iniusti in doctrina morum vnquam admisit. Lex Domini (inquit Dauid) immaculata, testimonium Domini fidele, præceptum Domini lucidum. At Gētilium, Mahometanorum, & Hæreticorū scēta omnes absurdæ, pugnant, leues inconstantes, libertatem carnis, & sexcenta alia monstra continent, nec Lutherani, & recentiores alij hæretici sanctitatem quidem vllam in Sacramentis agnoscunt, nec merito Christi, & libertati, qua nos donauit, tantum tribuunt, vt veram nobis & inhærentem iustitiam sit impertitus, ac tanquam horridi præcursores Antichristi, iuge Christi sacrificium omni conatu abolere nituntur.

Sancta præterea est Ecclesia, quia doctrina eius est efficax atque conuertens animas, vt ait Scriptura. Itaque sola Ecclesia Catholica, vbique fidei fundamenta iecit, & Christo annuntiato, nullis armis, nulla vi, nulla eloquentia, sed in virtute

Spiritus tantum, homines non ad delitias, & carnis libertatem, sed ad perfectissimam vitam, ad cruce atque angustias pro Christo perferendas conuertit: sicque falso demonum cultu sublato, veram religionem constituit. Quod vt antiquitus in omnibus prouincijs accidit: ita hoc seculo in noui mundi, atque Orientis, & Occidentis Indiarum conuersione, euidentissimum est. Verum neque Philosophi quantumuis celeberrimi, vnquam populos ad virtutes solidas conuerterunt, neque hæretici vnquā alicubi prima Euangelij fundamenta iecerunt. Hoc enim (vt inquit Tertull.) negociū est illis, non Ethnicos cōuertendi, sed nostros euertendi: nostra suffodiunt, vt sua ædificent. Quare Dominus de Pseudopropheta dicit: Venient ad vos: cum de veris Apostolis, legitimisq; Ecclesiæ Pastoribus dixerit: Exibunt in omnem terram, incipientes ab Hierusalem, prædicantes penitentiam in remissionem peccatorum, & populum, qui erat dispersus, congregantes in vnum.

Ad hæc sancta est Ecclesia, quoniam in ea primū Patriarchæ atque Prophetae; deinde Apostoli & Euangelistæ; Doctores item, qui aduersus singulas hereses fortissimè dimicauerunt; atque institutores Ordinum Religiosorum, adeo sancti, casti, pij, & sobrii fuere, prorsus, vt in his nihil habeant aduersarij, quod mordeant, nisi nimiam sanctitatem; quæ admodum de Monachis, ac de Doctoribus sui temporis, fecisse hæreticos, refert S. Augustinus. Quam sanctitatem, quia nunquam in aliquibus ex suis ostendere potuerunt, seque (vt inquit Apostolus) desperantes tradiderunt impudicijs: mirum non est, si non solum peccent, sed peccando nunquam se peccasse fateantur, superbiam colentes; quæ vna omnium hæresum mater eos genuit.

Accedunt miracula, quibus Ecclesia semper vsque ad hæc secula, suę doctrinæ vim atque sanctitatem testata est. Quam ob rem necessaria fuisse miracula, vt mundus crederet, S. Augustinus dixit: ac plura suo quoque tempore ad memorias, reliquiasq; Martyrum contigisse scribit, quæ neque Lutherani Ceteriatores diffiteri ausi sunt, sed veriti, ne tantis testimoniis, eorum fallacia commenta ruerent (sicut Pharisei & Scribæ) potentię Christi splendorem, Satanae potius quàm Deo, perfidè blasphemantes tribuerunt. Ac verò præter miracula, lumen Prophetarum fuit in sola Ecclesia Catholica: qua item proprietate, sanctitatem Ecclesiæ à Spiritu sancto impertitam, Dominus sæpè indicauit. Agabus enim, & Philippi filij, quarum mentio fit in Actis Apostolorum; B. Antonius, de quo S. Athanasius

E e sius

sus in eius vita; Abbas Ioannes, de quo D. Augustinus: ac reliqui innumeri, de quibus D. Hieronymus, S. Gregorius, & grauissimi alij testes & historici, testimonium ferunt, multa diuinitus prædixerunt; quod neque Ethnici, nec Hæretici vnquam fecerunt: quia nulla apud eos Ecclesia est, cum in hac Sancta & Catholica sola Ecclesia, dispartitur gratias suas Deus.

Itaque tot præditijs à Christo munita Ecclesia, deficere atque errare nunquam potuit, ac ne poterit quidem.

Primum, quoniam verax est Deus, cuius verbo, merito, instituto, non humanis præditijs ipsa nititur: cœlum enim ac terra transibunt, verba autem Christi nõ præteribunt. Et verba Christi sanè sunt hæc: Super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam. Et ego, vobiscum sum vsque ad consummationem seculi: Et Spiritus veritatis suggeret vobis omnem veritatem: & tu Petre confirma fratres tuos. Ac rursus per Apostolum: Ecclesia quæ est Dominus Dei viui, firmamentum & columna veritatis: vt nemo nisi perfidus impiè se inde subducatur, vnde omnem veritatem orbi Christiano suppeditauit, & suppeditaturus est Deus. Verum hanc sanctitatem, id est, firmitatem atque soliditatem, Prophetæ quoque prius declamauere, cum scriptum sit, desponsandam à Christo in fide Ecclesiam, fore quæ vt is eam teneret, nec dimitteret: & Dominum electurum esse Sion in habitationem sibi. Hæc enim (inquit) requies mea in seculum seculi. Cumque in æternum Deus præparaturus esset semini Dauidis, quod est Christus, & Christi Regnum futurum esset in æternum, quoniam Deus fundauit terram super firmamentum eius: merito (inquit S. Augustinus) firmati non inclinabimur in seculum seculi. Nihil enim firmius isto fundamento: Infirmus fueras, sed firmum fundamentum te portat. In te firmus esse non poteras, firmus eris semper, si ab illo fundamento non recedas. Nõ inclinabimur in seculum seculi: ipsa est prædestinata columna, & firmamentum veritatis.

Iam verò Christus perpetua testificatione istam Ecclesiæ firmitatem commendauit; cum & in primis illis peracerbis Iudeorum oppugnationibus, deinde irruentibus persecutionibus Imperatorum per 300. totos annos, quibus etiam Pontifices omnes Maximi, ceruices pro Christi fide dederunt: postremò à ducentis varijs hæresibus circumquaque pulsata, atque cribrata Ecclesia, non solum permanferit, verum etiam creuerit; sicut vinea (inquit Iustinus Martyr) ad vberitatem putatione

prouocantur. Id quod præsentī seculo etiam manifestissimè patuit. Neque enim tam citò Lutherus cœpit hæresibus Ecclesiam velle labefactare, cum eodem momento Deus in Indias, populosque frequentissimos, (vbi vna ciuitas plus hominum, quàm integra aliqua Regna, continet) fidem Catholicam inuexit, quæ in dies longè, late, quæ propagatur.

At contrà, omnes hæreses à Christo passæ, (summos licet Imperatores ac Reges fautores habuerint) sic euanuerunt, vt neque vlla scripta, ac ne nomina quidem ipsa hæreticorum iam extarent, nisi hæc à Catholicis, qui eos redarguerunt, memoriæ mandata fuissent. Quamobrem & qui nos hoc tempore exercent Hæretici, ad nihilum (vt Dauid prophetauit) deueniunt, tanquam aqua decurrens. Non ergo vos, inquit Sanctus Augustinus) terreant fratres quidam fluuij, qui dicuntur torrentes: decurrit aqua ad tempus, persitrepit, mox cessabit: diu stare non possunt: multæ hæreses iam emortuæ sunt: cecurrerunt in riuis suis quantum potuerunt, decurrerunt, siccati sunt riui, vix eorum memoria reperitur, quia fuerint. Hæc ille: Veruntamen neque solum sancta hæc Ecclesia Hæreticos, quiq; eis fauerunt, virtute diuina in nihilum redegit, tetra morte cladeque afficiens Iudeos, Herodem, Pilatum, (qui seipsum interfecit) Nerone, Domitianum, cæterosque Imperatores, vñ cum hæresiarcho, qui Catholicos persecuti sunt: sed & Imperia Renaque Imperatorum eorum roborauit, & auxit, qui Catholicæ Ecclesiæ ex animo fuere addicti: quales fuerunt Constantinus Magnus, Theodosius senior, Martianus, Honorius, Theodosius iunior, Iustinianus, & Heraclius, (donec hi duo Catholicam religionem tenuerunt) Carolus Magnus, S. Ludouicus, Galliarum Rex, atque alij, qui ex Deo regnarunt.

VNIVERSALITAS, TERTIA Ecclesiæ proprietates.

ECCLESIAE Christianæ tertia proprietates est, vt Catholica sit, hoc est vniuersalis, nullo scilicet hominum, locorum temporum genere definita aut circumscripta. Redemisti nos Deo in sanguine tuo (inquit per S. Ioan. ipsamet Ecclesia) ex omni tribu, & lingua & populo & natione, & fecisti nos Deo nostro Regnum. Ad quod Regnum, etiam quicumque in Christum credentes, Christum præcessere, idcirco pertinent, quoniam in eo angulari lapide, qui fecit vtraque vnum, & pacem ijs qui propè & qui longè annuntiavit, (cum ipse sit primarium fundamentum) constituti fuere atque fundati Prophetæ & Apostoli.

Catholi-

Catholica item dicitur, propter vniuersalem atque communem fidem, quam omnes, qui salutem æternam cupiunt, complecti debent: alioquin errorum diluuium submergendi, quemadmodum contigit ijs omnibus, qui extra arcam Noe fuere.

Catholica deinde, quod sola contra omnes errores semper pugnaverit, ac pugnat, à nullo autem errore expugnatur. Cre damus (inquit S. Augustinus) Ecclesiā Catholicā: ipsa est Ecclesia sancta, Ecclesia vna, Ecclesia vera, Ecclesia Catholica, contra omnes hæreses pugnans, pugnare potest, expugnari non potest: Hæreses omnes de illa exierunt, tanquam sarmenta inutilia de vite præcisa: Ipsa autem manet in radice sua, portæ inferi non vincent eam. Hæc ille, de Symb. lib. 1. cap. 5.

An verò contra omnes errores sola semper pugnaverit Ecclesia Catholica, inde euidentissimum est, quod cum primum aliqua hæresis sese exeruit, statim signo dato se in Synodis tanquam in acie castrorum ordinata coegit, eamque hæresim anathemate percussit. Sicq; Patres aciem eandem secuti, scriptis, predicatione, ac sanguine, hæreses omnes euellere curarunt. Quod autem contra hæreses fecit, id ipsum contra errores omnes præstitit. Quamobrem quacunque aditus patuit, impeterrita per maria, per ignem, ad omnes barbaras nationes penetrauit, ac continenter penetrat: vt extirpatio idolorum ac vitiorum cultu, ibi simulachrorum fana, in Christianorum templa conuerterat, crucisq; trophæum passim excitet. Quæ vna res, tam illustrem hanc Catholicæ Ecclesiæ proprietatem reddit, vt cum ea tanquam sol radios suos, in vniuersum terrarum orbem, iuxta Prophetarum prædictiones, semper diffuderit: Lutheranas quoq; & Calvinianas atq; alias sordes, latitantes in suis angulis & tenebris, patefaciat omnibus, quicumq; vident istos, qui se Euangelicos mentiuntur, neq; inter barbaros, neq; ultra maria, ad inferendū Euangelij lumen vnquā nauigasse, contentos ex Ecclesiæ Catholicæ ruina, sibi suisq; mulierum turbis antrum constituere, vnde scatores sub verbo Dei prætextu exhalant.

Iam verò si omnia secula percurramus, non aliunde Prouincias ad Christum fuisset adiunctas cernemus, quàm ab ijs, qui ex Catholica Ecclesia prodierunt. Nam vbi iam Apostolicus sonus in vniuerso orbe terrarum inauditus est, ductibus illis primis, vbiq; bellum aduersus mundum, carnem, Satanam indicensibus; Catholica Romanorum fides, sicut ijs Apostolus gratulatur, passim ad omnes peruasit: quæ postea tanquam vitis adhuc latius palmites extēdens sparsa est: quemadmodum per omnes

regiones nunc cognitæ, ipsi suo tempore, id est, ante mille circiter quadringentos annos testati sunt, Sanctus Irenæus, & Tertullianus, Clemens autem ipse Alexandrinus, cum Orientis peragrasset Ecclesias, vt antiquarum Apostolicarum traditionum vestigia cerneret, eandem vbiq; reperit.

At Sanctorum Cypr. & Athanasij, & Chrysostomi, & Hieronymi, & Augustini, & Theodoret, & Leonis primi consecuta sunt tempora, quibus ipsi Catholicam Ecclesiam vbiq; viguisse docuerunt. Per Sacram (inquit Leo) Beati Petri Sedem, caput orbis effecta, latius præfides religione diuina, quàm dominatione terrena: quauis enim multis aucta victorijs, ius imperij tui terrarumque protuleris, minus tamen est, quod tibi bellicus labor subdidit, quàm quod pax Christiana subiecit. Ceterum Sancti alij Pontifices, Hilarius, Simplicius, Symmachus, Hormisdas, & alij vsq; ad S. Gregorium Magnum, & post hunc multi sancti Pontifices, alijque per celebres Doctores secuti sunt, quorum seculis videmus eandem Catholicam Ecclesiā semper mansisse. Id quod ipsi qui varijs in prouincijs erant, primū re ipsa, & doctrina, & loco, deinde literis quas per vniuersum orbem scribebant, planissimū faciunt, præter ipsas Generales Synodos, quæ ex omnibus omnium orbis partium Episcopis collectæ, idem manifestissimè comprobant.

At & hoc dilucidius fit, primò, si quæ Patres antiquissimi scripsere, de moribus Ecclesiæ Catholicæ; ea conferantur cum nostris temporibus. Eadem enim in ijs prorsus videbunt extitisse, quæ apud nos (vt superius diximus) & manent, & aliò propagantur: Tu verò lege S. Augustinū de moribus Ecclesiæ Catholicæ, eiusq; Epistolas ad Ianuarium, Epi. 118. & 119. Patres autem vetustiores, vsq; ad beatum Dionysium Areopagitā: ac deinde Apostolorum Acta, & ipsa Evangelia; facilesq; & verbum Dei scriptum, & quidquid Spiritus S. promissæ veritatis, suggessit semper Ecclesiæ, agnoscas. Deinde cogita (vt antiquiora secula omittam, de quibus nulla controuersia est) Anglos Paganos, tempore S. Gregorij Magni, missis à Pontifice ad eos Monachis, fuisset ad Christum adiunctos: sequenti seculo, per S. Chilianum à Summo Pontifice missum, Francones Christianos factos: posteriore seculo ingentem Germaniæ partem accessisse ad Christum, per sanctum Bonifacium, Episcopum & Martyrem, ad eam à Zacharia Pontifice Maximo missum. Post ea à Corbientibus Monachis Vandalos, ab alijs autem Suecos, deinde Bulgaros, Sclavos, Danos, Mosauos fuisse conquerfos, Itaque postea S. Adalberti Bohemiarum, ac Methoddij Morauiarum Præfatum opera, plures po-

Et 2

pulos,

D. Anto. 3.
p. hist. tit.
23. ca. 8. §. 4.

Lib. 13. c. 6.
Fauft. c. 12.

pulos, ac deinceps Hungaros, per alios à Pó-
tifice Maximo missos, se ad Christianam
Catholicam Ecclesiam aggregasse. Quod
succedentibus temporibus, cum multis Sa-
racenorum millibus, sancto Vincentio
prædicante; & in vniuerso iam nouo terra-
rum orbe, ad Occasum, ad Meridiem, ad
Orientem, nostro hoc seculo factum fu-
isse, atque continenter effici, à sola (vt dixi-
mus) Ecclesia Catholica, nunquam verò
ab hæreticis, clarissimum est. Quamobrem
rectissimè Beatus Augustinus comparat
hæreticos, non solum cum sarmentis præ-
cisilis, quæ ubi cadunt, cum præciduntur, i-
bi manent: verum etiam cum perdicibus,
quæ congregant pullos, quos non pepererunt:
cum contrà Ecclesia sit fecundis-
sima columba, quæ novos pullos quotidie
parit.

Præsentis ergo seculi hæreses, non solum
quia nullos vnquam populos ad Ec-
clesiam Catholicam adiuxerunt: verum
etiam, quia neque omni seculo, neque ubi-
que, nec inter omnes gentes cognite, recep-
tæ fuerunt, Ecclesiam nullam habent.
Quod si Septentrionalis terræ angulum oc-
cuparunt, illico item in varias Sectas eru-
pere, nullum ferè oppidum vt sit, ne di-
cam domus, quod idem omnino sentiat.
Sin verò aliæ quondam hæreses, variis in lo-
cis eodem tempore exortæ sunt, & hæ quo-
que suis dissidijs, vinculum Ecclesiæ Ca-
tholicæ indissolubile, vniuersalemque &
communem Christianorum verorum fi-
dem, apertius declararunt.

Aug. li. de
Paso. ca. 8.

Ecclesia enim (ait S. Augustinus) vna
& eadem ubique, hæreses autem non eadē,
sed diuersissimæ, quæ se inuicē nō nouerūt,
ac proinde nulla earum Catholica dici po-
test Ecclesia.

Con. ep.
fund. c. 4.

Quare vt hoc Catholicum nomen, in
eadem Ecclesia, eundem Patrem Augusti-
num cōstanter retinebat: ita Hæretici (præ-
terquam quod ipso restante, illud Catho-
licæ nomen, sibi nunquam vendicare po-
tuerunt) etiam nostro tempore sic exhor-
ruerunt, vt è cōmuni Christianorum Sym-
bolo, vocem ipsam Catholicæ sustulerint.

Verumenimverò, vt plebi facerent fu-
cum, Lutherus ipse initio sui Euangelij, bi-
ennijs spatio, Papatum abolitum iri, cæte-
rique hæreses suas, vniuersum orbem, non
itā multum post occupaturas dictarunt.
Sed hi omnes tanquam plumbum demersi
sunt in aquis vehemetibus. Papatus autem
stetit, ac Christo non mentiente vsq; ad cō-
summationem seculi stabit. Cum illud præ-
terea sit absurdissimum, Ecclesiam Catho-
licā post sexdecim secula, à VVitember-
genlibus aut Geneuenlibus, in vniuersum
terrarū orbem, in quem olim Apostolorū

sonus exiuit, esse diffundendam: qua de re
ante annos tantum à Christo nato quadrin-
gentos, Donatistarum idem de se gloriantium
stoliditate, S. Augustinus irritatq; redarguit.

In ipsa igitur Ecclesia Catholica (sapien-
ter docet Vincētius Lirinensis) ad quā non
vna natio, nō vnus angulus, sed maris mul-
titudine cōuertitur, id teneamus; quod ubiq;
quod semper, qd ab omnibus creditū est.
Hoc est enim verè propriū, Catholicū, qd
ipsa vis nominis, ratioq; declarat: quæ om-
nia hæc verè vniuersaliter comprehendit.

Quæ cū ita sint, ille est verus germanusq;
Catholicus, qui quicquid vniuersaliter an-
tiquitus Ecclesiā Catholicam tenuisse co-
gnouerit, id solum tenendum, credendumq;
decernit: quicquid verò ab aliquo deinceps
vno præter oēs, vel contra omnes, nouum
& inauditū subinduci senserit, id non ad re-
ligionem, sed ad tentationem potius intel-
ligat pertinere. Et hæc Lirinensis.

ORIGO AB APOSTOLIS ET SVC-
cessio, quarta Ecclesiæ proprietates.

NON solum ob successiones Episco-
porum ab Apostolis, verum & pro-
pter doctrinæ consanguinitatem (vt ver-
bis Tertulliani vtatur) vera Ecclesia, vocatur
Apostolica. Itaque in Symbolo Patres, di-
ninitus addidere Apostolicam; vt fidei no-
stræ origine cognita, iam nunc eam primū
haud nasci, neque esse recentem, nec verò
per aliud ministrorum genus, quàm per A-
postolicū à Spiritu S. regi intelligeremus:
qui cū ei præsideat, fuit quidem initio
tributus Apostolis, sed deinde summa Dei
benignitate semper in Ecclesia permansit.

Sicut autem in populo Dei, qui per car-
nalem generationem tempore veteris Te-
stamenti propagabatur, nulli censebantur,
nisi qui originem ducebant à duodecim fi-
lijs Iacob; nec vili habebantur Sacerdotes,
nisi qui descendebant à Leui per Aarō, quā
obrem diligentissimè successiones tunc
seruabantur: ita in populo Noui Testamē-
ti, qui spirituali generatione multiplica-
tur, nulli sunt Christiani, nisi per Apo-
stolos, vel eorum successores, aut ab alijs
missos conuerti; nullique Episcopi, nisi
qui eisdem legitime succedunt. Quare Pa-
tres ita diligenter Episcoporum successio-
nes adnotarunt, quoniam per eas Catho-
licæ fidei claritas (inquit Epiphanius) osten-
ditur, & hæresum obsecritas producit.
Edant (inquit sanctus Tertullianus) origi-
nes Ecclesiarum suarum, euoluant ordi-
nem Episcoporum suorum, ita per successio-
nem ab initio decurrentē, vt primū ille E-
piscopus aliquē ex Apostolis, vel Apostoli-
cis viris habuerit auctore, & antecessore.

Hoc

Tertul. lib.
de præsc.

Catechis.
Rom.

Epipha 27.
hæc. cō.
Carpo. lib.
de præsc.

Iten. li. 2.
cap. 3.

In Chron.

Hæc. 27.
lib. 2.

Aug. epist.
163. ad Ce-
c. & 11.

In cō.
Luna &
co. epist.

fund. c. 4.

Hoc enim modo Romanorum Ecclesia
Clementem à Petro ordinatum refert. Cō-
fingant tale aliquid Hæretici. Hæc ille.
Verum Irenæus ante mille circiter quadrin-
gentos plus minùs annos, successionem E-
piscoporum Romanorum à Petro vsq; ad
Eleutherium: Eusebius, Hieronymus, &
Prosper, qui Chronicon Eusebij continuā-
runt: Epiphanius aduersus Carpocratitas:
Optatus Mileuitanus contra Parmenianū,
ab eodem vsque ad Syricium: S. Augustinus
ab eodem vsque ad Anastasium, qui tunc
sedebat, & alij diligenter enumerarunt.
Quamobrem aduersus Manichæos (inquit)
In Ecclesia Catholica tenet me ab ipsa Se-
de Petri Apostoli, cui pascendas oues suas
Dominus commendauit, vsque ad præsen-
tem Episcopatum successio Sacerdotum.
Quæ successio si tanti ponderis ad fidem
aditruendam apud eos erat, quod in Cathe-
dra Apostolica duodecim aut viginti, vel
quadraginta tantum Pontifices Maximi,
vsque ad ea tempora sedissent: quanti nam
momenti fuissent, plusquàm ducenti Pon-
tifices sibi succedentes, quos Ecclesiam sci-
mus administrasse? præsertim cū Sedes
alię defecerint plures; Imperij autē Roma-
ni forma in ipsa vrbe Roma, toties immu-
tata sit, tum Cæsaribus aut interdu Regi-
bus Gothorum; tum Græcorum Exar-
chis, aliquando verò Cōsulibus, sine iustē,
siue iniustē dominantibus? Accedit ad hæc
omnia, quod cū ipsa Vrbs non semel e-
uerfa, totq; Pontifices ense fuerint per-
cussī, innumeratq; Hæreses (vt diximus)
tanquam hostiles acies, Schismaticosq; a-
cerimos aduersarios passa sit; nunquam
tamen eius successio defecerit: quæ omnia
non nisi diuino consilio facta fuisse, quod
nunquam dissolui potest, exploratissimū
est.

Iam verò quod aliqui vel hæretici, vel
Hæreticorum libros tantum tractantes, a-
liquādo Schismate, vel muliere, nescio qua
Anglica virilem sexum mentiente, fuisse
interruptam istam successionem dicunt,
id prorsus mendacij, calumniæque cum im-
peritia mixtę plenum est. Etsi enim aliquā-
do Schismatici, nomen Pontificis sibi vsur-
parunt, quare & Antipapæ vocabantur; nō
defuerunt tamen iisdem temporibus, qui
legitimè creati Pontificatu fungerentur.
Itaque & Antipapæ coacti sunt falsa Ponti-
ficatus insignia deponere; & si quis legiti-
mus Pontifex se Pontificatu ob quietem,
aut pacem abdicauit, is ipse alterum in sui
locum legitima potestate suffecit. Quod
autem hæretici blaterant, de Eugenio de-
iecto à Concilio Constantiensi, vel etiam
Bablenfensi, noluerunt cæci lumen videre.
Nam & ipsæmet Concilia, quæ Pontificis

Legato plurimisque Episcopis absentibus,
priuata aliquorum Sacerdotum (quod nū-
quam contigerat) autoritate aliquandiu
manserunt; tandem legitimè iterum con-
uocata, quod temerè decreuerant, rescide-
runt, seseque errore agnito, Pontificis Ma-
ximi potestati iudicioque subdidere; sicut
Laufanensis Synodus, quæ continuatio
quedam fuit Basileensis Concilij. Nicolao
Quinto, qui tunc sedebat, se subiecit. At
quod de Ioanne quodam inquit, qui
cū esset scēmina, sexum mentita in Pon-
tificatum irrepsit, id etiam blasphemum,
est. Quod autem Platina hoc mutuatus à
quodam Martino Polono, vel Sigeberto
scripserit, id cū iisdem ipsi pro certo non
asserant, sed dicant (vt fertur, vel vt aiunt)
ostendit iam tunc ab ijs quoque tanquam
commentitium id habitum fuisse. Cate-
rum Anastasius Bibliothecarius, qui vitas
Romanorum Pontificum vsque ad Nico-
laum, Benedicti III. successorem scripsit,
florebat eo tempore, & electionibus Ponti-
ficum, Sergij II. Leonis IV. Adriani II. &
Ioannis IX. interfuit, nec vllam tamen
Ioannis illius scēminæ mentionem fecit.
Sed quibus alijs solidis auctoritatibus & ra-
tionibus affictū istud mendacium prodatur,
cerni potest in Dialogis Alani Copi,
atque Pontificum historia ab Onuphrio
conscripta, Luitprandum Ticinensem il-
lorum temporum scriptorem citant. Ac-
denique fusiùs in Fracisci Turriani 3. lib.
de dogmaticis characteribus: Postea verò
in secundo libro, quem de Ecclesia & or-
dinationibus ministrorum Ecclesiæ edi-
dit, aduersus Andream Freyhubium, Docto-
rem Academię Lipsien. Nunc autem (vt re-
deam ad id, vnde digressus sum) sciendum
est, veteres Patres non aliorum Episcopo-
rum æquè ac Cathedrę Romanę successo-
res enumerasse, quoniam ex illa, tanquam
vniuersalis Ecclesię Pastoris, argumentum
aduersus hæreticos inuectum afferebant.
Itaque & propriam Episcopaliū sedium
nomina omittebant; quemadmodum S.
Augustinus, Optatus, & ante eos beati, Cy-
prius & Irenæus, fecerunt: quod Cathe-
drę Petri dignitas, vt in eminentiore specu-
la constituta ita perpetuò successionis pro-
missio à Christo fuerat munita.

In Romana Ecclesia (inquit S. Augusti-
nus) semper viguit Apostolicæ Cathedrę
Principatus: quamobrem neque nouo-
rum Episcopatum institutio, ad nemi-
nem vnquam particularem Episcopum
spectauit (par enim non agit in parem) sed
ad eū, qui toti præest Ecclesiæ; quales fue-
runt oēs Apostoli. Petrus quidē ex officio,
ceteri verò ex delegatione: quare qui per

Ec 3 ostium

Vide Gale
sinium in
vitis Plati-
næ.

ostium hoc, ad regendam Ecclesiam non intraverit, is est fur & latro.

Cum verò ab Apostolis aliquem Episcopum originem duxisse dicimus, vñ ac successione, legitima ordinatio intelligenda est, quæ sine duorum vel trium legitime ordinatorum consecratione nunquam est facta. Quod in Paulo Actorū (licet nec ab hominibus, neque per homines vocato) Chrys. ibi. in Timotheo, 1. Tim. 4. cum impositione manuum Presbyterij, (Presbyteriū enim ibi intelligitur Episcoporum aliquis numerus;) in Apostolicis Canonibus, in Iacobo ordinato Hierosolymæ, à Petro, Iacobo, & Ioanne; In Concilio Niceno, & Carthaginensi, plus quàm perspicuum est. Inde autem factum est, vt veteres hæretici, quòd facilius populis imponerent, simiarū more eandem ordinationis formam vsurparent. Sed vtrumque in hæreticis nostri temporis deest, primus enim V Vittembergæ cum Lutherus Episcopus dictus est; Basilæ Oecolampadius, vt adhuc in eius sepulchro extat; Tiguri Zuinglius; Genevæ Caluinus; hoc ipso credere sese Apostolicā Ecclesiam nunquam ante se fuisse ostendunt; quippè quòd nullos antea ijs in civitatibus fuisse Episcopos, suo illo (si Deo placet) primatu testati sunt. Neque verò ab Episcopis vllis ordinati sunt, aut vllam habuere manum impositionem, per quā ipsi Timotheo gratiam fuisse collatam in consecratione disertè docet Apostolus. Quamobrem iam tandem Septentrionales, oculos aperiant, & videant, num (quod & initio superius diximus, in responsione quarta, ac nunc iterum vrgemus) in istos illud B. Cypriani quadret: Hi sunt (inquit) qui se vltro apud temerarios conuenas sine diuina dispositione præficiunt, qui se prepositos sine vlla ordinationis lege constituunt, qui nemine Episcopatum dante Episcopi nomen assument.

Cyp. 1. de
simpl. præ
lator.

At neque apud hæreticos doctrina eadem, quæ fuit antiquis (quam, doctrinæ vt dixi, consanguinitatem vocabat Tertullianus) si enim (quod etiam antea obiter attigimus) Catholicam cum hæretica doctrina confertas; Patres omnes à nobis stare eò magis constat, quòd ipsi Lutherani, & Sacramentarij, licet inter sese dissidentes, toti antiquitati se dicant, aduersari, eique idololatriam impiam obijciant, iacientes blasphemias aduersus Christum, quasi promissis non steterit, aut per mille quingentos annos falsum in sua Ecclesia cultum tolerauerit. Centuriatores autem Magdeburgenses omni propè seculo nascentis Ecclesie, eadem apud Patres fuisse dogmata, quæ Catholici retinent (velint nolint) veritatem coactè consentunt; quæ illi nāuos

Patrum, nouelli & impij censores vocant. Quare quod Brentius Apostata dixit, apud Catholicos fidem defecisse, vel quod alij hæretici, post S. Gregorium Magnum, irreplisse errores in Catholicam Ecclesiā commenti sunt: hi vel nihil legerunt in Patribus; vel sordes, quas ex farragine istorū hauserunt, euomunt, nescientes quæ loquatur, aut de quibus affirmant. Sed illud absurdissimum est, quod idem Brentius somniat, quoniā nempe Apostoli à Caipha ordinati non sunt, & tamen Episcopi fuerunt; ita quoque Lutherani hoc licere. Nesciunt enim, aut præ cordis cœcitate reminisci ille non potuit, Sacerdotium secundum ordinem Melchisedech institutum, à Christo incepisse, cuius Sacerdotij non autem Aaronici primitiæ fuerunt Apostoli.

INTERROGATIO XII.

Quid igitur est, quòd Lutherani, atque alij verbum Dei, & Sacramentorum administrationem, proprietates ac notas Ecclesiæ esse dicunt?

RESPONSIO.

Si cæ tam certæ essent proprietates Ecclesiæ, vt qui verbum Dei & Sacramenta tractaret, Ecclesiam habere dicendus esset; certè nec Spiritus S. in Symbolo, quod est verè credentium tessera, istas proprietates reticisset, nec verò vbi verbum Dei, & Sacramenta qualescunque profiterentur, vllum dissidium esse posset. Sed cum Anabaptistæ à Lutheranis, & Calvinianis, in baptismo, ac plerisque alijs Christianæ doctrinæ capitibus; Lutherani à Sacramentarijs in Eucharistiæ negotio, vt missa alia faciam; atque idè ipsi inter sese Lutherani de numero Sacramentorum, deque verbo Dei mirifice dissideant: quanam ratione fidelis, per verbum Dei, & Sacramentorum administrationem, veritatem dignoscet? scilicet eò tandem veniendum est, vt credamus Christum Dominum, Ecclesiā tanquam tribunal certissimis illis proprietatibus sapientissimè constituisse, in qua Spiritus S. per legitimos Doctores veritatē omnem doceret, atque ostēderet, Lutheranos autem & Sacramentarios, cæterosque Hæreticos atque Schismaticos, quantumlibet Verbum Dei (vt & Satanam fecisse scimus) ac Sacramenta iacent, Ecclesiam tamen nullam habere, quamdiu in vna, Sancta, Catholica, & Apostolica non sunt.

INTERROGATIO XIII.

An vti in Deum, ita in Ecclesiam credendum est?

RESPONSIO.

IPSA Romana Ecclesia, suo nos Catechismo docet, sic inquit: Tres Trinitatis perso-

Catech.
Romanus.

personas, Patrem & Filium & Spiritum S. ita credimus; vt in eis fidem nostram collocemus. Nunc autem mutata dicendi forma, Sanctam non in Sanctam profiteamur, vt hac etiam diuersa loquendi ratione, Deus omnium effector à creatis rebus distinguatur, præclaraque illa omnia, quæ in Ecclesiam collata sunt, beneficia diuinæ bonitati accepta, referantur.

INTERROGATIO XIII.

Cum iam tot certissimis argumentis hic de Ecclesia fidei articulus constet, quam sunt causæ, quæ retinent homines in hæresi, nec verò citissimè tanto se laqueo exuant, antequàm mors, quæ singulis horis imminet, ad nos properet?

RESPONSIO.

CAUSÆ sunt non omnium eadē, quæ tamen sunt, vel timor offensionis futurum, vel obdurata consuetudo; vel torpor quærendæ Catholicæ veritatis, aut maledicorū lingue: vel falsa persuasio, quod nihil inter sit, in qua quisque parte sit Christianus ac denique metus fluxæ dignitatis, & vsurpatorū honorū amittendorum, vitæque licentia, aut suppliciorum timor; At beatus, qui in consilio impiorum nō abiit, nec in cathedra pessilentia, atque irrisorum stetit; aut si steterit, quàm primū istis nocentissimis laqueis exutis, respiciat, & tanquam de fomino letargico emergens, in salutem vnitatis, vel sanguine pro veritate profuso euigilet.

To 1. epist.
ad Vin.
ten propè
medium.

Audi verò B. Augustinum nonnullas earundem causarum de sui temporis hæreticis afferentem. Alij (inquit) sententiæ multæ mihi nominatim commemorantur, vt ipsi rebus agnoscerem, etiam in hac causa rectè intelligi posse, quod scriptum est. Quàm multi enim (quod certò scimus) iam volebant esse Catholici, manifestissima veritate commoti, & offensionem suorum reuerendo, quotidie differebant? Quàm multos non veritas (in qua nunquam præsumperunt) sed obduratæ consuetudinis graue vinculum colligabat, vt in ijs committeretur diuina illa sententia: Verbis non emendabitur seruus durus: Si enim & intellexerit, nō obediēt? Quàm multi propterea putabant veram Ecclesiam, esse partem Donati, quia eos ad cognoscendā Catholicam veritatem securitas torpidos, & stidiosos, pigrosque faciebat? Quàm multis aditum intrandi obserabant rumores maledicorum, qui nescio quid aliud nos in Altari Dei ponere iactitabant? Quàm multi nihil interesse credentes, in qua quisque parte Christianus sit, idè permanebant in par-

te Donati, quia ibi nati erāt, & eos inde discedere, atque ad Catholicam nemo transire cogebat? His omnibus harum legum terror, quibus promulgatis Reges seruiunt Domino in timore, ita profuit, vt nūc alij dicant, iam hoc volebamus; sed Deo gratias, qui nobis occasionem præbuit, iamque faciendi, & dilationum moras amputauit. Alij dicunt, hoc esse verum iam sciebamus, sed nescio qua consuetudine tehebamur: gratias Domino qui vincula nostra dirupit, & nos ad pacis vinculum transtulit. Alij dicunt, nesciebamus hic esse veritatem, nec eam discere volebamus, sed nos ad eam cognoscendam metus fecit attentos; quo timuimus, ne fortè line vllis rerum æternarum lucris, damno rerum temporalium feriremur: gratias Domino, qui negligentiam nostram stimulo terroris excussit, vt saltè solliciti quæreremus, quod securi nūquam nosse curauimus. Alij dicunt, hos falsis rumoribus terrebamur intrare, quos falsos esse nesciremus; si non intraremus, nec intraremus, nisi cogeremur: gratias Domino, qui trepidationem nostram flagello abstulit, expertos docuit, quā vana & inania de Ecclesia sua mendax fama iactauerit: hic iam credimus, & illā falsā esse, quæ auctores huius hæresis criminati sunt, quādo posteri eorum tam falsa, & peiora finxerunt. Alij dicunt, putabamus quidem nihil interesse, vbi fidem Christi teneremus: Sed gratias Domino, qui nos à diuisione collegit, & hoc vni Deo, congruere, vt in vnitate colatur, ostendit. Et paulò post: Seruiāt Reges tertè Christo, etiam leges ferendò pro Christo.

INTERROGATIO XV.

Quinam libri, & quomodo legendi sunt ab eo, qui veritatem veræ religionis assequi velit?

RESPONSIO.

Biblia, id est, vetus & nouum Testamentum. In hac verò Scriptura diuina legenda sequens ratio adhibenda est.

PRIMÒ, vt eam ab hæreticis deprauatam nunquam legamus, neque enim tunc verbum Dei, sed errores hæreticorum legerentur. Nam & Satanus verbo Dei usus est; vt Christum Dominum tentaret, Verbum Dei, ad suas fraudes detorquens; & ex gemmis pulcherrimæ statuæ, imaginē serpentis effingens, vt monet S. Irenæus.

Secundò, Biblia à Luthero versā plenā deprauationū sunt, quemadmodum adnotauit Hieronymus Emserus, & reliqui alij permulti. Idem dico de Biblijs Calvinianis, Zuinglianis, & aliarum Sectarum, Itaque ea legenda nō sunt; alioquin, qui amat periculum, cadet in illud.

Ee 4 Tertiò;

Tertio, Antiqua vulgata editio Bibliorum, quæ per multa secula ab Ecclesia Catholica vñtata est, legatur.

Quarto, Si qua Germanica versio legenda sit, legantur Biblia à Dietenbergio traducta, & Euangelium à Hieronymo Linsero in Germanicam linguam conuersum.

Quinto, Scripturæ sanctæ non secundum proprium sensum, sed secundum antiquæ & Catholicæ Ecclesiæ consensum, & generalium Conciliorum approbationem (de quibus post) interpretationem intelligendæ sunt. Alioquin id eueniet, quod inquit

Tom. 9. in Euang. lo. tract. 28. B. Augustinus. Neque enim (ait) natæ sunt hæreses, vt quædam dogmata peruersitatis, illaqueant animas, & in profundum

præcipitania, nisi dum scripturæ bonæ intelliguntur non bene, & quod in eis non bene intelligitur, etiam temerè, & audacter

Tom. 3. de Genesi ad Ioh. lib. 7. cap. 9. To. 8. Psalm. 10. asseritur. Et alibi. Nec ob aliud (inquit) tholicas) non rectè intelligentes, suas falsas opiniones contra earum veritatem peruicaciter asserunt. Dum enim (significat idem Sanctus Pater alibi) Christus apud hæreticos quæritur, amittitur.

Sexto, In legendis scripturis sanctis, & præcipuè nouo testamento, ea sunt in primis obseruanda, quæ ad remedia & præcepta pertinent, quibus & virtutes altissimè in nobis plantentur, & vitia extirpentur: Deinde perpendendus est Ecclesiæ ordo, & firmitas ex promissis, merito, & instituto Christi Domini nostri.

Præterea, quid ad introducendam fidem, ac verum Euangelium cœperint prædicare Sanctus Ioannes Baptista, mox Christus Dominus, deinde Apostoli; nempe Pœnitentiam in remissionem peccatorum, fidem, & obseruationem mandatorum Dei, obedientiam erga Ecclesiam, opera pietatis, orationis frequentiam, Sacramentorum vñum. Ad hæc auctoritatem à Christo Petro collatam: denique vitam ipsorum Apostolorum, & discipulorum Christi, nimirum post susceptum munus concionandi Euangelium, & administrationis Sacramentorum Apostoli & discipuli eorū dederunt opera in generandis carnalibus filiis, aut ijs rebus faciendis, quæ Lutheranī faciunt.

Post hæc omnia, considerentur septem Sacramenta, quæ illi tanquam vasa gratiæ pro diuerso statu Ecclesiæ administrabāt: Signa item ac miracula, quæ consequentur, vt etiam, quemadmodum scriptum est in Actis Apostolorum, vmbra Petri & semicinctia Pauli, Deo cooperante, redderent ægrotis sanitatem.

Septimò, cum vnusquisque in diuersos sensus possit trahere verbū Dei, expedit,

vt antea legatur ex antiquis Patribus Vincentius Lirinensis in suo commonitorio. Ex recentioribus autem Cardinalis Hosius Varmienensis, in libello de verbo Dei, quod extat inter eius opera: Et Petrus Canisius in præfatione vitæ, & actorum S. Ioannis Baptistæ, aduersus Magdeburgenses. Quod si quis esset doctior, prælegere item vtilissimè posset libros de doctrina Christiana scriptos à S. Augustino.

Illud verò in primis ad Dei verbum, & voluntatem intelligendam, pernecessariū est, vt prius credamus, quàm curiosè scrutemur res Dei. Nisi enim credideritis, inquit Esaias, non intelligetis, & scrutator Maiestatis opprimetur à gloria, inquit Salomon. Itaque captiuemus intellectum in obsequium fidei, vt ait Apostolus, ac bene viuamus, & si quid alijs debemus, honorem, bona, vel alia, ea reddamus: Scriptum est enim à Dauide, à mandatis tuis intellexi; Et à Sapiente: In maleuolam animam non introibit sapientia. Denique illud semper nobis infixum sit cordi, quod per Prophetam Deus locutus est. Super quem requiescet spiritus meus, nisi super humilem, & trementem verba mea? Rursus per Apostolum. Noli altum sapere, sed time, si enim naturalibus ramis non pepercit, vide ne & tibi parcat. Et iterum per æternam Sapientiam Filij sui. Pauperes euangelizantur. Quippè humilitas credendi tutissimos nos facit, & hæc illa virtus est, quam esse primam, secundam, tertiam, quartam, ob sui necessitatem, atque præstantiam, scripsit ad Dioscorum B. Augustinus.

CVR ET QVINAM SANCTI PATRES ANTIQVI LEGENDI SINT.

PRIMO Sancti Patres lectitandi sunt, quoniam (vt refert Apostolus) Christus Dominus Apostolos, Prophetas, Pastores, & Doctores in Ecclesia dedit ad cōsummationem Sanctorum, ne simus sicut paruuli fluctuantes, ac ne omni vento doctrinæ circumferamur. Quod si dubitandum non est, quin antiqua in Ecclesia veritas fuerit, certè hæc ab ijs testibus petenda est, quicū eandem sanctitatem vitæ, scriptis, sanguine, miraculis illustrauerint, incorrupti sunt testes, quos præsentis seculi affectu mouere non potuit, vt plus vni, quàm alteri parti faueant.

Secundò, quod (sicut S. Petrus scriptum reliquit) in scripturis sunt quædam difficulta, & obscura intellectu, quæ homines instabiles deprauant in suam ipsorum perditionem, & volentes esse sapientes (vt B. Paulus inquit) stulti facti sunt, nescientes quæ loquuntur, aut de quibus affirmant. Itaque si vnaquæque disciplina (ait Sanctus Augustinus

QVINAM EX PATRIBVS LEGENDI SINT.

QVICVNQVE à tēpore Apostolorum, per consequentia secula in Catholica, id est, in vniuersali Ecclesia floruerunt. Horum autem B. Hieronymus in libro de viris illustribus (etsi non omnium) vsq; ad sua tempora Catalogum scripsit, quem doctiores versare possunt, discernentes quem nam eorum auctoriū aut relinquere, aut circumspectè legere debeant, quos ille hæresi, aut erroribus aliquibus infectos fuisse scripsit. Reliquorum autē, sicut & eorum Catholicorum scriptorum, quorum S. Hieronymus mentionem facit, nomina Xistus Senensis in sacra Bibliotheca sua (sic enim librum inscripsit) diligenter collegit. Porro quinam illustiores Doctores vnoquoque seculo fuerunt, id tum ex Chronologia Ingolstadtij edita, tum ex folijs prioribus operi magno Catechetico Petri Canisij adiunctis perspicere potest.

ORDO, ET MODVS IN LEGENDIS PATRIBVS.

QVAMVIS autem certus ordo præscribi nequeat in Patribus legendis (quoniam & illi varia scripsere, & qui ad eos accedunt, non omnes id ipsum cupiunt legere) tamen ordo, & ratio adhiberi poterit, vt primum eorundem Patrum, quos volumus euoluere, legamus vitam attentè. Hinc enim Ecclesiæ eius seculi status agnosceretur: Sanctitas scriptoris legentem ad pietatem excitabit; ac quænam hæreses extiterent, cognoscetur. Ex quibus omnibus causarum, & aliarum circumstantiarum non exigua lux haurietur.

Præterea quæ illi spectantia ad mores Christianos cōponendos scripserūt, magni momenti erūt, si perpendantur. Ex eorum enim lectione, quantam eorum scripta pietatem spirent, & quàm faciliè hæreticorum rapsodiæ atque blasphemix sordescere incipient, experiri vnusquisque poterit.

Quod si inuestigare placeat, num cum Ecclesia Catholica, vel cum Lutheranis, aut alijs eiusmodi hominibus Patres cōfenserint, primum legi poterunt ea scripta, quæ de hæresibus sui temporis generatim, & breuius ediderunt, vt:

Tertullianus de præscriptione aduersus hæreticos.

S. Augustinus ad Quod vult Deum de hæresibus.

Epiphanius de octoginta hæresibus.

Theodorus Cyri Episcopus, de fabulosis hæresum narratione, atque ita alijs. In ijs enim libris apertissimè cernitur, easdem prorsus hæreses à Lutheranis, Calvinianis & alijs Sectaris fuisse ab inferis hoc

August. ad Honoratū c. 7. de vilitate credendi.

To. 7. con. Iulianū Pelagianū h. 2. versus finem.

Augustinus/quanquā vilis & facilis vt percipi possit, Doctorē, aut Magistrū requirit, quid temerariæ superbiæ plenius, quā diuinorum Sacramentorum libros ab interpretibus suis nolle cognoscere? cum aut post diuinas scripturas aliqui interpretes legendi sunt, hi præcipuè sunt versandi, quibus (vt S. August. dicit) post Apostolos sancta Ecclesia plātatoribus, rigatoribus, ædicatoribus, Pastoribus, nutritoribus creuit. Itaq; & aduersus Iulianū Pelagianū, idem S. August. subdit. His eloquijs, & tanta auctoritate Sanctorū profectō aut sanaberis Dei misericordia donatē, quod quantū tibi optem, videt qui faciat, aut, si, q̄ abominor, in eadem, quæ tibi videtur sapiēcia, & est magna stultitia, perduraueris, nō tu iudices quæsiturus es, vbi causam tuā purges, sed vbi tot sanctos Doctores egregios, atq; memorabiles Catholicæ veritatis accusēs, Irenæum, Cyprianū, Reticiū, Olympium, Hilarium, Gregoriū, Ambrosiū, Basilium, Ioannem, Innocentiū, Hieronymum, cæterosq; socios, ac participes eorū, insuper & vniuersā Christi Ecclesiā, cui diuinæ familiæ dominica cibaria fideliter ministrātes ingenti in Domino minō gloria claruerūt. Aduersus hanc autē miserabilē quam Deus auertat insaniā, sic respondendū video libris tuis, vt fides quæ aduersus te defendatur istorum, sicut contra impios Christi professos inimicos, etiam ipsum defenditur Euangelium.

Quarto, quoniam Patres quod inuenerunt in Ecclesia, tenuerunt, q̄ didicerunt, docuerunt: quod à Patribus acceperunt, hoc filijs tradiderunt, vt idem Pater testatur.

Ibid. Aug. Quintò, quod ita persæpè Ecclesia errores hæreticorū reuicit, atq; damnauit: In Ephesino Cōcilio Nestoriū; Hier. Eluidiū; Basil. Eunomium, Spiritus S. Diuinitatem negantem; Aug. Donatistas & Pelagianos; Leo Papa Eutychem, & huius Sectaros. Sic item Agatha Pontifex Maximus, comprobauit dogma de duplici Christi voluntate & operatione: Theodorus actiones Cōcilij Alexandrini; sic alij pleriq; omnes alia orthodoxa dogmata confirmarunt.

Etsi verò hæretici aliquando Patres laudant, vt hac fraude populis persuadeant, se ipsos cū antiqua Ecclesia sentire, tamen nō sine causa eosdē Patres nunquā ex professo docuerūt in Scholis, nec libenter, aut incorruptè vnquā eos ediderunt in lucem, neque vnquam in linguas populis cognitatas cōuerterunt; intelligebant enim hæreses, & errores suos ita retectū iri, & ipsos populos faciliè cognituros laudes, quibus Lutherus, atque alij Apostata extolluntur à suis, esse tanquam coronas ebriosorū, sicut de sui temporis hæreticis reuēssimè contra Iulianum Pelagianum dixit August.

Nota.

hoc seculo excitatas, propter quas antiqui heretici ab Ecclesia vniuersa ex verbo Dei, vnanimique Patrum consensu fuere damnati.

Si quis verò nosse cupuerit, quibus rationibus ipsa hæreticorum dogmata fusiùs ab iisdem Patribus confutata sint, petat à perito aliquo Catholico, vel ex auctorum ipsius indicibus, quosnam de quaquerelios ediderunt.

Exempli gratia, S. Hieronymi, qui contra Vigilantium, negantem Sanctorum intercessionem; Et contra Iovinianum negantem cœlibatus & ieiuniorum meritum, aduersus item alias hæreses proprios tractatus scripsit. Hos igitur libros legere poterit.

At S. August. cum aduersus plures, Africæ hæreses, quæ suo tempore, ebullierunt, multa opera ediderit, quæ quidem non ita facile quiuis potest propter scriptoris ingenium eminens, variisque ac perdifficiles tractationes intelligere, magnum auxilium sentiet, ex eius Patris materijs penè omnibus per loca propria fidelissimè à Hieronymo Torrensi, Societatis nostræ Theologo dispositis in libro, qui Confessio Augustiniana dicitur, qui certè labor fuit utilissimus.

In omnibus autè Patribus legendis hoc statuere primum oportet, eos maximè consensisse in ijs, quæ ab Ecclesia Catholica in generalibus & legitimis Concilijs decreta sunt. Quod si quis aliqua in re aliquando vel errauerit, vel dubitauerit, id sanè ante Ecclesiæ determinationem contigit, quem admodum accidit S. Cypriano de rebaptizandis hæreticis: si quis verò vnus, vel aliter Patrum nutauerit, eum item ab Ecclesia fuisse notatum sciat.

Præterea (vt inquit Vincentius Lirinensis) antiqua sanctorum Patrum consensus, non in omnibus diuine legis quæstionibus, sed solum in fidei regula nobis cernendū est sequenda, atque in ijs præcipuè quæstionibus, quibus Catholici dogmatis fundamenta nituntur.

Itaque si quis aliquid obijciat, quò auctoritas Patrum (vel ipsius Patribus, testantibus) eleuetur, id eiusmodi esse intelligendum est, quod vel non ad fidem pertinebat, vel ad ea, quæ iam ab Ecclesia decreta non erant, sed priuato cuiusque iudicio libera linquebantur. Alia enim sunt (ait B. Augustinus) in quibus inter se aliquando etiam doctissimi, atque optimi regulæ Catholicæ defensores salua fidei compage non consonant. Alia verò quæ ad ipsa fidei fundamenta pertinent.

Præterea, si quis hereticus ipsos Patres aduersus Ecclesiæ Catholicæ dogmata citauerit, ea citatio sic omninò suspecta esse debet, nulla vt ratione credatur. Quamobrè vrgendus est hereticus, vt ipsum auctorem in fonte ostendat, quem fortè nunquam legit, sed ex Philippi Melancthonis, vel alius cuiusmodi fallacissimis communibus locis mutuauit. Præterea iterum vrgendus est, num putet eundem auctorem pro Catholicis alibi facere. Quod si affirmet, cur quæ apertè alibi dicit, ea potiùs, & candidè ab heretico non afferuntur? Sed de tota hac Patrum auctoritate, ac de modo eos legendi, ij qui erūt doctiores, petere multa poterunt ex septimo libro locorum communium Melchioris Cani, qui Calvinum, reliquosque Fidei & Patrum aduersarios solidis rationibus, eorum fraudes aperiens, euincit.

INDEX

INDEX OMNIUM CONCILIORVM NUMERO 212.

CONCILIA GENERALIA Catholica & confirmata à Romanis Pontificibus.

Anno Dñi.

325. 1. Synodus Nicena 1. Episcoporum 318. contra Arium, confirmata à Syluestro. tom. 1. fol. 339.
381. 2. Constantinopolitana 1. Episcoporum 150. contra Macedonium, confirmata à Damasio. to. 1. fol. 481.
430. 3. Ephesina 1. Episcoporum 200. contra Nestorium, confirmata à Celestino. tom. 1. fol. 598.
451. 4. Calcedonensis Episcoporum 630. contra Eutychem, confirmata à Leone I. tom. 2. fol. 1.
553. 5. Constantinopolitana 2. Episcoporum 165. contra Petrum Gnaphæum, confirmata à Vigilio. tom. 2. fol. 409.
681. 6. Constantinopolitana 3. Episcoporum 170. contra Manichæum, confirmata à Leone II. tom. 2. fol. 899.
789. 7. Nicena 2. Episcoporum 350. contra Vonomacos, confirmata ab Adriano I. tom. 3. fol. 598.
868. 8. Constantinopolitana 4. Episcoporum 383. contra Photium, confirmata ab Hadriano II. tom. 3. fol. 531.
1120. 9. Lateranensis 1. Patrum 900. pro terra sancta, Præsidente Calixto II. 0000.
1230. 10. Lateranensis 2. Patrum 1000. pro iure Cleri, Præsidente Innocentio II. 0000.
1160. 11. Lateranensis 3. Episcoporum 300. pro reformatione, Præsidente Alexandro III. tom. 3. fol. 626.
1215. 12. Lateranensis 4. Patrum 1215.

Anno Dñi.

1244. 13. hoc est Patriarcharum 2. Archiepiscoporum 70. Episcoporum 412. Abbatum 12. Priorum cōuentuum 800. nec nō oratorū vtriusque Imperij, & quinque Regnorum pro varijs rebus, Præsidente Innocentio III. to. 3. pag. 734.
1273. 14. Lugdunensis 1. tum pro terra sancta, tum contra Fridericum I. Præsidente Innocentio III. 0000.
1311. 15. Lugdunensis I. Patrum 1560. quorum Episcopi erāt 500. De processione spiritus Sancti à Patre & Filio, contra errorem Græcorum, Præsidente Gregorio X.
1438. 16. Viennensis Episcoporum 300. p terra sancta & alijs rebus, Præsidente Clemente V.
1513. 17. Florentina pro vñione Græcorū cum Latinis, Præsidente Eugenio III. to. 4. fol. 366.
1545. 18. Lateranens. 3. pro varijs negotijs Præsidente Leone X. di. cto X. to. 4. fol. 320.
1545. 19. Tridentina Episcoporum 410. hoc est Cardinalium 6. Patriarcharum 3. Archiepiscoporum 25. Episcoporum 168. Abbatum 7. Generaliū Ordinū 7. Procuratorū absentium 39. Oratorum Principum 19. Doctorum 136. Contra Protestantes anno 1545. inchoatur, 1563. absoluitur, 1564. à Pio III. confirmatur, to. 4. fol. 891.

Ex his 18. Generalibus Concilijs quinque non exant, nempe Lateranensia primum, secundum, Lugdunens. primum, secundum, & Viennens. sed eorum meminit Platina.

Generalia partim confirmata partim reprobata.

Sar.

340. 1. Sardicēns. synodus Episcoporum 376. de hæresi Arii: diuisa est synodus in duas partes. Et Occidentales Episcopi qui erant 300. Fidem Orthodoxam confirmarunt, atque hæc pars cōfirmata est à Leone III. vt habetur dist. 20. c. delibellis: ac verò Orientales 76. seorsim conciliabulum celebrantes in hæresim Arianam subscripserūt, quo circa hæc pars alia reprobata est, & ratione huius partis Conciliū Sardicē. hæreticū esse dicitur ab Augu. lib. 3. in Cresco. c. 34. quod tamē ratio ne alterius partis dicitur Catholicū ab Hylario lib. de Synodo. vide Historiam Tripartitam, lib. 4. c. 27. & Apologiam 2. Athanasij.
687. 2. Synodus Trullana seu Quinifexta, Episcoporum 284. quæ authore Iustiniano Imperatore conuenit in Trullo, atq; edidit Canones 102. nomine 6. Synodi, quibus Sergius Papa, qui tunc sedebat, nunquā subscribere voluit, imò apertè repugnauit, auctores sunt Beda lib. de 6. statibus in Iustiniano, Paulus Diacōnus, lib. 8. de gestis Romæ. c. 9. Et Platina in Sergio. Cantamen 82. probatus esse videtur in 7. Synodo ac. 34. 5. & 6. to. 2. fol. 1038.
1415. 5. Cōstantien. Cardinalium 29. Patriarcharum 4. Archiepiscoporum 47. Episcoporum 270. contra Schisma, Præsidente Martino III. dicto 5. Confirmata est hæc Synodus à Martino, quantum ad ea quæ pertinent ad fidem contra hæreticos VVicleffum & Ioan. Hus, ac quantū ad alia, & præsertim quod Concilium sit supra Papam nō est probata, sed potius reprobata, vt patet ex Concilio Lateranen. sub Leone X. Sess. XI. tom. 3. fol. 769.
1431. 4. Basiliēns. quæ celebrata est

contra Eugenū III. reprobata est in Concilio Lateranen. sub Leone X. Sess. xj. exceptis illis decretis, in quibus agitur de Cæsuris & causis beneficiorum, quæ probata sunt à Nicolao V. tom. 4. fol. 1.

Generalia Heretica & penitus reprobata.

Anno Dñi.

361. 1. Synodus Mediolanen. Episcoporum 300. pro hæresi Arianā stabilienda.
361. 2. Ariminensis Episcoporum 600. pro eadem hæresi confirmanda.
363. 3. Seleuciēsis propter idem negocium.
363. 4. Syrmienensis propter idem negocium.
- Vide de istis quatuor Concilijs. Ruff. lib. 10. hist. c. 20. & hist. Tripart. lib. 2. c. 36. & lib. 5. c. 20. & Hylarium lib. de Synodis.
- Nota duas esse Synodos Syrmienenses, vnā hæreticā, cui interfuit Hosius Cordubens. & hæc non extat nisi in lib. de Synodis Hylarij: Alteram Catholicā contra Photinum celebratā, cuius etiam meminuit Hylarius, & hæc extat in summa Conciliorum, sed malè confunditur cum priorē, diciturq; illam esse cui interfuit Hosius, quod est falsum. non patet ex Hylario.
449. 5. Ephesina 2. pro Desiderio & Euthicle, cui adfuerunt Legati Papæ Leonis, sed illis reclamantibus statuerunt hæresim, & fuit postea reprobata in Concilio Calcedonen. nō extat. Vide Leonē ep. 15. Quini 6. vide supra.
687. 6. Constantinopolitan. Episcoporum 300. cōtra sacras imagines: coacta fuit à Leone Imperatore, & reprobata in 7. Synodo. act. 6.
1536. 7. VVitembergen. 300. fere ministrorum Præsidente hæresiar-cha

cha Luthero, quam Lutherāni generalem vocant. Vide hist. Suriij, pag. 370.

Concilia particularia tam probata, quàm non probata.

266. Concilium Antiochenū 1. à Dionysio Papa. to. 1. pag. 264.
308. Anxiranum probatum tom. 1. p. 293
325. Arelaten. 1. à Syluestro tom. 1. p. 368
326. Arelaten. 2. to. 1. p. 375
340. Antiochenum 2. to. 1. p. 400
322. Aquileiense to. 1. p. 472
426. Aphricanum to. 1. p. 570
438. Agathen. to. 1. p. 709
444. Arausicanum 1. to. 1. p. 717
445. Arelaten. 3. to. 1. p. 726
447. Arausicanum 2. to. 1. p. 722
516. Aurelianen. 1. to. 2. p. 371
555. Aurelianen. 2. to. 2. p. 603
536. Aurelianen. 3. to. 2. p. 604
536. Auernense to. 2. p. 633
552. Aurelianen. 4. to. 2. p. 638
553. Aurelianen. 5. to. 2. p. 650
612. Antisiodoren. to. 2. p. 715
670. Anglicanum 1. to. 2. p. 891
670. Anglicanum 1. to. 2. p. 891
670. Anglicanum 2. to. 2. p. 892
780. Arelaten. 4. to. 3. p. 268.
816. Aquisgranense 1. to. 3. p. 293
833. Aquisgranense 2. to. 3. p. 409
848. Aquense to. 3. p. 428
1225. Alemanien. to. 3. p. 757
1548. Augustense to. 4. p. 797
335. Concilium Carthaginen. i. confirmatum à Leone III. d. 20. cap. de libellis, to. 1. p. 378
338. Colonien. sub Iulio I. to. 1. p. 397
396. Carthaginen. 2. probatum ab eodem Leone ibidem, to. 1. p. 500
397. Carthaginen. 3. probatur ibidem, to. 1. p. 503
398. Carthaginen. 4. probatur ibidem tom. 1. p. 522
402. Carthaginen. 5. probatur ibidem, tom. 1. p. 519
418. Carthaginen. Episcoporum 217. contra Pelagium, probatum à Zozimo. Aug. epist. 47. Prosper in Cronica.
425. Carthaginen. 6. probatum à Leone III. to. 1. p. 564
426. Carthaginen. 7. probatum ibidem, to. 1. p. 369

Vide August. ep. 47. 90. 91. 92. 93. 94. & alibi.

444. Carpentoraten. to. 1. p. 725
514. Cæsaraugustan. to. 2. p. 375
650. Cabilonense 1. to. 2. p. 874
887. Colonien. 2. to. 3. p. 544
1536. Colonien. 3. to. 4. p. 747
1549. Colonien. 4. to. 4. p. 833
798. Cabilonen. 2. to. 3. p. 278
1479. Compluten. dioccesanum summa Conciliorum, confirmatum à Sixto III.
325. Elibertinum to. 1. p. 362
494. Epacinen. to. 2. p. 321
622. Bracaren. 1. to. 2. p. 746
624. Bracaren. 2. to. 2. p. 749
653. Bracaren. 3. to. 2. p. 888
242. Francicum to. 3. p. 39
790. Francofordien. to. 3. p. 227
791. Foroliuien. to. 3. p. 257
- Florentinum Præsidente Victore II. 0000.
324. Gangren. probatum à Leone 4. d. 20. 1. p. 369
526. Gerunden. to. 2. p. 74
51. Hierosolymitanum, Præsidente D. Petro Act. 15.
580. Hispalense 1. to. 2. p. 667
622. Hispalense 2. to. 2. p. 718
- Hierosolymitanum pro restitutione Athanasij. 0000
499. Illerden. to. 2. p. 355
390. Laodicānum to. 1. p. 451
600. Lateranen. Præsidente Gregorio I. to. 2. p. 714
643. Lateranen. Præsidente Martino I. to. 2. p. 763
580. Lugdunen. 1. to. 2. p. 677
596. Lugdunen. 2. to. 2. p. 680
- Lateranen. sub Hadr. I. Episcoporum 153. 0000.
410. Mileuitanum to. 1. p. 554
580. Matisconen. 1. to. 2. p. 678
598. Matisconen. 2. to. 2. p. 682
813. Moguntinum 1. to. 3. p. 285
883. Moguntinum 2. to. 3. p. 421
845. Meldense to. 3. p. 453
833. Medardense to. 3. p. 469
888. Moguntiacense to. 3. p. 546
888. Metense to. 4. p. 551
1549. Moguntinum to. 4. p. 356
1566. Mediolanen. conf. à Pio V.
1570. Meclinien. 0000
312. Neocæsariense probatum to. 1. p. 315. à Leone III. d. 20
- Nanneten. to. 3. p. 569.

- 338
829. Parisiense to. 3. p. 358
836. Pistense to. 3. p. 486
552. Parisiense 1. to. 2. p. 648.
554. Parisiense 2. to. 2. p. 654.
1050. Papiense sub Leone I X. Herman. Contract.
200. Romanum sub Victore I. de questione Pascharis. Euseb. lib. 3. cap. 23. hist. Eccles.
260. Romanum sub Cornelio. 0000. Euseb. lib. 6. c. 33.
328. Romanum sub Syluestro, to. 1. p. 354.
329. Romanum sub eodem to. 1. p. 355
340. Romanum sub Iulio I. to. 1. p. 396
380. Romanum sub Damaso 0000.
390. Romanum sub Scribio 0000.
436. Romanum sub Sixto 3. tom. 1. p. 701.
450. Romanum sub Leone I. 0000.
465. Romanum sub Hilario tom. 2. p. 200
444. Romanum sub Gelasio tom. 2. p. 318.
500. Romanum Episcopi Zimachi, to. 2. p. 328.
500. Romanum Episcopi eiusdem, to. 2. p. 329
501. Romanum Episcopi eiusdem, to. 2. p. 331.
502. Romanum Episcopi eiusdem, to. 2. p. 334
503. Romanum sub eodem, Episcopo rum 218. to. 2. p. 347.
504. Romanum sub eodem, tom. 2. p. 350
390. Romanum sub Gregorio I. tom. 2. p. 688.
517. Romanum sub... 0000.
607. Romanum sub Bonifacio 3. 0000.
- Romanum sub Verbalionio 0000
708. Romanum sub Greg. 2. to. 3. p. 18.
- Romanum pro sacris Imaginib⁹ Præsede Constantio Papa. Abbas Vspergenensis. 0000.
- Romanum pro sacris Imaginibus sub Gregorio 3. Patrum ferè 1000. Palmerius. 0000.
813. Remense to. 3. p. 291
438. Rhegiense to. 1. p. 698
- Romanum sub Paschali. 0000.
- Romanum sub Nicolao I. Episcoporum 113. Platina. 0000.
- Romanum sub Ioanne 12. Sigebertus. 0000.
- Romanum sub Gregorio V. in quo sancitum ut pro 7. Electores Imperator creetur. 000.
1049. Romanum sub Leone 9. } Hermanus Cō
Romanum sub eodem } tractus.
Romanum sub eodem }
Remense sub eodem }
1057. Romanum sub Nicalo II. tom. 3. p. 599.
1070. Romanum sub Gregorio 7. contra Berengarium qui tum 3. cecinit palenodiam: nam 1. eam cecinerat in Concilio Turonen. II. In cōcilio Romano, 3. in hoc. I. ho. V. Vald. to. 2. de Sacramentis, c. 43.
1700. Remense sub Eugenio 3. 0000. D. Bern. serm. 8. in Cantica.
245. Simeffanum to. 1. p. 286.
742. Suefionense to. 3. p. 40.
- Salcugustadien. to. 3. p. 572.
1528. Senonense to. 4. p. 716.
369. Sirmienense contra Photinum: extat in summa Conciliorum, & falsò ibi dicitur in eo Concilio adfuisse Hosium Cordubensem.
390. Tolense à Siricio to. 1. p. 499
390. Tarninatenense to. 1. p. 526
395. Toleranum 1. à Leone. to. 1. p. 521
480. Turonense 1. to. 2. p. 278
486. Tarraconense to. 2. p. 290
534. Toletanum 2. to. 2. p. 386
552. Turonense 2. tom. 2. p. 641
580. Toletanum 3. to. 2. p. 668
622. Toletanum 4. to. 2. p. 725
624. Toletanum 5. to. 2. p. 739
625. Toletanum 6. to. 2. p. 741
636. Toletanum 7. to. 2. p. 759
643. Toletanum 8. to. 2. p. 854
645. Toletanum 9. to. 2. p. 867
646. Toletanum 10. to. 2. p. 870
653. Toletanum 11. to. 2. p. 879
681. Toletanum 12. to. 3. p. 1.
684. Toletanum 13. to. 3. p. 9.
798. Theodonen. to. 3. p. 269
799. Turonense 3. to. 3. p. 274
856. Ticinense to. 3. p. 480
895. Triburiense to. 3. p. 553
1057. Turonen. 4. contra Berengarium, 0000
1548. Treuerense 1. to. 4. p. 821
1549. Treuerense 2. to. 4. p. 881
- Trecastinū sub Paschali 2. 0000
371. Valentinū in Gallia to. 1. p. 491
451. Vafense to. 1. p. 720
451. Veneticum to. 2. p. 276.
502. Valentinum in Hisp. tom. 2. p. 358
- Vcr.

755. Vernense to. 3. p. 475.
855. Valentinum 3. in Gallia tom. 3. p. 475.
868. Vormatiense to. 3. p. 529.
1050. Vercellense contra Berengarium, 0000.
1160. Verelliacum 0000.
- Veronense contra Turcas sub Lüt. cio 3.

Particularia Reprobata.

855. Reprobatum Carthaginense sub Cypriano, reprobatum à Papa Stephano. Aug. lib. 5. de Bapt. c. 23.
308. R. Carthaginen. tempore Eusebij Papæ, quod August. in breuiculo collationis dicit fuisse iniquum. Hoc Concilium heretici nostri tēporis dicunt esse Carthaginen. in quo pueriliter labuntur, nam Carthaginen. I. fuit sub Syluestro.
325. R. Elibertinum, in eo quod dānat Imagines nunquam ab Ecclesia receptum fuit, to. 7. p. 367.
340. Tyrense contra Athanasium 0000. Rusti. lib. 20. hist. c. 16.
340. R. Antiochenum contra Athanasium, hist. trip. 0000.
860. R. Constantinop. sub Photio, reprobatur in 8. Synodo.
939. Romanum coactum ab Othone Imperatore contra Ioānem 12. Papam, non multò post ab eodem Ioanne reprobatur.
1506. R. Pisanum contra Iulium 2. reprobatur in Concilio Lateranen. Sess. 2.
1534. R. Constantiense auctore Buce. ro pro pace componenda inter Lu-

theranos & Zuuinglianos. Surius in historia, p. 310.

1535. R. Smalcaldicum protestantium, in quo est decretum non esse eundum ad Concilium generale inditum à Rom. Pont. Surius in hist. p. 360.
1536. R. Tigurinum, vbi decretum est à Zuuinglianis edendam esse Apologiam contra Lutherum. Surius in hist. p. 362.
1536. R. Arouiense pro pace Zuuinglianorum cum Luthero. Surius p. 362.
1536. R. Basileense 1. 2. 3. & 4. Zuuinglianorum. Surius p. 370.
1536. Tigurinum 2. Zuuinglianorum. Surius p. 370.
1536. R. Arouiense 2. eorundem. Surius p. 370.

In his omnibus Conciliabulis Zuuinglianorū illud maximè singulare fuit, quod nullum habuerunt Episcopum, cum tamē Cōcilium nil sit aliud quàm Episcoporum legitima congregatio. Concilia antiqua ut 4. Arelatēsis, Duo Arausicana, Vnum Laodicenum, 13. Toletanum, Quinque Aurelianensis, 4. Turonensis, Tria Bracharensis, Duo Hispalensis, & vnum Agatense magnæ sunt auctoritatis: tametī enim eorum aperta cōfirmatio non inuenitur, sunt tamen tacita quadam Ecclesiæ cōfessione, & Pontificum, ac Doctorum, his ea citantibus comprobata.

INDEX QVÆSTIONVM IN HOC LIBELLO EXPLICATARVM.

P R I M A: Verum, qui non omnia Ec-
clesiæ Catholicæ dogmata credunt, pos-
sint eternam salutem consequi: dum modò
profiteantur se in Christum credere, & pec-
cata adisse? fol. 316.

I I. Verum Schismatici saluari possint,
cum ea, quæ ad fidem pertinent, credant
ferè omnia? fol. 316.

I I I. Verum inter Lutheranos, aliqua
ex parte, Sacerdotes & Episcopi dicendi
sint, qui res spirituales & Sacras admini-
strant? fol. 317.

I I I I. Verum Ecclesia ibi esse dici pos-
sit, ubi Sacerdotes & Episcopi veri & le-
gitime consecrati non sunt? fol. 317.

V. Verum, Qui Baptismo in Septentrio-
ne initiantur, ad Ecclesiam Catholicam
spectent, licet Sacerdotes veros non habeo-
ant? fol. 319.

V I. Verum liceat alicui ob metum mor-
tis, aut rerum suarum amissionem, vel spè
alios ad Catholicam fidem adducendi, Lu-
theranismum, aliamuè heresim simulare,
aut publicè profiteri se nolle Ecclesiæ Ca-
tholicæ obedire, etiam si clàm velit esse,
vel sit Catholicus? fol. 319.

V I I. Verum liceat Sacro interesse, vel
Eucharistiam sumere, ubi Sacerdos ritè
quidem olim Sacris initiatus sit, verum po-
stea fuerit, & habetur Lutheranus, atque

adeò nescitur, an Ecclesiæ Catholicæ sit rē
conciliatus? fol. 320.

V I I I. Verum ab Orientis Ecclesiis
qualis est Alexandrina, & similes, regula
credendi, & Sacerdotum consecrandorum
facultas perit iuste possit? fol. 321.

I X. Verum ille, qui triumphans Ec-
clesiæ fidem, & antiquorum Patrum doctri-
nam sequitur, saluari poterit? fol. 322.

X. Verum, Si quis obiecerit, Ecclesiam
Catholicam defecisse, aut ita egrotam esse,
ut sensum veritatis amiserit: ideo differre
ad Catholicos reditum debeat? fol. 322.

X I. Verum sint aliqua proprietates
Ecclesiæ Catholicæ tam certæ, ut ips cog-
nosci, & ab alijs dignosci certò possit, &
quenam illæ? fol. 323.

X I I. Verum verbum Dei & Sacra-
mentorum administratio sint Ecclesiæ no-
tæ & proprietates, ut hæretici volunt?
fol. 330.

X I I I. Verum sicut in Deum, ita in Ec-
clesiam credendum sit? fol. 330.

X I I I I. Quæ causæ retineant mise-
ros in Heresi? fol. 331.

X V. Quinam libri, & quomodo legen-
di sint ab eo, qui veritatem veræ religionis
assequere velit. fol. 331.

Ac quomodo legitima ab illegitimis
Concilijs discerni possunt. fol. 335.

ANTO-

**ANTONII POSSEVINI,
SOCIETATIS IESV, IVDI-
CIVM, DE CONFESSIONE (VT VOCANT) AVGV-
gustana, ac num admittendi sint hæretici ad colloquium publicum
de fide: De Desiderio Erasmo, ad quem noui Ariani prouo-
cant: De Picardica secta, mixta Calvinif-
mo & Anabaptismo.**

*Sequenti Epistola lector habes
Causas scriptionis huius Iudicij, & præstantem Prin-
cipis indolem, ac perfectam formam ad
quam se efformet.*

**SIGISMUNDO BATOREO TRAN-
SYLVANIAE PRINCIPI ILLVSTRISSIMO,
ANTONIUS POSSEVINUS
SOCIETATIS IESV.**

V M Transylvaniam obirem, ac venissem
Cibinium: Lutherani ministri, qui in ea pri-
maria tua ciuitate docent, me adierunt atque
enixè rogarunt, ut quod studium quibusdam
controuersijs eo tempore pacandis impen-
debatur, id in primis, catholicis cum protestan-
tibus coniungendis adhiberem. Perplacuit
quæ videbatur ex beneuolo pectore profecta
petitio. Itaque ratione qua id effici posset, paucis exposita, & ea de re
vnicuiq; libellis traditis: cum primum Albani Iuliam ad te redij, is
qui videbatur inter eos esse primarius, aliquid eiusmodi per litteras
à me iterum petijt, quod scribebat se inter sua *manuscripta* (ut eius verbo
vtar) repositurum. Respondi tum, quantum ad alia properanti mi-
hi per temporis angustias licebat. Idem autem cum Cassouia de
me à principe viro paucissimos post menses, quæreretur, pluribus
autem cum eo egissem, facile intellexi, quæ solent esse Germanorū
ingenia ad pacem, & simplicitatem nata, non difficillimè etiam eos,
qui in hæreses altius decidissent, ad auitam religionem redituros, si
opportune ac breui atq; ad omnium captum origo & variatio Lu-
theranorum, aliorumq; dogmatum illis posset ostendi. Quam ad
rem cum maximè facere videretur eorum, qui confessionem nescio
quam Augustanam sequuntur, ac reliquarum sectarum cum œcu-
menicis synodis, & symbolo fidei collatio, ac præcipuè artificum e-
iusdem confessionis interior cognitio: illud tanquam operosius re-
ieci in alterum librum, quem de notis verbi diuini, & de fide ac facie

Apostolicæ Ecclesiæ in lucem edidi : hoc in id tempus distuli, quo acceptis quibusdam Germanicis scriptis, liquidius ea cognoscerem, quæ huc pertinere posse putabam. Id quod cum deinceps essem consecutus, iudicium de Confessione Augustana, addita perutili tractatione de colloquio cum hæreticis publico à Regibus declinando, portentaq; Picardicæ sectæ breuiter, ac verè conscripsi, quibus nonnulla inferui de Desiderio Erasmo, quoniam & ad illam, & ad hunc reliqui sectarij & noui Ariani, tum alibi, tum imprimis qui sunt in Transyluania, plures libenter prouocabant. Hæc autem mitto ad te Sigismunde Princeps illustrissime D. bonitate fretus, te qui ætate ac virtute quotidie proficis, vbi altius illa perceperis, nō permissurum, quin Saxonis istis Transyluanicæ ciuitatibus tuis idem de tuo lumine lumen amanter offeras, oblatum persuadeas vt admittant, admissum vt retineant. Experire enim & ad restringenda hæresum venena remedium hoc esse præsens, & ad ipsos quoque Turcas ad fidem Christianam alliciendos non incommodum; quippe qui (vel naturæ ipsius ductu) hæreses istas vehementer oderint, quod norunt ab alijs faces aduersus legitimos principes sæpè hoc sæculo fuisse subministratas : Ad Transyluaniam verò tuam tutandam, quæ Christiani istius tractus, est (vt ita dicam) arx arcium, non minimo præsidio futurum, cum ex eadem collationis ratione statui possit vera religio, qua nullum munitus propugnaculum, aut nexus cum DEO arctior vnquam reperietur.

Quæ omnia, si de alio vnquam Principe fuerunt expectanda, vt ad effectum perducerentur, equidem eo quoque nomine de te speramus, quod istius Principatus habenas non ambitione, aut artibus vllis, sed ea innocenti ætate es affectus : quæ vix ea cogitare, ne dicam prenare potuerat : Quodque Stephani patris regis, ac Christophori parentis, & Stephani aui tui, qui Transyluaniam summis temporum difficultatibus administrarunt, istam tibi Prouinciā sic tradidit Deus, vt habens quos imitare, non desponderes animū, si qua incideret eiusmodi, quibus vel ob fidē Christianam, vel ob Turcicæ ditionis viciniam quatere te, aut ab suscepto proposito auertere nonnulli conarentur. Diuina quidem prouidentia, quæ nihil est aliud quàm suipsius perpetua rebus omnibus præsentia, longius ista prospexit, cum auum tuum, quo tempore alij in Transyluania, & Vngaria templa demoliri satagebant, excitantem sacras ædes, & Catholicam religionem sartam tectam sustinentem, tibi tanquam è specula ducem ac stratorem itineris præparabat. Quem secuti filij Stephanus Rex & Christophorus princeps, atque Andreas eorum frater viam tibi ad omnia summa complanarunt. Quæ sine dubio consequeris, si eandem (vt facis) semitam perrexeris insistere quā isti tibi triuerūt. Et verò recordaris Christophori parentis tui,

tui, quā Heroico, hoc est Christiano pectore, dum quasi compedibus vel podagræ doloribus, vel Transyluanicæ dissidijs ob varias sectarum factiones distineretur, difficillimas tamen res aggressus explicuit, ac peste illa Francisci Dauidis (publica sententia ordinum) extincta, & exstructis vel assignatis cultui Catholico templis, frenoque satanæ iniecto per Catholicos sacerdotes, quibus sui tuique curam demandauit, ostium isthuc fidei aperuit, per quod plurimi nondum baptismo initiati, licet prouecta essent ætate, ceruicem CHRISTI iugo auidè subdentes principatus tui, quæ iam imminebant initia, quasi consecrarunt. Hæc vir ille non aui tui tantum, quantum Stephani Regis imitatione, ac monitis impulsus cum paulò post omnibus sacramentis catholicissimè munitus ex hac vita decederet, hæredem te dignitatis, virtutis, Catholicæ Religionis reliquit, atque euolauit ad cælum. Illhinc igitur cogita eundem (quandoquidem charitas nunquam excidit) tua nunc apud CHRISTVM sedulò curantem, quod perennes tibi victorias cupiat, quas cœlesti ciuitati inscriptas eorum cernit, qui pro custodita fidei, ac vitæ integritate, & pro administrata iustitia, & imprimis pro Catholica religione latius promota occubuerunt. Quos cum ille intueatur æterna fælicitate fruētes an ne ambiges, Adolescens illustrissime, easdem tibi filio tuo ipsum cupere, ac serio flagitare? Et capit ergo, ac flagitat : Et familiæ istius tuæ antiquissimæ, quæ non in Vngaria solū, verū etiam in ipsis Hierosolymis recuperandis atque in perfidis non vno prælio domandis, fortitudinem suam summo cum decore testatam posteritati reliquit, procurat tibi cœlestes illas coronas, quæ semper virescunt, nunquam exarescunt : Qua spe circumdatus, quid est tandem quod & tu aut non perrupturus sis arduum, in Christi fide propaganda? vel in quo te ipsum non sis victurus, vt deinceps victorias de alijs iustè reportes?

Sanè si præsentem Transyluanicæ statum contuleris cum eo, qui non ita multos ante annos fuit, habebis vnde erigat sese altius spes tua, teq; interim studijs ac virtutibus ornes, quæ diuinæ gratiæ aditum quodammodo patefaciunt; Quamuis & ipsa verarum virtutum dona donentur ab eo, qui cum ob iniustitias, & dolos auferat regna & principatus, sic propter iustitiam, atque pietatem eosdem corroborat, & munit.

At cum præter parentem tuum, quem habes regnantē in cœlis, habeas etiam regnantem in terris Stephanum regem patrum tuum, qui indies non ipsas modò rationes ostendit, sed etiam suppeditat tibi regendæ rectè iuuentutis, & Transyluanicæ tuæ: hincq; magnarum rerum amplitudine, istinc verò iactis pietatis fundamentis egregiè te incitè ad ea quæ principe Christiano sunt digna, nihil est

tam sublime ad quod aspirare non debeas, proposita tibi Dei gloria, & familiae tuae dignitate. Itaque cum tu sentis qua animi constantia is idem Stephanus Rex vnâ cū fratribus suis, inter sæuissimas Religionis Catholicæ procellas, in ditione familiae vestrae religionē veram conseruauit impavidus, tu ne vnquam timeas, à facie alicuius, sed in Christi nomine quanto obstabunt magis, qui nesciunt quid faciāt; tu contra tanto audentior ito. Neque enim vnquam deest causæ suæ Deus. Cum autem ad memoriam reuocas ab eodem Rege ita deuictos fuisse rebelles, vt simul seipsum vicerit, illos expugnans simul & ijs parcens, ac filios eorum in patrocinium suscipiens, & hos Catholica fide institui curans; & tu quoque ad easdem regias dotes adipiscendas, animum tuum compara. In quo obsecro vt tibi persuadeas nihil tam difficile futurum quin superare possis, si vitæ innocentiam seruaueris, teque in conspectu Domini semper demiseris: Tum enim re ipsa intelliges viua nobis ista maiorum exempla à Deo concedi, vt quāto magis ad eorum normam vitam nostram efformabimus, tanto diligentius ad nostram, reliqui, qui nos subsequuntur, suam exprimere nitantur, sicque vera & apta inter se quædam Diuinorum in nos beneficiorum series semper eluceat. Prætereā cogita quibus gradibus Rex Patruus tuus ad istum principatum: deinde à victorijs ad regnum hoc maximum, mox ex hoc Regno ad prouincias alias isti regno adiiciendas, spiritu sancto tarda molimina nesciente, peruenit. Sanè ij fuere, Dei timor, pudor, honestas, inuicta animi fortitudo, atque alto sub pectore diu retentum diuinæ gloriæ augendæ desiderium. Itaque neque eum torpor vnquam à rebus gerendis, nec iuuentutis illecebræ abduxerunt à tramite virtutis, nec summa pericula pauidum reddiderunt, neque torrens tot hæresum, quantus se in istum Orientis tractum infuderat, ab ipsa Catholica fidei firma petra dimouit. Ex quo factum est, vt cum iam torrens earundem hæresum Transyluaniam vniuersam Lutheranismum primū, deinde Calvinismo, denique Arianismo inundasset, Sacerdotesque Catholici omnes tum fugati, tum cædibus expositi passim essent, ille tamen in patrimonij vestri ditione cultum Catholicū aduersus omnes summo conatu tueretur, ac specie venationis persæpe sese in syluas abderet, vt sacrum à Catholico Sacerdote posset audire: Mirandum vt non sit, si paulò post quā ad Principatum Deus illum euexit, incepit Viennam, & Romam literas de operarijs Catholicis in Transyluaniam euocandis diligenter mittere, ac seminaria pietatis urgere, quæ intelligebat fore præcipua restituendæ fidei firmamenta. Cum verò subsecuti essent, qui adducto in viscera Transylvaniæ exercitū eam ad sese auertere cogitassent, magnanima fortitudine ab eo fugati, & eorum copiarum fusæ, ac pars illarum ad internecionem cæsa, eò illustriorem ipsius virtutem reddiderunt, quanto eam ij obscurare magis, atque ad nihilum redigere curauerunt. Quamobrem latius micans tanti Herois virtus ad regnum hoc inuitata fuit ardentius,

tus & poscentibus eum aliquot ordinibus in Regem, is eo nomine in prius annuit, quod ab ipsidem scribebatur, se propterea expulsi, & inuictum bellandi studium restitueretur, nobilisque illa gloria, armis, & arcendis fidei hostibus tanto olim studio ceterati, non solum reuiuisceret, sed & maiora quædam quā antea patraret. Quare nescius ocij adfuit, creatusque Rex nuda sed didit volenti, nulli fastui, luxui nulli. Sed hinc celantius ad exlicanda negotia atque ad Catholicam fidem per liberos & solidas rationes continenter adhibitus, illhinc ensis, & exercitus ad Gedanenses ad officium reducendos; ad Polociæ Ducatum, ad Liuioniam de Mosco repetendam præsto fuerunt. Quæ omnia cum deinceps confecisset, quasi rediuiuæ meliorum Regum effigies, & animi in vno Stephano Rege apparuerunt. Nam sexennio ista omnia effecisse, & annum anno eructasse victorias, maioraque interim animo fuisse molitum, atque moliri, humanam profectò spem, ne dixerim captum, excessit. Sed hoc integro decennio; quo regnavit & regnat, eundem vitæ tenorem oculis omnium obiecisse, quem quondam in Vngaria inter alios primarios proceres, vel in Transyluania Princeps secutus fuerat, ac verò peruigilem, & summum castitatis vindicem fuisse, Diuinum certè est donum, ac proinde tibi (vt alterum Sanctum Emericum; Sancti Stephani Regis pudicissimum filium referre possis) precibus ac omni conatu à Deo procurandum. Id enim te non lateat, patruum tuum Regem inter alia curasse, vt quā minimum labis, ab impudicitia; vel copijs quotiescunque eas eduxit in expeditionem; vel aulae suæ aspergeretur. Itaque & illud constantissimi erga pietatem pectoris indicium fuit, quod cum inhonestæ mulieres exercitus sequi, & inter aulicos sese intrudere plerunque tentassent; ac licet præmonitæ atque additis minis deinceps deterritæ; non tamen audacibus flagitijs parcerent, has denique Rex proijci iussit in profluentem: quæ demersæ aliarum omnium improbitatem represserunt. Et quidem nota sunt tibi, Sigismunde Illustrissime, Stephanum primum Vngariæ Regem sic bello operam dedisse, vt simul in vniuerso Vngariæ Regno Catholicam religionem statueret, erroresque suorum radicitus euelleret: qui nosser hominibus à Deo præfectos tam diu meritò præesse, quandiu toto pectore incumbunt in id; vt subditi in omnibus D. Maiestati & seruiant & subsint. Sic igitur & Stephanus Rex patruus tuus in hoc Poloniæ regno longè lateque fecit quod & in Transyluania non omiserat. In medijs enim tormentorum fragoribus, ac dislosionibus in maxima negotiorum mole: cum conuentus, & comitia, aut exercitus ingentes sub signis habuit (& quidem in media Moscouia; cæloque ob
fi:

frigus inclementissimo) in tentorijs (non in hypocaustis) in ipsis etiam syluis dum venandi exercitatione ocium excutit, ac valetudini operam dat, aut sæpè, quæ non omnes cogitant, maiora ad rem Christianam amplificandam in solitudinibus illis concoquit, putasne eum vnquam aut sacra quotidie, aut Catholicos concionatores prætermisisse, quominus illos statim diebus etiam ocreatus currum ad iter ascensurus audiret: vel dum arces in hoc regno instaurat, aut tuas communit, non habuisse primam curam Diuini cultus, ita vt templa, collegia, seminaria passim institueret? Videlicet ex istis sine sanguine populos ad Christianam fidem reuocari: in Asiam verò sensim religionem Catholicam inuehi posse nouo ac tacito Christianæ militiæ genere sapiens Rex vnà cum Ecclesiæ CHRISTI spiritu sapienter intelligit.

Ac propterea habes iam Albæ Iuliæ, & Claudiopoli, ac Varadini quas non multo antea sacerdotum stationes, at Academias excitauit: cumque Gregorius decimus tertius Pontifex Maximus seminarium ad orientem iuuandum in media Transylvania cordatissime constituisset, non te fugit patrum tuum Regem noluisse tantam de CHRISTO benè merendi sibi occasionem elabi, quam obrem Regia magnanimitate tantos ei rei perpetuos redditus quantos Pontifex Maximus fecerat addixit, testatus facto sese Apostolicæ sedis & filium & optimum æmulum, ac in prouehenda religione socium esse.

Sed & Polonia, Lituania, Polocia, Liuania vident in dies affurgere muros, & augeri hominum cœtus, quos ille ad huiusmodi præsidia euocat: quæ (satana iam Regios conatus horrescente, ac hæresibus his machinis per sese concidentibus) sic firmat, vt dubium non sit progressuram longissime pietatem: & qui postea successerint reges, eos vberissimam messem ex tot seminibus percepturos, speculum quidem lucidissimum habituros, in quo regnandi ex DEO formam aptissimam semper inspiciant. Quibus vestigijs cum te puerum his oculis viderimus incedentem, iam verò grandescentem & iisdem consilijs atque exemplis innixum sistere firmiores gressus audiamus, summo omnes perfundimur gaudio. Nam vitia & hæreses detestaris, ac ijs qui in eas prolapsi sunt, ita compateris, vt tamen non connueas, ne licentia deteriores fiant: foues autem eadem collegia piorum, ac seminaria patrocínio tuo, quæ tibi vnà cum Principatu Rex tradi curauit: studijs verò literarum operam nauas, librosque, quos pene nunquam Rex ponit de manibus, assidue tu quoque versas. Es verò in ista orbis

orbis parte non tam vt istam modereris, quam vt pro reliquo orbe Christiano propugnando videaris impositus. Accedunt ornamenta illa præclara tum Andree Patruelis tui in Cardinalium numerum honorificentissime delecti, tum Grego. XIII. & Sixti V. Pontif. Maximorum erga te studia, qui paternæ charitatis vlnis curam istarum prouinciarum amplexi amantissimis literis cum vniuerso orbe de ista indole gratulati tibi magnū calcar benè currēdi addiderunt, satis disertè declarātes, sese maximā de te spē concepisse. Maeste igitur donis cœlestib⁹ Princeps, decurre fidēter in nomine Domini vsq; ad vitæ metā intrepidus hoc iter, quod cepisti: hæc tibi eadem sint artes & studia, q̄ nosti in Stephano Rege patruo, & Christophoro Principe parente tuo viguisse: Ea verò notitia, quam vel ex hac tractatione, vel ex alijs huiusmodi libris hauries, perge tuum pectus imbuerē, vt cum doctrinam ad pietatem, & ad auctoritatem adiunxeris, populos istos Deo lucreris, quos propterea is ipse, Deus tuæ fidei, atq; administrationi concredidit.

ANTO,

ANTONII POSSEVINI, SOCIETATIS IESV, IUDICIUM DE AVGVSTANA CONFESSIONE, CIVIS VARIATIO, ET PENE ANTEQVAM PRODIIT

in apertum, ut euitus examinantur.

Num vlla fidei Confessio Augustana vnquam reipsa fuerit, ac si fuit, quam illa censenda sit.

C A P. I.

ET S I nomine Confessionis Augustanæ aures septentrionalium ita personant, ut nemini ferè venire possit in dubium, ea nefuerit aliquid, rectissimè tamen ambigi, ac quæri potest, an quidquam re vera fuerit. Primum enim, si qua fidei Augustana Confessio vnquam fuisse dicenda sit, eam fuisse, ac dicendam esse, quæ Catholica fuerit, necesse est: quam quidem, ij, qui christianum in Germania promulgarunt Euangelium, initio inuexerunt: quæ uè adhuc & Augustanus Episcopatus, & Ecclesiæ Catholicæ prædicationis certissima vestigia testantur. Sin verò eam accipimus, quam hæretici anno huius seculi trigesimo, Augustæ, Carolo Quinto, & ordinibus obtulerunt, ea non vna, sed plures fuerunt, & quidem dissidentes inter sese, nec ab iisdem auctoribus profectæ, ut plane quid ista sit ignoretur. Et Principum quidem quorundam confessioni subscribere Norimbergenses, ac Reutligenses: verum quæ ab alijs quatuor Imperij ciuitatibus oblata est, alia erat, nec illæ inter sese conuenire potuerunt. Zuingliani enim nomine earum ipsarum quatuor, suam & ipsi Augustæ confessionem eodem tempore per Gasparem Hædionem proposuerunt, quæ à reliquis erat alienissima: sed & cum triplex non verbis solum, verum etiam sententijs, variatio exemplarium vnius & eiusdem confessionis Protestantium prodijisset, incertum est ex quibus linteamentis certa ipsius facies agnosci possit. Eadem quidem omnibus erat inscriptio, qualis procurantibus Luthero, & Melanchthone Carolo Quinto tradita fuerat. At exemplaria nec eadem erant, & inter sese pugnant, ut diximus. Accùm prior decem & septem, secunda viginti octo articulos comprehenderit, Lutherus autem plures alios sub eiusdem pallij nomine texerit, & quasi aliud agens multa in sinuauerit, quibus religionis & Imperij publicæ pacis iugulum petebat, mirificè

Argentina
Kölnitz.
Meminge
Lindau.
Vide Coch
leum de
vijs præpa
ratorijs ad
concordiã.
Luth. cõt.
Ambr. Ca
tharinum,
de Pontifi
catu, & de
imperio,
de potesta
te seculari.
De Capt.
Baby.
De Con
fess. ad
Franciscu
cõtra duo
Cæsareã
mandata.

nutarunt, qui in re tam lubrica, pedem firmare voluerunt. Accedit quod statim enata, plures annos delituit, ut vbinam gentium esset, ac quibus in archiuijs iaceret, ne sciri quidem posset: Quò verò tota res altius occuleretur, varia supposita sunt, ut Apologia Melanchthonis, & alia. Quam obrem non confessio, sed inficiatio, atque negatio Euangelicæ, auitæ, christianæ, ac veræ Augustanæ fidei iure optimo vocanda est.

VARIATIONEM EIVS

dem Confessionis Augustanæ ab ipsiismet hæreticis agnitam, ac quæ ab eorum plebisque eandem confessionem fuisse reuelatam.

C A P. II.

ET plures quidem protestantium Diuino iudicio cogente non vno loco falsi sunt eandem confessionem sæpe fuisse mutatam, renouatam, ac redditam incertam. Et Melanchthon anno trigesimo huius seculi die 27. Maij, Luthero in hæc verba scripsit. Quotidie multa mutamus: Articuli enim fidei subinde mutantur, atque ad occasionem accommodantur. Itane verò? certè, quoniam calcei vestri ad pedes vestrorum, non vestri pedes ad calceos Ecclesiæ aptandi erant. Sed ea mutatio cum euidentior fieret, quam ut posset abscondi, eminentiores quidam, Augustanis alijs comitijs, ne quasi per nasum abducti ab vno, vel altero Apostata fuissent, prorsus erubescerent, dixerunt, sese Augustanam Anno trigesimo editam confessionem (quam videlicet sapientissimi nec viderant, nec quo actu conscripta fuisset cognouerant) nunquam sese deserturos. Ac Geneuenses, Magdeburgenses, Mansfeldenses, Ratisbonenses, vna cum Flaccianis odio acti aduersus Melanchthonem, & Vittembergenses idem testati sunt. Quam obrem articulos Schmacaldicos, Catechismum Lutheri, & Saxonicarum Ecclesiarum confessionem in vnum colligentes, corpus (quod rectius dixissent cadauer) doctrinæ nominarunt, & Philippum

Chytræus
fol. 30. 115.
222. 227. in
hist. de con
fess. Aug.
Nota Pro
testantium
orig. nem
Euangelij.

AVGVSTANA CONFESSIONE.

pum Melanchthonem accusarunt, tanquàm impium, & proditorem, qui confessionem Augustanam mutilauerit, auxerit, mutauerit. Inter eos verò Ioannes Sturmius est, de quo Schmidelinus sic loquitur. Sturmius librum edidit, ne concordia consentiretur. Quare? quod Philippus eadem nectur. Fateor, & perspectum est omnibus nostram de Sacramentis doctrinam farcinis loco duxisse, & quod grauius est, cõdemnasse. Fatendum quidem non esset, at negare non possum. Doleo certè, sed dicere cogor. Philippum nostram doctrinam artolatricam iudicasse. Hæc Schmidelinus. Qui cum interesset colloquio Confessionistarum non multos ante annos manifestissimo testimonio Melanchthonis fuisse sacramentarium comprobauit eo inter alia nimirum argumento, quod Philippus ad Fridericum Rheni Principem literas dedisset, quibus Lutheri doctrinam respuebat, affirmans nec in pane Christi corpus, neque sub panis speciebus contineri, sed nuda esse corporis signa. Quæ ut vera esse conlaret ipsas literas Schmidelinus deprompsit, & ijs, qui aderant ostendit.

Sturmius autem, Philippus (inquit) ad Caluinum frequentes literas misit, quarum initijs Reuerendiss. semper Dominum & fratrem compellat: quibus verbis monstrauit, quàm sibi confessionis Augustanæ præcipuus artifex constitit.

Peucerus item, cui postea ob nouam hæresim vita est à Lutheranis adæpta, ab nullo se vnquam homine ita in Calvinismo, quemadmodum à focero suo Philippo cõfirmatum fuisse testatus est.

Hessius quoque, & Vigandus, ac Kirchamer Lutheranæ hæreseos buccinatores librum ediderunt, quo Philippum propria epistola verbis eius Altburgi exaratis Calvinianæ prauitatis condemnant. Sed ut id, quod verissimum est, dicam, non tantum Calvinianus fuit Melanchthon, quàm regula quædam Lesbia, siue potius obliquitas impia, quæ dum sese ad omnes hæreses studebat aptare, sæpè item Catholicam fidem iterum amplecti velle indicabat, & dum omnes suspensos tenebat, ab omnibus interim haberi singularis mediator, siue potius arbiter, artificiosa & latente superbia sedulò curabat, spargens interim proprium virus, & libros, ac scholas quaqua uersum in septentrione excitans, ut in ijs nil penè aliud, quàm eius libri prælegerentur. Ut verò ad confessionem Augustanæ reuertamur, Flacciani (ut semper in detestabilius labuntur hæreses) eam reijcere ceperunt, quippe quæ ab vno Luthero, & Philippo consarcinatam, ac prætereà mutatam atque corruptam, indignam esse dixerunt,

quæ nominaretur Forma veræ religionis: quare & disertè protestati sunt, sese illam non recipere, & sua illa protestatione vinitationes, cur id non facerent, attulerunt.

Neque enim Illyricus tacuerat, cum aduersus Melanchthonem scriberet, articulos confessionis Augustanæ, ab eo, non tam oppugnatos, quàm omnes pene fuisse deletos.

Bohemi quoque, qui vocantur Fratres, inter alias causas, cur Augustanam confessionem, quæ anno quadragesimo primo edita est, haud recipiunt, eam adscribunt, quod eius articuli tâta arte conscripti sunt, ut quilibet ad suum sensum illos facile detorqueat, si velit.

Sed Heidelbergenses contra Schmidelinianæ concordie librum, Lutherum nec fuisse Prophetam, nec Apostolum, nec vlla miracula edidisse, dicentes, ostendunt etiã pluribus in rebus eiusdem confessionis Augustanæ eundem ipsum Lutherum sibi cõtradixisse. Id quod paucissimos ante menses fecit, ut edicto omnes ministri Lutherani, ex Palatinatu Rhenano solum verto. re coacti sint. Quod eò dicere velim, ne Daniel Tufanus hæreticus nescio quis effrons Calvinianus multū gloriatur, quod in eo solum substantiam confessionis Augustanæ sitam potissimum esse dixerit, ut Pontificia (quemadmodum ille blasphemat) abominatio tollatur. Eodem scilicet argumento dixisset, & Turcas, & perfidos quosque, quoniam Catholicam religionem non admittant, pallio confessionis Augustanæ contegi posse.

Iam de corpore doctrinæ Lutheranæ idem paulò post accidit, quod de confessione Augustana contigerat. Nam cum alterum corpus primò Vittembergæ editum fuisset, mox alterū prorsus diuersum prodijt. Vnde inter Lutheranos crudæ illæ controuersie, atque ad rauim vsque clamores excitari fecerunt, ut Mansfeldensis quidam concionator tentauerit, num duobus istis cadaueribus informans aliquis spiritus inspirari posset, quo fierent in aliquam animam viuentem: sed ociose & frustra omnia. Qui enim simul cohæreant duo sibi cõtradictoria? Aut ecquid monstruosum non erit, cui cum duo aduersæ speciei capita, & corpora fuerint, id ab vna tantum anima regatur? Sed hæc structores illi egregij destruentes se, & hæc illius tam reformatæ religionis fuere priores formæ, ac symbola incertissima. Quæ tamen pro sua videlicet sapientia vel hæretici, vel politici quidam existimarunt in summam

Christi iniuriam, pacandis animis esse posse remedia.

Gg

AVGV.

AVGVSTANAM, QVAM
vocat confessionem, cum vniuerſe anti-
quitate repugnauerit, nec Euangelicum a-
liquod ſapere, nec verò aliquid re-
ra fuiſſe, vt ad eam Chriſtia-
nus aliquis prouocare
debeat.

CAPVT III.

ILLVD verò euidentiffimum eſt aduer-
ſus Auguſtanam confeſſionem argu-
mentum, atque iudiciũ, quod cū vniuer-
ſe antiquitati repugnauerit, nihil eam ve-
ritatis, aut Euangelicum ſapere certiſſi-
mum ſit. Vtenim mittam, nuſquam ter-
rarum eiſcemodi dogmata habita fuiſſe,
aut prædicata pro veris, atque Catholicis.
Nullam nationem, nullam ciuitatem, nul-
lum doctorem, ſcriptorem nullum, nul-
lum Principem, aut Imperatorem, vel Re-
gem, nullum omnino hominem fuiſſe, qui
antea vnquam omnia illa crediderit, vel
docuerit, quæ iſta malè conciliata chyme-
ra prodidit, nullū deniq; vſp̃iam templū,
nullum ſacellum extare, vbi antequam Lu-
therus aduerſus Chriſti Eccleſiam irrum-
pere conaretur, eius doctrina propoſita
fuerit: certè & illius, & Melancthonis, &
proteſtantium omnium teſtimonium ni-
mis apertè contra eam clamat, quæ omniū
ſeculorum Patribus non minus impiè,
quàm impudenter detraxit. Et poterat ve-
rò quicquam arrogantius, aut magis blaſ-
phemum quiſquam proloqui, quàm quod
fecit Lutherus, cum D Hieronymum in-
quit, fidei, & verè religionis, ne ſemel qui-
dem in ſuis ſcriptis meminiffe: Origenem
iam olim ab ſe fuiſſe excommunicatum:
Chryſoſtomum nullo ſe loco habere: Ni-
hil eſſe, niſi loquaculum: Baſilium nihil

a Lib. de
colloq mē
ſalibus a-
pud auri-
fab.

Nota mo-
deſiã Lu-
theri.
b Luther
in Geneſ.
c. 22. p. 219.
c Lib. de
ſeruo arbi-
trio.
d In re
ſpōſ. ad ar-
tic. Bauar.
& in 1. ad
Cor. 3.
e Cal. 1. 4.
inſtit. cap.
12. ſect. 9.
Magdebur-
gen. c. 4. ſir-
quar. 1.
ea ſin.
f Chytræ.
li. de The-
ol. ſtudio
inchoãdo.

planè valere, totum eſſe monachum, ſe ne
pili illum facere: Apologiam Philippi ſu-
perare omnes Doctores Eccleſiæ, & ipſum
Auguſtinum? Quin te Hieronymus b (a-
in Geneſ. libi ait) conculcamus cum tua Bethleem,
cucullo, & deſerto. Ac præter alia peſtilen-
tiſſima dicere e audet, Patres tot ſeculo-
rum planè cecutiſſe, imperitiſſimos fuiſſe
d in re ſacrarum literarum, tota vita erraſſe, & ni
ſpōſ. ad ar-
tic. Bauar.
& in 1. ad
Cor. 3.
e Cal. 1. 4.
inſtit. cap.
12. ſect. 9.
Magdebur-
gen. c. 4. ſir-
quar. 1.
ea ſin.
f Chytræ.
li. de The-
ol. ſtudio
inchoãdo.

quæ quidem conuitia, & à Melanctho-
ne, & ab alijs, atque f vt tanquam aſpides
e viperis illis venenum exuſiſſe videren-
tur, aduerſus Antiquitatem, & (vt ſic lo-
gen. c. 4. ſir-
quar. 1.
ea ſin.
f Chytræ.
li. de The-
ol. ſtudio
inchoãdo.

quæ quidem conuitia, & à Melanctho-
ne, & ab alijs, atque f vt tanquam aſpides
e viperis illis venenum exuſiſſe videren-
tur, aduerſus Antiquitatem, & (vt ſic lo-
gen. c. 4. ſir-
quar. 1.
ea ſin.
f Chytræ.
li. de The-
ol. ſtudio
inchoãdo.

onem iſtam Auguſtanam planiſſimū eſt.
Sed & oſtenſum eſt alibi Synodos ſanctiſ-
ſimas pari impudentia ab iſtis carpi ſolitas
fuiſſe. Quamobrem efficitur cōfeſſionem
iſtam meriti eſſe dicendam nouam, (vt
nec diffitetur ipſe Lutherus) ac proinde
quæ fugitiuo monacho temerè eſt excogi-
tata, hanc ſapienter à cordatis Catholicis
eſſe reiſciendam: tantum abeſt, vt ad eam
ſie prouocandum.

DAMNATIONEM EIVSDEM
Confeſſionis Auguſtanæ ab omnibus Syno-
dis, & ſeculis: ab omnibus legitimis Impe-
ratoribus, & Regibus: ab omnibus Acade-
mijs: ac deniq; à ſeipſa, quæ de ſeipſa incer-
ta prouocauit ad futurum Concilium: quam
uis poſtea ne ad ipſum quidem hæretici i-
uerint, aut promiſſi ſteterint, validiſſimū
eſſe argumentum, eandem confeſſionem
nihil eſſe præter impiam fraudem
& mendaciorum farraginem,
ac ideo eſſe abijciendam.

CAPVT IIII.

ET ipſa orbis Chriſtiani penè omni ſe-
culo lata ſententia aduerſus eoſdem er-
rores Auguſtanæ confeſſionis validiſſimū
argumentū eſt, eam eſſe omnium veterum
hæreſum, atque impietatum farraginem.
De Synodis, & aliorum ſeculorum iudici-
bus iam conſtat. De hoc ſeculo age oſten-
dant hæretici, an Synodus œcumenica Tri-
dentina, ad quam viſi prouocare, poſtea pe-
dem receperūt, an inquam reliquæ Prouin-
ciales Synodi, quæ à Chriſtianis Episcopis
celebratæ ſunt, an Academiæ vllæ Catholi-
cæ illi admiferint. Imo verò an iſdem ipſi
hæretici ipſam admiferint: Certè in præſa-
tione eiſdem confeſſionis, cum quo pri-
mū tempore, in Auguſtanis comitijs ea de
re actum eſt, omne deſiderium pacis, & be-
nenolentiæ Catholicis, antea ſignati prote-
ſtantium polliciti eſſent, ac verò niſi cōcor-
dia de omnibus fuiſſet conſecuta ad Con-
ciliū generale liberè prouocaſſent, apud q̃
ſeſe ipſos doctrinæ ſuæ rationem redditu-
ros promittebant, id conſilij Carolo V. &
ordinibus vehementer probatum eſt, &
delecti ſunt vtrinq; qui eam rem agerent,
qui & cum noſtris penè de omnibus cōſen-
ſerunt. Extat verò de vijs preparatorijs ad
concordiam. Ioannis Cochleij (qui ex Ca-
tholicis Carolo V. mandante diſputatio-
ni interfuit) ad Norimbergenses liber, in
quo hæc inter alia continentur.

Etenim (ait Cochleus) ſciunt Reue-
rendæ & Magnificæ D. V. ante annos de-
cem in celeberrimo conuentu imperiali
Auguſ-

Vide Au-
ſtoris Li-
brū vlti-
mum.
Lutherus
in Cōpen-
diaria con-
feſſione ſa-
cramenti.

Ve cō-
cordia Augu-
ſtanæ
ſur.

Chytræ
hiſt. de cō-
ſen. Auguſt.

Auguſtæ habito, factum fuiſſe delectum
ſeptenarum ex vtraq; parte perſonarum,
quæ amico tractatu, & colloquio quæ-
rentiam & Chriſtianam ſuper exhibita
proteſtantium Principum & Ciuitatum
confeſſione redintegranda vnitatis, paciſ-
quæ & concordia viam. Id quod ab illis ſa-
tis diligenter eſt factum, adeò vt ſedula
partium diſquiſitione, & amica interpreta-
tione diſtorum ad multorum confeſſio-
nis articuloſum vnanimem ſenſum, & cō-
cordiam partium peruentum fuerit. Pe-
timus igitur, vt nunc quoque placeat parti
aduerſæ, quod tunc ei placuiſſe conſtat.
Iſt enim antiqua, & trita honeſtatis regu-
la, vt quod ſemel placuit, amplius diſpli-
cere non debeat, & quod tunc pro vero ha-
buerunt, nunc quoque pro vero habeant.
Non enim à caſu, aut fortuna, neque ab au-
ſtoritate, aut voluntate hominum, neque
à longitudine, aut mutatione temporum,
ſed ab eo, quod reſ eſt, vel non eſt, oratio
vera aut falſa dicitur. Si ergo hanc, à par-
te aduerſæ petitionem (quæ non niſi æqua
& honeſta, atque etiam pro temporis bre-
uitate neceſſaria videri poteſt) nunc obti-
nebimus (licet eam Sereniſſ. Rex Romano-
rum, &c. Hagenoia à Legatis & Oratori-
bus aduerſæ partis nuper obtinere non po-
tuerit) optatum habebimus ex vtraque
parte compendium, breuioremque metho-
dum ad inueniendam diu iam ab omnibus
viris deſideratam concordiam. Nam cum
ſint tantum 28. articuli confeſſionis in eo
tractatu ſuper 10. articulis plenè, in multis
verò alijs ſemiplenè (vt ſic loquamur) cō-
cordatum fuiſſe conſtat. Hæc Cochleus,
qui poſtea pergit.

ARTICVLI CONCORDIÆ
Auguſtenſis colloquij.

ET ENIM in primo articulo, qui eſt de
Trinitate perſonarum, & vnitatis eſſen-
tiæ Diuinæ, per omnia concordatum eſt,
ſimiliter & in tertio, qui eſt de duabus na-
turis, & vna perſona in Chriſto, & quidem
abſq; omni diſputatione, aut contradic-
tione. In ſecundo autem, qui eſt de pecca-
to Originali, poſt nonnullam diſceptati-
onem in hæc verba cōcordatum eſt, quod
peccatum Originale ſit carentia originalis
iuſtitia, quæ exigit fidem fiduciamque &
timorem Dei, quodque concupiſcentia ex
peccato originali orta, remaneat in homi-
ne: Culpa verò originalis peccati per bap-
tiſmum tollatur. Id eſt, quod peccatum o-
riginale tollatur, quoad formale, ſed ma-
neat quoad materiale. In quarto deinde
quintoque & ſexto articulis ita concordat-
um eſt, vt omitti debeat hæc vox ſola,
quando de fidei iuſtificatione loquimur,

Cōcorda-
tia de pecca-
to origina-
li.

ne de cætero dicatur, nos ſola fide iuſtifi-
cari. In ſeptimo poſtea, & oſtauo articulis
iterum concordatum eſt, per declaratio-
nem huius verbi ſanctorum, quod vtra-
que pars fateri debeat: In Eccleſia in hac vi-
ta eſſe etiam malos & peccatores. In nono,
qui de Baptiſmo eſt, & in decimo, qui eſt
de Euchariftia, plenè concordatum eſt. Ad
iecto vno verbo, Realiter, quando dicitur
in Euchariftia corpus & ſanguinem Chri-
ſti verè adeſſe. Additum eſt, contra Sacra-
mentariorum fraudulentias, Realiter, Teu-
tonicè *Wesendelich*. Sic & in 13. 14. 16.
17. 18. & 19. piè ac benignè concordatum
fuit, ita vt nullus in eiſmodi articulis re-
maneret inter nos diſſenſionis ſcrupulus.
In cæteris verò, etſi non per omnia concor-
dare potuerimus, operè tamen precium vi-
detur nobis, Reuerendis & Magnificis D.
V. commemorare, quibuſnam in punctis
ipſi ſuis proprijs ſcriptis, & atteſtationibus
conſenſerint nobis.

Etenim circa xij. articuli examen, hanc
nobis dederunt ſuam in hæc verba ſcriptam,
& ſententiam. Non recuſamus tres partes
Pœnitentiæ ponere, ſcilicet contri-
tionem, quæ ſignificat terrores inculcos cō-
ſcientiæ, agnito peccato. Confeſſionē, ſed
in hoc oportet reſpicere ad abſolutionē,
& illi credere. Non enim remittitur pecca-
tum, niſi credatur, quod propter meritum
paſſionis Chriſti remittatur. Tertia pars
eſt ſatisfactio, videlicet digni fructus pœ-
nitentiæ. Sed propter ſatisfactiones concor-
diter ſentimus, non remitti peccatum,
quod ad culpam. Verum de hoc nondum
conuenit, vtrum neceſſariæ ſint ſatisfa-
ctiones ad remiſſionem peccati, quod ad
pœnam.

Et circa articulum 27. admiferunt no-
bis, quod omnes Angeli, & Sancti Dei, in
cælo orāt, & intercedunt pro nobis, quod-
que vſus Eccleſiæ, quo ſanctorum comme-
morationes, & feſta celebrat, Deumque
orat, vt ſanctorum nos interceſſio adiuuet,
piè, Chriſtianè, & rectè ſeruatur. Et circa
ſequentes articulos in ſcripto quodam ſuo
Teuthonico confeſſi ſunt, & admiferunt,
vt ſequitur.

Nempè circa articulum xxij. qui eſt de
vtraque ſpecie Sacramenti Euchariftiæ, ſpecie
conſentientes nobiſcum, dixerunt, Sacra-
mentum illud non debere ſumi abſq; con-
feſſione præuia. Et rursus in ſcripto quo-
dam ſuo amplius mentem ſuam nobis de-
clarantes, ita dixerunt: Indicauimus vo-
bis, non eſſe partis noſtræ opinionem aut
ſententiam, quod prædeceſſores noſtri de-
functi, aut alij Chriſtiani in alijs terris, &
nationibus degentes, qui ſub vna tantum
ſpecie vniuerſale Sacramentum corporis,
& ſan-

De fidei iu-
ſtificatione.

De tribus
partibus
pœnitentiæ.

De cultu
ſanctorum.

De vtraque
ſpecie.

& sanguinis Christi sumpserunt, aut sumunt, sint damnandi. Hanc enim vobis (inquiunt) informationem in scheda quadam fecimus, quod institutio quidē Christi & ad sacerdotes, & ad laicos pertineat, verum tamen sit ceremoniale præceptum, dispensabile in quibusdam casibus necessitatis. Idcirco existimatur, ac minime dubitatur, quod multi defuncti, & viuentes in Christianitate, qui sic sub vna tantum specie sumpserunt, & adhuc sumunt, non sint propterea damnandi, sicut & nos ob id eos nequaquam damnamus. Hæc ibi. Sed & in hoc concordarunt, quod nobiscum credant, verum Christum, verum Deum & hominem cum corpore & sanguine esse sub vtraque specie, & sub qualibet. Imò & hoc in amica illa disputatione admiserunt nobis, quod non existiment eos, qui sub vna tantum specie communicant, peccare. Hactenus Cochleus.

Sed videamus, an fidem datam vel in consensu retinendo, vel in alijs promissis præstiterint. Lutherus enim ista inaudiens, Nec placet (inquit) nec placere potest pacis conditio, ira ferueo, ira penè disrumpor. Philippum deinde monuit, ut domum rediret, rediret inquam celerim, siue clam, siue palam effugeret. Vide furentis & omnem compositionem auersantis cacodæmonis rabiem. Sic itaque illi abierunt retrorsum, & Norimbergenses cōquesti Melanchthonem nimium descendisse, ad eum scripserunt, Monasteria & ceremonias admittere, quid aliud est, quam missam tolerare? Pœnitentiam trium partium tolerasti, & confirmasti: intercessionem Angelorum, & Sanctorum, quod non oportebat, admisisti. si ista Episcopis concedis, Lutheri dogma destruis. Præterea commune fecerit Lutherū, caueret diligentissimè ne sua doctrina euerteretur. Ex quo vides quem vitulum Samaritæ sibi conflagrant, conflatum excitarunt, excitatum adorauerunt, & Christi loco adorent adhuc. Atqui altum quoque Satanæ, ac Lutheri eius in eo perspice, quod hic ad Generale Concilium prouocans, nihil minus quam hoc cogitabat: Epistolam enim Tomus Germanicus Ienenis continet, quæ est quinta ad Philippum Melanchthonem scripta, anno 30. die S. Margaritæ sacra scripta. Verumtamen posteaquam (ait) isthæc mendacissima diabolorum capita ludunt in permitendo Concilium liberum, sic volo & ego cum eis ludere, voloq; ab eorū somnijs appellare ad illud ipsum Concilium, quod

Notate & viri, quibus est cor.

Inueni-
basitae
Zensfels
töpffe.

Auff das ich die
weil frische
de hette.

tamen nūquam futurum est, ut ego inter ea in pace agam. Hæc ille. In quibus vides, progressus hæresis suæ impune faceret. Co-

acta est enim cœcumenica Synodus Tridentina, in libera ciuitate. Interfuerunt Principum penè omnium Christianorum Legati: fides publica data; Iudices iidem, & assessores fuere, qui ab Apostolorum seculo & semper fuerunt, & quos ipsi hæretici Augustæ legitimos esse cōfessi fuerant. Si quis Tridentum aduenit ex Protestantibus, impune abiit, licet perstiterit in sua pertinacia. Ex omnibus interim partibus concurrerunt intrepidi Episcopi per media maria, & Regna, quæ non minus bellis, quam illa fluctibus, & pyratiscurrentibus feruebant. Soli Apostatæ demorantes cum suis monialibus non venere: sed interim mouerunt bella, ciuitates ademerunt imperio: cœnobiaz eraseret: fœtus hæresum multiplices pepererunt, viam ad atheismos spaciosam, & latam complauerunt: & ecce confessionis Augustanæ, atque Euangelicæ istius doctrinæ præclarissima trophea.

An verò Academiæ villæ Gallicæ, Hispanicæ, Italicæ, Germanicæ, Belgicæ, eandem confessionem approbauerint, nemo non nescit. Confutata enim, & damnata vnanimis, & oculatissimi omnes Theologi reiecerunt, & anathemate confoderunt.

Carolus autem Quintus, ad quem tantumquam ad iudicem visi sunt confessionis artifices primò prouocasse, si quo modo ad suas partes Christianissimum Principem illicere potuissent, ne illam quidem, cum sibi fuisset oblata, attingere voluit. Testati sunt id Saxonicis ipsi ministri in colloquio Altenburgenli 22. Decembris, fol. 143. cū scripta reliquerunt hæc verba. Ita inuictissimo Imperatori Carolo Augustana confessio displicuit, ut neque nomen illius audire æquo animo posset. Germanicè illi sic. *Nach dem dem groß mechtigen Keyser Carolo V. die Auspurgische Confusion so verleidet vnd zu wider gewesen, das er auch dieselbe nicht hatt nennen hören mögen.*

Et Melanchthon ad Ioannem Oberburgerum, qui erat à secretis Caroli V. In Comitij Augustanis (inquit) tristi, ac atroci sententia damnati sumus.

Sed & in recessu Imperiali Augustæ, Carolus Quintus hæc ipsa verba scribi iussit. Et licet doctissimorum diuersarum nationum virorum ea (confessio Augustana) fortissimis sacri Euangelij, & sanctæ scripturæ argumentis refutata sit, & reiecta, non tamen hoc ab illis obtinere potuimus, ut cum nostris Principibus, alijsque ciuitatum multarum ordinibus de omnibus articulis fidei consentirent. Germanicè ille sic.

Vnd

Vnd wie wol wir nach gehalten vnd beständigen rath fürteftlicher gelehrter Theologen aus vielen Nationen/solch ir Augspurgische Confession mit dem H. Euangelion/vnd der H. schrifft gutten grunde wider legen vnd ableiten lassen, so hatt doch solchs bey inen so viel nicht vermöcht, das sie sich mit vns Fürsten / vnd andern gemeinen stenden in allen articeln vergleichen hetten.

Quæ cum ita sint, anne adhuc intelligunt, rem vndique damnatam haud esse legitimum tribunal, ac ne aliquid quidem ex quo sententiam vllam meritò pro se ferant, aut hæreses suas fulcire possint? Certè putidissimum est, & magni defectus fidei indicium euident, cum eam coniungendam esse cum religione Catholica aliqui putent.

EX LUTHERI MISSIONE,
*qui confessionem Augustanam primus
sexiit, effeci hanc à Diabolo fu-
isse, ac prouide ad illam non
esse confugiendum.*

C A P V T V.

SED & ipsa Lutheri aduersus Ecclesiam Surrupcio (non missio) cum de cælo non fuerit, etsi illi, qui sunt extra omnem ordinem, extraordinariam illam esse olim cōminiscebatur, certissimum est signum, cur confessio ista vndique vnà cum alijs hæresibus explodenda sit. Licet (ut ipsi met Deo virgente, sese in dies magis produnt) & hæc & Calvinianam deinceps, mox pleraque alias explodunt, dum apud eos tragicæ istius fabulæ scena non solum quinto (ut iu bet ille) verum & centesimo sit productior actu. At quod non à Deo, sed à cacodæmone Lutherus in istam palæstram descendit, cetera quidem, quæ hactenus scripsi, testantur, verum tamen & quæ sequuntur liquidiùs adhuc rem ipsam ob oculos ponunt. Primum igitur esto diabolicæ missionis signum blasphemiz spiritus, qui aliquot annos hominem pessimè habuit, dum satanas illius sic volentis ingenium formabat ad Christi scindendam Ecclesiam. Ego autem (inquit) qui me, vt cunq; monachus irreprehensibilis vivebam, sentirem corā Deo esse peccatorem inquietissimæ conscientiz, nec mea satisfactione placatum confidere possem, non amabam, imo odiebam iustū, & punientem peccatores Deum: tacitaque si non blasphemia, certè ingenti murmuratione indignabar, Deo dicens: Quasi verò non satis sit miseris peccatores & æternaliter perditos peccato originali, omni genere calamitatis oppressos esse per

legem Decalogi, nisi Deus per Euangelium dolorem dolori adderet, & etiam per Euangelium nobis iustitiam, & iram suam intentaret: furebam itaque sæua, & perturbata conscientia. Ac non ita multò post. Igitur quanto odio vocabulum, (iustitia Dei) oderam ante, tanto amore dulcissimum mihi vocabulum extollebam: ita mihi iste locus Pauli fuit verè porta paradisi: postea legebam Augustinum de spiritu & litera, vbi præter spem offendi quod & ipse iustitiam Dei similiter interpretatur, qua nos Deus induit, dum nos iustificat. Et quanquam imperfectè hoc adhuc dictum sit, ac de imputatione non clarè omnia explicet, placuit tamen iustitiam Dei docere, qua nos iustificemur. Hæc Lutherus.

Ex quibus dum nutantem hominis animum, & sæuam ac perturbatam (vt ille suam vocat) conscientiam intelligimus, non difficili negotio quisque spiritualis vir cernit, Satanæ vias, Apostatæ illius precipitem mentem, omnium hæreticorum lapsus. Dum enim Lutherus in Catholica Ecclesia nimia trepidatione Diuinæ iustitiæ, ac scrupulis ageretur (nempe quod latebat aliquis serpens in herba) à seniore quodam monacho (qui putabat hominem ad spem meliorem erigere posse) persuasus, vt non solum, remissionem peccatorum in genere datam iuxta symboli tenorem, verum etiam firmissimè crederet sibi esse remissa peccata, atque hunc esse illius articuli sensum: excepit lutulentum vas quæ sibi à Dæmone infundebantur, atque illic ad alterum extremum præcipitatus monstrofa illa dogmata euomit de sola & speciali fide iustificante, de imputata iustitia, de Christiana quadam inaudita libertate, ac de pluribus alijs quondam damnatis hæresibus, seque in cœnum omnium voluptatum prouoluit. Qui sanè si perpendisset, dum timore diuinæ iustitiæ (licet nimis serui) tenebatur, vixisse se tamē & monachū, & (vt ipse ait) irreprehensibilem, profectò agnouisset astutias satanæ amātis extrema, scrupulosque & culices hominibus proponendis, vt eos primò colantes, tēdio denique virtutis afficiantur, sicque in omnem licentiam effusi camelos deglutiant. De iustitia verò Diuina sic in bonitate sensisset, vt & illam vnà cum Diuina misericordia posse stare credidisset, nec de torsisset Apostolum ad insanos mentis fugiuctus, in quibus fidei naufragium fecit, neq; Dei verbo sensum ademisset, vt impia cuiusdā solius fidei voce supposita cōstantem Ecclesiæ, ac quidem etiam ipsius Augustini doctrinam euerteret. Qui vnus inter alios pluribus locis euidentissimè,

Melanch.
et in præ-
fat. in to. 2.
operu Lu-
theri.

August. de
natura &
gratia c. 1.

G g 3 quæ-

Hora. in
Poc.

In præfat.
Tom. 1.

Lib. 1. epist.
à Pœncero
edictum
Vittēber.
1570. pag.
402.

quænam iustitia fidei sit, exposuit. Et hanc (inquit ille) iustitiam (nempe nõ qua Deus iustus est, sed qua iustos nos facit) non in præcepto legis, quo timor incutitur, sed in adiutorio gratiæ Christi, ad quam solam vtiliter legis veluti prædagogus timor ducit, constitutam esse qui intelligit, ipse intelligit, quare sit Christianus.

Sed alterum fuit satanicæ Lutheri missionis indicium: Priuatæ nempe missæ diabolico (vt ipse ait) instinctu abs se procurata abrogatio. Neque enim si Missa res mala fuisset, eam satanas omnium malorum cupidissimus Lutherum abrogare docuisset.

Tertium est: finis, quod totam istam tragediam excitans præcipue spectauit. Non enim ob Deum id agere testatus est idem Lutherus, & in disputatione Lipsica monitus ab optimi Georgij Ducis Cõsiliarijs, nihil vt per iram, sed omnia modeste ageret: Non propter Deum (inquit) hæc res cõpta est, nec propter Deum finietur.

Quartum: Perturbatio animi, tum ex odio, erga Pontificem Maximum, quam obrem vel Carolstadio in veritate Eucharistiæ pernegada assentire extensis (inquit) omnibus nervis cupiebat. Perspiciebam enim (ait) hac de re Papatui cum primis me valde incommodare posse. Tum ex inuidia, qua contra Indulgẽtias disputauit, iniquè ferens earum promulgationem à suis Augustinianis ad Tetzelium Dominicanum fuisse delatam. Orta tamen controuersia fatetur se non fuisse progressurum longius, si aduersarium suum Tetzelium comprehensisset.

Ad odium verò, & inuidiam accessit falsæ gloriæ cupiditas, qua se incensum fuisse in controuersia de indulgentijs persequenda testatur. Et fovebat me utique (inquit) aura ista popularis, quod inuisiãiam essent omnibus artes, & Romanationes illæ. Quod sanè superbiæ signum vel ipsi hæretici Tigurini in eo notârunt, cùm pro Zuinglio scribes dixerunt: Prophetæ & Apostoli Dei gloriæ nõ priuato honori, non suæ pertinaciæ & superbiæ studebant. Lutherus autem sua quærit, per tinax est, insolentia nimia effertur, & in omnibus correptionibus suis plurimum habet maligni spiritus, quàm vt eum amici, & paterni animi habere deprehendatur. Hæc illi.

Quintum: animi impotentia, æstusque philautiæ, qua vniuersam Ecclesiæ unitatem scindere maluit, quàm vel minimum de sententia sua decedere, licet de sua doctrina dubitaret. Ego verò, ait, tam confidens, & certus non fui: multa enim ignorabam, quæ nunc scio. Deniq; de indulgentijs

quid essent, prorsus nihil sciebam.

Sextum: Irruptio temeraria & casu, nõ voluntate, nec studio (quantò minus afflatu Diuino) facta, ad grauissimas de rebus fidei controuersias pertractandas. Solus (inquit) primo eram, & certè ad tantas res tractandas ineptissimus, & indoctissimus: casu enim non voluntate, nec studio in hæc turbas incidi, Deum ipsum testor. hæc ille. Quod si solus initio fuerat Lutherus, ergo tunc in nulla erat Ecclesia. Ethnicus igitur & publicanus Christo ipso iudice, ac suo ipsius iudicio condemnatus fuit.

Septimum: Apostasiæ ipsius initium eodem signo signatum, quo hæreticos signatum iri Apostolus docuit, iniquiens. Et captiuas, ducunt mulierculas oneratas peccatis, quæ ducuntur varijs desiderijs. Nam & ipse sacra virgine incesto sibi connubio copulata, ac bello virginis tati, ac omnis continentis votis indicto, Euangelici pudoris septa reserauit, & infernalis impudiciæ gurgitem sceleratissimus opplevit. Nam & inde pronuntiavit illud infelix verbum. Ideo es conditus à Deo, vt sis maritus aut vxor. & alibi. Si non vult vxor, veniat ancilla.

Octauum: Perpetua in articulis fidei dubitatio. Id quod cū de illius Atheismis liquidò alibi monstrauimus, tum passim ipse suis scriptis ostendit. De Noe enim differens. Ac profectò insignis (inquit) fuit Noach fides, qui huic Dei voci potuit credere. Ego profectò (ait) non credidissim. Et alibi. Ego (inquit) circiter triginta annos legi Biblia summo studio, & diligentia, tamen nondum ita sanatus sum, vt plena fiducia acquiescere queam remedijs diuinitus ostensis.

Nonum: Quod reclamante conscientia decennium (vt ipse de se fatetur) aduersus Ecclesiam pugnaverit, ac proinde in hæresi perliterit. Ultra decennium (inquit) auctoritate, conscientia, multitudine martyrum, Episcoporum, Pontificum, Conciliorum & Academiæ hanc Troiam tanto tempore tot bellis inuictam posse aliquando capi. Et alio loco: Cū omnia argumenta superassem per scripturas, hoc vnū cū summa difficultate, & angustia tandem (Christo fauente,) (imò diabolo instigante) vix superavi: Ecclesiã esse audiendam.

Reliqua sunt. In primis: Maledicentissima illa insolentia, qua & seipsum Euangelistam passim vocat, & omnes alios præ se despicit, cū & scripserit, Certus sum me habere mea dogmata de celo. Neque ego, ait, quæro quid Ambrosius, Augustinus, Concilia, & vsus seculorum dicunt.

Deinde sordidissima verba, quæ ubiq; vel

HISTORICI ET THEOLOGICI huius seculi, qui confessionis Augustanæ variationes & imposturas vel reterunt, vel euidentissimè rati-

onibus ex Dei verbo per-

titè refutarunt.

CAPVT VI.

CETERVM ne hic longum faciam, quod huius loci non est proprium: & verò vt bonis mentibus Septentrionalium pateat, vnde confessionis Augustanæ articuli omnes cognosci, & refutari possint: addamus hæc pauca. Legant igitur primò librū non adeò magnum, cuius hæc est in fronte inscriptio.

De quadruplici concordie ratione, & consideratione, super confessione Augustanæ Protestantium quorundam Romani Imperij Principum, ac Statuum Cæsareæ Maiestati Augustæ exhibita, quod libro Ingolstadij quadragesimo tertio huius seculi anno edito auctore Ioanne Cochleæ, & ex parte Arnoldo Vesaliensi hæc continentur.

Breuis ad singula puncta confessionis responsio Augustæ priuatim scripta Anno trigésimo.

Compendiosa explicatio actorum Augustæ in septenorum tractatu Hagenoæ, Serenissimo Regi Romanorum, &c. tradita, Anno Quadragesimo.

Septem viæ præparatoriæ ad ineundam per colloquium cõcordiam Vormaciæ ad Præsidentes colloquij scriptæ Anno 40.

Discussio omnium confessionis, & Apologię Augustanę articulorum, quidnam in eis possit, & quid non possit à Catholicis approbari, ac recipi, Ratisbonę elucubrata, Anno 41.

Deinde legant Fridericum Staphylum de Trĩmembris Theologia, & successione discipulorum Lutheri. Qui vnus Staphylus pro sexcentis sufficit.

Georgium Craderum Olomucensem.

Harmoniam confessionis Augustanæ ab Andrea Fabricio Leodio editam, in qua & iudicium, & condemnatio à Carolo V. Cæsare, & omnium in ea articulorum confutatio collecta est, tum ex ipso Fabricio, tū ex Ioanne Cochleæ, Alphonso Viruesio Episcopo Canariensi, Ioanne à Dauentria, Ioanne Hoffmeistero Theologis doctrinæ, & morum honestate præstantibus.

Ruardum Tapperum, & Iacobum Latomum, Theologos Louanienfes, Ioannem Fabrum, qui & libellum conscripsit de Artilogijs Lutheri.

Ioannem Cochleum, Fontanum, Scriverium, Genebrardum, Lutheranorum actorum historias scribentes.

Gg 4. Guilj.

vel dixit, vel suis scriptis insperfit, de quibus cū libellus cuiusdam Flascij nomine paucos ante annos euulgatus fuisset. Lutheri quidam ex operibus Lutheri easdem sordes magno labore, elidere conati sunt, quæ et si ita detonsa in lucem ediderunt, tantò tamen impudentius mendacium apparuit, quantò pleniora sunt omnia Germaniæ loca librorum Lutheri tæpius emissorum, quibus illa continentur.

Præterea cessatio penè subita ipsius doctrinæ Lutheranæ. Quæ enim cœpit anno huius seculi decimo septimo, ea vigésimo quinto à Zuinglianis ita labefacta est, atque diuulsa, vt omnes ipsius sectarij vel ad Zuinglij sordes, vel ad Carolstadij fescas, vel ad Caluinianas fraudes sese aggregauerint, vel alijs hæresum variarum aut denique (quod nunc inter istos passim fit) Atheismorum magistris sese totos addixerint. Quare hæreticos D. Petrus vocat Maledictos mendaces, inducentes sibi celerem perditionem, & Apostolus ultra non profecturos dicit. Et S. Cyprianus eos ait semper inter initia feruere, incrementa verò habere non posse, sed statim cum præua sua æmulatione deficere. Ac B. Augustinus monet, ne nos terreant fluuij, qui dicuntur torrentes: decurrit (inquit) aqua ad tempus, perstrept, mox cessabit, diu stare non possunt.

Mitto verò de prauationem sacrarum literarum, quodque hæreses omnes Lutheri tum omnium Conciliorum, & Patrum confessione damnatæ, tum per illum ab infirmitatibus excitatæ fuerint. Deniq; quod ille non ad Ethnicos vel Indos ad Christi Ecclesiã adiungendos, sed ad Christianos solum peruertendos omnem conatum adhibuit. Nimirum Deo sapientissimè prouidente, vt & illud Euangelicum agnosceretur. A fructibus eorum cognosceris eos (homines enim ex Lutheri prædicatione (vel ipso testante) pessimi effecti sunt) & vt verissimum id esse constaret, quod tot ante seculum Tertullianus de hæreticis adnotauit. Quibus (ait) negotium est non Ethnicos conuertendi, sed nostra euertendi, nostra (inquit) effodiunt, vt sua edificent. Cernitis, qui confessionem Augustanam pro Christiana estis amplexi, quod nã par idololatriæ vel vitulorum, Lutherum nempe & Melancthonem, quos coleretis vobis excitatis. Qui si quid sapitis, & iustum Dei iudicium, quod est præforibus, exhorrescitis, sanè ad Catholicam Ecclesiã properè festinabitis.

Tertull. de præf. hæret.

Præf. id. i. & præf. ad propositiones suas de vi. ribus hominis. Notate Protestant. & cit. besitate.

In cap. 30. Genes. p. 55.

In cõment. in Genes.

Luth. ca. 7. in Genes. to. 6. pag. 105 & in c. 45. pa. 664.

To. 2. li. de seruo arbitrio, & in præf. ad propositiones suas de viribus hominis. To. 1.

Lib. cõtr. Henricū Angliæ Regem, & p. ad Argenunc.

Guilielmum Damasi Lindanum Rure mundensem Episcopum, tam in Apologético ad Germanos pro religionis Catholice pace, atque solida Ecclesiarum in vero Christi Iesu Evangelio concordia, quam de concordia discordi Saxonica.

Fœlicianum Ninguardam.

Georgium Ederum Cæsaris Consiliariū.

Thomæ Stapletoni secundam editionem librorum de principiis demonstrabilibus & de iustificatione.

Laurentium Faunteum Arturū, qui aduersus quendam hæreticū Antonium Sadecem scripsit præter alia pereruditū, ac vti-
lissimum librum de Christi in terris Ecclesia, varijs in locis, sed potissimum cap. 30.

Et ipsam inprimis sacrosanctam Tridentinam Synodum.

Et si autem quicumque de fidei dogmatibus scripserunt, huc referendi sunt, ex his tamen præcipua fundamenta peti possunt, quæ aduersus confessionem Augustanam faciunt.

Interea Roberti Bellarmini Theologi nostri volumina doctissima aduersus omnes hæreses expectamus, quæ sunt sub prælo Lutheranis, Calvinianis, & qualiūcūq; aliorum fraudibus aperiendis, & euertendis futura tanquam fidelissimæ eruditionis, & doctrinæ vberimum penu.

Caroli Quinti Imperatoris Edicta duo aduersus doctrinam omnem Lutheri.

ANTONII POSSEVINI, SOCIETATIS IESV, TRACTATIO, NVM EXPEDIAT PATANDAE REIPVB.

ADMITTERE HAERETICOS AD COLLOQVIVM PVBLI.

cum de Religione, coram seculari Principe, aut ex omnibus fœtibus solam confessionem (ut vocant) Augustanam tollerare vna cum Catholica religione.

AD STEPHANVM POLONIÆ REGEM Serenissimum.

SIS QVEM V. R. M^{as}. nouit, aliquo veri desiderio permotus vrgeat amplius, vt colloquio de religione instituendo intersit, hæc responderem.

Primo, velite Maiest. vestræ iudicio stare, vbi quæ hæretici proposuerint, audierit. Quod si consentiat, tum dici posset scire quidem vest. M. quæ illorum sectariorum dogmata sunt, ac quibus fundamentis nituntur, ac proinde frustra terendum non esse tempus, aut respondendum, cum omnia illa & antiquitas, & nostro seculo diligentissimè excussa, explosaque sint, atque adeo anathema in eos latum, qui eadē sentirent, aut crederent. Sin autem neget, ac ad verbum Dei scriptum, tanquam ad iudicem totum illud colloquium referat: scio responsurum sapientissimum Regem, quod D. Constantinus Magnus in Concilio Nicæno respondit, sibi Imperij, non religionis habenas esse commissas, neque se iudicem Ecclesiæ esse constitutum, qui eius filius sit, ac (quod ad religionem attinet) eidem debeat esse subiectus.

Si verò idem adhuc vrgeat, pertinere ad Regē, vt tot populorū salutē, atq; adeo suæ cōsulat, fierique posse, vt hæreticorū ratio-

nibus auditis melius sapiat, eos certè non putet amplius hæreticos, aut de ijs secūs quā hactenus fecit, sentiat: dici ad hæc poterit, pertinere ad Regē, qui Christianus sit, nec omni vëto doctrinæ circūfertur, quicq; antiquas historias perlegerit, & velit iustitiam seruare, quo Regni cura suscepta sese Catholice Ecclesiæ tutadæ obstrinxit, vt q; Dei est, sibi nō vsurpet, neq; Ecclesiæ clauē sibi vëdicet, ne iusto dei iudicio fieret, vt ijs vëdicatis & clauē Ecclesiæ, & clauū huius Reip. simul perderet. Porro scire V. a. iest. Regiā, quē nā depromant sectarij pro suis errorib; tutandis, quæq; p illis damnādis, & cōvincendis Ecclesia Catholica responderit, cui nisi fidē habeant, quid Regē Maiest. crederet? Vidisse deniq; in ipsa huius Regni administratione, quā suæ salutē, & Reipub. bono aduersaretur ij, pro quibus omni dignitate ornādis, & Regni propagatione muniēdis, pecuniā, Hungaros suos, & quæcūq; poterat, ac tantū non vitā ipsam p degerit, vt vix in animū inducere queat, hominē illū, N. quicq; eius vel assecle sunt, vel cliētes haberi volūt, velle in re fidei nūcaures patiētes adhibere eis, q; à Theologis Catholicis mandāte Regia M. proponeretur.

Præterea Christianos Imperatores, & Reges, quorum nomen ob rerum gestarū amplitudinem, & propter pietatis præstantiam est adhuc post tot secula celeberrimum, quotiescūq; à sectarijs eade re, id est, de colloquio inter catholicos, & hæreticos instituendo, actum est, omnia ad id tri-

tribunal, quod in Ecclesia Catholica à Christo Domino institutum est. retulisse. Itaque Synodos legitimè coactas fuisse, de quæ iisdem hæresibus sententiam prorsus eandem, quæ à Sca Synodo Tridentina lata est, fuisse promulgatam. Quæ si quis quātuscūq; Rex videatur in dubium vellet reuocare, intelligere se primū quidem salutis suæ iacturam, quæ vix vnquam sarciri possit esse passuram, sed & eodem momento orbi Christiano testaturum, se Imperatorum illorum, & Regum Christianorum celeberrimorum fidem, consilia, pietatem improbare: probare autem eorum, qui illis dissimillimi fuere, ac propterea Imperia, & Regna pessundere, impietatem, temeritatem, perfidiam: quales habiti sunt Constantinus, Iulianus Apostata, Valens, Copronymus, & reliqui, quorum memoria in maledictione est, & animæ æternis cruciatibus afficiuntur.

Eosdem porrò Christianos Imperatores & Reges, pseudoepiscopis eadem arte ventibus, quæ hæretici nostrates vtuntur, respondisse, an in verbi Dei explanatione iudicio tantum suo, vel vnanimi Patrum, & eorum qui Apostolorum discipuli fuerint, credere voluissent? Quæ responsione sic fuisse percussos aliquando pseudoepiscopos, vt amplius hiscere non auderent. Cur enim (aiebant veri illi Imperatores, & qui regnabant ex Deo Reges) non creditis Synodis legitimè habitis? cur, si Patres à vobis stant, & antiqua ipsa Ecclesia, ad hanc non prouocatis? cur illorum scripta non editis, ac profertis?

Præterea euidentissimum est, non ita multos ante annos, vel cum (Sigismundo imperante) Boemi defecerunt à fide Catholica: vel cum Vornatiz, & Augustæ eiusmodi colloquia institui Lutherani petiissent, vel Carolo nono Galliz Rege cū in conuentu Possiaco idem actum fuisset, nihil deniq; aliud consecutū fuisse, quā vbiq; funestissimas clades: Atqui hæreticos initio tanquam cuneum sese inferere, in causam religionis conatos fuisse, q; vbi aliquorū oscitantia, & fide nimis imbecilla, (sed nescio quo politico prætextu) permixtum est, tum miras scissuras extitisse, ac postea ab vno, & ab altero apostata pependisse Principes illos, qui salua religioe Catholica, Deū ipsum propitiū: Pontificem Maximum Patrem amantissimum: Reges, ac alios Principes fratres: subditos deniq; obsequentissimos habituri fuissent.

Sed & cum eadem colloquia haberi cepta sunt, erupisse quæ hæretici antea conceperant, non vinculū pacis, non erga Reges obedientia, sed teterrimas coniurationes, quibus non tantū diademata de eorundem

Regum capitibus decuteret, verū etiam ipsa capita si potuissent, ac Deus permisisset, à corporibus Regum detruncassent.

Quod si tam stupidos existiment esse Catholicos, vt neq; præfenti Belgica defectione, nec dissentientibus inter sese alijs hæreticis, neq; cōfederatione ista Polonica ex Arianismo, Iudaismo, Mahometismo, Calvinismo, Anabaptismo, Lutheranism, Picardismo, schismateq; conflata excitentur ad ipsum, q; isti, qui V. Maiest. aures obtundunt, elatis supercilijs moliantur, saltem hunc Regio nomini, & capiti honorē habeant, ne in istud quatuor vel sex Ministrorum Apostatarum (si Deo placet) consistorium, tanquam ad tribunal, Regiam Maiest. audeant isto fallacissimo astu accersere. Neq; enim tam citò aliquid controuersum in disputationem veniret, quin statim audiretur prouocari non ad Dei, sed ad Caluini, ad Lutheri, & eiusmodi reliquæ fecis verbum, atq; iudicium.

Neque porrò ij sunt omnes, qui eiusmodi conuentui, quem petunt interessent, quibus datū à Deo sit, vt dogmata ipsa percipiant, cū ceteroquin populus sensu magis quā fide ducatur, si in fide nutare inceperit. Quamobrem hæc publicè coram ijs agi, qui Theologica non tractarunt accuratè, ijsque adiudicare aliquid in Ecclesia iuris, quæ putrida membra sunt: ab ijs autem ferri iudicium, quos nemo vnq; iudices constituit, iudicet cui vel mica salis sit in pectore, quid deniq; hinc cōmodi vel dignitatis cōsequi posset. Cæterum vt isti erubescant, amplius Regiæ Maiest. negocium facessere, vel certè vt aperiant oculos, aut acutiùs inspecta veritate eam amplexentur, hæc ipse adijcerem.

Nunc ad verbum Dei rectè exponendum Synodos aliquas velint saltem antiquas, quibus sanctissimi, doctissimi, iidemque fortissimi martyres interfuerunt. Num item admittere velint Patres eos, qui aut in Oriente primas tenuere: aut in occidente, cum vocati sint, & essent reuera Doctores, easdem, quæ nunc vigent, hæreses confutauerunt. Si hoc probent, cur loco tot hæreticarum fabularum edi, doceri, & ex eis verbum Dei exponi non curant? Si eos errasse, & homines fuisse dixerint, cur idem de suis ministris potius non sentiant?

Deinde, si sibi concedi cupiant publicū de religione colloquium, cur primi non sinunt à Catholicis idem ijs in locis institui, vbi auita fides floruit, & Euangelij sparsa per Catholicos semina sunt, ac miraculis, & populorum, ac Regum consensione religio conseruata, & aucta fuit?

Præterea prodant suæ confessionis symbolum tot diuersarum sectarum sectarij,

ut intelligatur, num id Calvinianorum, an Lutheranorum, am aliorum nomine vigeat. Ac forsitan V. M. res Regia illic videbit, id accidere, quod Vornatiz contigisse cum omnibus notissimum est, tum mihi, qui ei colloquio interfuit Emanuel Sabaudiz Dux Sereniss. dixit, nempe ipsos inter sese Lutheranos, ubi eorum fidei professio à Catholicis petita est, alterum post alterum recessisse scdissimo illo suo Euangelij, & nouorum de celo videlicet descendunt commentis, dum inter sese ea de professione mirifice dissentirent.

Cum verò colloquium istud petunt: aut de sua, quam vocant, religione sunt certi, aut ambigunt adhuc. Si certi sunt, quorsum id, nisi ad audientium subuersionem, ad suam superbiam fouendam, ad Regiam, & rectam (si vnquam possent) mentem dimouendam, utque eam Ecclesiæ caput constituent, spectant? At ab hæreticis caput constitui, ecquid aliud est, quàm si quis à prædonibus, & plagiarijs Dux constituatur? Sin autem incerti sunt, cur templa Catholicorum identidem prophaneant? Deo dicata in alienos usus auerunt? de ipsa re quasi iudices, qui tamen iudices nunquam fuere, sententiam ferunt? Regijs ciuitatibus ius ipsum Catholicæ religionis adimunt, quod in suis prædijs & pagis ne attingi quidem volunt? Scilicet, hoc esset subdola fraude sceptrum Christi, Regie manui imponere, & spinea non Regia corona caput Regium afficere, ac statim quasi sedenti pro tribunali illudendo dicere: Prophetiza quis te percussit, quis tibi tributa aliò detorquet: quis omnem religionem auferre, quis denique perpetuam Regno tuo ac Regi tibi perniciem parere sedulo conatur.

At & illa maximi ponderis sunt, de quibus interrogari possunt: Num aliquo vnquam seculo putant hæretici apud Christianos integram Ecclesiæ fuisse formam. Quod si confessi fuerint, iam igitur illam promant, per eos, quos habent testes antiquitatis: nam ipsi testibus non detrectabitur à Catholicis fides. Sin nullam post Apostolos fuisse asserant, putidissimum mendacium, ac Christi Domini sapientissima providentia indignissimum, Regio iudicio explodendum est. Et aut denique necesse fuerit, ut putent à Regia Maest. nouam instituendam esse Ecclesiam, aut à se ipsis ex proprio capite post sexdecim denique secula aliquam effingendam, cui an alij hæretici dexteram daturi sint, Regie Maest. Vestre iudicium esto.

Interea si quid ex illegitimis Synodis citauerint, vnde fucum simplicioribus facere studeant, viderint ij, quæ in calce

responsionum ad septentrionalem nobilissimū virū ea de re scripsi. Ipsorum autē hæreticorum falsis citationibus si quis cordatus Theologus ita vtatur, vt eorum fraudes ex ipsis fontibus aperiat, facile conuincuntur sese semper mentiri, nisi sanari voluerint.

Ad extremum, interrogentur, num vllam vnquam hæresim fuisse perspectum habeant ex annalibus antiquissimis, aut ex ipsismet Patribus, quos interdum magnopere extollunt, vt simplices decipiant. Nūquam abusam fuisse ipsa Diuina scriptura aliquam sectam possint non callide, sed syncerè allatis eorum Patrum libris, non suis detorsionibus ostendere. Quod si ita sit, quemadmodum ex D. Augustino, D. Hieronymo, Theodoro, Epiphano, Damasceno, & alijs, præter ipsas legitimas & vetustissimas Synodos constat, hæreses eadem inde illis obijciantur, ubi tanquam in speculo suas scditates aspiciunt. Et aut erubescant, vt sanentur, aut si pergant, esse insanabiles, sanè larvas istas hypocritarum Catholici facilius agnoscent.

Quoniam verò R. Maest. V. non ita non semel à quibusdam fuisse dictitatum, nullum aliud presentius adhiberi possit remedium grassantibus tot hæresibus, quàm si intra quasdam metas furor iste coerceretur. Quod tū effici posse existimabant, si tantū Catholica religio, & cōfessio Augustiana in Regno foueretur. Ideo hūc mihi liceret adscribere, quæ perniciosissimū istud consiliū labefactarent, nisi satius duceret, probatissimū Senatoris istius Reipub. responsum ea de re, licet alio tempore, & alia occasione conscriptum afferre. Is aut fuit Cardinalis Hosius, qui Remp. Christianam diu, summa cū sanctitatis, diligentie, atq; constantie laude, & in hoc Regno, ac in varijs legationibus administravit, cuius (vt aliorum meliorum qui iam è viuis excessere) consilia & sententias repetere, prudentibusque quibusdam obijcere, vtilissimum esset.

Quærenti igitur Paulo III. Pontifici Maximo ipsius sententiam, sic respondit. Quare coniungere cum Christiana cōfessionem Augustanam, eodem vtramque loco habere, ex æquo propugnationē vtriusque suscipere, quid est aliud, quàm eodem loco mendacium habere quo veritatem, & simul colere velle Christum, & Antichristum? quo quid absurdius? quid non iam dicam pietati Christianæ, verū vel ipsi minus consentaneum est rationi humane? Rectè dictum est à Propheta: Si Dominus est Deus, sequimini illum, si autem Baal, sequimini illum. Nemo potest duobus dominis seruire, dicit veritas. Et erit aliquis, qui

qui contra veritatem hanc se posse Christo putet, & satanæ stipendia facere? Quæ societas luci ad tenebras? quæ participatio iustitiæ ad iniquitatem? quæ conuentio Christi ad Belial? Præclare dixit ille, coan gustatum est stratum, ita vt alter decidat, & pallium breue vtrumque operire non possit. Aut Augustana cōfessio decidat necesse est, aut Christiana; stratum humani cordis angustius est, quàm vt vtrumque capere possit; pallium breuius est, quàm vt vtrumque possit operire. Quàm autē terribilis est illa vox Dei: Scio opera tua, quod neque frigidus es, neque calidus: vtinam frigidus esses, aut calidus, sed quia tepidus es, neque frigidus, neque calidus, incipiam te euomere ex ore meo. Non alio loco tepidum habet Deus, quàm quod frigidum, totum sibi vendicat hominem, neque ferre potest, vt ex dimidia parte Satanae, ex altera dimidia sit additus. Qui cum Christo non est, Christi aduersarius est, sicut ipse dixit Christus, qui non colligit mecum, dispergit. Nulla societas fidei & perfidiæ esse potest. Fides non est, nisi vna, nec dici fides potest, si non sit vna: cum per quam scitè scriptum sit ab Hilario: Quidquid præter vnam fidem est, perfidiam esse, non fidem. Non possunt duæ fides ab vno defendi, nisi perfidiam simul defendendam suscipiat, quod à Rege Catholico Christiano, & orthodoxo cū primis alienum esse debet, qui sicut fidem pro virili sua tueri, sic perfidiam omni ratione persequi tenetur. Iam quod in ea constitutione scribitur, liberum esse cuique debere integra fama fideque sua, se ab Ecclesia Dei separare, quid hoc est aliud, quàm sacrilegium schismatis approbare? Atqui, si congerantur in vnum hominem omnia quotquot excogitari possunt crimina, quamlibet ea sint enormia, cum hoc tamen schismatis crimine collata, festuca sunt cum trabe comparata, vt esse integra fama fideque post factā ab Ecclesia Dei sacrilegam separationem, nihil aliud sit, quàm vacare crimine, post omnia quotquot sunt in orbe flagitia designata. An huc non rectè quadrat illa Prophetæ comminatio? Vt qui dicitis bonum malum, & malum bonum, ponentes lucem tenebras, & tenebras lucem, ponentes dulce in amarum, & amarum in dulce. Non ignorat S. V. quod N. agnouerit, quàm absurda, quamque impia multa decretum hoc in se contineret, quodque multum restitans, multis prius profusus lachrymis inuitus subscripserit, cum à nulla re magis, quàm à tali subscriptione mens illius abhorreret. I. hoc adhuc pie mentis indicium, quia non potest S. V. non laudare. Sed quæ necessitas ad id, N. vt subscriberet?

nunquid illi facere non licuit, quod à Catholicis Regibus in causa non dissimili factitatum esse meminerat? vt saltem de certis capitibus ad sanctam sedem Apostolicam referret? Nihil est necesse longius abire, priscorumque seculorum exempla proferte. Quæ Vornatiz ante triginta & octo, quæ Augustæ ante viginti octo annos à Serenissimo Carolo V. Imperatore fuerint postulata, tenet procul dubio memoria. Num autem statim assensus is est ad ea, quæ petebantur? minimè gentiū, verum ad sanctam sedem retulit, cuius proprium esse de rebus eiusmodi cognoscere testificatus est. An aliquid simile in ista re factum est? fuit in eo vel verbo saltem vno facta mentio sanctæ sedis Apostolicæ? scilicet, ubi de confirmatione Regis agitur, ubi Romanus Pontifex agnoscitur, ubi de religione agitur, ibi vel verbo illius meminisse fas non esse ducitur. Quale est hoc per Deum immortalem? an alienus à religione Christiana Pontifex esse censetur? Videat autem N. num se tam dura seruitute premi deceat? Priusquam coronam acceperit, iureiurando se N. obstringet, quod sanctam sedem Apostolicam, & sanctitatem suam rectorem illius exaltare velit secundum suum posse. Quæ poterit autem esse spes facturum id N. si vel ipsum Papæ nomen inter hæreticos edere non audeat? Quod ardentissimis votis expetunt omnes, vt vna sit Electorum fides, etiam si colloquia milles fuerint instituta. Nihil est autem quod speret aliquis euenturum id vnquam, nisi prius ad vnum hunc vnde discesserunt, cui clauum, & claves Ecclesiæ suæ Christus tradidit, redierint ij, qui discesserunt: clamat hoc res ipsa. Quid enim esse causæ putamus, quod qui discesserunt ab hoc vno, nullum à se quoque discedendi finem faciunt, & suæ voluntatis inclinatione nunc in hanc, nunc in illam sectam propendent, nisi quod retineri fidei non potest vnitas, ubi non præst vnus Ecclesiæ. Documento nobis esse possunt vel ipsi nostri temporis sectarij. Inter quos cum nemo sit, qui ceteris excellere non cupiat, nec vt vnum aliquem superiorem agnoscant, animum inducere queant, quanta sit inter eos opinionum varietas, quanta & animorum dissimilitudo, quantò flagrent ipsi inter se odio mutuo, non ignorat N. Nec Philippo Schneppius, aut Illyricus, nec Schneppio Philippus, nec vtrique cedunt ij, qui de iustificatione dogma sequuntur. Obiandrine quid interim dicatur de Caluino, de Schuenkfeldio, deq; hæreticorum reliquis portentis, quæ nō modò nulli mortalium, sed ne Deo quidē cesserint immortalium, cuius honorē ad se translātū cupiunt, dum

dum, quamlibet ipsi dissideat inter se, suum tamen verbum eorum quisque Dei verbū vocari vult. Vel ex hoc itaque perspicuum cunctis esse potest, quā sit ad vnitatem fidei retinendam necessarium, vt vnus aliquis Ecclesie Dei præsint vniuersæ, ex quo salutem etiam illius pendere scribit D. Hieronymus, vt si non exors quædam & emens ab omnibus ei detur potestas, tot in Ecclesie effici schismata necesse sit, quot sacerdotes, vt quantum quisque salutem amet Ecclesie, tantum illius auctoritatem saluam esse cupere debeat. Sed excusabit N. se fortasse, quod cum ingens telū sit necessitas huc adacta fuerit, vt non nihil ab officij sui religione declinaret, ac à quibus animus illius plurimum abhorrebat, ad ea suum assensum præstaret. Etenim præsens à NN. periculum imminerebat, aduersus quos vt auxilia per ordines decernerentur, aliter illis persuaderi non potuit, quā si quorundam importunæ petitioni nonnulla prius per eum concessa fuissent. Quid aut? An in eos, qui talia suggererunt ei consilia, non recte dici poterit illud à Propheeta quoddam dictum: Nunquid nō est Deus in Israel, vt eatis ad consulendum Beelzebub Deum Accaron? Itane fuerunt à Beelzebub auxilia petenda, potius quā à Deo Israel? Scilicet, nisi contrā NN. nobis Deus Accaron succurreret, nihil erat, quod in Christo, qui verus Deus est Israel, præsidium vllum haberemus. An Christus, prius negandus, & ita demum victoria de Christi perduellibus est expectanda? Certè concedere qualia fuerunt in comitijs illis postulata, nihil aliud fuit, quā Christum negare. Quam autem foeliciter hætenus illi cesserunt expeditiones iste, irato Deo susceptæ. Longè præstabat quasi libet etiam duris conditionibus inducias cum illis facere, quā ad has cum ijs, qui se præciderunt à Christi corpore, tam iniquas, & indignas pactiones descendere. Porro corrigendi quæ sunt errata ratio hæc esse potest, vt quod peccatum est hætenus conuientia, pensetur deinceps tantò maiore diligentia, suas in eo vires N. contendant omnes, quò sibi subiectos Principes, & populos ad vnitatem Ecclesie, vnde aberrarunt, reuocare possit, quod ita demum effectum iri spes est, si quibus rationibus adduci queant, vt more maiorum suorum Sancte sedi Apostolicæ subiecti esse velint, & ei se filios præstent obedientes. Quod eo rerum statu, qui nunc est, fortasse minus difficile foret illis persuadere, quando quidem & oculis ipsi suis vident, & modò nō manibus contrectant, quā varia, quāq; multa, & horrenda schismata nullo non & impietatis, & blasphemiarum genere sca-

tentia ex eo tempore nata sunt, ex quo separationis ab hac sancta sede consilia sacri legi sunt suscepta. Vnus igitur Pastor, vnum vt sit ouile necesse est, si volumus, vt id ipsum sentiant, id ipsum dicant, idem sapiant, vnam & eandem fidem vnanimis retineant omnes: Absque hoc, si milles habeant colloquia, nunquam inter eos, & ab Ecclesia Dei, & à seipsis dissentientes vnitatis constabit. Sed si maius id quoddam ac difficilius esse videtur, quā vt ab N. præstari possit, non exigit Sanctitas V. quæ supra vires sunt.

Est aliqua prodire tenus, si non datur ultra.

Saltem conatum hac in re suum ostendat, quod si facultate destitutam illam esse cognouerit, facile vel in eo solum Va. Stas. acquiescet. Non potest ijs, qui minus illi coniuncti sunt, quosque sibi minus arctis vinculis obstrictos habet, persuadere illis, in quos plus aliquid sibi iuris & potestatis à Deo concessum est: saltem in illis terris quæ sibi hæreditario iure deuenerunt, hæreticis receptum dari non permittat, ac procul ab illis arceat Satanae ministros, qui se transfigurant in Apostolos Christi, suumque verbum imperitæ multitudini pro Dei verbo venditant. In primis autem si quid habet apud se ex NN. eos sensim ableget. Ista certè, quæ N. hætenus vfus est conniuentia nihil aliud, quā illecebra quædam hæreseon fuisse videtur: & est illud longè verisimum quod error, cui non resistitur approbatur. Fieri nō potest quin pertrahantur in errorem plurimi, cum in oculis illius, eadem illa, quæ vel Vittemberge, vel in media Saxonia nemine prohibente prædicari audiunt. Quod si non putat N. ita subito se cunctos exterminare posse, qui sunt prauis hereticorum opinionibus imbuti, saltem operarios illos subdolos, qui prædicatores Euangelici videri volunt, è terris suis primo quoque tempore facessere iubeat. Neque committat vnquā vt aliquem subiecti sibi populi metū præseferat, à quibus eum Deus metui voluit, ibi præsertim vbi Christi causa agitur, vbi sacrosancti corporis eius mystici laceratio prohibetur. Nunquam deerit Diuine Maiestatis auxilium Principi causam illius fideliter agent. Quod si maxime tanta vis, tantus etiam esset furor multitudinis, vt sine discrimine Christiani Regis officio ipse fungi non possit, si cuique alteri, sibi præcipue dictum esse Principes existimare debent. Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere, sed potius timete eum, qui potest & corpus & animam perdere in gehennā. Hunc qui timet, mortalium timet neminem, nam & defensum iri se illius protectione

ctione non dubitat, si sic illi visum fuerit expedire. Hac si fortè minus defendatur, vt effugiat supplicia maiora, nō grauatim perferet minora, cum præsertim certò per suum habeat, illa tantis æternæ gloriæ præmijs iri compensatum, vt eorum contemplatione suis cuique spiritus vilis esse debeat. Hoc igitur in primis esse curæ debet illi, etiā fractus illabatur orbis, vt nullius tamen neque hominis, neque dæmonis metu terreatur, quò minus impuros illos nō dei, sed sui verbi ministros si nō potest ex alijs, saltè è suis hæreditarijs terris protinus exeat. Deinde quæ sunt in comitijs malè vel promissa, vel constituta, mutare studeat. Quod interdixit N. iudicibus, vt ne vel in ius vocet eos, qui per summā iniuriā suis bonis Ecclesiasticis, pios sacerdotes auerterent, vel ea repetitis ius dicat, quandoquidem id cōtra ius & fas omne fecit, rectè mutare potest, cū præsertim in coronatione sua iureiurando se prius obstrinxerit, quæ sunt Ecclesie collata & reddita, inuolabiliter velit obseruare. Contra quæ iussurandum suū venire postea nunquā potuit. Jam verò quod parum cōsideratè promissæ quæ se defensurum eos, qui sunt hæretici, atque eos, qui sunt Christianæ & Catholicæ cōfessionis, & eodè vtrosque loco habiturum, est in eo grauius erratum, quā vt vno sermone satis explicari queat. Sed est ingens Dei misericordia, qui præclarā nūc dedit occasionē, per quam inuitare ipsum videtur, quæ tam turpiter & perniciose promissa sunt, vt ea summa cum honestate rescindat. Confudit enim Dominus linguas eorum, qui sunt Augustanæ cōfessionis, vt non audiat vnusquisque vocem proximi sui, vt se mutuo nō intelligant, vt capitalibus odijs inter se certent, sibi sint inuicē cōtrarij, id quæ vera sunt omnes hæretici vt penes quos cōfessio sit Augustana, satis liquere non possit. Quare si nulla iam est Augustana cōfessio, aut qui pertineant ad illam, sciri non potest, etiam si rem leuitam ipse promississet, non tamen iam promissio tenetur, cum & hoc facile quibus non prorsus hebes intelligat, nihil esse nunc aliud cōfessionem Augustanam, quā credere, quod quisque vult, vt posteaquam ab vna fide ad aliam atque aliam profuerit aliquis, nihilominus Augustanæ cōfessionis esse iacet, vel ob hanc solam causam, ne ab hoc fœdere sit exclusus. Hic itaque nodus quò ad propugnationem Augustanæ cōfessionis attinet, solutus iam est, vt nullo modo ipse ad eam obstrictus esse videatur. Cæterum est quiddā in illa deliberatione, & iuri, & æquitati maxime consentaneum, cum ne quis audeat

famosis libellis famam cuiusque proscindere prohibetur. Atqui si cuius alterius existimatio maledicis hoc genus libellis laceranda non est, tum eius præcipue de quo scriptum est, Principi populi tui non maledices. Interea verò quid est, quod maiore cū impunitate fiat, quā quod fama Romani Pontificis laceratur, & omni maledictorum genere proscinditur; in quo conuictijs incessendo quāto quisque fuerit petulantior, tantò maiori cum plausu oratio eius excipitur. Quid autem in causa est, quod huius tam iusti decreti nulla sit executio, quod nec in eos, qui scribunt vlla sit animaduersio, nec eorum libri prohibentur, quin publicè prostant etiam in ijs terris, quæ iure quodam hæreditario sunt illi subiectæ? Sed insciēte se factum esse dicit, Credit S^{ras} Va. si iam admonita, deinceps hæc non tulerit, & pesti huic si minus ex omnibus terris, saltem ex hæreditarijs suis proscriptæ aqua & igni interdixerit. Ad hunc modum si errores suos non agnouerit modo, verum & correxerit, si sui magis quā verbi Dei ministros improbos, & seditiosos à suis ditionibus omnibus exterminandos curauerit, si de ijs, qui Pontifices maledictis incessunt, quæ iuxta leges debentur poenas expetuerit, si denique fecerit omnia, vt omnes intelligant, ex animo sibi dolere, quod suo, hoc est Christiani Regis officio parum nauiter hætenus aduersus hæreticos functa fuerit, nec vllam pro peccato suo satisfactionem recusauerit, ad hunc modum si se gesserit, nihil est, quod obsequens filius de patre plena viscera charitatis habente sibi non rectè possit polliceri.

Quantum citra Diuinam offensionem facere. S^{ras} V. poterit, libenter in omnibus illi gratificabitur, nec vllum in se beneuolentissimi Patris officium requiri patitur.

ANTONII POSSEVINI SOCIETATIS IESUITÆ, Alterum iudicium de Desiderio Erasmo, ad quem noui Ariani prouocant.

PRIMUM dicam, quis nam fuerit Erasmus, deinde cur in varios errores deciderit, postremò, quā merito damnatus sit. Hoc enim & oculis nouorū Arianorū aperiendis, & ad eum

tum prouocant, fortassis proderit:& alij,
ne plus nimio fides ijs adhibeatur, rege-
dis conducet, qui quoniam neque solidis
Theologiæ fundamentis innixi sunt, nec
vlla auctoritate publica muniti, censores
esse voluerunt Ecclesiæ, meritò ab ea ipsa
explosi sunt, ac tanquã vapor euauerunt.

Erasmus igitur Batauus ex ciuitatis
Gondanæ Roterodamo vicinæ Parocho
genitus est, qui eū ex famula suscepit, quā
prægnantem, quò crimen celaretur, in pro-
ximam ciuitatem ablegauit, natus autem
anno superioris seculi sexagesimo nono,
obiit huius trigesimo sexto Basileæ. Ado-
lescens Ecclesiasticæ disciplinæ sededens
professus est monasticen Canonicorū D.
Augustini regulariū in Monasterio Stein
propè eandem Gondam Batauix oppidū.
Nouennio post sacris initiatus, & votorū
susceptorum pertæsus monachatum de-
seruit, vagusque per Europæ Academi-
as obambulans, cum æstu humanæ gloriæ fer-
ueret, ingenioque & memoria abundaret,
plurima concepit, quæ quoniam vnus ipse
concoquere non poterat, neque verò iudi-
cium aliorum adhibebat ad limam suorū
scriptorum, quantò plures edidit libros, tã-
tò crebriores cumulauit errores, maior su-

Jul. Cæs.
Scaliger in
fine lib. Po
ëtices.

Vide librum
Authoris
de Atheis-
mis hæreti-
corum hu-
ius seculi.

Vide librū
de Atheis-
mis.

verbum & Deum, & alij diuinas omnes per
sonas impetere, reliqui audacter & blasphe
mè pernegare sunt ausi. Ac quum Erasmus
addubitaſſet de Euangelij D. Marci aucto
re, atq; inſcriptione, erupit clanculù Muſ
culus, qui poſtremù D. Marci caput arro
dens abſcidit. Accù Lutherus Apocalypſim
D. Ioannis impiè dānaſſet, Erasmus eā
dem à nouo Teſtamēto trūcauit, & vterq;
celeberrimum de ſanctiſſima Trinitatis vi
nitatis teſtimoniū ex priore D. Ioan. Epitt.
eraſit, non inanè apud Arianos gratiam ſi
bi conciliantes, ac ſi aſcitiū, & aliundè, (vt
Ariani quondā dicebant) ab homouſianis
fuſſet intruſum. Paraphraſes itē Erasmus
in Euangelia edidit, quæ magnis ſcater er
roribus: quos qui noſſe velit, Natalem Bed
dam Theologum Pariſienſem præter alios
conſulat, qui de ijs, vti & de Iacobi Stapu
lenſis erroribus librum ante aliquot annos
conſcripſit. Vt verò Satanas per præceps E
raſmi ingenium viā ſibi patefaceret ad in
firmā dā Apoftolici ſymboli fidem, initio
Præſationis eiusdē Paraphraſis in D. Ma
thæum Erasmus cōſtāter ſatetur, neſcire
ſe, num Symbolum illud ab Apoftolis ma
nauerit. Id q̃ tamen affirmant veteres Ru
ffinus, D. Auguſt. & alij. De Patribus autē,
cū ſibi eandē cenſoriam notā ſumpſiſſet,
& extra fines humanorum literarum exi
liret, mirum eſt, quā multus ſuit in la
pſibus; dum præter Diuos Cyprianum,
Hilariū, & reliquos Beatos quoque Hie
ronymum, & Auguſtinum, quaſi ab iſt
met ipſos auellit. Extant Mariani Victori
ni Reatini ſcholia in D. Hieronimum, qui
bus ſæcētoſ, & aded plures Eraſmi in eius
patris epistoſis cōmiſſos lapſus redarguit:
quæ poſtea reſtitutæ à Paulo Manutio pro
dierunt in lucem. Per cenſet Hieronymus
Torrenſis Societatis noſtrę Theologus plu
res locos ex Diui Auguſtini operibus, in
quibus Erasmus non tam videtur halluci
natus fuiſſe, quā malignè iudicaſſe. Nam
& quod duos de eomuni vita, & moribus
clericorum tractatus viles originem, & in
ſtituta vitæ monaſticæ continentes ſuſtu
lerit, quos inter illius Patris opera Poſido
nius, qui quadraginta annos cum B. Augu
ſtino, (vſque ad eius nempe mortem) vixit,
ſuo adſcripſit indiculo, non aded miran
dum eſt, cū vix vllus vnquam Apoſta
ta, & qui cucullam excuſcit, potuerit eius
modi ſcripta æquo animo ferre. Videat Ca
tholicus Leſſor, quæ ſcripſit Ricardus
Cenomanus Theologus Pariſienſis, con
tra centuram Eraſmi aduerſus regulam
Monachorum à Diuo Auguſtino conſcri
ptam. Nec verò Erasmus intra iſtos limites
ſeſe continuit, ſed modò aiens, modò ne
gans, infernum cœlo miſcuit, ac Socratem,
Tul-

f Ruffinus
reprobatio
ne in sym-
bole. n. A-
postol. iij.
A. u. i. fer-
mo. lo-
m. Pains
um.

Hieronimus To-
rensis in
præfat. in
confessio-
nē Augu-
stinianā.

To. t. op-
rū D. Au-
guſt. in fi-
ne impres-
Partiſe.
Erasmus
in Purgat.
aduert. Lu-
ther.

Tul-

In Colle-
gio naufra-
gi nomi-
ne Adol-
phi.

Vide Petri
Canisii op^{us}
Marianū,
vbi de E
tasino plu-
ra.

Tullium, atq; alios tū Græcos, tum Latī-
nos tantū non ab inferis exclusit: per dilu-
cida tamen intervalla (cū antea de Beata
virgine indignissima garrivisset) in se re-
diens, vortū nuncupatum ei Laureti perfec-
uit, & hymnos Latīnē ac Germanicē à se
cōscriptos in eius laudē, & invocacionē edi-
dit, & Ioāni Iung Canonico, atq; in spiritu-
alibus (vt aiūt) vicario Frisingensi dicavit.
Hēreticis autē modō blandiēs, modō stylū
aduersus Lutherū aciens, de eo scripsit hæc
verba: Hic homo nihil crepat nisi Satanas,
diabolos, larvas, lamias, megeras, aliasq; vo-
ces plus quā Tragicas. Quæ cū Erasmus scri-
beret, data interim Catholicis (licet calli-
dē) ipse respicientē, iudiciū Ecclesię aduer-
sus se nō semel declinavit. Sed interim dū
bona de se polliceretur siue Bedę Natali, si-
ue Thomę Moro Anglo martyri, à quibus
admonitus fuerat, vt exemplū D. Augusti,
secutus, quę minus orthodoxē scripserat,
ea retractaret, nec tamē vnquā promissum
præstirisset, tandē acerbū diem obiit, reli-
cto quidē nomine, sed pleno crimine: qua-
re & pleraq; ipsius scripta, vt erat commē-
ritus, proscripta sunt, & vtiā eius anima
requiem inuenerit.

Hæc cū ita sint, intelligunt isti, qui putāt maximum nescio quē, & tanquā oraculū fuisse habitum, vel habēdum Erasmus, num merito siue alij, tūc ipse meis scriptis Rhetorē illum plusquā Theologum vocauerimus: quāuē cauendum sit istorū iudiciū sequi, quorum audacia, & à nominis claritate pfecta confidētia præcipit illos egīt cū plurimarum animarū dispēdio, atq; perniciē. Quod si quis (postquā huc deuen-

ANTONII POSSE
VINI SOCIETATIS IESV.

EXAMEN PICARDICÆ SECTÆ, QVÆ MIXTA

EST EX LVTHERANIS, CALVINIANIS,

& Analapristicus heresibus.

Every day, the world is filled with people who are looking for a way to make a difference. They are looking for a way to help others, to make the world a better place. They are looking for a way to live their lives with purpose and meaning. They are looking for a way to make a difference in the world.

TSI Picardica Secta radices
in Boemiæ Regno, atq; in
Moravia satis altas egit, nõ
erat tamen ita omnibus (ne
ipsis quidem Boëmis) co-
gnita. Ita Venceslaus Scurmius Societatis
nostræ Theologus, cum ante quadrienniu
Litomislij, quæ Boëmiæ ciuitas est, patria
lingua librû de illa satis grandẽ, atq; erudi-
tum, edi curasset, inconstantiâ, & impieta-
tẽ eius sectæ patefecit, ac mirificè perstrin-
xit. Ex eo igitur potissimû, deinde & ex ip-
sis Regû Boëmiæ edictis, quorû authogra-
pha vidimus, ea quæ huc spectant paucis
attungam.

Picardici Valdenses, quos in Boemia Boleslauenſes fratres appellât, de ſuis dogmatibus perſepè ſecum ipſi pugnârunt; quæ vna re ſatis offendit, à Deo, qui vnus, & cuius vna Eccleſia, & vna fides eſt, Picar dicam ſectam haud eſſe proſectam.

Etenim cū ſcriptis, & cõſeſſionibus quaſi ſupplices cõtinenter rogèt, vt ſibi certior, & magis ſalutaris doctrina oſtédatur, quàm libèter (vt inquit) ſint amplexuri, cõuin cütur & ad ſanã doctrinam nunquã perue niſſe: & iſta hypocriſi Catholicam fidem tanquã iugum excutere, atq; hæreſes alias omnes (id q̃ faciunt) præ ſua deſpicere.

Anno
1582.

Porro inter Picardos ij doctiores habetur, qui Lubanczium (sic vocant) opp idū Moraviæ incolunt, quos constat ne Latine quidem novisse, atque originem suam, vt ab hominibus à fide Catholica, sic ab omni pietate alienis duxisse. Neq; enim ipsi met d. videntur se initio à Rokizana Boco-mo Parocho, atq; ab eius affectis sacerdotibus grauisimis erroribus, de quibus solliciti (vt aiunt, si Deo placet) cōscientiam gerebant, fuisse liberatos: nempe cū ex ipsius Rokizanæ consilio libros, & scripta Petri Kellicenlis attentē legissent.

Vide pag. 70 & 71. Sturmij.

Sturmij pag. 44.

Fol. 31.

Notate Principes.

II.

III.

III.

V.

Atqui postea Rokizanam hoc ornant elogio, quod homo superbus sibi in doctrina non constiterit, ne propter veritatem Dei persecutionem pateretur, eiusq; opera factum esse aiunt, vt fraudulenter Taboritæ homines sancti & pii (sic eos vocant) funditus extirpati fuerint.

Præterea & ipse Petrus Kellicensis quē Duce in religione constituerunt, sequentes errores immanes docuit.

I. Nullos Christianis Magistratus esse gerendos in Republica.

II. Non esse ad prophanos Magistratus ob sui defensionem confugiendum.

III. Nec fures, neque latrones in vincula coniiciendos, aut plectendos esse.

A Christianis nec pendenda tributa, neque operas Dominis esse præstandas.

Præterea damnauit omnes leges humanas, Imperatorū, Regū, Prouinciarū, & Ciuitatum. Deniq; spreuit oēs ordines Patricios, & Equestres, ac quoscūq; nobiles, quorū etiam imagines contemptim varijs additis ludibrijs, qui eum secuti sunt, pingunt.

Perniciolosissimè verò iisdem cum illo docent infantes ad futuram fidem, & ad futuram remissionem peccatorum esse baptizandos, quasi dum baptismus cōfertur nō conferatur eodem tempore & peccatorum remissio, & fidei donum.

Præterea blasphemant, Baptismum infantibus illis, quibus fides propria & aliena ferre non potest auxilium, nequaquā prodelle. Ex quo per istos efficitur, infantes licet baptizatos, reuera tamen per baptismū nec esse participes Christi, neque ex sancto Spiritu renasci, nec peccati originalis culpæ, siue reatus remissionē assequi. Quare ecquā istis sine baptismo erit via salutis? sed & ipsi met Picardi non negant Baptismo verum Christianum non effici: quamobrem eos, qui ante vsum rationis, atq; (vt ipsi loquuntur) ante annum duodecimum moriuntur, dānari putant. Item infantem credunt in hæresi natū, esse rebaptizandū. Et ad eas redacti infantes, vt neq; baptismum, nec alia sacramenta quidquam in homine existiment operari, opus esse aiunt, vt ante baptismū, atq; ante alia sacramēta,

per propriam fidem quis iustificetur. Hinc igitur Christi & sapiētig, & instituto, & merito passionis, maxima infertur iniuria.

Quod si quis de ijs quærat, cur igitur ipsi baptizent infantes? Respondent. Vt obli-gentur parentes, & adfiscantur suscepto res, qui baptizatos in fide, & bonis moribus ad annos vsque discretionis instituunt, donec propriam fidem, per quam iustificentur, pñteri queant. Sic isti nouā susceptorū & baptismi adhibitionē pepererunt, non ad regenerationē, sicut Christus instituit.

Illud autem aduertendum est (vt sibi nunquā falsitas constat) plures iam fateri sese ab illorum suorum Apostolorū orbita, seu potius cæcitate deflexisse. Recentius enim confessione edita errorem de Baptismo retraxerunt. Fatentur enim se ex scripturis deniq; intellexisse iterationem Baptismi in Ecclesia non esse necessariā. At sanè potuissent ante 1500. annos ab Ecclesia Catholica hanc veritatē doceri. Et vt poterant edoceri, ita corrigere apertè deberent, istū de Baptismo infantum errorem, nisi cū iam illum non doceant, (& tamen callidè occultent) subdolè alios in suorum maiorum pedicas incautos trahunt.

Quod verò adhuc in eodem errore versentur, testatur præfatio eiusdem nouæ illorum confessionis, cū suæ sectæ originē scribūt. Hi enim sunt (inquiūt) nostri Principes, Auctores, & maiores, quorū doctrinā, & pia studia hæcenus imitatur, hæc illi.

Et liquidius in confessione Regi Ladislao oblata affirmant, Baptismum maiorem cum certitudine esse in hominibus ratione vtentibus. Verū enim uerò Ecclesia & credit & credendum præcipit omnes infantes in nomine Patris, Filij, & Spiritus S. aqua saluari ablutos, si in illa innocentia, antequam mortaliter peccare possint, ex hac vita decesserint, certissimè vitam consequi æternam.

Præterea eadem confessione Picardi omnes homines in peccato concipi, & nasci, & natura filios iræ fieri dicunt, & eius peccati fructum esse æternam damnationem, 12. & 13.

Quod autem sacramenta nihil, vt blasphemant, in hominibus operentur, ac propterea opus sit ante baptismum iustificari, extat eorū scriptum, quod ita habet. Fratres nostri ita docent, qd sacramta per se, & se-ipsis, seu externo illo opere, (per correctionem videlicet, & acceptionem, vel vsum) nulli, qui non sit prius per Spiritum S. viuificatus, & qui (vt dicunt) bonos motus in se non habeat, præbeant gratiam, neq; iustificantem neq; viuificantem fidē, atq; ita non iustificetur in spiritu, neq; regeneretur. Itaq; & hunc si discesserit ante annos discretionis esse damnandum opinantur.

Addunt

Fol. Ec. 7. & 4. & 5. & clarior fol. K. & ad 2. & 4. K. 6. Sturmij pag. 201. & 203. 211.

Sturmij pag. 206. 210. 213.

Anno 1574. art. 12.

Confes. o. Anno 1574. edita, pag. 6.

Anno 1507. pag.

Anno 1574. art. 4. pag. 12. & 13.

De hoc vide art. 10. de sacram. in communi pag. 55.

Addunt impium, & pessilientissimum errorem aduersus sanctissimam Trinitatem. Dei enim opera ita ad extrā secundū distinctas personas diuidunt, & opus creationis autumant ad peculiare esse Dei Patris, vt id neque ad Filium Dei, neque ad Spiritum S. vllatenus spectet: Ex quo efficitur tribus Sanctis. Trinitatis personis, non eandem esse Deitatem, non eandē naturā, non eandem potestatem, non eandem sapientiam, non eadem cœternā Maiestatem, si quidē distinctas formas, & naturas habeant necesse est, quorū operationes & actus diuersi sunt. Ecquid autem isti aliud agunt, quā quod filium Dei & Spiritum sanctū sua Diuinitate spoliāt, atq; ita latissimè viā ad Arianismū sternunt? Ceterū Picardi sua confessione de fide Sanctis. Trinitatis aperte hoc, qd diximus, enūciāt.

Pag. 170.

Anno 1574. art. 10. 9.

Pag. 201.

Fol. 70.

Fol. 33. & 34.

Fol. 47.

Fol. 51.

Negant itē verum corpus, & sanguinem Christi esse in sanctis. Sacramento altaris.

Accedit eorum dubitatio in fide, ipsaq; ignoratio necessariorum ad salutem articulo-rum. Etenim respondentes ad tertiū Kellicensium scriptum, narrat inter se se ortum esse dissidium, in primis: Num iuramentum à fratribus exigendum sit. Deinde: Num qui Magistratum gerit, locum in Ecclesia, & salutem consequi possit? Neq; enim multò antea exillimabant barbaros esse, idololatrias, ac paganos, qui Rempublicam administrant. Quos errores reliquorum suorum fratrum agnoscit Lucas quidam, respondens scripto alterius, quem sua lingua vocant Kalencz, anno huius seculi 23. eaq; responsio Boleslauæ edita est, in qua i-dem errores extant, se verò, inquit, istū errorem emendasse, de quo poenitentia egisse.

Præterea scriptis cōtra Kellicenses editis apertè asserunt, se dubitasse, quid nā de cœna Domini esset credendum, cū enata fuisset inter Taboritas ea de re, & alios sacerdotes acris dissensio. Sic enim eorū quinquaginta in syluas, & montes Ziambergenses sese cōtulere, homines rudes, & prophani, tanquā ad nescio qd Synodi genus de tota redeliberaturū: id quod scripto cōtra Kellicenses ipsi met recensent. At & fatentur se processisse ab illa Hussi parte, in qua sacerdotes vtrāq; speciem porrigentes Catholicæ Ecclesiæ ritus, & mysteria celebrant: Ecquis igitur, bone Deus) vno momento tantam rudibus, neq; verò vel Episcopis, vel sacerdotibus, nec legitimè vocatis tradidit facultatē docendi, & administrandi sacramenta, atq; eos recipiendi, quos sacerdotes ementito nomine creabant, siue quos ad se ipsos seducebant? Si quis autem ei sectæ se addidisset, hunc iterum esse baptizandum, deinde infantes baptismō initiari in fidem futuram, & remissionem peccatorum fu-

turam, atq; alia eiusmodi commenta impia (vt & superius diximus) commenti sunt.

Cū autem maiores illorum docuissent in Ecclesia esse ab ipso Dei filio septē instituta sacramenta (quod ex eorum confessione edita, & Regi Ladislao oblata liquet) postea respondentes contra Kellicenses, duo tantum esse asserunt ad salutē necessaria à Christo: cetera verò quinque ab Ecclesia sancta ob ministerium multorū singulare constituta, quæ cū veritati inferuiant, hæc sese nomine constitutionis humanæ non reijcere: Neque verò hic constiterunt. In decreto enim articulo, vbi quærent, ecquis instituerit sacramēta, scripserunt tria à Christo fuisse instituta, reliqua verò suam veritatem, & dignitatē ex tribus alijs consequi. Nempe Ordinem sacrum, Matrimoniu, & extremam vnctionem, quæ tribus alijs contineantur, quæq; suo tempore sint necessaria, & ad salutem vtilia: Verū illud omittunt, num fuerint à Christo, an ab hominibus instituta. Deinde eodem decreto vbi agunt de ministerio ad sacram vnctionem octo docent esse sacramenta: Sic enim aiunt: Notum sit, quem admodum rationem de sacramentis, ex R. Magistris scripto subducentes, nos octo sacramenta credimus vsq; ad extremā vnctionem. Hac verò (aiunt) vfos fuisse initio, sed denique omisi se: postea verò ob varias causas discutiendum iterum suscepisse, an ea vti deberent.

Quo iudicio absoluto vnctionem sustulere, nisi quis eam necessariò eupiuisset, potissimū is qui egeret testimonio remissionis defectuū, qui ratione sensualitatis (vt vocant) corporis profluxissent. Sic pro sua libidine numerum, essentiam, vsumq; sacramentorum mutare sunt ausi.

At nondum finis: Paruo enim Catechismo tam docent duo tantum esse sacramenta, Baptismum, & Cœnam ab ipso Christo esse instituta. Et olim dicebant malum sacerdotem sacramenta polluere, responsione edita aduersus Kellicenses. Postea in Confessione tradiderunt res istas ministras ex se non conferre sanctitatem, ad quarum administrationē, si malus sacerdos accesserit, eas pollui dicunt.

Verū aduersus hoc rursum hac noua Confessione asserunt sacramenta vim suā nunquā amittere, sed semper eam ex Christi instituto retinere, siue probus, siue improbus sit sacerdos, siue hypocrita, siue occultus peccator.

Quā obrem aliquādo docēt sacramēta esse vera, nouāq; generationē ex virtute dei, & remissionē peccatorum cōferre, idq; virtute sibi in Christi sanguine data operari.

Hh 3 Quanta

Anno 1574. art. de nu. mero & differentia sacramen-ti, fol. Num. 2. fol. 287.

Nota.

Fol. 44.

Anno 1507.

fol.

N. 7.

Artic. 22.

fol. 70.

Fol. 44. 92.
106. 259.
218.

Quanta autem sit distinctio inter nouæ & antiquæ legis Sacramenta docet eo scripto, quod contra Lelicensis ediderunt.

Rursus alibi his contradicunt, Sacramenta, aientes, nuda esse tantum signa, inuisibilis gratiæ, & promissionum Christi, quare & cum circumcissione, ac cum alijs veteris legis mysterijs comparant.

Anni 1574.

art. II. fol.
54.
Fol. H. L. 1.

Quodque Sacramenta nihil in homine operentur, neque nouam generationem, neque remissionem peccatorum. Vide nouam eorum Confessionem de Sacramentis in communi. Librum item de iterando Baptismo. Denique in articulo decreto de sacro ministerio baptismi iterando.

Accedit ad hæc omnia, fraus, & inconstancia in mutandis, mutandisque quot subinde aut à maioribus suis libros acceperunt, aut ipsi ediderunt. Verbi gratia: Ex-

Anno 1571.

tat bis de iterando baptismo liber, primò Belæ impensis Vlrici Velenis, à Minchovv: Deinde iterum editus, sed cui nec tempus, nec locum adscribere. In utroque autem magnopere variatum est, tertiamque partem primi à secundo edito absciderunt.

Anno 1574.

Ediderunt quoque nouissimè nouam fidei confessionem, quã tandem habeant ceu testem certissimum, & fidelissimum doctrinæ, ac fidei illius, quam à sanctissimis (inquiunt) maioribus suis primis Ecclesiæ Christi repurgatoribus acceperunt. Proinde hanc volunt certissimam esse regulam, ac normam, secundum quam intelligantur cum maiorum suorum scripta, quæ vel huc vsque ediderunt, vel si qui in posterum edituri sint hi emendentur, & corrigantur. Attamen & hanc ipsam bis eodem anno cum Boëmicè euulgassent in lucem, variè immutarunt, inuenterunt, auxerunt, id quod tum alibi, tum certè vno articulo duodecimo de baptismo liquet. Mira profectò regula, quæ nunc recti, nunc curui formam accipit. Sed neque recti quicquid ea habet, quippè quod inanem gloriam & lucrum querunt, non quæ sunt Christi. Itaque ad tempus, & ad rationem personarum sese tantum attemperant.

Quæ cum omnia, idem Venceslaus Sturm Theologus copiosè prodidisset, atque optimè confutasset, ij veteribus exemplaribus omisissis, & suppressis (quoad eius fieri potuit) alia edidit, erasis, & immutatis quæ contra sese facerent, Lutheranos, & Calvinianos in hac quoque arte imitati. Quæ obrem nec habent quid respondeant, si quis de illis querat, num Spiritum sanctum, verèque fidem maiores sui habuerint: si enim habuerunt, cur fidem illorum isti non sequuntur? cur è contrariò libros & scripta eorum reformant? cur diuersum ab illis dicunt, & quidem in regula fidei, atque v-

bi prorsus contradictoria proferuntur? Quod si Spiritum illi sanctum non habuerunt, cur pro patribus agnoscunt? cur sese illorum discipulos iactant? cur aiunt illos ad Papisticam idolatriam repurgandam fuisse missos à Deo?

Et verò hoc magis esset mirandum, nisi Diuino iudicio sic omnes solerent hæretici eadem prorsus facere, quorum alios arguunt, in quos illud rectissimè quadrat: Inexcusabilis es, & homo omnis, qui alium iudicas. Nam in quo alium iudicas, te ipsam condemnas. Sanè contra Lelicensium scriptum vehementer illis indignatur, quod omnes (inquiunt) communitates, quæ cum illis non consentiunt, sic spernant & damnant, ut sese solos à deo missos gloriantur. O miseri (aiunt) seniores de Lelicz quantum facinus ausi estis? adeò licenter quamlibet factionem, quæ vos non audierit, scripturæque sacræ nixa vestris mentibus haud satisfacet, pro Ecclesiâ Antichristi ducitis, & impiè condemnatis? Quid verò de Lutherico dicant, cui nec parant, extat in libro edito aduersus VVoitechum à Pernstain.

Quo in libro eosdem Lelicensis grauissimè obiurgant, quod ob sui singularem amorem proprium, (hoc est superbiam) statuerint, sectam sibi ab omnibus alijs segregatam, & dissidentem. Ac verò temerè nouum sacerdotium excitauerint, quod officijs, consuetudine, sensu, (ut verbis eorum utar) ab alijs prorsus sit dissociatum.

Quod quidem veluti crimen contra conscientiam grauissimum vehementer exaggerant, quippè quod (aiunt) in Ecclesiâ pariat schismata & dissensiones: Hæc illi. At cum ipsi met initio secesserint ab Ecclesiâ Catholica, nouosque ministros, & alia instituerint, ecquid sceleris se patrasse putauerint? Certè in confessione sua fatentur sese ab omnibus alijs secessisse alio impulsos spiritu, quam Taboritas: nouamque fecisse secessionem, quæ quidem quàm absurdum, & impia fuerit, Sturmus ipse in Boëmico suo libro accuratè & doctè persequitur.

Atqui in eo libri Prologo quem aduersus VVoitechum scripserunt, huic vitio vertunt, quod cum neque sacerdos, neque Theologiæ Doctor creatus sit, scripturæ tamen interpretandæ, & Ecclesiasticarum rerum administrandarum sibi ius usurpet. Quæ si à Catholicis obijciantur Picardis, quid dicent? Cæterum nobilis ille vir, cur ad eiusmodi fratres à Religione Catholica secedere noluerit, rationem reddidit fidei suæ, non autem ea sibi usurpauit, quæ Picardi viro constanti, & probò obiecerunt. Quasi verò fratres isti cum sint rudissimi artifices, & operarij, atque à stia abstrac-

ti potuerint sacerdotium, & munus Episcopale, ac ipsam Christi Domini auctoritatem sibi usurpare, & novos Apostolos, Episcopos, Sacerdotes, Diaconos, nouam societatem, novos ritus instituere, ac verò præscribere pseudoepiscopis, & pseudosacerdotibus suis, quam ratione scripturam exponere, Sacramenta administrare, & alia id genus facere debeant: Catholico autem viro non licuerit fidei suæ rationem reddere? Num autem sacerdotes sint ipsi Picardorum Ministri, iudicium esto omnium, qui Theologica vel summis labijs degustarunt. Sturmus autem id fusiùs, & doctè suo libro contrarium ostendit apertissimè.

Verumenimverò, quando hæc non essent, quibus ista secta à Satana profecta esse manifestò deprehenditur, vel vnum sat esset, cum dicunt, sese credere, sentire, docere, quod docent, sentiunt, & credunt omnes Ecclesiæ, quæ post Lutheri tempora ab unitate Ecclesiæ Catholicæ sese subdixerunt: cum tamen notissimum sit tot sectas inter sese dissectas planeque inuicem oppositas, cum anathematibus sese mutud confodiant, à solo Sathana agi. Quod autem ita senserint, & locuti sint, extant eodem in libro aduersus Voitechum ipsorum aduersus seipsos testimonium. Aiunt enim se credere Ecclesiâ Catholicam ministerialem esse omnem Christianitatem sub toto cælo, suam verò unitatem esse tantum partem illius, velut & Romanam, Boëmicam, Lutheranam, Zuinglianam, Calvinianam, & alia id genus. Et confessione anni 1574. articulo octauo de Ecclesiâ sancta sic habent. Interim docent fratres nostri de sua congregatione, vel unitate sentire id, quod de alijs Christianis paruis, vel magnis unitatibus sentire decet, quod ea non sit sola Ecclesiâ, sed tantum pars eius veluti fuit Corinthiaca.

Actamen cum hæc dixissent rursus scripto suo contra Lelicensis contrarium pronuntiarunt. Nempe memoratos hæreticos inter se nec sensu, nec doctrina, neque interpretatione cum sacra scriptura esse concordantes. Quælibet enim (aiunt) unitas Christiana scripturis sacris, prout optimè norit, utitur: Nec vlla ex his sectis moueri se finit, aut doceri, vel sacræ scripturæ expositionem recipere audet, timens ne hac tanta de religione discordia decipiantur ab aliquo.

Quæ ergo fieri potest, ut inter has, quæ non solum inuicem, sed inter sese, ut osten-

sum est) sunt diuisæ, sit aliquis ordo, vnanimitas, concordia, & in primis vnus Deus, vna fides, vnus verus sacræ scripturæ sit intellectus? Quem ergo habebunt spiritum sapientiæ, intellectus, consilij?

Cum olim Taboritæ cum sacerdotibus, & magistris Pragensibus (præter alios articulos fidei) potissimum de corpore Christi in venerabilissimo Sacramento conuenire nequiuissent, grauisque inter eos dissensio per multos annos extitisset, mutua item bella inter eos orirentur, omnes Regni Boëmici ordines sub vtraque specie communicantes, nullis laboribus, vigilijs, & sumptibus pepercerunt, ut eos ad concordiam adducerent, nec tamen quicquam effecerunt. Tandem Pragæ conuenientes statuerunt, ut sabbato post festum sancti Procopij tam Taboritarum, quam Pragensium sacerdotes conuenirent, de quæ articulis, qui controuertebantur, colloquerentur. In quibus autem consentire inuicem non possent, eos proximis comitijs post trium Regum festum celebrandis scriptos proponerent. Ac quidquid in ijs secundum scripturas, & sanctos Patres in scripturis legitime fundatos esset probatum: id omnes vnanimes admitterent, crederent, docerent, neque verò alios sacerdotes, Parochos, aut Concionatores in suis ditionibus ferrent. Idque sub grauissima poena: nimirum amissione ipsius causæ, atque adeò ipsius honoris (ut dicunt) & famæ. Quæ omnia pactis, conuentis, literis, iuramentis, ac priorum sigillorum appensione, atque appensione se seruaturus inuolabiliter mutud promiserunt. Quod tamen postea in irritum cecidit: Valdensibus & reliquis, per talia conciliabula, iterum, atque identidem pacem querentibus, & non inuenientibus. Iam de hypocrisis, de baculo, & pera, de voce exili, de externa demissione, & humilitatis larua, quibus antea vsi sunt, donec eorum perirent, superuacaneum est loqui. Hæc enim iam ita sese prodiderunt, ut aliæ quæque hereses à Picardica metuant.

Itaque hinc viderint omnes, quibus Picardica secta sapere incipit, quàm temerè eam commendent, aut ad eam prouocent, eam certè Synodis omnibus legitimis, hoc est Apostolicæ doctrinæ, quam vna ipsa Catholica Ecclesiâ semper tenuit, antepone, aut delirum, aut perfidum caput sapit.

Anno
1443.

Anni.
1444.

Sturmus
à pag. 108.
vlg. ad 131.

Pag. 15.

Anni
1574.

art. 8. pa. 40.

Pag. 6.

Fol. 167.
Anno 1558.
fol. 15. 52.
33. 34.

Anni
1574.
Prolog. fo.
6.

Pag. 61. vlg.
quæ ad 99.

ANTONII POSSEVINI, DE SOCIETATE IESU

SV EPISTOLA: DE NECESSITATE, UTILITATE, AC RA-

TIONE DOCENDI CATHOLICI CATECHISMI. RA-

tiones item, quibus inter summas quasque difficultates diuinum negotium debeat & possit promoueri.

REVERENDISSIMO IN CHRIS-

TO PATRI, ET ILLVSTRISSIMO DOMINO, DOMINO

NO STANISLAO KRANKOVSKI, DEI GRATIA ARCHIE-

episcopo Gnieński, Legato nato, Primo Regni Poloniarum Principi, &c.

DURA erant, quæ nos in admirationem tui (Præsul amplissime) sic rapiebant, ut immortales Deo gratias ageremus, te nobis tam accisis rebus Archiepiscopum, qui clauum huius regni spiritualem regeret, diuinitus fuisse concessum. Nam præter peruegillem illam vigilantiam, qua res susceptas promoues: ac præter impavidum illud pectus, quod quantalibet ruinæ feriant, non prosternunt tamen: præter denique castitatem & eloquentiam, quam vnâ vel tuendæ Reipub. vel diuinæ voluntati exponendæ continenter adhibes, candor ille atque sinceritas in rebus agendis faciunt, ut Deum, qui hæc tibi largitus est, & à quo eadem agnoscis, in primis in te suspiciamus, & laudemus. At verò assidua ista sedulitas, qua vel quaquaversum Catholicos & pios libros curas disseminari, vel vnde quaque eruis, quos tuis sumptibus in lucem edas, & meliora ingenia ad scribendum excitant, & ex quo fonte istam charitatem hauseris, facillimè ostendit. Quippè inexhaustus ille diuinæ bonitatis fons, qui nihil vult, nisi, ut bonum in corda hominum dimanet, tibi istam mentem suppeditauit, quam tu factò exeris, ut ex capite in barbam Aaronis suauissimus fidei pietatisque liquor, ubique, id est, non in hoc tantum amplissimo regno, verum etiam ad omnes orbis Christiani partes diffundatur. Quo in rerum genere, cum multa perfeceris, certè quæ mihi nouissimè præcepisti, ut ederentur in lucem, quo haberes in futura Synodo tua in promptu, quibus artibus facillè Sacerdotes & Concionatores, atque Gymnasiarchas ad bene merendum de Reipub. accenderes, ea vehementer animum meum affecerunt. Ac non vereor, quin Deus, qui facit, ut per superiora deriuentur ad inferiora defluxus diuinæ gratiæ, effecerit, ut post celebrem illum Petri Canisij Catechismum, quem mihi iubes ut Typographus prælo quamprimum committat, ad tuas manus peruenerit Epistola hæc, quam mihi edendam misisti, Antonij Posseuini de Societate Iesu, viri clarissimi, de Christiana & de nostra reipub. optimè meriti, & illa quidem ad rationem instaurandæ pietatis tam efficax: quàm ij quidem intelligent, qui eam semel atque iterum perlegent, verum multò magis experientur, qui eadem, quæ ille proponit, quæque dudum in pluribus mundi prouincijs ipsemet exercuit, in rem conferent. Ad quam Epistolam cum eiusdem Antonij Posseuini rationes quædam versarentur in manibus eorum, qui strenuè pietati operam nauant, ac verò eadem ab illo quondam in Gothia perscriptæ, magnoperè faciant ad Catholicam fidem, inter summas quasque difficultates latissimè propagandam, eas ego adieci, tuoque omnia nomini Illustriss. dicaui. Itaque quæ de manu Dei per te accepimus, eadem & per te illi, ac tibi, ut eius tam primario ac fidelissimo dispensatori offerimus: precati, ut cum hunc annum veræ correctionis futurum esse speremus (quandoqui-

doquidem Kalendarium nouum à Summo Pontifice Gregorio tertio decimo, Patre nostro Sanctissimo correctum, quasi hos omnes admonet, ut noua fiant omnia) vetera omnia à tua ista tanta prouincia & Diocesi, si quæ irrepsere incommoda, recedant, ac manipulos amplissimos in diuinum horreum reportes. Vale Præsul humanissime, Cracouiæ, die sanctissimo Epiphaniæ Domini. 1583.

Reuer. & Illust. D. tua

Addictissimus seruator.

Thomas de Plaza, Plebanus
ad S. Stephanum Cracouiæ,
Canonicus Vislicensis.

SEQUENTIS EPISTOLÆ

PRAECIPVA CAPITA.

Necessitas Catechismi, pueros, atque ad eum quosuis non solum rudes, sed & doctos edocendi.

Exempla item summorum Theologorum, quibus præter eruditissimas alias rationes id ipsum probatur: & obiectiones quædam etiam Gersoni Cancellario Parisiensis Academiæ olim obiectæ refutantur.

Utilitas summa Rerum publicarum, & extirpatio hæresum, per Catholicum Catechismum, ubi aduersariorum alia vanissima argumenta diluuntur.

Ratio docendi Catechismi, qua item Concionatoribus, quantumuis præstantibus, plura perutilia proponuntur.

ANTO-

ANTONII POSSEVINI, DE SOCIETATE IESV.

EPISTOLA AD IVONEM TARTERIVM

MAIORIS ECCLESIAE TRECENTIS
IN Gallia Decanum.

DE NECESSITATE UTILITATE AC RATIO.

ne docendi Catholici Catechismi; cum à
quibusdam ea de re idem Decanus
vehementer oppugna-

retur.

CAPVT I.

GO Diuinæ bonitati immortales ex animo gratias, qui te legitime certantem ac bene currentem, impellat indies acius ad æternæ gloriæ brauium, dum tu operarius inconfusibilis veritatem fortiter tueris, & eam non modò in iniustitia non detines, verum etiam candelabrum, lucens isti ciuitati super mensa proponis, vt videant, & glorificent Deum, ac Patrem Domini nostri Iesu Christi. Ergo macte pietate promoue, quod mouisti: nec pectoris tui constantiâ aduersariorum impetus, quasi irruentes fluctus deterreant. Flabit enim non ita multo post benignissimus Dominus, & ecce tranquillitas magna. Quod si, veluti docta, & mihi iucundissima Epistola tua, decimo tertio Kalen. Septembris data, significasti, laboras adhuc in remigando, scito necdum expedire, vt appellas ad portum: multiforis enim Dei sapientia vberiores ita percipit fructus, pergitque virtuti tuæ occasionem præbere, qua & omnes obstruatur loquentium falsa, & aliquando immarcescibilem, ac verò splendidiorem coronam patientiæ consequare. Scis autem veritatē oppugnatam, sed Christiano conatu defensam, altiores in multorum animis radices agere, tum victicem erupturam, cum diuinæ dispositionis maturuerit tempus. Quod si quis ad eandem veritatem obscurdescit, per os infantium, qui Catechismum sitiunt, modò clamantem, immensa tamē illa Dei longanimitas tantò efficacior, & iustior apparebit, quantò sapius lucem recusantibus obijcit, nec desistit ingratum benefacere, suo denique tempore ab ipsis hostibus iustificanda: quorum æternum præmium esset in cælis, si saperent & intelligerent, ac veritati patrocinarerentur.

Te verò interim ista constanti persequere.

rantia animum multis addente, spero fore, vt saltem id, quod maximum est, consequamur: ne scilicet in nostra causa deteriores, aut imbecilliores habeamur, & simus, quā qui in pestilenti sua fuerunt hæretici, dum per tela, per ignem, falsissimum Catechismum quoquo uersum inuexere, maximo istius Regni malo, tacentibusque tum, quādo maximè loqui oportebat ijs, qui nunc, quando minimè expedit, contra verissimā & Catholicā institutionem linguas acut, nescientes quid dicant, aut quantum sibi & alijs exitiū parent: a duersus quos, si quid pro re per necessaria, & cui certa Regnorū salus innititur, fusiùs attigero, tu ed æquiore animo patieris, quò me identidem ad hoc præstandum pro tua modestia inuitas.

Quod igitur aiunt, saluti Reipub. Christianæ non melius consultum iri, quàm si quisque in qua enutritus est simplicitate permaneat, hoc vtique obijciendum erat hæreticis, quo tempore in arcem fidei Catholicæ aduerfus Catechismis primò inuaserunt; at disseminato veneno, & latius vndequeq; serpente antidotum prohibere: quid hoc est, si non est animarum salutis inuidece diuinique nominis propagatio nem eibacis mē (quod in eis est) impedire? Nam præterquam quòd aduersus generales hy nodos, quarum semper (vt S. inquit Augustinus) saluberrima fuit auctoritas, aduersus (inquam) Christi Domini Vicarium, sanctissimosque & doctiss. Patres ac Martyres, consuetudinem denique meliorum Ecclesiarum pugnant, sanè haud ignorant, nec cœcum, neque claudum animal sistendum esse coram Deo. Ac licet de Simplicium fide sanctissimè, pieque Ecclesia credat, arcet tamen à se, ac iustissimè damnat crassam ignorantiam ea negligentium discere, quæ ad salutem pertinent: scitque diuinam illam stare sententiam, ignorans ignorabitur. Inde autem & publica symbolorum recitatio, & continens pastorum doctrina in corona populi, & sacrarum ceremoniarum vsus, inde tot scriptiones, tot exempla martyrum proponuntur, vt (quæ admodum inquit Clemens) quæ malè colligauit ignorantia, ea pulchrè resoluat agnitio: sicut autem (ait) imperitia peritia soluitur,

uitur, & inuenta certa via dubitatio; ita illuminatione tenebras deleri necesse est. Tenebræ verò sunt ignorantia, per quā in peccata incidimus, circa veritatem hallucinantur.

Verum & illæ magni ponderis rationes sunt, quas de necessitate sciendi, quæ à nobis credenda sunt, Beatus affert Augustinus: nempe, quòd iustus ex fide uiuit: & cū corde credatur ad iustitiam, confessio fiat ad salutem: eaq; fides, inquit, exigit à nobis officium & cordis, & linguæ: quemadmodum in sempiterna iustitia regnaturi, à præfenti sæculo maligno salui fieri non possumus, nisi & nos ad salutem proximorum nitentes, etiam opere profiteamur fidem, quā ore gestamus. Quæ fides, ne fraudulentis calliditatibus hæreticorum possit in nobis aliqua ex parte violari, pia, cautaque vigilantia prouidendum est.

Quòd si Baptismo initiatus, idem est, qui illuminatus, si illuminatus, qui ex tenebris erutus: quoniam modo illuminatus sit, qui adhuc ignorantia tenebris obuoluitur? eramus enim tenebræ, qui nunc debemus esse lux in Domino, ait cum Apostolo Clemens Alexandrinus.

Sed neque perpendunt, quid illud sit, In duimini Iesum Christum, hoc est, vt omnibus modis eum referamus opere, exemplo, doctrina: qui quidem Samaritanam, Martham, ceterosque propè innumeros interrogans, idque per dialogismum, an crederent; quæue & quanta eorum esset fides: quam fiduciam, & quoniam modo orare, quid facere, timere, sperare deberent, ipsemet optimus Catechista edocuit. Neque, inquam, memoria tenent, quid illud D. Pauli sit, ubi se, ait, dedisse lac, tanquam infantibus: & loquutum de sermone inchoationis Christi. Catechumenos autem esse debitoribus suis Catechistis in omnibus: ad eò enim diuinum beneficium est spiritus: haec tradere documenta, vt iure suo fideles in hacre pastores, præter cœlestē illud & admirabile præmium, temporalia quoque hic in terris metere possint.

Venio nunc ad reliqua, quæ tibi obijciuntur: siquidem etsi validis rationibus tuis coacti iam isti non dissentiant, primis nascentis Ecclesiæ sæculis locum fuisse Catechismo erga baptizandos, eosque iam ad ultos & pro captu humano tantorum mysteriorum capaces, haud tamen ferendum esse inquit, vt infantes & pueri ediscant, quæ Catholico Catechismo continentur. Quæ quidem argumenta per se ipsa ruunt, si non dicam temporum necessitatem, quæ noua nouis morbis remedia semper adhibuit, non sanctæ Catholicæ Ecclesiæ auctoritatem, nò testium sacrorum nubem, sed

id tantum, quòd res est, modò intueamur. Scilicet, initio nascentis Ecclesiæ non ad ultos solum, verum etiam pueros, vt nūc sit, Baptismo in corpus Christi mysticum cooptatos. Quo concessio, cum illius antiquissimæ Ecclesiæ consensum vnanimè videamus, vt quisque Catechismo in Catholica Religione roboraretur, nemini dubium est, quin etiam erga pueros, quando Baptismi tempore nondum intelligerent, quæ ab eis exigebat Ecclesia, neque adeò vllam penè vocem efformarent, per necessariū hoc pietatis opus per dialogismum exerceretur, cui & susceptores, quasi sponsores, vt erant responsores, adhiberentur.

Baptizatos igitur fuisse infantes antiqui-
tūs, ac proinde cum primū fari potuerūt, ad Phila-
educatos in disciplina & præceptis Domi-
ni, testes grauissimi sunt, S. Ignatius mar-
tyr, Dionysius Areopagita, Iustinus mar-
tyr, aut quisquis auctor fuit responsionum
earum, quibus respondit ad gentilium quæ-
stiones, aduersus Christianos. Tertullia-
nus, item & Origines, ac Concilium Ge-
rundenſe. Iam Clemens Romanus, tempore quæstion-
ibus Apostolorum, & Diui ipsius Petri quas gen-
tes Successor, disertè monet eos, ad quos spe-
ctat puerorum cura, vt illos enutrient in
disciplina, & in ea, quam tu optimè in cō-
dione tua attulisti videri. id est, lib. de Bap-
monitis Dominis, atq; hoc in ipsa quidem
infantia. Ait enim: docete eos à pueritia li-
teras sacras, & vestras, & diuinas, omnemque
diuinam Scripturam eis tradite. At quæ &
illud denique adijcit: Si parentum incuria
filijs in vitia inciderint, rei animarum ipso-
rum fient: ac non animarum tantummodo
rei, verum & in causa sæpè sunt, cur in-
fantes moriantur, quod castigationis pater-
næ defectui S. Iustinus Martyr ascribit.
Quamobrem obseruatione dignissimum
illud est, quòd (aliā licet ob causam) ad-
rem tamen nostram facit: quòdque B. Di-
onysius Areopagita scriptum reliquit, in-
fantibus, qui in disciplina Domini non a-
luntur, accidere, vt casum illum non geni-
tum, vitæque ac luce carentē habituri sint,
quemadmodum qui nunquam perficiuntur,
nec manibus obstetricum tractantur
abortiui, & emortui cadunt. Quod si ex ip-
sis Ethnicorum libris rationes petamus, mi-
rum est, quòd nostri fidei lumine illustrati,
ijque non indocti, clarissimam lucem
non cernant, quam Ethnici, solo naturæ
ductu, vique veritatis impulsu intuentes;
salutem Rerum publicarum in hac vna re
sitam, constantissimè asseruerint. Quod
quidem cum duorum canum exemplo do-
cuit Lycurgus, tum fecit, vt trita illæ sen-
tentia proferrentur: assuescere à teneris
multum esse: dedoceri que difficilius, qui
errorem

Rom. 1.
Marth. 19.
Mar. 10.
Luc. 18.
Marth. 23.
Marth. 5.

1. Cor. 13.

Hebr. 5.
Galat. 6.

Plut. in li.
de discipl.
puerorū.

in ipsis templis adolescentuli, & plerique alij, licet Catholicum nomen gerant, auidacissime tamen Domini nomen blasphemant, nullo interea, neque interiore, neque exteriori cultu augustissima altaris mysteria prosequentes. Et quæ hæcenus Græci *περί τῆς καὶ προνομιᾶς τῆς χάριτος*, hoc est, tremenda & terribilissima appellarunt, nostri ne sancta quidem nominant: sacerdotes exhibantur: Magistratus despiciunt: ut si quis ex Thracibus, aut Scythiis venerit, ex operibus eos considerans, nescio quales cogitet parentes, susceptores, Gymnasiarchas, Pastores, (bonos semper excipio) qua pietate, qua religione?

Hinc alia Reipublice calamitas, quam si quis intelligat, nemo est tam excors, quin hanc omni studio docendi Catechismi provinciam suscipiat Turcarum, inquam, continuæ excursions ad venandas animas Christi. Hi enim cum Christianorum greges abducant in Africam & Asiam, quid miramur, si fidem abneget, dexteris paulo post adversus Christum Dominum armaturi, qui fidem pietatemque non edocui, quid credant, unde fortitudinem in tormentis petant, quomodo precetur Deum, haud didicerunt?

Nectamen quia multi absunt à maritimis oris, spectare ad eos hæc cogitant, quasi qui mercaturam exercent, non ineunt Societatem, commercia cum illis, non perferant ad eos commercia, non sapientissime continentis incolæ intercepti ad Turcas & Mauros, aut ad hæreticas Insulas transportentur; ut si quo in loco doceri oporteat Catechismum, id in primariis civitatibus per necessarium sit.

Par etiam alterum calamitatis istius Regni genus est: Hæretici tot oppida, civitatesque ceperunt: Catholici multi tum metu, tum imperitia tyrannidem, vafriemque illorum aut non sentiunt iam, aut etiam laudant, quod præsentissimum reprobationis est signum. Ita quia non antea firma fidei fundamenta in teneris animis iacta sunt procul à Christo nunc, procul sunt ab Ecclesia. Mitto quàm multi ruerunt in Atheismum, vix unquam reuerfuri, nisi benignissimus Deus extraordinaria illos misericordia respiciat.

Atque hinc quoque fit, quodd baptisimi vis, quæ in ijs, qui iam adulti baptizabantur, haud obscurè visebatur, in parvulis nostris non ita eluceat, quodque cum adoleverint, non ita se exerat: parentum enim indulgentia prius implicatur vitijs, quibus contristatur in Baptismo acceptus spiritus, quàm religiosè ad pietatem restituantur. Quodd ut rectius fieret, & in Cœnobij filij nobiliorum tradebantur institui-

endi, antiquis illis Sanctorum Basilij, Gregorij Magni, Benedicti temporibus.

Accedit ad hæc omnia, quod plurimi sunt, qui cum peruenerint ad summam senectutem, nec quid, nec quantum sit Confirmationis Sacramentum didicisse, nec verò putare, se, vilius criminis reos dicant, si prudentes id, ac scientes omiserint. Ut mirandum non sit, qui leuissimam alicuius hæretici impressionem senserint, eos tam facile de fidei statu dimoueri, ut inde statim prolapsi in omnes hæreses, atque in eam, in quam Nouatus incidit perniciem incurrerint.

Quotus autem quisque Clericus est, qui nisi ab ineunte ætate quæ ad Christianam doctrinam attinent, eo quo decebat ordine didicerit, minoris sanctis altaribus, quàm tabernarum, aut domesticis mensis honorem non deferat, aut de quorum cultu, ac mōditia, qui circumstant animari ad pietatem cupiant, inde scandalumumat hæreditas Christi?

Ad Gersonem venio. Hic quo tempore schismatis turbo pervertebat Ecclesiam, videns animarum pacationem nunquam futuram, nisi quasi seminaria iuuentutis instaurarentur, curam puerorum ad fidem pietatemque instituendorum ipsemet suscepit. Ad eum (ut S. Bernardus ait) ubi amor est, ibi non est labor, sed sapor. Id igitur ubi diligenter aggressus fuit, ecce procella obtreptantium, non ferentium tantum Theologum & Concionatorem, atque ad Parisiensis Academiæ Cancellarium ad hæc quæ videbantur aut inania, aut vilia, aut laboriosiora, vel certe captui puerorum incommoda debere se demittere. Ille autem, ut sicut fidelis seruus parvulos tueretur, quorum patrociniū Dominus eas vsus susceperat, tractatum edidit de parvulis ad Christum trahendis. Accū in hac re ageretur spiritu dei, sciretque inflare scientiam, nisi intra humilitatis, & charitatis terminos contineretur, ab illo Domini verbo: Sinite parvulos venire ad me, &c. libellum suum aureum inchoavit, in quo plurimas affert rationes, quibus esse Theologis in sanctum hoc negotium incumbendum plenissimè ostendit. Verba Gersonis hæc sunt, quæ sequuntur.

Ut res (inquit) recentes sunt pro liquoribus optimi, nouellæ præterea plantationes quæ sequuntur leuiter, quod docentis manus deflexerit, omnia hæc secus in senibus plenis dierum malorum, quos citius frangas, quàm flectas. Si potest (inquit Hierem.) mutare Aethiops pellem suam, & Pardus varietates suas, & vos poteritis benefacere, cum didiceritis malum. Quodd si iuxta deductionem hanc, reparatio Ecclesiæ & eius cultura initianda esset à parvulis (sicut esset) ubi precor efficacius sanctissimum opus

Auctoritate schismatis turbo pervertebat Ecclesiam, videns animarum pacationem nunquam futuram, nisi quasi seminaria iuuentutis instaurarentur, curam puerorum ad fidem pietatemque instituendorum ipsemet suscepit. Ad eum (ut S. Bernardus ait) ubi amor est, ibi non est labor, sed sapor. Id igitur ubi diligenter aggressus fuit, ecce procella obtreptantium, non ferentium tantum Theologum & Concionatorem, atque ad Parisiensis Academiæ Cancellarium ad hæc quæ videbantur aut inania, aut vilia, aut laboriosiora, vel certe captui puerorum incommoda debere se demittere. Ille autem, ut sicut fidelis seruus parvulos tueretur, quorum patrociniū Dominus eas vsus susceperat, tractatum edidit de parvulis ad Christum trahendis. Accū in hac re ageretur spiritu dei, sciretque inflare scientiam, nisi intra humilitatis, & charitatis terminos contineretur, ab illo Domini verbo: Sinite parvulos venire ad me, &c. libellum suum aureum inchoavit, in quo plurimas affert rationes, quibus esse Theologis in sanctum hoc negotium incumbendum plenissimè ostendit. Verba Gersonis hæc sunt, quæ sequuntur.

opus exercebitur, quàm in celeberrima ciuitate Parisiensis? isti enim sunt parvuli, qui per vniuersalem dispergentur Christianitatem. Esse quoque poterunt aliorum doctores, instructores quàm commo dissimi, maximè domesticorum. Ex hac præterea consideratione consequens est, nullum magis inimicari Ecclesiæ, & præparare omnia Antichristo in demolitionem eius, quàm factio aut verbis, clam, vel palam obuiantem voci Christi dicentis: finite parvulos venire ad me. Deinde inter alia subdit. Parvuli nominati tot quotidie pessimis alloquijs vrgentur ad malum, & nullus vltro contradicit, nec virtutum partes agit, pro incitamentis ad bonum. Denique parvuli dira fame spiritus excruciat petunt panem, & nemo erit qui frangat eis, quin etiam obstabitur frangentibus. Non ita docuit Christus, non hæc egit. Nā in congregandis animabus coparauit se gallinæ, quæ nullum aliud animal erga fœtus suos (ut August. ait) magis infirmatur pietate, demittuntur alæ, plumaque hirtæ sunt, raucescit vox querula, obliuiscitur ipsa cibi, & incredibili supra vires animositate pullos tueretur. Et nos qui Christi sectatores dici volumus, in hoc opere torpescemus? obseruabimus tempora? mentibus totis quiescimus? absit. Inueniuntur autem plures modi reponendi parvulos in via ducente ad Christum. Vnus est prædicatio publica, aliud admonitio secreta, alius magistralis disciplina: reliquus & hic Christianæ religioni proprius, Confessio. Sciat alius quod voluerit, ego in simplicitate mea iudico. Confessione (si modo rectè facta fuerit) esse directricem efficacissimam ad Christum. Hæc ille, qui cum nonnulla respondisset, ijs qui frequentem peccatorum confitentium usum reprehenderet, eodem in capite subiungit.

Dicit aliquis mihi, vel alteri, operas suas circa parvulorum monitiones, vel confessiones impendenti. Stulto labore consumeris. Cur ita? quia nimirum vel fingunt, vel mentiuntur, vel reciduant ad vomitum. Sed respondemus, primò, ad vltimum, quia grandævus etiam Presbyteris, quotidianus est reditus ad peccatum, nec propter hoc desinunt confiteri, nunquid sentinam nanis exhauriens idcirco desierit opus, quia redit tantundem aquæ, quantum expulerit?

Et ne quis cogitet, hæc à Theologo illo suaderi tantum rectoribus puerorum, audi sequentia: Ideo (ait) si ruina multiplex immineat, quis admirabitur? Adeo iam indignum videtur apud multos, si quis ex Theologis, aut famatus in literis, vel Ecclesiastica dignitate præditus ad hoc

se opus inclinaverit, præsertim circa parvulos: quod mihi (quia in talibus putor momenti alicuius) in fabulam & imperium cesserit. Et sanè mihi videntur discipuli Domini adhuc tunc cœlestium parum capaces, hæc insipientia laborasse, prohibentes parvulos offerri Christo, reputantes videlicet indignum esse, si tantus Magister & Doctor eorum Christus huic humilitati subiaceret.

Cum etiam ad hæc respondisset Gerson, alia quæ sibi à beneuolis obiecebantur, enumerat. Comminantur (inquit) vel mihi, vel parvulis, ne accedant ad me: & hoc alij multiplici ratione, signanter quaduplici id arbitrantur rectè facere. Allegant quippe disparitatem morum mihi cum parvulis: allegant officij dignitatem occupandam ad maiora, dehinc causantur loci, & temporis importunitatem. Postremò metuunt insuetudinem ab æmulis calumniabilem.

Hæc cum diluisset vir bonus, tandè ait.

Calumniabuntur (inquit) aduersarij nouitatem istam, vel de curiositate, vel de fictione, vel de infructuositate, vel de nimia leuitate, aut aliquod huiusmodi. Hæc non mihi noua sunt, & amici charissimi, omnia dudum præcogitavi, & mecum ipse peregi. Nam qualis unquam fuit actio hominis cogniti, quæ vel reprehensione, vel sinistra, aut stulta interpretatione careret? Obsecro tamen per illam quam expectamus salutem, & obtestor coram pauendo tribunali iusti iudicis Dei, quoniam nemo nouit quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis, qui in ipso est, quatenus iuxta regulam Christi, in hac re à fructibus meis me cognoscant: Et si quid in doctrina, vel operatione falsum, impudicum, nefarium, deprehenderint, non refugio. Iudicer tunc lupo rapax in vestitu ouium. Si autem fructus operis boni cernuntur extrinsecus, non damnetur postulo arbor intentionis de malitia intrinsecus, alioquin peccatum incurritur temerariæ dijudicationis fraternæ, & scandalum ponitur parvulis, quorum aduentus per hoc ad Christum nonnunquam impeditur. Portabit quisquis talis erit, onus suum: ego liberatus extitero.

Hæcenus Parisiensis Cancellarius. Quid de Catechismo Catholico dicturus, si puellas, tres, quatuorve annos natas (quod non sine lachrymis experti sumus) audisset (quoniam fallacissimū Caluini Catechismum edidissent) fidem Catholicam publicè oppugnantes, veritatiq; vix delibatas hæreses ipsis Theologis opposcentes. Quid Diuus Thomas? (Aquinatem dico) qui libellum scripsit aduersus retrahentes homines à religionem

gione? Pati scilicet nō poterat sydus illud Ecclesie, paucos, qui à Christo vocarentur ad cœlestia, à mundo retrahi ad terrena: quantò minùs tulisset pueros, & populos integros rudes, esurientes, auocari à Catholica disciplina, sine qua concidat necesse est, vniuersum ædificium Christi?

Ac præuisum quidem iam nutantis Ecclesie casum vterque Theologus, auertere simili ratione curarunt. Hic euulgato libello de articulis fidei, & Sacramentis, quem postea Bohemico schismate sæuiente, vt Germani docerentur, Pontifex Maximus decreuit. Ille autem compendio Theologiæ, altero quæ scripto edito, quod inscriptum opusculum tripartitum. Hunc librum, quod iam tum neque iuuentus, neque reliqui rectè ad charitatem instituere, obnixè rogat Episcopum, vt Sacerdotes, & Ludimagistri exponant, laici quæ omnes, Monachi quoque discant, doctrina verò illa tabellis conscripta, vbique, id est, omnium conspectui in publicis locis, in Paræcijs, Gymnasijs, Cœnobijs, Valetudinarijs affigatur.

Vide Huiusmodi libellum inscriptum Didac. al. con.

Synodus Trident.

Sancta etiam Synodus Tridentina in Catechismo ad Parochos edito, vbi hortata est, hanc vt docendi viâ Theologi ingrediantur, tandem ait. Neque verò cuiusquam studium in docendo retardari debet, propterea quod interdum necesse est auditorum earum rerum præceptis institui, quæ leuiiores, & humiliores videntur, nec sine molestia ab ijs potissimum tractari solent, quorum animus in sublimium rerum contemplatione versatur, ac conquiescit. Nam si ipsa æterni Patris sapientia in terras descendit, vt in carnis nostræ humilitate cœlestis vitæ præcepta nobis traderet, quem nō cōpellat charitas Christi, vt paruulus fiat in medio fratrum suorum, & tanquam nutritrix fouens filios suos ita cupidè proximorum salutem delideret, vt quod de seipso Apostolus testatur, eis velit nō solum Euangelium Dei, sed & animam tradere.

Theff. 2.

Denique non pigeat addere (quando à quocunque veritas pronuntiatur, à Spiritu sancto est) quæ vir quidam perdoctus locum illum Euangelij exponens, Discipuli autem increpabant eos, scriptum reliquit. Quis (inquit) non stupeat, videns Discipulos Christi impedire pueros, ne veniant ad Christum? si Diabolus, caro & mundus vetuissent, non mirarer: sed quod discipuli Christi partes agant Diaboli, auertentes pueros à Christo, quis non doleat? Spiritus Christi congregat pullos sub alas Christi, clamat: Si quis est paruulus, veniat ad me. Et Dominus, venite ad me: at discipuli vetant, & vetant paruulos, qui magis Christi egent ope? Re vera ita est, maiores

Palatius in Matth.

quidā nostri, qui totis viribus erant annisuri paruulos ad Christum adferre, hi eos auertunt à Christo. Si enim ipsi ad opes, honores & delicias inhiant, ad eas etiam paruulos inhiant docendi: igitur planè eos auertunt à Christo. Non audeo dicere multos eorum ferre non posse, quod paruuli frequenter ad orationem, & confessionem, ad communionem accedant. An non vides discipulos, qui paruulos à Christi auocant accessu? Hi audiant Christum dicentem, finite paruulos, nolite prohibere eos accedere ad me. Pro his mori volo, pro his me ipsum sanctifico: his ius Regni cœlestis tribuo, finite eos venire ad me. Vt enim ipsi nullo, nisi me delectantur, ita & ego vehementer delector amplexu, in eorum oscula ruo, &c. Quam verò securus est, qui inter amplexus Christi est? quam timebit Leo, & Vrsus, & Lupus ab eo, qui Christi amplexibus gaudet? Hactenus ille.

CAPVT II.
DE CATECHISMICATHOLICI
vtilitate, vbi Aduersariorum
aliæ obiectiones diluuntur.

REGO nisi nos piorum Patrum reuocata iam consuetudo, & Sacrosanctæ Synodi Tridentinæ auctoritas: nisi memorerent exempla Pantæni Martyris, Cyrilli Hierosolymitani, Gregorij Nyssæni, & eorum, per quos iterit Orientis Ecclesia, dei ad Hæreses ipsa denique, & commoda, quæ inde quotidie experimur, ad hoc suscipiendum prorsus impellerent. Nam & Catechistæ facilius in magnos & non fucatos Concionatores euadunt, qui ordine, ac perspicuè populis, & pueris exponere diuina mysteria consueuerunt. Et Parochi, qui fortasse imperitia, vel timore maius illud concionandi munus aggredi non audebant, promptiores fiunt ad frangendū suis panem: ac certissimo hoc quasi indicio cognoscitur, an Pædagogi, & Gymnasiarchæ discipulos ad pietatem fidemque orthodoxam instituāt: præsertim si quæ scripta sunt in catholico Catechismo, ea curent, vt memoriæ à discipulis mandentur: parentes autem amore filiorum allecti, non solum libentius ad templa veniunt, atque erga Pastores sunt propensiores, verum etiam promptiores ad interrogandos, docendosque filios de iisdem rebus. Pueri item, quoniam ita diuina rerum maiestatem suspicientes magis afficiuntur ad cœlestia, ad precandum quoque Deū, ad sanctorum opem implorandam, facilius, & ardentius animantur: ne dicam quot animæ Deo conferuntur, cum priusquam seductores hæretici vacuas mentes occupent, in earū, quali possessionem hac instru-

Gregorius Nyss. in oratione Catechistica, & de professione fidei monium.

Instructio Catholica venit. Hinc Clerici erga Sacramenta & diuinum reliquum cultum sanctius afficiuntur, & Reges nullis arctioribus amoris vinculis sibi deuincire subditorum animos vnquam poterunt: cum contra qui prauis dogmatibus fuere à pueris imbuti, insensissimi Regibus, Reipublicis, parentibus, & pastoribus probis esse soleant. Intellexerunt igitur hæc (licet aliquanto serius) Ferdinandus Imperator, Caroli Quinti Imperatoris frater, Catholicique alij Germaniæ Principes: qui id ipsum vt cadens Imperium staret, edicto sanxerunt vt vbique doceretur. Etiam Viennæ, Pragæ, Dilingæ, Herbipoli, Ingolstadt, Monachij, Oeniponti, Colonie Agrippinæ, ac plerisque alijs in ciuitatibus collegia instituta sunt, ad quæ & frequentes Lutheranorum, Hussitarum, Anabaptistarum, & aliorum hæreticorum filij concurrunt, vt Catechismum Catholicum discant, qui à parentibus ad ea liberè mittuntur, fatentes, quia Catholici hoc studium erga suos omnino intermiserant, se suosque liberos iussisse ad hæreticos ministros, quamlibet hi sectam sequerentur, vt saltem aliquam (alioquin falsam) potiùs quàm nullam haberent speciem religionis. Præclarissimum ac recens est testimonium Indicarum rerum: pueri conuersi ad fidem cum per compita & vias die, nocteque, sicut in Italia, & in Hispanijs fit, doctrinæ Christianæ capita cantare consueuissent, etiam pro illa iam confessioni veritatis assueti maximos cruciatus, mortem denique pro Christo fortissimè pertulerunt. Legat vir pius (quæ tibi ignotæ non sunt) Surius Carthusiani nouissimas historias. Legat Didaci Payuæ nobilis Lusitani priorem librum aduersus Germaniæ quosdam hæreticos, ne quid de Indicis literis dicamus, quæque de religione in Gallijs, in Germania, in Hispanijs, in Italia, non vno idiomate conscripta prodierunt in lucem.

Clementis in Pædag.

Hæ fuerunt causæ, cur post antiquissimos illos Clementem Alexandrinum, qui Græcè integrum librum de institutione puerorum scripsit: post Cyrillum Hierosolymitanum, qui suas nobis Catecheses iā à mille & trecentis circiter annis reliquit: post D. August. qui & de catechizandis rudibus, & primū suarum Confessionum, ac doctrinæ Christianæ libros edidit: insigniores ætatis nostræ Theologi, alio licet ordine (vt ferebant tempora) Catechismos conscribere, Sōnius in Belgio, Petrus à Soto in Germania: Victoria & Dominicus à Soto in Hispanijs: plerique alij in Italia: vt inter omittam Petri Canisij Catechismum, quem vniversus penè orbis Christianus libentissimè excepit: præsentemque E-

mundi Augerij, quem tota Gallia reiecto Caluiniano perlegit: Rhemensemque, qui primus lingua vulgari euulgatus est iussu magni illius Cardinalis Lotharingij, prioribus autem belli tumultibus, cum eum primò docere Lugduni cœpissim, præsentissimum ei ciuitati antidotum ad venena, flammamque Catechismorum Geneuensium reprimendam fuit. Horum autem pietati, qui Catechismos conscribere, nec Spiritus sanctus per sacram Tridentinam Synodum derogauit, & in maiore Catechismo, quem Parochis scribendum decreuit, satis graue tulit testimonium, eiusmodi Catechismos prodesse Reipublicæ Christianæ.

Quamobrem videat quisquis hæc haud cogitauerat, tantam animorum & prouinciarum Catholicarum consensionem, nō posse sine Spiritu Dei esse, vt aliquando magis Christianum sit, reddere in obsequium pietatis Christi captiuum ingenium: quàm pueris, quorum innocentia Deo acceptissima est, quorumque simplicitatis & castitatis amantissimi Angeli labores huiusmodi numini diuino offerunt, panem hunc esurientibus negare. Ac verò antea doctissimi Academiæ Sorbonicæ, siue alij aliarū Prouinciarum Theologi Catechismos Typographis edendos dedere, adhibita honorifica testificatione: qui enim mēbra Ecclesie sunt, non possunt non consentire cum capite, quæ est Petri Cathedra, ex qua sola Spiritus veritatis hauritur.

Venio ad exempla domestica. Nulla propè ciuitas in isto Regno est, quæ Catechismi fructu percepto, hæresibus auerten- dis vires admirabiles haud conceperit. Et vix vlla vnquam in manus perduellium venit, quæ hoc præsidio munita fuisset. Ac cum plurima alia Emundi vnus Catechismi exempla passim essent euulgata, de Typographo Parisiensi ipse audiui, ad quadraginta millia exiguo tempore Parisijs fuisse distracta: cui tot populorum Catholicorū consensui, vt vnus, aut alter audeat obstrepere, mirandum sit, nec vilo modo ferendum. Secardus autem Academiæ Sorbonicæ Decanus, ac Borbonij Cardinalis Illustrissimus, Vicarius Generalis, quos ad hanc Catechismi rationem hortari poterat, id strenuè faciebat. Nec mentiar, si dixerò eum mihi auctorem fuisse, vt non solum in eius Paræcia, verum in duabus alijs dum Rothomagi concionarer, hoc officium ne intermittere. Viderat enim per Catechismum vir ille cordatus, qui excellentem doctrinam semper cum summa ingenuitate coniunxerat, populum maiores in fide & pietate progressus facturū, quàm ipsis celebrioribus concionibus plu-

res ante annos facere potuisset, id quod res ipsa docuit. Nam vnico mense Typographi Rothomagenses sexies eiusdem Catechismi editionem procurare coacti sunt: ac cum Dieppam iuisset, eadem ratione ciuitas illa, cuius magna pars antiquis hæresibus erat inuoluta, sic eo lumine excitata est, vt plus mille quadringentis hominibus & mulieribus hæresibus publicè abiuratis ad Ecclesiæ Catholicæ gremium redierint: idem verò Catechismi vsus deinceps latissimè ad vniuersam Normandiam manauerit. Et ipse igitur Secardus, cum hoc prospectasset, testatus est mihi, se quoque Catechismum illius quem docebam, similimò olim scripsisse, cum necessarium diceret nouis morbis esse remedium nouum: si nouum aut recens dicendum sit, quod iam Ecclesia nascente in vsu fuit, sed incuria (vt verissimè ac Christianè loquamur) nõ nunquam intermissum. Itaque prudenter ille non expectandum existimabat, dum hæreseon face totum Regnum conflagraret, vt deinde nulla esset spes illius restinguendæ. Hoc cum Rothomagi primum cogitasset, ciuitas illa ante aliquot annos capta est: Catechismus item ipsius Theologi surreptus. Ita sancto conatui non minus tum inuidit Satanas, quàm sub pietatis specie torpescens, nunc inuidet, qui vix contra hæreticorum Catechismos hiscere audent, aduersus autem Catholicos infelicissimi oblatrant. Quid igitur si tunc admota fuisset manus operi sanctissimo? Quid si tunc adollescentes, qui iam in plurimas familias creuere, ita per capita doctrinam sanam didicissent, vt deleitis impiorum Catechismis, Deo, Ecclesiæ, Magistratui suam fidem integram seruassent? Certè nec ciuitas fuisset capta, nec nobilissima Gallie prouincia cladem accepisset à suis: neque aditus externis fidei hostibus patuisset, nec summi Duces Rege tum puero summo Reipublicæ malo interijissent: & innumerabiles animæ, quæ nunc ad Regnum Satanæ pertinent, aut steriles in fide, aut facilius reuocatæ fuissent ad Christum. Sed quantum ea in re peccatum sit iam iam intelligunt, qui malint relapsendo veritatem amplecti, quàm pertinaciter de errore sibi blandiri. Præuidit etiam non ita multos ante annos nobilissimus Senatus Rothomagensis huiusmodi procellam: ac (quod ad illum attinebat) edicto cauit, omnes vt pueri Catholicam fidem docerentur, qui ex Parentibus hæreticis orti, si hæresim & ipsi imbibissent, numerum impiorum breuissimo temporis spatio essent aucturi: lex, edictumque per sanctum. Amissa tamen tanta occasio est. Quid si cum prosperum cursum tenere secundo

vento possumus, nec vela tamen pandimus, ac si qui sunt, qui ad remigandum toto animo, viribusque incumbunt, ex iisdem ordinibus alij inhibent cursum, omninari horreo, quid futurum sit breui: vtinam liceat cum velimus. Quot autem nunc habemus fidei hostes, tot familiæ pauld post nescint. Qui verò videntur stare, si minustanquam agri animati excolantur, & quasi pharmacis futurus morbus non remoueatur, ne in viam carnis, & hæreseos ingressi insanabiles denique sint, atque ex iisdem seminibus eadem procreentur incommoda. Neque enim tam ferax vllus est campus, quin nisi colatur, edat tribulos, ac spinas: neque tam nihil ferens, quin si colatur, aliquè tandem fructu præbeat.

Quid ergo? si ita posthac fiat, existimabit populus aut hoc mansisse ab alijs, aut hæcenus nos dormitasse? Atqui vt verum vtrumque est, ita Christiani hominis est potius culpam suam agnoscere, quàm Reipublicæ periculo tegere priuatum vitium. Ecquid verò hoc est, si non est iniustitiæ Deum arguere? quasi ipse, nõ delidia multorum inuenerit peccem, quam cernimus malorum in Ecclesiam: Cum iam nemo sit, qui non sentiat in se reclamantem conscientiam, & in otio atque pace ista, quam quisque sibi cupit, amaritudinem iam omnium rerum amarissimam non guster. Quod si Catholicus Catechismus sancta res est & utilis, quid peccantes aduersus Spiritum sanctum, agnitamque veritatem moras in caput nostrum necimus? Quid operi sanctissimo non accingimur, vt scrutatori cordium Deo elapsi temporis detrimentum diligentia refarciamus? Sin verò vtilem esse inficiamur, quorsum tot meliorum populorum, quasi viua Dei vox, tot Theologi, Pontifex Summus, Ecclesia, tam auidè hanc docendi rationem restituerunt in vsu, aut restituendam censuerunt? At Academia id non faciunt. Atqui inquam Academia præstanda Parochorum culpa non est, quarum tamen auctoritate Catechismi utilitas iam indicata est, & comprobata. Cæterum, satis suo muneri faciunt erudiendis auditoribus: sublimioraq; Theologie mysteria aperientes. Quod si iam percepta reliqui gregibus suis non tradent, hi Domino suo (qui certè non irridetur) cadet. Sed (aiunt) docetur in Catechismo: Quid Trinitas, Sacramentaq; sunt, quæ cum in primo, quartoq; Magistris sententiarum contineantur, pertinent ad Scholas, nõ ad Ecclesias. Et præcepta ite, virtutesq; ac Domini incarnatio tractantur à Magistro, quæ tamè cum in Scholis altius, in Ecclesijs tamen commodius pro capitu auditorum necessariò explicantur, vt interim taceam Sancti Athanasij

Refutatio
contrariam
argumeta-
tiones.

Dionys.
Arrop. ad
Polycar-
pum.

S Dion ca
de Bap.
Iustin. que
Rion. co
Tertul. l. b.
de Bap.

nasij Symbolo, & Constantinopolitano, quod quidem in sanctissimo Missæ sacrificio publicè, tum cum Roma adhuc Latinam linguam intelligeret, decretum est, vt populo audiente cantaretur, & sancti Cyrilli catechesibus, qui fusi de Sacramentis populum docebat. Ac denique Catechismo Pontificio, in quo Parochi monentur, vt eadem vnicuique de suis ostendunt, nugacissima ista commenta explodi.

Alij verò alia aggressi via (quia non facile defleunt à sententia ij, quorum cordibus interior pietas non hæret) ipsi quoque (inquiunt) hæretici, hac docendi ratione vsi sunt: hæreticos ne tu imitari æquè ducis? minimè certè omnium. Repetimus enim nostra, non vsurpamus aliena. Furatur autem (ait S. Basilus) nostra Diabolus, & suis ea largiri conatur. Ita D. Ioannis Evangelica scripta Numenius transferebat in sua volumina. Ita Proclus, Iamblichus, Plotinus, reliqui Platonici, multis è sanctis Dionysij Areopagitæ libris vsi sunt, tanquàm suis diuinisq; contra diuinam (vt ipsemet Areopagita inquit) vsi sunt: transfigurante scilicet se Satana in Angelum lucis. Et imitari igitur hæreticos censent, qui Catholicè Euangelium interpretantur? aut qui sermone, scripto, libris orthodoxis, qui quauersum disseminantur aduersus impuram, impiamq; illorum luem verissima dogmata quotidie profitentur? Certè, (inquiunt) quia ipsi fuisse auctores videntur Catechismi. An ergo auctores Euangelij sint, qui suas hæreseis sub nomine Euangelij videntur? At sanè (dicent) non negabis, Catechismi vocem hanc vsurpandam non esse, quippe quæ hæreticum dicendi morè nimis redoleat. Has verò ineptias, quis ferat? Quid (inquam) (etsi de re disputatur, non de nomine) si olim Cyrillus Hierosolymitanus, S. Augustinus, (vt præterea omnes recentiores Theologos) Ecclesia vniuersa ab Apostolorum tempore, Synodus ipsa Tridentina, cui qui Spiritum Sanctum doctorem præfuisse, & assuisse negauerit, is certè impius atque hæreticus sit, condemnè illam Catechismi vocem aut retinuerint, aut vsurparint? Sed non negabis (aiunt) spectare hoc ad susceptores, quos & Iustinus offerentes, & Tertullianus sponsores vocant, vt pro quibus fidem suam ad fontem sacrum interpoluerint, eos vt doceant. Sanè (inquam) Quid verò, si ne ipsi quidem susceptores sciunt? Quid si qui sciunt, nil tamen curant, vt hæc? tu ne pastor cum sis, si gregem videris (gregem dico tuarum ouium ratione carentium) à mercenario deseris, huic tu oues diu relinquis? non relinques, opinor. An verò nili debitor soluat, vadem non vr-

geas? vrgebis scio. At animas Christi Domini, pro quibus quod fide iussimus iam signatum est in conspectu Dei, non ignoramus pretiosiores animantibus ijs, quorum cum corpore spiritus interit. Pertinere autem imprimis ad Parochos, quod Apostolus ait. Si quis suorum maximè doctorem, mesticorum curam non habet, fidem negauit, & est infideli deterior. At Parochi nimio subijciuntur oneri, si pueros, adultosque iam ætate rudiores edoceant: Vtinam verò ne grauissimum horrendi iudicii diuinum periculum subeant, qui cum esse spirituales parentes profiteantur, cumque filiis æternitatem thesaurizare debeant, id minime curant.

Quid verò (inquam) si horam quisque Parochus singulis diebus Dominicis impendat, proprio gregi pascendo, aut saltem Romani Catechismi paginæ recitandæ, puerisq; salutari doctrina imbuendis, tantumne hoc fuerit negocij? Iam enim (vt diximus, & vtinam eadem iterantes aliquid proficiamus) vel inopia, vel luxu magna populi puerorumque pars quid agat, quodnam vitæ genus instituat, quorsum Christianus sit, quanti vitam illam sempiternam, quam expectamus asstimet, vix vnquam vllò constanti ordine didicit. Et verò amari quod nescitur, aut scitur incertissimè, quo pacto potest? Preclarè autem nobilissimè virtutis Episcopus. Huic Michael impia (inquit) in Deum contumelia, id est, Mercurius qd summa irreuerentia (vt illius verbis vtatur) accedant imperitissimi doctrinæ Catholicæ ad Sacramenta vt aliquando possit occurrere, & anteuerti, & æquè sanè, & necessarium foret, quadiu Sacramentorum vsus in vnaquaque; vigeat Christiana concione siue Ecclesia, qui tamè perpetuò durare debebit) vt Catechismus nunquam interflesceret, & vnà cum ipso Sacramentorum vsu in singulis Ecclesijs etiam assidue erudiretur populus. scire vt possent tam iuniores, quàm prouectiores, quomodo Sacramenta ad gloriam Dei, suamque ipsorum salutem percipere deberent, & qua ratione vitam omnem, moresque suos ita instituerent, vt iuxta votum, quod semel Deo in Baptismo nuncuparunt, probos, integros, ac inculpato illi se Christianos exhibere, atque ita tandem promissam à Deo Regni celestis hæreditatem adire possent. Hæc ille. Eadem igitur ratio reliquos mouit Episcopos, qui Tridenti de religione conuenerant, vt is, quem dixi Parochis Catechismi scriberetur, in quò præcipuè illud his mandatum est, quæ mysteria visibilibus Cerimonijs designantur, ea vt accuratè aperiret populo, quò animi ad celestia excitati maiorem posthac reuerentiam adhiber-

hiberent erga diuina, quæ alioquin Synodus profanz multitudini (vt S. inquit Dionysius) sciebat non esse tangenda. Ita protem porù ratione Thesauros bonitatis sug, admirabilis Dei sapientia, profert ac explicat.

CAPVT III.

DE RATIONE DOCENDI
di Catechismi, ac primum de
pietate.

VERVM cum hæc ita sint, petis etiam, qua ratione commodius, vberiore cum fructu Catechismus tradendus sit. Quod quamuis ex te libentiùs cognouissem, dicam tamen (vt tibi morem geram) quas mihi hac de re nonnunquam leges cū ex ipso nostræ Societatis vsu, tum etiam ex obseruatione aliorum collegi. Primum autem illud fuit. Duabus quasi alis, pietate & perspicua docendi ratione, magnos progressus facturum Catechistam: & quasi ex bene fatis seminibus copiosam messem breuissimè collecturum. Hæc autem facile comparabit, si meminerit, sicut nutricem esse se, quæ nisi bono cibo alatur, & lac malum, & morbi grauissimi alicuius causam infanti præbeat. Itaque antea sic Catholica dogmata ipse Catechista percipiat, vt nihil non cōcoctum, purumq; sit, priusquam alteri tradat. Charitas illa est, quæ conficiendi cibi & verbi diuini ignis est. Ac cum non dissimilis discentium, atque vescentium sit ratio, videat quantum obsoniū conuiuiumue instruat ijs, quibus vnica beneque præmanfa esca necessaria est. Cumque pueri diutissimè retineant, quæ ineunte ætate inspexerint, non solum verba, verum etiam gestus, cæteraq; omnia ita componat, vt perpetuum ijs, cum adoleuerint speculum virtutis, ac modestiæ relinqueret possit. Nullum irati, nullum leuis, aut intemperantis animi signum præ se ferat, ne quod verbo docturus est, imprudens & infidelis dispensator opere destruat.

In primis cæteros Catechistas, & concionatores oratione iuuet: significetque lætitia affici se, cum alios præclare hoc munere fungi audiat. Nihil inuidia magis mortiferum est, atque nocentius: nihil charitate viuacius, atque ad conciliandam diuinam beneuolentiam fortius. Abdiam legimus, quod Prophetis aqua, paneque subuenit, id ipsum à Domino Prophetiæ donū accepisse. Ad eodē fidelis retributor est Deus, vt cui aliquid boni cupiamus, id tum illis augeat, tum etiam nobis maiora rependat.

Et antequam opus aggrediatur, primum semper fundamentum in se ipso iaciat, humilitatem, aureumque illud S. Augustini dictum persæpè meditetur. Non

aliam tibi ad capescendam, & obtinendam veritatis viam munias, quàm quæ munita est ab illo, qui gressu nostrorum, tanquā Deus videt infirmitatem, ea autem prima est humilitas, secunda humilitas, tertia humilitas. Ita potiùs à Spiritu sancto agi se, quàm à suis opinionibus sinet, non ignorans æquā interim partem futuram eius, qui manserit ad sarcinas, & descendens ad prælium. Fietque sæpè, quod sanctissimus & Seraphicus vir Franciscus dicebat, vt illud Annæ impleatur. Quæ sterilis erat, peperit plurimos, & quæ multos habebat filios, infirmata est id est, vt priuata oratione plures Christo lucrificat, quàm ijs, qui summi concionatores, patresque multorum habiti rumores posuerunt ante salutem. Postremò sibi diffidens spem collocet maximam in Deo, frequentique oratione fortitudinem ad difficultates superandas à Domino petat. Is vocem, sensūque suppediet, qui humilium linguas disertitas facit: purissimum verò ab omni peccato animum ad rem, quam dicurus est, afferat. Vt quasi se in ipsam transferat, ac mutet. Magnum scilicet pondus ad persuadendum habet oratio, cum ex interiore animo res ipsa promittitur. Atque corde, non è labijs profecta, ad corda item, non ad aures tantum audientium peruat.

Et hæc quidem, quæ diximus, ad Catechiste pietatem attinent, quæ (vt inquit Apostolus) ad omnia valet. Cæterum cogitandum est, è quibus libris doctrinā hauriat, quæue elocutione, modo, personis, loco, tempore optimè ad Catechismum docendum vtatur.

Perlegat igitur Catechista bis, terue Catechismum, priusquam opus aggrediatur, ita vt feriem illius doctrinæ omnem quasi manu teneat, suoque deinceps loco propria membra tractet. Quod si per aliquod dierum spatium ad preces adhibeat earundem rerum meditationem, quæ in Catechismo continentur, vix dici potest, quātum ex eo docenti, discendenti vtilitatis accidet. Nam vt Catechizanti se Deo Catechista prius communicabit, ita Catechista docenti se communicabit attentius pueri: cui non tam homo, quàm ipse Spiritus Sanctus præceptor futurus sit.

Cum autem plures à pluribus Catechismi in lucem editi sint, hi quidem sunt, qui iam ferè ab omnibus, vt diximus teruntur: Emundi Augerij maior & minor in Gallijs. Petri item Canisij maior & minor in vniuersa Europa & Indijs, qui cum præter ea, quæ ad fidei dogmata pertinent, optimo contineant ordine, ea, quæ de vitijs ac virtutibus tractanda sunt, tum efficax est ad insinuandam in animos

Humilitas.

Fides in Deum.

Ratio docendi Catechismi.

cum fidei doctrina pietatem, quæ (vt ait Apostolus) ad omnia valet: minorum autem maiores illorum Catechismi tanquā paraphrasæ, ac quasi interpretes sunt. Vtriusque tamen Pontificius Catechismus Romanus summam affert lucem, qui Ecclesiæ consensu editus, non solum docendi, verum etiam plura inueniendi rationem aperit. Frequenti autem horum lectione Catechista nil nisi solidum, atque ad rem loquetur. Sibi interim (nisi iam ad altiora ascenderit) viam straturus ad subliorem Theologiam, atque ad publicas cōtiones habendas.

Catechista autem si Patrum desit Bibliotheca, extant volumina auctoritatū, quas cum Canisius in suo Catechismo proponat, pius alius vir ex diuinæ Scripturæ, ac Patrum fontibus collegit. Hic pro multis vnus ad copiosè tractanda capita Christianæ doctrinæ sat erit.

Si frequentiores adeant ad audiendum, & rudior Catechista siue Parochus sensim maiora cupiat attingere, Theologiam Christianam lauell non ita pridem euulgatam, Viguerium, Sancti Thomæ opuscula faciliora perleget. Nam de eisdem rebus dilucidè, pieque & appositè ad indoctorum etiam captum optimi illi viri scripserunt.

Sæpè verò pueri intelligant, Catechismos, doctrinamque hereticorum, non solum secum ipsis pugnare, verum etiam esse fugiendos, ac tanquam pestilentissimū morbum vitandū. In quibus autè & inter sese, & à nobis dissentiant, ea doctissimè breuissimèq; Federicus Staphylus indicauit eo libro, quem de trimembri Theologia Lutheri vtilissimum conscripsit.

Si Iudæos, qui conuertuntur ad fidem edoceat, IESVM ex Prophetis & sancta Scriptura annuntiet, quam ad rem præter D. Augustinum, & alios veteres Patres magno opere proderit, si legerit, quæ Franciscus Turrianus de Societate nostra ex lege & Prophetis annuntiando perdoctè ante aliquot annos tractauit.

Si res postulet, vbi de Sacramentis agat, vitæ Christianæ officia, seu conscientiæ aliquem casum (vt vocant) explanet, idque breuissimè, sed perspicuè ac dilucidè fiat. Quæ verò facile perspicere non posse senserit, ea in aliud tempus differenda sunt, ne interim ex finibus Catechisti egrediatur.

Loca diuinarum Scripturarum, & Patrum dilucidissimè interpretetur, easque non multa sint. Nam vt multiplex illa rerum sylua, sicut ventriculum lautissima coctiua, subruunt hominum ingenia; ac sicut nimis splendor aciem mentis obtundit, ita plerūq; allatæ plures auctoritates ad me-

morie doctrinæque ostentationem proferri existimantur: Et qui labor ad gloriam Domini salutemque audientium prodesse poterat, is hac opinione frustra consumitur, facillimeque ex animis audientium euanescebat.

Vulgata editione Bibliorum vtatur: hæc attēta lectione & animo verset, vt non metem modò, verum etiam voluntatem afficiat, nec verò vt curiosius Ethnicos, & scripta inutilia legat, facillè sanctissimos libros deponat è manibus.

Et Dominus quidem Iesus ita simplicitatem, puritatemque diligit, vt omnis inanū verborum spuma quasi sordes abijciendæ sint. Cū verò pueros alloquimur, pueri & humiles simus, vt eos Christo lucrificamus. Exempla similitudinesque, non illæ quidem crebriores mentem, memoriamque inuabunt audientium. Quamuis autem aliquis donum eloquentiæ habeat, caueat tamen, ne quasi arbor luxurians corticem, foliaque potiùs quàm medullam & fructus edat. Quamobrem hic per viscera misericordie Christi obsecrandus est, perque illud primum ac sanctissimum castitatis votum, quod multi vouerunt, vt casta oratione, eaque propria & congrua sit contentus. Optimus modus (ait Sanctus Augustinus) docendi est, quo fit, vt qui audit verum audiat, & quod audit intelligat. Et quid (inquit) prodest clauis aurea, si aperire quod volumus non potest? aut quid obest lignea, si hoc potest, quando nihil quærimus nisi patere, quod clausum est?

Cum autem eloquentiæ studiosos alloquimur, hoc etiam optandum est, quàm quod maximè, toto vt animo abhorreant ab impuris scriptoribus, quorum multi, qui minus id fortasse existimabant, ad impuram labem, atheismumque fenestram aperuerunt: quales Pantagruelles, Amadisius, ac nescio qui Poetæ; qui cum Deum superosque collaudare potuissent, ad facinora tamen & Veneres, Cupidinesque celebrandos, tanquam noui idololatæ omnem dicendi ornatum, & copiam conuerterunt. Quasi verò non satis haberet Satanas ministrorum ad alliciendas animas, nisi ipsi faces illas impudicissimas animis adolescentum iam effruescentibus subiecissent.

Ergo cum impudicarum rerum lectio Platoni. 1. & ab Ethnicis, atque in primis ab Ecclesia de Repub. Dionys. 11. quæ est domus Dei vitiū prohibeatur, quod 14. de Cels. Sueton. in re Catechista, qui super Ecclesiæ obedientia suam dicendi vim in primis non collidat, Plutarch. in vitâ Numæ Pompilij. esse mala, vt veniant bona: purgandus. A. Apo. que nobis est animus, quod diuinam illam lucem

Elocutio Catechistæ

n. c. li. 4. de doctrina Christiana. Vide S. Ambro. Epist. 63. lib. epi. octauo ad Iulianum.

19. Syno.
Constanti.
art. primo
L. damna
10.
Carolus
Magnus
L. Franc.
can. 73.

Index libr.
prohibito.
rum Tri-
dent. Syn.
reg. 5. 7. 8. 9.
Cl. Alex.
and orati.
one ad-
hor. ad ge-
tes.
August. li.
1. confes.
cap. 16.
Seneca ad
liberalem
de arte lib.

382

EPISTOLA

lucem intueri possimus: nec quicquam me-
ti offit magis, quam cum honestas, & pu-
ritas quasi in exilium aguntur à turpissi-
mis cogitationibus. Quid miserrimi ver-
sant eorum scripta, è quibus omnium sce-
lerum formæ conceptæ, portentosa tandè
iniquitatum monstra in legentium animis
pepererunt?

Caterùm non defunt optimi libri, è
quibus pietas cum eloquentia, doctrinaq;
hauriri queat; siue qui à probis hominibus
nostra ætate, communiquè lingua prodie-
runt: siue qui è Græco, Latinæ fonte in
nostros vsus derivati sunt.

Multiplex itaque illa synonymorum
sylvæ pene omnis amputanda est, quæ ad
Grammaticorum scholas potius, quam ad
suggerit Ecclesiarum pertinent.

Et ut paucissimis absolvam, quis-
quis pectus suum sanctis meditationibus
armabit, remque ipsam, de qua dicturus
est, optimè noverit, tantamque, quantam
tempus feret, materiam suscipiet decla-
randam, hic Domino miserante, loquen-
teque per os eius, verè eloquens, ac disertus
evadet.

Et antequam rem incipiat Catechista,
facultate à Catholico Archiepiscopo, Epi-
scopove impetrata, signet cruce frontem:
pueros ut idem, recteque faciant hortetur;
quo exemplo prouectiores, qui aderunt,
ut idem facere consuecant, docebuntur:
Adolescentulos moneat, ut initio Domi-
nicam precationem, salutationemque An-
gelicam recitent, petantque à Domino gra-
tiam proficiendi, ut & reliquis populus id
ipsum agat, cum ad maiores diuini verbi
prædicationes audiendas adierit. Sciant ve-
rò pueri, cur ad Virginem sanctissimam
ante prælectionem orationes fundant: San-
ctissima nimirum illa virgo, quæ Christi
secreta nouit, verbūque ac lucem in mun-
dum attulit, potentissima est ad verbi ip-
sius fructum nobis impetrandum.

Pueris suo loco positus, ut à puellis
distincti certis ordinibus sint, non inter-
mixtis adolescentibus, vtrumque sexum
alloquatur, familiari voce, & charitatis
plena.

Quam prælectionem expositorum est,
eius in primis voces, quæ maioris momen-
ti sunt, ac diffiliores, interpretetur; ne ijs
ignoratis reliqua minus innotescant; ne-
ue cū fastidio, & sine fructu tempus tera-
tur. Eiusmodi sunt Iesus, Christus, Re-
demptor, Sanctificator, Sanctificatio, Ec-
clesia, Religio, Symbolum, Mysteria, atq;
alia; quibus etiam mentes puerorum exci-
tata magis afficiuntur ad Dominum præ-
candum. Et cū earum vocum etymon do-
cendum sit, & materiam dicendi vberè

sepè præbet, atq; illarū vim in audientium
cordibus firmius insculpit; tum interponē-
da interrogatio est, ad renouandos, cogen-
dosque animos pueriles, qui faciliè distra-
hantur; deinde capitula rerum paucissima
dilucidè sunt exponenda.

Hic verò caueat, ne tenellos animos seu-
riore obiurgatione deterreat, si qui fortè
nō sint attētiōres, blandissimè aut ipse per
se res suo tēpore timorem, attentionēq; af-
ferent, tum cū enumerandis peccatorū
penis, iudicio Dei, flagellisq; imminenti-
bus, ac præcipuè Regni celestis pulchritu-
dine, & beatitudine (qua maximè puero-
rum animi excitantur) mens cuiusq; com-
mouetur.

Si quis puer Catechismū memoria non
mandauerit, aut metu aliquo (ut sit) publi-
cè nō audeat integram lectionem recitare,
hunc corā audientibus excusare satius fue-
rit, eūq; lenissimè hortari, ut animū reci-
piat: alijs quoq; subdat Catechista hoc eue-
nisse. Hoc eō spectat, ut puer ne Ecclesiam,
catechismūq; deferat, q̄ fortasse aliquādo,
vbi minus hoc cauebatur, euenit: Honestū
verò aliquē virum moneat, ut curet sedari
strepitus, qui à pueris sunt, ut si etiā seueri
corrigēdi sint, id ab alijs fiat, nō à Catechi-
sta. Parētes verò sæpius hortādi, ut mode-
stia, cultumq; ac reuerentiā pueros doceat,
qua ex recū adoleuerint, iam Ecclesia, sa-
crisq; maiorem honorem habebunt.

Vbi interrogatis pueris Catechismi lecti-
oni finis imponetur, roget parētes, & pæda-
gogos, ut vespere ad puerorū memoriā re-
uocent, q̄ ipsi maturius percipere. Pueros
autem incitet, ut seruos, seruāsq; si nomen
Dei excreetur, si quid turpe proloquatur,
ut reprehendant, quo assueti magis verita-
ti tuendæ sanctissimam apud Deum lau-
dem, Angelorumq; patrocinium ipsi quo-
que promereantur.

Postremò cū pueris precetur Dominū,
& gratias agat, ut precari Dominum, & age-
re gratias etiam ipsi discant. Si quid verò
periculi Reipub. impendat, id siue Lita-
nijs, siue alijs orationibus breuissimè à deo
Catechista deprecari petat, ut domi quisq;
quid petendum sit, sciat. Ita pueri cognos-
cent bonitatis illius fontem, sine quo nihil
non exarefcit omnium cogitationum, ope-
rumq; nostrorum.

Orandum autē esse sciāt in primis, p̄ Pon-
tificem Max. Sanctaq; Ecclesia Catholica, p̄
animis Principū ad diuinā gloriam propa-
gandā conciliandis, pro operariorū missio-
ne in vineā Domini, pro peccatorū, infide-
lium & Hæreticorū conuersione: ac pro a-
nimabus defunctorū: deinde pro consequē-
dis ijs omnibus, quæ ad diuinam gloriam,
nostramque salutem pertinent.

Et

ANTONII POSSEVINI.

Locus ubi
Catechis-
tæ exponi de
beat.

Et optimus quidem sacris tractandis
locus templum sunt, propè quæ item scholæ
antiquitus ea de re extruebantur, ut doctri-
na cū religione disceretur. Si quæ ædes pu-
blicas scholis, Paræcijsq; maioribus vicini-
ores fuerint, tātò manabit ad plures sanctæ
huius doctrinæ utilitas.

Cum verò nihil adeò bonum sit, quin
oppugnetur initio, cogitet prudens Cate-
chista, in minore ne ac remotiore loco do-
cendi sint initio pueri, vbi & pauperes fa-
cilius euangelizantur, & altiore radicem
agere possit sanctissimum hoc semen: nisi
tamen insigniori præstantique charitate
Concionator aliquis cui non tam faciliè re-
sistitur, vellet ipse in maiore Ecclesia hoc
munus suscipere. Quo in loco quò commu-
nius, eò diuini bonum consequetur.

Ratio euo-
candi pue-
ros ad Ca-
techismū.
Vt autem ad templum conueniant pue-
ri, eadem quæ Romæ sit ratio poterit adhi-
beri. Cum enim in vnaquaque Paræcia
sint eorum nomina descripta, qui Cate-
chismo imbuendi sunt, eorum aliquis suo
ordine statim à prandio per vias Paræciæ
vadit, atque campanula & alta voce pue-
ros, puellasque omnes ad doctrinam Chri-
stianam, Catechismumque discendum in-
uitat, quæ vna re præter sexcenta alia pie-
tatis officia, quæ in hac vrbe exercentur,
nihil ad pueros excitandos, nihil ad eorum
parentes erga Parochos, Pastoresque ani-
mandos, nihil ad auertendam iram Dei,
ciuitatesque firmiore disciplina, vel suau-
iore ratione administrandas efficacius esse
potest.

Alter locus, Collegia, Scholæque sunt,
in quibus diligenter huic studio operam
det Præceptor. Quod si Angelus præstan-
tissimum Dei organum vnius hominis in-
diuiduus est comes, & cultos: tum quod
humane animæ pretium agnoscit, tum in
primis, ut diuinæ pareat Maieitati, ecquid
à nobis misellis faciendum est, quos Deus
plurimis sæpè adolescentibus custodes, &
sue voluntatis internuntios addicit? ut
qui negligens in hac re sit, neque hoc ad
maiora vlurus sit Dominus: & verò negli-
genter opus suum facientibus, maledicti-
onem etiam sit illaturus. Sed cuius cor
Christiano iam igne arserit, ad hoc etiam
incitator erit, si cogitauerit, quantò la-
tius patebit hoc bonum, quod ad plures fa-
milias breuissimè per pueros, quasi per li-
phones dimanabit, tantò sibi splendi-
dorem coronam parari, qui præceptum
etiam Domini impleuerit, quo monemur,
vnicuique mandatum esse de proximo suo,
præsertim verò ei, qui non ut mereenarius,
sed ut filius seruitutem suam saluti proxi-
morum propria vocatione deuouit.

383

Tempus.

Et cum vbique diebus saltem Domini-
cis docendus sit Catechismus, tum quo tē-
pore animi paratiores videntur ad verbū
Domini percipiendum, capienda videtur
ocasio. Cum autem Synodorum tempora
sæpè, præsertim in Galliæ aliquibus dicec-
sis, in Pentecostes, omniumque Sancto-
rum solennitates cadant, tum ei rei antea
per aliquot dies opera dari poterit, ut qui
frequentissimi vndique Parochi conuene-
rint, ad hoc ipsum peragendum cum suis
gregibus doceantur, & animentur: eò ve-
rò præmitti poterunt Bibliopola, qui plu-
rimos Catechismos compactos ferant, ma-
iores, minores, Pontificum seu Roma-
num, Tridentinum Synodum, summas
casuum conscientia Cyrilli Hierosolymi-
tani, Catecheses, confessionem Augusti-
niam à Hieronymo Torrenti de Socie-
tate nostra collectam, cæteræque alia, quæ
Catechista, vel Concionator Parochos
hortari poterit, ut emant, nihil à Deo be-
nedictio non promeritur, qui ita mo-
mento horæ ingentem portam ad bonum
patefaciet.

Ac verò à docendo Catechismo absti-
neat Catechista, quo tempore cæteri Con-
cionatores concionantur: aut maius fa-
crum sit, aut horæ Canonica summa cum
pietate, & vberissimo populi fructu recitan-
tur: eandem item quam ipsi materiam
vix tractet, ad vitandam inuidiam, nisi se
necessariò offerat: nec in longius hora spa-
tium lectionem producat: cuius finis sit
breuissimè epilogus, ut pueri se profecis-
se intelligentes, libentius ad sequentem re-
uertantur.

Sacerdotes autem nisi facinus plus quā
publicum ac Reipublicæ damnosissimum
esset, Catechista ne increpet. Si qua de
re omnino monendi sint, id faciat oppor-
tunè, & secretò. Vbi non est auditus, ser-
monem haud fundat, meminerit verò cha-
ritatem non inflari: omnia sufferre, ut oēs
lucrifaciat, cōpersionem, ut S. inquit Gre-
gorius habere, non indignationem.

Habes vir optime, quæ de Catechismi Ca-
tholici docēdi necessitate, utilitate, ratione
voluisti ut scriberem: nonnulla fortasse ali-
quando additurus, cū vel per otii, vel per
diuturniorem huius lucis vsuram, à Do-
mino fuerit nobis concessum. Nam ut di-
utius viuamus, circumdati ærumnis, graf-
santeque pestilentia, vix est quod spe-
rem. Cæterùm, quando siue moriamur,
siue viuam⁹ Domini sumus, Domino qui
fecit nos fidelissimā te operā in hoc per san-
cto Catechismi negotio positurū vsque ad
mortem, non solum spero, verum etiam
singularis amor erga te, Gallosque meus
facit, ut à te obnixè petam, totisq; ani-
mā

mi mei viribus contendam. Nec verò garulam illam, & loquacem, de qua doctissimi ad me literis tuis scripsisti, turbam obstrepentium, & lucem tenebras facientium pertimescas: sed pro ea quanto magis aduersatur, tanto tu ardentius Deum ores, qui ex lapidibus potest suscitare filios Abraham, & conuertere corda patrum in filios: Memineris autem, si suis temporibus metuisent Sanctissimi illi antiqui Galliarum Doctores & Martyres, quæ malucoli aduersus illorum labores obtrectabant, nec ad cœlum nobis viam doctrina, fortitudine animi, ipso suo sanguine libentissimè aperuissent, nec complanassent, neque adeo forsitan Christiano adhuc nomine cœleremur; sed (vbi qui in remotissimis regionibus Barbari, atque Indi nunc commorantur) in obscurissima errorum nocte adhuc & ipsi versaremur. Ergo age benedicte Domini, quando te & religiosissimi, atque amplissimi Cardinalis Pelleuei, & Reuerendissimi Nuntij Apostolici, præstantissimi autem Theologi, Episcopi quæ Ebroidensis Claudij Sanctij auctoritas, addo etiam, optimus Archiepiscopi Viennensis editus à se nouissimè Catechismus veritatis causæ fauent excita, qui apud te sunt, Gymnasiarchas, Parochos, Theologos, qui verò longius absunt, eos tuis grauissimis Epistolis cohortare: Hos rationibus, & auctoritate, per Iesum Christi charitatem, & viscera misericordiæ eius ne cesses accendere ad Sanctissimum hoc opus. D. Augustinus zelo propagandæ pietatis incensus, etiam in alienas dioceses, seruata tamen ordinis iustitiæque charitate, prudenter lumen doctrinæ suæ intulit; ut aliquando dictum sit, nobis quæ traditum, ab illo vno viro Africam vniuersam, tertiam tum mundi partem, quæ iacebat in tenebris, eratque propemodum emortua, excitatam fuisse, Catholicamque effectam. Et nos quoque post tot secula pietate illius vigilantissima, scriptisque ad vniuersi Christiani orbis bonum manantibus adhuc fruimur, frueturque posthac semper Ecclesia Dei. Quid non facit, non dicam improbus, sed Christianus labor, atque vigilantia, si seridè negotio Domini suscepto, fidelis seruus dat talentum ad vsuram, vimque cœlestis gratiæ in seipso expertus, alijs quoque sine inuidia, negligentiaue communicat, ac quasi de suo lumine candelabra aliorum innumerabilia sine sui lucis imminutione statim accendit? Iam quod ad fidei dogmata pertinet, permultum (præcipue in Gallijs) à doctissimis viris est scriptum: Vtinam tantundè iuuentuti ac rudibus, quatenus satis sit, edocendis, tantundem etiam lachrymis, precationibus, quibus præter doctissimas

disputationes Alexander Arium extinxit, pietati, promissæ paupertati, obedientiæque fuisset datum. His enim firmissimis machinis nullum est cor sic adamantinū, quin tandem aut expugnetur, aut frangatur.

Mitto ad te nouas peccatorum indulgentias, quas Gregorius XI. Pontifex Maximus, præter alias, quas tum ipse, tum sanctæ memoriæ Pius Quintus concesserat, ijs impertitur, qui doctrinam Christianam seu Catechismum per dialogismum docent, vti Romæ, atque propemodum vbiq; sit. His tu indulgentijs seu condonationibus vtere, ac frui: Et pro vita incolumitateque tanti Pontificis, proq; Italia & me ipso, obsecro ne desinas ad Dominum orationes tuas continenter effundere. Vale. Romæ ipso die D. Michaelis Archangelii. M. D. LXXVI.

RATIONES, ET EXEMPLA, QUIBUS AD- duci debeamus, vt inter summas quasque difficultates, atque in locis Hæreticorum, & aliorum, qui nolunt ad fidem aut probitatem redire, negotium diuinum alacriter agere possimus ad gloriam Dei, & Domini nostri Iesu Christi.

IN TIA bonarum omnium rerum, sicuti & semina rerum naturalium solent esse minima. Ex ipsarum enim eiusmodi rerum effectis, & magnitudine, liquidius denique agnoscitur altitudo diuitiarum, & sapientia benedicti Dei, qui nec multos nobiles, neque multos potentes, sed infirma mundi elegit, vt ita magis abyssus illius magnitudinis clarificaretur.

Rerum quarumlibet arduarum (vti naturalium quoque) progressui, temporis spatium necessarium est: Ita enim rebus paulatim crescentibus ipsius D. Maiestatis lux, atque cognitio suauiter mentibus nostris illabitur. Quam quidem vnico intuitu per seclæ iam rei, complecti animo non possumus, sicut succedentibus sensim crementis noui lucis radij aciem oculorum nostrorum commodius illustrant: Præterquam quod ea, quæ ex illius omnipotentis charitatis officina prodeunt, si illic absoluta prodirent, non ipsi Deo, sed alienæ fortassis causæ adscriberemus, quasi manus nostra esset excelsa, & non Deus faceret hæc omnia. Nec verò quoniam triticum in terra diu latet, aut super terram aliquos menses sine spica dūtaxat herbescit, idcirco de maturitate desperamus: alioquin nec parētes plantarent earum arborum semina, quæ non sibi ipsis, sed posteris fructum solent afferre.

Accedit,

1. Accedit, quod, vt agens non agit nisi in passum bene dispositum, ita materia præparanda prius est, quam introducatur forma. Neque enim peritus Medicus esse censetur, qui ante fortiora pharmaca, syrupos, & leuiora medicamenta non adhiberet.

2. Rerum ad conuertendas animas, ac denique ad Ecclesiam vel fundandam, vel (vbi religio concidit) instaurandam, spectantium firmitas, non solum diuturni temporis spatium, verum etiam labores, sudores, miras vexationes, & sanguinis ipsius effusionē ferè semper requisiuit. Nam ita se magis diuina vis exerit, dum (quasi ex allisis lapidibus ignis) claritas veritatis erumpit, & variæ aduersarij atque certamina, varias virtutem amantibus coronas pariunt.

3. Certissimum est, ac passim in diuinis scripturis patet, Dei voluntatem esse, vt homines salui fiant: Deumque nolle aliud, quam nostram sanctificationem. Itaque quidquid nobis præter peccatum accidit, ad quod humana voluntas cogi nulla ratione potest, id nullam habet rationem mali: proinde labores, persecutiones, verbera, reuera malum non sunt: alioquin hæc omnia filius Dei non elegisset. Quamobrem & nos eadem in diuino negotio procurando alacriter sustinere debemus, certissimi Deum manum suppositurum esse, ne vltra id tentemur, quod ferè non possumus, quin cum tentatione prouentum quoque daturum.

4. Sacre literæ docent, vt reliquorum, ita proborum, & innocentium hominum peculiarem, à Deo curam haberet: Qui vos tangit (inquit) tangit pupillam oculi mei: & qui habitat in adiutorio altissimi, in protectione Dei commorabitur. Hinc fit, vt apud Deum anima vnus eum timentis magis aestimetur, quam mille filij impij. Itaque qui nihil in tota vita sua ageret aliud, quam vt hominem vnum accuratè vias Domini doceret, is sanè tanquam Angelus Dei operam suam vtilissimè poneret. Cum enim aliquis amicus Dei efficitur, nihil non obtinere potest à Deo, qui voluntatem mentium se facit. Qui enim apud Principem aliquem gratiosissimus est, multò plura vnico verbo & momento ab eodem, quam reliqui plurimi ne multis quidem supplicibus libellis, ac diuturno studio assequuntur. Nonissimum autem est illud exemplum ancillæ Iudææ, cuius vnus opera vti voluit Deus, vt à lepra Naaman Syrus liberaretur, ac Deus verus inter ipsam perfidiam agnosceretur & coleretur.

5. Irmisimè quilibet tibi persuaadat bona & sincera Deo inseruiendi desideria, nunquam sine diuino numine nobis imitti. Ea verò si sedula charitate fouean

tur, ad exitum eadem à Deo perducunt, cuius opera cum perfecta sint, is etiam cum dat velle, largietur haud dubiè & perficere.

Exempla veteris testamenti hæc omnia comprobant, illudque ingens fidei, & patientiæ Noë, qui centum totos annos arcæ ædificandæ, ac tantum octo animabus humanis adseruandis impendit: Vnde postea factum est, vt & ex inuidia patientia paucissimæ illæ animæ, totum postea terrarum orbem instaurarent. Quare non parum sciat se profecisse, qui paucissimos cū Deo coniungit, eosque in tuto collocat. Trita verò sunt reliqua, sed tamen expendenda, quæ in Moyse, qui greges pascebat, in Abrahamo, in cuius semine benedictæ sunt omnes gentes, & in alijs inter summas quasque difficultates contingere.

Christus autem Iesus æterna Patris sapientia, totius boni & veritatis fons seipsum euidentissimum constituit exemplar, ex quo rationē expectandi, patiendi, & lucrandi, spinasque, vulnera, & ipsam crucem ostendit: qua scilicet ratione, cum ipsius regnum fundatum sit, ita quoque instauratur. Quod qui humana industria vel verbi tantum, addito item labore (licet in deseflo) fundare nititur, is extruit domum in arena, & venerunt imbres, ac flauerunt venti, & strauerunt eam, factaque est ruina illius domus magna.

Ceterum cum hoc opus non currentis sit, sed volentis ac miserentis Dei, expectanda ita Patri hora est, & temporis plenitudo, vt cum in eius manu omnia sint posita, nos item ipsos in ipsius manu ponamus, diuinæ eius voluntati oratione primū, deinde reliquis rationibus sincerissimè cooperantes.

Apostoli & reliqui antiquissimi viri sancti hanc ipsam Domini semitam in Euangelio annuntiando triuerunt. Accū D. Iacobus octo solum animas in Gallæcia Christo Domino adiunxisset, vtilissimū tamen laborem impendit. Per illos enim denique Gallæcia, magna que pars Hispaniæ conuersa est, & diuinitus factum est, vt cum viuente Apostolum audire non luisent, ad eius demortui cadauer, postea vndique accurreretur, cuius fidem, & orationem per tot secula implorant. atque etiam nunc implorant. Ita D. Apollinaris duodecim annos in Raucennæ suburbij demoratus, terque ad eam ciuitatem rediens, licet denique martyrium sustinuerit, operi tamen inchoato constantissimā operam nauauit. Quare quod viuens efficere non potuerat, decedens ex hac vita consecutus est. Sic Raucennates per tot secula intignem venerantur Doctorem & Patronum, quem non vno supplicio ex-

K k crucia-

cruciarunt. Alij verò, qui varijs & pluribus cruciamētis plures annos fuerūt attriti, sic tamen perseverarunt in orando, vt de nique feritate deposita, ciuitates patientiam eorum admiratæ, fidem Christi receperint. Possent nostram socordiam & vternū excutere, si ij essemus, quales esse deberemus, aut adeò haberi volumus. Cum verò in primitiua Ecclesia fundada, Christus Dominus voluerit, vt trecentos totos annos quicunque Pontifices Maximi fuere, hī pro eius fide Martyrium subirent, sanè intelligitur non esse ignauī, aut commoda, vel studia quærentis propria, salutis animarum procuracionem. Illud autem crebro memoria repetendum est, qui sibi colligendis, & abnegandis magis enixè vacarunt, his vsum fuisse in magnis fidei negotijs Deum. Perspicax enim diuinæ maiestatis oculus aptiora instrumenta cognoscit, & deligit, perque eos in momento temporis sæpè efficacius agit, quam diuturno tempore per plerisque homines, qui vel sibi, vel mundo melius alijs sapere videntur. Quòd cum in alijs multis, tum in D. Antonio præcipuum fuit, qui Alexandriam veniens, breuissimo temporis spatio miram Arianis intulit cladem, quantam fortasse perdocti, & literati multi (licet Catholici) longissimo vitæ spatio non intulerunt.

12. Qui sibi blandientes existimant, si sibi ipsis à labore temperauerint, fore, vt animarum conuersioni diutius operam daturi sint, ij non intelligunt, Apostolos ipsos, quibus pene solis ædificium Ecclesiæ nitebatur, si id cogitassent, neque sanguinem, nec vitam fuisse profusuros: quod tamen efficacissimum erat antidotum per fidem tollendæ, ac fidei stabilendæ, addo item maiori operariorum numero ad gloriam Dei propagandam excitando.

13. Quin verò multò longiorem vitam vixere Dei serui, qui tanquam violenti ceperunt ipsius Regnum, quàm ij, qui ætate non virtute vitam metiuntur. Plura enim vna ipsa die vigilantia, & sincerissima diligentia effecerunt, quàm qui otio, socordia, somno, dijudicandisque alijs, dum habent multum quod de se cogitent, in proprijs phantasmatibus marcescunt, id autem liquidius cognoscetur, si Beatæ Catharinæ Senensis, & eiusmodi aliorum vitæ curricula æqua lance pendantur, atque adeò cum aliorum istorum vitis conferantur. Sancta enim illa virgo, cum die nocteque sesqui horam somno daret, resque serias ad Dei honorem & proximorum salutem ardentissima haritate incessanter procuraret, breui certè spatio consummauit tem-

pora multa. Itaque trigesimo tertio anno vitam hanc finiens diutissimè vixit, ac vixit adhuc, cum eius scripta & facta vniuerso Christiano orbi splendidissimum lumē offendant, ne quid dicam de innumerabilibus bonis, quæ in sanctorum cœtu à sponso suo Christo Ecclesiæ procurauit & curat.

14. Porro si peregrinationem cogitemus nostri B. Patris Francisci Xauerij, qui fuit vnus è primis decem Societatis nostræ, quantoperè nempe diuinam gloriam alibi, ac gentis remotissimæ salutem vndecim ipsis tantum annis Indijs orientalibus promouit, intelligemus plurimos etiam bonorū hominum, qui diutissimè vixerunt, ne minimam quidem fructus partem præ illo Ecclesiæ Dei attulisse.

*CUR A MULTIS NON PER-
cipitur is fructus, qui percipi solet ab
alijs, quamuis hi minus pro bu-
mano iudicio laborare
videantur.*

Q V ò per sapiētiam diuinæ vias nolūt incedere, q̄ omninò vult, vt in multa patientia, paupertate, nuditate, quotiescunque occasio id ferat, cœlestia feramus. Cū enim incommodis ob Dei obsequium tolerandis, aut suorum iudiciorum abnegationi nolunt assuescere, minus amantur à Deo, minus ad eius negotia adhibētur, qui magis semetipsos quàm Deum, ac magis ea quæ sunt priuatæ voluntatis, & amoris proprij, quàm animarum salutem diligunt. Nam pro animabus proximorum animas nostras (ita Deo volente) ponere debemus. Hinc itaque fit, vt ad ædificium Christi extruendum debitis medijs non vtentes, vix quidquam solidi vnquam ædificent.

Huius verò potissima causa est, quòd nunquam altè gustarunt, quàm suavis sit cibus, qui de mensa crucis Christi Domini, hoc est, in multa tribulatione sumptus in corde coquitur, vbi scilicet ex charitate animæ quasi efuriuntur, & manducantur.

Aut, quoniam proprij nominis honorē (quasi ij sint magni Concionatores, qui frequentes habent auditores, aut multa verba effundunt) tāquam scopum, ac præmiū suorum laborum stultissimè sibi præfixerunt.

Aut in curiosis & inutilibus studijs pro eorum curiositate potius quam pro ratione tempus, quæ pretiosissima res est, insumūt. Id interim quod præ manibus habēt, & ad quod missi sunt, fallaci torpore omit- tentes.

Aut forsitan quoniā declinantes alias confusiones, indirectè, nec syncerè, vel quæsiuerunt, vel saltem amarunt ipsarum missionum

onū occasiones, in quibus dū propriæ voluntatis radix virefcit, diuina virtus arcfcit, & Christi voluntati ponitur obex.

6. Aut sese negotijs secularibus falsò boni prætextu implicates non intelligunt, vel quid sibi tēporis ijs in rebus perit, vel quas difficultates, & obicem spiritualiū negotiorum progressui admouēt, vel deniq; quā circumspectè cauendum est, ne cœlum terra misceatur ab ijs, qui cum se cœlestibus rebus prorsus addixerint, proni & præcipites in terrena negotiarunt.

7. Aut superiorum & meliorum consilia sic spernunt, vt de suo capite nouam insinuandæ fidei, & pietatis rationē inuehere, aut inuēctā sequi, vel hæreticis quoq; principibus præstito aliquo iureiurando temerè, vel callido potiùs astu quā prudētī simplicitate docere, quæ fidei sunt, audent. In operibus autem (vt S. Basilii inquit) contra præscriptum superiorum factis maius peccatum est, quā bonitas eorundè operū sit, quæ tamen nulla esse potest in insinuandæ fidei alia, quā decet ratione. Sed & æquū est (ait D. Bernardus) vt qui Deo non obediunt, huic inferior pars, id est, caro non obtemperet. Ac nullo alio vitio præcipitem diabolus monachum pertrahit ac perducit ad mortem, quàm cum eum neglectis consilijs seniorum, suo iudicio persuaserit, definitioniq; confidere: quemadmodum dixit Moyses apud Cassianum.

8. Aut quòd ea in corporis parte in quā positi sunt, manere nolunt: vel præposterè tractant, quæ essent ordinatè tradenda, vel deniq; ea docere alios volunt, quæ ipsi nondum perceperunt, nec verò eos, qui ea norunt cōsulere magna cū animi demissioe volūt.

9. Aut verentur, quin si quos ad Christum Dominum & eius Ecclesiam adiunxerint, hi demū Sacerdotes Catholicos nō sint habituri, qui eos excolāt. Potēs autē est Deus suscitare ex lapidibus filios Israel. Quare nec destitit Patres antiqui (vt etiam Pater Franciscus Xauerius nostro tempore fecit in Indijs) quòd minus aliquibus conuertendis operam suam nauauerint, licet nullatum spes affulgeret præsentium operariorum; qui verò conuersi sunt, ipsi per se diuina tantum gratia nixi, à gentiliū erroribus diu abstinerunt, ac non paucos post annos à D. bonitate ad illos missi sunt alij Sacerdotes, qui illos iterum Sacramentis munierunt.

10. Aut quòd omīssa spiritali cura salutis suorū domesticorum alijs vacant, cum qui eam deserit, crudeli sit deterior, certos autē pro incertis relinquere, nec ordinatæ charitatis, neque sinceri iudicij, ac proinde nec diuinæ voluntatis est argumentum.

11. Aut suæ quieti, & commodis priuatis

eorum vitam prætexunt, qui sese contemplationi deditere. Ita enim quoniā in eos, qui proximorum salutem vacant, turbationes plerumq; cadunt, studium interioris pacis obtundunt, semetipsos potius quàm alios fallentes. Interea verò meditari nolunt, eos, qui reuera se totos vitæ contemplationi addixerunt, omnia mundana reliquisse: sub aliorum obedientia humiliter ac diu vixisse, incommoda penè incredibilia volenti animo subiisse: fratribus, à quibus fuerat sibi inseruitum diuturna probatione inseruisse: omnem quietē vtiathletas insuperabiles abs se amouisse. Quo verò tēpore heresis, & aliæ persecutiones Ecclesiæ Dei oppugnarunt, non defuisse eos qui vita contemplatiua relicta, cucurrerunt ad certanda pro fide Christi bona certamina, sicuti de Aphraate & Isaaco memoria proditum est. Interim autem dum orationi vacabant, maximam vitæ partem nullo penè cibo traduentes, etiā in vinea Domini (oblata occasione) strenuè laborarunt. Quòd ipsi quoq; Sanctæ Magdalenzæ meliorē licet partem elegerit, scimus contigisse.

Aut quòd sese frustra tempus terere existimāt, si inter mercatores versantur, quoniam hi ab illicitis commercijs abstinere nolentes, viam sibi salutis præcludunt. Nam & inter tales aliqui reperiuntur, qui pietatis studio incensi exemplo alijs relinquere possint, multa verò alia peccata queunt impediri, quibus sublati radix vfararum auaritia ope diuina potest euelli. Ac vt illa euelli non posset, minor certè poena futura est ijs, qui reliqua peccata dimiserunt, præterquam quod iustificatur diuina iustitia, quando misericordiæ vijs noluerunt insistere.

Aut quoniā diuina gratia qua erant ornati cum aliquo mitterentur, hanc aliquo peccato commisso amiserunt, q̄ nisi celerima contritione & aperta confessione euoluant, cœciores indies fiunt, & in alia peccata grauiora præcipientes ruunt.

Aut denique quoniam alijs prosperè negotium diuinum agentibus, non solum haud congaudent, verum etiam inuident, quæ fraternæ gratiæ inuidia cum aduersus Spiritum sanctum horribile facinus sit, sanè fontem diuinæ gratiæ in illis citissimè exsiccant.

*RATIO, HAEC IMPEDIMENTA amouendi, diuina gratia
aspirante.*

PECCATORVM propriorum & pronitatum ad malum sedula & assidua consideratio, atque amoris proprij diligentissima extirpatio. Vtrumque autem certè assequimur, si nos nihil ex nobis esse,

nos (vt iacebat S. Catharina Senensis) nunquam Deum rogasse, vt nos crearet meminerimus.

2. Ac verò si ex innumeris tentationibus, quibus à Deo sapientissimè permittimur oppugnari, intelligamus, nos si quid ex nobis possemus illas libenter ac saepe velle amoliri. Quod quando efficere nequimus, sanè quid ipsi simus, facilè cognoscere possumus.

3. Diuinæ bonitatis accuratissima perpen- sio, quam in bonæ voluntatis largitione agnoscimus, atque item quod sapissimè nobis subtrahit occasiones, ne ruamus in deteriora peccata: quod beneficium infinità meditandi, & ex animo gratias Deo agendi materiam præstat.

4. Contritionis assequendæ vigilantissimum studium, & non dilata confessio sincerissima peccatorum, cum obfirmato proposito ea relinquendi, & fructus poenitentiae dignos faciendi; quam ad rem multum facit, id quod in vitæ Beatæ Catharinæ, filiae Sanctæ Brigittæ de confessione integrè faciendâ, scriptum est.

5. Obedientiæ amor, & obsequium erga eandem obedientiam re ipsa promptissimum impensum.

6. Sedulum proprii muneris studium, eiusque non intermissa vacatio, adhibita diligentia vt idioma eorum, inter quos versamur, addiscamus; quod nisi facimus, cum certè facilimè pueris Catechismum docendis fieri possit, exiguè id charitatis, & quasi curtè suppellectilis spiritualis, signum est evidens.

7. Tum verò si memorata præstiterimus, in lumine videbimus lumen, quod veri amici Dei, quasi columnam ignis sibi præuentem conspexerunt, & secuti sunt ad lucem Christi inter familiam, & bonam famam, & inter ipsos adeo equuleos, atque horrenda cruciamenta inferendam.

**QVOD SI RES AD EXT-
rum non perducantur, sequentia
cogitanda sunt.**

1. **I**N PRIMIS verissimè nos esse indignissimos, quos Deus purissimis suis manibus tractet ad aliorum animas conuertendas, tum quoniam sapissimè erga nostrâ ipsorum salutem frigidissimi fuimus, tum quod diligentissimè æternum aliorum, & nostrum interitum peccando procurauimus.

2. Deinde nos nisi (tanquam Iosue) possumus triginta tres Reges debellare posse saltem exploratores immittere, qui populo Dei referant, quanta viderint in terra promissionis, vel munus ipsorum explorato-

rum à nobis posse præstari, vt alios fortiores excitemus ad prælia Domini præliandum. Quemadmodum Eremita ille siue peregrinus fecit, qui ex Oriente veniens auctor fuit, vt Pontifex Maximus in Gallia sacrum bellum ad Hierosolymam recuperandam indiceret.

Quòd si ne exploratores quidem esse possimus, saltè ipsas sarcinas custodiamus, Dei que operarij humilem operam præstamus, cum scriptum sit, æquam futuram esse portionem eorum, qui ad sarcinas remanent, & eorum, qui ad prælium proficiscuntur.

Ita quoque nisi ob scelera nostra olim patrata idonei ædificando Dei templo simus, quoniam scilicet (quod Dauidi Regi à Deo obiectum est) etiam ipsi nos sanguinum viri fuimus, saltè aut occasionem præbeamus, aut materiam paremus alijs, vt suo tempore per alios id fiat. Qua in re dignum illud est, quod perpendatur, quod Paulus Orosius libro de arbitrij libertate scriptum reliquit; Ait enim: Aedificari voluit Deus templum nomini suo, & hoc vt non nisi innocens, & bene immaculatus extrueret. Duo ad hoc Reges cunctis viribus eliguntur, vtrique ad adiutorium diuina custodia promittitur: Ad David siquidem dicit Deus: Veritas mea, & misericordia mea cum eo. De Salomone verò testatur: Ipsum elegi mihi in filium, & ego ero ei in patrem. Ex his duobus templum Domini vnus præparat, alter ædificat: præparat senex, perficit puer. Dignum est enim, vt sanctum Domini templum sanctus ædificet. Præparat (vt dixi) senex, sed quasi postquam peccare cessauit: perficit puer, sed tamen penè, cum adhuc peccare nõ cœperit. Ille autè peccauit, hic postea. Ille multo peccato ædificare non meruit: iste multum peccando, quod ædificauerat dereliquit, & inter hæc mirabiliter sibi ordinatio sancta disposuit, vt inter duas ætates, quod perpetuum in homine esse non poterat, pro capto temporis inueniret. Hec ille.

Porro sicut ordinatè, & instanter operari debemus, quæcunque diuino auxilio manus nostra potest efficere, ita applicandæ omnes potentiæ sunt ei rei, quæ tanti momenti est, quanti est salus animarum. Qua de re procurandum seridè esset, vt quæ aliquando scripsimus de applicatione potentiarum, ea altissimè perciperemus. Propterea adhibenda est humilis, continua, & fidelis oratio, qua petamus à Deo, vt nostris iniquitatibus parcens, non desistat tamen pro sua ineffabili misericordia meliores in vineam suam operarios mittere, totque innocentium & puerorum necessitates

res potius, quam nostra peccata respiciat. Hæc autem oratio singulis diebus habita, magnum habet momentum ad iustissimam iram Dei flecendam.

6. Denique eorum Sanctorum auxilium apud Christum Dominum implorandum est, qui in ipsarum regionibus, in quibus versamur fidei fundamenta, Deo mandante iecerunt. Quorum Sanctorum vitas meditari multum referret: cum quibus initijs Respublica & cultus diuinus institutus est, ad eadem referenda sit eiusdem instauratio, & ex ipsa eadem ratio facilimè intelligatur.

**MODVS ADIVVANDI
proximi, præsertim in locis, in quibus
idioma gentis igno-
ratur.**

1. **P**ER interpretem paucissimas aliquas animas initio, quoad eius fieri possit, instituere, quæ quidè in primis sedulò doceantur, ad quem finè creati sumus, quem item ad finem reliqua omnia creata sunt. Hæc autem tractatio, & quasi Christianæ doctrinæ fundamentum eos etiam qui solo naturali lumine ducuntur mirificè ad cognitionem boni disponit. Deinde quibus medijs æterna Dei sapientia voluerit, vt ad eum finem perueniremus: nempe primum amouendis gratiæ diuinæ impedimentis, quod consideratione sceleris peccatorum & poenitentiae sacramento fit, postea fidei doctrina addenda est, ad quâ symboli declaratio: spei, ad quâ orationis modus, & vis: charitatis, ad quam Dei mandata: Gratiæ, ad quam Sacramentorum dilucidatio & brevis explicatio, pro vniuersi cuiusque capto refertur.

2. Præterea dabitur opera, in Christi Domini, Beatiss. Virginis, & Apostolorum vitis explicandis, ac gestis Sanctorum enarrandis, qui Euangelium primò in eas regiones, ad quas mittimur, inuexerunt, si quando inuectum fuit. Id verò multam fidem dicenti faciet, quod vix adeo ex omnium animis religionis memoria deciderit, quin aliqua reuerentia erga Sanctorum illorum memoriam ferantur, quorum etiam nomina adhuc vel ipsi, vel ipsorum parentes gerunt. Quamobrem & horum vitas exiguo libello complecti, magnum ad Dei gloriam esset operæ pretium, non illas quidem vulgari tatarum Idiomate conscriptas; sed additis propter rudes etiam ipsorum factorum imaginibus, vt & pingi in domibus, & in cordibus altius infigi possint. Matres verò, ac nutrices, & reliqui facile per eas antiquæ & Catholicæ religionis pietatè in infanti animas inlillarent. Ludi verò

magistri, & paedagogi omni diligentia infuso, mandierunt, quibus exercitia tradere spiritualia, ac denique doctrinæ Christianæ non solū vtilitatè, verum etiā vsum & modum illius tradendæ ostendere, summi ponderis est. Nā & in ea docenda expedit nonnunquā (vbi præsertim, publicè Catholica fides doceri nõdum potest) vt secundā partem doctrinæ Christianæ Petri Canisij de Societate nostra declarent, in qua de vitijs declinādis, ac de virtutibus cōparandis agitur. Ita enim fit, vt nõ solū ipsi pueri (vel naturali lumine) odio incipientes habere peccata, sese disponāt ad fidei donum accipiendum vel augendum, verum etiam eorumque parentes animaduersa filiorum in melius mutatione erga Ludimagistros sensim afficiantur, & in veritatem ferantur ardentius. Post absolutā autem peccatorū & virtutū tractationem, agi poterit de Decalogo, ac de oratione, quā ad rem maximè conferet Dominicæ orationis expositio, quæ est in fine Catechismi Romani: Ac denique Symboli, & Sacramentorum, quantum satis erit. Ea verò, quæ potius priuato colloquio cū aliquibus aptioribus, quā scriptis tradenda initio sint, intelliget is, qui ea docebit, cum in aliquibus locis scripta, si in manus aliorum peruenerint, possint aduersus infirmos persecutionem mouere, vel maleuolis malefaciendi occasionem præbere.

Studioforum adolescentium emissio ad Catholica seminaria, eisq; auxilium & sustentationem non vno è loco procurare necessarium est, atque vtilissimum. Hos verò cū pietate, tum præmonitionibus, earum præsertim rerum instruere oportebit, quæ inuis ab hæreticis negotium Catholicis exhibent, verbi gratia, de vtraque specie, quid verè à veris Catholicis, & obedientibus Ecclesiæ filiis sentiendum & faciendum sit. Quid de Sacerdotum coelibatu; quid de Missa vulgari, quid fructuum cōsecutum ex hæresibus. Horum porro alumnorum nõ vna ratione tentandi erunt (citra periculum tamè) animi, tum interrogationibus, tum alijs modis, quos diuina lux declarabit. Quoniam verò multæ sunt in animis hominum latebræ, & inuolucra, quibus plerique sese Catholicos, aut probos fingunt, cum reuera non sint, his diligentissimè accepta opportunitate (ne scilicet crederent nos illis diffidere) tractatus aliquis de sinceritate in agendo, & confitenda fide esset exponendus, medijsq; & dupliciter grauitas, ac poena subinde exponenda, cum & qui corde crederent, ore autem ob metum, aut ob aliam causam fidem Catholicam pernegarent, hi hæretici habiti, & damnati sint. Huc autem spectat fraudis illorum detectio, qui se

Catholicos esse, & partes sequi, atq; Ecclesiam Romanā agnoscere mēdaciter dicūt. At cū extra periculum sunt, aut aliorum sumptibus studia sua absoluerunt, tum astus fallendi aperitur, vel inquit, se pro Catholicis intellexisse Lutheranos, Ecclesiam Romanā intelligere triumphantē, vel quandam tertiam, quā pacificam ipsi turbulentissimi fingunt, aut simile aliquid. De quibus omnibus responsiones illæ legendæ essent, quas ad pium quendam Septentrionalem misimus, & iam non semel opera Nicolai Milonij Theologi, & optimi viri edita sunt in lucem. Nec verò solum emittendi studiosi adolescentes, seu scholastici: verum etiam ij, quorum ingeniū aptum ad opificia sit, qui cū ab aliquibus externis Catholicis & pijs instituti fuerint, si redeant in patriam, alios sui similes possint eadem pietate imbuerē. Inter alios verò, si qui bibliopolarum, typographorū, medicorum, chirurgorum & tonsorum filij, & famuli elici possent, magni esset sine dubio momenti, quod qui minus attentē perpendunt, haud facillē intelligunt.

Apud nos quoq; famuli per aliquod tempus erudiendi, qui postea apud eos de quibus maior sit spes in diuersis domibus collocentur. Sanctimonialia item & virgines, si quæ in monasterijs viuunt, per eos quos decet instituendæ erunt, & ad pietatē accendendæ: Per has autem bonis monitis, ac libris munitas longē lateq; sine strepitu bonum inter consanguineos, affines, & pios alios homines propagari potest. Ab ijs enim quantò minus timetur, tantò maius bonum plerumq; proficiscitur. Quod sanè re ipsa comprobatum est: Cū etiam ille met consanguineos, aut affines suos studiosus & cautiùs ad seminaria possunt emittere, aut sedū Apostolicè commēdare, si aliqua elemosyna adiutæ doceantur, qua ratione id efficere, ad quos literas (vel in cifra) mittere debeant.

Sacerdotes mutato habitu capta occasione nundinarum, pios confirmare, quorū catalogus habeatur, & errantes reducere possent literis allatis, & elemosynis quoque procuratis, quibus omnes alliciant. Ut enim ouem perditam quærere, & super humeris ad caulam referre opus Christianū est, & ipsius adeo Christi Domini propriū, ita hoc præstare mirabiles in animis roborandis, & numero piorum augendo vtilitates parit. Huc autem spectat, si quis Episcopus vel suffraganeus clā ad confirmationis Sacramentū ministrandum, olea benedicenda, professiones sanctimonialium excipicndas, iniciandos (si opus esset, magno tamen cum iudicio) futuros Sacerdotes, aliquando excurrerent.

Possent autē qui ad Catholicā Ecclesiā redeunt, captiuos inuifere, solari & iuuare eos qui in nosodochio sunt, & huius generis opera cū pauperioribus facere, qui quantò despectiores habentur, tantò minùs ab eis metuitur.

Cū verò vexatio det intellectū, cumq; eò magis beneficiū sentiant, quò magis inopes sunt, facillē adducuntur, vt credant ijs, quæ dicuntur, & verissima sunt. Quamobrem & earum animas in salutis viam adducere gratissimum est Deo, apud quem non est acceptio personarum.

Si quis autē alicui Cōcionatori aditus pateret, ad verba de publico suggestu faciendum, cogitet, num vtiliorē operam suā ponet, si prius, quæ de ludimagistris diximus, ea tradat. Fieri enim potest, vt re non satis cōstituta, si antequā discipulos sibi collegerit, palam docuerit, potius strepitus, & impedimentū, quā promotio rei inchoatæ, expectetur. Sic autē prius exemplar nostrū Christus, per vicos, & oppida beneficijs, & verbo animas alliciebat, quā se publicè Hierosolymæ proderet. Literis itē scribendis circumspēctè, & cautē mittendis debent, ac possunt in fide roborari ij, quos Dominus Iesus cōuertit. Quod & in ipsis trirēmbus, & cum captiuis fieri posse, vel Africa, & inter Turcas vsu probatum est.

Sed & ipsæ literæ sine subscriptione loci & personæ aliquando magno cum fructu missæ sunt, vbi cum pietate aliquibus atque prudenter scriptæ fuerunt.

Librorū porro pro capto & ratione variorū hominum magnus habeatur numerus, qui quidem cōpacti sint, atq; hi diligenter, & suo tēpore tum distribuātur, tum distribuendi pijs relinquuntur, inter hos autem sint, qui Sacerdotibus, qui virginibus, qui ludimagistris, & alijs sunt necessarij.

Inter modos autē adiuuandi proximū, gratissimū Deo opus esset, si serui & mācipia, quæ sclau dicuntur, ad eum finē emerentur, vt salui fieri possēt, in idq; sumptus, qui in superuacua impēduntur, impēderentur, vel etiā totum patrimoniu ei rei dicaretur: si enim cōsulit Christus, dandū esse pauperibus quicquid habemus, si volumus esse perfecti, quidni optimū genus pauperū illę nec creaturæ sunt, quibus non solū corporum, verum etiā animarū necessaria defunt? Hic verò iuuandi proximū modus non nouus est: In Apostolicis enim cōstitutionib, id Apostoli Spiritu S. ducti admonuerunt, cū lib. 1. ca. 62. carū à S. Clemēte Romano ita scriptū sit: Christianus enim nihil debet in nūdinis impēdere, nisi in mancipioli emēdo, vt animā eius saluā efficiat, & in quādā alia mercanda ad necessitatem naturæ.

Orationis modus qui pios docebitur.

12.

eò inprimis spectet, vt Deus non solum aperire ostium fidei, verum etiam media reuelare, ac de manu sua liberalissima præbere dignetur, quibus id effici ad diuinam gloriam possit.

LIBRI QVI IDENTIDEM
legendi sunt ab ijs, qui de negotio fidei versantur in missionibus.

1. Præter instituti, proprij cōstitutiones, regulas, & instructiones, aliquid diuinæ scripturæ quotidie legatur eum ad finem inprimis, vt nos immaculati efficiamur.

2. Ex vitis Sanctorum Patrum illæ potissimum attentē legantur, in quibus opera, & charitas ardentior cōtinetur, qua proximorum salus procurata est. Horum autem qui diriora, & longiora tormenta perpessi sunt, qualia S. Clemens Ancyranus pertulit, qui vicijs oēties martyr fuit, cū viginti & octo annorum spatio mira cruciamenta perpeffus sit.

3. Reuelationes S. Brigittæ, ac præsertim harum tertius liber admirabilis, & solidè ac cœlestis doctrinæ plenus.

4. Omnia scripta S. Catharinæ Senensis, præcipuè verò Epistolę diuinitus certè dictatę, ac Dialogi etiam Latine Ingolstadtij nouissimè editi.

5. Gerson de imitatione Christi.

6. Quæ verò ad hērēses resellēdas, vel item ad pietatē in sinuandā ratio in sacra scriptura, & patribus perlegēdis adhiberi debeat, ea in libello responsionū ad septentrionalē, de quo supra locuti sumus, continentur.

LOCA QVÆ AD AM INSIGNIA,

quæ aliquorum dierum spatio, posset qui versatur in missionibus moderari.

Ex Euangelio S. Ioannis cap. 15.

Sicut palmes nō potest ferre fructū à semetipso, nisi māserit in vite, sic nec vos, nisi in me māseritis. Ego sum vitis, vos palmites, qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructū multū: Quia sine me nihil potestis facere. Si quis in me nō manserit, mittetur foras, sicut palmes & arefcer, & colligēt eū, & in ignē mittent, & ardet. Si manseritis in me, & verba mea in vobis manserint, quodcunque volueritis petetis, & fiet vobis. In hoc clarificatus est pater meus, vt fructum plurimum afferatis, & efficiamini mei discipuli.

EX LIBRO PAULI TROSII
de libero arbitrio

At si vis apertè accipere testimoniū, quia cū vtiq; possit Deus, tamē p ipsā sua ordinatione non faciat, dicit ad Petrū: An putas me non posse modo rogare patrē meum, & exhibebit mihi plusquā duodecim legiones angelorum? Sed quomodo cōplebuntur scripturę? Quia sic oportet fieri.

Vides ergo, quia operator temporis tempore rat virtutes, & ratio dispositionis miscet potentie patientiam. Deinde ait Dominus: Reconde gladium in theca: Fieri enim nō potest, vt calicem quem mihi dedit pater, non bibam illum: Et tamen Deus nihil nō potest, nec est quicquam quod non faciat, nisi fortē quod nolit; non oporteat, non proponat.

EX REVELATIONVM

S. Brigittæ lib. 4. cap. 31.

Mater Dei loquitur: Qui cōducit operariū ad laborandū, dicēdo ei, portā arenam de littore, & inquire in quolibet onere, si fortē ibi inuenire poteris granum auri, non minor erit merces eius, si nihil inueniret, quā si reperiret multum. Sic est etiam cū illo, qui verbo & opere, ex diuina charitate laborat ad profectū animarū, non enim erit minor merces illi, si nullos conuerterit, quā si multos: sicut Magister dixit exemplū: Ille, inquit, bellator, qui ad præceptū Domini sui egrediens ad bellum, & habens velle fortiter dimicandi, rediret fauciatus, nullum habens captiuum, non minorem mercedem obtineret amisso bello, propter voluntatem bonā, quā si victoriā fuisset consecutus. Sic est etiam cum amicis Dei. Nam pro quolibet verbo & opere quod faciunt propter Deum, & vt animæ emendentur, nec non & pro qualibet hora tribulationis, quam patiuntur propter Deum, coronabuntur, siue multi conuertantur, siue nullus.

B. PATRIS NOSTRI IGNATIJ
Loiola Iesu societatis fundatoris dī.

Etum, obseruatu dignissimum, de ratione cōficiendorum arduorum

negotiorum ad Dei

gloriam.

Solebat dicere nonnunquā B. ille Pater, se in difficilibus quibusque negotijs ita re totis viribus Deo cōmendare cōsueuisse, ac si nulla humana industria, nulla alicuius cooperatio ad ea cōficienda præter Deum ipsum esset necessaria, aut adhibenda. Cū verò id faceret, tum ita cooperari se solitū ad eadē exitum perducenda, ac si nihil Deus in illa cōferret, nempe cū sciret Deū inprimis esse cognoscendū auctorem omnib, ac sine quo nihil effici possit: intelligebat itē quādo diuina eius sapiētia cooperationē exigit suarū creaturarū, istam cooperationē toto pectore esse ad rem adhibendam. Sic arduarum quarumcunq; rerum ad Dei gloriam spectantium aiebat, semper exitum se esse consequutum.

Videat deniq; sitiens animarum salutē, quæ de Origene illo doctissimo scribit Nicephorus: Ille enim Origenes, cū plures atq;

atq; ipsum suum genitorem martyres prae-
misisset in coelum, summosq; labores in co-
uertendis animabus pertulisset, ita ut de do-
mo in domos per foramina clam ad fidem
piorum fouendam, inter summa pericula
penetraret, tandem, quia humilitatem ac
seipsum non custodiuit in multis errores
miserrime cecidit. Itaq; qui stat, videat ne
cadat. Et qui mittitur, caucat ne exeat ex-
tra se.

Si verò laboris, aut solitudinis, & pe-
riculorum eum tædet, cogitet, num reue-
ra credat purgatorium esse, atq; an multa
centena annorum horridarum poenarum,
cum momento laborum huius vitæ liben-
ter vellet commutare.

Singulis porrò diebus non cesset illud
Apostolicum orare: Domine adauge no-
bis fidem.

DEO SIT GLORIA IN
aeternum, & ultra.

H Y M N V S A D
CHRISTVM SALVATO-
rem à Sancto Clemente Alexandrino com-
positus, è Græco verbatim nulla ver-
sus habita ratione translatus,
pro pueris rectè insti-
tuendis.

F R E N V M pullorum indocilium,
Penna volucrum non errantium,
Verus clauus infantium,
Pastor agnorum regalium,
Tuos simplices,
Pueros congrega,
Ad sanctè laudandum,
Sincerè canendum,
Ore innoxio
Christum puerorum Ducem,
Rex Sanctorum,
Verbum, qui domas omnia,
Patris altissimi,
Sapientiae rector,
Laborum sustentaculum,

Aeueo gaudens,
Humani generis
Saluator Iesu,
Pastor, arator,
Clauus, frenum,
Penna caelestis
Sanctissimi gregis.
Piscator hominum,
Qui salui fiunt,
Pelagi vitij
Pisces castos
Vnda ex infesta
Dulci vita inescans.
Sis Dux ouium
Rationalium pastor
Sanctæ, sis Dux,
Rex, puerorum intactorum.
Vestigia Christi,
Vita caelestis,
Verbum perenne,
Aeuum infinitum,
Lux aeterna,
Fons misericordiae,
Operatrix virtutis,
Honestæ vitæ,
Deum laudent, Christe Iesu.
Lac caeleste
Dulcibus vberibus
Nymphæ Gratiarum
Sapientiae tuæ expressum
Infantuli
Ore tenero
Enutriti.
Mammæ rationalis
Rosido spiritu
Impleti,
Laudes simplices,
Hymnos veraces,
Regi Christo,
Mercedes sanctas
Vitæ doctrinæ,
Canamus simul.
Canamus simpliciter
Puerum valentem,
Chorus pacis,
Christo geniti,
Populus modestus,
Psallamus simul Deum pacis.

F I N I S

INDEX RERVM MEMORABILIVM HV- IVS OPERIS.

A.

Aegyptiorum annus 207. a
Aegyptum ab Hebraeis iuste spoliatum 169. b
Aepimus Christum infernalem cruciatum passum vult
194. b
Alberti Bavariae Ducis insignis laus 314. a. b studia
in tuenda Catholica fide ibid.
Alberti Campensis de Moscorum frequentia error. 13. b
Albertus Pighius contra Melancthonem scripsit 259. a
Albertus Sperlingius scriptum edit contra Smideli-
num 165. b
Alexander Canobius Legatus ad Moscum 27. a
Alexandrinum Patriarchatum qui haeretici occu-
pant 48. a
D. Ambrosius quæ de calibatu Clericorum scripsit
234. b
Amely Platonici Philosophi de initio Evangelij se-
cundum Ioannem censura 185. b
Anabaptista Christum non credunt verum hominem fuisse
se. 194. a. scripturam sacram corruptam blasphemant
132. b
Anastasia Vxor Mosconiae Ducis 17. a
Ancyranum Concilium quæ de calibatu sacerdotum ha-
bet 249. b. 250. a. b. Haereticos nostri temporis con-
demnat 249. b
Andreas Oniadus 9. a
Angli Christianam fidem à quo acceperunt 50. a. quo tempo-
re 327. b. ab Ecclesia Catholica cur recesserunt 47. a
Anglica nauigationes in Mosconiam 16. b
Anglicana Ecclesia caput femina 47. a. 50. a
Anna Polonia Regina quæ ad Possenium scripsit 113. a. b
Anni correctio quæ necessaria 207. & seq. quomodo
in ea laboratur ab Hebraeis & Ethnicis ante Christi
aduentum ibid. Post Christi aduentum 208. b.
& seq. Nicæna Synodus quæ in ea egerit 209. & seq.
Anni correctione cur Deus ad nostra tempora disful-
sit 213. b. & seq. ad Pontificem maximum perti-
nere 211. a. 214. a
Annus Chaldaicus quot diebus constet 207. a. Ptolemaeus
quot 208. a. b. à Iulio & Augusto Imp. correctus
208. a
Antichristi aduentus sex signis in sacra scriptura pra-
monstratus 47. a. b. membra quæ 303. a
Antichristum falsa miracula eductum Patres docent
47. b. nondum fuisse probatur ibid.
Antichristus quis sit. 302. b. Aegypti, Lybia, atq; AE-
thiopia regna inuadet 47. b
Antiochenum Patriarchatum qui haeretici occupa-
runt 48. a
D. Antonius Eremita Arianis quantam cladem intulit
386. a. Prophetia donum habuit 305. b. eius de sua

bibliotheca dictum 214. b
Antonij Possenini colloquium primum publicum de Catholi-
ca religione cum Mosco 31. a. b. & seq. Secundum 35. b.
& seq. Tertium 36. a. & seq. Consensio cum Legato Mos-
coniae, & cum Græcis, Venetij. 22. a. b. Oratio ad Mos-
corum Principem de instituti Patrum societate iesu ra-
tione. 20. a. b. Socij prima legatione in Mosconia re-
lictæ quomodo excepti 19. b
Antonio Possenino in Mosconia qui honores exhibiti
35. b. pacis determinatio committitur 91. a
Antonius Posseninus 57. a. b. 58. b. 59. a. b. 11. b. quo-
modo Chytræ ad unitatē Ecclesiae hortatus sit 119.
a. b. In terro colloquio cum Mosconia Duce quo hono-
re exceptus 36. a. b. ad fidem liberè confitendā suos
animat 35. b. 104. a. Mosconiam ad pacem hortatur
74. b. Legatus summi Pontificis ad Moscum, quæ
honore exceptus 18. a. b. 19. a. b. Metropolitæ Mos-
coniae manus cur osculari non vult. 37. a. b. Mosconia
Ducis manus oscularur. 35. a. Mosconia Duci pro Le-
gati caput amputandum offert, si quid Dux in il-
los seuerius statuat 91. a. 80. a. ipsi, quæ de pace com-
ponenda apud Stephanum Regem egerit, scribit. 61. b.
66. a. Pacem quæm citissime inuendam cum Polo-
nia suadet 62. a. b. Precibus Moscorum non vult in-
teresse & quare 36. b. In Mosconia periculum mor-
tu incurrit, & quare 36. a. Pontifex Maximo ut ad
Episcopos Russia scribat suadet, & quare 11. a. b. ut
Mosci vinculo religionis nobis iungantur Pontifici
incumbendū esse docet 26. a. b. Sacerdos: bus sa-
latem sibi à summo Pontifice cor. & an. ad templa
in Luoma consecranda, & haereticos absolueudos cō-
cedit 109. a. b. quæ de pace inter Suecia Regem &
Moscum egerit 63. a
D. Apollinaris Rauennæ martyrium passus 385. b
Apostolicus Canon 27. quæ de Clericorum calibatu
statuit 234. a
Apostoli post susceptum apostolatū cœlibes fuisse
212. a. & seq.
Apostolorum decretum de abstinentia à suffocato &
sanguine quomodo intelligendum 42. b. quoniam odo
intelleverunt Patres. ibid.
Arcium in tractatu pacis Poloniae regi à Mosco tradi-
tarum nomina 94. a
Armenis Moscorum templa cur non liceat ingredi 25. a
Arriani Christi regnum exiguo post Ascensionem ei-
us tempore durasse docent, refutatur illa opinio 178
a. Coranum Mahometæ legem probant 179. b. duos
libros edunt 178. a. de Lathero Melancthonis, Cal-
uino, Zuinglio, Serueto, Erasmo quid sentiant 183. a
Personarum in Trinitate distinctarum negat 187.
b. In Polonia peritus conuentum 174. b. sacramenti

INDEX.

non fundenda 44. b. 145. a. 359. a. b. Vnum praef-
se quam vile 360. a
Ecclesiam omnes Hareses, sectae & impietates oppug-
nant 313. b. Sanctam esse negant nostri temporis
Hareses 195. a
Ecclesiastica Heriarchia quid 145. b
Enoch & Eliam ante Antichristi aduentum ventu-
ros qui Patres probant 47. b
Ephesinu Concilium aduersus quem coactum 198. b. ab
Alberto Bavaria Duce Peltano vertendum datur
314. b. Spiritum S. à Filio quomodo procedere testa-
tur 56. b
Episcopi à summo Pontifice confirmantur 45. b. Chri-
sti sunt vicarii, non successores 267. b
Episcoporum in Synodo auctoritas 145. b. 148. a
Erasmi Roterod. vita 362. a. b
Erasmi Roterodami Arianum viam stravit 182. b
362. b. contra Lutheranos qua scripsit 257. a
Esaua de dignitate summi Pontificis locus 34. b
Euangelica vita qualis esse debet 136. b
Eucharistiae Sacramentum in Ecclesia adoratum 305. b
Christum in eo verum esse 307. b. 2. 26. b. 265. b. Pec-
catores in eo Christi corpus non recipere putant
Graci 45. b. typi veteris testamenti subindicatum
272. a
Eucharistiae sacramenti consecratio ex patribus pro-
bat 264. b. veritates 272. a. b. & seq. Vtraque spe-
cies ad danda laicis 277. b. & seq. 299. a. b. Aucto-
res qui de ea questione scripserunt 300. b
Eudoxia Imperatricis sepulchrum ob ipsum excom-
municationem intermisit 48. a
Eustathius quomodo in haeresim lapsus 255. a. eum er-
rores 254. b
Excommunicatio summo opere timenda 48. a
Excommunicatus olim Satana corporaliter tradeba-
tur 320. b. iuramenta administrans peccat ibid.

F.

Factum statuit Lutherus 169. b
Festa quae Mosi colant, quae non 5. a
Fides Articulum quintum, Descendit ad Inferos quo-
modo haeretici explicent 194. b. dogmata non omni-
bus temere propalanda 127. b. Veritas Episcoporum
perpetua successione probatur 34. a. 327. b. 328. b
& seq.
Fides quanto opere necessaria 197. b. & seq.
Flacciani Augustanam Confessionem cur reiecerunt
349. a. b
Florentinum Concilium ad Moscum missum 58. b
Fons vitae Christus 56. a
Fornicatio simplex apud Gracos & Ruthenos non est
peccatum 43. b. refutatur ibid.
Franciscanorum in Polonia laus, & quot Vilna sint
315. a
Francisci Davidis theses impiae 188. a
Franciscum Davidis Arrianus inficit Transsylvaniam
177. a. Christi regnum fore terrenum docet 190. a
refutatur ibid. Christi verba ad legem & Prophetas
normam expendenda 189. a. Christiani non fiden-
dum 190. b. Christum non adorandum ibid. Deum

non posse vocari 190. a. 193. a. Ex ore Dei locutum
negat 188. b. à semine Iosephi natum vocat ibid. Om-
nino non inuocandum 191. a. non esse mediato-
rem ibid. a. non esse sacerdotem ibid. b. Saluatorem
esse negat ib. De omnibus animam tradit 192. a. in in-
famiam cadit ibid. extremo supplicio adiudicatur
188. a. 191. b. vnum foret 192. a
Franciscus Stancarus Italus in Transsylvaniam Arianis-
mum docet 177. a
Franciscus Xaverius 9. b. 386. b
Franciscus à quo Christianam fidem hausertur.
327. b

G.

Gargensis Synodus quando habitata 254. b. qua
de coelibatu sacerdotum statuit 254. a
Generatio varia est 187. a. b
Gentilis Arianus Geneva in Poloniam fugit, & ha-
eresim disseminat 174. a
Georgius Blandrata Christum hominem tantum fa-
cit 193. a. Transsylvaniam Arianismo inficit 177. a
Georgius Niger, & aliquot alij haeretici Arrianismum
rursus excitant 193. a
Germani à quo fidem Christianam accepere 242. a
327. b. quomodo vires suas & fortitudinem bellicam
amiserunt 312. b. Principes Lutherani à Carolo V.
Caesare victi 303. b
Germanorum ceterum millia in bello rustico caesa 303. b
Gratia diuina sola expetenda 59. a. b
Graci Christianam vnam vitionem tantum esse vo-
lunt 40. b. Post septem prima Generalia Concilia
nullum esse cogendum voluerunt, & quare 40. a. b
refutatur ibid. Concilium nullum post schisma co-
gere potuerunt 39. a. Confirmationis Sacramentum
non rite suscipiunt 40. b. Divortium permittunt 40. b
Ferijs quarta & sexta cur ieiunant. 42. a. quan-
do à Latina Ecclesia receperunt 38. b. 321. b. In rebus
fidei in quibus à Latinis dissentiunt 38. a. b. & seq.
Latinos quando anathematizaverunt, & à suis Eccle-
sijs rejungere ceperunt 38. b. ipsos in excommunicati-
onem incidisse putant, & quare 39. b. nuptias se-
cundas damnant 43. b. de summo Pontifice quid sen-
serunt ante schisma 38. a. Spiritum Sanctum non à
Filio procedere, sed à solo Patre volunt 54. a. refu-
tatur ibid.
Graci qua calamitas post schisma orta 38. a. 58. b
Gracorum & Latinorum inter se discrimina 38. a.
& seq. Errores postquam se ab Ecclesia vinitate so-
tum praeciderunt 43. b. & seq. Patres antiqui Spi-
ritum S. à Patre & filio procedere docuerunt 39. b
Perfidia in corrumpeudi historijs, Synodis, & epi-
stolis Romanorum Pontificum 49. b
Gregorius Nazianzenus 247. a. b
Gregorius XIII. Pontif. Max. Moscovia Duce in
ad vnitatem Ecclesiam hortatur 58. b. de pace Po-
lon. & Mosc. quantam voluptatem cepit 114. a
b. quid de Possennio ad Moscum scribit 58. b.
114. a. b
Gregorius de Valencia scribit contra Smidolinum
185. b

Have-

INDEX.

H.

Hereses unde oriuntur 332. a. subsistere du-
rum possunt 226. b. 335. a
Hereses à parvis ad magna pervenit 152. b. 155. a. ea
quae non licet 319. b. eius centrum Atheismus
est 2. a. quanam homines in haeresi retinent 331. a. b.
Haeretici qui sunt 332. a. Antichristi sunt membra 3. 2.
b. An admittendi ad colloquium publicum de reli-
gione coram seculari Principe 336. a. & seq. corum
sunt 137. a. nullas vniquam gentes converterunt 134.
b. per dicitibus & samentis praefatis comparantur.
328. a. Rana sunt 139. a. omnes se verbum Dei ha-
bere gloriantur. 125. a. & seq.
Haeretici nostri temporis aggritudines nullas miracu-
lis evitant 135. a. Apostolicas traditiones quando ac-
ceptant 27. a. pro his sua somnia substituit 128. a
Catholica vox est Symbolo sustulerunt 328. a. Cae-
nam Dominicam veram non habent 263. b. Dei om-
nipotentiam tollunt 16. a. b. Dissidentes inter se
321. a. 339. b. 32. b. Ecclesiam cur nullam habeant
328. a. Patres Ecclesia quatenus recipiunt. 155. b
cur aliquando laudent 333. a. Veterum Patrum
scripta continent 133. b. Pontificem Maximum
Antichristum cur vocent. 47. b. summo eum odio
persequuntur, de eiusque vita multa effutunt. 33. b
48. b. 361. b. Sanctitatem nullam habent 325. a. qua
pro sacra scriptura agnoscant, quae non 132. b. eam
vel detrahunt, vel ad suas hereses aptant 130. b. Sy-
nodos obliuione sepultas cupiunt, nec suis discipu-
lis eas praefigunt. 144. a. Verbum Dei non habent
133. a. & seq.
Haeretici colloquium coram secularibus principibus
de religione petentibus qua respondent 357. a. b
& seq. In Patribus citandis qua fides habenda 334.
b. Augustinus de illis dictum cur in haeresi perseuerent.
231. a. b
Haeticorum cades in Catholicos edita, & crudeli-
tas 304. a. Ex colloquijs de religione coram secula-
ribus Principibus maxima mala orta. 357. a. Libri
tollendi 152. a. obfatio 53. b. In sanctos blasphe-
miae 88. b. Veterum aliquot opiniones 150. a. b.
Haeticos non rebaptizandos 241. b. ad fidem cogi
posse 147. a. puniendos esse 303. a
Heidelbergenses Lutherum sibi contradixisse osten-
dunt 329. b
Helvetiorum potior pars Catholica 312. b. Catholi-
corum victoria contra Zuinglium 303. b
Henricus VIII. Anglia Rex 47. a. in haereses labitur
ibid. contra Lutherum scribit ibid. Vxorem Caroli
V. Imperatoris sororem repudiat ibid.
Heshijam Sanctissima Trinitatis vnitatem persona-
rum negant 196. a
Heshijus qua de Illyrico scripsit 193. a
Hierarchia quid 145. b
Hieremias Patriarcha Constantinopolitanus qua Tu-
bingensibus Lutherano rescripsit 231. a. de calaba-
tu & Monastica vita quid sentiat 231. b
Hierosolymitanum Patriarchatum qui haeretici oc-
cupauerunt 49. a
D. Hilarius 240. b

Hipparchus qua in anni emendatione egerit 228. a
Hoffmannici vnam tantum in Christo naturam vo-
lunt 103. a
Hollandica navigationes in Moscoviam 16. b
Homo arbor est inuersa 135. b
Homoonion impugnat Arius 150. a. item Lutherus
155. a
Horarum usus in Ecclesia 296. b
Hofius Cardinalis quid de Augustana confessione cum
Catholica religione coniungenda respondit 358. a
Hymnus à S. Clemente Alexandrino compositus 302. a

I.

Iacobus in Gallicia quam paucos ad Christum
adiunxit 385. b
Iacobus Moluenus & alij Moscorum ad summum
Pontificem Legati 22. a. 112. b. quid in itinere illis
acciderit 21. b. & seq. Christianorum maiestatem
& splendorem spernunt 22. a. munera quibus à
summo Pontifice donantur 23. b. agere primo, deinde
libenter summi Pontificis pedes osculantur, & qua-
re 23. b. Roma singula mirantur 23. a. b. torquibus
aureis à Venetis donantur 22. b
Iacob Patriarcha cur cum Angelo luctatus claudica-
uit 201. a
Iehoua nomen an Christo competat 188. a
Ierimum 42. a. b. agrotis & debilibus non praecep-
tum ibid. b
Ierimorum varia genera 42. b
Ieremias Patriarcha Constantinopolitanus in carce-
rem quare coniectus 218. a
Iesuita ab haeticis prope Brasiliam occiduntur 307. b
Iesuitarum in Cambilibus conuertendi labor 307.
b. per vniuersum orbem propagatio 213. a
Iesum secundo venturum in mundum, & regnatu-
rum Hierosolymis docuit Franciscus David 189. b
S. Ignatij epistola corrupta 244. a
Ignatij Laioia societatis Iesu institutoris & Lutheri
comparatio 313. a. b
Ignis vis & proprietates 141. a
Illyricus Christi ad celos ascensionem factam negat
194. b
Imaginem Christi non licere sculpi putant Graci 44.
a. refutatur ibid. Crucis sub pectus ad ventrem de-
pendere apud Moscos ignominiosum 34. b. in omni
corporis parte geri posse probatur ibid.
Imagines quomodo colenda 181. a. Instruunt nos, me-
morian iuuant, & charitatem inflammant ibid.
Lutheri, Calum & c. gerunt in pectore haeretici
307. a. Mosci quos improbant & detestantur 23. a
pingendi ratio apud Ruthenos 43. a
Imaginum usus defenditur 179. a. vsus & reueren-
tia apud Moscos 30. b. 93. b
Imago Dei Patris & Spiritus S. quomodo pingitur
179. a. Saluatoris à summo Pontifice Mosco missa
23. b. Sanctissime Trinitatis quomodo pingatur
180. a
Imperatorem esse tantum vnum 93. a
Imperatores Christiani in rebus fidei noluerunt esse
iudices 356. a
Infernum negat Lutherus 172. a
Infer-

I N D E X.

Infernus ubi sit ibid. b. & seq.
 Innocentius primus Pontifex maximus Eudoxiam Imperatricem excommunicavit, & quid inde fecerit. 48. a
 Intellectus creatus & increatus quomodo differat. 186. b
 Ioachim Abbas an cum Ariano sentiat. 179. b
 Ioan. Baptista Societatis Iesu ad Patriarcham Alexandrinum à summo Pontifice cur missus. 223. d.
 Ioannes Basilus Moscovia Dux ab Andrea Apostolo suos fidem accepisse fingit. 33. a. 10. Casanenses & Astracanenses quomodo superavit. 25. a. b. quale dominum in suis habeat. 3. a. 16. a. Ecclesiasticis quantum tribuat. 37. b. Gregorium XIII. Pontificem maximum qua scripsit. 32. a. 112. b. Legatis externis recedentibus cur manus abluat. 2. a. 24. b. Legatos ad Suecia regem pro pace cum ipso ineunda mittere non vult, & quare. 64. a. 4. Liouibus cur bellum indixit. 13. a. 46. a. Lutheranos summo odio persequitur. 46. a. b. ipsum breui mortuum comectatur Possseimus. 25. a. Pacē quantopere expetat. 63. b. Pacē in ita quantopere servare cupiat. 171. a. 112. a. cur ipsi cum Polonis pacē ineunda. 61. b. 62. a. b. Pontificis Maximi aliorumq. Christianorum Principum amicitia expetit. 9. b. 35. b. 112. b. 113. a. & quare. 34. a. Possseino erascitur placatur ib. Possseino mandat versus nomine se Polonia Regi inclinet. 61. a. Possseiniū amanter bu amplectitur. 35. a. Possseiniū ad templum suum inuicenda inuitat. 36. b. quamobrem id faciat. 37. a. In sacris & pietate quomodo se habeat. 2. b. suos in schismate stabiliere conatur. 27. a. quid de suo schismate sentiat. 32. a. quos titulos ambiat. 24. a. b.
 Ioannes Cochleus ad Norimbergenses qua scripsit. 350. b. & seq.
 D. Ioan. Euangel. Virgo. 243. a. cur Euangelium suum scripsit. 256. a
 Ioannes Ioannis Basilij maior natu filius. 3. a. 17. a. quo mortis genere interijt. 17. a. b.
 Ioannes Somerius Claudopolitane schola praeceptor. 178. a
 Ioannes Zamoscius vult Zamoscius.
 Ioannis Basilij arrogantia. 24. a. b. edendi ritus. 2. b. elemosina ad patriarcham Constantinopolitanū missa pro salute filij. 18. a. Filij. 3. a. 17. a. maiestas & regalia pro tribunali sedentis, praesertim Legatis externis adnudentibus. 2. b. maior ob mortem maioris filij. 17. b. 18. a. opes & thesauri. 15. b. perfidia. 87. b. Res geste. 12. a. b. Senatores eorumq. nomina. 16. b. 17. a. Tituli. 65. a. 82. b. 83. b. 99. 103. a. 114. a. Vxoress seu concubinae. 2. b.
 S. Ioannis Damasceni locus de ieiunio. 41. a. b.
 Ionus de Moscorū frequentia qua scripsit. 13. b.
 Isidorus Moscoua Metropoli Florentina synodo interfuit. 32. a. 49. b. 114. b
 Italia quot habet Archiepiscopos & Episcopos. 314. a
 Iustificatio veteri legi non tribuenda. 183. b

K

Kalendarij correctio quam necessaria. 219. b. ad summum Pontificem pertinet. 214. a. quomo-

do facienda. 220. a. scriptum de ea summi Pontificis quoquo versum missum. 219. b. eam Ieremias Patriarcha Constantinopolitanus admittit. 216. b. Stephanus Polon. Rex, ibi. novus orbi. 218. b. Prostantes quid de ea sentiant. 222. a. b. obiectiones contra eam refutantur. 218. a. 222. b.
 Koltovyski nobilis Moscos captus a Polonis. 71. b

L

Lici Reges se constituunt. 317. b. sibi sacerdotium assumentes taxantur. 317. a. ipsi pulpitu ascendi non licet. 225. b.
 Lania inter haereticos. 308. b.
 Legatio Antony Possseini ad Moscum. 18. b. Moscorum ad summum Pontificem. 11. b. Seuerigeni Mosci ad summum Pontificem. 21. b. 60. a.
 Legatio ad Moscos qualis esse debeat. 27. a. b.
 Legationes aliquot in Moscoviam frustra tentatae. 27. a.
 Legati Mosci ad pacem ineundam missi conditiones suas omnes quibus pax coire posset Possseino aperit. 78. a. 85. b. conqueruntur de insolentia Polonorum dum de pace agitur, & conuentum volunt deferre, sed pacantur. 88. a. b. Ducis suo Imperatoriā dignitatem ab Honorio & Arcadio Impm. missam, & id à summo Pontifice approbatu fingunt. 93. a. De Liouonia & alij: qua pro se contra Polonos Possseini no obiecerunt. 72. a. refutatur. ibid. Nomina ipsorum. 82. b. 85. a. 99. a. 103. b. Pacem quantopere expetant. 79. b. Porconiam quod ipsi ingredi non liceat agre ferunt. 70. a. pacantur ibid. Titulos Ducis sui cupiunt confirmari. 93. a. 96. a. b.
 Legati Poloni ad pacem ineundam missi conditiones pacis Moscis proponunt. 84. b. e. conuentu discedere minantur. 78. b. 79. a. 90. b. nomina ipsorum. 82. a. 83. b. 99. b. 103. a. pacis tractationem reuocant, & tempus extrahunt. 94. a. De Plenipotencia Moscorum protestantur. 84. a.
 Legatus ad Mosci mittendus qualis esse debeat. 27. a. Interpres ipsius qualis. 27. b. 28. a. medicus ipsi adducendus. 29. a. Lectum secum ferat necesse est. 30. a. mercatores non adducendi. 29. a. quot cum ipso mittendi. 27. b. qua ipsi obseruanda. 27. a. b. & seq. 31. a. pristinū quid dandū. 30. b. 31. a. sacerdos adiungendus. 28. a. quibus vestibus uti debeat. 30. a.
 Leo Primus Pontifex Maximus qua de sacerdotum coelibatu scripsit. 234. b.
 Liberum arbitrium negat Lutherus. 169. b. Melanchthon aliquando negat, aliquando fatetur. 170. a.
 Libri Legatis in Moscoviam proficiscentibus utiles qui. 28. b. qui non ibid. 29. a. 31. b.
 Libri legendi qsi qui veritatem vera religionis assequi velint. 731. b. & seq.
 Limbus Patrum. 173. a. Haereticū nostri temporis somnium & fabula. 194. b.
 Litera compositionis pacis Legatorum Moscoua. 99. a.
 Litera ad Mosci summi Pontificis quales esse debeant. 29. b. qua eorum scriptio ibid. 31. b. Principum aliorum si opus sit quales procuranda. 30. b.
 Lute-

I N D E X.

Littera Anna Polonia Regina ad Antonium Possseinum. 113. a. b.
 Antonij Possseini ad Annam Reginam Polonia. 107. b.
 Ad Ioan. Basilium Moscoua Ducē. 60. a. 61. b. 66. a. 66. b. 68. b. 75. b. 113. b.
 Ad Ioan. 3. Suecia Regem. 63. a.
 Ad Ioan. Zamoscium Cancellarium Regis Polon. 68. a. 71. b. 73. a. 77. a. 78. b. 79. b. 80. a. 87. b. 190. a. 109. b. 111. a.
 Ad Legatos Regios Polonia. 70. b.
 Ad Stephanum Primū Polonia Regem. 60. b. 69. b. 72. a. 75. a. 80. b. 108. a. b. 111. b.
 Gregorij 13. Pontificis Max. ad Ioan. Moscoua Ducem. 58. a. 114. a.
 Ad Ioan. Mosci Ducis filium. 59. a.
 Ad Stephanum I. Polonia regem. 57. a.
 Ad Theodorum Moscoua Ducis filium. 59. b.
 Ad Vxoress Moscoua Ducis. ibid.
 Ioannu Basilij Mosci Ducis ad Antonium Possseinum. 65. a.
 Ad Gregorium 13. Pont. Maximum. 112. b.
 Ioannu Zamoscy ad Antonium Possseinum. 87. a. 88. b. 89. b. 108. b. 111. a.
 Stephani I. Pol. Regis ad Antonij Possseiniū. 61. a.
 Ad Ioan. Basilium Mosci Ducem. 67. a.
 Lituanis fulmen & ignem pro Deo colūt. 306. b. serpētibz lac, et gallae gallinaceos ut abant. 506. b.
 Liouonia ordinu Teutonico & Episcopo adempta. 88. b.
 de diuino cultu in ea restaurādo scribit Zamoscius ad Antonium. 110. a. ex ea se cessuros promittunt Mosci Poloni. 91. b. 92. a.
 Liouonia arces aliquot Mosci retinendas puras Possseiniū, & quare. 76. b. quas permittunt Mosci Poloni. 86. b. qua Poloni Mosci. 89. a. De titulo & iure. 86. b. & seq.
 Liouonum seruitus sub Moscoua Duce. 16. a. 46. a.
 Lubimorum in Polonia stultitia. 192. a.
 D. Ludouicus Gallia rex. 375. b.
 Luminis vi & proprietates. 141. a.
 Lutetia ad quadringenta hominum millia sunt. 314. a.
 Lutherani cum Ariano disputant. 177. a. b. contra Arianos scribentes in nostra vitula arant. 123. b. castratam damnant. 258. b. in conuentu Augusti habito cum Catholicis in omnibus fere consenserunt. 355. a. & seq. Deum verbotenus laudant. 168. b. discordes inter se. 263. a. 348. b. 349. b. 359. b. 361. a. Episcopos & sacerdotes an veros habeant. 317. a. in Moscoua quid tentant. 4. a. 46. b. peccatorum remissionē imputatam docēt. 195. b. quatuor prima Synodu non probāt. 145. a. qd de 15 sentiant. 144. b. in Transilvania qua de vno ne inter ipsos & Catholicos petierat. 341. a. Nec tribunal coram quo causa fidei decidatur, nec Episcopos, nec Synodos habent. 146. b. verbum Dei conculcant. 140. b.
 Lutheranorum casimonia qualis. 244. b. incontinentia. 257. b. 267. b. templa in Moscoua combusta. 4. a. 25. a. 46. b.
 Lutheri arrogantia & superbia. 354. a. Athesimi

157. b. blasphemia in Deum. 353. a. b. de Christi humanitate errores. 194. a. Conscientia iniqua. 354. a. b. de doctrina sua iactantia. 170. b. doctrina finis qui. 354. a. doctrina sunt homines deteriores. 257. b. cum Ignatio Laioa comparatio. 313. a. b. Impudicitia. 353. b. incestus. 354. a. de Inferno, celo & c. opinio. 172. b. Insolentia. 354. b. modestia qualis. 350. a. de Patribz censura ibid. in summum Pontificem odium. 354. a. circa Symbolum errores. 192. b.
 Lutherus Apostata. 225. a. Arianus est. 159. b. Christi humanitatem cum diuinitate confundit. 195. a. que Concilia approbare se dicit. 143. b. vocem Confubstantialem dici de Filio Dei ferre non potest. 193. a.
 Deum peccata punientem odit. 353. a. A Diabolo nō à Deo missus. 353. a. & seq. de doctrina sua dubius. 354. a. b. Episcopus primus VVittembergae. 330. a.
 Esaia locum cap. 9. peruerit. 153. a. pro Ethnico & publicano habendus & quare. 25. b. Eutychianus est. 159. b. 164. b. in haesim quomodo primam lapsus. 353. b. hemiofusion impugnat. 155. a. à paruis ad magna paulatim peruenit. 166. a. monachus. 353. a.
 Nestorianus est. 159. b. Olla accensa in Aquilone. 142. b. Papatum bienny spacio abolitam tri suis initio persuadebat. 328. a. de Patribz quid senserit. 350. a. perfidiam initio non cognasset in quam & ille & sui paulatim prolapsi sunt. 152. b. quae sacra scriptura regeat. 132. b. Sanctis. Trinitatu rem & vocabulum suffulit. 153. b.

M

Manichaei, Eustachiani, Marcionista et aliquot alij in Oriente haeretici sabbato in contumeliam Resurrectionis Christi ieiunabant. 42. a.
 Manichaeorum errores. 255. a. b. & seq.
 Marcion haeticus quis & qualis. 151. b.
 Margaritarum natura. 139. b. & seq.
 Maria filia Theodori Nagoi. 2. b.
 Maria Beatis. Virginis Annunciationis festum quo in honore apud Moscos habeatur. 5. a.
 Martyrium extra Ecclesiam non prodest. 316. a. b.
 Matrimonium qui haeretici damnarunt. 255. b. & seq.
 Matthias Polonus Roma comburitur. 178. a.
 Mediolanensis Archiepiscopatus. 259. b. 314. a.
 Mehemetes Turcarū Imperatoris Consiliarius quid de bello inter Polonos & Moscos sentiat, quantum quē Mbscu tribuat. 25. b.
 Melanchthon Arrianus est. 157. a. Caluimianus à Lutheranis probatur. 3. 9. a. Christum in cruce desperasse de sua salute dicit. 164. a. Ancyranum concilium peruersè citat. 230. b. de fidei articulis sapē mutatis ad Lutherum qua scripsit. 348. b. Lutheri doctrinam respuit ad Fredericum Rhem Primum scribens. 349. a. Sacramentarius est. 349. a.
 Melanchthonem Geneuenses, Magdeburgenses & Mansfeldenses tanquam impiū & proditorem condemnant. 348. b.
 Melanchthonis de Christo error. 193. a. de coniugia sacer.

I N D E X.

sacerdotum dictum 244. b circa sanctissimam Tri-
nitatem error 156. b
Memnon que de Christi incarnatione senserit 193. b
Mercurij Trisingij de sanctiss. Trinitate iudicium
186. a
Michael Seruetus Christum ante Beatam Virgi-
nem nihil nisi ideam fuisse vult. 174. a Geneva
combuitur ibidem contra Trinitatem pugnat
173. b
Miracula in Ecclesia semper fuerunt 325. b 290. a b
et seq. Hæretici non Deo, sed Sathana tribuunt
ibid. 290. b quando necessaria 135. b. quanto opere
necessaria 325. b. In India qua nostro tempore com-
tigere 290. b
Missæ priuata à Luthero abrogata 354. a
Missæ sacrificij oblatio pro defunctis 274. a. b 279.
b 286. a. b et seq. Ordo 270. a. b ornamentorum, lu-
minarium et c. vsus antiquus 271. a. utilitates
et fructus 273. a
Missæ sacrificium 262. a 280. a Dionysius Areopagita
qua de eo scripsit 244. b ex scriptura et Patribus
probat 270. a Obiectiones contra illud refutan-
tur 266. a. b sacra scriptura de eo locos hæretici in-
felicitè detorqueant 268. b non esse idolatriam
305. b et seq.
Montfortius Aquitanicus 40. annos Ecclesiam con-
tra Albingenses defendit 303. b nulle equitibus cõ-
tum hostium millia fudit ibid.
Moroni Cardinalis de Legato ex Vrbe in Moscouiã
mittendo quid egerit 27. a
Mortuorum loca quinque 172. b
Mosca lex in Transyluania resuscitatur 189. b
Mosci de Catholicis quid sentiant 2. a. 4. a Episcopis
suis quantum tribuant 35. a 36. b Feria quarta a
carnibus abstinent 31. a. quibus festis diebus à labo-
re abstinent 5. a. Latine linguam quot calleant 4.
b 5. a. Linguas quas calleant 4. b 5. a. D. Nicolaum
superstitiosè colunt 5. b 6. a Nobiles ducenti à Po-
lonis capti 77. a quos Pontifices Maximos profan-
tis agnoscunt 13. b quid de suo Principe loquantur
et sentiant 2. a 3. b 16. b Quadragesimam suam
quando inchoent 36. b schismatici sunt 2. a 24. b à
schismate cur discedere non audeant 30. a. quibus
vestibus videntur, quibus offenduntur 30. a
Moscorum Baptisma 5. b Confessio sacramentalis 5.
b. conuersio quam facili si Rutheni primum conuersi
fuerunt 8. b Episcopi 1. b qua aqua abluit manus
eant oculis alijsq. corporis partibus inspergunt Mos-
ci et quare 36. b festa 6. a. funus prosequendi mo-
dus 5. b hostibus obsequendi ratio 15. a. ieiunia 36. b
interitum 20. b. Kalendarium 4. b Legati Magni
20. b ipsorum importunitas et fastus 21. a Legatio
2. ad summum Pontificem, eiusq. interpres qualis
21. b Legatos externos excipiendi ratio 18. a. b lu-
ctus ob mortem Principis filij 17. b 18. a. malum im-
precandi formula 2. a. medici 3. b. medicina qualis
5. b. Metropoli a quo confirmetur 1. a. Monachi et
moniales 1. b. mortuos sepeliendi ritus 5. b. mulie-
rum in vestibus superstitio 17. b. obsecrorum magna-
nimitas ad mediam et labores perferendos 15. a
sacerdotes 1. b. eorum connubia ibid. sacrum et of-

ficia diuina 4. a. scriba et amanuenses 16. b. seru-
tus 16. a. b. 19. b. tabellarij 20. b. templa frequentan-
di ratio 5. b. Vnctio extrema ibid. vota ibid.
Moscouia ab Asia quam longè distet 25. a. à Persia
ibid. b. Christo quando nomen dedit 33. a. ex Russia
quod ad religionem attinet pendet 11. a
Moscouia academia et schola 2. b. arces 14. b. ciui-
tates celeberrime qua 13. b. Episcopatus 1. a. fodi-
na 16. b. populi cur tam rari 13. a. praefectura et
dignitates 15. b. typographia 4. b. vastitas et
latitudo 13. a. b. velligalia 16. b.
Moscouia ciuitas q. ampla 14. a. quam populosa 13. b
Moscouia summi Metropoli Moscouia bis in anno
benedicit, in easq. Mosci immerguntur, et qua-
re 6. a

N

Nestorij argumentum quod non existat diuini-
tas in Eucharistia 163. a. Lingua à vermu-
bus corrosa 164. b
Nestorius B. virginem Mariam non vult Desparari
esse. 55. a
Nicana Synodus que de Pascha emendatione decre-
uit 209. a. eius exemplar ex Alexandria Romam al-
latum 223. d. eius canones quot ibid.
D. Nicolaus apud Moscos quo honore colatur 5. b
Nicolaus Primus Pontifex Maximus quid de Eccle-
sia Romana scripsit 49. a. Græcos excommunicauit
et quæ fecit. 48. a
Nicolaus Quintus Pontif. Max. quid ad Græcos eos
excommunicans scripsit. et quid fecerit 48. b
Nicolaus Seluiccerus Smidelianam concordiam
non probat. 165. b
Nobilis quidam paucis annis trium quatuorq. secta-
rum affecta tandem catholicis restitutus 126. a
Nogaci Tartari 12. b
Norimbergenses que de Melanchthone conquesti
352. a. Lutherum admonent ne suam doctrinã de-
strui sinat ibid.
Nowgardia septennij olidione in Moscorum pote-
state redacta 69. a. q. populosa 14. a. eius urx 14. b

O

Occidentalis Ecclesia in asmo parte cur conse-
crat 19. b. an hoc sit iudic. are. 40. a. cur feria
sexta et sabbatho ieiunat 42. a. cur ieiunia Vigilia-
rum et quatuor temporum obseruat 41. b
Oecolampadius primus Episcopus Basileæ 330. a
Olonucrum Moscorum alumni mutendi ad semina-
rium 10. a
Orantes in secreto diuinitatē Christi negant 193. b
Orientales Episcopi à carnibus abstinent 42. a. ante
schisma cum affligerentur ad summos Pontifices
confugerunt 38. a. 49. a. in Lugdunensi generali Sy-
nodo errorem de processione Spiritus sancti publi-
cè enuntiarunt 39. b 56. b. in fermentato pane cur cõ-
secrarent 40. a. in schismate post Florentinam Syno-
dum cur perseverarunt 8. b
Orpheus de verbo Dei et Trinitate iudicium 185. b
Orosij scriptis deletatur Stephanus rex Polonia 305. a
P. Pader.

I N D E X.

P.

Paderuicium ad pacem in eundam eligendum cõ-
sent. Polon. legati 71. a
De Pace inter Suecia regē et Mosci varia 63. b. 64. a
Pascha quando celebrandum 211. b. 219. b. iudei quo
die celebrant 210. b. ut rite celebraretur quid a-
ctum à Constant. Magno Imp. et summo Pon-
tifici 112. a. S. Clemens qua de eo scripsit ibid. b
Constantini de eo epistola 215. a. b
S. Patres in quib. dissenferunt 33. a. b. cur legēdis 332.
b. quā ex illis legendi q. quæ veritatē fidei querūt
333. b. quomodo legendi 33. b. Græci quid de pro-
cessione Spiritus S. à Patre et Filio scripserunt 50. b
et seq. doctrina eorum sequenda 322. a
Sanctos Patres Caluinus vocat asinos 315. b. Hæreti-
ci verba laudant, facta reprimunt 231. a
Pax inter Polonos et Moscos mutata 82. a. et seq. de
captiui dimittendis 78. b. 80. b. 92. a. 95. a. 111.
b. 112. a. Conditiones paci à Ioan. Zamostio
ad Possennium missæ prima 39. a. secunda ibid. ter-
tia et vltima ibid. 41. Difficultates tres quæ sunt in
pace componenda scribit ad Mosci Possennium 78.
a. de finibus Litonia 9. a. Legati Polon. de pleni-
potentia Moscorum protestantur 8. a. conditiones
paci Mosci proponunt ibid. b. conuentum volunt
deserere 90. b. eorum protestatio ibid. tractationē
paci renouant, et tempus extrahunt 94. a. Mosci
Litonia aliquos arces Poloni promittunt 85. a. de
Polonia varia conueniunt 88. a. conuentum dese-
rere volunt ibid. Littera paci inter Stephan. I. Po-
lonie regem et Ioan. Basil. Mosc. Ducem 99. 105. a
Pax componi non potest nisi Mosci Litoniam re-
stituant 69. b. 84. b. pax ob duas arces diu protra-
cta 90. b. iudicio Possennij committitur 91. a. Pax
octo annos duratur 93. b. annus adijcitur ibid. ite-
rum vnus 97. b. de decenniali in Kiououa Hora die
15. Ianuarij 1582 initur 97. b. Pleni potentia ad
pacem in eundam Legatorum Mosc. 82. b. Legatorū
Regi Polon. 83. a. De rusticis 92. a. 93. b. de sa-
cerdotibus et imaginibus Moscorum iacubendus
93. b. de tempore cessionis 94. b. de titulis Magni
Duci 96. a. de tormentis belicis tradendus 92. a. 95.
a. 97. b. ab vna arce Velisio totum paci negotium
pendet 900. a
Petri Canisij Catechismus 30. b
Petri Kelsicensis principis Picardica sectaerrores
364. a
Petrocauensis Colloquij summa 174. a. et seq.
S. Petronella 243. a
Petrus Patriarcha Constantinopolitanus ante 500.
annos confirmationem à Leone IX. petijt 46. a
Peucero à Lutherano vita adempta 349. a
Philippus Melanchthon vide Melanchthon
Picardica secta in Boemia et Morauia 363. a. eius er-
rores 364. a. error de Baptismo ibid. De sacramen-
tis 365. b. de sanctissima Trinitate 157. a. b. 365. a
libri eius 366. a. quid ei sit Ecclesia 367. a
Pleni potentia ad pacem in eundam Legatorū Mosc.
82. b. 95. b. simplex et satis infirma 73. a. 83.

a. alia à Magno Duce radi non solita Mosci
affirmant 73. b. 83. b. 84. a. eius summa 73. a. Le-
gatorum Regi Polon. 83. a
Plescouia quam populosa 14. a. ab ea exercitum de-
duci vt curret Possennius Legati Mosci petunt 109.
b. 110. a. Praesidium in eam immissum trucidatum
61. b
Plescouia moria et munitiones 14. b. obfessa à Po-
lon. commeatum quam magnum volunt Legati
Mosc. 72. a. periculum à Regi Polonia militibus
61. b. 62. a.
Polonia quæ status religionis Catholica 315. a. b
Polonorum Dy 306. b
Pontifex Max. celebrat singulis septimanis 305. a
crucem cur in pedibus ferat 34. b. Metropoli at
que Episcopos confirmat 45. b. mulier Anglicana
nunquam fuit 329. a. b. in sella cur gestatur 34. b.
36. b. titulos spernit 35. a. ad eum in omni negotio
confugerunt omnes 212. a. b. et seq.
Pontificem Max. Antichristum nominant hæretici
302. a. non esse probatur 302. a. Carnificiam
preparare dicit Volanus 303. a. patres quanti fe-
cere 305. b. contra ipsum nemo ante nostri temporis
hæreticos scripsit 301. b
Pontifices Max. nunquam aliquem fidei errorem
docuerunt 48. b. Gentes ab ijs conuersa 306. b. Ho-
nor qui ipsis deferretur ad Deum spectat 35. a
Pontificis Max. an barba radenda, an nō 35. a. in Ec-
clesia auctoritas 33. a. 44. b. 48. a. 250. a. eam D.
Petro traditam ob Pontificum peccata amissam ef-
se fingunt Mosci 48. b. refutatur ibid. in conuer-
tus hæreticus fidelitas 47. b. Hodierne eadem est au-
thoritas, qua D. Petro ceterisq. fuit 33. b. Honorē
non esse illicitum 35. a. 48. b. studium ad vnitatem
fidei Moscos perducendi 32. a. necessitas in Ecclesia
45. a. 360. b. 323. b. et seq. de Primatu eius Nicana
Synodi canō V. 1. 260. a. b. officium quale 9. b. vedū
osulationem non esse illicitam 3. b. studia in reli-
gione seruanda et propaganda 305. a. ipsius est dare
titulos 93. a. 96. a
Pontificum Max. exempla aliquot qui principes quos-
dam à Regno eiecerunt 48. a. successio interrupta
329. a
Poppi Moscorum 1. b
Porconia munitiones 15. a
Pracopenfes 12. b. 25. a. Turcarum fœderati qua dā-
na ipsis intulerunt 25. b
Principum non est in rebus fidei determinare 147. a
Veteris testamenti principes an id fecerint ibid. b.
et 148. a
Proclus que de humanitate Christi scripsit 204. a
ipsius laus ibid.
Protestantium Euangelij origo qualis 348. b
Protopoppi Moscorum qui 6. a
Pseudoepiscopi in Suecia dictum de Catholica fide
122. b
Puerorum non baptizatorum post hanc vitam recep-
taculum 172. b. 173. a. recta educatio quam necessa-
ria 371. et seq. 373. b. ex praua qua incommoda se-
quantur 374. a
Puer-

INDEX.

Purgatorium 173. a. 274. a. b. & seq. 287. a. b.

Q.

Quadragesima vnam solum seruandam Ecclesia Latina iubet 41. a. Graci hebdomadam adiciunt ibid.

R.

Radeculorum laui 315. b.
Reges non falsa doctrina, sed regnorum sunt haeredes 124. a.
Religio & prudentia in rebus gerendis, non etas speanda 108. a.
Reliquia à Moscis Roma osculata 23. a. ad eas que miracula contigere 291. a.
Resurrectio mortuorum 227. a.
Richerus ex Carmelita Caluianus in America nauigat cum Villagagnone 307. b.
Rituum diuersitas nihil obest Ecclesie 40. b.
Roma ex Babylone facta ciuitas sancta 302. b. quomodo olim vocata 48. a.
Roma quant a pietas 310. a.
Romana Ecclesia nunquam à vera fide deflexit 48. b. 329. a. quid de ea scripserit Agatho Pontifex Maximus 48. b. 235. b. quid Nicolaus Primus 49. a.
Theodoretus ibid.
Romana fides qualis 33. a.
Romanum luxum quam inique nobis obijciant heretici 310. b.
Romanus Pontifex est caput Ecclesie 58. b. solus Vniuersalis 260. b.
Rosarij vsus in Ecclesia 296. a.
Rostouiensis Archiepiscopus in exilium eiectus 18. b.
Rudolphus II. Imperator extirpat Viennam Flaccianam heresim 314. a.
Russia Polonia regi subiecta Episcopi quot 11. a.
Ruthenisignum crucis cur ad leuam finiunt 42. b. in quibus à Latinis in rebus fidei dissentiant 38. a. b. Quadragessimam quando inchoent 36. b.
Ruthenorum conuersio qua commoda pareret 11. b.

S.

Sabaudorum responsio prudens cur Geneuensium religionem non proficeantur 309. b.
Sabbathi die cur Graci non ieiunant 41. b. & seq.
Sacerdotes Gracorum vxoribus mortuis non habentur amplius sacerdotes 44. a. Latini cœlibatũ seruant & quare 41. a. 229. a. 245. & seq. b. d. sacerdotum coniugij qua mala sequantur 283. b.
Sacerdotum cum feminis nõ cohabitandum 228. b. 232. b. Gracorum ante sacerdotium vxorem ducenti ea in sacerdotio vtiliter 41. a.
Sancti innocendi 275. b. 283. a. b. & seq. 290. a. 292. a. ex Concilio probatur 276. b. ex patribus 290. a. 291. b. obiectiones refutantur 293. a. Heretici negant 275. b. Pronobis orant 292. a. b.
Sathana astutia 168. a.
Saxonia Ducis laus 314. b.
Schisma 6. b. 24. b. eius malum 359. a.
Schismatici non saluantur 316. b.
Schmadelinus auctor secte Vbiquitarianum 165. b. cū

suu Filium in Trinitate minorem Patre facit 160. a. eius de Melanchthone testimonium 349. a.
Schuenckfeldius reijcit omnem scripturam 189. b. 192. a. Christum secundum humanam naturam etiam verum Deum putat 193. b.
Scriptura sacra controuersiarum in Ecclesia non potest esse Iudex 249. b.
Seculares Principes nõ sunt Iudices in rebus fidei 356. b.
Seminaria iuuenum studentium, Anglorum duo 47. a. Roma instituta 310. b. Catholicorum in quibus locis sunt in Germania 314. b.
Septentrionalium Populorum ingenia 24. a.
Serapio Euang. secundum Petrum reiecit, & quare 131. a.
Sergius monachus sanctus apud Moscos 7. b.
Seruetiani Spiritu S. ex Trinitate excludunt 195. a.
Seruetus Christum etiam ex substantia Dei Patri hominem natum asserit 193. b. de Deo qua somniat 193. a.
Sigismundus Butorem Transsylvanie Princeps 342. & seq.
Sinapis grano cur Euangelij comparatur 136. b. & seq.
Smolencium quam populosum 14. a. eius munitiones 15. a.
Spiritu S. à Patre & Filio procedere ex antiquis Patribus Gracis monstratur 50. b. & seq. ex Pontificibus & Patribus Latinis 52. a. b. & seq. ex scriptura sacra 50. a. b. Schismaticorum argumenta diluuntur 54. a. b. & seq. Processio eius quando in dubium vocari cepit 321. b.
Stephanus I. Pol. rex quas Academiis excitauit 346. b. impudicas feminas in profluentem proiecit 45. a. Moscoue quam graue bellum inferre statuit 62. a. 66. a. b. 67. a. pacem se expetere scribit Mosco 67. b. Polonia rex creatus 345. res gesta & laus 344. & seq. tituli 67. a. 82. b. 83. a. 95. b. 99. a. 103. a. 220. b.
Transsylvanie Princeps pro Catholica q̃ egerit 344. b.
Stephanus I. Vngarie rex 345. b.
Suecia regnum nunquam tributarium 64. a.
Suecia Rex amicus Sedis Apostolicæ 36. a. quas arces in Liuania tempore pacis inter Stephanum I. Polon. regem & Mosc. habuit 94. b. quas à Mosco cepit 61. b. 63. a. 64. a. 86. a. eius laus & res gesta 121. & seq.
Superbia mater heresum 32. 5. b. eius initia quam periculosa præsertim in heresi 155. a.
Sybillarum oracula quanto à Patribus in pretio habita 186. a.
Symbolam Apostolorum 196. a. Athanasij ibid. b. Constantinopolitani Concilij 197. a. Nicani 196. a. eiusdem expositio Ioan. Theophili 197. b. eius articulos omnes ab hereticis deprauatos esse ostenditur 192. b. & seq.
Synesius ad Euopium fratrem qua scripsit 248. b. a.
Synodi quatuor priores quanti sint faciendi 117. b. eorum summa capita 150. & seq. eas quomodo admittunt heretici 126. a.
Synodorum iudex nõ potest esse scriptura 149. b. quia sit earum iudex ibid. Vtilitas 215. a.
Ad Synodum vocandos solos filios Dei vult Bucerus 149. b. refutatur ibid.
Synodus Carthagenensis II. 234. a. Florentina 39. a. 52. b.

INDEX.

a. 52. b. Lausanensis 329. b. Lugdunensis generalis 39. b. Turonensis 234. a.

T.

Tannis Moscoue fluius 25. a. in Volgam à quibus derivatus 25. b.
Tatiani, Marcionis & Manichæi nuptias à Deo esse negantur 244. b.
Telephorus Pontifex Maximus septem integras hebdomadas ieiunandum suasit clero, non iussit 41. a.
Tertullianus Deum non esse auctorem mali ostendit 169. a. de sacerdotum cœlibatu qua scripsit 233. b. qua de D. Pauli castitate scripsit 243. b. eius de hereticis dictum 325. b. 355. a.
Testamenti noui & veteris differentia 147. a. b. iuxta Franciscum Davidi qua 189. a.
S. Thecla virgo 243. a. à nuptijs soluta 244. a.
Theodorus Beza vide Beza.
Theodorus Ioan. Basilij minor natus filius 3. a. eius vxor qua ibid.
Thessalonica Archiepiscopi ante Gracorum schisma delegata potestas summorum Pontificum in oriente 38. a. b. 45. b. 234. b.
Thoma Valdensis Angli de cœlibatu sacerdotum locutus 246. a. b.
Transsylvania 342. a. theismus plena 173. b. 176. b. in ea indaizantes sunt 192. b.
Transsylvania heretici quomodo fidei symbolum suscipiant 195. a. Euangelij reiecti Prophetias veteris testamenti legunt 132. b.
Transubstantiatio 308. a. eius disputationis origo 311. b.
Trentina Synodus 352. b. qui interfuerunt ibid. & seq. 312. a. 313. a. non venerunt 352. b.
Trinitas Trinitatem quomodo appellant 195. b.
S. Trinitas 51. a. b. 55. b. Verbo Dei, consensu totius Ecclesie, & history defenditur 174. & seq. de ea disputatio in Polonia ibid. circa eam errores Lutheri, Caluini & cat. 154. a. b. Melanchthoni 166. b. & seq.
Trinitatem tempore D. Ioan. Euangelista doceri ceptam dicunt Ariani 178. b.
Trinitatis nomen veteribus in vsu 154. a. b. tres personæ 51. a. 52. a. 55. a. quomodo distinguantur 53. a. Vnit as 55. b.
Trullani Canones quando, à quibus & cur editi 49. b. decimus tertius probatur supposititiu 235. & seq. 241. a. b.
Turcæ hereses nostri temporis detestantur 342. a. Moscis quantum tribuant 26. a.
Tyra scriptum contra Arianos in Sarmatia 179. b.

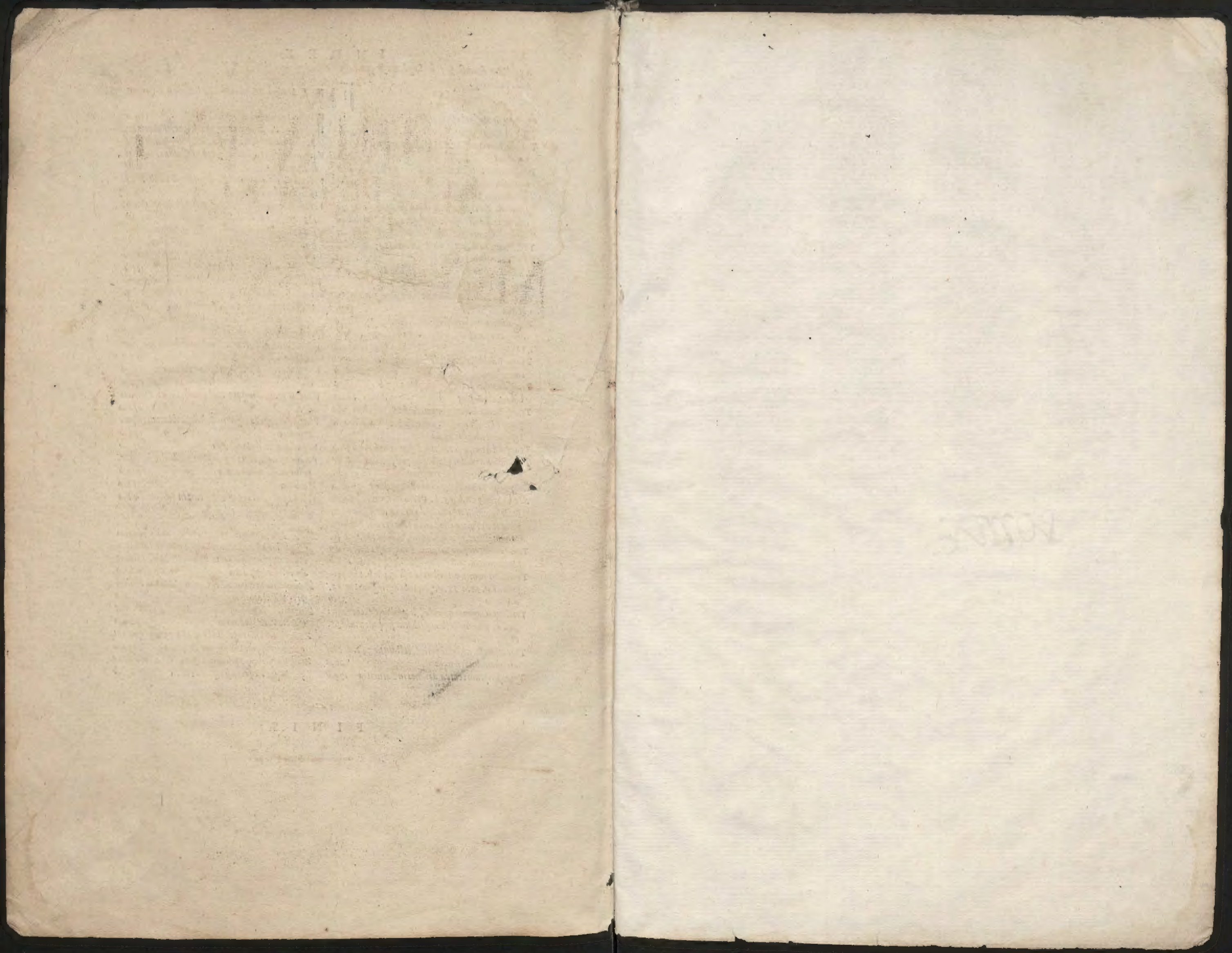
V.

Varadini Ariani cum alijs hereticis disputant 177. b.
Vbiquitarianum origo 165. a.
Velisium arx 91. a. ab ea omnis pacis inter Polonos & Moscos pendet controuersia 79. a. 91. a.
Venerorum mercatores aliqui in Moscouiam mittendi & quare 10. b.
Verbum Christum vocari & quomodo 184. a. b. vsitatum hoc etiam Ethnicis 185. a.
Verbum Dei quid sit 183. a. heretici nõ habent. 124. b. 133. a. & 143. b. omnes se habere iactant 125. & seq. quibus rebus comparatur 134. a. fermento 137. b. gladio 134. a. igni & lumini 141. a. imbri & pluuie 138. b. margaritæ 139. b. securi 135. b. semini 136. a. sinapi grano 136. b. eius vis 135. b.
Verbum traditum 126. b. Dei hoc reiecto qua incommoda sequantur 130. a. ex Paulino epistolis probatur 128. b. ex Patribus 129. a. Vincentij Lyrinensis de eo locus inuenitur 128. b.
Verbum duplex oris & cordis 186. b.
Vilna 3. b. 10. a. Tartaros, Ruthenos, hereticos, & catholicos habet 313. a.
Virginum ordinis D. Brigittæ in Suecia mira constantia 122. a.
Virtutis pramia negant Lutherani, Stoici, Epicurei &c. 172. a.
Vladislaus Iagello regnum Bohemia oblatum respuic & quare 304. b.
Vngaria ab Ariano inficitur 177. b.
Volanus scripsit contra Scargam 301. b. eius superstitionem consulendo hariolo 309. b.
Vologda 14. a.
Vsuræ apud Gracos non est peccatum 44. a.

Z.

Zamoscius quib⁹ conditionibus pax in eunda scribit ad Possenim 86. b. à pietate laudatur 109. a. integra pacis inter Polon. & Mosc. conficienda potestas ipsi data 74. a. 79. a. 85. b.
Zebroidius Stephano Regi commendatus à Possenim 81. b. à Zamoscio 111. a.
Zuingliani suam confessionem Augusta obtulerunt Carolo V. & Ordinibus 348. a.
Zuinglianorum conciliabula qualia 330. a. quidam omnipotentiam Dei negant & quare 193. a.
Zuinglii primus Episcopus Tiguri 330. a. occiditur 303. b. qua ex sacra scriptura reiecit 132. b.

FINIS.

2

6

7

189

371

